

XVIII

H

2

1872

(1)

73

73

VIII - H-42

H

35 -

~~XVIII~~

~~G~~

~~30~~

De
IURE
NATURALI
&
GENTIUM,
Iuxta Disciplinam
EBRÆORUM.

Jun. 10. 1639.

Imprimatur.

Rmo in Christo Patri ac Dno
D. GUILIELMO Arch.
Cant. Sacellanus
Domesticus.

Guil. Bray.

Ioannis Seldeni

De

**IURE
NATURALI
&
GENTIUM,**

Iuxta Disciplinam

EBRÆORUM,

LIBRI SEPTEM.

————— *Loca Nullius antè*
Trita Solo. Iuvat integros accedere Fontes
Atque haurire —————

LONDINI,

Excudebat RICHARDUS BISHOPIUS.

—————
1640.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1910

1910

PRÆFATIO,

quæ etiam

INSTITVTI OPERISQVE

Est Summula.

Titulus, quantum scio, planè novus est; etiam hæcenus tam inauditus quàm incompertus. Nec solùm in molem prægrandem excrevit Volumen, verùm & ipse Librorum ac Capitum Elenchus paginas non ita paucas occupat. Vnde fit ut nec ociùs transeunti, nec oscitantèr evolventi, nec levitèr intuenti facilè satis queat excogitari, quidnam Operis fuerit Subjectum seu Materies, aut qualisnam aut unde Ratio Instituti. Meritò igitur visum est ea heic velut in Tabella contractiori exhibere. De *Jure Naturali & Gentium*, quidem agitur, sed non simpliciter sic dicto. Adjicitur, *juxta Disciplinam Ebraeorum*, quæ Tituli est Novitas. De *Jure tùm Naturali, tùm Gentium*, quomodolibet cunq; aliàs sumto, ac de Obligatione & Permissione circa utrunque versantibus, anxius disquirunt acriùsque disceptant crebrò, Ethici, Politici, Jurisconsulti, Theologi. Nec defuere quibus omninò placuit illud veterum aliquot

Nec Natura potest. fusto secernere iniquum.
Ceterùm ex eis in quæ plerique Scriptorum, a-
liàs

P R Æ F A T I O.

hæc etiam de Iure hoc diversimodè dissidentium, consentire solent, nullo labore elicitur, Naturalis, qualecunque id demùm fuerit, peritiam (id est Iuris ejus, quod cunctorum hominum ab ipsis rerum ipsiusque Naturæ creatæ initiis Commune fuit seu Univerforum cordibus, ut dici solet, inscriptum) non minùs nec alio fermè modo Iuris Univerfi Divini Humanique, quod citra initia illa Positivum est, atque Morum scientiæ exactiori conducere, quàm Sapienciam quam appellant Primam seu Metaphysicam reliquis Philosophiæ membris quæ sùnt, ex illa, mutuò accipiunt Principia, seu quàm artes purè Mathematicas eis quæ sunt mixtæ, aut Epochas in Temporum motuumque ratione, insequentium calculo. Neque absolum est dicere, ab Iure illo, cetera multifariam superinducta, velut furculos per insitionem accedentes, à trunco cui inseruntur sustentari alique. De eo autem intereà quod est, Qualia & Quot sint ac Quousque extendantur contrahanturve Iuris istius Capita, atque undenam petenda, dissensus est sanè multiplex. *Gentium Ius* interdum pro *Iure* item *Naturali* sumitur. Quoties nimirum *Primævi* seu *Primarii* nomine indigetatur. Sed verò quatenus *Iuris Gentium* vocamine, Mores & Ius Pluribus Gentibus, nec interim Univerfis nec Semper, sive ex Numinis Iussu Imperativum sive ex Pacto aut Consuetudine Interveniens denotatur (quale *Secundarium* nuncupari solet) *Naturalis* illud, non aliter atque *Cæsareum*, *Pontificium*, *Provinciale*, *Municipale Ius*, plane est additamentum. Atque ex hac duntaxat notione in Ti-
tulo

P R Æ F A T I O.

nulo usurpatur. Et *Jus Naturale* ita significat heic quod *Jus Mundi* seu Universale; *Gentium Jus*; id quod Gentibus aliquot peculiare. Lucanus;

*Sed neque Jus Mundi valuit, neque fœdera sancta
Gentibus* —

Iam verò *Naturalis* vocabulum, in Titulo, id tantum indicat quod, ex *Ebraeorum*, seu *Ecclesie* aut *Reipublice veteris Ebraice*, Placitis, Sententiis, Moribusque, tam in Foro quam in Scholis, receptis avitisque, pro *Jure Mundi* seu omnium Hominum omnimodarumque tum Gentium tum *Ætatum Communi*, etiam ab ipso rerum conditu, est habitum, ut scilicet à Totius Naturæ creatæ Autore seu Numine Sanctissimo, Humano generi, simulatque creatum est, indicatum, infusum, imperatumque. Hoc *בני נח מצוה* *Præcepta* seu *Jus Filiorum* seu *Posterorum Noachi* appellitant *Ebraei*; utpote quo nomine Genus Humanum, à Noacho secundo, quemadmodum ferme ab Ada primo, propagatum, innuere, eis est solenne. Capita hujus Juris Septena, quæ Illustriora sunt, à scriptoribus Christianis subinde habes, sed nec sine crassissimo subinde errore, generatim memorata. Nullibi autem explicata. Ea sunt de *Cultu Extraneo* seu *Idololatria*, de *Blasphemia*, de *Homicidio*, de *Incestu* ac *Concubitu illicito*, de *Furto*, de *Esu membri* seu *partis ab animali hætenus viventi disceptæ*, & de *Judiciis* seu *Regimine Forensi* atque *Obedientia* quam *Civilem* vocitamus. *Gentium* autem *Jus* in Titulo accipitur pro eo quod sive ex singulari Numinis Imperio sive ex Pacto seu

. Con-

P R Æ F A T I O.

Consuetudine Interveniente, Ebræis aliisque Gen-
tibus sive vicinis sive aliis (nec interim universis
nec semper) commune habebatur; veluti in Con-
tractibus, Nuptiis, Servitute, Federibus, Pro-
felytorum Admissione ac Regimine, Captivis, Tri-
butis, id genus reliquis. *Instituti* autem Ratio ita
se habet, ut præmittatur primò Dissertatio de ne-
cessario, in rebus difficilioribus seriò perpenden-
dis dispiciendisque, diligentioris ac multiplicis A-
liorum Sententiarum, utcumque inter se plurifari-
am discrepantium, Indaginis atque Examinis usu.
Quem sanè si qui negligentius aut ignavius re-
jiciant, ut sui ipsorum commentis nimium fallan-
tur illi sapius, necesse est; perinde ferè atque
Antipheron ille, cui proximus aer perpetuò spe-
culum adeoque perpetuò ac solum sui fuisse fertur.
Agitur dein de *Gentis Populivæ Ebraici Vetusta-
te, Dignitate* ac *Prærogativa* olim præ cunctis ali-
is eminentissimâ, ac de *Barbaricæ Philosophiæ* (cu-
jus Ebraica pars eximia) veluti Occidentis Ma-
gistræ præstantia. Discutiuntur etiam *Placita*
Scriptorum diversimoda de *Juris*, quaecumque
id fuerit, *Naturali Fonte, Ortu, Sedibus*, adeo-
que de eo quod est, unde petendum seu ediscen-
dum Ius illud. Atque enumeratis, tum ex E-
bræis tum è Christianis aliquot, *Capitibus Juris*
Naturalis, quod Noachidarum Ebræis dicitur,
Illustrioribus, absolvitur LIBER PRIMUS. Se-
quentibus libris, Talmudicè & Rabbinicè sigil-
latim explicantur Capita illa; sed sparsim & pro
re nata, quicquid *Juris* heic *Gentium* nomine ve-
nerit. Neque enim aliam esse idoneam metho-
dum

P R Æ F A T I O.

dum censui. Præterea, non rarò tum interferitur doctrina Talmudica de Iuris Ebræorum Civilis seu simpliciter Israelitici, ad res sive sacras sive profanas atinentis, Capitibus aliquot, tum alia aliunde observanda adhibentur: ut inde eorum de Iure sive Naturali sive Gentium sensus, inter legendum, explicatio reddatur.

Hinc LIBER SECUNDUS Interdicta priora Bina de *Idololatria & Blasphemia* complectitur, ubi item *Profelytorum Iustitiæ, Profelytorum Domicilii, Libertinorum, Servorum* in Iudaismum cooperatorum *Initiamenta, Status ac Conditio, seu Peregrinitatis Iura*, velut insequentibus necessariorè prævia, enarrantur. Accedunt *Cælestium, Humanarum, aliarum Imaginum* tum *formatio* tum *usus*, quæ licitus, quæ illicitus, tam *Originariis* quàm *Profelytis; Publicanorum* ibi qualitas; *Luci Plantatio; Figura*, ad Neomeniarum tempus ex testium designatione decernendum, *Lunares; Icones Cæsareæ; Nummi*, ex eis qui Ebræis in usu, *illis insigniti; Ebraici* item; *Numismata Rhodis* quæ velut pars pretii D. N. Iesu Christi Romæ & Parisiis ostentantur; *Mosis figura; Vitis Aurea; India* in *velis Iudaicis* picta apud Claudianum; *Profanatio Nominis Divini* ac ejusdem *Sanctificatio; Peccatum* illud quod in lege sacra dicitur *למך ידך* fieri, seu *manu elatâ; Filii Dei* nomen; *Vestium* blasphemix auditæ causâ *dilacerandarum ritus*; sententiæ Ebræorum aliquot *de Gentium Düs non blasphemandis.*

LIBRO TERTIO dispicitur, *utrum ad Cultum aliquem Divinum & ad qualem, Genus Vniversum humanum quod reliquum erat seu Gentiles obligari vel-*

P R Æ F A T I O.

lent *Ebraei*. Qualis item *Cultus Gentilibus permiffus*, qualis *interdictus*, five ad Templum Hierofolymitanum five alibi in ditione *Israelitica*; Et fufius quid ftauerint *Ebraei* de *Sabbati*. feu *Septimi diei cultu*, quã ad *Gentiles*, feu alios præter feipfos, quouifmodo attingere poffet. *Cultus ante legem Mofaicam* adijcitur *Dirinus*; *Templi Hierofolymitani*, quantum ad loca *Gentilibus* vetita feu permiffa, *defignatio*; *interdicta eis*, nondum in *Iudaifmum* ritè cooptatis, *legum Mofaicarum obferuatio*. *Opinio eorum qui non Res ipfas* fed *Pretia* tantum rerum, à *Gentilibus* nondum in *Iudaifmum* cooptatis, *offerenda* temerè afferuerunt, difcutitur. *Sabbati* adijungitur *Inftitutumis Tempus, Annus, Dies, Locus, Ratio, Iter* etiam *Sabbaticum*, & *Primum Sabbatum* fefti nomine, ex Imperio juxta eos diuino, celebratum. *Fl. Iofepi* & *Philonis* loca infigniora de *Sabbato* expenduntur, intertextis de *Calendario Romano, Græco*, aliis, uti & de *Urbe Nundinali* quæ lucem heic præbeant. Quæ item ex *Hefodo, Homero, Lino, Callinacho, Aristobulo, Clemente Alexandrino, Luciano, Agellio, Suetonio, Censorino, Ouidio, Tibullo, de Diei feptimi* feu *Saturni inter Gentiles* obferuatione, uti & è *Tertulliano, Lampridio, Seneca*, afferri folent, explicantur. *Ogdoades* etiam *Dierum*, ac *Hebdomades, Denominatio Planetaria* quæ *Hebdomadica* eft, ejufque *Ortus, Ratio, Usus, Heptagonus, Planetarum Ordo*, juxta veteres, in *Syftemate mundi*, & *Horarum Vectufas*, in eodem tractantur.

QUARTUM LIBRUM occupat *Interdictum Homicidii* quatenus five ex *Iure Naturali* penderet five cum *Gentium Iure* in ditione *Israelitica* effet

P R Æ F A T I O.

effect commistum. Coniunguntur *Jura Tutelæ Sui, Aiorum, Zelotarum, Asyli* tum in *Urbibus Levitarum* tum in *Altari, Vindicis Sanguinis, Anathematum, Cædes sub ratione Pœnæ aut Quasi*, id genus alia quæ *Interdictum hoc seu ejusdem Laxamentum* aut *Temperamentum* aliquod respexere aut respicere visa fuerint, *Excommunicationis Jura* (id est *ejus Formula, Causæ, Ritus, Effectus*) *Negotiatores & Nummularii* à D. N. Iesu Christo è *Templo ejecti, Arcæ Tredecim totidemque Mensæ* in *Templo* adrecipiendam allatam tum oblatam, *Hœstia Humana, Apodynagogi* in *Evangelio, Jephthæ Votum*.

L I B R I Q U I N T I Materies est *Incestus* ac *Illicitus* juxta *Ebræos Conçubitus*, sive ex *Iure Naturali* sive ex *Mosaico*, *interdictus*; *Matrimonium* item ex *Jure Naturali*; uti & *Matrimonia Profelytis, Libertinis, Servis, Ancillis inter se* aut *cum Originariis*, quæ *vetita*, quæ *permissa*; *Innuptiarum concubitus*; *Mercēs meretricia*; *Ritus Nuptiales*; *Polygamia* ac *Divortium*; *Concubinæ*; *Primorum parentum liberi*; *Cognitionis ac Affinitatis gradus* quæ *Matrimonium* spectasse volunt; *Capsivæ* ex *lege Singulari Coitus*; *Salomonis Uxorū Conditiō*; *Natales* quæ ex *diversa personarum cocuntium* qualitate pependerit; *De Herodis Magni Natalibus*; *Patrum veterum sententiæ defensio*; *Semjudæi seu Profelyti imperfecti, Agrippæ Regis Junioris fraternitas Ebraica*; cognata alia. Quæ verò, præterea ad rem *Matrimonialem* inter *Originarios* seu ex *Iure simpliciter Ebræorum civili* seu *Mosaico*, reliqua spectant, toto ea demensa

P R Æ F A T I O.

horreo damus in *Uxore nostra Ebraica* quæ typos præstolatur.

S E X T U S L I B E R Interdictum *Furti* explicat, quæ Naturale habitum est, quæ item *Fus Gentium* cum eo mistum; adeoque agit de *Fide servanda*, *Adquisitione* ac *Translatione Domini* tam *Personarum* quàm *Rerum* cum ejusdem *Modi* ac *Temperamentis*, *Contractuum Formulæ* ac *vi*, *Mendacio*, *Occupationis titulo*, *Rebus derelictis*, *Deperditis*, *Fure Pauperum* seu *Mendicorum*, *Angulo segetis*, *Spicilegio*, *Racematione*, *Uvis deciduis*, *frugibus per Oblivionem in agro relictis*, *Decimâ Pauperis*, *Elemosynâ*, *Pauperum necessitate*, quæ aliorum dominium spectare posset, seu eo quod dici solet *utrùm furari liceat propter necessitatem*, *Servitute*, *Manumissione*, *Usuris*, *Bonis aleâ* seu certamine quovis alio *lucrifactis*, *Piscium* ac *Columbarum capturâ*, *Columbariis*, *Bello Indicendo*, *Deditione*, *Federibus*, *Victoria*, *Tributis*, *Regionibus subactis*, *Prædâ*, *Numismate Censûs* in Evangelio, *Didrachmi ibi pensitatione*, *Semisiclo*, loco illo Evangelii *Nemini Servivimus unquam &c. Captivis*, congeneribus non paucis.

S E P T I M U S, Interdicti *de membri* seu *partis ab animali hætenus vivente discerpta* sensum exponit, præter *Obscuriora* quædam seu *Minora Capita Furrâ Noachidarum* apud *Talmudicos* reperta, veluti *Honorem Parentum*, *Heterogeneorum usum*, *Castrationem*. Obiter de *Votorum effectu*. Et demùm accedit ibi *Caput de Judiciis* seu *Regimine Forensi* atque *Obedientia Civili*. Etiam de *Judicio Divino*, ac *Premio & Pœna* quæ *Noachidas*, juxta
Ebræos,

P R Æ F A T I O.

Ebræos, spectent, agitur. De *Judiciis* item seu *Tribunalibus* seorsim ac per se, *Profelytis Domiciliis*, *constitutis*, *Pœnis*, aliisque rebus *Forensibus*; quæ nempe sive ad *Profelytos* hosce sive alios nondum in *Judaismum* cooptatos ex *Jure* sive *Naturali* sive *Gentium* attinerent. Nam res forenses *Jure* simpliciter *Ebraico* seu *Gentis* merè, *civili* subnixæ locum heic non habent. Sed earum pars insignior, & quæ *Tertius* instar est, in *libris de Synedrio* eorum *Magno*, quos nondum *publici juris* fecimus, traditur. Quæ sunt in *scriptis Mahumedanis* materiei congeneris, subinde etiam intermiscetur.

Quemadmodum autem *Res*, *Scita*, *Placita* ac *Sententiæ* *Ægyptiæ* ex *Ægyptiorum*, *Phœnicia* è *Phœnicum*, *Græcæ* è *Græcorum* *scriptis*, quod olim monuit *Eusebius*, alia similiter (velut *Anglicæ* ex *Anglorum*, *Gallicæ* è *Gallorum*, *Hispanicæ* ex *Hispanorum*) ediscendæ sunt, ἵτα δὲ, rectè inquit idem, quem sequor, *ἡ τὸ ἀπὸ τῶν ἑβραίων ἡρώμεθαι* *δὴν ἔτι τὰ ἑβραίων ἐκ τῶν πρὸ ἑβραίων λόγων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν πρὸ ἑβραίων* *eodem planè jure statim, res Ebræorum non aliis quàm Ebræorum ex libris literisque esse repetendas*; unde sanè, nec indiligentè (verè, id est, liberè philosophantium causâ, quotquot *literarum* huic generi fuerint inassuetiores) *ipsis Ebræorum verbis fideliter descriptis* semperque *versis*, repetimus heic nos. E *scriptis* nimirum, præter *Biblia sacra*, & *Fl. Iosephum* & *Philonem Iudæos*, *Talmudicis*; quæ *Ebræorum* de *Jure* *Placita*, *Interpretationes*, *Sententiasque* *Receptas* ac *avitas* suscè exhibent perinde ac *Digesta*, *Codices*, *Novellæ*, *Basilicæ*,

Præparat.
Evangelic.
lib. 7. cap. 6.

P R Æ F A T I O.

Basilica, eas quæ fuere Romanorum, seu, ut Edicta, Constitutiones, Consuetudinum Corpora, ac Decisiones Gallicæ, jus Gallicum, aut ejusmodi alia, in Hispaniis Hispanicum jus, in Anglia Anglicanum. Nescius non sum, hominum esse generâ, nec sanè pauca ea, quæ eousque aut Studiorum suorum, aut Sui solius Ingenii, Sæve Sectæ commentorum angustiis ultrò circumscribuntur, ut earum cancellos, ne quidem ut Exploratores, libentiùs dignentur egredi. Veritatem aliquam alibi quàm in suo, quantumcunque illud fuerit, reperiri posse, aut temerè negantes, aut securiùs non agnoscentes, desperantesve. Certè hæc jam breviter præmissa, licèt illiusmodi hominibus ulteriùs legendi desiderium nequiquam forsân pepererint, nihilominus etiam de eis merebuntur hæc saltem Gratiâs quales Itineris longi, quod an capessere operæpretium fuerit viator hæsitabundus quæsierit, incommodorum & tædii Indici debentur. Lectores verò inprimis præmoniti sint, utcunque omnia fuerint probanda, nihil interim in toto hoc Opere absque Lydii Christianismi lapidis examine esse amplexandum.

LIBRORUM

LIBRORUM

ET

CAPITUM

Elenchus.

Liber Primus;

In quo *Operis adgrediendi-ratio, Ebraicæ Philosophiæ, quæ Barbaricæ pars erat perinsignis, Dignitas, Disquisitio Generalis de Jure Naturali seu omnium hominum ab ipsis rerum, initiis Communi, ejusque Ortu ac Sedibus, Ebræorum ea de re Sententia, & demum Illustriorum, juxta illos, juris ejusdem Capium designatio continentur.*

CAP. I.

Tum Philosophos tum Theologos, qui sive de Officiis Hominum Naturalibus seu Jure Naturali simul & Summo Bono, sive de Civili, Gentium Jure seu Disciplinis accuratim egerunt, non solum sibi Consensu sed & Diversissima Aliorum instituta ac placita operosius corrogare & pendere meritisimo solitos, Nulli autem apud veteres, sive Græcos sive Latinos, Ebræorum, id est, Gentis, Numini adeo olim peculiaris, de Jure Naturali placita seorsim seu ad eorum mentem designari. A recentioribus persuntioris nimis ea tangi. Instituti demum Ortus & Ratio. pag. 1.

CAP. II.

Quam accommoda atque scitu digna sint heic Ebræorum Placita, & Traditiones aditæ seu Philosophia eorum Barbaricæ singularis, rationibus tam & Paganismo quam Christianismo atque aliunde adductis, ostenditur. Sed & adjicitur Monitum ea de re Christianum. pag. 12.

CAP.

Librorum &

C A P. III.

Officiorum Humani generis Communium seu Juris Naturalis atque Universalis Morum Philosophiz, quatenus in Ebræorum Politia & disciplina locum habent, Designatio Generalis, cum Difficultatè eam inde eliciendi.

Pag. 37

C A P. IV.

Jus Hominum Naturale seu Universale, ex Aliorum Animantium actibus ac usu non omninò eliciunt Ebræi, neque Jus aliquod Hominum ac Brutorum commune agnoscent, nec poenà sic propriè dictà Bruta affici. Interferitur de Libertatis, Juris, Obligationis, Poenæ, Permissionis, & Actuum, sive Hominum sive Brutorum, Notionibus, quatenus earum heic usus necessarius, Dissertatio.

Pag. 43

C A P. V.

Ex contra Juris Naturalis inter Homines & Bruta communionem jam dictis adversari videantur, expenduntur. Satis Ebræorum ea de re sententia, consensus esse cum aliis tum etiam inter Jurisconsultos Castellanos, viros gravissimos celeberrimosque.

Pag. 60

C A P. VI.

Cum Gentium sive Omnium sive Complutum Opiniones, Mores seu Constitutiones Mensura apud Ebræos in eo decernendo quod Jus esse velint Naturale seu Universale, locum habeant nullum, Aliorum, de hujusmodi hac in re mensura, sententia consideratur.

Pag. 75

C A P. VII.

De Rationis Humanæ, in Jure Naturali disquirendo, usu, quo solo neque heic submituntur Ebræi. Ex Rationis solo & simpliciter sumto, usu, tum quia adeo incertus est, & sibi inconstans, tum quia, sine Superiori cui subit imperio, obligationem non inducit, non risè satis edisci Jura Naturalia.

Pag. 86

C A P. VIII.

Ex Naturæ Parentis seu Numinis sanctissimi Imperio atque Indicatione, orta hominibus esse Jura Naturalia seu Universalia cum Philosophis aliquot, patribus Christianis & Jurisconsultis etiam nonnullis Cassariis, statuere Ebræos. Et de Obligationis inde ac Permissionis ortu ac effectu.

Pag. 95

C A P. IX.

Quomodo Juris Naturalis seu Universalis Capita Humano generi, ex imperio ac indicatione Divina, innotescere velint Ebræi. Eorum item, nisi & Paganorum atque Scholæ tum Mahumedanæ seu Arabicæ tum Christianæ de Intellectu Agente, quæ hoc spectet, sententia recepta.

Pag. 109

C A P.

Capitulum Elenchus.

C A P. X.

Singularia Juris Naturalis seu Universalis, quod & Noachidarum dicitur, juxta Ebraeorum disciplinam Capita, quae Majora sunt seu Illustriora, generatim indicantur. Et de Nomine Noachidarum. Tum item de horum Silentio tum de Mentione, obvia apud Scriptores Christianos.

pag. 118

Liber Secundus;

In quo Interdicta Noachidarum seu Naturalia bina Priora, Cultus nempe Extranei seu Idololatrie atque Maledictionis Nominis Divini seu Blasphemiae explicantur, unà cum Iure Ebraeis simul atque aliis Gentibus tum Imperativo tum Interveniente quod ad interdicti utriusque in ditione Israelitica observationem firmandam priorisque inprimis violationis ansam qualemcunque etiam Noachidis præcipiendam superinductum est. Accedit, ut hisce cæterisque sequentibus necessario prævium, Profelytorum Justitia, Profelytorum Domicilii, Libertinorum designatio; aliorum item ad fura Gentium, juxta eorum mores, attinentium.

C A P. I.

De Cultu Extraneo seu Idololatria, quod eorum quæ Juris Noachidarum seu Naturalis Majora seu Illustriora sunt, Caput est Primum. Interdicti hujus violationis Noachidi, in ditione Israelitica, poena erat plerumque capitalis. Obiter & compendio de Idololatria Judæorum, & ut aliqui volunt, ipsius Synedrî Magni. Quam grave crimen hanc faciunt Noachidi. Magis infamis species aliquot Idololatriam esse statuant.

C A P. II.

Ex Jure Ebraeis Gentibusque aliis partim Imperativo partim Interveniente (utramque Gentium Jus heic vocamus) Tempia & quæ contra

ad Cultum attinerent Extraneum, in Ebræorum ditione qualicunque, dæ-
nanda, abolenda. Noachidis e: eodem jure Interveniente non ibi per-
missa quæ cultum ejusmodi norandi ansam aliquatenus præbere possent, tam-
etsi ex Jure Naturali seu hominum omnium communi omnino licita. Per-
fonarum, quæ sive è Gentilismo in eorum ritum transirent, sive sedibus in-
tra eorum ditiones Gentium hoc jure fruerentur, Condicio, Status Dif-
criminata. Profelytorum Justitiæ Initiationis Rituum (ut Circumcisio-
nis, Baptismi, Sacrificii) Permissas, Exempla. Eorum scilicet qui ex ho-
minibus Liberis fiebant. pag. 138

C A P. III.

De Servis & Libertinis è Gentilibus Judaismo ignitandis. De Profely-
tis Domicilii seu Gentilibus tum Servitum Liberis quibus, citra Judaismi
professionem, sedes in Ebræorum ditione permittæ, ritè admittendæ. Ad-
missio ejusmodi solennis post captivitatem Babylonicam, seu postquam sui
juris satis esse desierant Ebræi, non in usu. Alii postmodum instar ejusmo-
di Profelytorum, Ebræis in solo Israëlítico, præter Gentiles idololatricæ
permitti. pag. 152

C A P. IV.

De Effectibus Initiationis & Admissionis Profelytorum, Justitiæ, ve-
luti nominis Judæi acquisitione, Regeneratione, Juris Judaici partici-
patione, Peregrinitatis retentione & conditione Posterorum; quæ om-
nia Juris Gentium sive Imperativi sive Intervenientis fuerit. pag. 159

C A P. V.

De Libertinorum eorumque posterorum Qualitate & Conditione. Li-
bertini generis Judæi apud Tacitum quinam fuerint. Synagoga Liberti-
norum in Apostolorum Actis. De Servorum Judaismo, citra manumissio-
nem, Initiatorum, item Profelytorum Domicilii, ut & qui horum secu-
lis recentioribus instar fuerit, Conditione & Qualitate. Gentilium omni-
modorum consuetudine Ebræi, seculis recentioribus cum sui facti juris
non erant, ipsi sibi interdixere. Jus & Mores ea de re varii, pro loca-
rum ac ætatum diversitate. De Samaritanis. Publicani nomen anglo-
sæ adè incisum. Titulum olim singularis in Talmude Hierosolymitano, De
Profelytis. pag. 171

C A P. VI.

De facultate Statuam seu Titulum erigendi, Saxum adorationis, ad
illud, causâ pro libitu colandi seu figurandi, Lucum plantandi, Imagi-
pes formandi (quales scilicet nec Ebræis formare fas erat) Noachidis
seu Profelytis Domicilii ex Jure Gentium Interveniente, ob novanda
idolatriæ metum, negata. Et de Humanarum, Cælestium, aliarum heri-
dismine Imaginum. pag. 184

Capitulum Elenchus.

C A P. VII.

De Actibus aliis à quibus ideo ex Jure Gentium Interveniēte absti-
nendum Profelyto Domicilii (uti ex Jure Civili Israelitæ) quia ritus
idololatræ imitari videbantur. Item de Imaginibus jam factis Profe-
gyto Domicilii, uti & Israelitæ (huic ex Civili suo, illi ex Interve-
niente quod diximus Jure) utendis, retinendis, abolendis, Imaginum ac
rerum idolis sacratarum, nisi si refectarentur, possessio & usus omnimodis
utrisque interdictus. Scilicet proflus erant abolendæ. Omnimoda-
rum Imaginum Cultus gratiâ non sacrarum nec culturarum possessio & usus
promiscuus eis licitus. Quid heic Refectatio. Quomodo Lucorum sine
Cultus gratiâ plantarum sive Fructus causâ, & postea cultorum, usus
sive possessio licita illicitave, ex jure jam memorato. Quæ demum ratione
abolendæ res quarum usus & possessio causis jam dictis vetita. pag. 209

C A P. VIII.

Pt qua de Jure Gentium Interveniēte circa Imaginum usum superius
adferuntur, ritè capiuntur, et quæ occurrunt apud Fl. Josephum, Capite
sexto ante citata, de Iconibus Cesaris aliisque figuris jam factis à po-
pulo Judaico nec admittis nec permissis, unè cum Josephi ipsius senten-
tia de Imaginibus animalium omnino nullorum ritè apud ipsos faciendus
expendantur. Totius hujus rei, apud populum Judaicum, rationem pende-
re, non ex eo quod rerum seu Personarum simpliciter figuræ essent, sed
quod venerentur ne earum cultus, pro more seculi, divinus inde irrepe-
ret. Ea de re alia. Quamobrem Numismatis Cesaris icône cufis uti
sint Judæi, apud Signa interea Romana aliterve suo in solo tam conspicit
volentes. Nummis aliis Principum exterorum vultibus insignitis usos
fuisse Indeos. De Rhodio numismate Romæ & Parisiis, veluti ex tri-
ginta quibus dividendus est Christus, adferunt. De eo quod veterum ali-
qui habent, nec Pictorem nec Statuarium apud Indeos esse permissum.
De Vite aurea tum qua Pompeia ab Aristobulo donata, tum que supra so-
res Templi Herodiani. Judæorum hodiernorum de Imaginibus mores,
uti & Mahumedanorum. pag. 219

C A P. IX.

De India in Judaicis apud Claudianum velis Picta, Digressiuncula.
Judaicæ gentis Splendor singularis & Privilegia tempore Claudiani seu
sub Theodosio primo. pag. 239

C A P. X.

Ad interdictum Naturale de Maledictione Nominis Sanctissimi Nu-
minis (quod Noachidarum seu generis Humani Juris communis quod
Illustris est, Caput Ebraicæ habetur Secundum) seu de Blasphemia me-
licu

Librorum &

lius capiendum, pramittitur Profanationis Nominis Divini, cui opponitur ejusdem Sanctificatio, Genus, velut ejus cujus effine est vocamen, triplex. Profanationis ejusmodi Remissio ante mortis momentum, juxta Ebraeos, nemini perfecta. pag. 248

C A P. XI.

Sanctificationis Nominis Divini præcepto Noachidas, juxta Ebraeos, non teneri. Profanationis Nominis superius ostensa genus nullum, in Interdicto de Maledictione Nominis Universali seu Naturali, contineri; sed horrendum illud Blasphemie genus quo Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas Nominis sanctissimi, seu Convitio seu verborum contumelia profcinditur, sive ex professione aduive aliquo scienter, procacius & consequenter negatur. De verbo כַּד quæ tum pro maledicere tum pro Benedicere sumitur. De lege illa sacra in Numeris, Anima seu persona quæ fecerit manu elatâ &c. excidetur, quatenus ad Interdictum Idolatriæ & Blasphemie solum atinere illud volunt Magistri. pag. 253

C A P. XII.

De Pœna Profelyti Domicilii ob Blasphemiam seu Maledictionem Nominis sanctissimi forensi. Receptior Talmudicorum sententia de Judo morte ob Blasphemiam ejusmodi non puniendo nisi expressim nomen tetragrammaton blasphemasset. Ea de re aliorum, uti & Synedrii cui Caiphas in Evangelio præest, sententia diversa. De Iudeis in Evangelio clamitantibus, Jesum Christum idem mortis reum quod Filium Dei se fuerat. De Vestibus, blasphemiam audita aliasque ob causas tam à Sacerdotibus ac Pontifice summo quam à Iudæo quovis alio, ex more dilacerandis. pag. 262

C A P. XIII.

De eo quod habetur apud Flavium Josephum & Philonem de Diis Gentium non blasphemandis. Magistrorum sententia de Lege Sacra quæ Deorum alienorum mentio interdicitur. Votum aut Juramentum Idoli Nomine. Nonnullorum opinio, ne Gentili, ex lege sacra, licuisse Deo suo seu Gentis sue (cujus cultui scilicet nondum renunciarat) qualicumque maledixisse. pag. 267

Liber Tertius;

In quo dispicitur, utrum ad Cultum aliquem Divinum alium præter eum qui Simplici jam enarratorum binorum

Capitulum Elenchus.

binorum interdictorum (qua *Negativa* sunt) & quæ sequuntur præceptorum reliquorum Noachidarum *Observatione* continetur, obligari voluerint *Ebræi Noachidas* seu *Gentiles*, & *ad Qualem*. Item *Qualis Profelyto Domicilii* seu *Gentili Hierosolymis* alibive in *ditione Israelitica Cultus*, ex *Iure Gentium* sive *Imperativo* sive *Interveniente*, *Permissus*; *qualis Interdictus*. Et quid statuerint *Ebræi* de eo quod est, *an Sabbatum* seu *Septimus*, in die-rum à rerum initiis periodis, *Dies Universo generi humano fuerit celebrandus*.

CAP. I.

Utrum in superius explicatis Interdictis binis, tam Affirmativum quid de Cultu insuper Numini exhibendo, quam Negativum de Idololatriæ & Blasphemix abstinencia, ex Ebraeorum seu Talmudicæ doctrinæ mente contineatur.

pag. 273

CAP. II.

Proponuntur aliquot quæ Capituli superioris Disquisitioni inserviant. Cultus simplicioris Numinis Veteri à rerum initiis usque in Mosaica tempora, ac deus ejus qui aliis præter Ebræos, dum stetit eorum respublica, Gentibus in usu, Consideratio brevis.

pag. 277

CAP. III.

Cultus Divini qui Ebræis ex Legè Sacrà in usu, Genetum, Temporum, Locorum Synopsis. Horum quanam sive Permissa sive Interdicta Profelytis Domicilii seu Gentilibus in ditione Israelitica, summatim indicatur.

pag. 282

CAP. IV.

Testimoniis fufis confirmatur quod jam ante asseritur de Simpliciori illo Cultu Divini Genere, seu quod in Precibus, Adorationibus, Gratiarum actionibus, Holocaustis, aliisque Oblationibus planè Spontaneis ac Votis, citra juris ac rituum Ebraicorum commissionem, consistit Profelytis Domicilii, aliisque Gentilibus in ditione Israelitica Permissio; Cultu verò Ebraico, qui in Victimis Expiatoriis ac Pacificis (quatenus ab Holocaustis Spontaneis distinguuntur) aliis id genus Sacrificiis, Primitiarum, Decimarum & quæ sunt similium prestationibus habetur, eis Interdicto.

pag. 286

CAP.

C A P. V.

Testimonia de Festorum Observatione Profelytis Domicilii seu Gentilibus in ditone Israclitica interdictâ omnimodâ; utcumque sacræ sub Tempora aliis promiscuè eis permixta fuerint. Talmudicorum isen de Legis Mosaicæ observatione eis ibi verisâ, Sententia. pag. 294

C A P. VI.

De Locis tum Interdictis tum Permissis Divino Gentilium Cultui Hierosolymis, Testimonia Ebraeorum, Templum subinde pro Montis Templi extra eam, quæ vulgo pro ipso Templo solum sumitur, structuram, spatium intelligitur. Ibi Gentilium Cultui Locus. Atrium Gentium. Doctorum Virorum à Christianis, de Gentilium Hierosolymis Cultu suffragia. De Gentilium Holocaustis, etiam post Templi excidium, Talmudicorum sententia. pag. 296

C A P. VII.

De Sententia Christianorum aliquot Scriptorum; Res ipsas, veluti animalia, à Gentili seu Incircumciso in sacrificia ritè non oblatas Hierosolymis, sed tantùm earum pretia. Lex sacra qua nititur sententia illa. Magistrorum interpretatio. Alia ex Scripioribus Christianis circa antè offensa. pag. 303

C A P. VIII.

Ex ante allatis concluditur, Ebraeorum sententiam manifestum esse, tum Profelytos Domicilii tum Noachidas reliquos seu Genus humanum universum ad Cultum Divinum, qui in Precibus, Gratiarum actionibus, Benedictionibus, Holocaustis Spontaneis ac Spontaneis Oblationibus (quibus scilicet peculiare Ebraeorum ritus non commisti) & Votis simplicibus habetur, esse obligatos. Christianorum aliquot hac de re Placita. De Holocaustis illis singularia quadam. Ad fusiorem de Septimo die explicationem transitus. pag. 307

C A P. IX.

Quid de Originis seu Primariæ Sabbati seu Septimi in dierum periodis dici, ut Festi, Institutionis Tempore & Loco senserint Talmudici. Obiter de Itinere Sabbatico; & quanta fuerit ejusce mensura atque unde auspicianda. De Chronico Seder Olam Rabba dicto, ejusque Autore & Vetustate. pag. 313

C A P. X.

De Causa & Ratione Institutionis Sabbati, ex Ebraeorum sententia, & ad Quosnam illam pertinere velint. pag. 327

C A P. XI.

De Loco in Deserto & Tempore (adeoque Mense Mensisque die) Primæ, juxta Ebraeos, Observationis Sabbati, ex Præcepto nimirum seu Institutione capite superiori offensa. Epochæ dierum enumerandorum seu Temporis

Capitulum Elenchus,

Temporis Nycthemerini, juxta Ebraeos aliquot, & de Telluris Umbilico. Primum Sabbatum, unde sequentis pendens, in Deserto observatum, neutiquam fuisse Septimum in periodo à terum conditu diem, non deesse inter Christianos qui existimaverint. pag. 332

C A P. XII.

Ad Sabbati Observationem, ut Judros Originarios, sic Profelytos Justitiae & pariter Conditionis reliquos obligari; Profelytos autem Domicilii aliosve Gentiles non item, statuunt Ebraei. Nec Observatio ejusmodi permittitur Profelytis Domicilii. De Peregrino seu Profelyto in legibus de Sabbato factis, Magistrorum sententia. pag. 344

C A P. XIII.

Quae, antè de Sabbato ostensis, videantur apud Ebraeos adversari; tum eos qui Ebraicè scribere, tum Philonem & Fl. Josephum. pag. 349

C A P. XIV.

Expenduntur atque explicantur quae, capite in superiore, ex Magistris & Philone allata, receptis eorum de Sabbati Institutione atque Prima Celebratione Observationeque sententiis adversari videantur. pag. 355

C A P. XV.

Fl. Josephi locum Capite in Decimotertio adductum, si de diei Septimi Cultu alias apud Gentes pariter atque Ebraeos recepto sumatur, ipsi verum Veritati palim reluctari. Neque sic intelligendum. Alitè scilicet Gentes neutiquam diem in periodis Dierum Septimum seu Sabbatum Hebdomadicum colebant. Obiter de Sabbati nomine, hujusque & Junii apud Scriptores Paganos, Confusione. Calendarium Romanorum Veteris. Orbis dierum Nundinalis. pag. 359

C A P. XVI.

Quae apud veteres tum Graecos, tum Latinos occurrunt, alia item veteribus tributa, quorum autoritate attendendum videatur, etiam à nonnullis asseritur, Diem Septimum Gentilibus olim coli seu observari, idque velut ex instituto publico, solitum. pag. 374

C A P. XVII.

Quae capite superiori ex Aristobolo ac Clemente Alexandrino (adeoque ex Hesiodo, Homero, Libo, Callimaebo) Luciano, Agellio, Suetonio, Censorino, Ovidio, ac Tibullo, de diei Septimi seu Saturni observatione apud Gentiles allata sunt, explicantur. Ea ad Sacrum Diei in periodicis dierum septenariis, Septimi Cultum, non omnino pertinere. De Sabbati nomine tam Orientalibus quam Occidentalibus accepto pro ipso Die Septimo, quod Septimum est, perinde ac si Septimum significaret. pag. 382

C A P.

C A P. XVII.

Ostenditur quæ capite decimo sexto à Tertulliano, Lampidio, Seneca, de die Saturni, Sabbatis, ac die Septimo afferuntur, non omnino probare cultum dici Septimi Romanis verbis ex instituto seu publicè receptum. Festa Romanorum quotannis stativa ne Pentecostes numerum, juxta Tertullianum, impleffe. Calendariis aliquot, velut ex more Romanorum veteri, Dierum Hebdomadas, pro Ogdoadibus, summa cum ositantia adponi.

pag. 396

C A P. XIX.

Flavii Iosephi verborum de Hebdomadis more (qua ad Gentes universas cum pervenisse ait) Explicatio initur. Cujus gratia quedam præmittuntur. Primò, Dierum per Hebdomadas distributib & Planetarum nominum adjectio, ejusque Vetustas.

pag. 403

C A P. XX.

De Planetarum in diebus designandis Ordine ejusque Vetustate. Επιταξις. Ημερ. Σαββατων. Zonarum notio, pro Orbibus, Spatiis seu Circulis quibus circumferuntur Planeta Septem. Commentitia, apud Judæos aliquot, Planetarum, in diebus Hebdomadis, Ordinis dispositio. Orbis Dierum Hebdomadici constans apud veteres initium in die Solis, quale hodieque manet. De Mahumedanorum اربعة او Die Veneris illis sacro.

pag. 414

C A P. XXI.

De Ordinis in orbe dierum Hebdomadico Planetarii Ratione. Horarum Præfecturæ, apud Astrologos veteres, Planetariæ. De Horarum vetustate. Præcorum sententia de Heptazoni seu Planetarum in Cælo Ordine. Vnde Argumentum à nonnullis adversus denominationis Hebdomadicæ vetustatem, perperam offertur.

pag. 428

C A P. XXII

Ordinis Dierum in hebdomade, & Planetariæ eorundem denominationis, Iosephi seculo, Usus; In Oriente; in Occidente. Et undenam in vulgus hominum, hujus Observatio adeo fuerit olim disseminata. pag. 442

C A P. XXIII.

Scopus Flavii Iosephi in verbis illis, quorum gratia habemus disputatum est, ejusque verè ibi sententia de more Hebdomadis, quem ad gentes universas ait pervenisse.

pag. 454

Liber

Liber Quartus.

Homicidii Interdictum Naturale (quod Noachidarum seu omnium hominum communis Furis Illustrioris Caput est Tertium) cum Temperamentis suis, Limitationibus atque Exceptionibus, apud Ebraeos; Jus item Gentium, quo, apud illos, Caput hoc commissum, explicat: adeoque Jus apud eos Tutela sive sui sive aliorum, etiam ex vim inferentis caede, Jus item singulare Zelotarum. Excommunicationis insuper ac Hominis devovendi, seu Anathematis Jus, quae caedes humana sive inde revera permessa, sive permitti à nonnullis credita; Jura item Asyli, tum in Urbibus Levitarum, tum in Altari: Jus vindicis Sanguinis; alia ejusmodi.

C A P. I.

De Scelere Homicidii voluntarii. Ejusdem Genera, & Poena tum Coelestis tum Forensis; Ordinaria, Extra ordinem. Nefas abortum inferte, foetura in utero extinguere, liberos exponere. Jura discernimen heic, quoad Poenam, inter Originarios, Profelytos Justitiae reliquosque ritè Circumcisos, & Profelytos Domicilii seu Gentiles in ditione Ebraica degentes. De Vindicis Sanguinis, ex jure cognationis, potestate. pag. 458

C A P. II.

De Homicidio Involuntario seu quod Casu factum ac Errore. Urbes sex Refugii, seu Asyli. Ceteris Levitarum Urbibus XLII Asyli item Jus, sed dispar. Iterum de Vindice sanguinis. Jus Asyli quale in Altari esset. Horum omnium Jura, quatenus eorum sive Profelytis Domicilii sive Gentilibus aliis in ditione Israelitica, aut legitimus esset usus aut nullus. pag. 470

C A P. III.

De Pena capitali à Privatis irrogata, adeoque Caede, apud Ebraeos, Privatis, sed ad morum publicorum amissionem, citra cognitionem forensis, avaritiam, extra causam vindicis sanguinis, permittà. Moderamen incul-

Librorum ☉

patæ tutelæ. Ebræi qui Ebræum in Gentilium potestatem traderet; qui in contemptum Numinis præceptum aliquod violaret; Apostate, Idololatæ cades. Dolo, ut vita horum nonnullis eriperetur, uti licuit, qualis in Gentilem non adhibendus. De officiis erga Gentiles humanioribus, seu charitate quid senserint Ebræi. De Fœtus nece, puerperæ salutis causâ. pag. 480

C A P. IV.

De singulari Zelotarum apud Ebræos Jure quo criminibus in aliquot atrocioribus deprehensis, à Privatis illico sive impudè verberabantur, sive occidebantur. pag. 487

C A P. V.

Præter Zelotarum Jus in Negociatoribus ☉ Nummulariis flagello à D. N. Jesu Christo è Templo ejiciendis, locum habuerit. pag. 491

C A P. VI.

De Cæde humana, extra Belli, Pœnæ, seu Quasi rationem, juxta nonnullos (ex lege sacra, de Anathemate seu אֲנָתָה) Parentibus saltem ☉ Heris permittit; velut Hostiæ humanæ nomine. pag. 498

C A P. VII.

De verbis Legis illius sacre quæ ultroneæ cædes humana Parentibus ☉ Heris liberos ☉ servos anathemate devotentibus permitti visa est. Et de vario apud Ebræos Anathematis genere. pag. 502

C A P. VIII.

Causæ, Ritus, ac Effectus Excommunicationis apud Ebræos, atque ☉ Cherem seu Anathema quod inde interdum sequebatur. Hujus item Formula ac Effectus. Utriusque Solutio. pag. 511

C A P. IX.

Neque Consecratum quæpiam nomine Anathematis, ut donarii sacri, neque cum qui inter bana in commissum caderet, nec solenniori anathemate, sive ante sive post excommunicationem, devorum, mortis reum aut eo nomine occidendum fuisse. Atque obiter de Apofynagogis, seu qui extra synagogam fierent, in Evangelio. Excommunicato Templum ingredi fas. pag. 518

C A P. X.

De illo Anathematis genere quo expressim Homines ex Jure Belli seu Militari, neci Devoverentur. pag. 527

C A P. XI.

De Jephthæ Voto, discrepantes Ebræorum sententia. Nullo Jure immolanda fuisse ejus filiam consentiunt. Summa Sententia Ebræorum, de cæde humana. Lustratio post eandem etiam licitam. pag. 530

Liber

Liber Quintus.

De Concubitu agit, ex Jure ab origine rerum *Naturali*, illicito; De *Matrimonio* item; *Concubinato*, & *Divortio*, juxta eos, ex eodem jure; De accessione *Interdictorum Revelationis Turpitudinum*, quæ in *Levitico* habentur, quatenus ad *Gentes alias* illa spectare velint *Ebrai*. Et demum de *Jure Gentium* huc attinente, id est *Jure* quo sive *Profelytos Iustitiæ* aliosve non ex originariis circumcisos, sive *Profelytos domicilii* aliosve alterutrius sexus *Gentiles*, tum in re *Matrimoniali* tum in eo qui etiam *extra Matrimonium* sit *Concubitu*, *Nationi* suæ seu *Originariis* sive *vetitos* sive *permis-*
fos tradunt.

C A P. I.

De Concubitu illicito. Tum qualisnam concubitus ex Jure *Naturali* ante Legem *Mosaicam* illicitus habeatur, tum Qualis postea ex ipsis ejusce legis verbis, juxta *Ebraorum* sententiam, generatim indicatur. pag. 537.

C A P. II.

Quomodo, etiam è *Verbis Sacris*, eliciant *Talmudici*, illicitos ab ipsis rerum *primordis*, atque ante Legem *Mosaicam*, concubitus. pag. 541.

C A P. III.

De Jure *Matrimoniali* atque operæ *Liberis* dandæ, ad quod ab ipsis rerum *primordis* obligari volunt *Ebrai* ipsum genus humanum. Et primo de *Origine* ejusdem atque *Necessitate*. Obiter de *Essenorum* abstinentia à consorcio muliebri. pag. 545.

C A P. IV.

Consensu, sed non sine *Concubitu*, ex *Jure Noachidarum* seu *Naturali*, ante legem *Mosaicam*, fiti *matrimonium*. De *Innuptarum* tunc *Concubitu*. Quid de eo, ex lege *Mosaicæ* novatum velint; Et de *Magistrorum*

Librorum ☉

in lege *לְיָמֶיךָ הַזֶּה וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה* & *וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה*. quod scortum seu meretrix vulgo veritur, recepta quantum ad hanc rem, interpretatione, & de meretricis mercede non offerenda. pag. 551.

C A P. V.

De Ritibus Nuptialibus qui, velut ex jure seu moribus ante Legem Mosaisicam in usu, eliciuntur à sacra historia. pag. 558.

C A P. VI.

De Polygamia ex Jure Naturali, seu Universalis illo quod tum ante Legem Mosaisicam, tum post, juxta Ebraeos pariter obtinuit. pag. 561.

C A P. VII.

De Divortio ex Jure Naturali seu Omnium, juxta Ebraeos ante legem Mosaisicam seu extra illam, Communi, ac de Concubinae & Uxoris nomine; & obiter de vocabulo Anglicano *Wife*. pag. 567.

C A P. VIII.

De Primorum Parentum liberis, & de Conjugiis inque eorum Cognationis (veluti *Frater, Soror, Filia*) sub ipsis rerum Initiis, ratione. pag. 576.

C A P. IX.

De ratione Cognationis habitâ in Conjugiis, inter ipsa rerum Initia & tempus data Legis Mosaisicæ. pag. 583.

C A P. X.

Quomodo Cognationis atque Affinitatis gradus, quâ amplexibus conjugibus sive à primis rerum initiis sive ex lege in Levitico tradita, fuerint impedimenta, simul intelligant Ebraei. pag. 589.

C A P. XI.

Quomodo & unde velint Ebraei, Gentiles, & Quales, legibus de Incestu in Levitico latè contineri. Obiter tum Orientalium tum Occidentalium veterum, Christianorum, Mahumedanorum, circa Consanguineorum conjugia *Mores & Scita*. pag. 595.

C A P. XII.

De Matrimonio & Coitu, quò sive vetitus sive permissus inter Judæos & Servos ac Ancillas extetæ originis, sed in Judaismo, citra libertatem, cooptatos. Gentilium, qui Judaismo nondum nomina dederant, Matrimonium & Coitus Judæis illicitum. Non unica tamen Magistrorum de interdicti illius initio aut causâ sententia. Quinam ex natalibus Servi ac Genriles habitis. pag. 612.

C A P. XIII.

De singulari jure quo militi Ebræo cum Captiva Gentili, prada sua parte,

Capitulum Elenchus.

parte, semel ante nuptias nefas non fuisse aiunt concumbere; quacum tamen Concubitum ei non fuisse, citra nuptias, iterandum. pag. 617.

C A P. XIV.

Quatenus variatim interdicta haberentur siue Originariorum & Profelytorum (Iustitia) siue Profelytorum & Israeliticum, originis externa nomine, Conjugia. De Nethinzis ab Israeliticis conjugiiis arcendis decretis. Profelytorum diversa invicem conditionis, proles qualis.

pag. 620.

C A P. XV.

De Rahaba, Timnathæ puella ac Dalila Profelyta. Item de Salomonis uxoribus, Extraneis in sacra scriptura dicitur. Et de liberis ex conjugio gentis nomine interdicto susceptis. Ex Genere, non à Loco, Nationem Ebræis semper denominari.

pag. 624.

C A P. XVI.

De Originariorum aliquot conjugiiis Profelytis Justis & Libertinis etiam & Ancillæ, permittis, quæ interim Originariis ceteris vetita sunt. Scilicet Mamzerum, & Eunachorum.

pag. 627.

C A P. XVII.

Servorum atque Ancillarum, è Gentilibus in Servitutem redactarum, Cognationis nullam, ne quidem post Iudaismum susceptum, ante manumissionem, apud Ebræos, in re Concubitus, rationem esse habitam. Et de eorum Contuberniis.

pag. 632.

C A P. XVIII.

De Profelytorum Iustitia & Libertinorum, inter se invicem aut cum Gentilibus, Conjugiis. Et qualisnam eorum Cognationis, dum Gentiles erant, item posterorum in Sanctitate, id est postquam Profelyti facti sunt, natorum, in re matrimoniali seu in Coitus interdictis, habita sit ratio.

pag. 636.

C A P. XIX.

Patrum & Historicorum Christianorum Veterum sententia defenditur; scilicet Herodem Magnum Regem, ab Antipatro Iduæo dicto adeoque (uti aiunt aliqui) Judæo, è Cypro foemina Gentili uxore sua susceptum, ex ipsis natalibus Alienigenam, nec Judæum fuisse.

pag. 641.

C A P. XX.

Expenduntur quæ in Patrum de Herode Magno sententiam à viris doctissimis afferuntur ex eo quid pater avusque ejus essent Idumæi, adeoque, ut aiunt, Judæi. Et de Profelytorum eorumque Posterorum

quæ

quæ Universitate, Ecclesia seu Civitate Fbraica sive donabantur sive
arcebantur, tum Jure tum Peregrinitate. pag. 645.

C A P. XXI.

*Utrum sive Herodem sive patrem ejus sive avum ita Idumorum
fuisse constet, ut ex Idumæis qui Judæi seu Profelyti Justitiæ integri,
sub Ioanne Hyrcano Rege, facti essent, eorum ullum fuisse sit credendum.
Et de statu Herodis servili, ac de Semijudæis seu Profelytiæ imperfe-
ctis. De Fraternitate Herodis Antipæ & Philippi filiorum Herodis
Magni.* pag. 649.

C A P. XXII

*Quæ ratione id verum fueris, Agrippam Regem fratrem Israelitis
fuisse, adeoque non alienigenam, quemadmodum ab eis ipsi publicè est ac-
clamatum; tametsi esset ex Herodis alienigenæ nepotibus.* pag. 657.

Liber Sextus.

Quintum Iuris Noachidarum seu Naturalis, quod
Illustrius est, caput seu *Furti Interdictum* com-
plectitur; quæ Originarios, quæ Profelytos sive
Iustitiæ sive Domicilii, aliosque spectat. Et de
Adquisitione & Translatione Domini tum *Perfo-*
narum tum *Rerum*, cum *Modis* suis ac *Tempera-*
mentis, tum ex *Jure Pacis* tum ex *Jure Belli* na-
scenti solitis, Talmudicorum scita sententiasque ape-
rit. De rerum *Occupatione*; *Alienationum* item &
Contractuum *formulis* atque *vi*. De *Jure Egenorum*
seu *Mendicorum*; *Servitute*, *Vsuris*, *Bonis aleâ lu-*
crifactis; aliis selectis quæ ad *Dominium & obli-*
gationem permissionemque circa illud ex *Jure Pa-*
cis versantem attinent. De *Jure Bellico*, *Victoriâ*,
Deditione, *Federibus*, *Tributis*; *Numismate Cen-*
sus

*ſus, & Didrachmi Penſitatione, in Evangelio;
Captivis.*

C A P. I.

*Quid Furti nomine heic continentur. De Hominum, conſenſu & ſu-
repoſita, circa Rerum Perſonarumque Dominium ejuſque Temperamen-
ta & Modos, fide ſervanda, Præceptum Interdictio hæc, ut præyium
includi. Conſenſus ejuſmodi uſus. Sapientium Numinis interea Do-
minium, unde, ſine intermedio, interdum, in univerſalem in rerum
initis donationem, hæmipes domini facti.* pag. 662

C A P. II.

*Quomodo Noachidas ſeu Gentiles Interdicto Furti teneri ſtatuant
Talmudici. Actus eorum in ditione Ebraicâ aliquot Furta fuiſſe, qua-
les in Judæis liciti. Vndeſtam id. E diligenti Temperamentorum &
Modorum Dominii (quorum exemplis & vetuſtiſſimis apud Ebraeos ſancti-
onibus ſingularia aliquot afferuntur) conſideratione Furta dignoſci.* pag. 667

C A P. III.

*Dominium ex diverſitate perſuaſionis circa ſacra, apud Ebraeos re-
gulariter non omnino pendiffe. Furtum etiam ab ipſis tam in Gen-
tilis bonis contraſtandis quàm in bonis Judæi, commiſſum ſtatuebant.
De Fraude & Mendacio, tum circa damnum quod Interdicto Furti
imponitur, tum ſimplici, citra ejuſmodi damnum. Quod de bonis Gen-
tilis non invadendis tradunt, ad Jura Pacis tantum attinere, non ad
Jura Belli. De terminis Conſiniorum non dimovendis.* pag. 675

C A P. IV.

*Selecta quedam de Dominii Adquiſitione & Translatione, æque
Obligatione & Permiſſione qua circa illud gerſatur, quorum primum
eſt de Dominio ex ſimplici Rerum Occupatione, acquirenda. De Rebus
nondum Occupatis; Rebus Dereliſtis, & Deperditis. De Proſelyto-
rum Juſtitia, qui ſine herede morentur, Bonis, & de Reſtitutione
rei ab eo ablata Sacerdoti Ephemera tunc munus obeunt præſtandi. De
agro Gentili ſive Syngrapha Iſraelitæ vendito. Occupationis tituli* pag. 679

C A P. V.

*De Alienationum & Contractuum fortalis æque Obligationis vi-
æ earum apicibus pendente. De Pretio rei mobilis vendita vero ſolvi,*
ſexta

sexta parte est majore, impari. Profelyti *Iustitia* Testamentum, Donatio. pag. 686

C A P. VI.

De Jure apud Ebraeos Egeporum singulari; Angulo segetis, Spicilegio, Racematione, Uvis deciduis, frugibus per Oblivionem in agro relictis, Decima Pauperis; Elcemofynis; etiam sententiâ forensi exigendâ. Mira in erogandis his atque tum pristinâ tum præsentî pauperum conditione considerandâ, ratio. E Gentilibus Pauperes (nisi Profelyti Domicilii essent) juris Egeporum apud Ebraeos non omnino participes: Profelyti Domicilii participes Elcemofynarum; non alitujus reliquorum que sunt pauperibus debita. Utrûm extremæ Pauperis Necessitati Dominium privatum ex Jure Natrâli, juxta Talmudicos, cederet. pag. 691

C A P. VII.

De acquirendo Personarum juxta Ebraeos, in Pace, Dominio. Servi Ebraei tum ex sui venditione, tum ex additione Fori. De Filia; Patris additione, ancillâ factâ. Ebraeus additus in servitutem Profelyti seu Gentilis, ex venditione sui. Et de horum libertate seu Dominio sui redeunte. pag. 704

C A P. VIII.

De Servis è Gentilibus in Pace apud Ebraeos acquisitis; eorum discrimine, ministerii naturâ, manumissione, posteris, Bonis. Obiter de Mureo singulari Calceum domini Solvendi, seu Exuendi.

pag. 709

C A P. IX.

Leges Sacrae de Usuris. Talmudicorum de eis sententiæ. Usura præstituta seu propriè dicta. Pulvis Usuræ. Quasi Usura. Usura præcedens, subsequens. Qualisnam Usura ex sententiâ forei restituenda; quæ sit non. Actus aliqui ex Jure superinducto vetiti, ne subdole Fœnus dissimularent. Alii permitti, qui Fœnoris accepti instar. Exceptio de Bonis Orphanorum, pauperum, id genus aliis. Usura incerta.

pag. 713

C A P. X.

De Usuratum jure, apud Ebraeos, quò Profelytos Domicilii alioque Gentiles respexit; etiam & Judæos Apostatas. De Gentili, Profelyto Jussitæ factò, postquam fenori sive dederat sive acceperat ab Israelita mutuum; nondum redditum. Quid Mahumedes de Psura.

pag. 720

C A P.

Capitulum Elencbus.

C A P. X I.

De bonis Alcâ, alioue quouis certaminis genere lucrifaciis, ac de Lufibus ejusmodi. De Avibus aliisque animalibus sic instituentis ut exeatia rodirent, in domini commodum, illicum mote, comitatoria. De retibus Columbarum Capturæ tendendis, & Columbaribus extruendis.

PAG. 724

C A P. X I I.

De Rerum & Personarum, ex Jure Belli, Dominio adquirendo. Et primò de Justis, tum juxta Ebræos tum alios Orientis populos, Belli causis.

PAG. 729

C A P. X I I I.

De Belli, ex Jure Ebræis aliisque Gentibus interveniente, Indicatione.

PAG. 735

C A P. X I V.

De Federis ineundi ratione & capitibus, ubi hostes se dederent.

PAG. 737

C A P. X V.

De Federis & Deditiois averfatione, belloque inde inferendo. Disciplina militaris de arboribus frugiferis, in hostico non succidendis. Temperamentum Domini, ne quis rem suam planè destrueret. Et de loco fugæ in obsidione hosti relinquendo.

PAG. 741

C A P. X V I.

De Urbibus, Regionibus, Personis subactis, Captivis, Hostibus casis sepeliendis, Prædâ; hujusque Distributione; ex Jure belli Ebræis in usu. Quid nomine Terræ Israel reverè venerit.

PAG. 744

C A P. X V I I.

Ebræorum, de aliarum Gentium jure bellico, sententia. Gentilium commilitio se, ex contractu publico, seu federe atque aliis immiscebant. Ad Tributorum ex jure Victoris; Deditiois, Federis præstationem se obligatos professi sunt; Refragantibus sybinde eorum nonnullis. De Numismate Censûs in Evangeliiis. Quid Cæsaris & Augusti nomina denotarent linguâ Hierosolymitanâ.

PAG. 751

C A P. X V I I I.

De Didrachmi pensatione in Evangelio. Illud fuisse Tributum Cæsarianum. Reges Terræ quinam ibi. Vniuersi Israelitæ Filii Regum, a verbo solenni dicti. Quid ibi Filii seu liberi Regum. Semisclii seu Didrachmi sacri pensatio annua usque ad Vespasianum, Hierosolymis in sacros usum præstita. Objectiones diluantur.

PAG. 766

A

C A P.

De Servitute Personali seu Libertatis naturalis deminutione, quatenus ex Jure Gentium aliarum Bellico, juxta Ebraeorum disciplinam, ea sequeretur. Discrimen inter Servitutem personae inhærentem, seu intrinsicam & eam que in ministeriis tantum servilibus cernitur seu extrinsecam. De illo Iudeorum; in Evangelio, Nemini servivimus unquam. De Captivis & more eorum, apud Ebræos, redimendorum.

pag. 774

Liber Septimus.

Agit de Noachidarum Juris Illustrioris capite Septimo, quod est de Membro animalis viventis, item de Carnis & Sanguinis esu. De Minoribus insuper seu Obscurioribus Juris Naturalis, juxta Ebræos, Capitibus. De Honore Parentum. De Capite Juris Naturalis Illustrioris Sexto, seu de Judiciis; Tum quæ ex jure simpliciter Naturali illud intelligendum, tum quæ Judicia in Profelytorum Domicilii regimine apud Ebræos erant exercenda. Accedit de Judicio Divino, quæ ex illo sive Pœna sive Præmium Cœlitus ex Ebraeorum sententia expectanda fuerit, dissertatio. Et de muni de sententia eorum qui volunt, non solum vestigia Præceptorum Septem quæ tractavimus, inesse in sacra Jobi historia, verum etiam in Synodo Apostolorum Hierosolymitana.

CAP. I.

De capite Juris Noachidarum seu Naturalis Septimo, seu Membri animalis viventis esu; Et de esu Sanguinis. Discrimen inter Pecorum, Ferarum,

Capitulum Elenchus.

Ferarum, Volucrum Sanguinem, atque Piscium, Locustarum *id genus aliorum*, item Humanum. Malumedanorum, de Sanguinis esu, *scita.*

pag. 783

C A P. II.

De Minoribus seu Obscurioribus Juris Naturalis, *juxta Ebraeos*, capitibus. Et de Parentum honore, atque ejusce interpretamentis quibus ei derogatum ibant. De loco illo Evangelii illustri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me tibi profuerit. *Mira de Votis disciplina.*

pag. 791

C A P. III.

De Heterogeneorum usu, Fratris ubi frater sine prole obierat, Conubio, Castratione, aliis obscurioribus, quæ, *juxta nonnullos Ebraeorum*, ad Noachidas attinerent.

pag. 797

C A P. IV.

De Judiciis seu Capite Juris Noachidarum seu Naturalis Sexto. *Quidnam* Judiciorum nomine Talmudicis veniat. Domus Judicii seu Forum superius Divinum, aut Cœleste. Inferius item seu Humanum & Terrestre. *Periocha Chaldaica de Caini & Abelis circa Judicia seculi futuri* altercatione. De Judicio Divino. Sensus Capituli hujus Sexti generatim indicatur. *Insequentium Ordo.*

pag. 801

C A P. V.

Talmudicorum de Judiciis, quæ simpliciter Noachidis imperantur, Traditio. Eorum de Pœnis præstiuendis sententia. De Thamatis, *nurus* Iudæ, delicto ac Judicio; ac de Dina à Sichemo violata.

pag. 805

C A P. VI.

Judicia circa Juris Naturalis capita Illustriora, in Gentium ditionis Israelitica regimine tantum, exerceri solita. Judices qui eis præessent seorsim constituti; etiam Profelyti Domicilii ritè constitui potuerunt. Sexus discrimen. Pœna Gladii, Furto Gentilis irrogata, aliis item delictis quæ mitius in Judæis puniuntur. Nullam pœnam obscurioris Juris Noachidarum capituli alicujus violationi imminuisse.

pag. 811

C A P. VII.

De Judiciis quibus in ditione Israelitica suberant Profelyti Domicilii ob Jus ibi Gentium, seu quod Naturale non habebatur, violatum. Pœnæ Singulares Profelyto ejusmodi ob Sponsæ Ebraicæ (qualis in Jure Noachidarum non agnita) coitum, irroganda. Profelytus Domicilii reus & dein Justitiæ Profelytus factus. Minor, Surdus, Mentis inops. Profelytus Justitiæ Judicis pœnalis, ex Jure Israelitico exercendus, præesse rite nequibat, nedum Profelytus Domicilii.

pag. 815

Librum ☩

CAP. VIII.

De Judiciis Extraordinariis sive ubi Ebraeus aut Gentilibus binis aut Ebraeo & Gentili arbitet receptus esset, sive ubi Ebraei orientur cum aliis Gentibus astitibus, veluti Africanis, Aegyptiis, Arabibus, sive de Territoriis sive de Bonis aliis controversis. pag. 820

CAP. IX.

De Judiciio Divino, & Poena Praemioque coelitus, juxta Ebraeos, expectando. Excisionis Poena, juxta nonnullos, triplex, adeoque de Immortalitate Animae Talmudicorum aliquot sententia. pag. 827

CAP. X.

De Poenis & Praemiis Foti Superioris, Coelestis, seu Divini, quae ex Ebraeorum sententia, ad Noachidas seu Universum genus humanum attinerent. pag. 832

CAP. XI.

Capitum illustriorum Juris Naturalis seu Noachidarum vestigia expressissima in Jobi historia, ante legem Mosaicam, saltem non ubi Mosaica lex, quae Mosaica seu Ebraica, obtinuit, conscripta. pag. 834

CAP. XII.

Præceptorum seu Interdictorum Noachidarum seu Universalium, quae illustriora haecenus ex Ebraeis ostensa sunt, vestigia in Canone Synodi Hierosolymitanæ ab Apostolis celebrata, juxta nonnullos, reperiri. Qua de re disquiritur. pag. 838

INTERIRENDA.

INTERSERENDA.

Pag. 22. l. 32.

— citari Flavio Josepho¹, Athenæo —

Pag. 23. l. 2.

— nequit. Straboni autem è Posidonio memoratur antiquum de Atomis dogma ἀτομὸς Σιδωνίῳ Μέγῳ Μωσέβι hominis Sidonii (adeoque Phœnicii) qui ante Trojani belli tempora floruit. Ceterum —

¹ Origines lib. 1. cap. 4

Pag. 35. l. 32; & 33.

— recipiuntur. Et alibi p idem; Scimus enim quod temporibus nostris Parisius diu fuit contrarium Philosophiæ Naturali & Me-
taphysicæ Aristotelis per Avicennam & Averroym expositis, & ob
densam ignorantiam fuere librè eorum excommunicati & utentes eis
per tempora satis longa. Summa —

¹ M. de m-
itate Scien-
tiarum.

Pag. 176. l. 17.

— Cajetanus. Et confulas quæ de hoc nomine pridem scripsit Ægidius Bucherius in tractatu^o de Paschali Judæorum cyclo. Sed de —

^o Cap. 6. pag. 387.

Pag. 205. l. 4, & 5.

— non est. Quæ de re etiam olim monuit venerabilis Beda¹ no-
stras. Itaque —

¹ De Rat.
Temp. cap. 25.

Pag. 224. l. 7.

— positas. Quale manifestò dicendum de Aquila aurea quæ su-
pra maximam Templi portam collocata, adéo Judæis execranda
habebatur, ut legitur apud Josephum¹. Quid quod —

¹ Hæf. lib. 1.
cap. 21. &
Orig. lib. 17.
cap. 8.

Pag. 291. l. 4.

— Impefrarunt. Atque huc imprimis spectat illud de Eleazaro
F. Ananiz Pontificis qui paulò ante excidium Templi sub Vespasi-
ano persuasit iis qui Sacra obirent ministeria, ut nullius Munus
aut Hostia qui non esset de Judæorum gente, susciperetur, quæ erat
Romani inde belli κολοβὸν seu seminarium atque materies. Sed
qui rebus ibi tunc præerant, Pontifices aliique è Phariseis nobi-
lissimi, concione habita¹ πῶς προσφάσις τὸ ἀδούρον διήλεγχεν φά-
σάμενοι τὴν μὲν προσφάσις αὐτῶν κακομηχανίαν τὸν καὶ οὐκ ἐπὶ αἰα-
θημάτων τῶν ἀλλοφύλων τὸ πλέον αὐτὴν προσδεχόμενος ἑαὶ διὰ τῶν
ἔξωθεν ἔθνων δυνεάς· ἐξ ἧ μόνον ἢ διακεκρίταις θυσιῶν πτωῶν, τῆτι

¹ Joseph. Hæf.
lib. 2. cap.
30. & 31. &
17. lat.

INTERSERENDA.

ἔδει ἀποδείξαι, ἅλλα ἢ τὰ βλεπόμενα ἢ τὰ ὁμιλούμενα τὸν ποῦ-
 τὸν χρόνον αἰαθήμεθα πρὸς τῶν ἱερῶν κειμήλια· αὐτοὶ δὲ πῶ
 ἐπέλιξεν τὰ Ρωμαίων ἔργα ἔμπροσθεν τοῦ ἀπ' ἐκείνων
 πόλεμον, κειμήλιον ἑρπεκίας ἔειπε ἔμψ' τῶ κειμήλιον κειμήλιον
 σαδαι τῆς πόλεως ἀπέδειξαι ἐπὶ ὁμιλοῦν ἱερῶν ἐπὶ τῆς
 ἀλλοτρίᾳ ἐπὶ ἑρπεκίας, quæ rationi dissona esset eorum cau-
 sa ostendebant, dicentes, majores eorum ornasse templum, ex magna
 parte, de Muneribus Gentium Exterarum, atque harum munera sem-
 per accepisse, nec solum non prohibuisse aliquorum hostias (id siqui-
 dem esse impiissimum) sed etiam anathemata, quæ viserentur perma-
 nerentque usque in præsens tempus, in templo collocasse. At nunc
 eos qui arma irritarent Romana & eorum bellum invitarent, rem
 novam de Exterorum cultu inducere, & temere eam facere decre-
 to suo Urbem impietatis, Si nempe præter Judæos solos, nullus alius
 ibi sacrificaret, nec adoraverit. Quin & πρὸς τὸν ἐμπερὸς τῶν
 πατρῶν ἱερῶν ἀφηναικίως ἐπὶ πῶτες ἢ ἑρπεκίας τῶν ἀπὸ τῶν
 ἀλλοτρίων θυσιῶν ἀποδείξαι, producebant in medium scientissimos
 morum patriorum sacerdotes, qui testarentur omnes eorum majores
 Exterarum Gentium seu Gentilium sacrificia accepisse. Quæ autem--

Pag. 299. l. 9, & 10.

—capendum. Quod spectat & illud in Antiochi Regis diplo-
 mate 9, μηδὲν ἕξω ἐπὶ ἀλλοφύλων εἰς τὸν ἑρπεκίας εἰσὶναι τῶ
 ἱερῶν, τῶν ἀποτρυφωμένων πῶ ἱερῶν, εἰ μὴ οἱς ἀπὸ ἀγνοίας
 ἐπὶ ἑρπεκίας τῶν πατρῶν νόμον Nemini alienigenæ liceat intra septimum
 seu peribolum Templi ingredi, eorum scilicet qui à Judæis ingredi
 prohibentur, præter eos quibus Instratis fas est juxta præscriptum
 legis patriæ. Nimirum præter Gentiles seu alienigenas in Judæo-
 rum ritus transeuntes, seu Profelytos Justitiæ & Libertinos, quæ
 juris non diversi. Intelligunt—

ἢ ἑρπεκίας Orig.
 lib. 12. cap. 3.

ERRATA

ERRATA TYPORUM SIC CORRIGE.

Pag. li.	Ps. li.	Pag. li.
7. 35 veteris	150. 27 paucissimi	245. 34 סירי
10. 27 antiquiorem	ib. 33 intelligendum	249. 27 וסונו
13. 18 Aegyptios	ib. 36 afflicte majorum	259. 8 intelligunt, ut
18. 3 Origenes	153. 10 עבודו	270. 21 וקפולת
29. 24 Philosophiam	154. 35 גרם חושבים	297. 13 298. 10, &
32. 20 libro septimo	155. 17 Judaeus qui	299. 8 & 299. 8 &
33. 30 ostendentur	156. 13 יטו	10 Intermural.
secundo & quinto	157. 32 וטו חיקב	326. 37 Sivan
35. 23 CCCXC.	164. 25 conjunguntur	327. in marg. Copri.
43. 10 interferitur	ib. 26 וטו טו	327. 36 dele, & Kalendis
50. 6 vide	167. 18 לאטו טו	383. 32 nulla, sed opere omnimodo, nisi
54. in marg. lib. 5. cap. 1.	ib. 33 Profelyti	388. 27. singularem numeri
54. ult. ויה	168. 15 nihilominus ea multis nominibus Sanctior atque alia semper--	394. 27 hujusmodi Sacra
67. in marg. lib. 7. cap. 2.	178. 3 טו טו	395. 11 libentissime alias
69. 19 illis aliquot	189. 18 Superstitione	402. 15 publicus
74. 14 distinctionem, Jus	190. 2 corporum celestium	403. 22 dicto, quod e bibliotheca
104. 3 נטו טו	195. 17 5047	426. 34 Abugiafare aliique ejusdem
ib. 24. מליה	196. 26 missum	427. 1 capite vigesimo secundo.
ib. 25 vjam	206. 1 & 16 & 18	443. 8 institutum; Tamerli
117. 22. libro septimo	208. 7 Rabbin	467. 11 טו טו
119. in marg. lib. 7. cap. 1.	ib. 31 erat, atque	468. 37 וטו
122. 9 וין	211. 8 טו טו טו	471. 15 ascendit
134. 12 בף	222. 20 militaria erant,	472. ult. וטו טו
ib. in marg. lib. 4. cap. 7.	225. 11 juxta cuedendi	478. 23 וטו טו
135. 36 וטו טו		486. 18 טו טו טו
145. 36 וטו טו		בטו. ib. בטו
147. 3 quicquid accesserat per		493. 9 בטו טו
149. 7 בטו טו		
ib. 9 juxta		

Errata.

pag. li.	pag. li.	pag. li.
ib. 24 טדחזרב משח	642. 14 Nicolaus	769. 35 dele quod
494. 9 משה	643. 6. ex Ebraico sive	776. 35 munerum-
503. 8 interdictum	647. 10 arcebantur	que
512. 5 טיקבל 9 רעיש	ib. 25 Susceptum, O-	783. 23 Sanguinis.
אורו 20 סן רגויס	riginarium	Discrimen
ברברי תואי 27 ער	651. 3 & 4 inter Ori-	786. 27 טוחסה
513. 21 רטר	ginarios	790. 3 ערעא
ib. 22 leguntur; à	659. antepen. à Co-	791. 24 certx. ib. ult.
Mose Maimoni-	stobaro	apperteneant
de aliisque simül.	661. 10 tissimi	792. 12 ferre ait ille
ib. 25 Angliæ	666. 35. supremo, ut	רא. ib. 15 וברסטו
514. 1 ex. ib. 30 ויהו	668. 5 seu ib. 15. גיטו	ibid. 19 aliquor,
516. 2. וכת	ib. 24. גיטה	præter septenari-
517. 24 בטביל 34 fer-	670. 1 tum ex	um &c. numerum
mè. ult. halacoth	671. 1 ita explicat	accepisse
526. 22 hand	Josephus	803. 13 -rajani, mar-
527. 17 Belli seu	680. 16 Columbariis	gine ad n.
ib. 33 decerpentes	684. 32 tradant	805. 29 Traditio est
538. 4 גאטס 20 דאט	689. 10 est, 3, qualem	807. 1 וכת
551. 8 & 9 interpre-	senfum faciant	809. 7 Solam 18 ורא
tatione, & de	690. 30 discrepantia	812. 21 חייבן
556. 31 veterum	711. 15 emtor	820. 24 ושרא
557. in marg. b Infra	716. 35 dele à	827. 30 sepius signi-
cap. 12. & lib. 6.	723. 6 fœneraretur	ficari
cap. 7.	724. 15 Columbariis	828. 30 עקס, עקסו.
578. 35 ואל	732. 24 ללגט	ib. 31 perditio di-
589. 12 חשונה	739. 15 דבר 29 נו	cta, que
609. 31 adjestum	דבר הטס	830. 2 טכא. ib. 11
623. 35 interdican-	743. 14 libera	דעשה טלאכה בוס
disque observatio,	752. 22 dele Hiero-	והיטורי ib. 17
adeo	solyms.	והטור ib. 33 natu-
629. 1 5 interdicta. ib.	764. 32 lpsis	rale
pen. iniri	765. 23 sacco	836. ult. Alexandri-
632. 23 חקרו	767. 9 Hilarius. ib.	no, qui nec
636. 30 Profelyti	11. vult, ipsum.	842. 26 Erpeniana
ib. ult. בקטן	768. 4 גטר	ib. 34. ערעא

selectiora Sanctitatis seu Beatitudinis Complementa quæ, velut officiis jam dictis superstructa, Gradus illos conficiunt quibus ad Summum Bonum Finemque perfectissimum, qualiscunque is pro vario hominum ingenio statuatur, ascenditur. In Officiis autem illis locum obtinent primum $\pi\rho\tau\eta$ & $\phi\upsilon\sigma\iota\varsigma$ seu *Prima Natura*. Atque hæc sanè sive velut columnæ, cui innitantur cætera, robustissimæ munus obeunt, sive qualem ferè habet ad vectis, libræ, cunei, trochleæ, aliorum in Staticis & Mechanicis motum Circulus (qui $\pi\rho\tau\eta\tau\omega\varsigma \kappa\alpha\iota \pi\epsilon\upsilon\sigma\iota\tau\omega\varsigma \epsilon\chi\epsilon\iota \tau\eta\varsigma \alpha\iota\tau\iota\alpha\varsigma \alpha\gamma\chi\lambda\omega\varsigma$ *omnium talium continet causâ principium*) rationem præstant JURIS NATURALIS nomen simul induere solita, atque in re Civili & Morali planè sunt $\kappa\alpha\theta' \epsilon\lambda\theta\upsilon\varsigma \omega\tau\eta\mu\epsilon$ seu *universaliter prima*. Juri huic Naturali accedit, ut dignitatis præ reliquis quotquot Civilia sunt, Singularis, Jns illud Illustris GENTIBUS diversis variatim sive ex Imperio sive ex pacto INTERVENIENS. Tam de Officiis illis quam de Accessionibus quas diximus habentur passim Disputationum ingentes a Philosophis, Theologis, Jurisconsultis, congestæ moles. Atque Hicæ quidem non solum perquam Solenne est ea quæ, apud alios, sive sui ipsorum persuasionibus sive cœtum sectarumque quibus immiscetur disciplinæ aliterve sive consona sive viciniore occurrerint, exhibere, verum etiam contrarias & discrepantes pariter opiniones & sectarum aliarum dogmata ac scita sapissime sollicitudis adferre. Idque non sine causis certe gravissimis. Nam non sua modò sic auxiliatibus suffragiis haud parum firmanr, sed & insuper, adversa refellendi, obscuriores quæ suas dissidentesque sententias intermeant confinium ipsissimas lineas detegendi designandique, proximantis subinde Vero Falsi ac simulantis larvam exuendi, id genus cætera, quæ in accuratiori veritatis indagatione adhiberi solent, peragendi ansam commodè arripiunt. Ita Academici, Peripatetici, Stoici, Epicurei, Sceptici, alii, interdum pro re nata in partes trahuntur; nunc instar Finitimorum Amiciorumque ostentantur; nunc pro adversariis indicati, argumentorum telis peruntur à Scriptoribus qui singuli suam Philosophiæ Sectam

ur,

* *Aristot. in
Mechanicis.*

ut castra quibus additissimi sunt, acriter propugnantes, eorum tuius id faciunt quo habent quid & quantum fuerit copiarum tum hostiarum tum subsidiarum federatorumque exploratus. Ad hunc modum Aristoteles, Cicero, Seneca, Sextus Empiricus, alii. Unde & operæ pretium habitum est insigne, diversas omnigenum Philosophorum sententias scriptis sedulo mandare; quod fecere non modo Laërtius, Plutarchus, Hesychius Milesius, id genus ceteri, quorum lucubrationes ejusmodi etiamnum extant; verum etiam & Philosophorum ille facile princeps Aristoteles^b in libris illis de Architz, Speu-

^b Laërtius
lib. 5.

sippi, Xenocratis, Timæi, Pythagoræ, aliorum placitis, qui cum non paucis ejusdem operibus aliis ante secula compluria interciderunt: ut illorum qui *Ἐξ αἰρέσεων* seu de *Seſis*, *περὶ δογμάτων* seu de *Opinionibus*, *Ἐξ βίων* seu de *Vitiis*, *Ἐξ διαδοχῆς* seu de *Successione* Philosophorum eorumque disciplinæ scripserunt turbam jam nullibi exantem sed Laërtio, Eunapio, aliisque citatam prætermittamus. Nec parùm laborarunt viri aliquot id genus summi in plurimarum Gentium atque Rerumpublicarum moribus atque institutis, idque tam Barbariæ quàm Græciæ veteris, diligenter corrogandis memoriæque tradendis; ut scilicet ex eorum, utcunque diversissimorum, rationibus atque momentis ritè perpensis, ea tandem elicerentur quæ Moralibus Civilibusque studiis, maximè verò tum Juris Universalis seu Naturalis tum ejus quod Gentibus seu populis integris (quorum autoritas non omnino negligenda) intervenit, indagationi conducere possent. Inde est quòd Aristoteles etiam volumen conscripserit *Νόμιμα Βαρβαρικὰ* nuncupatum, id est *Mores atque Instituta Barbarica*, seu populorum qui extra Græciam sedes habuere. Ante plurima secula quidem periit illud. citatur autem tum Apollonio^d tum Varroni^e. Sed apud Varronem ante Turnebi^f emendationem malè legebatur *Nomina Barbarica* pro *Nomima*. Memorat etiam ipse Aristoteles *Σιωνημίνας πολιτείας* seu *Respublicas rousgestas* (quas à Laërtio^h *πολιτείας πόλεων* *Civitatum regimina* dici opinor) quarum ex consideratione atque veterum placitorum observatione *τὴν ἑξ τῶν αἰθρητικῶν φιλοσοφίῶν* seu *Philosophiam illam qua ad res attinet Humanas*, id est doctrinam

^d Hist. Mir.
rab. 11.

^e De ling. Lat.
lib. 6.

^f Adversar.
lib. 23. cap. 29.

^g Nicomach.
lib. 10. cap. 10

^h In Vita
Aristot. seu
lib. 5.

Moralem & Civilem, post Ethica ad Nicomachum absoluta, perficere est adgressus. Regiminum illorum seu reipublicarum sic ab eo in corpus unicum collectarum numerus erat centum quinquaginta octo. Mittimus que habuit alia ejusmodi opera, veluti *δικαιώματα πόλεων* seu *Civitatum forensia*^k, præter Politicorum libros octo qui ex hujusmodi suppellectili ejus tantum superstites id genus disciplina sunt haud parum referti. Hujus etiam discipulus Theophrastus præceptorem imitatus est. De utroque Cicero^l; *Omnium serè Civitatum non Græciæ solum, sed etiam Barbariæ, ab Aristotele, Mores, Instituta & Disciplinas*; à Theophrasto, *Leges etiam cognovimus*. Et quatuor ejusdem Theophrasti libros *πολιτικῶν ἰθῶν* seu *Morum Civilium*, inter id genus alios, expressim memorat Laërtius^m. Non dissimili consilio Dionysius Metathemenosⁿ librum *ἑὲλ Βαρβαρικῶν ἰθῶν* de *Moribus Barbaricis* composuit: uti & Nymphodorus Amphipolites^o *ἑὲλ Νομίμων Ἰσθίας* de *Moribus atque institutis Asia*, quem item ipsum Νομίμων Βαρβαρικῶν seu *Barbarorum ritus ac instituta* nuncupari existimo apud Clementem^p. Scripsit itidem Anacharsis Scythia volumen^q de *Moribus atque institutis* tam Scytharum quam Græcorum: atque Hecataeus opus^r de *Ægyptiorum philosophia* quod tam Theologiam quam Jurisprudentiam eorum est complexum. Sed & hæc itidem temporum injuria, ut innumera ejusmodi alia, interciderunt; quemadmodum & pars pleraque *πολιτικῶν* seu *Reipublicarum* Heraclidis Pontici qui huic Philosophandi rationi sedulo se pariter immiscuit. Theologi insuper veteres, Patres imprimis dico nascentis Ecclesiæ Christianæ, de Veritate Catholica stabilicanda agentes, non solum numerosissimas portentosasque ex luxuriantibus illis simul & distractissimis ævi ingeniis pullulantes hæreses, verum etiam Græcæ Latinaque Philosophiæ scita atque alia ejusmodi tam Christianismo dissona quam consona usqueadeo enatant ut nec prætermitti interim velint prorsus explosa. De hæresibus res est manifestior quia eas, diligenter in volumina cognominata contextuere Epiphanius, Philastrius, alii, quos & recentiorum seculorum aliqui sunt imitati. Etiam de eis obiter nec raro aliis in scriptis patrum occurrunt quamplurima. De Philosophiæ

^k Vide sù II. C. sambon. ad Luertii lib. 5.

^l De finibus lib. 5.

^m De vitis lib. 5.

ⁿ Lærtius lib. 7.

^o Clemens Alex. Strom. 2.

^p In Protreptica.

^q Lært. lib. 1.

^r Idem in præm.

Philosophiæ scitis obscurior res non est ei qui præter jam citatos, Justinum, Clementem Alexandrinum, Tertullianum, Lactantium, Minutium Felicem, Hieronymum, Ambrosium, id genus alios diligentius paulò consuluerit. Et tamen

Patriarchæ Hereticorum^r aliisque summæ infamæ nominibus, a patribus hîc solent Philosophi veteres appellari, nihilominus fatentur & ipsi interdum patres nullam^t *Scdam* fuisse tam deviam, nec philosophorum quempiam tam inane qui non viderit aliquid ex vero, & totam veritatem & omne divinæ religionis arcana philosophos attigisse, sed, aliis resistentibus, defendere id quod invenerant nequivisse quia singulis ratio non quadravit.

Adco ut rem ipsam optimè complectatur Clemens^t, dum Gentilium Philosophiæ *καθ' ὅσον καὶ τῆς κερύρας ἢ πρὸς ἰσόδιμον* quemadmodum & nucum totum non esse comedendum ait, verba faciens de eis qui eâ pascabantur. Ut sunt putamina rejicienda, sed nuxes comedendæ, sic placita habent Philosophi non pauca inter errores manifestos connumeranda vitandaque, nec intereâ aliis carent quæ, utpote aut veritati satis ipsa cognata aut temperamenti paulò reformata, fuerint cum primis amplexanda. Summa est, non solum congeneres consimilesque sed & perquam dispares aliorum qualescunque sententias rationesque inservientes impensissimè voluisse veteres illos (quos etiam recentiores, qui simul & cordatores sunt, non rarè imitantur) explorari, congeri, animadverti, perpendi, ad posteros transmitti. Ut scilicet ita quid ipsis scholæque a se propagandæ statuendum, retinendum, rejiciendum foret, dignosceretur & quod seligerent argumentis fulciretur tum faciliùs tum securiùs.

Qua de re inprimis studiosos non semel monuit olim etiam Aristoteles^u. Atque ut in physicis, non solum ex Diverfo sed & ex Contrario, in Diversi invicem & Contrarii natura exploranda; quemadmodum itidem ex Remissione, in natura Summi investiganda, subsidium non rarè habetur non contemnendum; etiam penè dixeram, sicut ex Lateribus non solum angulos continentibus sed etiam oppositis, Anguli ipsi in trigonis sive planis sive sphericis dimetiendis, præter aream, certius mensurantur; ita fermè Aliorum quotquot sedulo ac seriò philosophati sunt Epichiremata ac Placita sive Con-

^r Tertullianus, ad vers. Hermogen. cap. 8.
^t Lactantius lib. 7. seu de divino premio cap. 7.

^t Strom. 4.

^u Topic. 1. cap. 13. & 1. de Celo text. 98.

finia sive quomodolibet cunque Diverſa, etiam Vero adverſiſſima, accuratiùs indaganti opem crebrò præſtant perinſignem. Hinc etiam Euclides * ipſorum Mathematicorum *Ψευδόμενα* ſeu *Fallacias* atque *Aberrationes* ſingulari congeſſit volumine. Similitèr de aliis ſcientiis fecere alii. Ne ſcilicet qualicumque aliorum rationis uſu atque examine quàm ſuz, quantum fieri poſſet, magis carerent. Ita veteres inuicem in diſquirendo tradidere quaſi operas *τῶν ἄλλων διὰ τὴν ἀπὸ πρῶτου ἀποδομῆς* ſeu *alii aliis quod decrat inuicem ſubmiſtrantes* quod ait Leonidas † in epigrammate de Cæco & Claudio. Unde demùm nata eſt philoſophia illa ſingularis, atque præſtantiſſimo illo patre Clemente Alexandrino ‡ iudice, omnium præſtantiſſima adeoque præ ceteris amplexanda quæ *Ἐκλεκτικὴ* dicta eſt quia in perſpicacitèr ſeligenda ex ſingulorum qui præterant dogmatibus Philoſophiæ materie verſabatur. Hac primò uſus eſt Potamo Alexandrinus *ὀκλειξάμιμος*, quod ait Laërtius §, *πρὸ ἀρίστων ἐξ ἐκάστης τῶν ἀρίστων* qui ſelegit que ſibi placere de ſingulis Philoſophorum ſeſtèr. Sub Auguſti ſcilicet ¶ initia. Nimirum probè nõrunt eximii iſti indagatores Veritatem ſæpius ſive in abdito ſive in obſcuro latentem, non aliter ferme ab Intellectu humano capi quàm ab Oculo ſolent Corpora ſive longiùs diſſita, ſive in luce ſatis temperata neutiquam poſita, aliterve ſive primum ac unicum ſive indiligenter nimis utcunq; iteratum aciei intuitum aut fugientia aut fallentia. De horum alicujus Colore, Figura, Diſtancia, Magnitudine, Loco, Motu, queratur. Ubi oculi ſunt depravati, res ipſis ſolis planè in deſperato eſt.

*Lurida præterea ſunt quæcumque videntur
Arquati ———*

*Multæque ſunt oculis in eorum denique miſta
Quæ contagæ ſua palloribus omnia pingunt.*

* M. 4.

Quod ait Lucretius^e. Sed detur Lyncei acies, optimus undiquaque habitus, atque omnimodà contagione prævia prorsus liber. Color nihilominus pro varietate lucis tam incidentis quàm reflexæ aliter atque aliter ſe ingerit; adèd ut etiam nigra interdum albescant, hæc crebrò viridia, flava, quod

* Probat in
lib. 1. Euclid.
lib. 2. cap. 5.

† Antholog.
1. cap. 4.

‡ Stramat. 1.

§ in præmis.

¶ Suidas in
Potamone.

lib. 4.

quod & de reliquis est dicendum, simulent. Sphærica eti-
am & cylindrica plana, circuli ellipses, quadrata oblonga,
ingentia minima, in longinquo posita propinqua, æqualia
inæqualia videntur, & verè parallæla

Paulatim^f trahere angustâ fastigia coni.

^f *Idem ibid.*

Alia apparent fracta dum revera sunt integra, ob mediî
diversitatem. Extra verum item locum; ut non solum num-
mus in vase per aquam obliquè visus, sed etiam præter
stellas cæteras Sol ipse per vapores, nubeculas, ac aërem hu-
midiozem. Parallaxes itidem nimium oculi aciem fallunt; un-
de inprimis tot de stellarum aliquot novarum & cometarum
locis, atque utrum in æthere cœlesti an in eo qui Lunâ
inferior est moverent, disputationes inter Mathematicos
etiam egregios habitæ. Quiescere insuper dum velocissimè mo-
vent, videntur corpora quotquot movent cœlestia. Mò-
vere non rarè quiescentia; ut Navigantibus

—————*Portusque Urbesque recedunt.*

At verò ex diligentiori sæpiusque tum variato tum ac-
curatius iterato intuitu, crebra item stationum oculique po-
situræ mutatione, comparatisque invicem, quæ stationum
variationem suppleant, aliorum observationibus (citra quas
viti alioquin visu acerrimi ut heic nimium cæcutiant neces-
se est) aut rectè tandem de objecto, circa quod tot eveni-
unt hallucinationes, statuitur, aut undenam res porro fuerit
decernenda constat, aut eam non omninò decernendam nec
fatis liquere denum reperitur. Quin ne suis quidem Solem^g
ipsam maculis nebulosis, qua nobis visitur, eisque totam
Africam ac Asiam ipsam magnitudine superantibus, carere,
nuper ex aliorum, qui penitus eum telescopiî beneficio in-
trospexere, observatione adjuti didicimus qui defæcatissimam
fuisse illam, atque omninò immaculatissimam lucis regionem
cum venustate tam diu securi credideramus. Stellæ item cir-
ca Jovem quatuor ferri quæ à rerum conditu ad nostra usque
tempora, nunquam, quantum scimus, conspectæ sunt aut cre-
ditæ; ut id genus cætera tam veteris quàm nostri sæculi ex-
empla tum in Astronomia tum aliis in Artibus ac Scientiis
illustra,

^g *Galilei
Galilei in
Nuncio Sidero,
& in Sy-
stem. Cosmico
diab. 1. 1. 1. 1.*

illustria, nec quidem pauca ea, taceamus. Neque tantummodo Veræ aut Veris sive propè sive quasi accedentes verum etiam & Falsæ adeoque Omnimodæ observationes Aliorum qui non indiligenter, utcumque infeliciter, rem assequi tentant, rite hæc disquirenti adhibendæ. Nam ut ex Umbra- rum ratione de corporis tam Lucidi quam Opaci & figura & magnitudine dijudicatur, ita ferè etiam ex Erroribus deceptionibusque cum iudicio animadversis, turior multò ad Veritatis arcem via sæpè sternitur. Ad hunc modum qui sive de Officiis necessariis sive de Accessionibus jam dictis egère sive Græci sive Latini tam Philosophi quam Patres Christiani satis gnari erant, ut Oculorum, sic Mentis aciem, licet acutissimam, ex aliorum sive Veterum sive Coætaneo- rum observationibus, placitis, rationibus quibuscumque sive veris sive falsis ritè collatis, nunc dirigi, nunc corrigi, nunc firmari stabiliri que. Quam ad rem illud etiam mortali- um sapientissimi facit, *Et^h erit salus ubi multa consilia sunt*, seu, ut in Ebræo, וְהָיָה שְׁלוֹמֵךְ בְּרַב מַעֲשֵׂי וְשֵׁלֶטֶט *& salus in plurimis consiliariis*. Quale quidem tam de consiliariis seculorum an- teactorum quam præsentium aut recentiorum, quibus sectarum omnimodarum scriptores continentur, intelligendū. Horum alii rem aliis, sive velut ob distantiam seu mediū incommo- dum, minimè perspectam, commodius positi detegunt. Sta- tionum item quasi mutationes (quæ in coloribus, distantis, figuris, magnitudinibus discernendis oculo adedò necessariæ sunt ut ferè nihil supra) seu varias oculi, sic dicere liceat, intellectivi posturas, haud parum suppleant illi quæ ævo, patria, studiis diversi in consilium accersuntur. Etiam qui apertius hallucinatur, vicem monitoris, ne quis sic denuo aut in similibus impingat, quandoque obtinet. Quin ubi mores ac instituta aliquot tum continuâ tum rectâ, sed ab ipsâ origine remotissima, velut lineâ seu radio, quasi is nullibi, à rigore deflexus distortive fuisset, recipi (ut sæpè nimis) vi- dentur, ea sanè, diligentius consultis iis qui originæ proximi- ores sunt, sive hæc sive illæ ob diversitatem aliquam mediū, id est, seculorum, rerumpublicarum, geniorum, ingeniorumque varietatem in quam tandem inciderunt, multum inspecti nec rectâ

^h Prov. 11
14 & 24.6.

rectâ protendi, imò & dissimilem omnino colorem statumque planè nonnunquam ei qui originarius erat contrarium nancisci ac induere, nemo non deprehendet agnosceatque. Non aliter ac ubi radii etiam solares per medium diversum obliquè transeunt franguntur, aut tinguntur per coloratum. Alienum contrahunt sic colorem Empedoclis, Parmenidis, aliorum de Ente, Uno, Primo, Motu sententiâ, dum ab Aristotele obiter eas memorante recipiuntur. Sed genuinus interè ex ipsorum scriptis dictisq; aliquot quæ Simplicii¹ indagini maximè debemus, posteritati servatur. Quam in rem Exemplum etiam advertamus unicum sub Christianismi initia, ut de seculo nostro prorsus reticemus. Monuerat Nicolaus Diaconus, *παρρησιασθε τῆ σαρκὶ ἀβυτὴν carne.* Quo breviter dicto voluptatum cupidinem maximè verò Veneris reprimendam vitæ sanctus voluit. Hoc perperam arripientes libidinosi aliquot qui nomine ejus sectam suam insigniri gestiebant adeoque Nicolaitæ vocitari, pro eo quod omninò contrarium est interpretati, eum velut concubitus qualiscunque vagi ac libidinis nefandæ præceptorem flagitiosissimè venditarunt. Neque fanè aliud ipsum statuisse crediderant posterì, nisi in seculis ei vicinioribus reperti fuissent qui à convitio hoc eum vindicarent ac sensum ejus genuinum mandarent scriptis, veluti Clemens^k, Eusebius^l, Theodoretus^m. Ejusmodi fuere alia non pauca. Nimirum haud impares errores alii, ab integris hominum cœtibus pro vera disciplina ultrò sunt recepti, patientèr admissi, & veluti sarcinæ, posteritati impositi, quoties ipsâ rei circa quam versantur origine in longinquo ac retrò nimis positâ, hominum seculorumque a quibus primò & per quæ dein in posteros id quod recipitur manavit, indoles, verborum sensus, ratio, interpretationes, & veluti Mediorum discrimina, veterumque quibus hæc omnia docentur testimonia, in super omninò citra examen sunt habita. Quò facit inprimis illud Numinis sanctissimiⁿ; *Stare super vias; & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sūt via bona &c.* Accuratiùs circumspiciendæ viæ omnes. De semitis antiquis consulendum; quæ verò sit optima seligenda. Jam verò dum consilium hoc adhibuere indagatores illi præfici, Philosophi (qui scilicet singulari illo

¹ *Comment. in Arist. 1. & 8. Physicorum Et videbitur Card. Bessarion. m. l. 2. in Calaneo. Plat. cap. 11.*

^k *Strom. 3. l. 1. Hist. Eccl. lib. 3. c. 23. m Heretic. Fab. lib. 3.*

ⁿ *Apud Ierem. 6. 16.*

vocamine ad nos transmissi sunt) non solum congeneribus sibi
 è Græcia & Latio ac Barbaria, ut supra ostensum est, for-
 te viciniore, verum etiam ex ipsis Judeis seu gente Ebraea,
 quod inferius ° pluribus enarratur, sive Præceptoribus sive in
 discendo rebusque perpendendis Consiliariis sunt usi. Patres
 autem Christiani nullibi quidem non è libris Ebraeorum sacris,
 id est federe veteri, doctrinam Moralem & Civilem eliciunt,
 Philosophiam etiam eam Barbaricam atque Ebraeorum subinde
 vocantes (ut maximè Clemens Alexandrinus; uti & postea
 Chalcidius Platonius *Philosophiam Hebraicam*) atque ar-
 chetypam eam Philosophiæ Gentilium facientes seu hanc ve-
 luti faciem ab illo sole accensam. Et meritissimè quidem no-
 mo non fatebitur, in hujusmodi indagine præmium & longè
 præ aliorum omnium qui ante Christianismum florere in-
 stituti moribusque atque philosophia, id quod receptum seu
 præscriptum fuerit apud *יְהוָה אֱלֹהֵינוּ populum Numini ipsi olim*
 peculiararem ° ac selectissimum *præ omnibus populis qui fuerunt super*
 faciem terre percrutandum esse subtiliusque intendi. Unde nec
 exorta apud Ebraeos hæreses, veluti Pharisaeorum, Sadduceo-
 rum, Essenorum, aliorum, scitaque ad has spectantia à patribus
 prætermittuntur. Hæc inter contemplandum, video hoc inprimis
 esse præterea animadvertendum; apud Ebraeos, præter Mo-
 saica instituta veterisque federis disciplinam sub Mose incho-
 atam, quam sibi faciunt ipsi hæreditatem ° propriam (unde tam
 Mahumedani quam Christiani, ut Gentiles taceamus, quampluri-
 rima suis aptarunt) fuisse Juris Morumque præcepta singularia,
 scripto seu literis ipsis, nedum Mose, antiquorem multo for-
 tita originem, ac partim Mosaicis similia partim dissimilia mul-
 tiorque pauciora. Atque ad hæc tantum Universum Genus Hu-
 manum reliquum populosque ceteros cunctos obligari, ipsos vo-
 luisse, uti ad Juris Naturalis ac Universalis Officia à mortalium
 nemine violanda. Horum item disciplinam observationem-
 que, penes eos singularem fuisse Philosophiam illam Mora-
 lem ac Civilem cui nomen ritu solenni non dare hominum
 quempiam, eorum in territoriis seu potestate degentem, non
 modò volebant sed nec jure suo permittebant. Jam verò cum
 nec mentio quidem hujus sive Juris sive Philosophiæ sive Of-
 ficiorum

° Cap. 2.

¶ In Timæum
 Platonis pag.
 351. edit.
 Adversiana.

¶ Exod. 19.5
 Deuter. 7.6

¶ Deut. 33.4

ficiorum ad quæ univcrsum genus censcbant illi humanum obstringi, (quibus etiam præminim pœnamque divinam, ut infra fufius aperitur, conjungere) alicubi apud veteres Christianissimi Scriptores, nedum Philosophos, omninò extant, & brachio sanè levissimo ab ævi nostri scriptoribus & perfunctoriò nimis tangi nec ullibi satis ostendi soleant; * & cum demùm, citra jus hoc Gentibus cæteris proprium seu Philosophiam juxta eos verè universalem, Jus illud alterum ipsis ac Gentibus finitimis aliisque quibuscum rem haberent sive in Pace sive in Bello, sive Imperativum sive ex pacto Interveniens, planè ad eorum doctrinam nequeat satis internosci, & quidem apud viros alioquin doctissimos curè nimis intelligatur doceaturque; inde certe est quod nec operâ existimavimus indignum nec oleo, tum Juris ad eorum placita atque disciplinam Naturalis seu omnium hominum Communis semperque ut volunt Obligativi adeoque Philosophiæ jam dictæ, tum Juris ipsis aliisque illis Gentibus Imperativi ac Interveniens, Capita & Explicationes, quatenus ipsa suppetunt eorum testimonia, diligentis ex eorundem testimoniorum verbis contexere. Etenim sic uno in opere studiosis indagatoribus præsto erit è popull tam insigniter Deo O. M. olim peculiari promptuariis penetralibusque desumpta disciplina quæ, secundum jam dicta, cum cæterarum gentium sectarumque scitis in libera veritatis disquisitione conatu subinde felici ac bona cum fruge compareret. Imperativum atque Interveniens illud Jus quod ad Bella gerenda, Federa, Captivos, Profelytos attinet, suis in locis obiter ac pro re nata sparsim mox explicabitur. Id verò quod Naturale juxta eos diximus seu Universale ita rectius tum traditum tum pretio suo ritè æstimatum iri censuimus, si prælibaverimus Primò fufiorem paulò dissertationem unde quàm accomoda atque scitu digna sint heic Ebraeorum Placita, Sententiæ receptæ, seu Philosophia Singularis, manifestis cuique liqueat; nec sine Monito ea de re Christiano; Secundò, magis perspicuam quidem & apertiozem sed interè tantùm generalem Juris ejusdem, quæ in sacra Ebraeorum disciplina Morali, Civili, ac Rituali locum habuit, Designationem, simul cum Difficultate illud inde Eliciendi; Ter-

tiò, Varia Rationum Momenta quibus tum è confusis diversisque juris corporibus moribusque hominum atque aliorum etiam animalium actibus secerni solet tum aliunde peti id quod Juris Naturalis seu Universalis nomine vulgò indigetatur: eorumque unicuique duntaxat ab Ebraeis esse admissum. Hisce tandem absolutis ut necessariò præviis, Juris seu Philosophiæ hujus Ebraeorum Capita singularia, & horum juxta eos Sententiam atque Usum explicatius fustiusque ostendere opportunitus adgrediemur.

CAP. II.

Quam accommoda atque scitu digna sint heic Ebraeorum Placita & Traditiones acuta seu Philosophia eorum Barbarica singularis, rationibus tam è Paganismo quam Christianismo atque aliunde adductis, ostenditur. Sed & adjicitur Monitum ea de re Christianum.

Perquam dignam quæ exploretur & cum primis advertatur, atque philosophiæ studiis adprime accommodam esse adeoque subinde meritò intermiscendam Ebraeorum disciplinam Moralem & Civilem quam universi generis Humani communem (qualiscunque ea demùm fuerit) esse voluere eorum Theologi, Jurisconsulti, Philosophi, libentissimè, puto, agnosceret quisquis ex diligentiori ac solertiori eo fuerit hominum cœtu qui, in rebus non paucis Christianis discutiendis, Ebraeorum veteres interpretationes, mores, & sententias receptas sollicitè consulendas velit. Id genus hominum sanè exiguum in Ecclesia Christiana numerus jam non est. Pullulavit nostro in seculo scriptorum eiusmodi seges egregia. Et lux inde non rarò accepta plurimos quidem in studia Ebraica, Rabbinica, Talmudica impensius irritavit. Nec fieri omnino arbitror posse ut quis dum ea quæ tradiderint ipsi de moribus ritibusque sibi propriis suoque jure singulari seu quod Mosaicum dicitur, summo in pretio habuerit, ea interim quæ de Communi humani generis Jure

&

& Officio quatenus ab eo quod ipsis proprium erat distinguebatur docuerint, omninò contemserit, imò non magni fecerit. Ecquis enim dum subsidia veterum in hujusmodi Indagine sedulo conquirat, five civiles Atheniensium, verbi gratia, leges a Dracone seu Solone latas atque hierophantarum & Sacerdotum Atticorum ritus avidè venabatur, nec interea Socraticam, Platoniam, Aristotelicam de universalibus hominum Officiis philosophiam, quæ ibi paritèr docebatur, non minori saltem affectu intuebitur, consulat, excutiet? Quale de similibus aliis est dicendum. Obvia sunt etiam argumenta heic ex summâ Gentis Ebraicæ olim dignitate ac prærogativâ defumenda, quæ, utpote capite superiori tacta nec quempiam fugientia, heic præmittimus. Quin adèd insignes atque singulares Ebræos olim universæ sapientiæ autores facit Lactantius ut Pythagoram & Platonem tantùm non increpet quòd istos, consulendi causâ, dum ut sapientiam ediscerent peregrinabantur, neutiquam (sic ille; qua de re statim plura) quemadmodum Ægyptios, Magos & Persas adierant. Verba ejus sunt¹; *Equidem mirari soleo quod cum Pythagoras & postea Plato amore indaganda veritatis ad Ægyptios & Magos & Persas usque penetrâssent, ut earum Gentium ritus & sacra cognoscerent (suspiciabantur enim sapientiam in religione versari) ad Judæos tamen non accesserint & penes quos tum solos fuit & quòd facillimè ire potuissent. Sed de Christianorum testimoniis hac in re ampliandum non est. Christiani enim Judæis successores ac posteri sumus; ut rectè alibi idem Lactantius. Et Nostra seu Origenem unde veritatem sacram, cui innititur ipsi, deduximus, tantùm laudamus dum singularem Ebraicæ gentis Dignitatem ac Sapientiam, quæ olim fuit, sic extollimus. Visum igitur est etiâ quæ homini, quisquis is fuerit, nec satis Christiano nec Judeo nec ulli denique immisto scètræ tantundem fere probare queant argumenta aliquot, etiam Paganismi, imò quæ religione singulari præoccupante satis solutæ sunt, rationibus maxime subnixæ attexere. Ea triplici sunt in genere. Primum, ex insigni Philosophorum veterum ante Christianismum, Ebræos Consulendi atque Audiendi usû petitur; Secundum, ex Summâ qua apud Græcos aliosque Gentiles, Sapientiæ nomine, claruere*

¹ Lib. 4. seu de vera sapientia, cap. 2.

² Lib. 5. seu de Justitia cap. 23.

Ebraei veteres Existimatione ; Tertium demum, ex Rerum, Morum, ac Disciplinæ veteris Orientis notitiæ penuriâ, quâ miserè nimis laboramus. Quod ad primum spectat; testimonia sunt ea de re compluria. Atque alia Judæorum ipsorum, alia Patrum Christianorum, & scriptorum denique Paganorum alia. Aristobulus Judæus Ægyptiæ, qui Ptolemæi Philometoris est in Maccabaicis * magister, de Pythagora expres-

* 2 Maccab. 1. 10.

† Apud Clement. Alex. Strom. 2. & Euseb. Præp. Ev. Angl. lib. 9. cap. 6.

‡ Contra Apian. lib. 1.

§ Apud Clement. Strom. 2. & Euseb. Præparat. Ev. Angl. lib. 9. c. 6.

¶ Contra Apian. lib. 1.

⊕ Apud Clement. Strom. 5.

sim⁷, πολλά τῶν πρὸ ἡμῶν μαθητῶν εἰς τὴν αὐτοῦ δογματοποιίαν, multa que in nostra sunt disciplina in secta sua dogmata transtulit. Nec enim satis didicerat Lactantius sive Pythagoræ sive Platonis res, cum, ut suprâ memoratur, eos minimè Judæos accessisse scripsit. Id quod ex sequentibus fiet manifestum. Flavius item Josephus de Pythagora, non solum,

inquit⁸, ἐργασκῶς τὰ πρὸ ἡμῶν δῶλος ὄντι, ἀλλὰ ἔξ ἑλληνικῶν αἰτητῶν οὐ πλείον γνηθῆναι, planè novit disciplinam nostram sed etiam ejusdem multa cupidè est amplexur. De

Platone pariter jam citatus Aristobulus⁹; Καθηκολύθηκα τῆς κατ' ἡμᾶς νομοθεσίας, ἔξ φαίνεται ὅτι περὶ ἑκασταῦν τῶν ἐν αὐτῇ λεγομένων, Λέγες & Ἰνστιτута nostra sectatus est; à quo etiam partes eorum singulas curiosè & diligenter inspectas & excussas esse constat. Floruit autem sub ducentesimo à Platone annum Aristobulus. Huic est satis consonus Josephus^b.

Quinetiam ex Aristobuli illius autoritate dicitur^c, Philosophiam Peripateticam (cujus princeps Aristoteles & sectator ipse Aristobulus) ἐκ τῆς κατ' Μωυσῆα νόμου ἔξ ἄλλων ἡρώτων περὶ τῶν ἐξ Ἰνστιτута ex Lege Mosaica atque aliis pendere Prophetiæ.

Certe & vetustum liquet esse Ebræorum aliquot commentum, Aristotelem jam moribundum discipulos suos tum animæ immortalitatem tum pœnæ ac præmii rationem velut à peculiaribus Semi posteris, id est Judæis, edoctum docuisse, tum a Simeone Justo pontifice monitum, pristinas mutasse sententiâs רבנן אמרו על קבלתו כבודו חתום ככל

תורה ופסוקים^d in universis de quibus ante senserat contra legem ac doctrinam Ebræorum, & in hominem inde planè alium migrasse. Illud de animæ immortalitate habetur in libello veteri תולדותו seu de Pomò inscripto (quod fingitur illum manu, lecto decumbentem ac discipulis circumstipatum, idque

suavissimi

^d Mss. in bibl. Oxoniensi. Memoratur etiam in Comment. ad SopherCoar. part. 1. 5. 65.

suavissimi odoris, tenuisse) atque ex Arabico compluribus ab-
 hinc annis in Ebraicum à R. Abraha Levita traducto. Al-
 terum illud de Simeone Justo, ex libro citant veteri in Æ-
 gypto antiquitus reperto^c quem nec Aristoteli ipsi tribuere
 verentur. Utrunque autem fictis hisce non sit credamus,
 id nihilominus interea satis etiam inde constat, invaluisse quid-
 em apud Ebræos ipsos sententiam de singulari ipsorum atque
 veterum apud Græcos Philosophorum in disciplinis tradendis
 accipiendisque communione. Qua de re ex ipsorum^f moni-
 mentis plura congerere difficile non est. Confoni sunt heic Pa-
 tres Christiani; Clemens Alexandrinus, Justinus, Theodoretus,
 Ambrosius, alii. Verba Aristoboli superius citata dum assert
 Clemens de Pythagora, neque de eorum fide dubitat, adjicit
 etiam^g enim circumcisum fuisse, quod & memorat Theodoretus^h.
 Ritu quidem Ægyptiaco seu in Ægypto usitato cir-
 cumcisum; sed eo interea qui illo in seculo, ni fallor, etiam
 ibi erat planè Judaicus. Utpote qui è Judæa ejusque moribus
 cum Judæicæ disciplinæ aliis in Ægyptum antea migrasset. De
 circumcissione autem Pythagoræ sic tradita libentiùs equidem
 cum Lipsioⁱ dubitarem nisi etiam apud Laërtium^k occurreret
 quod dum peregrinabatur *πάσης ἐμνήθη τῆς τῆ ἐννέωντος ἐξ
 βαρβαρῶν πλεῖστος, cunctis tam Barbarorum quàm Græcorum
 mysteriis est initiatus.* Nisi hyperbole sit, pat est sanè
 ut & ritu Judaico eum initiatum fuisse velle Laërtium existi-
 memus. Atque Laërtio satis est heic quantum ad hanc rem
 confonus Iamblichus^l, ubi cum Phœnicis Sacerdotibus aliisque
 congressum Pythagoram initiatum esse ait omnibus factis quæ
 in Byblo urbe & Tyto fuerit, & quæ per Syriam in usu. Quod
 & de Judæicis inter alia non iniquum est ut accipias. Sed &
 de eodem D. Ambrosius^m; *Cum ex populo, inquit, Judæ-
 orum ut plerique arbitrantur genus Pythagoram duxerit, ex ejus
 disciplinâ derivavit etiam magisterii præcepta, meritoque magnum
 apud Philosophos habitum, qualem, ut aiunt, vix reperit ullum.*
 Hinc etiam ob disciplinæ similitudinem, Numam illum Ro-
 manorum regem, Pythagoreum, velut ejus discipulum,
 interdum sed non sine errore (nam Pythagorâ antiquior erat)
 dictumⁿ, à Judæis institutum esse, saltem eorum imbibisse
 doctrinam,

^c R. Sem Tob
 in Ethica Ar-
 rist. apud Jeb-
 lius. in Sep-
 pher Coar.
 loco citato.

^f Vide fr Se-
 pher Iucha-
 lin fol. 157. b
 R. Gadalian
 Ben Iechai in
 Shaltheleth
 fol. 101. a

^g Strom. 1.

^h Therapeutic
 1.

ⁱ Mamduff.
 ad Sinciam
 Philosoph. lib. 1
 dissert. 6. vi-
 detur Loeb.
 Capell. Hist.
 Sacra & Ex-
 otic. An. Ad.
 3488.

^k De vitis
 Philosoph. lib.
 8.

^l De vita Py-
 thag. cap. 3.

^m lib. 3 epist.
 20.

ⁿ Apud Din-
 on. Holicor-
 nass. lib. 2.
 Plutarch in
 Numa &c.

- *Strom.* 1. doctrinam, censet Clemens^o. Sandè quisquis credere volet libros illos septem de disciplina Sapientiæ Græcè conscriptos in agro Petilii Scribæ circa annum ab V.C. DLXX sub Janiculo repertos, Numæ ex arculæ inscriptione tributos, & postmodû senatus jussu crematos, ipsius Numæ revera fuisse, is Numam in eis sive disciplinam aliquam Ebraicam sive ejusdem propaginem tradidisse non immeritò forsan existimabit. Nam *disciplinam sapientiæ quæ illius ætatis esse potuit* libros illos complexos ac *pleraque dissolvendarum religionum fuisse* scribit Livius^p: uti etiam *aliqua ex parte ad solvendam religionem pertinere existimatos esse*, Valerius^o. Neque ulla in eis scripta esse nisi Philosophiæ Pythagoricæ, id est, nisi Pythagoricæ disciplinæ consona, tradiderunt Cassius Hemina^r & C. Piso. Atque ad dissolvendas quæ jam dictis intelliguntur religiones, multiplicem nempe apud Romanos veteres idolorum cultum, nil æquè facere potuit atque ipsa quæ Ebraicis erat, atque ab ipsis, ut vult disertè Clemens, Numæ tradita disciplina. Id est totius humani generis Jus commune, seu Philosophia simul & Theologia Moralis ac Civilis, nemini juxta illos carenda. Quod libro proximo fiet manifestius. Neque est omninò quod cum Lactantio^r autememus, Numam eis in libris *religiones non eas modo quas ipse instituerat, sed omnes præterea dissolvisse*. Nec ejusmodi quid alunt Scriptores Romani. Sed imaginum cultum, quem Numam non admisisse aliunde etiam scimus^s, tantùm indicare videntur. Atque ut de Pythagora ab Judæis edocto sic de Platone Clemens^u non semel, quem & τὸ ἐξ Ἑβραίων φιλοσόφου *Ex Ebraicis Philosophorum* expressim nuncupat^z. Quin pluribus in locis illud inculcat, Græcorum generatim philosophos fures fuisse, utpote τῶν Μανύσιος ἢ τῶν περὶ τῶν τὰ κυριώτατα τῆς δογματικῆς ἢ ἐπιχειρήσεως ἐληφθότας *qui à Mose & prophetis præcipua sua dogmata satis ingrati, seu beneficii immemores, acceperant*. Tandem de Platone Justinus^z, & non semel Joannes Philoponus^z. Et Theodoretus eum ἐκ τῶν Ἑβραίων ταμίῶν *ex Ebraicis fluentis* plurima hausisse, etiam & quæcunque piè de Deo ejusve cultu dixerit ex^b Ebraica Theologia surripuisse asserit. Astipulatur D. Ambrosius ubi^c Platonem
- ^p Lib. 40.
- ^o Lib. 1. cap. 1.
- ^r Apud Plin. Hist. Nat. 13. cap. 13.
- ^s Lib. 1. cap. 22 & videtur D. Augustin. de Civit. Dei lib. 7. c. 34.
- ^t Plinarch. in Numæ.
- ^u In Protrept. & in Pedag. lib. 2. cap. 1.
- ^z Strom. 1.
- ^z Strom. 5. & 1. & 6. & c.
- ^z Pænetic. & Apolog. 2.
- ^z Ad Gens. l. 1. c. 2. lib. 3. c. 5. lib. 6. c. 21.
- ^z Theophrastic lib. 2. 6. & 11.
- ^c d. r. (sin. 118. r.

Platonem scribit *eruditionis gratiâ in Ægyptum esse profectum, ut Moysis gesta, legis oracula, & Prophetarum dicta cognosceret.* Atque ea de re ipse plura alibi⁷. Fuisse etiam qui Hieremiam prophetae auditorem in Ægypto fuisse Platonem⁸ assererent. De Judaicâ ei tradita disciplinâ quidem securi, sed interea in temporum ratione hallucinati. Nam seculis aliquot ante Platonis ortum, Hieremias floruit. Floruere autem Pythagoras & Plato, hic sub inaugurationem Templi Hierosolymitani, ille, ut vulgò recipitur, sub excidium. Aded ut Judei quibuscû in Ægypto sive hic sive ille versaretur, diu ante Ptolemaeorum tempora (quibus notissimâ de Judeis illic sedes post patriarcharum secula habentibus historia collocantur) illuc se transfulerint. Et de Judaïs qui ibi seculis illis vetustioribus degerebant inculenta sunt in sacris literis⁹ testimonia. Et Tertullianus¹⁰, *quis poetarum, quis sophistarum, qui non omninò de prophetarum fonte potaverit? inde igitur philosophi stimi ingenii sui rigaverunt.* Adde insuper quod hanc in rem occurrit apud D. Thomam¹¹. Jam dictis tandem etiam consentiunt Scriptores à Gentilibus, iique vetustissimi. Quorum¹² heic autoritas idèò imprimis æstimanda est adducendaque, quoniam ea quæ sive ex Judaïs ipsis sive à Patribus Christianis jam atulimus, velut in rem suam, id est ad effendam & firmandam librorum sacrorum ac religionis, quam sive hi sive illi amplectuntur, mysteriorum dignitatem, ab ipsis adhibita nonnullis forsitan videantur. Adeoque nec alia esse quàm velut domesticâ, utcunque de Paganis allata, testimonia: nec fidem mereri seu autoritatem fortiti multò meliorem quàm Rationes eorum de gentis dignitate ac prerogativa simplices, quas breviter tantùm, idque consultò, jam suprà tetigimus. Ecce igitur quod hac de re habet Hermippus vetustissimus atque diligentissimus vitæ Pythagoræ scriptor Paganus. Diferret ait¹³ cum πολλὰ τῶν ἐκ τῶν Ἰουδαίων νομίμων οἷς ἔπειτα μεταγενεῖν φησὶν ὁ Πλάτων, multa eorum quæ Judeis recepta sunt in suam transfuisse philosophiam. Memorat etiam cum quædam de anima, de munditiè, & interdictum de blasphemia docuisse, quibus subjunxit, *Ἐπειδὴ ἡ ἐκείνου ἐστὶν ἡ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶν ὁ Θεὸς ἀνὸς δὲ ἐκ τῶν νομίμων ἐστὶν ἡ μεταφύρα οἷς ἱερῶν, hæc*

D

antem

⁷ Lib. de Noe & Noe cap. 8
⁸ Vide D. Augustinum de doctrina Christiana lib. 2. cap. 28. & Retract. lib. 2. cap. 4

⁹ Hieremie cap. 44.
¹⁰ Apologetic. cap. 47.

¹¹ In 1. 2. quæst. 74. art. 3. sem. 1. dist. 3. quæst. 2. art. 2. & sem. 2. dist. 14. quæst. 2. art. 1.

¹³ Apud Iosephum contra Apionem lib. 1.

autem fecit dixitque tum *Judeorum* tum *Thracum* imitatus disciplinos, quas & sibi assumpsit. Sed & ipse Hermippus alibi totam *Judeis* acceptò fert *Pythagoræ Philosophiam*. *Origines*,

^a *Advers. Celsum. lib. 1.*

ἡ λέξις Ἑρμιπποῦ ἐστὶ τῶν πρώτων ἀπὸ τοματικῶν ἱστορικῶν Πυθαγόρας τὴν αὐτῆς φιλοσοφίας ἀπὸ Ἰουδαίων εἰς Ἑλλάδας ἀγάγει, Fertur Hermippus in libro primo de Legislatoribus prodidisse, Pythagoram philosophiam suam à *Judeis* ad *Græcos* traduxisse. Malchus item, qui ipse est *Porphyrius*^c, cum ait non solum *Arabas* & *Ægyptios*, sed etiam *Ebræos* & *Chaldæos* discendi causâ adiisse. Atque, ἐκ τῆς, inquit, ἀπὸ τῶν τὰ εἶδη πρώτων ὁ Πυθαγόρας τὸ πλεῖστον τῆς σοφίας ἐκπορεύεται, Ex peregrinatione ad hæc gentes *Pythagoras* potissimam sapientie partem acquisivit. Quin Idem autor; ἐν τῇ Βαβυλωνίῳ τοῖς τ' ἄλλοις Χαλδαίοις συνειργήεν, καὶ ἀπὸ τῶν Ζαβραίων ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς ἐκασταρῶν τὰ τῶν πρώτων βίω μακρὰ, *Babylone* cum aliis quidem *Chaldæis* versatus est, & *Zabratum* etiam adiit à quo *pristina*

^b *In vita Pythagora.*

vita sordibus est expurgatus. *Zabratum* hunc, qui & *Zaradas* & *Zarethas* interdum^d dicitur^e, haud alium fuisse à *Nazarato* *Assyrio* *Pythagoræ* præceptore ab *Alexandro* *Pythagoricorum* *Symbolorum* collectore apud *Clementem* *Alexandrinum* memorato, olim^f mihi fati persuasum est. Atque eandem video libenter amplecti sententiam, *Lucam* *Holsternium*^h nuperum *Porphyrii* editorem. At de *Nazarato* expressim *Clemens*ⁱ; Ἰεζεκὴλ τῶν ἡρωικῶν πρὸς *Ezechielem* hunc opinantur fuisse nonnulli. Quod tamen ipse improbat. Sed verò & temporum ratio accuratius iniecta fati id patitur. Et *Judeum* *Assyrii* nomine^g *Græcis* denotari mirum non est. Nam non solum *Ezechiel* ipse atque *Judæi* alii, *Pythagoræ* ævo, *Babylone* alibique in *Assyria* erant numerosissimi, utpote in captivitatem illic sub id tempus ducti, verum etiam invaluit postea ipsum *Assyrii* nomen pro *Judæo* seu *Ebræo* apud *Græcos* interdum usurpari. Unde, ut cetera huc facientia^h mittam, *Themistius* γραμματικῶν Ἀσσυρίων *Assyriorum* literas substituit^k pro eo quod est *sacra* *Ebræorum* volumina; ubi scilicet *Salomonis*^l laudat dictum de corde seu mente *Regis* in manu *Dei*. Sed de tem-

^c *Plutarch. in vit. τῆς ἐν Τερμπίου Πυθαγόρας. & videlicet Francisc. Picum in Exam. doct. V. n. G. lib. 1. cap. 14.*

^d *De Divis. Syriac. Syntag. 2. cap. 1.*

^e *Observat. in Porphyrii vitam Pythagoræ*

^f *Strum. 1.*

^g *Orat. 9.*

^h *Proverb. 21. 1.*

ⁱ *Orat. 9.*

^j *Proverb. 21. 1.*

^k *Orat. 9.*

^l *Proverb. 21. 1.*

poro

pore Pythagoræ, quoniam in idem minimè satis convenire videntur veteres, adjicere visum est quod habet de eo priſcus Orientis ſcriptor Arabicus nondum editus. Is eſt Saidus Batricides, qui è quàmplurimis veterum ſcriptis, quorum pars pleraque nobis interciderunt, Chronicon diligentiffimè contextens, diu nimis poſt Captivitatem Babylonicam, in quam abductus eſt Ezechiel, Pythagoram collocat. Juxta ſcilicet chronologiam quam plerumque jam recipimus, ſub annum inde centefimum quinquageſimum. Nimirum ſub Artaxerxe Mne- mone Perſarum Rege. Sed & Temporum, apud Saidum hunc, Imperii Perſici ratio primùm diſcrepat ab ea, quæ ſive anti- quis ſive recentioribus, quantum video, allàs recipitur. Bre- vitèr igitur eam damus. Idque facimus, tum ut quod habet ipſe de Pythagoræ ævo, quò huc ſpectet, rectiùs intelliga- tur, tum ut ea, quæ quomodolibetunque hac de re narrat, cum testimoniis Eufebii, Diodori, Laertii, aliorum, qui ſive de Pythagora ſive de Imperii Perſici, quocumq; hec involvitur, Regibus Succeſſione & Annis diverſiffimè tradi ſolit & paſſim controverſis ſcripſere, ſtudioſi pro re nata comparent nec interea non mirentur. Primum facit Batricides Imperii Perſici Regem (adeoque Babylonicæ ſucceſſorem; mortuo Belſhar- zare) Cyrum; cui triennium aſſignat. Secundum Achæſuerum quem regnaſſe ait annos duodecim. Huic ſucceſſiſſe ait Cyrum, Darium item dictum, & regnaſſe triginta annos. Verba ſunt

وكان ملك كورش لافارسى ثلاث سنين ومات

وملك بعده اخشويرس اثني عشر سنة

وملك بعده ايند كورشا ويسما ائيردوشا ثلاثين

سنة وفي اول سنة من ملكه مات داندال

الذي وبيئ اسند لثلاثه من ملكه لسر بني

لصريهل بالرجوع الي اورهلهم وان بدوا للمدينة

والههكل *Regnavit Cyrus Persa triennio, & mortuus est.*

In hujus locum successit Achæſuerus regnavitque annos duo-

decim. Hunc secutus est Cyrus, Darius item dictus, qui triginta regnavit annos. Hujus autem anno primo, obiit Daniel Propheta, secundo autem, veniam Hierosolymam redendi Israelitis indulget, atque urbis templique instaurandi. Paulò dein post, ومات كورش نهر بوش ملك بابل وملك بعده

قدسيوس تسع سنين وملك بعده سمرنوس Mortuus est autem Cyrus Darius Rex Babylonie, & in locum ejus successit Cambyses, qui annos regnavit novem. Hunc secutus est Smerdes Magus, qui unico regnavit anno. Paucis interjectis, وملك بعده نهر

لاول سرون سنة وملك بعده نهر شاهاست وبلد بطويل لاهوت ربعة وسرون سنة وبي

حصر كان بارض لاهوتايين بي مدينة قول Et regnavit post eum Dara primus, annos viginti. (Quin de Dario Hy-

staspis filio capiendum sit opinor nequit dubitari. Sic in exemplari meo recentiori, sed elegantissimo. Vetusiori autem legi-

tur annos decem.). Post hunc verò regnavit Artachshasbeth qui à manus longitudine cognominatus est (Ar-

taxerxes planè Longimanus) annor XXIV. Atque illius tempore floruit in Gracia, scilicet in Coa insula, Hippocrates philosophus, qui Medicina artis Princeps. Sic Dario proximè succedit Artaxerxes Longimanus, prætermisso ibi omnino Xerxe illo decantatissimo, quem tamen Longimani, ni fallor, facit

successorem. Sic enim paulò post, ومات نهر شاهاست وملك بعده نهر شاهاست

الكبير ندر وثلثون سنة وملك بعده صنعدينوس ثلاث سنين وملك بعده نهر لاهوتي

ويلقب بالناكن سبعة سنة وملك بعده نهر شاهاست

•

نهر شاهاست

لمرطخاشت من בני أخي كورش الثاني لثنتين
 وعشرون سنة * وفي عصره كان بارز
 لليونانيين من الحكما والفاستق هرقلس *
 وبالوس * وفيثاغورس * وسقراطس * وسيلون
 صاحب الشعر اربع * وريثون * واندلس * وسلك
 هذه الابد لمرطخاشت ويسمي لحوس عشرين سنة
*Mortuus autem est Artaxerxes cognomento Longimanus, cui
 succedit Artaxerxes Magnus, qui regnavit annos XXXI. Post
 hunc regnavit Sogdianus, triennio. Eum secutus est Darius
 secundus cui cognomen erat à maculis, & regnavit annos XVII.
 Huic successit Artaxerxes nepos ex fratre Cyro secundo.
 Atque is annos regnavit XXII. (Certè in exemplari vetu-
 stiori hic proximè sequitur Longimanum, Artaxerxe Magno,
 Sogdiano, & Dario secundo pratermissis.) Eius in tempore
 florere in Gracia Sapientes & philosophi, Heracles (Heracli-
 tus) Malus (Melissus) Pythagoras (manifestò scilicet in exem-
 plari elegantiori scriptum est * وفيثاغورس * Pythago-
 ras, vetustiori autem & rudiori exaratur وساعورس quod
 punctis, quibus caret, ornatum, erit itidem وفيثاغورس
 & Pythagoras. (Nam & & & invicem sæpius in Gracis
 nominibus apud Arabas mutant.) Socrates, Solon legisla-
 tor celeberrimus, Zeno, & Empedocles. Post hunc autem
 regnavit filius ejus Artaxerxes dictus item Ochus, qui regnavit
 annos X. Ocho succedens Arfes regnat, apud Saidum,
 annos XI, cujus successor Darius anno suo septimo ab A-
 lexandro victus est & interemptus. In hisce sanè non ambi-
 gendum, quin Pythagoram illum Samium vulgò dictum,
 philosophiæ nempe principem illustrissimum, de quo locuti
 sumus, nec omnino obscuriorum ejusdem nominis aliquem in-
 tellexerit. Ita verò Ezechiele prophetâ fit multò recentior.
 Sed viderint hec Chronologi. Et scimus etiam apud histori-
 cos Orientis Mahumedanos (scilicet Christianus erat quem ci-
 tavimus*

tavimus, & Patriarcha ante annos DCC. aut circiter, Alexandrinus; cui nec prisca Chronologi proculdubio fuere ignoti) Imperii Persici reges eorumque annos, qui ejusdem initia & Alexandrum interveniunt, perquam diversos esse ab eis qui sive in autoribus quibus uti solemus sive in Batricide jam memorato reperiantur. Tetigit quidem rem eandem Guilielmus Shickardus in præmio ad seriem Regum Persiæ. Sed luculentissima sunt ejusdem testimonia apud Abu Mahumed Mustaphi Ben Hafen, seu Mustaphium Hafenidem, Abu Wалиd Mahumed Ben Shecena seu Mahumedem Shecenidem, egregios historicos Mahumedanos, atque ejusmodi alios qui suos de rebus Orientis Orientales habuere, ut nos Occidentales plerunque seu Europæos, autores. Plura ea de re heic adjicere intemptivum est. Quæ adduximus, Pythagoræ ævi cum Ezechielis comparati causâ (quatenus nimirum id ita Persico imperio apud Saidum immiscetur) tantum memorantur. Certè perquam longævus erat Pythagoras. Atque ex annorum ætatis ejus ratione facilius fieri potuit, ut Ezechielem quomodocunque fermè in confuso temporum illius intervalli calculo à Chronologis collocatus audiret. Nam & Ezechiel sub Captivitatemⁿ pœer erat. Pythagoram autem nonagesimum^o aliiⁿ aiunt, attigisse annum, alii centesimum quartum^p, etiam & centesimum decimum septimum non nemo^q. Vitâ nempe acetæ Scillini inprimis beneficio eousque productâ. Neque verò est illud Jamblichi de eo heic planè contemnendum. De mora ejus Sidone, quam & patriam ei facit, loquens *ἐστὼν* *Ἰα. δὲ*, inquit^r, *συμβαλὼν τοῖς τε Μάχῃ καὶ Φουλαῶν καὶ Ἰερουσαλήταις ἀποστράτους καὶ τοῖς ἄλλοις ἔ Φοινικίαις Ἰερουσαλήταις, ἰλλῖε cum prophetis qui Mochæ Physiologo successores erant, aliisque etiam ἔ Phœnicis sacerdotibus congressus* initiatus est secundum id quod paulò supra ea de re memoravimus. Scio quidem Mochum Tyrium seu Phœnicium scriptorem citari Athenæo^s, Tatiano^t, atque, ex eo, Eusebio^u. Sed is non Physiologus, sed Historicus solummodò, quantum scimus, erat. Neque enim aliter testimoniis ejus utuntur autores jam dicti. Occurrit etiam apud Galenum^v, Mochi medici nomen, quod in Latinis fit Moschus^w, quemadmodum itidem Mochus ille Phœnicus

ⁿ Ioseph lib. 10. cap. 8.

^o Lact. in vita ejus.

^p Anonym. de vita Pythagor. apud Photium, Cod. 259.

^q Anter libri 3. Galeni adscripti de compositione numer. 205.

^r De vita Pythag. cap. 3.

^s Diogenes lib. 3.

^t Lib. ult.

^u Preparat. Evangelic. lib. 10. cap. 11.

^v De Compositione Medicament. lib. 1.

^w Et videtur Francisc. Piccon Exam. doct. V. vit. Gent. lib. 1. cap. 10.

Phœnicus apud Athenæi interpretem. Et quin Physiologus etiam fuerit, quisquis esset medicus, dubitari quidem nequit. Ceterum Ioannes Arceus, Jamblichii editor, ad locum illum, *ἄλλοις λεγόμενον*, inquit, *videtur, nisi quis Μωϋσῆος vel Μωϋσῶος legere malit.* Adco ut de Mosis successoribus, id est Judæorum Philosophis & Prophetis, verba capienda esse nec forsitan immeritò suspicaretur. Quis aliàs sit Mochus ibi, cui scilicet Prophetæ successores fuerint, haud ita facilè est conjiciendum. Numenii autem Pythagorici huc cum primis spectat notissimum illud, *πὶ γὰρ ἐστὶ Πλάτων ἢ Μωϋσῆς ἀπὸ τοῦ ἑσπερίου* *Quid enim est Plato aliud, quàm Moses Atticè lingua loquens?* Et expressim perstrictum esse Platonem à Numenio legimus *ὅτι οὐκ ἔστι Μωϋσῆος ἑκείνου τὰ ἀπὸ Θεοῦ ἔχοντα διποσυχώματα* *quod ea que de Deo & Mundo tradidit ex libris Mosaisicis velus plagio surripuerit.* Scriptoribus, quos citavimus, Paganis, accedat Clearchus Solensis, Aristotelis discipulus, qui se vidisse testatur *ἰδὼν Ἰουδαίων ὅς Αλεξάνδρῳ ἐπαφῆναι*, *Judæum quendam quocum versatus est Aristoteles.* Scilicet dum, in maritimis Asiæ regionibus aliquot, simul cum aliis Philosophiæ studiosis agebat Aristoteles, studiorum & socius factus est & explorator Judæus ille. Atque is cum illis ita familiaritèr degens *ἠφῆδεν* *π* (ut verba sunt Aristotelis, referente Clearcho ^b) *μάλιστα ὡς εἴχεται* *plūs aliquantò quàm acciperet ipse, communicabat.* Is enim est verborum horum sensus quæ perperam nimis in Josephi, qui ex Clearchi libro de Somno ea citat, versione redduntur *tradebat potius aliquid eorum que habebat.* Ex hijs igitur liquet, tum Italicæ sectæ autorem eundemque primarium Theologiæ Græcicæ ^c præceptorem, primùmque Philosophi nomine insignitum, cui primam etiam in Græcia de immortalitate animæ disciplinam tribuunt nonnulli ^d (nec ferè si Pherecydem illum Syrium ^e, hujus magistrum qui etiam Barbaricæ Philosophiæ discipulus fuit, excipias, ea de re, dnm sectarum & dogmatum tantum inspiciamus successiones, habetur controversia) primasque de Virtutibus disputationes alii ^f, id est moralis philosophiæ principia, deberi volunt, cujus item sectæ nomen sic diu viguit ut nulli alii, quod ait Cicero, docti viderentur:

¹ Hesych. E-
lefr. in Numen-
nio, & Suidas.

² Apud Clem.
Alex. Strom.
1. & Euseb.
prep. Evang.
lib. 9. cap. 6.

³ Apud Iose-
phum contra
Apion. lib. 1.
& Euseb. pre-
parat. Evang.
lib. 9. cap. 5.

^c Proclus in
Platon. Tiph-
olog. lib. 1. c. 6.

^d Maxim.
Tyr. dissert. 28
& Porphy. in
vita Pythagor.

^e Cicero In-
scolum. quest.
1. Laert.
lib. 7. cap. 8.

^f Arist. Met.
Moral. lib. 1.
cap. 1.

tum

^a Cardin. Bes-
sarius in Co-
luma. Platoni-
is lib. 2. cap.
8. Augustinus
Steuani de
Perenni Phi-
losophis lib. 2.
cap. 2. Apar-
sil. Ficinus de
Religione Chri-
stiana cap. 26.
Francisc. Pi-
cor Exam.
Doct. V. mit.
Gent. lib. 1.
cap. 14. & lib.
3. cap. 14.
Raimundus
Kogarius de
Theologia Gen-
tium cap. 8.
Ioann. Fie-
sacii Schol.
lib. 2. cap. 8.
alii non pau-
ci.

^b Apud Cle-
men. Strom. 1.
& Euseb. Prae-
parat. Evang.
lib. 9. cap. 6.

^c Apud In-
seph. lib. 1. con-
tra Apionem.

^k De Prepa-
rat. Evang.
lib. 9. cap. 5.

tum & Academicorum & Peripateticorum principes (quales hi simul, quanti viri ac sapientiae Coryphaei!) Ebraeos consultasse, audiisse, atque ab eis disciplinam accepisse. Quae de re Scriptorum etiam recentiores aliquot^a, prudenter re nata monere. Unde sane nemo puto non concedet placita ac Disciplinam Ebraeorum quam omnium hominum communem esse ipsi statuerunt, nec sibi propriam sed uniuerso humano generi communicandam esse, adeoque proculdubio illis qui eos sic consulerent tradendam, non indignam esse quae iam eruat, explicetur, edificaturque. Nemo, inquam, maxime qui philosophiae veteris fontes velit omnino exploratos. Et de Primo haec Argumento Paganismi rationibus subnixo haecenus. Sequitur Secundum, quod ab Existimatione, qua apud Graecos summopere claruere, idque Sapientiae nomine, Ebraei, desumptum. Cum Aegyptiis, Magis, aliisque aliquot Orientis philosophis non raro, velut ex primariis, atque Barbaricae philosophiae antesignanis, recensentur Iudei veteres. Quicquid, inquit Megasthenes^b, Scriptor vetustissimus, ab Antiquis de Nat-
*tura dicitur est λεγεται ε, παρα τῆς ἕξω τῆς Ἑλλάδος φιλο-
σοφῆς. Τα μὲν παρα τῆς Ἰνδῆς ἐπὶ τῶν Βραχμαίων, τὰ δὲ ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τῶν καλεσμένων Ἰνδίων etiam docetur ab
eis qui extra Graciam Philosophantur, veluti apud Indos à Brach-
manis, atque in Syria à Iudeis. Aristoteles item ipse, ut ver-
ba ejus tulit Clearchus^c, qui eum audivit, de Iudaeis loquens,
ἐπι εἰσι δόξασιν τῶν ἐν Ἰνδῆς φιλοσόφων. Καλῶς ὅ, ὡς φα-
σι, οἱ φιλόσοφοι ὅτι μὲν Ἰνδῆς Καλλανοί, ὅτι δὲ Σύνης Ἰν-
δαῖοι τὸ ἴδιον λέγοντες δὲ τὸ πᾶν, sunt hi, ait, philosophorum
qui apud Indos clarnere propago (Sed mirum non est scripto-
rem Graecum in Iudaeorum origine hallucinari.) Nuncupantur
autem, ut fama est, philosophi apud Indos Callani, sed apud Syros
Iudaei, à loco (Judaea scilicet, ut postea ipse ibi) nomen sortiti.
Et manifestum est Clearchi seu Aristotelis hac de re verba
apud Eusebium^k hinc emendari debere. Res ipsa à Clearcho
de Aristotele & Iudaeo tradita, juxta superius citata, habe-
tur tam apud Eusebium quam Josephum. Sed locus de Calla-
nis & Iudaeis jam nunc adductus librorum incuria mutilus
nimis est apud Eusebium. Nam hoc modo sibi legitur, ἐπι
είδι*

είσιν ἀπὸ τῆς τῆς ἐν Ἰνδῶν Καλιαν, ὡς ἔστι Σύβρις Ἰνδαίων
 τῆσδε λαβόντων ἀπὸ τῆς τοῦτ᾽ *Hi sunt propago Calanorum apud
 Indos, apud Syros autem Judaeorum qui à loco nomen sortiti
 sunt.* Ceteroquin sibi satis est concors utrobique Clearchus.
 Sed non solum Josephi auctoritas sed & sensus ipsaque res emen-
 dationem heic manifestò exigit. Hinc autem advertendum,
 Judæi nomen etiam pro ipso quod Philosophum signantiùs
 denotaret, ab Aristotele ibi sumi. Numenius pariter, philo-
 sophus Pythagoricus, Brachmanibus, Magis, ac Ægyptiis Judæos
 expressim conjunxit: ut celebriorum sic designaret per Orien-
 tem philosophorum sectas, quemadmodum eisdem ^d Porphy-
 rius. Hisce accedant Oracula ^e illa Apollinis.

Γῶνας ἔϋ Φοινίκης ὁδὸς μακάρων ἐδάσσην,
 Λαυρεῖσι, Λυδοῖσι, ἔϋ Εὐβογίῳ ἦμος αἰδράν.

*Plurimas etiam Deorum vias cognovère Phœnices, Assyrii,
 Lydi & Ebraei.* Scilicet præter Ægyptios; quibus initia is tri-
 buit paulò ante theologiæ atque viæ ad felicitatem ducentis.
 Eam τῶν μακάρων ὁδὸν, id est, *Deorum seu felicitium vi-*
am ipse & τῶν ἁγίων Θεὸς ὁδὸν ad *superos viam* appellat, dum
 oraculum explicat, Porphyrius. Quin in altero etiam Oraculo
 idem Apollo solos Ebræos cum Chaldæis pro eis apud quos
 solum olim viguit vera sapientia memorat.

Μῦθοι Καλδαῶν Σοφίῳ λαχόν ἠδ' ἀφ' Εβραῶν
 Αὐτοῖσιν ἐστὶν ἀτακτὰ σβαλέμενοι Θεοῖσιν ἀγνάσ,

*Soli Chaldei atque Ebraei sapientiam sortiti sunt, æternum
 Numen sanctè venerantes.* Idem etiam Ebræos alio in Oraculo
 vocabat ἀριζελήτες utpote qui sapientiæ famâ percelebres fu-
 ere. Aut igitur plurimi æstimanda sunt heic veterum Ebræo-
 rum placita & disciplina, aut non solum Christianorum jux-
 ta antè dicta sed & Paganorum antiquorum quibus tanti fu-
 ere, etiam tunc cum maximè in Græciâ floruit sapientiæ stu-
 dium, judicium ea de re planè rejiciendum. Néque mirum est
 expressiora in philosophorum Græcorum Scriptis doctrinæ
 Ebraicæ vestigia non ita multa reperiri, imò nihil fermè
 ibi occurrere quod puram putam originis Ebraicæ na-
 turam satis retineat. Aded enim tum commiscebantur in

^e Apud Eu-
 seh. Prep. E-
 v. ang. lib. 9.
 cap. 7.

^d apud Theo-
 don. Theop.
 lib. 1.

^e Porphyrius
 apud Eusebi-
 um Prep. E-
 v. ang. lib. 9.
 c. 10.

^f Ibidem.

Græcorum disciplina Barbaricæ Philosophiæ sectæ (quarum primaria erant Judæorum) tum ipsa philosophia Græcorum tot in partes, velut à Bacchis Pentheus, discerpta est atque in opinionum factiones distracta, ut tam quæ ex ipsis hausta sunt fontibus quàm quæ velut per rivulorum alveos ab eis deducta sunt, in tam multiplici disciplinæ Oceanum recepta hujus naturam plerumque induerent, suam minimè satîs servantia.

Tamet si sint etiam viri magni, qui in philosophia Platonica ac Pythagorica sententias aliquot haberi animadvertunt, quas ex Ebraïca disciplina desumptas esse non magis dubitant quàm egregius seculi nostri Theologus ac Mathematicus, universam Architecturæ rationem perfectiorem per Græcos in Romanos & demum in Vitruvii libros, ab Ebraïcorum, in Templi Salomonici aliisque ejus structuris, proportionibus omninò mandasse. Veluti Justinus Martyr, Clemens Alexandrinus, D. Ambrosius, Joannes Philoponus. Sed & ea de re optimè Tertullianus ¹;

¹ I. Baptisti Villalpandæ in Ezechielum Tom. 2. part. 2. lib. 5. diff. 1. cap. 13. & 14. & 21. & in apparatu Pbris ac Templi part. 2. l. 3. cap. 15.

² Lib. de Animis cap. 2.

Si etiam ad ipsos prophetas, inquit, adisse credibile est indagatorem quemque sapientiæ (de philosophis illis loquitur) ex negotio curiositatis, tamen plus diversitatis invenias inter philosophos quam societatis, cum & in ipsa societate diversitas eorum deprehendatur. Si quidem vera quæque & consonantia Prophetis aut aliunde commendant aut aliorum subornant cum maxima injuria veritatis quam efficiunt aut adjuvari falsis aut patrocinari. Atque alibi ² idem, *Nec mirum, ait, si vetus instrumentum ingenia philosophorum interverterunt. Ex horum semine & nostram hanc novitiolam paratram (Christianismum tunc nuper natum innuit) viri quidam suis opinionibus ad philosophicis sententiis adulteraverunt, & de una via obliquos multos tramites & inextricabiles sciderunt.* Dicitur quod notatu dignissimum, velut commentariolus, etiam est in illud Platónis, ubi à Barbaris sive Orientis populis disciplinas accepisse Græcos agnoscens, quicquid, inquit ³, sic acceptum est καλλιῶς τετα ἕς τέλος ἀπεργάζονται *prestabilius tandem effecerunt*, id est, suo more mutarunt, ornarunt, nec originis faciem seu vestigiâ satîs manere siverunt. Idem affirmavit Anonymus ⁴ vitæ Pythagoræ scriptor, unde ἕδ' ἐπιλοκῆτες, inquit, ἐστὶν, ὡς ἐπεὶ, ἢ πᾶσι δὲ καὶ ταῖς Ἀλλεῖαις, ἀλλ' ἐκ Φο-

² Apolog. cap. 47.

³ In Epist. mude.

⁴ Apud Photium Cod. 159

αὐτὸς ἑρμηνεύσθαι, adventitia, ut ita dicam, non est in Athenis eruditio sed nativa. Reapse quidem & ex origine adventitia erat. Sed ideo Nativam dicendam esse voluit ille, quia ad eam ab origine deviarat. Tandem verò, quod ad Tertium ac postremum heic attinet Argumentum, è veteris Orientis Rerum, Morum ac Disciplinæ Notitiæ penuria adductum; illud est imprimis in mentem revocandum de Orientis seu Asiæ interioris, quacum jungere liceat Ægyptum, Rebus, Moribus, Disciplinâ; quamplurima scilicet olim extitisse volumina, quæ multis abhinc seculis profus, si fragmenta paucula apud scriptores eosque plerumque Europæos servata excipias, perire. Id satis inde scimus quod de Rebus Arabicis, Syriacis, Phœnicis, Chaldaicis, Babyloonicis, Persicis, Indicis, Ægyptiacis, id genus illius plagæ aliis, autorum nullibi, quantum scimus, nunc repletorum nominum seges ampla occurrat apud scriptores Græcos, Athenæum, Strabonem, Ptolemaeum, Laertium, Stephanum de Urbibus, veterum poetarum schollastas, alios. Eorum etiam qui res ipsas Ebraicas datâ operâ codicibus integris Græcè antiquitus contexuere complurium, velut Eupolemi, Artapani, Alexandri Cornelii Polyhistoris, Hecataei Abderitæ, Demetrii, Aristobuli, Justi Tiberiensis, aliorum ejusmodi (quorum nonnulli forsitan ipsam quam ostensuri sumus philosophiam Ebraicam seu Jus Universale atque Naturale & Gentium expressit complexi sunt) opera ante plurima secula delevit temporis injuria. Tametsi Flavium Josephum & Philonem, qui huc magnopere non faciunt, neutiquam nobis invidit. Sed de horum utroque, statim plura. Et impensè dolenda est, dum nomina sola ferè sic occurrunt, tanta rei literariæ jactura. Jam verò, cum decantatissimum sit illud Soloni ab Ægyptio Sacerdote dictum (Saiticum sacerdotem Patemist Ægyptiacè nominatum hunc fuisse conjectatur Proclus¹) Græcos αἰεὶ παιδας ἴσαι Græcos semper pueros fuisse, id est, disciplinæ Orientalis tantum candidatos nec satis edoctos; Cum etiam velut Sapientiæ omnimodæ sive Mater sive Officina prima semper Europæis habita sit olim illa Orientis plaga, atque in Occidentem doctrinam omnimodam inde mansisse & succrevisse sit palam in confesso, nec omninò intereà extant scripta unde Gen-

¹ In Platino Timæon lib. 4

tis alicujus seu scholæ Orientalis, præter Ebraicam, seculis
 illis vetustis florentis philosophiam Moralem & Civilem seu
 Jus, quo nemini juxta ejusdem scita carendum erat, satis edificari
 possit, adeo ut ceterorum maximam laboremus penuriam; Cum,
 inquam, hæc ita se habeant, fieri arbitror non posse quin
 rectè intuenti summo etiam ex hac ratione habenda fuerit in
 pretio Philosophia illa seu Jus Ebraeorum, velut thesauri in-
 gentis, id est totius ferme Philosophiæ in Oriente Barbaricæ,
 pars optima solum superstes. Atque ea idem majoris forsitan
 jam æstimabitur, quia sic sola superstes est. Non aliter ferme ac
 libri Sibyllini illi tres ex novem (quorum sex sub ipsam aucti-
 onem, eò quod licitatio omnium simul parvo nimis facta est,
 ab annu cremati sunt) superstites in historia illa^h Herophiles
 & Tarquini notissima. Pars reliqua velut deperditæ pariter
 atque sui pretio fortè sic ab aliquo hæc taxabitur. Neque ve-
 rò adeò miretur interim quisquam, apud superstitem Judæorum
 bigam illam quæ Græcè non solum res aliàs Ebraicas conscrip-
 sit, verumetiam de Philosophis aliquot & Philosophia non
 unius generis apud Ebræos in usu expressius & diligentius egit
 (Josephum dico & Philonem) nullam omninò universalis
 hujus Juris aut philosophiæ, qua pariter, juxta receptam Gen-
 tis aut eorum qui ejusdem disciplinæ (quod idem hæc est)
 præerant sententiam, ad universum genus humanum attingit,
 in numerato aut disertis verbis Capitem mentionem occurrere,
 sed omnia hæc, quæ communi hominum observationi desig-
 nantur, ex autoribus & libris solum ferme Talmudicis, ut in-
 fra liquebit, peti, id est, è Corpore Talmudico aliisque Scriptis
 cognominibus, quæ in studiis Ebraicis seriò institutis pariter se
 habent, atque in Romanis, Juris Cæsarei Pandectæ & Codices.
 Scilicet τρια, inquit Josephusⁱ, τῶν Ἰουδαίων εἶδη φιλοσο-
 φῶν τρία ἄνθρωπων ἦν γένεα ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων οἱ φιλοσοφῶ-
 ντες. Pharisæi, Sadducæi, Esseni. Dogmatum etiam eorum
 aliquot & instituta singularia persequitur. Et Philo^m multis
 itidem ea quæ fuere Essenorum, quibus Essæis ipsi dictis Phi-
 losophiam disertè tribuit διὰ τὴν ἀεὶ ἀκαταστάτην ἐπιθυμίαν
 Græcorum nominum pompâ & ambitione carentem. Atque ho-
 rum ex eisdem, philosophorum nomine, ac disciplinæ eorum,
 nomine

^h Varræ apud
 L. Ellam. lib.
 2. cap. 6. Di-
 onys. Halicarn.
 ass. lib. 4. &c.

ⁱ Hæc lib. 2.
 cap. 12. &
 Archeolog. 18
 cap. 2.
^m In Analeg.
 apud Euseb.
 de preparat.
 Evangelic. lib.
 8. cap. 11. &
 12. & lib.
 de vitæ virtutibus
 modicè id
 innotescit.

mirum Probos & Pios fieri homines. Id quod non omnino intra professionis Judaicæ cancellos coerces, nedum sectarum dogmatis assignat, sed generalis illius philosophiæ severioris, id est omnium mortalium, sine ritibus institutivæ Judaicis, atque ante illa, in seculis quæ Mosè anteverunt, communis effectum pariter non semel facit. Quod verò ad Josephum attinet, qui Judæus Hierosolymitanus Philone Alexandrino Judæo rerum Ebraicarum erat proculdubio multò scientior, utcunque Talmudicis nimium sit interdum difformis; haud magis sanè mirum est eum disciplinæ hujus universalis Capita simul cum singularibus illis philosophiæ sectis non tradidisse quàm si Historicus Christianus Presbyteros ac Ordinem sacerdotalem qui Secularis est cum Franciscanis, Dominicanis, aliis qui sunt id genus Sodalitiis, ipsorum quibus invicem subinde discrepant institutis inter scribendum adnotaret, nec interèa sive Religionis Christianæ horum omnium cum ceteris Christianis communis nec philosophiæ moralis ad universos pariter spectantis Capita simul explicaret aut omnino ulterius tangeret. Quam rem nemo non videt esse satis obviam. Atqui & hoc apud Josephum observatu est heic fortè

7 *In via sua.* non indignum. Scilicet admodum hætenus adolescentem se ait¹ sectarum illarum trium gustum aliquem primò capere sibi instituisse, per omnes transisse, Bano Heremite adsuèvisse, tandem verò undeviginti annos natum Pharisæicæ se addidisse, ἢ ἀπλότος, inquit, ἐστὶ τῆ παρ Ἑλλήσι τῶν ἀλεγομένων *que similis est, affinis, aut proximè accedit ad sectam*

¹ D. Manib. *Stolcam Græci ita dicitam.* Phariseos, quibuscum Scribes connumerò, ceteris tum dignitate civili tum autoritate præluxisse² certum est, & avitas disciplinæ traditiones ita penes ipsos esse servatas, ut ceteræ quæ fuerè sectæ aut pro schismaticis aut pro eis qui strictius sive ex arbitrio sive voto genus vitæ selegissent essent habendæ. Et de seipso D. Paulus³; καὶ τὴν ἀκριβοῦσάν τε καὶ ἀκριβῆσαν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἐξ ἡμετέρων Φαρισαίων *secundum certissimam seu accuratissimam sectam nostræ religionis vixi Pharisæo*: Unde & Josephus^b τὴν ἀκριβοῦσαν & ἀκριβῆσαν id est diligentissimam accuratam seu subtilitatem eis non semel tribuit. Syrus autem in citato

¹ D. Manib.

cap. 23. 2. &

3. & vide Iosephum lib. 18.

cap. 2. & 17.

cap. 3.

² A. B. Apst.

26. 5.

³ Lib. 17. cap.

3. Hæuf. lib.

2. cap. 12. Et

vide sic Nis.

Serranum Tri

beris. lib. 2.

cap. 5. & 6.

citato

citato de D. Paulo loco habet תורה ומצוות *disciplinam* seu *sectam precipuam*, uti & Arabs تعلمهم القرآن *disciplinam Pharisaeorum illam excellentiorem*. Avitay autem seu Majorum traditiones omnes, quotquot sive legem scriptam, aliter atque ipsa verba sacra simpliciter sumpta, interpretarentur, sive superinducta observationis ex more Majorum additamenta continerent, rejiciebant Sadducei. An itidem eam, quae erat de Jure ac disciplina hac omnium mortalium communi, haud satis dliciti. Eam verò semper retinuisse, idque ut ab ipsis rerum initiis per posteritatem continenter propagatam, Phariseos, palam est ex eis quae è Talmudicis libris asserimus in sequentibus. Jam autem quid cedò illud Josephi, sectam Pharisaeicam id est primariam & ferè solam quae disciplinae autoritate viguit, Stoicæ philosophorum sectæ proximasse? Si de doctrina aliqua quatenus Judaica erat seu Judaeis, eorumve legi, quæ eorum erat, propria, rem sumamus, nihil planè erit absurdius. Quid enim omninò ejusmodi in sectæ Stoicæ dogmatis aut disciplina? A ritibus Judaicis & Juris Pharisaeici, quantum nempe Judæis erat proprium, apicibus erat ea planè alienissima. Nec eatenus simile aut affine quid intercedit. Nonne igitur de eo, quod utrisque commune erat, est necessariò intelligendus Josephus? Et videtur quidem de communibus aliquot tam contemplationis quam actionis dogmatis? Quanam autem illa? Certè in Stoica disciplina^c occurrit de Deo, de Fato, de Anima, de humano arbitrio quæ Pharisaeorum^d sententiis perquam sunt affinia. De Virtutis præmio ac virtutum poenâ etiam alia. Hac item Manibus post mortem infligendâ, illo tunc accipiendâ. Quæ planè Pharisaeicæ seu Talmudicæ disciplinae consona. Et quemadmodum apud Stoicos^e uti etiam alios aliquot, obtinuit illud *secundum Naturam*^e & *Rationem*, id^f est revera *secundum Naturam* atque *Rationem Humanam parentem* seu *Deum* vivendum, ita etiam apud Pharisaeos seu Talmudicos, secundum normam ab ipso Naturæ parente humanò generi sive inditam sive indicatam, juxta ea quæ inferiùs sequuntur^g, vitam mortalium cuique ex obligatione esse transigendam. Quod sanè dogma ipsam quam tractamus

^c Confutas
Lipf. in Manuduct. ad
Stoicam Philosophiam,
& Philo-
sophiam.

^d Josephi, Ha-
br. 1. 2. cap. 12
& Archæolog.
lib. 18. cap. 2.

^e Seneca de
Vita Beata
cap. 3. & 8.
Et Epist. 5.

^f Videbis omnem
Epist. 65. &
lib. 4. de Beata
Vita cap. 7.

nobis sequenda observandaque. Capita quidem disciplinae Ebraeorum quam exhibitori sumus, quatenus generatim tantum singula ex avitis eorum traditionibus ac scriptis depromuntur, Christianismo, Veritari Catholicae, & Moribus quibus utimur, adeo sunt, quod inferius liquet, consona, ut si unicum quod est de Membro Animalis haecenus Viventis, seu, ut volunt etiam aliqui, itidem de Esu Sanguinis, excipias, non omnino ea dissona sic reperiantur. Sed verò, illud ^a rectissime olim dictum τὸ πῶς ἐστὶ τὸ αἶμα τῶν ἀνθρώπων πάντων τῶν κρεῶν τὸ πῶς ἐσθίειται πῶς κοινὰ μὲν δευαδὴ ἐφαρμόζειν ταῖς ἑθνικαῖς, *Hæc est causa hominibus omnium malorum, quod non possint anticipaciones seu notions communes seu generales singularibus adaptare.* Inde sanè Capitum eorundem ex eisdem traditionibus sumptæ Interpretaciones, Subtiliores Paritones, Negoriosæque Scrupulositates, tametsi sæpius quidem Christianismo & Rationi quam sequi solemus aut consonæ sint aut non adversæ, subinde nihilominus sunt, nisi & aliæ apud Ebræos non paucæ, planè dissonæ nec à viro Christiano admittendæ. Unde etiam de Traditionibus ejusmodi, uti itidem de Philosophia, Monita habentur in Federe ^b Novo, ne scilicet inde doctrina Christiana detrimenti quid capiat, ubi sine delectu, id est, sine Lydio Christianismi lapide, in vitæ normam sive hæc sive illæ adhibeantur. Atque etiam ab causam Cardinales Inquisitores reipublicæ Christianæ generales sub Julio tertio Pontifice Maximo, in corpore Talmudico *adversus Naturæ*, inquirunt ^c, & *Honestatis leges ea concedi, que humana aures audire perhorrescunt.* Quod opinor potissimum sumendum de interpretationibus aliquot quibus concubitus nonnulli nefandi, idque maximè ex naturalis, quæ ex sanguine pendet, relationis admittit interdum abolitione civili (qua de re plura libro ostenduntur quarto) nefariè permittuntur. Quin inde, aliasque ob causas igni damnabant Cardinales Corpns illud; quod & non semel antea, idque tam ab aliis ^d quàm à Pontificiis ^e factum. Lectio item ejusdem & possessio a Pontificibus summis est aliquoties ^f interdicta. Idemque interdictum, opinor, etiamnum vim Romæ obtinet, cujus autor postremus Clemens octavus ^g. Sed antea ex Pii quarti de libris purgandis, prohibendis, to-

^a *Arriani Epistolæ, lib. 3. cap. 26.*

^b *Epistolæ ad Cor. 1. cap. 2. 8.*

^c *Dever. 1563 in lit. Ap. Sol.*

^d *Directio*

Inquis. sub-

mozis fol. 120.

^e *In Hæzia*

1539. Com-

radus Hæziæ

de Imposturis

Judeorum c. 6

& Videtis

Slidon. Com-

ment. lib. 2.

^f *Sicut. Senens.*

in bibliotheca

sancti. l. 2. & 4.

^g *Videtis La-*

ert. Cæsaribus.

in Bullæno

tom. 1. pag. 62.

& 716. tom.

2. pag. 452.

tom. 3. pag. 25.

Adde Press-

rum Farinæ

cinæ de He-

resibus, apud

180. s. 10. Eia-

metric. in Di-

rector. Inquis.

l. 2. Indie. Ex-

posit. Madri-

ti. 1612.

1593 Bullæ.

tom. 3. pag. 25.

& vide Franc.

Magdalenum

in Elencho li-

brorum prohib-

itis. Romæ

1632. Jacob.

Gretser. de Lu-

ri & mane pro-

hibendi libros

lib. 1. cap. 16.

& Nicol. Ser-

varius in Rab-

binis, cap. 33.

& Bellorum de
 membris Ec-
 clesiam militan-
 tis lib. 3. cap.
 20.

lerandis constitutione, *Talmud Hebraeorum ejusque glossa, annotationes, interpretationes & expositiones omnes, si tamen prodierint sine nomine Talmud & sine injuriis & calumniis in Religionem Christianam, tolerabuntur.* Quæ quidem permissio per Pli quinti, Gregorii decimiertii, Sixti quinti, Urbani septimi, Gregorii decimiquarti, atque Innocentii noni tempora pariter mansit. Sed simul ac in Pontificatum egressus est Clemens octavus, ita permissioni illi derogatum est ut omnino libri illi damnarentur, nec lectoribus jure pontificio ulterius paterent. Utut autem se res ea habuerit, nemo, puto, interea est hominum cordatorum simul atque doctiorum, qui Traditionis atque Interpretationes, quæ in Talmude & Jurisconsultis Talmudicis reperiuntur, adeoque eas unde disciplina quâ de loquimur est conflata, perscrutatus in libera rerum indagine & cum delectu prudenti consideratas, lucem sapius præbere serio studiosis variam etiam & maximi faciendam, non libentius concesserit. Appello heic Paulum Fagium & Sebastianum Munsterum, hunc in Ebraici, illum in Chaldaici Pentateuchi & Capitum Patrum versione, alia item eorundem opera, Josephum Scaligerum in libris de Emendatione Temporum ubi de Ebraica temporum ratione atque ritu agit Paschali, in Elencho Triharezii, Diatriba de Decimis, Animadversionibus etiam Eusebianis & Canonibus Isagogicis, Isaacum Casaubonum in Exercitationibus Baronianis ubi de Profelytis, Jure Regio, alia aliquot disputat, Joannem Buxtorfium maxime in Bibliotheca Rabbinica & in Tiberiade, Gulielmum Schikardum in libro de Jure Ebraeorum Regio, aliis ejusdem lucubrationibus, Petrum Cunæum in libris de Republica Hebraeorum, Joannem Drusium passim, Jacobum & Ludovicum Capellos, hunc in Spicilegio & Diatriba de Jephthis voto, illum in historia Sacra & Exorica, Joannem Cameronem in Myrothecio, alibi, Sixtinum ab Amama in Antibarbaro, Samuelem Petrum in variis lectionibus & Eclogis Chronologicis, Joannem demum Cochium, Constantinum *L'Empereur* quorum uterque integros etiam aliquot Mishnarum Tractatus & Gemararum fragmenta non pauca in summum rei literariæ commodum vertunt edideruntque. Atque in horum primariis habendus est Hugo

Hugo Grotius, qui in eximiis illis de Jure Belli ac Pacis libris (à sacra Indicis congregatione, quemadmodum & sunt plerique jam citati, ante annos aliquot ^h etiam prohibitis) ipsam Ebraeorum quam exhibebatur sumus disciplinam è Talmudicis tangit, aliaque ex eorum scitis ad augendam etiam nonnullis Christianismi rebus lucem ⁱ prudenter adfert. Plures scriptores satis celebres ex eis qui persuasionis Romanæ non sunt heic in eandem rem jam memoratis adjicere facile satis esset. Nec verò in Pontificiis desunt qui similiter suppetias sibi in rebus gravissimis è Talmudicis latas volvere. Sic Cardinalis illustrissimus Baronius ^k ubi de ritu Paschali, de *Sambedrin* seu synedrio Magno, de manuum Pauli artificio, & de corpore Christi in sepulchro novo ponendo disserit. Sic Gilbertus Genebriardus ^l, Nicolaus Serrarius ^m, Joannes Morinus ⁿ, Dionysius Petavius ubi de anno & mensibus Judaicis ad Epiphanium agit. Quales quantique viri sanè universi! Nec quidem interdicta quæ memoravimus, librorum Talmudicorum rerumque inde cum delectu sumptarum & ritè perpen-sarum auctoritatem qualemcunque magis minuunt, quam olim edictum illud in Aristotelis Physices & Metaphysices libros, quoniam tum Theologis illius ævi tum aliis displicuere, eis dignitatem omninò sustulit, quam passim & à multis seculis meritò sunt sortiti. Ante annos scilicet *CCCLX.* aut circiter, id est, sub ipsum quo institutum est Sorbonnæ collegium, prorsus damnati sunt ejusdem libri illi, ut Christianismo nimis dissoni, quod à Rogero Bachone Franciscano qui paulò post id tempus floruit Philosophus & Mathematicus summus, didici. Verba faciens ille de variâ hominum seculorumque in libris rejciendis admittendisque sententiâ, *Theologi*, inquit ^o, *Parisus & Episcopus & omnes Sapientes jam ab annis circitèr quadraginta damnaverunt & excommunicaverunt libros Naturales & Metaphysica Aristotelis, qui nunc ab omnibus recipiuntur.* Summa demum est; ut in ejusdem aliorumque, quibus assuetiores sumus, veterum (sive Philosophi illi fuerint, sive Poetæ, sive Oratores, aliive) Libris, Disciplinis, Sectis plurima occurrunt homini Christiano & lectu jucundissima & perquam utilia, quorum alia, sed non citra Christianismi

^h Decreto Reg. m. 4. Febr. 1627. apud Franciscum Magdalen. in Elencho.

ⁱ De Jure Belli ac Pacis lib. 1. cap. 7. §. 16. cap. 13. §. 7. cap. 14. §. 6. &c.

^k Tom. 1.

^l In Chronologia, aliisque ei suis jussis.

^m In Opusculis.

ⁿ De Pentateuco Samaritano & Exercitiis Bibliæ.

^o *Mf. In Opere tertio ad Clem. P. P. 52 in Bibliothec. Comensæ.*

P. R. Irenæus
Levius in Sepher Cozzi
Part. 3. §. 65.
Moser Ad-
monides in
prefat. ad 71.
Moser Mi-
ketzi in pre-
fat. ad lib. Pre-
ceptorum, R.
Abraham Zo-
entius in Sep-
pher Jucha-
fin, R. Geda-
lia Ben Iehoi
in Sepher
Shalheleth,
Tzemach Da-
vid, Hierony-
mus de sanctis
fide in Hebra-
omastigi lib. 2.
Sicut Severus
in Bibliotheca
sanctis lib. 2.
tit. 2. tit. T.
R. Ori Simon-
ides in Ca-
lendaris Pa-
lestina, æque
ibi Isobor
Christom-
mus, Isidorus
Sealiger de E-
ment. Temp.
lib. 7. pag.
518. & 614.
Ioannes Enc-
ortius in Bib-
liotheca Ra-
bbinica lit. 7.
Adde proleg-
omena nostris
ad libellum
de Successio-
nibus, & Io.
Mucini pro-
missa ad Ca-
stem Exerci-
tat. Biblica-
rum, præter
Genebrardum

morumque receptorum amussim, in vitæ sive normam sive exem-
 plum, ritè adhiberi solent, aliis interea, nec quidem paucis iis,
 planè expolis, ac, cum ceteris Gentilismi facibus, damnatis,
 ita pariter Disciplina hæc Ebræis universalis, pro singulari
 gentis indole, more, genio, prerogativâ, alia atque alia
 habet Christianismo plerunque consona, alia haud parùm dis-
 sona, quorum nihiloscilicet neutra sunt aded rejicienda con-
 temndave, quin aut pro receptorum aliquot in Christia-
 nismo sententiarum sive Confirmatione sive Explicatione sint
 meritissimè interdum recipienda, aut singularem saltem in li-
 berrima tum Veritatis tum Errorum disquisitione ac contem-
 platione sicut & reliquæ philosophorum sive Barbaricorum sive
 Græcorum sive Latinorum sententiæ æquè non rarè Christia-
 nismo dissonæ, locum qualemcunque debeant fortiri. Ut fer-
 mè poetæ veteres variaque Deorum hominumque in eis gesta
 legenda sunt, juxta ea quæ de eis prudenter olim monuerit Pla-
 tarchus & D. Basilius, in tractatibus ea de re singularibus.
 Quale itidem dè Juris Ebræis atque aliis gentibus Interven-
 entis interpretamentis ac apicibus inferiùs suis in locis spar-
 sim ostensis est dicendum. Si cui verò heic dubium forsan oc-
 currat, utrum Corpori & Scriptoribus Talmudicis hujusmo-
 di in rebus quatenus historicæ sunt, id est, quatenus in eis
 pro Jure qualicunque Ebræis veteribus recognito atque usitato
 traduntur, fides sit habenda, eò scilicet quod Corpus illud,
 quà jam habetur contextum, scriptoresque illi ceteri seculorum
 sunt Templi Urbisque excidio recentiorum (qua de re coq-
 sulas autores imprimis qui de Misnarum & Gemararum con-
 scriptione diligentius & datâ operâ p̄ egerunt) nã is forsan
 etiam dubitabit de Justiniani seu Triboniani fide, dum Mo-
 destini, Papiniani, Florentini, Alpheni, Proculi, Celsi, ejus-
 modi aliorum, qui trecentis aut circiter sunt Justiniano annis
 vetustiores, sententias atque sc̄ta Juris alibi non reperta, ne-
 dum quando leges duodecim Tabularum quæ plurimis etiam
 hosce seculis anteverunt, in Digestis alibive enarrat me-
 moratve. Parilis sanè fidei detrahendæ atque depretiandi ratio
 sequeretur, quoties in Cænarum autoribus Patrum aliquot
 priscorum nomina, quorum opera ac lucubrationes ipse alibi
 non

non extant, occurrunt, seu quoties similiter apud Galenum, medicorum veterum, veluti Archigenis, Aclepiadis, Philoxeni, Critonis, Lamponis, aliorum ejusmodi qui ipso multo vetustiores alibi non habentur, medicamenta ac opiniones afferuntur. Simile in re Mathematica dicendum de Eudæmonis, Metonis, Calippi, Eudoxi, Atali, aliorum id genus complurium observationibus ac scētis, quæ à recentioribus utpote Aristotele, Hipparcho, Ptolemæo, Proclo, Pappo, Vitruvio, aliis ejusmodi solummodò traduntur. Simile item de autoribus præcorum seculorum innumeris, quorum sive fragmenta sive sensum beneficio recentiorum, veluti Athenæi, Laertii, Stobæi, Strabonis, Plinii, Plutarchi, Scholiastarum Græcorum, Agellii, etiam & Livii aliorumque aliquot historicorum tantè m debemus. Et rationem dubitandi sive in Jure, sive in Theologia, sive in re Historica, sive uspiam alibi ex hac sola causâ (rebus ceteris quæ circumstant fidei neutiquam refragantibus) admittere, nihil aliud est quam universæ fermè antiquitati ipsique historice rerum veritati perperam nimis & morosius reluctari.

*& Chronologus aliquot a-
liis qui Secu-
lis secundis, ter-
tis, & quartis
vet exstant
Ebræicis.*

CAP. III.

*Officiorum Humani generis Communium seu Juris Naturalis at-
que Universalis Morum Philosophiæ, quatenus in Ebræo-
rum politiâ & disciplina locum habuit, Designatio Gene-
ralis, cum Difficultate eam inde eliciendi.*

VT qualenam Jus illud Naturale ac qualia, Officia hominum omnium communia seu Philosophia Morum universalis, quam intelligunt heic Ebræi, fuerit, generali consideratione, antequam ad singularia Capita devenimus, ritè capiatur, nec difficultas quæ implicari necesse est quotquot suo Marte Jus hoc, Philosophiam, atque Officia è corpore Juris Mosaicæ seu Pentateucho secernere contendunt, præmittatur, illud est imprimis animadvertendum, contineri quidem in sacro illo Corpore seu Pentateucho, inter alia quæ Ebræis ipsis fuere propria, veluti
Civilia

Civilia ac Ritualia seu Judicialia & Cæremonialia, etiam & Naturalia seu Moralia Jura seu Officia non magis ipsis quàm Hominum universitati perpetuò observanda. Quemadmodum

⁹ L. 9. ff. de Insti. & Iure.

¹ Insti. tit. de Iure Nat. §. jura autem Civile.

[†] Aristippus apud Lærtii lib. 2. & Aristoteles apud Lætantium lib. 5. cap. 17. &c.

& de populis omnibus, rectè Gaius ⁹ & Justinianus [†]; *Omnes populi qui legibus & moribus reguntur, partim suo proprio, partim communi omnium hominum jure utuntur.* Neque, opinor, an Jura ac Officia Naturalia seu Universalia inibi quidem utunque contineantur dubitabit mortalium, quibus Juris illud corpus innocuit, quisquam præter alastores illos atque Humani generis pestes, quibus, nec sine philosophorum aliquot veterum

patrocínio, Naturalia seu Homini Communia nulla sunt Jura, nihil naturæ aut per se justum aut injustum, Turpe aut Honestum habetur, sed Arbitrio, Utilitate, ac Virium humanarum, spreto omninò Juris nomine, Potestate, omnimoda sic dicta tantummodo subniti videntur. Ceterùm cum illis agendi locus heic non est. Alii autem nunc integrum Decalogum, nunc tantùm partem ejusdem, nunc pro multiplici ingenii ac pietatis discrimine, alia atque alia in corpore illo Mosaico reperta sive Naturalia sive Universalia semper fuisse, sive in horum classem recipienda volunt. Ant scilicet quatenus ibi scriptis mandata sunt, aut quæ in se vim seu indicem rationis complectuntur.

[†] Confia. Apostol. lib. 1. c. 6.

Consilium est quidem gravissimum vetus illud [†] de Federis veteris lectione, ἴστω σοι πῶς ὀφθαλμῶν ζωίσκη, πὶ ἔμωσ Φυσιῶς ἔ; πὶ πᾶ τῶσ διυτερῶσταισ, sit tibi ante oculos propositum, ut cognoscas quid sit lex Naturalis, & quid Deuterosis, quo vocabulo ibi planè ea quæ Judæis singularia fuerint nec omnium communia denotantur. Verùm, cum in Corpore illo legum Ebræjs in deserto præscriptarum, Naturalis seu Universalis nomine verbis expressioribus & apertis nullæ appellentur, atque in historia quæ scriptarum hanc legum lationem præcedit, seu Genesin, Diluviu & sequentia continet, interdictum habeatur, præter illud in paradiso primis parentibus datum, unum tantum & alterum (de quibus infra) quod integræ hominum Universitati traditum est, atque è virorum sanctorum quæ ibi occurrunt exemplis. jura cætera quæ in universum obligent indicare. (quod ut faciant perquam anxii sunt aliqui solliciti) sit plusquam difficile; fieri sanè nequivit quin

Jura

Jura seu Officia illa Universalia ac Naturalia atque Philosophia illa quam tractamus Barbarica neu aliter fermè in Corpore illo Mosàico atque inter Civilia illa atque Ritualia scriptis mandata latuerit, quàm aurum purum in corona illa Dñis vocenda quam ex solum auro puro locarat faciendam Hiero^u. Historia notissima est. Fuisse certè in ea aurum, argentum etiam fuisse non omnino dubitabatur. At quantum auri, quantumque argenti ab artifice simul commistum esset, res erat perquam difficilis dignoscere. Ea quidem res summo Archimedis ingenio tandem est deprehensa. Hominis scilicet, qui ponderum, magnitudinum, ac proportionum, id est, rerum citra quas frustra de quantitate auri in corona, nisi denuò liquata fuisset, qua fierat quis, erat callentissimus. Absque Mathematico ejusmodi fuisset, tale est verisimilius tunc evenisse Syracusis quale dudum Romæ. Admissi monetæ argenteæ nimis æris accusabatur Monetarius. Is ab iis qui rebus præerant impetravit, ut duo constituti ² I. Baptist. Villalpandæ in Apparatu Urbis & Templi part. 2. l. 2. disp. 1. cap. 7. Judices seorsim causam attentius examinarent sententiamque seorsim proferrent. Id ipsi juxta fecere, atque eodem die uterque ex eisdem actis causâ atque libellis cognitis & confessione rei auditâ, sententiam quidem protulit; sed prorsus absolutoriam alter, alter eoque damnatoriam ut plurima aureorum millia reipublicæ, adulteratæ monetæ nomine, à roo refundenda censeret, & tum bona ejus cetera fisco addicenda tum capitale insuper infligendum supplicium. Ingens heic discrimen. Et à vero forsau uterque, licet pariter diligentissimus; immane quantum recessit. Alterum, manifestò scimus. Atque aliis in rebus discernendis simile non rarè accidit. Perplexa ritè extricare, Confusa invicem distinguere, Veri ac Falsi confinia horumque sinuosos anfractus satis habere exploratos, & demum ex eis quæ Superstruntur de Fundamentis seu Principiis rectè conjicere, res est perquam ardua, pænè inaccessa, & mortalium paucissimorum. Id quod in quæstione, de Jure Naturali ex Civili aliquo simul & Naturalis Juris corpore scerendo, jam memorata inprimis etiam obrinet. Assumatur exemplum sive ex Athenis sive è Roma veteri. Tam heic quam illic leges fuere XII. Tabularum, aliz. Atque ob populorum qui eis usi sunt singularem prudentiam, doctrinam, fortitudinem

¹ Vitruvius
lib. 9. cap. 3.
& Procius ad
lib. 1. Eudid.
lib. 2. cap. 3.

titudinem ceterosque virtutum apices, maximi eas passim facimus. Neque, quin Naturalia seu Universalia saltem aliquot jura intra earum cancellos designentur, solemus dubitare. At verò hæc ex illis scerere atque ad amissim juxta autorum atque eorum qui illis usi sunt mentem determinata ob oculos studiosis ponere, id quidem plinquam Archimedæum est, nec facilius forsân quam Ancile illud è cælo delapsum à ceteris quæ Mamurij artificio adedè ei similia facta sunt, olim distinxisse, aut Ægyptiis singula cujusque, post Nili inundationem, jugera, ante Geomæriæ inventionem, internovisse. Ceterum disquirentibus circa Jura Naturalia seu Universalia in legibus illis sive Atticis sive Romanis comprehensa, nihil puto fuisse prius in votis (si modò omninò sperari potuisset) quàm ex ipsorum, quos tanti faciunt & qui, legibus eis usi, conditores nominis amplissimi ostentant, scitis atque disciplina ediscere, quid in illis quantumque sigillatim pro Naturali seu pro Officiis omnium hominum Communibus seu Philosophia Universalis & quid quantumque seorsim paritèr pro Civili tantum ac Rituali seu Genti cui præscriptum, est proprio ac peculiari, esset sumendum. Neutiquam quòd inde res sic prorsus definita foret, ut in eorum verba quis statim juraret, sed ut liberè nihiloscilicet philosopharentur omnes, ac quid statuendum, pro viribus undiquaque, ut in discussionibus ceteris, porrò quærent. Veruntamen, sive sententiâ sibi præeuntes, in hujusmodi disquisitione, interim disquirentem quempiam habuisse illos qui & tantâ sapientiæ scientiæque gloriâ alios excelluerunt, ipsasque de quibus sic quæritur leges ad posteritatem transmiserunt, sive adversa eorum ea de re aut dissona placita atque rationes certò rescivisse, tum jucundum tum perquam utile fuisse serè contemplanti facilè, opinor, concedetur. Id quod manifestò agnorunt quotquot diversissimas philosophorum, qui in populis jam dictis florescentes de Jure Naturali atque Officiis omnium hominum communibus disputarunt, opiniones diligentè venati ac perpendentes, suis, juxta Capite primo ostensa, intersemerunt. Scilicet etiam lacera distractarum nimium opinionum fragmenta magni aestimarunt, cum nec Theologorum, nec Philosophorum, nec serè Scholæ eorum cuiuspiam

juspium nedum populi integri ex aliqua eorum disciplina edocti hac in re definienda consensum reperirent. Et sanè quale de Atticis ac Romanis legibus diximus eorumque philosophis ac moribus, tale de Gentibus, quantum scio, universis aliis est dicendum, præter Ebræos unicos. Nullibi scilicet ex aliis cujuspium gentis instituto seu Philosophia seu Theologia seu Jurisprudencia in ea recepta, certa haberi atque subtilis sic definita Juris Naturalis seu omnium mortaliu communis Capita, ac seorsim à ceteris sic consensu publico distincta, ut ejusdem veluti Corpus Singulare, Simplex, & perpetuò sibi Simile tum Nominè tum Usu per se tam autoritate dignoscatur quàm disciplinà publicà, & in publicà rerum administratione sigillatim ac solùm, atque eo nomine à ceteris determinatum, adhibeatur. Commiscetur passim, in libris quos vulgò terimus, Capita, qualiacunque sunt ea, cum Civilibus, à Mosaicis translatis, Evangelicis, Ecclesiasticis, Gentium. Et de distinctione perquam diversimodè à scriptoribus agitur. Quin habetur quidem in titulis aliquot tum Juris Cæsarei tum Pontificii Jus Naturale, quod tamen in incerto nimis in eis relinquitur. Et quanquam in aliquot Capita Juris, etiam Naturalis adeoque Universalis nomine, consensus interdum scriptorum vulgò reperitur, id tamen interea advertendum est, ut numeri alicujus aut magnitudinis incognitæ pars nulla, quæ pars & quota est, satis cognoscitur, sic nec Juris cujuscunque Generis capitum aliquod satis atque ut oportet undiquaque internosci, nisi etiam quot fuerint & quænam ejusdem generis cetera pariter dignoscatur. Nam alterum alteri sepiùs temperamento est, & interpretis vicem non raro supplet. Ebræi autem Juris Mosaicæ, quatenus Mosaicum est atque in Federe Veteri solùm conscriptum, corpus integrum sibi peculiare 7 faciunt. Ceterum quasi in numero seorsim habent ipsi, idque non è disciplina sua tantùm umbratili seu Scholarum institutis, verùm etiam ex publica eaque vetustissima rerum, quoties cum Gentilibus seu Gentibus aliis eis erat agendum, administrationis ratione, Jura quædam certa ac definita, quæ omnium hominum tam Gentilium quàm Judæorum esse volunt communia נה בני בצות eis dicta, id

7 R. Ishodo
in Sepher
Covri part.
1. 5. fol. 6.
Talmudici
passim.

est, *Præcepta* seu *Jura Noachidarum* seu *Filiorum posterorumve Noach*; quo nomine universum genus humanum, post diluivium, venire palam est. Hæc scilicet volant tum ad tempus illud *viri* seu *vacuum* eis dictum, id est, totum illud quod rerum conditum & legis scriptæ dationem intervenit, tum ad sequentia secula attingere; ita ut legis scriptæ datio partim esset horum iteratio, partim ceterorum, quæ ipsis propria, accessio & superstructio. Atque ex hisce constantur Officia illa universalia ac philosophia Moralis ac Civilis, quæ genus humanum ab ipsis rerum initiis teneri pariter, tum invicem inter se tum erga Numen sanctissimum, docent; ut in sequentibus fufius ostenditur. Nihil quidem in Officiis eis reperitur de quo in scriptis Mosaicis itidem non cautum est. Sed Mosaica conjuncta simul & immistaque habent quæ Reipublicæ suæ proptia eique tantum Civilia fuere per plurima. Noachidarum autem Juris capita seorsim exhibita, & Simpliciora interdum faciunt & aliis, quàm Mosaica sibi adeò singulariter aptata, interpretationibus non raro explicant. Naturale autem id, ad eorum mentem, appellamus nos atque universale, quoniam τὸ μὲν φύσιν ἀκίνητον ἐν πᾶσι τοῖς αἰσθητοῖς ἐξ ἧς δυνάμει, ὡς περὶ τὸ πᾶν ἐν ἑαυτῷ ἐν τῷ Γένει τοῦ ἑαυτοῦ (quod ait Aristoteles², de Jure Naturali obligativo verba faciens) *quicquid est ex natura seu Naturale, immobile seu Immutabile est & nullibi non eandem vim obtinet, quemadmodum ignis & heic & apud Persas pariter urit.* Unde & rectissime ipsi alibi³ aliisque Græcorum, Jus hoc dicitur ὁ κοινὸς Νόμος seu *Jus commune*, & semper vim eo nomine etiam passimquæ sortiri. Neque enim, si Obligationem ipsam solam spectes (nam diffusissimæ morum pravitatis rationem hac in re præfinitendâ habent nullam Ebrei) minus censent immutabile Jus hoc seu mindus vim suam ubique gentium semperque obtinerẽ, quàm ignem ubique urere. Sed hæc de re plura in sequentibus. Juris hujus apud eos Capita Illustriora seu Majora sunt de quibus satis inter cunctos eorum convenit. Alia item Obscuriora seu minorum veluti gentium accedunt. Singula inferioris cum Partibus in quas distribuuntur, cum Appendicibus quas perpetuas ac necessarias habent comites, & demùm cum exegesi

² Nicomach. 5. cap. 8.

³ Rhetoric. lib. 1. cap. 11. & 13. & vide supra Alex. Aristotelis de Anima lib. 2. cap. 41.

exegesi Talmudica trademus, simulatque de Varia hominum adeoque & Singulari Ebræorum ipsorum & à compluribus aliis difsona, in Generali Juris Naturalis seu Universalis, qualiacunque fuerint revera ejusdem Capita, Designatione definitioneque, ratione summatim viderimus.

CAP. IV.

Jus Hominum Naturale seu Universale ex Aliorum Animantium actibus ac usu non omnino eliciunt Ebræi, neque Jus ali- quod Hominum ac Brutorum commune agnoscunt, nec pœnâ sic propriè dictâ Bruta affici. Interferuntur de Libertatis, Juris, Obligationis, Pœnæ, Permissionis, & Actuum, sive hominum sive Brutorum, Notionibus, quatenus eorum heic usus necessarius, Dissertatio.

IN designatione atque definitione Juris Naturalis quæ apud scriptores solet diversimodè occurrere, alii ex Aliorum Animantium actibus ac usu Jura hominibus aliquot Naturalia petunt; alii Juris Naturalis Corpus è Moribus omnium seu plurimarum Gentium communibus, ex Naturali Ratione seu recto ejusdem usu alii, & demùm alii è Naturæ adeoque Naturalis rationis Parentis, id est, sanctissimi Numinis Imperio atque Indicatione, Quod ad Animantia cetera heic atinet, obvium est apud Jurisconsultos tam Orientalis^b quam Occidentalis^c Imperii, *Jus Naturale esse quod Natura omnia animalia docuit, atque jus istud non humani generis esse proprium sed omnium animalium quæ in terra, quæ in mari nascuntur, avium quoque commune esse.* Unde etiam habent illud, hinc descendit Maris atque femine conjunctio quam nos matrimonium appellamus, hinc liberorum procreatio, hinc educatio. Videmus enim cetera quoque animalia, feras etiam, istius juris peritiam (scu, ut nonnullis legitur perita) censerî. Accedunt quæ in sui tutelam Bruta faciunt atque in posterorum conservationem, Apium item respublicæ, Columbarum conjugia, id genus reliqua. Hæc sci-

^b Basilic. lib. 1.
Harmenopol.
Prochir. lib. 1.
tit. 1.

^c L. 1. D. de
Iust. & Jure,
& Instit. de
Jure Natur.

fict dum similitudinem quandam rei, quam pro jure Normaque vivendi accipiunt homines, id est, *μιμητικὰ τῆς ἀσπορτικῆς ζωῆς vita humana imitamenta*, ut habet Aristoteles^d, seu *Virtutum Simulacra*, ut Cicero^e, exhibent, etiam & Juris adeoque hominum ceterorumque simul animalium communis ac naturâ in ipsis brutis pariter subnixi nomen subinde induunt. Nec rarè tam apud theologos Christianos quàm Jurisconsultos aliosque, mentio fit Juris Naturalis velut ita hominum ceterorumque animantium communis. Atque ex horum actibus de illorum jure etiam statuitur. Quae de re plura item capite proximo. At verò usus seu actuum aliorum animantium ratio ab Ebraeis nulla est omnino heic habita, nec jus esse aliquod hominum ac brutorum commune seu utrisque naturale ullatenus agnoscunt. Neque ex jure aliquo (quod totum rectè versari volunt circa *החוק והענין seu licitum atque illicitum*) sed è propensione ac inclinatione tantùm, animantium ceterorum actus, evenire. Ut verò tum eorum tum aliorum Rationes tam ea de re quam de aliis aliquot quæ, in qualicumque hac de Juris Naturalis seu Universalis sive Ortu sive Sedibus originariis indagine prævia, mox sequuntur, faciliùs intelligantur, nec intereà aut obscuritate laborent aut perplexitate, præmittere visum est atque compendiò explicare quasdam Rerum simul atque Vocabulorum notiones sine quibus ritè conceptis frustra nimis de Juris cujuscunque, quod sive ad Hominum sive ad Brutorum actus spectet, proprie dicti natura agitur. Ea sunt, præter Jus ipsum generatim, quæ sive hæc sive illos respicere omninò videatur, sumtum, LIBERTAS, OBLIGATIO, POENA, PERMISSIO, & demùm ACTUS Brutorum pariter ac Hominum. Horum scilicet omnium notiones, quatenus earum heic usus est necessarius, resectis ac sepositis quibus intrinari solent appendicibus & circumstantiis huc non attinentibus, velut in tabella satis apertè & distinctè conabimur depingere.

^f L. 5. D. de Statu Hominum, Instit. de Iure Person. 5. & libertat.

LIBERTATIS nempe heic notio aut Absoluta est ac Simplex, aut Restricta & Temperata. Absoluta, velut in priore illa Florentini ac Justiniani Libertatis definitionis^f parte, qua dicitur *Naturalis facultas ejus quod cuique facere libet*, seu

seu φυσική ἐνέργεια συγχωρεῖται ἀ ἐνάτης naturalis facultas cuique permittens facere quæ velit, ut vertit Theophilus Antecessor, seu, ut melius in Basilicis, τῆ πρὸς ἑαυτὴν τῆ βύλης) ejus faciendi quod cuique facere lubet. Juxta quod

& illud apud Dionem Chrysostomum^h; τὸ ἐλευθέρων τὸ μηδενὸς ἐ κατ'ἑαυτὸν, ἀλλὰ κατ'ἑαυτὴν ἀπλῶς τὰ δεκνύμενα ἑαυτῶν Libertas est nemini obtemperare, sed simpliciter facere quæcunque sibi placuerint. Et Cicero^h, Libertati proprium est, sic vivere ut velis. Hac quidem notione libertas pariter in Brutis atque Homi-

nibus concipi potest; nullo nimirum accedente Jure quod sine horum voluntatem sive illorum appetitum ac propensionem, quæ voluntatis planè instar satis agit, omninò cohibeat. Concipi dico. Nam necessariam de interminata utriusque hujusmodi libertate atque dissertationi inservientem conceptionem tantum ejusmodi supponimus, ut fere geometrae demonstraturi quid lineam septis in infinitum excurrentem. Restrictæ autem Libertatis notio est, cum Libertati quam ita supponimus adjicitur id quod in memorata definitione sequitur temperamentum, nisi si quid vi aut Jure prohibetur. Ad hunc locum Vis, quatenus injuria in ea contineatur, non spectat. Jns autem quod qualem jam concepimus libertatem absolutam sic temperare potest, qualicumque id fuerit nomine sive Naturalis sive Civilis aliove aliquo appellandum ὅ τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν ἐπιδημιῶν ἰ rerum gerendarum est ipsa regula justa seu Norma & amissis juxta quam Libertas sic concepta adeo à præscripto ejusmodi jure (quisquis ejusdem autor fuerit) minuitur, ut non solum Jussa atque Interdicta inde superinducantur sed etiam simul indicentur Permissa. Undenam autem Jussis ac Interdictis, quæcunque demùm Naturalia seu Universalia fuerint, auctoritatem accedere velint Ebraei, inferri ostendimus. Nam sufficit heic ut de Effectibus duntaxat generalioribus Juris qualicumque atque undecunque constituti in rem præsentem videamus. Neque est quod de Causis Juris (quas infra juxta Ebraeorum mentem damus). simus hoc in loco sollicitiores. Tam verò Jussa quam Interdicta illa unico satis nomine prohibendi in memorato Libertatis absolute temperamento illo nisi si quid Jure prohibetur nemo non

videt

^h Dio Chry-
st. Orat. 75.

^h Te Officiū
I.

^h Orat. 14.

videt comprehendi. Nam & Jussum violari prohibetur, uti & Prohibitioni obtemperari jubetur. Ex Jussum ejusmodi ac Interdictis evenit, ut designata habeantur quædam Bona non tantum Utilitatis causâ sed etiam Honestatis simul & Officii ex obedientia debita præstandi nomine, secundum Jubentis (sive is Numen sit, sive Homo cui legitima potestas) mentem amplexanda observandaque, quædam itidem Mala ac Turpia sic fugienda evitandaque. Unde planè Jus constat Obligativum. Atque ex Jure ejusmodi Obligativo, juxta varios ejusdem capitum sensus atque actus circa quos illa versantur, oritur

l. Instit. de Obligat. l. 3. c. **OBLIGATIO** quod *Juris vinculum*¹ est, quo necessitate adstringimur alicujus rei faciendæ, observandæ, præstandæ, fugiendæ. Adè ut, quemadmodum ex Jure hoc ipso efficitur in Rebus seu Actibus discrimen Boni ejusmodi & Mali seu Turpis & Honesti, sic in Personis nascatur inde ad officium exequendum Obligatio & Debitio quæ primaria est inter eas & Jus Relatio. Nam Obligationes singularium quæ ex Contractu singulari seu delicto nasci solent, idè inde nascuntur quia ex generali Jure præeunte (qualecunque id fuerit) præstitutum reperitur contractus generatim servandos, delicta verò fugienda. Quemadmodum ex præmissis universalibus nascuntur conclusiones singulares. Ex Obligatione autem ejusmodi seu eo quod est necessitate sic adstringi, haud concipi potest quin **POENA** aliqua idque ex præstituto sive expressim sive tacitè violationi imminet. Nam quatenus facultas faciendi quod velis ipse seu libertas absoluta, ex Jure quocunque sive tollitur sive temperatur, eatenus saltem necesse est ut in Restrictam ea transeat & cohibitam. Ex Jure autem cohiberi & obstringi quempiam (qua in re Obligationum substantia¹ consistit) citra Pœnam aliquam aliunde violationi imminet, quæ scilicet Obligationi inserviat, ne commanisci, si rectè intuemur, quis potest. Unde Ebrais etiam אמת quod obligatum denotat, *pœna obnoxium esse* pariter significat; uti & ἐνοχὸν & ἐνοχός quæ Jurisconsultis Græcis *obligatio* sunt & *Obligatus*, etiam id quod est pœnæ seu Juri minis obnoxium esse signauriùs interpretantur. Et appositè ad temperamentum illud Libertatis *nisi si quid Jure prohibetur*

¹ L. 3. D. de Obligat. l. 3. c.

prohibetur, Constantinus Harmenopolus, Judex olim Theſſalonicenſis; νόμος, ^m inquit, ὅτι πινυμένων ἀπειλαῖς ἐργασίαι ^m Proch. In-
 ὡς αὐτῶν αἰ ἐλάττωται Jure, nam suppliciorum mina impedi- ^m rit lib. 1. tit.
 mento mihi sunt quo minus faciam que volo. Atque ad ean- 18.
 dem mentem interpretes ibi recentiores. Neque sanè Juris
 Obligatio sine Pœnæ alicujus violationi imminentis ratione
 (quâ contineri nemo non videt, pro vario scilicet rerum
 ac personarum genere, Liberationem, Remissionem, Novationem,
 Acceptilationem, & si quæ cetera sive perimunt sive
 differunt pœnæ irrogationem, non præstanti seu violanti a-
 liàs debitam) mortalibus magis potest fingi, quàm in Relatis
 paternitas sine filio. Actiones autem & Coercitiones forenses
 quæ inde sequuntur, veluti exactiones & quæ alia sententiis
 latis non obtemperantes cogere solent, pœnis seu eorum rationi
 meritò adnumerantur. Neque omnino adversatur quod apud
 Jurisconsultos Casareosⁿ, etiam ex veterum mente, de diversis ⁿ D. ad tit.
 Obligationis Naturalis & Civilis effectibus occurrit. Nimirum ⁿ de Obligatio-
 Obligationem Civilem semper parere Actionem, & cum Naturali ⁿ nibus, videjt
 conjunctam etiam Exactionem; Naturalem autem, quamdiu sim- ⁿ l. 46. D. tit.
 plex fuerit, plerunque neque Actionem parere, necdum Exactionem, ⁿ de conditio-
 adeoque nullam inducere violationi Pœnam Pœnæve umbram. ⁿ indebiti, l. 95.
 Sed tantùm producere Exceptionem atque impedire Soluti repeti- ⁿ D. tit. de so-
 tionem quæ ad pœnæ rationem non attinent. Naturalis tantùm ⁿ lutionibus &
 obligationis ex contractu exemplum habent, ubi quis ^o Pupillo ^o Mysinger.
 credat pecuniam sine Tutoris autoritate atque is eam male ^o ad Inst. titi
 consumat, aut si frater credat fratri dum uterque in Patriâ po- ^o de Obligatio-
 testate. Obligationis ejusmodi item memorant ex testamento ^o nibus in princ.
 minus solenni seu quod solennitatibus à jure civili præscriptis ^o p. gl. l. 1. D.
 caret. Scilicet tametsi legatario ex jure civili actio non com- ^o de Condit. in-
 petit, naturaliter nihilocius obligari hæredem seu in bona ^o debiti, Bald. in
 successorem legata præstare. Ex delicto itidem; veluti si fili- ^o l. si post divi-
 us nondum emancipatus aliquid furripiat patri, aut servus do- ^o sionem facti
 mino. Quas inter personas scilicet actio locum non habet. ^o G. de Insti &
 Nudum etiam pactum, si vis, adjicias. Sed hæc inquam nihil ^o C. de Insti &
 adversantur eis quæ de Obligatione & qualicunque simul & ^o rus sement. lib.
 perpetua ejus comite Pœna alicundè imminente diximus. Ete- ^o 3. quasi. 90.
 nim Jurisprudencia definiebatur tam ^o Divinarum quàm Hum- ^o n. 1.
^o Inst. tit.
^o de Insti &
^o Insti.

narum rerum motiua, justis atque injustis scientia. Ea autem olim viguit maximè in Pontificum collegio quod de Jure respondebat, ut ex Livio¹, & Pomponio² scimus. Hinc fiebat, ut tam Jus Divinum quàm Humanum adeoque omnimodum docerent iidem Juris seu Justitiæ utriusque antistites, adeoque de Jure ac Officiis tam erga Numen quàm erga Homines sive Naturalitèr sive Civilitèr observandis ac de Pœna que violationi immineret sive à Numine, ut Naturæ totius parente & Rectore sive ab Hominibus instigenda mœnerent. Unde Ulpianus juxta mentem ceterorum qui ex illo Collegio in posteritatem sunt propagati Jurisconsulti, *Justitiam*, inquit³, *colimus, & boni & aequi notitiam profitemur æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes; bonos non solum metu pœnarum, verumetiam præmiorum quoque exhortatione efficere cupientes; veram, nisi fallor, philosophiam non simulatam affectantes.* Quæ cum ita fuerint, mihi sanè satis est persuasum, ex hac ratione evenissè: ut, dum à naturæ parente seu Numine Jura aliquot Obligativa præstitui agnoscebant, adeoque naturalia appellabant (qua de re plura inferiùs) sed nihiloscìus ex obligatione solum naturali Exactionem & Actionem quæ Coërcitionis & Violationis pœnam suppleret, sic negabant, hoc intereà tantùm innuerent; Civilem nempe seu forensè obligationibus simpliciter naturalibus ejusmodi Pœnam seu Coërcitionem quidem inferre nullam. Veruntamen imminere nihiloscìus pœnam qualemcunque aliunde, scilicet à Rectore Mortalium supremo, id est, à Numine seu Naturæ totius parente expectandam. Ob ea nempe violata ad quorum observationem ex Obligatione, quam ita vocabant, Naturali qualiscunq; ea fuerit, seu ut Christiani dicimus ex Nexu Conscientiæ seu Conscientiæ Foro, is qui violat præcipue esset adstrictus. Unde & benè Theologi interdum⁴ obligationem Jurisconsultis Cæsareis Naturalem dictam, eandem cum pado conscientiæ nexu seu eo quo ad jussa Numinis implenda tenemur, faciunt. Quemadmodum etiam philosophi veteres expressim *τὸ συνιδὸς αὐτῷ Conscientiam ipsam* pro Naturalis officii, ad quod quis obligatur, mensuram sumunt. Ut videre est inprimis in præstantissimo illo ad carmina Pythagorica Hieroclis commentario. Et nisi obligationis

¹ Lib. 1.² L. 26. omnium D. de Origine Juris.³ L. 1. D. de Justitia & Jure §. 1.⁴ *Leçons de Justice & Loi* lib. 2. cap. 19. & vide *sur France, Suæ.* rez lib. 2. de legibus cap. 9. §. 6.

Obligationis apud Jurisconsultos Naturalis interpretatio hujusmodi admittenda fuerit, quorsum ceddò de æquitatis vinculo, ut de eo quo solo sustinetur obligatio naturalis, loquitur Papi-
 nianus * ? Qualem in Jure vinculum ejusmodi (quod & conventionis æquitate, ut ait ille, quandoque pariter dissolvitur) fingi potest, nisi juris alicujus sive Humani sive Divini coercionem seu pœnam alicunde inservientem & violationi debitam velis itidem substitui ? Neque sanè aliter voluere veteres illi. Etenim non solum in Christianismo, Judaismo, & Mahumedismo, verum etiam in Theologia ac Jure Græcorum & Romanorum veterum (apud quos scilicet viguit illud de Obligatione Naturali) aliarumque ferè gentium, seu in Paganismo, & Numen esse sive Unicum⁷ sive Plura, & Numinis vindictam Officii Jurisque necessariò seu ex vinculo aut obligatione observandi violationem consequi, id est, Deum esse & remuneratorem, credebatur. Quorsum aliàs tot victimæ ac februa quæ peccata diluerent ? Obvium est illud Virgillii² de Manibus.

* L. 95. Stichum (1). sic de solut. & liberat. §. 4.

⁷ Aristot. de Celo lib. 1. sect. 22.

² Æneid. 6.

*Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
 Supplicia expendunt; alie panduntur inanes
 Suspense ad ventos &c.*

Pariter etiam de vivorum pœnis cælitus irrogari solitis, ubi de Diris loquitur³, quæ ad Jovis solum apparent.

³ Æneid. 12.

*acuntque metum mortalibus agis
 Si quando lethum horrificum, morbosque Deum Rex
 Molitur, meritas aut bello territat urbes.*

Et Cicero^b; Perjurii Pœna Divina exitium, humana dedecus esto. Quin obligationem esse naturalem, quâ juramenta servare homines adstringerentur, dum de pœna sic locutus est divina, existimaret, nullus dubito. Et Agrippinæ umbra, ex recepta de vindicta divina sententiâ, apud Senecam^c, *ultrix Erinnyis impio dignum parat Letum tyranno*. Innumera sunt ejusmodi alia. Et Gentilium heic sententiam maximè scimus tum ex egregiâ illa Plinarchi *de his qui serò à Numine puniuntur* dissertatione, tum philosophiâ apud Hieroclem Pythagoricâ

^b De legibus lib. 2. Adde Metellum apud Agellium lib. 1. cap. 6. in fine.

^c In Oïstivis act. 3.

^d Lib. 10.
^e Lib. 2.

gorica, Platonis Phædonæ, Phædro libris de Republica ^d & de Legibus ^e, ut quamplurima de Adræstæ, Nemese, Minoë, Rhadamantho, Eumenidibus, Tartaro, aliis, nunc ad mortuorum nunc etiam ad superstitum delicta & scelera atque pœnas eo nomine à Diis irrogatas atinentibus, quæ apud Tragœdos aliisque passim occurrunt, prætermittamus. Vidi inprimis

^f Eclog. Poly-
 sic. lib. 1. cap.
 7. & Sermone
 15.

^g Franciscus
 Commanus In-
 ris Civis lib.
 2. cap. 3.

quæ ea de re ex Græcis collegit Joannes Stobæus^f. Neque erat sanè quod Jurisconsultus Cæsareus Clarissimus negotium sibi de obligatione Naturali facessens negaret eam, si naturam vocabuli spectemus, rectè appellari Obligationem *quia tam demum verè, ut inquit^g, est hujusmodi, cum necessaria est & in invitum satis habet firmitudinis.* Quam ei inesse negat, quippe cui deest Civilis coercitio ac pœna. Etenim tametsi in invicem non habebat satis ex jure Civili seu in Civili foro firmitudinis, modo nihilominus quem memoravimus, eoque Paganorum sententiæ de pœnâ violationi imminente receptissimæ perquam consono, firma habebatur planèque Obligatio. Quemadmodum & apud Christianos tam Obligatio solius Conscientiæ quàm Civilis firma habetur. De Obligatione Naturali, quam propriè sic dictam verè obligare statuerunt veteres, veluti in exemplis allatis aliisque id genus, semper loquimur, non de Obligationis Naturalis vocabulo per abusum interdum usurpato de eo quod naturâ quidem honestum est nec tamen interim debitum nuncupandum, velut beneficio vicem rependere, etiam & beneficium ritè collocare. Cujus generis esse quamplurimâ nemo non videt. Atque distinctio hæc ^h inprimis est heic advertenda. Ex inducto, juxta jam dicta, quæcumque jure Obligativo, Actus quotquot eorum quos antea omninò liberos seu omnimodo & Jussu & Interdicto solutos, in libertate absoluta, notionis causâ, supposuimus, nunc restricti sunt, in Malum culpæ seu Turpe juxta constituentis, quisquis ille fuerit, mentem transeunt; tum existente inde Obligatione ad id quod sive Jubetur sive Vetatur, secundum constituentis itidem mentem, nomine Boni ac Honesti ut dictum est ex officio Observandum, & ad Violationem, nomine Mali ac Turpis, Fugiendam; tum Violationi imminente Malo Pœnæ, non sub ratione Damni tantùm aut Incommodi (quo nomine

ⁱ Vide supra Hugonem, Grotium de Jure Belli ac Pacis lib. 2. cap. 4. 5. 6.

nomine veniunt qualescunque molestiæ seu infortunia) sed etiam sub ratione Meriti, quod respectu Violationis seu non servatæ Obligationis, id est Culpæ, sequitur, irrogandæ. Nam ex ratione & essentia Pœnæ propriè dictæ est, ut pro peccatoⁱ seu culpâ aliquâ impendatur, idque sive ea Satisfactoria dicatur, sive Expiatoria, sive Purgatoria, quemadmodum Satisfactionis, Expiationis & Purgationis ipsa aliaque ejusmodi satis indicant nomina. Omnigena enim est partim saltem Retributiva, tametsi simul etiam fuerit Medicinalis, ut in scholis^k loquuntur, seu emendationi sive ipsius peccantis sive aliorum adhibita. Neque sanè Platonicum illud, *Neminem^l prudentem punire quia peccatum est sed ne peccetur*, verum satis esse potest nisi intelligas excessum quidem modosque & temperamenta pœnæ singularia ejusve singulares species, quâ tales, veluti capitalem, corporalem, pecuniariam (quæ etiam perquam diversimodè se habent) variatim apud homines & lege præstitui & infligi tantùm ne peccetur, seu emendationi societatisque publicæ inde conservationi, pro alia atque alia personarum, locorum, temporis ratione adhiberi oportique. Sed verò & species has, quâ Pœnæ universim dictæ genere continentur ejusve naturam induunt communem atque ita ipsum qui jus violavit respiciunt; non solum ne porro peccetur, sed & quia antè peccatum est & pro malo actionis præteritæ irrogari. Exempli causâ; Furtum capitali interdum, interdum corporali, pecuniariâ interdum pœnâ lui scimus. Pœna, qualibet hac in specie, quâ generatim pœnâ est, planè est Retributiva seu nomine Meriti irrogatur, & quia peccatum est. Quatenus autem hac vel illa species singularis præstituitur infligiturque, Medicinalis est; juxta legislatoris scilicet arbitrium, quo sive excessum necessarium sive temperamentum satis idoneum emendationi ac societatis publicæ conservationi fore is statuerit. Formalis enim pœnæ causâ certè in hoc maximè consistit, quòd sit *τιμωρία*^m seu *vindicta* atque satisfactoria seu purgatoria seu expiatoria aliterve scelus seu peccatum commissum respiciat, unde & pœnæ rectè dicuntur interdum *λύσεις τωρισμῶν*ⁿ *expiationes* seu *liberationes à lege præstitutæ*, quod nomen planè id quod commissum est

ⁱ D. August. *Tetrafl. lib. 1. cap. 9. 8. Thom. 1. secunde quæst. 87. art. 7.*

^k S. Thom. 2. secunde quæst. 66. art. 6. Aristot. *ethic. 108. art. 3. & 4.*

^l Seneca de *Iracap. 16. Laëtant. de Ira Dei cap. 18. & Plato lib. 11. de legibus. D. August. de Civit. Dei lib. 21. cap. 13. Ad de Hincem Grotium de Jure Belli ac Pacis lib. 2. cap. 20. 5. 4. &c.*

^m Vide de *Agg. lib. 6. cap. 14.*

ⁿ Aristot. *Politic. 2. cap. 2. &c.*

non emendationem futuram, quæ in finalibus tantum pœnæ causis habetur, respicit. Atque hac de re etiam plura mox. Actus autem Residui, seu qui in Jusis qualia diximus Interdictivæ non continentur, . adia phori fiunt seu permittuntur. Atque ad hos etiam ex inducto, quod ad alteros illos spectat, Jure Obligativo, tam spectat jam PERMISSIO atque Jus Permissivum quàm ad istos Obligatio seu Obligativum Jus. Nam præscriptum Jus Obligativum ex ipsius constituentis auctoritate (cujus sanè in absolutâ, qualem supposuimus, libertate ratio, nomine ejusmodi, haberi nequit) tam actus residuos, seu ad quos nolit ille Obligationem attingere, Permissos designat, seu licitos esse indicat, quàm alteros istos pro. Juris superinducti formularum discrimine illicitos. Ita firmè, quemadmodum perpeius limitis in finibus regundis determinantis rigor indicat tam extracclusam quàm assignatam agri partem, seu ut diameter seu lineæ sive segmentorum sive sectorum circuli utramque pariter quæ circumjacet arcem arcusque divisos. Nec magis in Actibus qui Juris sunt Obligativi, pœnæ violationi imminentis seu meriti adeoque ad officium ex imperato præstandum Obligationis ratio habetur quàm in actibus Juris Permissivi, quoties nimirum licitum ac illicitum seu Jus consideramus, habetur ratio Permissionis, id est, Obligationis nondum præstitutæ adeoque Pœnæ absents. Ubiunque autem desunt hujusmodi rationes, Juris ullius propriè dicti, scilicet quod liciti atque illiciti, justî ac iniqui amissis aliqua mortalibus esse possit, nomini locus opinor excogitari quidem nequit. ACTUS demum omnimodi sive Hominum sive Brutorum concipi etiam possunt, aut quatenus ex Voluntate, Appetitu, seu naturæ propensione tantum emanent, atque sive utilitatis solum sive delectationis causâ à singulis sic sive fiant sive omittantur, aut quatenus ad corum alios, Boni ac Honesti, ex Officii Debitione, non prætermittendi nomine, præstandos servandosque juxta jam dicta obligentur, ad alios itidem ex debitione paritèr fugiendos, nomine Mali ac Turpis, pœnâ meriti nomine contrâ facientibus adjectâ expectatâque, adstringantur, Residuis intereâ ex ipsius Juris Obligativi amissis indicatione omninò Permissis. Jam verò hisce sic breviter

viter ostensis, nemo non videt modo quidem priori Actus humanos atque aliorum simul animantium invicem esse non rarò perfimiles atque ejusdem generis. Quales sunt, nunc Sexuum conjunctio, nunc Cœlibatus seu conjunctionis ejusmodi abstinentia, fœtus educatio, tutela sua, damni illati ultio, cædes mutæ; qui utrisque sic interdum communes, quatenus singulis sive Utiles tantùm sunt sive tantùm Jucundi, nullâ, ex officio præstituto, sive Obligationis sive Permissionis qualem diximus, necdum Pœnæ, velut meriti, ejusve absentia ratione habita. Ceterùm modo secundo, quâ sive ad dictorum actuum aliquos sive ad alios, sive nomine ejus quod ad juris undecunque superinducti mentem Bonum est ac Honestum, officii ac obedientia debita nomine præstandos & sequendos, sive nomine ejus quod Malum est & Turpe, pariter fugiendos, Obligationis aliqua atque Pœnæ seu Permissionis ritè (juxta jam dicta) habeatur ratio, nihil eis inesse volunt Ebraei Brutis cum Hominibus commune. Id quod satis cernitur ad Legem illam; *Vir ° qui posuerit concubitum suum cum Bestiâ, interficiatur, & Bestiam quoque occidetur. Mulier verò que accesserit ad quamcunque Bestiam & succubuerit ei, occides mulierem atque bestiam. Morte interficiantur. Sanguis eorum sit super eos.* De Bestiis omnimodis tam feris quàm cicuribus, etiam de avibus, legem hanc indiscriminatim capiunt. Quemadmodum & in Jure Cæsareo, ex lege *si quadrupes parperiem fecerit*, actio utilis competit etiam si non P quadrupes sed aliud animal fecerit. Quin & bestiam lapidandam (nam de lapidatione mortem quæ heic innuitur intelligunt) sine ullo ætatis suæ discrimine °, quod tamen observandum in utroque sexu humano, volunt; aded ut si puer novenni-um non excederet aut puella non triennium, neque ipsis neque bestia qualiscunque ætatis, ex hac lege mortem infligendam piant. Nam ante hominum ætatem illam, coitum in lege interdictum nec fieri admittunt. Non minùs quidem bestiam quàm hominem, sive masculum sive fœminatam, è medio tollendum vides. *Sed homini mortem, ob juris cui obstrictus est violationem, pœnam heic faciunt, non itidem bestia; tametsi etiam jus violatum ipsum esse hominibus Naturale seu perpetuò

° Levitic 20.
15. & 16. &
cap. 18, 23.

P L. 4. ff. si
quadrupes
parperiem.
Gomar. Ba-
bylon. ad tit.
Sanhedrin 6.
7. fol. 54. &
55. Afaimo-
nid. babyl.
Ituri Bta cap.
1. Moses A-
kuzi Praept.
negativ. 95.

perpetuò universale quo cuncti tenemur, non dubitent, qua
 de re in sequentibus^r. Cum verò, nefando commisso scelere,
 non solum personæ ipsæ quæ reæ sint, ex lege interdum aliàs
 puniantur, verùm & res etiam inanimatæ in loco sceleris com-
 missi repertæ ex eadem lege sint igne comburendæ simul cum
 brntis, quod tamen nec in horum, nedum illarum pœnam,
 præstituitur (nam in illis ne fingi quidem potest obligatio,
 aut juris sive observatio sive violatio unde pœna sequatur) sic
 in exemplo hoc de bestia quacum concubuerit homo occiden-
 dâ, rem definiunt. Nempe quemadmodum urbis apostasie
 reæ non solùm incolæ, utpote apostasæ, gladio erant ob sce-
 lus admissum plectendi, sed etiam jumenta^r ac pecora gla-
 dio itidem delenda & bona cetera comburenda, uti pariter
 Cananæorum sculptilia^r & luci diis Gentium dicati, idque non
 ob culpam ab jumentis aut pecoribus nedum à bonis, sculpti-
 libus & lucis admissam, sed, ut ab apostasiâ, etiam bono-
 rum amore, posteritatis gratiâ, ducti magis detererentur ali-
 arum urbium Cives, scelerisque tum memoria tum novandi ejus,
 quantum fieri potuit, ansâ demeretur; sic etiam bestiam ex
 lege jam allatâ è medio tollendam voluit tum ratione^u
 חקלה seu *offensio* atque exitii in quod per eam incurreret
 forsan homo cum ea concubens (nempe ne conspecta alium
 quempiam in nefandam libidinem fortè irritaret) tum ratione
 חקלה seu *ignominia* quæ hominis, postquam pœnas luerat, no-
 mini, quoties ante oculos bestiam haberet vulgus, necessariò
 recrudesceret. Ratio autem jam adducta utraque legitur in
 Misna^r; וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּח אִישׁ אֶת עַלְטָאֵי הַבְּרֵיָה וְיִשְׁכַּח אֶת
 לֶשׁ שְׂבָחָה לְאִוֶּן חִקְלָהּ עַל יְדֵי לְשִׁכְךָ וְאִשְׁרֵי הַחַיִּוִּת
 וְיִסְקַל דָּם שְׁלֵהּ חַיִּוִּת בְּהֵמָה עֲבָרָה בְּשׂוֹק וְתִמְסֹר
 וְיָדָה לִּיכֵת פְּעֻלָּתוֹ עַל יְדֵי לִיכֵת פְּעֻלָּתוֹ עַל יְדֵי
 Licet peccaverit sic homo, quid
 peccavit jumentum? Ceterum quoniam evenit homini offensio
 per eam atque exitii causa, idèd dicit Scriptura lapidandam
 eam esse; seu, ut volunt etiam, ne, quum Bestia per plateas
 agit, dici vulgo possit; Hæc est Bestia illa cujus causâ la-
 pidatus est N. N. Alibi item^r; וְעַתָּה כִּי יִשְׁכַּח אִישׁ אֶת
 עַלְטָאֵי הַבְּרֵיָה וְיִשְׁכַּח אֶת לֶשׁ שְׂבָחָה לְאִוֶּן חִקְלָהּ
 עַל יְדֵי לְשִׁכְךָ וְאִשְׁרֵי הַחַיִּוִּת וְיִסְקַל דָּם שְׁלֵהּ חַיִּוִּת
 בְּהֵמָה עֲבָרָה בְּשׂוֹק וְתִמְסֹר וְיָדָה לִּיכֵת פְּעֻלָּתוֹ
 עַל יְדֵי לִיכֵת פְּעֻלָּתוֹ עַל יְדֵי לִיכֵת פְּעֻלָּתוֹ עַל יְדֵי לִיכֵת פְּעֻלָּתוֹ
 quamobrem præcipitur in lege etiam be-
 stiam

Deuterom. 13.
 15 & 16.
 Ibid. 7. 5.
 & 25. et 12. 3

v Genes. 22.
 bylon. ad tit.
 Sanhedrin c.
 7. fol. 55. a

* Tit. San-
 hedrin cap. 7.

r Pehiktha
 Zotercha fol.
 26. col. 2. et
 vide fit Ghsf.
 Iarchi ad Le-
 vitic. 20. 15.
 et Bial A-
 ruch in חקלה

stiam (quæcum concubuerat quis) occidendam esse? Ne cæ per plateas transiente dicant homines, Hac est bestia cujus causâ aut propter quam lapidatus est N. N. Quod ad hominis plexi ignominiam attinet. Interdum etiam bestiam ex hac lege occidendam aiunt^a, in pœnam domini quia majori eam diligentia non custodierat. Aded ut pœnam ob jus aliquod violatum ad bestiam pertinere nequiquam ullatenus admittant, nec jure aliquo eam teneri. Unde etiam evenit ut extra legem illam Israelitis, in pœnæ genere præstituendo ac bestia lapidanda, civilem (tamen interea circa juris illis planè Naturalis caput versaretur) bestiam, quæcum ejusmodi commissum est scelus, occidi noluerint, nec, quantum video, aliud quid pari quod poenam simulet. Scilicet de Noachide seu Gentili qui eorum reipublicæ Pars seu Profelytus Justitiæ nondum factus apud eos reus heic esset, aiunt ipsum quidem ultimo supplicio ob jus Naturale seu Noachidarum sic violatum puniendum esse, non verò bestiam occidendam, quippe quæ juris violati rea esse nequibat. Nec rationes jam antè memoratas ac legi sibi Civili proprias ad jus Noachidarum seu Naturale spectare censebant. Maimonides^a de Gentili apud eos heic reo, וְחַיִּיב נֶחֱרַח לְבוֹר וְחַיִּיב מָתָה וְחַיִּיב מֵיָמָּה וְחַיִּיב מֵיָמָּה וְחַיִּיב מֵיָמָּה ipse solus est morte afficiendus. Neque enim bestia occidenda. Est enim præceptum de bestia occidenda Israelitis solum civile est. Qua de re etiam D. Augustinus^b, *Queritur*, inquit, quomodo sit reus pecus, cum sit irrationale nec nullo modo legis capax? An quemadmodum transferuntur verba modo locutionis quæ Græcè appellatur Metaphora, ab animali ad inanimale? sicut dicitur improbus æstus, vel iratum mare, ita & heic translatum est rationale ad irrationale? Nam Pecora inde credendum est jussa interfici, quia tali flagitio contaminata refricant facti memoriam. Ipsam de Ignominia, Magistrorum rationem jam ostensam indicat, poenam aut culpam in pecore non agnoscit. Consoni sunt D. Augustino Radulphus Flaviacensis, Lyranus, præter Theologos^c recentiores passim. Nec alius quidem est Philonis^d sensus, ubi rationum, quas de pecore heic occidendo assert, primam facit *ὅτι τούτοις ὀσιδίου*

^a Maimonides in More Nebochim part. 3. cap. 40

^a Halak. Meilaxim cap. 9.

^b In Levitic. 19. quest. 74. & quod Gratian. cap. 15. quest. 1. cap. 4

^c D. Thom. 1. secundæ q. 105. art. 2. ad 11. Sc.

^d In lib. de legib. specialibus de Adulterio & Homicidio.

ἰσχυροῦ

καταπέταρον quoniam probris seu facinoribus hujusmodi nefandis operam dedit. Neque enim ex culpæ merito id dictum est seu ex jure à pecore violato, sed ex eo quod tam infame ex hominis scelere pecus redditum sit juxta quidem jam memorata, quemadmodum quæ ibi sequuntur etiam apud Philonem fuffis ostendunt. Sinile dicendum de bove cornupeta^c qui hominem occiderat. Lapidandus quidem erat. At non juris ab eo violati nomine, sed aut ideò ne quid, hominis causâ, denud ab eo parile fieret aut ut dominus in re sua puniretur quia negligenter custodisset. Maimonides^d וְהָרַג אִתּוֹ הַבְּהֵמָה בְּהַרְגָּתוֹ כְּשֶׁחָתַרְתָּ אֹתוֹ לִקְחָתָּ דָּן מִמֶּנּוּ כִּמוֹ שֶׁיִּרְדּוּקוֹ עָלֶיךָ חֲצוּקִים אֲבֵל הוּא לִקְחָתָּ חֲרִין מִבְּעֵלֶיךָ וְסָפְגוּ הוּא מִסָּר לִיְהוָה בְּבִשְׂרָתוֹ מִפְּנֵי שֶׁיִּמְלֵג בְּעַל הַבְּהֵמָה לְטַמְּאוֹ

Quod Bestia occidi debuit quando Hominem interficiebat, id non fiebat ad penam ab illa exigendam quemadmodum impropereant nobis Zaducai, sed ad penam exigendam à Domino. Atque inde erat, quod prohibebatur ei usus carnis bovis hujusmodi, ut scilicet etiam Bovem domini majorem in eis custodiendis diligentiam adhiberent. Et Flavius Josephus^e, Lapidetur, inquit, βοσ μὴ δ' εἰς τροφήν ἔρχεται ἵνα κατεσθιόμενος quem nec in alimentum sumi (unde scilicet in domini commodum cederet) aequum existimabatur. Legem de bove cornupeta, etiam bestias ceteras, feras, volucres, quoties in cadis humanæ causâ essent, comprehendere itidem aiunt Ebraei^f. Atque tam has, quam bovem, lapidandas: ratione non dissimili ab ea qua animalia cetera lege Casareâ si quadrupes pauperiem continentur. Veruntamen inquirunt^g הַשֵּׁי אִתּוֹ הוּא לִקְחָתָּ חֲרִין מִבְּעֵלֶיךָ וְסָפְגוּ הוּא מִסָּר לִיְהוָה בְּבִשְׂרָתוֹ מִפְּנֵי שֶׁיִּמְלֵג בְּעַל הַבְּהֵמָה לְטַמְּאוֹ

si animal ejusmodi occideris Gentilem, juxta forenssem qui ad Gentiles attinet morem, occidendum non est. Id est, si apud Israelitas occiderat Gentilem seu Profelytum domicilii ad quem Jura Naturalia seu Noachidarum forumque quo jura illa tantummodò exercebantur, spectabant, minimè ex moribus eo in foro usitatis, citra superinductam ea de re Civilem, quæ etiam ad Noachidas ea in republica attineret, constitutionem occidendum erat animal ejusmodi nocivum. Quippe cui, ex jure Noachidarum seu Naturali illo simplici quod ad Gentiles qui in republica Israelitica degentes rei-

^c Exod. 21. 28.

^d In Mora Nebochim pars 3. cap. 42.

^e Archæol. 4. cap. 8.

^f Mos. Mishnah. i. bal. Nizke Mammon. c. 10. Adfinitit. Sanhedrin cap. 1.

^g Mos. Mishnah. i. bal. Nizke Mammon cap. 10. & consulas Mishna i. Eaba Kama cap. 4. s. 6. & 7.

publicæ ejusdem jurisque ejus civilis participes non erant, non ad animal ejusmodi ullatenus pertinebat, pœna, quatenus pœna, deberi nequibat. Id verum quidem est, Pœnæ nomine impropiè interdum nuncupati quæliacunque sive hominibus sive brutis damna ac incommoda eveniant, juxta sanè lusum illum Biantis, de uxore pulchrâ & deformi. Si pulchram* accipias, habebis *κέρως*, seu *communem*, si deformem, *πένον* pœnam. Eodem item interdum nomine vocantur etiam quæ inanimata quoquo ferè modo pati videntur, secundum illud, verbi gratiâ, Lucani¹ de Sicori Hispaniæ fluvio qui ne inundatione Cæsaris cæptis obstaret,

*Spargitur in sulcos & scisso gurgite rivis
Dat Pœnis mœjoris aquæ*——

Neque infrequens est Pœnæ vocabuli ejusmodi usus; quæ de re etiam plura capite proximo. Sed verò Pœna, propriè loquendo atque ut in Jure qualicunque locum habet, sumitur pro eo quod est malum Passionis pro^m malo Actionis, seu quod redditur ut malum insequens pœnæ, pro eo quod est malum præteritum culpæ. Scilicet Pœna est noxæⁿ vindicta, seu ut Jurisconsulti Græci^o loquuntur ἀμειψιμότης ἐκ δόξης culpa vindicta, ut superiùs etiam ostenditur. Imò & ipsum vocabulum, simpliciter sumptum, id, quod est ἀντάλλαγμα, ἀντιτάξις, ἀμειψία, seu res aliqua in permutationem, retributionem, compensationem data veteribus significasse, velut Homero & Pindaro, docet Eustathius^p. Adeo ut vis vocabuli propria in eo maximè consistat, quòd meritum qualescunque præcedat. Id quod tam de pœna Vicaria seu translata intelligendum, quàm de ea quæ merenti ipsi infligitur. Nam utraque in specie Culpa, Noxa, seu Juris Violatio præcedit. In hac scilicet ipse qui patitur, in illâ is, cujus vice & gratiâ subitur pœna, jus antè violavit. Unde incommoda quæ non ex obligatione ad officium aliquâ præcedente seu jure aliquo violato sed ex diversissimo apud homines, sine præcunte juris alicujus qualcumque violationis ratione, usu accidunt, abusivè tantùm Pœnæ dicuntur. Etenim Nemo legem illam apud Aristotelem^p μὴδὲν πεπρωμένον πέπειται corpore non in-

^b Agelliar
Noël. Attic.
5. cap. 11.

¹ Plurimol. 4.

^m Vide supra (ante alios) Hugon. Grotium de Jure Belli ac Pacis lib. 2. cap. 20. §. 1. & Apollonius à Cæsario lib. 1. de lege pœnali cap. 3.

^o Ulpian l. 231. D. de Verb. signif. §. Ecclg. Bist. lib. 2. cap. 131.

^p Ad Illiad. j.

^p Politic. 7. cap. 16.

tegro factum non esse educandum, aut morem illum Romanum de Androgynis seu semimaribus aliisque monstris inventis aruspicum præcepto in mare deportandis (qui apud Livium & Julium Obsequentem crebè occurrit) poenam continere propriè ita nuncupatam dixerit, cum nec fœtus ejusmodi nec Androgyni ipsi aliave monstra ejusmodi, jura aliqua sibi præscripta, eo nomine, violârint. Ad purganda quidem & aquâ marinâ expianda mala omina, eaque averruncanda, deportatio ea fieri^p solebat, non omninò in deportatorum poenam. Id quod etiam dicendum de damnis ac incommodis vi tantùm, & cum injuriâ, illatis, veluti sicariorum cædibus, latrociniiis, ceteris ejusmodi quæ quatenus sic nullo jure sed vi solummodò inferuntur nec culpam supponunt præviam, poenæ planissimè neutiquam sunt propriè dicendæ. Neque vetus illud totius quæ sub eodem tecto mansitaverat familiæ ex S. C. Silniano supplicium, quoties dominus clam peremptus est^q, poena, quâ, eos qui ipsius cædis rei non erant, respexit, propriè dicta erat, nisi simul admittas, ad insidias aut prohibendas aut prodendas familiæ singulos sic obligatos esse, ut ob neutrum præsitum prævia culpæ labe contraheretur. Quod similiter de compluribus aliis ubi Poenæ communicatio, nec tamen palàm communicatio culpæ, habetur, statuendum. Atque ut Poenæ vocabulum abusivè, juxta jam dicta, interdum usurpatur, simili quidem modo etiam Canones seu Regulæ quibus artes Mathematicæ alique traduntur Legum habent subinde nomen. Et Typhis apud Senecam^r dicitur ausus esse Leges scribere ventis, cum artem navigandi ex Carbasorum usu inveniebat. Quæ de re nonnulla etiam capite proximo. Ceterùm ut leges ejusmodi obligatione morali, qualem diximus, carent adeoque poenâ propriè dictâ, unde nec leges propriè ipse dicendæ; ita incommoda qualia memoravimus, quoniam non ex juris alicujus, ad quod obligatur quisquam, violatione eveniant, idcirco poenæ tantum abusivè vocitantur. Quod sane ritè intellectum quæstioni percelebri de legis merè poenalis obligatione ad culpam, tum finem statueret tum absurdè nimis eam plerumque fieri etiam ostenderet. Nam lex merè (uti vocant^r) poenalis de hoc patiendo si illud prætermittatur

^p *Lex, De variis Variar. lib. 1. cap. 3.*

^q *L. 1. De S. C. Silniano Tacitus Annal. lib. 14.*

^r *Medus alii. 2.*

^s *Videtur Alphonse à Castro de lege Penali lib. 1. cap. 9. Henric. a Gandavo quæst. 22. Sumon, Silvestris, verb. In obediens. Francisc. Suarez de legibus lib. 5. cap. 4. Ludovic. Carbonem de legibus lib. 8. disp. 1. c. 2.*

mittatur sine obligatione aliqua ad illud faciendum, neci-
quam propriè seu potius non omninò est reverà poena-
lis, sed tantùm Alternativa seu Disjunctiva Sanctio (unde li-
bera fiat electio) poenà expressam nullà adjectà, sed, ex jure quo
vivitur, aliunde utramque prætermittenti expectandà. Si verò
ad alterum præ altero obligatiò accedat, sive expressim sive
tacitè, tunc quidem pœnalis planè sit lex quam Mixtam,
scio, vocant viri gravissimi. Sed interim lex eorum sensu
purè poenalis, si propriè loquamur, tam non omni-
nò reperitur, quàm poena sine Jure aut Lege seu Oblì-
gatione, quà à te patrata quis arcendus erar, infligi non ritè
dicitur. Sed, ad rem quàm tractamus, appositè etiam vir
præstantissimus Hugo Grotius in dissertatione eruditissimà ac
ingeniosissimà de Poena ejusque nominis usu proprio, sic, in-
quit, quia in Bestiis propriè delictum non cadit, ubi bestia oc-
ciditur, ut lege Moysi ob concubitum cum hominè, non ea ve-
rè poena est, sed usus domini humani in Bestiam. Quod fa-
cè Dominium pariter vlm obtinet ubi nec similitudò quidem
aliqua in bestiis culpæ ejusve figmentum reperitur. Ut ne-
mo non videt in promiscua brutorum pro humano arbitrio
cadere. Adèd ut reverà in bovis cornupetæ brutique quocum
homo colisset cadere, poenæ propriè dictæ, si brutum, ut heic,
tantùm spectès, ratio ulla non magis haberetur, quàm ubi
Canis, Simia, Gallus ac Vipera culeo, ex Jure Romanorum
veteri, cum parricidà (quia ei similitimè erant) insuti in mare
aut amnem projiciebantur. Cum eo, ut inquit Juvenalis,

Claudatur adversis innoxia simia fatis.

Quod & de ceteris est dicendum. Nec magis innoxia seu
culpà vacantia, si juridicè & propriè de re præsentì loquamur,
fuerè Bruta ea quæ nihil omninò parricidii patèrant allave per
Dominii humani usum sic morti tradita (ut vitula ex lege sacrà
ubi homicida ignorabatur decollanda & quæ sunt id genus re-
liqua) quàm animalia fuitè ista quæ ob actus, quos quæ homi-
nes spectant fieri noluit lex, morti, sed non in sui ipsorum,
ut offensum est, poenam, damnabantur. Quippe delictum
propriè dictum non magis in hæc corutive actus cadere potuit,

¹ De Jure
Ecclesiæ ac Pacis
lib. 2, cap. 21,
§. 11, & vi-
dèsti eum in
Defensione
Fidei Catho-
licæ cap. 1. ubi
de Hirco a-
popompa.

² Vidèsti Phe-
tarch. lib. de
soleris Bruto-
rum.

³ L. poena 9.
D. De lege
Pompeia de
Parricidat ac
Insti. tit. de
publicis Indi-
ciis §. Alia
deinde.

⁴ Theophilus
citato loco In-
stit.

⁵ Sayer. 13.

⁶ Deuteron.

⁷ 21.

tuit, quàm in illa ex solo hominis parricidio ceciderat. Atque demum ut ubi pœnæ propriè dictæ, imminentis nomine, Obligatio esse nequit, ibi nec delictum seu Juris violatio haberi potest, ita nec Juris dicenda est Permissio, quoties nec pœnæ, quæ superinduci possêt, absentia ratio in actibus distinguendis, veluti Brutorum, habetur. Ita tandem nec Obligativum nec Permissivum jus hominum Naturale aliquod seu Universale ex actibus Aliorum Animantium, juxta Ebræos, est eliciendum. Id quod etiam manifestius constabit infra, ubi unde Jus hoc deducant ostendimus.

CAP. V.

Quæ contra Juris Naturalis iuræ Homines & Bruta communionem jam dictis adversari videantur, expenduntur. Satis Ebræorum ea de re sententia, consonos esse cum aliis tum etiam inter Jurisconsultos Cæsareos, viros gravissimos celeberrimosque.

Contra jam secundum Ebræos dicta de eo quod est, Jura hominibus ita propria esse ut nec eorum atque Brutorum ullatenus sint communia, nec Bruta juris propriè dicti aut observatione omninò teneri aut permissione laxari, præter ea quæ superioris Capituli initio adducuntur, facere videntur nonnulla quæ tamen si ritè perpendantur partim aut consona fati aut non adversa sunt, partim planè rejicienda. Legitur in sermone facto ^b, *sanguinem vestrum de animabus vestris seu vobismetipsis requiram* כּל מִדְּמַי וְדַם אֲדָמָה à manu cuncti animalis seu cunctarum bestiarum, ut habet vulgata, seu ex χαιεῖς πάντων τῶν θηρίων ut Hellenistæ, id est, *a manu omnium belluarum*, seu, à cunctis animalibus, bestiis, belluis, ex idiotismo Ebraico, *requiram cum & de manu hominis, de manu fratris sui requiram eum*. Comminatur ibi pœnam homicidio ab homine patrato Numen; etiam sanguinem humanum à bestiis se requisiturum ait, unde interdictum Homicidii adeoque pœna & obligatio ad cetera

^b Genes. 9. 5.

tera animalia etiam spectare forsan videatur. D. item Ambrosius asinorum & equarum coitus, *adulterina contagia & vera adulteria Natura, & adulterium jumentale vocat*^c. Atque ad hominem cujus cura hæc, ut ait ille, perpetrantur, ipse inquit, *genera aliena confundis, diversaque misces semina, atque ad vetitos coitus plerumque cogis invitòs, & hoc industriam vocas? Hospitalia item Avium jura memorat*^d, quæ ex iis homines vult discere. Et *Aves, inquit, non scripta sed nata lex stringit*. Plurima adjicit^e de ciconiis, hirundinibus, cornicibus, turturibus, apibus, animalibus aliis, de quorum usu & exemplo formari ac reformari vult hominum mores. Quin D. Hieronymus^f, *Quod in animalibus & bestiis ipso nature jure præscriptum est ut pregnantes ad partum usque non coeant, hoc in hominibus sciant arbitrio derelictum, ut merces esset ea abstinentia voluptatum*. Ex jure igitur aliorum animantium abstinencia illa hominibus insinuat. Camelos porro matrum coitum fugere scribit Aristoteles^g, Avicenna^h, alii, aded etiam ut camelus qui cum matre à curatore gregis ne eam agnosceret operatà coivisset ac delapsò operimento eam tandem agnovisset, *memor commissi sceleris (ut in versibus aliquot Aristotelis habetur) paulo post camelarium illum morsu defixò interemerit*. Quale item de equo memorat Varroⁱ. Historiolam habet etiam Aristoteles^k aliique de Scytharù regis equo, qui ejusmodi arte ad matris coitum admittus, simulac eam viderat, fugiens in præcipitium se dedit. Quin Ælianus^l expressum utriusque, inquit, *præcipites sese agentes τὸ ἀσέβημα δέλωσαι τῶν ἰππῶν morte flagitium seu scelus dissolvebant*. Et Plinius^m, *Equæ eadem ex causa in Reatino agro laceratum perorigam invenimus. Namque & cognationum intellectu in iis est. Itaque in grege prioris anni sorore libentius quàm matre equa comitatur. Huc spectat illud ejusdemⁿ, Odore pardis coitum sentit in adulterà leo, totaque vi consurgit in pœnam*. Et Theseus apud Senecam^o de Hippolyto filio incestus in Phædra uxorica, ut falsò credebatur, reo,

—ò tetrum genus

Nullaque vitium lege melioris solli.

• Fera quoque ipse Veneris evitant nefas.

^c Hieronim.
lib. 5. cap. 3.

^d Ibid. c. 16.

^e Ibid. c. 17.
18. &c. &c.
lib. 6. cap. 4.

^f In Epist. ad
Ephes. lib. 3.
ad cap. 5.

^g Hist. Animal.
lib. 9. c. 16.
47.

^h De Natura
animalium,
lib. 9. sermone
de Moribus
animalium.

ⁱ De Re Rustica
lib. 2.
cap. 7.

^k Leon citato;
Antiquus
Hist. Mirab.
cap. 59. &c.

^l De Animalibus
lib. 4.
cap. 8.

^m Lib. 8. cap.
42.

ⁿ Lib. 8. cap.
16.

^o In Hippolyto
lib. 3.

Quin & Agathias, dum in epigrammate nefandum masculinorum concubitum insectatur P;

† *Ambros.*
lib. 1. cap. 78.
& ad fin. illi-
storic.

Δέρμα τῆς ἀλόγων ζώων γένου ἢ γδ ἐκείνου
Φύσιν ἀπειμαζέει θύματα συζυγίης.
Αἴψου γὰρ συνέλεια συνάπτου

Vide, inquit, brutorum animalium genus. Neque enim horum Natura eorum jura prestituta aspernatur seu violat. Mascululo scilicet femina conjungitur. Accedat illud Romæ veteris de Canibus quorum per silentium nocturnum Capitolium à Gallis captum fuisset, nisi Anserum Junoni juxta sacrarum clangor & alarum strepitus M. Manlium ceterosque Romanos ad propugnandum excitassent. Eadem de causa, scribit Plinius

o *Hist. Nat.*
lib. 29. cap. 4

† *Lib. de Fer-*
tus Romanor-
um.

† *De Civit.*
Dei lib. 2. cap.
22.

† *Hexæmer.*
lib. 5. cap. 13.
† *part. 2. De*
Univ. iso part
3. cap. 8.

us°, *supplicia annua Canes pendunt inter eadem Juvenentis & Summani, vivit in furcis sambuceæ arbore fixi. Habito interim Anseribus ob servatam arcem honore in eisdem solemnibus annuo; quod & memorant Plutarchus P, D. Augustinus q & Ambrosius. r. Guilielmus item Alvernus, Parisiensis Episcopus, de Belluarum, ut ipse vocat, Justitiæ & Juribus, Diligentem, inquit, considerationem faciens per singula, invenies nihil vacare à Creatoris justitiâ: quando & ipsos belluas & penè omnia genera animalium invenies quandam exercere justitiam & Jura sua defendere. Attende qualiter ursæ rapinam, vel necem catulorum suorum vindicet. Similiter & leo, qualiter pro uxoribus, pro nidis, pro escis & pro pullis seu satibus suis pugnet: quantâ justitiâ labres suos masculi & femine invicem patiuntur, ut femina remanent: in nido vel speluncâ, masculus ad perquirendum cibum atque reportandum femina sue & satibus egreditur & regreditur. Tempore etiam meo Ciconia, tanquam de adulterio convulsa per olfactum masculi sui, congregatâ multitudine ciconiarum, nescio qualiter accusante masculo vel detegente ejus crimen, à tota illa multitudine deplumata atque dilacerata est; tanquam concilio aut judicio omnium esset adulterii judicata. Narratur de equo qui ignorantèr cum matre sua concubuerat, postquam hoc deprehendit, propriis dentibus sibi genitalia abscidisse tanquam in se ipsum vindicans incestum quem commisisse sibi videbatur*

videbatur licet ignorans eò quod operimento abscondita fuisset ^r *Videtur Iudoc. Damoc. Prax. Criminal. cap. 91. §. 101. & Vincit. Turret. in Paratit. Ethicis & Iudicis dist. 34. f. Cap. 19.*
 ei mater ejus dum eam ascendebat. Pisces item aliquos, aves, & quadrupedes nonnullos adulteria fugere notatum est ^r, alterum item sexum, demortuo altero, calibem manere. Quin Palumbium cœtum velut iudicio solenni morte punire sui generis adulteros scribit Phile ^r. Elephantorum item odium & vindictam in adulteria hominum, perinde ac si juris officio subniterentur, legimus apud Ælianum ^r. Justitia etiam eorum celebratur in exemplis Elephantorum qui pabulum ad equos, velut ex debito parilisque cum eo quod ipsi ante ab illis eripuerant mensuræ ^u, reportasse dicti sunt. Legimus etiam apud Aristotelem ^r animalia alia ὄφ' ἡγεμῶν ^u sub Duce seu Rege esse, id est, sub imperio alicujus sui gregis; quin & disertè animalia politica cum homine nuncupari seu civilia, ut Apes, Grues. Et de Apibus eandem in rem plura item Virgilinus ^r, alii. Quæ sanè Jus simul indicare videntur ejusque communionem aliquam apud homines & bruta. Ex lege porrò XII. Tabularum in Juris Cæsarei corpus recepta, animalia quæ pauperiem ^r fecerint si noxæ dedantur proficiunt reo ad liberationem ab actione noxali. Perinde ac si ex illis ab eo, cui pauperies facta est, veluti ob jus violatum, poena sic foret suo arbitrio exigenda. Plato item in legibus de Homicidio, Si, inquit ^r, brutum seu jumentum aliquem, extra scilicet publica certamina, occiderit, ἐπιτίτιον ^r ἢ ἀποκρίσιν τῶν φίλων τῶν κείνου καὶ κείνου καὶ ἐκείνου καὶ ἐκείνου ^r peragant cognati, & ab Agronomis damnatum è regionis finibus ejiciatur. Prætercà apud Christianos scimus in foro aliquoties ^b decisum, porcum qui puerum occiderat, mulum item quacum rem habuerat mulio, morti tradendos. Empedoclis item aliorumque Pythagoreorum de Jure ac Justitiâ hominum Brutorumque ^c communi opinionem, vulgaremque nimis etiam eadem de re sententiam quæ superioris in capitis initio allatæ sequax est (unde & Jurisconsulti nonnulli ^d Obligationem Naturalem brutis inesse expressim aiunt) passim habemus. Et sunt alia non pauca quæ Jus atque illius Obligationem ac penam ad animalia cetera spectare videntur paritèr innuere. Sed allatis adèd sunt cognita ut ex hisce ri-

tatur hæc in vobis generis humani instauratio, Abelem, requiram ab eis qui superstites fuerint iudicium in homicidam ferendum. Quod si quis tutum se fore, si ipse solus post homicidia patrata superstes fuerit, forsan existimaverit, edico etiam me ipsum id quod homines, si superessent, facere in poena exigenda debuissent, per ipsas bestias, quas in scelerum ejusmodi immittam, executurum. Isaac Abarbanel^b

ומה וישי און נארו לשיטתה בששם הרצח דע כי הרצח פוחים למקום לנקום נקמתו ולכן נמקום שחן אדם לנקום וה הרצח כיו כל דוח אורשנו כלומר שעל ידי חיה הטרפה וחיה בששם הרצח ובמקום שיחיה אדם

אדרוש על יוד הרצח (sic Numen, ad loci explicationem, loqui fingit) *hominem deesse posse, nec in orbe terrarum repertum iri qui in homicidam sententiam ferat, scitote plurimis modis posse me vindictam sumere. Ideoque si desit homo qui occisi sanguinem ulciscatur, à manu omnis bestia seu ab omni bestia requiram eum, veluti à bestia que dilaceret homicidam. Et sic ip eum sententiam exequat. Vbi verò fuerit homo, requiram ab ejus manu sanguinem occisi, seu vindictam tanti sceleris.* Certè in Codice Samaritano¹ locus hæc de re è Genesi allatus legitur

וְאָמַרְתָּ אֵל הַבְּהֵמָה וְאֵל הַדָּוָר וְאֵל הַיָּבֵשׁ וְאֵל הַיָּם וְאֵל הַיָּבֵשׁ וְאֵל הַיָּם

Id est, וי אורשנו כל דו quod vertendum à manu cuncti viventis requiram illum. Adcò ut *vivens* seu *vivum* pro eo quod est *bestia* seu *animal brutum*, quod interpretari solet דו; ibi sic esset substituendum. Unde & non malè, si id admittendum esset, sequeretur, de hominibus tantùm superstitibus seu viventibus qui cadis rei essent, non de bestiis, locum commodè capi posse. Nam etiam antè in Genesi^h דו כל דו seu

omne vivens, tantùm *omnem hominem* significat, ubi scilicet Heva dicitur דו כל דו Mater omnis viventis, seu omnium viventium, ut Græci, Latini, Judæi Græco-barbari, alii non pauci vertunt. Sed Onkelus Chaldeus ibi expressim, וְאֵל הַיָּבֵשׁ וְאֵל הַיָּם Mater omnium filiorum hominum. Cui & consona est illa Judæorum Mauritanensium, מ כל חי נאוף

Mater omnium viventium que rationalia sunt, & Arabica illa altera Saadia, ubi adjicitur מ כל חי נאוף que ratio-

^b Pirush Torah fol. 46. col. 3. & ceteris Mosem Nachmanidem in Genes. 9. 5. & Seb. Astasteri & Paulum Fagium in commentariis ibidem.

¹ Genes. 9. 5.

^h Cap. 3. 20.

nalla & mortalia sunt. Etiam in Tawafii Persica ibi ver-

titur; *ماتر همه ولدوي ناملق* Mater omnium vi-

ventium qua sunt rationalia. Sed & manifestum etiam est,

ipsum *כל חי* seu *omne vivens* alibi in Genesi tam bruta
 omnimoda quam hominem denotare; ut in illo¹ *neque ad-*

dam ut amplius percussam *כל חי* seu *omne vivens* *fuit fe-*

ci. Atqui & aliàs interdum, velut apud Davidem, pro
 circumstantiarum varietate, *omne vivens*^m id quod est *omnis*

*homo*ⁿ etiam tantum significat. Imo & ipsum *חי* quod
 in codice habetur Ebraico & pro bestia sumi solet, *vivens*

etiam denotat. Non defuere autem qui^o de *מלכותי* *י* seu
quatuor Imperiis in Daniele per bestias designatis locum ca-
 perent. Perinde ac si Numen ibi vindictam cædibus etiam

ab Imperatoribus per tyrannidem postmodum patrandis tum
 minitaretur. Ita locum de re dlu post futurâ intelligunt,
 quemadmodum & Christiani aliquot interpretes^p de lege tuac
 diu etiam post futura, quâ bovis in Levitico cornupetæ la-
 pidatio præstituitur. Alii sunt Ebræorum^q qui de vindictâ seu

vindictæ specie quidem etiam ab ipsâ bestia hominem occi-
 dente nunc in foro sumendâ nunc cælitus insigendâ locum ca-
 piunt. Atqui in eis nemo, quantum scio, reperitur qui ob-
 ligationem omninò ad bestiam artinere aut jus ab eo esse vi-
 olatum vellet. Unde & vindictâ illa seu pœna qualiscunque
 sic improprè, juxta superius dicta, nuncupatur, quemadmo-
 dum & bovis cornupetæ & bestię quacum homo colerat la-
 pidatio, ut suprâ^r ostensum est. Nam & scimus ex Atheniensi
 legibus lapidem, lignum, securem, id genus res al-
 ias, quoties homicidiũ instrumenta fuerẽ, in Prytanéo in
 iudicium deductas^s velut in pœnam, quam tamen eas propriè
 pati nemo sanus dixerit. Et Theaginis statua, ex sen-
 tentia Thasiõrum Draconis lege subnixã, in mare ob cædem
 casu suo patratam, est projecta. Non in statuae pœnam, sed
 homicidiũ odio. Ita etiam *maledicta est terra*^t sed *בעמך*
propter te, tuã causã, seu propter hominis tantum peccat-
 um. Unde & Lyranus^u, juxta mentem Ebræorum qui
 de vindictâ ejusve specie aliqua de bestia heic fumentâ lo-
 quantur,

¹ Genes. 8. 21.

^m Psal. 145.
16.

ⁿ Plal. 143. 2.

^o In Bere-
sith Rabba
Paraph. 34
fol. 38.

^p Vide sũ Be-
medil. Per-
trium lib. 14.
in Genes. cap.
9. & ibidem
In Alveo-
rum.

^q Apud Abar-
binel, loco ci-
tato, & vide-
sũ R. Bechai
in Bereſith
fol. 20. col. 3.

^r Cap. 4.

^s Domesthen.
Orat. contra
Aristocratem,
Pausanias in
Elisicis, Sui-
das in Niome.

^t Genes. 3. 17.
& ibi Lyra-
nus.

^u Ad Genes.
9. 5.

quantur, ut homo, inquit, non solum puniatur propter homicidium sed etiam Bestia si interficiat hominem propter facti horrorem, quamvis animal brutum peccare non possit. Quæ ex Di. Ambrosio afferuntur de Brutorum adulteriis, non ad ea spectare interdicta ulla seu Obligationem innuunt, sed hominem ea ad ejusmodi commixtiones adigentem reprehendunt. Nec alia sunt Naturæ adulteria ibi quàm brutorum generum diversorum coitus, quorum in causa esse ex lege Mosaica homini quidem interdictum est. Quin & interdictum illud, quò homines velut prorigas spectat, Ebraei etiam in obscurioribus Juris universalis capitibus collocant, ut in sequentibus liquabit. Coitus igitur hujusmodi vetitos appellat Ambrosius, sed homini, ne ad illos bestias adigat, non brutis, ne ipsa admittant, aut perinde ac si ipsa jure aliquo, sicut homines, ea de re tenerentur. Quòd autem vocat ille legem avibus natam & jura earum hospitalia, haud aliud omninò indicare potest præter certas illas & notissimas animalium illorum aliorumque brutorum propensiones atque actus naturæ plerunque constantes, quæ, per homonymiam & propter similitudinem quandam, Jura quidem interdum nominantur ac Leges, nec tamen reverà sunt magis atque arborum ac fruticum aliorumve corporum naturalium actiones ac motus naturales. Tantundem sanè voluit Aristophanes ubi lepide πολλὰς τῶν ὀρνίθων νόμους μάλιστα esse Avium leges ait, etiam & ipsas Cicconiarum νόμοις seu legum tabulas festivè memorat. Quin & ad hunc modum etiam Legis usurpatur nomen in illo Seneca, Legem barba & canorum mundum natus infans habet. Atque alibi satis crebrò similis habetur vocabuli usus. Neque enim minus in lege ejusmodi quàm in illis avium, qualescunque fuerint, reperitur obligatio seu culpa citra quarum considerationem Jus seu licitè atque illicitè norma nullibi haberi potest. Unde & de exemplis illis, maris & femine scilicet conjunctionis, fetus procreationis, educationis, velut hominum atque aliorum animantium Juris communis, statuendum planè est. In quantum etiam in ipso homine sunt propensiones hæc duntaxat naturales adeoque eo nomine tam homini quàm brutis communes, juris vocamine eas neuti-

¹ Levitic. 19.
19.

² Lib. 6. cap.

³ In Avibus.

⁴ Quæst. Nat.
lib. 3. cap. 19.

⁵ Supra cap.

quam esse indigetandas; at verò in quantum ratione liciti, illiciti, obligationis (quæ ad bruta non attinent) veniunt, aut quæ circa eas obligatio versatur ac permissio, juxta superius ostensa, tantummodo juris nomen fortiri. Sic capiendum & illud D. Hieronymi de bestiis prægnantibus quæ ad partum usque, ipso naturæ jure, non coeunt. Jus illud non aliudmodi est quàm aut quo gramina & frondes depascunt ipse aut ab herbis nocivis abstinent. Nec cum Jure quod obligat aut permittit, citra homonymiam, quid habet commune. Quæ sunt reliqua id genus, non aliter intelligenda. Neque omnino obstat quod affertur de Camelis, seu de Scytharum Regis equo aliove uno & altero. Quid hoc ad Jus, Obligationem, Culpam aut Pœnam? Detur Camelorum genus, matrum curatorem mordicis permissæ. Ideone hoc eum fecisse (ut in Aristotelis loco citato) *memorem commissi sceleris* quasi obligatio aut interdictum ad eum atinuisset, existimandum? Sed verso illa (quæ Gazæ est) nimium, nec sine manifesta in Aristotelem injuriâ, redundat. Græcâ sunt; μικρὸν δὲ ὕστερον διακίον τὴν καμελίτην ἀπέκτισεν *Paulò post morsu camelarium peremit*. Sceleris, in Aristotele ipso, mentio nulla. Ex quomodo scire, quæso, potuerit quis, utrum hæc causâ camelarium momorderit? Quod tamen si fecerit, nihil magis de scelere probatur, quàm si aliter quomodocunque ultrò custodem calcitrasset. Nec mirum est, irritatum esse ex ejusmodi admissione, quæ (si philosopho aliisque credamus) etiam generi ejus universo adeò displicet. At equus ille Scythicus, uti & mater, se præcipitè dedit. Ideo se præcipites dedisse hos quia incestum commiserant, aut ob admissionem, velut illicitam, prorigam illum in agro Reatino laceratum esse, non est quidem unde omninò statuamus, utcumque Ælianus, ex more hominum vulgari quo actus aliquot brutorum intuentes humanis prout comparamus, ὁ ἀσέλημα seu *scelus* morte ab eis expiatum, scribat, & de scelere hæc atque eo quod est ipsis brutis illicitum loquantur alii², argumentum etiam ad interdictum apud homines de incestus hoc genere naturali probandum ex ejusmodi exemplis alii³ deducant. Sed reverà in brutorum hæc

² *Isachim. Camerarius in appendice ad Philon cap. 10. Vlysses Aldrovandus de Quadrupedibus lib. 1.*

³ *Isachim Lupus de Meritissimo, apud Aldrovandus, loco citato, Antonius Gubernator lib. de Meritissimo cap. de his qui Nuptias &c. §. 151.*

hiſce actibus, juris violati, obligationis, ſeu eorum quæ inde pendent veſtigium ſatis habetur nullum. Etiam & in ſpecie equina, de cujus individuo uno & altero exempla ſic afferuntur, matres ac filias equos ex more ſupervenire expreſſim fatetur Ariſtoteles ^b, qui illud de equo Scythico aliam in rem memorat. Diſſimilis non eſt ratio in historiola illa de Leone. Conſurrexiſſe ait Plinius leonem in pœnam adulterii. Eleganter quidem dictum; ubi de adulterii ac pœnæ ſignificatione propriâ non agitur, ſed ſimilitudo ex actibus humanis ſumitur. At undenam cedere dignoſci poterit quæd in pœnam adulterii conſurrexerit? Erat quidem quod leonem in furorem egit. Sed nec adulterio, quâ ſcelus eo nomine indicatur, nec pœnæ, quæ ex obligatione ſemper pender, ſeu propriè dictæ locus ibi reperitur ullus, juxta id quod ſuprà monſtratum eſt. Poeticè autem non philoſophicè dictum eſt illud Theſei apud Senecam. Undenam enim ſcimus quid ſit feris ſeu beſtiis Veneris nefas, quatenus illicitum, aut ſcelus, aut obligatio aliqua eo nomine denotetur? Imò exceptis obſcurioribus illis, aliquot exemplis, undenam ſcimus aliquod Veneris genus eſſe quod fugiunt bruta omninò aliqua? Apud eundem Senecam etiam alibi ^c, Laii umbra de Oedipode, qui Jocamam matrem inſcius matrimonio ſibi conjunxerat,

^b Hiſt. Ani-
mal. lib. 6.
cap. 22.

^c In Oedip.
act. 3.

—————*quique nec mos eſt feris,*
Fratres ſibi ipſe genuit—————

Certe temerè nimis (niſi licentia poetica ſeu inceſtum deteſtantis ardor excuſationi ſit) mos ille feris eſt negatus. Reſtius proculdubiò hac de re Myrrha ipſa, inceſto patris amore percita, apud Ovidium ^d,

^d Metamorph.
10.

—————*coeunt animalia nullo*
Cetera deliſſo. Nec habetur turpe Juvencâ
Ferre patrem tergo, ſit equo ſua filia conjux.
Quasque creavit inſit pecudes caper; ipſaque cujus
Semine concepta eſt, ex illo concipit ales.

Quæ hæcenus dicta ſunt, ſatis item diſtunt id quod de maſculorum

maſculorum coïta à Brutis, non admiffo ex Epigrammate Agathix affertur, uti etiam quod de annuo Canum apud Romanos ſupplicio. Supplicium planè non erat propriè dictum, nec enim jus aliquod omninò aut violàrant Canes aut violare quiverant. Sed tum Anſeribus honos eodem tempore eſt habitus (ut & Phidolæ equa ob victoriam ſingularem imagine ex Elæorum ſententiâ^e donata eſt) tum Canes ſic ſuppliciis impropriè dictis affecti ſunt, ut tum diligentioris cuſtodix ac beneficiòrum erga Rempublicam præmia, tum rerum ſocordiis geſtarum pœna, velut in ſchemate quodam ſeu apologo, quotannis Civibus oſtendantur. Quod ſequitur de Brutorum adulteriis ex Guilielmo Pariſienſi, Phile, Æliano, atque id genus quæ occurrunt apud alios ſimilia, haud difficilem è jam dictis recipiunt interpretationem. Uti & illud de Elephantorum juſtitia. Ex actu ejuſmodi fœni ad equos reportandi ſingulari, haud aliud probatur quàm animali ſolerti illum placuiſſe, non interim ad juſtitiam ſpectaſſe, Quod verò ad Animalia illa Ariſtoteli dicta ſimul cum hominibus politica attinet, in quibus præter Apes & Crues enumerat etiam Veſpas & Formicas; Inditum palàm eſt ab eò id nominis ex eo tantùm, quòd ſimul ſeu in commune quid facere ſolent, nullà omninò Juris (quod ipſe^f brutis uti & Peripateticorum ſchola planè negat) ratione interim habitâ. Neque ex eo quod duces habeant animalia illa, ſequitur obligationem ſeu officii debitionem aliquam conjunctam eſſe, citra quam Jus de quo loquimur nullibi reperitur. Quale paritèr dicendum de fucis ac furibus qui pabula conſumunt à ceteris enecari, ut aiunt^g, ſolitis. Neque enim pœna ea eſt violationi juris debita. Sed damno irritati, uti & animalia ſolent cetera, damnum inferunt. Atque ex homonymia, qualem ſuprà memoravimus, vocabuli Legis, illud eſt Virgillii^h de Apibus dictum.

————— *magnifque agitant ſub legibus ævum.*

Sed demùm cur cedò à Camelis, Apibus, Turturibus, Ciconiis, Elephantis aliisque aliquot animalibus (etiãmi daretur ipſas horum ſpecies, juxta id quod habetur apud ſcriptores

^e Pausan. in Eliac. 2. & P. Ærodius Rev. Indicat. lib. 6. tit. 8. cap. 10.

^f Politic. lib. 1. cap. 2. & Plutarch. in lib. de ſolertia animalium.

^g Ariſt. Hiſt. Animal. 9. cap. 40.

^h Georgic. 4.

tores citatos, quædam semper sive averfari sive facere; quæ res tamen sæpe admodum est dubia) vitæ humanæ norma aliquis seu Juris Naturalis exempla (nam de imitationis quæ interdum^s etiam in Sacris literis fiunt monitis non loquor) potius quàm à tota brutorum velut re-publica seu numerosissimis reliquorum gregibus, de quibus nil tale fando auditur, sunt petenda? Aut, quod magis est dicendum, cur ab horum simul omnibus, etiam si tantundem de omnibus verum esset, cum penes eorum nullum reverà Liciti ac Illiciti seu Obligationis, juxta jam dicta, aut vola sit aut vestigium? Neque est omninò cur alterius eorum alicujus speciei actus solitos actibus alterius (arque hos multipliciter diversissimos esse scimus) hac in contemplatione omninò anteponeremus, nedum cur ex individuorum aliquot exemplis obscurissimis, quod faciunt nonnulli, jura aliqua Naturalia expiscatum iremus. Certè etiam id ferè perinde est ac si quis, è Prodigiis ac Ostentis rarioribus, constantes rerum naturalium causas ac effectus ut physicus edoceret. Manifestum autem est in eo quod supra sequitur, animal quod pauperiem fecerat non omninò in sui pœnam, perinde ac si jus aliquod ipsum violasset, sed in æstimationem noxiæ ac compensationem damni illati, ac inde domini aliàs rei liberationem, dedendum. Illud autem Platonis de Jumento, quod homicidii in causa esset, exterminando, pœnæ adeoque Juris, quæ Jumentum solum spectat, simulationem tantum in se continet, non aliter atque id quod habet statim post Plato ipse ibidem de rebus inanimatis eandem ob causam exterminandis. Neque scilicet ad hæc minùs quam ad Jumentum, Jus seu Pœnam propriè dictam voluit attinere, Neque porcus & mulus in decisionibus memoratis pœnæ, quasi mererentur, nomine morti sunt traditi, sed in rei quod venerat, veluti homicidii & nefandissimi coitus, summam tantum detestationem, similesque ob rationes eis quæ capite superiori de bove aliisque animalibus lege Mosaicâ lapidandis afferuntur. Quod verò attinet ad Empedoclis ac Pythagoreorum aliorum sententiam de Jure ac Justitia Humanum ac Brutorum communi, etiam pueri sciunt id totum ferè

^s Videz S.
Clyff. Orat.
12. ad popu-
lum Antio-
chenum.

* Porphy. de
 Abstinent. in
 unum. lib. 3.
 & 4. Sect.
 Empiricus
 Advers. Astro-
 nomat. lib. 8.
 c. de Quin-
 * L. 1. D. Si
 quadrupes 5. 3
 Infit. tit. ad
 * L. 1. D. de
 Injuria &
 Jure.
 * L. 1. D. tit.
 de Injuria.
 1 Theophrastus
 Infit. tit. si
 quadrupes.
 * D. D. ad
 Infit. tit. de
 Jure Nat. &
 ad ff. tit. de
 Infit. & In-
 re l. 1. & vide
 Jacobum Re-
 wardum Ve-
 riarum lib. 1.
 ep. 1. Ste-
 phanum Fer-
 rariolum in
 Nomenclatis
 diab. 37.
 Michasium
 Placitum de
 Regimine
 Anandi part.
 1. q. 3. alio.
 * Vide S.
 Thom. 1. se-
 cunde q. 104.
 ar. 2. & 2.
 secunde quaest.
 57. ar. 3. &
 qui ad illum
 & vide
 fer Ferrand.
 Rubellum de
 Obligatioibus
 part. 1. lib. 1.
 quaest. 2. q. 1.
 * Eleganti-
 simum lib. 4.
 ep. 48.

fermè metempsychosi nitî, seu eo quod est Homines & Bruta figurâ tantùm distare corporeâ, animas autem non solum planè similes habere sed & invicem commutare. Id quod si quis credat etiam jus ipsis Naturale pariter commune esse consonum satis est ut is sentiat. Ut verò tandem ad vulgarem illam sententiam, quæ in superioris capituli initio ex Jurisconsultis Cæsareis allata adeo sequax est deveniamus; Ea sanè ab Ulpiani ac Justiniani verbis primo manavit. Quæ nempe sunt ipsa dicto capite citata. At verò & alibi contrarium uterque docere videtur. Quid enim est illud^h, *Pauperes est dânnum sine injuria facientis datum. Neque enim potest animal injuriam fecisse dici, quod sensu* (id est, humana heic ratione) *caret?* Ita scilicet Ulpianus in libro XVIII ad Edictum scripserat, tametsi in Institutionibus suis¹ Jus naturale esse *quod natura omnia animalia docuit* definierit. Atque ex eo pariter utrunque in Pandectas & Instituta sua transtulit Justinianus. Certè quod injuriam, quia sensu caret, fecisse dici nequit, ut ejus sit Jus aliquod propriè dictum, nedum cum hominibus commune, minimè capio. Ipse etiam Ulpianus^k, *Injuria ex eo dicta est quod non jure fiat*, quod & reddunt Jurisconsulti Græci^l, *κακώρησις*, id est, *maleficium*. Quod igitur malè aut turpiter quidquam facere nequit, quamnam id habere cum hominibus, Juris, Obligationis, Officii præstandi debitionis seu pænæ violationi imminenti (sine quibus Jus, quâ ad homines spectat seu propriè dictum, ritè non potest comprehendi) communionem potis est quis excogitare? Aded ut etiam Ulpianus atque Justinianus, è quorum dictis hujusmodi manavit Juris communio, satis eam ipsam ni fallor heic pernegent. Eam autem non modò admittunt sed etiam variè tueri nituntur Jurisconsulti non pauci^m, uti & Theologiⁿ, sed distinctionibus adhibitis, quæ ad homonymiam manifestam planè rem abigunt. Alii verò, maxime Jurisconsulti, ævi recentioris, iique viri perquam insignes, communionem illam prorsus explodunt, quemadmodum olim faciendum monuerat Laurentius Valla^o. Jurisconsulti ii sunt Alber-

tus Bolognetus ⁹, Joachimus Mynsingerus ⁷, Franciscus Con-
nanus ⁵, Hugo Donellus ³, Jacobus Cujacius ¹¹; Franciscus
Horomannus ², Hugo Grotius ⁷, Claudius Salmatius ², quibus
alios adjicere difficile non est. Nam etiam expressim Cujacius,
Jus in Bruta non cadit; Nam nec injuria cadit: tamen si al-
liter sententia ejus interdum citetur. Quin Joannes Cora-
sius Jurisconsultus Tholosanus percelebris, postquam vulgi
sequax Primævum seu Primarium quoddam Jus Naturale
Hominibus & Brutis esse commune in opere de Jure Ci-
vili ² in artem redigendo fusiùs statuerat, sententiam suam,
cordatiliùs rem perpendens, in Juris Civilis Miscellaneis ^b
expressim damnavit Pluroniſque familiâ dignum judicavit,
id Jus Naturale esse tantùm quod hominum commune est
asserens. Concors est heic Ludovicus Carbo ^c Theologus
insignis, præter alios tum Theologos tum Jurisconsultos
qui in ipsa Juris Naturalis designatione Ebraeorum scitis
consona, ut infra ostendimus, tautundem palàm affirmant.
Sic etiam Hesiodus ^d animalia cetera, præter homines qui-
bus Jura sunt, ait

Ἰσθὶν ἀνάγκη, ἔτι δὲ δίκη ἔστι ἐπ' αἰῶνι

se mutuo decorare, quoniam jus est nullum inest. Seu in
αἰῶνι ut nonnulli legunt quod idem sonat. Aliis ibi ἔστι
μετ' αἰῶνι sed in sensum non dissimilem substituentibus. Et
Autor Questionum & Responsorum Justinò tributorum ^e
ὅ ἐστι φαυλότατι ἰσθῆς διαβάλλει τῷ ἀλόγων τὰς φύσιν,
ἐκ ἔστι ἔυλογοι; Rationi consonum non est naturam animalium
qua ratione carent, ob factorum prævitatem reprehendere.
Negat planè Turpè & Honestum, seu Malum ac Bonum, citè
quæ jus propriè dictum versatur, adeoque Jus aliquod ce-
teris animalibus inesse, quæ scilicet sive ratione careant, sive
habeant (nam ea de re contentiois terra hinc inde solet
duct) ad jus aliquod observandum, causis jam ostensis, mi-
nimè aliter atque plantæ & corpora inanimata obligantur.
Quin demum rectissimè designat rem, paucis totam complex-
us Hugo Grotius, *Quod si quando, inquit, brutis animan-*
tibus justitia tribuitur, id fit improprie ex quadam in ipsis

⁹ De Jure & equitate cap. 5. & 6. & 16.
⁷ Ad Insti-
tit. de Jure
Naturali.
⁵ Comment.
de Jure Civi-
li, lib. 1. c. p. 6.
³ De Jure
Civili, l. c. 6.
¹¹ Ad Insti-
tit. de Insti-
tit. et Jure et
vide cum Epi-
tom. Pandect.
l. 1. tit. 1. §. 9.
² Ibid.
⁷ De Jure
Belli ac Pa-
cis lib. 1. cap.
1. §. 11.
^c Lib. de F-
furiis cap. 9.
^e Part. 2. cap.
3. & 4.
^b Lib. 6. cap. 6.
^c De Legibus
lib. 5. disp. 5.
vide item Pauli
Consultatione
de contractibus
part. 1. cap. 11.
^d In Eccl. &
Hug. & de con-
di loco vide fit
Clement. A-
lex. Strom. 2.
juxta sententiam
Platarchi.
in lib. de So-
lertis anima-
lum, Stobæi
Eclog. Physic.
lib. 1. cap. 7.
^e Quest. 128
Consultas eti-
am Sextum
Empiricum
adversus Mat-
thæmaticum lib.
3. c. 26. & 27.
^f De Jure Bel-
li ac Pacis lib.
1. cap. 1. §. 11.

umbra rationis atque vestigio. An verò actus ipse de quo Jus Nature constituit sit nobis communis cum aliis animantibus, ut proles educatio; an nobis proprius, ut Dei Cultus; ad jus ipsam naturam nihil refert. Et bene sanè Isidorus ⁸, Gratianus ^h, alii, Jus Naturale esse definiunt quod est commune omnium Nationum, id est hominum duntaxat, non omnium animalium. Quod rectè quidem dictum si obligationem tantum omnium nationum spectes: an verò, si omnium usum seu consuetudinem solum, in sequentibus discutiendum. Neque interea injiciat hisce scrupulum quis de Ratione quam tribuunt cum Galeno ⁱ nonnulli Brutis. Unde & interdum, juxta ejusdem de λογική θεωρητική & εὐδαιμόνεια seu ratione que verbis enuntiatur atque ea que animo concepta interiorius retinetur, distinctionem Jus item εὐδαιμόνεια seu interiorius positum commune à nonnullis dictum est Hominum & Brutorum, alterum autem seu illud quod verbis exprimitur, hominum proprium. Sed verò detur qualemcunque eis inesse rationem (neque enim ea res heic omninò controvertenda) etiam & sapientiæ & disciplinæ aliquot particulas ea sortiri, eoque ut etiam, verbi gratia, ex principiis aliquot geometricis ac artificiosa figurarum quarundam æquilaterarum & æquiangularum, veluti trigoni, tetragoni, hexagoni consideratione, hexagonum eo quod plures habet angulos tum capacius esse ratiocinantes (quali hercè ratiocinationi quamplurimorum hominum ingenia satis sunt imparia) statuerint, tum præ ceteris illud sibi in usum delegerint aliqua; quod disertè de apibus fusius quidem asserit Pappus Alexandrinus ^k, nec minus ferme de aliis aliorum complurium animantium actibus credit; Concedantur, inquam, quotquot vis in animantibus aliis mirando huic exemplo, etiam juxta Pappi mentem, consimilia atque analogæ, adè ut de Ratione eorum dubitare desinamus. Nihilofecius neque sic omnino reperietur ideo apud ea Jus aliquod aut Obligatio naturalis; cum ne apud Homines quidem ex Simplici & Nuda, quæ ipsos tantum spectat, Ratione, ejusmodi Jus seu Obligatio aliqua ritè sumta superinduci queat, ut in sequentibus ostendetur.

^v Origin. 5. cap. 4.
^h Dist. 1. c. 7.

ⁱ In Protreptico.

^k Mathematici. Collect. lib. 5. in praefat.

CAP. VI.

Cum Gentium sive Omnium sive Complurium Opiniones, Mores seu Constitutiones Mensurae apud Ebraeos in eo discernendo quod Jus esse velint Naturale seu Universale, locum habeant nullum, Aliorum; de hujusmodi hac in re mensura, sententia consideratur.

Quemadmodum ex Aliorum Animantium actibus aut usu Jus aliquod Naturale dici aut designari nolunt Ebraei, ita neque ex aliarum, sive omnium sive plurimarum, Gentium usu ac moribus de Jure Naturali seu Hominum universali decerni volunt. Neque inde id omnino petant, ut Jurisconsulti Casarei^k & Theologi Christiani interdum allique quibus Jus illud, quod hominibus solis apud eos est Naturale, **JUS GENTIUM** primarium seu primum dictum est atque *id quod Naturalis ratio inter omnes homines constituit*, atque quod *apud omnes populos seu Gentes peraeque custoditur*, est definitum. Juxta illud doctissimi Cujacii^m, *Incestus nuptia sunt quae Natura prohibita sunt. In L. 8. in Novell. & L. Sororis D. de Ritu Nuptiarum, ait (Justinianus) quae Moribus; quod idem est, nempe tacito consensu omnium Gentium.* Ejusmodi alia sunt apud Jurisconsultos Occidentis obvia. Quin & Jurisconsulti Graeci seu Orientis Jus hoc *ἰδιαιτὸν* Gentium seu Genticum vocitant, retento nihilominus interdum ipso Jurisgentium in locutionibus Graecis nomine, quemadmodum & alia non pauca Latinorum solent retinere. Veteres Basilicorum Glossae, *ἰδιαιτὸν νόμον, καὶ ἰδιαιτὸν ἠθικὸν ἢ φυσικὸν* Jurisgentium, id est, *juribus gentilibus seu naturalibus.* Certè & ita Philosophi. Aristoteles, ubi legem seu Jus tribuitⁿ in *ἴδιον* seu proprium, id est, populis ac civitatibus singulis civile, & *κοινὸν* seu commune, quod per id quod est *ἡ φύσις* explicat, scilicet *secundum naturam* seu naturale, subjicit *ὅτι γὰρ ἡ μετέωρος οὐρανὸς οὐκ ἔχει ἰδιαιτὸν ἢ κοινὸν, ἀλλὰ πάντες οὐρανοὶ καὶ γῆ καὶ ἕρπυλλες καὶ ἄλλα ζῷα καὶ ἄβυσσος ἕσται κοινὴ, καὶ οὕτως καὶ τὰ ἀνθρώπων.* Est enim

^k Casari l. 9. ff. de Justitia & Jure & Justit. Instit. de Jure Nat. §. Jus autem Civile.

^m In Novell. & L. Sororis D. de Ritu Nuptiarum, ait (Justinianus) quae Moribus; quod idem est, nempe tacito consensu omnium Gentium. 12.

ⁿ Rhetoric: lib. 1. cap. 13. §. 15.

aliquid quod opinantur universi, Naturâ commune Jus & injuria, tametsi nullam habeant invicem ipsi communionem, nullave paxio intercedat. Ubi Commentarius Anonymi, Græcus κῆρας seu universi interpretatur per τὴν οἰ Κελευτὴν τὴν οἰ Ἐλλῆνας καὶ οἰ Σκυθῶν, & Celta, & Græci, & Scythæ, scilicet per Gentes, quibus, licet nulla communio ex disciplina seu pacto eis intercedat, naturales tamen atque eadem de captivibus aliquot Juris & Injurie conceptiones seu animi ant

- icipationes pariter insunt. Et Alexander Aphrodisiensis, *si* *socialis*, inquit °, *ac communicabiles natura sumus, impossibile autem est durare societatem sine justitia, necesse est jus quoque Naturâ esse. Quod si quoniam apud alios aliud jus est, propterea negent ipsum esse Naturâ, certè id Naturâ dicent esse quod apud omnes idem est. Et si Jus scriptum, quoniam scriptum est, per Constitutionem & non Naturâ esse dicent, certè necesse erit ut Naturâ non Positione fateantur id quod non in scripto vim habet. Suntque ejusmodi pleraque, que appellare solemus ex ipso affectu leges non scriptas, que Communes omnibus hominibus sunt nisi sint excacati. Revereri enim seniores, colere Deum, honorare atque observare parentes & præstantiores viros, sunt jura quadam non scripta & Communia que naturalitèr apud universos homines retinentur. De his enim neque paciscuntur secum neque leges sanciant sed retinent tanquam statuta & confirmata ab ipsa Natura. Sic ille qui plura ibi in eandem habet sententiam.*
- ¶ *Epist. 117.* Et Seneca P, *Multum dare solemus præsumptioni omnium hominum. Apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri, tanquam Deos esse inter alia sic colligimus quod omnibus de Diis opinio insita est, nec ulla gens usquam est aded extra leges moresque projecta, ut non aliquos Deos credat. Cum de animarum aternitate differimus, non leve momentum apud nos habet Consensus hominum aut timentium inferos aut colentium. Quinetiam Cicero °, Omnes esse vim & naturam divinam arbitrantur. Nec verd id collocutio hominum aut consensus efficit. Non instituit opinio est confirmata, non legibus. Omnis autem in re consensus omnium gentium, lex Nature putanda est. Hujusmodi occurrunt apud veteres alioque*

¶ *Tusc. quest. 1.*

que alia non pauca. Jam verò dum de Omnibus, quemadmodum apud Aristotelem aliosque, verba fiunt, vocabulum illud bifariam consideratur. Aut quò in eo Homines Omnes seu species aut Gens humana adeoque totum quid ex individuis constitutum ita continetur, aut quò Populi seu Gentes omnes hominumque cœtus, sic tantummodo divisi ut in corpora coaluere civilia, eo denotantur. De Priori notionè commodiùs dicetur capite proximo ubi de Ratione generatim Humana, quò huc spectat, loquimur. Quod ad posteriorem atinet notionem, seu eam qua Gentes populorumque corpora intelliguntur; id quidem verum est, argumentum, ut à posteriore, è Genium moratiorum illustriorumque (quas scilicet hisce nominibus unanimes dignamur) moribus, velut è laudatorum virorum suffragiis, non intemptivè interdum desumi, maximè cum de Juris Naturalis quod scilicet est Permissivum, capitibus aliquot disquiritur. Nimirum inde manifestum fit quid ipsæ de rebus circa quas mores sui, quò generatim permitti sint aut liciti, versantur, in hanc rem senserint aut sentire saltè visi fuerint. Nam quicquid jure quocunque homines permitti consenserint, id ut etiam jure naturali, si ejusdem rationem scilicet aliquam haberent, permitti, neque Naturam in contrarium obligare; id est, rem non universali Naturæ, que sibi constans est, aliquo interdicto restringi existimaverint aut existimare simularint, opinor, necesse est. Atque ita qui disputant aut disquirunt, quemadmodum & capite primo ostensum est aliarum gentium de Jure Permissivo illo suffragia, seu interpretationes, in subsidium sibi, nec frustra, subinde colligunt. Ceterum interea, quid Gentes eadem de Juris Naturalis quod Obligativum est capite aliquo aut de simplici Naturalis permissionis ratione ac universali ejus usu statuerint, ne quidem satis conjectari quis inde poterit. Nam tametsi in scholasticis atque umbratilibus aliquot, forsàn etiam in forensibus, disputationibus hoc vel illud Juris Naturalis esse caput apud gentes ejusmodi à disciplinarum præceptoribus subinde, sed diversimodè satis, asseratur, in rebus tamen publicè gerendis decidendisque, earum quas novimus Gens quælibet aut Jure duntaxat sibi

sibi Civili ac positivo aut jure Gentibus aliis, quibuscum fœdera habet, commercia seu bella, ipsisque sive Imperativo sive Interveniēte ac pro seculorum varietate aliter atque aliter se habente, nec Naturali, aliter atque hisce veluti vestitur super-inductis glumis, utitur. In utroque hoc genere Jura quidem Naturalia aliqua exerceri non rarò forsàn concedetur; sed ut Civili seu positivo atque Imperativo illo ac Interveniēti adeò immixta & involuta & unâ (sic dicere liceat) in massâ conjuncta, ut hæc ab illis fecernere ex Gentium ipsarum tantùm usu seu moribus earumque ea de re sententiam inde elicere queat mortalium nemo. Nam creberrimè videmus sum Obligacionis tum Permissionis formulas civiles ac positivas Naturalibus, qualescunque demùm illæ fuerint, numerosius accedere. Atque spectant huc paritèr rationes capite superius tertio adhibitz. Præterea, Gentes seu Populi Omnes heic tripliciter sumi possunt, uti & solent. Aut pro universis simpliciter per Orbem terrarum eo nomine distributis; Aut pro Omnibus eis quorum notitia habita; Aut demùm pro Omnibus duntaxat qui cognitarum sunt Moratiores. Certè Omnes per orbem terrarum Gentes disseminatas nec veterum eorum qui de Jure quo Omnes utuntur locuti sint indeque velint Jus Naturale edificari, quispiam novit. Neque hæstentis aut qualesnam aut quot sint fuerintve ex est ab aliquo satis exploratum. Quin licèt de Numero constari daretur sive juxta Ebræos¹ qui plerunque tantùm LXX & Linguas & Gentes orbem occupasse volunt, sive juxta patres aliquot Christianos² aliofque qui numerum illum rotundum aliquantulum, sed diversimodè, auxerunt, sive juxta numeros earum aliter atque aliter se habentes apud Ptolemæum, Marcianum Heracleotem, Æthiicum, id genus alios, sive aliter; id sanè ad rem, quâ tractamus nihil omnimò fecisset, nisi etiam Mores earum fuissent simul idque penitus explorati. Quod factum esse nullibi comperitum est. Ceterùm neque hæstentis, etiam post Indias utraque atque alias ante aliquot secula incomptas terras Europæis commercio junctas, Omnes orbis Terrarum Gentes seu populos, ne nomine quidem tentis, cognoscimus. Quod igitur dicendum de veterum illorum xvo cui Europæ arcolæ incolæ

¹ *Mosis et Genarum Hierarchy Hierosolymitana ad tit. Sota cap. 7. fol. 21. col. 4. belach. §. Seder O-lam Rabba cap. 11. R.R. ad Josue cap. 8. et Deuter. 32. 8. alii. ² S. August. de Civit. Dei lib. 16. cap. 6. et vide Clem. Alexandrin. Strom. 6. Epiphanius Hier. ref. 39. etc.*

incolæ & in Asia atque Africa accolæ maritimi, iique admodum, præ iis qui nunc à nantis, mercatoribus, legatis adcurant, pauci tantum cogniti? Adco ut nemo non videat frustra planè de Omnibus, quà univèrse eo nomine reverà veniunt, heic verba fieri; sive vetera sive recentiora secula spectes. Jam verò, si Gentium quarum notitia habita est Omnium, ut consensus in moribus heic eliciatur, inspiciamus; Certè seculis illis præcis gentes fuisse in arcto illo numero complures quæ Juris omnimodi expertes habitæ etiam more planè ferino vixisse dicuntur. Memorat Aristoteles ^a ἐνα γένη τῶν πόρρω Βαρβαρίων nationes quasdam Barbarorum procul diffidorum, qui ἐκ φύσεως ἀλόγοι ἐξ μόνου τῆ ἀισθητικῆ ζωῆς περιωδῆς ἦσαν ex natura seu à natalibus rebo rationis usu carentes & sensu tantum viventes instar ferarum erant, seu ut interpretatur Andronicus Rhodius ^b περιωδῆ ἀσπονήτω ἀφρονες ἦσαν serina laborabant amentia. Quod de Scythis atque id genus aliis capit Aspasius paraphrastes Græcus, & tum de Australioribus tum de Septentrionalioribus Averroes Arabs. Atque hæc meritiò adjungas gentes illas non paucas quas memorat alibi idem Aristoteles ^c; Πολλὰ δ' ἔστι τῶν ἐθνῶν ἀσποῆς τὸ κτείνειν ἐξ αὐτῶν τὴν αἰθροπεφασίαν ἐχρήσθη ἔχθρη καὶ ἀπὸ τῶν αἰθρῶν τῶν Πόντου Ἀχαιοὶ τε ἐξ Ἠθιοχῶν ἐξ τῶν Ἠπειρωτικῶν ἐθνῶν ἔπειτα τὰ μὲν ὁμοίως τόποις; τὰ δὲ μάλ' ἄλλοι, Multæ sunt gentes quibus usitatum est hominum cædes facere atque ex eorum carnibus cibos capessere, quales sunt in Ponticis gentibus Achæi & Heniochi; deque mediterraneis aliæ sunt partim quidem his similes, partim etiam immaniores. Et Andromacha de Astyanacte præcipitato, apud Senecam ^d

^a Nicomach. lib. 7. cap. 6.

^b In Paraphras. cap. 9.

^c Politic. 8. cap. 4.

^d In Troade, act. 5.

Quis Colchus hoc, quis sedis incerta Scythæ
Commisit? aut qua Caspium tangens mare
Gens Juris expertis ausa?

Ejusmodi sunt alia non pauca, de quibus etiam obiter alibi ^e monuimus. Et de Gentibus itidem aliquot & nostri & cujusque quod præterit ævi, tantundem pluribus dici potest. Neque igitur Omnium Gentium, quarum notitia habita;

^e Mari Claudi lib. 1. cap. 7.

bita, morum ratio ejusmodi heic habenda est, ut inde Juris Naturalis veluti corpus aliquod sperari possit, cum apud omnes illas ne quidem servari quid quod Juris nomen induat (nam de propensionibus illis naturalibus quæ brutis etiam communes sunt non loquimur) comperiri omnino queat. Ceterum sumatur Gentium cognitarum nomen heic pro eis tantum quas cognovimus legibus usas esse civiliter vitam transigentes, juxta illud Michaelis Pfellii §

¶ In Synopsi
legum.

Νόμοις ἔθικόν ἐστιν, ἢ γὰρ ὁ βαρβαρώδης.
Τὸ γὰρ τῶ ἔθους ὄνομα νομικῶς εἰρημαίον
Γένων συλληπτικόν ἐστὶ τῶν αἰσ ἀποκειμένων

Jus Gentium est, non illud quod est barbaricum. Scilicet Gentium nomen legitime heic acceptum eas Nationes complectitur quæ legibus subjacent. Atqui & illud satis scimus à viris gravissimis olim esse observatum, nullam fermè Juris Universalis seu Naturalis quod juxta receptiores hominum sententias excogitari possit caput esse, quod non ex perveris seculorum ac gentium etiam ejusmodi aliquot, earumque illustrium, non solum moribus sed pariter & legibus latis fuerit violatum. Qua de re consulas Euseblum ^b, alios ^h qui depravatos Gentium veterum mores sive insectantur sive enumerant. Unde & tradunt Ebraei nec Idumæos veteres interdicitum de Homicidio, nec Ismaelitas illud de Furto omnino admisisse, ut alia id genus heic prætermittamus obiter apud scriptores occurrentia. Sæpius item non tam contemplatione Justæ & Injustæ, Liciti ac Illiciti seu Boni & Mali quàm nominibus illis Honestum & Turpe, quàm quàm Utile ac Injucundum atque Inutile & Injucundum continentur, Gentes populosque, similes interdum invicem mores non paucos, interdum verò planè contrarios, amplexos esse, etiam in rebus circa quas Jus Naturale seu hominum commune imprimis versari solet concedi (veluti in consanguineorum coitu, liberis exponendis, cæde humana, conjugis, aliis) eoque parili ratione mutasse, revocasse ac pro libitu atque cæcà & temerariâ illa animi dominatrice cupiditate, novasse nescit nemo qui Persarum, Assyriorum, Ægyptiorum, Græcorum,

¶ *Preparat. Evangelic. lib. 1. cap. 4. et lib. 4. cap. 15. 16. et 17.*
^b *Cardin. Bessefium in Calhana. Plat. lib. 4. cap. 3.*
Francisc. Picus in Exam. Doctrinae Vanit. Gent. lib. 1. cap. 19.
^h *Targ. Hierosolymit. ad Deut. 33. 2.*

corum, Romanorum, aliarum gentium veterum quæ celeberrimæ fuere, mores atque instituta nunc invicem similia nunc diversissima diligentius introspexerit. Neque aliunde argumentum petendum esse duxit Carneades quo nullum omnino Jus esse Naturale probare conaretur, æquè atque ex hac utilitatis solius (quo nomine id quod jucundum est simul satis continetur) in jure faciundo ratione habita. *Ejus disputationis* (ut scribit

Lactantius^a). *Summa hac fuit. Jura sibi homines pro utilitate sanxissè, scilicet varia pro moribus & apud eosdem pro temporibus sepe mutata; jus autem Naturale nullum esse.*

^a Lib. 3. cap. 27.

Omnes & homines & alios animantes ad utilitates suas, naturæ dicentis, ferri, proinde aut nullam esse justitiam, aut si sit aliqua summam esse stultitiam, quoniam sibi noceret alienis commodis consulens. Sic Carneades. Et alii^b pariter olim eadem ex causa Justitiam tantum esse quæ iis prodesset qui plurimum possent definierunt. Certè id quod alebant rationi satis consonum videbitur dum ex Gentium moribus tantùm ac

^b Apud Chalcidum ad Platoni Ilium.

usu mensura petitur Juris, quæ universi eo obligantur laxamurve, Naturalis. Nec perperam minus aut minus frustra sic rem adgrederetur sive philosophus sive Jurisconsultus, quàm Medicus faceret qui sive sanitati tuendæ sive morbis curandis quænam essent conducibilia edoctrurus sive è vulgari hominum victu sive è solemnibus epularum lautitiis discenda ea præscriberet. Ut illic habetur ratio gustus, luxus, pompæ, non pariter sanitatis tutelæ aut curationis, quarum altera à cibis altera à medicamentis ex natura sui, nec cupiditarii nec coqui arte, congruis speranda est; ita in Gentium complurium moribus atque institutis non tam Naturalis juris simplicitas quàm ipsarum utilitas ut *Justi propè mater & æqui* (quod olim Horatius)^c spectari est solita. Ac non

^c Serm. 1. Sat. 3.

————— *Sidera terræ*

Ut distant, & flamma mari, sic Utile Rebelli.

Ut apud Lucanum^d Pothinus. Personam item Naturæ Consuetudo sapiens induit, atque cœsusque larvæ fallit ut quod ex ea tantùm apud Gentes introductum obinet, pro Naturali ac

^d Lib. 9.

M

universali

^d Alex. Aphrodis. lib. de Fato cap. 4.
^e Rhetoricæ lib. 1. cap. 11.

universali hominum iure subinde fumatur. Unde & Consuetudo veteribus dicta^d est Hominum Dæmon seu Genius, etiam & ipsa Natura. Et appositissimè Aristoteles^e ἡ γὰρ θεὸς εἰρημαῖον ὡσαύτῃ πεφυκὸς ἦδὲ γέρεται. Οἷον γὰρ θεὸς ἐστὶ τῆ φύσεως ἐξέλιξις γὰρ ἐστὶ πᾶσι ἀπὸ αἰεὶ. ὅτι δ' ἡ μὲν φύσις τῆ αἰετῆς θεὸς ἐστὶ τῆ πολλῶν, etenim id quod consuetum est, velut natura est inditum. Nam simulat consuetudo Naturam. Vicinum scilicet est id quod sæpe fit ei quod semper. & Natura quidem ejus est quod semper, consuetudo ejus quod sæpe fit. Qua de re ipse etiam alibi^f, aliique^g obiter plura. Et egregium est hanc in tem exemplum illud illustre apud Herodotum^h. Cum Darius accitros Græcos, qui in ditione sua, percontabatur, quantâ pecuniâ vellent defunctis parentibus, juxta Indorum aliquot morem, vesci & negabant se tulla pecuniâ in hoc posse induci, rogavit pariter Indos illos quantum acciperent ut patres defunctos igne, juxta Græcorum morem, combuterent, nec postea comederent, qui vehementer reclamantes meliora illarum ominari jubebant. Abominandam scilicet revera morem illum non retinere, velut Naturæ seu Officio nunquam non servando adversissimum esse judicabant. Et in primis heic obtinet illud Tacitiⁱ de Vonone Phrahatis filio in regnum Parthorum à Tiberio Româ, cujus mores imbiberat, misso; *Promptè aditus, obvia comitæ, ignota Parthiæ viginti, nova vitia: &*

^f Meteorologic. 1. cap. 8.
^g Cicero de Inventione lib. 1. c. 2.
^h In Thales, & videtur Originem ad vers. Celsum lib. 5.

ⁱ Annal. 2.

^h Dissert. 1.

quia ipsorum Majoribus aliena, perinde odium Præcis & Homines. Quinti & Maximus Tyrrius^h, νόμος ἐστὶ δὴα αἴω ἐ καίτω φέρται ἀγαθώματα ἐ ἀναγαρόματα. Μὴ γὰρ ὅτι ἡμῶν ἡμῶν ὁμοιογὰ ἐ τῆς τοῖς, ἀλλ' ἐπὶ πόλις πόλις, ἀλλ' ἐπὶ οἴκτις οἴκτις, ἐπὶ αἴτῃ αἰδέι, ἐπὶ αἰδέις αἰδέις leges & Jura pro cuiusque placito in paries ita distrahuntur dilaceranturque ut non modo Gens cum Gente sed nec urbs cum urbe, nec familia cum familia, nec homo cum homine, nec unus aliquis interdum secum ipse consentiat. Tantundem alii obiter. At demum Gentium, omnium earum quas cognovimus, Moratorum mores heic in argumenta quibus Juris Naturalis capita adstruantur, ut expressim volunt nonnulli, indigentur. Ceterè simulac de moratoribus verba fecerimus, haud pauci mortalium suam seu aliquam saltem quam sibi sive ex vitæ

instituta

instituto addiverint sive in literarum studiis fuerint præ ceteris admirati, aut moratissimam ceterisque, Juris omnimodi nomine, præferendam (qua de re & olim prudenter monuit Herodotus¹⁾) esse aut saltem moratioribus connumerandam per- tendet. Atque ita rem non in imparem sined, quoties exinde controversia orta fuerit, recidere difficultatem palam est. Quin Græcos Latinis, hos Græcis, utrisque Ægyptios, Persas, Chaldæos, Æthiopus, Celtas, Scythas, Judæis hosce simul aliosque universos Barbaros fuisse sciunt pueri. Atque ob incertum, quod in hujusmodi mensura ut diversimodè habeatur necesse est, Constantinus Harmenopulus^m Jus Gentium nihil aliud esse voluit quàm quod distributè habetur utcumque invicem discrepans, apud Gentes qualescunque. Εἰδικὸς δὲ ἰε- μὲ inquit ἔστιν, ἡ τὴν ἑθνοῦ ἐν τῷ ἑθνοῦ κρατῆσαι καὶ ἄλλοις ὁ μὲν μὴ ἰσχυροῦσαι τῆς μὴ τῆς αὐτοῦ Σαυραῖς ἔ Ελληνας· ἔ ὁ ἑθνοῦ ὁ μὴ ἰσχυροῦσαι τῆς αὐτοῦ Γένους, Jus Gentium est quo Gens Gentesque utuntur aliqua. Ut non miserè matri- bus apud Sauras (Sarmatas substituit Joannes Mercerus) & Græcos, contraque iis miserè apud Persas. Quæ cum ita se habeant, cerè sive Gentes seu Populos ipsos Omnes, utpote necdum cognitos consideres, sive mores Cognitorum Seculo- rumque mirum in modum circa ea quæ Juris Naturalis di- cuntur discrepantes, sive Civiles quæ accedunt Obligationis ac Permissionis formulas, sive Juris omnimodi apud eorum alios violationem, sive Utilitatis rationem Boni ac Honesti considerationi in rebus publicè gerendis moribusque intro- ducendis crebrò prælatam, sive consuetudinis diuturnæ vim Naturam in Gentium moribus toties simulantem tandem spectes, non imprudenter factum meritò forsan dixeris ab Ebræis dum in Juris Naturalis designatione, Omnium seu Plu- rimum Gentium mortum seu institutorum rationem habent nul- lam. Accedat, Jus qualescunque non satis accuratè inde pe- ti aut denotari unde Autoritas & Imperium aliquod, è quo pendet Obligatio, Permissio earumque comites juxta su- perius capite quarto ostensa, satis haberi nequeat. Detur uniformes è seculis præcis fuisse atque etiamnum esse Gen- tium, sive Omnium sive Cognitarum, sive Moratiorum pa-

1. Thales.

^m Proclit. lib. 1. tit. 1.

ritè mores aliquot, veluti in Contractibus, Successionibus, Coniugiis, Iudiciis, Federibus, Commerciis. Anne inde Juris Naturalis seu Universalis vim, atque Obligationis & Permissionis effectum (citra quem frustra de Jure aliquo loquimur) fortiri omninò possent ejusmodi mores? In exemplis memoratis, mores, ut vides, partim sunt singularim & domi genti cuilibet usitati, partim universis, ut communes interveniunt. Quod ad singularim & domi cuilibet usitatos attinet; Anne gens unica aliqua gentis alteritis non subjacens imperio (nam de Gentibus plurimis quæ sui sunt seorsim invicem juris res est capienda) idè ad morem ejusmodi aliquem retinendum obstringitur quia ipsa simul sicut ceteræ eum tandè observavit? Ullamne Obligationis exinde nasci posse communionem cui singulæ earum qui observaverint pro libitu suo per ceteras nequeant contraire, fingi potest? Certe non cum meliori ratione quam si quis dixerit Spartanos, verbi gratia, ideo ad retinendum aliquem morem sibi seorsim ayitum obligari quoniam nondum placuerit ejusdem aut similis, Atheniensibus, Thebanis, Macedonibus, alijs, quibus non omninò subsunt Spartani, abrogatio. Nescit quidem nemo regulam illam^a Juris; Refertur ad universos quod fit per majorem partem. Quæ passim ferè obtinet in Curiz^o decretis, arbitratorum^p sententijs, id genus alijs. Quoties scilicet id totum, cujus ea pars est, unico ita complicatur sive impetio sive pacto sive constitutione ut in corpus unicum civile coalescerit partesque ibi habuerit exinde veluti invicem continuas. Quod si ex numero tantum, velut quantitate discreta, ita conflatur gentium hominumve cœtus aliquis, ut non omninò in ejusmodi totum seu continuum quid coalescerint, Majoris sane partis in rebus quales jam tractamus ratio habenda est ad Obligationem seu officii Debitorem introducendam nulla. Finge homines aliquot singulares trium, verbi gratia, gentium (quæ pro cuilibet in exemplum sumantur) & personas & Imperia induisse. Gentium semper intellige sui planè ita sigillarim juris ut alterius ditione earum nulla contineatur. Finge, inquam, Titium, Sempronium & Seium Gentium & personis & imperijs trium (id est, heic omnium)

^a L. 160. D. Ut. de divers. reg. Juris.

^p L. 19. D. de. Ad Municipalem.

^o L. 27. D. de Receptis & qui arbitrum. §. 3.

omnium) sic indutis, sibi statuisse seu elegisse quid ac pariter semper observasse. Aded etiam longævus fuisse ut omnes Prescriptionis terminos observatio illa excederet. Ut scilicet Genres universas eorumque mores qualescunque sic velut in tabella unico complectaris intuitu. An major trium illorum pars in causa heic esse quibat quominus tertius pro libitu suo id quod à se sibi ita statutum est atque observatum, ritè non posset abolere ac rejicere? Parilis omnium observatio citra obligationem aliquam singulis superiorum qua pariter coerceantur omnes, utrunque diutina, efficere planè nequit ut non contrarium aequè singulis sibi (si nil aliud obsiet) statuere atque observare liceat. Simili modo dicendum de moribus gentibus quotcunque communibus seu Interveniens. Si alia obligationis causa non reperitur præter ipsarum observatiouem mutuam seu constitutionem, quid vetat quo minùs ex consensu in diversam sive observationem sive constitutionem iurto, jus qualescunque illud pristinum interveniens esse desinat. Quemadmodum clarigationis seu represaliarum, belli denunciandi, alia juris Facialis ac bellici capita Gentibus quas uovimus Interveniens, mutata pro seculorum varietate scimus. Et quod paucioribus gentibus qualibuscunque post consensum in observationem diutinam abolere seu mutare licet, id omnibus si itidem velint licere, modo superior non habeatur que vetet obligatio, quis possit dubitare? Neque igitur è Plurimarum neque ex Omnium, tametsi mores earum exploratos habemus, Gentium usu aut observatione, Jus illud Naturale atque Universale, maximè quod sibi perpetuè constans est & nunquam non Obligat, petendum est. Nec sanè de illo quod naturalitèr Permissivum est, aliter atque suffragia velut interpretationum in capitibus hujus aliquot excutiendis è Gentium moribus subinde suppeditantur, ut superius diximus, est decernendum. Quii & alia capite proximo dicenda huc pariter spectabunt.

CAP. VII.

De Rationis Humanæ, in Jure Naturali disquirendo, usu, quo solo neque hec subijciuntur Ebraei. Ex Rationis solo & simpliciter sumto usu, tum quia adeo incertus est & sibi inconstans tum quia sine Superiori cui subest imperio obligationem non inducit, non rite satis ediscit Jura Naturalia.

Uod ad Naturalem Rationem seu rectum ejusdem apud Homines usum ejusque distamen atinet (nam de eo juxta institutum proximè videndum) passim legimus, Communes innasci hominibus Notitias atque Anticipationes quibus nemini non intus constituitur, Bonum amplectendum appetendumque, Malum fugiendum, honestè vivendum; atque ex ejusmodi notitiis seu principiis, practici intellectus theoremata seu conclusiones fieri, mente non depravata ex vi sibi congenita ratiocinante, ipsis principiis non incertiores. Adeoque Jus Naturale cum Aristotele ^a sæpè definitur id esse quod *πανταχὸς τὸν αἰσθητὸν ἔχει δύναμιν ἕ, ἢ τὰς δόξεις ἢ μὴ* ubique eandem vim obtinet, & non quia ita videtur vel minimè. Id est, quod non ex incerto ac vario apud gentes opinionum usu aut ex re pro civili bono diversimodè nata (quale non rarè est Jus Positivum quod Νομοτικὸν seu legale vocat ille) sed ex constanti eorum judicio, qui rectà ratione sanèque utuntur, perpetuè sibi simile pendet. Nam pro eo quod est ibi *πανταχὸς* ubique substituit præstantissimus paraphrastes Andronicus Rhodius *πανταχὸς τῶν αἰσθητῶν τῶν τι ὁρθῶς ἔχει δυνάμιν ἕχοντων τῶν νόμων τὰς φέροντων ἔχει δυνάμιν* apud homines qui rectè atque ut oportet sapiunt, non apud eos quibus laborat mens aut perversa est. Et Michael Ephesius ibi, *πανταχὸς τῶν ἀληθῶν ἔχει δυνάμιν ἕχοντων* apud plurimos qui tamen perversi non fuerint sed secundum naturam se habuerint. Nam apud eos (sic pergit) qui ferinam in morem vivunt prorsusque ex-

^a Ebraic. lib. 5. cap. 20.

cacatam mentem habent, ac solum brutorum voluptatem sequantur; nullum Naturale Jus est. Quinetiam Cicero^o, est, inquit, unum Jus quo devincta est hominum societas & quod lex constituit una: Quæ lex est Recta Ratio imperandi atque prohibendi, quam quæ ignoras, in est injustus, sive est illa scripta usquam sive nusquam: Et paulò post; Nos legem bonum à malà nulla alia nisi naturali norma dividere possumus. Nec solum Jus & Injurià à Natura dijudicantur, sed omninò omnia Honesta ac Turpia. Nam & communis intelligentia nobis res notæ efficit ea quæ in animis nostris inchoavit, ut Honesta in virtute ponantur in vitis Turpia. Hæc autem in Opinione existimare, non in Natura posita, dementis est. Alia sunt ejusmodi apud eundem, Platonem, Senecam; Plutarchum, philosophos alios; uti etiam Theologos & Jurisconsultos qui Jura Naturalia ex recto Rationis usû indicari seu ibi sedem habere velint. Hinc scilicet nasci Principia qualia Practica & Prima vocant in scholis atque dein Confectaria è quibus Jus conflatum Naturale. Et quemadmodum in Mathesi post datam lineam, angulum, planum, Citculum, insequuntur etiam principia quædam nemini non primo intuitu, qui oscitanter non intueantur, pto Vesis agnita, unde etiam Conclusiones non minùs certæ inferuntur; ita etiam in ipsis Moralis disquisitionis seu Rationis vitæ instituendæ, quam practicam nuncupant, primordiis, post data quædam, veluti Tutelam sui, rerum in vitæ commodum usum, sexuum conjunctionem, speciei propagationem & quæ cetera venire solent nomine Boni ac Honesti (quod primarium est hæc objectum ut in philosophia prima Ens) naturalitèr oriri volunt ex ipsa recta ratione Præcepta aliquot Interdictaque in universum obligantia quibus Bonum illud ac Honestum conservetur præpediaturque contrarium. Unde in Rerum Adæquatione quadam seu invicem Commensuratione, quæ diligenti Rationis ut solius rationis seu judicandi instrumenti operâ eruat, Naturale seu Universale Jus consistere dici solet tum Theologis tum Jurisconsultis. S. Thomæ P³ sic se habent præcepta legis naturalis in homine quantum ad Operabilia, sicut se habent prima principia in Demonstrativis. Alii tantundem non raro.

Atque

^o De Legibus lib. 1.

P³ i. secunde, quest. 94. ar. 2. ubi videtur p³ura & in 5. Ethicorum lib. 12. Adde Sen. in Sen. 3. dist. 37. quest. 1. modis.

Atque huc spectat illud Alberti Bologneti Jurisconsulti non incelebris, quod vicem aliorum quæ adduci facillè possent à Jurisconsultis Theologisque similium fortiri heic voluimus.

Generatim, inquit, concludimus, Naturam, ut aliis omnibus semper in rebus, ita in hoc maxime providam, plenissimè illa omnia nobis suggessisse quibus ad vitam justè, piè, & honestè degendam optimè instrui possimus. Quæ ut perfectè ac distinctè à nobis cognoscantur, sciendum est bipartitam eorum rationem esse. Quædam enim sunt, quæ natura neque prohibentur, neque imperantur, sed libero ipsorum hominum arbitrio permittuntur, ita ut possint homines liberè decernere quæ pro locis & temporibus sibi magis expedire judicaverint. Quædam verò sunt quæ determinatè, ut ita dicam naturà imperantur vel prohibentur ita ut ejus imperii vel prohibitionis mutanda nulla hominibus facultas concessa sit. In illis quidem primis maxime inspicitur utilitas, in his verò honestas ac justitia sola attenditur: solaque hæc postrema sunt quæ ipsi natura præcipuo quodam jure tribui possint. Sic ille, idque ad vulgi Scriptorum mentem qui ex recto Rationis usu fines illos, quos ultra citraque naturaliter nequit consistere rectum, reperiri edicique distitare solent. Juxta & illud Euripidis, Vir bonus, inquit,

εἶδ' ὅτι τὸ ἀσχηρὸν καὶ τὸ καλὸν μάλιστ'

Novit id quod Turpe est, Malum, seu prorsus fugiendum, ex canone, Regula seu norma illa quæ Bonum Honestumque designatur edocet. Quam regulam seu normam in Ratione humana seu ex ejusdem distamine haberi passim inculcatur. Ceterum neque hoc modo simpliciter sumto de Jure Naturali seu universaliter statuunt aut disquirunt Ebræi. Quæ de re paucis videbimus. Id quidem fatendum est, ex Gentium complurium, quas pro Moratoribus atque Illustrioribus habemus, scitis ac rationibus, juxta ea quæ capite proximè superiori disputata sunt, suffragia ceu interpretationes in disceptationibus de Jure Naturali Permissivo ritè satis interdum adhiberi. Quin & tam in Juris Obligativi quàm Permissivi disquisitione subsidium cuique ingens (sicut & in rerum omnium aliarum æstimatione)

tionem) ex multiplici tum sui tum aliorum rationis usu, id est à perquam variis atque invicem dissidentibus hominum sententiis, juxta capite primo ostensa, præstari. Ut ferè complurium virginum pulcherrimarum, quas seligendi potestatem Zeuxi publico consilio dedetant Crotoniatæ, formæ invicem satis dissimiles, id ei præstiterunt unde unicam Helenæ^r, quæ ei magno pretio ab illis conducto depingenda erat, faciem velut exciperet. Ut verò rite hac de re discipiamus, Ratio ejusque usus dupliciter sumitur: Aut quæ per se Simplex est nudaque nec alicujus Humanæ naturæ Superioris sive indicationem sive autoritatem respicit, aut quæ autotitatem ejusmodi seu indicationem Boni Malique officiorumque debitionis terminos designantem agnoscit. De modo secundo agitur capita sequenti. Ceterùm de Ratione in criterium primo modo adhibito, animadvertendum est non modò non adeo Certum esse aut sibi Constantem ac similem apud homines ejusdem in hisce discernendis usum ut quid ex eo melius aut optatius sit semper satis liqueat, verùm etiam nec inde solum, licet certissimus esset sibi que similimus & constantissimus, evai sic posse Obligationis atque Permissionis (quod heic caput est) legitimæ Causam. Quod ad Incertum atque Inconstantiam qua laboravit semper liber nudæ Rationis ille in hisce usus, spectat, ut vulgus hominum cui diligentior Rationis usus qualiscunque esse solet satis alienus prætermittam, nemo humanior nescit, de Bono & Malo eorumque finibus numerosissimas fuisse olim etiam Rectæ Rationis professorum seu antistitam, id est, philosophorum, disceptationes, sed mirum in modum invicem discrepantes. Neque erat qui tantas potuit componere lites. Sæptæ erant perquam multiplices & tam fecunda dogmatum seges, ut philosophia quæ accuratissimâ, pro disquirentium viribus ac ingenio, ratione nitrebatur, ad CCLXXXVIII sectas, non quæ jam essent, sed quæ esse possent, adhibitis quibusdam differentiis, facillimè perveniret, quod observavit olim togatorum doctissimus Varro^r. Et philosophiam ipsam de veteribus illis adeo, dum suis singuli rationibus veluti veris & cogentibus subnixi eam sibi solum cessisse ostentabant, dissidentibus con-

^r Cicero de Inventione lib. 2.

^r Apud D. Augustinum lib. 19. de Civitate Dei, cap. 1. Adde Ciceronem Strom. 6. Epiphanius (de sectis) in Camp. de fide Catholica præter Lactantium &c.

querentem elegantèr inducit Boetius. *Epicureum*, inquit ^a, *vulgus ac Soicam veterique me reclamantem renitentemque velat in partem prada trahabant, & vestem quam meic texueram manibus disciderunt, abreptisque ab ea panniculis totam me sibi cessisse credentes abiere. In quibus quoniam quadam nostri habitus Vestigia videbantur, meos esse familiares imprudentia rata, nonnullos eorum profana multitudinis errore pervertit*. Ita qui ex professo Principia bene vivendi universalia quaesierunt, in diversissimas abiere sententias, suas singuli optimas judicantes; aliorum ferè sive damnantes sive reprehendentes. Quid quod nonnullis etiam majorum gentium Philosophis adeo singularis heic erat ratio ejusque usus ac dictamen (nam de pravitate, locus hic non est dicendi) ut quædam certe rarè apud homines non pro Juri Naturali planè adversis habita, omninò ex eodem jurè permittà ac probata esse auderent asserere. Sic Zenoni & Chrysippo, quemadmodum etiam Persarum Magis, *μητρική* seu concubitus maternus atque etiam filix uti & masculi licitè ^b habebatur; ut Theodoro philosopho ^c Furtum, sacrilegium, adulterium. Quæ tamen Ulpiano ^d Jurisconsulto, qui nec Christianus, aliisque paganis naturà turpia expressim esse dicuntur. Theodorus etiam & Diagoras Melius aliique satis celebris, nullos Deos asseverando, timorem omnem quo Humanitas regitur venerationemque penitè ^e sustulerunt. Hisce adjice Platonis, philosophorum cunctorum divinissimi, uxorum communionem ^f, coitum ferè promiscuum, aliorum ^g rerum universalium perpetuam velut ex lege imperante communionem. Accedant Archelai ^h item, Aristippi ⁱ, Carneadis ^k placita quibus nihil omninò ex naturà justum admittitur sed omnia quæ illa induunt nomina ex legibus scriptis hominumque arbitrio aut utilitate pendunt. Alii etiam tantundem ^l acriter propugnârunt. Quin & id genus innumera alia, pro diversissima disquirentium ac docentium ratione, in veterum scriptis occurrunt. Personat quidem ubique *ὁ νόμος ἢ τὸ νόμος ὁ ἀπὸ τῆς φύσεως*, maximè naturalis, *est recta ratio*, in quod unanimes satis consentiunt etiam qui de recta ratione immane quantum, sicut de gustu solemus, interim disident.

^a De Conf. lu. 1. prof. 3.

^b Sextum Empiricus Pyrrhon. hypotypof. lib. 3. cap. 24. & 25. & adves. M. abemastie. lib. 10.

^c Epiphanius in Comp. de Fide Catholica.

^d Diogenes Laert. in vita Aristippi. Helyobius Iulianus in Theodoro, Epiphanius in Comp. de Fide Catholica.

^e L. 42. D. de divorf. Reg. Juris.

^f Adimantus Felix in Ollavia.

^g De Republica lib. 5.

^h Epiphanius. Alexandr. apud Clemens Strom. 7. alii.

ⁱ Laert. in vita ejus.

^j Idem in vita ejus.

^k Lallant citatur capite proximo superiori.

^l Callicles apud Platonem in Gorgia, & Arist. Ethic. lib. 1. cap. 12.

& vide Platonem de Republica lib. 2. ubi de Gygis nombo.

fidem. Perinde ac si de mensura nomine quidem tentus veluti pedis ulnae, satis essent concordēs, de utrinque interea quantitate mirè discrepantes. Et sanè ubi verbis etiam expressissimis pro firmitate quibus insistantur homines, praecepta atque interdita sive à Numine sive à Principibus sive ab aliis qui rebus praesunt conscripta habentur, in horas inibi etiam videmus non sine ingenti Rationis, tamen habere ea ibi palam quo subnitatur dirigaturque, usus discrimine in alias atque alias, imò creberrimè in contrarias discedere sententias interpretes, utcumque polentes admodum ingenio. Summa est quod habet Plato ³

SOC. Cum quis Argenti aut ferri nomen protulerit; nonne universi idem intelligimus? PHAED. Id verum quidem est. SOC. *ἢ ἂν ἕνα δυνάμις ἢ ἀγνοῖ;* ἢ ἄλλο ἄλλα φέρονται ἢ ἀμφοτέρωθεν ἀδύναμις τοῦ ἑ. ἢ μὴ ἀδύναμις; Quid verò cum Justus aut Boni nomen usurpaverit, nomine alius alio fertur, & tum inter se ipsi & à nobismetipsis dissentimus? Alii etiam omnia ita in dubio posuere ut assensum perpetuò retinerent. Veluti Pyrrhonii, Sceptici, id genus alii qui stateris Rationes (ut de eis Lucianus ^b) trutinantes indeque ponderis aequalis esse comperientes, Veritatem nullibi haberi existimant. Sectis suis scilicet aded addicti ut nec communibus quae sic dicuntur notionibus, cum aliis, crederent. Cautius igitur utendum est nec temerè innitendum liberrimo ac simplici solum Rationis disquirentis usu qui adeo multiformis atque etiam ita in incerto passim est positus ut quod alteri maxime, in hac potissimum indagine, sive pro Principio evidentissimo sive pro Conclusionis principio non impari habitum est, id alteri, nec imparis ingenii, planè rejiciendum ac falsissimum aut pro vero saltem non admittendum non raro visum fuerit. Nam sic crebrò evenisse apud illos disciplinae Heroas qui de Boni ac Mali, Turpis & Honesti Natura, libero nec aliunde coercito rationis usu discerant, nescit nemo eorum scriptis paulò versatior. Unde est quod de Gentium philosophia Tertullianus, id est de rationis quae Recte

nomine ostentari passim solebat usu, *nihil divina, inquit ¹, h- lq. 2. sentie servat, Leges Natura, Opiniones suo facit,* quibus si

^a In Pledro & vide fit Galen. de Hipp. pocratis & Platonis placio in lib. 9. cap. 7.

^b In vitiorum collatione.

¹ Di Anima

Scholarum ac Sectarum species varietatem, nec incertiores nec invicem magis adversas ulla in re comperies. Quod verò ad Obligationem heic attinet, quæ velut juris est anima; Homines, in rem quæ præ manibus est, confiderari possunt aut quatenus ipsi universi æquales naturâ (citra scilicet Imperiorum ac Rerumpublicarum constitutionem) philosophis^k ac Jurisconsultis^l habiti sunt, aut quatenus in unicam coaluisse societatem Civilem seu civile ex pacto Imperium unicum universi possint fingi. Etenim quâ in plures Gentes seu Imperia distribuuntur, capite considerantur proximè superiori. Quatenus homines universi æquales naturâ quomodocunque habiti sunt, seu ut singuli tantum considerantur; concedatur si placet, non solum philosophos sed etiam homines universos ita solo ac simplici, qualem diximus, Rationis usu in Honesti & Turpis definitionem aliquam rerumque singularium quæ sub eis nominibus veniunt designationem consensisse eamque planè Naturalem esse opinatos aded ut nec sententiarum discrimen restaret ullum. Scilicet ut hoc rectius intelligatur, fingamus cum veteribus aliquot^m, tempus quoddam fuisse cum in agris homines passim bestiarum more vagabantur & sibi victu ferino vitam propagabant nec ratione animi quidquam sed pleraque viribus corporis administrabant. Atque ferinam hanc vivendi libertatem diligentiori Rationis tandem usu eoque simplici nec superioris auctoritatem omnino respiciente sigillatim ductos fingatur eos exuisse, ac unanimis, nec tamen ab æqualitate recedentes, vitæ secundum Juris qualiatemque, Naturalis nomine, capita formulæ in posterum retinendæ nomina dedisse. At quid cedd hoc simpliciter ita sumtum ad Naturalis Obligationis seu Officii debitionis non violandæ atque Permissionis sive Causam sive Effectum propriè, juxta capite quarto ostensâ, dictum? aut ad naturalem Liciti atque Illiciti determinationem? Quale de constitutione atque observatione Gentium sui seorsim planè singularum juris invicemque æqualium capite dicitur superiori, tale etiam heic de philosophica observatione seu scholastica, utcumque uniuersali, ex modo rationis liberæ, sine expressissima præcunte auctoritate, usu nata est pariter dicendum. Quin Ratio, quate-

nus

^k *Arist. Polit.*
3. cap. 12.

^l *Ulpian. l. 32.*
D. de divers.
Reg. Juris

^m *Cicero lib.*
1 de Inventi-
one, Lucræti-
us lib. 5, Plato de
Repub. lib. 2.

nus talis solum & simplex, suadet & demonstrat, non jubet, aut ad officium, nisi superioris eo qui jubetur accedat simul autoritas, obligat. Quod legis datae proprium est. Alterum hominum sic singulorum pariter: invicem juris ex æterius solummodo Ratione, seu unum aliquem sive ex sua (neque enim imperare sibi neque se prohibere^a quisquam potest) sive à ceterorum omnium sic obligari aut juberi, ut suam prout sibi ex arbitrio videbitur, idè duntaxat rationem ac sententiam etiam in contrariam postea mutare nequeat, ne admitti quidem potest magis atque ceteros universos ex ipsius vnicuique sic obligari. Nam undenam Obligationis causæ reperitur disparitas, ubi universi, ut diximus, habentur pariter sui juris & æquales nec in civile aliquod corpus sociati? At verò universos illos etiam, id est totam gentem Humanam in civile corpus fingatur coaluisse, ac de aliqua non solum vivendi sed etiam imperii formula consensisse, adeo ut jam inter eos, Principes subditis præsent, pænæ insuper jus, quod sic ex nuda natura eis est ratione, violentibus præscriberetur. Certè nisi superior etiam & heic accedat autoritas atque jus, ratione qualicumque singulorum superioris, quo fides sic inita servanda, quo Principibus parendum, quo pactis standum, quo demum universi simul, ut vinculo singulorum arbitrio ac vaga ratione pollentiori, constringantur, qui fieri potest ut Naturalis aliqua aut quæ à singulis, pro libitu & variante ratione, naturaliter solvi nequeat, Obligatio refragetur quo minus à fide, imperio, pactis, pænarum præscriptione, omnibus tandem in quæ sic consenserint, liberè quisque & pro arbitrio recedere queat? Quæ scilicet Turpe & Honestum, Licitum atque Illicitum, Officii debitionem & Jus, non per homonymiam^b assolet, Utile & Inutile aut Vim Obligatio spectat, quod semper heic advertendum. Ut enim pæris in parem imperium esse nequit, ita nec qui pares fuerint, il ex jure aliquo sibi inter se præscripto, officiique debitionis inde solum nomine, adèd impares fieri possunt, ut cuilibet nihilominus eorum non sit societati quam inivit juri in quod consensit par renuntiandi semper libertas, nisi velut ab externo seu aliunde quàm à se ipsis accedat simul

^a L. 51. D.
de Receptis
qui arbitrium.

simul quod Pacta, conventa, deditiones, Jus illud & officium & quæ cetera sunt quibus societas humanæ, respUBLICÆ atque imperia nasci conservarique solent, obligando, cum imperio, firmet. Incohibiles planè alioquin sunt invicem Homines, dum Jus tantum & Obligationem communem ut heic spectamus. Quin & in quicquid simul Omnes etiam se obligari quacunque ratione velint, eo pariter & Omnes se solvere rite posse nemo non videt, nisi etiam superior aliqua homine autoritas ipsos ita velit manere obligatos. Rem se aliter habere, sive de hominibus singulis sui pariter ac seorsum juris sive de eis in corpus civile sociatis loquamur, ne facilius quidem potest excogitari, quam Duabus lineis rectis, sine Alia quæ utramque pariter terminet, spacium qualecunque comprehendi, aut Extrema invicem continua fieri sine Medio quo jungantur, aut demum Numeros qui Pares sunt sine Unitatis aut Imparis velut ab externo adjectione, crescere posse in Impares. Unde etiam evenit, ut in Paganorum disciplina veteri, nec Diis ipsis obligatio aliqua ad pactum promissumve servandum, qualem scilicet rite satis violare nequirent ipsi, superinduceretur nisi palade Stygia, superioris in hanc rem Numinis nomine, invocata;

* Hesiod. in
Theogon. Ho-
mer. Odyss. 5.
Virg. Æne-
id. 6.

Diis cuius jurare timeant & fallere numen.

Ambrosiæ item & Nectaris Deorumque consortii interdictione temporalis, pro poena violationi imminchat. Ne quidem inter Deos supremos Obligationem invicem admittere quibant citrà Numinis ipsis supremis superioris fictione. Qualisnam autem reverà fuerit atque undenam petenda Juris Naturalis Obligatio (quæ etiam jura omnimoda Humana quæ positivè sunt consequenter firmet) capite sequenti ostendetur, ubi quæ huc itidem attinent alia habentur.

CAP. VIII.

Ex Naturæ Parentis seu Numinis sanctissimi Imperio atque Indicatione orta hominibus esse Jura Naturalia seu Universalia, cum Philosophis aliquot, patribus Christianis & Jurisconsultis etiam nonnullis Cesareis, statuere Ebraeos, Et de Obligationis inde ac Permissionis ortu ac effectu.

Lanè igitur rejecto, in disquisitione de Jure Naturali incunda, Animalium aliorum usu, nec aut Gentium quantumvis usitatissimis Moribus aut Solâ, ut dictum est, Ratione humanâ eorumque opinionibus & consensu ex ratione ejusmodi per se nuda ac simpliciter amissi seu mensura ritè heic judicandi definiendique admissis; restat ut de quarto illo modo quo Jura Naturæ indagantur & designari velint à Causâ efficiente solent, videamus. Id est, de Naturæ Parentis seu Numinis sanctissimi Imperio, Autoritate atque indicatione. Nimirum docent tum Philosophi magni tum Patres Christiani; quemadmodum etiam Jurisconsulti nonnulli expressim, Deum, ut Naturæ Parentem universique Rectorem, hominum animis invisisse, indicasse, imperasse, alia quædam, sigillatim etiam designata, Boni & Honesti nomine observandæ, alia similiter nomine Mali ac Turpis perpetuò fugienda, atque inde constari jus Naturale seu ejusdem velut in unum corpus partes coalescere singulares. Atque ex hisce solum (qualiscunque interea pullulaverit è nudo rationis humanæ usu ac operatione absque admittâ ejusmodi insitione, indicatione atque imperio, Sententiarum seu Opinionum seges) Obligationem eam quæ Naturalis est uti & Permissionem pendere. Adeo ut alia eorumque Turpia esse, alia eorumque Bona & Honesta illinc designentur, ut ex imperio Naturæ Parentis ejusque autoritate, quâ universi obligamur, sic nunquam esse definant, atque insuper poena consequatur Violationem ejus quod ita ex imperato observari debeat, uti & Observationem præmium. Quod ad Philosophos attinet, *Hanc video*, inquit Cicero P., *sapientissimorum fuisse sententiam, legem*

P De legibus
lib. 2.

(De

(De Naturali planè loquitur è qua ceteras, quocunque designentur nomine pendere cunctas, nec immeritò voluit; qua de re etiam plura mox) *neque hominum ingenitè excogitatam neque scitum aliquod esse populorum, sed æternum quiddam quod universum mundum reget imperandì prohibendique Sapientià. Ita principem legem illam & ultimam, mentem dicebant omnia ratione aut cogentis aut vetantis Dei. Et paulò post; Nec si regnante Tarquinio nulla erat Rome scripta lex de Stupris, iccirco non contra illam legem sempiternam Sextus Tarquinius vim Lucretie Tricipitini filia attulit. Erat enim ratio profecta à rerum natura & ad resè faciendum impellens & à delicto avocans, qua non tum denique incipit lex esse cum scripta est sed tum cum orta est. Orta autem est simul cum mente Divina. Quamobrem lex vera atque Princeps apta ad Jubendum & ad Vetandum ratio est resè summi Jovis. Idemque alibi; Est quidem vera lex; resè ratio Natura congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna, qua vocet ad officium jubendo; vetando à fraude deterreat: qua tamen neque probos frustra jubet aut vetat, nec improbos jubendo aut vetando movet. Huic legi nec propagari fas est, neque derogari ex hac aliquid licet. Neque tota abrogari potest. Nec verò aut per Senatum aut per populum solvi hac lege possumus. Neque est querendus explinator aut interpret ejus alius. Non erat alia lex Roma, alia Athenis, alia nunc, alia posthac. Sed & omnes Gentes & omni tempore una lex & sempiterna & immutabilis continebit, unusque erit communis quasi Magister & imperator omnium Deum. Ille legit hujus inventor, disceptator, lator, cui non parebit ipse se fugiet & Naturam hominis aspernabitur. Hoc ipso luet maximas penas, etiamsi cetera qua putantur effugerit. Ex Hesiodus;*

De Republica lib. 3. apud Laetium lib. 6. cap. 8.

In Epy. & videfit Clement. Strom. a. sub finem.

τοὶ γὰρ αἰσθητικῶν νόμων δεικνῶσι Κρονίω

Legem Hominihus constituit Jupiter, seu Naturæ rector. Et secundum Deum vivere & Deum sequi idem non rarò habetur cum eo quod est vivere secundum Naturam, etiam & secundum Rationem, apud Ciceronem, Senecam, Plutarchum, ali-

os. Unde cum Hierocles in egregio illo ad carmina Pythagorica commentario, de eo quod est Rationi parere verba facit, Λόγῳ ὃ ὀρθῶν, inquit, πείθεσθαι ἔστι Θεῷ, ἧς ἔστι. ὃ γὰρ λογικὸν ἡμῶν διμοίρωσθαι τὴν δικαιοσύνην ἐλλομενικῶς ἑστῶτα βλάπτει· ἀλλ' ὁ ἅγιος ὁρίζεται νόμος· ἔστι δὲ σύμμετρον Θεῷ ἢ καὶ Θεῷ Ἐξακριβωτὴν ψυχῆς, ἔπειτα ὁ ἅγιος ἔστι λαμπροῦ ἀποβλέποντα ἀποβλέπει ἀλλ' ἀποβλέπει; Est verò idem Rationi recte parere atque Deo. Natura enim qua rationis est particeps illuminationem sibi sortita, ea amplexatur qua presuavit lex Divina. Nec discrepat à Dei sententia animus qui secundum deum se habeat, sed divinitati atque fulgori (à quo illuminatur) intentus ea facit que facit. Adde ut Deum ipsum, quateus indicando rationi imperat seu imperando indicat, ἄρα τὸ μόνος τῶν καλῶν εὐαγγέλιος velut solius bonorum, seu officii debitionis, adeoque obligationis, mensura seu amplexus nomen habere etiam velit. Illinc est quod passim Jura Naturalia seu omnium hominum communia interdum quidem communes notitias sed sapientissime τὰς θείας νόμους *Leges Divinas* seu à Numine datas appellat. Atque ὁ ἀποβλέπων ἀλλ' αὐτὸς λογισμὸς δικαιοσύνης ἀνεκτικὸς ἐστὶν αὐτῶν ἔστι *Leges em*, seu jus ita indicatum imperatumque, suscipiens Ratio sibi vigilantissimus efficitur *Judex*, quod itidem ille. Quibus sanè verbis id quod ipsi philosophisque etiam è paganis aliis non rarè ὁ συνειδὸς in vitæ peragenda ratione seu *Conscientia* dicitur, optimè designatur. Scilicet ex indicatione atque imperio, quale dictum est, Conscientià sic velut conjungi Numen Hominemque cujus Rationi sic indicatum imperatumque est, ut reverà homo in Juris Naturalis seu nunquam non observandi capitibus sic indicatis imperatisque discernendis Numini sit conscius, nec & consequenter Obligationis ex autoritate illa, humanà superiore, sibi superinductæ pœnæque pro violationis comite præstitutz. Nam conscius heic est ita cum alio sciens, quemadmodum de vocabulo illo Nonius. Illinc est quod apud Homerum ἡμίθεος seu *Jura* quibus genus humanum carere non debet non semel Jovi tribuantur ut autori. Et Sceptrum Minois apud Homerum ὁδὸν ἄλλο (ἔστι) dicit Plato, ἢ πλεῖον ἢ παρὰ τὸν Διὸς *nil aliud esse quàm doctrinam seu disciplinam*

^f *Iliad. a. 6.*
^h *Odys.*

^h *In Minu.*

à Jove acceptam. Scilicet arbitria Principum que principiorum rerum, ut ait Justinus^u, erant pro legibus, Jure illo communi seu naturali quod violari noluit Jupiter coercerentur. Ex hac causa itidem Demostheni Jus generatim id est omnimodi juris apud homines positivi fundamentum proximum seu Jus Naturale, dicitur * *ἔμφρα & δῶρον Θεῶν Juventum & donum Dei*, & Dioni Chrysostomo † *Διὸς ἡμεῖς Jovis sanctum*. Et Euripidi Jura hominum communia *νέμματα Θεῶν*^z Jura Deorum, aliisque id genus nominibus designantur. Id genus occurrunt non pauca apud poetas^a veteres aliosque philosophia hæc sacra satis plenas. Quin Platonicus^b, *Νὴ Θεῶν ὁ Νόμος ἡγεμονία Μεντὸς seu Dei est distributio lex seu Jus*. Atque inde est quòd Aristoteles, ubi pauca de eo quod est utrum Jus Naturale sit mutabile loquutus, nonnullis ait^c mutabile videri quoniam apud alias atque alias gentes variatim se habeat, ἄλλοι δὲ subjicit, *ὅτι Θεῶν ἔχει, διὰ Θεῶν αἰς. & τὸ αὐτὸ ἐκ τῆς Θεοῦ ἰσῶς ἰδαμῶς ἄλλως ἔχει*, Hoc verò non ita se habet, sed quodam modo. Quamquam apud Deos fortè nullo modo se aliter atque aliter habet. Scilicet, tametsi ob depravatos hominum mores ipsa Juris Naturalis capita, dum observationem ipsaque observationis sive præcepta sive permissiones apud Gentes non satis secundum Naturam instituta habentes; aliter atque aliter agnosci mutarique videntur, nihilominus ipsum *ἀνιδίκετον* seu quod per se atque ex sui natura justum est^d ex Deorum præscripto, perpetuò manet sibi simile pariterque semper & parcm obligationis vim obtinet. Id est, planè est immutabile. Neque aliunde evenisse fingi posse videtur receptam illam, maxime apud Græcos & Romanos sententiam, de Scelerum poenis apud inferos dandis. Amphitryo^e ad Theseum inde reducens

————— *verane est fama, inferis
Tam sera reddi jura & oblitos sui
Sceleris nocentes debitas poenas dare?*

Cui ille

*Quod quisque fecit, patitur : autorem sceleris
Repetit, suoque premittitur exemplo nocens.*

Ejusmodi

^u Orat. 1. ad
versus Aristogitonem.

^a Orat. 80.

^b In *Timæo*.

^c Vid. in *Stoicorum Eclog. Physic. lib. 1. cap. 7.*

^d Proclus in *Theolog. Plat. lib. 5. cap. 9.*

^e *Ethiæcorum Nicom. 5. cap. 10.*

^a Vid. in *Michæli Epist. ad 5. Ethicorum. & Abertum Boetium de lege Jure & equitate cap. 16. §. 16.*

^e Apud Senec. in *Herc. furante. act. 3.*

Ejusmodi occurrunt infinita, quoties de nefandis & horrendis contra instituta scilicet Naturæ seu Jura communia commissis sceleribus loquuntur. Qua de re etiam plura habes capite suprâ quarto. Putandumne est non tam jus ipsum Naturæ seu Commune quod violatum est quàm pœnam quæ ob violationem sic infligitur, à Numine præstitui ipsos existimasse? Sexcenta sunt in scriptoribus paganis quæ huc faciunt. Sed plura adjicere superfedemus. Illud verò non prætereundum, Legislatores illos celeberrimos seculorum præcorum, Minoem, Solonem, Draconem, Charondam, alios, legibus suis autoritatem seu obligationem concillari nequissè opinatos esse, nisi eas Numini alicui acceptas ferrent; quod pueri in historia sciunt. Quid verò patres Christiani heic senserint ex eorum Scriptis pariter liquet. Fuisse nempe etiam in Intervallo illo quod rerum creationem & legis scripturæ in Republicæ Ebraicæ usum primarium dationem, Jura Naturalia atque Universalia à Numine generi humano lata, indicata, imperata quæ postmodum inter compluria alia in corpore illo Mosaico locum itidem habuere. Tertullianus de interdito Arboris scientiæ Boni & Mali loquutus, *In hac lege, ait^f, Ade data, omnia præcepta condita recognoscimus quæ postea pullulaverunt data per Moysen, id est Diliges dominum Deum tuum* (ea innuit quæ in Mosaico corpore scripta etiam pro Naturalibus seu Moralibus adeoque Mose ipso multùm vetustioribus vulgò sumuntur) *de toto corde tuo & ex tota anima tua; & diliges proximum tibi tanquam te, & Non occides, Non mechaberis, Non fraudaveris, Falsum testimonium non dices, Honora Patrem tuum & Matrem, & Alienum non concupisces.* Atque hanc primordiale legem appellans Matricem quasi esse scribit omnium præceptorum. Et post, *Ante legem Moysi scriptam in tabulis lapideis, legem fuisse contendo non scriptam, quæ naturaliter intelligebatur & à patribus custodiebatur. Nam unde. Noe justus inventus si non illum Naturalis legis Justitia præcedebat? Unde Abraham amicus Dei deputatus si non de æqualitate & Justitiis legis Naturalis? Quod autem dicit naturalitèr esse intellectam legem illam; id atquè ex ipso citata ostendunt ita capi deberi ut ex*

^f Adversus
Judæos cap. 2.

Imperio Parentis Naturæ seu Numinis à primis parentibus accepto atque ad posteros propagato, observanda intelligatur. Disertè etiam Origenes & Naturæ legem vocat eam quam generi humano sancivit Deus. Ad illud item Esaiæ^h, quia transgressi sunt legem, mutaverunt Jur, dissipaverunt sedes sempiternum quod ad alias gentes præter Judæos attinet, S. Hieronymusⁱ, audiant, inquit, Judæi qui se solos legem accepisse Domini gloriantur, quod universe primùm gentes totiusque orbis Naturalem acceperit legem, ac itcirco postea lex data sit per Moysen quia prima lex dissipata est. Quin S. Chrysostomus^k; ἡ ἀρχὴ πλάττων ὁ Θεὸς τὸ αἰσχροπρεπὲς, ἔμυσ αὐτῷ φυσικὴν ἐγκράτειαν, καὶ τί περὶ ἡμῶν φυσικὸς; Ὁ συναδὸς ἡμῶν διήρως καὶ αἰσθητικῶς ἐπίνοια πλεῖστον τῶν κελῶν καὶ τῶν ἑσθητικῶν, Ab initio rerum cum formavit hominem Deus ipse indidit legem Naturalem. Et quid est lex Naturalis? Conscientia vobis explicavit & ex se notam fecit notitiam rerum tum honestarum tum earum que ejusmodi non sunt. Unde etiam adnotat legislatorem cum interdicit homicidii, adulterii, furti, Decalogo infereret, eorum causam aliquam non omninò adjecisse uti nec aliorum ibi que à principio, ut Juris Naturalis capita, data sunt eoque nomine fuere notissima; sed simpliciter tantum de eis breviterque statuisse. At verò præcepto de Sabbato, quod ex vetustis illis esse negat atque particulare fuisse & temporaneum asserit, causam observat adjectam ex eo quod sanctificata est septima dies post rerum creationem absolutam. Sic ille, ubi plura habet in hanc rem egregia. Ipsam Conscientiam ejus quod per se honestum est à Numine hominibus inditam palam vult. S. item Ambrosius^l; *Lex vera, sermo rectus; lex vera non insculpta tabulis, nec aere incisa, sed impressa mentibus atque infixæ sensibus; quando sapiens non sub lege sed ipse sibi lex est, opus legis in corde suo continens naturali sibi stylo & quadam inscriptione formatum.* Stylus ille & inscriptio à Naturæ parente; qui & mentibus impressit & sensibus infixit ut generis humani totiusque naturæ rector & moderator, cujus est imperio parendum. Idcirco autem sermonem rectum proculdubio vocavit quoniam tum apud philosophos Græcos tum apud

^h Adversus Celsum lib. 5.

^k Cap. 24-5.

ⁱ In Isaiam lib. 8.

^l In Orat. 12 ad populum Antiochenum

^l In Psalm. 104.

apud Patres Christianos qui Græcè scripserunt, toties legem generaliter, cum eo nomine Naturalem seu Universalem, ut sæpè, intelligunt, vocari legerat λόγος τὸς ὁρθῶν. Nam λόγος nemo nescit tam verbum & sermonem quàm rationem denotare. At interè id certissimum est, cum Patres Christiani aliquot sic Græcè loquebantur; utcunque vocabula ipsa à Philosophis accepissent (& de Philosophorum sententia, quæ de nudo, simplici ac merè liberò, absque Numinis imperio, rationis usu intelligatur, capite satis dictum est superiori) ita tamen λόγος eos capi velle; ut, quatenus ad legem sic referèbatur, non tam nudam hominis rationem significaret quàm ipsum Verbum seu Nomen quæ persona est Trinitatis secunda, seu juxta illud apud D. Johannem; ἢ Θεὸς ἢ ὁ λόγος Et Deus erat ὁ λόγος seu Verbum, quod & apud veteres & recentiores interdum Sermo redditur. De vocabulo ipso ejusque homonymia qualem diximus egerunt pridem viri doctissimi non rarè. Ceterùm dum λόγος sic sumitur, interè ab ipso Numine atque ab ejus imperio, autoritatè, & indicatione petitur nec à scitis nuda ratione humana ortis emanasse dicitur lex illa; unde etiam Νόμος ἔστι λόγος Lex ἔστι verbum simul, Numen, à quo jura naturalia edoceri atque cum imperio indicari volebant, nuncupabatur; quemadmodum in Concione D. Petri, ut non semel observatum est à Clemente Alexandrino^a qui notionè jam memorata λόγος cum primis usurpat. Huc maximè spectat illud D. Pauli^b, *Cùm gentes quæ legem non habent (ut Judæi libris scriptam) naturaliter ea quæ legunt sunt, faciunt; legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientiâ ipsorum.* A Numine scilicet inscriptum indicatumque. Unde & Patres^c interdum legem naturalem loqui in cordibus nostris aiunt & similia. *Et per hanc naturalem legem, inquit D. Hieronymus, & Cain cognovit peccatum suum, dicens, Major est causa mea quàm ut dimittar; Et Adam & Eva cognoverunt peccatum suum, & propterea absconditi sunt sub ligno vitæ. Phæro quoque antequam Lex daretur per Moysen, stimulatus lege Nature suæ crimina confitetur & dicit, Dominus^d justus est, ego autem & populus meus impi-*

^a Præter ob-
vius in D.
Jann. Evan-
gel. cap. 1.
commentariis
confutatis Chri-
stopher. Fich-
vic. de Pædo-
pæd. Chalda-
ic. cap. 5. /sa-
ai. Cap. 6. n.
Exercitat. 1.
5. 1. & Da-
niel. Heins.
in Aristarco
sacro cap. 3.
p. 72.

^b Stromat. 2.
& in Eclog. 2.
prophetici.

^c Ad Romæ
mus 2. 14.

^d D. Hiero-
nym. ad Epist.
ad Galatas
cap. 3. quem
& videtis in
Epist. 151.
Alphise
que 8.

^e Exod. 9. 27.

Idem etiam apud Jobum cujus historia antiquior plerunque scripto Mosaico habetur, saltem non intra Rempublicam Ebraicam seu Mosaicam conscripta, legimus^r, *vestigia ejus secutus est pes meus, viam ejus custodivi & non declinavi ex ea.* א ונתן תורה מנדאטס labiorum ejus non recessi & in sinu meo abscondi וד רענן verba seu dictata oris ejus. Sic *Custodita via Domini*^r dicitur tempore Abrahamæ id quod cuique ex officio præstandum erat. Jura Naturalia seu Universalia-ita Numinis Vestigia, Via, Mandata, Verba seu Dictata sunt. Atque apud Theologos item recentiores quamplurima occurrunt quæ Juris Naturalis originem Numini tribuunt ejusque inde solam obligationem petunt. Nempe Jus facit divinum duplex: Alterum Naturale seu Humanæ naturæ cœvum; Alterum Positivum seu à Numine postmodum adjectum. Secundi generis pleni sunt libri sacri. Primum autem aiunt^r esse *participationem Legis æternæ in rationali creatura*, adeoque divinum. Et ad hanc rem appositè Ludovicus Molina^u; *Cùm Natura à Deo O. M. instituta sit, Naturæque legem quæ Bonum à Malo discernimus ipse mentibus nostris impresserit, ut vel experientia ipsa constat, colligiturque apertè ex illo Psalmi 4. Quis ostendit nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui Domine, quod sane lumen aliud non est quam vis ipsa intellectus qua ea quæ ex se & natura sua bona sunt ab illis quæ ex se mala sunt discernimus ac judicamus: consequens profectò est ut Jus Naturale à Deo O. M. sit mentibus nostris inditum naturisque ipsis rerum impressum atque addò ut sit Jus Divinum à Deo ipso datum.* Et Alphonsus à Castro^x, *Jus Naturale est illud quod ex ipsius Natura institutione provenit, & hoc est omnibus commune. Et hoc etiam est Jus Divinum, quia Deus ipse qui Naturam condidit est Juris Naturalis autor & institutor. Si igitur Jus illud ad conditorem referas, Divinum dicitur; si verò ad tempus sui ortus illud comparare velit, Naturale dicitur, quia simul cum ipsa oritur Natura & non postèa per aliquam sive humanam sive Divinam legem.* Tantundem, apud theologos alios non paucos. Quod ad Jurisconsultos demùm heic attingit; *Fernandus Vasquius^r, omne Jus Naturale, inquit, est*

^r Lib. 23. 10.
et 11.

^r Genes. 18.
19.

ⁱ Alexander
Aloisii part.
3. quest. 26.
art. 4. S.
Thom. 1. se-
cunda q. 19.
art. 2. Suarez.
de legibus lib.
1. cap. 3. &
lib. 2. cap. 6.
5. 13. &c.
^u Tract. 1. de
Legibus &
Jure disp. 3.

^x De lege po-
nali lib. 2. cap.
14.

^r Controvers.
Illustr. lib. 1.
cap. 29. §. 14.

est Jus Divinum, licet ex diverso non omne Jus Divinum sit Naturale cum in multis sit supernaturale (quale est in multis sacramentis ecclesie) sicque Jus Divinum & Naturale differunt inter se tanquam genus & species. Et Joachimus Mynsingerus², Jus hominum Naturale potest sic rectè definiri. Jus Naturale est quod Natura adeoque Deus ipse omnes homines in creatione (velut) prima quedam præcepta & formulas honestatis docuit. Atque alii² causam Juris Naturalis efficientem Deum rectè nuncupant. Similiter in opere illo Juris Consuetudinarii Regni Hungariæ à Stephano de Werbewez contexto, ab Jurisconsultis Regni celebrioribus recognito atque approbato & régia autoritate confirmato, Jus Naturale dicitur^b incepisse ab exordio Naturalis creature, à solo Deo institutum. Certè diu est quod glossa ad illud Jus^c Naturale est quod Natura omnia animalia docuit, per Naturam Deum voluit intelligi sicut & recentiorum aliqui^d, tamen eo nomine reprehendatur glossa à Bartolo qui Naturam Naturatam non naturantem seu Deum ibi denotari velit. Quin & ipsum Deum Juris Naturalis autorem expressim etiam facere videtur Justinianus, ubi de Jure simul Civili & Naturali loquutus, palam est autem, inquit^e, vetustius esse jus Naturale quod cum ipso genere humano rerum natura prodidit, quod Theophilus vertit ἡ φύσις ἀπαρ τῶν ζῴων τῶν αἰσθητικῶν ἔσθ' ἡ φύσις ἀπαρ τῶν ζῴων ἀσθητικῶν, quod simul cum genere Humano in lucem eduxit ipsa Natura. Quod id ipsum inquit Gaius à quo sumit Justinianus, ubi ait^f, antiquius Jus Gentium cum ipso genere humano proditum esse. Prodere heic in lucem emittere seu educere denotat. Et quod genus humanum in lucem emisit simul cum Jure Naturali, id aliud quid esse præter rerum omnium parentem Rectoremque summum seu Numen ne quidem posse satis intelligi existimo. Atque huc spectat etiam illud Justiniani^g, Naturalia quidem jura, que apud omnes gentes peraquè observantur, divina quadam providentia constituta semper firma atque immutabilia permanent. Jam verò hanc ipsam amplexi sunt semper sententiam eamque, dum hac de re decernunt, solam Ebrai. Unde quoties de Juris Humani generis pariter communis capitibus

² Ad Instit. in princ. tit. de Lere Nat. & ad 9. sed Naturalia.

² Math. Wesenbeck. Paratit. tit. de Inst. & Jure.

^b In Prolog.

^c D. dist. tit. de Inst. & Jure l. 1. §. 3.

^d Fernand. Vespignus Ilust. Controvers. lib. 1. cap. 29. §. 14. Ad idem Ulpianus de Regimine Mundi part. 1. que §. 3. §. 1. §. c.

^e Instit. tit. de reum divis. §. singularium.

^f L. 1. D. de adquis. rerum dominio.

^g Instit. De Jure Nat. c. §. de Naturali.

capitibus loquuntur, dicere eis solenne est נצטו בני נח imperabantur Noachidis seu Noachi posteris, id est generi Humano & תרצ"ח משה ותרצ"ח *præcepta illa accepit Homo primus* seu Adam, à Numine scilicet, quæ נצטו בני נח *præcepta Noachidarum* sexcenties nuncupantur. Qua de re mox. Nimirum à Sanctissimo Numine in ipsis rerum primordiis homini imperata indicaraque fuisse Jura volunt quædam Naturalia quæ ex imperio divino nunquam non obligantur. Unde pro eo quod est in sacris literis *ambulavit cum Deo* dictum de Henoch^b & Noacho qui jure vixerunt Naturali, substituitur in paraphrasi Chaldaica Onkeli חלף ביראתא *ambulavit in timore Domini* atque in versionibus tum Saadix Gaon tum Judæorum Mauritanensium Arabicis *ambulavit ביראתא אללה* *in obedientia Dei*. Justos scilicet fuisse utrosque, quod & de Noacho expressim dicitur, sic indicari volunt, quoniam Imperantis præcepta simul cum ipsa rerum natura orta & per genus humanum propagata observabant. Illinc scelus erat Caini fratricidium, aliorum adulterium, ejusmodi alia quæ in Pentateucho ante Mosis tempora seu legem tabulis scripam, illicita fuisse constat. Unde etiam ad illud *Abraham^h plantavit nemus in Bersabee & invocavit ibi nomen domini Dei æterni* paraphrasis Hierosolymitana adjicit convivium ibi Abraham celebrasse, nec convivas locos suos reliquisse וכן דרוח בני ירחק וכלים ירחק *donec eos profelytos fecisset & via seculi illos docuisset*. Id est donec in Juris Naturalis ex imperio Numinis vim obtinentis observationis professionem eos reduxisset, jus illud hominum sociale explicatius docendo. Neque enim tunc temporis aliud significare potuit *profelytos facere*. Alia huc spectant in Genesis atque Exodi libris obvia. Sic tandem admissio juxta Philosophorum, Theologorum, Jurisconsultorum scita, Jus Naturale seu generis Humani commune ex Imperio ac dictatis Numinis sanctissimi pendere, confectarim habemus manifestum de Obligatione hætenus in præmissis quaesita. Nimirum Jus propriè dictum omnimodum est aut Divinum aut Humanum. Divinum seu ab ipso Numine immediatè indicatum, præstitutum, imperatumque

^a Genes. 5.
22. & 6. 9.

^b Genes. 22.
33.

tumque aut Naturale est quale jam memoravimus ipsisque hominibus initio cœvum, aut Positivum seu recentius ac postea ex utroque federe adjectum. Et utrumque est aut Obligativum, id est si Affirmatione sive Negatione expressâ prescriptum aut auctoritate humano Permissum, adeoque Permissivum dici solitum. Humanum appellamus quicquid ab Hominebus, quatenus Divinum sive quod Naturale est sive quod Naturali postmodum adjectum permittit, variatim superstrui addive solet. Jam vero de Obligatione Divini utriusque generis (rite scilicet & juxta modos ac limitationes ejusdem ad legislatoris sanctissimi mentem intellecti) adeoque de Naturalis Obligatione nemo dubitabit nisi qui simul Redibus universi Potestatem & Imperium nequaquam agnoverit. Ipse enim ut rerum omnium moderator summus & Bonum & Malum per se indicat, & hoc fugiendum, illud amplectendum imperat, adeoque ex sui natura & pro libitu obligat ut nil possit excogitari supra. Atque illinc planè habetur Causa Efficiens Juris Obligativi tam quantum Naturale est quam quantum Naturali in sacris literis adjectum. Unde & Jurâ Naturalia semper firma & immutabilia permanente, quæ scilicet divina quadam providentia constituta sunt rectè pronuntiavit olim Justinianus¹. Tametsi non desunt etiam Jurisconsulti qui Rationem humanam quæ simpliciter sumpta in objectis Juris Suasoria tantum est nec potestatem homine superiorem quæ est Imperatoria respiciunt, sicut quidem generatim *Jus Naturale esse immutabile*, sed adjiciunt², *quandiu Jus remanet, hoc est quandiu Jus illud naturalem habet rationem & æquitatem quibus justum dicitur. Veruntamen & mutabile erit quando subditiis columnis Rationis & æquitatis justum dissolvitur, quod accidit quando Rationes quæ æquum statuebant, aliis subortis causis novis, incipiunt minui & superantur alia majori æquitate.* Sic Petrus Gregorius, sic interdum alii. Quod sanè de Juris Naturalis Obligativi capite aliquo dictum, rationi perquam est dissonum. Nam quatenus ejusdem Juris capita obligant, id est quatenus eorum obligatio intelligitur juxta id quod voluit Deus legislator, omnimodam planè superant hominum potestatem nec

¹ Instit. tit. de Juri Nat. g. sed Naturalia.

² Petrus Gregorius Synonym. Juris universi lib. 11. cap. 1. §. 8.

Rationis eorum incerto omnino subjacent. Quod nemo non videt. Quod verò ad Permissivum jus Naturale attingit, adeoque ad Sanctiones Humanas aliter atque aliter in ejusdem objectis indies se habentes, & demùm ad Obligationem quã ad eas, quatenus Divinis non adversantur, observandas, pro vario rerumpublicarum moderamine, homines obligantur; Status hominum bifariam consideremus. Aut in seculis illis quæ leges à Numine adjectas anteverunt aut in eis quæ sequuntur. Prioribus illis in seculis cum jus aliud non habebatur præter Naturale, quicquid in obligativo Jure Naturali non continebatur, id ut ad permissivum spectaret necesse est. Permissivi autem Juris Naturalis Actus, quã huc spectant, duplicis erant generis; aut qui hominum singulis arbitrio naturalitèr seu à Numine relicti, humana aliqua constituritione, pacto, moribus aliterve ab hominibus coacti non sunt, aut qui sic ex ratione & consensu inito coerciti sunt ac illiciti facti tametsi tum singulis antea partèr liciti essent, tum postèa, pro diversa hominum potestate, ratione & consensu fieri possent rursum liciti. Prioris generis universos palam est liberè ex sui natura ac licitè exerceri à cunctis potuisse. Atque inter hosce nemo non videt Constitutiones ferendi, Pacta inveniendi, Mores ac Regiminum formulas introducendi atque hæc omnia pro hominum quorum intererat coetuum arbitrio temperandi, rescindiendi, revocandi actus similiter permissos. Quod verò ad Posterioris attingit generis; simulatque ex ejusmodi permissione quid ab hominibus sociatis coercitum, vetitum seu constitutum est, ad illud in quod sic consenserant ipsi (sive pacto, sive deditione, sive aliter) & quicquid civilitèr ita est novatum, juxta modos & temperamenta quibus præscriptum est, observandum obligatos esse quotquot & quatenus civilitèr consenserant universos, esse solet in confesso. At undenam Obligatio ista? scilicet à Natura parente actus ejusmodi antea permissi sunt. Atqui Obligationem ex simplici hominum ratione & consensu, absque superioris imperio, nasci nequire in antè dictis ostenditur. A Numinis igitur, id est homine superioris imperio, etiam in hisce petendus est obligationis ortus, adeoque ex capitibus ali-

quibus

quibus Juris Naturalis Obligativi. Nam permiffi erant hominibus actus de quibus loquimur tum pro libitu exercere tum ex confenfu mutuo inhibere fuamque, five pacto invicem pariter iniro five principibus qui res moderarentur conftitutis, minuere libertatem; quod ne quidem fatiſ intelligi poſſe viderur, dum, ut heic ſemper, Jus & Officii debitonem ſpectamus, niſi & adjicias etiam ex ipſius qui ut homine ſuperior permitrit autoritate ac Imperio, inhibitioni ejuſmodi ac libertatiſ diminutioni Obligationem acceſſiſſe. Sic Obligatio qua obtemperandum eſt decretis aut ſenatuſconſultis, ex permiſſione decurionibus ſeu corporis alicujus ſociis invicem haecenus paribus à prinipe indulta, latis, ex ipſius principis autoritate ac imperio pendet, qui dum permittit pro eorum libitu decreta legesque tum ferre tum reſcindere, æque etiam in ipſa permiſſione vult ſic latas leges, uſque dum ex eadem ſimilitèr permiſſione reſcindantur, obſervari, id eſt obligationem inducere. Juris autem Naturalis Obligativi capita, quorum in hanc rem erat tunc uſus, fuere *Pactis ac Regiminum formulis civiliter initiſ ſtandum, Fidem ſervandam* & quæ ſimilitèr ſonant. Quomodo autem ea in capitibus Juris hujus juxta Ebraeos ſint reperta, in ſequentibus videbimus. Ita pactis & legibus hominum poſitivis ſeu civilibus incrat Obligatio quidem Naturalis, id eſt planè Divina, ſi cauſam ejuſdem efficientem juxta jam dicta reſpicimus. Quæ tamen etiam Civilis rectè dicitur dum ab objecto civili cui accedit denominatur. Reſumere heic paululumque ampliare liceat ſimilitudinem illam quam viri aliquot maximè in ſchola celebres habent capitum Juris Naturalis obligativi ſeu Principiorum practicorum, & Principiorum theorematumque ipſis principiis non minus certorum in demonſtrativis, veluti in Mathematicis. Ipſa Principia ac theoremata ejuſmodi in Mathematicis perpetuò vera ſunt & ſtudioſi ſeu artiſticis aſſenſum etiam extorquent, adeoque quaſi obligant. Ceterum quaſi etiam permiſſum eſt ea conſtruire quæ in Problematis deſignari ſolent. Atque Problematum diagrammatumque juxta ea tandem conſtructorum veritas & certitudo, quæ Obligationis perpetuæ item fatiſ heic inſtar eſt, ex principiis illis ac

theorematis nunquam non est demonstranda. Quomodo-
 dum & heic Obligatio ad ea atinens quæ ex Jure Permi-
 sivo (ante legem divinam aliquam aliam Naturali adjectam)
 ab hominibus constituta sunt, ex principiis & capitibus pe-
 tenda erant Juris Naturalis Obligativi. Jam verò in Seculis
 quæ legem scriptam seu Mosaicam sequuta sunt, aliæ accesserunt
 quidem Obligationes in utroque federe repertæ. At interea
 quicquid ex Permissione diversimodè inter homines civili-
 tèr ac ritè juxta varias regiminum formulas, ab ipsis solum
 sic per modum determinationis ^m, ut in scholis lo-
 quuntur, constitutum est ut nec Naturali nec Positivo quod
 Divinum est Juri adverteatur, id etiam ex ejusdem Juris quod
 tum Naturale est tum in Numinis positivo seu scripto re-
 petitur capitibus, Obligationis, secundum multiplices constitui-
 onis modos ac temperamenta, vim sortitur. Juxta illud Apo-
 stoli ⁿ; *Non est potestas nisi à Deo. Et quæ potestates
 sunt, à Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Deo
 ordinationi resistit.* Sed hac de re consulendi scriptores qui de
 legum Civilium seu Humanarum ex permissione quam dix-
 imus latarum Obligatione earundemque observandarum ex
 conscientia debitione accuratius egerunt, ut præter eos qui
 ad dictum locum & ad S. Thomam scripsere & Casus ex-
 plicant ex professo Conscientiæ, Franciscus Suarez ^o, Ludovi-
 cus Carbo ^p, Adamus Contzenus ^q, Claudius Carninius ^r,
 Azorius ^s, id genus alii. Et Carninius expressim, *Nunquam
 violatur lex humana (ritè lata & quæ revera lex fuerit) quin
 simul infringatur illi implicitè annexa & involuta lex illa
 præfata Apostolica, Naturalis, Divina & Evangelica.* Scio
 quidem non deesse viros ^t gravissimos qui legibus iuste in-
 terdum civilibus obligationem conscientiæ negant tametsi vim
 retineant nec Juri Naturali seu Divino sint omninò adver-
 sæ. Sed quæ hætenus dicta sunt & autores jam citati id nò
 fallor satis refellunt.

ⁿ S. Thomas
 1. secundæ q.
 95. art. 2. &c.

^o Ad Roma-
 nos cap. 13. r.
^o De legibus
 lib. 1.

^p De legibus
 lib. 6. diff. 16.
 & lib. 7. diff.
 1. &c.

^q Politicorum
 lib. 5. cap. 8.

^r In Oppo-
 sitione Tur-
 ris Babel part.
 1. cap. 18. &
 seq.

^s Infit. Mo-
 ral. lib. 5. cap.
 6. & vide Bel-
 larminum de
 Romano Pen-
 itentiæ lib. 4.
 cap. 20.

^t Vide Na-
 var. in Asto-
 nalicæ cap. 23.
 et lib. 1. Con-
 sil. 3.

CAP. IX.

Quomodo Juris Naturalis seu Universalis Capita Humano generi, ex imperio ac indicatione Divina, innotescere velint Ebræi. Eorum item uti & Paganorum atque Kholzum Malumedanz seu Arabum tum Christianæ de Intellectu Agente, quæ huc spectet, scientiæ receptæ.

Riusquam autem Capitum Juris Naturalis, juxta jam dicta adeoque juxta sententiam Ebræorum, à Numine præstituti singularium designationem innotuit, instituto consensum esse duximus ut de Modo quo hominibus Jus illud, quatecunque demum fuerit, innotuisse voluit illi, videamus. Rerum scilicet innotuit eorum fit. Nec litteris mandatum esse aliquod Jus ante Mosis tempora omninò reperitur; nisi fabellis de Razielis libro Adæ tradito ^u arque id genus aliis credere velis. Quomodo igitur velint ut generi Humano patefacta sint capita illa Juris Naturalia seu Numinis rerum creationi cœva placita (ut cunque postmodum sacris literis inter alia mixtim conscripta) indicandum. Solenne est in libris eorum Juridicis, quod & suprà memoravimus, imperata esse Capita hæc Noachidis ^z (quo nomine genus humanum universum eis venit) ac imperata esse Adæ ^r seu primo parenti. Unde & hæc nunquam non volunt obligare. Hoc autem bifariam concipi potest. Aut scilicet intelligere eos ejusdem Juris capita tum in ipsis rerum innotuit tum in ea que sunt post diluvium instauratione Humano generi, ipsa Sanctissima Numinis Voce, fuisse imperata atque ad posteros per Traditionem solum inde manasse; aut tum fuisse Humano generi in ipsa creatione præstituta, tum Animæ simul cuique Rationali facultatem ejusmodi inditam naturalitèr esse ut homini cuiuslibet mentis non depravatz nec malè se habenti ac diligenter satis & ritè intuenti, ea quæ sic imperata sunt nec unquam sint non observanda; sicut & in demonstrativis principia ac theoremata, indicentur & sint manifesta. De modo juxta eos priori, si nil aliud

^u Z. h. v. in Berelich fol. 55. editionis Maniniana.

^z Genes. Babylon. ad vit. Sanhedrin e. 7. fol. 56. b. &c.
^r Maimonid. b. d. c. Melachim cap. 9. &c.

obstet,

obscet, non obscure videtur liquere ex ipsa locutionis genere dum de Imperatis sic verba faciunt. At & alia habent ipsi quæ etiam posteriorem simul admittunt. Philoni Judæo² lex Naturalis *לֹא אֱדָוָרָתוֹ פְּסוּקָה עַל אֱדָוָרָתוֹ לִשְׁמוֹנָה עָשָׂר מִצְוֹת* ab Immortali Natura in mente immortalis exarata dicitur.

Sed & Præcepta Naturalia interdum vocant² *שְׁשָׁנֵי מִצְוֹת*

פְּרָטִים præcepta que manifesta sunt apud omnes gentes,

& *שְׁנֵי עָשָׂר מִצְוֹת* præcepta intellectiva. Nimirum ex de-

bita Intellectus humani operatione & assidua Intellectus Agen-

tis (qualisnam is illis sit, statim ostendimus) ope & auxilio

ea quæ sic imperata sunt seu naturalitèr habentur observan-

da, uti & principia cetera omnia & conclusiones circa quas

versatur intellectus humanus, indicari, dignosci & veluti

intus legi (quatenus scilicet dignoscuntur) inveniunt. Intel-

lectus autem Agens, id est *הַמַּעַל שֶׁכֵּל*, illis est, aut Num-

men ipsum aut (juxta disciplinam eis recentiorem) Intelligentia

omnium postrema, quam⁴ *הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַנְּמוּנִים*

seu *seperatarum Intelligentiarum postremam* occupant & mi-

nistrum intermedium faciunt qui, vi atque autoritate à Numi-

ne derivatâ, mentem humanam in actu intelligendi illuminet.

Sibi autem ipsum Numen sine Intermedio esse interdum ai-

unt⁴ Intellectum hunc Agentem, velut ex prerogativa gentis,

ceteris, Intelligentiam illam quam diximus. Et de utroque

pariter capiunt illud⁵ *In lumine tuo videbimus lumen* quod

אֵשֶׁר יִשְׁעֵךָ כִּי בְּשֵׁעַ הַשָּׁמַיִם

Moses Maimonides⁶ interpretatur *Intellectu qua à se infinit.* Et R. Aben Tyb-

bon⁸ de Intellectu agente sic extra hominem ipsum posito,

מוֹצְאוֹ שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל כִּי שֶׁנֶּצֶחַ הַשָּׁמַיִם אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

הַמַּעַל שֶׁכֵּל הַמַּעַל מִן הַחַכְמָה אֵל הַמַּעַל וְהָאֵל הַחַכְמָה שֶׁכֵּל

² Lib. Quod omnis Provis lib.

³ Aben Tybon in Ruach hachen cap. 6.

⁴ R. Simon in Logic cap. 8.

⁵ Aben Tybon in Ruach hachen c. 3.

⁶ et videtur c. 1. Iohannem in Sepher Cori part. 1. c. 87. part. 4. cap. 15. c. 5.

⁷ cap. 10. 12. et 14. Aida

⁸ Mos. Maimonides in More Nebochim part. 2. cap. 4.

⁹ R. Isac Ben Moser in dis. Cabalistic de Anima

cap. 7. 21. c. 25. et videtur notas Iosephi Poisin ad cap.

¹⁰ 7.

¹¹ Psalm. 36.

¹² 9.

¹³ More Nebochim part. 2. cap. 4. c. 6. et 12.

¹⁴ et part. 3. cap. 52.

¹⁵ Ruach hachen. cap. 3.

men ipsam sive Intelligentiam quam vocant Postremam, ut
 minime per Somnium, non aliter ritè intelligendi actum men-
 ti habere. Super præstare quàm Solem seu corpus Luci-
 dum Oculo videndi actum. Atque ut in lumine claro &
 quemadmodum oportet incidente, oculo nullo modo se malè
 haberi nec in eodem modo posita objecta rectè satis internof-
 cuntur, quod non fit in tenebris, aut obscuro lumine, aut
 oculo agro aut malè sive se habente sive collocato, ita cri-
 am menti seu intellectui humano non depravato ac diligen-
 tiàs intueri Intellectus Agentis ope illuminante, Imperata illa
 quæ ex Naturæ parentis instituto sunt observanda uti & ce-
 tera etiam intellectus objecta (tam scilicet Vera ac falsa quàm
 Bona & mala) indicari; Depravatam autem mentem,
 etiam & Intellectum Humanum qualemcunque, citra ejusmo-
 di opem, in Imperatis illis ceterisque ritè discernendis pla-
 nè hallucinari. Nimirum ut Oculo à Sole seu ex radiis so-
 laribus in Horologio aliterve horæ ad amissim demonstrantur,
 ita velut in appensa ob Intellectum Humanum perpetuè ta-
 bula seu libro expanso indicari ei ritè disposito (ex Intel-
 lectus qualem diximus Agentis subsidio, quo phantasmata ritè
 intelligibilia fiunt) Præcepta illa seu Jura Naturalia, ut per-
 petuè Obligantia, quemadmodum etiam cetera quæ humano
 arbitrio Permissa. Neque verò Principia Generalia tantùm,
 qualia sunt, Bonum amplectendum, Malum fugiendum, Ho-
 nore vivendum, sed & Conclusiones & Propositiones quibus
 quænam particulariis Bona, quænam Mala ex natura sui, id est
 ex Naturæ parentis placito ac imperio, habenda fuerint, hoc mo-
 do hominibus primis sequensque sequentibus, juxta jam dicta,
 indicari atque imperari asserunt. Quod ex sequentibus facile
 constabit. Nec quod societati humanæ optimè conservandæ
 conducatur Præceptum ullum ita prætermittere sibi videntur.
 Atque ita demùm ex perpetua Indicatione simul atque Im-
 perio Numinis, Præcepta Juris Naturalis haberi volunt, non
 aliter atque objecta visus à luce indicari quæ tantum cæciti-
 entibus, lusciosis, myopibus, aut neutiquam omninò ut ma-
 lè nitè cernuntur. Sane quod habent si de intellectu A-
 gente, eorum namque non omninò esse animæ humanæ poten-
 tiam

^m Apud Clement, Strom. 5. & Euseb. prepar. Evangelic. lib. 13. cap. 13.

ⁿ Epist. 66. & videtur Joann. Saruborienus, in Metaphysicis lib. 4. cap. 16.

^o De Vita sua lib. 5. cap. 26.

^p Vide Sextum Empiricum Advers. Mathematic. lib. 6. &c.

^q De Republica lib. 6.

^r Lib. de Phantasie & Intellectu.

^s De Anima lib. 1. cap. de Intellectu agente & lib. 2. cap. 25. 20. &c.

^t Apud Iordan. Philosophum ad Arist. lib. 3. de Anima cap. 5.

^u De Anima lib. 3. text. 20.

^v De Anima lib. 3. cap. 25.

^w De Anima cap. 10. & Metaphysic. tract. 9. cap. 4.

^x Ad 3. de Anima Com. 5. & Metaphysic. tract. 4.

^y Apud Albertum Magnum Summ. part. 2.

tiam seu partem magis atque ipse Sol est Oculi sed illud Numen ipsum sive ministrum Numinis (quod hinc in idem recidit) separatum, velut Angelum seu Intelligentiam personam humano assistentem, novum aut ipsis singulare non esse sciuntus omnes. Nam tum inter Paganos atque Mahomedanos tum etiam inter Christianos olim tantundem obtinuisse comperimus. Certè admodum affine est illud Epicharmi ^m

Ο' δέ γ' ε' τ' αὐθράπων λόγῳ περιεχ' ὑπὸ τῶν ἑῶν λόγῳ

Ipseque humana ratio nata est ex ratione Dei. Et Seneca ⁿ Ratio nihil aliud est quam in corpore Humanum pars divini spiritus mersa. Antoninus ^o item imperator & philosophus, vivere cum Diis, seu ut hominem oportet, animam dicit περιεχει ὅσα βύλας) ὁ δαίμων οἱ ἐκάστω προσάπτει ἡ ἡμέτερα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, ἀπόασαμυ εἰαυτῷ. ἔτι οἱ ἐβίη ὁ ἕκαστος ἡς ἔ' λόγῳ ἀγενεῖα ἐα γὰρ Genio seu demoni, quem Jupiter in presertim & ducem unicuique dedit, placeant. Is autem est Divinae Naturae particula, scilicet uniuscujusque Mens & ratio. Ejusmodi alia non ita raro occurrunt in paganorum ^p scriptis. Sed expressius adstipulantur haec Plato ^q, Priscianus Lydus ^r, Alexander Aphrodisaeus ^s, Marinus Neapolitanus ^t. Quin & Aristoteles ^u ipse in partes interdum trahitur. Proximè etiam huic sententiae accedit Themistius ^v. Neque ita diversum innuit ille quisquis fuit Pimandre Hermeti tributi autor, dum de cratere & procerbo divino loquitur quo ritè accepto adhibitoque homines cognitionis participes fieri ait; sine eo autem, planè manere nescios ἐπὶ τὴ γένεσιν ἔ' ὑπὸ τῶν ἀδ' ad quid geniti sint & à quibus. Consonam Arabum sententiam habemus ex Avicenna ^w, Averroce ^x, Algazele ^y, aliis, qui, tametsi de ipsa Intelligentia ejusve gradu quae Intellectus Agentis juxta jam dicta hominibus officium praestet, minime satis consentiant, septimum tamen quid ex Numinis ordinatione & praescripto illi decere uno diditant ore. Nec formam humanam illud esse ejusve partem aliquam sed divinius quid, statuunt. Unde & ad calcem tractatum aliquot aephalorum de Dialectica & Metaphysica inter codices quantivis pretii Arabicos complures

Mss. quibus nuper, ut pro summa sua magnificentia assoleat, Bibliothecam Oxoniensem donavit Reverendissimus ac Præstantissimus præsul Guilielmus Archiepiscopus Cantuariensis, haberi memini hexastichon rhythmicum.

لم يصع للمنتقى بالاسان
ولم يكن يرقم بالبينان
لجل من حدك الذي هدانا
دخلك لتصدقك الذي دعانا
لذي سبيل الحق والايهان
بما وضع لحدية والبرهان

Quod sonat, locum non habet Ratiocinatio in homine neque intra ejusdem structuram formatur. Sed à Deo O. M. qui dirigit nos, venit disciplina illa qua nos vocat in viam veritatis & certitudinis per illuminationem probationis & demonstrationis. Atque idem est, quantum ad id quod jam de Intellectu humano consideramus, sive Numini ipsi, ut heic, sive ministerio angelico à Numine præstituto, ut Arabum plerique, intellectus agentis officium tribuatur. Utroque enim modo pariter animæ partem seu facultatem negatur illum esse. Sed planè manationem solummodo seu irradiationem asseritur esse divinam. Tam verò de Arabum quam Paganorum sententia, si quis plura cupiat, adeat Joannem Philoponum^b Albertum Magnum^c, Bonaventuram^d Jacobum Zabarella^e & qui ad caput quintum terti de Anima scribunt. Sed ante alios, Fortonium Lyceum, qui data opera^f atque copiosius ea de re disputat. Quod vero spectat tandem ad opinionem hac de re Scholarum Christianarum, ea cernitur aut in illis quæ quadringentis aut circiter abhinc annis florere aut in illis quæ recentiores sunt. Non partem animæ seu ejusce facultatem fuisse Intellectum Agentem, sed ipsum Numen sanctissimum quod immediatè illuminaret, statuere vetustiores ille scholæ. Saltem ita statuerunt Oxoniensis & Parisiensis Academiæ viri quadringentis abhinc aut circiter annis

^b In 3. de Anima cap. 5.

^c Summ. part. 2. seu de homine.

^d In sent. 2. dist. 24. q. 4.

^e Lib. de Mente humana, & De Intellectu Agentis lib. 2.

perquam celebres adversamque sententiam tunc invalescentem velut planè novitiam acriter impugnarunt. Robertum dico Episcopum Lincolnensem, Guilielmum Arvernum Episcopum Parisiensem, Adamum de Marisco, id genus alios. Qua de re etiam egregium Rogeri Baconi philosophi, Theologi ac Mathematici summi testimonium attexere visum est. *Quia*

In lib. Ass. de scientiarum Utilitate ad Clement. P. P. 4. cap. 28. ita etiam in lib. de Sapientia ejusque Impedimentis persuas. 1. pag. 2. cap. 5.

à Deo est tota Philosophorum illustratio (sic ille) ostenda quod intellectu agens est Deus principaliter & secundario angeli qui illuminant nos: Nam Deus respectu Anima est sicut Sol respectu Oculi corporalis, & angeli sicut Stella. Et non solum ostendo illud propter meam intentionem heic sed propter evacuationem unius maximi Erroris qui fit in Theologia & Philosophia. Nam Omnes Moderni dicunt quod Intellectus Agens in animas nostras & illuminans eas est pars anima, ita quod in anima sint dua partes, agens scilicet & passibilis. Et intellectus possibilis vocatur qui est in potentia ad scientiam & non habet eam de se; sed quando recipit species rerum & agens insuit & illuminat ipsum tunc nascitur scientia in eo. Et hoc est verum. Sed falsum est quod Agens, sit pars Anima. Nam hoc est penitus impossibile sicut ibi (de alio loquitur Opere quod Minus vocatur) ostendo per auctoritates & rationes sufficientes. Et Omnes Sapientes Antiqui & qui adhuc remanserunt, usque ad tempora nostra dixerunt quod fuit Deus. Unde ego bis audivi venerabilem antistitem Parisiensis ecclesie, dominum Guilielmum Arvernensem (Guilielmum Arvernum Episcopum Parisiensem^b cujus opera prostant innuit) congregatâ universitate coram eo, reprobare eos & disputare cum eis. Et probavit per aliquas rationes quas pono quod omnes erraverunt. Dominus vero Robertus Episcopus Lincolnensis & frater Adam de Marisco majore, clerici de mundo & perfecti in sapientia divina & humana hoc idem firmaverunt; unde quando per temptationem & derisionem aliqui minores presumptuose quaesierunt à fratre Adam, quid est Intellectus Agens, respondet Corvus Heliâ. Volens per hoc dicere quod fuit Deus vel Angelus. Sed noluit exprimere quia tentando & non propter sapientiam quaesiverunt. Vides heic tum tenacissimos fuisse viros tunc in scholis Christianis eximios sententiae

^b Consultam eam part. 2. de Universo part. 3. cap. 3.

¹ Vide sis eam in Poster. Analytic. lib. 1. cap. 1. Venetis 1504.

sententiæ illius de Intellectu Agente Ebraeorum supparis, tunc eam pro antiquissima tunc habitam & retrò seculis receptiori. Floruit Rogerus Baconis sub annum Christi MCCXC. Illi quos memorat, paulò vetustiores, sub annum M C C L. Desistere autem seu minui tunc coepit, ut ex Baconi verbis liquet, sententia illa quæ &, post Guilielmi Episcopi Parisiensis tempora, à successore ejus tantum non proximo, Ste-

phano II publicè Parisiis anno M C C L X X. damnata est, cum aliis inde pendentibus dogmatibus. Scilicet inter Errores tunc damnatos numerantur hi¹ de Anima & Intellectu, *Quod Intellectus non est forma corporis nisi sicut nauta navis, nec est perfectio essentialis hominis.* Item *quod intellectus est unus numero omnium, licet omnino separatur à corpore hoc, non tamen ab omni,* Item *quod nos pejor vel melius intelligimus, hoc provenit ex intellectu passivo quem dicunt esse potentiam sensitivam.* Error est, quia hic ponit unum intellectum in omnibus aut æqualitatem in omnibus animalibus.

Adè ut inde magis invalescere coepit sententia altera, nempe Intellectum Agentem esse partem Animæ seu naturalem ejusdem facultatem, aut non formatam separatam seu assistentem sed informantem ut in scholis loquuntur. Ea de re videlicet primis Albertum Magnum^h & discipulum ejusⁱ S. Thomam, cum in Summa^l tum in opusculo de Unitate Intellectus contra Averroistas alibi^m, uti & Alexandrum Halensemⁿ ac ejusdem discipulum Bonaventuram^o præter horum sequaces avi ceteros. Et Henricus Gandavensis postea expressim de

Intellectu agente, inquit^p, plurimæ erant opiniones, sed in summa quoddam duo. Quoniam quidam dicebant, quod erat intelligentia separata alia à possibili. Alii verò communius, quod agens & possibile sunt due potentie anime. Sed deum ne præberet sententia illa vetustior ansam propagandi Hæresin qua negatum est substantiam animæ rationalis seu intellectivæ verè ac per se humani corporis esse formam; aliæque de tunc duntaxat generi humano anima intellectrice assistente placita^q asserendi, ideo opinor è scholis Christianorum fermè sumnota est. Hæresis illa damnatur in Concilio Viennensi^r, utpote quæ ex Græcis & Arabibus de-

¹ Habentur ad calcem Editionum aliquot Petri Lombardi, & in Bibliothec. Patrum Edit. Paris. 2. & 3. tom. 4.

^h In Compend. Theologia lib. 2. cap. 46. & In summa part. 2.

ⁱ 1. prime, quæst. 79. art. 4.

ⁿ Contra Gentiles lib. 2. cap. 59.

^o Summ. 2. quæst. 69. membr. 2. art. 3.

^p In scit. 2. dist. 24. quæst. 4.

^q Quodlibet. 8. quæst. 12.

^r Videtur Catalog. Concilior. ad lib. 2. de Anima c. 1. quæst. 7. art. 2.

^s Clementin. sit. de summa Trinit. c. 1. & Petri.

sumta seculo jam indicato invalescere cœperat. Et qui sententiam illam de Intellectu separato rejiciunt sunt passim obuii in Commentariis de Anima. Tametsi sint etiam nupcri seculi phillosophi celebres ⁹ qui eam velint revocatum. Ceterùm & qui animæ humanæ partem esse faciunt, ipsi assistentem seu perpetuo indicantem intellectum Deum itidem esse volunt, à quo lumen intellectuale ea partitipos, ut Thomæ ¹ verba sunt; qui item, inde, quemadmodum & alii, legem Naturalem participationem legis æternæ in rationali creatura (ut capite superiori etiam occurrit) appellat. Unde, inquit ², cum David ³ dixisset *sacrificate sacrificium Justitiæ, quasi quibusdam quærentibus qua sunt justitiæ opera, subjungit, multi dicunt quic ostendit nobis bonæ cui* *questioni respondens dicit, signatum est super nos lumen vultus tui Domine; quasi lumen Rationis Naturalis quo discernimus quid sit bonum & quid malum (quod pertinet ad Naturalem legem) nil aliud sit quam impressio divini luminis in nobis.* Atque ad hunc modum intelligi solet illud D. Pauli ⁴ de lege naturali in cordibus hominum scripta & consimiles ea de re locutiones quæ apud Patres occurrunt. Quomocumque autem physicè circa hæc fuerit statuendum, certè in idem fati recidit, quantum ad rem quæ præ manibus est, sive Numen ipsum sive Ministrum aliquem ex ejusdem autoritate intermedium sive Animæ Humanæ Partem seu Facultatem Intellectum Agentem facias, cum scilicet etiam qui partem seu facultatem Animæ illum faciunt, ipsi à Numine veit Oculo à sole Lumen intelligendi affulgerè decernant, adeoque quæ naturalitè Bona sint, quæ Mala, ab ejusmodi illuminatione divina Rationi ac Intellectui humano ritè disposito per Indicationem cum Imperio insinuari. Atque is sane sensus est Ebræorum, unde & supremam illuminationis qualis dicta est maximè clarioris & perfectioris causam seu divinitatem quæ huc spectat sexcenties in commentariis מן שׁוֹן id est *presentium* seu *majestatem divinam* (verbum sonat ac si diceret *habitationem* ⁵ dei in homine) non rarè etiam שׁוֹן מן *spiritum sanctum* ⁶ (nti & Mahumedani ⁷) appellant, graduumque ejusdem discrimina faciunt. Atque

Per

⁹ Ivo, Zabarella lib. de Assente agente cap. 13. Cudovius apud Iul. Scaliger. Exercit. 307.

Sell. 30. 10. ann. Bodin. Theatr. Naturæ lib. 4. hii apud Fortunat. Licetium de Intellectu agente l. 2. c. 1.

¹ 1. prime quæst. 79. art. 7.

² 1. Secunde quæst. 91. art. 2.

³ Psalm. 4.

⁴ Ad Romanos cap. 2.

⁵ Videbis V. C. Daniel. Heinsius in Arist. arch. socio cap. 15. & 18.

⁶ Gomar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 1. fil. 11.

⁷ & c. Et vide S. Hieronymum. ad Esaiam lib. 11. cap. 40.

⁸ Avicen in trall. 10. Metaphysic. cap. 2. & in Opusculis Arabicis.

& vide Averroem in epis. Metaphysic. trall. 4.

⁹ & vide Averroem in epis. Metaphysic. trall. 4.

per intervallum illud, quod rerum conditum & tempora Mo-
saica intervenit, praesentiam illam divinam, seu Juris natu-
ralis Lumen Sethianis in posteris Adæ & Semianis in poste-
ris Noachi præ aliis maximè volunt affulsisse. Scilicet in illis
סגולה^a seu successionem peculiarem & populum אֲשֵׁרֵינוּ
seu אֲשֵׁרֵינוּ id est *seclum*, seu ut dicere solemus *ecclesiam*
visibilem, habitum. Hisce etiam accessisse ex aliis gentibus al-
lios. Nam memorant^b prophetas aliquot seculo in illo do-
cuisse אומות העולם *populos* seu *gentes Mundi*. Septem
nempe enumerant. Bileamum seu Balaamum^c ejusque pa-
trem, Jobum, Eliphazum Temanitem^d, Baldadem Shuci-
tem^e, Tzopharum Namathitem^f, & Eliam Barcalidem
Bazitem^g quos omnes sub Mosis ævum collocant nonnulli.
De sequenti autem tempore dictum habetur^h משה
על אומות העולם אוליך לך משה א מוֹסֵה
deinceps non requiescit presentia seu majestas divina (solen-
nis est loquutio ubi ejusdem absentiam seu illuminatio-
nis qualem diximus negationem innuunt) *gentibus Mundi*
seu Paganis. Nimirum raro affulsisse eam postea aliis præ-
ter seipfos volunt. Quid autem senserint de Paganisⁱ qui
jura Naturalia Luminæ Naturæ parentis adjuti cognoue-
rint observaverintque, tum ante tetigimus tum libro sex-
to plura dicimus. Et ad Capicum tandem Designationem
transimus.

^a Videfit R.
Ibidam in
Sepher Coz-
zi part. 1. 9.
63. &c.

^b Gemar. B. l.
bylon. ad tit.
Baba Bathra
cap. 1. fol. 15.
a.

^c Numer. 22.
3.

^d Job 4. 2.

^e Ibid. 8. 1.

^f Ibid. 11. 1.

^g Ibid. 32. 2.

^h Gloss. ad ci-
tat. tit. Baba
Bathra, &

videfit Gons-
ram Babylon.
ad tit. Aboda
Zara cap. 1.
fol. 3. a.

CAP. X.

Singularia Juris Naturalis seu Universalis, quod & Noachidarum dicitur, juxta Ebraeorum disciplinam Capita, quae Majora sunt seu Illustriora, generatim indicantur. Et de Nomine Noachidarum. Tum item de horum Silentio tum de Mentione obvia apud Scriptores Christianos.

*1 In Epist.
ad Romanos
cap. 5.*

Apita Juris Naturalis seu Universalis, juxta Ebraeos, designaturo subit in mentem illud S. Ambrosii, *Lexⁱ Naturalis Tres habet Partes, cujus Prima haec est, ut agnitus honoretur Creator, nec ejus Claritas & Majestas alicui de Creaturis deputetur. Secunda autem pars est Moralit, hoc est, ut Bene Vivatur, modestiâ gubernante. Congruit enim homini habenti notitiam creatoris vitam suam lege frenare, ne. frustretur agnitio. Tertia verò Pars est Docibilis, ut notitia Creatoris Dei & exemplum morum ceteris tradatur, ut discant quemadmodum apud Creatorem meritum collocatur.* Certè hujus heic sensui quàm propè accessisse Ebraeos, sequentia luculentèr satis ostendunt. Juris Naturalis seu omnium hominum Communis, juxta eos, Capita sunt alia, ut superius memoratur, Majora atque Illustriora, alia Minora seu Obscuriora. Majora atque Illustriora numero continentur septenario. Horum bina sunt *למקדונו* *בן* seu *inter Hominem & Numen sanctissimum*; quibus scilicet agnoscatur honoreturque Creator. Quatuor *לרצונו* *בן* *inter Hominem & proximum suum*; seu ad Hominum inter se invicem mores spectant. Septimum demùm immanem erga alia animalia crudelitatem Interdicit. Ordine hujusmodi recenseri plerumque solent

I. *על עבודתו* *על* *de Cultu extraneo.*

II. *על ברכתו* *על* *de Maledictione Nominis sanctissimi seu Numinis.*

III. *על שפיכות דמים* *על* *de Effusione Sanguinis seu Homicidio.*

IV.

IV. על גילוי טוהר *de Revelatione Turpitudinum seu Turpitudine ex concubitu.*

V. על גנב *de Furto ac Rapina.*

VI. על יחוינות *de Judiciis seu Regimine forisfi ac Obedientia Civili.*

VII. על אבר בן חיה *de Membro animalis viventis non comedendo.*

Priora Sex in ipsis rerum initiis homini imperata à Numine esse aiunt^b; velut primordiale legem & matricem omnium praeceptorum Dei quemadmodum ea quae primis parentibus imperabantur vocat Tertullianus^c. Adcoque pro Naturalibus seu Universalibus sumunt & nunquam non obtinentibus. Id quod pariter etiam de Septimo dici quidem possit. Sed quoniam cum Christianis non paucis existimant itidem ipsi, ante Diluvium, Carnis esum non omnino homini permittum esse, ita ut interdictum singulare de Membro Animalis Uiventis planè supervacaneum tunc fuisset, quod tamen postea eliciunt ex carnis cum sanguine esu interdicto Noacho & filiis ejus ubi^m carnis esus expressim indulgetur; Ideo hoc à Noachi tempore tantum solent auspiciari, utcumque esset generali lege qua carnes in escam non permittebantur ante involutum. Sed ea de re plura alibiⁿ. Nuncupari autem simul omnia hæc ad genus humanum sic attinentia נח בני נח *Præcepta Noachidarum seu filiorum aut liberorum Noachi* aliquoties jam diximus. Hoc verò nomine licet etiam ipsi pariter atque alii omnes palàm, si genus spectes, coniteantur, nihilo secùs, ut seipfos velut populum Numini peculiarem à ceteris segregent, praeceptorum interim corpus scripto Mosaico insertum velut sibi peculiare habentes, Gentes tantum ceteras signantibus ita vocare solent, quemadmodum etiam אומות simpliciter, id est, *populos seu gentes* atque אומות העולם *gentes seu populos mundi* atque אומות נח id est *Gentes seu Barbaros*; uti etiam in sacris libris נח אומות seu *Gentes* passim occurrit pro aliis præter Ebræos Gentibus, sicut

^b *Mabonid, Israh, Melachim, cap. 9.*

^c *Adversus Judæos cap. 2.*

^m *Genes. 9. 3. & 4.*

ⁿ *Lib. 5. cap. præ postremo.*

honore plura libro septimo, ubi de Minoribus seu obscurioribus Juris Naturalis capitibus agitur. Ut verò PRÆCEPTA illa Illustriora Septem, sacro veluti carmine designata, memoria facilius retinerentur atque in rerum primordiorum aliquatenus historia inde tum lectori agnoscerentur tum auditori, idem

* Cap. 16.

ex veterrimo instituto fiebat ut comma hoc 2° Genesi^a desumptum in usum ejusmodi adhiberetur, *Et præcepit Dominus Deme ipsi Adam dicens de omni ligno horti comedendo comedes.*

^b In Sepher
Coari part. 3.
573-

Rabbi Jehuda Ben Samuel verba faciens de commatis sacri sermone in res hujusmodi adhiberi solitis כמאן, inquit^b,

ששע פסוק יצו ה' אלוהים על האדם לאמר סימן לטבע מצוה שנצטוו בני נח ויצו אלן הרמקן ה' ברבם חסותי אלהים ו עז על האדם ו ששיבת רשעים לאמר ו גלה ערות מכל עץ הגן וז גול אבל תאכל וז אמר כן הוי כמח דפק בן אלו הענין וכן פסוק חוה אכל תעם קבלה בשבע המצות תאלה סממן וזוה בפסוק חוה בסממן ששיקל עליהם וזוה

quemadmodum cum auditur comma illud & præcepit Dominus Deus ipsi Adam dicens &c. signum est seu indicatio

septem præceptorum qua Noachidis imperata sunt. Et PRÆ-

CEPIT sc̄e demorat Judicia, seu Præceptum de Judiciis (quo-

nia in eis præceptio est atque imperium) DOMINUS,

præceptum de non maledicendo Nomini seu Numini sanctissimo;

DEUS, interdictum Cultus Extranei seu Idololatriæ; IPSI A-

DE seu HOMINI, interdictum Homicidii; DICENS,

interdictum Incestus (quia sc̄ilicet dicit dominus alibi^c in-

* Levit. 3. 1.

crepationi de scortatione subjungitur) DE OMNI LIG-

NO HORTI furtum (quia Bona quædam vocabulis illis

etiam denotantur) COMEDENDO COMEDES, Mem-

brum animalis viventis. Sed multum discrepat comma hoc

à rebus hisce. Attamen habetur vulgò Cabala seu Traditio de

septem jam dictis præceptis perinde ac si ipsa hoc commate sub-

mitteretur quod in familiorem eorum memoriam ut signum

adhiberi solet ac subsidium. Alii^d item hac de re plura. Ho-

^a 2. Iosef Ben
Chilperth in
Seder Olam.
Rabba cap. 5.

rum quidem Capiturum mentio occurrit subinde apud scripto-

res Christianos doctrinæ Talmudicæ assuetiores, eaque satis

interdum Ebræorum commentariis consona. Scriptores dico

tum qui seculo nostro studiis Orientalibus uberius scaturi-

ente,

ente cordatioribus inexploratam sibi noluerit prætermitti veterem Ebræorum disciplinam, tum qui non ita diu postquam literæ Orientales sub centum abhinc annis in Occidente renascebantur, commentariis suis placita de Jure interspersere Rabbinnica. Neque enim in Christianorum ante illud ævum scriptis mihi comperita est expressa horum mentio omnino aliqua. Delituere scilicet in libris Talmudicis qui paucissimis præter Judæos ipsos intellecti olim lædive. Neque è Scholasticis, puto, quisquam omnino eis usus est. Citatur quidem interdum S. Thomæ Rabbi Moses, scilicet celeberrimus Ægyptius ille, Rambam dici solitus, uti etiam Joanni Baco in Sententias, tituli aliquot Talmudicj. Sed hic, uti & alij superioris ævi id genus nonnulli, Talmudica seu Rabbinnica sua Hieronymo de Sancta Fide & Nicolao Lyrano Exjudæis plane debuit; & S. Thomas sua ex R. Mose desumpta veteri versionij libri ejus *Mores Nebuchim* dicti, in quo nec Jus hoc omnino tractatur. Seculo autem nostro, non mentio solum Juris hujus capitum apud scriptores quales diximus satis obvia est, velut eorum quorum ratio in nobiliori & libera rerum disquisitione est habenda, verum etiam in argumentis de Jure Naturæ gravissimis, eorum aliquot appositissimè interdum usurpantur. Id quod etiam maximè liquet ex incomparabili illo viri Amplissimi Hugonis Grotij opere de Jure Belli & Pacis; ut minorum Gentium commentarios mittam. At verò prætereundum non est, Theologos nonnullos qui etiam puto nunc, id est in hac literarum Orientalium luce florent, viros alioquin eruditione singulari, septenarium quidem eorundem numerum velut ex Ebræorum monumentis haustum, in scripta sua nuperimè transtulisse, sed interea ab autoribus quos citant ipsi adeoque ab eo quod res ipsa est nimium discrepare. Alter enim de Judæorum Mysterijs agens^b, sic; *Neque verò contemendum arbitror quod Hebræi Doctores tradunt, si quis Gentilium Judæicam religionem amplecti vellet, variis præceptionibus velut quibusdam gradibus instituebatur, antequam lex Mosaica illi explicaretur. Primum enim illum docebant Septem Præcepta filijs Noe à Deo data, ut aiunt, quæ erant ejusmodi. 1. Non colere Idola. 2. Benedicere Deum. 3. Cavere ab Incestu. 4. Quodvis aliud pecca-*

^alib. 1. cap. 1.
§ 16. cap. 2.
§ 5. c. c.

^bIo. Filisius
Selectorum,
lib. 2. Tit.
Mysteria §
10.

tum carnis vitare. 3. Non fundere Humanum sanguinem. 6. Non rapere aliena. 7. Non tollere membrum de animali vivente. Alter dum de Jobi pietate atque observatione præceptorum divinatorum quæ ante Mosaica Scripta ab ipsis rerum initiis obtinuerant, verba facit, his addam inquit^a, quod R. Abrah

^a Jacobus Boulducius in Jobi cap. 23. vers. 12.

ham Ben-Ezra, Rab. Levi. Ben-Gerson & alii scribunt, Gentiles non admitti solitos ad religionem Judæorum, id est verum Dei Cultum, nisi prius promitterent se servaturos Septem Præcepta quæ ante legem Noe morti proximo filijs suis tradiderat. Idem asserunt Talmudistæ, unde & in libro quem vocant Seder Olam^b scriptum habetur, quod Noe dedit filijs suis Septem Præcepta. Primum, servare Jus Gentium. 2. Fugere Idololatriam. 3. Fugere incestum adulterium & nefandum coitum. 4. Non occidere. 5. Non blasphemare nomen Dei.

^b Cap. 5.

6. Non furari. 7. Non abscindere membrum de vivo animali. Confirmatur hac doctrina (sic pergit) ex iis quæ postea docet per modum examinis sua conscientia per totum caput trigessimum primum, ubi sigillatim discurrit & ordine quodam per omnes peccatorum species quæ ad septem prædicta capita facile reduci possunt. Idemque alibi^c; Hebraei & R. Salomon

^c Lib. de Ecclesia post legem, cap. 8.

tradunt à Deo data Noe præcepta numero septem: 1. Non colere Idola, 2. Benedicere Deum. 3. Servare Jus publicum. 4. Cavere ab illegitimo Concubitu. 5. Non fundere humanum sanguinem. 6. Non rapere. 7. Non tollere membrum de animali viventi. Quæ Christus generaliter quidem, quantum spectat ad Proximum expressit, iterumque promulgavit in Evangelio, sed sub affirmativo mandato, Omnia^d quæcunque vultis ut faciant vobis homines & vos facite illis. Hæc est enim Lex & Propheta. Sic ille. Horum autem Prior heic caput illud De Judicio omnino prætestmittit, & nescio cur quartum facit quod planè Capitis de Revelatione Turpitudinũ seu Incestu pars est. Posterior pariter illud de Judicio non memorat, nisi in eo quod ei altero in loco primum est, scilicet servare Jus Gentium, aut in altero loco tertium,

^d Matth. 7. 12.

servare Jus publicum, id forsitan contineri velit. At interea servare Jus sive Gentium sive publicum nullibi apud Talmudicos seu Rabbinos quos ipse asserit, aut totidem verbis

aut

aut sensu qualem verba illa exhibent inter præcepta hæc enumeratur. Neque is sensus est eis Præcepti Naturalis de *Judiciis*, ut infra suo loco fusiùs demonstramus. Quod verò Prior uti etiam altero in loco Posterior enúmerat in hisce caput illud *Benedicere Deum*, quemadmodum sane & alii viri linguarum etiam peritissimi ^a Orientalium interdum faciunt; id ex eo evenit quod verbum בָּרַךְ (unde בְּרָכָה in enumeratione nostra pro *Maledictione*) tum *benedicere* denotat tum quod prorsus contrarium est *maledicere* ut fusiùs ostendetur ubi inferius interdictum *Maledictionis* Numinis explicatur. Quin & in hisce prævit ferè Gilbertus Genebrardus Archiepiscopus Aquensis literis Ebraicis certè apprime eruditus & Rabbinicis. *Septem*, inquit ^b ille *præcepta dantur, quæ Hebræi partim præcepta filiorum Noe; partim Præcepta Nature appellant, & obligare etiam Gentiles scribunt isto ordine, 1. Non colere idola, 2. Benedicere Deum, 3. Servare jus publicum, 4. Cavere ab Incestu alioque nefando concubitu, 5. Non fundere humanum sanguinem, 6. Non rapere, 7. Non tollere membrum de animali viventi.* Darè scilicet septem hæc præcepta anno primo diluviù ait, atque autores assert R. Salomonem & *Seder Olam*. Sed instaurata tunc temporis fuisse ea atque cum rerum initiis incepisse juxta superiùs dicta ex Ebræorum mente statuendum. Neque aliter verum est quod toties occurrit, ^b sive Noacho sive à Noacho sive filiis ejus ea esse tradita, eorumve præcepta esse. Ceterum quod Theologorum binorum quos antè memoravimus tam Posterior quam Prior habet de horum præceptorum usu in Gentilibus ad religionem Judaicam admittendis, id immane quantum doctrinæ Talmudicæ atque Ebræorum magistris refragatur. Nullus enim omninò capitum horum in ejusmodi admissione usus; sed tantummodo in *Profelytis domiciliis* quos גֵּרֵי חֵטְאִים appellitant, id est, Gentilibus ad incolatum seu pacem in territorii ditionis Israeliticæ finendam, tametsi *Profelyti Justitie* non fuerint seu religione Mosaica non omninò imbuerentur, admittendis. Quotquot enim sic tantum admitterentur, eos in Caput horum ri-

^a Schinderus
Lexic. p. 25.
1530. &
Guil. Schi-
hardus lib. de
Jure Regio,
cap. 5. abovem,
17. alii.

^b Chronologia
lib. 1. cap.
muni 1656.

tè explicatorum observationis futuræ professionem adigebant; florente scilicet eorum statu. Id quod explicatiùs suo infra loco etiam demonstratur. Et quoties *Profelytus Justitie* id est קרן גר fiebat, ipsa legis Mosaicæ professio cum circumcissione aliisque aliquot ritibus (de quibus etiam inferius nos fuisset) initia fuere quibus admittendus erat, nullà omninò Noachidarum Juris capitum, quà Noachidarum, ea ipse re habità. Christianis autem scriptoribus accedat etiam hic Manassèh Ben Israel Judæus, Archisynagogus (id munus nō fallor gerit) Amstelodamensis qui & Latinè & Hispanicè de rebus aliquot Rabinicis scripsit. Septem, inquit ille, *Præcepta, ut traditur in Gemera Sanhedrin^a omnes Gentes observare tenentur, quæ iccirco vocata sunt* שבע מצוות בני נח *septem præcepta filiorum Noachi. Ex his (quemadmodum in Seder Olam cap. 5. & apud R. Mosem in iad a-Hazaqua^b legimus) sicut Adamo data sunt, Nimirum ut abstineret ab idololatria, 2. Maledictione nominis divini 3. Cade, 4. Adulterio, 5. Furto, 6. Ut Judices institueret quorum esset curare ut illa præcepta observarentur. Super hac Noacho septimum additum fuit ne membrum vivo animali amputatum comederet, his verbis Carnem cum anima & sanguine suo ne comedas. Hæc sunt præcepta ob quorum violationem, ut ex sacra scriptura ibidem in Sanhedrin probatur, etiam Gentes Mundi à Deo punitas constat.* Sic ille in Conciliatore^c. Nec alio sensu in libris^d de Resurrectione Inortuorum, nec dissono ab eo qui Talmudicis recipitur, si tum Adulterii nomine omnimodum coitum ex Jure Noachidarum homini illicitum, id est tam masculorum ac brutorum (ut infra patebit) quam ex sanguine incestum contineri admittas, tum Judiciorum Præceptum nil aliud complecti, præter id quod est Judices instituere quorum esset curare ut illa observarentur. Quæ de re libro videbimus septimo. Sed de generali apud scriptores numerandi exprimendiq; Præcepta Noachidarum Majora atque illustriora ratione, hætenus. Capita juris hujus, juxta Ebræos, Minora seu Obscuriora infra suo in loco seorsim habentur. Singulorum autem, tam eorum quæ Majora diximus atque Illustriora quam quæ

Minora,

^a cap. 7.^b Seder Melakim cap. 9.

^c Quæst. 2. in Deuteron. Latinè, sed 163 Hispanicè.
^d lib. 2. cap. 9.

Minoræ, uberiorcm, juxta Talmudicorum, id est, tam Theologorum quam Jurisconsultorum apud Ebræos mentem, explanationem (quam quidem vix aut ne vix quidem attigit scriptorum, quantum scio, qui Latinè protestant, aliquis)

libris sequentibus unà cum Juris Gentibus aliis

atque Ebræis simul, sive ex præscripto Numinis

Imperativi, sive ex motibus seu arbitrio

• eorum qui rebus præerant, Interveni-

entis Capitibus Apicibusque satis

vulgo etiam doctorum incog-

nitis exhibebimus.

•••

Libri Primi FINIS.

S

DE

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam

EBRÆORUM,

Liber Secundus;

In quo *Interdicta* Noachidarum seu *Naturalia* bina *Priora*, *Cultus* nempe *Extranei* seu *Idololatria* atque *Maledictionis* *Nominis* *Divini* seu *Blasphemie* explicantur, unà cum *Jure* *Ebræis* simul atque aliis *Gentibus* tum *Imperativo* tum *Interveniente* quod ad interdicti utriusque in ditione *Israelitica* observationem firmandam priorisque imptimis violationis ansam qualemcunque etiam *Noachidis* præcipiendam superinductum est. Accedit, ut hisce cæterisque sequentibus necessario prævium, *Profelytorum* *Justitie*, *Profelytorum* *Domicilii*, *Libertinorum* designatio; aliorum item ad *Jura* *Gentium*, juxta eorum mores, attinentium.

CAP. I.

De Cultu Extraneo seu Idololatria, quod eorum qua *Juris* *Noachidarum* *seu* *Naturalis* *Majora* *seu* *Illustriora* *sunt.* *Caput* *est* *Primum.* *Interdicti* *hujus* *violationis* *Noachidi*, *in* *ditione* *Israelitica*, *pœna* *erat* *plerunque* *capitalis.* *Obiter* *&* *compendio* *de* *Idololatria* *Judæorum*, *&* *ut* *aliqui* *volunt*, *ipsum* *Synedrii* *Magni.* *Quam* *grave* *crimen* *hanc* *faciant* *Magistri.* *Magis* *infamis* *species* *aliquot* *Idololatriam* *esse* *statuunt.*

Ultus *Extranei* nomine (quod *Primum* est *Juris* *Noachidarum* seu *Naturalis* *Illustrioris*, juxta *libri* *superioris* *capite* *postremo* *designata*, *Caput*) *Noachidis* seu *Universo* *humano* *generi*, secundum *Ebræos*, interdicitur non modò *Saxorum*, *Stipitum*, *Statuum*, *Imaginum*,

Imaginum, sed etiam qualiscunque Angelorum, Corporum celestium, Elementorum, aliisque cujuscunque creature Cultus, sive quæ pro Numine supremo ipsa habeatur, sive quæ, Veluti Intermedia, ad Supremum colenti placandum, invocentur. Imò ut Intermedia tantùm Numina, coli solitas fuisse à Gentilibus Creaturas sic credebant, ut nec aliter à quocunque eorum aliquam cultam crederent fuisse; quod ex sermone etiam factò eliciunt. Egregius est ad hanc rem Mai-

* More No-bochim, part. 1. cap. 36.

מוחה יודע כי כל מי ששבר עבודה זרה, ואחזקת כלל למה יעבדו דעת שאין מלוח בלעדיה ולא דבר פשלים כלל מן השתדלים ולא ידמה מן הנאים ששצורה אשר ישחט מן המסוכרים או מן האבנים והעצים שהעורה ההיא היא אשר בראיה השמים והארץ והיהנם אבל אמנם יעבדוהו על צד שיהיה וסוף לומר שדוא אמצע בים הים האלוה יתברך כמו שנקרא ואמר מי לא ייראך מלך הערים וכו' ואמר בכל מקום מוקדם מונש לטמי וכו' רובו אל הסגרה הראשונה אצלם וכבר ביארו זה בפרשתו הגדול חה כמה יטלא יהלוק נוסף, quicumque fuerit extraneo cultui assuetus enim non est sententiâ eo cultu uti ac si Nomen non esset aliud præter id quod colit. Neque enim sive ex ipsi qui olim colabant cuiquam venit in mentem, sive ex eis qui colent, imposterum in mentem veniet, figuram sive ex metallo, sive ex saxo, sive ex ligno confectam, fuisse ipsum Celi & Telluris Creatorem gubernatoremque. Sed ita eam colunt quatenus imaginem induit rei alicujus qua velut intermedia sit inter ipsos & Deum Benedictum; sicut & ipsa explicat ubi ^b, ait Quis non timebit te ô Rex Gentium? Tuus enim est imperium. Etiam apud omnes sapientes Gentium & in omni imperio eorum non est similis tui. In uno autem (באחד, ubi. א.מ.א. seu pariter apud Hellenistas & in vulgata substituitur) despiciunt & stulti sunt, doctrinam vanitatis (eorum) lignum est. Atque alibi ^c, & in omni loco incensum offertur nomini meo atque oblatio munda quoniam magnum est nomen meum in Gentibus. Vbi causa prima, ex eorum sententiâ indicatur. Atqui hac de re jam egimus in Opere ^d nostro Majore. Neque sane de ea quisquam ex Legis nostræ Magistris dissensit. Hactenus ille; qui receptam

^b Jeremie 10. 7. ubi videtur R. David Kimchium.

^c Malachie 1. 11. ubi videtur hanc rem, Salmos Iarchionum & David Kimchium. ^d In Iud, habentibus Tefudî Thora, & Aboda Zara.

ceptam etiam Talmudicorum ^c heic de Cultus Extranei discrimine, quâ ad Noachidas attinebat, sententiam breviter sic est ^f complexus. כן נה שבער ע"ו דייב דתתא שבער בן נה כורכור וכל ע"ו טבת דן של ישראל ממוחן עליה בן נה נהר עליה וכל שאן ב"ר דן של ישראל ממוחן עליה בן נה נהר עליה וקא על פי שאיט נהר אסור בכל ואין מוחן וחתו להקים מצבה ולהא לישע אסורה ולהא לעסור וכו' וכו' *Noachides qui cultu vitium extraneo reus est, modo scilicet juxta assuetum ritum colat. Nam ubicunque ultimo supplicio puniatur in foro Israelitico Cultus Extraneus, ibi Noachides, ob similem cultum, gladio pleiendus erat. Et ubicunque in foro Israelitico morte non puniatur ejusmodi cultus, neque, ob similem, gladio pleiitur Noachides. Ceterum tamen gladio non fuerit pleiendus, interdicitur ei nihilominus omnimodus cultus extraneus. Neque permittitur ei sive Statuam erigere, sive Lucum plantare, sive Imagines facere, sive qua sunt id genus alia, ne quidem etiam Ornatus causa. Loquitur de Noachide seu Gentili Hierosolymis alibive in Ebraeorum veterum ditione reo. Israelita autem ultimo supplicio, minime ob Cultum Extraneum puniebatur, nisi sive propalam ac disertis verbis Deum sibi Novum invocaret, sive במשחוחה Adoratione, sive במנחה immolatione, sive במקטר suffimento, sive במנכך Libamine, sive בעדוהו כורך cultu qui peculiaris erat Numini commentitio, sive בעדוהו שרתא סיחוחה לשם cultu Numini vero proprio, illum, idque saltem velut Numen, coleret. Cui-cunque igitur ficto Deo sive expressâ invocatione Divinitatem apud Ebraeos tribueret Noachides, sive ex illis quatuor prioribus ritu aliquo faceret sive cultum aut Numini Sanctissimo aut Idolo ipsi ^b peculiarem atque proprium adhereret, ultimo puniendus erat supplicio. Idque partim ex Jure ipsis allif-que Gentibus interveniente, seu ex more majorum superinducto, partim ex Imperativo; non autem ex Naturali seu ipso Noachidarum per se jure, quo Panarum species apud homines forenses has vel illas in universum praxinari neutiquam docent. At verò si quis, præter Oculum aut Amplexum, Saxi jactu Baal Peor, ac corporis denudatione Mercolis*

^a Gemar. Babilon. ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 36. & 37.

^b Halach. Melakim cap. 9.

^c Meilitha (unde Ataimonides hal. Aboda Zara c. p. 3. & 4.) & Mijnaite, Sanhedrin c. 7. Gemar Babilon. ibi fol. 60. b. Obadiah Bartenura, dii. ^d Videtur Dent. 12. 30.

feu

seu Mercurium coleret, mortis reus non habebatur. Nam huic peculiaris erat Saxi jactus, illi dénudatio corporis. Neutri verò sive Osculum sive Amplexus. Quod de ceteris diis fíctis icidem dicendum. Non quod impunè omninò Cultum qualemcunque Extraneum fieri, nedum licitum fuisse putarent, sed quod ultimo supplicio, ex judicio forensi, illum aliter puniri nolent. Nulla erat Cultus Extranei species, circumstantia nulla, nulla fermè appendices quæ non fuere במחיר in *Mono* seu *Cantione*, id est quæ non ita etiam pro interdiciis haberentur, ut non modò earum gravius commonefieret populus, venim etiam, sive ex lege sacra, Excisionis pœna (quam כרת nuncupatam in sequentibus fusiùs explicamus) sive pœna qualiscumque כרתו ביד *castris infli-* *genda*, sive Verbera, quibus pro vetustissimo reipublicæ instituto culpæ frequentius castigabantur, seu id genus pœnæ aliæ, quoties contrà quid heic commissum nec ultimo supplicio locus erat, sequerentur. Sed de Pœnis ac Judiciis quæ Noachidas spectabant, libro agitur maximè septimo; aliis nihilominus ea de re subiade, pro re nata, aliis in locis, ut heic nec intempestivè interspersis. Summa heic est, voluisse eos à Noachidis seu genere humano, ex præcepto hoc, ita Universi Creatoris Reftorisq; Majestatis Divinæ Unitatem Simplicitatem ac Potestatem infociabilem perpetuò esse agnoscendam, ut nec Creaturarum alicui, ne quidem ut medioxumo, cultum liceret exhibere aliquem divinum. Ita nempe se habuit disciplina eorum sacra pura atque intaminata ut volunt Magistri, quam in Theologiæ & Jurisprudentiæ Pandectis suis docent. Ceterùm hanc nemo nescit moribus perquam adversis sepiùs interpolatam esse sedatamque. Ante Templi primi maximè excidium. Seculis enim illis, pro vario hominum perversorum affectu atque dominantium libidine, ita idololatria seu Cultus extraneus subinde apud eos recrudait ut nullum fermè ejusdem genus non sit etiam publicè admissum. Id quod passim in federe veteri liquet. De Baalim, Astarte, Lucis sive cultis sive cultuù infervientibus, Milicia Cœli, Thammuz, ejusdem farinæ ceteris mentio est obvia. Et præ aliis est illud Ezechielis inprimis ¹ observandum; & *ingressus vidi,* & ¹cap. 8. 10.

ecce omnis similitudo reptilium & animalium abominatio & universa idola Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. Et septuaginta viri de senioribus domus Israel & Jezanias filius Saphan stabat in medio eorum stantium ante pillulas & unusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebula de thure consurgebat. Ubi nec illud planè negligendum Magistris aliquos^k septuaginta heic memoratos sumendos velle pro rotundo Synedrj Magni seu septuagintaunius-viralis numero, iis scilicet quorum ex dictatis decretisque, juxta divinam in Pentateucho^l institutionem, יצאח חזרה לכל ישראל egrreditur^m seu traditur lex universis Israelitis. De quibus item scriptus diciturⁿ כל דבר שנזמנן בך נפשם עליו שיש להחקים כל דבר שנזמנן בך נפשם עליו שיש להחקים לטוב בסני *Quidquid id fuerit quod amplexandum censuerint synedrium, id ex eorum auctoritate vim sortitur perinde ac si dictum fuisset Mose seu à Mose receptum in Sinai.* Id quod interea sic interdum temperatur ut pariter aiant^o כל גזרה שב"ד נהרין על הגבור ולתא קבלו רוב הגבור *Quodcumque decretum intulerit synedrium (Magnum) a populo observandum, id neutiquam vim sortiri nisi si populi pars major id in se suscepit.* Sed hoc obiter. Et de hujusmodi decretis, Synedrj Magni Dignitate & potestate partisque heic majoris ratione, fufius in libris de eodem conscriptis agimus. Tandem verò post Templi primi excidium gens toties ista consueque sapuit (Judaicam dico ita propriè dictam, ut Samariticam colluvionem excludam) ut nihil magis atque cultum extraneum idque ex majorum disciplina, quam mali temporis anterioris mores unium sæpe obumbrant sed delere nequibant, velut pestem gravissimam ante alias execrandam fugerent. Occurrunt quidem subinde apud scriptores veteres^p de Judaico Angelorum & Astrorum cultu aliquo etiam post secundi Templi excidium testimonia; sed quæ conjecturæ potiùs sunt nec temerè admittendæ. Et quod è Coucione, quam nescio quis D. Petri nomine insignivit, citatum habetur apud Clementem Alexandrinum de cultu eorum Angelis, Archangelis, Mensi ac Lunæ exhibito, planè hallucinatio est. Angelos quidem, quos & suis designant nominibus, mensibus præfisse, ut infra apertius^q ostenditur, aliisque rebus estimarunt,

^k David Kimchi, ibidem.

^l Numer. 11. 16. & Deut. 17. 10.

^m Misina. Sanhedrin cap. 10.

ⁿ Gemar. Hierosolym. ad vit. Succa cap. 4. fol. 54. col. 2. ad vit. Sh-

biith fol. 33. col. 2. balach, 7. ad cap. 1.

^o de Sabbato, 3. fol. 3. col. 4. ad cap. 8.

^p Cethu-both fol. 32. col. 3. balach, 11.

^q Gemar. Hierosolym. ad vit. de Sabbato cap. 1. fol. 3. col. 4.

^r Coucio D. Petro tributa apud Clem. Alexand. Strom. 6.

^s Hieronym. Epist. 15. ad Augustinum quæst. 1. & videtur Bruno- nium Ann. Chr. 60.

^t Job. 4. cap. 6.

istimarant, sollicitius etiam more majorum in mensium initiis finibusque, adeoque festorum ratione ex Lunæ visione præficienda semper agere soliti sunt, quod & Concionis illius autor ille ibi memorat, & velut causam ejus quod de Cultu dixerat, affert. De cujus verbis alibi fusiùs. Sed hæc quid ad cultum? Ita sanè qui Solaris Lunarisque motus apicibus minutiisque, ut temporum ratio sibi in periodis consonet, cruciare se solent, Solem & Lunam adorare seu colere dicerentur. Ita fuere ex Gentilibus qui porcinum Numen eos adorare tradere non vererentur, quemadmodum & alii Asininum, seu Asini caput. Fortè ex porcine carnis abstinentia, quæ pæ abstinèntia aliarum sacra lege interdictarum, gentilibus multo notior proculdubio & frequentior erat, natum est illud de Porcini numinis cultu convirium; uti & alterum illud de Asino, ex singulari Asini primogeniti redimendi jure ac more gentilibus perperam intellecto. Sanè utrunque falsissimum esse & cum Apionum, Molonum, id genus aliorum calumniis ceteris connumerandum, nemo pnto dubitat. *Celi autem summam advocare aurículas* apud Petronium & *nil præter nubes & Cæli numen adorare* apud Juvenalem tantumdemque ab aliis de Judæis dictum ex eo ortum est quod solenni eorum locutione Numen sanctissimum, quod solum volebant adorandum, ☉ id est *Cælum*, sit nuncupatum, uti & Federis novi lingua Hellenistica. Nubes autem & Cælum ab eo qui non ipsum numen sed Cælum quod videmus Stellatum innui putabat, sic conjungi mirum non est. Hinc & Judaica secta quædam Cælicolæ etiam apud Christianos dicte, de qua codex^a uterque, sed maximè Theodosianus^b. Sed hæc missa sint. Quod verò ad interdictum Noachidarum seu omnium hominum commune de Idololatria fugienda attinet, illud Magistri dum defæcatam majorum eamque divinitus acceptam disciplinam de eo tradere conantur, ceterorum quæ sunt Fundamentum primarium faciunt. Unde cum de eo in corpore Mosaico repetito loquuntur, non semel habent, עֲוֹנוֹתַי לִפְנֵי יְהוָה *Præceptum de Cultu extraneo seu Idololatria, est injlar præceptorum cumtorum*, & וְהָיָה כָּל הַעֲוֹנוֹתַי לִפְנֵי יְהוָה *Fundamentum est quo cætera innituntur præcepta universa*. Tam

^a Lib. 2. de Synedrio *Magno* cap. 13.

^c Petronius in *Catullis*, *Plutarchus Symp.* 4. cap. 5. *videtur Synagoga de Diis Syris* cap. 17. ^d *Plutarch.* loc. citat.

^e Tacit. *Hist.* 5. *Apion apud Josephum adv. cum lib.* 2. *videtur Petronium Crinimum de Honesta disciplina* lib. 1. cap. 9.

^f Exod. 13. 13

^g *Sayr.* 14.

^h *Strabo* lib. 16.

ⁱ *D. Math.*

^j 27. 15. *D.*

^k *Luc.* 15. 18.

^l *Tit. de Ludeis, Calicollis &c.*

^m *Lib.* 16. *tit.*

ⁿ *S. l.* 19.

^o *Alaimides*

halach. Abo-

da zarah cap.

1. & *videtur*

Gemaram

Babylon. tit.

Nidarim

cap. 3. fol. 25

nempè

sus, tum in ipso Idololatriæ actu designando, tum in Opini-
 onis seu Hæresis quâ quis, sine actu aliquo creaturam colen-
 di, eam colendam esse fuerit professus, scelere designando.
 Tametsi interim hæresim ejusmodi ubi cultus ipse actu non in-
 tervenit, Maledictionis Numinis speciem faciunt, adeoque ad
 Interdictum ejusdem, quod Noachidarum seu Naturalium se-
 cundum heic est, rectè trahunt, ut inferiùs ^a ostenditur. Illud
 verò prætercundum non est, ad speciem primam earum quæ
 superiùs enumerantur idololatriæ, id est, ad eam qua quis De-
 um sibi novum invocaret seu Creaturæ divinitatem tribueret,
 referri à Magistris ^b id quod habetur in sacris litteris de infan-
 tibus Magiæ speciebus ^c morte plestendis. Nam à Magis ejus-
 modi cultum divinum innuunt Spiritibus nescio quibus ex-
 hiberi aut divinitatem quadamtenus tribui, dum quasi Numi-
 nis alicujus, sicut ejus quod statum rerum ordinem ac scienti-
 am Numinis instar supereminet, loco habentur. Maimonides ^d
 כל סכסך ודא עובר ע"ו בלא סכסך אמל בדרמס סמחדיס
 Quilibet magus ci-
 tra dubium est Idololatra, modo tamen peculiaris & diverso ab
 eo quo vulgus Idola colit. Sed de Magis quales diximus su-
 mendum est. Apud eum videlicet hac de re plura, nti & quæ
 de Ariolis, Auguribus, id genus farinæ aliis occurrunt infra
 capite septimo.

^a Cap. 11.
hujus libri.

^b Halseh, A-
boda Zara
cap. 6.

^c Exod. 22.
17. Levitic.
20. 27. vi-
desis de eis,
juxta Ato-
gistrorum
placita, Paul.
Fajim ad
Levitic. 19.
31. Mansfer.
ad Levitic.

^d 20. Constant-
in. L'Emper-
eur in Notis
ad Paraphras.
Danis cap.
2. vers. 2.

^e More Ne-
bochim part.
3. cap. 37.

CAP. II.

Ex Jure Ebrais Gentibusque aliis partim Imperativo partim Interveniēte (utrumque Gentium Jus hec vocamus) Tempa & qua cetera ad Cultum attinerent Extraneum, in Ebraeorum ditione qualicunque, diruenda, abolenda. Noachidis ex eodem Jure Interveniēte non ibi permiffa que Cultus ejusmodi novandi ansam aliquatenus præbere possent, tametsi ex Jure Naturali seu hominum omnium communi omnino licita. Personarum, que sive è Gentilismo in eorum ritus transfrent, sive sedibus intra eorum ditiones Gentium hoc jure fruērentur, Conditio, Status Discrimina. Profelytorum Justitiæ Initiationis Rituum (ut Circumcisionis, Baptismi, Sacrificii) Vetusitas, Exempla. Eorum scilicet qui ex hominibus Liberis fiebant.

Aditus de Cultus Extranei Interdicto Naturali seu Noachidarum, id est, omnium pariter hominum communi. Ex Instituto autem, non modò Jus illud Naturale seu omnium hominum gentiumque ex imperato Numinis, juxta disciplinam Ebraeorum, commune tradendum est, verum etiam angustius illud Jus quod Gentium in Operis lemmate nuncupamus, Jus scilicet Noachidis seu Gentibus finitimis, vicinis, aliis, sive quæ seu quarum pars aliqua solo Judaico sedes haberent, sive quibuscum bellam gererent, sive quæ in eorum ditionem quovismodo transfrent, seu federe, pacto, usu qualicunque cum ipsis jungerentur, Ipsiisque tantummodò commune erat, idque sive ex Imperato etiam Neminis ipsis atque aliis ejusmodi, tametsi diversimodè, Imperativum, sive ex Constitutionibus, Pactis. Moribusve solùm superinductis, Interveniens, nec ad alias omnino Gentes ex auctoritate sui ullatenus diffusum. Ex Imperativo hoc jure ad Cultum Extraneum attinente diruenda ab Israelitis fuere Gentium delubra atque id genus cetera cum universis eorum appendicibus. Legis verba sunt,

^a Deuterom.
12. 2.

^c Diruētis omnia loca in quibus coluere Gentes, quis possidebitis, Deos suos &c. Quod de solo Israelitico tantum, seu terra

terra promissa, ex ipsa legis indicatione, capiunt. Non de terris aliis sibi subactis. Aiunt enim, מצוה לרדוף אומות אחרות, ^א מוצוה לרדוף אומות

עד שנאמר אומות אחרות ארצנו אברהם בחרה לארץ און און ^א Imperatum est nobis ut persequamur Cultum extraneum usque dum eruatur è cuncta terra nostra. At

verò extra terram nostram imperatum non est ut persequamur eum. Id etiam genus sunt illa de federibus aut pactis cum

populis idola ibi colentibus non incedendis, quæ in sacris literis ^ב obvia. Sed de pactis & federibus ejusmodi plura inferèdis;

ubi de Septem populis ac Jure Belli & Pacis Imperativo & Interveniente agitur. Hæc autem idèò maximè imperata sunt,

ne Idololatriæ contagione faciliùs postmodum inquinarentur Israelitæ. Quam Legis sacræ rationem imitati ipsi, Jus super-

induxerunt Interveniens de omnimodis templis, aris, lucis, ceterisque idolorum cultui sacratis rebus diruendis abolendisque,

etiam in territorio qualicumque alio bello sibi subacto. Nam tamen de ejusmodi territorio, quantum ad hanc rem, nihil

in Imperativo Gentium hoc jure à Numine expressim præstituebatur, attamen ככל ענין ארץ אחרת נאמר כל ענין ארץ אחרת

Quoties territorium ejusmodi subactum est, aboleri in eo quicquid idolis est dicatum ex more solebat. Adèò ut in eorum

ditione idolorum cultus ex jure partim Imperativo partim Interveniente quod diximus Gentium, omnimodus abolendus esset, nec magis Noachidis quam Israelitis permittendus.

Etiam ex jure hoc interveniente, poenarsi fuere genera, quibus ex sententia forensi Noachides, juxta capite superiori dicta, in Ebraeorum ditione idololatra afficiebatur. Inde item Idololatrarum consuetudinem, uti & commercii genus omne quod

suspicionem sive de promovenda sive sustinenda idololatria injiceret, in veteris ^ב habebant. Quin neque Noachidis, nedum Israelitis, apud ipsos permissum est quidpiam quod

ex civili & singulari Israelitis jure idèò vetitum, ne fortè idololatriæ animis in eam prorsus occasionem seu ansam præberet, utcumque per se seu jure Noachidarum aut Naturali non omnino illicitum. Idque ex jure quod diximus Interveniente. Quale est illud ad calcem verborum ex Maimonide paulò postinitium capitis superioris citatorum; scilicet, Nec

permissum

permissum

permissum

^א Maimonides halach. Aboda Zara cap. 7.

^א Mos. Miketz præcept. affirm.

^א 14. Sopher Siphri fol. 39. col. 1. Mijna & Gemara

^א riu. Aboda Zara cap. 3.

^א Exod. 34. 15. Demer. 7.

^א 2.

^א ככל ענין ארץ אחרת נאמר כל ענין ארץ אחרת

^א Quoties territorium ejusmodi subactum est, aboleri in eo quicquid idolis est dicatum ex more solebat.

^א Adèò ut in eorum ditione idolorum cultus ex jure partim Imperativo partim Interveniente quod diximus Gentium, omnimodus abolendus esset, nec magis Noachidis quam Israelitis permittendus.

^א Etiam ex jure hoc interveniente, poenarsi fuere genera, quibus ex sententia forensi Noachides, juxta capite superiori dicta, in Ebraeorum ditione idololatra afficiebatur. Inde item Idololatrarum consuetudinem, uti & commercii genus omne quod suspicionem sive de promovenda sive sustinenda idololatria injiceret, in veteris ^ב habebant. Quin neque Noachidis, nedum Israelitis, apud ipsos permissum est quidpiam quod ex civili & singulari Israelitis jure idèò vetitum, ne fortè idololatriæ animis in eam prorsus occasionem seu ansam præberet, utcumque per se seu jure Noachidarum aut Naturali non omnino illicitum. Idque ex jure quod diximus Interveniente. Quale est illud ad calcem verborum ex Maimonide paulò postinitium capitis superioris citatorum; scilicet, Nec

^א Videtur Maimonid. halach. Aboda Zara cap. 9

^א Miketz præc. Neg. 48.

^א Joseph Caro in Shulcan Aruch lib.

^א Jore Dea. cap. 143 & Mijna & Gemara

^א superius citata.

permittitur ei (Noachidi) seu, *Non permittunt eum, sive Statuam erigere, sive Lūcum plantare, sive Imagines facere, sive que sunt id genus alia, ne quidem Ornatus causā.* Neque enim id capiendum perinde ac si velint facultatem Statuam erigendi, Lucum plantandi, Imagines faciendi Noachidi ex jure simpliciter suo, seu quod humani generis commune est, quemadmodum idola colendi, negari. Nam hæc & ejusmodi qualiacunque extra territoria seu ditiones Israeliticas degentibus pro arbitrio, modò non in Cultum extraneum, facere Noachidi licuisse non dubitabant. Cum verò in corpore Mosáico, præter ipsum Cultus extranei interdictum, quod universale est, non semel repetitum, compluria haberentur alia divinitus ideo ipsis posita, ut populus in idololatriam propensior non solum ab ea ipsa sed etiam ab omnimodis rebus quæ eam quovismodo in animos leviores fortè revocare possent, penitus arceretur, quæ tamen Noachidas seu alios præter ipsos, & qui in eorum ritus transferant, obstringere negant, utpote sibi peculiaria & solum posita, Idcirco Mos, Pactum seu Constitutio ipsis aliisque Gentibus sibi comunitis Interveniens superinducta est ad eas ita regendas cohibendasque, ut nec illis permitteretur quid in ditione Israelitica facere, unde forsàn velut ab Exemplo seu Invitamento aliterve idololatria sic prorsus abolenda recrudescere posset. Juxta etiam illud ipsi Mosi tributum apud Josephum¹, *Δεί μὲν ἔτι τοῦτων συγκεχωρημένων, ἐξ ἧ καὶ μέμνησιν ὡς ἐπὶ τῆς τῶν καὶ πλεὺ πολυτίας ἑσθῆς* *Cavendum est ne quid ejusmodi permittatur, ex cujus imitatione mores publici depravari queant.* Hæc autem ut rite intelligantur simul cum aliis quæ de Noachidis, Gentilibus, Proselytis, Inter Ebræos seu in eorum ditione degentibus, ac de Jure, sive Imperativo sive Interveniente ad illos variatim spectante sequuntur, præmittere visum est Personarum ejusmodi apud eos Qualitatem & Conditionem, ejusque Discrimina, quibus non satis animadversis quicquid de jam memorato jure occurrerit, in obscuro nimis & confuso remanebit. Hoc simulac præstitimus, ad Statuas, Lucos, Imagines, quæ locum heic habent, aliaque pariter ejusmodi tam Noachidis quam Israelitis ex Jure, illo Interveni-

ente

¹ Originum
4. cap. 8.

rati in diem tertium, &c. Ita vestimentorum ablutione ipsorum qui vestiebantur ablutionem contineri seu indicari volebant. Utcunque vero ratio seu origo sit petenda, de re ipsa, id est, de Profelyti Baptismo modo infra indicato adhibendo uno consentiunt ore, ex majorum placitis ac more edocti. Oblationis jus huc afferunt, ex eo quòd acceptam legem propediem Sacrificia seu Oblationes inferebantur. *Et scripsit Moser omnia verba Domini, surgensque mane edificavit altare sub monte, & duodecim statuas seu titulos secundum duodecim tribus Israel, misitque juvenes de filiis Israel, qui adduxerunt holocausta & sacrificaverunt sacrificia pacifica Domino, nempe juvencos.* Profelyti vero cooptati Oblatio seu Initiationis sacrificium holocaustum erat, sive scilicet ex pecore, sive turrines aut columbi. Ita dum stetit templum. Nam eo exciso, tertium hoc initiammentum usque in ejusdem instaurationem comprehendimatum volunt. Profelytæ autem Baptismo duntaxat & Oblatione initiabantur. Unde & apud Gulielmum Patifensium legitur, *Intrant (mulieres) in passum Abrahe per quadam baptismata & traditiones que in corpore legis non inveniuntur.* Sed nec Circumcisio sola nisi accederet Baptismus, neque hic, nisi & illa accederet, Profelytum faciebat. Numerus item Israelitarum Ternarius qui baptismò præessent, uti & Tempora, velut & alia idonea, præstituebantur. Nec Baptismo solùm verùm etiam Circumcisioni Profelyti ejusmodi Triumviros adesse debuisse volunt aliqui, eosque omnes לרין כשרים *qui rite judicium apud Ebraeos exercere possent*; id est, sanguinis defæcatissimi Israelitas, etiam & Jurisconsultos. Sed Triumviri Baptismo solùmplerumque præficiuntur, velut ritui cuius heic maxima ratio. Maimonides, *גו שטר ולא טבא טבא ולא טבא אינו גו עד שיטהור וטהור זרריך לטבא בטבא שלשה והחומר והרבה צריך ביה זין אין בטבלין אוחו בטבא ולא גויה טוב ולא בלילה ומאם חטבילוחו ורי זה גו Profelytus qui circumcidatur, nec tamen baptizatur, aut qui baptizatur, nec circumcidatur, Profelytus nequam habendus, antequam tam baptizetur quam circumcidatur. Neque legitimus erat baptismus nisi coram Triumviris perageretur. Et cum alio*

¹Vide Leviticum 11. 25. & 14. 47. & 15. 10. & 23. &c.

²Levit. 19. 24. 3.

³Lib. de legibus cap. 3.

⁴Shulcan Aruch lib. Jore Dea cap. 268. 9.

⁵Halach.

Isur bli cap.

23. & cap.

14. & R. Isaac

Abraham Ge-

mar. Babylon.

ad rit. Jabi-

moth cap. 4.

fol. 46. a &

vide R.

Moslem Bar-

Nachman in

Pirush Tora

fol. 213. b

fi

^c Lib. de Pm-
deribus &
Menfuris.
& vide Ge-
mar. Hicry-
folymis, ad
tit. Sabbath
cap. 18. fol. 17.
col. 1.

^d Perek 38.
& vide fis lo.
Morin. Ex-
ercit. in P-
nat. Samarit.
1. cap. 2.

^e Shulcan
Aruch lib.
Jore Dea
cap. 268. §. 1.

^f Maimonides
balach. Milla.
cap. 3. §. 4.

^g Jerem. 33.
25.

^h Maimoni-
des balacha
Ifuri bia cap.
13. & tunc
vide cap. 11.
& de in ewo-
dem balach.
Miknaoth
cap. 1. 2. & c.

nus^c. Sed eos, id est Cuthæos, in Profelyti Justitiæ jûs seu conditionem, olim non recipiendos ex edicto Ezræ scribit R. Eliezer^d, ob odium scilicet in eos inde natum quod urbis instaurationem pro viribus impediæant. Quod si

נכרה הגיר און טילו מעכבר מלחמתי וכני ליה במבול-
Abscissum fortè^e ante esset ei membrum virile; id non ob-

stabat quo minus Profelytus fieret. Sufficiebat ea in specie solus Baptismus; quæmadmodum in feminis in Judæismum cooptandis. Circumcisioni Profelyti accessit, ut ritûs appendix solennis, hæc benedictionis formula^f, ברוך אתה ה' אלהים

מלך השלום אשר קדשנו במצותיו וציונו למתן אורח הגוים ולחשיף מכותם ואת הגוים שאלמלא דם הגוים לא נתקיימו שמים וארץ טנ' אם לא ברוחי יושם וליה חוקת שמים וארץ. לא שמתו

Benedictus sis Domine Deus Rex mundi, qui sanctificavit nos præceptis suis, & jussit nos circumcidere Profelytos & ex eis elicere sanguinem federis. Quia nisi sanguis federis fuisset, nequam firmata fuissent Cælum & Terra, juxta quod & dicitur^g, Absque pacto meo seu federe meo fuisset, Diem & Noctem leges Cæli & Telluris non posueram. Israelita qui Profelytû circumcidebat sic benedictione præibat; membro, dum ea pronuntiabatur, si Major ætate esset, obsecro. Benedictionem item adhibebant, ut actibus aliis plerisque, Israelitarum circumcisioni. Sed ab hac, ut res ipsa postulavit, aliquantulum ea discrepabat. Veluti, *Benedictus & c.* וְהוֹרֵנוּ עַל הַסִּילֵרוֹ & jussit nos circumcisione uti,

& וְהוֹרֵנוּ עַל הַסִּילֵרוֹ & jussit nos filium circumcidere. Prior nempe formula in usu cum quis alterius filium circumcideret; posterior, cum suum. Atque aliam insuper adjicere solebat paup. Astantes autem, tam ubi Profelytus quam cum Israelita circumciscus est, adclamabant, כִּשְׁם שֶׁהִכְנִסְנוּ לְבוֹרְיָנוּ

quemadmodum introduxisti eum in fedus, sic introduc nos in legem, & protectionem seu salutem, & bona opera. Abiudendum autem Profelyti (quemadmodum uniuscujusque immundi) corpus omnino integrum erat^h, idque in בֵּית מִקְדָּשׁ *confluente seu con-*

ceptaculo aquarum naturali, veluti fluvio, stagno, fonte. Cavendum item, ne corporis particulæ ulli maneret quid quod ejusdem ablutionem impediret. Id פָּרָץ nuncupant, seu quod

obstat

obstat

obstat

elfis non imminet; leviora sunt. Fœmina in aquis colloca-
 batur collo tenus à fœminis tantùm quæ eam lavarent, dum
 adstant Triumviri baptismum rite observantes, quibus pu-
 doris causâ facies avertendæ abeundumque ipsa ex aquis ascen-
 dente. Ita autem Baptizatus Benedictione ^k usus est etiam ipse
 simulac è lavacro ascenderat, etque ritzam ^l seu ob *Bap-*
tizatum. Cave putes baptismum seu abluionem hanc com-
 mune quid, præter ipsas aquas, habuisse cum quotidianis illis
 Judæorum lavacris de quibus Tertullianus ¹, alii ^m. *Semel,*
 inquit Tertullianus, *lavacrum iniquo Christiani, semel delicta*
diluuntur quis iterari non oportet. Ceterum Israeli Judæum quoti-
die lavat, quia quotidie inquinatur. Quod ne in nobis quoque
fallitaretur propterea de uno lavacro definitum est. Verum qui-
 dē est, quotidianis abluionibus, uti hodieque, affectos olim
 esse Judæos. At verò solennis illa quæ Profelytus Justus fiebat,
 unica tantùm erat. Rite peracta, neque ex minoris Profelyti,
 postquam ætatem compleverat, dissensu, ut mox dicitur, irrita
 habita est. Nunquam iterabatur, ne quidem in posteris. Adeo ut
 planè de uno lavacro etiam apud Judæos, dum de eo quod
 initiationis erat loquimur, fuerit definitum. Nec si Profely-
 tus ætate major initiatus, ut apostata, Judaismo renuntiasset,
 unquam iterandus erat ei baptismus. Atque hoc demùm erat,
ⁿ *εὐαγγελιστὸς ποιεῖ Profelytum facere,* quæ locutionis formula
 in Evangelio ^o. Ut Gentiles Majores ad hunc modum ex ani-
 mi sui sententiâ Profelyti fiebant, ita Minores (masculi an-
 te duodecimum & diem Insuper expletum) ex sententiâ si-
 ve Patris sive fori cui suberant, in Judaïsmum pariter coop-
 tati. Atque actus tam forensis quam paternus assensum eorum
 tum in Circumcisione ^p & Baptismo tum in Sacrificio offeren-
 do, quod sequebatur, supplicabat. Nempe ^q *בְּרִיתוֹ שֶׁל הַיָּתוּם*
וְלִי הָיָה כִּי שֶׁמֶט הָיָה בְּיָדוֹ וְעַתָּה הֵנִי מֵת וְעַתָּה הֵנִי חַי וְעַתָּה
Profelytum minorem
baptizabant ex sententiâ Fori, quia in commodum ejus res cessit.
 Nimirum quod in minoris commodum cedebat quoniam ipse
^r *בְּרִיתוֹ שֶׁל הַיָּתוּם לֹא בְּרִיתוֹ שֶׁל הַיָּתוּם* *Filius assensus non erat sed rite assenti-*
re nequibat, id ita ex Fori sententiâ, quæ assensus minoris vi-
 cem obtinuit, perficiendum. Idem de Fatuo ^s Jus. Si verò
 Minor

^k Shulcan
 Aruch lib.
 Jore Dea
 cap. 268. §. 2.

¹ Lib. de Bap-
 tismo cap. 15.

^m Petrus Ble-
 sensis advers.
 Perfidiam
 Indæorum
 cap. 26.

ⁿ Matth. 23.
 15.

^o Videi. Mac.
 cab. 2. 46.

^p Genar. Ba-
 bylon. ad tit.
 Cethuboth
 cap. 1. fol. 11.
 a & Giff.

^q Ibidem. Afai-
 monid. halach
 Ituri bla cap.
 23. Shulcan
 Aruch lib.

Jore Dea
 cap. 268. §
 7. & 8.

^r Shulcan A-
 ruch lib. Jo-
 re Dea cap.
 267. § 6.

hujusmodi nomine initiari debuit nemo qui sive honoris sive opum sive timoris aliâve id genus causâ in Judaismo voluit transire. Et כל הרוי מן הרים שבגיל דבר מוימוןידס inquit Maimonides הרוי מן הרים שבגיל דבר מוימוןידס *Quisquis à genitissimo transit ob vanitatem seculi, inter profelytos Justitia non est communerandus.* Mutationem vitæ & religionis hujusmodi inire debuit במוחבה ומלב שלט *Ex amore sincero & integro corde ac animo.* Id quod factis credebatur fieri quoties amoris ejusmodi iudicia in ipsis initiamenti juxta superius dicta manifestò haberentur. Timoris autem causâ complures è Gentibus, ait ille, Davidis tempore, uti & causâ honoris atque opulentiz quam in regnò florentissimo futuram spe devorassent, tempore Salomonis, à Triumviris quidem sive ex compromisso sive ex autoritate principali constitutis ita initiatos fuisse, ut nec Circumcisio, nec Baptismus, nec Oblatio quidem decisset. Attamen, aut amoris animique erga Judaismo sinceri professionem tunc non præcessisse, aut de ejusdem simulatione fuisse meritissimò præsumendum. Ubi enim ea præcesserat, nec de simulatione erat præsumendum, initiatio undiqueque, peractis quos diximus ritibus, legitima erat, At verò si aut non præcesserat, aut de simulatione præsumebatur, tametsi ex ipsis solùm ritibus illis, hoc nomine nunquam iterandis, velut ex opere, ut loquimur in Scholis, operato fieret quidem quis Profelytus Justus adeoque inde sic esset indigetandus & יצא מכלל הגויים *Ex Gentium universitate eximeretur,* nihilominùs publicè non admittebatur antequam ex sententia fori sive supremi quod Syne-drium erat LXXI- virùm sive XXIII- viralis Syne-drii cul suberat, constaret de Justitia ejus, id est, aut nomen enim Judaismo ultrò atque ejusdem solùm ob amorem dedisse aut jam initiatum Judaicam religionem libentè amplecti li-queret. Unde & Maimonides, גר שלט ברוקו אדיויא שלט והדישוו הברצות ועושק ושל ושל בפני ג' הדישוו ורי זח גר אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגיר וואיל ושל ושל יצא מכלל הגויים וחדשק לו עד שיחבאר צדקווי *Ubi in profelyto initiaudo de animo ejus sollicitùs non inquiritur, nec præcepta vel pœna ei explicantur, sed nihilominus adhibetur*

adhibetur Circumcisio & Baptismus coram Triumviris è vulgo adscitis, is quidem profelytus est, idque tametsi manifestum fuerit enim in Iudaismum transisse lucri seu aliâ ejusmodi causa. Quoniam enim circumcisus est & baptizatus, eximitur ex universitate Gentium, sed diligentius eum observans nec publicè agnoscunt antequam de Justitia ejus satis constet. Quia si in Gentium idololatriam relaberetur, hæbebatur ישראל מסואר veluti Israelites apostata, & non ut Gentilis. Jam verò quod ad illud attinet de profelytis tempore Davidis & Salomonis non receptis, adjiciunt, in foro, id est autoritate publicâ, tunc quales diximus initiatos, non quidem receptos fuisse antequam de Justitia eorum constaret, nec tamen rejectos causâ jam memoratâ. Verba Maimonidis; לא קבלו ביר דין גרים כל ימי דוד ושלמה Non recipiebat forum Profelytos toto tempore Davidis & Solomonis. Ceterum inquit, דוד גרים הרבה מתגיירין בימי דוד ושלמה בפני ודויעטא ודוד גיר דין תגוראל חישטן להם לא דוחן אותן אוד שסבלו בכל מקום ולא מקדיבן אותן עד שחראא אחרים Complures fuere Profelyti initiati tempore Davidis & Salomonis à privatis (scilicet triumviris Sive ex compromisso sive ex autoritate Principali, non autem forensi seu ordinaria, constitutis) sed Syndrium Magnum (cujus imperio suberant cetera quæ fuere) hos ita voluit observatos exploratosque, ut nec eos rejiceret quoniam baptizati utcumque fuerant, nec interea eos publicè vellet admitti usque dum insequentis vita ratio satis eam in rem innotesceret. Cum verò tunc initiatorum aut nullus aut quam paucissimis pristina ita exuerent vitæ instituta, ut verè Judaismum amplecti viderentur, idè nec publicè in Profelytorum censum admissi sunt, nec sive juris Israelitici, ut videtur, prærogativis, quatenus earum alias participes fuere, uti, sive idem violare permitti. Atque ex ejusmodi Profelytorum justitiæ sive Admisione sive Rejectione pro eorum qui rebus præerant arbitrio, intelligenda est rescriptum Theodosii, Arcadii & Honorii AAA. ad Tatianum præfatum prætorio, de quibusdam qui illis etiam in seculis (quibus ita florere Judæorum in Oriente res, utcumque assistit, majorum fuissent, ut post excidium Templi nunquam-clariùs) au-

toritate

autoritate Judicum recepti sunt in sectam Judicam, reclamantibus legis eorum primatibus. Verba sunt, * *Judeorum querela quosdam autoritate Judicum recipi in sectam suam, reclamantibus legis sua primatibus adstruerant quos ipsi iudicio suo ac voluntate proficiant: quam omnino submoeri jubemus injuriam, nec eorum in ea superstitione sedulus curae, aut per vim Judicum aut rescriptis subreptione invitis primatibus suis quos virorum clarissimorum & illustrium patriarcharum arbitrio manifestum est habere suam de religione sententiam, opem reconciliationis mereantur indebita. Dal. xv. Kal. Masi Constantinop. Arcadio A. 11. & Rufino Coss.* Et hac de re plura libro quinto, ubi de Salomonis uxoribus allisque ex Gentilibus sumtis agitur. Certè & tempore Mordecai in Suis complures Profelytos hujusmodi timoris causâ factos docet Scriptura. Verba sunt, *וַיְהִי כִּי מָצְאוּ מִן־עַמִּי הַיְהוּדִים עֲשֵׂתֵי עֲוֹנוֹתָם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־חֻמֵּי הַיְהוּדִים וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־חֻמֵּי הַיְהוּדִים* Et multi ex populo terra facti sunt Judaei quoniam pavor Judaeorum super eos. Quo de loco vide plura capite Inferius quarto. Exemplum etiam habetur illustre de tota Idumaeorum Gente quae patriae retinendae causâ ex edicto Joannis Hyrcani in Judaismum transferant. Nam circumcidi, utpote ex Abrahæ posteris, antea q̄ soliti avitum illum morem exuerant. Cum subegerat scilicet Hyrcanus Idumaeos, ἐπιπέτασε αὐτοῖς (sic Josephus) *μὴν ὅτι τῶν ἡθῶν. Et ἀπετίμησαν τὰ ἀιθρία ἔ τοῖς Ἰουδαίοις νόμοις ἡθῶν ἡλῶν. Οἱ ὃ πῶθῃ τ̄ πατρίῃ γῆς ἔ τῶν ἀποπέλων ἔ τῶν ἀλλῶν τῶν ἑῶν διαγῶν ἡθῶν τῶν αὐτῶν Ἰουδαίους νόμοις.* Edixit mansuros illos in patria s̄ Circumcidi & legibus Judaicis uti vellet. Illi autem amore Patriae ducti & circumcisionem & reliquam juxta Judaicos ritum obsecuti formulam admisserunt. Atque eo tempore eis contigit ut detineerentur Judaei essent. Inde etiam Straboni¹, Stephano², Ammonio³ inter Judaeos censiti Idumaei. Sed & Ammonius differtè ait eos coactos esse in Judaismum transire. Affirmant etiam inter Talmudicos aliqui Neropem Cesarem⁴ & Antoninum Pium⁵ Profelytos esse factos, qua de re non disputo. Certè memorat Dio Cassius⁶ cum Judaeis tempore Hadriani⁷

⁰ Cod. Theod. dñ. lib. 16. tit. 8. l. 8.

¹ Ester. 8. 17.

² Vide Hieron. ep. 9. ubi. & ibi D. Hieronymus.

³ Lactantius lib. de Indeis & eorum mendaciis.

⁴ Hugo. Grotius de Jure belli ac pacis lib. 2. cap. 1. § 16. &c.

⁵ Origines lib. 13. cap. 17.

⁶ Geogr. lib. 16.

⁷ In Idumaeis lib. de Diff. fer. verborum.

⁸ Videtur Gomar. Babylon. ad tit. Gittini ep. 5. 56. a.

⁹ Sopher Judaeus in fol. 41 a Tzermach David part. 2. fol. 24. a

¹⁰ Gomar. Hierosolymitana ad tit. Megit. ta ep. 3. fol. 74. col. 1. fol. 2. & ad tit. Saehedin

ep. permitt. fol. 29. col. 3. fol. 6.

¹¹ Hist. 69

Hadriani complures alias Gentes lucri cupiditate conjungi & tumultuari, ac fere ob eam causam omnem orbem terrarum commoveri. Quod de Profelytis Justitiæ, si non de Christianis, dicunt. Nam aliorum illo in seculo consuetudinem, quæ fieri potuit non admiserunt Judæi, ut fufius ostenditur infra capite quinto. Jam accedat heic mos Ebræorum etiam recentiorum Profelytos, juxta traditiones majorum, admittendi, quemadmodum à Ludovico Mutinensi, Rabbino Veneto, describitur. *Si alcune, sic ille*, voleffe farsi Hebræo, primo sono tenuti tre Rabbini, o persone di autorità interrogarlo sottilmente, che cosa lo move a far questa risoluzione, e intender bene se fosse a qualche fine mondano, che devono licentiarlo, e poi protestarle con notificarle che la legge Mosaiica è strettissima e che gl' Hebræi al presente sono abietti e villi & esortarlo che meglio sarebbe ch' egli se ne stasse nel stato che si trova. Stando sùlo a questo esame, e protesto, si circoncide, e come e sano, si bagna tutto in acqua, sempre alla presentia di quelli tre predetti, e resta con ciò Hebræo, come gli altri.* Et de Profelytis Justis, seu Justitiæ dici solitis, id est, Gemilibus conditionis Libere Judaismo initiandis hætenus.

* *Historia de
gl' usi He-
braici, part.
3. cap. 2.*

CAP. III.

De Servis & Libertinis è Gentilibus Judaismo initiandis. De Profelytis Domicilii seu Gentilibus tum Servis tum Liberis quibus citra Judaismi professionem sedes in Ebræorum ditione permittitur, ritè admittendis. Admissio ejusmodi solent post captivitatem Babylonicam, seu postquam sui juris satie esse desierant Ebræi, non in usu. Alii postmodum instat ejusmodi Profelytorum Ebræis in solo Israelitico, præter Gentiles idololatræ, permitti.

DE Servis initiatis Judaismo proximè dicendum. Si fuerit ex Gentilibus emittit aliæve ex causâ ejusmodi acquisiti, aut ex ancillis domini nondum in Judaismum cooptatis domi nati. Quemadmodum verò à Parentibus ingentis Filii, ita à Dominis Servi

tinitatem baptismus secundus. Utcunque, nova Judaismi professione in baptismo ejusmodi opus non erat. Sexus heic discrimen non aliud atque in Profelytis Justitiæ initiandis, de quibus capite superiore. Minorem seu Infantem è Gentibus captum aut fortè repertum, Israelitæ qui possideret integrum erat sive in Ingenuitatem, sive in Servitutem, sive in Libertinitatem baptizare. Maimonides^f; ישראל שוקק בני קטן או מצוי חנוך או חטוילו לטובו או חרי גורו או גורו לטובו קטן או מצוי חנוך או חטוילו לטובו או חרי גורו או גורו לטובו *Si Israelita cepertit Gentilem minorem, aut infantem è Gentilibus repererit eumque baptizari fecerit in nomen Profelyti, & Profelytus fit (Justitiæ), si in nomen Servi, Servus est, si in nomen Libertini, Libertinus.* Servus autem major qui initiamenta hæc seu Judaismum renneret, Gentilibus retrò vendendus^g erat, si modo per annum integrum, à domino sæpius iteratà ut susciperet Judaismum monitione, contumax persisteret. Ita nihilominùs ut, si eà conditione primò expressim adjectà emtus esset ut circumcisionis expertus serviret eo solùm iniriatus modo quo Gentiles quibus sedes risè in ditione Israelitica, citra aliquam Judaismi professionem permittitur, tunc sic initiatus apud Israelitas servire permetteretur. Ceterùm si ejusmodi etiam detrectaret initiationem, veluti ne tantillàm luce dignus, morte erat damnandus. Quod verò ad Secundum heic genus Personarum seu Gentiles illos demùm attines, quibus sedes & habitatio in ditione Israelitica citra Judaismi professionem permittitur; eorum ratio habenda est duplex. Aut tempore quo floruit sui que prorsus juris mansit Ebraeorum status, veluti sub Davide, Salomone & si quæ sunt alia id genus tempora; aut tempore rerum eorum accisarum imperii que admodum imminuti, ut sub Romanis, aliisque; etiam ante seculis. Tempore priori, permittitur in ditione Israelitica sedes iis tantum qui Juris Noachidarum seu Naturalis quod supra & in sequentibus fusius indicatur, ejusque capitum septem, secundum Ebraeorum mentem, observationi nomina dederant, אדונה *Advena* seu *Profelyti inhabitantes* seu *Profelyti domicilii* seu *inquilini*, dici soliti. Gentili enim Idololatæ seu qui septem illius Juris præceptis nomen non dederat,

sedes

^f Halach A. libdim cap. 8.

^g Genar. Babylon. tit. Jablinoth cap. 4. fol. 42. b. Afommid. halach. Milla cap. 1. 5. d. & halach. Ifuri hia cap. 17.

fedes & domicilium in ditone sua, dum juris planè sui erant, negabant. Quin in solo Israelitico ^h ne hospitio quidem volebant excipi. De Profelyto autem hujusmodi, juxta

doctrinam Talmudicam, Maimonides; ⁱ אי זה היה גר חושב? וי זה היה גר חושב? עליו שלא יעשה עבודת זרה עם שאר המצוות שנצטוו בני נח ולא סבל ולא סבל דרו זרה סבילן אוחו וזוה מחסדי אומרו עלם ולמה נקמה שמו חושב לפי סמורו לנו לחושבו בנינו בארץ ישראל. *Qualisnam est is quem Profelytum domicilii seu inhabitantem vocamus?* (Ut scilicet à Profelyto Justitiæ discriminetur.)

Is Gentilis erat qui in se susceperat à cultu extraneo abstinere ac cetera observare qua in Noachidarum seu omnium hominum communi Jure continentur. Nec circumcidebatur ille nec baptizabatur; sed admittēbatur eum veluti unum ex piis è Gentibus mundi. Ideo autem nuncupatur Inhabitans seu Inquilinus, quoniam licuit nobis ei sedes inter nos assignare in territorio Israelitico. Alii tantundem. Hinc Judæus quum nuperrimè scripsit ^k גר חושב Profelytum domicilii, seu qui septem quæ tradimus præcepta in se receperat, vocat *Peregrino moradiso* que podia morar con Israel, id est, *Peregrinum* (ut ipse vertit) *habitantem quia in Israele morari poterat.* Quin Maimonides vult nec transitum quidem per ditones Israeliticas Gentili ex jure permissum olim quoties florebat & sui planè juris erat Ebræorum status, nisi is simili professione cultui extraneo renuntians cetera etiam Præcepta juris Noachidarum septem in se reciperet. Postquam enim de vulgaribus commerciorum aliquot officiorumque generibus inter Israelitas & Gentiles qui hætenus cultui extraneo non renunciaverant seculis recentioribus penmissis egerat, subdit ^l אן כל הדברים

ואלו אמורים אלם בנסן שגלו ישראל לבן האומות או סד הגוים תקיפה על ישראל אבל בנסן סיד ישראל תקיפה על אומות העולם אסוך לנו לחנוה גר עבד ע"ז בנינו אפילו יושב ישיבת ערא או שגר ממקום למקום בסחורה לעבוד בארצנו שר שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח סבל לא ישת בארצן אפי' לפי שעה וזמן קבל עליו ל' מצוות דרו זה *Hæc autem intelligenda sunt tantum de tempore quo aut exulabant inter Gentiles Israelita, aut quo Gentiles ipsi prævalebant*

^h Mifus & Genr. Bab. km. adit. Aboda Zara cap. 1. fol. 11. *Mofes Mi-hotzi præcept. Negat. 41. & videtis Hugonem Grotium de Jure E. B. lib. 1. cap. 1. § 16.*

ⁱ Halach. Nidribia cap. 14. Genr. E. B. hylan. ad tit. Aboda Zara cap. 5. fol. 64. b

^k Maimonides Ben Israelin Conciliatorq. ad Deuterom. quæst. 163. Hispanici, 3 Latinè.

^l Halach. Aboda Zara cap. 10.

prævalebant. Ceterum quoties Israelita prævalebam Gentibus mundi, (id est, sui omnino Juris fuere) illicitum erat nobis permittere apud nos Gentilem idololatram, ne quidem ex accidenti illi agentem, (veluti Ægyptios, Phœnicos, Tyriofque opetarios ad Salomonem Regem à regibus suis in templi ædificationem^m missos) aut mercaturæ gratia à loco ad locum transeuntem. Ne quidem per Terram nostram ei transeundum erat, nisi in se receperat septem præcepta quæ Noachidis sunt imperata; secundum id quod dicitur^a, nec habitabunt aut manebunt in terra tua, ne quidem ullam ob rationem. Si

^m Eusebius apud Euseb. Præparat. Evangelic. 9. cap. 30. Clem. Alexand. Strom. a

^a Exod. 23.

33.

^b Halach. Me.

lakim cap. 8.

קבל מצות שנצטוו בני נח הורגין אוחין אמר ישנו חרות ידיו

verò præcepta illa septem se observaturum profiteretur, Profelytus deinceps domicilii erat. Alibi etiam idem^b כִּי וְהָיָה סֵלֶכְךָ קבל מצות שנצטוו בני נח הורגין אוחין אמר ישנו חרות ידיו Gentili quilibet qui non in se receperat septem præcepta Noachidis imperata, ultimo supplicio afficiendus erat si in ditione nostra commoraretur. Sed quod de transeuntibus habet, non

^c Abraham

Ben. David.

ad Maimonid. halach.

Aboda Zara

cap. 10.

^d De Repub.

Hebræor. lib.

1. cap. 1.

Quare vlt. eorum tam latè ad omnes pertinet, ut qui nescirent

lib. 2. cap. 19.

admittunt alii^c, verba quæ afferit sacra de domicilio tantum eoque populorum septem quos diserte excindi iussit Numen, intelligentes. Sed vir eruditissimus atque in literis hæc versatus Petrus Cunaxus, Septem, inquit^d, præcepta quæ Talmudicè data esse filiis Noachis aiunt, Justitiæ regulas quasdam continebant, quibus carere hominum vita nequibat.

Quare vlt. eorum tam latè ad omnes pertinet, ut qui nescirent ea, hos interficere in bello atque ex hominum communione tollere iussi sunt Israelitæ. Ceterum ea de re plura inferius, ubi de jure belli Ebræis aliisque Gentibus Imperativo atque Interveniente agitur. Quemadmodum autem Profelytus Justitiæ, Servus, Libertinus, Judaismo non sine Triumviris initiabatur, ut ostensum est, ita nec Profelytus hic domicilii. Admittendus erat ac professio faciendæ

^e Genes. 8.

Bylon. ad tit.

Aboda Zara

cap. 5. fol. 64.

b & Maimonid. halach.

Melakim

cap. 8.

^f Levitic. 25.

45. & 47.

Coram^e בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה הַבָּרִים a tribus minimum sui generis; seu, professione hujusmodi pristina sibi consociatis, si non coram tribus Israeliticis aliisve qui Judaismo nomen dederant. Neque aliter satis intelligere queo verba illa de Triumviris. Mentio Profelytorum hujusmodi occurrit in Pentateucho. Sed non semper eisdem verbis. Discrimen ex natura rei & circumstantiis eliciendum.

Sed & expressim legimus^f de חֹסְדֵי הַגֵּוֹיִם הַנִּזְכָּרִים Inhabitantiibus

tantibus seu inquilinis qui Profelyti sunt seu peregrinantur apud vos; quos Chaldaus vocat עמנן דירין שלימ וחובין

Incolas in circumcisos qui sunt habitantes vobiscum. Simillique alibi apud eum locutio. Quibus verbis profelyti

Dmt. 14. 21.

*M domicilii optime indicantur. Interdum Profelytus etiam e-
jusmodi magistris dicitur עליו שלם לעבוד ע' ומוכר גבלות
ומוכר ומוכר Quisquis Cultui Extraneo seu Idololatria ren-*

*unciaverit ita tamen ut is sit qui morticina licite comederit. Cultus extranei renunciatione, utpote quae in Profelyti hujus-
modi initiatione res erat primaria, cetera quae ipsi in se re-*

*cipienda erant sic complectuntur. Id autem quod de morticini-
is sequitur, ex loco Deuteronomii jam ante indicato satis ex-*

*plicatur. Quod verò ad morem illum Gentiles in professionem
hanc intra ditionem eorum adigendi attinet, aiunt, tametsi*

*nemo Gentiliū Judaisimo nomen dare erat omnino cogendus,
nihilo minus ex jussu etiam divino à Mose se accepisse, mortali-*

*um quemlibet apud ipsos degentem professione ad Septem,
quae diximus, praecepta observanda adstringi debuisse. Maimo-*

*nides^t וישראל וישראל לקבל תורה ומצוות מי שלא רצה אן כופין אותו לקבל תורה ומצוות וכן צוה משה רבינו משם הנבואה לכוף אן כל בני העולם
לקבל מצוות שנצטוו בני נח וכו' מי שלא קבל יחרב*

*+ Halach. Me-
lakim cap. 8;*

*Nolentem non cogebant in se suscipere Legem & Praecepta (Mo-
saica) At verò jussit Moses à Numine ipso edoceri, ut, quem-*

*admodum dictum est, quisque mortalium in se suscipere cog-
eretur Praecepta Noachidis imperata. Et qui id facere volebat,*

*ultimo supplicio erat afficiendus. Et de Tempore duntaxat quo
sui erant satis juris Ebraei adeò ut nec imperium eorum in
Gentiles qui quovismodo advenirent, minueretur, hæc dicta.
Id est, de tempore potissimum quod Captivitatem antevertit
Babylonicam. Nam & aliqui tunc temporis desisse morem
Profelytos domicilii sic admittendi docent. Nimirum אן לא
קיימין גוה ביהן שחיבת גוה לא גוה תשוב גוה ואלא ביהן שחיבת גוה
nos Profelytos domicilii recipere, nisi tempore tantum quo ob-
servari solebant Jubilæi. Id est, tempore quo consue ditionis
fuerunt omnia in terris illis Israeliticæ, ut leges de posses-
sionibus in Jubilæo restituendis atque id genus ceteris vim &
effectum, veluti apud Gentem summum sibi imperium oc-
cupantem*

*R. Simeon
Ben Eliezer
in Gen. Ba-
bylon. tit. E-
rakim cap. 7.
fol. 29. a.
Maimonid.
halach. Ifur-
bia cap. 24.
& halach
Milla cap. 1.*

^a Maimmid.
halach. Semi-
ta Wejubal.
cap. 10.

^z Idem hal.
Ifuri bla cap.
14. vide ibi
comm. R.
Iom Tob.

cupantem, integrum retinent. Jubilæorum autem obser-
vationem sub captivitate Babylonicam defuisse scribunt ^a, un-
de etiam adjiciunt ^z servum, qualem supra diximus, si
Judaismum derectaret, post Jubilæorum cessationem non re-
tinendum, quoniam scilicet ad præceptorum Noachidarum ob-
servationis professionem rite quempiam adigendi mos deserat.
Quod verò ad Tempora insequentia attinet, quo non sui
juris erant Ebræi sed rebus fruebantur nimium accisis; tam-
etsi solennis, & qui ex summo quo ante gavisi sunt imperio
natus est, ritus ille Profelytos domicili admittendi evanuerat,
nihilominus quos cogere jam nequibant, eorum ambigendum
non est quin nonnullos pro re natâ ad hanc professionem in-
terdum invitarent & hortarentur, eisque quos viderent esse
מְעוֹלָהּ מִן הַיְהוּדִים. *Ex plebe à Gentibus mundi*, id est,
citra Judaismum bonis moribus & religione, quali oportuit
esse Profelytum domicili solenni ritu admissum, imbutos,
sedes in solo Judaico permissas esse non ita illibenter
vellent. *Et cujus regionis homines non contigit*, inquit Jo-
sephus ^y, aliquando apud nos peregrinari? Egregium hac de
re habetur exemplum in federe Novo, ubi occurrit ^z *Vir*
^a *Al. Apost.* quidam in Casarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis que
10. 1. & 22. dicitur Italica; religiosus & timens Deum cum omni domo
sua, faciens elemosynas multas plebi & deprecans Deum sem-
per, vir Justus, testimonium habens ab universa gente Judæo-
rum. Hunc Gentilem fuisse liquet. Nec Italum fuisse, e-
tiam & Romanum, dubitant viri docti ^a. Id genus fuit Can-
daces Eunuchus ^b Hierosolymis, uti & Thessalonicæ Εὐνάων
illi ἑτερόδομοι seu Græci Gentilescve Deum colentes, qualibus
non est quod dubitemus quin sedes solo Israelitico permissas
esse non illibenter seculis illis voluerint Ebræi, cum plane
Profelytorum Domicilii rite admissorum instar essent, utpote
qui simpliciore illam colerent religionem moreque quibus
Profelyti ejusmodi initiari soliti.

^a Hieronim.
Ann. Christi
41.
^b Act. 8. 27.

CAP. IV.

De Effectibus Initiationis & Admissionis Profelytorum Justitiæ, veluti nominis Judæi acquisitione, Regeneratione, Juris Judaici participatione, Peregrinitatis retentione & conditione Posterorum, quæ omnia Juris Gentium sive Imperativi sive Interveniens fuerit.

Initiationum autem & Admissionum, quas capite precedenti ostendimus, Effectus duplici sunt in genere. Alii in Jure juxta quod deinceps initiatis ac admisis posterisque suis vivendum erat cernuntur. Alii in ipsa personis tum ipsorum tum posterorum inherente qualitate secundum quam censentur. Qui prioris sunt generis, sparsim in sequentibus pro re nata, maxime quoties de Jure Gentium agitur, suam obtinent locum. Unde etiam qui secundi sunt, fusius subinde sic explicantur. Sed in priore genere caput habetur nunc heic non prætereundum. Scilicet pristinae vitæ conditionem seu statum idololatricum sive Profelyti ipsius sive parentum ejus neutiquam probro ei obijciendum. Nimirum legem illam ^a Peregrinum *לא תגזל* *Non molestabitur*, seu *non vexabitur* ita interpretantur; nec minus puto, quantum video, ad Profelytum domicilii quam ad eum qui Justitiæ erat volunt attinere. Sed Secundi generis Effectus compendio jam præmittere visum est, ut quoties nomina Profelyti Justitiæ, Libertini, Servi è Gentilibus in Judaismum cooptati & Profelyti domicilii obvia inter legendum habeantur, minus obscura sint ea nec de singulari personarum qualitate satis non liqueat. Quod ad Profelytum Justitiæ attinet; quinque imprimis consideranda sunt heic Effectus ejusdem Initiationis. Judæi nominis acquisitio, Regeneratio, Juris Judaici seu prærogativæ Israeliticæ participatio, Originis atque Peregrinitatis, veluti characteris perpetui ac indelebills Retentio, & Condicio Posterorum. De Judæi nomine testimonium est sanè luculentum, in eo quod capite superius secundo assertur tum ex Josepho de Idumæis Profelytis factis, tum ex historia Estheris sacra. Idumæos postquam in ritus Judæorum

^a Exod. 22.
20. Levitic.
19. 33. *Ibid.*
Lerch. & vi-
de Paulum
Fagium ad
locum utroque
quæ.

Judæorum transferant; Judæos fuisse ait discrete Josephus^b. Ammonius autem, *Ἐκλήθησαν Ἰδαῖοι, nominabantur Indæi*. Et in Esthere^c *Ἰουδαῖοι* quod *Iudæum fieri* denotat, usurpatur pro eo quod est in vulgata, *scilicet eorum, religioni & ceremoniis jungebantur*, seu ut apud Hellenistas *circumcisi Iudæizabant*, id est, Profelyti facti sunt. Uti etiam discrete ibi Salomon Jarchius, qui *Ἰουδαῖοι* explicat per *Ἰουδαῖοι* Profelyti fiebant, quemadmodum & Paraphrastes Chaldæus. Nomen item Judæi Profelyto cujuscunque gentis extræ accessisse palam memorat Dio^d. Et memini me legisse olim in forensibus temporis Henrici Angliæ Regis tertii tabulis^e, Judæos quamplurimos Norwicæ puerum Anglicanum, Benedicthi Physici filium, quem quinquennem circumciderant & profelytum fecerant, ex adibus ubi hospicio à muliercula Christiana exceptus est vi rapete voluisse, sapius inclamantes *ipsum esse Iudæum suum*. Et signanter ad hanc rem Josephus^f, ubi de Profelytis justitiæ ex Mosis mente admitrendis verba faciens, cum ait existimasse, *ὅτι τῶν Ἰσραὴλῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς περιουσίας, τῆς βίᾳ τῆς πλῆθους οὐκ ἐστὶν, non solum ex genere seu sanguine, verum etiam ex singulari instituti vitæ electione nasci cognationem quandam*. Quæ velut in Judæi nomine indicatur. Unde distinctio illa Ebræorum ex Ebræis^g seu Judæorum omnino originariorum ab Ebræis seu Judæis qui sive ipsi primò accesserunt ad Judaïsmum sive à Profelytis Justis nati fuerunt. Alia de nomine hoc Profelytis indico alibi^h diximus. Sed advertendum, illud tum demùm cœpisse Profelytis Justitiæ dari, postquam Ebræi, quotquot in terra Israelitica reliqui, Judæi generatim didi. Nemo enim nescit antiquis gentem Ebræos & Israelitas dictam; nec Judæos alios præter Judæi tribulesⁱ, nec Judæam aliam Territorii Israelitici partem præter portionem Judæi tribui assignatam primò denotasse. Quod sanè quamdiu obtinuit, non est cur dubitemus quin, ut postea Judæi, ita tunc sive Ebræi sive Israelitæ nomen Profelyto Justitiæ tribueretur. Neque enim dissimilis tunc erat horum nominum ratio. Quemadmodum autem Tribus decem, post secessionem, nomine Israelis & domus Joseph, ita reliquæ binæ, Juda & Benjamin,

Jude

^b Originum

lib. 13. cap.

17.

^c Cap. 8. 17.

^d Hist. 37.

^e Placit. 18.

Mon. 3. rot.

21. in Arce

Londinensi.

^f Adv. Prof.

Apim. lib. 2.

^g Vide Epist.

ad Philip. 3.

5. & ibi com-

mentar. Adile

I. Druf. Ob.

servat. 4. cap.

20.

^h Lib. de suc-

cessibus in

bona cap. 26.

ⁱ 2 Reg. 16. 6.

1 Sam. 13. 3.

Judæ nomine ^k indigetatz. Etiam & lingua harum Judæica ^l dicta. Et post Tribuum decem captivitatem, cum aliz præter binas illas (quibus tamen ex Tribubus quæ asportatz sunt non pauci proculdubio sunt commixti^m; & de Levitis res est manifestissima) in solo Israelitico non remanebant, dein quicquid gentis ibi supererat seu illuc subinde revertebatur, Judæiⁿ nomen sive retinebat sive induebat, adeoque quicquid de- in Profelytorum Justitiæ Genti accessit eodem appellabatur. D. Hieronymus^o, *Scissura decem Tribuum à duabus, populo nomen (Judæorum) imposuit.* Hinc obvium Judæorum nomen in Ezra, Nehemia, Esthere, Jeremia, libris Maccabaicis. Et ut Mordecai Benjaminita inde Judæus^p nuncupatur, ita ceteri cujuscunque è Tribu fuerint in reliquiis illis. Post binarum autem Tribuum seu Judæorum quos diximus è captivitate reditum, non solum Judæi inde dicti binarum illarum Tribuum territoriorum ex Ebrais incolæ, verumetiam^q quotquot Ebrai sive Tribuum ceterarum, principum indultu, territoria possiderent sive alibi Babylone seu loco quovis alio dispergerentur. Unde etiam Terra sancta tota Judææ nomen induit. S. Hieronymus, ad illud Isaïæ^q, *Visio quam vidit super Judam & Jerusalem, Pro Juda, inquit, in quo significantur dua Tribus, LXX. & Theodotio posuere Judæam que totam terram duodecim Tribuum^r ostendit.* Josephus autem, ubi de Esdra & Nehemia populum reducem ad urbem templumque instaurandum hortantibus agit^l, & Ἰσραῖλοι, ait, τοῦτο τὸ ἔθνος παρεσθλάζοντι. ἐκλήθησαν δὲ τὸ ἕνος ὅτι ἦν ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ ἐκ Βαβυλῶνος, ἀπὸ τῆς Ἰσραὴλ φυλῆς; ἦν αὐτοῦ ἐλθόντος εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, ἀλλὰ τὴν ἠ γὰρ τὴν παλαιότητα μετελάζοντι, Et Judæi ad opus se accingebant. Vocabantur autem; hoc nomine, ex illa die qua ascenderunt è Babylone, à Tribu scilicet Juda, qua cum prima in locos illos pervenerit, tum ipse tum regioni hujusmodi appellatio indita est. Nempe à nomine Judæorum (quod tam apud Josephum quam^m in sacris literis, binis illis Tribubus & qui eis ex aliis commixti sunt antè etiam tribuitur.) post reditum è captivitate, non modò territorii Tribus Judæ ac Benjaminicæ incolæ, sed etiam in ceterorum agris sedes habentes qualescunque atque

Y

undecunque.

^k Vide 2 Reg. 17. 18.^l S. Hieronymus in Osee cap. 1. 5. & in illa die, & lib. 2. in Esaiam cap. 5.^m s. vinea autem Domini.ⁿ 2 Reg. 18. 26. & 28.º = Vide si D. Hieronymus in Epipt. Hieron. & pag. 333.^p Vide Pastrum Ebraeorum de Reg. 18.^q Hieronymus lib. 2. cap. 10.^r Ludovic. Capellus ad 1. 26. 7. Gen. 1. 2.^s Imperat. in B. 1. 2. 7. 5. 7. &c.^t In Jonam cap. 1.^u Esther 2. 5.^v Cap. 1.^w Vide librum de vicie Hbraicis inter D. Hieronymi editum; in v. b. Ju. de.^x Origin. Eb. 11. c. 17. 5. V. 1. de 1. 1. Ca. Judæorum Exercit. 1. Ad Apparationem Ann. Ba. rom. 5. 2. & 3.

undecunque illuc confluentes Ebraei, uti etiam ipsa Terra promissa, denominabantur. Sunt ¹ qui à tempore Judæ Maccabæi Judæos dici cœpisse scripserunt. Sed hallucinatio est manifesta. Cerrè invaluit etiam apud Paganos opinio, Israelitas omnes Judæos à Judæ patriarchæ non solum nomine sed & ævo sic dictos. Justinus historicus², *populum in decem regna divisum filie tradidit, omnesque ex nomine Judæ, qui post divisionem decesserat, Judæos appellavit, colique ejus memoriam ab omnibus jussit*. De Jacobo loquitur. Ad singularè autem veritatem hujus nominis spectant etiam quæ crebrò apud scriptores occurrunt de sacræ illius prophetiæ, seu Jacobi verborum sensu; *Non³ auferetur scriptum de Juda, &c.* Christiani scriptores, iique doctissimi nec pauci, ea de re passim leguntur. Et sententias etiam Magistrorum exhibet Manasse Ben Israel⁴, quem vide. Summa verò est, à Juda quidem patriarcha, velut ab ipsa origine sumptum esse Judæorum nomen⁵, quatenus scilicet ab eo denominata est illustrior illa Tribus, quæ Genti postmodum nomen dedit. Sed ævo ejus multà, ut dictum est, esse illud recentius. Tametsi per prolepsin subinde etiam Mosis Tempori à scriptoribus⁶ tribuatur. Quemadmodum autem novum sic nomen Profelyto accessit, ira etiam Narales planè novi. Adeo ut simulac initiabarur, Regeneratus haberetur. Non semel Talmudici⁷, *בשר שנוול רשע* Profelytus, ex quo fit Profelytus, velut infans, qui recens nascitur, habetur, idque perinde ac si ipse ex nova aliqua matre renasceretur. Unde evenit ut nulla dein ei restaret pristina cognatio seu sanguinis relatio, nec fratrem, sororem, patrem, matrem, liberos autè genitos omninò in suis haberet. Nomina hæc, etiam si naturalia, esse desere. Quin si pater, mater, filius, frater simul fierent Profelyti, nulla prorsus restabar cognatio seu sanguinis inter eos relatio. Et pro regula habetur; *כשר שמו לו שחתה נה אינו שמו בשר* Quisquis Profelyto consanguineus erat, dum fuit Gentilis, consanguineus plane jam non est. Nempe velut jam primò creatus aut è cælo lapsus, omninò novus homo fiebat consanguinitate pristina non minùs ac Gentilismo prorsus exutus. Unde nec ex jure sanguinis

¹ S. Ambrosius in Epist. ad Rom. cap. 1. & videtur Patr. Abelardum. Sed & addit S. Ambrosius lib. 4. de Sacramentis cap. 3.

² Hist. 36.

³ Genes. cap. 49. 10.

⁴ In Conciliatore, ad Gen. quest. 65.

⁵ Epiphanius hæres. 8. In fin. Martyr. Apolog. 2. Euseb. Præp. Evang. lib. 7. cap. 6.

⁶ Euseb. ibid. cap. 8. &c.

⁷ Gemar. Babylon. ad tit. Iabimoth cap. 2. fol. 22. a & cap. 11. fol. 97. b Adimmon. balseb. Iebom Wechallera cap. 1. & Iuribia cap. 14.

Mosis Mithotzi præc. affirm. 51. fol. 135. col. 4 Shulcan Arach lib. A. ben hazzer ex. 157. fol. 9.

sanguinis pristini ei succedere quis potuit, ut alibi ^b ostendimus. Instar ferè erat apud Ebræos eorum qui Athenis à peste convalescentes ἀγόνους σπασί τε ἀλσεί & ἑσὶ Ἰππυδίδης *Neque ipsi se noverunt nec propinquos*, ut ait Thucydides ^c. Habebatur quidem in Jure Attico ^d Regeneratio quædam. Atque in Cesareo habetur, quando nempe servus non solum manumissione fruitur ac Libertinitate, sed etiam natalium ^e restituitur in quibus initio omnes homines fuerunt, non in quibus ipse nascitur, cum servus natus esset. Id est, plenâ donatur ingenuitate, adeo ut natales simul & mater, quæ ancilla erat, adeoque ipse, jam pro ingenuis civiliter habeantur. Atque ita ingenuitate donare, dicitur in Novellis ^f, Regenerare. Sed in regeneratione hujusmodi natalium regenerati conditio tantum ex autoritate principali mutata est. Profelytus verò Justitiæ sic regenerabatur, ut nec pro antea omnino nato deinceps sumeretur. Hinc erat quod cum Nicodemus mirabatur Jesum Christum dixisse, *Oportet vos nasci denuò* ^g, instaretque queritans, *Quomodo possunt hæc fieri*, respondit Jesus & dixit ei, Tu es διδάσκαλος τῆ Ἰσραὴλ, *Magister Israelis*, seu *Magister in Israel*, ut vulgata, & hæc ignoras? Etenim Regenerationis notio (tametsi de eâ quæ Spiritu fit, non solum aquâ, loqueretur Christus) in Ebræorum de Profelytis Justitiæ initiandis disciplina ac moribus, quos mirum est Nicodemum non agnovisse, erat minimè obscura. ^h Sed eade re & quæ consequuntur plura libro quinto ubi de Profelytorum, Libertinorum, aliorum conjugis agimus. Hæc tantum adjicimus, stupendamque jam memorata est, regenerationem doctrinæ cuidam de animabus Profelytorum in reconditori eorum philosophia repertæ adeo esse consonam, ut ex hac illam de novis planè natalibus aut ex illa hanc ortam esse sive pædere non immeritò forsitan suspicandum. Nimirum animas, aiunt Cabalisticæ ⁱ, sive singulares, sive è massa, ut loquuntur, ideali educendas innumeras semper existere, atque ex hisce in corpora humana seu embryones immisis fieri homines; instar ferè Platonicorum. Corpus autem humanum esse materiam, Animam formam hominis, ut Physici alii, secundum quos etiam ipsi formam esse scribunt ^j *הַנֶּפֶשׁ הַבְּרִייתִית הֵיאֵת מֵהַמַּטֵּרִיָּה*

^b De successibus in bonis cap. 26.

^c Lib. 2. & Galen. lib. de symptom. diff. cap. 3.

^d Vide Ios. Scalig. in Festum, verb. Postliminit.

^e L. 2. D. de Nativitatibus restitendis.

^f Novell. 18. cap. 11. & Nov. 78. cap. 1, 2. & 5.

^g D. Joann. 3-7.

ⁱ Apud Præstem Archiepiscopum in Dogmat. Cabalisticæ. 43.

^j R. Aben. Tybbon in Ruach ha-chayim cap. 8.

בו ויהיה מה שהיה וכן נחמנו ר"ל ספיקו
 ר"ל *Rem que educit in lucem ipsam materia essentialiam, qua ex ea est id quod est, & perfecta efficitur substantia, & ab alia substantia ea distinguitur.*
 Jam verò sicut in Embryonem animam, quæ homo sit, è cælo delabi aiunt, ita etiam in Profelytum quemlibet Justitiæ, novam statim ipsoque eodem quo fit momento animam, priore quæ corpus in Gentilismo occupaverat sive evanescente sive redeunte, immisam cœlitus afferunt. Quin & commentum hanc ad rem habent de nescio quali animarum generatione quæ omnes in Profelytos novos illabantur. In celebri illo Codice quem Zohar nuncupant etiam & ר"ל Rabi Shimeon Ben Jochai, qui sub Adriani tempora vivere desit Magister illustris, velut antèri alii, alii discipulis¹ ejus tribuunt (ut Cabalisticæ doctrinæ promptuarium summum) memorantur quatuor in mundo superiori seu regione cœlesti, היכלן Palatia quæ vocantur גוסתין גוסתין *Palatia filiarum* seu *puellarum confidentium*. Primum tribuitur Bathez filix Pharaonis; ita eam vocitant quæ Mosem² educavit, Josepho³ Thermuthin dictam. Secundum Sarachæ filiz⁴ Afer. Tertium Jochabede matri Mosi⁵; Quartum deniq; Deboræ⁶. Cum hisce singulis, aiunt Cabalisticæ, velut palatiorum præsidibus, adesse innumeras alias sanctas animas, atque eis, tanquam conjugio, virorù etiam sanctorù animas copulari. Addunt, ut in conjugiiis hujus mundi seu terrestribus, corpora corporibus conjugantur, ita in alterius illius seu cœlestibus conjugiiis esse אהובתה תשבתה *Conjunctionem animarum cum animabus, Luminis cum Lumine*. Et demùm, ut rem absolvant, subjiciunt⁷, אהבתי אתה אתה אהבתי אתה, ויהי מאוהבתי דאחשתי בהא עלמתי בנותי דלחן דהחתי עלמתי בתאבותי דלחן כחתי כר מחובקן נשבותי דתי ער דתי עבד איתן תפקי נחתי מניתי ואחשתי שרתן ואינון נשבותין לגותן דמתניתי וכו' ר"ל עילין לחללה דתי וכו' מתניתי גיורת חתי פרתה מהותי היכלתי נשבתתי ועאלתי חזיתי נשבתתי וסכינתתי תסקתי לתי בגן דאיה איה דצדיקתי ומסדתי לתי לנו חזיתי נחתי ושדתי בתי *Conjugium illius (cœlestis) mundi facit*

¹ R. Gedalia in Shalthelech fol. 31. b.

² Exod. 2. 5.

³ Archæolop. lib. 2. cap. 5.

⁴ Numer. 26. 46.

⁵ Exod. 6. 20.

⁶ Judic. 4. 4.

⁷ Zohar, in Midbar, fol. 167. & 168. Manruz.

facit fructum præstantiorem fructu eo quem facit conjugium hujus (terrestris) mundi. In conjugio illius mundi, cum mutua dilectione anima invicem conjunguntur, fructum faciunt, ac producuntur Lumina, è quibus fiunt (velut) Lucerna quæ sunt anima eorum qui fiunt Profelyti. Hæ omnes in palatium illud (ad quod attinent animæ è quibus procedunt) ascendunt. Et quamprimum fit Profelytus, volat ex eo palatio anima & subit alas Divina Majestatis quæ eam elevat, eo quod est fructus Justorum, atque eam mittit in corpus Profelyti in quo manet. Ab eo igitur tempore vocatur Profelytus Justus seu Justitia. Ita legitur in Zoar. Et pro more Magistrorum qui facti sermonis loca ad commenta sua quælibet sive stabilenda sive oruanda ambitiosius asserere solent, adtexitur hæc illud Salomouis, *Fructus justis, arbor vite.* מִן אֵילָנָא חַיִּים פְּרוּכֵי פִּימָא *Quid arbor vite? proventus animarum.* Inde ferè hæc transtulit Rabbi Israel Ben Moses in libellum suum *וְיָרִיב מִן הַמַּעַן* seu *Perfeta simul* dictum, quem etiam Latine edidit jam pridem Josephus Voisinius Gallus & *Disputationem Cabalisticam de anima* non immeritò nuncupavit. Rescisis hæc de animarum generatione uugis (quibus vix inæquales sunt Platoniorum aliquot) illud animadvertatur, voluisse eos animas in cælo antequam in humana corpora infundantur & creari, atque novam in Profelytum quemlibet, quam primò factus esset, animam adeoque novam formam cœlitus illabi solere. Certe ita plane novus homo dicendus erat, atque pristinam qualemcunque cognationem exuisse, utpote velut infans in utero matris novæ denuò conceptus atque renatus. *Enimvero quis non anima,* inquit Tertullianus^r, *dabit summam omnem cujus nomine totius hominis mentio titulata est. Quantos animas pasco, ait dives.* Et frequentissimus est in linguis Orientalibus usus *נֶפֶשׁ* seu *Anima* pro ipsa persona. Nova, secundum ipsos, anima ipse erat Profelytus, nulla corporis solius seu materiæ habità, in cognatione seu natalibus discernendis, ratione. Quoniam quicquid omninò erat Profelytus, ex ipsa forma solnmmodò seu anima id, uti quisque alius, erat. Juxta fere illud Pythagoræ^r,

*Ipsæ ego (quam memini) Trojani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram;—*

Cap. 21.

^r Vide Mos
nassich Ben
Israel lib. de
Creatione pro-
blem. 15. &
16.

^r Lib. de A-
nima cap. 13.
Sic fere Epi-
phanius in
Anchorato, p. 100
simel, alii.

^r Apud Ovid.
Metamorph.
lib. 15.

ex

ex Metempsychosis doctrina dictum. Diversa fuisse sibi & Euphorbo corpora non dubitavit, uti & Æthalidi^a, Pyrrho piscatori, Hermotimo, quos omnes se antea fuisse etiam asserbat. Sed ex eadem ipsa anima in hosce universos ac demum in seipsum dum in utero matris Embryo erat transmigrante, nulla corporis ratione habitâ, fuisse se illos pronuntiavit. Aufonius^b,

---Sic fama renatum
Pythagoram docuisse refert---

Et fingatur certe in recidivatu illo animarum, quem ipse affirmavit, revolubili (ut Tertulliano nuncupatur) animam novam quacum natus non est ei illapsam esse dum in subterraneo latuit mortuus, ut post septennium revivisceret. Ita expressissimum renati (juxta commentum jam dictum) Profelyti exemplum in eo haberemus, quantum ad pristinam cognationem ac natales novos attinet. Etiam & Euphorbus fuisse & Pythagoras ipse ita desierat adeoque nec parentum filius (quod nomen ex primis natalibus animaque corpori antè conjuncta pendet) erat dein dicendus. Sed ex novæ animæ, id est, novæ omninò formæ accessione, novus homo atque denuò renatus sine parentibus. Fuere etiam inter Ebræos qui Metempsychosin seu transanimationem, qualem ferme Pythagoræzi, admittabant. Ea an huc attinuerit nescio. Solas autem piorum animas ita transire volebant illi, ut memorat Josephus^c. Participatio Juris Judaici seu Israeliticæ prærogativæ quâ gaudebant Profelyti Justitiæ in eo cernitur, quod habetur in lege sacra^d, כְּכֹהֵן כִּי יִשְׂרָאֵל *Sicut vobis sic Profelyto*. Unde Talmudici passim aiunt^e Profelytum ejusmodi fuisse כְּיִשְׂרָאֵלִי וְכִי יִשְׂרָאֵל *Velut Israelitam respectu omnimodo*, & Philo^b cum originariis fuisse scribit Profelytis *ισοτιμίου* seu *parem conditionem*, atque alienigenas qui Judaismum amplecterentur ab eis ἴσως ἴσως^c ἴσως ἴσως *Non minus atque suos cives æstimari*. Sed hæc temperanda sunt atque, juxta majorum disciplinam, non sine distinctione sumenda. Nimirum in Jure Israelitico alia fuere quæ ad vitæ rationem in officis, juxta Moisaica præscripta, tum erga Deum O. M. tum erga proximum præstandis

^c Hist. lib. 2. cap. 7.

^d Numer. 15. 15. adde Levit. 19. 33.

^e Gemar. Babylon. ad tit. Labimoth ca. 8. fol. 77. 2. Maimon. hal. Hauribia cap. 12. § c.

^b Lib. de Aconarobis.

^c De Legat. ad Caium.

Præstandis instituendam, alia quæ ad Magistratus & Præfecturas capeffendas gerendasque, & Conubia quædam incunda spectabant. Prioris quæ fere generis non munda ad Profelytum Justitiæ quam ad Israelitam originarium attinere. Quod tamen sic temperandum, ut Sacrorum formulis à Nûmine datis quibus quidpiam occurrit quod originarios signantiùs denotet minimè uterentur Profelyti Justitiæ, nec ad ejusmodi Sacra præstanda obligarentur. Etenim in lege ⁴ præscripta est *Confessionis seu Professionis Decimandi*, (quam ¹³ *Professionem decima* nuncupant) formula anno quarto festique Paschalis die postremo post pauperum decimas polluctas adhibenda. In ea habentur verba illa; *benedic populo tuo Israel atque terra quam dedisti nobis sicut jurasti patribus nostris*; Quæ adeo singularia habita sunt Israelitis, ut ad Profelytos idèò formula illa neutiquam omninò attineret. Maimonides ^c ex mente & moribus ^f majorum, *ישראל ומצותם סתומים אמר להם נרם ופירם משוחותים מפני שהן כולם חלק בארץ חיי דתא אומר כאשר נסבער לאבותינו כחכם ולתם סתומים סתם עלם שלהם עליו חלק בארץ ישראלית & Manners Professione illa utuntur. Neutiquam vero Profelyti aut Libertini. Quoniam eis fors non est in Terra sancta (juxta Professionis scilicet sensum) nam dicitur, sicut jurasti patribus nostris. Sacerdotes autem & Levitæ eadem pariter utuntur professione. Nam tanetsi sortem seu partem sibi in terra sancta (ut tribus ceteræ) non habebant, erant nihilominus illis Vrbes & prædola & Suburbana. De aliis aliquot parilis ratio. Adhibito autem hujusmodi temperamento, Prioris generis res: intelligi volunt quoties Originariorum & Profelytorum conditionis paritas innuitur. Quod de eis quæ sunt generis Secundi non dicendum. Nam à Magistratibus & Præfecturis tam civilibus omnimodis, quàm Castrensibus regularitèr ^h ex jure arcebantur profeliti hujusmodi, veluti neutiquam, ex ipsa Legis Sacræ mente, idonei. Quod fusiùs ostenditur in sequentibus. Profelytarum item conubia Sacerdotibus interdicta esse alibi monstravimus, quæ tamen Israelitis originariis permilla. Alia etiam Profelytis permilla esse conjugia quæ illis vetita, nec*

⁴ Deut. 26.
¹³

^c Halac.
Maighbez
Sheni cap.
11.

^f Mifs. iij.
Maighbez
Sheni cap.
5. & 15.

^g Numer. 35.
2.

^h Mifs. iij.
Sanhedrin
cap. 4. Maimonid.
Halac. Sanhedrin cap.
2. & 11.
halac. Melacim cap.
1. alii prof.
sim.

ⁱ De successione in Pontificatum Ebraeorum lib. 2. cap. 2.

par

par Profelytorum omnium in re connubiali jus fuisse inferius libro docetur quinto. Quod ad Peregrinitatis seu Originis, velut characteris perpetui ac indelebilis heic Retentionem spectat, tametsi Gentilis, quamprimum factus est Profelytus Iustitiæ, Judæus dicebatur, adeo ut non solum jam Religionis Judaicæ sodalicio, Gentilissimo renuntiato, immisceretur, verum etiam alius patriæ nomen sibi sic regeneratus indueret, ita nihilominus semper retinuit *רַבּוּ* seu *Profelytis* aut *advena* etiam nomen, ut ab originariis perpetuo etiam inde distingueretur. Nec sanè Judæi in illo nomen aliud innuit quam id quod est Judæus ex Peregrinis seu Profelytis, non Judæus simpliciter, seu Judæus civiliter ex Judæis aut Ebræus ex Ebræis, ut se vocavit D. Paulus^k. Et tametsi in *מִצְרַיִם* *Cætu* seu *Ecclesiam Israelitarum* seu *originariorum* ingrediebatur (ut solennis erat locutio) Profelytus, nihilominus ea alia atque multis nominibus sanctior semper habebatur, etiam & fuit, à *מִצְרַיִם* *cætu* seu *universitate Profelytorum* seorsim sumpta. Id quod aliter sane se habere nequivisse liquet etiam ex eo quod jam dictum est de eis à Dignitatibus, Magistratibus & Præfecturis arcendis, atque Connubiis aliquot eis interdictis quæ Originariis permittuntur, aliisque eis permittuntur quæ vetita Originariis. Nam à Peregrinitate perpetuo retenta & Originis exteræ non deletæ ratione hoc discrimen. Finge Romanæ Ecclesiæ sacris initiatos quosque externos neque ex Romanis familiis oriundos dici ex more Romanos, nec tamen in Urbe seu regionibus suburbicariis dignitatum seu munium capessendorum jus illis permitti. Alia aliquot peregrinæ originis nomine eis denegari. Pleraque interim ibi concedi. Ipsissimum sic haberetur Profelytorum Iustitiæ apud Judæos exemplum seu specimen. Denominarentur quidem illi à Roma, quam velut novam etiam sic induissent patriam, quatenus scilicet ex initiatione Romani sic fierent ac quam plurimis, quæ Numen, quæ Hominem spectarent, privilegiis novisque sibi juris generibus in territorio Romano gauderent. At verò quia alia originariis permittuntur (juxta quod diximus) eis sic negarentur, idque ex eo quod è Peregrinis essent, necessum foret ut perpetuo Peregrinitatis discriminentur notæ. Nimirum ut nunquam

^k Ad Philp.
cap. 3. 5.

non haberentur quidem Romani, sed nihilominus ex peregrinis seu peregrini ac homines novi qui Romani induissent nomen; non verò civitate plene essent sed quoadtempus tantum donati. Adeo ut Profelyti hi, retentæ peregrinitatis hujusmodi nomine, instar ferme essent Cumanorum, Acerranorum, Atellanorum, qui ea conditione olim Cives Romani erant¹ ut semper Rempublicam separatim à populo Romano haberent & in legione mererent sed dignitates non caperent, seu municipum quibus jus civitatis honoratum² sed sine suffragii aut magistratum capessendorum jure. Aded ut juxta Aristotelem³, cui Civis ἑστὶν ὃς ἄλλαν ὀελξῆ μᾶλλον ἢ ὃς μετὶ γυχειοῦς ἐ ἀρχῆς nulla re alia magis explicari definiturque potest quàm Judiciorum & magistratum communione, Profelytus Justitiæ, utcumque novato patriæ nomine Judæus diceretur, non tam quidem Civis Judæicus simpliciter censendus esset, quam Peregrinus semper cui jura quamplurima inter Cives. Ceterum, quod obiter non prætereundum, ex eo quod jam dictum est de Judæi nomine adquisito, Pristina ex Regeneratione Cognatione omnimoda Deleta, & Peregrinitate nihilominus Retenta, ritè sumendum est illud Taciti⁴ cui Profelyti Justitiæ rectè dicuntur transgressi in morem Judæorum. De quibus inquit, *nec quidquam prius imbuuntur quam contemnere Deos, exuere patriam, Parentes, liberos, fratres, villas habere.* Horum demùm Posteris, quotquot ex parentibus utriusque profelytis geniti eadem cum parentibus perpetuò conditione fuerit. Neque magis aut aliter Cives Israelitici erant quam parentes ipsi seu qui primò sunt initiati. Exemplum ferme est in legibus moribusque Hispanorum de Mahumedanis ac Judæis qui Christianismo nomina dederunt eorumque posteris. Peregrinitatem enim tam hi quam illi ejusmodi semper retinent ut à dignitatibus officiisque civilibus non paucis, idque otiginis seu status pristini unde exhibant nomine, at-

¹ Fessus in Municipa.

² Agell. Nostr. Atti. Lib. 16. cap. 13.

³ Politic. 3. cap. 1 & 3.

⁴ Hist. 5.

⁵ Divis. Criminal. 13. § Proli. de Puritate & Nobilitate probanda part. 1. Quest. 1. & 2.

ille iterandus erat, nec in ipso qui primò baptizatus, (tamen apostata factus in ritus Judaicos rediret) nec in posteris. Et patris conditionem sequebatur proles ex feminis quarum conjugia Profelytis hujusmodi jure permiffa sunt, à Profelyto suscepta, extra quam ubi ex Israelitide eorum aliquis prolem genuisset. Ea enim matris, ob gentis dignitatem, sequebatur conditionem, & civis optima lege erat Judaicus. Profelyti autem filius ex femina Gentili susceptus planè Gentilis censebatur, ut ex Ancilla natus, Servus. Horum enim nuptiæ ei, ut in sequentibus dicitur, quemadmodum & Israelitis interdixit. Profelytarum autem proles patrum, quibus ritè nubere possent ipse, conditione semper fruebatur, aliàs in profanam^r, veluti cum sacerdoti Profelyta pepererat, transibat, aut in Profelytis item habebatur, ut ubi à Gentili aut Servo genita. Sed hæc regularitèr dicta exceptiones aliquot subinde admittunt; de quibus uti & de non paucis huc spectantibus libro quinto ubi de conjugiorum jure adeoque proles conditione fufius agitur. Hisce hæc tantùm subjungere nonnulla sufficiat de femine Gentilis gravidæ^r quæ profelyta facta est prole. Ea maternam ita sequebatur conditionem ut baptismo ei opus non esset. Aiunt scilicet, *בטורה שנתייחד וטבלה וכן בנה צריך*, *איוני סילקער* *בטורה* *שנתייחד וטבלה* *וכן בניה* *סי* *Gravida fuit profelyta adeoque Lavacro suscipiatur, proli ejus baptismo opus non est.* Nimirum ex eo quod nata est בקדושה seu in Sanctitate matris aut בתורה in ejus Judaismo (nam hisce sic utuntur vocibus) Profelyti seu matris conditionem induerat. At verò animadvertendum, tamen ex ipsis solùm natalibus ita conditionem Profelyti Justitiæ adquirenti volunt, nihilominus consanguinitatis seu fraternitatis rationem inter Profelytæ binos, verbi gratiâ, filios nolunt haberi undiquaque plenam, nisi paritèr concepti fuerint utrique, nec solùm sic nati, in Sanctitate, id est, postquam mater est baptismo initiata. Nimirum inter præceptum de fratria levito ducenda, defuncto sine^r prole fratre, & interdictum de fratria^u extra illam speciem non ducenda distinguunt hæc Talmudici. Nam verba facientes de fraternitatis jure quo fratris sine prole defuncti uxor ex lege ducenda, ואמילר^r inquit^r אחד מהם ודורו שלא בקדושת ולדורו ודורו ודורו בקדושה ודורו ולדורו בקדושה

^r Videfti lib. 1. de Successione in Pontificat. cap. 2.

^r Genes. Babylon. ad tit. Jabimoth cap. 8. fol. 78. a & Maimonides balach. Ifuribia cap. 13. Shulcan Aruch lib. Jore Dea cap. 268. 6.

^r Deut. 25. 5. ^u Levitic. 18. 16.

^r Ex Misnas tit. Jabimoth cap. 11. Maimonides balach. Jebem Wechalitzu cap. 1. Shulcan Aruch lib. Abenharazim cap. 157. 5. 1.

תרי חן כורתי ואפילו האסוק תולדו בקדושה אן בנתן
 רתי חן כורתי עד שחנה תחת וליתן בקדושה
 alter non concipiebatur in Sanctitate sed in Sanctitate nascebatur,
 alter quod tam concipiebatur quam nascebatur in Sanctitate, su-
 ere iovi: em velut extranei. Quod item dicendum de Geminis
 in Sanctitate natis. Nam neque inter eos Fraternitas habeba-
 tur nisi tam conciperentur quam nascerentur in Sanctitate,
 Adeo ut ex illa lege nec fratrem duceres, nec ei ritu solenni
 renuntiaret. Ceterum חן רשעו כורתי seu interdictio de non
 ducenda aliis fratris uxore seu de ejusce concubitu fratres ejus-
 modi teneri ^u volunt. Sed hæc ad Effectus Secundi hæc ge-
 neris qui suis sparsim occurrunt infra locis potius spectant.
 Et de Profelytorum Justitiæ eorumque posterorum Qualita-
 te ac Conditione hoc in loco hæc sufficiant.

^u *Maimonid.*
hal. Ifur' bia
cap. 14. Shul-
can Aruch
lib. Jore Dea
cap. 269.
 §. 4

CAP. V.

De Libertinorum eorumque posterorum Qualitate & Conditione.
 Libertini generis Judæi apud Tacitum quoniam fuerint. Syn-
 agoga Libertinorum in Apostolorum Actis. De Servo-
 rum Iudaismo, circa manumissionem, initiatorum, item
 Profelytorum domicilli, uti & qui horum seculis recentio-
 ribus instat fuerint, Conditione & Qualitate. Gentilium
 omnimodorum consuetudine Ebraei, seculis recentioribus
 cum sui satis juris, non erant, ipsi sibi interdixere. Jus
 & Mores ea de re varii, pro locorum ac ætatum diversitate.
 De Samaritanis. Publicani nomen unde adeo invisum. Titulus
 olim singularis in Talmude Hierosolymitano, De Profelytis.

LX eis quæ de Profelytis Justitiæ capite ostendun-
 tur proximè superiori, difficile non est Qualita-
 tem & Conditionem Libertinorum pariter edifice-
 re. Præter ipsum Libertini nomen, ovum non
 ovo similis quam in cunctis Libertinus Profelyto. Omnia
 de Judæi nominis acquisitione, Regeneratione adeoque cogna-
 tione pristina deleta, Jutis Judaici participatione, Peregrinitatis
 retentione & Conditione posterorū jam antè dicta, in eundem
 similiter ad amissum conveniant. Adeo ut reverà Liberti-

nus in Judaïsmum cooptatus, id est, ut monstratum est, in ipso cooptationis actu Libertinitate donatus, undiquaque ejusdem esset Conditionis & Qualitatis cum Profelyto Justitiæ qui tempore cooptationis è Gentilismo in Judaïsmum erat ingenuus seu liber. Qui primò manumissus etiam & postmodum circumcisus & baptizatus erat, Profelytus Justitiæ non Libertinus dicendus. Quoniam autem in ipso actu transitionis in Judaïsmum, Servus baptizatus *וְהָיָה לְךָ כְּעַבְדְּךָ* in nomen *Ingenui* seu *liberi* seu *וְהָיָה לְךָ כְּעַבְדְּךָ* in nomen *Profelytismi* libertatem necessariò ex more majorum consequeretur, ideò in pristinæ conditionis seu Servitutis memoriam, Libertini seu libertate donati nomen retinuit ipse posterique ejus, quemadmodum origine Liber seu Profelytus Justitiæ nomen, ut dictum est, Profelyti in Peregrinitatis, quam nec totam exuerat, memoriam. Ita nomine tantum hi discriminantur. Et solenne est Talmudicis *וְהָיָה לְךָ כְּעַבְדְּךָ* Profelytos & Libertinos

* *Maimonid. halach. Hüril Biz cap. 12. & 14. Mischna tit. Jabilmoch cap. 8. &c.*

& *וְהָיָה לְךָ כְּעַבְדְּךָ* Profelytos qui profelytantur (verbo venia datur) & *וְהָיָה לְךָ כְּעַבְדְּךָ* Servos qui libertate donantur seu Libertinos modo quem indicavimus factos conjungere velut par cui jus non omninò diversum, tametsi nomine ita discreparent. Occurrunt quidem apud scriptores, Judæi Libertini generis, quod nomen aliud omninò, si notionem spectes, ab eo quod jam tractamus significat. Licet veri sit satis simile in personis eodem nomine designatis etiam & Libertinos quales diximus repertos.

^b *Annal. 2.*

Legitur apud Tacitum ^b, *Annal. & de sacræ Ægyptiis* (sub Tiberio) *Judaicisque pellendis saltumque patrum consultum ut quatuor millia Libertini generis ea superstitione infecta, quæ idonea atq; in insulam Sardiniam veberentur coercendis illic Latrocinii, & si ob gravitatem cæli interissent, vile damnum: ceterò cederent Italia nisi certam ante diem profanos ritus exuissent.* Quatuor hæc millia Judæos expressim vocat

^c *Origin. lib. 2da cap. 5. & 1. lib. 3 cap. 36*

Josephus ^c. Et eadem de re Suetonius ^d, *Judæorum juventutem, per speciem sacramenti in provincias gravioris cæli distribuit* (Tiberius) *reliquos Gentis ejusdem vel similia seclantes urbe submovit, sub pæna perpetuæ servitutis nisi obtemperassent.* De Ægyptiis sic distributis nihil ait. Adco ut manifestum sit Tacitum loqui tantùm de Judæis Libertini generis, quamquam

quam verba ejus simpliciter sumta Ægyptios pariter atque Judæos respicere forsan videantur. Sed verò hi universi posterì fuisse Judæorum bello Pompeiano in Judæa sub annum ante octogefimum ac postea in Sofiano sub Augusto Cæsare aliisque captorum qui in servitutem abducti, dein à Romanis dominis libertatè donati sunt atque ita Libertini Romani facti. Unde Libertini generis dicti, quò jura Manumissionis Romana nomen illud spectat, non omninò quò Manumissionem ex Jure quod autè explicatum est Gentium Judais in usu. Ita in hisce esse potuere, & vix dubitandum est quin facti fuerint, tam Profelyti Justitiæ atque Libertini quales ex jure hoc Gentium descripsimus quam Judæi Originarii. Nam omnes pariter Judæorum nomine veniunt, ut ostensum est, & non minis ex illis quam ex his captivos è Judæa bello captos atque abductos esse existimandum. Ita autem se rem habuisse satis discimus ex Philone, ubi de regione Transiberina Judæorum sedibus Augusti indulto assignata verba faciens ^e, Παρρησι δ', inquit, ἦσαν οἱ πλείους ἀπελευθερωθέντες. ἀρχμα- λῶσι δ' ἀχθόντες εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τοῦ κινσαμύλων ἀλευθερωθέντων, ὅσων τῶν παλαιῶν ἑθνημασίαι βιασθέντες, Romani verò erant eorum plerique quibus libertas donata, seu Libertini. Nam bello capti & in Italiam abducti à dominis sunt manumissi nec ritus patrios violare coacti. Sensus ab interprete Philonis curè nimis redditur. Nec Romanorum aut Italiæ apud illam mentio. Hi igitur Judæi etiam Romani fuerunt Cives; id est, Libertini optima lege facti. Quorsum aliàs à Philone signautis dicti Romani? Et civem Romanum simul & optima lege Judæum, etiam extra territorium Judæicum natum, quempiam esse potuisse manifestum est ex D. Pauli exemplo; qui ex Ebræis. Nam is Tarso Ciliciæ ^f natus & Judæus erat & civis Romanus. Quod verò ad Libertinos hosce spectat; scimus quidem ex jure Cæsareo vetustiori Libertinos fuisse alios qui aut ^g testamento aut in Ecclesia seu concione (æde sacra volunt aliqui) aut ante Consulem manumitterentur, alios qui per Epistolam ^h aut inter amicos aut convivii adhibitione, alios qui quovismodo manumissi sunt postquam pœnæ infamiam insigniorem subie-

^e Lib. de Legatione ad Caium.

^f Act. Apost. 22. 3. & 27.

^g Gains Inst. tit. 1.

rant.

rant. Secundum & tertium Genus Latini & Dediticii nuncupabantur nec civitate fruebantur. Genus autem primum Cives erant Romani seu Quirites quales una vertigo, ut est apud Persium ^b, fecit. Atque illis eadem compete-
^a *Sayr. 5.* bat libertas quam habebat manumissor, nisi quod scilicet Libertinus esset qui manumittebatur licet manumissor esset Ingenuus, ut loquitur Justinianus qui discrimen illud Li-

¹ *L. Fnic. C. tit. de Deditiis lib. toll. & C. tit. de Lictis lib. toll. & Inst. tit. de Libertinis & Libertinorum.*

bertinorum sustulit ¹ atque omnes patiter civitate donatos voluit. Generis igitur Libertini quod Romani juris erat, non omnino quod Judaici, Judæi sic apud Tacitum denotati sunt censendi. Id est, Judæorum, Profelytorum, & Libertinorum, qui juxta mores & ritus Judaicos superius ostensos facti, in servitutem postea à Romanis redacti sunt, posteritas. Qualis quidem Servitus aut Libertinitas Romana ob stare nequibat, quo minus quàm Judaicam republicam spectabant, pristino nomine & conditione pristina, prorsus etiam absque post-
² *Al. Apost. 6. 9.* lininio frui possent. Utrum Libertinorum hujusmodi Romanorum in patriam reducum, an Judæorum qui nomen scilicet illud ex ipsa à servitute in Judaïsimum simul & libertatem cooptatione jam ostensa nacti fuerant, Synagoga illa in Novo fœdere memorata conflaretur, viderint acutiores. Verba

sunt ², *surrexerunt autem quidam ex tīs σωμαργής tīs λαομίμης Λιβερτινών, &c. Ex synagoga que appellatur Libertinorum & Cyrenensium & Alexandrinorum & eorum qui erant à Cilicia & Asia disputantes cum Stephano.* Non nescimus, inter veteres non deesse qui Libertinorum nomen ibi sumant pro eo quod regionem ³, Gentem seu populum patitèr ut cetera que sequuntur, significet, id est, Judæos dispersionum, ex gente seu populo sic dicto apud quem nati sunt atque unde in terram sanctam velut reduces confluerant, pro motu denominatos. Et Suidas, *Λιβερτινός, ὄνομα Ἰουδαίου, Libertinos aut Gentis nomen esse.* Quin & ecclesia *Libertinensis* in Africa ha-

¹ *Gloss. Interlinearis.*

² *Th. Bez. Cornelius à Lapide, I. Levinus, Ludovicus de Dieu &c. in A.H. 6.*

betur in Collatione Carthaginiensi. Quin ex Ægypto nomen hoc qua sectam nescio quam designet petitur ab aliis. Atque ab aliis aliter. Sunt verò intetèa non pauci ex doctissimis ³ qui de Libertini genetis Judæis, quàm libertate utcumq; donatos verbum illud è Latio in sermonem Hellenisticum receptum atque

que tum à Syro tum ab Arabe retentum indicat, loci interpretantur, Chryfostomū^o ſecuti, cui Romanorū ἀπελευθεροί Libertini vocantur qui eo hæc fruuntur nomine. De vocabuli notione qua libertatem ſuper acquiſitam complectitur aſſenſum libertiſſimè præbeo. At verò an non potius Libertinorum ſic ex Jure Ebraico juxta jam narrata dictorum, id eſt לְעַבְדֵי־חַיִּים ſeu qui è ſerviture in libertatem ac Judaïſmum migrarent, quàm eorum qui ex Jure tantùm Romano ſic dicebantur, notio eo in loco obtinere debeat, ſubdubito. Certè id quod apud Tacitum de juventute Judaica generis Libertini in Sardiniam à Tiberio miſſa habetur, ſpectat ad annum quo Marcus Silaſius & Lucius Norbanus fuere Conſules ſeu decimum nonum, juxta vulgi computum, à Chriſti natalibus annum. Et ſub annum inde quintumdecimum ſeu ſub Stephani martyrium manifeſtum eſt, Synagogam hanc, neque tunc primam ut videtur, Hieroſolymis floruiſſe. Ita incongruum non eſt de Libertini juxta jura Romana generis ſodalitio aliquo ſynagogam illam intelligere. Nec ſanè rationi diſſidet, ſi de Libertinis juxta ritus Judaicos factis capiās. Nam & hocce ſuos habuiſſe ſeorſim uti & Proſelytos Juſtitæ ſodalitæ & ſynagogas vix aut ne vix eſt cur dubitemus. Et tametiſi Libertinitatis nomen tempore illo quo ita Imperarunt Cæſares tam Hieroſolymis quam Romæ, potuit quidem locum tam Hieroſolymis quam Romæ obtinere quàm ſervitutem in Libertatem ex jure Romano mutatam innuit; nihilominus vero propiùs in conjecturæ ſtatera accedere videtur, Libertini nomen, licèt è Latio deductum, Hieroſolymis tunc temporis, in Synagoga ſeu collegio ejuſmodi, Judæos eos poſteroſve eorum denotare qui Libertini dicti ex Ipſa in Judaïſmum è ſerviture cooptatione ſolebant, idque ex jure Ebraico ſeu Hieroſolymitano jam oſtenſo ejuſve tunc temporis reliquiis, neque ſanè ex Romano jure quod à Judæis ipſis neutiquam nomine tenus nedum re aliqua in ſynagogarum proculdubidè diſciplina receptum eſt adhibitumve. Porrò haud ita ambigendum videtur quin Judæi generis Libertini apud Romanos, poſtquam Hieroſolymas redierant, non Libertinæ ibi conditionis ſed planè Ingenuæ atque Originariæ, veluti ex jure quodam Poſtliminii, haberentur.

^o Homil. 15.
in Acta.

haberentur. Apud Syrum autem legitur, *surrexerunt homines ex synagoga qua dicitur Libertinorum, Cyrenaei & Alexandrini, & qui erant ex Cilicia &c.* Omisſa copulâ illâ post *Libertinorum* è qua ceteri qui sequuntur ab illis sic determinati sunt ut pro aliarum synagogarum sodalibus sumendi videntur. Neque aliter, ut videtur, apud Arabem quem tranſtulit Junius. Nam in Erpeniano copula habetur uti & in Latina versione atque Æthiopica ut adnotat præſtantiffimus Vir Ludovicus de Dieu qui ad illud de copula in Syro omiſſa ſic, inquit, *unum indigetatur collegium Libertinis Judæis conſecratum, cujuſcunque tandem gentis eſſent, ſive Cyrenaei ſive Alexandrini ſive Cilices ſive Aſiatici. Quod valde nobis urrideret ſi lectio comprobaretur.* Certè nil ita mihi videtur obſtare quominus etiam dum copulam legimus de unica tantum Synagoga eaque Libertinorum dicta, ſed cujus ſodales gentium quæ inſequuntur nominibus diſtinguantur, locus capi poſſit. Atque ita eum olim intellexit Cajetanus. Sed de Libertinis fatiſ ſuperque. De ſervis, ut ſuperius monſtratum eſt, Circumciſis & Baptizatis ſeu Judaïſmo retentâ ſervitute initiatis, aiunt * *וְכָל הַגּוֹיִם הַזֵּה עָשׂוּ מִלְּבַיִת עֲבָדִים* *exerunt ex univerſitate ſeu numero Gentilium nec tamen univerſitati Iſraelis (ſicut profelyti Juſtitiae ac Libertini) accedunt.* Veluti medlum quid inter Gentilem & Judæum ſeu Profelytum Juſtitiae habebantur. Quod pariter de Ancillis baptizatis dicendum. Nam ſervus ex baptiſmo ejuſmodi quo quidem eatenus Judaïſmo initiabatur quatenus ſervi, qui ab alio inter bona poſſidetur, conditio ferret, deſiit eſſe Gentilis quia Judaïſmi inſtitutiſ nomen ritu ſoleni dederat. Nec tamen habebatur Profelytus Juſtitiae quia libertate caruit nec ſui omnino erat juris. Unde adquiſiſſe eum aiunt *הָיָה חֵפְזָא חֵפְזָא חֵפְזָא* *partem Profelytiſmi*, ſed qualis eum inter bona potiùs quam in hominum cenſu collocabat. Cognationiſ autem ſerviliſ ratio erat eiſ nulla. Poſteri ejuſ ex ancilliſ è Gentilibuſ ſuſcepti, uti ancillarum è Gentilibuſ ſic adſcitarum perpetuò parentum ſequebantur conditionem. Quamprimùm autem libertate, juxta ſuperiùs dicta, non ſine alio baptiſmo donabantur, Libertini fiebant tam poſteri quam ipſi qui primò Judaïſmo nomina dederant. Aliud omninò erat

* *Gemar. Ba. bylm. ad tit. Saahedin cap. 4. fol. 58. b. Maimonid. balac. Iſruhiâ cap. 12. § 13.*

erat Servitutis genus Ebraica illa quam serviebant Ebraei originarii ipsi in sacris literis non semel memorata. Eam libro Sexto ubi de servis etiam hinc plura, latius, ut de utroque genere simul constet, explicamus. Ita demum tam apud Ebraeos quam Romanos aliosque illud quod de hoc hominum ex Jure Gentium discrimine apud Justinianum ² habetur obtinuit. *Postquam jure Gentium sic ille servitus ingenuitatem impasit secutum est beneficium manumissionis. Et cum uno communi nomine omnes homines appellarentur, Jure Gentium tria hominum genera esse ceperunt; Liberi & his contrarium Servi & tertium genus Libertini qui desierant esse Servi.* Profelyti autem Domicilii Qualitas & Conditio satis quidem videtur manifesta ex eis quae de eo jam supra sunt dicta. Aut Libera nempe, qua rempublicam spectavit Ebraicam, aut Servilis erat conditio. Utrique sedes in territorio Israelitico eorumque ditione, juxta qualitatis discrimen, permixta. Sic tamen ut Hierosolymis ob singularem urbis sanctitatem habitationis locus eis assignandus non esset. Mamonides ⁹, פון נחמך ביהמ"ד לך ארץ ארץ *Locus Profelyto domicilii intra urbem Hierosolyma assignandus non erat.* Alibi autem, ut dictum est, permixta Profelytis ejusmodi sedes, idque citra Judaismi professionem ad quam neminem mortalium adigebant. Sed aut Judaismus amplectendus aut futurae Septem Noachidarum seu omnium hominum communium praeceptorum observationi nomen dandum erat Gentili cuique in eorum potestate degenti, dum sui juris erant, ut ostensum est. Aliter velut pro hoste habitus. Cognatio omnimoda apud Profelytos domicilii manebat. Et Posterius non minus atque ipsi, opinor, in hujusmodi professionem adigi soliti. Quo autem foro uterentur, & quomodo tum ob Juris Noachidarum seu Naturalis tum ob Gentium Juris Imperativi ac Interveniens violationem puniendi essent, suis in locis obiter in sequentibus docetur. Nec dubitandum puto, quin Profelytus ejusmodi, dum sui juris erant Ebraei, id est, seculls quibus, juxta superius dicta, admissio hac in usu fuit, consuetudine tam Israelitarum tum Profelytorum Justitiae aliorumque qui in eorum mores transierant, pro arbitrio, excepta factorum communicatione

De Libertinis.

Instit. tit. De Libertinis.

Halach a Bith habechira cap. 7.

* Contra A-
pianum lib. 2.

(qua de re plura inferius) uti posset. Atque illuc spectat illud Iosephi; *Τοὺς δὲ ἐκ ἑτέρας παροικίας ἀναμίχουσι τοῖς σιωνηταῖς οὐκ ἠθέλησαν· τὴ δὲ ἀλλὰ ἢ περιέρχοντο, ὡς ἔστιν ἡ μεταδόσις ἀναρχία, πᾶσι παρέχοντες τοῖς διομείοις, πῶρ, ὕδωρ, ἔσθλα, ὅδους φερέοντες, ἀπαφοὶ μὴ ἀδικούσιν, Eor autem qui obiter adventant, seu non ad Iudaismum suscipiendum, id est, Profelytos domiciliū seu advenas in mores nostros non transeuntes (nam de Profelytis Iustitiæ proxime antè locutus est) misceri solemnitatibus scilicet sacris noluit (Moses.) Cetera tamen indigentibus univērsis exhibenda constituit, quorum scilicet participatio ac communicatio necessaria est, veluti ignem, aquam, alimentum. Itinera item indicari, nec insepultum quempiam relinquere. Ita is veteris seu Mosaicæ de Profelytis domiciliū institutionis sensum explicat ex majorum traditionibus quæ ad tempora anteriora quibus sui fuere juris spectant. Seculis autem insequentibus, seu cum plerumque partim sui iuris (solum ferè in rebus sive sacris sive ad sacra seu singularem Gentis sanctitatem necessario attinentibus; idq; ex dominantium indultu quo nec semper ita fruebantur) partim alieni fuere, neque eis integrum satis relinquebatur Profelytos domiciliū ritu solenni ac more majorum admittere, utpote quos coercere jam nequibant, sed tantum Profelytos Iustitiæ, Libertinos ac Servos in Iudaismum eo nomine, ut ostensum est, cooptare; quorum omnium initiationis, nempe quæ ad sacra fere omnino iam spectabat, neque jus neque usus unquam desuit; seculis inquam illis insequentibus, domicilio sæpè committos fuisse illis nemo non videt Gentiles pro exterorum qui dominabantur libitu quibus reducti nequibant. In hisce autem, palam est fuisse tum qui Idololatriam aliosque Gentium, qui Noachidarum juri adversantur, mores retinuerint, tum qui *עובדי עבודה זרה* *id est* *idolatriæ seu religiosi ex Gentilibus*, seu qui tametsi Profelyti Domiciliū nec fiebant nec jam ex more publico fieri quibant, Profelytorum tamen ejusmodi instar fuere, tantum non ritè admissi. Qualis Cæsarex Cornelius ille cohortis Italicæ centurio, qui non solum vir religiosus erat & timens Deū sed etiam *μάρτυρος ἑστίμιος ὅτι ἄλλοι τῶ ἐθνὸς τῶ Ἰουδαίου, testimonium habens ab univērsa Gente seu multitudine Gentis Iudeorum;**

* Act. 10. 22.

deorum, quales item alii supra ^{cap. 3.} memorati. Ceterum quoniam quinam jam essent in iis idololatriæ, quinam juxta Noachidarum jura pii, ex professione aliqua publica & que sub pœna obligaret, resciri nequibat, & aded moribus avitis adversum fuerat consuetudinem cœtuspiam in solo Judaico admittere nisi idololatriæ ritu solenni renunciâs cetera Noachidarum jatis capita in se suscepisset observanda atque ut Profelytus domicilius esset admissus, ided quod ex imperio in Gentiles aded minuto seu penè delicto præstare non potuere, id, quantum in ipsis erat, ex imperii in suos reliquiis volebant præstitum. Scilicet ex superinducto à sapientibus jure Interveniente quo Judæi, quatenus Gentes respiciebant, inter se atque ad Judaïsmum ejusque ritus sanctos conservandos essent regendi, motes inolevere de Gentiliis omnimodorum qui in Judaïsmum non transirent, non solum, quatenus commodè fieri posset, maximè in solo Judaico, consuetudine, societate ac familiaris consortio sed etiam contractuum commerciorumque generibus compluribus fugiendis. Ratio quâ Jus ita superinductum nitetur, velut sola, saltem obtenditur, ne ex eorum, quibus per Jus Israelitarum in solo Judaico ne sedes tenere liceret, consuetudine, consortio ac commerciis, idololatriâ rebusve aliis idololatriæ causâ fugiendis (ut fusiis infra ostenditur) ipsi inquinarentur. Maimonides de interdictis ejusmodi cum Idololatriæ consortiis, pactis commerciisque, וְכִי יִשְׁתַּחֲוֶה אִתְּךָ אִתְּךָ חֵטְא בְּמַעַן ע'ו הוּא ס'נ' וְקָרָא לָךְ יִשְׁתַּחֲוֶה ^{Aboda zarâ} ^{cap. 9.} ^{*Erod. 34.16} *Et omne id quod sic dicitur de non admittendo Idololatrarum consortio & commercio, idololatria causâ introductum est, juxta id quod habetur in sacra Legge, ne vocet seu invitet te, edasque de de sacrificio ejus & accipias de filiabus ejus filiis tuis & fornicentur &c.* Nimirum ob ipsam que in sacris literis non semel afferunt de septem populorum consortio commerciisque evitandis rationem (unde & de eis Jus Gentium imperativum seu à Numine præscriptum habetur) aliarum item Gentium, quarum non dissimilis ratio, ex Jure Gentium sibi, maximè in solo Judaico quantum fieri potuit, aliisque Gentibus Interveniente seu ab ipsis superinducto, consuetudinem,

nem, consortium & commercia aliquot vetabant. Quod ut facilius effectum fortiretur, etiam Gentiles omnes pro immundis seu qui contactu Judæum nunquam non contaminaret, statuere habendos. Cum enim 7 sacras haberent leges tum de Puerperæ tum de viri feminis & mulieris sanguinis profluvio laborantis immunditæ quæ contactu perforarum contrahebatur, neque leges ex, Israelitis nempe peculiars, ad Gentiles attinerent, superinductum est sapientum decretum quo nunquam hujusmodi immunditæ seu ejus effectus, quantum ad Judæos, carere Gentiles constitutum est.

1 Levitic. cap. 7. & cap. 15.

2 Misimmid. halach. Ifuria cap. 4. & vide Misimmid. Nidda cap. 4.

Scribunt enim 2 *וְהָיָה אִם חַיִּיבָן עֲלֵיהֶם מִשְׁמַח נִגְרָה וְלֹא מִשְׁמַח נִגְרָה וְלֹא מִשְׁמַח יִלְרָה וְהַחֲמִישִׁי נִגְרָה עַל כֹּל תְּבוּיָה הַחֲכִירָה וְהַתְּקִינָה שִׁדְוֹ כֹּנֵס הַסִּיד בֵּן רֵאָה בֵּן רֵאָה לֵא רֵאָה לַעֲבֹן שְׂמֵרָה וְהַחֲרָה* *Leges sacra de muliere menstruis aut sanguinis profluvio laborante aut de puerpera, ad Gentiles quidem non attinent; id est, ex ipsa lege sacra immundi ex causis illis non sunt. Sed sapienter decrevere omnimodos Gentiles tam masculos quam feminas pro eis qui perpetuo sanguinis profluvio laborant. (sive ea de re constat sive minime) habendos quoties de munditia & immunditia questio fit.* Id est, ex eorum contactu immunditiam contrahi. Eos enim qui sacrâ immunditiæ lege non tenebantur ipsi eis qui eâ tenebantur semper immundos haberi jam ex superinducto hoc atque interveniente jure volebant, ut facilius sic eorum consortio, quantum fieri posset, arcerentur Judæi. Quod & tempore Hasmonæorum aut antè, initium habuit. Nam illis tribuitur 3 decretum in quo femina quælibet Gentilis censebatur velut semper 4 נגרה ut libro quinto expressius ostenditur, id est, *que menstruis laborat.* Ex hujusmodi decretis pendet illud in Evangelio 5, ubi Judæi non introierunt in Prætorium Pilati ministris qui Gentiles erant re-

3 Genes. 8. v. blyonia ad tit. Aboda zara cap. 2. fol. 36. b. Sopher a Jauchslin. fol. 15. a. 4 D. Joan. 18. 28.

5 Act. Apost. 10. 28.

ferunt ut non contaminerentur, sed ut manducarent Pascha intaminati. Atque ex superinducta Gentilitum immunditiæ manavit & illud D. Petri 6; *Vos scitis quomodo abominatum sit viro Judæo conjungi aut accedere ad alienigenam.* Græca sunt, *ὡς ἀθέμιτον ἔστιν ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου, κοινῶν ἢ προσεγγεῖν ἀλλοφύλων, quod illicitum sit viro Judæo adherescere seu advenire*

venires ad alienigenam, ubi Syrus habet נוריתא נוריתא
 ררטרר נר נר נר ad hominem extraneum qui non sit
 filius generationis suae. Sed mihi ostendit Deus, ita ibi statim
 Petrus, neminem communem aut immundum dicendum hominem.

Quod de adventu ejus ad Cornelium Italum dictum est, &
 immunditie qua Gentiles universos pollutos esse, ex more Ju-
 daico, existimabatur. Unde etiam ad Petrum viri aliquot
 ex circumcissione, *Quare introiisti ad viros preputium habentes*
& manducasti cum illis? Nimirum eousque tunc illicitum erat
 atque infame Gentilem convenire, & familiaritatem consuetudine
 ejus uti, ut tum contra majorum morem quo absque
 publica Profelyti domicilii professione in solo Judaico Genti-
 lem sedes habere non permittebatur, iniquitas commissum esse
 videretur, tum aut immunditiam lavacro velut poena simul &
 purgatione solvendam aut ejus non levem saltem suspicionem
 contraheret quisquis id faceret. Hinc & illud apud Justinum

historicum; *Quoniam metu contagionis pulsos se ab Aegypto*
meminerant, ne eadem causa invisit apud incolas forent, ca-
verunt ne cum peregrinis communicarent: quod ex causa fa-
ctum paulatim in disciplinam religionemque convertit. Hinc
 illud Apollonii Molonis; Judaeos recipere noluisse ex aliis
 Gentibus quampiam diversam de Numine sentientem, *μηδ*
κατωσις τις καθ' επιρω σαυηδω βεβηλει τω σαυηδωβηοις, Nec
 consuetudine eorum uti qui aliam, praeter Judaicam, vita ratio-
 nem sequebantur. Quod & verum fuisse palam asserit Jose-
 phus dum rem ipsam ex Graecorum aliquot de peregrinis mo-
 re pluribus defendit. De Commerciiis autem & humanitatis Of-
 ficiis aliquot, instituta habere, pro locorum diversitate, alia atque
 alia, uti & proculdubio seculorum. Hinc etiam spectat illud
 de Samaritanis, qui nunc se sanguine Judaeis junctos profite-
 bantur nunc ibant inficias ipsi, sed perpetuo Judaeis exosissimi.

Quomodo in Judaeis cum sis, bibere à me poscis, qua sum mu-
lier Samaritana? *δ γδ συγγενειν Ιουδαιοι Σαμαριταις,* non
 enim contantur Judaei Samaritanis, seu *πρωτονο Νη* Non
 habens commercium, ut Syrus. Verba sunt Samaritanæ ad Je-
 sum Christum aquam poscentem, unde propter consuetudinem
 hanc cum muliere illa uti etiam cum aliis Samaritanis atque

^d *Act. Apost.*
 11. 3.

^e *Lib. 36.*

^f *Josephus*
 contra Apia
 mem. Lib. 2i

^g *D. Iam. 4. 9.*

^h *Ibid. vers.*
 8. & 40.

ex eo quod discipuli ejus cum Samaritanis commercia habuerunt convitium illud Judæorum ei impactum est, Samaritanumⁱ illum fuisse, id est, Judæum Apostatam^k, seu qui ex consortio illo Judaismo renuntiâsse videretur. Et sanè gentem Samariticam, utpote quæ Cuthæorum & Judæorum colluvies verum cultum diversimodè adulterarat, habebant sibi præ aliis invisissimam & veluti Gentiles. Atque, ut aliàs fieri solet, quo angustius post defectionem erat vicinitatis interstitium, eo gravius utrinque odium. In vetitis autem jam erat ædes^l, agrosve in solo Judaico Gentili cuicumque vendere uti & agros locare. Sed ædes ibi locare ei fas erat modo non in habitationem; nec, ut opinor, Samaritano. De habitatione autem aiunt, *ביתו של עובד עבודה זרה לא יבנה* *habitationis non est dicenda nisi tres simul inhabitantur*. At in Suria (sic vocitant Aram zoba, regionem solo Judaico vicinam à Davide subactam) eis locare fas erat etiam & agros in culturam. A sibi locorum & ædes & agros pariter vendere. Commercium alia eis etiam intra solum Judaicum ex majorum institutis cum Gentilibus permittitur, sed ea tantùm quæ nec Gentilium omninò cultui extraneo adjumento, nec libertatis Israeliticæ reliquiis ipsorumve cultui sacro detrimento, sive reverà sive existimatione forent. Qua de re quam plurimè occurrunt subtilitates^m. Eas autem, quoniam potius sive ad tempora locosque quibus post urbis templique Excidium per orbem terrarum dispersi sunt Ebræi, sive ad ejusmodi statum, tempora & locos ante Excidium spectant, præmittimus. Et fieri nequit quin, pro re nata, alia atque alia de rebus hujusmodi ab iis qui exulantibus Babylone, Ægypto, alibi que per Asiam, Europam, Africam, Judæis præerant diversimodè superinducerentur instituta. Nam munera civilia inter Gentiles ac Christianos, veluti Decurionatus, alia, seculis quæ Templi excidium propius secuta sunt, necessariò subindeⁿ ambitiosius obibant, interdum nihilominus immunes etiam nec^o admittendi. Unde diversitas puto etiam ipsis juris, de aliorum consortio fugiendo, admit-tendo. Et vide hac de re plura capite hujus libri postremo. Ex jam dictis autem satis opinor constabit de causâ cur ad eò invisum esset Ebræis Publicanorum nomen, id est, eorum qui vectigalia

ⁱ Ibid. cap. 8. 48.

^k Videtur Daniel. Heinsium in Aristarcho sære, cap. 7. juxta finem, & Io. Marin. in exercit. 1. in Pentate. Samarit. cap. 2. & 4. & c.

^l Misna siv. Aboda zarra cap. 1. & Maimonid. balach. ejusd. siv. cap. 10. & vide Mosef Miketz Prec. Noga, 48.

^m In Misna & Gemara siv. Aboda zarra cap. 1. & 2. & Maimonide balach. ejusd. siv. cap. 9. & 10.

ⁿ L. 3. §. 3. D. siv. de Decurionibus L. 5. & 10. C. siv. de Judæis L. 9. tit. cod. Cod. Theodosiani & vide ibi l. 24.

^o L. 19. C. siv. de Judæis & C. Theodof. lib. 16. tit. 8. L. 13. & vide inferius hic cap. 9.

vestigalia ac censum Romanis ab eis solvendum conduxerant. Eorum planè Gentiles alii, alii Judæi. Qui Gentiles erant eo nomine satis odio habiti, utpote Idololatæ, aut saltem sic censi. Qui Judæi, ideo invidi, quòd cum ejusmodi Gentilibus in terra Israelitica degentibus, velut Præsidibus, Quæstoribus Legatisq; Romanis, nec Profelyti domicilii professione, quæ tunc non in usu, obstrictis conductionis ejusmodi contractum, consortium ac consuetudinem contra morem atque instituta majorum, Idque palàm velut Gentiles, alieni nempe imperii ministri, inierant. Cum peccatoribus igitur ac meretricibus signantiùs censentur interdum in Evangelii locutionibus Publicani; interdum pari cum Gentilibus conditione. *Si ecclesiam non audierit sit tibi tanquam Eshnicus seu Gentilis & Publicanus.* Atque cum bis repetatur in Græcis Matthæi editis, *nonne & Publicani hoc faciunt?* Posteriori in loco tum nonnulli codices Græci, tum versio vulgata habet veluti synonymum, *nonne & Eshnicus hoc faciunt.* Quod verò habet Tertullianus velut ex Deuteronomio, *Non erit unguis pendens ex filiis Israel,* perinde ac si Publicanus ex ipsis inde non fuisset admittendus; id manavit ex versione Hellenistica quæ *πλεσφόρος & πλεσφύριος* usurpantur sive pro eo quod est kortu sive masculi sive femineum vestigalia seu pretia sive pendens sive accipiens, sive pro eo quod est mysteriorum gentilium præfectus seu initiatus, ut vult Theodoretus, vide hac de re item D. Hieronymum, præter recentiores aliquot. De Profelytorum autem quos jam tractavimus jure quod sparsim in corpore quo utimur Talmudico & apud Magistros traditur nec sibi, quantum scio, in Talmude sive Hierosolymitano sive Babylonio ullo quod typis editum est aliisve Misnæ editionibus titulum sortitur proprium, habetur aut olim saltem habebatur apud Judæos Titulus ac liber singularis qui etiam ni fallor Talmudis saltem Hierosolymitani pars. Cum enim librorum corporis Talmudici utriusque quilibet ספר dicatur, ut *Massechet Sambedria*, *Massechet Iabimosh*, & qui sunt ceteri, citatur non semel רב רבבי יום טוב בר אברהם in commentario suo ad Maimonidem *Migdal oz* dicto, ספר ספר Massechet Gerim seu *Tractatus* aut *liber de Profelytis*, uti &

p. D. Matth.
9, 11, 11,
19, 21, 32,
D. Marc.
2, 15, *D.*
Luc. 7, 29.
p. D. Matth.
18, 17, vide
si Tertullian.
adv. Marc.
lib. 4. cap.
11.

Cap. 5, 46
& 47.
p. Job. Ste-
ph. ibid. &
Theodor. Be-
za.

Cap. 23, 18.
De Pudici-
tie cap. 9.

Quest. 28.
Epist. 146.

Baron. An-
nal. 31. num.
71. & Isaac.
Casaulon.

Exercit. 23.
536. Caspar.
Wajerat lib.
1. de Anti-
quis Hebra.

monnis cap.
18. Arab.
Scriptus ex-
ocis. Ewan-

gus lib. 1. cap.
esp. 18. Con-
flamin. 1.
Excerptur ad
Baba Ka-
ma cap. 10.

s. 1.
Ad Halseb.
Isoribia cap.
13. fol. 337. a

& b.

¹ R. Gedaljab Ben Iechai in Shalheleth fol. 35. & 36.
² Petrus Galatinus, de Arcanis lib. 1. Sixt. Semestris bibliothec. 4. I. Eucetors. in Bibl. Rabinica &c.

יְרוּסָלַיִם וְהָיָה גִּוְרֵי וְהַכֹּחַ שֶׁנִּי וְהַכֹּחַ *caput secundum Libri de Profelytis in Talmude Hierosolymitano* atque id genus alia. Perquam mancam esse, tam Venetam quam Cracoviensem Talmudis Hierosolymitani editionem nemo nescit, utpote quam plurimis qui in Babylonia habentur titulis etiam ad ipsum pariter spectantibus carentem, aded ut iis qui sic desunt hic connumerandus esse videatur. Sed nec in Titulis Talmudicis sive ab Ebraeis ^b sive à Christianis ^c simul ennumeratis hunc de Profelytis comperio. Floruit Jom Tob sub annum Christi trecentessimum septuagesimum supra millesimum.

CAP. VI.

De facultate Statuam seu Titulum erigendi, Saxum adorationis ad illud causâ pro libitu dolandi seu figurandi, Lucû plantandi, Imagines formandi (quales scilicet nec Ebraeis formare sui erat) Noachidis seu Profelytis Domicillii ex Jure Gentium Interveniēte, ob novanda Idololatria metum, negatâ. Et de Humanarum, Cœlestium, aliarum heic discrimine Imaginum.

Personarum, quarum obvia necessariò nec infrequens erit in commentariis his mentio, veluti Profelyti Justitie, Libertini, Servi in Judaisimum cooptati, Profelyti domicillii, usque qui hujus Profelyti seculis recentioribus insar erat, discrimine sic in superioribus explicato, redimus ad illud ^a quod habetur de facultate Statuam erigendi, Lucum plantandi, Imagines aliaque id genus etiam ornatus causâ faciendi, Noachidis in eorum ditione, id est, Profelytis domicillii, ex jure Gentibus aliis ipsisque Interveniēte, negata. Quod ad illud attinget de Statua non erigenda; habetur in sacre legis ^b verbis interdictionum Israeliticarum לֹא תִּצְבֹּט לְךָ עֲצָבָה *non constitues seu eriges tibi statuam.* Sic enim עֲצָבָה vertit vulgata, uti etiam sæpius Titulum. Hellenistæ verò ὑψίστω Cippum seu columnam. Vocabulum hoc sensu non rarò in federe Vete-

^a Supra cap. 1. & 2.

^b Deut. 16. 22. Levit. 26. 1.

- ¹ *Levit. 26. 1.* Idololatrias in usu, verbis legis sacrae ^h disertis, Israelitis extra templum negata est. Adeoque & ex Jure Interveni-
² *ideft Mis-* ente, ac simili causa, Profelytis domicilli. Sequitur, *ne-*
Aboda Zara que Lucum plantare Noachidi permissam. Nempe Lucum
cap. 6. qualis in lege sacra Israelijis citra cultum prohibitus est,
 plantare Noachidem seu Profelytum domicilli prohibebant.
³ *Deut. 16. 21* verba legis sunt ¹; Non plantabis tibi *לעץ תר* *Lucum*,
 ullam arborem, seu ex nullà arbore juxta altare Domini Dei tui
 quod facies tibi. Id sumunt de Lucis seu arboribus qualiter-
 cunque sive juxta altare sive in atrio sive in monte Templi
 plantatis seu collocatis ² *לבו למקדש וליוש* *ad ornatum &*
pulchritudinem Templi. Causam autem interdicti afferunt;
 טבני שיהיה זה רודך עבודה זרה ואלגורו בצד טובח
⁴ *Maimonid.* *halach. Aboda Zara cap. 6. Moses Mi-*
kezi Praep. Negat. 44. & *vide Maimo-*
nid. halach. Sanhedrin,
cap. 19. ordi-
ne 2. man. 5. *quoniam ritus is erat Idolola-*
tratum. Arborea scilicet juxta Altaria sua plantare ut ibi con-
veniret populus. Neque igitur Noachidi permissum sive juxta
 Tabernaculum sive Templum Hierosolymitanum sive, ut vide-
 tur, in loci ubi adoraret ipse qualiscunque ornatum, Lucum
 plantare seu arborum ordines conferere. Quin nonnulli ¹ le-
 gem sacram ita capiunt ut nec cuiquam apud eos fas esset sibi
 Lucum utcunque plantare, nec opus ligneum sive juxta alta-
 re, sive in monte Templi construere. Quod si ita fuerit nec
 sanè Noachidi Lucum sibi omnind in adium ornatum sive
 commodum intra territoria Israelitica plantare licuiss², p³st
 est ut existimemus. Sed de permiffa extra loca sacra &
 cultus rationem arbores sive frugiferas sive steriles conferendi
 adeoque Lucum in promiscuos vitæ usus plantandi facultate,
 luculentum etiam est alibi ^m testimonium, quod puto poti-
 us amplexandum. Nec permissum est Noachidi seu Profelyto
 domicilli *Imagines facere* in territorio Israelitico; ne Orna-
 tus quidem causâ; splendoris scilicet seu magnificentiæ; aut
 in majorum, ut apud Græcos Romanosque, memoriam. Quod
 iridem sic accipiendum, ut quales Imagines Israelitæ nefas
 erat formare tales paritèr ex superinducto, quod diximus,
 Noachidis seu Profelytis domicilli jure; nec hisse omnind for-
 mare effe fas. Cum alioquin ex jure Noachidarum communi seu
 quo genus humanum obstringi docent, Imagines qualescunque
 facere, id est, Picturam, Sculptoriam, Statuarum, Cælarum,
 id

ⁿ *Vide Maimonid. halach. Melakim cap. 7. & hal. Birch ha-bechira cap. 7.*

id genus artes alias pro arbitrio exercere, nemini interdictum esse velint. Ut verò quod de Imaginibus minimè apud ipsos faciendis habent rite capiatur, de eis distinguendum. Alia ipfis erat Imaginis Humanæ, alia aliorum Animantium ut Quadrupedum, Volucrum, Arborum rerumque quarumlibet, præter Hominem, terrestrium & aquaticarum, alia denique Cœlestium ratio; veluti Solis, Lunæ, Siderum ceterorum. Humanæ rursus alia erat ratio in Cherubinis Tabernaculi & Templi, alia ubi aliàs sive Statua fieret sive sc̄ulptoris artificio Promineret, alia ubi sive Pictura sive Textura planam sive Cœlaturam insculptam exhiberet. Distinctiones nimirum has faciunt doctiores ceterioresque dum Idololatriæ in Decalogo interdictum aliasque leges congeneres ex more majorum interpretantur. Nec sine his ac sequenti explicatione intelligi volunt capita de non faciendis imaginibus in Scriptis Talmudicis breviusculè, nec adjectis quæ integrum sensum speriant, subinde ^a concepta. Cherubinis, quorum figuræ genus heic primum est, facies fuisse humanas agnoscunt, & testatur Scriptura^p; alas item eis adjectas quatuor præter alia unde forma eorum erat qualis ^q in rerum natura alibi non omninò simul reperta. Jam verò, præter id quod de singularis Nominis, qui omnium præceptorum dominus est, heic mandato, nemini non facilè occurrit, aiunt interdicti de imaginibus verbis utcumque aliàs intellectis neutiquam contineri horum formationem quia nihil in eo interdictum præter imaginem rei quæ aut in superiori aut in inferiori mundi parte reperitur. Rabbi Isaac ^r Mosâides, à proavo etiam Aramædici solitus, אין מעשה כרובים בכלל סודו אין צורה אחד מהמורידים *Non comprehensa est formatio Cherubinorum in generali interdicto, quoniam scilicet eorum figura non reperitur in re aliqua sive superioris sive inferioris mundi partis.* Qua de re item videtis quæ è Talmudicis habet alia Manassè Ben Israël ^s. Et de Cherubinorum figuris, præter commentarios magis obvios, consule, si plura velis tum I. Baptistam Villalpandum ^t; tum Visorij & Monæzi disputationes de Virulo aureo. Quod verò ad Imaginem simpliciter humanam in Solido seu Statua aut materie Prominente expressam attinet, receptissima est eis sententia, talem

^a Apud Maimonid. *halach. Sanhedrin cap. 19. alibi.*

^p *Gloss. Ier. chii ad Exod. 25. 18.*

^q *Vide Ezechiel. 41. 18. & 19. &*

^r *Regum in Vulg. 5. 36. & vide Continuum in Symod. 7. et. 4.*

^s *Ioseph. Archaeolog. 3. ca. 6. & lib. 8. cap. 2.*

^t *In Aqueda, Shair, 45. fol. 149. col. 1. & Shair 48.*

^u *In Concilio. tore ad Exod. 4. quest. 30.*

^v *Latine 97. Hispanice.*

^w *Explen. in Ezech. Tim. 2. part. 2. lib. 4. cap. 43.*

"Maimonides *ibaleb*,
Aboda zara
cap. 3. Halach.
Sanhedrin cap. 19.
Moses Mi-
letzzi Pre-
cepts. Neg. 12.
Ex Gemara
Babylonia ad
tit. Aboda
zara cap. 3.
fol. 42 & 43.
Shulcan A-
ruch, lib.
Jore Dea cap.
141.

facere non omnino licuisse. Talmudici; אמור לעסור צורות
 לנו וה"עם שאינן ע"ו שנאמר למה העשית את כלומר צורות
 של כסף הזה שאינן אלה לנו ביד שלה ישש בן
 הסוטה ידמו שהם לע"ו ואין אסור לצור לנו אלה צורות
 האדם בלנו לפיכך אין מצויתן למה בעץ ולמה בסור ולמה
 באין צורות האדם והוא שחזרה צורה בלטה בן
 Nefas e- הצור חסור שבטקלק וכיצא בן ואם צר לוקח
 rat facere Imagines etiam ornatus causâ, etiam si citra cultus Ex-
 traneâ rationem; juxta illud, non facietis mecum seu coram
 me deos argenteos & deos aureos &c. Videlicet Imagines ar-
 genteos & aureos etiam quæ non fiant ob aliam quàm or-
 natus causam. Ideo scilicet ne errent qui in errorem fue-
 rint promiores & existimant eas in cultum extraneum solâs.
 Ceterum illicitum non est Imaginem (rei terrestris alicujus) a-
 liam præter hominis tantum, ornatus causâ fungere. Unde fit
 ut nec è ligno nec calce nec saxo Imaginem formarent hu-
 manam; quæ scilicet prominere seu extaret, quemadmodum
 ornamenta & figura in tricliniis poni solita, & id genus alia.
 Et qui ejusmodi formaverat imaginem verberibus puniebatur.

"Ezechiel,
cap. 8, 10.
23 & 14.

"Archæolog.
lib. 18. cap. 4.
 "Hæsch. lib.
2. cap. 8.

Sunt qui hæc integram tantum hominis figuram, non partem
 intelligunt. Pictas autem seu ita inculpras Figuras Humanas,
 ut non Protuberarent, sed aut in Plano tantum aut in Concavo
 viferentur, licitas habebant. Sic tamen, ut ectypas quæ ex
 inculptis prominere formare nefas. Tametsi interea tam
 figuris humanis in pariete * pictis cultum apud ipsos extrane-
 um olim exhibitum quam imaginibus solidis doceamur. Sed
 regulariter jam dicta exceptiones aliquot pro seculorum rerum-
 que discrimine admittebant, quas suis in locis infra dabimus.
 Certè apud Flavium Josephum^y, exemplum est de ico-
 nibus Cæsaris decurtatis quæ signis adesse solebant ab Hie-
 rosolymitanis non admittis. Pilatus, inquit Josephus, à
 Cæsare Hierosolyma traducto in hyberna milite, περι-
 μαί Καίσαρος αἱ τοῖς σημείοις περιεσσομένη, Decurtatas Cæsaris
 imaginis quæ signis aderant in urbem intulit. Id quod adji-
 cit factum, ἵνα καταλύσῃ τὴν νόμον ἰεραρχεῖν, In Legum
 Judaicarum violationem; subjiciens εἰς τὴν πόλιν ἀπα-
 γράσειεν ἡμῖν τὴν νόμον, Cum nobis interdicitum sit I-
 magines facere. Unde magno agmine Cives Hierosolymi-
 tani

tani qui Legum suarum violationem ejusmodi ferre nequibant, cum adeunt & demùm ut Casaream reportarentur, nec sine tumultu ingenti, impetrant. Etiam ex hac causâ qui ante eum fuerant Præfides cum signis aliter insignitis urbem ingredi solebant, ut ibi memorat etiam Josephus. Vitellius item ad bellum paratus Arabicum quum vellet per Judæam exercitum ducere, occurrerunt ejusdem principes ² deprecantes transitum;

Οὐ γὰρ ἀλλοίς ἤ πατρίοις ἄξιότατος ἔστι ἀντὶ τῆς Φερζυμίας, ^{* Josephus Archæolog.}

neque enim mores ² permittere patrios ut inferantur Imagines, quales scilicet signa comitarentur, seu Casaris. Et precibus horû flexus Vitellius propositum mutavit. Quin cum theatrum allaque moris Romani Hierosolymitanis perquam inassuetâ in urbem induxerat Herodes ² Rex Antipatri F. atque, inter alia, gentium devictarum Trophæa, scilicet Arma humana auro & argenteo collucentia, nihil æquè atque hæc civibus molestâ, invisa atque execranda fuere. Nimirùm existimabant imagines

* Archæolog.
lib. 18. cap. 17.
15. cap. 11.

humanas eis tectas fuisse. Atque Herode blandis alloquiis eos hac superstitione eximere conante, ὁμοθυμαδὸν βέλβαν, Ἐὶ ἔ ποῦτα δὲχθῆν οἰσὶ, μὴ φέρῃ ἑκόντας ἀνθρώπων ἐν τῇ πόλει, τὰ Ἑσπᾶζα λέγοντες, ἢ γὰρ ἤ πατρίοις ἀλλοίς, ² Uno ore exclamant, etiam si reliqua omnia ferenda viderentur, non permittimus se intra urbem Imagines Hominum. Sic Trophæa nuncupabant. Patrium enim suum morem eis adversari. Postquam

autem detracto armorum ornatu Herodes, ut tumultum fedaret, nudos qui sustinerent stipites non humanas subesse imagines ostenderat, plerisque satisfactum est. Atque ex hisce Josephi eliciendum videtur non solum Imagines in Solido Humanas, etiam si decurtatas, non fieri apud eos debuisse, sed nec omninò factas conspici aut in usum admitti. Ceterum juxta disciplinam Magistrorû, tametsi Facere hujusmodi Imagines apud illos illicitû habitû est, tamen de Factorû Usu aliter statuebatur. Et cautius intelligendus heic alibique de Imaginibus Josephus. Nam aliæ plantæ heic suberât & singulares rationes ob quas adeo exosæ Judæis imagines illæ. Sed ea de re capite proximo & ostavo. Jam verò tametsi Ornatus solum seu Animi causâ imagines ejusmodi fieri illicitum habebant, nihilominus ἰδωθῆναι seu *discendû docendûque* solum quid vitæ humanæ necessarium, imagines ejusmodi formare, apud cordatiores saltem eorum neutquam

tiquam habebatur nefas. Quod sanè evincitur ex eo quod mox dicitur de corporu Cœlestiu imaginibus discendi docendiq; causâ formatis. Incisus autem seu Cœlatus nec protuberantes effigies humanas quamplurimas à Judæis ipsis editas habemus in Rituali illo Paschali nuper Venetiis typis mandato tam Hispanicè quam Ebraicè. Nimirùm res Patriarcharum atque aliorum gestas eorumque vitæ atque itinerum iconas. Tantùm abest ut in univerfum verum sit, nullius generis Imagines seu Figuras Humanas ex Judæorum institutis licitè fieri ! Joannes Baptista Villalpandus ^b vidisse se ait apud Fulvium Ursinum nummum ponderis drachmæ qui ex altera parte refert Marci Antonii caput cum inscriptione hujusmodi מלחמ סלח, hoc est, *Rex Salomon*, ex adverso verò, rudem quandam & incongruam Templi formam cum inscriptione החל שלחמ *Templum Salomonis*. Nec dissentit ab Ursino qui arbitratus est percussum esse hunc ab Herode qui, ut Antonio assentaretur, ei Salomonis nomen & ædificati templi gloriam adscriberet. *Quapropter, inquit tam hunc quam alium quemcumque similem, si reperiat, non Hebraorum habendum esse putamus, sed peregrinum. Percussus enim est ab Herode iniquo Principe qui se Hebraum esse planè profiteretur, ac nihil minus curaret quam Hebraorum legibus se subdere atque institutis quibus impium habetur atque execrandum, Hominis Imaginem quacunque ratione aut causâ efformare.* Sed reclamant celeberrimi quorum scita ex more majorum desumpta attulimus Magistri si de figura humana quacunque etiam depicta aut cœlata loquatur. Satis intereà concordēs, de protuberante in nummo alibive figura humana non esformanda. Quid igitur dicendum de nummo hoc æneo, Mosis figura & nomine insignito,

idque velut ex disciplina Ebraica, apud Gulielmum Schikardum ^c qui ex antiquaria Thomæ Lansii suppellectili illud de-

promisit ? Certè institutis ac moribus Israëlitis planè est alienum. Literæ alterâ parte inscriptæ, sive à vetustate sive à Sculptoris incuria qui primò incidit, vitii nonnihil con-

traxere.

^b Appar. Urbis ac Templi part. 2. lib. 2. disp. 4. cap. 27.

^c In Proœmio ad Tarich Regem Persarum p. 34.

trāxere. Sed id^o quod volunt est quod legitur in Decalogo על מני דתי מלתיך לא יהיה לך *non erunt tibi Dii alieni coram facie mea.* Neque verò quod assertit idem Schikardus de numismate Abrahæ Sene & Vetula insignito quidquam heic probat. Concedatur, si vis; Traditionem^d illam de Abrahæ nummo veram esse. Certè ad instituta Israelitica quæ diù postea nata, moresque inde sequentes ritè dignoscendos nihil omninò ea facere potest. Nam Abrahæ ævo nullum de Imaginibus faciendis interdictum habebatur sed tantum de non colendis; quòd Noachidarum faciunt universale. Quin nonnulli Ebraeorum qui legem Mosaicam tot seculis postea ortam ad Abrahamum nescio qua ratione retrotrahunt, adedque & ipsam Interdictis de Imaginibus humanis neutiquam faciendis teneri volunt; traditionem illam non de Senis & Vetulae imaginibus sed de vocabulis tantum ipsis in Nummo capiunt^e; quoniam scilicet *אסור לעשות צורה מן אלהים* *interdictum est sic facere imaginem humanam.* Habeo equidem ipse item Mosis icunculam antiquius expressam in Lamina æris rotunda quam non ita pridem Shenæ, in agro Surreiensis circa nonù à Londino lapidem, inter rudera repertam accepi. Crassa est ea admodum & ponderis paulò amplius dodrantis uncia; id est, minoris quàm Lanianum illud æs pendens unciam cum sextante aut paulò plus quod ait Schikardus.

^d In Berechit Rabba Pars 1. cap. 39.

^e *Theopista in Baba Kama, cap. 9. Comment. ad Berechit Rabba fol. 43. a*

Crasitie parili protuberat mecum icon qualem heic damus; parte altera non solum eadem ipsa præ se ferente verba sed e-

andem etiam ipsissimam Scriptionis formam quæ in ære Laniano. At verò in meo non tam crinis crispus, ut in Laniano, quam cornu arietinum cernitur. Rem satis non intelligo. Nec capillum ejus an indumentum aliquod Capitis videamus. Num interea ratio insit aliqua cornuta illius faciei quæ Mofi tribui solet, vidgint qui operæ duxerint pretium. Sed in figuris ejus cornutis, erigi solent, ut Panam & Satyrorum aut capreolorum, non incurvari, ut arietum atque Jovis Hammonis,

Hammonis, cornua. In pictura scilicet Christianorum quibus ex eo quod in vulgata habetur de Mose, ignorabat quod cornuta esset facies sua, & videbat faciem egredientis Moysi esse cornutam bicornem Mosem pingunt. Rident autem cornua illa Judæi quibus ibi ערן ערן ערן quod *cornuta erat ei facies* sonat in vulgata, sumunt pro eo quod est *splenduit seu radiavit cutis faciei ejus*. Nec alio sensu reddunt Judæi Mauritanenses, Hispanienses, præter paraphrastas Chaldaeos. Nec sane alio Hellenistæ. Quin nec alium meritò existimant viti docti fuisse interpretis vulgari sensum, utcumque pictores sculptoresq; atq; ii à quibus docentur illum Interverterint. Nam Lucis radii cornua velut imitantur & Ebraicè קרני הוה קרני tam hæc quam illos denotat. Et radios illos faciei Moysi קרני הוה *cornua magnificentie* vocat ibi Salomon Jarchius. Quin expressim D. Paulus τὸ δὲ ἄλλο τὸ προσώπου αὐτοῦ *Gloriam vultus ejus* nuncupat. Adjici vero insuper seu delitescere in Moysi hujus collati crucis videtur icuncula nomini subjuncta. Adeo demum ut Christiani alicujus potius opus esse suspiceret, fortean ideo ante secula aliquot factum, ut officiosi muneris vice inferviret ad Judæos aliquos sive demerendos sive ad Christianismum civiliter invitandos. Nam quanquam à faciendis ornatus animive causâ hujusmodi imaginibus protuberantibus ex more eis abstinendum erat, factis tamen, modò in venerationem neutiquam fierent, ex disciplina sua uti adeoque dono accipere rite potuere ut capite ostenditur proximo. Tantum autem abest ut pro nummo aliquo sive funderetur sive percuteretur æs hoc meum, ut vel ipsa tum laminæ tum figuræ existantis crassities fatis mihi videatur id palam denegare. Certè & Moses figuram cum nomine adjecto à Christianis olim interdum fieri, idque velut in eorum gratiam faciliè concedet quisquis fidem habuerit historiolæ illi quam nescio unde hauserint seculorum paulò anteriorem Judæi de Imagine Moysi, eaque apud Anglos nostros jussu olim regio sic formata, pro insigni tentorii in quod Judæi Anglienses se recipere quotquot Christianismo nomina dare pertinaciter nollent. Ea de re narrationem legimus apud R. Gedaliam Ben Jechaiâ scriptorem quidem nuperum (nam sub quinquaginta ab hinc annis floruit) sed qui è verustioribus mukd ævi antiquioris

quioris mediique sui generis scriptoribus quamplurima nec sine industria summa edidit. Verba ^h apponam. b In Sepher

בשנת ה' אלפים ל' ספר א' נספד באיגלוטרה. כז להנש עם יהודים שנתלחב באחבתח וירע הדבר לבני העיר והיו רוצים לשרפם אבל חסלך בחד לעשות הנקמה בדרך אחרת. גזי כי חוף ג' חטים יסירו ואשר מלו הספר נשרפו ורבים מהם השוין. ויקח כל בניהם מו' שנים ולמטה ויולכום לסוף שלכותו למען יסבחו מנהג אבותיהם היהודים ויטרו חסלך וימלך בנו תחתי וחקף נה על מלכותו דבר ורעב האמר ויעצו כי לחסרה היהודים שאינם מאמנים הטב נה השנש להם ייעש שני אהלים על חוף הם על א' ציור צורה כר"ע וטבו ועל אתר ציור משיחם וקדוה לכל האנשים נדרים טונים האמר אלהים כי מרתור להם להחיות ולע יכיה טום מותם. לשום דבר אמנם כז לחבור כי יהיה יתחי. רעה טחמיתיהם יכנסו באחור מר"ע וקבלו עליות לעשותו ורצים נכנסו באהל מר"ע ואחרי הנכנס היו טם מרצודם אותם וק ספר חמו כלם

Shalsheleth
hacat'ala fol.
112. & 113.

Anno quinquies millesimo & vigesimo, Sacerdos quidam Christianus circumcisus est in Anglia, idè scilicet ut uxorem duceret Judaica gentis feminam quam effluam deperibat. Id quamprimum est loci civibus notum, volvere illi eos vivicomburio punire. Ceterum alio modo ultionem futuram statuit Rex, edito nempe promulgato ut intra tempus trimestre Judaeorum commune Judaismo renuntiaret, & qui Sacerdotem circumciderant cõburerentur. Et eorum perplurimi sane Judaismo renuntiarunt. Liberi autem eorum universi Sexennii ætatis & minoris in extremos regni limites missi sunt, ut ibi discipline avita seu Judaica obliviscerentur. Mortuo autem regi huic successit filius ejus. Nec diù post cum & pestis & fames regnum ejus invâssi, monuerunt consiliarii ejus, pœna hujus causam esse peccatum Judaeorum non reuè credentium. Fiebant igitur jussu regio duo tentoria juxta litus marinum, quorum super alterum efformabatur figura Moysi Magistrî nostri, super quem fit pax, uti & Nomen ejus; super alterum autem figura Christi eorum. Mitioribus dein verbis cum eis in angustiis hos redactis Rex agens, demntiavit cuilibet eorum Licitum fore Judaismum amplecti & retinere, nec omninò ad rem quampiam eos trî coactum. Id tantum se velle dignoscere satis quisnam reverà Judæus esset, quis non. Imperavit igitur ut qui reverà Judæi essent atque esse

Henrici nostri tertii 433 quod falsum esse scimus. Hallucinatam igitur eum fuisse existimo, aut ex eo quod historiæ initium juxta id quod apud Gedaliam habetur, alibi ipsi apud suos repertum (nam is Gedalia vetustior est) pro ipso exilii anno male sumpserit, aut ex eo quod numeros literis apud suos alibi juxta morem denotatos haud sedulo satis animadverterit. Nam ut $\text{ה' אלפים כ'} \text{ denotant } 5020$, sic $\text{ה' אלפים ג' } 5050$. Et $\text{כ' טל' } 50$ elemento maxime in scriptione Rabbini usitatori non raro simillimo, sumi uti & hoc pro illo tralutitium est. Annus autem periodi Judaicæ 5050 exilio Anglicano satis responder, id est, Christi 1290, juxta id quod plerunque in Annalibus nostratibus legitur. Nec carent Judæi etiam è suis testimonio omni exceptione majori, quo asseritur circa triennium antè non expulsos Anglia Judæos. Etenim Judæus Angliensis qui tunc vixit scriptum reliquit, anno 47 sexti millenarii (id est, periodi quam diximus Judaicæ 5087) prehensos adeoque in carcerem traditos esse universos per Angliam Judæos. Scilicet in cellæ arcis Wintoniensis subterraneæ, quæ proctildubio nonnullis eorum carcer erat, parieti Saxeo hujusmodi habetur inscriptio

יום ואמר דיו
 הפיטים כל יהודי
 ארץ דא טט
 מז לפ לאלף
 טטני אני אשר
 תקקתי

quod sonat *Die* (utrum $\text{ה' א' } 11$, quod incisus proximat, id est, 11. *Mar.* sit ibi legendum nescio, & vocabulum, ut exaratum est, sonat *& dixit* aut quid simile cujus ibi sensus locus non est) *prehensi sunt universi Judæi seu Judaorum communitas* (quæ locutionis apud nos formula tunc temporis in usu) *Terræ hujus, anno 47 juxta sexti millenarii rationem. Ego qui* (seu potius *ego Asber*) *incidi.* Descriptam è cella ante annos aliquot mecum amicissimè*communicavit V. Cl. Patricius Junius Bibliothecarius regius uris & postmodum

^m J. Stewens
ex Guil. Thuro-
m. Abr. mona-
cho Cantuari-
ensi.

ⁿ Hollingsh. ed.
anno. pag.
283.

^o *Maimonid.*
kalach. Aboda
Zaracap.
3. *Abf. Kot-*
zensis Prae-
cept. No. 22.
ex Gem. Ba-
bylon. ad tit.
Aboda Zara
cap. 3. fol. 42.
et 43.

^p *In vita Jus.*

^q *Guil. Schi-*
hard. in Pro-
em. ad Ta-
rich legum
Persia pag.
34. videlicet
Manss. Ben
Israel in Ex-
od. que ff. 30.

^r *Beresieb*
Rabba Pa-
raf. 39.

Henricus Jacobius. Certe & Annalium nostratium aliqui ^m fecundo Maii anni Christi 1287 qui ipsissimus est heic annus ejusmodi Judaeorum collocant prehensionem custodiamque. Alii anno 1286 ⁿ qui etiam facile in ipsum 47 sexti millenarii cadit, si annorum variatim inchoantium apicumque temporis inde pendentium quales heic praetermissimus ratio habeatur. Sed haec obiter. Ad Guilielmum Schikardum redimus. Quod adjicit ille de aliarum rerum signis in numismatis Ebraeorum veterum protuberantibus, haud quicquam facit ad asserendum suum illud de humana in nummo apud eos figura. Nam de ceterarum rerum in terra aquave imaginibus, receptior est sententia, nullam ex eis fuisse quam formare ornatus seu animi causam quomodo libet unquam non liceret. Sic enim generatim Magistri celeberrimi ^o; צורח המסורה וטאר נפש ויהי דוד בן דודים וצרות האילנות והטאים וכיוצא בהן טרות לצור אמת ואלו ויהי העורה בולטת *Imagines bestiarum aliorumque, praeter Hominem, animalium, imagines item Arborum, Herbarum, id genus aliarum rerum facere licet, idque etiam si promineant.* Sed excipiunt nonnulli Leonis, Bovis atque Aquilae (quorum facies in Ezechielis visione) figuras, alii etiam Draconis, quippe cujus in Idolis adeo frequens cultus. Sed nec defunt qui non minus hujusmodi rerum Imagines quam Hominum velint interdictas. Certè scimus Flavium Josephum Legatum à Populo Hierosolymitano ad Tiberiensem missum ut cum illis ageret ^p de diruendo τῷ οἴκῳ τοῦ Ἡρώδου τοῦ τετραρχῆς κατασκευασθέν, ζώων μαρμάρῳ ἔχοντι, τῆς ἰσχυρῆς ἢ κατασκευασθέντι ἀπὸ γερβασίων, *Palatio ab Herode Tetrarcha extrueto, quod animalium habebat Imagines, cum ita quid existere ex lege esset interdictum.* Quod & factum est. Sed ea de re vide quae dicuntur capite proximo. Nam revera aliò planè spectat. Eousque etiam detestantur Judaei nonnulli hodierni imagines omnimodas ut nec sigillis ^q, quibus figura caetera imprimatur ulla, uti velint. Sed ad sententiam illam de aliarum in terris praeter hominem rerum imaginibus pro libitu faciendis adstruendam, veluti nempe vetustioribus Ebraeis receptam, haud parum facit quod de Numisma d'is eorum legimus ^r. Fuisse Numisma Josuae altera parte Tauro, altera

altera Monocetote insignitum; Davidi etiam, cui מִקְרָא
 סֵפֶן וּמִגְרָא סֵפֶן וּמִגְרָא *Baculum & pera in parte altera,*
altera turris viscebatur; quin & Mordeæo, cui סֵפֶן וּמִגְרָא
 סֵפֶן וּמִגְרָא *Saccus & cinis in altera, & corona aurea*
altera eminebat, non autem Regina Esther & cum ea ipse (ut
 hallucinati nonnulli ^f aiunt) quod ex Ebraeorum moribus fe-
 rendum, ut ostensum est, non erat. Finguntur fortè numif-
 mata hæc. Nec ea de te contendo. At dum in libris eorum
 vetustissimis, viris illis sanctis ea utcumque tribuuntur, dubitari
 opinor nequit quin ejusmodi rerum apud majores sacis id-
 que post Mosaicam instituta, imagines non illicitas interea habe-
 rent, saltem qui hæc scriberent. Nec sanè serpens æneus ^e sic att-
 formatus aut retentus, quasi ipsa simpliciter formatio ex jure
 communi non fuisset licita. Nummi autem Ebraeorum seu Si-
 cli ac congeneres, quos sive ipsos sive apud scriptores depictos
 vidimus, animalium carent figuris, & sive virga Aaronis sive
 urna Manæ, sive Thuribulo, Palma (quæ veit gentis symbo-
 lum in Cæsarium etiam Nummis subinde reperitur, ve-
 luti Augusti, Vespasiani, Nervæ) id genus aliis tantum insig-
 niuntur. Horum figuras habes apud Antonium Augustinum⁶,
 I. Baptistam ^x Villalpandum, Casparum Waserum⁷, Joannem
 Morinum⁸, ut alios, qui de eis obiter, prætermittam. Eo-
 rum par exhibemus, velut ceterorum omnium ferme instar.
 Nam tametsi plures apud jam citatorum aliquos habentur, binis

^f Villalpand.
 Appar. Vr-
 bis & Templi
 part. 2. lib. 2.
 disp. 4. cap. 27

^e Num. 21. 8.
² Reg. 18. 4.

⁶ Dialog. 2.

^x Locum ci-
 tato, & seqq.

⁷ Lib. de An-
 tiqu. Nummis
 Ebraeorum.

⁸ In Penta-
 teuch. Sema-
 maribus Ex-
 erc. 2. cap.
 10. & vide
 Mos. Nach-
 manidem in
 Pirush To-
 12. fol. 342 b.

tamen hæc in-
 spectis quicquid
 eorum reliquum
 est ac genuinum,
 ad rem saltem
 quam tractamus,
 satis inspicitur di-
 gnosciturque. Ce-
 teri enim aut plæ-
 nè similes sunt
 aut proximè sive
 huic sive illi accedunt. De Numismate autem Cæsaris
 in Evangelio imagine insignito, vide quæ habentur
 infrà capite octavo. Binorum, quæ jam depicta sunt, numif-
 matum;

matum, Prioris archetypon unum argenteum penes me habeo, cujus altera pars urnulam Mannæ (sic credi solet) altera Aaronis virgam ostendit. Hæc autem verbis hinc charactere Samaritano, id est qui Judæis antè captivitatem in usu, circumscribitur, חֲזֵקוֹתָ יְרוּשָׁלַיִם *Jerusalem sancta*; illa eodem item charactere, verbis hinc יִשְׂרָאֵל סִקְלָא *Siclus Israelis*. Posterioris verba sunt eadem charactere Assyriaco, seu qui post Ezram in usu. Partem alteram Thuribulum & Fumus ascendens, alteram Palma, seu palmæ ramus occupat. Etiam & hujus generis aliquot non semel vidi, figuris, ut in priori, prominentioribus. Sed cum præstò jam non sit ejusmodi mihi ullù, ex Villalpando & Antonio Augustino figuram huc transtuli. Quod demù ad Cœlestium rerum Imagines spectat, quemadmodum ex

² Exod. 20. illo legis sacræ ² *Non facietis mecù* seu *coram me Deos argenteos*

²³ &c. aliisque legibus congeneribus, Humanam figuram exstantem seu prominentem adeoque statuam humanam formare interdicitum esse volunt, ita etiam exinde in universum quidem pronuntiant Talmudici. ² *לא תעשן אתי לא תעשו כושיה*

² Gen. B. B. B. ad cap. Aboda Zara cap. 3. fol. 43. b

שֵׁשֶׁי הַמַּשְׁמֶשֶׁן לַפְּנֵי בַמְרוֹת כְּנֹן הַחַו וּלְבַנָּה כְּבִנְיָו *Non facietis mecum* scilicet, *non facietis imagines instar ministrorum, qui coram me superius ministrant, veluti Solis, Lune, Signorum, Syderum, aut Angelorum ministrantium*; unde Maimonides ^b aliique *אסור לער*

^b Halak. Aboda Zara cap. 3. Mes. Miketz 2. Pracep. neg. 22. & videbis Paraphras. V. Ziellid. tribus. E. cod. 20. 23.

דְּשֵׁוּ הַחַו וּלְבַנָּה כְּבִנְיָו וּמִזֹּלוֹת וּמְלַאכֵי שֵׁן' לֹא תַעֲשֶׂן *etiam non prominent nec exstant seu ut nonnulli,*

ואפילו אִין הָעֶרְוּ בִלְמַתּוּ בְּוֹן שְׂבָרְקֵעַ הַן סְבָרְקֵעַ ² etiam non exstet seu promineat earum signa. Nam & ipsa st-dera in firmamento immergentur. Non prominere videntur.

Aded ut qui in plano sydera depingit, veram omnimodò, quantum fieri potest, ipsorum figuram (ita-proculdubidò sensus est) exhibeat, quod fieri non debet. Sic illi. Et tamen aliter atque aliter interpretantur legem illam Exodi de Diis argenteis & aureis in hanc rem à Magistris, quorum verba

verba attulimus, citatam, nihilominus, quantum video, Corporum Cœlestium Figuras sive planas sive prominentes Ornatus causâ velut in xystis, prothyris, parietibus, aulais, alibive fieri apud ipsos illicitum unanimes habebant, si Talmudicis fides. At quid interea tum dicendum de prona Herodiani velo illo pretiosissimo seu peplo Babylonio apud Josephum ^c non solum ita coloribus hyacinthino, purpureo, byssino & coccineo variegato, ut *ὡσαύτ' ἐκείνα τῶν ὄλων* *velut omnium rerum imaginem*, quæ scilicet sub Luna visuntur, uti per symbola præ se ferret, verum etiam *πᾶσαν τὴν θεοῦ θέλειαν πλὴν ζωδίων* *omnem Cœli rationem præter Signa*, ut vertit Rufinus, haberet in se perscriptam, id est ipsam Cœli, si quid video, imaginem totam, modò Signa excipias; si *ζώδια* pro *signis* seu Zodiaci illis duodecim, ut vulgò, solum hic sumenda. Cum autem vocabulum ipsum tam generatim Animalia denotet quàm Signa illa duodecim quæ nec Animalia sunt omnia, fortè voluit potius Josephus omnem cœli rationem seu rerum cœlestium imagines in velo illo depictas, modò animalium figuras, in quas tam Zodiaci sidera quam quæ occupant cœlum reliqua antiquitus tributa sunt, excipias. Veluti Orionem, Cepheum, Draconem, Cygnum, Canem, Delphinum. Nam & Tabernaculi Mosæici velum (cujus hæc imitatio) ipse alibi ^d ait floribus omnigenis variegatum esse *τῶς τε ἄλλοις ἄνθρασι* *φασμαίον, ἃ χρῆμας ἔῃ ἕμελλον, πλὴν ζωῶν μυσφῶς*, *Rebus aliis omnimodis intertextis quæ ornamento esse possent, exceptis Animalium figuris*. Adeo ut absolum non sit τὰ ζώδια in velo illo Herodiano idem denotare quod τὰ ζῶα in Mosæico illo. Ideonè verò innit Josephus Stellarum ipsarum tam Zodiaci quàm reliqui cœli spatii, Solis, Lunæ, atque errantium ceterarum figuras sive in Mosæico sive in Herodiano velo depictas? aut cum hisce etiam Coronam Ariadnes, Deltotoa, Lyram, Argo, Thrubulum, id genus alia. Nam in hujusmodi Partes ac Nomina cœlum diu ante Herodis Magni, id est, Augusti tempora ab Ægyptiis ac Chaldeis, uti etiam à Græcis distributum nemini non est in confesso. Sed, ut ex jam antè dictis vides, doctrinæ Talmudicæ omnino adversum est Figuras id genus Cœlestes depingere seu quovismodo formare; Ornatus scilicet seu Elegantiæ Animive tantum causâ. Quod ut signanter adjecitū capias.

Nam

^c *Josephus, lib. 6. cap. 6. gr. 14 lat.*

^d *Origin. lib. 21. cap. 5. & vide I. Bapt. Vile. apud eum Explanatorem in Ezech. som. 2. part. 2. libi 3. cap. 45.*

Nam causâ Astronomiam aliave inde pendentia Docendi Discendive, veluti in Globis cœlestibus cōficiendis, Eclipsium diagrammaris designandis, Magnitudinum, Illuminationum, Motuum, aliorumq; in theoria syderum id genus, quæ Mathematicis in usu, ob oculos demōstratione, etiam Figuras Cœlestes fieri apud veteres quidem haud video interdictum. Sunt fatēor in Magistris, qui nec sic figuras ejusmodi libentē admittere videntur. Abrahâ

* Ad Exod.
20.22. *sem in
Decalogum.*

אין חטובו בשמים * רק סמניה וארבעים צורות והכתי הערות ששים וזרין
קחבם לעזרה ורן
non sunt imagines aut simulachra in celo præter quadraginta octo (constellationes Astronomis notissimas) & Pictores formare solent res quidem dissimiles. Sed dum ita faciunt, proxime accedunt ad Cultum extraneum. Nimirum Arietem, Taurum, Geminos & quæ sunt cetera, imaginum ipsorum syderum loco habent.

† In Proem. ad
Tarich Re-
gion Persp. 34.

‡ Videtur
Shulcan A-
ruch lib. O-
rach Chjim.
cap. 301. §.
9. &c.

Quin & religiosiores hodie Judæi, quod ait Guilielmus Schikardus †, ne characteres quidem \odot \ast \times γ δ η ζ ν tolerant etiam in suis Lucubr. hoc est calendariis aut Astronomorum li-

bris, neque ceras quovis annulo signant. At verò non solum annulorum signatoriorum usus in libris Talmudicis † licitus citra controversiam habetur, verum etiam permissum Ebrais utcunque non simplicis Ornatus, tamen Discendi Docendique causâ, juxta Majorum suorū rursus, etiam Figuras rerum ipsarum Cœlestium facere, id quod tum ex virorum clarissimorum seculorumque priscorum recentiorumque in libris eorum Mathematicis exemplo, tum ex Talmudicorum scitis edocemur. Illustre est exemplum illud Rabban Gamalielis. Is Princeps erat Synedrj Magni. Abesse autem sibi in supellestili forensi noluit quidquam quo facilis in Mensium initiis discernendis sanctificandisque fidem probaret testium qui ex more se Lunam nascentem vidisse assererent. Scilicet à phasi Lunæ noctis à præcedentis mensis initio tricesimæ, quoties ejusmodi phasis haberi quirit, ita supputabant ut ex prima hac Lunæ visione ratio eis penderet & mensium & anni initii. Adeoque festorum quæ sive annua erant sive menstrua. Unde Syracides † Lunam ait fuisse *eis ἀνάδειξις χρόνου, & σημεῖον αἰώνου*. Από σελήνης σημεῖον ἑορτῆς, in ostensionem temporis & signum seculi; à Luna signum festi; ut quæ in Pentateucho alibique in federe vetere de

‡ C. p. 43. 6.

ea in hanc rem occurrunt præteream. Illinc igitur Menses finiebantur sive cavi seu dierum viginti novem sive pleni seu triginta dierum. Nam quoties ex phasi^m, qualem diximus, per cœll nubila alterve res definiri nequibat, mensis qui præterierat plenus seu dierum 30 fiebat. Neque ullus unquam admitterebatur aut plurium sanè quàm triginta aut pauciorum quàm viginti novem. Et ex phasi tempore jam memorato habitâ vigesimus nonus præcedentis mensis illum claudebat; proximo à phasi incipiente. Quam mensium rationem unâ cum integri mensis seu Adar secundi ex re nata & pro Synedrii Magni libitū intercalatione incertâ dum non dicitur aut non advertunt Chronologi de vero anno & die Passionis D. N. Jesu Christi, adeoq; de Natalium tempore inde disputantes, circa inaccessa frustra nimis sudant. Nimirum calculi solum Astronomici apicibus tempora civilia perperam metiuntur. Etenim ex phasis solum diversitate ac dicta mensium sive cavorum sive plenorum ratione, tum Synodi tum Plenilunia naturalia seu Astronomica civile mensis initium medianque seu primum & quartumdecimum diem seu diem Paschatis (quem imprimis heic intueri solent) biduo, triduo, quatruiduo, plus etiam idque incertissimè ut anteverterent necesse est. Sed hoc obiter. Jam verò manifestum est, Lunam novam, pro habitudine sua ad Solem mensè quolibet post coitum aliter atque aliter mutante, diversimodè versus Occidentem primò in Cœlo satis sereno conspicitur. Idque sive partis nobis illuminatæ quantitatem, sive cornuum posituram, sive visionis primæ tempus locumque spectes. Nam pro Nodorum loci seu Latitudinis ab Eccliptica, longitudinis à Sole, motûs sive velocitatis sive tarditatis, Zodiaci & Horizontis obliquitatis, adeoque descensionum, poli altitudinis & quæ sunt id genus in calculo tum Astronomico tum Optico aliorum discrimine multiplici, citius quandoque primò conspicitur, veluti die à coitu proximo seu etiam intra ipsum coitûs diem; quandoque autem tardius, veluti die tertio etiam interdum & quarto. Unde major minorve partis nobis illuminatæ quæ primò conspicitur quantitas. Nunc instar renuoris tantum arcûs seu lineolæ curvæ lucis; nunc instar segmenti serè circuli, pro temporis Lunæque

^m Videbis Joseph. Scaliger. lib. 2. de Emendat. Temporum cap. de Periodo Indæorum Alexandria, Canon. Isagogic. lib. 3. pag. 278. Diversif. Petavium in Epiphanius Hieres. 91. pag. 131. Samuel. Perizon. Eclog. Chronologic. lib. 1. cap. 1.

loci varietate, angustioris ampliorisque. Eisdem item ob causas cornua nunc inclinantur, reclinantur, erectiores apparent. Qua de re accuratius egere seculis vetustis Mathematici illi ex Arabibus egregii, Albategnius seu Muhamedes Aracensis ^a & Muhamedes ille alter Alfragamus ^o præter Messâhalem ^p. Orientalium enim plerique, quemadmodum ferè Judæi, uti & alii aliquot Orientalium mores secuti, à prima Lunæ visione menses auspiciari sunt soliti. Unde illis de primæ visionis diversitate disciplina perquam erat necessaria. Et Albategnius, *Vitis Luna scientia*, inquit, *in mensum primordiis ac eorum extremitatibus inter præmissorum* (eorum quæ de Lunæ motu præmiserat) *potissima numeratur, eo quod Taric* (Epocha ac computi ratio) *Arabum eorumque mensum initia secundam Lunæ visum discurrunt, & in hujus vera cognitione quadam multimoda difficultates habentur, que sunt Luna vicinitas ejusque à Sole remotio, &c.* Quod de prima dicitur visione quam diligentius persequitur, haud paritèr tractatam apud Mathematicos Græcos, Ptolemæum, Geminum, Cleomedem, alios qui systematis quæ reliquere Astronomicis res Lunares ceteras fuffus tradiderunt. Certe inter Veteres nemo puto hac de re æquè expressim atque argutè ac Aristoteles ^q, tametsi breviusculè. Sed & de ea recentiores aliquot nostri superiorisque seculi obitèr agunt; ut Erasmus Rheinoldus & Petrus Nonnius ad Georgii Purbachii Passiones Planetarum & Joannes Keplerus in Paralipomenis ad Vitellionem seu Astronomiæ parte Optica; uti etiam Talmudici ^r summa cum accuratione. Et de Visione hac prima decernebat Princeps seu præses Synedrîi Magni cum Collegis aliquot quibus hoc munus mandatum. Maimonides ^s juxta veterum mentem; *וְהָיָה רֹאשׁ הַבְּיָרָה וְכָל הַבְּיָרָה יוֹדֵי חֹדֶשׁ הַלְּבָנָה כְּשֶׁתִּרְאֶה בְּחֹשֶׁךְ אוֹ אֵם חֹדֶשׁ בְּצֶמֶת חֹשֶׁךְ אוֹ בְּחֹשֶׁךְ וְאֵם חֹדֶשׁ חֹבֵה אוֹ קֶצֶר וְלֹחֵק יוֹדֵי רֹאשׁ קֶרֶן נוֹטֵן וְכִשְׁמֹנֵה חֶעֱלִי לְחֶעֱד בְּזֻקֵן אוֹתָם לְצֵד רֹאשׁ אוֹרָה בְּצֶמֶת אוֹ בְּחֹשֶׁךְ לֹחֵק יוֹדֵי קֶרֶן נוֹטֵה כֹּה וְשֵׁחַ בְּזֻרֵי בְּרֵאשִׁי עֵינֵיהֶם וְכִמְהָ הֵיחָה חֹבֵה אֵם נִצְעָר וְהֵיחָה מִכּוֹנֵן לִמֵּה שֶׁנֶּעַד בְּחֹשֶׁךְ מִקְבֵּלן אוֹתָם וְאֵם *Calculo Astronomico usi qui huic rei præstant* (id est Præses quem diximus*

^a De Scientiis Stellarum cap. 41.

^o Element. Astron. cap. 27. Sen Diss. 25.

^p De Elementis & Orbibus Cælestibus cap. 9.

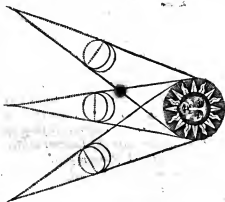
^q Problem. 56. 15. quæst. 6.

^r Misf. & Gemar. Babylon. sit. Rosh. Hashema cap. 2. Maimonides Halech. Quidosh Hachodesh &c. cap. 1. maxime cap. 17. alii.

^s Halech. Quidosh Hachodesh cap. 2. § 4. ex tit. Talmudico Rosh Hashema, cap. 2. § 12. &c.

mus & collegæ) inde sciebant utrum Luna prima seu qua primò visa est (mensis scilicet proximè futuri) Soli esset Septentrionalis an Australis, qualisnam item esset ejus latitudo seu ab Ecliptica sive distantia sive propinquitas, qualis etiam inde cornuum inclinatio ac positura. Quoties igitur aderant testes (qui scilicet de Visione ritu solenni Principem Synedrîi ac Collegas, quando ipsi non viderant, certiores facerent) ad testificandum, inquirebant ab eis quomodo Lunam vidissent; an in parte Cæli Septentrionali an in Australi; quamnam in partem inclinarent cornua ejus; quanta esset oculorum cornuum aciei altitudo ejus, qualisnam latitudo. Horum responsa si calculo Astronomico dissona non essent, pro testibus hac in re habebantur idoneis. Sin verò, planè rejiciebantur. Siquidem pro diversa Lunæ ad Solem, juxta antè memorata, configuratione, aliter

atque aliter collustrari eam, luminifque cornua variatim nobis inde inclinare, reclinare, erigi, ex hac etià manifestum factis est figurâ. Quod spectat quidem & illud Festi Avieni in Prognosticorum Arateorum paraphrasi

lud Festi Avieni in Prognosticorum Arateorum paraphrasi

*Cynthia cum primùm celo nova cornua promit,
Cautus utrinque Deam circumspice: namque reversâ
Nequaquam semper similis lux imbuat ortum:
Sed species diversa trahit, variâque notatur
Formarum primi cum surgit luminis igne.*

Et de cornibus erectis, resupinis, inclinantibus, plura apud eum atque ipsam Aratum. Quam intereà posituræ diversitatem in-

nentibus, tribui subinde etiam à viris doctissimis nequeo satis mirari. Id verum quidem est, pallorem, ruborem, albedinem, colores quorum in prognosticis usus solennis alios, Lunæ, quæ nobis apparet, ab Aeris qualitate contrahi. Quod nec minime dicendum de figura cornuum plus minusve sive acuminata sive obtusa. Sed de istis simul & de ipsa cornuum inclinatione pariter ita loquuntur, ut tam hanc quam ista ab aeris velint intemperie pendere aut veluti inter meteora haberi. De Arato ipso ac id genus aliis scriptoribus qui non tam reverè Astronomi aut Physici quàm Poetæ Astra ac meteora in carmen deducentes, haud adeò mirum est. Sed Theon ipse, Ma-

* In Diop-
meis.

thematicus quidem summus, in commentariis * *Εἰ μὲν ζέφυρος, inquit, πύση, τότε τὸ δύσεως ἐμπεσόντων αὐτῷ διαθιμῶν τὸν αἴρα, ἔμφασιν ἡμῖν κρήνη τῆ δόκων τὸ Σελήνης τὰ κέρατα ὡς ἐπὶ ἀνατολῆν ὀριεῖται φέροντες, εἰὰ δὲ ἀπελιώτης πύση, τότε ἀνατολῆν νενεύεται τὰ κέρατα φαίνε) ὡς ἑπὶ ἀνατολῆν. Εἰὰ δὲ βορέας πύση, τὸ ἐν κέραι τὸ βορέων ἑπικραμπίς τῆς πύσης πάλιν εἰὰ νότον, τὸ πρὸς νότον κέρατα κεντρῶν. ὡς δὲ ἐν ἑπὶ ἀνατολῆν αἴρα ἐστὶν ἀπὸ τῆς βορέας πύσης, ὡς ἐν ἑπὶ ἀνατολῆν αἴρα ἐστὶν ἀπὸ τῆς βορέας πύσης.*

* *si stabit Favonius, quoniam ab Occidente in adversa aerem impellit, ideo in causa est ut etiam Luna nascentis Cornua nobis videantur in Orientem inclinare. Si verò stabit Eurus, tunc e conversò cornua videntur in partem alteram reclinare ac resupina. Si stabit Boreas, cornu alterum, seu quod Borealis est, incurvari videtur, si Notus, pariter cornu illud quod Notum respicit. Quemadmodum igitur diximus, harum rerum Aer in causa est.*

† Lib. de si-
gnis Tempe-
statu.

† *Ὁ σελήνιος εἰὰ ὄρθον ἢ μέγρις ταπεινός & εἰ ὄρθον, χημάσθι μέγρις διχρόμια, Luna nova si fuerit directa (vertitur etiam Luna cornu alterum si*

‡ Apud Plin.
Hist. Nat.
lib. 2. cap. 35.

‡ *revertum stabit) usque ad quartum diem, & bene rotunda, hymabit usque in partem dimidiam illuminatam. Varro ¶ item, ex veterum disciplina, si quarto die Luna erit directa, magnam tempestatem in mari presagiet, nisi si coronam circa se habebit. Alii veterum id genus alia. Neque hæc recentioribus*

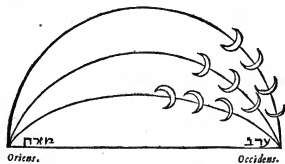
* *Andreas
Miconski in
Tœnia Fen-
torum 5. 109.
alii.*

* *aliquot non admittunt, perinde quasi ab aeris intemperie seu tempestatum imminentium diversitate cornuum posituram oculis mortalium variatim ingeri non dubitarent. Ex ejsdem quidem latitudine varia, adeoque cornuum erectione, inclinatione,*

Inclinatione, reclinacione, tempestates olim, uti & nunc agricolis, solitas praedici, ex Prolemao¹, Proclo², aliis sequacibus scimus. Sed varietatem illam Aeri, aut non motibus solum Caelestibus tribuere, planè Mathematici aut Physici non est. Itaque Rabban ille Gamaliel ut fidem sollicitius probaret testium visionis quam diximus Lunaris, in tabulis & parietibus figuras aptavit Lunares seu Lunulas adeo variatim illuminatas, corniculatas, cornibusque hæc illac inclinantibus, reclinantibus, erectioribus, ut qui testandi de visione gratiã adessent, inspectis figuris illis responderent, hæc an illã vidissent nascentem Lunam figurã. Nam siquis visionis suæ figuram in tabula aut pariete elegerat, sive calculo Astronomico ita alienam ut reverã sic conspici nequivisse ex demonstratione statuendum esset, sive figuræ ex more pro visione tantum admittendæ adversam, ejus veluti falsò de visione testantis fidei ratio habebatur nulla. Ex more nimirum admittendi non erant de visione testes, nisi partem nobis illuminatam sine nubinum interventu integram à se conspectam assererent. Hac autem de re plenius multò in libris de Synedrio Magno agimus. Sed de Figuris quas diximus, discrete Misna^{*}; *וְהָיוּ צִבּוּרֵי לְבָנֵי הַיָּרֵךְ לֹא יִבְרָאוּ אֶת הַבְּלֵאִים בְּמִבְלַי תְּבִיטָהּ בְּעֵלְיוֹ שֶׁבֶן מֵרֵאשִׁי אֶת הַכֶּנֶר* *Imagines figurarum Lunarium fuisse Rabban Gamaliel in Tabula & in Pariete in canaculo ejus, quas ostendens testibus & vulgo rogabat hæc an*

¹ Tetrabib. lib. 2. cap. 202. v. 10. ² p. 10. ³ In locum citatum.

^{*} Tit. Rosh hasbena cap. 2. Talmud Babylon. fol. 24. a.

illã figurã Lunam vidissent? Schema adponimus quali usum fuisse Principem illum Synedrii arbitror. Atque id ipsum est quod

quod: pro Lunæ φηφοροεία, & φηφοροεία αλληλαίων συνόδω? Gamalielliana sumit vir maximus ¹ perinde ac si per לַבְּנֵי הַיָּמִין *figuras Lunares* computi tabulæ seu Noviluniorum Computus esset intelligendus. Neque obiter id fecit, aut semel. Nam in libris de Emendatione temporum ubi de visione, quæ jam præ manibus, loquitur, *cui rei etiam inquit fidem facit quod in eodem capite Rosch Haschana* (caput idem antè citavimus) *Scriptum extat, Indices* (Principem quem diximus Synodrii Magni & Collegas) *cum de neomenia speculatum homines delegarent ipsos imante הַבְּנֵי הַיָּמִין habuisse, id est figuram Lunæ quod intelligo φηφοροείας Σελήνιας συνόδων ad quam nimirum confugerent, quoties nebulae aut imbres visionem oculis inviderent. Sane magna me hujus rei incessit admiratio, &c.* Et in Canonibus Isagogicis diu post scriptis, *Tempore aut nebula, quod ipsi vocabant נְבִילַת הַיָּמִין diem nubilum item תַּחְסֵי הַיָּמִין diem opacum, habebant Lunæ φηφοροείας, ut hodie, quam sequebantur. Ea in Talmud dicitur הַבְּנֵי הַיָּמִין שָׁחַמָּה תִּשְׁ סֵלְהִינִים, qualem φηφοροείας semper ante oculos scribitur habuisse Rabbi Gamaliel.* Ita ille, aded ut constanter affirmarit non figuras nascentis Lunæ ejusque illuminationes varias, sed calculi Lunaris formam seu tabulas Lunares seu quibus motus Lunaris epilogismus indicaretur, duntaxat in jam citatis innui fuisse Gamalieli. Sed verò aut depravatum aliquod Talmudicæ Misnæ Exemplar virum præstantissimum fefellit aut lectionem veram non satis animadvertit. Nam pro eo quod atroque in loco vocat ille הַבְּנֵי הַיָּמִין *figuram Lunæ* (quo forsan nomine simpliciter sumto non ita absortum fuerit, tamen opinor nondum compertum, ipsum calculum, quo figuræ Lunæ nascentis possint dignosci, per Metonymiam designari) legitur in Misnæ loco à Scaligero laudato, idque in editionibus quas consulimus optimis nec ita paucis, aut יְמֵי לַבְּנֵי הַיָּמִין (ut superius citatur) *Imagines Figurarum Lunarum, seu Lunarum, aut לַבְּנֵי הַיָּמִין יְמֵי לַבְּנֵי הַיָּמִין* ut tam in Hierosolymitano quàm Babylonico Talmude, id est *imagines figurarum Lunæ.* Alio item in loco seu Gemara in Babylonia ² idem totidem assertur verbis juxta lectionem priorem. Sed verò lectio sive hæc sive illa nec Lunarem epilogismum nec quidquam præter id quod jam monstravimus, si quid video, rite

¹ Isf. Scaliger
De Emenda.
Temp. lib. 2.
cap. de periodo
Indorum A-
lexandria &
Canon. Is-
agogic. lib. 3.
pag. 278.
videbitur Jo.
Cochlum in
Tit. Sanhe-
drin. cap. 1.
pag. 13.

2.

² Adia, A-
boda. Sara
cap. 3. fol. 43.

imagines. Certè in Commentariis eorum de motu Solis & Lunæ, id est de Annorum ratione etiam Talmudicis, Orbes Cœlestes uti Eccentricos, Concentricos, Epicyclos, alios quemadmodum apud Mathematicos sive Paganos sive Christianos, describi ab ipsis solenne est. Et adnotat R. Salomon Loria * reperisse se ad Calcem Gemaræ Babylonæ ad titulum de Sabbato codicis Rabbiini celeberrimi תולדות תלמי וּפְּרָשֵׁי הַמִּשְׁנָה *Figuram Cæli seu Sphære & Signorum ejus*. Quæ tamen, ut ipse ob oculos posuit, circulus tantum est, cujus aream circumcunt mensium nomina Ebraica; peripheriam verò, Signorum duodecim nomina citra aliam omninò figuram. Sed de hisce factis superque. Ex jam dictis verò tandem sequitur, Profelyto domicili ex Jure quod diximus Superinducto seu Gentium Interveniente neutiquam permissum esse, Imagines in Solido seu Protuberantes Humanas, nec sive Protuberantes sive in Plano Cœlestes Ornatus seu splendoris gratiâ, sed tantum לְרִצְוֹתָא seu *docendi discendique causâ* formare. Alias autem pro libitu formandi permissam ei libertatem, si receptiorem spectamus sententiam, veterumque morum, ut par est, rationem heic haberens. Utcunque verò ea se res habuerit, dubitandum vis est, quin pro variante eorum qui rebus ac disciplinæ prærant opinione seculorumque discrimine, aliter atque aliter Permissio seu Interdictum hoc se habuerit. Nam quod Israelitæ ob Idololatriæ novandæ metum, de hisce variatim & juxta discrepantes hominum, ut fieri amat, sententias negatum est, id neq; Noachidi apud eos permissum esse, eandem ob causam, secundum jam ostensa, æquum est ut existimemus. Et qui Statuam crexerat, Luctum plantaverat, aut Imaginem aliter atque dictum est fecerat, verberibus ex sententia forensi^h, uti etiam qui alia id genus juris capita, quæ mox sequuntur, violaverat, pro more puniendus erat; idque ex Jure Civili Judæus. Profelyti autem domicili, juxta jus Gentium ad regendos eos Civili superinductum, id est Interveniens Gentium jus, sive verberibus sive aliis, pro rerum temporumque discrimine, poenis afficiebantur.

* In Chochmath Shelomo, fol. 61. b.

^h Maimonid. Halach. Sanhedrin, cap. 19.

CAP. VII.

De Actibus aliis à quibus ideo ex Jure Gentium Interveniente abstinendum Profelyto Domicilii (ut ex Jure Civili *Isra- elita*) quia ritus *Idololatricos* imitari videbantur. Item de Imaginibus jam factis Profelyto Domicilii, uti & *Isra- elita* (hinc ex Civili suo, illi ex Interveniente quod di- ximus Jure) utendis, retinendis, abolendis. Imaginum ac Rerum idolis sacratarum, nisi si *refecrarentur*, possessio & usus omnimodus utrique interdictus. Scilicet prorsus erant abolende. Omnimodarum Imaginum Cultus gratia non fa- ctarum nec cultarum possessio & usus promiscuus eis lici- tus. Quid heic Refecratio. Quomodo Lucorum sive Cul- tûs gratia plantarum sive Fructûs causa, & postea cultu- rum usus seu possessio licita illicitave, ex jure jam memora- to. Quae demùm ratione abolende res quarum usus & possessio causis jam diâs vetita.

IN Verbis Maimonidis superiùs * memoratis de * Cap. 1. 2.
Statuam erigendi, Lucum plantandi, Imagines for- * 6.
mandi libertate Profelytis domicilii ex Jure Gen-
tibus aliis Ebraisique Interveniente negata, occurrit
illud *לנה בחן וכיצור* nec qua familia seu id genus sunt alia
Ornatûs seu splendoris aut nitoris, id est, plane usus qualiscunque
etiam qui sacer non fuerit causa. Adeo ut, ex Talmudicorum
sententia, non solum tria illa, quae jam explicata capite habes
praecedente, sed & cetera quae ex Ebraeorum disciplina ean-
dem aut parem fortiuntur rationem, Profelytis domicilii
fuerint similiter interdicta. Non ex jure hominum communi
seu quod per excellentiam Noachitarum dici solet, sed tan-
tum ex Interveniente hoc seu Ebrais atq; Inquilinis ejusmodi
seu in eorum ditione vitam transigentibus singulari, ut su-
pra monitum est; quod inprimis heic semper animadverten-
dum. Designatio autem illa generalis partim, ninimum fallor,
Imaginum quarundam Possessionem & Usus (nam de Facien-
dis non de Utendis seu Possidendis Imaginibus antè factis ha-
ctenus solum agitur; saltem si excipias exempla superiùs ex

Josepho adducta de Cæsaris Iconibus & trophæis atque Animalium in Palatio Tiberiensi figuris, de quibus, quâ jam facta in usum ab Herode, Pilato, Tiberiensibus aliisque apud Ebræos qualemcunque adhibita sunt, mox plura) Imaginum, inquant, quarundam aliorumque bonorum sive ipsâ Idololatriâ sive ejusdem circumstantiis inquinatorum Possessionem & Usum complectitur, partim Actus abstinentiâ aliquot aliorum quos, cum pro Cultus Extranei seu Idololatriæ sive imitamenti sive invitamenti ab Ebræis, Idque ex Lege Sacrà cum Gentilium ritibus collatâ, haberentur, haud Profelytis Domicilii magis quàm sibi ipsis (quos solos cum Profelytis Justitiæ ex Sacrà Lege scriptâ teneri heic censebant) permitti voluere. Actus, aliâs per se ac simpliciter liciti, quibus hoc nomine abstinendum

^a Vide Levit. 18. 3. & 20. 23.

^c Dmt. 22. 5.

^d Hærs. 16.

^e Levit. 19. 19.

^f Ibid. 23.

^g Ibid. 27. & 28.

^h Vide s. Levitic. 20. 23.

ⁱ More Nebochim part. 3. cap. 37. & in Halach. Aboda Zara cap. 11. & 12. & in Numer. Præcept. Nege. 40. & c.

^k 1. Secunda quest. 102. art. 6. ad 6. 8. 9. 11. 2. Secunda quest. 196. art. 2. ad 3.

erat ^b, siere, habitum sexuum ementiri seu sexum alterum alterius habitû induere ^c (& magnopere sanè mirandum, ut rectè Dionysius Petavius, si modò verum est quod tradit E-piphanius ^d γυναικῶν ἱερῶν πολίτων ἱερῶν παλλῶν usos esse Phariseos ipsos, cum expressissimis legis sacre verbis adverte-tur, uti & doctrinæ Talmudicæ) vestimentum ex diversis generibus, veluti lanâ & lino, confectum gestare, diversi generis animalia ad coitum seu ad ^e aratrum simul admittere, fructus ante annum quartum comedere ^f, in rotundum attondere comam, aut barbam radere, cutem incidere ^g, alii id genus aliquot in federe veteri prohibiti. Ideo enim hocce actus aiunt Israelitis prohibitos, quia solenniores antea ^h erant Idololatriæ sive Cananæ sive vicinæ, & quoniam, tamen si extra cultum fierent, propè nimis nihilominus ad Idololatriam ejusve ritus, quibus verendum erat ne verus Cultus forsitan inquinaretur, accedebant. Ea de re fusiis Moses Maimonides ⁱ. E cujus item τῷ More Nebochim versione veteri S. Thomas ^k, alii. Neque solum conjecturâ nituntur aut traditione majorum, dum actus ejusmodi Paganis atque Idololatriæ Orientis vicinise in usu solenniori fuisse scribunt, indeque vetitos. Nam illis in usu fuisse actus hocce simul cum aliis non paucis qui ipso Idololatriæ genere per se contenti pariter in lege sacra prohibentur, expressum docent è libris Orientis vetustissimis, nullibi nobis repertis, de Zabiorum ritibus, seu de eorum qui Orientem maximè occuparunt omnimodis sacris.

cris. Vocantur illi Maimonidi ¹ *גנז זאבא* gens *Zab-*
baa, quæ, inquit, *גנז זאבא* *גנז זאבא* erat
Gens que implevit totū orbē. Zabiorū rituum atq; superstitio-

num seu, ut Saido Batricidi dicuntur, *Reli-*
gionis morumque Zabiorum origo tribuitur atati Nachoris A-

brahæ avi atque Zaredthatho velut autori. Verba ejus sunt
 وفي أيامه ظهر رجل فارسي يقال له نزارثات فانظر
 نين (الصائدين) وكان بفارس ملكه يقال له طخمورت
 Et in diebus ejus (Nachoris) Claruit Persa quidam nomine Za-

radthath (pro eo ni fallor quem Zoroastrem dicere solent;
 nam & cum Zaradem ² dictum scimus) & publicavit seu pro-

pagavit religionem Zabiorum, regnante tunc in Perside Tecmu-
 ratho. Sed alia ³ habet ille sententias quibus è Gracia petitur
 disciplina Zabiorum. Videtis etiam de Zabiis responsa Jo-

sephi Scaligeri ⁴, ad quaesita aliquot Isaaci ⁵ Casanboni. Et
 de Zoroastre, quæ huc spectet, cōsulas Laertium ⁶, Justinum ⁷,
 alios. In libris autem illis quos de Zabiorum ritibus in hanc
 rem memorat Maimonides, primarium obtinet locum is qui
 inscriptus est *הגבשור* *הגבשור* quod nomen in versione sua

Latina retinuit doctissimus Joannes Buxtorfius nec transtulit.
 Veteri autem versione Latina pro eo substituitur liber *de Agri-*
cultura Ægyptiorum & liber *de servitio Ægyptiaco*. Unde S.
 Thomas ⁸ aliique heic sequaces de Ægyptiorum Veterum mor-

ribus toties loquuntur, dum præcepta aliquot Mosæica expli-
 cant. Certè vocabulum prius tam cultum quàm sacra respicit
 quàm quàm agrum, denoeat, & sacra Zabiorum agriculturam
 imprimis spectasse monet etiam Maimonides ⁹. Quod verò
 ad vocabulum posterius attinet seu *הגבשור* seu *הגבשור*, ut

interdum ¹⁰ ex eo citatur, id *Nabathæa* fortè seu *Nabatheorum*

vertendum. Adeo ut de Nabathæorum, gentis Arabicæ Judæ
 vicinæ, cultu ritibusque juxta Zabiorum disciplinam congestis
 intelligatur. Nec ita mirum est, autorem versionis vetustioris
Ægyptiorum substituisse. Nam vix dubitandum quin ex elemen-

torum ¹¹ & ¹² cognatione quæ in manu exaratis sæpe est maxi-
 ma, legerit ille *הגבשור* quod pro Ægyptiaco capi posse ma-
 nifestum est. Atque illum Ebraicam Maimonidis versionem
 quam R. Samueli Ben R. Jehudæ Aben Tybbon debemus, non

¹ *Ivide cap. 19.*² *Agabiat lib. 2. c. 7.*³ *In Epistolis Francf. 1612 pag. 342. Epist. 438.*⁴ *Lib. 1.*⁵ *Lib. 30. c. vide supra Lacobum Buxtorfium de Ecclesiis ante lo- gem, lib. 2. cap. 18.*⁶ *Secunda 9. 102. art. 6. c.*⁷ *More Nebuchim part. 3. cap. 30.*⁸ *In comment. ad Sepher Comipart. 1. cap. 61. fol. 28. a.*

Ego, inquit, huc non accessi figura Venerea causâ, sed ea huc mei causâ advenit (id est, causâ balnei & lavantium in eo.) *Neque quisquam dixerit balneum in Veneris usum factum, sed Venerem hanc, seu figuram in usum seu ornatum Balnei.* Sensus est, & balneo utor & in eo figuram hanc collocatam non illibenter conspicio. Sed cum consecratio omnimoda cultusque abfit, & figura utcumque ejus quod aliâs interdum pro numine habetur, ornatus tantum causâ locum heic habeat, non est omnino cur violatæ legis nostræ hoc nomine incusetur. Quâ nempe, earum quæ cultûs gratiâ tantum factæ sunt aut diis dicatæ Imaginum, juxta majorum interpretationes, Usus omnimodus interdicatur. Sed verò non solum Imaginû sive Cultûs gratiâ factarum sive cultarum quales diximus, verumetiam Victimarum, Oblationum, & Instrumentorû ac Vasorum veluti Pollubri, Simpuli, Aræ, Mensæ (simulac in cultu adhibita fuerint hæc, uti illæ simulac fuerint oblatae aut in oblationem signatae, nec antè) & quæ sunt aliorum id genus imò & *הנעשה בשביליהם כפי צרכיהם* *universi apparatus Cultus Extranei gratiâ facti*, id est Idolo culto dicari, Usus omnimodus pariter est interdictus. Excepto quod culter cujus in Idololatria usus fuerat, non illicitè^f in victima tantum macianda, sed non disseccanda, adhiberetur. Adeò ut ne quidem ex horum alicujus aut possessione aut venditione locupletiorum fieri apud Israelitas fas esset. Pretium, æquè atque ipsa, illicitum. Præceptum quidem sibi civile habent ex illor legis^g, *Non inferes abominationem, seu ut vulgata, quippiam, ex idolo in domum tuam, ne sis anathema sicut & illud est. Sed execrando execraberis illud & detestando detestaberis illud quia anathema est.* Rationem etiam afferunt, ne aut ipsum Idolum aut vasa aliave ipsa ad illud spectantia possessorem in Idololatriam forsân invitarent, aut^h rerum dein ejus secundarum seu vitæ quæ fortè sequeretur beatoris causam vulgus, cui in rebus maximè ejusmodi discernendis hallucinari solenne est, in hujusmodi Possessione & Usu temerè collocaret, indeque existimatio & honor cultui extraneo accederet. Atque ex hac ratione consonum superinduxere Jus Gentium seu Profelytorum domicilii Interveniens. Sed prætereundum non est tam vasa & apparatus Idoli quam ipsum Idolum, si Refecrarentur seu Religione Solverentur antequam in Israelite possessionem devenirent, non aliter atque alia bona in

^f Genes. 28. hylonia ad tit. Cholin. cap. 1 fil. 8. a. Moimonia. Hal. Aboda Zara cap. 7. Shulchan Aruch lib. Iore Dea cap. 10. 142.

^g Dent. 7. 26. 13. 17.

^h Vide ante alias, Moimonia. More Nebochian. part. 3. cap. 37.

tulliani ^k, *Domesticos deos, quos Lares dicitur, domesticâ potestate* ^{k Apologien}
traſtat, pignerando, venditando, demutando aliquando in caca- ^{cap. 13.}
bulum de Saturno, aliquando in trullam de Minerva; ut quisque
contritus atque confusus est, dum diu colitur; ut quisque dominus
ſanſiorem experius est domesticam neceſſitatem. Quin & Idol-
um quod tempore pacis coli deſiit, exinde reſecratum eſt; non
item, quod tempore belli. Magiſtri, ע"ו שהניחה עבודה בשער
שלח מותרו בחנאה שחיו ביטלה בשער מלחמה אסורה
שלח מותרו בחנאה שחיו ביטלה בשער מלחמה אסורה
Idolo quod tempore pa-
cie à colentibus negligitur ſeu coli deſinit uti frui (inter bona) fas
eſt. Nam id reſecratur. At verò ſi id fiat tempore belli, eo ſic
uti frui eſt neſcit, quoniam non ob aliam quàm belli cauſam coli de-
ſiit. Tametiſi autem Gentilis tam alienum quàm ſuum idolum,
juxta jam dicta, ita reſecrare potuit, ut uſus ejuſdem rerumque
ei antè ſacratarum promiſcuus inde licitus eſſet, nihilominùs rem
alienam ita cõſecrare nemo ritè quibat ut inde ejuſdem uſus fie-
ret illicitus. Quo ſpectat illud א"ן מותרו דבר שאינו שלו ¹
nemo mortalium uſum rei aliena illicitum reddere poteſt. Quem-
admodum verò imaginum in cultum extraneum ſacratarum rerum-
que aliarum eis dicatarum uſus, ſecundùm jam memorata, illi-
citus erat, ita parili ratione etiã Luci ^m ſeu Arboris ſive eo no-
mine ut coleretur ipſa, ſive ut Idolum obumbraret, idoli-um
ve ornaret, plantatæ. Aded ut nec nimbæ proceritatis ejuſ ſeu
trunci juxtà extenſæ beneficio uti frui liceret; quam tamen à
foliorum & ramorum tegmine ita diſcriminant aliqui ⁿ, ut hu-
jus nec interim illius refrigerium licitum haberetur. Nec per
Lucum ejuſmodi tranſire fas, niſi alia non pateret via. Vo-
lucrum item in eo nidificancium tum ova tum pulli teneriores
illiciti. Ratio adjicitur; שחיו האשרו כש נטיס לוק ^o quoniam
lucus ipſe hiſce eſt veluti baſis ſeu fundamentum, locus nem-
pè in quo orti atque eis peculiaris. At de nido ipſo aiunt,
וחק ענמרו שראשרו מותר מפני שחוקו מביא עמו ממקום
אדו ^p Nidus ipſe qui in ejuſ eſt ſummitate licitus eſt, quoniam virgu-
lus ſeu ligna è quibus conſicitur nidus, avio ex alio loco aſſert. Ligi-
nari ex ejuſmodi Luco nõ licuit, nec panibus in furno inde cale-
facto coctis uti. Adeo ut ſi fortè panis ſic coctus aliis ita cõmiſ-
ceretur ut dignoſci nequiret, לית חמלה וזה אמתה חמלה לית חמלה
וזה אמתה חמלה לית חמלה וזה אמתה חמלה לית חמלה
pretium ejuſdem
panis

panis projiciendum esset in mare salsum, ne ex eo Commodum fieret, & ceterorum usus (ut & jam hujus) licitus esset. Parilis ratio erat in cibis elixandis, affandisque. Quin quoties radius textorius aut quid ejusmodi aliud è lignis luci, qualem diximus, fieret, vestis pannusve eo textus illicitus habitus; qui si fortè aliis sic commisceretur ut nec quiret internosci, similiter de pretio ejus, ut de panis jam memorati, statuendum. Nec in cujusquam commodum ritè cedebat Luci combusti Cinis. Abjiciendus erat usibusq; eximendus. Solum autem Luci ejusque Umbræ neutiquam ita interdictum, quin herbas, legamina, olera, quæcunque in umbrâ felicitis crescerent, ibi serere fas esset, eorumque possessio & usus licitus. Ratio redditur, **כפני שער האסור**, **שחנה אסור עם הקרקע שאנה נאסרה גורסיה לירקיה** אלו לאסורו וכל שדבר אסור ודבר שחנה גורסין לו הרי זה מתיר **מקום** *quoniã Umbra Luci que illicita est simul & Solum quod illicitum non est, in causa sunt cur germinent crescantque olera hæc. Et quoties quid rem licitam & rem illicitam simul in causa sibi ejusmodi habuerit, id perpetuò in licitis habitum.* Scilicet ubi res id genus naturales, fortè etiam contra fas, commixta. Unde ager fimo victimarum idolis sacratarum stercoratus ritè feminabatur, uti & jumentum, quod pabulo, cujus usus idololatricæ nomine aliàs interdictus, pinguefiebat, ritè satis comedebatur. Et similis de aliis id genus ratio. Quæ autem hæcenus dicta sunt, ad res attinent aut ideo ab homine factas, veluti Statuas, Imagines, Lucos, ut colerentur, aut idolo culto oblatas aliterve sacratas peculiareque. Extra harum numerum fuerit Res merè Naturales seu, ut dicitant magistri, **res בוק תפיש יי שאין בוק תפיש יי** **מקום** *Quibus artificium humanum non omnino (cultûs gratiã) accessit, quæ interdum ipsæ etiam ab idololatris cultæ, veluti Montes, Luci item fructûs causâ primò non cultûs plantati, Fontes & Flumina publica, etiã & Jumenta & Pecora, modo quo apud Ægyptios Apis, & quæ sunt ejusmodi alia. De hisce in Universum pronuntiant, **כל שאין בו תפיש אדם ולא עשה אדם** **מקום** *Quicquid artificio caret humano, nec ab homine factum est, etiamsi velut idolum cultum fuerit, ejus usus & possessio non interdictur.* Ceterum Luci non in cultum extraneum plantati nec culti nec cultui, extraneo infervientis, possessio & usus non illicitus erat, tametsi,*

juxta

juxta jam dicta, plantatio ipsa illicita; secundum eandem quam de Imaginibus asserunt rationem. Quorum verò usus ut in antè dictis omninò negatus, id est quæcunque causis jam memoratis erant אסורים בהגדה, nullibi locorum reponere aut retinere ea licuit. Sed aut igne comburenda erant, aut comminuenda, conterenda & projicienda sive in aerem והלך וְלִי in *Ma-re falsum*, sive in flumina ⁿ ut quantum fieri posset nuspiam haberentur. Neque Cineris aut Carbonum rerum ejusmodi usus licitus. Et de Imaginibus, Idolis, eorumve vasis ac supellectili aliisque rebus cultis idolisive sacris sive retinendis sive abolendis sive sic projiciendis, ad hunc modum statuit Talmudici.

videtur Exi.
32. 10. 1 *Re-*
gum 15. 13.
2 *Regum* 18.
4. 23. 4.
& 6. 2 *Pa-*
ralip. 15. 16.
29. 16. 30. 14.

CAP. VIII.

Ut quæ de Jure Gentium Interveniente circa Imaginum usum Superius adferuntur, ritè capiantur, ea quæ occurrunt apud Fl. Josephum, Capite sexto ante citata, de Iconibus Cæsaris aliisque figuris jam factis à populo Judaico nec admittis nec permissis, unà cum Josephi ipsius sententia de Imaginibus animalium omnino nullorum ritè apud ipsos faciendis, expenduntur. Totius hujus rei, apud populum Judaicum, rationem pendere, non ex eo quod Rerum seu Personarum Simpliciter figuræ essent, sed quòd venerentur ne earum cultus, pro more seculi, divinus inde irrepcret. Ea. de re alia. Quamobrem Numismatis Cæsaris icone cultis usi sint Judæi, apud Signa intereà Romana aliterve suo in solo eam conspici nolentes. Nummis aliis Principū exterorum vultibus insignitis usos fuisse Judæos. De Rhodio numismate Romæ & Parisiis, veluti ex triginta quibus divenditus est Christus, adservato. De eo quod veterum aliqui habent, nec Pictorem nec Statuarium apud Judæos esse permissum. De Vite aurea tum quæ Pompeio ab Aristobulo donata, tum quæ supra fores Templi Herodiiani. Judæorum hodiernorum de Imaginibus mores, uti & Mahumedanorum.

ATqui unde intereà evenit tanto Ebræos habuisse odio Cæsaris icones & figuras generatim humanas in exemplis capite sexto ex Josepho allatis? Nam non modò legi suæ omninò adversas eas esse clamitabant, sed nec intra ditiones suas conspici fas habebant. Quinetiam præ

aliis omnibus quæ contra majorum disciplinam sub id evum intro-
ducerentur eas habebant longè invisissimas. Imò in ævo Ti-
berienſi τῆς ζώων μορφῶν Animalium figuris ita detestati sunt ut
earum causâ ævus ipse, solenni ea de re legatione peractâ, sit di-
rurus. Et de legibus suis Hierosolymitani * acriter & constan-

* Joseph. Hi-
st. lib. 2. cap.
8. ibid. cap. 9.

ter ; ἵδεν ἀξιώσιν ἐν τῇ πόλει δεικνολοῦ θείων, neuliquam ab eis
permissum, in urbe imaginem ullam poni. Ita scilicet Pilato. Et
postmodum Petronio, ex lege asserunt & moribus Patris, ἵδεν
θεῶν ἢ δεικνολοῦ, ἢ χ' ἄλλως αὐδ' εἶς, ἢ χ' πινυατο μόνον δὲ ἐν
ἐκείνῳ πρὶ τῆς θεῶν θύλων, non Dei Simulacrum, n. dum
hominis, non solum in templo sed nec in prophano aliquo loco fas
sibi locare. Immane quantum distare videntur hæc à doctrina

quam attulimus Talmudica, quæ non duntaxat omnimodis imagi-
nibus ornatis seu communis usus solhm causâ factis (u cum-
que factis illicitis) uti frui licuit, verum etiam ipsis idolis anteq-
quam ab Israhelita possiderentur ressecratis. Quin Josephus ipse,

* Archæol. 8.
cap. 2.

de Salomone Rege ^b ; ἀμαρτίαν αὐτῶν ἐτύχε καὶ σφραγισθῆναι
τῶν Φυλακῶν τῆς νομίμων, ὅτε τῶν χαλκῶν βιωτῶν ὀργανισμῶν κα-
τασκευασθεὶς τῶν ἑσθῶν τῆς θαλάσσης ἀνατίμωμι καὶ τῶν λεόντων
τῶν παρὰ τὸν ὄρειον τῶν ἱδίων. A præscripto legum discessit quando
creas boum effigies basi maris addiderat sicut solio suo leonum
post apposuit. Quibus adjicit ἵδεν γὰρ αὐτὰ πρὶν ὄνειρον, Neque
enim illa facere fas erat. Adeo ut tum expressissimam habere-

mus de Imaginibus non omninò faciendis Josephi Sententiam,
tum alia ex eo & heic & capite sexto, de eis circa legis viola-
tionē à Judæis non admittis. Quod ad illius sententiam attinet,
novum non est, Talmudicam doctrinam, vius de rebus Ebrai-
cis doctrinæ adversari. Ut heic, ita alibi sicinde id ita se habet;
quod non semel monuimus. Et non autumare sane nequo
ea quæ sic de Imaginibus apud Judæos suos non omninò admittis
narravit, eum perperam sententiâ suâ, receptissimæ adeo disci-
plinæ, inter narrandum velut incrustâsse. Jam verò quod ad ipsa
quæ hic de re narravit ille, spectat; san' iniquum non est
existimare ea quæ generatim in Judæorum rationibus, per se &
aliquo Josephi præjudicio sumtis, sic impugnasse videtur quæ
lecturæ figuris humanas (nam de Libertatis pæccato & A-
postatâ in eo sententia loquimur) eò tunc modo tradidit
etiam quam compendiosum possint aliter generatim ac

responsio torundo mores avitos tutarentur tum ab Caesaris irritatione ac offensa, quantum fieri posset, procul abessent, rem ipsam quam sibi obrudi nunc palam viderent nunc merito dubitarent anxie interea verentes. Scilicet in Romanorum voris inprimis erat ut Caesarum icones Hierosolymis atque per Judæam alibi que in eorum Profeculis, quemadmodum aliis in Orbe Romano locis, dicere velut Numina colerentur. Quod quidem expressissimè habetur tum in rebus à Petronio^c gestis, qui, Caio^c Casare jubente, plurimum ut id fieret etiam in Templo Hierosolymitano instabat tum in historiola illa de Judæis Alexandrinis quam cum altera illa de Petronio atque legatione sua ad Caium literis mandavit Philo. Id verum quidem est, neque ab Augusto neque à Tiberio, nedum à Julio, qui omnes Judæis plurima indulserunt, iconum ejusmodi dedicationem omninò eis imperatam. Nempe à Caesaribus illis permissum est ritus servare patrios, quos nihilominus dedicationibus ejusmodi violatum iri maxime postquam in Divos est relatus Augustus, summopetè suspicabantur. In Italia enim, Græcia, Ægypto, Asiæ provinciis non paucis, Augusto superstiti^d uti & Divo Julio divinos honores haberi, templa extrui, Statuas seu icones sacrari viderat. Quia Herodes^e Antipatri filius ipsorum Rex, licet in solo Judaico non auderet, extrà nihilominus veluti Casares in Phœnicæ alibi que templa Augusto crexit atque Statuas sacravit colendas. Præterea, tamen Tiberius, quia modicis contentum se honoribus simulare voluit, *Templo, Flamines, Sacerdotes decerni sibi prohibuit, etiam Statuas atque Imagines nisi permittente se poni: permittique, ea sola conditione ne inter simulacra Deorum, sed inter ornamenta ædium ponerentur*, adeo ut nec ante turpissimum Caii f. sum quo Jovis nomine per Judæam pariter atque alibi se coli imperavit, Imagines expresso cultus nomine Judæis omninò à Romanis obrunderentur; attamen prudenter sanè opinor sub Augusto timebant ne summà Herodis adulatione & nequitia, utpote qui extra solum Judaicum templa & imagines ei dicaverat uri & alii frequenter focerant, forè eveniret ut, postquam tot disciplinæ patriæ adversa alia inulerat, aut sub armis humanis auraris (qualia fuere trophæa illa, de quibus in jam antè allatis Josephus) laterent Imagines sive Caesaris sive Rome cum illius imaginibus ex more interdum fieri dicere, aut Ca-

^c Joseph. Hæc
lib. 2. cap. 9.

^d Videbis Ioseph. lib. 16. cap. 10. If. Casarem, in Monumentis Ancyranis, &c.

^e Josephus Archæol. lib. 15. cap. 12. & 13.

^f Suetonius lib. 2. cap. 26.

faris Romæque nomine ipsa in cultum ab eo adveherentur. Civilitèr autem in humanas tantùm clamitant figuras, tum à Césaris nomine cautiùs abstinentes, tum figuras solummodò cultus, quem tantopere abhorrebant, gratià allatis, non omnimodas alienasve, si quid video, innuentes. Quid quod etiam trophæa illa seu imagines ex eo erant genere quod & adorari solebat. Tertul-

¹ *Apologetic.*
cap. 16.

lianus ³; sed & *Victoria* adoratis cum in trophis cruceis inscriptis sint tropearum. Non ita dissimilis sane ratio locum habuit, sive cum Pilatus Tiberii imaginem in urbem intulit, sive cum Vitellii exercitum ob ejusmodi apud signa Imagines per Judæam transire nolebant. Scilicet Imagines illas seu vultus & pectore tenus effigies clypeis exprimi solitas, Thoracidas item dictas, & *περσικας*. Quicquid enim incomparabilis simulandi ac dissimulandi artifex ille Tiberius de Imaginibus suis jusserat, eas nihilominus proculdubio locis non incommodis coluere non pauci, ut honorem ei atque Augusto & Julio exhibere alicubi saltem viderentur parilem. Et Apendi, quæ Pamphylia urbs est, sanctissimas habitas & supra Jovî Olympia dicatas venerabiles etiam Tiberii Statuas legimus apud Philostratum ^h. Ut-

² *De vita Apollonii Tyanici* lib. 1. cap. 11.

¹ *Vegetius de re Militari* lib. 2. cap. 6. ubi vide *Græfialcum Sienichium*.

quæque verò, saltem imagines ejus quæ apud signa militaria, erant quales hæcè fuisse palàm liquet, in castris cultas & adoratas esse non est quod ambigamus. Etiam & ipsa Signa, quorum planè hæc veluti pars divinior habitæ, signorum presentium & divinorum nomine indigetabantur, atque adorari solebant. Tertullianus ^h;

² *Apologetic.*
cap. 16.

Religio Romanorum tota castrensia Signa veneratur, signa jurat, signa omnibus Diis præponit. Et Tacitus ¹; *ireat, sequentibus Romanas aves, propria legionum numina.* Aded etiam ut signis

¹ *Annal.*

μη μὲν τῶν ὀνόματι, hujusmodi imperatoris effigebat carētibus, quibuscum Hierosolymam ingredi solebant retrò præfides (idque ne cives conspectis apud se quas coli scirent aut saltē dubitarent imaginibus cōmoverentur) cultus quidem exhiberetur à castrensibus divinus, qui tamē Judæis aut ignotus aut dissimulatus. Alièdèr existimandū est nec illa admittere ipsos voluisse. Scimas enim Pilatum etiam, non tam in Tiberii gratiam quam in odium populi, intra urbē in Herodis regia, ἑπιχρῆστὸς ἀσπίδας αὐρατοῦ clypeos dedicasse μή τι μυστῶν ἐχρῆσται μήτε δὲ π τῶν ἀπαγορευμένων nec imagine seu figurâ aliqua insignitos nec alia re quacunque ex lege vestita, excepto solam quod nomen dedicantis & ejus

ejus *ἱερὸς ἐν αἰσχροῖς, ejus causâ sen cui facta est dedicatio, ut inscriptiones necessariae adjicerentur, veluti, opinor, TIBERIO CÆS. AUGUSTI F. PONTIUS PILATUS.*

Rem narrat Agrippa in libello ^m quem popularium gratiâ Caio Cæsari exhibuit. Atqui quoniam Consecrationis Formula etiam illa simplicior numen novum sine Imagine inducere (quod & res ipsa erat) videbatur, clamitant Judæi, ritus patrios esse violari, nec impensius instare desinunt usquedum jussum principali tollerantur. Ideoque in Templum Cæsareæ Augusto sacratum erant inde translata. Ita Cultum, Adorationem, Novi Numinis dedicationem seu præsentiam qualemcunque etiam sine Imagine, magis semper spectabant quàm simplices ipsas Imagines, tametsi ubi Imagines cultus gratiâ obtundi existimabant, in illas, sed tantum quâ tales, acerrimè insurgere solerent. Sic & apud Tacitum ⁿ simulacri nomine generatim usurpato, id tantum ex rerum quas narrat circumstantiis innuitur, quod colitur seu pro Numine habetur. De Judæis ipsis, *Nulla simulacra urbibus suis, nedum templis sunt. Non Regibus hæc adulatio, non Cæsariibus honor.* Quod dici de simulacris tantum cultus gratiâ habitis manifestum videtur. Tametsi paulo antè de Animalis effigie in Pœntrali ipsis Sacratâ (Asininum caput intelligitur) nescio cur verba fecerit ipse. Sed diu est quod eo nomine à Tertulliano ^o est reprehensus. Eiusmodi generalis vocis simulacri usus etiam in C. Norbani Flacci ^p literis ad Ephesios, alibi. Ex hac simulacri notione etiam puto ritè capiendum illud de animalium figuris in œco seu Palatio illo Tiberiade, id est urbe soli Judæicæ, ab Herode Tetrarcha extructo. Tam urbem ipsam quàm palatium extruxerat ille in Tiberii honorem. Templum, ob Principis interdictum, nuncupare neutiquam est ausus. At verò, viderant Judæi Cæsaream ab Herode Magno Rege suo ^q in Augusti honorem extra Solum Judaicum in vicino conditam, aliasque etiam urbes urbi & hanc Principi cognomines. Etiam ^r templa & effigies planè Numini Julii, Augusti, Caii dicatas. Sub Tiberio autem ejusmodi Consecrationes non quidem adeo palam fieri, nec tamen adulandi artes tunc minutas. Postea verò de divinis Cæsari honoribus exhibendis eoque pro Numine accipiendo non semel cum eis actum esse. Jam igitur verentes, opinor, ne & effigies illa qualescunque in œco Tiberiansi, uti & œcus ipse,

^m Apud Plinonem, lib. de legatione ad Caium.

ⁿ Hist. 4.

^o Apologeticis cap. 16.

^p Apud Plinonem de legatione.

^q Joseph. Origin. lib. 15. cap. 12. & 13. & in vita sua.

ipse, aut jam dictis congeneres essent aut saltem haberentur, adeoque ipsi in Solo suo alienum viderentur Numen cultumque contra ritus patrios, quos tantopere servare illasos studebant, admittere, æcum ipsum dirui volebant. Non magis quòd simpliciter Animalis ibi effigies quàm quòd simpliciter æcus esset. Sed quòd neque hunc neque illas, sine religionis suæ violatione permittendas existimabant. Id est, in cultum extraneum ibi positas. Quid quòd Murium quinq; & Anorum totidem figuras à Palæstinis vero Deo oblatas simul cum arca non illibenter accipiunt? Israëlitæ? Et Josephus^f ipse id quod pro Anorum simulacris ibi sumitur, disertè nunquaput *αιδειατρας Statuas*. Qua sanè voce propriè denotantur statuas seu simulacra humana. Adèdò demùm ut ubi cultus ratio omninò aberat, nullius imaginis Usus illicitus haberetur. Et sanè absque temperamento ejusmodi minimè iutelligenda esse Judæorum apud Josephum de iconibus Cæsareis responsa superius memorata, nec aliter ex sententiâ publicè recepta capiendam esse illam de animalium in Tiberiensium palatio figuris legationem, satis evincitur è diserto Evangelii^g testimonio quod & Magistrorum de iconum etiam humanarum cultus extranei gratiâ non factarum usu apud ipsos licito, scitis superius ostensis est, ni fallor, inprimis consonum. Rogantibus Christum Phariseis, utrùm censum liceret dare Cæsari, *ostendite mihi*, inquit, *numisma censûs*. Oblato denario, ait illis *τις ἐστιν ἐκείνου εἰκὼν καὶ ἡ ἐπιγραφή*; *cujus est Imago hac & inscriptio*, seu *τίς ἐστιν εἰκὼν &c.* *cujus habet imaginem? Dicunt illi, Cæsaris*; Tunc ait illis, *reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, &c.* Numismata igitur illa censûs, parte alterâ præ se tulisse Cæsaris Vultum seu Imaginem, qualis in Cæsarium nummis haberi solet, eamque prominentiorem, neutiquam dubitandum. Et ridiculum est quod somniant aliqui de Cæsaris imagine in Siclis Judæorum honoris causâ heic incisa. Certè Jus cadendæ monetæ etiam tunc Ebræis inter privilegia alia eximiâ mansisse, uti & antè indultum scimus sub Antiocho Demetrii filio Syriæ rege (nam in diplomate^h ejus Simoni Pontifici dato legitur *καὶ ἐπέτρεψα σὺν κείνῳι χύματα ἰδίῳ νόμισμα τῆς χώρας σου & permitto seu concedo tibi cudere propriâ notâ monetam regionis tuæ*, seu ut vulgata, & permitto tibi facere percussuram proprii numismatis in regione tua) jus inquam illud tunc Ebræis mansisse non immeritò

^f 1 Samuel.
cap. 6.

^g Origines
lib. 6. cap. 1.
& 2.

^h D. Matth.
22. 17. Marc.
12. 14. Luc.
20. 22.

^h 1 Machab.
15.

merito existimant viri docti *, nec, antè excidium sub Vespasiano sublatum. Suis autem in officinis monetariis suoque jussu Cæsaris Imaginem Siclis suis adpositam asserere, nihil aliud est quàm eos id fecisse affirmare, quod non solù à moribus eorum publicis, rebus in hujusmodi, pertinacissimè retineri solitis immane quantum dissidet, sed etiam omnimodà veterum fide caret. Multò minùs est rationi consonum imaginem Cæsaream à Romanis adpositam fuisse Siclis seu Numismati alicui Ebraico quod censui inserviret. Numisma igitur Censùs à Romanis cusum est, atque

autoritate Cæsareà, Cæsarisque Imagine insignitum, eaque juxta cadendi morem protuberantiori; qualis heic visitur Tiberii Cæsaris cujus probabilius videtur fuisse Numisma illud, tamen etiam decessorum Cæsarium alicujus esse poterit. Sed ea de re, ac de Nomine & Qualitate Numismatis hujus plura libro sexto, ubi de imperio Judæorum à Romanis imminuto ac Tributo inducto agitur, id est, de Jure his ac illis sub id tempus Interveniente. Quemadmodum autem Numismata ejusmodi Ebræis, ex suis moribus ac jure apud ipsos usitato cadere nefas erat, ita cusus uti juxta jam ante narrata omnino fas. Atque heic sanè ex Èvangeliis nummo icone Cæsaris insignito uti frui licuisse, obscurum non est. Quod enim *למכור וליקנות* *usibus Communibus interdum* est (qua loquendi formulà denotare id quod cultus extranei Causà aut Imaginis damnata nomine aliisque aliquot rationibus communi arcebatur usù, eis passim est solenne) id nec præstitum tributi debitione quempiam ritè solvere potuit, neque ex ritu patrio omninò retinendum aut in bonis habendum erat, sed in mare, ut diximus, si aliter ex hominum usu eximi nequit abjiciendum. Nec scrupulum injiciat quis, invicem adversa nimis hæc videri; ne quidem apud Signa, Cæsaris hujus Imagines (quales sermè in ipsis Numismatis) conspici in suo ullibi eos tolerasse ut memoratum est, in Numismatis verò, usù quotidiano, saltem aliquo qui licitus undiquaque habitus, Hierosolymis passimque alibi admisisse. Discriminis ratio manifesta est. Prioris generis Imagines aut Consecratas esse meritò, sive credebant, sive dubitabant, aut Consecratarum adeoq;

* *Maquard Freberas Dissert. de Numismate Censui, Cass. Waferru de Antiquitatibus Ebræorum, lib. 2. cap. 4.*

Numinis loco ab adulantibus habitas. Unde & summoperè ar-
 cendas, velut Idola, decernebant. Secundi verò generis seu Nu-
 mismatum iconas Cæsareas sive Tiberii sive decessorum successo-
 rumve tam certum est nequiquam consecratis esse aut Numinis
 loco habitas, quàm sic habitas esse in Templis seu apud Signa
 omninò ulla. Idque procukdubiò satis ipsi sciverunt. Etenim
 cusa sunt Numismata, id est Cæsarum figuris ornata, nullà reli-
 gionis specie, aut umbrâ; sed ideò tantùm ut, recognitâ ex
 Imagine civili eorum majestate, promiscuis commerciorum, do-
 nationum, solutionum usibus inservirent. Adèd ut plane in pos-
 sidentium essent, uti hodieque principum nummi, bonis. Et
 tameti reverentia quidem civilis etiam Cæsarum Figuris in nu-
 mismatis eorum exhibenda erat, divini nihilominus aliquid eis,
 velut rebus ibi consecratis, tribui nullibi compertum est. Occur-
 rit quidem, impietatis quendam damnatum esse apud Aspendios,
 quia 7 suum verberabat servum drachmam Tiberii Imagine Sig-
 natam ferentem; nec Romæ impunè nummo vel annulo Angu-
 sti effigiem 8 impressam latrinæ aut Inpanari. quempiam intulisse,
 aut Tiberii Imaginem 9 ejusmodi matellæ seu obœonis admovisse.
 Sed ex ridiculis hisce adulantium ineptiis non omninò elicitur,
 vel ipsi, nedum ex Jure communi, imagines hujusmodi pro con-
 secratis habitas. Honor ille imaginibus hisce planè Civilis, qui &
vultus aternales, & vultus divini, inclinante imperio dici soliti,
 sed citra ullam consecrationis in nummis rationem. Nam si pro
 consecratis seu rebus Juris divini habitæ essent, commercio planè
 exuti fuissent id est suâ naturâ prorsùs privati nummi. Sci-
 licet Justiniani illud 10 est ex jure Romanorum 11 Veteri; *Nullius
 sunt res sacre, & religiose, & sanctæ. Quod enim divini ju-
 ris est, id nullius in bonis est;* seu *adæcor* est, id est *Domino
 caret,* ut Theophilus Antecessor. Quod & in Christianismo ob-
 tinere volunt Jurisconsulti 12 & Cæsarei & Pontifici exceptionibus
 aliquot circa opera hac in re charitatis necessaria adhibitis. At-
 qui & sacrantur in Christianismo Cruces aliaque aliquot, quæ
 tamen ipsa, uti nec Christi aut Sanctorum simulacra numismatis
 expressa, pro dedicatis nemo puto sumit aut suspicatur. Et licet
 qui Statuas aut Imagines Imperatoris jam consecratas conflave-
 rint aliadve quid simile admiserint, lege Juliâ majestatis 13 tene-
 rentur, nihilominus rescripsere Severus & Antoninus, *Non vi-*

7 Philostratus
 de vita Apol-
 lonii lib. 1. cap.
 11.

8 Sueton. in
 Tiberio cap.
 58.

9 Seneca de
 Beneficiis lib.
 3. cap. 26.
 Cal. Rhodigi-
 nus, lib. 16.
 cap. 20.

10 Instit. de
 Res. Divisio-
 nis 5. nullius.

11 Gaius In-
 stit. tit. 9. &
 D. de Divis.
 Res. lib. 1. &
 Martianus.
 lib. 1. c. 5. 2.

12 Gualtero.
 Federicus lib.
 de Rebus
 Eccl. non a-
 licenandis Ru-
 bric. 6. &c.

13 L. 6. D. tit.
 Ad leg. Juliam
 Majestatis.

deri^c contra majestatem fieri ob imagines Caesaris nondum Consecratas venditas. Consecratæ ejusmodi imagines simpliciter per se sumtæ, ut & aliorum numinū simulacra, ex Jure Romano hominum commerciis & usu promiscuo eximebantur, nec ullius erant in bonis, antequam consecratæ, seu profanæ factæ, ut phrasis erat Jurisconsultis^d Cæsareis. Ut ædibus autem hortivæ appendices, non illicitè cum illis simul vendebantur, ita velut in bonis habitæ; quemadmodum & ex jure Pontificio^h res sacræ & religiose transunt cum universitate, si universitas in profanis consistit. Sic Tiberius consulibus, de Falanio accusato quod venditis hortis Statuam Augusti simul mâcipasset, *Nec contra*, inquitⁱ, religiones fieri quod effigies ejus, ut alia Numinum Simulacra, venditionibus hortorum & domuum accedant. Id interea certum est, tum lares seu deos domesticos oppignerari, vendique solere, tum publicos deos in hastario vestigales habitos. Si Capitolium, inquit Tertullianus^k, si olitorium forum petitur, sub eadem voce præconis, sub eadem hostia, sub eadem annotatione quaestoris, divinitus addiſta conducitur. Sed venditionibus hujusmodi præcessit sive expressa ac apertior sive obscurior vendentis consecratio, quam novâ consecratione ritè peractâ rescindere emtori pro arbitrio licuit, rei pariter & communibus quorumlibet usibus imaginem addicere. Nam citra consecrationem, seu nisi profana reddere divinitas illa seu imago, nullius in bonis adeoque nec contractūs materies omninò per se fuisset. Et sacra scimus, ex Jure Romano^l, fieri potuisse profana, non minùs atque usibus publicis relicta in privatos usus reverti, & ex libero servum fieri; illis scilicet formulis ac ritibus qui in usu, adhibitis. Ita se res habuit de Cæsaris imaginibus sacratis, quas consecrare seu usibus communibus addicere nemini tutum. Quæ autem in Numismatis habitæ sunt, religione omninò liberæ. Earum usus adeo communis ut nihil supra. Unde tam libenter à Judæis hæc admittisse quàm sacratæ, aut quas sacrari sive credebant sive suspicabantur, Invisæ. Id quod pariter dicendum de Nummis quibus inscripta vocabula quæ etiam Consecrationem imitari viderentur. Veluti quales olim Tarraconensium qui DEO AUGUSTO præ se ferebant, ejusmodi alii. Neque enim id seu ejusmodi vocabula alia imaginū adjecta eam consecrarunt sed alibi consecratam denotabant. Quod satis scimus de Augusto Julioque

^c L. 5. ibidem.^d P. 1. 1. 83. D. tit. de verb. Obligat. 5. 5.^h Dd. ad cl. 7. ex literis, tit. de Inu. patronatus, Incertus autor de diversis Contr. tit. in Tractat. In. rite. tom. 70. fol. 70. 5. 2.ⁱ Tacitus Annal. 1.^k Apologietic cap. 17.^l P. 1. 1. 83. D. tit. de Verb. Obligat. titibus, 5. 5.^m Anton. An. Enst. Antiquit. Rom. & Hist. an. dia. leg. 2. Occo, &c. vide sit. Jf. Can. de. in Angoram Marim.

Numinis loco ab adulantibus habitas. Unde & summo perè ar-
 cendas, velut Idola, decernebant. Secundi verò generis seu Nu-
 mismatum iconas Cæsareas sive Tiberii sive decessorum successo-
 rumve tam certum est neutiquam consecratas esse aut Numinis
 loco habitas, quàm sic habitas esse in Templis seu apud Signa
 omninò ulla. Idque proculdubio satis ipsi sciverunt. Etenim
 causa sunt Numismata, id est Cæsarium figuris ornata, nullà reli-
 gionis specie, aut umbrâ; sed ideò tantùm ut, recognitâ ex
 Imagine civili eorum majestate, promiscuis commerciorum, do-
 nationum, solutionum usibus inservirent. Aded ut plane in pos-
 sidentium essent, uti hodieque principum nummi, bonis. Et
 tametsi reverentia quidem civilis etiam Cæsarium Figuris in nu-
 mismatis eorum exhibenda erat, divini nihilominus aliquid eis,
 velut rebus ibi consecratis, tribui nullibi compertum est. Occur-
 rit quidem, impietatis quendam damnatum esse apud Aspendios,
 quia ⁷ suum verberabat servum drachmam Tiberii Imagine Sig-
 natam ferentem; nec Romæ impunè nummo vel annulo Augu-
 sti effigiem ⁸ impressam latrinæ aut lupanari quempiam intulisse,
 aut Tiberii Imaginem ⁹ ejusmodi matellæ seu obscenæ admovisse.
 Sed ex ridiculis hisce adulantium ineptiis non omninò elicitur,
 vel ipsis, nedum ex Jure communi, imagines hujusmodi pro con-
 secratis habitas. Honor ille imaginibus hisce planè Civilis, qui &
vultus æternales, & vultus divini, inclinante imperio dici soliti,
 sed citra ullam consecrationis in nummis rationem. Nam si pro
 consecratis seu rebus Juris divini habitæ essent, commercio pla-
 nè exuti fuissent id est suâ naturâ prorsus privati nummi. Sci-
 licet Justiniani illud ^b est ex jure Romanorum ^c Veteri; *Nullius*
^d *est in sacris, & religiosis, & sanctis. Quod enim divini ju-
 ris est, id nullius in bonis est;* seu *adæcor* est, id est *Domino*
care, ut Theophilus Antecessor. Quod & in Christianismo ob-
 tinere voluit Jurisconsulti ^d & Cæsarei & Pontifici Exceptionibus
 aliquot circa opera hac in re charitatis necessaria adhibitis. At-
 qui & sacrantur in Christianismo Cruces aliaque aliquot, que
 tamen ipsa, uti nec Christi aut sanctorum simulacra numismatis
 expressa, pro dedicatis nemo puto sumit aut suspicatur. Et licet
 qui Statuas aut Imagines Imperatoris jam consecratas conflagra-
 rint aliudve quid simile admiserint, lege Juliâ majestatis ^e tene-
 rentur, nihilominus rescribere Severus & Antoninus, *Non vi-
 deri*

⁷ Philostratus
 de vita Apol-
 lonii lib. 1. cap.
 12.

⁸ Sueton. in
 Tiberio cap.
 58.

⁹ Seneca de
 Beneficiis lib.
 3. cap. 26.
 Cal. Abodigi-
 nus, lib. 16.
 cap. 20.

^b Instit. de
 Res. Divisio-
 nis §. nullius.

^c Gaius In-
 stit. tit. 9. &
 D. de Divis.
 Res. lib. 1. &
 Martianus.
 ib. l. 6. §. 2.

^d Gualtero.
 Fedorinus lib.
 de Rebus
 Eccl. non a-
 lienandis Ro-
 mic. 6. &c.

^e L. 6. D. tit.
 Ad leg. Julian.
 Majestatis.

deri^f contra majestatem fieri ob imagines Cesaris nondum Consecratas venditas. Consecrata ejusmodi imagines simplicitè per se sumta, ut & aliorum numinū simulacra, ex Jure Romano hominum commerciis & usū promiscuo eximebantur, nec ullius erant in bonis, antequam consecrata, seu profana facta, ut phrasis erat Jurisconsultis^g Cæsareis. Ut ædibus autem hortivse appendices, non illicitè cum illis simul vendebantur, ita velut in bonis habitæ, quemadmodum & ex jure Pontificio^h res sacrae & religiose transeunt cum universitate, si universitas in profanis consistit. Sic Tiberius consulibus, de Falanio accusato quòd venditis hortis Statuam Augusti simul mæcipasset, *Nec contra*, inquitⁱ, *religiones fieri quòd effigies ejus, ut alia Numinum Simulacra, venditionibus horarum & domuum accedant.* Id interea certum est, tum lares seu deos domesticos oppignerari, vendique solere, tum publicos deos in hastario vestigales habitos. *Si Capitolium*, inquit Tertullianus^k, *si olitorium forum petitur, sub eadem voce praconis, sub eadem hasta, sub eadem annotatione quaestoris, divinitas addita conducitur.* Sed venditionibus hujusmodi praesertim sive expressa ac apertior sive obscurior vendentis consecratio, quam novà consecratione ritè peractâ rescindere emtori pro arbitrio licuit, uti paritèr & communibus quorumlibet usibus imaginem addicere. Nam citra consecrationem, seu nisi profana reddere divinitas illa seu imago, nullius in bonis adeoque nec contractus materies omninò per se fuisset. Et sacra scimus, ex Jure Romano^l, fieri potuisse profana, non minùs atque usibus publicis relicta in privatos usus reverti, & ex libero servum fieri; illis scilicet formulis ac ritibus quæ in usu, adhibitis. Ita se res habuit de Cæsaris imaginibus sacratis, quas consecrare seu usibus communibus addicere nemini tutum. Quæ autem in Numismatis habitæ sunt, religione omninò liberæ. Earum usus adeò communis ut nihil supra. Unde tam libenter à Judæis hæ admisse quàm sacratae, aut quas sacrari sive credebant sive suspicabantur, invise. Id quod paritèr dicendum de Nummis quibus inscripta vocabula quæ etiam Consecrationem imitari viderentur. Veluti quales olim Tarraconensium qui DEO AUGUSTO præ se ferebant, ejusmodi alii. Neque enim id seu ejusmodi vocabula alia imagini adjecta eam consecrarunt sed alibi consecratam denotabant. Quod satis scimus de Augusto Julioque

^f L. 5. videm.^g P. ambrosius l. 83. D. tit. de verb. Oblig. tit. 5. 5.^h Dd. ad cl. 7. ex literis, tit. de Invi. patrimonii, Incertus autor de diversis Contr. tit. in Tractat. juris. tom. 7. fol. 70. 5. 2.ⁱ Tacitus Annal. 2.^k Apologice cap. 13.^l P. ambrosius l. 83. D. tit. de Verb. Oblig. tit. 5. 5.^m Anton. Augustin. Antiquit. Rom. & Hispan. dialog. 2. Occas. etc. videtur in J. C. Cantab. in Anagranus Marmar.

^a D. tit. de
 verum Divif.
 l. 6. §. 3.
^o Inffit. cod.
 tit. 6. §. 3.
^r Paulus Sent.
 5. tit. 25. lib.
 8. D. tit. de
 leg. Cornel. de
 Falfis. & vide
 C. Theodof.
 lib. 9. tit. 22.
 l. 6. Cujac.
 Obfervat. 19.
 cap. 25.
¹ C. Theodof.
 lib. 9. tit. 23.
 lib. 1.
² L. 1. C. tit.
 us Dignita-
 tum erit fer-
 vetur. tit. de
 Crimine Sa-
 crilegii l. 3.
 & 4. C.
 Theod. lib. 11.
 tit. 30. l. 6.
³ Claudim.
 Epif. de equo
 Homeri.
⁴ C. Theodof.
 lib. 15. tit. 4.
 & lib. 2. C.
 tit. de Sta-
 tutis & Im-
 aginibus.
^u Vide fit. Is.
 Cafaubon. ex-
 er. tit. 16. §. 6.
 ad Annales
 Ecclefiaftic.
^x Orat. pro
 Flacco.
^y Ex. 30. 12.
^z Mifit. &
 Gemar. ut fa-
 que tit. Sil-
 fim. cap. 1. 2.
 & c. & Ma-
 mon. cod. tit.
 Mofes Mi-
 kotzi Præ-
 cept. affirm. 45

quorum utriusque etiam in nummis Divi nominis adjectio fre-
 quentissima. Quin vocabula ejusmodi, citra Pontificum ritus,
 Consecrationem neutiquam ex Jure Romano efficiebant. Nam
 ex eo quod dixerat, juxta morem veterum, Marcianus^a, *Sacrae*
res sunt haec quae publice consecratae sunt, non privatae, fecit Justi-
 nianus^o, *sacrae res sunt quae ritè per Pontificè Deo consecratae sunt*.
 Nec Majestatis erat sed Falsi crimen, adeoque ad legem Corneli-
 am de falsis referri solebat^r, nummos Cæsarium adulterare, la-
 vare, conflare, radere, vitiare. Quòd verò, qui Conflaret Pe-
 cunias vel mercandi causà Transferret, ei Sacrilegii sententiam
 subeundam & capite plectendum legitur¹, id non omninò ad
 Consecrationem aliquam Cæsarearum in Numismate Imaginum
 spectabat. Sed exinde locutionis illa formula manavit quòd Sacri-
 legii crimen non rarò usurpabatur pro eo quod simpliciter erat
 Constitutionum qualiumcunque Imperatoriarum violatio seu
 Præceptorum Cæsaris neglectus. Id quod ex Codice Utroque²
 liquet. Nam ut Obsequia Sacra, Largitiones Sacrae, Sacratissimus
 Imperator, Sacra item equi ejus³ Lupata, còpluria id genus alia,
 imperio inclinante dici solebant citra ullam consecrationis qua-
 lem tractamus rationem (quæ antè frequentior, tunc vetita⁴ est)
 & tantummodò ut singularis, sed eminentissima, Civilis Majesta-
 tis, quæ civilis, designatio haberetur, ita etiam Sacrilegii crimen,
 Imperatoriae constitutionis violatio etiam tunc dicta. Neque ex-
 istimandum est Numismatis, præter sua, tantummodò Romanis
 seu Imagine insignitis Cæsareâ usos fuisse Judæos, verùm etiam
 & aliis veluti Antonij, Agrippæ, Provinciarum, Victoris figuris
 decoratis, nti etiam nummis aliorum populorum^u, quicumque si-
 ve humanâ aliâ Imagine, ut Alexandri, Philippi, Lyfimachi Re-
 gum atque id genus reliquorum, sive Deorum, veluti Herculis,
 Apollinis, Minervæ vultibus monetam suam cudentes commer-
 cia aliqua cum Judæis haberent. Tametsi interea Imagines ejus-
 modi facere ipsi sibi haberent, ut ostensum est, Judæi nefas. Qui
 aliter fieri potuit ut *aurum Judæorum nomine quotannis ex Italia*
& ex omnibus provinciis Hierosolymam exportari soletet, quod
 ait Cicero^x ? De annua dimidii sicii^y in Sacrificiorum publi-
 corum sumtus præstatione loquitur. Aurum illud, id est haud
 exigua nummorum vis, ex Europa, Africa, Asia, Hierosolymam
 quotannis à Judæis, quotquot ætatis viginti annorum^z, verno
 tempore

tempore missum est, ibique receptum inque Sacra publica impensum. In hac autem auri vi quisquamne dubitat fuisse etiam monetam ferè omnigenam; veluti Græcam, Romanam, Arabicam, Ægyptiam, Persicam, & siquæ alia à gentibus quibuscum agentibus Judæi dispersi causa? Certe gentium illarum nummis uos esse Judæos dispersos, ut hodieque, velut sibi omninò licitis pallam est. Ideoque aurum illud Hierosolymam missum, massam fuisse non signatam seu non sine incommodo ingenti quorannis. consuetam recusamque Hierosolymis, autumandum non est; sed singulares fuisse Provinciarum ac regionum, in quibus Judæis sedes fuere, monetæ species quæ siclis illis dimidiis mensuratae in sacros usus pensitabantur. Id quod facile puto concedent, qui Numismata ostentant bina, velut ex argenteis illis triginta, quibus, ut monetâ ibi tunc in usu promiscuâ, dividendus est à Juda proditore Jesus Christus. Alterum visitur Romæ in æde S. Crucis in Hierusalem, alterum Parisiis in æde S. Joannis Lateranensis. Horum meminere Janfenius ^a, Cæsar Baronius, alii mox citati. Et Baronius ^b expressim; *nos sic affirmamus, nummos illos argenteos eo modo signatos, quæ Roma atque Parisiis vel alio loco habetur, ex illis esse qui à Principibus Sacerdotû numerati sunt Judæ; ut tamen non triginta tantum ex illis fuerint numerati; sed quod illius moneta argenti signati certam summam, quam dicemus, Judæ acceperit.* Et Octavius Pancirollus ubi de Ecclesia S. Crucis in Hierusalem agit ^c, *sono, inquit, anche in questa chiesa due spine, delle quali fu coronato il signore, & uno de quei 30. demarî co' quali fu da Guida venduto, che verisimilmente gli furono donate da S. Helena.* Mei non heic est, Numismatis illis fidem aut præstare aut minuere. Romani autem figuram, qualem

^a In Concord. Evangel. cap. 128.

^b Annot. tom. 1. ann. Chr. 24.

^c Tesori nascosti dell' alma città di Roma; Roma 16:5. pag. 151.

apud Antonium Augustinum Episcopum Tarraconensem Italicè Romæ editum ^d reperio, ibi e-

^d Disq. de Numism. 2.

jusdem jussu causam adpono. Haud parum sanè ab ea quæ pro eadem ipsa versioni Andreæ Schotti Latinæ ^e subjungitur discrepantem.

^e In Tab. Numism. 68.

crepantem. Sed veterum Rhodiorum palam Numisma hoc est, non Judæorum, uti etiam disertè fatetur Augustinus ille ac qui de eo agunt alii. Nimirum quod altera parte inscribitur, ΡΟΔΙΩΝ est (juxta morem veterem ^o pro ^ω scribendi) seu

Rhodiærum, id est, Rhodi urbis seu insulæ incolarum, unde & Rhodium & Rhodiense Scriptoribus ^o dici solet. Flos subjunctus aut Rosa habetur aut Heliotropium. Facies in parte altera pro Solis Phœbive seu Colossi Rhodiensis sumitur capite, quod tam radiatum est quam admodum capillatum. Neque ex conjectura tantum pendet, Rhodium esse Numisma illud. Scimus enim tum solennem insulæ ac Solis, in scriptis veterum ^f, conjunctionem, tum Rhodi nomen à Rosis, quæ Græcè *ῥόδα* sunt, veteribus deductum. Atque accedit, nummos simili figurâ utrinque insignitos haberi inter Rhodiorum nummos qui ab Huberto Goltzio cum Græcarum Civitatum ac insularum aliarum num-

mis summa cum diligentia typis ^g eduntur. Uti & alios ab Antonio Pifone ^h, aliis. Ejusdem planè generis videtur alterum illud

quod Parisiis vitro tectum asservatur, de quo Guilielmus Budæus ⁱ, *Scio hodie in aed. D. Joannis Lateranensis Parisiis ostendî argentem unum qui ex illis triginta esse dicitur, quos Judæi in templum abjecerunt, Characterem diversum à denario Romano habentem. Habet enim effigiem hominis non Luscam, emittente altera mala, ut Romana Numismata visuntur, sed adversam & integram, & à tergo soscolum, utrinque nullo indice.* De his,

^j De Ass. lib. 3.

consule item si placet Marquardum Freherum, & Gasparum Waserum, hunc in libro secundo de Anti-

quas Ebræorum nummis, illi in eruditissima ac gravissima illa de Numismate Censûs à Phariseis in quaestionem vocato Dissertatione. Etiam in curta mea supellecili id genus antiquaria, Numismata argentea habentur aliquot Rhodia, eaque planè genuina, quorum singulis pondus didrachmo proximans. Figura binorum quæ reliquorum sunt instar, hujusmodi est, Gentem literis indicans. Nec aliud est omnino à Romano illo alterum. Quidnam vero in alterius, cujus caput nec radiatum est sed tantum capillatum, parte averâ lineolæ illæ

vet locum habuit. Nam in eorum Civitatem nullus admittebatur
Pitior, nullus Statuarius, lege totum hoc genus arcente, ne qua
occafio per statuarum formationem præberetur hominibus crassis,
animarum suarum oculos à Deo O. M. ad Tellurem avocandi retra-
hendique. Et Tertullianus disputans de Mose & Eliâ ab Apostolis

^a Advet.
Marcionem,
lib. 4. cap. 22.

agnitis, Nec enim, ait ^a, Imagines eorum vel statuas populus ha-
buisset & similitudines, lege prohibente. Sed cum suprâ osten-
sum sit Animalium aliorum præter hominem figuras arte etiam
sculptoria fingere eos fas sibi habuisse (modò supersticiosiores a-
liquot semper excipias) etiam & humanas in plano depingere,
non est quòd ita credamus artifices rerum hujusmodi, eis ex in-
stituto nquam defuisse. Certè Salomonis tempore non defuisse
scimus. Nec tempore Tabernaculi structuræ, Templicque sive à
Judæjs Babylone reducibus seu Zorobabelian, sive ab Herode
magno instaurati. Nam in velis florumque in eis elegantia ac

^b Vide Jofe-
phum, Orig.
lib. 13. cap. 14.
& Halot. lib.
6. cap. 6. Lat.
14. Grec.

^c Jofeph. Ori-
gin. lib. 14. ca.
5. s. unde Zo-
narus, tom. 1.

^d Elnob. Trib.
beres. Nic.
Serrarii cap. 5

^e Tom. 1.

sacris aliis figuris adornandis ^b artificum hujusmodi operam ne-
mo non videt aded necessariam ut nihil supra. Et undenam eti-
am ceddò absq; illis Vitis illa Aurea ^c quam Pompeio in Cælo-
syria agenti dono misit Aristobulus Princeps de regno Judaico
cum Hyrcano fratre contendens? Id quod cimelium erat domus
Hassamonæorum, ut rectè eam vocat Josephus Scaliger ^d. Scilicet
inscripta est nomine Alexandri Jannæi Regis Hassamonæi,
Aristobuli Patris; ut apud Flavinum Josephum Strabo; cui Ἐῖτε
ἄμπελον ἔρτε καὶ πικρὸν ὄβιν ^e ob ingentem magnitudinem dicitur, id
est, sive Vitis, sive Hortus. Quingentorum quidem talentorum
fuisse asseritur apud Josephum & Zonaram ^f. Neque aliunde ac-
ceptam Vitæ hanc Anream alicubi docemur. Nec defunt viri
docti qui pomorum omnis generis ac animalium item Figuris
insuper ornatum esse hortum illum existiment. Etenim ubi ex

^f Hist. Nat.
lib. 37. cap. 2.

^g Ekeflorum,
lib. 2. cap. 5.

ipsis Pompeii triumphus Asiatici actis memoratur apud Plinium ^g,
Mons aureus quadratus cum Cervis Leonibus & pomis omnis gene-
ris, circumdatâ vite aureâ; locum illum trahit Justus Lipsius ^h
ad hanc ipsam nobilem Vitæ. Et Plinii verbis, inquit, appositè
observa, vitæ hanc non simplicem fuisse, sed monti aureo imple-
xam totumque opus in formâ horti flexum. Ideo in Strabonis ver-
bis apud Josephum, Ἐῖτε ἄμπελον ἔρτε καὶ πικρὸν ὄβιν. Jovi Capito-
lino Romæ Sacra mansit sive Vitis sive hortus hic. Haud sanè
minor hujusmodi Artificum operæ usus in aurea illa Vitæ al-
tera

tera

tera super portam templi Herodiani de qua item Josephus u.
Habeat inquit ille, porta illa *ἡ ὑψηλὴ τῆς αὐτῆς ἀμπέλου ἀφ' ἧς βότρυς αἰδ' ὀσμῆκεν καὶ ἐπιμασίῳ, aureas super se uites* (sic in

Originibus; sed altero in loco singulariter id pronuntiarur) *unde racemi homini longitudine non dispaes pendebant.* Etiam sine artificibus hujusmodi undenam folia, *ὡς, ac racemi aurei ex hac vite suspendi à uocētibus soliti?* Sic enim de ea Talmudici x,
בָּנָן סֵל וְהָבַי חַתְּחָה עַל שַׁדְרָה עַל פְּתוּחַ סֵל וְחֵבֵל וְכוּלָּהּ
עַל גַּבֵּי בְּלוֹנְסוֹרָה כֵּל מִי שֶׁהוּא מְחַבֵּד עֲלוֹהּ אִו גַּרְגַּו
אִו אִסְבֵּל מִכֵּה וְכוּלָּהּ בָּרָה *Vitis aurea expandebatur super portam templi, erigebaturque super caeteros seu transstra. Quicunque uocabat, siue folium siue uiam siue botrum, adducebat ea suspendebatque ex hac uite.* Quod scilicet nolunt intelligi de foliis ipsis seu uuis racemifve naturalibus, sed de pampinis uuis ac racemis ex auro artificiosè confectis. Magistri ibi y; מִי
שֶׁהוּא מְחַבֵּד וְהוּא לְחֵבֵל וְרוֹצֵה שֶׁהָחֵב עֲצָמוֹ שֶׁהַחֲבֵד יִתְּנוּ
בְּחֵבֵל לְפִי שַׁדְרָה כֵּל מְצֻפֵּה וְהוּא חֵרֵה עֲשֵׂה מִצְוֵהוּ וְהוּא
שֶׁמְחַבֵּד כִּרְסוֹרָה גַּרְגַּוִּי אִו עֲלוֹהּ אִו אִסְבֵּל וְכוּלָּהּ בָּרָה

Quisquis aurum sponte oblaturus templo uolebat ut ipsum quod offerret aurum templum quod totum erat auro obductum ornaret, facere consuevit ex ipso auro quod oblaturus erat effigiem siue uiam siue folii aut palmitis siue racemi, eamque ex uite illa suspendere. Seu, ut in eundem sensum vir præstantissimus Constantinus

l'Empereur z, *si quis considerans aurum quo templum ornatum erat, uoueret aurum, nec uellet permutari à Sacerdotibus, siue alia ejus precio in templi ornamenta alioque usque comparari, is ex auro confecit pampinum siue folium uitis aut acinum vel denique racemum siue botrum quæ postea de uite illa suspenderet.* Causam uitis hujus in eo ponunt לְבָנָן נִמְסָלָה יִשְׂרָאֵל *quoniam Synagoga Israelitarum, seu eorum Ecclesia, uiti assimilatur,* toties scilicet in federe a veteri. Atque rejicienda planè est I.

Baptistæ Villalpandi sententia ubi b uitem hanc templi Herodiani foribus uisendam, ex filo aureo aulcis intexto, non ex auro solido confectam esse pertendit. Si Magistris credas dum uitem ex auro nuncupant nec aulco alicui seu uelo miscent, sed transstris seu caeteris suffultam aiunt, & suspensam ex ea donaria aurea, quæ diximus, memorant, non erit omninò, quòd de aureo filo aulcis intexto jam dictum admittas. Sed manifestum est,

^o Origin. lib. 15. cap. 14. & Hulf. lib. 6. cap. 6. Lat. 14. Grec.

^x Misna' tit. Middoth, cap. 3. 5. 8.

^y R. Obadias Barthenorius, Adanimideti, alii.

^z Ad tit. Middoth. cap. 3. pag. 133.

^a Psal. 80. 8. Of. 10. 1. & c.

^b Explan. in Execch. tom 2. part. 2. lib. 5. disp. 4. cap. 71.

hallucinatam esse Villalpandum ex depravatâ nimis Flavii Josephi versione Latinâ. Sic enim ille, velut ex Josepho ^c; *Janna* penè ipsi templo par & superliminare auleis variegatis ornabatur, floribus purpureis distinctis & habentibus Columnas intextas, sub quarum capitibus vitis expandebatur aurea dependentibus botryantibus; mirandum sane opus tam manus quam materie pretio. Quæ verba sunt ipsissima versionis Gelenianæ. Hinc Villalpandus, *Eecce*, inquit, *omnem auri gloriam intertextam cum columnis & vite, unde quod auream dixit Josephus, putandum non est illam fuisse ex auro solido factam sed ex filo aureo auleis intextis.* Certè si sub intextarum Columnarum capitibus expandebatur vitis, (ut vult hæc versio) æquum est ut & ipsam intextam seu velis locum habuisse existimemus. Sed res alia omnino erat, alia Josephi verba & mens. Etenim post mentionem illam forium, auleorum, & florum columnarumque intextarum, Josephi Græca sunt, καὶ ἰστῆρες δὲ ἀπὸ τοῦ ἑσπέρου τοῖς τεύχεσσι (lego τεύχεσσι ἀμπέλου ἀπὸ τῆς αὐτῆς γούνης &c. pro quo apud Rufinum substituitur *super quarum Capita vitis tendebatur.* Sed plane reddendum *supra hæc autem*, (id est in fronte supra fores) *sub muri coronæ vitis aurea distendebatur.* Quod ad amissim eis

^d Habes. lib. 6. cap. 14. Gr. 6. Lat.

^e R. Eliezer. Ben Zadoc in Mishn. iib. Middoth.

cap. 3. 5. 8. ubi de hoc idem Sepher Juchasin. fol. 27. b.

^f Dipsosiph. 7. & 12. Lib. 7.

^g Lib. de Færuis Alexandri.

^h Hist. Nat. lib. 33. cap. 10.

ⁱ Hill. 5.

que Josephus ea de re alibi ^d habet quadrat. Adeo ut vitis hæc seu opus illud, sive pretium sive artem spectes mirandum, ex solido constaret auro, & artifices quales negavit Judæis Origenes fati fateatur. Mille talentorum auri fuisse ait Pseudogorionides quem hoc nomine, utcumque scriptorem satis futilem, immeritò nimis ac temerè Villalpandus mendacii incusat idè quod ita solidam fecit. Sanè & Talmudici ^e; נשנו עליה ג' מאות כהנים (נשנו) numerabantur trecenti Sacerdotes qui in ea dimovenda sunt occupati. Quod quidem per hyperbolam, ut expressim heic aiunt Magistri, dictum, pondus ejus ingens fuisse palàm evincit, nec pictam etiã aut intextam sed fusoris sculptorisquè operã atque instar vitis illius. Pompeio donatæ consecratam; cujus generis vitium aurearum alibi in Oriente usus. Nam & Persarum Regum ejusmodi cimelia memorant scriptores, Athenæus ^f, Hérodotus ^g, Plutarchus ^h, Plinius ⁱ. Jam dicta vitis illa fuit de qua Tacitus ^k; *Vitis aurea templo* (Hierosolymitano) *reper-*

ta. De hac nunc cõsulat si vis scriptores præter citatos Christianos, qui templi fabricam libris integris ostendunt, ut Franciscum Riberam,

Riberam¹, id genus alios, item Isaacum Casaubonum in exercitationibus^m Baronianis. Monere autem heic obiter liceat de recepta nuper in L. Flori editiones aliquot emendatione Lipsiana, ubi de Hierosolymis loquitur à Pompeio expugnatis. Verba suntⁿ; *Hierosolymam defendere tentavere Judai. Sed hanc quoque intravit, & vidit illud grande impia gentis arcanum patens sub aereo uti celo.* Ad quæ Justus Lipsius^o; *quæ illic*, inquit, *comparatio patens arcani, cum aereo celo? Incepta & nulli rei. Quin si attendis, fatebere verè nos & cum historia momento emendasse, sub aereo vitem celo. Ita scilicet res est. Vitis aurea magna artis & pretii in Judæorum templo fuit, quam Pompeius illuc sive repperit, ut Florus & Tacitus volunt, sive oblatam ab Aristobulo recepit, ut Josephus & Zonaras narrant. In hanc vitem Iudit & dentem stringit nunc Florus: & En, inquit, hoc illud secretum & grande arcanum quod Templi sui adytis Judai celant & colunt.* Subjungit dein quæ Josephus & Zonaras de Vite illa Pompeio data habent, atq; conjecturam de emendatione sibi inde palàm firmare visus est. Flori editiones nuperimæ aliquot^p hinc juxta Lipsium emendantur. Et nuperus politæ quidem eruditionis editor Joannes Freinshemius, *Nihil certius*, inquit, *hac conjecturâ Lipsianâ.* Sed iutereâ, tantorum virosorum pace, vudenam τὴν *vitem* heic locus esse potest ullus? nisi absurdissimi prochronismi rerumque iurpimis disjungendarum confusionis ridiculæ reum peragamus. Florum. Quod eum de Aristobuli donario affert Lipsius, ad rem planè non spectat. Nemo veterum dixit Vitem illam ab Aristobulo donatam unquam in templo fuisse, seu structuræ ejus partem aliquam. Regium domûs Hassamonææ id cimelium erat, nec omninò Sacrum, antequam Jovi Capitolino postmodum Romæ offerebatur. Neque illud Taciti de Vite in templo repertâ, ad tempora ullatenus attinet Pompeiana, sed ad posteriora multò seu Cæsarum tempora. Nec sanè ad Pompeiana attinere potuit. Nam ante Herodis structuram, nulla in templi Fabrica Vitis ejusmodi mentio. Vitem sive Salomonicam sive Zorobabelianam habuisse quis veterum docuit? Satis quidem negant, dum in structuris Herode prioribus accuratius describendis eam nullibi, in Herodiana autem structura velut singulate memorant. Adeo ut si etiam vitem Templi fronti sic affixam

¹ De Templi fabrica, lib. 1. cap. 30.

^m Exercit. 16. f. 108.

ⁿ Lib. 3. cap. 5.

^o Elclomm. lib. 2. cap. 5.

^p Harderwic 1636. & Lugduni Batavorum. 1638.

per ingens illud Gentis arcanum significari vellet Florus, certè id quod multis postea natū est annis, in Pompeianam expugnationem prochronismo & rerum confusione neutiquam toleranda eum retrò trahere necesse est affirmemus. Nam Hierosoly-ma capta, & ingens illud arcanum à Pompeio visum annis amplius viginti ante Herodis initia. Et quorsum codò Vitem sive Aristobuli sive templi Herodiani, ingens vocaret ille arcanum? Quisquamne sive dosarium illud ante templum expugnatum à Pompeio publicà legatione acceptum, sive prominètem in Templi fronte atque oculis cunctorum transcurrentium mirum in modū splendètem Vitem ingens nuncuparet arcanū, velur tunc primò patens? Ego sanè pristinā lectionem à qua etiā stant codices Mss. tantūm, puto, non omnes (nam in unico legitur ibi *ut sculo*) planè retinendam censeo. Id est Pompeium vidisse *illud grande impie gentis arcanum patens, sub auro uti celo*. Pro arcano hoc ingenti ipsū templum sumit Joannes Camers. Ego sanè pro Sacris in ipso Sancto Sanctorum, in quod aditus Pontificibus tantūm licitus. Neque enim templum ipsum adèd arcanum ingens. Pompeium autem Sanctum etiam Sanctorum introisse legimus apud Josephum⁹. Arcanum hoc ingens meritò vocat Florus; idemque jam à Pompeio visum patuisse *sub auro celo*, id est *ὑπο χρυσοῦ οὐρανοῦ ὡρανοῦ*, *comme sous un Ciel d'Or*. Seu, perinde ac si conspectum oculis introgressi se splendèdè admodum ac magnificèdè exhibuisset sub tentorio seu concameratione aureà Cælum imitante, seu instar tentorii atrive aurei cœli nomine notissimi, quod summæ dignitatis ac magnificentiæ causâ Principibus Supremis maximè Orientis, ut hodieque aliis, in usu. Quo certè, juxta vulgi captum, nihil fortè angustius potuit, comparatione, tameti ironicè, utenti exprimi. Sic adyti rerumq; in eo sacrarū majestatem utranq; apparentè adumbrare voluit Florus. Aureos autem Cælos, significasse tentoria, atria, seu conclavia quibus Principes Orientis summi sedentes populo, aliàs recessibus oblecti, subinde patebant, scimus ex veterum non paucis.

De eis disertè satis Plutarchus¹⁰, atque apud Athenzum Phylarchus¹¹, quibus χρυσοῖς dicuntur *ὑψηλοῦ* seu *aurea auratae instar cælorum minorum tegumenta*; etiam quacunq; ex materia facta, modò aurata seu auro magnificentius ornata. Neque enim Tentoria solū sive ex pellibus auro pretiosis sive ex filis intertextis,

⁹ Halys. lib. 1.
cap. 6.

¹⁰ In Phœnice.
¹¹ Dipsosiph.
12.

textis, sic dicta, sed etiā atria ac conclavia augustiora in tholum surgentia, quibus è recessibus secretioribus prodire Principes ejusmodi dignantes se exhibebant & responsa velut oracula dabant.

Hefychius de Peris ^ε, τὰς βασιλέως σκῆνὰς ἐ ἀρχῆς, ὡν τὰ χρυσοῦς κικλήσκον Ὀυρανὸς, *Tentoria atque atria regia quorum tegumenta circularia Cælos vocant.* Adeo ut sive comparationem spectes, sive loci Sancti Sanctorum in Templo Zorobabeliano (nam de eo Templo tantum Pompeii facta narratur) Figuram, Majestatem, Velumque prætensum, non est quin appositè dixerit Florus arcanum illud vidisse Pompeium

patens sub aureo niti cælo. Et videtis etiam quæ de ὑπανόσις illis seu *cælis minoribus* observavit vir præstantissimus Isaacus Casaubonus ^α, ubi ex Polybio ^x rectè monet Cælum ejusmodi dici σκῆνὴν χρυσοῦς, *tentorium unde responsa velut oracula dabant reges Orientis.* Scilicet Ptolomæi Evergetis Regis *Cælum aureum*, seu tentorium magnificum, appellatur Polybio ὑπανόσις ἐ χρυσοῦς, *illustre ac oraculis seu responsis regis dandis tentorium.* Certè & Sanctum Sanctorum ἱερον dictum

id est *oraculum* nemo nescit, ob responsa illic divinitus accepta; aded ut etiam inde velint pro σκῆνῃ χρυσοῦς seu Cælo aut tentorio aureo unde responsa acciperentur divina, in dictâ comparatione Sanctum Sanctorum sumi fortè vellet Florus. Quin & Sanctum Sanctorum σκῆνὴν vocat autor Epistolæ ^γ ad Ebræos.

Et Tabernaculi Mosæici Sanctum Sanctorum quod imirati sunt Templi conditores, disertè dicitur Josepho ^z τὸ ἱερόν ἀέταις ὡς ὑπερὸς ἀπὸ ἑνὸς ὄρου *Sacerdotibus etiā inaccessible, perinde acsi Cælum Deo fuisset*; quod Floro item inprimis consonū. Sed in cælis regredimur, id est ad Picturæ & Sculpturæ apud Judæos usum.

Notat ipse Josephus ^a velur singulare, Porticus Templi ἕτερον ζωογραφίας ἕτερον γλυφίδος ἕτερον *nec Pictura nec Sculptura artificio ornatas.* Ided alibi in Templo arduum harū usus. Recole etiam heic quæ de omni cæli ratione in velo depicta suprâ occurrunt

ex Josepho. Picturam item insigniter laudat Philo ^b Judæus uti rem disciplinæ suæ gentis per se satis consonam. Mitto quod de Nicodemo Principe illo seu Magistro in Israël dicitur ^c; cum scilicet arte sculptoriâ quâ pollebat Christi Imaginem ex ligno ad similitudinem illam quam in linteamine impreferat Christus efformasse. Ea de re fides sit penes autores. In supellecili

adtem

^ε In verb. Ουρανὸς.

^α In Suetonii Nerone cap. 12. ^θ Animagines, in Athenensium, lib. 5. cap. 6. ^z Historiarum, lib. 5.

^γ Cap. 9. 3.

^z Origines, lib. 3. cap. 5.

^a Hist. lib. 6. cap. 14. Gr. 6. Lat.

^b Lib. de Somniis.

^c Legend. & videtis Alphonf. Palæmon, lib. de Stigmatibus Christi, cap. 8.

antem meâ Rabbinicâ habeo equidem ipse vetustum fatis Mf. codicem Anonymi Ebrzi, qui dum præcepta ordine suo Mosâica diligentissimè, id est Talmudicè, explicat, figuris animalium, veluti Leonum, Equorum, Taurorû, Aquilarum, neque aded rudibus, paginas ornat, non sine annotationibus pectori, tibiis, alis, subinde insertis. Sed pro seculorum causarumque dum Idololatricam summopere cavebant emergentium, maximè sub Cæsaribus juxta antè dicta, discrimine, artificum qualium heic ratio habetur rarior interdum opera erat nec ita in pretio habita; fortè etiam nonnunquam, juxta Origenem, verita. Christianorum autem recentiorum obvix sunt, ubi de Imaginibus scribunt, de Judæorû hæc in re & Usu & legis sacræ juxta eos Interpretatione sententiæ, nimium intereâ Talmudicis, ut consulenti liquebit, diffonæ. Vide ea de re præter alios qui perpetuos ad legem adjiciunt Commentarios, aut de Imaginibus ex professo scribunt, I. Baptistam Villalpandum ^d, & Joannem de Pineda ^e. Judæorum autem Recentiorum, qui strictius quàm ex veterum, scitiis necesse est, Imagines à se idque pertinaciùs arceri volunt, alii nullam sive Statuam sive Imaginem humanam (præter eam quæ in nummis est) ædibus suis, ut multi Judæi Italicenses, retinent; alii verò pictas tantùm, sed non protuberantes nedum completas seu statuas aut effigies ejusmodi decurtatas. Ita scilicet docet Ludovicus Mutinensis, Archisynagogus Venetus, de Judæorum suorum ritibus agens. *Figure, inquit ^f, ne Imagini, ne statue non tengono in casa, è tanto meno nelle sinagoge è luochi sacri à loro, per quello che è detto nello Esodo cap. 20. non farai à te scoltura ne ninna I-magine &c. Et in molti altri luochi. Ma in Italia molti si fanno lecito tener ritratti è pitture in casa, massime non essendo di rilievo ne di corpo compito.* Nec distinguitur heic inter ipsam Imaginis formationem, & formatæ, juxta jam ostensâ, usum, qui tam Talmudicis licitus quam illa illicita habita. Judæorum autem supersticiosiores haud parùm sequuntur heic Mahumedani qui dum Imagines abhorrent & alias, Christianorum nummos Principum vultu signatos, libentissimè amplectuntur; quos tamen olim, eo quòd Imagines ejusmodi præ se ferebant, summopere detestabantur. Nimirùm ex eo quòd in Alcorano tories damnatur Imaginum cultus, nec earum usus admissus. Joannes Leunclavius ^g; *Causa vel pretextus causa potius cur Talismani, velut ad-*

^d Appar. Ubiis & Templi, part. 2. lib. 2. disp. 4. cap. 27.

^e De Rebus Salomonis, lib. 7. cap. 15.

^f Historia de gè rivi Hebraici, part. 1. cap. 2.

^g Septem- castri, de rebus Turcis, cap. 10.

^h Pandell. Turcic. cap. 55.

modum religiosi & accurati Mahumetana religionis observatores, usum nummorum veterum è medio tollendum censere, explicatione minime difficilem habet. Quippe nota lex Mahumetis, qua statuas, simulacra, sculptos & pictas imagines, ex interdicti divini præscripto severe prohibuit: notum, quanto Zelo Musulmani Christianorum in Templis Imagines mutilare, frangere, destrucere solcant. Itaque quum Romanorum & Græcorum Imperatorum Imagines in Nummis & Aëris expresse conspicerentur, violari Propheta legem clamabant & abolenda moneta veteris auctores erant. Sed interim sub prætextu religionis impostores nequissimi questum faciebant, ut ipsimet Turcæ satis ingenuè fatentur. Hodie non amplius animos Turcarum illa religio tantopere tangit, ut signatos Christianorum principum charactere nummos aversentur. Immo nummos sive ducatos Venetos, quibus vetita lege Mahumetis impressæ sunt Imagines, Sultanis suis, qui nihil habent legi contrarium Arabicis duntaxat insigniti literis, longè præferunt. Talis autem Germanicis, præsertim quibus aut ipsius Imperatoris, aut Ferdinandi Archiducis aut Septemviri Saxonie insculpti sunt virtus usque adeo non infestis sunt, ut ex illis ipsis sibi prohibitis agnitis Imaginibus expetant avidissimè. Ita lucro atque avaritiz, ut fieri amat, cessit etiam superstitio summa. Et de Imaginum aliarumque quas supra diximus rerum Factura, Usû, Possessione, Abolitione, quæ scilicet Proselytos Domicilii seu Noachidas apud Israelitas degentes ex Jure Gentium Interveniente ipsosque simul ex Jure Civili, quod Interveniens subinde mensura erat, Israelitas spectarunt, hæcenus.

CAP. IX.

De India in Judaicis apud Claudianum velis Picta, Digressio nuda. Judaicæ gentis Splendor singularis & Privilegia temporè Claudiani seu sub Theodosio primo.

Riusquam verò ad Instituti cetera pergimus, licet obiter hæc dispicere utrum ex Ebraeorum de Imaginibus disciplinæ jam in superioribus tradite ratione elici queat Cl. Claudiani sensus, qui hæcenus in obscuro nimis mansit de India Velis! Judaicis picta. Invehitur ille * in Eutropium Consulem in Oriente factum, ideo maxime

* In Eutrop.
lib. 1.

quod

quod abjectissimus fuisset servorum & castratus. Rem incredibilem ait visam;

*Atque aliquis gravior avorum, si talibus, inquit,
Creditor, & nimis turgent mendacia monstris;
Jam testudo volat, profert jam cornua vultur,
Prona petunt retrò fluvii vada: Gadibus ortum.
Armenii texere diem: jam frugibus aptum
Æquor & assuetum Sylvæ delphinâ videbo:
Jam coctis homines junctos, & quicquid inane
Nutrit JUDAICIS quæ PINGITUR INDIA VELIS.*

Inane quod nutrit India Judaicis picta velis inter summa ponitur rerum monstra, seu præ aliis velut ipsam summum, nec in rerum natura existare creditum. Vela heic non aliâ sumenda sunt proculdubio notione (neque enim id lectorum imparium gratiâ præmonendum non est) præter eam quâ velamina forium, parietum, recessuum, sacrorum, cubicularia, atque id genus alia, veluti aulæ, siparia, tapetia, stragula, peristromata, denotantur.

^b Ad Virg. Georgic. 3. Purpurea, &c.

Servius^b de velis hac notione; Augustus postquam vicis Britanniam, plurimos de captivis quos adduxerat, donavit ad officia theatralia: dedit etiam aulæ id est velamina in quibus depinxerat victorias suas, & quemadmodum Britanni ab eo donati eadem

^c Ad Æneid. 1.

vela portarent; quæ revera portare consueverant. Alibi ipse^c,

^d De Habitu muliebri cap. 8.

Et Tertullianus^d; sed & parietes Tyrii & Hyacinthini & illis regis Velis quæ vos operosè resoluta transfiguratis, pro pictura

^e L. 17. D. tit. de Altimibus empri. §. 4. L. 12. §. 17. D. tit. de Instrum. vel instrum. & ibid. §. 20.

abuntantur. Atque hoc sensu in jure Cæsareo^e non semel (maximè in phrasi etiam illa notissima quæ in proverbium abiit *Cantibus velo levato cognoscere*) alibi quæ apud scriptores alios occurrunt. Nec quin horum in Templis, Ædibus, Synagogis, Tribunalibus, varius esset ut hodieque usus, est quoddam dubitemus. India autem velis heic depicta non pro ipsa Regione in eis velut in

^f L. 5. C. tit. de Noufragis, Hærocyms. Magnus Miscellan. lib. 2. cap. 13.

tabulâ geographicè, nedum pro forma aliqua humana qualis regionibus seu provinciis etiam dari solebat, capiendâ; sed pro qualicumque congerie sive textoris sive pictoris artificiosa animalium Figuris perquâ stupendis nec omninò creditis, eisque tum ex India petitis ac receptis tum famâ inde ea de re portentosam, pro vario artificum arbitrio, interdum superantibus. Veluti

Monog-

Monocolorum seu hominum qui nascuntur singulis cruribus, & Sciapodum seu qui plantarum suarum magnitudine inumbrantur, qui item cervicibus carentes in humeris habent oculos, Sylvestrium & Historum, Serpentium cervos & animantia ad partem molæ, alia item tota haurientium, Leucrocotarū, Ealarum, Mantichorarum, aliorum id genus quæ Plinius, Solinus, alii sive Indiæ tribuebant sive somniabant in accessionem. Aded ut mirantis apud Claudianum sensus sit; si monstrum hoc credendum, ne quidem dubitabo quin hæc oculis posthac revera videro etiam quicquid falsum atque ut somnium inane hætenus creditum narrare solet seu exhibere India illa seu portentosum illud animalium Indicorum vivarium, grex, armentum in Velis illis belluatis (ut tapetia dixit belluata Plautus ^b) pingi solitum. ^{6 In Pseudo-}
 At verò quamobrem Vela hæc tam signantèr Judaica dicta? Gaspar Barthius ibi, *Babylonica*, inquit, *vela Judaica vocat, ut Judæos somniorum interpretes pro Chaldæis dixit Juvenalis* ^b. Et verum quidem est Babylonica vela in pretio ac usu lautioribus fuisse summo. At durum nimis, nimis absonum interea videtur Judaica pro Babylonice sumi. Neque cerè Judæos pro Chaldæis usurpavit eò loci Juvenalis. De mulcibus Romanis Sacerdotem Isis aliosque id genus superstitionis consulentibus cum egerat poeta, subjungit,

*Cum dedit ille locum, Cophino sænoque relicto,
 Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem,
 Interpretes Legum Solymarum & Magna Sacerdos
 Arboris, ac summi sibi internuntia cæli.
 Implet & illa manum sed parcius; ære minuto
 Quæliacunque voles Judæi somnia vendunt.*

Judæi in periocha hac, arctiori sensu, id est, pro sola gentis ipsius Judaicæ propagine intelliguntur, non omninò pro Babylonis. Quod & palàm evincitur tum ex legum Solymarum tum Cophini fœnicique & ex arboris Sacerdotii per opprobrium & ironiam mentione. Nam & idem poeta alibi;

*Nunc sacri fontis nemus & delubra locantur
 Judæis, quorum cophinus sænumque supellex.
 Omnis enim populo mercedem pendere jussa est
 Arbor, & ejus mens mendicat Sylva Camænis.*

Quod sanè de ipsis solum Judæis & qui ritibus eorum imbuti esse accipiendum, non est opinor qui ambigat. De Babyloniiis à nemine intellectum est. Nemo autem Aricinum fonsque ibi ac delubra olim Musis à Numa Rege sacrata, veteri religione soluta sunt sub Domitiano, ac Judæis urbe pulsis locata. Unde Judæa, nempe ipsa Gens (ut *Gracilius mendax*, pro gente Græcorum) magna dicitur Arboris seu Nemoris Sacerdos, quod nomen per opprobrium & ironiam ei Musarum Sacerdotis locum refecratum occupanti, non ut reverà sacerdoti à Juvenale tribuitur. Non sine faceta forsàn etiam ad quercus Dodonæas earumque sacerdotes allusione, quod & adnotant interpretes. Utrobique igitur Judæos tantùm innuit Juvenalis, neque hoc loco minus atque illo. Adèd tandem ut quod heic de foris venditis dicitur, aut ad futes Judæorum aliquot mendicantium tunc temporis in nra Romæ artes, aut ad calumnias saltem quibus à Romanis inspergebantur omninò, non ad Babylonios, nec sanè tam ad somniorum interpretationem quàm ad superstiosâ ihstâr somniorum monita seu responsa spectet. Quin & postea expressim in Juvenale ibi locum suum sibi seorsim habent Babylonii ac Chaldæi. Nam, paucis de Armenio & Commageno aruspice interjectis, sequitur,

Chaldæis sed major erit fiducia: quicquid

Dixerit astrologus, credent à fonte relatum

Ammonis——

Atque huic, de Judæis strictè sumtis ea in Satyra antè intelligendis, non Babyloniiis (ut vult Barthius) sententiæ satis etiam accedunt citrà controversiam interpretes alii. Joannes autem Wankelius apud Barthium de velo Tabernaculi locum Claudiani capit. *Referendum sibi videri ad velum tabernaculi quod miris & obscuris figuris pictum tradat Josephus. Eas effigies Paganos pro monstrio Indicis habuisse.* Locum è Josepho^k assert de velis Templi Salomonici. Sed curnam Claudianum tot non solum à Templi Salomonici sed etiam ab Herodiani seu ultimi excidio secularis scribentem, Vela sive hujus sive illius, nedùm tabernaculi quod propriè Mosâicum erat, adeoque nemini nisi Judæis ipsis satis cognitum, in carmen traxisse credemus? Id proculdubio nauci est. Conjectura ejusdem Wankelii habetur, qua *Attalici* potiùs substituendum pro *Judæis*. Sed reclamât Codicum Mss. & editionum

^k Origin. lib.
2. cap. 2.

tionum fides. De loco eo verba faciens Vir doctissimus Franciscus Junius Francisci F. in opere de Pictura veterum¹, Judaica ibi Vela inter textilis picturae species ponit nec aliud addit quam ea *nimis monstris fuisse notabilia*. Hæremus quidem nos. Sed ut conjiciendo rem hæc tentemus, primò de Judaici, tunc temporis, nominis splendore insigni atq; existimatione quam suppellectilis atque utensilium (inter quæ Vela qualia diximus locum passim obtineat primarium) lautitia & elegantia comitari solet, videamus. Deiu utrum ex jam suprâ dictis ratio quare Vela ejusmodi, belluata seu môstris referta, Judaica à Claudiano nominentur elici possit. Certè Claudiani, id est Theodosii primi, Arcadii & Honorii A A A seculo, atque tempore quod propiùs antecedit, Judæos in Oriente, utcumque dispersos urbeque majorum & templo carentes, eximio vitæ splendore rerumque opulentia insignitè floruisse, si unquam post excidium, tam certum est ut nihil certius. Celebres tunc eorum² Academiæ illæ seu potius republicæ clarissimæ, Soriaua^m, Pombodithana, Nehardaiensis, id satis testatur, uti & Synagogarum Frequentia & Immunitas singularisque Principum indulgentia. Theodosii, Arcadii, & Honorii Augustorum habetur rescriptum ejusmodi ad Addeum Comitem & Magistrum utriusque militiæ, *Judeorum³ sectam nulla lege prohibitam satè constat. Unde graviter commoveamur interdixit quibusdam locis eorum fuisse conventum. Sublimis igitur magnitudo tua hac jussione suscepta nimietatem eorum qui sub Christianæ religionis nomine illicita quæque presumunt & destruere synagogas atque expoliare conantur, congrua severitate cohibebit. Dat. III. Kal. Octob. Constamp. Theod. A. III. & Abundantio C O N S S.* Id est, anno Christi CCCXCV. Triennio item post^o ad Judæos ipsos Arcadium & Honorius⁴ A A. *Rectores Provinciæ vobis nullum discussorem aut moderatorem esse concedent. Quod si qui munere sibi (scilicet si quis induere sibi) curam præter vos proceresque vestros audeat, tam velut aliena adpetentem supplicio coherceri festineat. Quin iidem Augusti ad Claudianum Comitem Orientis, eodem anno⁵ si quis audeat illustrium Patriarcharum contumeliosam per publicum facere mentionem, ultionis sententia subjungatur.* Neq; iniquum est ut existimemus Claudianum hunc ipsum fuisse qui scripsit Poetam. Nam & Augustis his ac seuatui adeo charus habitus est Poeta ipse ut

¹ Lib. 1. cap. 8.
² 9.

^m Videfis R. Gedaliah Bert Ichai in Shallieleth, fol. 35. a. & c.

³ C. Theodof. lib. 16. tit. 8. l. 9. & vide li. 12. & 25.

⁴ Ibid. 10.

⁵ Ibid. 1. 12.

⁹ Claudium in
Præfat. ad lib.
de Bello Gai-
co, & Lyl.
Girald. in
Dialog. 5. de
Poetis.

¹⁰ C. Theodos.
ib. 16. tit. 8.
L. 13.

¹¹ Ibid. l. 15.

¹² Ibid. l. 14.

¹³ L. 17. C.
Justin. de Ju-
deis & C.
Theodos. ib.
16 tit. 8. l. 29.

statua ⁹ in foro Divi Trajani atque titulo honorifico diu ante obitum donaretur. Unde & facilius credendum dignitatem hanc & munus insuper accessisse. Proximo item anno ad Cæsarium Præfectum Prætorio iidem Augusti; Nos in conservandis Judæorum privilegii veteres imitemur quorum sanctionibus ¹⁰ definitum

est, ut Privilegia his qui illustrium Patriarcharum ditioni sub-
jecti sunt, Archisynagogis, Patriarchisque ac Presbyteris ceterisque,
qui in ejus religionis sacramento versantur, nisi nostri nomi-
nis perseverent ea que veneranda Christianæ legi primis clericis
sanctimoniam deseruntur. Id enim & divi principes Constantinus,
& Constantius, Valentinianus & Valens divino arbitrio decreve-
runt. Sint igitur etiã à cærialibus muneribus alieni parentque le-
gibus suis. Ita summo principum indulgenti suoque jure liberè,
modò Christianæ religioni palàm non offiterent seu facerent
contumeliam, utebantur. Patriarchis eorum nomine nunc Il-
lustrium nunc Spectabilium ¹¹ designatis. Nec levia ejusdem rei
vestigia occurrunt in D. Chryostomi homiliis adversus Judæos,
ubi in Christianorum & Judæorum consortium adeo frequens in-
vehitur. Brevi autem evenit ut tot privilegiis ac tam ampla vi-
tæ splendidæ libertatè nimium, ut fieri amat, elati atque rebus
tam secundis insolentiùs & superbiùs usi felicitate pristina indigni
meritò haberentur. Primò igitur ab Honorio & Theodosio I. I.

Augustis ¹² tum attemptandæ de cetero militiæ aditus eis, quibus
antè uti Romanis ceteris patebat, obstruebatur, tum cingulo mi-
litiæ antè decorati Judæi exuebantur omnes. Circa vigesimum
scilicet à recripto illo ad Cæsarium annum seu Honorio XII,
Theodosio VIII cõsulibus. In ipso autem hoc de Militia re-
scripto, aliàs se satis Judæis eorumque dignitatibus ac splendori
favere edici volebant Principes, temperamentum interdicto adji-
cientes. Verba sunt; *sanè Judæis liberalibus studiis institutis
exercendæ advocatiõnis non intercludimus libertatem, & uti cor
cærialium munerum onere permittimus, quam prerogativa natali-
um & splendore familie sortiuntur. Quibus cum debeant ista sus-
ficere, interditiã militiam pro nota non debent estimare.* Sua

per hæc tempora habuisse in utraq; Palestina Synedria ¹³ etiam
scimus. Nec ante quadragesimum aut circiter annum ab Eutropii
consulatu in què adeo invecus est Claudianus, deserunt hæc Ju-
dæis indulta privilegia vitæq; inde collucens passim splendor. Tūc
autem,

autem, -feu Theofio A. secundo xviii. & Feflo Confuibus, Valentiniani tertii & ejuſdem Theodoſii edicto ^x mirum, in modum ea quibus antè fruebantur diminuta ſunt, ipſique in conditionem peſſimam redacti. Sed interea ex his ſatis opinor fit manifeſtum ipſo in ſeculo quo ſua ſcripſit Claudianus, inſignitè floruiſſe Judæos; maximè in Oriente quæ & ſcena eſt carminum ex eo ſuperiùs allatorum, adeoque in Ægypto quæ Claudiani, ut creditur ^y, patria eſt. Neque eſt quod ambigamus quàm rerum opulencia ædiumque ac ſuppelleſtilis, veluti Aulæorum, Velorum, id genus aliorum copia, paritèr atque aliarum gentium beatioreſ, conſque ibi per provincias abundarent uterenturque, ut Vela aliave ejuſmodi, ſi quæ eſſent eis præ aliis ſingularia, ipſorum nomine propriè ſatis atque appoſitè, ut aliorum id genus cetera, in carmine poſſent designari. Quod ideo etiam adjicimus, quia de leſtione à viris doctis ita dubitatum eſt. Jam verò quod ad conjecturam heic attinet, quare Vela qualia diximus Judaica Claudio appellata fuerint; Quicquid tunc temporis hominum in orbe quidem Romano fuere, aut Pagani erant, aut Chriſtiani, aut Judæi. Paganorum Vela quotquot picta ſunt, pleraque, ſi non univerſa, Deorum figuris geſtiſque, aut geſtis quibus Dii pro more immiſti, plena fuiſſe credere par eſt (uti & de ſeculorum anteriorum pictura ex Vitruvio ^z ſciamus) nec ſolum in Templis Diis publicis eorum aliqua; ſed & domi quamplurima Laribus obtendi ſolere eaque conſecrata, aut ſaltem quaſi conſecrata. Etiam ſive ex artificum ſive ex operæ conductorum voto non rarè idolis quidem, dum ſiebant, ſacrabantur. Sua etiam Chriſtianiſ fuiſſe, partim Paganorum inſtar, partim ſacris ſuis, quæ Judæi æquè ac Paganorum abhorrebant, aptata. Cnm igitur ſuppelleſtilem ac utenſilia cultui extraneo dicata, niſi palàm atque actu aliquo manifeſto ab ipſis qui cultui ejuſmodi addicti ſunt, reſecrarentur, inſ ornatum aut utenſilitatem aliquam adhibere, aut quoquo modo uti ſibi illicitum haberent Judæi (juxta ſuperiùs oſtenſa) & certò ſatis ſcire utrum Vela, Aulea, id genus cetera, qualia diximus, ſive à Paganis, ſive à Chriſtianiſ facta aut poſſeſſa, ſacris ac religione eorum qui facerent aut poſſiderent libera eſſent, rarè, ſi unquam, poſſe non immeritò forſan exiſtarent, etiam & אורח חיים עניני אבות זרע *Id^o de quo dubium manebat utrum* Aboda Zara, *culini* ^{cap. 7.}

^x C. Inſin.
tit. de Judæis
l. 19.

^y Petrus Cris-
pinus de Pre-
ter Latinis
cap. 86.

^z Architecl.
lib. 7. cap. 5.

^a Gmsr. Ba-
bylon. ad tit.
Zebſchim,
cap. 8. fol. 74
a. & Marmo-
nid. balach;
Aboda Zara,
culini ^{cap. 7.}

cultus extraneo dicatum fuisset planè esset illicitum, & demùm Paganorum paritèr & Christianorum moribus alienissimos se ambitiosius in rebus plerisque facerent; cum, inquam, hæc se ita haberent, nonne inde factum est, ut singulare sibi, saltem ipsi multò magis quam aliis peculiare, Velorum genus hoc belluatum fieri vellent? Ita quidem satis varietate jucunda ornatum, sed figuris rerum, quibus illa quæ Paganis & Christianis plerumque in usu plena erant, carens; Figuris inquam, Judæis etiam eousq; invisis ut quotquot earum cælestes essent, nec artificibus suis facere esset licitum, & quæ fuere, ceteras velut superstitione inquinatas, saltem de quorum inquinamento dubitabant, magnopere, juxta jam dicta, ipsi averfarentur. Et genus sanè hoc à ceteris ita ex usu pariter & affectu Judaico haberi potuit discriminatum, ut tum inde nominari signantibus mereretur, tum ab aliorum religione (utpote in Judæorum potissimum usus contextum, formatum, pictum) censeretur præ aliis immune. Certè & quotquot hæc imitarentur in aliorum facta usus, sic eodem forte nomine etiam appellitabantur; quemadmodum aulea, ut volunt Grammatici, ab Attali Regis Asiæ aulâ sic primò nominata, quocunque locorum adhibita, sic dicuntur. Et tam quæ imitantur Phrygia, Babylonica, Tyria ejusdè generis artificia apud veteres, quàm quæ hodiè Atrebatensia, Turcica, Persica, alia iisdem vocibus non rarè cum prototypis nuncupantur. Quid quod ita non solùm non communes haberent cum Paganis & Christianis figuras, sed nec in Velis hisce ullam similitudinem seu imaginem rerum quæ coli solerent; imò earum tantum quas nullibi locorum existere crederent ideoque etiam à cultu extraneo quàm alias multò sejanctiores? Quin si admitteretur Paganis illius ævi ac Christianis in usu fuisse picturæ genus illud tantum duplex quod ex Vitruvio ^b seculis liquet adhiberum fuisse Claudiano multò vetustioribus, videlicet aut ejus quod est seu potest esse, id est esse vel posse esse creditur, veluti hominis, ædificii, navis, fani, luci, montium, reliquarumque rerum de quarum formis certisque corporum finibus figurata similitudine sumuntur exempla, aut rerum seu partium rerum, quæ quidem existunt, sed ita ab artifice junctarum ut ex ipso naturæ ordine nec revera sint nec unquam fuerint, veluti sigillorum sive integrorum sive dimidiatorum de floribus seu coliculis exeuntium,

^a Lib. 7. cap. 5.

^b Vitruvius de Architectura lib. 7. cap. 5. §. 1. ubi dicitur: "Velorum quoque genera sunt duo, unum quod est esse, veluti hominis, ædificii, navis, fani, luci, montium, reliquarumque rerum, quæ quidem existunt, sed ita ab artifice junctarum ut ex ipso naturæ ordine nec revera sint nec unquam fuerint, veluti sigillorum sive integrorum sive dimidiatorum de floribus seu coliculis exeuntium."

excuntium, partim Humanis partim Bestiarum capitibus similitum, Candelaborū ædículas sustinentiū, id genus ceterorū; certè mon-
strorum Indicorū, quorū nec partes nec corpora credita, Picturæ
genus erit Tertium, adeoq; facilius potuit esse feligentibus peculi-
are. Et scimus genus illud Secundū quod propriū quàm Primum
Indicæ quam tractamus accedit, sed interea ab ea longe distat,
à veteribus Græcis & Romanis esse acrius reprehensurū. *Neque
enim*, inquit Vitruvius utrorūque artium callentissimus, *pictura
probari debent quæ non sunt similes veritati*. Id si postea eti-
am & Claudiani ac proximantibus antè seculis, aliis præter Ju-
dæos observatum fuerit, certè Indica monstra depicta, quæ in re-
rum natura non existisse credita, nec in Græcorum ac Romano-
rum picturam legitimam admittebantur, Judæorum, qui ea sibi ob-
rationes jam dictas fortè selegerant, seu Judaica commodè satis
ac appositè dici possent. Quomodo ferè Verpæ ipsi pec-
cora sibi immunda quæ tamen à Christianis edi viderent, *pecora
Christiana*^c olim appellabant. Quin & inter diversas de ima-
ginibus eorum sententias obtinuit & illa, ævo forsitan in illo, fre-
quentior, *rerum quæ rēpsa non sunt sed finguntur imaginem om-
nem facere licere* ut verba sunt Manassés Ben^d Israel ex Gema-
ra^e. Quo spectat etiam quod supra^f ex Arama citavimus. A-
dedò ut in Velis istis Judaicis pictura haberetur qualem Crypticā^g
seu *Crotesquam* indigitant. Sed verò conjecturā tantum mode-
stius anguramur, nec, etiam si aberremus, veniam desperantes.
Dum hæc cogitabamus, monitum de Claudiani loco accepit à
Viro amplissimo summoque Hugone Grotio cognatus ejus Fran-
ciscus Junius, in literis scilicet quibus doctissimi ejus de Pictu-
ra veterum operis nomine gratiam ei egit. Pro *Judaicis* fortè
substituendū *Lydiacis*, quod in scriptione veteri manifestò qui-
dem proximum. Id necum communicavit Junius & de loci sen-
su qualem jam exhibui, paucis unā disseruimus. Qua de re cum
is rescripserat, à Grotio responsum est dum hęc prælum calet,
*De loco Claudiani & mihi in mentem venerat posse defendi, si ani-
mantium non quæ conspiciuntur sed quæ finguntur formas Velis im-
pressas intelligamus*. Tanti viri, utcuque de lectione subdu-
bitantis, suffragio locum hunc non ortare nequibam. Sed
hac de re satis superque. In callem regredimur Secundum Juris
Naturalis seu Noachidarum quod Illustris est Caput præter Jus
etiam

^c Agobardus
Lugdun. epist.
ad Ludovicū
Imp. de Inso-
lencia Judæo-
rum.

^d Conciliator
in Exod. qu.
30. lat. 97.
Hist.

^e Ad tit. A-
boda Zara,
cap. 3.

^f Cap. 6. pag.
187.

^g Gabriel P. in
lat. de Inso-
lencia, lib. 21
cap. 37.

etiam Gentibus aliis Ebraïque eo nomine Intervenientis proximè explicaturi.

CAP. X.

Ad Interdictum Naturale de Maledictione Nominis Sanctissimi Numinis (quod Noachidarum seu generis Humani Juris communis quod Illustrius est, Caput Ebraï habetur Secundum) seu de Blasphemia melius capiendum, pramittitur Profanationis Nominis Divini, cui opponitur ejusdem Sanctificatio, Genus, velut ejus cuius affine est vocamen, triplex. Profanationis ejusmodi Remissio ante mortis momentum, juxta Ebraos, nemini perfecta.

VT Noachidarum seu Omnium Hominum Juris Communis, quod Naturale heic appellatur & Illustrius, Caput secundum seu de Maledictione Nominis Sanctissimi Numinis ritè intelligatur, animadvertendum est apud Ebraos ex sacri sermonis interpretatione occurrere tam

כֹּהֵן רִלְלָהּ seu βεβήλωσεν, *pollutionem aut profanationem nominis Divini* quam כֹּהֵן רָמַזּוּ seu ὀψιδισμοὶ, κατὰ τὰς, *maledictionem seu execrationem ejusdem* quæ item רָמַזּוּ & רִלְלָהּ nuncupata Blasphemia est omnium gravissima. ¶ כֹּהֵן autem seu *Nomen* absolute positum pro *San-*

* Levitic. 24. 10. & 15. ubi videtur Pan-
lum Fagium.

* Levitic. 22. 32. & videtur
Ezekiel. cap.
20. 14. &
36. 22.

ctissimo Numinis nomine seu ipso *Numine*, non solum passim apud Magistros verum etiam in lingua ipsa Mosaïca * usurpatur. Profanationis seu Pollutionis interdictum est, *Custodite b manda-
ta mea ac facite: Ego Dominus* וְקִדְשׁוּ כֹהֵן רִלְלָהּ לֵי *Ne polluatis, seu profanatis nomen meum sanctum, ut Sanctificet in medio filiorum Israel.* Profanari autem tripliciter aiunt Nomen Divinum. Primo modo ubi Ebraus ut Mortem imminentem evitaret, quid adversus sacræ legis præscripta patrabat, quoties scilicet ex majorū instituto seu disciplina Mors præ tanto peccato, ut minus malum, fuisset eligenda. Quoties dico. Neque enim semper volunt mortem anteferendam; ut ex sequentibus liquabit. Nec levioris periculi ratio habebatur heic ulla. Mors autè imminebat aut ægro ex Morbo eam palàm minitante aut ex Homini alicujus minis qui legis violationem perseveranti extor-
quere

quere instaret. Ubi ex Morbo Mors imminebat, fas habebatur agro tum verita comedere tum alia in lege sacrâ prohibita qualicunque facere quæ salutis, ut medicina, conducerent, modò Interdictis tribus insignioribus semper, juxta exceptionem singularem atque à majoribus acceptam, interea non contrà iretur. Scilicet Interdictis Idololatriæ, Homicidii, ac Revelationis Turpitudinum seu coitus illiciti. Quod verò ad metum mortis ex minis attinet, aliam habent publicæ Persecutionis temporis, quod חַשְׁדָּתָא nuncupant, rationem, aliam temporis quo Persecutio ejusmodi nulla. Nimirum quoties persecutione publica non habitâ, Ebraus quisquam mortis minis, ad legis violationem impelleretur, permillum esse ei, aiunt, qualemcunque in quem sic impelleretur actum, ut inde se morte imminente liberaret; modò trium quæ diximus interdictorum singularium violaretur nullum, & distinctio hæc una & altera insuper observaretur. Si in ejus, qui sic minis impelleret, emolumentum tantum cederet actus, veluti ubi opus ei in Sabbato præstandum, fatius fuisse sic impellenti obtemperare quam mortem subire. Si verò in cogentis emolumentum non cederet, sed eo tantum nomine ut quid adversus legem sacram committeretur, exacta esset violatio, tunc de Numero Ebraeorum, quorum in præsentia res esset patranda, distinguunt. Nam de Gentilibus heic Impellentibus rem plerunque intelligunt. Si Ebrei decem pluresve adessent (quem numerum in cœtibus definiendis crebrò usurpant) tunc mortem præponendam. Sin pauciores, vitam obedientiâ redimeudam. Et qui aliter hujusmodi causâ se morti tradidisset eum חַשְׁדָּתָא בְּחַיָּוִתָא seu *vita sua veni* nonnulli appellitant. Tempore autem Persecutionis publicæ (qualis sub Antiocho Epiphane, cum in violationem legis sacræ Ebraos Impellere is acriter instabat) nefas fuisse docent ullius omninò legis capitibus violatione seu actu ullo lege interdicto vitam redemisse. Huc spectat illud de Israelitis ^d *Qui morti elegerunt ne polluerentur cibis & μη βένδοντασιν & ne profanarent fedus sanctum, itaque mortui sunt.* Alia item in historia Maccabaica ^e; ubi agitur de prælio ad vitæ tutelam capessendo etiam in Sabbato. Quod Talmudicæ doctrinæ ^f consouum est. Videtis hac de re plura apud Josephum in secundo adversus Apionem, alibi que. De Fuga autem heic pronunciant, gravissimum facinus ab eo committi

^c Gemara Babylonis ad tit. Aboda Zara cap. 2. fol. 27. b. & ad tit. Sanhedrin. cap. 1. fol. 74. a. & b. Misimni-der balach. Jesudi Toraca. 5. quod videtur nunc à Guil. Vorstio versum & notis explicatum. Moser Mikote. 3. r. cap. Nigra. 2. i. Affirma. 5. Shulcan Aruch lib. Jore dea. cap. 157. & videtur Thophoth ad Gem. Babylon. tit. Cethuboth. cap. 1. fol. 3. b.

^d Lib. Hosi moncorum cap. 1. 66.

^e Jason in Epit. seu 2. Mac. 6. 18. 1. 1. Mac. 2. 41. Joseph. lib. 12 cap. 8.

^f Misimnid. balach. Sabbath cap. 2. & 30. & videtur Guil. Schikard. de Jure Regio ca. 5. abserem. 18. & Parr. Cunctum de Regub. Hebr. lib. 2. cap. 22.

qui se eâ, ubi facultas esset, non redimens cogenti obtemperaret. Jam verò qui aliter ac dictum est licuisse, imminente morte per actum aliquem lege sacra interdictum se eripuisse, is **כבוד ה' חיל** seu *profanare Nomen Divinum dicebatur*. Et **בגל** seu *publicè* atque **בפרהסיא**, quod ex Græco desumptum *palam ac apertè* significat, id profanare dicebatur si in Ebræorum decem præsentia commiserat. Inversa ratione, qui se morti juxta ante ostensa temperamenta & distinctiones, id est quoties mors violationi erat anteposenda, se tradiderat, is **קדש ה' חיל** seu *sanctificare Nomen Divinum* dicebatur, veluti martyr agonem necessarium subiens; quemadmodum Daniel, Chaniah, Misaël, Azariah, id genus alii. Unde & illud apud R. Samnelem Sullam^s, fuisse familiam seculis recentioribus Judæorum quæ tota nomine **קדושים** *sanctorum* seu *sanctificantium* indigebatur **כבוד ה' חיל** *Quoniam in cunctis persecutionibus sanctificabant Dominum*. Profanatio autem Nominis qualem diximus, supplicio forensi, veluti morte seu verberibus, neutiquam erat apud Ebræos puniendâ, utpote cœlesti vindictæ omninò relicta. Maimonides; **מפני שעבר באתם אין מלקק אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו ביום דין ומשלו הרג באתם שאין מלקק וממיתין אותו** *Quoniam vi peccabat, flagris puniendus non erat, nedum morte ex sententia forensi; idque obtinuit tamen homicidium vi patraisset. Nimirum nullum peccatum flagra aut mors sequebatur, nisi id sponte commissum esset, adessentque testes & præcessisset admonitio legitima*. Quin vi sic coactum, etiam in idololatriam, poenam cœlestem, quæ **כרת** seu *exciso* in facto appellatur sermone, neutiquam idem subire aiunt, utcumque gravissimè peccaret, aliterque cœlestis, nec sine singulari de remissione jure, de quo nonnihil ad finem capituli dicemus, esset puniendus. Sed hoc obiter. Secundus heic Profanandi modus est ubi quis in præceptum quodcumque **לחיים ובריאות** *Cum contemptu aut ardore animi etiam ad tentandum aut irritandum Numen, procacibus seu morosis quid patraat; agnoscens intereâ Numinis Unitatem ac Autoritatem, seu non omnino negans, sed protervius tantum irritans*. Signantiùs nempe is Profanare Nomen Domini dicebatur, quemadmodum & qui non aliam ob causam quàm ut sanctissimo Creatori qui ius-

^s In Annot.
ad Sepher
Juchasin fol.
132. b

CAP. XI.

Sanctificationis Nominis Divini *præcepto* Noachidas, *juxta Ebraeos, non teneri*. Profanationis Nominis *superius ostensa genus nullum, in Interdicto de Maledictione Nominis Universalis seu Naturali, contineri; sed horrendum illud Blasphemie genus quo Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas Numinis sanctissimi, sive Convitio seu verborum contumeliâ profcinditur, sive ex professione actuve aliquo scienter, procacius & consequenter negatur. De verbo ברוך quâ tum pro maledicere tum pro Benedicere sumitur. De lege illa sacra in Numeris, Anima seu persona quæ fecerit manu elatâ &c. excidetur, quatenus ad Interdictum Idololatricæ & Blasphemie solum attinere illud volunt Magistri.*

Ed verò Profanationis Nominis Divini hæcenus indicatæ, utcunque etiam Blasphemie nomine (saltem si ita in sermone Hellenistico *blasphemare* pro profanare hoc sensu interdum sumatur) non ignotæ, genus nullum volunt Ebrazi Interdicto quod jam tractamus de ברוך הוה seu *Maledictione Nominis sanctissimi* contineri. Neque enim Profanationem ejusmodi Noachidis interdicti volunt, seu Sanctificationis Nominis præcepto juxta modum aliquem indicatum eos teneri. Quæstio ea de re olim orta est ^a, ברוך הוה ^a *Gemoy. B. s. bylon. ad tit. Sanhedrin cap. 8. fol. 74. b* על קדושתו *an Præceptum de Sanctificatione nominis* (cujus oppositum est profanatio jam dicta) *ad Noachidas attineat?* Ubi Rab Ada Bar Ahaba, *scriptum est*, inquit, *Hoc solum* ^b *est de quo deprecere dominum pro seruo tuo; quando ingrediatur dominus in templum Rimmon ut adoret ibi &c, illo innitente super manum meam, si adorsvero &c. & respondit Elisha לך ולשניך vade in pace.* Nimirum Naaman princeps militiæ Regis Syriæ Noachides erat qui leprâ mundatus in se susceperat Veri Dei cultum, saltem diis alienis ac cultui extraneo omninò renuntiavit, ut citato liquet Scripturæ loco. Unde etiâ ברוך הוה *Profelytus domicili* expressim in Gemara Babylonia ^c dicitur. Petiit autè ab Elisha ut ei indulgeretur si fortè cum Rege suo, cui profus obtemperandum erat, manus suæ innitente, in templo Rimmon, coactus (sic loci citati sensus) adoraret,

^a Gemoy. B. s. bylon. ad tit. Sanhedrin cap. 8. fol. 74. b

^b 2 Reg. 5. 18.

^c Ad tit. Sanhedrin cap. 10. fol. 96. b

⁴ Levi Ben
Gerson ibid.
& videfit,
præter inter-
pretes obviat,
Naamanum
Syrum in
Nic. Serrarii
opusculis.

raret; tulltque responsum *vade in pace*; quod Magistrorum quidem nonnullis ⁴ sumitur pro eo quod est *vade* & vero Deo, quem ipse tibi jam edoctus elegisti, cultum exhibe. At verò in Gemara Babylonia verbis jam laudatis subjungitur **איתא לן לישא לירא הוה בצערה הוה בפריסה** *Si ita fuerit* (scilicet si Noachides præcepto Sanctificationis nominis teneatur) *non ita respondisset Propheta Naamani, sive in occulto exhibendum sive publicè fuisset ille cultus.* Et in glossa responsum illud pro assensu in adorationem ejusmodi In templo Rimmon seu extraneum cultum ab invito extortum accipitur. Ubi etiam legitur, **אמ' בצערה בני נח על קדושת ה' אלא בתוך ישרא' ל' נצטור לקדשו בתוך ה' אלא** *Etiam si præcepto Sanctificationis nominis teneatur Noachides, ad Sanctificationem nihilominus illam non teneatur inter Gentiles sed tantùm inter Israelitas.* Quòd si admitteretur, id Jure Interveniante seu superinducto, non Universali seu Naturali niteretur. Nam quod hoc Jure nititur personarum aut locorum cancellis non terminatur. Apertis autem, juxta Talmudicorum veterum mentem, heic Maimonides ⁵, **בן נח טאנסו אנס לעטר על פ' סמעותו כחור לו לעטר אפילו נאנס לעטר ע' עבר לפי דעתו ה' שאתן טעותו על קדושת ה'** *Ubi, Noachides vi in transgressionem alicujus præcepti quo is tenetur adactus fuerit, ipsa transgressio ei licita est, idque tametsi in Idololatriam adigatur. Neque enim eis precipitur Sanctificatio Nominis.* Jam verò quod ad Interdictum quod tractamus Naturale seu universale juxta eos atinet; Gravius illud & horrendum flagitium **קדושת ה' מלכות ה'** *Maledictionem* seu execrationem Nominis Divini (dictam à ה' quod *probris* seu *convitiis* laceffere significat & à Syro quidem in aliquot Apostoli ⁶ locis pro βλασφημῆς usurpatur) ipsissimam esse volunt Blasphemiam quæ Interdicto hoc vetatur. Scilicet, quando Sanctitas, Porestas, Veritas, Unitas Numinis aut convitio ulterò ac disertè profcinditur, aut ex professione actuve aliquo palàm ac procaciter negari consequenter deprehenditur. Prioris generis est Blasphemia quâ insectatus est Numen ⁷ Rabsaces. Er Selomithæ filius, eo ⁸ nomine morte multatus. Er ejusmodi Blasphemia verita est Nebuchadnazaris edicto. *Omnis*, inquit ⁹, **דאן. 3. 29.** *populus & lingua quæcumque locuta fuerit כ'ל ה' (quod propriè quidem errorem significat.) contra Deum*

⁵ Halach, Me-
lakimca. 10.

⁶ Epist. 1. ad
Timoth. 6. 1.
ad Tit. 2. 5.

⁷ 2 Reg. 8. 30.
Isaie 36. 15.
⁸ Lev. 24. 13.

⁹ Dan. 3. 29.

Denm Sidrach Misach & Abednego, differeat & domus ejus vastetur. Sed Hellenistæ & vetus Latina habent ibi *quæcumque locuta fuerit Blasphemiam*; astipulante item R. Saadia, qui

לילוי ibi per רבו סכורו *rem aliquam turpem* interpretatur. Sic insimulatur ¹ Nabothus. ברכו מלתי וסלך *blasphemasti*

Deum & Regem, ubi etiam Paraphrastes Chaldaus ברוכה דת

habet quod idem sonat, tamen tum Latina vetus habeat *Benedixisti Deo & Regi*, tum Hellenistarum versio Ηυλόγησας Θεόν

& βασιλῆα, *Benedixisti Deo & Regi.* Certissimum est דך

verbum tam *execrari* seu *maledicere* quam *Benedicere* ² significare; nec puto per Antiphrasim, ut quidam volunt; nedum ex

eo quod *Benedicere* pro *valedicere*, atque hoc demum pro *renunciare* (ut aliqui *) seu *Numen abnegare* sumendum, sive heic

sive alibi ubi similis vocabuli notio. Sed ita ferè ex ipso lingue sanctæ idiotismo in utramque partem, pro varietate loci

quo usurpatur, significat, ut, apud Latinos, *Sacrare* & *Imprecari*. Nam ut tam diris & exitio quempiam devoverè quàm velut numen seu numini quidpiam consecrare significat interdum

prius, & tam in bonam quam in malam partem imprecamur, ita דך דך, in quo nihil est expressim notionis vocum è quibus

benedicere ac *maledicere* componuntur, denotat ardentiori quodam animi affectu *homini optare* ac imprecari, sed sive salutem sive exitium; ac *Numini attribuere*, sed sive laudes gratiasque (qui

usus frequentior est) sive contumelias ac probra. Et discrimen ex natura rei verborumque comitantium, advertendum. Illustrius aliis est hac de re exemplum in Jobi historia. *Ne forte*

peccaverint, inquit ¹, filii mei & ברכו מלתי בלבנתי ¹ *maledixerint Deo in cordibus suis.* Nam ut ita intelligatur ibi

דך res ipsa palàm postulat. Et Chaldaus ibi diserte וברכו דת ² *& maledixerint Deo*, seu *blasphemaverint*. Sic Judæi ibi Hispanienses, *y maledixeron al Dio en su corazon.* Eiusdem autem

capitis commate decimo manifestum est pro *benedicere* idem usurpari. ברכו ידו בטרתי *operi manuum ejus benedixisti*, quæ

verba sunt Satanæ. Et Jobus ipse pauld inferius, סט ידו בברך *Nomen Domini sit benedictum.* At Satanæ eodem in capite

item & sequenti, לן ען פניך יברכך quod sonat, *si non in faciem tuam maledixerit tibi.* Uti & Chaldaus אין

דך *si non in faciem verbi tui tibi maledixerit*

דך *si non in faciem verbi tui tibi maledixerit*

¹ *Sequim 21. 10. & 13. videtur Daniel. Heinsium in Arist. verbo sacro cap. 28. pag. 498.*

² *Vide D. Ambrosium lib. de Nabothæ cap. 11. Sixt. Senof. in Biblioth. Senæ, lib. 2. verb. lex. abela &c.*

³ *Martinius de Ros singularium lib. 1. cap. 9. in appendice.*

¹ *Jobi 5.*

* Cap. 2.9.

dixerit seu blasphemaverit. Ubi & Judæi Hispanienses, *si no so-bre tne fazier se meledizera.* Quin paulò post^m in verbis uxoris ejus, pro eo quod est **רַחֵם אֱלֹהִים בְּרַחֵם** Chaldaus **רַחֵם רַחֵם בְּרַחֵם** *Benedic verbo Dei & morere.* Et Judæi ibi Hispanienses, *Benedixit al Dio y mueri.* Cum intercè in vulgata quolibet heic in loco *benedicere* substituatur. Ut ferè in Hellenistica. Sed in primo loco habet hæc, *Ne filii mei in mente sua seu cordibus suis, κακα' ἐπινοήσω ὑμῶς τὸν Θεόν, mala excogitarint adversus Deum;* aliis, juxta Aquilam, ibi habentibus etiam *ὑπολόγησόν, benedixerint;* qua voce etiam in Satanæ verbis utuntur Hellenistæ. Sed in verbis uxoris Jobi, **Ἐπὶ π ῥήμα ὑμῶς κώλυε ἔ τήδῳτα,** *dic verbum aliquod adversus Deum & mouere,* seu, ut alia exemplaria, *καταχεσον ex-cerare Deum.* Qua quidem significatione sumitur etiam in verbis Satanæ **ὄλογον.** Olympiodorus, *si non in faciem tibi βι-λογησόν, ἀπὸ τῶ δυσφημισόν, benedixerit, pro eo quod est maledixerit.* Et *in faciem te benedictet, τὰτ' ἔστ, φαιρῶς οἱ βλα-σφημισόν,* id est, *apertè conscindet te maledictio.* Consulas si placet alios qui in Jobi initia conscripsere. Hinc etiam **רַחֵם** pro plerunque redditur *benedicere,* maximè à recentioribus, in quibus tamen non defunt qui, ut res ipsa exigit, *maledicere* substituunt. Quin & **רַחֵם** in interdicto hoc Naturali secundo *Benedictio Nominis* ab eis subinde vertitur; uti & alibiⁿ monemus. Et de convitio seu procaciori verborum contumelia in Numen, quà interdictum hoc de Maledictione spectat, hæc tenens. Alterum Blasphemix seu Maledictionis genus est quando non ita disertis in ipsum Numinis nomen verbis contumelia ingeritur, sed ex professione aliqua astute Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas ejusdem palàm ac procacitè negari consequenter deprehenditur. Velut aut ubi quis citra ipsum cultum extraneum seu Idololatriæ actum aliquem (nam sic crimen ad primum interdictum attinet & simul blasphemiam ejusmodi juxta Ebræos in se continet) eam amplectendam sive aliis suadet sive ipse proficitur, idque **מַנְיָ בַּיָּד מַנְיָ בַּיָּד** *manu clata seu ἐν χεὶρὶ ὑπερημίας in manu superbia,* atque ex protervia, non ex ignorantia seu disciplinæ errore; aut ubi Israelita jus Mosaicum, aut Noachides, seu qui nondum in Ebræorum ritus transit, jus Noachidarum seu Naturale quod præ manibus est, simili modo violat;

* Lib. 1. cap. 10. & lib. 3. cap. 7.

violat, non scilicet animi sui aut concupiscentiæ innatæ seu ignorantæ causâ, aut ex errore, sed ex eo quod in contrarium se obligari protervè detrectet agnoscere, seu quia Numinis præcipiens interdicentisve Autoritatem, Potestatem, Unitatem minime reveretur. Id est eam ex ipso actu consequenter, idque sponte, superbè, scientèr ac manu elata, negat atque in super prorsus habet. Maimonides ° ex veterum Talmudicorum disciplina;

כִּי הַסוּדָה בְּעוֹלָם שׂוֹמֵר אֶת־עַל מִי שֶׁלֹּא עָבַד הוּא
 זֶה מִתְרַף וְהַגִּיף אֶת־הַסֵּם תִּנְכַּבֵּד וְהַגִּיף
 (ita) dederit seu professus fuerit. Cultui extraneo adeo ut pro
 veritate ipsum voluerit amplexandum, tametsi is non omnimò idolum
 coluerit, certè pro maledico & blasphemio in gloriosum nomen
 Dei O. M. habendum est. Et statim subjungit, וְאֵת הַשֵּׁבַע

עָוֹ וְאֵת הַשֵּׁבַע אֶת־הַסֵּם פָּרִילִיּוֹת הַבְּנֵי הוּא
 בֶּן הַתּוֹרָה וְשֵׁן הוּא אֶת־הוּא ה' וְהוּא בְּנֵי
 Parili ratio habetur illius qui Idololatra est & qui blasphemat nomen Domini, juxta id
 quod scriptum est °, & anima que fecerit manu elatâ, sive indigena
 fuerit, sive profelytus seu peregrinus, in Dominum is blasphemus est.

Scilicet huc imprimis, ad blasphemiz hoc genus ritè capiendum, attinet lex illa sacra, *Anima* ° que fecerit per
 manum elatam (id est, בְּיַד רְפוּאָה quod vertunt Hellenistæ *ὁ*
χρηὴς ὑπερηφανίας, in *mann* superbia; Chaldæis בְּרִישׁ בְּרִישׁ בְּרִישׁ capi-
 te aperto, seu impudenter; vulgata, per superbiâ) sive fuerit ex
 indigenis sive ex peregrinis seu profelytis, אֶת־יְהוָה הוּא בְּנֵי
 in Dominum is blasphemus est (vulgata, quoniam adversus Do-
 minum rebellis fuit; Hellenistæ *ὁ Θεὸς ἔστι πρὸς ἑαυτὸν* Deum
 is irritas; quemadmodum & Judzi Mauritanienfès quibus
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל substituitur; Judæorū versio Græcobarbara

דָּוִד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל דָּוִד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל Dominum
 ipse execratur; Hispanienfès autem Judzi, a A. et demostan)
 excidetur anima illa de populo suo. Nam verbum Domini contemp-
 sit & præceptum ejus irritum fecit. Ideo excidendo exci-
 detur anima illa, eritque iniquitas ejus super eum. Neuti-
 quam scilicet legem hanc capiunt de peccato omnimodo scientèr,
 sponte, aut contemptim patrato; tametsi quæ præcedunt, de
 peccato errore atque ex ignorantia commissio, adeoque sacrificiis
 expiando, ita discretè sanciantur, ut hoc, quod proximè sequitur,

° Halach. A.
 boda Zara,
 cap. 2. Mijna
 & Gem. tit.
 Cerithoth,
 cap. 1. & vi-
 de Maimoni-
 dem Halach.
 Saahedrin
 cap. 15.

° Num. 15.
 30.

° Ibidem.

de omnibus antithetis, seu sponte, atque ex animi sententia commissis, levis intuendi videri posset intelligi. Sed nullum ita eis fuisset peccatum sponte patratum quod Excisione (quam pœnam à cœlesti vindicta expectari, non à magistratu infligi aiunt) non fuisset puniendum; cum intèrè triginta sex duntaxat præcepta plerunque enumerent (inque iis hoc de חַמָּוּהוּ seu *blasphemia* simul cum eo de Idololatria censent) ad quæ כַּרְתּוּת seu *pœna excisionis* attinet, ut in tituli Talmudici *Cerithath*, seu de Excisionibus inscripti, capite primo fusiùs est viderè. Sed ea de re nos plura, libro postremo. Legem autem supra allatam, velut de Extraneo cultu ejusve professione & Blasphemia tantum conceptam ad hunc modum intelligunt. In Levitico * Sacrificia præstituantur quibus peccata tum Universitatis tum Hominum Singularum ex errore seu ignorantia commissa expianda fuere. Peccata scilicet quibus præceptum כַּרְתּוּת מִכָּל מִצְוָה *aliquid ex omnibus præceptis* seu singularia quædam, citra Idololatriam, sive ab Israëlitis sive à Profelytis Justitiæ violabantur. De errore autem seu ignorantia etiam heic in Numeris lex fertur. Nam commate vigesimo secundo legitur וְכִי חָטְאוּ וְלֹא יָדְעוּ מִן כָּל מִצְוֹת הַשְּׁמַיִת & *si erraveritis & non feceritis seu violaveritis omnia præcepta hæc &c.* quod ad populi universitatem attinet, cujus in Levitico juvencus est sacrificium, heic verò juvenctus in Holocaustum & hircus in oblationem pro peccato præter liba. Singularum verò utroque in loco capella. Et tunc heic sequitur in Numeris lex quam citavimus. Jam verò inquirunt, ut in Levitico de uno aliquo præcepto ex errore violato leges feruntur, ita in Numeris de omnibus simul violatis, ut & verborum discrimen innuit, id est (nam aliter non intelligunt) de omnium autoritate simul ex violatione aliqua negata, non de ipso cujusque violationis actu. Vulgata quidem habet in Numeris heic *si per ignorantiam præterieritis quodquam horum &c.* Sed Hellenistæ; si peccaveritis & μὴ ποιήσῃτε νόμους τὰς ἐπιτολάς *quædam non feceritis omnia præcepta illa*, quemadmodum & Chaldeus juxta veritatem Ebraicam. Omnia autem sic violari, id est autoritatem numinis qui constituit, ejusque unitatem errore seu ignorantia negari aiunt, quoribus Israelita seu qui in Israelitarum ritus transferat (veluti minor inter Gentiles captivus, seu majores seculis quibus ex publica legis ignorantia passim ferè peccatum

* Cap. 4.

* Videſte R. Moſen Bar Nachman in Pirush Toræ fol. 248, b & Abshelin in Pir. Toræ fol. 296. col. 3. alior ad Numer. 15. & Masinomidem halach. Sanhedrin c. p. 15.

peccatum est) Idololatriæ reus, sed ex errore seu ignorantia, fuerat. Et de hujusmodi negatione ex Idololatria, vide quæ dicta sunt supra capite primo. Jam verò statim post leges in citato Numerorum loco de errore ejusmodi seu ignorantia (quam ut dictum est, Idololatriam solum spectare ibi docent) sequitur ea quam paulò superius inde descripsimus. Cujus sensum utpote de eo quod scienter ac superbè commissum est late, ita intelligunt. Ut tum sponte, scienter, ultrò, superbè Idololatram in ea contineri velint, quemadmodum Idololatram ex errore in præcedentibus, tum cum qui sic *בַּיָּד רָחָה* manu elata, scienter ac superbe quid facit quo non minùs ipsam Numinis Potestatem, Unitatem, Veritatem reverà ac palàm negat, quàm Idololatriæ scienter & manu elata commissæ reus. Id est cum qui sive nomen Idololatriæ dederit, sive ex animi sententia agnoverit, sive alteri amplexandam suaserit, sive demùm præceptum aliquod sic manu elata violaverit, ut non ex affectu seu ardore sibi complacendi, Numenve solum irritandi, nedum errore seu ignorantia, id violaverit, sed idèò quia præcipientis Numinis auctoritatem non agnoverit, neque eà solà se obligari existimaverit magis atque ipse qui scienter & manu elata Idolum coluerit ejusve cultum professus fuerit, alterive, ut dictum est, suaserit. Nempe aliud est præceptum quodpiam agnoscere, atque simìl auctoritatem dignitatemque Præcipientis, ex animi tamen affectu seu *בְּשֵׂאט שֶׁבְּלִבּוֹ* ex toto animo, etiam irritandi, procacius in illud peccare, aliud, neque præcepti vim agnoscere neque unicam Præcipientis auctoritatem, sed ita *בַּיָּד רָחָה* seu manu elata sive committere sive tunc committi posse quempiam profiteri, alii sive idem suadere, ut veri Numinis Potestatem, Veritatem, Unitatem, simulque præcepti ipsius vim denegat. Non qui primum faciebat (nam & ejusmodi in præcepta reliqua *בְּדַרְכָּן* seu scienter ac sponte commissis, alia atque alia pœnarum genera in Pentateucho suis in locis sparsim præstituuntur) sed tantùm qui secundum, allatà Lege teneri s' volunt, cumque etiam *שֶׁבְּדַרְכָּן הָרַחָה* blasphemum esse in Dominum. Vnde insuper non minùs ad Blasphemiam seu Maledictionem nominis divini expressam, quam ad crimen hujusmodi nefandum *עַל יְדֵי שֶׁבְּדַרְכָּן הָרַחָה* seu manu superbie commissum, *עַל יְדֵי שֶׁבְּדַרְכָּן הָרַחָה* seu excisionis Pœnam attingere concludunt; cum nihilominùs utrunque ex Lege, ultimo etiam supplicio (sed non sine di-

f Genar Bai-
bylon, et Gloss.
Talmud. ad
in. Certi-
thoth cap. 1.
fol. 3. a & ad
eundem locum
Obadiah B. r. v.
tenarius, præ-
ter Maimoni-
dem halach.
Aboda Zar-
ra, cap. 2. &
More Ne-
bochim part.
3. cap. 41.

Lev. 24. 16.
Deut. 17. 8.
& Aftina tui
Senedrin,
cap. 7.

manifestum est eam partem capi nequire, quippe quæ ad violationem omnium præceptorum quæ per Mosè recepta sunt, qualem diximus, attinet. At verò in lege illà, de eo quod est, juxta jam dicta, manu elata seu superbè commissum, latà, mentio quidè parilis est Originariorū; sed non eadè in Profelyto designando vocabula. *אֲרָמִי וְכִנְיָא וְעַד כִּי יִרְמָוּרָוּ וְכִי יִרְמָוּרָוּ* *sive ex indigenis sive ex profelytis.* Heic profelytorū nomen simpliciter adhibetur. Et certè cū interdico de Idololatria ac blasphemia quod non solum Originarios ac Profelytos Justitiæ, sed pariter Profelytos domiciliū seu Noachidas heic repetitum, juxta jam ostensa, spectat, ita hoc conjungatur; non adè absonum est ut hoc in loco tam Profelytos domiciliū seu Noachidas quam Profelytos Justitiæ præter Originarios indicari, atque eis similiter pœnam Excisionis cœlitus infligendam imminere existimemus. Sed utrum ad Profelytum domiciliū seu Noachidem pœnam illam hoc in loco præscriptam attinere velint Magistri^b, nondum satis didici. De pœnis autem forensibus quæ jure sive Imperativo sive Interveniēte Gentium huc attinent, proximè videbimus.

^bVidefis *A-*
barhim in *Plu-*
ruth. Tot.
fol. 297. col. 2a

CAP. XII.

De Pœna Profelyti domiciliū ob Blasphemiam seu Maledictionem Numinis sanctissimi forensis. Receptior Talmudicorum sententia de Judæo morte ob blasphemiam ejusmodi non puniendo nisi expressim nomen tetragrammaton blasphemasset. Ea de re aliorum, uti & Synedrii cui Caiphas in Evangelio præest, sententia diversa. De Judæis in Evangelio clamitantibus, Jesum Christum ideo mortis reum quod Filium Dei se fecerat. De Vestibus, blasphemiam audita aliasque ob causas, tam à Sacerdotibus ac Pontifice summo quam à Judæo quovis alio, ex more dilacerandis.

Quod attinet ad pœnas ob Blasphemiam seu Maledictionem Numinis Sanctissimi superiori in capite ostensam, juxta Ebræos, forenses, Profelytis domiciliū ex jure sive Profelytis ejusmodi ipsisque ex jussu Numinis Imperativo sive ex moribus superinductis Interveniēte, infligendas, animadvertenda est inprimis lex illa sacra ea de re
in

^{11.} ^{12.} ^{13.} ^{14.} ^{15.} ^{16.} ^{17.} ^{18.} ^{19.} ^{20.} ^{21.} ^{22.} ^{23.} ^{24.} ^{25.} ^{26.} ^{27.} ^{28.} ^{29.} ^{30.} ^{31.} ^{32.} ^{33.} ^{34.} ^{35.} ^{36.} ^{37.} ^{38.} ^{39.} ^{40.} ^{41.} ^{42.} ^{43.} ^{44.} ^{45.} ^{46.} ^{47.} ^{48.} ^{49.} ^{50.} ^{51.} ^{52.} ^{53.} ^{54.} ^{55.} ^{56.} ^{57.} ^{58.} ^{59.} ^{60.} ^{61.} ^{62.} ^{63.} ^{64.} ^{65.} ^{66.} ^{67.} ^{68.} ^{69.} ^{70.} ^{71.} ^{72.} ^{73.} ^{74.} ^{75.} ^{76.} ^{77.} ^{78.} ^{79.} ^{80.} ^{81.} ^{82.} ^{83.} ^{84.} ^{85.} ^{86.} ^{87.} ^{88.} ^{89.} ^{90.} ^{91.} ^{92.} ^{93.} ^{94.} ^{95.} ^{96.} ^{97.} ^{98.} ^{99.} ^{100.} ^{101.} ^{102.} ^{103.} ^{104.} ^{105.} ^{106.} ^{107.} ^{108.} ^{109.} ^{110.} ^{111.} ^{112.} ^{113.} ^{114.} ^{115.} ^{116.} ^{117.} ^{118.} ^{119.} ^{120.} ^{121.} ^{122.} ^{123.} ^{124.} ^{125.} ^{126.} ^{127.} ^{128.} ^{129.} ^{130.} ^{131.} ^{132.} ^{133.} ^{134.} ^{135.} ^{136.} ^{137.} ^{138.} ^{139.} ^{140.} ^{141.} ^{142.} ^{143.} ^{144.} ^{145.} ^{146.} ^{147.} ^{148.} ^{149.} ^{150.} ^{151.} ^{152.} ^{153.} ^{154.} ^{155.} ^{156.} ^{157.} ^{158.} ^{159.} ^{160.} ^{161.} ^{162.} ^{163.} ^{164.} ^{165.} ^{166.} ^{167.} ^{168.} ^{169.} ^{170.} ^{171.} ^{172.} ^{173.} ^{174.} ^{175.} ^{176.} ^{177.} ^{178.} ^{179.} ^{180.} ^{181.} ^{182.} ^{183.} ^{184.} ^{185.} ^{186.} ^{187.} ^{188.} ^{189.} ^{190.} ^{191.} ^{192.} ^{193.} ^{194.} ^{195.} ^{196.} ^{197.} ^{198.} ^{199.} ^{200.} ^{201.} ^{202.} ^{203.} ^{204.} ^{205.} ^{206.} ^{207.} ^{208.} ^{209.} ^{210.} ^{211.} ^{212.} ^{213.} ^{214.} ^{215.} ^{216.} ^{217.} ^{218.} ^{219.} ^{220.} ^{221.} ^{222.} ^{223.} ^{224.} ^{225.} ^{226.} ^{227.} ^{228.} ^{229.} ^{230.} ^{231.} ^{232.} ^{233.} ^{234.} ^{235.} ^{236.} ^{237.} ^{238.} ^{239.} ^{240.} ^{241.} ^{242.} ^{243.} ^{244.} ^{245.} ^{246.} ^{247.} ^{248.} ^{249.} ^{250.} ^{251.} ^{252.} ^{253.} ^{254.} ^{255.} ^{256.} ^{257.} ^{258.} ^{259.} ^{260.} ^{261.} ^{262.} ^{263.} ^{264.} ^{265.} ^{266.} ^{267.} ^{268.} ^{269.} ^{270.} ^{271.} ^{272.} ^{273.} ^{274.} ^{275.} ^{276.} ^{277.} ^{278.} ^{279.} ^{280.} ^{281.} ^{282.} ^{283.} ^{284.} ^{285.} ^{286.} ^{287.} ^{288.} ^{289.} ^{290.} ^{291.} ^{292.} ^{293.} ^{294.} ^{295.} ^{296.} ^{297.} ^{298.} ^{299.} ^{300.} ^{301.} ^{302.} ^{303.} ^{304.} ^{305.} ^{306.} ^{307.} ^{308.} ^{309.} ^{310.} ^{311.} ^{312.} ^{313.} ^{314.} ^{315.} ^{316.} ^{317.} ^{318.} ^{319.} ^{320.} ^{321.} ^{322.} ^{323.} ^{324.} ^{325.} ^{326.} ^{327.} ^{328.} ^{329.} ^{330.} ^{331.} ^{332.} ^{333.} ^{334.} ^{335.} ^{336.} ^{337.} ^{338.} ^{339.} ^{340.} ^{341.} ^{342.} ^{343.} ^{344.} ^{345.} ^{346.} ^{347.} ^{348.} ^{349.} ^{350.} ^{351.} ^{352.} ^{353.} ^{354.} ^{355.} ^{356.} ^{357.} ^{358.} ^{359.} ^{360.} ^{361.} ^{362.} ^{363.} ^{364.} ^{365.} ^{366.} ^{367.} ^{368.} ^{369.} ^{370.} ^{371.} ^{372.} ^{373.} ^{374.} ^{375.} ^{376.} ^{377.} ^{378.} ^{379.} ^{380.} ^{381.} ^{382.} ^{383.} ^{384.} ^{385.} ^{386.} ^{387.} ^{388.} ^{389.} ^{390.} ^{391.} ^{392.} ^{393.} ^{394.} ^{395.} ^{396.} ^{397.} ^{398.} ^{399.} ^{400.} ^{401.} ^{402.} ^{403.} ^{404.} ^{405.} ^{406.} ^{407.} ^{408.} ^{409.} ^{410.} ^{411.} ^{412.} ^{413.} ^{414.} ^{415.} ^{416.} ^{417.} ^{418.} ^{419.} ^{420.} ^{421.} ^{422.} ^{423.} ^{424.} ^{425.} ^{426.} ^{427.} ^{428.} ^{429.} ^{430.} ^{431.} ^{432.} ^{433.} ^{434.} ^{435.} ^{436.} ^{437.} ^{438.} ^{439.} ^{440.} ^{441.} ^{442.} ^{443.} ^{444.} ^{445.} ^{446.} ^{447.} ^{448.} ^{449.} ^{450.} ^{451.} ^{452.} ^{453.} ^{454.} ^{455.} ^{456.} ^{457.} ^{458.} ^{459.} ^{460.} ^{461.} ^{462.} ^{463.} ^{464.} ^{465.} ^{466.} ^{467.} ^{468.} ^{469.} ^{470.} ^{471.} ^{472.} ^{473.} ^{474.} ^{475.} ^{476.} ^{477.} ^{478.} ^{479.} ^{480.} ^{481.} ^{482.} ^{483.} ^{484.} ^{485.} ^{486.} ^{487.} ^{488.} ^{489.} ^{490.} ^{491.} ^{492.} ^{493.} ^{494.} ^{495.} ^{496.} ^{497.} ^{498.} ^{499.} ^{500.} ^{501.} ^{502.} ^{503.} ^{504.} ^{505.} ^{506.} ^{507.} ^{508.} ^{509.} ^{510.} ^{511.} ^{512.} ^{513.} ^{514.} ^{515.} ^{516.} ^{517.} ^{518.} ^{519.} ^{520.} ^{521.} ^{522.} ^{523.} ^{524.} ^{525.} ^{526.} ^{527.} ^{528.} ^{529.} ^{530.} ^{531.} ^{532.} ^{533.} ^{534.} ^{535.} ^{536.} ^{537.} ^{538.} ^{539.} ^{540.} ^{541.} ^{542.} ^{543.} ^{544.} ^{545.} ^{546.} ^{547.} ^{548.} ^{549.} ^{550.} ^{551.} ^{552.} ^{553.} ^{554.} ^{555.} ^{556.} ^{557.} ^{558.} ^{559.} ^{560.} ^{561.} ^{562.} ^{563.} ^{564.} ^{565.} ^{566.} ^{567.} ^{568.} ^{569.} ^{570.} ^{571.} ^{572.} ^{573.} ^{574.} ^{575.} ^{576.} ^{577.} ^{578.} ^{579.} ^{580.} ^{581.} ^{582.} ^{583.} ^{584.} ^{585.} ^{586.} ^{587.} ^{588.} ^{589.} ^{590.} ^{591.} ^{592.} ^{593.} ^{594.} ^{595.} ^{596.} ^{597.} ^{598.} ^{599.} ^{600.} ^{601.} ^{602.} ^{603.} ^{604.} ^{605.} ^{606.} ^{607.} ^{608.} ^{609.} ^{610.} ^{611.} ^{612.} ^{613.} ^{614.} ^{615.} ^{616.} ^{617.} ^{618.} ^{619.} ^{620.} ^{621.} ^{622.} ^{623.} ^{624.} ^{625.} ^{626.} ^{627.} ^{628.} ^{629.} ^{630.} ^{631.} ^{632.} ^{633.} ^{634.} ^{635.} ^{636.} ^{637.} ^{638.} ^{639.} ^{640.} ^{641.} ^{642.} ^{643.} ^{644.} ^{645.} ^{646.} ^{647.} ^{648.} ^{649.} ^{650.} ^{651.} ^{652.} ^{653.} ^{654.} ^{655.} ^{656.} ^{657.} ^{658.} ^{659.} ^{660.} ^{661.} ^{662.} ^{663.} ^{664.} ^{665.} ^{666.} ^{667.} ^{668.} ^{669.} ^{670.} ^{671.} ^{672.} ^{673.} ^{674.} ^{675.} ^{676.} ^{677.} ^{678.} ^{679.} ^{680.} ^{681.} ^{682.} ^{683.} ^{684.} ^{685.} ^{686.} ^{687.} ^{688.} ^{689.} ^{690.} ^{691.} ^{692.} ^{693.} ^{694.} ^{695.} ^{696.} ^{697.} ^{698.} ^{699.} ^{700.} ^{701.} ^{702.} ^{703.} ^{704.} ^{705.} ^{706.} ^{707.} ^{708.} ^{709.} ^{710.} ^{711.} ^{712.} ^{713.} ^{714.} ^{715.} ^{716.} ^{717.} ^{718.} ^{719.} ^{720.} ^{721.} ^{722.} ^{723.} ^{724.} ^{725.} ^{726.} ^{727.} ^{728.} ^{729.} ^{730.} ^{731.} ^{732.} ^{733.} ^{734.} ^{735.} ^{736.} ^{737.} ^{738.} ^{739.} ^{740.} ^{741.} ^{742.} ^{743.} ^{744.} ^{745.} ^{746.} ^{747.} ^{748.} ^{749.} ^{750.} ^{751.} ^{752.} ^{753.} ^{754.} ^{755.} ^{756.} ^{757.} ^{758.} ^{759.} ^{760.} ^{761.} ^{762.} ^{763.} ^{764.} ^{765.} ^{766.} ^{767.} ^{768.} ^{769.} ^{770.} ^{771.} ^{772.} ^{773.} ^{774.} ^{775.} ^{776.} ^{777.} ^{778.} ^{779.} ^{780.} ^{781.} ^{782.} ^{783.} ^{784.} ^{785.} ^{786.} ^{787.} ^{788.} ^{789.} ^{790.} ^{791.} ^{792.} ^{793.} ^{794.} ^{795.} ^{796.} ^{797.} ^{798.} ^{799.} ^{800.} ^{801.} ^{802.} ^{803.} ^{804.} ^{805.} ^{806.} ^{807.} ^{808.} ^{809.} ^{810.} ^{811.} ^{812.} ^{813.} ^{814.} ^{815.} ^{816.} ^{817.} ^{818.} ^{819.} ^{820.} ^{821.} ^{822.} ^{823.} ^{824.} ^{825.} ^{826.} ^{827.} ^{828.} ^{829.} ^{830.} ^{831.} ^{832.} ^{833.} ^{834.} ^{835.} ^{836.} ^{837.} ^{838.} ^{839.} ^{840.} ^{841.} ^{842.} ^{843.} ^{844.} ^{845.} ^{846.} ^{847.} ^{848.} ^{849.} ^{850.} ^{851.} ^{852.} ^{853.} ^{854.} ^{855.} ^{856.} ^{857.} ^{858.} ^{859.} ^{860.} ^{861.} ^{862.} ^{863.} ^{864.} ^{865.} ^{866.} ^{867.} ^{868.} ^{869.} ^{870.} ^{871.} ^{872.} ^{873.} ^{874.} ^{875.} ^{876.} ^{877.} ^{878.} ^{879.} ^{880.} ^{881.} ^{882.} ^{883.} ^{884.} ^{885.} ^{886.} ^{887.} ^{888.} ^{889.} ^{890.} ^{891.} ^{892.} ^{893.} ^{894.} ^{895.} ^{896.} ^{897.} ^{898.} ^{899.} ^{900.} ^{901.} ^{902.} ^{903.} ^{904.} ^{905.} ^{906.} ^{907.} ^{908.} ^{909.} ^{910.} ^{911.} ^{912.} ^{913.} ^{914.} ^{915.} ^{916.} ^{917.} ^{918.} ^{919.} ^{920.} ^{921.} ^{922.} ^{923.} ^{924.} ^{925.} ^{926.} ^{927.} ^{928.} ^{929.} ^{930.} ^{931.} ^{932.} ^{933.} ^{934.} ^{935.} ^{936.} ^{937.} ^{938.} ^{939.} ^{940.} ^{941.} ^{942.} ^{943.} ^{944.} ^{945.} ^{946.} ^{947.} ^{948.} ^{949.} ^{950.} ^{951.} ^{952.} ^{953.} ^{954.} ^{955.} ^{956.} ^{957.} ^{958.} ^{959.} ^{960.} ^{961.} ^{962.} ^{963.} ^{964.} ^{965.} ^{966.} ^{967.} ^{968.} ^{969.} ^{970.} ^{971.} ^{972.} ^{973.} ^{974.} ^{975.} ^{976.} ^{977.} ^{978.} ^{979.} ^{980.} ^{981.} ^{982.} ^{983.} ^{984.} ^{985.} ^{986.} ^{987.} ^{988.} ^{989.} ^{990.} ^{991.} ^{992.} ^{993.} ^{994.} ^{995.} ^{996.} ^{997.} ^{998.} ^{999.} ^{1000.}

^b Et vide Plin-
kocm, lib. 3. de
vita Moysi,
& Daniel.
Hemsum in
Aristocho
Sacro, cap. 28.
Pag. 498.

^c Vide fir-
Scriptura ad
Levitico. 24.
Maimonid.
More Nebo-
chim, lib. 1.
cap. 61. & c.
& I. Dinsti-
on de Nom-
Tetragram.

^d Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Sanhedrin,
cap. 7. fol. 56. a
• Ibid. & Se-
pher Siphra,
fol. 53. col. 2.
Pefiktha Zo-
tertha, fol. 31.
col. 3. Mo-
fes Adikazi
pæc. Negar.
16.

^e Adfus tit.
Sanhedrin
cap. 7. Gem.
Balphn. ibid.
fol. 56. a Ju-
chius ad Le-
vitico. 24. 15.
• Maimonid.
Hal. Aboda
Zara cap. 2.
• Adfikazi
pæc. Negar.
16.

in Levitico lata. Simulatque Selomithæ filius qui ^a יקב את השם ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu}

aliquo in ipsa blasphemiæ prolatione tetragrammaton ante expressum designasset. Nam & expressim in lege habetur *שם יהוה* *nomen Domini* seu tetragrammaton; ubi pœna mortis præstituitur. Legis initio omnimodam quidem blasphemiam in Deum iuterdicti volunt, tam nominis divini alicujus eorum quæ *כינוי* *cognomina* vocant, veluti *Sadai*, *Zabaath*, id genus cetera, quam Proprii seu tetragrammati; ac suppliciiis tum forensibus, veluti flagris, coerceri, tum cœlitus immixtis, veluti Excisione, puniri, at pœnam mortis blasphemix Nominis proprii tantum, ex lege illa, irrogandam. Atque oportuit (ita Talmudicorum sententia receptior) ut in ipsius blasphemii verbis, non tantum adstantis, nomen proprium usurparetur, quoties mortis pœna eâ ex lege debita. Unde Glossa Talmudica *למה הוציא שם כבודו* *h*

protulerit nomen, sed ex alterius ore audito maledixerit, morte non est puniendus. Et glossa ad legem ipsam, *אין דיב עד שיפרש*

אינו דיב עד שיפרש *Renus* (mortis) *non est nisi qui expresserit ipsum Nomen.* Neutiquam verò qui cognomini maledixerit, quod & paulò antè dictis consonum. Aded ut juxta hanc interpretationem nec Profelytus domiciliï nec Judæus (nam paritèr in lege hac comprehenditur uterque) morte plestendus esset, nisi ipsi Nomini proprio seu tetragrammato expressim maledixisset. Quod si fecisset Profelytus domiciliï, ex Gentium hoc imperativo jure, morte apud eos puniendus erat; uti Judæus ex eâdem quidem lege, sed sibi Civili.

Ceterum quoniam hac in re gravioribus coerceri volebant pœnis Gentiles seu Profelytus domiciliï, quam cives Ebraicos, ided ex Jure Gentium Interveniente seu Profelytis ejusmodi ipsisque superinducto, tam Cognominis alicujus blasphemiam aut Maledictionem quam Nominis proprii, in Profelyto domiciliï seu Noachide, ultimo plestebant supplicio. Maimonides *בן נח שנוח ארץ חסד* *בן*

שנוח בטה המיוחד בן שנין בכני בטה לטת דיה מן טאן *Noachides qui maledixerit Nomini, sive id fecerit*

Nomine Proprio seu tetragrammato sive cognomine aliquo quocunque modo, reus est (mortis; nam ut ita intelligatur, faciunt tam quæ præcedunt quam quæ sequuntur, præter rem ipsam) *quod non ita obtinet in Israelita.* At non defuere juxta Talmudicis qui cognomina divina etiam seu *כינוי* *omnimoda Dei cogno-*

Min. Sanhedrin, fol. 55. b.

Maisch. Me-Likin, ep. 9. & videtur Gemar. Babilon. ad in. Sanhedrin ep. 7. fol. 56. a.

mina

mina eâ legis hujus parte qua ultimum præstituitur supplicium,

sive contineri sive innui voluerint, ut discrete Rabbi Meir^k. Id si admittatur, tunc poenâ mortis tam ob blasphemiam quâ cognomen usurpatum est quam quâ nomen proprium, Profelytus domicilii ex Jure Imperativo fuisset puniendus, uti & Judæus ex Civili. Et sane sententiam ejusmodi de Cognominibus pariter atque Nomine proprio, in Synedrio Magno videtur tunc obtinuisse, cum D. N. Jesus Christus in eo sistebatur. Nam Cai-
^k Gem. Babyl. ad tit. Sanhedrin ea. 7. fol. 36. a & vide Atijnam ibidem, de maledictione parentum.

^l D. Math. 26. 63. *Adiuro*, inquit, *te per Deum vivum ut dicas nobis si in es Christus ille Filius Dei. Cui respondit Jesus, Tu dixisti. Veruntamen dico vobis, à modo videbitis filium hominis sedentem à dextris trîs dñæ, id est, Potestatis, & venientem in nubibus celi. Tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens, blasphemavit. Quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt,*

^m Cap. 14. 64. *reus est mortis.* Seu ut D. Marcus^m habet, *omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.* In ipsis Christi verbis, Nominis proprii mentio nulla; sed Cognominis manifesta, in eo quod est *Sedentem à Dextris Potestatis*, id est *בגורר* quod sexcenties apud Magistros inter cognomina usurpatur. Unde etiam in vulgata substituitur *virtutis Dei*. Diligentius heic advertas illud de Je-
ⁿ 1 Regum 21. 10. ^o D. Isai. 19. 7. ^p Genes. 6. 2. ubi vide versiones Indæorum, Chaldæarum, Arabicæ, Hispanice, Pjal. 29. 1. 82. 2. Dan. 3. 25. Job 1. 6. Scholia ibi præter versionem Indæorum Hispanice, & Pitke Rabbi Eliezer cap. 22. ^r Atij. Rhetoric. lib. 3. cap. 18. & Maxima Tyræ diffot. 1.

sâbela & Nabothoⁿ, ubi Maledictionis Dei (nam proprii nominis mentio ibi nulla) incusatur vir innocens, ut mortis fiat reus. Atque hinc spectat illud^o *Nos Legem habemus & secundum Legem nostram debet mori, quia Filium Dei se fecit.* Certè quòd in Caiphæ Synedrio de Sanctissimo capite decisum est (sed maxime ex odii præjudicio, quod decisionum rationes novare solet) id ipsum in tumultuaria hac ad Pilatum responsione, id est blasphemix in Deum cum reum fuisse, innui, non videtur dubitandum. Non quod ipsis Messiam verum adeo aspernantibus, Filii Dei nomen eousque insolens haberetur, ut nullâ omninò notione id vellent sine blasphemia, cuiquam, præter ipsum Numen tribui. Nam *בני ומלוי* *Filios Dei*, uti & Deos, dictos esse nunc Homines aliquot (qua de re etiam vide caput proximum) nunc Angelos, ex ipsâ sacra liquet scriptura^p; idque etiam juxta Ebræorum sententiam. Non aliter ferè atque apud Gentiles *Jovis & Deorum Filii* subinde (præter Dæmones^{*}) dicti heroës præ aliis longè eximii. Nô divinitate Numinis, sed humanitatis tantùm excellentia

^o D. Isai. 19. 7.

^p Genes. 6. 2. ubi vide versiones Indæorum, Chaldæarum, Arabicæ, Hispanice, Pjal. 29. 1. 82. 2. Dan. 3. 25. Job 1. 6. Scholia ibi præter versionem Indæorum Hispanice, & Pitke Rabbi Eliezer cap. 22.

^r Atij. Rhetoric. lib. 3. cap. 18. & Maxima Tyræ diffot. 1.

^{*} Deorum Filii subinde (præter Dæmones) dicti heroës præ aliis longè eximii. Nô divinitate Numinis, sed humanitatis tantùm excellentia

cellentia sic eis, de quibus nomina ejusmodi usurpata sunt, inter-
 rim per hyperbolen tributa. At verò Judæis alia erat Filii Dei
 heic notio quâ ipsum Dei Verbum seu *λογος*; quem Chaldaice
 ܡܫܝܚܐ vocabant ⁹, ita designabatur, ut hac notione se quem-
 piam facere aut dicere Dei Filium, non aliud ipsis haberetur
 quàm reverè, non per hyperbolen, Deum se profiteri, adeoque,
 si falsum esset, Numen sanctissimum blasphemare. Atq; ut *וַיִּבְרַח*
filius hominis millies pro homine in Ebraeorum commentariis
 occurrit, ita *Filius Dei* etiam in eorum heic ore pro ipso vero
 Deo. Atque huc sane inprimis attinet illud Philonis Judæi ex
 more Hellenistarum suorum loquentis ¹⁰; *αἰαγεῖται γὰρ ἑὸν ὁ*
ἱερομόνος τῶν τῶ κόσμῳ κατέ, ὡς θεοκλήτου χριστοῦ τελευτήτων
τῶ ἀριστοῦ ἢ ὡς περὶ τῆ ἀμετρίως ἀμφοτερόμετων ἔχρησις
ἀσθενείων ἀγαθῶν *Necessarium enim erat* (verba jam focce-
 rat *de τῶ σωζήσις ἔχ διακρίσις λόγῳ τὸ σύμπαρ* Verbo seu Ra-
 tione *cuncta continente & dispensante*, in Pontificis Rationali
 quod pectore gessit representata) *ut sacerdos supplicaturus seu*
potius ut sic consecratus Patri omnipotenti, advocatum adhiberet
perfectissimum virtute ejus Filium, tum ad peccatorum veniam, tum
ad uberem in posterum gratiam impetrandam. Sed de loco illo,
 quo eò quod Filium Dei se fecit Jesus Christus, debuisse cum
 mori clamitarunt Judæi, præter interpretes obvios, vide virum
 præstantissimum Danielem Heinsium In Aristarcho ¹¹ sacro. Quin
 nec illud observatu indignum, verba illa legis sacræ *מְלִצְפָּן*
הָיָה מְלִצְפָּן (quæ verti solent *maledictus à Deo qui est suspensus*,
 seu *in maledictione Dei qui est suspensus*) sumi à magistris
 perinde ac si ibi pœnæ auctarium blasphemix præstitueretur, id
 est suspensio ¹² post lapidationem; quasi vertenda essent, *qui De-*
um blasphemaverit suspendendus est, seu patibulo sub occasum so-
 lis (sic aiunt) post lapidationem affigendus. Ebraeus scilicet, seu
 Judæus. Nam ad Prosclytos domicilij hoc genus mortis non at-
 tinuit. Sanè ex hisce atque ceteris de blasphemia legibus jam
 antè memoratis, mirum non est si in sententiarum quale diximus
 discrimine (saltem si Christi tempore discrimen erat sententiarum
 quale tempore R. Meir) Judæi odio in Christum tam acriter fla-
 grantes, eligerent amplectenturque eam, quâ quicquid in Dei U-
 nitatem, Sanctitatem, Veritatem, Potestatem summam Blasphe-
 mia ipsis ullo modo videretur, morte luendum esset. Sed de Ju-
 dicio illo ejusque appendicibus, plura in libro secundo de Syne-

⁹ Vide Christ. Helvicum de Paraphras. Chaldaicis cap. 5. & in Systemate controvers. Theologic. Elench. Jud. 2. Class. 3. De Vita Mosis lib. 3.

¹⁰ Cap. 28. pag. 498. ¹¹ Cent. 21. ubi. & vide Epist. ad Gal. 3. 13. & vide sic In. Dros. Præterit. 4. ad D. In. cap. 19. 7. ¹² Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 6. fol. 45. Ataimonid. Halach. Aboda Zara cap. 2. & Halach. Sanhedrin, cap. 15. Mofes Mikotzi præcept. Astim. 103.

* *Mifn.* tit. Sanhedrin cap. 7. *Gem. Babylon.* ad it. Moed Karon. fol. 3. fol. 26. a Hierofolymit. ibid. fol. 83. a 2 Reg. 18. 37. & 19. 1. *Iſaia* 36. 22. 37. 1. *Cap.* 1. 20. *Annal. tom.* 1. *A. Chr.* 34
 * *Levit.* 10. 6. & 21. 10.
 * *Vide Petru* *Commen. de Rep. H. Br. lib. 2. cap. 3. Iſaac. Cujuslib. Exercit. in Bar. tom. 16. ann. 34. num. 73.*
 * *Exa.* 28. 32. & 39. 23.
 * *Vide ſic lib. noſt. 2. de Inceſſione in Poſſiſ. cap. 7.*
 * *Gem. Babylonica ad tit. Joma cap. 7. fol. 72. a. adde Maimonid. kalach Biach hammikdash cap. 1. & Moſ. Mikpatz precept. Neg. tit. 398. & vide Afim. kalach. Sanhedrin cap. 19. ord. 2. num. 18. & 34.*
 * *2 Sam. 3.*
 * *Gemara Hieroſolymitana ad tit. Moed Karon cap. 3. fol. 83. a Babylon. ad it. rand. fol. 26. a Aſſiſic. Semichoth cap. 9. Maimonid. kalach. Abel cap. 8. & Aboda Zara cap. 2. vide ſic Aboſſum Novarin. Svediaſm. ſacro-proph. lib. 9. cap. 26. & Tit. Horaſijoth. cap. 3.*

drio Magno. Quòd verò laceravit ſeu diſcidit veſtimenta Cai-
 phas, ex more erat avito. *Conſuetudinis Judaica eſt* (inquit ad
 locum illum D. Hieronymus) *cum aliquid blaſphemiae & quaſi*
contra Deum audierint, ſcindere veſtimenta ſua. Et Lyranus ibi;
Iſte erat mos Judaeorum ſcindere veſtimenta in ſigna doloris quando
audiebant blaſphemiam divini Nominis. Id liquet etiam tum ex
 corpore Talmudico * tum ex ſacris literis. Et doloris ſignum
 hoc fuiſſe alibi⁷ in Oriente ſcimus ex Jobi hiſtoria. Sed Baro-
 nius²; *Hac conſuetudine ceteri, haud tamē Sacerdotes, tenebantur;*
nam divina lege Sacerdotibus³ veſitū erat ne ſua ſcinderent veſti-
menta. Sed Caiphas, illā cōtemptā, quo ceterorum aſſantium animos
in Chriſti perditionem magis ac magis concitaret, furore quodam
percitus, primus ſummorum omnium Pontificum (quorum ſit me-
moriam) ſic ſua veſtimenta conſcidit. Ad eundem ſenſum alii. At-
 que eā de re controverſia ſubinde^b agitur. Quae facile ſupita
 erit, ſi^c Talmudicorum placita penitiùs advertamus. Non ſo-
 lum leges ſacras jam è Levitico indicatas, ſed etiam alias^e adhi-
 bent, dum de veſtium laceratione Sacerdotibus interdiſta loquun-
 tur. Sed eas intelligunt tantum de veſtibus Sacerdotalibus quorū
 ſolus in ſacris miniſteriis^d uſus; unde & illud^e וְהָקִרַע בְּיָדוֹ כָּל־
 לְבוּשׁוֹ *quī dilaceraverit veſtes Sacerdotales vapulabit.* Nec cer-
 tē, reverentiae & honoris cauſā, fas erat cuiquam ſive Sacerdoti
 ſive laico, veſtibus dilaceratis atrinm, in Templo, Iſraelitarum iu-
 gredi. Alias autem veſtes, ſeu amictum vulgarem, quem extra ſa-
 cra-geſtabant miniſteria Pontifices ſacerdotesque, tam ipſi, quam
 alii cujuſcunque generis Ebraei dilacerare^f ſolebant, tum in lu-
 ctu, tum blaſphemiā ex ore Iſraelitae (non Gentili) ſive in nomen
 tetragrammaton ſive cognomen Dei aliquod auditā, aliasque ob
 cauſas, veluti legis incendium, atque urbis templive ſive excidi-
 um ſive damnum aliquod inſigne. Et expreſſim tradunt diſcri-
 men inter ſolemne Pontificis Veſtium, quas diximus, dilacerationem,
 atque aliorum. Illi nempe dilacerandas ab ima atque ante-
 riore parte verſus ſummam, aliis à ſumma deorſum. Miſna^g;
 וְהָקִרַע מִלְּמַעַל כֹּהֵן גֹּדֵל פְּתוּחַ מִלְּמַטָּה כֹּהֵן קָטָן *Pontifex dilace-*
rat à parte ima, Sacerdos gregarius à ſumma, quemadmodum &
^h *2 Sam. 3.* ceteri univerſi. Maimonides וְהָקִרַע מִלְּמַטָּה וְהָקִרַע מִלְּמַעַל
ⁱ *2 Sam. 3.* וְהָקִרַע מִלְּמַטָּה לְכָל־יִשְׂרָאֵל וְהָקִרַע מִלְּמַעַל לְכָל־יִשְׂרָאֵל
² *Gemara Hieroſolymitana ad tit. Moed Karon cap. 3. fol. 83. a Babylon. ad it. rand. fol. 26. a Aſſiſic. Semichoth cap. 9. Maimonid. kalach. Abel cap. 8. & Aboda Zara cap. 2. vide ſic Aboſſum Novarin. Svediaſm. ſacro-proph. lib. 9. cap. 26. & Tit. Horaſijoth. cap. 3.*

רסססו סומו נטוטו כונו פו Dilaceranda erant vestes
 ab anteriore parte. Qui autem à tergo aut à latere aut ab infe-
 riore parte dilacerabat, is à ritu dilacerationis aberrabat. Quod
 tamen de Pontifice summo non est intelligendum cui à parte infe-
 riore dilacerandum erat. Sed hisce missis, si juxta jam dicta
 Blasphemix verba, morte plectendus non erat quisquam, ex lege
 illa scripta cujus interdicto tam Profelyti domicilii quam Judæi
 continentur, nisi ipsum nomen Dei proprium, uti vocant, bla-
 sphemus verbis adhibuisset, & nihilominus pœna ea subeunda erat
 Profelyto domicilii quomodocunque blasphemix etiam in co-
 gnomen reo, palam sequitur, ex Interveniente Ebræis ac Pro-
 felytis ejusmodi jure, quod moribus superinductum est, ultimum
 supplicium ad Profelytum hujusmodi heic spectasse; uti etiam
 idem ad eum spectasse ex Jure utrisque Imperativo seu à Numine
 præscripto, si juxta sententiam illam רב מירי Meir ac Synedrii
 cui Caiphas præerat, Blasphemix verba citra proprii nominis
 usum mortem mererentur. At verò, qui manu clarè quid fece-
 rat in Legem è Numeris capite superiori citatam, adeo ut aut
 Idololatriam profiteretur aut suaderet, indeque juxta ibi osten-
 sà, pro blasphemo in Dominum paritèr haberetur, is si Judæus
 esset, ex Lege Civili^h, si Profelytus domicilii, ex Interveniente
 Gentium jure, morte erat plectendus.

^h Dentes,
 13. 6.

CAP. XIII.

De eo quod habetur apud Flavium Josephum & Philonem de
 Diis Gentium non blasphemaudis. Magistrorum sententia de
 Lege Sacra qua Deorum alienorum mentio Interdicitur. Vo-
 tum aut Juramentum Idoli Nomine. Nonnullorum opinio, ne
 Gentili, ex lege sacra, licuisse Deo suo seu Gentis suæ (cu-
 jus cultus scilicet nondum renuntiaverat) qualicumque male-
 dixisse.

Ed mirum est interea quod habet Flavius Josephus
 in Legum Sacrarum recensione^a; Βλασφημῆσαι δὲ
 μηδὲν θεῶν ἢ πόλει ἄλλαι τομίζουσι. Μὴ συλαῖν
 ἱερεῖς ξενικῶν, μηδ' αὖ ἐπινομασμένον ἢ πιν τοῦ θεοῦ
 καμῆ, ἢ ἰσομῆται, nemo blasphemet deos quos illa civitates

^a Orig. τῶν
 θεῶν. ἰβ. 4.
 cap. 8.

Deos esse affirmant. Nec spolianda fama peregrina, nec donarium Deo cuiquam dicatum auferendum. Atque alibi^b hoc sic fuisse ἀὐτῶς ἐνεκα προσωπείας τῷ Θεῷ eo quod Dei nomine indigitantur. Quinetiam Philo Mosem ait^c quauisse conuictum in Deo ὡς ἔπεισι νομιζέσθαι Θεὸς εἶναι, μὴ κακῶν δέχωνθέντις ἀ μὲν ἡμῖς φησὶν) καὶ τῷ ὅτως ἔντι^d quos alii existimauerint esse Deos, ne ipsi vicissim irritati prorumpant in voces nefarias in Deum O. Maximum qui verus est. Alibi Item ipse^d ex Mosis mente, ait deorum ejusmodi τῶς βλασφημίας ἀπέχθαι ἀπαλαγῶν ἵνα μηδὲν ἐπιζηται τῆ Μωυσῶνος χειρὶ μωυσεως Θεοῦ προσωπείας ἀλογίῳ blasphemā abstinentum, ne quis Mosis discipulus assuescat ullo modo appellationem Dei committere. Ἀξιωματικῶτα γὰρ, inquit, αἰεὶ ἐ παξίερατος ἢ κλήσις, Nomen enim illud & inuolubissimum semper est & summo amore prosequendum. Hæc si recipienda essent, sanè Juris Gentium apud eos Imperativi caput singulare idque satis insigne de Numinibus Gentium qualibuscunque, eorum Delubris & Donariis sacris, inde oriretur. Ceterum hæc maximè aduersantur receptoribus vetustissimisqne Talmudicorum sententiis, Neque apud Mosem reperiuntur. De contrario factis constat. Nam & Idola & quicquid Cultus extranei nomine veniebat, destruendum fuisse abolendumque, neque intra ditiones Israelicas jure permittendum, ex sacris literis liquet, uti etiam ex iis quæ juxta Talmudicos superiùs ostenduntur. Quod autem ad aliarum Civitatum seu Gentium Deos hæc attinet; scimus quidem apud Hellenistas^e legi Θεὸς ἢ κεκαλογηένος Dīs non maledices, seu Dīs non detrahes, uti vulgata. Sed Deorum ibi notio habetur qualis in illo^f; Dew scēt in Synagoga Deorum. In mediō autem Deos dijudicat; quousq̄te judicabitte perversè? Ita de Judicibus seu Principibus, non de fictitiis diis locus capiendus. Rectè de more apud Judæos loquendi Origenes^g; Judices inquit ἐλέγθησιν εἶπὶ ἡοὶ πατερίῳ τῆ Ἰουδαίῳ εἶπὶ Dīs esse dicebantur ex more quodam Judæis Patrio. Ebræa sunt נבֿיִם וְקֹדֶשׁ לַיהוָה quod sane ex nuda sermonis vi rectè posset verti, Dīs seu Deo (ex pluralis numeri usu) non maledices. Sed expressim ibi Onkelus לַיהוָה נבֿיִם וְקֹדֶשׁ לַיהוָה Judicibus non maledices. Consona est Paraphrasis Jonathani tributa. Judæi item Mauritanienſes رخصت لا تحلوا ليهوديه Judicibus non maledices, quemadmodum & Saadias in Arabica sua & Tawafius in Persica versione. Judæi item

^b Advers. Apion. lib. 2.

^c Lib. 1. de Monarchia.

^d Lib. 3. de Vita Mosi.

^e Exod. 22. 28

^f Psal. 81. 1.

^g Contra Celsum, lib. 4.

item ibi Hispanienses *Juezes no maldigos* Sed Salomon Jarchius ibi מן קללל ומהרה להקלל ומהרה להקלל ומהרה להקלל, inquit, *tam interdictum heic de Maledictione Nominis seu Nominis Sanctissimi quam de execratione Judicis*. Alii^h tantundem. Neque deest Rabbini in hodiernis, qui Philonis illam de Diis non maledicendis, velut ex lege Mosiaca hausitam sententiam factis * amplexetur. Atque ex hoc loco hallucinatum fuisse Josephum suntⁱ qui opinentur. Et Baronius^k de eo; *communis interpretatio, ut neque in Deos Gentium obloquerentur*. Ad illud scilicet Alexandri de Apostolorum in Epheso modesta, *Adduxit^l homines illos neque sacrificios neque blasphemantes deam vestram*. Ita etiam intellexit olim præceptum illud in Exodo Julianus Apostata^m quem refellit S. Cyrillus Deorum ibi nomine viros dignitate præcellentes contineri asserens. Quæ Christiani Scriptores hac de re habent, obvia sunt. Sed verò tam Josephum quam Philonem par est ut credamus potius illud suum de blasphemia in deos alienos ex alio hausisse Præcepto facto, quod sequenti Exodi capite legitur, de diis alienis non nominandis seu memorandis. Nam & Josephus citato capite inter leges habet Mosiacas μεμνησθημεν *memorandum*, iudicibus præsentibus. Et Philonem ex præcepto illo suum sumpsisse palàm facit ipse ejusdem verborum in libro tertio de vita Mosis contextus; quem vide. Præceptum autem Sacrumⁿ de diis alienis non nominandis seu memorandis ita se habet; **אלהים אחרים לא תזכיר** *nomen Deorum seu Deorum aliorum non memorabis*; **לא תשמע ע** *non audietur ex ore tuo*, seu ut codex Samaritanus **לא תזכיר ואלהים אחרים לא תשמע ע** *non memorabis; nec audietur ex ore tuo*. Ubi Chaldaus habet **אלהים אחרים לא תזכיר** *nomen Idolorum Gentium non memorabis* &c. Hellenistæ aliique Orientalium, juxtà ac vertimus. Interpretatio autem legis hujus apud Magistros duplex ferè habetur. Alia quæ ad simplicem ipsum nominandi seu memorandi deos alienos actum attinet; alia quæ vota ac Juramenta eorum nomine concipienda, præstanda, atque Societatem, qualis sine juramento mutuo rectè consistere nequeat, cum Gentili dum Idololatra est, incundam negat. In iis qui primam tradunt, alii vetari volunt tantùm eorum nomina quibus tribuitur^o eis divinitas aliqua, non autem propria

^h *Græc. Hic. rofoymit. ad tit. Sanhedrin cap. 14. fol. 45. a*

^{*} *R. Simon Luzzato, melo Discorso circa il stato degli Ebrei, Com. sidera. 23.*

^l *Petr. Comens de Republic. Hebr. lib. 2. cap. 22.*

^k *Annal. tom. 1. A. Chr. 57. l. 1. Ap. 19. 37.*

^m *Apud D. Cyrillum, lib. 7. in Julianum.*

ⁿ *Exod. 23. 13.*

^o *Vide Annot. ad Maimon. Falach. Aboda Zarâ. esp. 5.*

propria nomina quæ discriminis solum gratiâ, sine expressa divinitatis notione solent usurpari; veluti Molech, Bel, Mars & quæ sunt similia. Atque ita sanè legem hanc sacram explicat etiam Tertullianus ^P. Alii verò ne simplicem inter loquendum nominum eorum memoriam inde admittunt ^א וְיִשְׂרָאֵל בְּלִבָּאֵי וְיִשְׂרָאֵל בְּלִבָּאֵי

^P De Idololatriâ, cap. 20.

^R R. Nachmanides in Pirush Tora fol. 134. b. vide Gloss. Lactantii ad Exod. 23. 13. & ibi. Paul. Fagium.

אלוהיך או תועברו *Idolum seu abominatio* Moabitaram, Ammonitarum, Hamathitarum. Inde hî illicitum aiunt dicere וְעָשִׂיתָ עִיבָרִים עִיבָרִים *meccum mpraberis dte fello Idoli Gentilium culti* N. & similia. Sed & sunt qui dum simplicem nominum usum vetari aiunt, legem nihilominus de Diis in sacris literis

^H Hal. Aboda Zara cap. 5. *Mof. Mikotz. Prec. Negat. 32.* Shulcan Aruchin Jore dea, cap. 147.

sparsim nominatis non intelligi asserunt. Unde Maimonides ^r, quem & sequuntur alii, וְעָשִׂיתָ עִיבָרִים בְּכַתְּבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁבְּיָדֵינוּ *omnium Gentium Idolorum in sacris literis memoratorum fas est nomina memorare, veluti Peor, Bel, Nebo, Baal, Gad & quæ sunt id genus cetera*; quæ & in scriptis Talmudicis passim occurrunt.

^V Vide *Mof. Mikotz. Prec. Negat. 32.* & Paul. Fagium ad Exod. 23. 13.

Sed & in illis מַרְקוּלִים *Merkolis* pro Mercurio, alia item nomina parilis apud Ebræos existimationis. Hoc verò genus in sacris suis libris non nominatum, memorari aliqui ^r aiunt nunquam sine גְּבָאִי seu contumeliosa aliqua syllabarum five inversione five decurtatione, aliave ejusmodi notâ qua opprobrii ingeratur. Qui autem interdîctum sacrum sumunt (atque receptor est hæc sententia) de non inveniunda cum Gentili, dum Idololatra est, societas, illud intelligunt perinde ac si dictum fuisset, cum Gentili seu Idololatra Societatem minimè inees, ne fortè inde adigatur ille ad jurandum per Deos suos; & tu sic in causâ sis ut velut Dii, seu עֲבָרָה sine divinitatis caractere, ii non solum memorentur, sed &

^H Halach. Aboda Zara cap. 5. & Hal. Sheluchin Wehothephin esp. 3. *Adde Mof. sem Mikotz. prec. Negat. 32.*

atq; illud על שֵׁםךָ quod *ex ore tuo* vertimus, interpretantur pro eo quod est, *per te* seu ex ratione societatis ejusmodi à te inite. Atque ex parili ratione tum votum nuncupari nomine Idoli alicujus, tum juramentum per illud præstari ea lege volunt interdici. Maimonides ^r, הַטּוֹר בְּשֵׁם עֲבָרָה וְיִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁבַע בָּהּ לֹקְרָה שֵׁם וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא יִשְׁבַע בָּהּ לַעֲשׂוֹת וְאִתּוֹ הַטּוֹר הַטּוֹר לְדִשְׁבַע וְעַל בְּרִיתוֹ וְאִתּוֹ לְחַוֵּר

Per nomen externorum Deorum non jurabitur, neque audietur ex ore vestro. Ceterum in sententiarum quas diximus Talmudicarum discrimine nihil reperitur, quo illud quod de alienis diis non blasphemandis apud Josephum & Philonem occurrit, omnino innitatur. Quin Magistri qui *abominationis, rei execranda*, id genus alia contumeliarum nomina deorum mentioni (qui itidem mos est sacre Scripturæ) adjici voluere, pland non sine blasphemija eos à Judæis nominandos docent. Et exemplum est ea de re illustre in Historia sacra ^a de Elia & Baalis Prophetis. Atque ubi de abolendis Idolis, quæ תַּסִּי יָד id est *Idololatria* nomine designare solent, loquuntur Magistri ^b, expressim interdum adjiciunt וְגַם לֵב לִּכְתּוֹב שְׂמוֹתָם *oportere et nomina contumeliosa & opprobria ingerere*. Ceterum, ex alia lege sacra obtinuit apud aliquos opinio (quæ heic non prætermittenda) Gentilium nemini licuisse, Numini patrio, seu quod ipse velut patrium coluerit, maledixisse. Quod de Gentili apud Ebræos qui nondum solenni ritu Profelytus domicili factus est, intelligendum.

^a 1 Reg. 18. 27.

^b In Shulcan Aruch, lib. Jore dea, cap. 1465. 15.

^c Lev. 24. 15.

Verba sunt legis ^c superius etiam adductæ, *quicumque maledixerit* וְהָיָה id est *Deo suo, portabit iniquitatem suam* ; ubi ^d paraphrasis Uzielidi tributa habet וְהָיָה שְׁמוֹתָם *cognomina Dei sui*. Hac locutionis formula interdici volunt nonnulli ^d non solum cunctis mortalium Numinis sanctissimi ac Unici maledictionem ; verum etiam Gentilibus, apud Ebræos, maledictionem Deorum quos sibi adsciverant. Neminem scilicet Gentium Deo suo fictitio, cui nondum renuntiaverat, maledixisse, sine interditi illius violatione ; tametsi poena mortis ibi præscripta ad eos tantum attingeret (us & verba legis postea solent) qui Deum verum ejusque nomen sanctissimum blasphemarent. Sed disciplinæ Talmudicæ seu quæ Magistris receptior est, quantum vi-deo, nimis est hæc dissona. Et de hisce, hæcenus.

^d Videbitur Abarbanel in Pirush Tora fol. 267. col. 4 & Theodorum-jem Augustinum, alior, ibi.

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,
Liber Tertius;

In quo dispicitur, utrum ad *Cultum aliquem Divinum alium* præter eum qui *Simplici* jam enarratorum binorum interdictorum (quæ *Negativa* sunt) & quæ sequuntur Præceptorum reliquorum Noachidarum *Observatione* continetur, *obligari voluerint Ebraei Noachidas* seu *Gentiles*, & ad *Qualem*. Item *Qualis* *Proselyto domicilii* seu *Gentili Hierosolymis* alibive in *ditione Israelitica* *Cultus*, ex *Jure Gentium* sive *Imperativo* sive *Interveniente*, *Permissus*; *qualis Interdictus*. Et quid statuerint *Ebraei* de eo quod est, *an Sabbatum* seu *Septimus*, in *dicrum à rerum initis* *periodis*, *Dies Universo generi humano fuerit celebrandus*.

CAP. I.

Utrum in superius explicatis Interdictis binis, tam Affirmativum quid de Cultu insuper Numini exhibendo, quàm Negativum de Idololatriæ & Blasphemie abstinencia, ex Ebræorum seu Talmudica doctrina mente continetur.

Explicatis in libro superiori, prioribus binis Noachidarum seu Naturalibus Interdictis (idque quatenus merè Interdicta sunt seu Præcepta Negativa) nimirum altero quod de Cultu Extraneo seu Idololatria datum est, altero quod de Maledictione Nominis Divini seu Blasphemia, unà cum *Jure Gentium* apud *Ebræos* ad utrunque, etiam in *Negativis*, spectante; consequens est, ut, priusquam transimus ad cetera quibus *mutua hominum inter se officia præstituantur*, dispiciamus

N n

quid

quid de Officio Cultive alio (præter simplicem Negativis obedientiam præstandam, quâ quidem etiam cultum aliquem contineri nemo non videt) hoc vel illo ritu Numini à Noachide ultrâ præstando heic velint Talmudici. Id est ut videamus quidnam Affirmativi in hisce Noachidarum præceptis circa Cultum Numinis contineri sive docerent sive admitterent. Etenim Cultum Extraneum universo humano generi fugiendum, uti parièr & Blasphemiam, ex superiùs traditis, voluisse eos liquet. Ceterùm ita nihil præter Negativum quid & Abstinentiam tradi forsitan videatur. Nam Utrùm Præceptum aliquod aliud hac de re affirmativum (excepto eo quod est de simplici obedientia) quo obligentur Noachidæ, implicari interdictis Idololatricæ ac Blasphemix innuerent, id est utrùm iusuper Colendum ex jure Hominum Communi vellent Deum Verum ac Benedicendum (nam de Sanctificatione Numinis, cujus oppositum faciunt Profanationem, jam antè* fusiùs dictum est) non omninò sanè ex eis quæ de Interdictorum sensu suprâ allata sunt, sit manifestum. Neque sanè de Affirmativa heic parte perinde ac de Negativa, dum de Jure Noachidarum agunt, expressiùs agere solent. Ceterùm ritè **perpensâ eâ** quam tradunt disciplinâ, haud difficile est elicere, etiam Deum Verum Noachidis seu universo generi humano colendum, eos, idque ex Jure Naturali, voluisse, & cetera, quæ Cultum solent comitari, veluti Benedictionem, Amorem, Majestatis agnitionem, Gratiarum actionem, id genus reliqua, à cunctis eodem Jure præstanda. Jurium scilicet Noachidarum seu Naturalium de Officiis erga Numen ratio eis planè erat Duplex. Altera quâ Rempublicam seu Ecclesiam Ebraicam ita spectabant ut Profelyti domicilii, seu quod idem est, Noachidæ in Ebræorum dititione agentes ob eorum violationem essent ex sententia forensi seu Jure Gentium sive Imperativo sive Interveniente puniendi; cujus rei exempla habentur libro in superiori. Altera quâ universum genus humanum ex Imperio Numinis atq; pœna violatori inde, sed non ex sententia fori civilis, imminente, simpliciter obligari ad ea servanda volebant. Dissidendum quidem non est, ratione priori, Affirmativum quale diximus de Cultu seu Benedictione in memoratis Interdictis seu eorum materie contineri seu innui præceptum nullum. Neque enim docent Profelytum domicilii seu Gentilem in dititione agentem Israeliticâ, eò quòd non coleret Numen

* Lib. 2. cap. 10.

Numen, sic fuisse puniendum; id est, Numen ab eo sive Formulâ sive Tempore aliquo præstituto esse colendum, pœnamque simul ejusmodi præcepti violationi apud ipsos in foro civili imminere. Præter Idololatriam ac Maledictionem Numinis, nihil omnino ex Jure Naturali seu hominum omnium Communi pro Crimine seu Delicto circa Sacra, quatenus scilicet Noachidas solam ea respiciebant, in foro, quoties sistingebatur Profelytus domicili sui Gentilis ejusmodi, ipsis est habitum. Adeoque Præcepto Noachidarum de Cultu affirmativo ibi locus nullus. Posteriori autem ratione, sensus eorum proculdubio erat, obligari quidem tum Profelytos domicili sui, tum reliquum genus humanum ad Cultum divinum. Quem tamen si non præstarent, Numinis solius expectandam esse, non civilem, vindictam. Quoniam verò hujusmodi Juris usus forensis in eo quod Negativum erat, interdicti formulâ conceptum, omnino versabatur, idè passim negativè seu de Abstinentia Idololatriæ ac Maledictionis, non pariter affirmativè seu de Cultu exhibendo aut Benedictione, in Commentariis eorum, præcepta hæc quæ ad officia erga Numen singularia spectant, solent exprimi. Ita interim ut pariter credendum sit etiam ex ipsa Negatione Idololatriæ ac Maledictionis seu Blasphemix, Affirmationem de Cultu & Benedictione Veri Numinis simul voluisse eos insinuari. Nimirum Cultum qualemcunque Divinum adèd in universum præstari solere, ut nemo sit hominum, mentis non depravatissimæ, qui cum rei alicui, Divinitatis nomine, non præstiterit, seu duxerit præstandum. Id est, aut Cultum Verum, aut Falsum seu Extraneum. Atque ita & Falsi Cultus interdicto, cujus simpliciter ac Negativè sumpti in foro apud eos solam ratio habebatur, breviusculè concepto, Verum consequenter ac Affirmativè imperari generi humano à Numine (tametsi non sub pena ex ipsorum fori sententia infligenda) volebant. Adeo ut sensus esset, idque ab ipsa rerum origine seu tempore Interdicti, uti aiunt illi, dati; Deos Alienos non habendos seu colendos esse, sed tantum Deum illum Unicum ac Verum, secundum id etiam quod habetur in fronte Decalogi. Nam & quod legitur ibi *de non habendis diis aliis*, interpretantur subinde etiam Magistri^b quemadmodum & scriptores Christiani, velut de Cultu vero Deo exhibendo, a Numine pariter & satis expressim dictum. Quia & *aliorum* nomen, uti & *Alieni* in *Cultus Alieni* seu *extranei* vocamine, ita Exceptivi, ve-

^b Videtur Ista
ac. Abrahama
lib. RoshA-
mana cap. 7.
&c.

luci nisi, prater, sed, vim innuit, ut quod excipitur seu Verus Deus ejusque cultus ex locutionis formula satis affirmativè contineri possit. Juxta ferè receptius illud apud Jurisconsultos, *Promitto* ⁶ quòd nunquam aliam accipiam uxorem nisi te, sponsalia contracta esse, perinde ac si dictum fuisset *in uxorem te accipiam*. Quæ vocabula a nonnullis controvertuntur quidem, dum de sponsalicio contractu agitur; verùm non quòd vim Exceptivi affirmativam omninò quis simpliciter neget, sed quòd non in vulgi colloquutionibus, unde hujusmodi fieri assolent contractus, perinde ac in legibus ac decretis ex graviore prudentum sermone natis, Exceptivi ejusmodi vim solum admitti velint, nec sanè immeritò, aliqui. Nec prætereundum est heic illud Naamanis Syri qui velut Profelytus domiciliæ Cultui extraneo renuntians, *servus tuus*, inquit ² Reg. 5. 17. *Eliseo* *, non faciet amplius *Holocaustum & Sacrificium Diis sep Deo alieno seu alio prater Dominum*; quasi dixisset, *sed faciam Domino*. Sed ut hæc jam dicta rectè capiantur & quid de Noachidarum ad Cultum Numini præstandum obligatione (qua Benedictionis obligationem involuntam esse nemo non videt) senserint Ebræi, liquidò satis constet, fusiùs est agendum, & res altius repetenda. Tria igitur sunt ptimò heic consideranda. Primum, Cultus Divini, legitimi scilicet ac Deo vero & unico citra Idololatriam exhibiti, qui ab ipsis rerum initiis usque in tempora Moisaica ubicunque locorum, & dein extra Territorium seu ditionem Israeliticam Noachidis, florētibus Ebræorū rebus, in usu fuit, Genera, Tempora, Loca. Secundum, Cultus illius, qui Ebræis post Legem datā in usu, Genera, item Tempora & Loca. Tertium denique, qualisnam Cultus ex Jure Ebræis Gentibusque aliis Imperativo aut Interveniente, sive Profelytis Domicilii seu Noachidis in Ebræorum ditione agentibus, sive exteris aliis, qui tametsi ibi non agerent, sacris nihilominus citra Judaismum Hierosolymitanis misceri subinde cupiebant, Interdictus sit; Qualis item Permissus; & quare Cultus aliquis sic sive Permissus sive Interdictus. Nam ex his, ut oportet, diligentius perpensis, etiam & Obligationem quā ad Cultum divinum obstringi Noachidas, utcunque in foro ab ipsis ob violationem non puniendos, sed Numinis vindictæ relinquendos, innuerent, absque difficultate eliciemus.

CAP. II.

Proponuntur aliquot quæ Capituli superioris Disquisitioni inserviant.

Cultus simplicioris Numinis Veri à rerum initiis usque in Mosaica tempora, ac dein ejus qui aliis præter Ebræos, dum stetit eorum respublica, Gentibus in usu, Consideratio brevis.

Uod ad Cultus divini, quo usi sunt Noachidæ eorumque decedentes vetustissimi, Genera heic attinet; scimus paulò post ipsa rerum initia Cultum divinum per Oblationes exhibitum, ut in sacrificiis Abelis & Caini. Adæ item similis tribui solet, idque ex eo quod tunicas haberet^d *Genf. 3. 2.* ipse & Eva pelliceas. Oblationum autem Abelis & Caini, hujus frugum, illius pecorum, ratio traditur in vetustis Orientalium aliquot Christianorum monumentis. Utrosque nimirum ex Adæ patris monito sacrificasse, cum contenderent de Sororum conjugiiis, atque eam deperiret Cainus quam ei conjungi nefas pronuntiârat pater. Nam cum Abele gemellam natam Awinam, cum Caino Azronam aiunt. Hanc autem sibi in uxorem jungere voluisse Cainum, refragante Adâ, & Awinam ei utri & Azronam Abeli (ne alteruter suam haberet gemellam) destinante, & demum ad hunc modum utrumque monente, *خذ من زمان الارض ومن اولاد الغنم واطلعا الي مرلس هذا للجبل المقدس وقربا قربانكما وحينئذ تاخذنا نساكما فحاب قاين من زمان ارضه بقرايين لله طيبه نقيه فحاب هابيل من اذكمار شنيه بقرايين لله طيبه نقيه فبينما هما طالعا الي مرلس للجبل لذ بذل الشيطان في قاين ان يقتل اخاه هابيل من اخل ابرون اخته ومن اجل هذا لم يقتل الله قربان قاين واما قدما قرايينها قبل الله قربان هابيل ولم يقتل قربان قاين* *Sumite vobis ex fructu telluris & ex fetu gregis, & ascende in montis hujus sancti cacumen, & offerite oblationes vestras,*
atque

ristica fuisse sacrificia Noachidarum decessorumque. Controvertitur autem Panis & Vinū^a à Melchisedeco prolatum. Et Theologi qui utrinque disputant obvii sunt. De sacrificio ea non sumunt Ebraei. Sed de ipso, quantum ad hanc rem, in Christianis Orientalium monumentis vulgo non prostantibus habetur traditio quam adijcere non pigebit. Cruentis nempe cum sacrificiis omninò abstinuisse, etiam & abstinere debuisse, & Panem ac Vinum duntaxat Deo obtulisse. Tandem enim de eo asseritur apud Saidum Batricidem Patriarchum illum Alexandrinum jam antè laudatum, idque tum ex vaticinio quod de eo effatus est (sic è veterum scriptis Batricides ille) Noacho filio Lamechus, tum ex consonis quæ à Noacho accepit Melchisedecus ea de re mandatis. Scilicet Adæ corpus, aromatis, ut ipse moribundus præceperat, conditum, è Sethianorum monte ubi *معارت الكنوز* in spelunca

Thesauri repositum est, in وسط الارض *Medium seu Umbilicum Telluris* postmodum transferendum, idque ex ipsius etiam jussu. Atque eam rem ut procuraret, in mandatis dedisse Noacho Lamechum paulò ante obitum. Adæ igitur corpus, uti & aliorum Patriarcharum ita sepulcorum, in arcam secum tulisse Noachum, idque ad exitum vitæ fermè retinuisse. Moribundum autem Semo imperasse ut corpus Adæ clam inde educeret.

وخذ معك خبزا وخبرا للبعوت الطريق * وخذ معك ملسسانك ابن فالك * واذهبها حتى تجعله حوت
 يريكما ملاك للله * واوصي ملسسانوى وقول له
 يجلس في نيك الموضع ولا يتخذ له امرات * ويكون
 ناسكا ساير ايام حياته * لان الله اختاره ان يخدم
 قدامه * ولا يبني له بيت ولا يهرى هناك نم * لا
 سبع ولا طير * ولا شي من المحولون * ولا يقرب هناك
 قربان * الا خبزا وخبرا * يكون يقرب الي الله

Et accipias tecum Panem & Vinum in viaticum. Accipias item tecum Melchisedecum filium Phalegi (ita vocatur apud Batricidem) & progrediamini usque in locum ubi recondendum est corpus illud quem vobis indicabit Angelus Dei. Impera autem Melchisedeco ei dicens quòd in loco illo sedes sibi ponat, nec uxorem ducat, sed ut religiosus

religiosus reliquos vita sua dies transfigat, quoniam Deus eum elegit ut ministraret coram eo. Nec edificet sibi Templum, nec sanguinem effundat sive Pecoris sive Volucris sive aliis cuiuspiam animalis, nec offerat illic Oblationes alias præter Panem & Vinum quæ Deo offerenda sunt. Quæ ferme (præter illa ad hanc rem nõ spectantia) priùs ibi Noacho dixerat de eodem Lamechus, subiungens

من هناك يكون خلاص لدينك quoniam inde erit salus

seu Salvator Adæ. Locus scilicet, Telluris Medium, seu Umbilicus in Traditione hac est Golgotha ubi crucifixus Iesus Christus. Quo nomine non semel apud Judæos Hierosolyma dicuntur. Atque illic a Semo & Melchisedeco repositum juxta mandata illa Adæ Corpus ibi postea narratur. Sed de Cultu Divino Temporum vetustissimorum seu quæ Mosem præcedunt, consulas Ja-

* Lib. 1. cap. 1
cap. 2. lib. 2.
cap. 5 &c.
o Part. 2. diff.
3. cap. 11.
† Summe part.
4. membr. 1. 2.
3. 4. & 5.

cobum Boldincium in libris ^a de Ecclesia ante Legem, Joannem Cloppenburgium in Sacrificiorum Patriarchalium Schola, Panlum Burgensem in Scrutinio ^o Scripturarum, præter Alexandrum Aulensem ^p, Scriptores ad Genesim obvios, & qui de Sacrificio Misæ scriptitant nonnullos. Accedant heic varii in Libaminibus, Frugibus, Hostiis, Aromatibus, aliis Numini Vero offerendis ritus quos usurpabant Philosophi aliquot Gentilium seu viri cordatiores, Deorù multitudinè non omninò re, utcumque nomine (quod pluraliter passim Ebraicè usurpari etiam in Sacris literis, dum unicus Deus O. M. innitur, nemo nescit) admittentes. Seculis illis nempe ac Regionibus quibus Cultus formulæ nondum ^a a Numine expressiùs præscriptæ. Apud Græcos veteres ac Latinos (præter singulares aliquot Lustrationum ac Februatumum, sine Oblatione, ritus, Supplicationes, Initia, id genus alia ad Cultum spectantia) Bina Sacrificiorum genera illa sexcentis occurrunt, quæ ab exemplo vetustissimo Abelis & Caini in genus humanum manserunt non immeritò sanè existimant viri docti ^r. Alterum Cruentorum, veluti Victimarum, seu Hostiarum, quale Abelis fuit, alterum Incruentorum, veluti Frugum, quale Caini, id genus alia. Et utrunque in Panis & Casei oblatione ritè conjungi exhiberiq; volebant Hæretici quidam præci, Artotyritæ inde ^r dicti. Sed de Sacrificiis Gentilium fusius Lucianus in Prometheo, Porphyrius in libris de Abstinentia animalium, alii tum veteres tum recentiores qui de eis Volumina conscripserunt integra. Et Gentium Sacrificia ejusmodi tam Iastica atque Expiatoria seu Purgatoria

† Videtur S.
Thom. 2. se-
cunde quæst.
93.

† Fortunius
Licetus, in
Encyclopediæ
ad artem No-
marii Terri-
næ cap. 9. pag.
96. & 97.
† Guido de
Perpignano
heres. 28.

quàm

quàm Eucharistica, passim liquet tum apud autores omnium manibus tritos, tum ex dedicationum altarum formulis, quarum exempla ampliora tamen habemus satis pauca, ex eis nihilominus quæ extant mentem Dedicantium adeoque Sacrificantium elicere non ita est difficile. Digna est quæ ad hanc rem observetur, Ara illa Jovi O. M. sub Annum Christi CXXXVII Salonæ in Dalmatia dedicata¹, Cn. Domitio Valente Dumviro, præunte C. Julio Severo Pontifice. Verba quæ hinc spectant sunt *Hanc tibi aram Juppiter Opt. Max. Dico Dedicoque uti sis volens Propitius mihi Collegisque meis, Decurionibus, Colonis, Incolis Colonia Martia Julia Salonæ, Conjugibus, liberisque nostris.* Ipsa ni fallor aram Patavii visitur. Sæpius item ex *Voto* & pro salute nunc dedicantis & suorum, nunc Principis atque aliorum dedicationes ejusmodi factæ. Et in univèrsum hæc de re Paulus Burgenfis Episcopus, exjūdans², *In qualibet ætate & apud quaslibet hominum nationes semper fuit aliqua Sacrificiorum oblatio. Quod autem est apud omnes, naturale est. Hujus autem rei ratio est. Nã sicut in rebus naturalibus, inferiora naturaliter suis superioribus subduntur; ita etiam naturalis ratio dicitur ut secundum naturalem inclinationem homines ei quod est supra omnes, subjectionem & honorem exhibeant secundum modum homini convenientem. Qui quidem modus est ut sensibilibus signis utatur ad exprimendum interiorem conceptum, sicut ex sensibilibus cognitionem accipit invisibilem. Unde, ex naturali ratione procedit quod homo sensibilibus rebus utatur offerens eas Deo in signum subjectionis & honoris ad similitudinem eorum qui Dominis suis aliquid offerunt in recognitionem Domini.* Sic ille uti & S. Thomas³. Alii tantundem non raro. Fuere etiam in Sacrificiis Gentium aliquot, Hostiæ Humanæ, quod pueri sciunt; Exque, ut nonnulli voluere, ex Ebræorum aliquo ritu per imitationem desumptæ. Sed ea de re plura, libro quarto ubi Caput de Homicidio tractatur. Atque ut Noachidis seu Gentilibus Cultus Genera sic variabant, ita etiam Tempora & Loca. Nam similiter, pro diversitate morum, alia atque alia ab ipsis pro arbitrio Festa instituta observataque, alia item atque alia Fana, Delubra, Altaria Cultui sacrata. Et spontanæ Oblationes ritusque alii Sacri quoquo Tempore ac Loco ferè pro re nata adhibiti.

¹ Apud Iam. Gruter. pag. 23. mem. 12. & Rossinum Antiq. Rom. lib. 2. cap. 2. Barnab. Brasavolensium, Formularum lib. 1

² Scrutinio Scripturarum part. 2. dist. 3. cap. 11.

³ Secunda quæst. 85. art. 1.

CAP. III.

Cultus Divini qui Ebrais ex Lege Sacra in usu, Generum, Temporum, Locorum *Synopsis*. Horum quamvis Permissa sive Interdicta Profelytis Domicilii seu Gentilibus in ditione Israelitica, *summatim indicatur*.

Quod ad Secundam hęc Distributionis partem attinet seu ad Cultum Ebrais ipsis in usu; Genera quidem ejusdem nemo nescit fuisse perquam multiplicia. Ea partim in Precibus, Adorationibus, Benedictionibus, Gratiarum actionibus visuntur; partim in Victimis, Sacrificiis, Oblationibus Præstationibusque in Corpore Mosaico memoratis, præter Solennem cessationem à laboribus, & obedientiam insuper quæ & Præceptorum Corpus reliquum erat observandum. Preces autem, Adorationes, Benedictiones, Gratiarum actiones considerantur hęc aut quæ simplex in eis Cultus habitus, aut quæ ritus singulares insuper Ebraici ipsis sive ex Lege scripta sive ex moribus superinductis conjuncti sunt. Similiter Sacrificiorum, Oblationum ac Præstationum atque actuum Sacrorum multiplicium qui ipsis in usu, ratio ineunda est duplex; aut quæ ex humani generis usu solenniores erant, spontaneæ ac simpliciores, aut quæ adjecta habere Jussa, Ceremonias, ritusque Ebrais peculiare. In Priori genere censebant ipsi Holocausta planè Spontanea, tum quæ Sacris usibus reliqua sive ex Voto sive ex Donatione ultrò ac simpliciter addita sunt. Posterioris generis exempla habentur in Libaminibus, Pacificis, Expiatoriis, quorum & ritus varii Ebrais præscripti sunt, & finis, præter Simplicem Cultum, diversimodè etiam peculiaris; quemadmodum insuper in annuis dimidiorum siclorum pensationibus, decimationibus, agni Paschalis comestionibus, Primogenitorum Consecrationibus & quæ sunt ejusdem commatis ceteris. Quod ad Tempora autem spectat hujusmodi Cultus; Dies Festi, præter Jejunia, fuere ipsis non pauci, veluti Sabbatum seu Septimus quique in periodo dierum à rerum conditu putatorum dies, dies Paschales, Neomeniæ, Scenopegia, alii nemini ignoti. Sacrificia item matutina & vespertina. Preces pariter quotidie cum Gratiarum actionibus effundendæ. Etiam & Horæ

Horæ Precum, uti apud Christianos Canonica, ipsis peculiare.

Preces enim, Benedictiones, Gratiarum actiones ac Celebrationes

Numinis etiam in Legibus sacris iussas aiunt, veluti ex illa ^a *Ew. 23. 25.*

וְשָׁרְתֶם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁרְתֶם אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם & *servietis Dominum Deum ve-*

strum, seu Coletis &c. & ex illo ^b *ut diligatis Dominum vestrum* ^b *Den. 11. 13.*

& *servietis eò toto corde vestro & totà animà vestrà, seu colatis*

eum toto &c. Et in Sapientum scitis ^a habetur וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ *Cultum cordis esse precationem.* Id vero quòd

hoc nomine præstandum volunt, sic describunt, וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ כִּי תִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה עֲבוֹדָתְךָ

^a *Genes. Hierosolym. adit. Beracoth, cap. 4. fol. 7. col. 1. Sopher Siphri col. 140. Maimonid. Halach. Thepila Webarceth Cothenim cap. 11*

^a *Misa. ib. Beracoth. ca. 4. Maimonid. Halach. Thepila Webarceth Cothenim cap. 3. Moser Mishketz. Præcept. affirm. 19.*

^a *Samuel Petrus Varior. Lib. 1. cap. 15.*

^a *Deut. 12. 5. & 16. 2 & 5*
^b *Deut. 33. 4*

advertunt Samuel Petrus * & Joannes Morinus *. Quin apud Philo-
 nem P expressum legimus, Festum quotannis in Pharo insula ubi
 ἡμεῖς τὸ τῆς Ἐπιλυτίας ἐξέταξις primò verso illa effulsit, non
 solum à Græcis sed & Judæis ipsis idè celebratum. Legis igitur
 suæ seu Mosâicæ capita Judæi Gentibus aliis, quæ sibi subditæ non
 sunt, nunquã ita inviderunt, ut ejusdem, velut exemplaris optimi,
 usum eis pro libitu atque ut res eorum postularent, non usque-
 quaque licitum esse juxta jam dicta arbitrentur. Quod ita de
 gentibus locisque extra ditionem Israeliticam dicti, aliter se mul-
 tò habuit in Profelytis domicilii ac Gentilibus sive in ipsorum di-
 tionem redactis, sive sacris (quod idem fermè hec est) Hierosoly-
 mitanis citra Judæismum misceri cupientibus, etiam dum absentes
 erant. Fuere sanè singularia quædam, ex ipsis Numinis imperio,
 seu Gentili hec Jure Imperativo, circa sacra, tam Profelytis Do-
 micilii quàm Ebraicæ expressum interdicta, ut puta vitiosorum⁹ ani-
 malium aliarumque specierum quàm quæ præstiruntur oblatio.
 Ceterorum autem quæ in corpore Mosâico ad Cultum attinent ple-
 raque, ex Jure Gentibus aliis ac Ebrais Interveniente, atque juxta
 receptam à Majoribus Legis sacre interpretatione, Profelytis Do-
 micilii etiam vetita sunt, utcunque Ebrais imperata; alia vicissim
 illis pariter atque his permisa. Quod Tertio, juxta distribu-
 tionem superiorem est considerandum. Monuimus supra, Cultus apud
 Ebreos generum seu actuum sacrorum rationem haberi duplicem,
 aut quâ simplices fuere citra Mosâicorum aut peculiarium Ebrais
 rituum commisionem, au quâ sic commisti. Actus sacri seu Cul-
 tus genera sic commista, Profelytis domicilii (modò paucula illa
 quæ ex Imperativo Jure ab ipsis, in hostiis seligendis, erant obser-
 vanda, semper excipias) non omninò permisa sunt. Nec Genti-
 libus aliis, sacris Hierosolymitanis, dum absentes erant, misceri cu-
 pientibus. Veluti Sacrificia Pacifica & Expiatoria & quæ sunt
 cetera, (præter Holocausta spontanea) in Pentateucho memorata,
 Primitiarum, Decimarum, dimidiarum siclorum annuæ pensatio-
 nes & quæ sunt id genus plurima. Quæ autem sic nentiquam ri-
 tibus Ebraicis commista sunt, sed solemniori humani generis, etiam
 à rerum incitis, usu ac simpliciori animi affectu niti existimaban-
 tur, ea Profelytis domicilii & Gentilibus, quales diximus, planè
 sunt permisa. Veluti Preces, Adorationes, Benedictiones, Ho-
 locausta Ultronea ac simplicia, atque Oblationes Spontaneæ &

* V. Lev.
 lib. 2. cap. 1.
 * Exercit. Bi-
 bliç. 8. lib. 1.
 * De vita
 Mosæ Lib. 2.

⁹ Levit. 22.
 18.

Vota simplicia. Tempora item hęc præstãdis promiscuè permiffa, ita tamen ut nec Festum aliquod Ebraicum Profelytis domiciliũ celebrare fas effer, nec fibi Festum aliquod ftatuere aut alibi ftatum in ditione Ifraelitica obferuare. Cultũs autem Locorum ratio fic habenda erat, ut nec eorum quæ libro in fuperiori de Lucis non plantandis, & Statuis feu Altaribus non erigendis (intra ditionem Ifraeliticam) ex Jure Interveniente adducta, à Profelyto domiciliũ quid violaretur. Tametsi vix fit quod dubitemus quin quoties Excellã Ifraelitis autoritate publicã in ufu (qua de re ex Hiftoria facra fati conftat) etiã & Profelytis domiciliũ fas effer in eis Holocaufta offerre. Etiam ad Templum (quã locutionis formulã uti hęc malo; tametsi etiam in Templo dici poffet pro varia Templi notione, ut infrã patebit) locum habuere ejuſmodi Profelyti, ceterique Gentiles Profelytorum inftar, qui cultũs gratiã illuc fubinde fe cõtulerant. Sed hęc luculentius intelligẽtur è Testimoniis quæ proximè afferimus, fingula inde accuratius explicaturi.

CAP. IV.

Testimoniũ fufius confirmatur quod jam antiã afferitur de Simpliciori illo Cultus Divini Genere, feu quod in Precibus, Adorationibus, Gratiarũ actõibus, Holocauftis, aliisque Oblationibus planè Spontaneis ac Votis, citra juris ac rituum Ebraicorum commiffionem, confftit, Profelytis Domicilii aliisque Gentilibus in ditione Ifraelitica Permiffõ; Cultu verò Ebraico, qui in Victimis Expiatoriis ac Pacificis (quatenus ab Holocauftis Spontaneis diftinguuntur) aliis id genus Sacrificiis, Primitiarum, Decimarum & quæ funt fimilium præftationibus habetur, eũ Interdictõ.

DE Precibus & Adorationib* Profelytis domiciliũ feu Gẽtilibus in Tẽplo Hierofolymitano (quomodd id capiẽdum, oftenditur Capite feptimo) Permiffis, fati quidẽ docemur ex ipfa Salomonis Regis ad Deũ de Templo fuo Oratione, *Inſuper inquit ² & Alienigena qui non eũ de populo tuo Ifrael, cũ venerit de Terra longinqua propter Nomen tuũ (audietur enim Nomen tuum magnũ, & Manus tua fortis & Brachium tuum extenſum ubique) cum venerit ergo & oraverit in hoc loco, Tu exaudies in Cælo, in Firmamento Habitaculũ tuũ, & facies omnia*

² 1 Reg. 8. 41.
Ioseph. lib. 8.
cap. 2.

- Cultum Extraneo seu Idololatrie renuntiasset. Ceterum recipienda à
- ^h Levii. 3. 1. *Gentilibus non erant aut Sacrificia Pacifica^h, aut Sacra frumentacea^l in lege prescripta, aut Sacrificia pro Peccatis^m ex ignorantia, aut ea quæ offerenda fuere ob transgressionemⁿ voluntariam. Quin nec in Holocaustum ab Gentilibus recipiendum fuit aliquid quod ab eis non Sponte aut ex Voto offereretur; veluti si*
- ^o Ibid. 12. 6. *Gentilis adferret in Holocaustum agnum puerperii nomine, ° seu quid ejusmodi aliud in Holocaustum quod neque ex Voto neque ex Spontanea penderet Oblatione. Alia ad hanc rem similia habentur non raro in Talmudicis P; quibus שמותי גרים dicuntur, seu שמותא Gentilium quæ ab ipsis sic oblata. Etiam si animal, verbi gratia, Pacifici Sacrificii nomine à Gentili expressim offereretur, id accipiebant quidem Sacerdotes, nec tamen ut eo nomine aut Pacifici ritu offerri sinebant; sed quoniam exinde sciebant Gentilis pietatem ac Cultum, eo modo offererent qui Gentilis apud ipsos immolationibus proprius erat. Id est Holocaustum fiebat & velut spontanea simpliciter Oblatio habebatur. Sed verò si in Pacificum Sacrificii quid ejusmodi dederat, adjecta conditione ut inde expiarentur sive Israelitæ Laici sive Sacerdotes, juxta ipsius quidem mentem ex ritu Pacificorum offereretur. Sed is non ipsius, sed Israelitæ sive Sacerdotis offerentis Cultus erat. Idem Maimonides גוי שהביא שלמים מקריבין אותן עלותיו שהגוי לנו לשמות גוד שלמים ותחנם לשרא"ל על מנו שחכמו בחן לשרא"ל אוכלן אותן ושרא"ל כלשם Gentilis afferebat Sacrificia Pacifica, offerenda ea erant velut Holocausta, quoniam Cor ejus erat versus Deum, seu de Cultu ejus spontaneo inde constabat. Si voverat Pacifica eaque dederat Israelita sub conditione ut expiaretur Israel, comedenda erant (quæ nempe igne ex ritu non consumebantur) ab Israelitis; si verò Sacerdoti dederat, à Sacerdotibus. Dum verò ex illo, toties in Levitico 9, de solemnibus offerentis manus in victimam impositione, iterato pronuntiant כ"י קרבנותי בתמה שיקריב יודו בון חובה נון חובה סוכף עלידן Quoties privatus quisquam jumentum seu pecus offereret (nam avibus manus solemnibus imponi ritu nolunt) sive obligatione seu lege sive sponte, manum ab illo (id est ab jumento seu pecoris domino) imponendam ei fuisse, dum haſtenu vivebat, exceptis Oblationibus Primogeniti, Decime, & Paschatis;*
- ^p Vide Mishn. in Zebachim, cap. 4. & Gemar. Babylon. fol. 45. b. & R. Obadium Bartenorinum ibidem 5. 5. & adtit. Siklim cap. 1. §. 5. & Gemar. Babylon. adtit. E-rakin cap. 1. fol. 5. b.
- ^q Cap. 1. 4. 3. 2. & 8. & c.
- ^r Mishn. & Gemara Babylon. in Menachoth cap. 10. fol. 92. b.
- ^s Maimonides halach. Maighe hakorbanoth cap. 2. Obadius Bartenorius ad tit. Zebachim cap. 4. §. 5. Gemara Babylon. ibid. fol. 45. b.

Paschalis; Dum inquam hæc aiunt, excipiunt interea Fatuſſi, Minorem, Fœminam & Gentilem. Illos quidem, ut liquet, quoniam etiam in rebus ferè ceteris omnes velut minores habiti ſunt, adeoque actus eorum ab aliis, veluti à tutoribus, præſtandi. Gentilem autem excipiunt ni fallor (neque enim rationem hanc diſertè heic adjectam comperio) ut undiquaque ſimplicior eſſet actus ejus ſacrificandi nec ritibus Ebraicis omninò quantum fieri potuit commiſtus. Unde nec Holocauſtis Gentilium accedere נסכים *Libamina* aliàs ex lege ¹ Ebraeorum Holocauſtis præſtituta. Expreſſum aiunt נסכים עמרוך פן מביאין פן עמרוך *cum Holocauſtis Gentiliū ventiquā offerenda Libamina.* Atque quod habetur de Proſelytis in lege illa de libaminibus, ſi peregrinetur apud vos Proſelytus ſeu qui inter vos fuerit in generationibus veſtris & facere voluerit Sacrificiū ignitum in odorem Suavitatis Domino, ſicut vos facitis, ſic ille faciet, ſeu ut vulgata, *Tam indigena quàm peregrini eodem ritu offerent Sacrificia*, id non de Proſelytis Domicilii, ſed de Proſelytis Juſtitie aut qui Judaifmo nomina dederant, intelligunt. Sed de ſimplici tam Proſelyti domicilii quàm Iſraelitæ Holocauſto, Voto, & Spontanea Oblatione legem aliã explicant. Scilicet, quicumque de domo Iſrael & de Proſelytis in Iſrael, obtulerit Sacrificium ſuum pro cunctis votis ſuis atque pro cunctis oblationibus ſuis ſpontaneis quas adduxerit ad Dominum pro Holocauſto &c. Ubi de ſacrificiis immaculatis leges ſequuntur. De lege autem illa aiunt ושאן ושאן להביא פן והואם טהם נדרים נדרים ונדרה נשואה דicitur in ea homo homo, ſeu ut Judæi Hiſpanienſes *varon varon*, id eſt, quicumque, ut etiam comprehenderentur Gentiles qui tam vovent & ſponte offerunt quàm Iſraelitæ. Tametsi nec deſint qui de Proſelytis Juſtitie locum illum capiant, haud interea expreſſum negantes Proſelytos domicilii ſimul contineri. Gentilium autem hujusmodi Sacrificiorum Hieroſolymis præſtitutorum exempla habemus in Vitellio qui cum Herode Tetrarcha & amicis aſcendit Hieroſolymam Θύων τῶν Θεῶν ἑορτῆς παρὰ τὴν τοῖς Ἰουδαίοις ἐορταζομένης *Sacrificaturus Deo in feſtivitàte qua tū inſtabat publica uti Joſephi⁷ verſio habet Geleniana. Sed ut Ruſſiniana, Deo hoſtias immolaturus. Nam dies feſtus Judæorum propinquus inſtabat.* Id eſt Paſchalis, uti ſatis manifeſtum ſit ex tempore mortis Tiberii qui in x v i i. Kl. Aprilis tunc incidens ſub idem tempus ſeu paucis poſt diebus Vitellio ibi literis eſt indicata. Et qui Gentilis

¹ Numer. 15.
4° 14

¹ Levitic. 22;
18.

² Gemara Babylonis Tit. Cbolls, cap. 1. fol. 13. b.
Sopher Sepher Sipra col. 194. Salom. Iarch. ad Levit. 22.

²⁵ Moſes Miketzæ Procept. Nept. 314

² Levi Ben Geſſem id Piruſh Tora fol. 166. col. 3.

⁷ Origin. lib. 18. cap. 7.

²⁵ notum in Tiberio cap. 73.

fic ad immolandum illuc venit, in festo exceptus est a populo *ἐνοσιπύως honorificè seu favorabiliter ac decenter*, utpote qui Sacrificiis ibi offerendis, modo quem è Talmudicis diximus servato, neutiquam non idoneus. Eadem de re apud Philonem ^a *ὡς ἔστι τὸ ἡμέτερον ἱερόν ἐδίξατο τὰς ἡμετέρας τῆς ἀρχῆς Γαίῳ Ἰουδαίῳ* *Primum nostrum Templum excepit pro Imperio Caisi ultimas*, quæ scilicet spontanea erant Vitellii Holocausta. Apud eundem item de Augusto Cæsare; *ὅπως ὁσίως παρὲς τὰ ἡμέτερα, ὡς μετὰ παροικίας ἀναθημάτων πολυτελείας ὁ ἱερός ἡμῶν ἐκόσμησε, παρρησίας καὶ δὲ αἰάτως αἰάτως Ἰουδαίῳ ἐτελεχῆς ἐλοκαύτους καὶ ἐκείτω ἡμέραν ἐα τῶν ἰδίων προσδόν, ἀπαρχὴν τῶν ὑψίστων Θεῶν, αἱ καὶ μέχρι νῦν ἐπίτελεισθαι καὶ ἀπὸ ἐπιτελεσθῆσαι, μήνυμα ἔστων ὅπως ἀβυκρατελεύω, Tam sanctè sacra nostra coluit ut penè omnium Domesticorum ejus dona extent in Templo nostro in quo mandavit quotidiana mactari Holocausta suis sumptibus Deo sacrata altissimos; quæ sacra in lodierum peraguntur, durabuntque perpetuò, monumentum virtutum verè imperatoriarum.* Quod nec semel memorat ille. Juge hoc Augusti Sacrificium spontaneum Taurus erat & agnè bini, ut apud eundem legitur Philonem. Julia etiã Augusta ibi dicitur ornasse Templum Hierosolymitanum aureis phialis & calicibus καὶ *ἀγῶν ἀναθημάτων, πολυτελείας τῶν ἀλλήλων* *que donæ plurimis & pretiosissimis.* Quin Alexandrum Magnum Josephus ^b scribit summo cum honore à Pontifice ac Sacerdotibus Hierosolymis exceptū, ibique immolasse καὶ *τῶν τῆς ἱερίας ὑφ' ἡμῶν* *juxta Sacerdotis præscriptū, quod ex ritu superius indicato factū æquū est ut existimemus.* Consonū est illud in decreto Cyri Regis Perfarum de Templo ac sacrificiis in eo instaurandis; *& quicquid necessarium est, Juvenci, Arietes, Agnè, in Holocaustū Deo Cæli, Frumentum, Sal, Vinum & Oleum secundum ritum Sacerdotum quæ sunt in Jerusalem, detur eis per singulos dies; ne sit in aliquo querimonia. Et offerant Oblationes Deo cæli, orantque pro vita Regis & Filiorum ejus.* Id quod Ebrzi ipsi impetrarunt; ut scilicet ex Regis Gentilis spontanea ejusmodi Oblatione seu Voto donata (neque alièr eis accipere fas erat) tam varia quæ ab ipsis suo ritu præstanda erant Sacrificia commodiùs supplerentur. Heliodorus item Seleuci Regis. Quæstor & Sacrificia ^d Domino Hierosolymis obtulisse & Vota vovisse dicitur. Huc spectant quæ subinde occurrunt plura. Scilicet Exteri interdum sacra aliquot Hierosolymis

^a Lib. de Legatione ad Cæsarem Cæsarem.

^b Origin. lib. 11. cap. 8.

^c Exora 6. 9. Joseph. Orig. lib. 11. cap. 4.

^d 2. Maccab. 9. 35. & vide eundem 3.

נותן כפי נדרו ואינו נוטל ללשכה שאין מקבלין מן הניס נדרה
או נדר לחוק ארץ מרק הנירה או בוק ירושלם שנ' למה לנכח
לנו לבגור ביה' וג' ואמר ולכם אין חלק רצוקה וזכרון בירושלם
ומה יעשה בתן יבוקק הנה על דעה מי נדר אמר נדר על
דעה ישראל ויצאורו ביה' וכן נמה שיראה להם חזן מבוק
Eliminationes universe & pretia (ab Israelitis scilicet præstita, juxta le-
gè m ea de re sacram ⁹) in Templi refectiõnem obfignata conjicie-
bantur in conclave quod erat in Templo ebr., qua erant refectio-
Templo Sancta, proprium. At verò si Gentilis sive sui ipsius sive
alterius Pretium voverat, solvebat quidem quantum voverat. Id au-
tem in conclave illud neniquam conjiciebatur. Quoniam à Gentili-
bus accipienda non erant sive Vota sive Oblationes Spontanea aut
in Templi, aut in Urbis Sancta refectiõne, juxta id quod dicitur,
non est vobis, sed nobis edificare Templum &c. atque item illud, &
vobis non est pars & justitia (vocabulum idem significat insuper
Elemosynam) & memoria in Jerusalem. Ad hunc autem modum
cum Votis & Spontaneis Gentilium Oblationibus agi solitum. Que-
rebant à Gentili, quo animo aut ratione Votum suscepisset si respon-
derat id se fecisse juxta rationem Ebraicam (id est modo ac ratio-
ne qua simplicia suscipere solebant vota Ebraei, non peculiari a-
liquo ipsius ritu) erogabat, quod sic præstitum est, Synedrium (Mag-
num) idque pro suo arbitrio, ita tamen ut nihil inde in Templi
refectiõnem Urbisve impenderetur. Quod si responderat tantum se
Deo vovisse, in ararium conjiciebatur. Hactenus ille ad Talmu-
dicorum veterum mentem. Iam demùm ex testimoniis hisce li-
quet, nullum sive animal sive munus aliud sacrum (veluti Fruges,
Pecuniam aut Utensilia) recipiendum fuisse velut Sacrificium aut
Oblationem Gentilis seu Profelyti Domicilii præter id quod
Sponte seu Voto Simplici, non omninò ritibus moribusve Ebraei
peculiaribus commisso, offerebatur. Nec animal altari offerendum
illius nomine alio ritu quàm eo qui Holocausto Simplici sine Li-
baminibus, Manus Impositione aliisve sacrificandi ritibus quos
habebant sibi ipsi proprios, competebat.

Levit. 27.

Ezra 4.3.

Nehemia 3.
20.

CAP. V.

Testimonia de Fectorum Observacione Profelytis domiciliu seu Gentilibus in ditione Israelitica interdiciã omnimodã; utcumque sacris suis Tempora aliã promiscuè eis permiffa fuerint. Talmudicorum item de Legis Mosaicæ observacione eis ibi vetitiã, Sententiã.

Quod ad Tempora sacrorum attinet promiscuè, ut diximus, Profelytis domiciliu permiffa, id ex testimoniis quæ ea de re habent, ita interea (ut monuimus antè) intelligendum, ut, nec Festi dies in ditione Israelitica ipsis permiffi sint ulli, nec, puto Horarum illarum ex more Ebraico Precibus præstitutarum observatio, saltem publica: Par enim videtur heic ratio Horarum & Dierum ex eo quod de Festis juxta Talmudicorum veterum¹ mentem docet Maimonides.

¹ Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 7 fol. 58^b.
² Hylach. Me-lakim cap. 10.
³ vide fitz Josephum Albu in Sepher I-karim part. 3. cap. 19.

Sic enim ille² *בא שבתה מפילו ביום שבתה היתה א* *שבתה לעצמו כמו שבת חייב מיתה ואין צ"ל אלא עשה כדרך* *שבתה* *si Gentilis (in ditione Israelitica) sabbatum celebrat, licet id fecisset in diebus profelytis, si velut sibi sabbatum id haberet, etiam mortem merebatur. Quod pariter dicendum si festivitatem sibi (ibi) præstituerat aliquam aliam.* Nimirum gravissimè ex Jure Interveiente puniendus. Et demum summa erat, ut extra limites sui seu Noachidarum Juris Sacra illi nulla permitterentur. Idem Maimonides³ *כללו של דבר אין מניחין אותן לתוש דת ולעשות* *מצוה לעצמן כדעתן אלא או יחיה נר צדק ויקבל כל המצוה* *summa est; non sinebant Gentiles (in ditione Ebraica) novum quid moribus suis adjicere sibi præcepta ultrò facere. Sed coru quisque aut Profelytus Justitiã fieri debuit atque universa Legis observacioni nomen dare, aut suã in Lege manere, nec augendo eam nec minuendo.* Et paulò antè *נר שפסק בחורה חייב מיתה ואין יעסק אלא בשבע מצוה שלה* *Gentilis qui Legem (Mosaicam) observaret, rem erat mortis; quippe cui tantum observanda erant Septem Præcepta Noachidarum seu omnium hominum Communia.* Id quod sumitur è Gemara Babylonis⁴ ubi legimus, *נר שפסק בחורה חייב מיתה ט"ו* *חירה צוה לנו משה מורשה לנו מורשה ולא לתם וליושבה נבו* *Gentilis qui Legem (Mosaicam) observaret rem erat mortis (quod de Profelyto domiciliu aut Gentili in ditione Israelitica dici mani-*

⁴ Adiu. Sanhedrin Cap. 7 fol. 59^b.

animadversione Scaligeriana in illum Egesippi locum, *De Gentilibus*, inquit^e, *absurdum est negare illos cum altis temporibus ac Judaorum solennibus, tum Azymorum diebus, quod Festum longe apud Judæos celeberrimum fuit, Hierosolyma confluxisse.* Ad quam rem locum illum D. Joannis etiam trahit, & Egesippum defendit. Et quis non videt propter Festum convenire id satis ibi denotare quod est, solennibus quidem Ebraicis, in Urbe, ut Peregrinos, interesse, nec tamen Celebrationis Festi rituumque qui planè Gentilibus illiciti, participes fieri. De eo verò quod obiter, in jam citatis, de Sabbati id est diei in dierum à rerum Conditu periodis Septimi Observatione, veluti Judæis solum propriâ, occurrit, diligentius ac fusiùs infrâ^f videbimus.

[Cap. 9. & c.

CAP. VI.

De Locis tum Interdictis tum Permissis Divino Gentilium Cultu^h Hierosolymis, Testimonia Ebraorū. Templum subinde pro Montis Templi extra eam, quæ vulgò pro ipso Templo solum sumitur, struendam, spatiis intelligitur. Ibi Gentilium Cultui Locus. Atrium Gentium. Doctorum Virorum à Christianis, de Gentilium Hierosolymis Cultu suffragia. De Gentilium Holocaustis, etiam post Templi excidium, Talmudicorum sententia.

Equitur ut Testimonia de Locis quæ Profelytis Domicilii seu Gentilibus sive ad Preces solenniùs effundendas Adorationesque sive ad Hostias offerendas in Templo, seu juxta illud, Permissa Interdictave, videamus. Arcebantur illi, in Templo saltem Herodiano (quod Zorobabelianū plerunque imitabatur, uti & hoc Salomonicum) non solum à Sacerdotum Atrio, uti & alii Israelitæ Laici, eoque quod Israelitis Laicis &, qui ipsorum Jure pariter fermè in ceteris fruebantur, Profelytis Justitiæ, tertioque quod Mulieribus proprium erat, verùm etiam ab ipso Intermurali quod nuncupant, loco scilicet latitudinis decem cubitorum qui muros Templi vulgò & signantiùs dicti præcingebat. Adèò ut nec intra eum Precari aut Hostias sive Immolare sive popis aut Sacerdotibus in Holocausta offerre Gentili fas esset, sed tantùm in Monte Templi (Monte scilicet Moriah) seu spatiis ac porticibus exterioribus, quibus etiam nti & ipsi Monti, Templi uomen subinde tributum. Rem ostendit ichnographia

ichnographia quam ob oculos ponimus. Talmudici de diversis Sanctitatis gradibus in locis de quibus nunc loquimur agētes aiunt, *הר וזבחה מקודש מן אשר שאן זבן והביר נזרה וזלחה* נכנסים לטהר מקודש ממנו שאן נזרה וטהרה מה *Mons Templi* (qualiscunque scilicet pars ejus inferior, seu Intermulari exterior) *sanctior est Vrbe* (quæ Sanctior habita quàm aliæ Terræ Sanctæ regiones) *quoniam in eum non admittebantur sive viri sive Femine Seminis profusio laborantes, nec menstrua patientes nec*

8 Misna id; Celim cap. 1. & Maimonides halach; Bith habechtra cap. 7.

puerpera (nondum ritè lustrata.) *Intermulari Sanctior est Mons* (partibus ejus exterioribus) *quia intra illud non admittebatur Gentiles aut qui cadaveris causa immundi erant. Atrium Mulierum Intermulari Sanctior erat &c.* quemadmodum & Israelitarum Laicorum atrium eo quod Mulierum erat, & Sacerdotum eo quod Laicorum, ut ibi sequitur. Et tamen immundos aliàs pariter habebant Gentiles atque eos qui seminis aut sanguinis profusio immundi erant (ut ante ^h monitum est) nihilominus hac in re immunditiam ipsorum ei quæ erat eorum qui cadaveris tacti cau-

h Mis. 2. cap. 5. pag. 180.

sà immundi erant æquiparandam volebant. Urbis autem aream usque ad radices Montis Templi, solenni nomine vocabant ¹ מִן הַמִּזְבֵּחַ *Castra Israelitarum*; quæ inde ad portam Orientalem, מִן הַמִּזְבֵּחַ *Castra Levitica*; & demùm quicquid erat inde Templi in atrils, conclavibus, ceterisque structure partibus, מִן הַמִּזְבֵּחַ *Castra Divinae majestatis* appellata. Ita nec in ipsa Castra Divinae majestatis seu Templi cum vulgo tantùm pro eo quod portà illà interius erat sumpti partem ullam, nec quidem in Intermurale introitus Gentili licitus. Ceterum quacunquē in parte Castrorum Leviticorū seu Montis Templi quæ Intermulari exterior erat, fas fuit ei Precari & Sacrificia atque alia, sed tantùm quæ diximus, offerre. Ibi etiam Immolare, quod Altari a Sacerdotibus consumendum. Nam tamen si regulariter ex Lege Sacra ² immolationes interius fieri debebant (ut interpretantur Magistri) nihilominus etiam extrà ³ eas ritè fieri admittūt, quoties qui suas ipsi immolarent victimas ob singularem aliquam sui qualitatem propiūs accedere non deberent. Ad quam rem animadvertendus est locus jam antè de varia Locorum Sanctitate à Talmudicis allatus. Sed sæpius nummi accipiebantur in victimas impendendi, item ipse victimæ popis qui immolarent traditæ * ; unde facilè fiebat ut quod extrà à Gentili offerretur intrà ritè immolaretur. Atque ita juxta Ebræos, capiendum illud supra capite quarto memoratum de Gentilium precationibus in hoc Loco, in Salomonis ⁴ ad Deum O. M. oratione (si primi & secundi Templi parilem admittant heic rationem) uti & illud Josephi ⁵ de Alexandro Magno; ἀναστὰς ἔστη πρὸ ἱεροῦ καὶ μὲν τῷ Θεῷ ἀσπενδὸν ἐποίησεν in *Templum immolavit Deo*, quod de Zorobabeliano dictum. Nimirum ob Templi vicinitatem & singularem Loci Sanctitatem, porticus & spatia quæ fuere alia extra Intermulare Loca Montis, quæ ascendebatur ad Templum id est tota Castrorum Leviticorum (ut Spatium illud nuncupabant) area, Templi etiam nomine veniebat, quod plerunque tamen pro eo quod Intermulari interius erat tantùm sumebatur. Etiam Josepho ⁶ scimus, qui Herodianum describit, Primum Templum (id est ἱερόν) & Secundum memorari. Ad Frontem autem secundi, columnis inscriptum literis tum Græcis tum Latinis, μὴ δύναιτο ἀλλόφυλοι εἰσὶν εἰς τὸ ἱερόν παρὰ τὴν ἀρχὴν παλαιάν *Alienigenam seu Gentilem in Locum (illum) Sanctum transire non debere etiam secundum antiquam* ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς *sub interminatione pena Capitis*. Atque

¹ Maimonid. in comment. ad tit. Cellim cap. 1. d. ii.

² Levitic. 1. 7. 4. 1. 1. 1.

³ Maimonid. des halach. Maighe Korbanoth cap. 18.

* vide si Philonem lib. de Victimis & Joseph. lib. 3. cap. 10.

⁴ 1 Regum. 8. 42.

⁵ Orig. lib. 11. cap. 8.

⁶ Hist. lib. 6. cap. 14. gr. 6. Lat. & Origin. lib. 15. cap. 14. vide Constantini Imperator ad tit. Middoth cap. 2. sic. 3. pag. 44 & 45. 150

tum, unde & existimabant ipsum ei in Templi interiora comitem

¹ *Alf. Apof. 21. 28.* fuisse, inculant quòd Gentiles *induxit² in Templum & violavit*

Sanctum Locum istum. Templi verò Hierosolymitani nomine (quod בית דומנו דמיני, & domum Sanctam & domum E-
leusam vocitant Ebræi) intelligi subinde non modò sanctiorem
illam structuram quod vulgò Templum dicitur, verum etiam vicina,

sed in Monte continentia, quæ diximus Spatia, inque eis tum
Porticus tum Loca qualiacumque hypæthra, absonum magis non
est quàm Pomærium & suburbana ædificia & vicos Urbis Ro-
mæ³, subinde etiam aliarum, nomine, vicinas etiam Ecclesiis

Christianis domus⁴, hortulos, areas, nomine interdum Ecclesiæ
parilique Jure insuper hortum Domus legatæ nomine contine-
ri. Si Testator, inquit Papiuanus⁵,

*hortum domus causâ com-
paravit ut ameniorem domum & salubriorem possideret, aditumque
in eum per domum habuit, & ædium hortus additamentum fuit,
domus legato continebitur.* Et de civilibus Urbis oppidive finibus,

vide quæ inferius⁶ occurrunt, ubi de Itinere Sabbatico obiter agi-
tur. Etiam apud Gentiles nonnulli Templum nuncupabunt non solum
quod potest claudî, verum etiam quod palis aut hastis aut aliqum
tali re & lineis aut loris aut simili re septum est: quod cefatum

est. Scilicet cujus fines sive ab Augure sive à Pontifice effati sunt.
Verba sunt Servii Honorati⁷ ad Virgilium. Et Tempa tam sub-
dialia & arboribus finita quàm testâ & muris inclusa veteribus

fuisse scimus ex Varrone⁸; Vitruvius⁹; aliis. Quam verò aliter
peculiare fuerit Judæorum immolationibus, nec Gentilium per-
missum, Templum Hierosolymitanum, ita vulgò id est strictiori

sensu nuncupatum, rectè innuit Otto Episcopus Frisingensis, ubi
de Pompeio, *Inter alia Orientis regna,* inquit¹⁰, *Hierusalem ve-
nientis, captâ civitate, Templum quo solt populo Dei immolare li-
cuit, oblatæ hostiis polluit:* Sed quod de polluto ex hostiis à Pom-
peio oblatæ Templo habet (ut obiter id adnotem) hallucinatio

est. Id quidem est verum, apud Zenaram legi imperasse populo
Pompeium purgare Templum & Jæq; reliquias & ritè sacrificare;
atque apud Cedrenum, *Es Jovias hæretiq; sacrificia peragere;* etiam

ad Sancta Sanctorum autè accessisse, non ut veneratorem, sed ut
profanatorem (quod ait D. Augustinus¹¹) atque ita sanè Templum
polluisse. Et ex ejusmodi sive Græcorum quos memoravimus sive

aliorum verbis, forte illud suum, indiligentiùs advertens, sumpsit
Otto

¹ *Id. ad l. 2.
D. rii. de
Verb. signifi-
catione, &
Virginias
Fortis, de Ju-
re urve Ur-
bis condenda
lib. 2. cap. 1.
5. 23.*

² *Id. C. de his
quis ad Eccle-
siam conf. co-
muni. Fobetan.
12. cap. 10. c.
37. emf. 17. q.
4. Farnes
Gambacurtis
de Immunitate
Eccles. lib.
4. cap. 1. 5. 13.*

³ *Id. Prædi-
i. D. de Leg-
is 3. Capito-
le Servius.
Præd. Præd.
cap. 76.*

⁴ *Id. Cap. 9.*

⁵ *Id. In A. A. 4.
& vide Iosf.
Scaliger in
Festum, verb.
Minus.*

⁶ *De Lingua
Læ. lib. 6.*

⁷ *lib. 1. cap. 2.
&c.*

⁸ *Chronic. lib.
1. cap. 46.*

⁹ *De Civit.
Dei lib. 18.
cap. 47.*

latra pro eodem Magistris sumuntur. Cuthæi autem & Gentiles, tametsi diversas ob rationes; hac in re æquiparabantur. Judæorum enim & Cuthæorum seu Samaritanorum odium mutuum nemini non est notissimum. Et Maimonides¹ hinc edoctus הניח inquit, אין מקבלין מן הגוים שום דבר *si Gentiles offerrent dimidios ficos, ab eis accipiendi non erant.* Ita etiam Auctor *Sepher siphra*^m; alii. Parilem ob rationem nec Decimas aut Primitias aut aliaⁿ ejusmodi accipiebant Sacerdotes à Profelyto Domicilii seu Gentili qui agrù in ditione Israelitica qualicumque conduceret. Neque si proventus agrù à Profelyto Domicilii emerat Israelita, ex jure aiunt solvisse hunc Decimas ac cetera que Decimarum comites, nisi emisset, aut antequam à fundo separarentur, aut saltem טעמך מלאכתך *antequam perficeretur opera que in eis impendenda erat rustica,* veluti colligendo, ligando, insolando. Præstationes enim ejusmodi sacras ad Judæos tantù, non ad Gentiles inter ipsos degentes attinere volebant. Quod verò ad Gentilium Hierosolymis Vota & Oblationes Spontaneas alias, præter Holocausta (de quibus jam dictum est) spectat; tametsi oblatum à Gentili animal in Sacrificium Pacificum, non hujus sacrificii, ut ostensum est, sed Holocausti ritu consumendum erat (quippe utranque igni, licet diversimodè, devovebatur) nihilominus si votù aliud susciperet Gentilis, seu quid aliquod offerret, aut simpliciter tantùm atque expressim Deo id fieri debebat, aut ita ad rationem & morem Ebraicum expressim referri ut inde sciretur simplicem, quæ apud Ebræos etiam erat in usu, votendi offerrendive in sacros usus formulam eum velle imitari, non autem aliquam ritibus Ebræis peculiaribus immistam. Et ex Gentilium ejusmodi tantùm Votis ac Oblationibus augebatur inde ararium sacrum quod in sacrificia ac ministeria sacra atque opera publica erogabatur. Ita tamen ut nec aliquid sic acceptum sive Templi sive Urbis sanctæ refectioni impendi vellent. Quam exceptionem sub Templo secundo natam non est quod non existimemus, uti etiam ex sumptibus^o à Cyro Rege Templi ejusdem straturæ acceptis licet elicere. Post exceptionem autem illam natam, Gentilis & Votum & Spontaneam Oblationem, sive Templo sive Urbi reficiendæ, planè respuebant. Maimonides^p; הענין שכל ודמיון *הכלל שחזקו לברך ודמיון הכלל ללשכה שחזקה במקדש מוכרח לקדש ברך הברכה* *גם שאמר דמי עלי או דמי מלתי עלי* נותן

^o Ezra 6. 4

^p Halach. E-rakin We-charmitcap. 1. & Middoth Alotim cap. 8. vide Gemar. H. ierolymita: ad tit. Sikkha esp. 1. fol. 46. Col. 2. Misn. & Gemar. B. b. i. ad tit. E-rakin cap. 1. fol. 51. & 6.

נותן כפי נדרו ואינו נופל ללכתו שאין מקבלן מן הגוים נדבה או נדר לחוק ארץ זרקה הברית או בוק ירושלם שני' לנ' לנס' ולנו לבנור' ביר' וי' ונאמר ולכם אין חלק בדקה חובתן בירושלם ובה ועשה בתן יבדוק הגו' על דעתו כי נדר אם נדר על דעת ישראל יוצאנה ביר' ון במה שיראה להם חוק מבוק *Eliminationes universæ & pretia* (ab Israelitis scilicet præstita, juxta legem ea de re sacram ⁹) in Templi refectionem obfignata conjiciebantur in conclave quod erat in Templo eis, que erant reficiendo Templo sancta, proprium. At verò si Gentilis sive sui ipsius sive alterius Pretium voverat, solvebat quidem quantum voverat. Id autem in conclave illud nunquam conjiciebatur. Quoniam à Gentilibus accipienda non erant sive Vota sive Oblationes Spontaneæ aut in Templi, aut in Urbis sancta refectione, juxta id quod dicitur, non est vobis, sed nobis edificare Templum &c. atque item illud, & vobis non est pars & justitia (vocabulum idem significat insuper Eleemosynam) & memoria in Jerusalem. Ad hunc autem modum cum Votis & Spontaneis Gentilium Oblationibus agi solitum. Querebant à Gentili, quo animo aut ratione Votum suscepisset? si responderat id se fecisse juxta rationem Ebraicam (id est modo ac ratione qua simplicia suscipere solebant vota Ebræi, non peculiari aliquo ipsis ritu) erogabat, quod sic præstitum est, Syndrium (Magnum) idque pro suo arbitrio, ita tamen ut nihil inde in Templi refectionem Urbisve impenderetur. Quod si responderat tantum se Deo vovisse, in ararium conjiciebatur. Hactenus ille ad Talmudicorum veterum mentem. Iam demùm ex testimoniis hisce liquet, nullum sive animal sive munus aliud sacrum (veluti Fruges; Pecuniam aut Utensilia) recipiendum fuisse velut Sacrificium aut Oblationem Gentilis seu Profelyti Domiciliæ præter id quod Sponte seu Voto Simplici, non omninò ritibus moribusve Ebræis peculiaribus commisso, offerebatur. Nec animal altari offerendum illius nomine alio ritu quàm eo qui Holocausto Simplici sine Libaminibus, Manûs Impositione aliisve sacrificandi ritibus quos habebant sibi ipsi proprios, competebat.

Levii. 27.

Levii 4.3.

Nehemia 3. 20.

CAP. V.

Testimonia de Fectorum Observatione Profelytis domiciliu seu Gentilibus in ditone Israëlitica interdicit omnimodâ; necumque sacræ suis Tempora aliâs promiscuè eis permiffa fuerint. Talmudicorum item de Legis Mosaicæ observatione eis ibi vetitâ, Sententiæ.

Quod ad Tempora sacrorum attinet promiscuè, ut diximus, Profelytis domiciliu permiffa, id ex testimoniis quæ ea de re habent, ita intereà (ut monuimus antè) intelligendum, ut, nec Festi dies in ditone Israëlitica ipsis permiffi sint ulli, nec, puto Horarum illarum ex more Ebraico Precibus præstitutarum observatio, factem publicæ. Par enim videtur hæc ratio Horarum & Dierum ex eo quod de Festis juxta Talmudicorum veterum¹ mentem docet Maimonides.

¹ Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 58^b.
² Halach. Me-lakime cap. 10.
³ vide f. Iosephum Abū in Spher I-karim part. 3. cap. 19.

Sic enim ille²; **אין ששברין אפילו ביום שמיטת החרוב**; **אין עשן סנדק עשאו לעצמו כמו שנה ויב מיחן ואין ז'ר' אמן עשה סנדק לעצמו** si Gentilis (in ditone Israëlitica) *Sabbatum celebrat, licet id fecisset in diebus profectis, si velut sibi Sabbatum id haberet, etiam mortem merebatur. Quod pariter dicendum si festivitatem sibi (ibi) præstituerat aliquam aliam.* Nimirum gravissimè ex Jure Interveniente puniendus. Et demum summa erat, ut extra limites sui seu Noachidarum Juris Sacra illi nulla permitterentur. Idem Maimonides; **כללו של דבר אין בנין אמתן לתוש רה ולעשרה** כלאו לעצמן סנדקן אלה או ידה נר צדק הקנה כל המצור *summa est; non sinebant Gentiles (in ditone Ebraica) novum quid moribus suis adjicere sibi præcepta aliâs facere. Sed eorū quisque aut Profelytus Justitiæ fieri debuit atque universa Legis observationi nomen dare, aut suâ in Lege manere, nec augendo eam nec minuendo.* Et paulò antè נה ששקן בתורה ויב מיחן אלה יעסק אלה בשבע מצור שלהן *Gentilis qui Legem (Mosaicam) observaret, reus erat mortis; quippe cui tantum observanda erant Septem Præcepta Noachidarum seu omnium hominum Communia.* Id quod sumitur è Ge-

² Adit. Sanhedrin Cap. 7. fol. 59^b.

מארא בבלוניה³ ubi legimus, **נה ששקן בתורה ויב מיחן אלה יעסק אלה בשבע מצור שלהן** *Gentilis qui Legem (Mosaicam) observaret reus erat mortis* (quod de Profelyto domiciliu aut Gentili in ditone Israëlitica dici mani-

anlmadveſtione Scaligeriana in illum Egeſſippi locum, *De Gentilibus*, inquit, *absurdum eſt negare illos cum aliis temporibus æ*
Ad Epi- phan. Harf. 78. ſeu Anti- dicomarianit. pag. 993. & vide Petrum Halloix in ſu- ſtra Ecclieſ. Orient. Scrip- tura, ad cap. 3. vita Egeſſippi pag. 726.
Judeorum ſolemnibus, tum Axymouum diebus, quod Feſtum longe a- pud Judeos celeberrimum fuit, Hieroſolyma confluxiſſe. Ad quam rem locum illum D. Joannis etiam trahit, & Egeſſippum defendit. Et quis non videt *propter Feſtum convenire* id ſatis ibi denotare quod eſt, ſolemnibus quidem Ebraicis, in Urbe, ut Peregrinos, intereſſe, nec ramen Celebrationis Feſti rituumque qui planè Gentilibus illiciti, participes fieri. De eo verò quod obiret, in jam citatis, de Sabbati id eſt diei in dierum à rerum Conditu periodis Septimi Obſervatione, veluti Judæis ſolùm propriâ, occurrit, dili- gentiùs ac fuſiùs infrâ^c videbimus.

Cap. 9. & c.

CAP. VI.

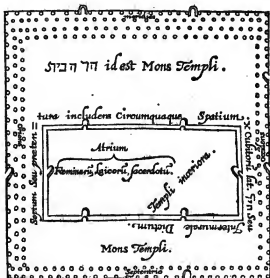
De Locis tum Interdictis tum Permiſſis Divino Gentilium Cultu^h
 Hieroſolymis, *Teſtimonia Ebraorū. Templum ſubinde pro Mon- ris Templi extra eam, qua vulgò pro ipſo Templo ſolùm ſumit- tur, ſtruſuram, ſpatiis intelligitur.* Ibi *Gentilium Cultu^h Locus.* Atrium Gentium. *Doſtorum Virorum* è Chriſtianiſ, *de Gentilium Hieroſolymie Cultu ſuffragia.* *De Gentilium Holocaustis, etiam poſt Templi excidium, Talmudicorum ſententia.*

Equitur ut Teſtimonia de Locis quæ Proſelytis Domi- cilii ſeu Gentilibus ſive ad Preces ſolenniùs eſſunden- das Adorationeſque ſive ad Hoſtias offerendas in Tem- plo, ſeu juxta illud, Permiſſa Inerredictave, videamus. Ar- cebantur illi, in Templo ſaltem; Herodiano (quod Zorobabelianū plerunque imirabatur, uti & hoc Salomonicum) non ſolùm à Sacerdotum Atrio, uti & alii Iſraelitæ Laici, eoque quod Iſraelitiſ Laicis &, qui ipſorum Jure paritèr fermè in ceteris fruebantur, Proſelytiſ Juſtitie, tertioque quod Muſieribus proprium erat, ve- rùm etiam ab ipſo Intermurali quod *ἱερὸν* nuncupant; loco ſcilicet latudinis decem cubitorum qui muros Templi vulgò & ſignan- tiùs diſtū præcingebat. Adeò ut nec inra cum Precari aut Hoſti- aſ ſive Immolare ſive popiſ aut Sacerdotibus in Holocausta offer- re Gentili ſas eſſet; ſed tantùm in Monte Templi (Monte ſcilicet Moriah) ſeu ſpatiis ac porticibus exterioribus, quibus etiam uti & ipſi Monri, Templi nomen ſubinde tributum. Rem oſtendit
 ichnographia

ichnographia quam ob oculos ponimus. Talmudici de diversis Sanctitatis gradibus in locis de quibus nunc loquimur agētes aiunt⁸, דר דביר מקדש מן העיר שאין זבין ועיר גורר וולורר נכנסים לטמא חוץ מקדש ממנו שאין נזים וטמא מת מן מקדש נזים עורר נזים מקדש ממנו וזו *Mons Templi* (qualiscunque scilicet pars ejus inferior, seu Intermulari exterior) *sanctior est Vrbe* (quæ Sanctior habita quàm aliæ Terræ Sanctæ regiones) *quoniam in eum non admittebantur sive viri sive Fumina Semine profusio laborantes, nec menstrua patientes nec*

⁸ *Mifna eil;*
Celim cap. 1.
& Maimonides halach;
Bith habechira cap. 7;

puerpera (nondum ritè lustrata.) *Intermulari Sanctum est Montè* (partibus ejus exterioribus) *quia intra illud non admittebatur Gentiles aut qui cadaveris causa immundi erant. Atrium Mulierum Intermulari Sanctum erat &c.* quemadmodum & Israelitarum Laicorum atrium eo quod Mulierum erat, & Sacerdotum eo quod Laicorum, ut ibi sequitur. Et tamen immundos alios pariter habebant Gentiles atque eos qui feminis aut sanguinis profusio immundi erant (ut ante^h monitum est) nihilominus hac in re immunditiam ipsorum ei quæ erat eorum qui cadaveris tacti cau-

⁸ *ib. 2. cap. 5.*
pag. 180.

que ita quod in Monte exterius erat pariter Templum habebatur, in quod Gentilibus aditus licitus. Alibi que idem Josephus de Templo verba faciens, *quatuor*, inquit^p, *porticus habuit in Circulo, & harum singula propriam secundum Legem habuere custodiam. In exteriorem itaque ingredi Licentia fuit omnibus, etiam alienis. Mulieres tantummodo menstruatae transire prohibebantur*, quibus ex Talmude vides superius conjungi alios qui juris parilis. Quod de porticu Montis Templi intermulari exteriori capiendum. Intelligunt heic viri docti nonnulli^q Templi nomen in Evangelio interdum pro Porticibus aut Locis intermulari exterioribus Hinc etiam ritè capiendus Locus ubi festis diebus celebrioribus cohortes Romanæ Stationes habebant ad Custodiã. Cohibituræ scilicet inmultu si quis forte existeret. Qua de **R** vide Josephu^r. Si quis de situ horum Locoru^m in Monte Templi plura velit, præter Josephum scriptoresque ad libros Regum obvios, & qui de tota Templi fabrica diligentius scripsere, Christianos, veluti Bedam, Arlam Monsanum^f, Franciscum Riberam, Adrichomium, Sebastianum Barradium^g, J. Baptistam Villalpandum, Joannem de Pineda^h, Ludovicum Capellumⁱ, adeat Moses illos Maimonidem^j & Cotzensem^k & Tractatum Talmudicum *Middoth* seu de Mensuris Templi qui à V. Cl. Constantino L'Empercur Latino pridem versus est: ubi habetur etiam Templi sciagraphia Talmudica affabrè delineata. Eam verò compara cum illa quæ Ebræi ipsi conjunctim interdum exhibent cum Tractatu illo; qualem vides ad calcem ejusdem in *Misnatoth* Pragæ olim editis simul cum Commentariis R.R. Obadiæ Bartenorij & Jom Tob. Locus etiam in quem patebat Gentilibus in Montis Templi, Sacrorum causa, aditus, Atrium Gentium non rarò dicitur, quod & ^l non semel in Federe Novo *Porticus Salomonis* ut volunt aliqui, nuncupatur. De Atrio illo vides Adrichomium^b. Et de eo fusissimè disputant J. Baptista Villalpandus^c & Joannes de Pineda^d, eoque nomine fuisse Atrium tam in Salomonico quàm in Zorobabeliano atque Herodiano Templo multis pertendunt. Huc attinent loca aliquot S. Scripturæ^e de Gentilibus Templo, sed non aliter atque dictum est, arcendis. Et Hierosolymitanum D. Paulum, cum viderant Trophimum Ephesium familiariùs ab eo in Urbe habi-

Q. 2

tum quest. 21. L. 2

com Burgens. ad S. Matth. 21. 12. Sebastianum Barradium Comment. in Concord. Evangelic. Tom. 2. lib. 3. cap. 29. I. Maldouanum De Joann. 12. 20. ^l Ezechiel. cap. 44. 7. & c.

^r Contra Apim. lib. 2.^q vide Constantinum L'Empercur lo. co citato & c.^q Orig. lib. 20. cap. 4. & 7.^q In Apparatu; in Libano.^q Comm. in concordia Evangelic. Tom. 2. lib. 3.^q De Rebus Salomonis lib. 5. cap. 5. 10.^q In Compendio Hist. Judaica sub titulo Historia Apostolica.^q Halach. Bih habebat chira cap. 6. & Supp.^q Præcept. Affirmat. 163.^q Alibi. A. pop. 3. 11. & 5. 12.^q Theatr. Teriv. S. 11. pag. 162.^q Explor. in Ezechiel. Tom. 2. part. 2. lib. 1. cap. 9. & lib. 3. cap. 91. 14. & 27. & lib. 5. disp. 4. cap. 60.^q De Rebus Salomonis lib. 5. cap. 5. 5. 19. vide si Abulens. ad 3. Regum cap. 6.

tum quest. 21. L. 2

tum, unde & existimabant ipsum ei in Templi interiora comitem fuisse, incusant quòd Gentiles induxit in Templum & violavit sanctum Locum istum. Templi verò Hierosolymitani nomine (quod $\Gamma\iota\upsilon$ Dorsum Domini, & domum sanctam & domum Elefantem vocitant Ebraei) intelligi subinde non modò sanctiorem illam structuram quod vulgò Templum dicitur, verum etiam vicina, sed in Monte continentis, quæ diximus Spatia, inque eis tum Porticus tum Loca quacumque hypæthra, absonum magis non est quàm Pomærium & suburbana ædificia & vicos Urbis Romæ^h, subinde etiam altorum, nomine, vicinas etiam Ecclesiis Christianis domusⁱ, hortulos, areas, nomine interdum Ecclesie parilique Jure insuper hortum Domus legatæ nomine contingeri. Si Testator, inquit Papiniannsⁱ, hortum domus causâ comparavit ut amariorem domum & salubriorem possideret, aditumque in eum per domum habuit, & ædium hortum additamentum fuit, domus legato continebitur. Et de civilibus Urbis oppidive finibus, vide quæ inferiùs^k occurrunt, ubi de Itinere Sabbatico obiter agitur. Etiam apud Gentiles nonnulli Templum nuncupabãt non solum quod potest claudì, verum etiam quod palis aut hastis aut aliqum tali re & lineis aut loris aut simili re septum est: quod cefatum est. Scilicet cujus fines sive ab Augure sive à Pontifice effati sunt. Verba sunt Servii Honorati^l ad Virgilium. Et Tempa tam subdialia & arboribus finita quàm tectâ & muris inclusa veteribus fuisse scimus ex Varrone^m; Vitruviusⁿ; aliis. Quàm verò aliter peculiare fuerit Judæorum immolationibus, nec Gentilium permissum, Templum Hierosolymitanum, ita vulgò id est strictiori sensu nuncupatum, rectè innuit Otto Episcopus Frisingensis, ubi de Pompeio, Inter alia Orientis regna, inquit^o, Hierusalem veniens, captâ civitate, Templum quo solù populo Dei immolare licuit, oblatis hostiis polluit. Sed quod de polluto ex hostiis à Pompeio oblatiis Templo habet (ut obiter id adnotem) hallucinatio est. Id quidem est verum, apud Zonaram legi imperasse populo Pompeium purgare Templum & Jædâ violatas & ritè sacrificare, atque apud Cedrenum, Cæcivitas Hierosolymitana sacrificia peragere; etiam ad Sancta Sanctorum antè accessisse, non ut veneratorem, sed ut profanatorem (quod ait D. Augustinus^p) atque ita sanè Templum polloiffic. Et ex ejusmodi sive Græcorum quos memoravimus sive aliorum verbis, fortè illud suum, indiligentiùs advertens, sumpsit

Otto

^h Dd. ad l. 2.
ⁱ D. iij. de
 Verbi significacione, &
 Virginitatis
 Fortis, de In-
 re nova Ur-
 bis condenda
 lib. 2. cap. 1.
 §. 33.

^k l. 3. C. de his
 qui ad Eccle-
 siam conf. co-
 mit. Tobetan.
 §. 2. cap. 10. c.
 35. conf. 17. q.
 4. Petrus
 Gambacurti
 de Immunitate
 Eccles. lib.
 4. cap. 1. §. 13.

^l l. 1. Præd.
^m D. de Legor
 §. 3. Capita
 de Servitut.
 Urban. Præd.
 cap. 76.

ⁿ Cap. 9.

^o In Æneid. 4.
 & vide Jos.
 Scaliger in
 Festum, verb.
 Minerva.

^p De Lingua
 Lat. lib. 6.

^q lib. 1. cap. 2.
 &c.

^r Chronic. lib.
 3. cap. 46.

^s De Civit.
 Dei lib. 18.
 cap. 45.

Otto ille. Nam hostiis cum Templum polluisse nemo vetustiorum dixit. Hujusce rei autor vetustissimus est Josephus, cujus mens proculdubio, tametsi non verba, in scriptoribus illis. Josephi verba sunt. ⁹ *Postero die post excidium purgare Templum aditus* ⁹ *justit* ⁹ *ut dicitur in libro Iudae. & sacrificia qua ritu solenni erant peragenda peragere, seu solennia sacra celebrare ut vertit Rufinus, seu celebrare assueti sacrificia ut Egesippus. Scilicet intermissum aliquantulum jure sacrificium ritè jusit instaurari juxta morem patrum, non devotione supplicis (ut verba sunt D. Augustini de referato ab eo Templo) sed jure victoriae. Itaque non hostias obtulit ille, sed ut suas non intermitterent Ebraei imperavit victor. Jam dictis lucem aliquantulum prabet, mutuoque accipit illud Taciti ^{*}; *Templum Hierosolytanum intimis clausum. Ad fores, tantum Judaeo aditus; limine, praeter sacerdotes, arcebantur.* Placet Lipsio *Templum intimum seu potius interius, nec immeritè.* Nam quid *intimis clausum*? Quae introitu in Sacerdotum atrium interiora fuere, Templum Interius vocare videtur. Nam ad fores ejusdem, Judaeo tantum aditus, per atrium scilicet in quod alienigenae neutiquam admissi, sed tantum Judaei. De Gentilium autem Precibus, Adorationibus, Oblationibus, & Votis quae diximus in Templo Hierosolymitano seu Monte Templi, juxta jam ostensa, praeter Scriptores Christianos numerosos illos qui de Atrio Gentium obiter loquuntur, expressim etiam alii à Talmudicis edoceri iique gravissimi summiq[ue] nominis. Josephus Scaliger ¹; *Gentiles sanè adorabant, immolabant, vota solvebant & suscipiebant in Templo Hierosolymitano. Quin & Hugo Grotius* ²; *inter ipsos Hebraeos vixerunt semper aliqui externi homines* ³ *אֲרָמִים & אֲשֻׁרָאִים & אֲכַדָּאִים* ⁴ *Hebraicè אֲרָמִים אֲשֻׁרָאִים אֲכַדָּאִים pii ex Gentilibus, ut legitur titulo Talmudico de Rege. Talis qui est in lege* ⁵ *dicitur נָבִי נָבִי בְּן נָבִי & אֲשֻׁרָאִים נָבִי נָבִי Chaldaei dixit incolam in-circumcisum. Hi, ut narrant ipsi Hebraeorum Magistri, Leges Adamo & Noe datas servare tenebantur, abstinere ab idolis & sanguine & aliis quae infra suo loco memorabuntur, at non item proprias leges Israelitarum. Itaque cum Israelitis non liceret vesci carne Bestiae quae fato suo periisset, peregrinè tamen inter ipsos adventibus id licebat. Nisi quibusdam legibus specialitè expressum est, ut incola iis non minus quàm indigena teneantur. Extraneis etiam qui aliunde advenirent, neque institutis Ebraicis subjecerentur,**

⁹ Habes for. lib. 2. cap. 5.

^{*} De Civ. Dei, lib. 18. cap. 45.

^{*} Hist. 5.

¹ Animad. ref. in Eusebium mem. 2077. pag. 178.

² De Jure Belli ac Pacis lib. 1. cap. 1. § 16.

³ vide D.

⁴ Gen. 15.

⁵ 22. Ab. A. post. 10. 2.

⁶ 17. 4.

⁷ Levit. 22.

⁸ 25. & 25. & 47.

⁹ Dom. 14. 21.

^a vide Regum 8.41. 2.
Maccab. 3.
35. D. Iosum.
12. 20. AB.
Apost. 8. 27.
^b Concil. Carthag. 4. cap.
84. Dist. 1.
de Consecrat.
cap. 67.

tar, in Templo Hierosolymitano licuit^a Deum adorare, & vittimas offerre, stantibus tamen in Loco peculiari ac separato à statione Israelitarum. Sic vir præstantissimus. Simile ferè reperitur in Ecclesiæ Christianæ veteris moribus. In Templum admittendi erant^a & Gentiles & Judæi, sed usque ad missam Catechumenorum tantum. Quæ verò sunt hæcenus dicta ad secula pertinent quibus florere, saltem excise non sunt, Hierosolymis res Ebræorum. Seculis autem quæ inde secuta sunt, id est post dirutum Templum, pristinam Loci sanctitatem ita aiunt retineri, ut ad sacrificia peragenda maneat ipsis etiamnùm ea peculiaris, nec extra atrium seu atrii juxta superiorem delineationem spatia regulariter fas sit ipsis immolare aut offerre. At de Gentilibus ad-

^b Maimonides halach.
Maighshe
Korbanoth
cap. 19. & halach.
Bith ha-bechira cap.
6.

judicium^b הַגִּיבִים מִחוּץ לְהַקְרִיב עֹלֹתָי לִסְס נָכַל מִקֹּדֶם הַיְהוָה כִּי־קָרַב בְּנֵמָה שִׁבְנוּ וְאָמְרוּ לִסְיֵעַן וְלַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתָיו שֶׁהָיוּ נֹאֲדָר עָלֵינוּ לְהַקְרִיב בְּזַעַף וּמִחוּץ לְהַיְהוּדָה לֹא־הָיָה לָמֹרֶת הַיָּאָד וְיִקְרְבוּ הַגִּיבִים לִסְס חֹמֶר בְּרַחַק הַיְהוָה *Gentilibus licet Holocausta offerre Domino quocunque locorum* (neque enim post excidium Templi adeoque Reipublicæ Israeliticæ, Jura ipsis Ebræisque Interveniencia quibus altaria intra ditionem Israeliticam sibi erigere prohibebantur, vim retinere potuerunt ullam; & extra ditionem illam, nunquam non fuisse eis fas holocausta offerre existimabant) *modo aram sibi extruant. Sed nobis nefas est illis opem præstare aut procuratores agere. Quoniam nimirum vetitum est nobis offerre extra Atrium. At verò fas est nobis indicare illis & docere quomodo offerre debeant Domino Deo Benedicito.* Et in Gemara Babylonia postquam de liberiori illo Holocaustorum vero Numini ante legem Mosaicam offerendorum more verba sunt, subjicitur^c הַיְהוָה

^c Ad in Zebachim cap.
14. fol. 115. b.

Etiã & nunc Tempore Gentilibus eo uti fas est.

CAP. VII.

De Sententia Christianorum aliquot Scriptorum; Res ipsas, velut animalia, à Gentili seu Incircumciso in sacrificia rite non oblatas Hierosolymis, sed tantum earum pretia. Lex sacra quæ nihilur sententia illa. Magistrorum interpretatio. Alia ex Scriptoribus Christianis circa antè ostensa.

Ut quidem in Scriptoribus Christianis qui negent Sacrificia ipsa offerenda, à Gentilibus ulla accipi debuisse, sed tantum Pecuniam aut Pretium rerum, unde Sacrificia coëmerentur. Et sanè solenne satis erat ip-

sis Ebraeis pecuniam^d offerre pro singulis quibus tenebantur sacrificiorum Oblationumque generibus, quæ in arculis (harum numerus erat tredecim) reposita à Sacerdotibus in sacrificium ipsum, seu id quod præstituta specie præstandum erat, rite erogabatur. Sed Nicolaus Lyranus, etiam ex Judæis, de alienigena qui, ut ipse ait, non erat Judæus natione nec conversus ad Judæismum, à talibus, inquit^e, non debebat accipi aliquid offerendum in altari. Poterat tamen accipi pecunia vel alia dona ex quorum pretio emerentur illa que essent offerenda. Et hoc modo dicitur quod Selencus Asia Rex ex sumptibus suis præstabat ea que pertinebant ad sacrificia. Alii hujus sententiæ sunt sequaces, in eam interim ducti interpretatione legis sacræ diversa nimis ab ea quam amplectuntur Magistri. Lex est subjuncta eis que de vic-

timis tantum immaculatis offerendis late sunt, hujusmodi וְכֹל עֹלֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵבָרֶכְתִּי וְלֵבָרֶכְתִּי וְלֵבָרֶכְתִּי

Nec de manu filii alienigena

seu Gentilis (seu à Gentili) offeretis Panem Deo vestro ex omnibus

illis (vulgata ibi habet & quicquid aliud dare voluerit) quia

corruptio eorum est in eis. Macula est in eis. Non accepta erunt

vobis; seu, ut vulgata, non suscipietis ea. Pro eo quod est heic

Panem, substituunt Chaldæi קֹרְבָנִים Oblationem, uti & Judæi

Mauritanenses aliique in versionibus Orientalibus. Et Hellenis-

tæ ibi ἡ προσφορὰ δὲ οὐκ ἐστὶν προσφορὰ μuneris. Et de Carnibus

aliisque ita sacrificium ipsum oblatas accipiunt locum illi scripto-

res item Christiani. Ad Oblationes aurem seu Victimam ibi memo-

ratas omnes, legem actiuere volunt Magistri. Sed ita scilicet

ut sensus sit, isque à majoribus acceptus, Oblationes spontaneas

seu

^d *Adista rit. Sikkim cap. 1. & 2. & Mai. monides ha-leb. Sikkim 47.2.*

^e *Ad Levitic. 22.20.11.*

^f *Levitic. 22. 25.*

^g *Abuleus in Levitic. 22. quæst. 22. Geseanus, Cornelius à Lapide, Jo. Lorinus, &c.*

^b Comm. 18.

seu vota Gentilium (juxta jam superius dicta, quæ etiam paulò antè ^b ibi lectis de Oblationibus & Votis tam Gentilium quàm Israelitarum nituntur) admittenda quidem esse, nec oblationum seu sacrificiorum genera alia. Sic tamen ut nec omnimoda ab ipsis jumenta aut pecora suis alibi sacrificiis satis idonea, in sacrificium eorum spontaneum Sacerdotibus Hierosolymitanis acciperentur, quod ut fieret fortè morum suorum tenaces sequacefque Gentiles instarent. Sed planè respuenda esse quæ per manus Gentilis, seu ex more Gentilium ab eo, citra rationem macularum & defectuum ibi præscriptam, offerrentur. Quia scilicet Corruptio ac Defectus seu Vitium tam in eis, pro vetito ex sacra lege, quàm in sacrificiis Israelitarum erat habendum. Expressim ibi ad veterum mentem Salomon Jarchius נבחר קרבן נד כחן להקריב לו בעל כרחו *attulerat Oblationem seu victimam, ut Sacerdos tam Deo O. M. offerret, non offerendum erat animal vitiosum.* At וְכֹהֵן, inquit, חַטֹּאת קִבְּלוּ מִכֶּם לְכָךְ נִבְחַר לַמַּעֲלָה אִישׁ אִישׁ לְרִבְרוֹתָם וְהַטֹּת וְהַחֲבִיטִים שֶׁנִּשְׁחָטוּ מִיָּדָם וְנִבְחַרְתֶּם כִּשְׂרָאֵל *victimam seu oblationem vitio carentem accipietis ab eis. Cum etiam supra dicatur, quisquis seu omnis homo, ut ita etiam cõtinerentur Gentiles, quorum Vota & Oblationes spontanea habebantur velut Israelitarum.* Sic Maimonides de victimis vitiosis quas Sacerdos offerre ex lege sacra nõ debuit, verba faciens וְלֹא ¹ inquit נבחר ישראל *קרבנו* אלא זה אף קרבנו הגויים אם הקריבן והם בעלי טומא ליקח

¹ Halach. Iſuri Mizabach. cap. 1. & vide num. 7. in fronte Halach.

² Moses Munkazi Præcept. Negativ. 314. Abarbanel in Pirush Toræ fol. 260. col. 4.

³ Abulenſis in Levitic. 22. quæſt. 22. & 23. Cajetanus, Io. Lervinus, Cornelius a Lapide & c.

Nec solum id de sacrificiis Israelitarum est intelligendum, verum etiam de eis quæ à Gentilibus offerrebantur. Nimirum si cum vitiosa essent, ea offerret Sacerdos, is flagris puniebatur. Nam & lex ait, nec de manu filii alienigena offeretis Panem &c. Tantundem alii dum legem hanc sacram ita breviter in Præceptorum recensione exhibent; ut non offeratur animal seu victima vitiosa, ne quidem etiam à Gentili in sacrificium adducatur. Sed legem illam capit Lyranus aliique ¹ Christiani non pauci de eo quod est, Victimam seu oblationem aliquam ipsam neutiquam à Gentili offerendam, sed duntaxat Pretium quo à Sacerdotibus coëmeretur victima seu Oblatio. Quin & Salomonem Jarchium expressim pluribus impugnat Lyranus. Et Abulenſis ibi, Pecunia cum accipiebatur non offerebatur Domino,

mino,

mins, quoniam non erat aliquid cremabile; sed de pecuniâ emebatur aliquid quod esset ad usus Sanctuarii. Hic autem solum dicitur; non accipiendum esse aliquid de manu Gentilium quod offeratur Domino, id est quod cremetur coram Domino vel ponatur super altare. Unde si aliquis Gentilis voluisset offerre panes ita ut illi cremarentur super altare, vel cederent in Jus Sacerdotum, aut vellet offerre aliquod animal ut immolaretur, non reciperent hoc Sacerdotes Judeorum, quia hoc immolandum erat per se, si tamen aliquis Gentilis daret panes aut animalia, non ut per se immolarentur aut offerrentur, sed ut venderentur & converterentur in pecunias applicandas ad usum Sanctuarii, reciperetur talis Oblatio, quoniam hoc solum prohibitum erat, scilicet id quod ipsi darent poni super Altare vel offerri Deo ita ut efficeretur sacram. Si autem Gentiles darent pecuniam vel aliquid aliud convertendum in pecunias, non efficiebantur ista sacra, sed postea ex eis emebantur alia que sacra essent, scilicet animalia vel panes. Directè autem non efficiebantur sacra que illi dabant. Quia postquam acciperentur pecunie data ab eis in Sanctuario, transibat in Jus Sanctuarii. Et ideo sive emerentur inde animalia ad Sacrificia faciendâ, sive ad aliquid alterum, non dicebatur tale Sacrificium vel talis res data à Gentili quia jam emebantur ista ad voluntatem Sacerdotum Ministrantium in Sanctuario. Et hoc sufficiebat ad hoc quod non acciperetur Sacrificium de manu Gentilium. Sic Tostatus ille quod & alibi^m pluribus sibi firmare videtur. Joannes Lorinus, alii, tantundem. Sed refragatur Magistrorum schola. Nec vim omninò in eos haber argumentum illud quod Lyranus assert & velut firmum admittit Abulensisⁿ, de Paschalibus ritibus cum Gentili non comunicandis. Quasi verò inde sequeretur multò minus ej permissum Templo, ut dictum est, Oblationes spontaneas offerre. Nam Peregrinus in Numeris^o ad Paschatis celebrationem admittendus planè Profelytus Justitiæ est. Et non solum, ex lege Sacra^p alia, Paschalibus ritibus, verum etiam omnibus aliis^q qui Ebrais proprii, arcebantur Gentiles necdum in Judaismum recepti, juxta Magistrorum placita jam antè ostensa. Non utique spontaneis Oblationibus aut Holocaustis Numen Hierosolymis colere vetiti. Quippe quæ in Cultum afferbantur simplicem, rituum Ebraicorum legumque Leviticarum ratione alia non habitâ quàm ut, juxta Jus illud à Numine datum utrisque Imperativam, vitio-

^m Ad i. Pa.
ralip. cap. 16,
quest. 29.

ⁿ Ad Levitic.
22. quest. 23.

^o Cap. 9. 14.
^p Exod. 12. 43.

^q Vide sit Abulensem ad D. Manbai, cap. 26. quest. 40. 41. &c.

¹ Hugo Cor-
dinalis ad Le-
vitic. 22.

² Jo. Brentius
ibidem ubi &
vide P. Fagi-
nus, Sch. Ad-
sterium, Ista-
rum Clericum
&c.

³ In Libano
pag. 13.

⁴ Misna de
Decima se-
cunda cap. 3.
parag. 11 &
Cant. in E-
zek. 42. 18.
Misn. iir.
פרכו
cap. 5. par. 11.
⁵ Conflantini,
L' Empireur
ad Cod. Mich-
doth pag. 186.

⁶ Beda Tim.
8. lib. De
Templo Salo-
mon. cap. 16.

⁷ Ad 3. Re-
gum cap. 6.

carerent. Quia nec desunt in Christianis qui Oblationem quidem pecunie seu aliis cujusvis rei in sacros qualescunque usus accipi à manu Gentilis ea lege prohiberi velint. Aliis¹ interea (præter superiori in capite citatos) id ipsum quod docent Magistri, de ipsis Oblationibus vitio carentibus etiam à manu Gentilis accipiendis, asserentibus. Christianorum autem alii, etiam in rebus Ebraicis versatissimi, interitus quàm Talmudiei admittunt in Templo Hierosolymitano Gentiles. Arias Montanus² etiam de Salomonico, *Posterioribus temporibus extra Israelis ac Fœminarum atrium aliud constructum fuit cui פרוסא hoc est profano est nomen sacrum, in quod Exteri, id est Gentes, quæ Israelis nomē non profiterentur, convenire ad orandum possent: & Israelitæ etiam qui Cereimoniali ritu puri non essent. Ad hoc atrium illæ pertinebant exedra, quarum situm paulò antè descripsimus partim in sacro partim in profano constituta. Habuit etiam suas porticus atrium hoc quibus vel imber vel ætus nimis vitari possent. Hujus atrii porta quæ Orientem respiciebat, infima dicebatur.* Citantur ab eo in margine etiam Talmudici³ aliquot velut hujus rei testes. Admissos quidem Gentiles in loca Intermurali exteriora (ut ostensum est) consentiunt Talmudici. Sed exedra illæ quæ partim in sacro, partim in profano ponebantur, fuere quæ partim atria Gentilibus planè Inaccessa & partim Intermurale (quod respectu atriorum quæ sanctiora erant, פרוסא seu profanum etiam est dictum⁴) occupabant. Unde, si verum dixerit Arias, intra Intermurale admissi Gentiles; quod Talmudicis planè refragatur. Nec loci ab eo citati ejusmodi quid omninò præstant. At singulare est quod apud Bedam aliosque aliquot habetur, ex Cassiodoro; *admissos in extremum atrium Gentiles & Judæos qui nuper venerant ex Gentibus usque ad sextum purificationis diem.* Hoc scilicet inter alia ex verusta Templi apud Cassiodorum figura⁵ affertur⁶. Et statim subjungit Beda; *Hæc ut in picture Cassiodori reperimus distincta, breviter annotare curavimus, ita enim ab antiquis Judæis didicisse: neque virum tam eruditum voluisse in exemplum legendi proponere quod non ipse prius verum esse cognovisset.* Tantundem, ex eo, Rabanus Maurus⁷. De Gentilium admissione res quidem palàm est ex suprâ memoratis. At Judæos qui nuper venerant ex Gentibus (sive Profelytos Justitiæ seu qui à Gentilium ritibus in Judaismum transierant, sive Judæos originarios à Gentilium regionibus qui-

bus

bus degerant, Hierosolymam se adorandi causa conferentes intelligas) eo nomine interius non admittis ante diem sextum, nondum comperio apud Talmudicos. Sed verò, ut hanc rem tandem finiamus, procul à vero abesse nemo ex hisce non videt id quod à nonnullis asseritur *nunquam passos fuisse Judeos misceri sibi in solenni Dei cultu Gentiles, quia putassent hoc modo se & Templum & sacrificia pollui.* Quod scilicet etiam de adoratione tantum, dictum. Nam ita Joannes Calvinus ^a, ubi ob hanc potissimum causam non vult Gentiles seu incircumcisos fuisse *Ἐθνη* seu Græcos illos qui Hierosolymam apud D. Joannem ascendebant ut adorarent, sed Judæos Græcienses. Et merito sanè eo nomine à Joanne Maldouzo ^b refutatur.

^a Ad D. 10.
ann. cap. 12.
20.

^b *Ibidem.*

CAP. VIII.

Ex antè allatis concluditur, Ebraeorum sententiam manifestam esse, tum Profelytos Domicilii tum Noachidas reliquos seu Genus Humanum univèrsam ad Cultum Divinum, qui in Precibus, Gratiarum actionibus, Benedictionibus, Holocaustis Spontaneis ac Spontaneis Oblationibus (quibus scilicet peculiare Ebraeorum ritus non commisit) & Votis simplicibus habetur, esse obligatos. Christianorum aliquot hac de re Placita. De Holocaustis illis singularia quadam. Ad fusiorem de Septimo die explicationem transitur.

Stenfo hætenus tum qualisnam Cultus divinus Profelyto domicilii seu Gentili Hierosolymis alibive in ditione Israëlitica permissus fuerit, tum qualis interdictus, tempestivè redimus ad id quod supra proposuimus de eo quod est, Ebræos non solum voluisse Gentiles seu Noachidas, id est Genus humanum, Interdictis illis Naturalibus de Cultu Extraneo & Blasphemæ Negativis, quæ Negativis, inter cetera Juris Noachidarum capita, teneri, seu sceleribus illis binis, quæ Numen scorsim & per se Interdicta respiciunt, abstinere, verum etiam existimasse eos ad Cultum & Honorem Numini exhibendum obligatos esse, idque velut ex appendice Interdictorum illorum Affirmativa, juxta superius capite primo dicta. Quod ex Cultis, apud ipsos Profelytis Domicilii alibi Gentilibus eorū instar, Permissio- nis & Interdictione jam fusiùs explicata non est elicere difficile.

Etenim dum ut ostensum est, negant Gentilem, necdum Profelytum Justitiæ factum, ritibus Ebraicis, quæ Ebraicis, ex Jure ipsis aliisque Gentibus partim Imperativo partim Interveniente potuisse miserè, nec impunè Legem Mosaicam ejusve partem aliquam apud ipsos (quibus Lex ea peculiaris) ab eo servandam fuisse, nec aliud omninò ultrò ibi in Cultum præstari ab eo debuisse præter id quod Jure suo, id est Septem capitibus Juris Noachidarum, præstandum erat; sed demùm Preces, Laudes, Adorationes, id genus alia, præter spontanea Sacrificia, Oblationes spontaneas, & Vota, id est Cultum simplicem ritibus Ebraicis nullatenus involutum, juxta superius dicta, ei etiam Hierosolymis ipsoque in Monte Templi (pro Templo interdum, ut diximus, sumto) permittitur; liquidò sequitur Cultum ejusmodi, ex Jure ipso Noachidarum seu ejusdem sensu Obligativo ac Affirmativo, veluti Interdictis illis binis annexo, Gentilibus apud ipsos seu in eorum ditione agentibus præstandum, eos admisisse. Nec scrupulum intemptivius heic quis injiciat, Spontaneum Obligationi adversari videri. Ideo enim Spontanea dicuntur heic Sacrificia illa & Oblationes, quia Genus, Tempus, Æstimatio (juxta superius dicta) offerentis arbitrarij sic relicta sunt ut præstituta, in legibus Ebraeorum, Sacrificiis quæ reliqua sunt, Solennibus essent planè libera; sed pro re natà tamen ex Obligatione præstanda, ut Supplicationes, & Gratiarum actiones. Et cum Cultus divinus sit tum Interior quæ consistit in conjunctione ad Deum summaque ejus reverentia per Intellectum & affectum, tum Exterior quæ in Precibus & Laudibus effundendis, Adorationibus, Sacrificiis, Oblationibus cernitur, neque hic sine illo ritè exhiberi possit, consequitur similiter; ad Cultum utrunq; obligatos etiam Profelytos Domicilii & qui eorum instar facere (adulti scilicet nec rationis expertes; & pro rerum suarum sive copia sive inopia) censuisse Ebraeos. Ita tamen ut ob non præstitum alterutrum nulla apud eos sequeretur pœna Civilis, sed cultus neglecti pœna עבירה עליון *celitus* esset expectanda; quemadmodum loquuntur etiam non rarò de peccatis aliquot ex lege ipsis Civili, cœliis tantùm, non in foro Civili puniendis agentes. Atque ex hoc de Profelytis Domicilii seu Gentilibus eorum instar sic demonstrato, pariter sequitur, ad Simplicem Reverentiæ ejusmodi actum tum interiori tum exteriori præstandam, Cultumque quantum in Precibus, Gratiarum actionibus,

bus, Benedictionibus, Sacrificiis ac Oblationibus Votisque simplicibus consistebat, exhibendum, similiter obligatum esse Univerſum genus humanum Ebræos autumasse. Nam nil permissum, in ultroneo cultu, Profelyto Domicilii Hierosolymis seu* in ditione Israëlitica, præter id quod ex Juris Noachidarum, quod humani generis faciunt commune, Obligatione pendebat. Atqui Cultus qualem diximus simplex atque ultroneus ille Profelyto domicilii permissus est Hierosolymis, & pro natura rei, alibi in ditione Israëlitica. Unde manifestum fit, ad communia hominum officia etiam ex Obligatione, Cultu illi, juxta disciplinam quam tractamus, pertinuisse. Neque igitur Expiatoria signantius sic dicta, juxta eos, Sacrificia, Propitiatoria, aut Pacifica, nec Oblationes aliæ Præstationes lege scriptæ, quæ scriptæ, imperatæ, in cultu externo Profelyti Domicilii Hierosolymis locum habuere ullum; adeoque nec in cultu illo externo ad quem Genus Humanum ab ipsis reum initium Obligari volunt. Sed in eo tantum locum habere Preces, Benedictiones, Gratiarum actiones, Holocausta simplicia eaque ultronea (ut supra ostensum est) & ultroneæ Oblationes ac Vota. Holocausta autem, tametsi ex interdicto illo de eis divino (quo tam Profelyti Domicilii quam Israëlitæ, ut dictum est, licet diversimodè, continebantur) Hierosolymis tum vitilis in Levitico memoratis carere debebant, tam ex gregibus ac armentis tantum aliquot ibi enumeratis seligi; nihilominus extra ditionem Israëliticam, seu ubi non obligabat Lex Mosaica, sed Jus tantum Noachidarum, ex aliis * animalium generibus, mundorum saltem, nec ita vitio carentibus, indiscriminatim (modò hostis humanis, de quibus libro quarto, abstinerent) sumi potuere. Quæ de aliis etiam Gentilium Oblationibus Votisque Numini vero, dicendum. Vices autem tam Ilastici atque Expiatorii quam Eucharistici Sacrificii, Simplicia ac spontanea Holocausta illa Profelytis Domicilii adeoque ceteris Noachidis, supplere, Ebræos non dubitasse puto palam est. Nam ut Abelis & Noachi Eucharistica & Ilastica fuisse liquet ex disertis sacri sermonis^d verbis, ita non solum Eliphazi^e Baldadi & Tzophari Holocausta, quæ ad Intervallum illud etiam ante legem scriptam, attinent, sunt Expiatoria; verum etiam de ipso Holocausto spontaneo (ad quod solum Sacrificii cruenti genus, utpote simplicissimum, admittebantur Hierosolymis Gentiles) dicitur (אֲכִילֵם לֵבָנִים וְלֵבָנִים אֲכִילֵם) & acceptable

* Videtur Salomon, Ierob. ad Levit. 22. 25.

^d Genes. 4. 4. 8. 20.

^e Job. 42. 8. &

^f Levitic. 1. 4.

& vide Joseph lib. 3. cap. 10.

& Philonem lib. de vitium.

min.

erit pro eo, ut scilicet expiatio fiat illi, seu ut vulgata, *acceptabilis erit atque in expiationem ejus proficiens*, nimirum sponte offerentis. Quale pariter de Gentilium Oblationum aliarum spontaneorum votorumque effectu, Ebraeos existimasse æquum est ut autumemus; modò saltem accederet Confessio & Pœnitentia & sine quibus Expiationem ritè sic fieri sibi ipsis quidem non admittebant. Hiçce, ut sequaces, connumerandi etiam sunt, Spes præmii ac Timor pœnæ divinz, qui cultûs interioris pars. Sed de ea, plura ubi Caput de Judiciis infrà tractamus. Neque Ebraeorum sententiæ de Cultu per Sacrificia & Oblationes Numini ante Legem scriptam, id est ex Jure Noachidarum seu humani generis Communi, sic exhibendo, dissona sunt quæ apud Patres Christianos subinde occurrunt de Intervallo illo. S. Thomas; *scus*^h

^h Vide Maimonidem lib. 1. de Theologia.

^h Part. 3. quest. 60. art. 5. ad tertium.

^h Cap. 2.

^h Guid. Briançonensis in Sent. 4. Dist. 1. quest. 1. Corollar. 3. 5. Gregor. Moral. lib. 4. cap. 2. Dist. de Consecrat. 4. ca. 5.

^h Ad Sent. 4. dist. 1. & S. Thom. 2. sec. 4. 85. part. 3. quest. 60. & vide Hugonem de Sacramentis lib. 1. part. 11. cap. 3. Adde Ankonf. ad Genes. 6. & ad 1. Paralip. cap. 16. quest. 26. & 27.

^h Lib. 1. cap. 10. pag. 127.

^h De Jure Regio cap. 5. Theorem. 17. pag. 129.

^h De Repub. Hebraicâ lib. 2. cap. 19.

^h De Repub. Hebraicâ lib. 2. cap. 19.

in statu legis Naturæ, homines nulla lege exteriùs datâ (literis mandatâ) sed solo interiori instinctu (ex Numine indito) movebantur ad Deum colendum; ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis quibus rebus sensibilibus ad Dei Cultum uterentur.

Recole heic etiam quæ suprâ¹ ex Paulo Burgenfi afferimus. Et certè qui Sacramenta illius Intervalli tria illa faciunt^h, Sacrificium, Oblationem, & Fidem, Ebrais heic proximè accedunt. Sed de Externo Cultu, Signis sacris, ac Sacramentis illius Intervalli, quæ plura huc spectantia controvertuntur apud Scholasticos¹, quos, si placet, vide. Præ aliis autem S. Thomam, Alexandrum Halensem, Scotum & Gvidonem Briançonem. Certè & Ebraeorum sententiam fuisse, Noachidas seu genus totum humanum ad Cultum divinum præstandum, non solum Idololatriâ & blasphemiam abstinendum, obligatos esse, idque ex sensu Interdictorum binorum quæ libro secundo explicavimus, non dubitarunt viri aliquot in Christianis scriptoribus summi dum interdicta illa è Magistrorum commentariis obiter enumerant. Monuimus suprâ^m, esse qui *עוון רע* quod execrationem seu Maledictionem nominis meritò vertimus, Benedictionem interpretantur. Horum quidem aliqui id explicant per *ut hunc solum creatorem veneretur*. Sic Guilielmusⁿ Schickardus. Alii pro Interdicto substitunt *Benedicere Deum*. Sic præter supra citatos, Paulus Fægus, Sebastianus Munsterus, Isidorus Clarinus, alii ad Levitici caput vigesimum secundum. Atque id planè Cultum denotat. Petrus item Cunnæus^o pro eodem, in Juris Noachidarum Capitulo ex Ebrais recensione

ensione habet *celebrandam divini nominis majestatem esse*. Summa igitur est, in Oblationibus spontaneis, Holocaustis itidem spontaneis & Vocis (pro vario personarum ac rerum discrimine) præter Preces, Gratiarum actiones, Benedictiones, constituisse Cultum illum divinum ad quem Genus humanum obligatum esse voluerit Ebraei, idque ex jure quod tractamus Naturali. In Oblationibus scilicet ac Votis (qualia in Oblationibus desunt) rerum sacros in usus, veluti in Tempa ac Aras extruendas, Sacerdotiorum sumptus, ministeria, instrumenta & si quæ sunt id genus alia. In Holocaustis autem cruentis, seu animalium Sacrificiis, igne omnino consumendis, parte nulla pollucta seu comesta. Quod ex eo videtur mansisse quod primæ ætatis hominibus, id est, qui Noachum præcesserunt, carniæ esus permissus non sit (sic enim Ebraei ^p statuant; qua de re plura ubi inferius agimus de membro animalis viventis Noachidis interdicto) atque tunc temporis Sacrificia illa ignita, ex jussu seu inspiratione ^q Numinis cum ceteris ad cultum necessariis, originem habuerint. Neque enim ex immolari animalis parte aliqua (quemadmodum in Sacrificiis aliis Ebraorum, & in non paucis Gentilium ævi succedentis) epulum factum, velut Sacrificii, appendicem, celebrari tunc licite potuisse nemo non videt. Et cum Carnium esus verbis disertis ^r generi humano post compluria secula à Numine indultus est, de Sacrificiorum cruentorum ritu nihil interea est novatum. Sed totum animal pro victima oblatum, excoiatum ^t tamen ex more & dissectum, ut antè, concremandum erat. Usibus nempe humanis sic planè eximendum; idque tum in recognitionem supremi Numinis imperii, tum in gratiarum actionem, favoris conciliationem, peccatorum expiationem, velut per symbolum, quod Retributionis Universi Domino factæ faciem saltem sibi indueret. Adjiciunt etiam aliqui in ipso primo quod disertè legitur Holocausto cruento adeoque in ceteris quæ secuta sunt, rationem singularem habitam humani in cetera animantia, quæ dignitate & similitudine homini proxima, dominii agniti. Scilicet Abelem ritè didicisse adeoque credidisse, utcumque carnibus vesci homini non liceret, animalia nihilominus omnia ita homini ex Numinis indulto subjacuisse, ut non solum alios in usus cogenda, sed etiam in Holocausta immolanda essent. Inde, ut tam insignem indultum Numinis quàm imperium ejus ac bonitatè agnosceret ac propitium

^p Beresich
Rabbapara
34. fol. 38. col.
2. Iosiph. *Alto*
lib. Ikarim
part. 3. cap.
14. & 15.

^q *Alex. Halif.*
part. 4. memb.
6. Sect. in
sem. 4. dist. 1.
quest. 7.

^r *Genes. 9. 4.*
Iosiph. Orig.
1. cap. 4.

^t *Gerar. Ba-*
bylon. ad tit.
Zebachim
cap. 14. fol.
115.

propitium redderet, primogenita ovium eaque optima in Holocaustum, eum immolasse, Numinique sic placuisse. Cautum verò tantum abfuisse ab hoc tam eximio Numinis hominibus indultu agnoscendo, ut nondum admitteret animantium ceterorum alicujus immolationem seu cadem licitam magis fuisse atque homicidium. Parilem item hominibus ac animantibus ceteris fuisse exitum. Atque inde eum res viliores, seu fruges terræ obtulisse; & hoc demum nomine Numini displicuisse. Quæ pluribus exequitur R. Joseph¹ Albo, quem vide. Et de hisce factis superque. Jam verò Obligatione Noachidarum ad Cultum, juxta Ebræos, sic ostensâ, restat ut suscipi dispiciamus, quemadmodum superius² promissimus, de sacra Sabbati seu Septimi diei observatione. Obi-
tèr ibi ex Ebræis docuimus Festa eorum omnimoda Profelyto Domicilii interdicta, uti & omnimoda alia quæ fortè Profelytus ejusmodi sibi intra ditionem Israeliticam observanda institueret aut alibi instituta ibi servaret. Id est, Tempus nullum solenne seu Festum nullum ex Jure Noachidarum seu humani generis communi Sacris quæ diximus, juxta eorum sententiam, etiam necessariò generi humano obeundis, esse præstiturum. Id enim manifestò ex jam antè ostensis sequitur. Nam quod Profelytum Domicilii observare non permittebant, ad id nec ipsum nec Gentile alium seu Noachidem obligari eos voluisse, inde palàm est. Pro vario igitur tam Locorum ac Temporum, quàm personarum ac rerum discrimine ac opportunitate, Cultum illum à Noachidis extra ditionem Israeliticam exhibendum censere; quemadmodum dum parentes dicimus colendos, seu ablata restituenda, alia ejusmodi, obligationem quidem palàm innuimus, Loca tamen & Tempora observationis ex re nata ac rerum & personarum discrimine atque opportunitate perquam variatim elicienda nec signato aliquo die determinata intelligimus. Quæ nihilominus ex jure aliquo positivo determinari posse nemo dubitat. Nec dubitarunt Ebræi quin Gentiles sui plane juris extra ditionem Israeliticam, & Tempora & Loca Cultui suo sacro possent pro arbitrato suo præstituræ, & sive Festa cultui veri Numinis ab ipsis adinventæ celebrare, sive Ebræica etiam quotquot vellent³ imitari. Quod Profelytis domicilii, utpote ex Arbitrariis, non ex Obligatione pendens, plane negatum. Et cum ita se rem habere ex jam ante allatis constat, supervacaneum forsitan nimis videatur plura de Sep-
timi

¹ Part. 3. cap.

25.

² Cap. 5.

³ Vide supra
cap. 3.

timè diel seu Sabbati Festi observatione, qua Noachidas seu genus reliquum humanum spectat, heic adijcere. Ceterum, quoniam non solum olim in schola ⁷, verum etiam & hoc seculo, per-
 illustri habetur ea de re Quæstio, eaq; à scriptoribus sanè gra-
 vissimis aliquot, tum integris ea de re libellis tum commentariis
 ad caput Genesis secundum, & Decalogum, aliisq; lucubrationibus
 editis agitata, in qua subinde trahuntur in partes etiam Ebraeo-
 rum nonnullorum sententiæ perinde ac si ex Jure Naturæ univ-
 ersalem, necessariam, ac perpetuam Sabbati aut septimi diei, ut festi,
 observationem ipsi docerent, adeoque ad eandem Genus Hum-
 anum unversum obligatum esse statuerent; Ideo operæ pretium
 duximus, rem altius repetendo, tum quid de Sabbati seu Septimi
 diei, ut Festi necessariò celebrandi, Institutione atque etiam Ob-
 servatione (qua Noachidas spectet) ulterius docuerint Talmudi-
 ci, tum quid de locis aliquot in hanc rem è celeberrimo illo Ju-
 dexorum pari, Flavio Josepho & Philone, afferri solitis statuen-
 dum sit, proximè explicare. Et primò de Sabbati seu recurrentis
 Septimi in dierum periodis dici, ut Festi, celebrationis, juxta
 Talmudicos, Institutione.

*7 Alex. Halif.
 part. 3. quæst.
 32. 5. Thom-
 mas 2. Secun-
 da quæst. 122.
 Scotus ad
 sent. 3. dist. 37
 quæst. univ.
 &c.*

CAP. IX.

*Quid de Originis seu Primariæ Sabbati seu Septimi in dierum
 periodis diei, ut Festi, Institutionis Tempore & Loco senserint
 Talmudici. Obiter de Itinere Sabbatico, & quanta fuerit
 ejusce mensura atque unde aspicienda. De Chronico Seder
 Olam Rabba dicto, ejusque Autore & Velustate.*

IN Sabbati, ita per excellentiam dicti, id est Septimi
 in periodis dierum à rerum conditu putatis dici, ut
 Festi, celebrationis Solennis nec sine piaculo inter-
 mittende (quæ in opere ac laboribus, Cultûs Causâ,
 abstinendo, lege legenda, audienda, ac Sacrificiis singularibus, ma-
 ximè cernebatur) Institutione, juxta Ebraeos, dispiciendâ, conside-
 remus oportet, ex eorû disciplina, potissimum Tempus Institutio-
 nis, Locum, Causam, & quamnam Relationem habere velint In-
 stitutionem illam ad genus humanum seu ejusce partem aliquam.
 Tempus Institutionis non in rerum primordiis sed intra mensem
 ab exitu ex Ægypto adeoque ante Decalogi promulgationem a

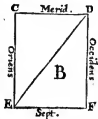
ae Oppida integra, quæ ex ædibus contiguis, insulis, arcibusque interpositis in unum nomen coalescentibus constabant; Urbis seu Oppidi figura semper erat aut Circularis aut Quadrata aut Oblonga, aut Triangularis, aut Multilatera; aut Semicircularis, aut Segmenti instar aut gibbosa, aut Curvaturis variatim circumquaque Extumescens; aut Arcuata, aut Falcata seu Uncinata, veluti Gamma Græcorum, aut Ebræorum Daleth, Resh, aut Caph finale, aut harum alicui ita proximans ut pro ipsis, quod in rebus huiusmodi fieri amat, haberetur. Si Quadrata esset aut ita Quadrangularis, adeo ut quatuor haberet angulos rectos seu quasi, ab

^h Misna & Gemara tit. Erubin cap. 5. Babylon. fol. 55. Maimonides halach. Sabbath cap. 28. Miketz præcept. Nox. 68.

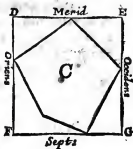
angulis & lateribus, Cubiti bis mille dimetiendi. Nam urbis seu oppidi ipsius areæ ratio in horum mensura, ut & supra monitum est, habetur nulla. Si Circularis esset aut quasi, circa Circulum describendum erat Quadratum à cuius angulis & lateribus mensura aspicienda. Ut à lateribus & angulis B C D E quadrati circa Urbem circulearem A descripti, in adjecta figura. Si Triangularis esset aut multilatera, aut quadrangularis quæ rectilinea non est (veluti Rhombus seu Trapezium) aut Semicircularis aut Segmenti instar, aut Gibbosa, seu Curvaturis variatim circumquaque extumesceret, in Quadrati seu Quadrilateri rectanguli speciem sive describendo

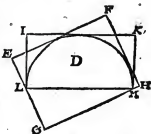
sive complementum coniungendo, eam reducebant, atque ab huius angulis & lateribus dimetiabantur. Latera autem illa, quatuor mundi plagas rectè semper spectare debebant. Unde alia atque alia ratio figuram Urbis seu oppidi in Quadrati seu Rectanguli figuram reducendi, adeoque etiam augendi. Triangularis B quoniam latera bina rectè plagas mundi spectant, parilli triangulo augenda erat; unde à lateribus & angulis quadranguli C D E F dimetiendum. Circa multilateram Urbem C, quadratum aut quadrangulum, pro diversitate figuræ Urbis,

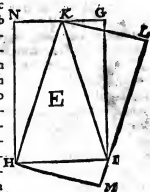
Urbis, ita describere oportuit ut dimetiendum esset ab angulis & lateribus figuræ D E F G. Si semicircularis esset, ut D, & diameter L M rectâ ab Occidente in Orientem Septentrionem spectaret, in quadrangulum I K L M reducenda erat. Atque ab hujus angulis & lateribus dimetiendum.

At verò si diameter ita inclinaret ut non illa sed linea G H rectâ spectaret Septentrionem, à lateribus & angulis quadranguli E F G H captanda mensura. Similiter, si triangularis Urbis E latus H I rectâ ab Oriente in Occidentem duceretur, à lateribus & angulis N G H I dimetiendum erat.

Sin ita inclinaret latus illud ut linea H M sic rectâ duceretur, latere K H ab Austro in Septentrionem porrecto, Quadranguli K L H M tantum hæc erat usus. Et nemo non videt ex hisce exemplis perquam diversimodè, pro alio atque alio Urbis ad plagas mundi situ, habuisse se Figuram unde dimetiendum erat, Urbiumque ac oppidorum terminos areasq; hinc cõstatas dissimilimè ampliari. De Figura dein Arcuata atque Uincinata seu Falcata, singulare quiddam habent.

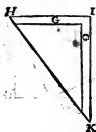

Si chordæ seu hypotenuse G H ab extremitatibus Urbis seu Oppidi arcuati F aut chordæ seu hypotenuse

senuse

tenuſe H K. ab extremitatibus Urbis ſeu Oppidi Uncinati aut Falcati G ductæ longitudo 4000 cubitis ſeu itinere Sabbati du-

plicato minor eſſet, meſura ab ea atque ab extremitatibus reliquis exterioribus captanda fuit, perinde ac ſi ſpatium intra chordam ſeu hypotenuſam incluſum ædificiis non minùs obſtaſtum eſſet quàm Urbis ſeu Oppidi area inædificata. Unde fiebat Urbis ſeu Oppidi, quàm ad hanc rem, figura ſive trilatera ſive ſemicirculi ſive ſegmenti inſtar aut quaſi; quæ in meſura hæc retinenda.

At verò ſi hypotenufa ſeu chorda illa tot contineret aut ampliùs Cubitos; ab ipſius areæ inædificatæ extremitate qualibet duntaxat dimetiendum. Ædificiorum autem ſpatiſum circumjacentium ita ratio habenda erat ut quod cubitis 70 & $\frac{1}{2}$ non diſtaret *ממנה תחסיק למדינה והי מצטרף לה* id eum ipſa Urbe conjungendum eſſet & ejuſdem pars hæc exiſtimandum. Adeoque ædes hujusmodi tum in figurarum variatione includendæ; tum figuram Civitatis aliam atque aliam ut facerent, neceſſum eſt. Diſtantiam illam קרפף vocitant atque aiunt eſſe *שלושה ברי סמוכים המצטרפים* radicem ſeu latuſ quadratum ſpatii duorum ſatorum ſeminis quadrati; id eſt numeri ¹ 5000, qui ſit ex multiplicatione 100 per 50 quæ latera ſunt Atrii Tabernaculi. Ex hoc autem conjunctionis ſpatio miram etiã incunt de Urbibus ſeu Oppidis vicinis hæc rationẽ. Si ita vicinæ eſſent invicem Urbes binæ ſeu bina Oppida ut diſtantia non excederet jam dictum cõjunctionis ſpatium duplicatũ, id eſt Cubitos 141 & $\frac{1}{2}$, Urbs ſeu Oppidũ velut unicum ad hanc rem habebantur. Atque ex hac ratione, ſpatiandi iu Sabbato per Urbes aut Oppida hæc bina, velut unicum, licentia; & meſura Itineris Sabbatici extra Urbem ſeu Oppidum velut unicum, in figurã juxta jam dicta accomodam reducendum, ſemper æſtimanda. Quin & tria Oppida (& pluſiũ opinor ratio parilis) ſic inde in unum ad hanc rem coaluiſſe docent ut à trianguli circa ea deſcripti angulis & lateribus dimetiendũ eſſet Sabbati iter cujuſque incolis pariter ſervandum. Verbi gratiã; ſi Oppida hæc tria FGH ita poneretur ut H ab F & G 2000 tantũ Cubitis aut minori intervallo diſtaret nec major di-

• ſtantia

¹Vide Exod. 27. 9. & Salom. Ierob. ad 1 Regum 18. 32.

ta enim habiti. ceterum si ejusmodi non fuerit ibi locus, mensura auspicanda erat ex ostiis adium incolarum (id est, ab Urbis non muratæ latere quod fluvius præterfluebat uti à muratæ mœnibus) atque in eam conjiciendus fluvius seu Torrentis. Alia habent de Montium ac convallium in hac mensura varietate. Et viderint eruditiores utrùm in ritè dignoscendò quid fuerit Iter illud

ⁿ *Al. Apost. 1. 12. ubi vide Th. Bezam, Ludovicus de Dio &c.*

^o *Hist. lib. 8. cap. 11.*

^p *Vide Iorem. 31. 40.*

^q *Tom. 3. lib. 1.*

^r *In Tuhul. cam.*

^s *Hist. de gentiis Hebraicis part. 3. cap. 1. §. 8.*

^t *Exod. 16. 29.*

^u *Origenes Peri archon lib. 4. cap. 2.*

Sabbati inter montem Olivarum & Hierosolymam ⁿ, non oporteat tum Quadrati, juxta superius dicta, circum describendi, tum Fluvii seu Torrentis Cedron propè murum Orientalem interfluentis rationem habere. Guilielmus Tyrius ^o; *est mons Olivæ ubi ab Oriente oppositus, ab urbe quasi milliario distans, valle Jehosaphat interjectâ, unde est quod à beato Luca dicitur, ab Hierosolymis iter habens Sabbati.* Vix est ut non credamus Torrentem illum ita vicinum, ejusmodi fuisse Hierosolymis qualem

volunt in jam dictis ^p almudivi pro ipsius Urbis parte ^p, in Sabbatico itinere dimetiendo, sumendum. Vide Urbis descriptionem apud Adrichomium & Villalpandum ^q.

Nos aliò trahimur. Nec locus hic est apicibus mensurarum, quorum hac in re usus, diutius immorandi. De eis consulas, si placet, viros doctos qui datâ operâ eos seorsim & subtiliùs tractant, veluti, Ariam Montanum ^r, Villalpandum, Jacobum Capellum, ejusmodi alios. Monere nihilominus liceat etiam Judæis hodiernis iter Sabbaticum esse idem quod è veteribus indicavimus. Ludovicus Mutinensis Archisynagogus Venetus suorum in Sabbato ritus exequens, *Non*

posseno, inquit ^r caminar piu d'un miglio fuori della città è bergi, cioè due mila braccia. Quod suprâ dictis est consonum. Fœre quidem in Samaritanis aliisque hæretici qui ipso legis sacre ^s

sono simplici (majorum interpretatione traditioneque avita prorsus rejectâ) ita niterentur, ut quo loco ^t, quo habitu, qua po-

sitione quis repertus esset in Sabbati initio, eadem toto die ei superstitiosius manendum velint. Sed Talmudici, ut diximus, neque ambulandi spatiandive libertatem aliter in Sabbato denegant quàm ne quid inde sequatur quòd ^u ex opere aliquo seu labore (maximè in rerum à loco altero in alterum translatione) dici violet sanctitatem. Vti nec hodie saltandi aut tripudiandi libertatem juvenibus non permittunt. Opere autem fermè omnimodo ac rerum plerarumque citta vestes gestatione volunt ab-

stinendum. qua de re vide si placet etiam Archisynagogum jam

memo-

memoratum & Joannem Buxtorfium in Synagoga Judaica^a. Et
 summam Lyranus^b ex Judzus; *Sabbati habens iter; id est distans*
à Jerusalem per mille passus que faciunt dimidiam Leucam; &
dicitur hic iter Sabbati quia licebat Judæis in Sabbato à sua ci-
uitate vel loco tantum elongari. Talis enim ambulatio magis erat
ad recreationem quam ad laborem: propter quod non erat contra
Sabbati quietem. Sed missa digressione, ad illud quod est, Pra-
ceptum observationis Sabbati primò, juxta Talmudicos, datum
esse in statione Mara, tandem redimus. Adde suprà memoratis pa-
raphrasim Chaldæam Uzielildi tributam quæ in dicto Exodi^c de
Mara loco habet **דבר ה' אל משה ואל בני ישראל** *decretum seu institutionem*
Sabbati, veluti rem apud Ebræos notissimam, tempori illi assign-
atam. Et Maimonides^d; **חזרו צו שבת אור יצאנו** *et*
מצוה הוה סה שבעת ימי בראשית ויהי אחר לו סה
אם שבעת ימי בראשית ה' אלהיך וט' סה לו חוק
ובשבעת ימי בראשית חזרו שבת ויהי בראשית
Primum
preceptum quod post exitum ex Aegypto datum est, fuit illud quod
imperatum est nobis in Mara; id scilicet quod dictum nobis fuit;
si audiendo audieris vocem Domini Dei tui &c. Ibi posuit ei
statutum & Judicium &c. Adjecta est etiam Cabala seu Tradi-
tio avitia qua assertitur Sabbatum & Judicia in Mara imperata.
Vnde Statuto ibi donatur Sabbatum; & Judicio, hujus formula.
 Sapius autem occurrit illud velut à traditione vetustissima in po-
 steros transmissum **דבר ה' אל משה ואל בני ישראל** *Sabbatum & Judi-*
ciorum formula imperata sunt in Mara. Ita enim legendum
 apud Maimonidem, non **אמר** ut in editis. Unde & hallucina-
 tus Vir doctissimus *Sabbatum & Judicia in Mara deponam* ver-
 tit. Totidem verbis idem habet R. Abraham Hispanicus^e, Le-
 vi Ben^d Gersom, alii complures. Atque Isaac Abarbanel de Sab-
 bato in Decalogi explicatione disputans^e, ubi de primo
 precepti vocabulo **דבר** *Recordare* dispicit, traditionem il-
 lam disertè agnoscit; **ול' דבר ה' אל משה ואל בני ישראל**
אמר אומר למש' דבר ה' אל משה ואל בני ישראל
Et secundum sententiam, inquit, sapientum pia memoria, Sabba-
tum & Judiciorum formulas in Mara fuisse institutas, absolum non
erit interpretari illud, Recordare diei Sabbati, recordare ejus
quod tibi precepti in Mara. Mittimus id quod habetur in Ead.

^a cap. 17.
^b Ad. A. A. p.
^c cap. 1.

^d Cap. 15. 25.

^e *Altre Ne-
 buchim part.
 3. cap. 32.*

^b *Vocabuli u-
 sus ejusmodi
 frequens. Ge-
 mar. Babylon.
 ad. i. Sanbe-
 drin cap. 7:
 fol. 56. 6. ad
 iij. Sabbath
 cap. 9. fol. 87.
 &c. & in
 Thosipha i-
 hidem.*

^c *In Zetror
 hamor fol.
 74. col. 4.*

^d *In Pirush
 Torà fol. 70.
 col. 3.*

^e *Pirush ha-
 tora fol. 175.
 col. 1.*

- ¹ *Ad Dent.* *haturim* ^f de eodem numero literis ^g finalibus verborum ^h כנסו צדק מלהך (id est *quemadmodum precepit tibi Dominus Deus tuus*) & literis vocabuli מרה *Mara* conflatō. Somnia quidem meritiō habentur quæ ex literis, quæ numerales sunt, ita deducere solent Cabalistræ. Ceterum etiam & hinc traditionem hanc esse receptam probatur. Et Rabbini veteribus generatim, ut ipsis receptissimū, tribuitur etiam à Levi Ben Gersom ². Quod verò de Judicij formulis in allatis dicitur, non omninò intelligendum est de Præcepto quod de Judiciis Noachidis (ut libro primo memoratum est) ex Ebræorum sententia dabatur. Sed id inferiùs libro postremo fusiùs habes explicatum. Manassèh autem Ben Israel ipse Judæus & jam nunc Archisynagogus Amstelodamensis; *Quid quod inquit* ^h *quidam veterum dicant in Mara omnibus Israelitis preceptum Sabbati datum fuisse? & eo adducunt hæc verba; Illic posuit itz statutum & Judicium. Nec plura de traditione illa memorat ille*, in medio sic rem relinquens. Quin nec sententiam hanc de Sabbati in Mara observacione imperatū placuisse Magistrorum Recentiorum ¹ nonnullis video. Veruntamen veteres illi sunt Ebræis non autoritatis aded levis nec astimationis tam exigue ut eorum ratio non inprimis in rebus hujusmodi decernendis fuerit apud eos habenda. Non dico Mosè Maimonidem, Salomon Jarchium, ejusmodi alios jam laudatos, quos tamen ipsi maximi faciunt. Nimirum hi neūquam hujusmodi sententiæ de prima Sabbati in Mara institucione autores sunt primi. Sed eam per veterum ac sapientum gentis suæ Echolas à seculis vetustissimis propagatam accepere posterisque secundum id quod declaratum jam est, ut certam tradiderunt. Porro pro receptissima habetur tum in Corpore Talmudico (ut ex locis inde suprà adductis liquet) tum in Chronico illo Ebræorum *Seder Olam Rabbæ* dicto, ut ostensum est loco ex eodem citato in capite postremo ² libri superioris; quod etiam ex eis quæ mox de Observacione ejusdem inde afferimus plenius constabit. Sunt quidem qui Chronicum illud scriptum opinentur circa annum Domini ¹ millesimum. Atqui nec ita aded est recens. Et autoritas ei utunque haud exigua tribuitur, dum à Rabbini anno illo non ita ceterioribus subinde citatur. At verò etiam existimatur codex ille multò vetustior, nec vicinioribus Christo seculis recentior. Scilicet, autorem ejus fuisse Rabbi Joseph Ben Chilpetha. *Autor libri* ait
- ² *In Pirush* *Tora* fol. 70. col. 3.
- ³ *De Creatione* problem. 8.
- ⁴ *R. Mos. Bar Nachman* in *Pirush Tora* fol. 116. a & vide *Levi Ben Gersom* fol. 70. col. 3.
- ⁵ pag. 123.
- ⁶ *Gilbert, Gembrand, in Epiß. dedicationis versioni præfixa.* & *Anton. Possivus in ap. p. n. n. Sæcra lit. S.*

feu feriam septimã incidisse tradunt alii; alii in Sabbati vesperam, feu sextam feriam) dationem ejusdem ^c plerunque assignant. Quemadmodum & Chronologi aliquot Christiani, apud quos de feria parilis subinde habetur controversia. Hac autem de re vide etiam, quod habetur capite proximo, ubi de Observatione prima agitur. At vero ex jam dictis, viginti amplius diebus, etiam, si in Mara diem tantum xxiv Nisan transegerint, circa quadraginta, ante Decalogi promulgationem, Sabbati Institutionem atque Originem hanc quam ita à Patribus acceptam tradunt, evenisse necesse est, & post annos bis mille & quingentos aut circiter à mundi conditu elapsos. Sunt autem in Christianis, qui ^d pluribus hanc præcepti de Sabbato in Mara dationem oppugnant, quos, si placet, consulas. Alii interea idem de ejusdem Institutione cum Rabbiniis heic sentiunt. Leonardus Marius ^e, Theologus insignis; *presertim inquit Locum* (citatum antè ex Exodo locum de Judicio & Præcepto in Mara dato) *optimè possumus vel de Sabbati lege exponere. Nam cum statim sequenti capite fiat mentio requies, quam Deus voluit in eo servari, neque alibi tamen præcedat illius institutio aut Præceptum requiescendi, videtur id hoc loco commode intelligi. Præsertim cum ibidem paulo post in renovatione Cultus Sabbati præmittat Moses promissum quo satis indicatur illud etiam antè à Deo per aliquod præceptum institutum fuisse. Hoc est quod locutus est Dominus. Requies Sabbati sanctificata est q. d. ideo feriã sextã dat nobis Dominus duplicem Collectionem Manne, ut re ipsa doceat nos velle se servare legem suam quã de Sabbato ante nobis præscripsit, & qua mûdavit ut in Sabbato ad sanctificationem & honorem illius requiesceremus.* Sic ille. Sed de Loco & Tempore Institutionis, ad Ebræorum placita, hætenus.

^c Seder Olem Rabba cap. 5. vide Mechilta fol. 28. col. 4. Gemara Babylon. ad tit. de Sabbath, cap. 9. fol. 87 b. & R. Abraham in Juchal. fol. 9. b. Isopolum Abbi Sepher Iktarim part. 2. cap. 11. fol. 2. Ben. Simeon ad Sepher Cozal fol. 76. col. 1. ^d Abulensis in Exod. 15. que si 9. alii. ^e Comment. in Exodum, pag. 448. 5. 223.

CAP. X.

De Causa & Ratione Institutionis Sabbati, ex Ebræorum sententia, & ad Quosnam illam pertinere velint.

Host Locum & Tempus Institutionis Sabbati ita ex Ebræorum Commentariis ostensum, sequitur etiam ejusdem, ad eorum Placita, Causa seu Ratio. Causam seu Rationem Institutionis in his ponunt que cum ejusdem præcepto in sacris literis conjunguntur. In capite tricesimo

Iud de Mundi creatione ad quam septimi diei in ipso præcepto toties relatio fit. Adeoque ut interrogati de cultu Sabbatici, præstito responderent, quia sex diebus fecit Deus Cælum & Terram &c. Septimum verò agnoscerent esse τὴν τῷ κόσμῳ γενέθλιον ἡμέραν Diem mundi Natalem & τὴν ἑορταζόν τῆς χριστοῦ γενέσεως Festum Natalibus Mundi Sacratum, quibus nominibus Philo^m Sab-

batum denotat. Aded ut revera dici posset de Sabbato sic in Septenario apud eos dierum numero culto, illud πέμπτη πῶτα τῆς ἀρχῆς ἀρχῆς ἐκμαρτυρεῖται ἀπὸ καύσιος ὡσπερ ἀρχετύπου σφραγισθῆναι τεκνολοῦν, quodammodo primi rerum initii esse exemplar, ab eo veluti à Sigillo Archetypo impressum; quod de mensē primo Paschalibusque in eo diebus eleganter dixit Philoⁿ. Sic certissima habebatur, cōstans, ac perpetua indicatio cessationis à creatio-

ne seu ipsius Creationis rerum naturæ, cujus fidem universis qui Mosaicæ doctrinæ erant sequaces imptimis amplectendam, eamque velut ceterorum fidei suæ articulorum summam quandam esse docuere; scilicet ὅτι nullam rem esse Deo coævam seu קדמון דבר דבר אלוהים quod idem sonat. Unde habent illa Talmudici חלל החרה כולל בנפול כחילו בספר הכופר בספר כחילו בספר הכופר qui negaverit Sabbatum, similis est illi qui negaverit totam Legem. Nimirum Totius legis seu articulorum fidei eorum fundamentum esse aiunt Creationem mundi; hanc autem, in Sabbati Institutione atque cultu, ut ejusdem causam seu Rationem, esse agnoscendam, adeoque Sabbatum negare aut violare idem esse ipsis ac creationem seu legis totius fundamentum abnegare. Hinc scilicet illud כהן ששה מלמכה בשבת המכחש במעשה גוראשר רק אינו עושה מלמכה בשבת מכות דוסה חכבר Quisquis opus fecerit in Sabbato, abnegat ille opus Creationis; quantumvis non abneget ipsum Deum O. M. Alteram Institutionis Causam in eo ponunt quod in repetitione Decalogi seu Deuteronomio habetur; servos eos fuisse in Ægypto. Scilicet, ut beneficii à Numine tunc, cum servitute gravissimæ, quæ sine ulla dierum intermissione, nedū Sabbati requie, eorū prefferat, liberabantur, accepti memoriam semper retinerent. Agnoscent etiam Dignitatem & Honorem Diei memoratum in eo quod sub initium Genesis legitur historię creationis subjunctum; Et benedixit Deus diei septimo & sanctificavit illum. Quod intelligunt aliqui tantum ut per prolepsin ibi dictum de Benedictione & Sanctificatione Sabbati quod omnium Primum proxime post

^m Lib. de Admōdi officio, & lib. 1. de iudic.

ⁿ Lib. 1. de iudic.

^p *More Nebuchim part. 2. cap. 13. & 27. adde Manasse Ben Joseph de Creationis problem. 1. & Joseph. Albo part. 1. cap. 12. & 23.*

^r *Apud Abū Ezra ad Exod. 20.*

Institutionem seu Præceptum in Mara celebratum est; unde ad eundem Genesis locum, Salomon Jarchius, **מקדמי כח ע** **העמיד** *Id quod ibi (in ipsis rerum initiis) traditur (de septimi diei Sanctificatione) ad seculi sequentia attinet, seu per prolepsin ibi fedem habet.* Sed ea de re plura capite proximo. Sequitur ut, juxta superius propositum, de Relatione quam Institutionem Sabbati habere velint Ebrzi ad Genus Humanum seu aliquam ejus partem, id est, ad quosnam ipsi velint eam quæ in Præceptis habetur pertinere, dispiciamus. Certè ita sibi suisque, id est, ritibus & religione eadem imbutis, proprium & peculiare eos facere præceptum de Sabbato, ut alias ad gentes illud, quæ præceptum est, attinere planè denegent, non obscurè liquet ex eis quæ suprà adducta sunt, ubi de Profelyto Domicilli Legem Mosaicam observante agitur. Alia adjicimus heic consona. In vetustissimis

Cap. 5.

† Machzor
 † Iudeorum
 Germ. part. 1.
 fol. 49 a. vide
 Adoniasub Ben
 Israel De Cre-
 atione probli.
 8.

ותחלתו שלכנו לשבוע אלילים תב במנחתו לנ ישכנו השעים
 כי לשראלי עבדך נחתו נאחנה לורע יעקב אשר בנך בחר
Es non dedisti illud, Domine Deus noster, Gentibus terra, neque in possessionem seu hereditatem illud dedisti, Rex noster, idololatris, neque in requie ejus habitabunt impij, quoniam Is-
raeli populo tuo dedisti illud ex amore erga semen Jacob quod in-
ter elegisti. Unde etiam illud quod ait Rabbi Jochanan, ex au-
 toritate Rabbi Simeon Ben Jochai, **כל מצוה שנתן לתל**
חק'בה לשראלי נתן לתל בשרהסא חז משרה סנתן לתל
בצניעה שנתא' בני תק בני ישראל אורי הויה לשרל
Omnia præcepta à Deo O. M. Israelitis tradita, eis tradita sunt pub-
licè, excepto præcepto de Sabbato quod privatim eis est traditum,
Christophorus secundum id quod scriptum est, inter me & filios Israel signum sit
in perpetuum. Vult dicere, peculiare esse præceptum hoc Israelitis.
א הויה לנ נעשו' גרם על השבת
qued cum ita sit, non puniuntur Gentiles ob Sabbatum. Unde et-
 tiam fit quod Judæi hodierni, ubi Epistolis adjiciunt tempus Sab-
 bati initio proximum, ita interdum expriment **לחבסתי'**

† Gemara Ba-
 bylon. ad tit.
 Birza cap. 2.
 fol. 16 a. &
 Halacothge-
 daloth fol. 16.
 col. 2. Petrus
 Galatinus de
 Arcanis lib.
 11. cap. 9. &
 Christophorus
 He'vix. Eten.
 Iudeorum 6.
 5 de Sabbato.
 † Buxtorf. in
 Epist. He-
 braic. Insti.
 p. 2. 45

כלה *proximè ingressum sponsæ.* Ut Gentis sponsam, sibi esse vo-

lunt proprium Sabbatum. Unde etiam Rabbi Iisa ^א נמי כנסת

ישראל מקדי שבת בנק דאיהו נר ונו דהא דהא כלה לכתוב

וסיבהו אר חסבה כי קדש דהא לנס לנס ולנ לטאר

עסן דהו דר דאיהו בני ונק בני ישראל דהא דהא חסבה

etiam *Synagoga* seu *Ecclesia Israelitica*

sabbatum nuncupatur, quoniam et consors est & sponsa. Nam &

scriptum est Observabitis Sabbatum, quoniam Sanctum est vobis.

Vobis, non Gentibus reliquit. Atque hoc est quod intelligitur verbis

illis, inier me & filios Israel. Unde etiam habetur peculium heredi-

tarium perpetuè *Israelitica.* Porro observant בתנו מצורו

לשלוש שבועות אחד ואחד מן נקרת יאר ואלו הן מלח

ישראל שכר אחד ואחד מן נקרת יאר ואלו הן מלח

שבת *Tria præcepta Israelitis data fuisse, quorum quod-*

libet signi nomine (velut singulari) denotatur; ea sunt præceptum de

*Circumcisione*², *de Phylacteriis*¹, & *de Sabbato*³; qua de re plura

Rabbi Moses Bar Nachman⁴. Ejusmodi occurrunt sexcenta tum

apud Talmudicos, tum apud Cabalistas. Sed tam hoc quam quæ

hactenus ostendimus cetera de Sabbati, ex eorum sententia, Insti-

tutione, explicatiora reddentur in iis quæ de eorum placitis cir-

ca Observationem proximè exhibebimus.

^a *In Zohar ad Elle-Semoch fol. 63 b editione Mantuanæ; & vide de Zeror Haimm fol. 4. col. 3.*

¹ *Genes. 17. 11.*

² *Exod. 13. 9.*

³ *Exod. 16.*

⁴ *Exod. 31.*

⁵ *Exod. 17.*

⁶ *In Sepher*

HaSchemot

fol. 27.

CAP. XI.

De Loco in Deserto & Tempore (adeoque Menſe Menſiſque die) Primæ, juxta Ebraeos, Obſervationis Sabbati, ex Præcepto mirum ſeu Inſtitutione, capite ſuperiori oſtenſa. Epocha dierum enumerandorum ſeu Temporis Nycthemerini, juxta Ebraeos aliquot; & de Telluris Umbilico. Primum Sabbathum, unde ſequentia pendent, in Deserto obſervatum, neutiquam fuiſſe ſeptimum in periodo à rerum conditu dierum, non deeſſe inter Chriſtianos qui exiſtimaverint.

Quod ad Sabbathi ſeu diei in conflatis dierum à conditu mundi periodis ſeptimi, ut feſti, Obſervationem heic attinet; ea conſideratur bifariam. Aut quâ Inſtitutum habuiſſe eam voluit Talmudici, aut quâ ipſi aliis eam ſive Imperabant, ſive Permittebāt, Interdicebātve. Quod ad primum Obſervationis Genus ſpectat; ut ex inſtituto in Mara diem ſeptimum ſeu Sabbathum colendum fuiſſe juxta jam oſtenſa ſtatuunt; ita primam ejuſce Obſervationem in deserto Sin ſeu in Hiſtoria Sacra de Manna colligenda, adeoque in tempore quod inſtitutum ſeu præceptum in Mara paulo poſt ſecutum eſt, collocant. E Mara ſcilicet in Elim, atque inde in deſertum Sin quod eſt inter Elim & Sinai quintadecima die menſis ſecundi, ſeu Jiar, profeſſi ſunt Iſraelitæ. Ibi cum murmurabant ob panis inopiam,

^b Exodi 16.4. ait^b Dominus ad Moſem, ecce ego pluam vobis panem de Cælo, & egredietur populus colligentque rem diei in die ſuo, ut probem cum utrum ambulet in lege mea, an non. In die verò ſexto, parabunt ſibi quod inferant, eritque illud duplum, reſpectu illius quod colligant per ſingulos dies. Et paulò poſt, collegerunt (Mannam) manè per ſingulos dies &c. Et fuit in die ſexto ut colligerent panem duplum, binas ſcilicet Gomeras pro una. Et venientes omnes Principes congregationis retulerunt Moſi, qui ait ad eos, hoc eſt quod locutus eſt Dominus, Quies Sabbathi ſancti eras eſt Domino, quod pinſere volueritis, pinſit &c. ſex diebus colligetis ipſum, & in die ſeptimo, non erit in illo. Factum eſt autem in die ſeptimo ut egrederentur quidam de populo ad colligendum; & non invenerunt. Et ait Dominus ad Moſem, nequequid remittis obſervare præcepta mea & leges meas. Videte, Dominus dedit vobis Sabbathum, & ob id quoque dat vobis in die ſexto panem pro duobus

his diebus. Maneat igitur quisque apud se & non egrediatur ullus de loco suo in die septimo. Sabbatum igitur celebrarunt, aut Sabbaticaverunt seu requieverunt populus die septimo. Heic manifesto Sabbati seu septimi diei requiei observatio indicatur. Atque Sabbatum Ebrais hoc primum nuncupatum est seu *מנוחה ראשונה* (ut in Gemara Babylonia *) quod idem significat. Et Rabbi Jose Ben Chilpetha in *Seder Olam* ^d uti & alii (quod infra liquebit) prima huic observationi pro loco assignant *Alusbam* seu mansionem Israelitarum decimam; quæ pars eremi Sinæ seu Sin, quæ octava non mansio, censetur. S. Hieronymus ^e; *Professi de deserto Sin castrametati sunt in דפחא Daphca. Nona mansio. Professi de Daphca castrametati sunt in אלוש Alus. Decima mansio. In Exodo non habetur crediturque in Sin eremo contineri, eodem narrante libro. Professi ^f est omnis multitudo filiorum Israel de eremo Sin per mansiones suas juxta os Domini, & venerunt Raphidim (quæ scilicet est mansio undecima.) Ex quo perspicuum est plures mansiones ejusdem regionis vocabulo demonstrari. Et S. Ambrosius ^g; *Decima mansio Halus est: ad quam à Dephca professi sunt filii Israel: Ideo dicit ^h; Et professi Dephca castrametati sunt in Alus. In Exodo nec ista mansio distinctè nominatur sed comprehenditur sub mansionibus à deserto Sin usque ad Raphidim. In Alus igitur, Alush seu Alusha, statione seu mansione decima, adeoque in Deserto Sinæ, primam sic collocat Sabbati observationem *Seder Olam*; *באלוש* *מנוחה ראשונה* *עשו סדר ראשונה* *באלוש* *ביום השבת* *השביעי* *באלוש* *In Alusha ⁱ acceperunt Sabbatum, ibique primum Sabbatum celebrarunt, juxta illud quod scriptum est, & Sabbatizavit populus die septimo. Jam verò facit ille diem decimum quintum mensis primi seu Nisan (pleni seu XXX dierum) quo ex Ægypto ^k professi sunt Israelitæ, feriam sextam; unde sequitur in calculo, ut & habet ille, Quintumdecimū mensis secundi seu Jiar quo ^l venerunt in desertum Sinæ in primum hebdomadis (dierum à mundi conditu elapsoꝝum inita ratione) incidisse. Putatis igitur inde diebus quibus Manna collecta est, primum illud Sabbatum juxta eum diei XXI Jiar respondet. Sed receptor est Talmudicis ^m sententia, ipsum Quintumdecimum diem Nisan seu diem exiꝝus fuisse feriam, in ejusmodi enumeratione, quintā, non sextam, adeoque Quintumdecimum Jiar, seu illum in quo castra in Sinam movebant, fuisse septimam. Et sic pro hac sententiarum diversitate Sabbatum***

* Adit, Sabbath cap. 16. fol. 118 b & vide Theopista ad cap. 9: fol. 87 b
^d Cap. 5.
^e Epist. 127. ad Fabianum.

^f Exod. 17. 1.
^g Lib. de 42. mansionibus.
^h Num. 33. 13

ⁱ Vide Numer. 33. 13. & 14. & compara cum Exod. 16. 1. & 17.

^k Num. 33. 3.
^l Exod. 16. 1.

^m Gemara Babilon. ad tit. Sabbath cap. 9. fol. 17 b Mechilta fol. 18. col. 4. Lorchius ad Exod. 16. 1.

Sabbatum eorum primum, id est dies septimus, requie à laboribus primò celebratus, incidit aut in XXI aut in XXII diem mensis Jiar qui fuit anni exitus ex Ægypto; adeoque legem datam in Sinai seu Decalogum ita diebus aliquot antevertit. Nam sub ^{Exod. 19. 1.} initium mensis Sivan seu tertiiⁿ, qui secutus est, ejusque ut tradunt, die sexto, Decalogus datus est. Monendū verò, mensis nomina quæ post nata sunt, ut fieri affolet, heic adhiberi. Ratio autem Temporis inde diversa non est, sed explicatio habetur. Calculi quod diximus discrimen usque ad Decalogi dationē ob oculos ponimus; Jiar, ut volunt Ebræi, cavo factò, seu XXIX dierū.

* Nilan mensis primus				* Seder Olam & sequens				* Seder Olam & sequens				* Seder Olam & sequens			
* Nilan mensis primus				* Dierum Hebræorum				* Dierum Hebræorum				* Dierum Hebræorum			
* Nilan mensis primus				* Tabulari ali.				* Tabulari ali.				* Tabulari ali.			
* Nilan mensis primus				* Mensis Juliani.				* Mensis Juliani.				* Mensis Juliani.			
14	v	15	16	2	III	3	4	21	VII	22	23	21	VII	22	23
15	VI	16	17	3	III	4	5	22	I	23	24	22	I	23	24
16	VII	17	18	4	IV	5	6	23	II	24	25	23	II	24	25
17	I	18	19	5	v	6	7	24	III	25	26	24	III	25	26
18	II	19	20	6	VI	7	8	25	IV	26	27	25	IV	26	27
19	III	20	21	7	VII	8	9	26	v	27	28	26	v	27	28
20	IV	21	22	8	I	9	10	27	VI	28	29	27	VI	28	29
21	v	22	23	9	II	10	11	28	VII	29	30	28	VII	29	30
22	VI	23	24	10	III	11	12	29	I	I	31	29	I	I	31
23	VII	24	25	11	IV	12	13	*1	II	2	1	*1	II	2	1
24	I	25	26	12	v	13	14	2	III	3	2	2	III	3	2
25	II	26	27	13	VI	14	15	3	IV	4	3	3	IV	4	3
26	III	27	28	14	VII	15	16	4	v	5	4	4	v	5	4
27	IV	28	29	15	I	16	17	5	VI	6	5	5	VI	6	5
28	v	29	30	16	II	17	18	6	VII	7	6	6	VII	7	6
29	VI	30	1	17	III	18	19
30	VII	1	2	18	IV	19	20
*1	I	2	3	19	v	20	21
				20	VI	21	22

Adjiciuntur etiam dies mensum qui in anno Juliano retrò purato, juxta Chronologiæ aliquot coryphæos, mēsis illius anni Ebræorum respondent. Veluti Josephum Scaligerum, Sethum Calvium

qualis juxta Magistros jam ostensa est, attinet illud^a quod à Petro Galatino^b ex libro *sphæri* citatur. Apud Ebræos, inquit, *legitur ibi super illud^c & fecerunt pascha; Non fecerunt nisi illud tantum. Dixit R. Eliazar, habetur in Exodo^d, Sabbatizavit populus in die septimo. Per hoc docet quod omnibus 40 annis quibus filii Israel fuerunt in deserto, non fecerunt nisi duntaxat Primum Sabbatum*, id est *שבת ראשונה*

^b De Arcanis
Catholica
Veritate, lib.
11. cap. 10.

^c Numer. 9. 5.
^d cap. 16. 30.

quæ locutio est à Talmudicis superiùs adnotata. Sed commentum hoc de unico tantum Sabbato in deserto observato non admittunt omnino Magistri. A primo quod diximus, septimum diem insequentem pro secundo & deinceps alia enumerant. Post primi Sabbati in *Seder Olam* mentionem sequitur statim *שבת ראשונה ביום ראשון*

Primo die Heptomadis, qui fuit XXIII^{us} Jiar, descendentes de Alufsa accesserunt ad Raphidim, ubi putens eis datus est, & pugnarunt contra Amalecitas *שבת שנייה* id est *atque ibi celebrarunt Sabbatum Secundum*. Sed mendum in numero est manifestum, quod & à Genebrardo in versione perperam retinetur. Restituendum plane est *ב' כ"ג* seu XXII pro *ב' כ"ד* seu XXIII. Nam nemo non videt Sabbatum primum ex autoris mente in XXI diem incidisse, cum scilicet diserte aiatur diem XV fuisse primum heptomadis, seu feriam primam, id est, XIV fuisse septimum qui in Sabbatica dierum enumeratione proximè præcedebat. Et nisi sic emendetur Chronicon illud, in pauculis illis quæ ibi conjuguntur lineis, sibi ipsi palam in numerando discors est. De discordia quidem monuit^e Dionysius Petavius. Sed cur de mendo librarii dubitemus in re tam manifesta, non omnino video. Certè Philo de hac prima Sabbati (sic Talmudicis dicta) celebratione loquitur, perinde ac si, post Cultus septimi diei ex præcepto divino institutionem, dubitassent de ipso die qui enumeratione à mundi conditu septimus esset, eumque idè jam primum & ex oraculo & miraculo didicissent. Is enim enarrans beneficium Numinis quo Manna depluente alebantur (quod totum ad tempus & locum de quo verba facimus attinet) *ἀμα μὴ τι ἔτεπερπον ἡμεῶν,*

inquit^f, *ἀπεδιδάσκοντο, ζήτηντες γὰρ ἐκ πολλῶ, τίς ἄρα ἡ τῶ Κόσμου ἀνάγκη, ἐπὶ ἣ τὸ εὖ πᾶς ἀποτελεῖσθαι, ἔπειτα πατήρων ἔπερβίων ἢ ζήτησαν ἄλιον ἀφ' οὗδε ἀναμὴ μάλισ ἡδευῆσθαι εὐρῆ, ἢ μόνον χρονομίαις διαδιδασθῆναι, ἀλλὰ καὶ τεκμηρίαι παρὰ σαφῆ:* Simul etiam discabant diem illum desideratissimum. Cum enim jam dudum quæsisset quis esset mundi Natus in quo hoc Un-

^e De Doctrina
Temporis
lib. 9. cap. 23.

^f Philo, de
Vita Mosi
lib. 1.

genitum jam dudum quæsisset quis esset mundi Natus in quo hoc Un-

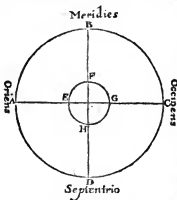
genitum jam dudum quæsisset quis esset mundi Natus in quo hoc Un-

genitum jam dudum quæsisset quis esset mundi Natus in quo hoc Un-

deducendi. Id est, à dierum ibi vespera, seu Solis occasus; non inde ut à meridiano primo, aliter atque meridianus ille vesperam illam seu occasum designat. Legitur in dialogo illo *Sepher Cozri* dicto כי הַיּוֹם הַזֶּה חֲלַלְתָּ אֶת הַחֹלֶם וְהַלַּח הַחֲחֹלֶלֶת הַשָּׁמַיִם אֵינָהּ כִּי אֵם מַסְנֵי וּמְאֻלוֹשׁ קִדְמָה לִכְן שִׁירַד הָיָן בּוֹ תַחֲלָה וְחַק הַשָּׁמַיִם נִבְגַּס אֲלֵנָה עַל כִּי שִׁבְנָה עָלָיו הַטֶּמֶס אַחַר כֵּנִי עַל הַדְּרָגָה עַד אַחֲרֵי־הַמִּשְׁעָב וְאַחַר כֵּן עַד אַחַר חֲתוּם לְאַרְץ וְאֵחָ כֵּן עַד הַצֵּיָן אַחַר הַיּוֹם מִזְרַח וְיִסּוּב וּקְרָתָה הַשָּׁמַיִם לְעֵין אֶחָד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּטַשְׁבֹּתָה עֵשֶׂר שִׁעוּרָה מִפְּנֵי טַאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל בְּמַשְׁעָה לְיִשְׂרָאֵל וְכַאֲסֵד בְּמַ הַטֶּמֶס לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל הִיא הִנֵּה חֲלִילָה לְעֵין וְהִיא הַיּוֹם לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם בְּמַ הַטֶּמֶס לְעֵין וְהִיא הַטַּבִּיחָה הִיא לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל טַהוּרָה מִקּוֹם הַתּוֹרָה שׁוֹרֵד בּוֹ אֲדָם מִן עֵין בְּלִילָה טַהוּרָה וּבְמַנְהַ חֲחֹלֶלֶת הַפֶּנֶן כַּסִּיךְ לַשֶּׁמֶשׁ יִשְׁבִּי בְּרַאשִׁיתָהּ וְיַחֲחֹלֶל אֲדָם לְקִדְוָה טַהוּרָה לְיִסּוּב וְכַאֲסֵד בְּטַשְׁבֹּתָה הָאֲרֵץ וְהִיא בְּנֵי אֲדָם הִיא כּוֹפְרִים הַיִּסּוּב כַּאֲסֵד יִשְׁבִּי אֲוֹחִים אֲדָם וְעַל כֵּן אֲדָם הִיא יִחְלַק בְּנֵי אֲדָם בְּטַשְׁבֹּתָה יִשְׁבִּי הַטַּבִּיחָה וְהִיא *nonne initium praestituta dies numerandi formulæ à Zin petendum, ideo quod locus ille initium est Orientis Orbis Terrarum? Responsum est, An initium Sabbati aliunde petendum est quàm à Sinai & antiè etiam ab Alusha, quia ibi primus erat Manna descensus. Nec verò incipit Sabbatum antequam Sol ultra Sinai transeat in extremum Occidentis gradum, unde postea sub tellurem circumvolvitur ad Zin, qui Oriens est Orbis Terrarum. Et esse incipit Sabbatum in Zin. postquam habetur ejusdem initium in Terra Israelitica, Moris Othodocim. Eo scilicet quod Terrâ Israeliticâ in medio seu Umbilico Orbis collocatâ, Occasus Solis illic est nox media ז'ל Zin, & meridies Terre Israelitica est occasus Solis ז'ל Zin &c. Aptanda autem est res Terre Israelitica (nimirum Sinai & Alusha circa sesquigradum Occidentiores sunt Hierosolymis) quoniam ea locus est Legis, & idem est locus in quo pulsus est Adam à Paradiso nocte Sabbati (alia exemplaria habent ז'ב"ט vespera Sabbati) atque inde initium enumerationis dierum que sex diebus creationis innuitur. Atque ibi inceptit Adam nomina diebus imponere. Et cùm postea, audivit ejus posteris terra habitata est, hominum mos erat numerare dies eo modo quo disposuerat eos Adam; unde factum est ut non dissentiant homines de Septenario Septimanæ dierum numero, seu de Hebdomadæ cõstitutione &c. Sic ibi R. Jehuda. Zin heic est Sinarum seu צין או צין*

regio,

regio, plagæ Orientalis ultima; ita scilicet scriptoribus tam Arabicis & Ebraicis quàm Ptolemæo ejusque sequacibus ° censita-
 Objectio est, nonne inde, scilicet ab Oriente ultimo, ratio dierum enumerandorum ineunda? Minimè, inquit, R. Jehuda. Nam à rerum initiis dierum enumeratio erat eadem quâ utimur nos in terra Israelitica, id est à vespere ad vespèram. Id quidem scimus etiam ex Sabbati Observatione cujus initium in Alusha & Sinai. Et quicquid ibi statutum reperitur, ita aptandum est terræ Israeliticæ cujus gratiâ lex data est, ac ubi primus parens noster Adam dies sic à vespere ad vespèram numerare, & in periodos septenarias distribuere cœpit, ut a Solis è terra Israelitica in Occidentem discessu, seu à tempore quo terræ Israeliticæ Sol occidit (quæ sic velut naturalis habetur & primaria dierum civilium, id est XXIV horarum, numerandorum Epochæ) dierum initia adeoque Periodi Septenariæ sint deducendæ. Atque ita necesse erit ut Horarum Oâdoecim spatio tum Sabbatum tum quilibet alius pariter dies incipiat in terra Israelitica antequam in Orientis ultimo seu apud Sinas incipiat, similisque in aliorum locorum dierum initiis, veluti primario illi secundariis, pro Longitudinis diversitate, ratio sit habenda. Exempli gratia; cum in adjecta figura Sol per circum-

A B C D graduum 360, circum tellurem E F G H spatio XXIV horarum feratur, diesque, juxta jam dicta, à Cardine G C qui Occasus est Solis τ^{ρ} F Terræ Israeliticæ seu Umbilici telluris heic locum occupanti, incipiat; palàm est diei initium telluris Umbilicis seu τ^{ρ} F incolis, X VIII horis pridè haberi quàm suum ex ejusmodi numerandi ratione initium habeant Sinæ in extre-

mo Orientis qui τ^{ρ} E designantur. Nam ut G C solis Occasus est τ^{ρ} F, ita F B τ^{ρ} E seu Sinis. Et inter G C & F B, per D A, arcum 270 graduum intercipi, id est X VIII horas, nemo non videt. Qui sensus est Rabbini quem citavimus ejusque sequacium.

° Geograph. Arab. part. 9. § 10. Climat. 1. Abraham Ebraicæ Chala in sphaera mundi, cap. 6. &c.

quacium. Pendere vides hanc dies enumerandi in terra Israelitica positam epocham ex eo quod est, Adamum ibi sic enumerare coepisse, adeoque illam regionem primùm tenuisse. Unde & שׂר הַמֵּדִי eam nuncupant Ebraei seu *umbilicum telluris* quemadmodū oppositum in globo Telluris locum, seu H in superiori figura, שׂר הַמֵּדִי *Umbilicum Maris*. Certè & alii ibi Telluris Umbilicum collocant; quod etiam scimus ex eo quod superius citatur ex Saido Batricide de Ada in terræ Umbilico sepeliendo. Occurrit itidem in descriptionibus territorii tribus Judæ, Spelunca Adam; seu rupis in qua traditur eum cum Eva uxore din luxisse Abelem occisum; locus etiam ubi à Caino occisus Abel. Et apud Christianos Scriptores non rarè ea in regione vitam transegisse primos parentes existimatur. Obvia sunt quæ de Paradisi loco & vicino in quod relegatus est Adam, & de monte Calvariæ differuntur. Saidus autem Batricides in Indiæ Orientalis montem aliquem expulsos fuisse è paradiso primos parentes, ex Orientalium traditionibus scribit. Verba sunt, تَجْرُجُهَا مِنَ الْجَنَّةِ فِي سَاعَاتٍ سَاعَاتٍ مِنْ يَوْمِ الْجَدْعَةِ عَلَى جَبَلٍ مِنْ جِبَالِ الْهِنْدِ *expulit eos (Deus) è Paradiso hora IX feria VI in montem è montibus India. Quin & mons ille Mahumedanis dicitur mons سرندیب Sarandib. Abu Mahumed Mustaphi Ben Hafes in Historia universali perquam eximia, quod Bibliothecæ Oxoniensis cimelium est manuscriptum; لهبط آدم علي جبل سرنديب; relegavit (Deus) Adam in montem Sarandib in Orientali India regione. Eò spectat etiam quod lego in Abu Walid Mahumed Ben Elshecina Historico penes me vetusto Ms. ubi de وسط الارض medio seu umbilico telluris verba faciens هو وانى سرنديب حيث هبط قالوا inquit fertur locum hunc esse fluvium Sarandib quo descendit Adam, super quem fit pax. Sarandib autem insula maris Orientalis, Harchend dicti, celeberrima, fusè describitur apud Geographum Arabem^p. Neque alia est à Tapobrana quæ item سمطرا Sumatra dici solet. Fluvius autem ille sub Æquinoctiali ponitur. Achmed Ben Magad in Insularum Chorographia* ولما
للحدائق

^p Part. 8.
Clim. 3.

الذئبقه حد الاسخوي هو الواي وولي سراليد

*ad amussim sub linea Aequinoctiali habetur Fluvius dictus Fluvius Saramidib. Quod & Ptolemaeae Tapobranæ Geographiæ dissonum non est. Unde etiam Latitudines Urbium ac Provinciarum à jam dicto Fluvio putantur, ut Achmed ille, quemadmodum Longitudines ab Occidentis termino. Ita in Orientis extremo juxta nonnullos ponitur Telluris Umbilicus seu Medium. Sed nomen illud pro vario gentium ingenio aliter etiam collocatum scimus ex eo quod Graeci atque ex eis Latini de Delphis habent. Ibi scilicet esse Medium seu Umbilicum Orbis Terrarum. Strabo, Pausanias, Livius, Plutarchus, alii⁹ autores veteres sunt obvii. Quæ autem hæcenus dicta sunt absque controversia admittunt, asseruntque Sabbatum in Alusha, seu Primum quod in deserto celebratum est post Mannæ descensum, fuisse diem (ut par est credere) à Mundi Natalibus in Septenaria dierum periodo Septimum. Quod sanè non defuerit inter Christianos qui negarint. Paulus Episcopus Burgenis^r, ex Judæis; *si bene consideras primum Sabbatum quod legitur in deserto celebratum* (sic ibi Paulus, quem inter & Saulum Judæum Dialogus fit) *non fuit septima dies correspondens primo Sabbato quod fuit in mundi exordio prout tu dicis. Sed fuit septima dies à descensu Mannæ. Qui quidem descensus non legitur incepisse in prima die Hebdomada; Unde sic septima dies computata à prima die descensus Mannæ concurrat cum die Sabbati in primo exordio sanctificationis. Imò probabilius posset dici quod dies prima in qua Mannæ descendit, non fuit prima dies hebdomada que dicitur una sabbatorum. Nam in primis vespere illius diei descendit Coturnix^r & saturati sunt carnibus. Constat autem quod, si illa vespere esset vespere secunda diei Sabbati, non esset eis licitum occidere coturnices & parare eas. Ex quo patet quod dies immediatè præcedens descensum Mannæ, non fuit dies Sabbati, & per consequens prima dies in qua Mannæ descendit, non fuit una sabbatorum. Sic ille. Sed ratio ejus perquam frivola videtur. Nam quis non videt primas vespere illius diei, ut ille vocat, seu secundam Sabbati vespeream, fuisse etiam partem seu initium feriæ primæ, non omninò septimæ seu ejus quæ præcedens Sabbati recurrentis in dierum periodis loco respondet. Juxta scilicet Ebraicam temporis rationem; à vespere ad vespeream. Quorum igitur hæc coturnicum**

^r Videbitur Sf. Casus, in Comment. ad Strabonem, pag. 180.

^r Serm. Scripturar. part. 1. Diss. 8. cap. 14.

^r Exo. 16. 13.

in vespera occisionis & preparationis, velut ejus quod Sabbatum violaret, mentio? Sed nec ejusmodi redargutione adeò opus est; cum juxta receptiorem Ebræorum sententiam, Institutionem seu Præceptum Sabbati Observatio neuti-quam secuta sit ante septimum post migrationem ibi memoratam diem, id est ante *xxii Jiar* qui ipsum, in quo migrabant Israelitæ in Sin, diem, seu *xv Jiar* quæ feria erat septima, infecurus est. Quò spectat & illud *Viri maximi* * de eis qui simili ratione noluit ipsum *xv Jiar* feriam fuisse Septimam seu Sabbatum, quæ vocabulum illud in dierum periodis locum habet. *Atqui Hebræi* (sic apud eum obijciunt) *non migrassent die Sabbati* (inde nimirum volunt *xv Jiar* non fuisse feriam septimam.) *Egregiam animadversionem! Quid est magis contra Sabbatum quàm Sabbato colligere Manna? Atquæ multi profecti sunt colligendi* ^{causâ die Sabbati: Isti Critici non meminere adhuc Legem datam non fuisse.} Legem scilicet quæ ad Observationem alicujus diei pro Sabbato, ante migrationem illam obligaret, aut datam non fuisse, aut pro data atque statim in deserto observanda non habitam.

* *Joseph. Scriver, de Ebræis. Temp. lib. 5. p. 235.*

* *Exod. 16. 27. & 28.*

CAP. XII.

Ad Sabbati Observationem, ut Judæos Originarios, sic Profelytos Justitiæ & paritè Conditionis reliquos obligari; Profelytos autem Domicilii aliove Gentiles non item, statuant Ebræi. Nec Observatio ejusmodi permittat Profelytis domicilii. De Peregrino seu Profelyto in legibus de Sabbato sacris, Magistrorum sententiæ.

Quod demùm ad Sabbati quale diximus Observationem, quæ eam Ebræi aliis sive Imperabant sive Permittabant sive Interdicebant, idque ex avertis institutis placitisque, atinet; non minùs atque seipfos ad illud observandum teneri volebant Profelytos Justitiæ universos, Libertinos, aliosque Baptismo & Circumcisione, veluti Servos, ut superius libro secundo ostensum est, in Ecclesiâ Ebraicam ritè cooptatos. Neque verò alios aliasve Gentes. Nam & Profelytos Domicilii seu eos qui Judaismo nondum nomina dederant, in qualescunque vitæ commercium intra ditionem Israeliticam admitti, non modò Observatione omninò solutos habuere sed por-

nis

nis gravissimis obnoxios, si observarent. Id quod satis dignoscitur ex eis quæ capite superius quinto ea de re allata heic non repetimus. Et in eundem sensum plura occurrunt in scriptis * Talmudicis. Neque juxta eorum interpretationem ritè intellectam, adversatur omninò quod habetur in Decalogo, *non facies ullum opus, tu & filius tuus & filia tua, servus tuus & ancilla tua & advena seu Profelytus tuus qui in portis tuis*; uti nec illud *sex diebus facies opera tua, & in septimo die quiesces, ut habeat quietem bos tuus atque asinus tuus, & respires seu refrigeretur filius ancilla tua & Peregrinus, seu Profelytus*; quæ fermè alibi totidem etiam in sacro sermone * verbis habentur. Id quidem verum est, ad legem posteriorem expressim adnotari à Salomone Jarchio *אמרוך בעבר ערר הכחה מלבי ותיגר גר חישב* *filius ancilla tue sumitur ibi pro servo incircumciso, & Peregrinus seu Profelytus pro Profelyto domicilii. Alii* * tantundem. Ideonè etiam Profelytis domicilii seu Gentilibus Sabbatum existimabant observandum? Nihil minùs. Distinguendum nempe est de ratione nominis Servi, aut Profelyti in contextum ejusmodi adhibita. Ea duplex est. Altera quæ intelligat quis tam Servum & Profelytum ex legis vi ad Observationem Sabbati paritèr obligari; altera, quæ sic obligari Judæos & quotquot in eorum ritus transirent, ut nec ipsi opere aliquo Sabbatum violarent, nec Sabbato in causa essent ut sive à Servo, sive à Profelyto opus aliquod fieret. Priori ratione non alium volunt legibus illis contineri Servum quàm Circumcisum, aut Ancillam aliam præter eam quæ baptismo in Judaismum coopata est, nec alium peregrinum seu Profelytum quàm Profelytum Justitiæ ac Libertinum qui juris parilis. Id est non alios præter eos qui Ecclesiæ Ebraicæ pars fuerunt seu בני ברייתו *filiis seu liberi federis*. Posteriori autem ratione solum Servos Incircumcisos ac Profelytos domicilii ibi inni aiunt. Scilicet fas non fuisse Judæo servi Gentilis seu incircumcisi domino, Sabbato in causa esse ut Servus ejus ejusmodi opus aliquod tunc faceret, nec fas Judæo fuisse tunc in causa esse ut Profelytus domicilii (cujus cum ejusmodi servo parilis, quantum ad hanc rem, conditio) præstaret opus aliquod. Id est, fas ei non fuisse, aut per se, aut per alios, aut per jumenta eo die operari. Egregius est ea de re locus apud Rabbi Mosem Bar Nachman; ubi ostendit quidem legum jam citatarum cunctis non eandem prorsus esse, si verba spectes, inter-

* Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin, ca. 7. fol. 58b. & vide Excerpt. ex eadem Gemara apud I. Cocceium, pag. 274.

† Exod. 23.

‡ 13.

§ Dent. 5. 14

¶ Sopher Mechilta, fol. 36. col. 1.

- pretationem; ejusmodi tamen cunctis esse ut, juxta distinctionem jamallatam, sint omnino capiende. Verba ejus^b sunt, ad illud
- ^b Piruth To-
ra, fol. 125 A. *Profelytus* seu *advena tuus qui in portis tuis, in Decalogo*, על דרך חפשו גר שער לשלם והוא גר חושב שמה גר בשערי עירו וקבל עליו שבע מצוה בני נח והוא הנקרא גר אכיל בבלוה שאם' גר הכתוב לגר אשר בשעריך חזנה ואכלת ולכן לא התח בו המצוה שאמר לא תעשה בו מלאכה ומורה והגר אשר לגו יעה עליו יעשה מלאכה לצרכו כקטנים והבטחה והוא בעצמו אין עליו זמרי המצוה ועושה מלאכה לעצמו בשנה והכתוב שאמר וינפש בן אמהד והגר הוא גר צדק שנתיחד והר לחרוהו מצוה אחת בשנה וכן בגל שאר המצוה כאשר אמר תורה אחת ושששים אחד יודע לכם ולגר הגר אהבתם ולאחר התורה אמר מצאנו לרבותי' שדושו בהפך אמרו כי וגר אשר בשעריך על דרך חפשו גר צדק והוא חייב כמונו בשערי וינפש בן אמהד והגר לרבות גר חושב העל ורצונם שיהיה הטהור תחלה הגר הניטורל שחייב כמונו והכתוב השני לרבות העל ולפיכך חקק לבחמה שאמר למען יעה שודך ומבודק וינפש בן אמהד והגר צונו בשביתת כלם בשוה שלא יעשו לנו ויעשו כרצונם לעצמן וכן יהו העבר והגר הנזכרים נעשרה חתירה סוף וחייבת בגל דין הסגור כמונו. כמו שנאמר למען יגור
- Profelytus* seu *advena Porta simpliciter sumptus intelligitur de Profelyto Domicilii qui advenerat ut peregrinaretur in portis civitatis alienjus, & qui susceperat in se observationem, septem preceptorum Noachidarum. Atque idem vocatur etiam Profelytus comedens carnem morticinam, de quo loquitur Scriptura*^c;
- ^c Dms. 4. 21. *Profelyto qui in portis tuis, dabis ut comedat. Et propterea non datur ei mandatum quod imperet, ne in Sabbato opus omnino faceret aut Profelytus aut indigena. Sed nobis datur mandatum, ut in usum seu commodum nostrum opus is non faciat; nisi nec Mipares aut jumenta. Adde ipsi Profelyto non datur mandatum hoc, quippe cui opus sibi facere in Sabbato licitum. Atque in illo Scriptura loco ubi dicitur (Sabbatum ita observandum) ut^d respiret filius ancille tue & peregrinus; capiendus est peregrinus seu Profelytus pro Profelyto Justitie, qui Judam saltem legi nostre nomen dederat, adeoque ad Observationem Sabbati ex mandato obligatus erat, sicut ad preceptorum reliquorum juxta id quod dicitur^e; lex una & Judicium unum erit vobis & Profelyto qui peregrinatus fuerit apud vos; Profelyto sci-ticet & indigena Telluris. At verò comperta etiam est, apud Rab-*
- ^d Exo. 23. 13. *refpīret filius ancille tue & peregrinus; capiendus est peregrinus seu Profelytus pro Profelyto Justitie, qui Judam saltem legi nostre nomen dederat, adeoque ad Observationem Sabbati ex mandato obligatus erat, sicut ad preceptorum reliquorum juxta id quod dicitur^e; lex una & Judicium unum erit vobis & Profelyto qui peregrinatus fuerit apud vos; Profelyto sci-ticet & indigena Telluris. At verò comperta etiam est, apud Rab-*
- ^e Num. 15. 16. *refpīret filius ancille tue & peregrinus; capiendus est peregrinus seu Profelytus pro Profelyto Justitie, qui Judam saltem legi nostre nomen dederat, adeoque ad Observationem Sabbati ex mandato obligatus erat, sicut ad preceptorum reliquorum juxta id quod dicitur^e; lex una & Judicium unum erit vobis & Profelyto qui peregrinatus fuerit apud vos; Profelyto sci-ticet & indigena Telluris. At verò comperta etiam est, apud Rab-*
- binos*

binos nostros diversa bene interpretatio. Nimirum, Profelytum tuum intra portas tuas, simpliciter dictum (in Decalogo) significare Profelytum Justitiae qui ad Observationem Sabbati non minus obligatur quam nos ipsi. Illud autem (postmodum in Exodo dictum) ut respiret filius ancilla tua & peregrinus seu Profelytus, eo spectare ut & Profelytus Domicillii, qui incircumcisus erat, includeretur. Nempe existimant, Primo loco (in Decalogo ipso) expressim contineri Profelytum circumcisum qui aequè atque nos ipsi obligatur. Loco autem altero qui sequitur, contineri etiam Incircumcisum. Argumento, ex eo quod ibi dicitur de Jumento, etiam sumpto. Nam verba sunt; ut quietem habeat bos tuus atque asinus tuus, & respiret filius ancilla tua & Profelytus. Parili omnimò modo volunt mandatum nobis datum de cunctis. Scilicet ut nobis minimè opus aliquod faciant. Qui tamen sibi pro libito facere possunt. Atque juxta hanc interpretationem Servus & Profelytus in Decalogo memorati nobis ipsis (hac in re) aequales sunt, & pariter ac nos ipsi ad Observationem Sabbati obligantur, perinde ac si dictum fuisset (ibi) ut requiescat servus tuus & ancilla tua non aliter atque tu ipse. Sive hanc sive illam interpretationem admittas, palàm est, neque hanc neque illam voluisse Profelytos Domicillii seu Gentiles omninò ad Sabbati Observationem, ex legum illarum sensu, obligari, sed tantummodò Profelytos Justitiae & qui in Judaïsimum transierant. Et Profelyti nomen ac Profelyti intra portas pro materiei circa quam in Scriptura versatur diversitate, nunc pro Justitiae nunc pro Domicillii Profelyto sumi superius etiam monuimus. Atque ex jam dictis ritè intelligendè sunt Jarchius aliique Magistri qui Profelytos Domicillii in legibus de Sabbato contineri scribant. Consensum est illud Josephi Caro ^h; אדם מצוה על שבתו עבדו שטר והבדל לט עבדו וקבל עליו מצוה הנהגותו בעבד אבד ל טר והבדל אלן קבל עליו שבע מצוה בני נח הן הן כך חושב ויותר לעשרה מלאכה בשבת *Imperatum est unicuique (Israëlitæ) ut servus ejus Sabbatum observet, qui scilicet Circumcisus fuerit & Baptizatus nomine servi, & in se receperit Præcepta quæ ex more ad Servos attinebant; At verò si non fuerit Circumcisus & Baptizatus, sed in se receperit septem Noachidarum Præcepta, ei, quoniam erat planè ut Profelytus Domicillii, fas erat opus facere in Sabbato. Nimirum Servum ejusmodi nullatenus ad observationem*

^f Lib. 2. cap. 2. pag. 146.

^g Vide Sopher Mechillim, fol. 26. col. 2. & 36. col. 1.

^h In Shulcan Aruch lib. Orach Chaim; tit. Sabbathi cap. 304.

beat ante Sabbatum, & tamen si usus ejusmodi operis expellendus fuerit usque dum transferat Sabbatum. Hoc vero è Scribarum scitis manavit, tum ne apud Gentiles vilium haberetur Sabbatum, tum ne ipsi ultro id præstarent. Si Gentilis in Sabbato opus ultro fecerit, idque in Israelitæ usum, interdictus est ejusdem usus (Israelitæ) usque dum desinat Sabbatum &c. At verò si in sui tantum usum id fecerit, usus ejus etiam in Sabbato (Israelitæ) licitus est. Quod Gemaræ Babyloniz¹ unde sumitur, est concurs. Et exempla afferunt de lumine à Noachide sibi in Sabbato accenso, fune quo è navi descendat tunc sibi contorto, id genus alia quorum scilicet in Sabbato, per solennem diei quietem, usus licitus. Atque ex hisce intelligitur id quod habent Talmudici^m de non prohibendo Noachide aliquo, conditionis liberæ, ab opere, quali Israelita Sabbatum violaret. Verba sunt; *ישא אן סוחרין עבד שלחם* *Israelita non prohibent ab opere in Sabbato Gentilem, seu non moment eum de requie eo in die nisi fuerit eorum servus.* Nimirum quæ Gentilis seu Noachides erat, præcepto teneri eum nolunt. Quæ verò servus fuerit Noachides Israelitæ, monendus erat, non velut quem ad Sabbati observacionem existimarent omninò obligari, sed ut cui abstinendum erat ab opere in usum Domini; quippe cujus beneficio & comodo uti is rite nequibat, secundum ea quæ dicta sunt.

¹ *Ad tit. Sabi bath, cap. 16. fol. 122 a.*

^m *Gloss. ad Alph. sicut part. 1. fol. 145. O. budia Bar. tenoriat ad A. sicut. tit. de Sabbato cap. 16. §. 6. & Rab. Nissim ad dicta Alph. sicut locum.*

CAP. XIII.

Quæ, ante de Sabbato ostensis, videntur apud Ebræos adversari; tum eos qui Ebraicè scripsere, tum Philonem & Fl. Josephum.

Hisce ita, ex Ebræorum Commentariis, de Sabbato seu Septimi diei Cultu explicatis, quæ nempe receptissimas Talmudicorum ea de re sententias aperiant; restat, ut de iis quæ hisce apud eos reluctari videntur dispiciamus. Scilicet de iis quæ ex eorum commentariis trahi possunt ad has assertendas Assertiones adversas; Sabbatum seu Septimum in periodo dierum à mundi conditu diem, ut Festum, universo humano generi colendum; in ipsis rerum primordiis, seu Mundi natalibus, initium habuisse; ante Legem seu stationem in

Mara,

unde Benedictionem ibi nuncupant *סברא טובה incrementum bonitatis*. Alii Benedictionem ibi ad creaturas, quæ jam recens ex nihilo formate erant, existimant attingere; quemadmodum in illo Jobi ², *maledixit dies suo, & pereat dies in qua natus sum*, maledictio diei ad ipsum qui in eo natus est attinget. Ita Isaac Abarbanel qui etiam de Sanctificatione heic, קדש הדיבר לבור, ולתפארת ארץ יום השמיני בעבור שבחכנסו גלגלה ונגמרו מלאכה שיש ויום כמו היום *Sanctificavit & separavit in honorem & gloriam Diem septimum, quoniam in ejus adventu perfectum est & consummatum opus Cæli & Terre, quemadmodum etiam homo ubi opus quid magnificentum præstiterit, postquam illud perfecit, convivium facit & diem festum*. Sic ille. Ad eam ut Sanctificationem & benedictionem diei septimi ipsis rerum initiis coævam hi omnes, uti & alii similes, faciant. Unde etiam natum est commentum illud, ipsum Adamum canticum illius ³ in Sabbatum autorem fuisse, atque illud cecinisse, quemadmodum etiam tribuunt Adæ Psalmum altum ⁴ ob dicta quædam in eo, ut volunt illi, ad primam hominis creationem attinentia. Quin & a Patriarchis septimi diei festum, sive velut à Naturali omniumque hominum universali jure, sive ex alio quod ante legem, quam supra memoravimus, de Sabbati institutione obtinuit, ortum, voluere nonnulli fuisse observatum. Menasseh Ben Israel jam nunc Archisynagogus Amstelodamensis; *Dico, inquit* ⁵, *quemadmodum traditio Creationis Mundi penes Abrahamum & ejus posteros tantum fuit, ita etiam ex diUamine Legis Naturalis, Sabbatum ab illis solis cultum fuisse. De Abrahamo dicit S. Scriptura* ⁶, *Observavit cultum meum*; quo loco custodia Sabbati intelligitur. De Jacobo idem affirmant veteres ex eo loco quo dicitur venisse ⁷ ad Salem & castra posuisse à regione vel ad conspectum civitatis. Quia enim Sabbatum, inquit, instabat, non licebat ei ulterius proficisci, sed subsistebat ante urbem. Idem asserunt de Josepho quando dicitur jussisse servos suos ut mactarent & prepararent, id propter Sabbatum ab eo factum fuisse. Ad hac refertur in Semot Rabba, Mosem petiisse à Pharaone in Ægypto ut afflicto populo suo permitteret unum diem cessare à laboribus, eoque impetrato, ex traditione elegisse Sabbatum. Ex his omnibus colligitur Sabbatum ante datam legem observatum fuisse. Ita Archisynagogus ille. Et certè verum est

² Cap. 3. 1.³ Psal. 92. R. Eliezer in Pirke cap. 19. & vide Gombard. Chron. pag. 6.⁴ Tit. Baba Bathra cap. 1. fol. 17. b. Psal. 193.⁵ Lib. de Creatione Problem. 8.⁶ Genes. 26. 5.⁷ Gen. 33. 18.

est

est ad locum illum Genesis de Abraha, ex illo שמעונו *cultum meum* seu *Observationem meam*, rituum Sabbaticorum ita fieri à nonnullis mentionem, ut etiam eos existimasse Abrahamum Sabbatum coluisse non ita absolum sit autumare. Rabbi Jochanan ibi^b, ידע *etiam traditiones de commixtionibus atriorum* (nempè de apicibus. aliquot juris

^b Beresith^a
Rabba para-
rabb. 64.

• *Tù.* ערובין

^d Beresith
rabba para-
rabb. 47. Jarchum
ad Genes. 26.
5. Bechai ad
Genes. fol. 37.
col. 4.

• Paraph. 79.

^f Ibid. & in
Comment. ad
Machzor,
part. 1. fol. 49 a.

^g Bechai ad
Beresith, fol.
37. col. 4.

^h Paraph. 1.

ⁱ Exod. 2. 11.

^k Edit. Cra-
eviens. fol.
118 b.

^l Machzor
part. 1. fol.
49 a.

^m De Crea-
tione prob. 8.

ⁿ Cap. 14.

Sabbatici qui integrum occupant in Talmude titulum^c) *sciuit Abraham*. Alii^d tantundem. Et de Jacobo quod habet heic Manassch, legitur, ut nonnullorum sententia, in *Beresith Rabba*^e, quemadmodum & illud de Abraha. Etiam & illum praestituta itineris Sabbatici quantitatis autorem^f fuisse. Sabbatum item & Josepho in Ægypto celebratum esse, velut receptissimum, habent aliqui^g. Et denuum quod de Mose & Pharaone adjicitur, disertè occurrit in *Semoth Rabba*^h. Verba sunt, ad illud de Moseⁱ וַיֵּרָא רָאָה שָׂמָן לְחַם מְנוּחָה חֶלֶק וְאָמַר לְפָרְעֹה, שֵׁשׁ יָמֵינוּ לֹא עָבַד אֱלֹהִים אֲנִי נָח יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבְעָה יָמֵינוּ וְאֵלֹהֵינוּ עָבַדְךָ אֲמַן אֲמַן מִנִּיחַ לְחַם יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבְעָה יָמֵינוּ מִחַם אֲמַר לֹא לָךְ וְעִשָׂה לְחֶן כְּמוֹ שְׂתֹאמַר חֶלֶק מִמֶּנּוּ וְחֶקן לְחַם לְנוּחַ *sunt qui aiunt, Mosem, cum videret nullam eis esse laboris intermissionem, ad Pharaonem se contulisse, eique dixisse. Servus cui labor non intermittitur, unico in Hebdomade die, morietur. Hi Servi tui sunt; qui, nisi permiseris ipse ut unico in Hebdomade die requiescant, itidem morientur. Respondit Pharaon, abi, fac eis ut dixisti. Abiit Moses & ordinavit eis diem Sabbati quo requiescerent.* Ubi adnotat Ishacar Ben Nephali^k והוּו שְׂתִקְלוּ יִסְחֹם מִשָּׁה בְּמִתְנַחַת חֶלְקוֹ שְׂדֵיָהּ שִׁמְחָה עַל שְׂבִיחַ וְהוּו הִינֵה אֵיךְ בְּנִיחַ בְּיָמֵינוּ אֵיךְ בְּנִיחַ בְּיָמֵינוּ אֵיךְ בְּנִיחַ בְּיָמֵינוּ *Atque hinc est quod à posteris in ritualibus habetur, Letabitur Moses ob datam sibi sortem; Letabitur scilicet, eò quod elegit Deus O. M. eundem ipsum diem quo requiescerent Israelite, quem ipse eis elegerat.* Verba illa sunt hymni initium vetustissimi qui in Sabbati sacris^l occurrit. Et Menassch, quem diximus, de Institutione Sabbati in Mara locutus^m, *Quicquid, inquit, ea de re fit, certum est, eos omnes, qui per traditionem à majoribus suis creationem Mundi acceperant, etiam observasse Sabbatum.* Et quamvis alii quidem illo die, adhibitis quibusdam ceremoniis coluerint Deum & preces ad eum fuderint; nihilominus. tamen alii quoque illo die quieveruntⁿ & feriatum sunt. Nec defunt qui in Jobi Historiaⁿ Sabbati seu Septimi diei

dici cultum reperiri velint. Traditur scilicet ibi septem fuisse ei filios. *Et ibant filii ejus & faciebant convivia per domos, unusquisque in die suo &c. cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Job & sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta juxta numerum eorum. Sic faciebat Job cunctis diebus.* Septimum diem sic volunt aliqui ° Jobum Sacrificiis celebrasse. Quia de Festo hoc velut ex Jute universali nato observandoque, loquitur Philo. In ipsis primordiis Mundi sanctificatum esse ait, & statim subjungit °; *ἑρπὴ γδ ἡ μίαις πέλειος ἢ χρώεος ἔστιν, ἀλλὰ τῷ πῶτος, ἡ κελίας ἀξίον ἔξ μόνου πρῶθιμου ἰομαζῆν ἔ τῷ κῆσεν ἡμίονο·* quod vulgò vertitur, *Est enim festus non unius populis regionis, sed in universum omnium, que sola digna est ut dicatur popularis festivitas, & Mundi natalis.* Alibi item, solenne esse omnibus gentibus abhorrere ab externis ritibus eosque aspernari, præter popularium suorum seu Judæorum ritus, quos à cunctis summa in veneratione habitos addit. Et πῆ γδ, inquit °, *τίω ἱερεῖν ἐκείνω ἑβδόμεν ἑκα ἐκτιπήμεκας αἰεσι ποικίλ ἔξ ἱερατικῶν αἰωπῆ ἔξ τῆς πλῆσιζουσι ἑκα ἐλδῆγεσι μόνου ἀλλὰ καὶ δῆλοις μᾶθον ἔ ἑποζυλοισ δῆδς;* quis sacrum illum diem per singulas hebdomadas recurrentem non honorat, remissionem laborum feriasque afferentem patrifamilias cum domesticis non ingenuis tantum verum etiam mancipiis & jumentis? Et Josephus °; *Οὐδ' ἔστιν ἡ πόλις Ἐβραίων ἡδνοῖσι, ἀπὲρ Βαβυλων, ἀπὲρ ἐν ἑβραῖοις, ἕθνα μὴ ὅ τῆς ἑβδμάδς ἔ ἡ ἑποζυλοῖσ ἡμῶς ὅ ἕθνος ἡ ἀγαπιφοίτικας.* Quod vertitur in editis, *Neque est Civitas Græcorum ulla usquam aut Barbarorum, nec ulla gens ad quam Septimane in qua vacamus, consuetudo minimè pervenerit.* Quin de Sabbato, verè inquit vir doctissimus ° Christophorus Helvicus ex Ebraeorum Commentariis edoctus, *Mira somniarunt Judæi. Fingunt enim omnes Gentiles qui Sabbathum non servarunt, horribiles cruciatus perpeti in inferno, & volentes volentes cogi ad Sabbathum etiam apud inferos servandum, idque tum fabellis, tum mysteriis Cabalisticis ex tertio præcepto erutis mirabili modo probant.* Recentiorum etiam Judæorum aliquot opinionem, Universum genus humanum ad Sabbati Cultum obligari, rationibus è fluvio Sabbatico & Sanctificatione diei in ipsis rerum initiis petitis, exhibet Petrus Galatinus °. Sed verò, sicut pluris faciendum non est, quantum video, hoc de fluvio Sabbatico quàm figmentum illud Alcoranicum ° de Piscibus

° Aben Ezra
 &c. *Apud*
Benedictum
ibid.
 ° Lib. de Opificio
 Mundo.
 ° De Vita
 Mosi lib. 2.
 ° Contra Apri-
 onem, lib. 2.
 ° Elem. Ju-
 daeorum 6.5.2.
 ° De Arcan. Christi. Veri-
 tatis, lib. 11.
 cap. 9. &
 quod habet ibi
 de fluvio Sab-
 batico, legitur
 in Gemara
 Babylon. ad
 tit. Sanctifi-
 cation. cap. 7.
 fol. 65 b. &
 vide Joseph.
 Halbeson, lib.
 7. cap. 13. El-
 dadum Da-
 nitum, plur.
 lib. 31. cap. 2.
 Adde H. Ca-
 jamb. Exercit.
 15. 20. Nic.
 Fulser Afri-
 cell. lib. 1. cap.
 9. Petr. Cume-
 um de Repub.
 Hebraeorum;
 lib. 2. cap. 24.
 Eliam Thib.
 in Ambation.
 Admass. Ben.
 Israel in Con-
 ciliatore ad
 Exod. quest.
 36.
 ° Azour 7. A.
 rab. 17. Lat.

in Sabbato, nec aliis diebus, capita sua è mari exerentibus, aliaque similia, oscitantèr nimis ex infania amabili credi solita; itaque de Gentilium apud inferos Observatione Sabbati, eorumque quoniam vivi non observant, cruciatibus memorantur, deliria quis non videt esse hominum id genus feriatorum, qui ritus suos qualescunque tanti & tam morosè æstimant, ut cuique mortali-um eos pariter amplexandos, larvatis atque monstrificis argumentis, gravioribus planè ac rationi consonis indigentes, inculcate non vereantur. Ceterùm, nec in Judæis solum, verùm etiam in Mahumedanis reperiuntur qui præceptum de Sabbato, quò ipsum Septimum diem in periodis à conditu mundi dierum conflatis denotat, Naturale esse probare conati sunt, quædammodum Ahmed filius Zin Alabedip, Persa, in Politore Speculi adversus Christianæ religionis instituta conscripto. Sed eum refuta-

* In Apologia
pro Christiana
Religione,
part. 1. cap. 3.
sect. 9.

† Azor. 3.

vit pridem vir doctissimus Philippus Guadagnolus² linguæ Arabicæ Romæ Professor, qui & illud ex Alcorano⁷ in eum assertit *لعنا الله منكم لعنا الله لسببنا* *maledicemus eos sicut malediximus sabbatizantibus.* In Christianorum porrò Theologorum aliquot scriptis etiam non pauca repetiuntur quæ illic tendunt ut Septimi diei Cultum Naturalem seu rerum initiis coævum atque generi humano observandum asserant. Horum alii aliter rem, sive lucubrationibus singulis, sive ad Decalogum, aliterque definiunt. Sed neque hos neque illos aut impugnare, aut defendere ad præsens attinet Institutum. Quod nempe in eo solummodò versatur ut expendamus, An & quomodo Testimonia graviora jam ex Ebræis allata, nec Commentis illis insulsis de Observatione Sabbati apud Inferos aut fluvio Sabbatico commissa (nam quis non agnoscit hæc adedè futilia esse ut nihil suprà; nisi Mutius in eorum examine limorari futilius dixeris) adversentur eis quæ suprà, pro receptis Talmudicorum sententiis, circa Institutionem primamque Celebrationem Sabbati, qua Festum erat ex jussu Divino colendum, ejusque singularem Ebræis Observationem, asseruntur.

feu præcepto quod obliget, semper celebrari, quoniam à compluribus aiunt dies ejusmodi celebrari solitos. Quod autem ad Abrahamæ, Jacobi, ac Josephi Observationem in superiùs allatis attingit, monendum est, apud Ebræos perquam receptum esse, tam singularem horum, maximè Abrahamæ, fuisse prærogativam sanctitatis atque illuminationis divinæ in lege discernenda anticipationem, ut non Sabbatum duntaxat atque apices juris ad illud pertinentes ritè observarent, verùm etiam totam^b integrèque eam, quæ postmodum data est, Legem ejusque DCXIII præcepta. Scilicet quicquid in toto habetur juris Levitici corpore. Et planè hyperbole est. Unde fit, ut etiam ipsi qui primam Sabbati non solum, quæ festum est, Observationem, sed etiam Sanctificationem in deserto Sinæ, ut dictum est, collocant, Abrahamæ interea Sabbati cultum etiam accuratiorem non denegent^c, imò asserant, ut videre est in Salomone Jarchio qui non semel primam Sanctificationem & Benedictionem diei, ut Festi requie celebrandi, in Sina ac descensus Mannæ historia ponit (ut capite liquet undecimo) & simul hoc de Abraha admittit. Nam & nescio quam opinionem Cabalistarum coetus, portentosis otii sui commentis indulgentissimus, imbiberat de ipsis Legis totius, quemadmodum itidem de Paradisi, Hierosolymarum, Israelis, etiam antè Mundi conditum creatione; unde itidem, ad Patriarcharum quos diximus, dignitatem impensius extollendam, singularem illam nec admodò facilè intelligendam Sanctitatis atque Observationis prærogativam & anticipationem eis tribuere non verebantur. Sed peculiaris ejusmodi somnia non omninò faciunt quo minus etiam apud eosdem stabilis remaneat atque præceptissima habeatur illa de Institutione & primaria Observatione Sabbati sententia superiùs ex eorum commentariis exhibita; quæ scilicet sive Humani generis, sive coetus Israelitici totius, sive legis alicujus de Sabbato Observando promulgationis ratio in hisce dispiciendis historica sit habenda. Id verò quod de Mose & Pharaone ex veterum aliquot habetur traditionibus; illum scilicet ab hoc impetrasse ut Israelitæ, ærumnis Ægyptiacis, pressi, Sabbato requie gauderent, non omninò probat (tametsi de veritate constaret) tunc temporis Obligationem aliquam fuisse, ne quidem ex eorum opinione qui id tradunt, ad diem illum Septimum, ut Festum, colendum. Detur Mosem Natalis mundi diem sic in illorum requiem

^b Apud Rab. Bechal ad Berechith, fol. 37. col. 4.

^c Salomon Jarchius ad Genes. 26. 5.

quem elegerit. Ideone Natalis ille ex universali aliquo præcepto tunc observandus? Nullo modo sequitur. Nec verò recipitur Ebraeis historiola illa Moſis, utcumque in vetuſto illo codice *Rabboth* inter ejuſmodi alias non paucas inſerſerta. Imo planè rejici videtur viris inter eos egregiis, qui idèd volunt in repetito Decalogo ^d cauſam Sabbari obſervationis ex ſervitute in Ægypto deductam eſſe, quoniam ita memoria Laborum, quibus omni ſine intermiſſione dierum ibi fuerant preſſi, & jam Numinis beneficio liberati, erat retinenda. Sic certe Moſes Maimonides ^e. Neque erat ſanè cur Iſhacur Ben Nepthali ram fidenter hymnum illum in Sabbari ritualibus ex historiola illa interpretaretur. Certè ſive Maram, ſive deſertum Sinæ, ſive Montem Sinai reſpicias (in quibus omnibus de Sabbaro, uti volunt, aliquid præſinitum eſt) indifferentiâ pariterque verba illa *Letabitur Moſes ob datam ſibi ſervitum* ad horum quemvis pertinere poſſent; niſi quæ ſequuntur in hymno, datam de Sabbaro in Monte Sinai Legem ibi innui planè indicarent. Sequitur enim לו עבד נאמן קדמך כליל חסדך בראש נתיב בעמך למנוח על דר סיני ושני לחור מבנות הרד ביד וכתוב בה שטרך שבר וכן כתוב חורמך quoniam fidelem ſervum cum vocaſti. Summam gloriam capiti ejus dediſti cum ſtabas coram te in Monte Sinai; & binas tabulas lapideas ſecum reportavi, in quibus ſcriptus eſt Sabbari cultus, ſicut ſcriptum eſt in lege tua &c. Et dein ſequuntur verba legis ^f. Quin in Commentariis ad dictum hymnum adjicitur doctiſſimum ſanè, juxta Ebraeorum Magiſtros, & ingenioſum de Sabbaro, ad rem quam tractamus, compendium. Brevitèr ibi ſic; ^g ששה שנה טרה חכמה שנה דר סיני אחז קדושה ^h Designatum eſt Sabbarum in Mara, in numerum Præceptorum conſectum eſt in Monte Sinai, Sanctificatio ejus in ipſa rerum creatione evenit. Primum autem Sabbarum (quod obſervatum eſt) evenit ſeculis in futuris. Quod de Jobo adjicitur, quaſi is Septimum diem coluiſſet, perpauci ſunt è Magiſtris qui illud admittunt, tamen nec deſint in Chriſtianiſ ⁱ qui locum ex eo citatum ſic intelligant. Sed dies ibi quem celebravit ipſe, Craſtino eſt diei ſeptimo ſeu octavo. Expleto nempe dierum quibus convivabantur filii orbe ſeptenario, craſtino ſacrificia peragebat ille. Ita ad Septimi Cultum non attinet. Quin nec fatiſ liquet, utrum dies illi Septem con-

^d Deut. 5. 15.e More Nebochim, part. 2. cap. 31.^f Exod. 31. 16, & 17.^g Ad Machzor Judæam, Germ. part. 1. fol. 49 a.^h Gemarad. Chronol. in continuatione Anni Diluvii 583.

tinui essent ac perpetuò recurrentes, an Natales Septem filiorum anniversarii¹, an unicus tantum in anno orbis Septenarius continuus. Sanè & patres aliquot² Christiani, seculis illis ante legem, ne à Patriarchis quidem observatum Sabbarum Hebdomadicum, & Mosis seculo præceptum ejus initium habuisse volunt, atque ex ratione singulari³ non ex perpetua aut univèrsali Obligationis vi. Neque verò contrà faciunt quæ è Philone afferuntur, quasi aliarum gentium cultum heic adstruerent. Priore in loco non dicit festum hunc diem fuisse hominum omnium, seu, ut in ejus versione edita, *non unius populi regionis, sed in univèrsis omnium*, Verendum planè, *non unius populi regionis, sed univèrsi*. Scilicet non ait populorum omnium aut regionum esse hoc Festum sed τῷ πασίῳ Univèrsi seu Mundi, unde & ejusdem vocat Natalem, quo nomine manifestum est tum ex ipso Decalogo tum ex receptissimis Ebræorum traditionibus illum esse ex instituto celebratum. Posteriore autem in loco non omninò loquitur Philo⁴ de Sabbato velut aliis gentibus paritèr culto, sed tantum de ejusmodi honore ei apud alias gentes exhibitò, qualem ii qui exterae gentis ritus sen alienos eis quibus sunt peculiare suis in territoriis libentèr permittentes, ipsis ritibus dicuntur exhibere. Id palam fit ex sequentibus eodem in loco atque connexis. Nam paulò post⁵, τίς δὲ, inquit, ἢ λεγομένην νεφέαν ἢ τὴν περὶ τὴν προσκυνοῦν, ἢ μάλιστα δὲ ἐπὶ ἀβραάμ, τῆς ἑεομελείας ἀειεστραγὴ & σιμώστραγὴ ἔποι, quis jejunium quod vocant non mirandum adorat, maximè quod annuum habetur in sacro illo mense, disciplina tetrica & austera? Et dein itidem, τὸ τῆς ημερολογίας ἱεροσολεμίας Sanctitas Legum Judaicarum, inquit, non solum ipsis Judæis verum etiam ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τῆσδε γῆσιν omnibus aliis venerabilis habetur. Alia habet ejusmodi. Quæ eò quidem faciunt omnia ut rituum non solum Sabbaticorum, sed etiam, reliquorum legumque Judæis in usu, honorem quendam atque venerationem apud alias gentes omnimodas, inter quas tunc temporis dispersi sunt Ebræi, reperiri ostenderet; sed neutiquam eò omninò tendunt ut eorum observatio aliqua extra ipsos Ebræos aut qui in ipsorum ritus transierant, haberetur. Parili modo verba facit ille, de celeberrimo illo in mense Septimo, seu Tifsi, Festo expiationum, & demum sanè de toto Ebræici Juris corpore. Neque Sabbatum interea magis atque hoc totum alias inquit gentes observasse.

¹ Vide J. c. Baldic. ad Job 1. 4. & Chasid. paroph. c. 13.

² Tertullian. lib. advers. Judæos. Just. Mart. in dialog. cum Tryphone.

³ S. Chrysof. Hom. 12. ad Populum Antiochenum.

⁴ De vita Mosi lib. 2.

ἡμεῖς τὸ ἑβδὴν ἢ διαπεντάτηται & vertitur is quidem vulgò, ut diximus, ad quam Septimana, in qua vacamus, consuetudo minimè pervenerit. Atqui Septimana, substantivè pro septem dierum Systemate, non pro ipso die Septimo sumi solet. Græcum verò vocabulum Latinis satis receptum, id est, Hebdomas, tam diem etiam & annum Septimum, aliudve tempus aut numerum qui orbem Septenarium claudat, quàm ipsum five dierum, five annorum aliorumve temporum septem Systema significat. Usus illius ejusmodi pro Die apud Josephum alibi^r habetur;

^r Advers. Apoc. lib. 2. & Hælos. lib. 1. cap. 2. & 5. & lib. 5. cap. 9. al. 34. & c.

^r Archæolog. lib. 3. cap. 4.

^r 2 Mac. 6. 11. & 15. 4.

atque, in ipso apud eum Decalogo, ἡμεῖς τὸ ἑβδὴν ἢ διαπεντάτηται occursit pro eo quod est observare dies Septimos. Sic in historia Maccabaica^{*}, & Scriptoribus aliis. Neque diversimodè vocabulum hec denotare liquet ex verbis illis ἡμεῖς τὸ ἑβδὴν ἢ διαπεντάτηται

quam requie celebramus nos, seu quâ nos requiescimus. Atque ut Hesiodo, Aristophani, aliis, τετράς pro die quarto, sic ἑβδὴν ἢ διαπεντάτηται pro Septimo usurpatum est. Illud autem, τὸ τῆς ἑβδὴν ἢ διαπεντάτηται

^r Hab. lib. 2. cap. 28. Gr. 16. Lat.

ἑβδὴν ἢ διαπεντάτηται, Josepho sic est peculiaris ad Septimum diem spectans consuetudo seu mos, quo nomine etiam ipse alibi in popularium suorum dierum Hebdomadicorum Observatone, requiem Sacram denotat. In Oratione Agrippæ^r ad Judæos, τῶν γε μὴν τῶν ἑβδὴν ἢ διαπεντάτηται ἐστὶν ἡμεῖς τὸ ἑβδὴν ἢ διαπεντάτηται, si enim servetis Sabbatorum seu dierum Septimorum consuetudinem & ad nullum alium moveamini, faciliè profecto captivumini. In discutiendo autem loco illo è libris adversus Apionem citato, duo inprimis hec consideramus. Alterum, quid sentiendum sit de sensu illo quem viri aliqui docti^r inde eliciunt,

^r Præter scriptores imperios de Sabbato, consulas Jacobum Bolducium de Ecclesia ante legem, lib. 1. cap. 2. Jacobum Goshofredum ad Tertullianum advers. Nationes lib. 1. cap. 13. Desiderium Herisidum ad Tertull. Apolog. cap. 16.

Cultum scilicet Septimi diei seu Sabbati Hebdomadici etiam Judaicum, apud alias pariter gentes atque Ebræos fuisse in usu; alterum, quæsitam fuerit genuinus Josephi illic sensus. Dum prius expendo, certè ejusmodi quid intellexisse Josephum nullus admittere queo. Non tam quia Talmudicis adversum id nimis est (nam illis aliàs etiam is subinde adversatur) quàm quoniam resti se aliter palàm habuisse, non solum ex aliorum scriptis, Gentiumque moribus faciliè evincitur, verùm etiam ex ipso Josepho videtur eliciendum. Hoc simulac demonstravimus & argumenta, quæ in contrarium facere videantur, diluimus, etiam mentem Josephi hec explicare conabimur. Vixit ille sub excidium Templi, seu Vespasiano Cæsare. Scriptores extant ei partim coævi, partim

Partim seculum ejus hinc inde circumstantes; apud quos mentio
 Quidem Septimi diei Cultus, sed veluti ritus Ebraeis maximè pro-
 prius, nec Gentibus aliis ex Instituto seu more publico omninò
 communis, sed ipsis planè peregrinis. Justini Historici verba su-
 perius adducuntur; quibus a Mose diem Septimum sacratum
 scribit ac velut Ebraeis singularem memorat. Tacitus ^u item; ^{Cap. 11.} ^{Histor. 5.}
*Continuum sex dierum iter emensi (Ebraei) Septimo, pulsus cultori-
 bus, obtinere terras in quibus Urbs & Templum dicata sunt. Et
 de jejuniis crebris, azymis, id genus aliquot aliis locutus, Septimo
 die, inquit, otium placuisse ferunt quia is finem laborum tulerit.
 Deim blandiente inertia Septimum quoque annum ignavia datum.
 Alii honorem eum Saturno haberi, seu principia religionis traden-
 tibus Idæis, quos cum Saturno pulsos & conditores Gentis accepti-
 mus, seu quod è Septem Sideribus, quis mortales reguntur, alif-
 simo orbe & præcipuâ potentia, Stella Saturni feratur: ac plera-
 que celestium vim suam & cursum Septimos per numeros consici-
 ant. Hi ritus quoquo modo indulgi antiquitate defenduntur. Ne-
 mo puto hæc à Tacito (qui etiam Hierosolymis ait profana om-
 nia Judæis qua apud Romanos sacra) dicta existimabit, veluti de
 Septimo die aliis pariter gentibus fuisse Romanis culto. Singu-
 larem planè facit Judæis, uti & ritus ceteros ibi memoratos, non
 sine nugis interea mendacissimis, pro more Scriptorum gentili-
 um rerum Judaicarum ita nescioram. Atque illud etiam tam
 Cultus Sabbatici apud enim quàm rituum reliquorum velut lem-
 ma est; Moses, quò sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus
 contrariosque ceteris mortalibus, indidit. Profana illic omnia qua
 apud nos sacra. Mortalibus sanè ceteris, mortalium nempè cete-
 rorum Instituta ac moribus publicis, adversum fuisse ritum. eti-
 am hunc de Septimi diei cultu proculdubio innuit ille. Dio
 item ^u Sabbati seu Saturni diei Cultum, ut Judæis proprium ac ^{Histor. 37.}
 singularem manifestò meminit. Atque Ovidius, ubi de sacris ali-
 quot ab Amoris candidato, ut ibi spectet specteturque, frequen-
 tandis ⁷ monet;*

Nec te prætereas Veneri ploratus Adonis,

Cultraque Judæo Septima sacra viro.

Et paulò post

Culta Palæstino Septima Festa viro.

Septimi diei Sacra Judæo, qui Palæstinus tum Græcis, tum Ro-

manis dici solitus, facit propria, nec Romanis suis aliisve omnino communia. Versum hunc immane quantum, sive verba, sive metrum spectes, depravavit idque miserrime insignis ille Theologus, Alphonsus Tostatus, cui tamen idem ipse est ejusdem, ad hanc rem, sensus. quem heic volumus. Sic autem ille ², *Ovidium dixit*

^a Ad Exod.
20. quasi.
11.

in primo de Arte amandi loquens de Judæis

Terra Palestina septimo culta viro.

Id est, Terra Palestina que comprehendit partem terra Chanaan, est culta, id est habitata, Septimo viro, id est Judæo qui vocatur Septimus quia de septem in septem dies Sabbata facit. Et sic magnus iste poeta posuit istud adjectivum septimum tanquam proprium Hebræorum connotatum. Sed hoc non esset verum si alie gentes servarent Sabbata. Ergo nulla gens hoc faciebat. Sic ille. Perquam absurdum esse illud de Septimi nomine Ebræis tributo, etiam pauci vident, quod viro gravissimo aliasque doctissimo excidens est condonandum. Sed proprium ex Ovidii sensu fuisse Ebræis recurrentis Septimi diei Cultum appositè satis infert. Unde & Sabbata peregrina Romanis vocat idem Poeta ³.

^a De Arte
Amand. lib. 1.

Nec Pluvias opta, nec te Peregrina morantur

Sabbata——

Animadvertendum autem obiter est, quemadmodum à Judæis ipsis Festa sua seu dies-feriati quæscunque etiam Sabbata ^b dicebantur, quod nemo ferè nescit, sic Gentilibus itidem Jejunia omnimodaque eorum Solemnitates eodem interdum nuncupari vocabulo. Rectè quidem

^b Levit. 23.
24. Epiphanius.
heres. 30. &c.

Josephus Scaliger ^c, *Omnem Festivitatem Judæicam non solum Judæi, sed & Gentiles Sabbatum vocant. Judæi quidem, cum dicunt Tisri nunquam incipere à feria prima, quarta, sexta, ne duo Sabbata continentur. Gentiles autem non alio nomine omnes eorum Solemnitates vocabant. Juvenalis; Observant ubi Festa mero pede Sabbata Reges. Nudipedalia enim Judæica, que nunc Ab, & alias etiam extra Sabbati diem, si ita contingat, celebrantur. Unde &, post*

^c Lib. 3. de
Emond. Tem-
porum, pag.
209.

Acronem, Neomenias, tamen feriatarum non essent (nam præter Neomeniam Tisri, quod initium anni solennis, feriata fuit nulla) sic dictas rectè observat ^d, uti & alii ^e ex illo Horatii ^f,

^e Ibid. & Ca-
non. 1. pag. 212.
lib. 2. pag. 223.

^f Augustinus
Evangelium, de
Paschali in-
dæorum 9. glo.
pag. 384.

———*hodie tricesima Sabbata, vin' in*

^g Lib. 1. Ser. 9.
& Suetonius
in Ollivio,
cap. 76.

Curtis Judæis oppedere?———

Tam jejunia itidem Judæorum quàm Solemnitates alias Sabbata Romanis dici scimus ex illo Augusti ^g ad Tiberium; *Ne Judæos quidem,*

quidem, mi Tiberi, tam libenter Sabbatim jejunium servat quam ego, hodie servavi. Hinc & Martialis^b, ipsa gens, *Sabbatarii*;

Quod sicca redolet palus lacuna,

Quod jejunia Sabbatariorum &c.

Perfius^c item

recutitaque Sabbata palles.

Et Petronius,

Et non jejunã Sabbata lege premet.

Nimirum Festi notissimi celeberrimique nomine, ceteris etiam Festis seu diebus feriatis ab ipsis Judæis communicato, Romani nullã etym-
mi ratione habitã, & Neomenias & Jejunia eorum pariter vocita-
bant. Unde evenit etiam ut, moribus gentis non satis perspectis

nominiibusque Jejunii & Sabbati confundi solitis, ipso Sabbato hebdomadico seu *τῆ φῶρου Σαββάτου* (ut appellat Epiphanius^d) id est *naturali calculo septimo*, seu Sabbato inde celebrari consue-
to, jejunia celebrata tradiderint scriptores nominis maximi. Sic enim expressim Trogus seu Justinus^e, alii veterum. Quod sanè

rei veritate est alienissimum. Sabbato enim hebdomadico non solum non jejunabant Judæi (ut etiam videre est apud Plutarchum^f qui eos Sabbata, quo nomine hebdomadica is tantum intelligit, pollucibiliter celebrasse scribit) quod & recte monent Cæsar Bar-
onius^g & Isaac Casaubonus^h; sed nec jejunare eis fas erat, uti passim docent Magistri. Cum verò in qualibet dierum septi-
mana bini nimirum haberentur in Judæorum solennitatibus jeju-
nii Diesⁱ, nempe feria secunda & quinta, seu Lunæ & Jovis dies, quibus, ut in Sabbatis etiam, Legis Sacræ publicè pars aliqua le-
gebatur, adè ut etiam sic reperirentur in eorum sacris alii, præter Sabbathum hoc, dies septimi cum jejuniiis crebrò recurrentes; quod ipsum est de quo Tacitus^j, *Longam olim famem crebris*

adhuc jejuniiis fatentur, quò & spectare videtur illud Censorini^k *Judeos in dierum omnium numberis sequi septenarium*; cum, inquam, se res ita habuerit, adè mirum non est aut Augustum Sabbati Judæorum jejunium pro exemplo in Epistola ad Tiberium attulisse, aut Romanos alios sic jejunia eorum & Sabbata simul memorasse. Nam quã Sabbati vocabulum, sive Septimum diem recurrentem, sive solennitatem Judæorum omnimodam eis denotabat, sic sanè Jejuniorum illorum, quæ stata & solenniora, dies ritè signabat. Ut pote qui non minùs Septimi dies in dierum periodis quam

ipã

recutitaque Sabbata palles.

Et non jejunã Sabbata lege premet.

Et non jejunã Sabbata lege premet.

À a a a

ipã

^b Lib. 4. Epig.

4. ubi vide

Math. Raderum.

^c Satyr. 5.

^d Heres. 30.

^e 5. 32.

^f Hist. 36.

^g Sympos. 4.

^h cap. 4.

ⁱ Annot. Eccl. m. Cbristi 34. ubi de conspers. & vide Ind. lib. cap. 8. 6.

^j Ad Suetonii Othavium, cap. 76. & Exercit. 16. 5. 108.

^k D. Luc. 18.

12. I. Drustur ibid. & ad Luc. 1. Sopher Juchas, fol. 10. a Epiph. Hæres. 11.

^l Hist. 5.

^m De Diu Nas talis, cap. 1.

ⁿ De Diu Nas talis, cap. 1.

^o De Diu Nas talis, cap. 1.

^p De Diu Nas talis, cap. 1.

^q De Diu Nas talis, cap. 1.

^r De Diu Nas talis, cap. 1.

^s De Diu Nas talis, cap. 1.

^t De Diu Nas talis, cap. 1.

^u De Diu Nas talis, cap. 1.

^v De Diu Nas talis, cap. 1.

^w De Diu Nas talis, cap. 1.

^x De Diu Nas talis, cap. 1.

^y De Diu Nas talis, cap. 1.

^z De Diu Nas talis, cap. 1.

^{aa} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{ab} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{ac} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{ad} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{ae} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{af} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{ag} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{ah} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{ai} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{aj} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{ak} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{al} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{am} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{an} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{ao} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{ap} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{aq} De Diu Nas talis, cap. 1.

^{ar} De Diu Nas talis, cap. 1.

^f Geograph. lib. 16.

^g Orig. 14. cap. 8. Hæf. lib. 1. cap. 5.

^h Lib. de Superstitione.

ⁱ Hiftor. 37.

^j S. August. Epist. 86. & vide Socrat.

^k Hift. Eccl. lib. 5. cap. 22.

^l Græc. 21. Lat. de Romanis.

^m & Gabrielem Abasitum Observat. lib.

ⁿ 1. cap. 13.

^o Itinerar. lib. 1.

ipsa Sabbata illustriora seu dies Saturni. Hinc etiam dies Septimos seu Saturni ac Sabbata hebdomadica pro Jejuniiis perperam sumpfit doctissimus Geographus Strabo ^f in Pompeii obsidionis Historia. Nam rem ipsam ad Sabbata hebdomadica seu dies requiei, non jejunii, attinuisse liquet ex scriptoribus aliis, Josepho ^g, Plutarcho ^h, Dione ⁱ. Scimus quidem, Sabbatis seu diebus Saturni Christianos aliquot ^j veteres jejunasse, atque hos Judæos interdum à scriptoribus Romanis appellari. Sed Augusti (cujus autoritas jam antè adducitur) tempus aliaque minimè sinunt ut de illis Sabbati jejunia quæ memoravimus sint sumenda, sed tantùm de Judæis ipsis. Utut autem se res hæc habuerit, Sabbata hebdomadica Romanis fuisse planè peregrina, nec in Civitatis Romanæ sacra admiffa, ex jam memoratis edocentur. Quibus accedat illud Claudii Rutilii ^k,

Reddimus obscæna convicia debita genti

Qua genitale caput propudiosa metit.

Radix stultitiæ, cui frigida Sabbata cordi.

Sed Cor frigidius religione sua est.

Septima quaque dies turpi damnata veterno,

Tanquam lassati mollis imago Dei.

Cetera mendacis deliramenta catasta

Nec pueros omnes credere posse reor.

Dubitatne quisquam hæc de Judæis ita dici ut eis Sabbati hebdomadici usus seu Septimi diei Cultus non minùs, ad Rutilii mentem, proprius esset & singularis quàm circumcissionis ritus; id est neutiquam Romanis Gracive aliisve Gentibus in Occidente receptus. Juvenalis item ^l, de Judæis,

Quidam sortiti metuentem Sabbata patrem,

Nil præter Nubes & Cæli numen adorant &c.

Sed pater in causa est, cui Septima quaque fuit lux

Iguava, & partem vite non attingit ullam.

Quis non videt hoc de Septimam lucem colentibus sic dictum, ut Cives Romanos neutiquam ex more suo eundem colere innuat? Cum primis huc facit item Senecæ Testimonium. Is in civilem Romanorum aliorumque Romæ degentium Theologiam vehementius ac copiosius quàm Varro in theatricam & fabulosam in-
vestus, reprehendit etiam sacramenta Judæorum & maxime Sab-
bata (sic ex libro ejus contra superstitiones, qui jam non extat,

D. Augusti-

^p Satyr. 14.

D. Augustinus ^{b)} inutiliter eos facere affirmans quod per illos singulos septem interpositos dies septimam ferè partem atatis sua perdant vacando, & multa in tempore urgentia non agendo, laudantur. Gentilium suorum Numina ritusque sacros seorsim exagitat; Sabbata autem seu Septimi diei requiem ut Judaeorum omnino propriam. Subdit item; *illi tamen causas ritus sui moverunt, & major pars populi facit quod cur faciat ignorat.* Ritum suum, seu Judæis singularem tantum, iterum agnoscit. Martianus item Capella ^a veterum rituum callentissimus, ubi Philologiam inducit omnimoda numina in cœlo venerabundam, *poscitque inquit quosdam tres deos, aliosque divi novisque Septimo radiatos; quandam etiam Fontanam virginem deprecatur.* De Christiana proculdubio Theologia falsus loquitur; sed interea de septimi diei cultu sive ipsi sive simul cum Judæis singulari. Hoc verò ut liquidius constet (si quæ hactenus ostensa sunt non satisfaciant) componantur jam dicta cum ipsis tum Romanorum tum Græcorum in dierum observatione moribus. Græcos dies suos habuisse scimus mensis ἰανουάρῳ, μάρτιος, φθινόρῳ ^{c)} *invenit, medii, inclinantis* ira dispositos, ut inde trifariam divideretur mensis quilibet. Festa etiam quamplura eorum visuntur tum apud veteres, tum in recentioribus ^c qui integra de eis edidit opera, nec inter cæta Festi Hebdomadici in dierum periodis redeuntis vestigium aliquod exhibentes. Quicquid autem in adversum tendere videatur, infra diluetur. Quod ad Romanos attinet; dum Ovidius, Macrobinus, alii, dies eorum fastos, nefastos, intercios, feriatos, Kalendas, Nonas, Idus, copiosius ostendunt, de diei Septimi recurrentis Cultu nullibi apud eos reperitur mentio. Verum quidem est, nonni redeuntis rationem esse ipsis publicè habitam.

Est ^d quoque qui nono semper ab orbe redit.

Quale de Septimo in dierum observatione Sacra, publicâ, atque ex instituto, apud Gentiles veteres, inauditum. Scilicet Ogdoas, non Hebdomas, in dierum tributione servabatur in Romanorum Calendario (ut maximè videre est in eo quod sub initio Cæsarum saxo incisum, quantum ad hanc rem, tam antè quàm postèa diu fuit in usu) propter Nundinas seu novi diei reditum, ut Hebdomas apud Judæos propter Sabbatum, & apud Christianos propter diem Dominicum. Atque ut literæ quas Dominicales Ecclesia vocitat Christiana, idèο τῷ θ̄ seu numero Septenario in Calendariis

^b Lib. 6. de Civit. Dei cap. 10.

^a De nuptiis Philologie lib. 2.

^c Petrus Castellanus in Entologio, I. Mensis in Græcia Feriatus, Hist. de Fest. Originis, l. 1. G. 2. vol. lib. de Annis & mensibus, A. ieb. Benihernus in Fastis, &c.

^d Ovid. Fasti I.

hostis terminantur, ita parilem ob rationem, ad observandum
nundinarum reditum, in Calendario illo Romanorum veteri τρ
H finiebantur seu Ogdoade. Calendatit illius Romani quod &
Colotianum Josepho Scaligero dici solitum, etiamnum Romæ, pu-
to, in ædibus Maffianis ad Agrippinam visitur, exemplar heic
exhibemus.

<i>Iannarius.</i>	<i>Februarius.</i>	<i>Martius.</i>
A K. JAN. F	HK. FEB. N	D K. MAR. NP
B F	A N	E F
CC	B N	F C
DC	C N	G C
E NON. F	D NON	H C
F F	E N	A N. <small>HOC DIE CAESAR POM- PTIEN. MAX. FACIAT.</small>
GC	F N	B NON. F
HC	GN	CF
A AGON	HN	DC
B EN	AN	EC
CCAR. NP	BN	FC
DC	CN	GC
E EID. NP	DEID. NP	H EN
F EN <small>DIE VITIUSOS K.L.C.</small>	EN	A EQ. NP
G CAR	F LUPER. NP	B EID. NP
HC	GEN	CF
AC	H QUIR. N	D LIB. NP
BC	AC	EC
CC	BC	F QUIN. N
DC	CC	GC
EC	D FERAL. F	HC
FC	EC	AN
GC	F TER. NP	B TUBIL. NP
HC	G REGIF. N	C Q. REX C. F
AC	HC	DC
BC	A EN	EC
CC	B EQ. NP	F N. <small>HOC DIE CAESAR ALEX- AND. REGIT.</small>
DC	CC	GC
EF	XXIIX	HC
FN		AC
GC		BC
XXXI		XXXI

<i>Aprilis.</i>	<i>Maius.</i>	<i>Junius.</i>
CK. APR. N	A K. MAL. N	H K. JUN. N
DC	B F COMP.	AF <small>MARY. CAR D. ONEP.</small>
EC	CC	BC
FC LUDI <small>MARY. MAJNAR.</small>	DC	CC
G NON. LUDI	EC	D NON
HN LUDI	FC	EN
AN LUDI	G NON. N	FN
BN LUDI	HF	GN <small>MENTE IN CAVIT.</small>
CN LUDI	A LEM. N	H VEST. N <small>PER. VASS.</small>
DN LUDI <small>IN CIRC.</small>	BC	AN
EN	C LEM. N	B MATR. N
FN LUD. CERER.	D'N. LUD. <small>MARTIN CIRC.</small>	CN
GEID. NP LUDI	E LEM. N	D EID. N
HN	FC	EN
A FORD. N LUDI	G EID. NP	F Q. ST. D. F
BN LUDI	HF	GC
CN LUDI	AC	HC
DN LUDI	BC	AC
E CER. N LUDI	CC	BC
FN <small>IN CIRC.</small>	DC	CC
G PAR. NP	E AGON. NP	DC
HN	FN	EC
A VIN. N	G TUB. NP	FC
BC	H Q. REX C. F.	GC
C ROB. NP	AC	HC
DF	BC	AC
EC	CC	BC
FN PLUD. FLOR	DC	CC
GC LUDI	EC	DF
HC LUDI	FC	EC
XXX.	GC	XXX.
	XXXI.	

<i>October.</i>	<i>November.</i>	<i>December.</i>
B R. OCT. N	A K. NOVEM. N	G K. DEC. N
C F	B ...	H ...
D C	C ...	A ...
E C	D ...	B ...
F C	E NON. F	C NON. F
G C	FF LUDI	D ...
H NON. F	GC LUDI	E C
A F	HC LUDI	F C
B C	A C LUDI	GC
CC	B C LUDI	HC
D MEDITR.	G. € LUDI	A AGON. NP
E AUGUST. NP	D C LUDI	B EN
F FONT. NP	E EID. NP ^{19VL.} _{INDICT.}	C EID. NP
G EN	FF EQUOR. PROB.	D F
H EID. N	G C LUD. ^{PIE IN} _{CIRC.}	E CONS. NP
A F	H C IN CIRC.	F C
B C	A C IN CIRC.	G SAT. ^{TRIE} _{SATVRL}
CC	B C MERK.	HC
D ARM. NP	CC MERK.	A OPAL. NP
E C	DC MERK.	B C
F C	EC	C DIV. NP
GC	FC	DC
HC	GC	E LAR. N
AC	HC	F C
BC	AC	GC
CC	BC	HC
D C LD. VICT.	CC	AC
E C LUDI	DC	BC
F C LUDI	E F	CF
GC LUDI	FC	DF
HC LUDI	XXX	EC
XXXI		XXXI

Dici solent à scriptoribus hi Fasti Kalendares, quales Cn. Flavius publicasse & Populo Romano tradidisse creditur, quosque Ovidius x i i libris descripsit. Habentur apud Aldum Manutium^e à Paulq̄ Patre explicati, Janum Gruterum^f, Josephum Scaligerum^g; Hubertum Goltzium^h, Joannem Rosinumⁱ, Sibrandum Siccamam^k, Carolum Neapolim^l, alios. Atque horum nonnulli è veterum libris auxerunt explicaruntque. Fragmenta etiam Kalendariorum seculi illius veteris reperiuntur alia, quibus dierum Ogdoadis literariz pariter adnotantur. Atque nono quolibet die Nundinz seu Urbani Rusticorum conventus habiti. Ita tamen ut per^m intercalationem seu translationem caveri solet, ne, mali ominis causa, Nundinz in Kalendas Januarii aut Nonas alicujus mensis inciderent. Sententiarum autem, etiam apud veteres habetur discrimen de Orbe Nundinali: Alij Ogdoade in ipsa contineri Nundinas volentibus (quod facile concipitur si terminus posterior semper iteraretur & fieret sequentis Ogdoadis initium) aliis interea diem nonum Ogdoadis orbem proximè sequentem pro Nundinis habentibus, adeoque Nundinas Enneade dierum integra claudentibus. *Rutilius*, inquit Macrobius, *scribit Romanos instituisse Nundinas ut Octo quidem diebus in agris Rustici opus facerent, Nono autem die, intermisso rure, ad mercatum legesque accipendas Romam venirent.* Varroⁿ autem; *Annum ita diviserrunt ut Nonis modo diebus urbanas res usurparent, reliquis v i i ut rura colerent.* Et *Dionysius Halicarnassens*^o αἱ δὲ ἀγροὶ Ρωμαίων ἐρίοντο αἰς τὴν μερὴν τῆς κατὰ ἡμᾶς χρόνου δι' ἡμέρας ἐνάτας. ἐν δὲ ταῖς συμφορῶν ἐν τῆς ἀγροὶ (sic planè legendum pro eo quod est ἀγροὶ in exculis) οἱ δημοτικοὶ αἰς τὴν πέραν ταῖς ἀμείλις ἐποιοῦν τῶν ὄνων, ἔξ ἀκᾶς καὶ ἀλλήλων ἐλαμβάνον &c. ταῖς δὲ μεταξὺ τῆς ἀγροὶ ἐνάτας ἡμέρας αὐτοῦντες ὅσες οἱ πόλοι ἔξ πίνης ἐν τῆς ἀγροὶς διέτελλον. Nundina autem apud Romanos diebus Nonis celebrantur, quemadmodum etiam ad nostra tempora. In iis plebs agrestis in Urbem consuebat, venalia permutabat, seu commercabatur & jure inter se agebat &c. Septem autem diebus intermediis ruri degebant quòd magna pars ob paupertatem operaretur suis manibus, sic ille. Alii veterum de Nonis diebus p & diebus Novem rem non ita explicant, ut satis sciamus utrùm orbem Nundinalem ex Enneade integra conslari, an Octavum semper inter putandum sic repeti vellent ut Octo duntaxat dies integri in orbe

^e Subjunct. lib. de Orthographia.

^f Inscript. p. 2. 133.

^g De Emendat. Temp. lib. 4.

^h Theaur. Rei Antiquariæ p. 122.

ⁱ Antiq. Rom. lib. 4. cap. 2.

^k Fast. Kalendar. lib. 1.

^l Ad Ovid. Fast. 1.

^m Macrobius Saturnal. lib. 1. cap. 13. Dio Hist. 40. & 48. & vide Jos. Scaliger. Emendat. Temp. lib. 5. cap. de Bissexto ab Aug. correcto.

ⁿ Pref. ad lib. 2. de re Rustica.

^o Antiq. Rom. lib. 7. pag. 342. P. v. s. i. n.

^f Columella in prefat. ad lib. 1. de re Rustica, Dio Hist. 40. P. l. s. c. b. in Quaest. Rom.

orbe illo haberentur; Perinde ac si Hebdomadem nostram, Ogdoadem dierum (quemadmodum interdum Hispani, Itali, Germani) & diem Dominicum diem octavum, putatis duobus diebus Dominicis in qualibet Ogdoade, cum patribus ⁹ etiam aliquot vocaremus, à secundo scilicet Dominico seu primo supremoque, ut eum vocat Ausonius, Ogdoadem proximam semper auspicantes; sed non alium interea præter Septenarium reverà dierum orbem Invenientes. Per similem in Lustris & Olympiadibus, quibus nunc quinquennia nunc quadriennia tribuntur, supputandis rationem nemo nescit. Jam verò Rutilium disertè vides orbem Nundinalem facere dierum integrorum novem. Varronem autem & Dionysium Halicarnasenum dierum octo, adeò ut Septem dies Rusticationi, octavus, id est nonus à proximè superioribus Nundinis repetitis putatus, conventui Urbano inserviret. Certè autores sunt Varro & Dionysius ille gravissimi antiquissimique. At recentioribus scriptoribus, quos inter sunt etiam viri summi iudicii & doctrinæ politissimæ, Rutilii sententiam ^r videt plerumque receptam. Et recipiunt sanè magis quàm discutiunt. Inde etiam Trinundinum, quo leges, antequam vim fortirentur ^s, promulgandæ erant, spatium fit ^t 27 dierum, quod juxta Varronem & Dionysium triduo foret minus. At si horum codices minime corrupti sint, non esset omnino cur ipsis non crederemus. Sunt igitur qui præ ^u *in l. 1. de legibus septem diebus* apud Dionysium substitui velint ^v *in l. 1. de off. 10* ut sic Rutilio is consonus fiat. Certè tunc & VIII pro VII apud Varronem legendum. Sed nec defunt in recentioribus ^x etiam qui rejecto Rutilio, Ogdoade orbem Nundinalem velint contineri; non paucis aliis de Nundinarum qualitate reliquæ verba facientibus, qui de reconciliando de earum quantitate sententiarum discrimine aut non omnino aut negligentius loquuntur. Nos autem vulgarem recentiorum & Rutilii sententiam heic admittentes minio sic Nonum quemque diem in Calendario supra notavimus. Quod si displiceat, facile est cuique Eadem in Ogdoadem commutare, id est octavam quamque litteram pro minima seu Nundinarum die habere. Neque verò Nundinas sic exhibemus, quasi in anno reverà sic aliquo se haberint. Nam ferie non interruptæ etiam Nonis & Kalendis eas adjiciunt; quibus ne caderent, per intercalationem seu translationem quotannis à Pontificibus prospiciendum erat. Undenam autem ^y

⁹ Terentian. de Idolatria cap. 14. Boet. de Ratione Temporum, cap. 4. Ausonius Eclog. de Nominibus Septem dierum, ali.

^r Anton. Augustin. de Legibus cap. 10. & in leg. Cæcilio & Diodoro & Herodotus. Dionys. Petav. Paris. Dissertat. lib. 5. cap. 13. Samuel Petrus Eclog. Chronolog. lib. 5. cap. 2.

^s Cicero Orat. pro domo sua.

^t Francisc. Hotoman. Antiqu. Roman. lib. 3. cap. 11.

^u Euseb. Hist. in Comment. ad Dionys. Halic. lib. 7.

^v Hieronymus lib. de Originibus Festorum cap. 1.

¹ Samuel Petrus Eclog. Chronologic. lib. 5. cap. 2. Dionys. Petavius Dissert. Varior. lib. 5. cap. 17. & vide Jos. Scalig. de emend. Temp. lib. 5. cap. de Bissexto Ab Augusto correpto.

² Granius Licinianus apud Macrobius Saturnalis. 1. cap. 16.

³ Phalaris. in Quæst. Rom.

⁴ Granius Licinianus loc. citato.

⁵ Antiq. Rom. lib. 3. cap. ult.

initium numerandi ducendum esset, viri docti aliter atque aliter conjiciunt. Exemplum tantum nos Orbis Nundinalis in Calendario Juliano vero, ita ob oculos poni curavimus, ut inde satis liqueat dierum sive Novem sive Octo (juxta sententiarum quod diximus discrimen) non Septem, periodi usum fuisse veteribus Romanis. Nec diem aliquem Septimum in dierum periodis, eis cultum. Nundinae autem illae olim Feriae fuere, sive Jovi² sive Saturno³ Sacrae, adeoque nefastae. Sed postmodum Lege Hortensia⁴ effectum est ut essent fastae. Ut fastae scilicet essent nisi alia forte causa, veluti Festus dies, redeuntem sic diem nonum nefastum redderet. Quod ex lege Hortensia sic novatum dum non animadvertit Franciscus Hotomannus⁵, Nundinas pro diebus nefastis, juxta atque ex vetustiorum ritu apud Festum nuncupantur, ita accipit quasi nunquam fastae fuissent. Qua de re etiam olim inter veteres dissensus ex legis Hortensiae neglectu, ut monet apud Macrobius Granius Licinianus. Nam Pontifices ibi & Trebatius Nundinas neutiquam ferias fuisse asserunt, sed in eis posse cum populo agi, ac fas esse praetori tria verba foro solennia pronuntiare; id est fastas esse. Quod negabant Julius Caesar & Cornelius Labeo. Sed tam haec quam illi verum dixere si temporis diversitatis & legis Hortensiae, quae diu ante Caesares lata, ratio habeatur. Manifestum igitur est, ex veteri Jure Romano, quoties Feriae publicae veluti Stativae ac Conceptivae quae Annuae plerumque erant, aut Imperativae, veluti ob victoriam seu laetitiam aliquam ex eventu publicam, non intervenirent, totis diebus sive Octo sive Septem continuis opus omnimodum, quod dierum aliis simpliciter Nefastorum nomine non est interdictum, facere licuisse, Nonum autem seu Octavum (pro diversitate sententiarum de Orbe Nundinali semper loquor) ante legem Hortensiam feriatum fuisse, ex lege autem illa ferias esse desiisse. Etenim Feriae Romanis operum genere multiplici (qua de re vide inferius capite decimo septimo) polluebantur. Quapropter, inquit Servius Honoratus⁶, Pontifices (feriis) Sacrificaturi praemittere calatores suos solent, ut sicubi viderint opifices assidentes, opus fieri prohibeant, ne pro negotio suo, & ipsorum oculos & Deorum ceremonias attendant. Festa enim opera Deorum credita sunt. Sic item Festus, Macrobius⁷, alii. Quin praecipue negligens multabatur. Et praeter multam, affirmatum est eum qui talibus diebus imprudens aliquid egisset porco piaculum

⁶ Ad Georgic.

⁷ Saturnalis.

lib. 1. cap. 16.

piaculum dare debere, imprudentem expiare non posse. Nec cum populo agere, lites decidere, aut comitia habere Feriis seu diebus Festis magis licuit atque opus aliquod interdictum facere; Cum nihilominus in Januario dies XIIII continuoꝝ Comitiales supra habeamus. Nam dies ejusmodi, litera C denotantur, ut Fasti litera F, ac simpliciter Nefasti litera N. In Maio item Septem Comitiales habentur continui, in Junio Comitiales & Fasti continui XVI, in Novembri XVII, in Decembri VIII; ac in Octobri Comitiales XII continui; Qui planè Septenariam Feriarum aliquam periodum, si nil aliud id faceret, excludunt. Et de Romanis hæc tenemus. Quin demùm nec Josephus ipse sive dum de Sabbati sanctificatione seu Natali mundi loquitur^f, sive ubi de obsidione Pompeianâ in qua singularem Sabbati Hebdomadici Observationem meminit^g, sive dum alibi de Sabbati Cultu verba facit, aut in Apionem de origine ejus disputat^h, gentem aliquam omninò aliam nominat cui dies Septimus cultus, sed eum veluti Judæorum Festum proprium semper nominat. Quod sanè facere eum noluisse vix est ut dubitemus, si in loci quem tractamus verbis generatim prolatis, gentibus aliis univèrsis Festum hoc communè omninò existimasset. Accedat, Theodoretumⁱ item expressim monuisse, solam Judæorum Nationem Sabbatum observasse, nec gentes quæ etiam Circumcisionem in suos è Judæa, sed non satis Judaicè, ritus acceperant, Sabbatum seu Septimum diem coluisse. Alii eum sequuntur. Quin & Julianus Apostata testis est heic perquam idoneus. De Decalogo verba is faciens πῶν ἐθνῶν, inquit^k, ἐστὶ τῶν τῶν θεῶν ἑξῆς τῆ δ' ἀποκατωθέντος θεοῦ ἐπιπέσας, καὶ τῆ μηδενὶ τῶν ἑθελῶτων, ὃ μὲν πῶς ἀλλὰς οἷε) χελεῖται φυλάττειν κρίσας; *Quenam gens est, per Deos, si hæc demiserit, non adorabis Deos alios, & Memento Sabbatorum, que mandata cetera (Decalogi) servanda non putet?* Gentibus antiquitè aliis non cultum magis Sabbati aut Septimi dici quàm Numinis nunci Cultum in usu fuisse palàm dicit.

^f Lib. 1. *Archæolog. cap. 2.*
^g *Ibid. lib. 14. cap. 8. & Hæres. lib. 1. cap. 5.*

^h Lib. 2. *contra Apionem sub initium.*

ⁱ In *Ezekiel. s. 7. vide Ijebnum in Levitic. lib. 6. cap. 19.*

^k *Apud S. Cyrill. contra eum lib. 5.*

CAP. XVI.

Quae apud veteres tum Græcos, tum Latinos occurrunt, alia item veteribus tributa, quorum autoritate asserendum videatur, etiam à nonnullis asseritur, Diem Septimum Gentilibus olim coli seu observari, idque velut ex instituto publico, solitum.

Tqui jam dictis, de eo quod est, Diem Septimum Gentibus aliis Flavii Iosephi seculo temporibusque anterioribus non cultum, observatumve, refragari nimis forsitan videantur non pauca quæ obvia apud Scriptores tum Græcos tum Latinos. Aristobulus, Judæus, sed Philo-
sophus Peripareticus (quem inter Græcos potius heic numero quia Græcorum tantum scriptis ad hanc rem utitur) in inquam de creatione verba faciens ac de Die Septimo seu popularium suorum Sabbato, Hebdomadisque seu numeri septenarii tum significatione mysticâ tum in æterum natura vi, διασάφει, inquit¹, "Ὁμη-
ρος ἔχει Ἡσίοδος, μέγαλη φόβος ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐβελίων, ἰερόν
ἐστίν, παλὰν ἐτιὰμ δόξουσι Ὁμηρῶς & Ἡσιόδου, ἐκ τῶν ἡμετέρων
ἔχουσιν ἐκ τῶν βιβλίων, ἱεράν ἐστιν. Quod de ipsa die Septima quam
antè memorat, non capere nequeo. Tunc, Hesiodus, inquit, ad
hunc modum

Πρώτη ἐστὶν, τέταρτος τε καὶ ἑβδόμη ἰερόν ἡμῶν

Primam Prima, Quarta, & Septima dies sacra est. Item

Ἑβδόμη δ' αὖτις, λαμπρὴν φάει Ἡελίου

*Septima verò rursus, Lux splendida solis. Ex Homero autem, as-
fert idem;*

Ἑβδόμη δ' ἡπείτα καλὴ καὶ ἰερόν ἡμῶν

Septima dein illuxit Sacra dies. Et

Ἑβδόμη ἡμῶν ἔστω & τῆς πέλας ἄπαντα

Septima dies aderat, quæ cuncta absoluta sunt. Uti & illud

Ἑβδόμη δὲ οἱ λιπάρη βοῶν ἐξ Ἀχέρου

*Septimâ liquimus fuvium Acherontis. Quibus subjungit item ex
Lino*

Ἑβδόμη δὲ οἱ τῶν ἐσθλῶν πάντα τέτυκ')

Septimâ quæ cuncta quæ absoluta sunt perficiebantur, &c

Ἑβδόμη ἐστὶν ἀγαθῶν καὶ ἑβδόμη ἐστὶν γυναικῶν,

Ἑβδόμη ἐστὶν ἐσθλῶν & ἑβδόμη ἐστὶν τελευτῶν.

Septenarium

¹ Apud Euseb. Preparat. Evangelic. lib. 13. cap. 12.

^r Apud Barnab. Brisson. ad I. Dominicus C. Theodof.
^c In Tiberio cap. 32.

^e De die Naturali cap. 11.

^u Florentie 1551. pag. 210

*Uus & niles delectabilesque sermones ceperant, tum silentio ad audiendum petito loqui ceperant. Quem locum sunt qui^r inter-pretentur de septimo quoque die Lunæ. Sic igitur Festa Hebdomadica Athenis. Suetonius item^r, de Diogene Grammatico; *Diffutare Sabbatis Rhodi solitus, venientem (Tiberium) ut se extra ordinem audiret, non admiserat, ac per serouulum suum in Septimum diem distulerat. Hunc Roma salutandi sui causâ pro foribus adstantem nihil amplius quàm ut post septimum annum redderet, admonuit.* Sabbata sic in usu ac Septimi diei observatio Rhodi! Atque ejusdem mentio velur rei notissimæ! Quin & Censorinus^r; *Alter ille partus, qui major est, majori numero continetur, septenario scilicet, quo tota vita humana: ut & Solon scribit, & Judæi in dierum omnium numeris sequuntur, & Etruscorum libri rituales videntur indicare.* Libri Etruscorum rituales indicare visi sunt in dierum numeris septenarium, quemadmodum Judæi? Certè ejusmodi fuisse sensum non dubito quin concessisset Guilielmus Postellus. De Etruriæ originibus^u scribens ille, *Quod erat ipsi Judæis inquit & Patriarchis in primo precepto & usu, hoc est Sabbatum, illud fuit etiam Rhoma usitatum. Licet enim non esset forsam eadem dies, que apud Judæos observari solita est, tamen sicuti nos in Solis die, Pseudo-Judæi Ismaelite in Veneris die, eandem atque Judæi in Saturni Sabbativæ die, Septem Intelligentiarum que Planetarum motrices sunt, mentionem religiosam facimus ad Summi Dei Creatorisque laudem, sic Romani una hebdomadæ die. Nam ut est videre apud Ciceronem in Sacris legibus & apud Halicarnassem in Romuli institutis; indidua erat Roma dies Sacra quieti servitorum & animalium. Afferit verò Dion Historicus tricessimo Septimo Rhomana historia libro, ejusdem Sabbati quod & apud Judæos erat, usum ad Græcos Romanosque fuisse translatum. Verùm ejus fides idèd mihi non videtur magnificanda quod apud Ægyptios dicat ortam esse hanc observationem Sabbati, quum revera, licet de Sabbato & Deo Judæorum aliquid velle dixisse visus est, nihil mihi de Sabbato, quove die observaretur à Judæis, attingisse videatur, ut ipse in Planetarum hæreat intervallis. Posito enim bis diatessaron descendendo, debuit ponere diapente ascendendo, & rursus diatessaron descendendo, & item diapente ascendendo &c. Satis est ab illo obtinuisse hoc unum quod Romani primi omnium gentium post Judæos observarint Sabbatum. Certissimum verò est**

quum

quum nunquam in sacris cum ipsis Iudæis convenerim, aliunde quàm à prisca institutione Iani accipere non potuisse, quum primi omnium gentium haberim. Licet enim ipse Dion dicat recentè Romanos accepisse, illi non crederem nisi, qua occasione, adferret. Satis est ut mihi testetur Sabbati inslar unam ex Septem diebus hebdomadis fuisse quieti concessam. Sic Postellus. Accedat heic illud Ovidii², ubi amantem docens quomodo dediscat amare, hoc imprimis monet ut procul à loco discederet quo amicam alloqui, convenire, videre assueverat;

Sed quanto minus ire voles, magis ire memento;

Perfer & idvitos currere coge pedes.

Nec Phryias opta, nec te peregrina moventur

sabbata; nec damnæ Alia nota suis.

Peregrina Sabbata dici possunt videri, ut Sacra Peregrina, de quibus Festus, *Peregrina Sacra appellantur que aut evocati die in oppugnandis Urbibus Romam sunt conlata, aut que ex quasdam religiones per pacem sunt petita, ut ex Phrygia Matris Magnæ, ex Græcis Ceteris, Epidauri Æsculapii que coluntur eorum more à quibus sunt accepta.* Sic igitur Peregrina Sabbata intellexerit fortè quis pro Sabbatis seu more Sabbatico, qui hebdomadicus erat, à Romanis, ad quos scribit Ovidius, ex Judæa accepto, quemadmodum sacra illa è Græcis, Phrygibus, Epidauriis. Et conjunguntur ab eo heic Sabbata, clavis Aliensis diei sanctissimo infamissimoque qui sub medium Julii³ recurrit, perinde ac si ut hinc ita illa in usum Romanis, paritèque fuisset de utrisque ratio monendi, in remedium amoris nimium hærentis, delirum amatorem ac moras nitro necitem pedemque agrè producentem, ne causaretur quidem dies illos, rametis rebus agendis nequaquam idonei essent (qua de re iuferius) discessum ejus præpedire. Quemadmodum ubi de puella primo captandæ tempore rudimenta docet, eosdem ipsos dies similiter conjungit velur eos quibus, utcunque rebus agendis aliàs non idoneis, absa nihilominus amoris conciliandi, avidè juventuti Romanæ arripienda. Verba ejus² sunt,

Tunc licet incipiam, quæ stebilis Alia luce

Vulncribus Latis sanguinolenta fui;

Quoque die redent rebus minus opta gerendis

Cultra Palestino Septima Festa viro.

Tibullus item Ovidio, id est Augusto Cæsari corvus, dum in

² De Remè;
dia Amoris
lib. 1.

³ Videbis G.
Xylaurum
in Plutarcho
Camillum &
Andream
Sextum No-
dorum Cicero-
niam, lib. 3.
cap. 6.

² De Arte
Amandi lib. 1.

Phœacia morbo laborat, de discessu suo à Roma conquerens, Deliam, suam scilicet Dominam, ait Deos, fortetque consultuisse de ejus reditu, ipsam tamen, quanquam cuncta dabant reditum, fletibus hand abstinuissè, quibus subdit^a,

^a Lib. 1. E-
48. 3.

Ipse ego solator, quum jam mandata dedissem,

Quarebam tardas anxius usque moras.

Aut ego sum causatus aves, aut omnia dira

Saturni aut sacram me tenuisse diem.

Seu ut Josephus Scaliger mavult,

— aut omnia dira

Saturni sacrà me tenuisse diem.

Quoniam scilicet scripsit aliquot libris aut deest in versu postremo. Heic manifestò dies Saturni, qui idem est cum Judæorum Sabbato hebdomadico, Sacer dicitur, & velut itineris impedimentum Romanis veteribus haberi videtur. Accedat hisce Tertulliani locus illustris. Is adversus Gentes scribens eorumque in Christianos convitia diluens, *Alii*, inquit ad Gentes^b, *plurè humanitas & verisimilius Solem credunt Deum nostrum &c. Equè si diem Solis lætitiæ indulgemus, alià longè ratione quàm religione Solis, secundo loco ab eis sumus qui diem Saturni otio & vitium decernunt, exorbitantes & ipsi ab Judaico more quem ignorant. Vbi vir doctissimus Desiderius Hæraldus, sane dies, inquit, Saturni, qui erat Septimus; otio ac quieti fuit veluti assignatus, nec apud Romanos solam aut Græcos, sed apud Gentes penè omnes quod observabat Josephus contra Apionem. Atque ex Philone, Luciano, Ovidio, Tibullo jam superius memorata eam in rem assert. Tantundem certè fusiùs & expressiùs occurrit in Tertulliani congenere ad Nationes opere^c dudum à Jacobo Gothofredo in lucem primùm edito. Ibi enim; *alii plurè humanis Solem Christianum Deum æstimant, quòd innoverit ad Orientis partem facere nos precationem vel diæ Solis lætitiæ curare. Quid vos minùs facitis? Non plerique affectione adorandi aliquando etiam Cælestia ad Solis initium labra vibratis? Vos certè estis qui etiam in laterculum Septem dierum (legit, nec puto infelicitè, Samuel Petitus^d Deorum) Solem recepistis, & ex diebus ipsorum prælegistis, quo diè lavacrum subtrahatis, aut in vesperam differatis, aut otium & prandium curetis: Quod quidem facitis exorbitantes & ipsi à vestris ad alienam religionem. Judæi enim festi, Sabbato, & cæna pura**

^b Apolog. sic.
cap. 16.

^c Lib. 1. cap.
12.

^d Comment.
ad leges Anti.
in pag. 4.

*pura & Judaici ritus lucernarum & jejunia cum Azymie & orationis litores qua nique aliena sunt à die vestris. Quare, ut ab excessu revertar, qui solem & diem ejus nobis exprobrat, agnoscite vicinitatem. Non longi à Saturno & Sabbatis vestris sumus. Nationum heic disertè habentur seu Gentilium Sabbata velut ex ritu Judaico (saltem eum aliquantum imitantia) & Saturni diei qualiscunque observatio. Ubi doctissimus Gothofredus; comparat otium & convivium Christianorum in die Dominica cum otio & convivio Sabbathi quod & ipsum Gentiles Judaico more observarunt. Nempe Saturni diem seu Sabbathum otio & quieti nique Gentium, Judaeorum imitatione, assignatum fuisse, etiam Iosephus lib. 2. contra Apionem, & Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum testantur. Verum quidem est, Tertullianum Flavio Iosepho annis amplius centum, recentiorem esse. At verò de receptis antè & priscis Gentilium moribus is loquitur, quemadmodum & Scriptores aliquot alii supra citati, qui itidem Iosepho recentiores; ut Agellius, Lucianus. Quin & Aelius Lampridius, de Alexandro Severo; Capitolinum Septimo die quum in urbe esset, ascendebat, Tempa frequentavit. Sed & de seculo ipso Iosephi, Seneca; Quomodo, inquit, sunt dii colendi, solet precipi. Accendere aliquem lucernam Sabbatis prahibeamus; quoniam nec lumine dii egent & ne homines quidem delectantur fuligine. Ubi Iustus Lipsius; Lucernas accendere in honorem Deorum aut Principum, Festis diebus, mos apud Romanos: Sed, ut apparet, paulatim Judaici ritus involvere & Sabbathi diem illà superstitione coluerunt. Certè de luminibus Sabbatis accendi solitis loquitur Seneca, velut de ritu usitatissimo. Neque jam ex obiter dictis animadversa Septimi diei observationem aliquam solennem veteribus Romanis in usu fuisse solum videntur firmare, verum & ipsa Calendarii eorum formula à viris aliquot doctissimis edita. Prodiit, idque priusum ni fallor, anno Salutis 1552, Venetiis ex Juntarum officina, Calendarium Ecclesiasticum novum. Opus de vera Paschatis celebratione institutum, idque ex Pontificum summorum quatuor jussu supputatum; Autore Luca Gaurico Geophonense Episcopo. In ipso titulo monetur adjici etiam Fastos Julii Cæsaris. Et post supputationes Paschales, propè libri calcem, demùm sequitur hic titulus *Calendarium Julii Cæsaris. Fasti primorum sex mensium per Pomponium Gauricum & Thamiram sub Capitolinis Ruinis in**

antiquo marmore reperti, cujus marmoris altera pars reliquos sex menses sine Fastis continebat. Interpositis dein dierum & Nonatum cujuscumque mensis longitudine, & quid Fastorum nomine veniret, idem scilicet maxime interpositis, ne paginæ reliquam quo Calendarium commodè incipere nequiret, literis careret, sequitur Calendarium Julii Caesaris cum cyclo Lunæ; quod ad hanc modum Januariam exhibet.

Cyclo J.	Dies	Litteræ	Januarius	
1	1	A	Calendis	Festum Jovis & Esculapii.
	2	B	4 non.	
9	3	C	3 non.	♁ occidit Cosmice.
	4	D	2 Prid. Non.	
17	5	E	1 Nonis.	Lyra occidit Chronice.
8	6	F	8 idus	
	7	G	7 idus	Delphia oritur Cosmice.
14	8	A	6 idus	Agonia incipiunt.
3	9	B	5 idus	Agonia, Ludi Agoniales.
	10	C	4 idus	Hyemis medietas.
11	11	D	3 idus	Festum Carmentis & Juturnæ.
	12	E	2 Prid. idus	
19	13	F	1 Idibus	Festum Jovis, redditæ sunt provinciæ.
8	14	G	19 cal.	Cæsar Octavius dictus Augustus.
	15	A	18 cal.	Festum Carmentis, Porinæ.
16	16	B	17 cal.	Festum Concordiæ de Templi consecrat.
	17	C	16 cal.	☉ & relicto.
5	18	D	15 cal.	☉ = ingrediebatur.
	19	E	14 cal.	
13	20	F	13 cal.	
2	21	G	12 cal.	
10	22	A	11 cal.	
	23	B	10 cal.	Lyra parte occultatur.
18	24	C	9 cal.	Pedus & occidit Cosmice, Festum sementis.
7	25	D	8 cal.	
	26	E	7 cal.	
15	27	F	6 cal.	Festum Castoris & Pollucis.
4	28	G	5 cal.	
	29	A	4 cal.	
12	30	B	3 cal.	Festum Pacis.
1	31	C	2 Prid. cal.	

Ex hoc specimine reliquorum dierum ratio dignoscitur. Sequuntur enim ibi ceteri quinque menses priores, Syderum aliquot ortu

ortu occasuque, Fectis, Cyclo Lunæ, ac dierum Hebdomadibus per literas-iridem signati; Sole, Lunâ, & Zodiaci Signis, chara-cteribus, qui Astrologis in usu, similiter passim denotatis. Ad- dicitio fit & reliquorum sex, quorum quidem Julius & Augustus parili fermè modo exhibentur. At, quatuor qui supersunt, Cy- clum Lunæ, dierum numerum, Hebdomadas, seriemque Kalen- darum, Iduum & Nonarum adnotatam habent, sine festis aliisve quæ columnæ superiùs quintæ respondeant. Paulus item de Mid- delburgo, Episcopus Foro- sempronienfis, in Paulina sua seu opere de recta Paschæ observatione ad Leonem X inscripto; ca- put habet *de Cyclo Lunari decemnovensali Romanorum quem Julius Cæsar suo Calendario inscripsit, cui subjungit Calendarium Romanum cum cyclo Romano Julii Cæsaris*. Id annum similiter per Hebdomadas dierum seu literarum mensibus adjectarum (quod idem heic est) di- vidit, quemadmodum illud Lucæ Gaurici. Exhibet etiam Joannes Stræflertus *quatuor primos menses Calendarii Romani cum Cyclo di- vi Julii Cæsaris dictatoris*, cum feriarum literis in orbem septenari- um recurrentibus. Alii viri docti ⁶ dum Calendarium veterum Ro- manorum non è marmoribus describunt, sed tam ex horum monu- mentis quàm ex Ovidio aliisque Fastorum autoribus conficiunt, Hebdomadas seu literas usque G tantum, non Ogdoadas seu lite- ras ad H inclusivè diebus cujusslibet mensis adponunt, aliis qui- dem, uti par est, Ogdoadas in ejusmodi Calendaris rite retinen- tibus, ut videre est ad calcem editionum Ovidii Fastorum, in Dionysii Petavii Uranologio, alibi. Ex jam antè dictis igitur Observationem aliquam Diei septimi recurrentis solennem, eamque sacram, tum Græcis tum Romanis veteribus in usu fuisse, eoquè publico, asserendum forsàn videatur. Quin sanè non de- sunt viri insignes, quibus etiam id planè inde asseritur. Sed quæ sic corrogantur, ritè perpensa, ad asserionem ejusmodi tuendam vi- carebunt omnimodà; qua de re proximè videbimus.

¹ *Calendar. Rom. Magn. Propos. 34.*
² *Tbo. Dem- ster. in Para- lipomenis ad Jo. Rossini Antiq. Rom. lib. 2. cap. 4. &c.*

CAP. XVII.

Quæ capite superiori ex Aristobulo ac Clemente Alexandrino (adeoque ex Hesiodo, Homero, Lino, Callimacho) Luciano, Agellio, Suetonio, Censorino, Ovidio, ac Tibullo, de diei Septimi seu Saturni observatione apud Gentiles allata sunt, explicantur. Ea ad Sacrum Diei in periodis dierum septenariis, Septimi Cultum, non omnino attinere. De Sabbati nomine tam Orientalibus quàm Occidentalibus accepto pro ipso Die Septimo, quàm septimum est, perinde ac si Septimum significaret.

D quidem manifestum est, Aristobulum Judæum in superius citatis, voluisse, Hesiodum & Homerum innuere diem Septimum Sacrum fuisse, velut ex sacris literis edoctos, atque Sabbatum seu requiem numero dierum Septenario apud populares suos recurrentem, ipsum ea in re primariò respexisse. Sed nec minùs est manifestum, aut insignitè hallucinarum fuisse eum, aut id quod res est ultrò planè dissimulasse. Si nempe diem Septimum in diernum periodis recurrentem inde, velut Festum, cultum Græcis seu Gentilibus fuisse vellet probari. Nam ea de re haud ita expressum loquitur. Quod autem ad Hesiodi locum hunc atinet aliaque Capite superiore allata; ut commodiùs quæ de eis dicenda sunt capiantur, præmittenda est dierum apud Gentiles veteres distributio; quæ quantum ad hæc rem ritè dispiciendam, Triplex erat, qualis certè hodieque apud nos. Primi generis fuerunt, dies *εργασίας* seu Festi in quibus mos erat *εργασίας* ^b *αργίας* ^c *εργασίας* ^d *αργίας* ^e *εργασίας* ^f *αργίας* ^g *εργασίας* ^h *αργίας* ⁱ *εργασίας* ^j *αργίας* ^k *εργασίας* ^l *αργίας* ^m *εργασίας* ⁿ *αργίας* ^o *εργασίας* ^p *αργίας* ^q *εργασίας* ^r *αργίας* ^s *εργασίας* ^t *αργίας* ^u *εργασίας* ^v *αργίας* ^w *εργασίας* ^x *αργίας* ^y *εργασίας* ^z *αργίας* ^{aa} *εργασίας* ^{ab} *αργίας* ^{ac} *εργασίας* ^{ad} *αργίας* ^{ae} *εργασίας* ^{af} *αργίας* ^{ag} *εργασίας* ^{ah} *αργίας* ^{ai} *εργασίας* ^{aj} *αργίας* ^{ak} *εργασίας* ^{al} *αργίας* ^{am} *εργασίας* ^{an} *αργίας* ^{ao} *εργασίας* ^{ap} *αργίας* ^{aq} *εργασίας* ^{ar} *αργίας* ^{as} *εργασίας* ^{at} *αργίας* ^{au} *εργασίας* ^{av} *αργίας* ^{aw} *εργασίας* ^{ax} *αργίας* ^{ay} *εργασίας* ^{az} *αργίας* ^{ba} *εργασίας* ^{bb} *αργίας* ^{bc} *εργασίας* ^{bd} *αργίας* ^{be} *εργασίας* ^{bf} *αργίας* ^{bg} *εργασίας* ^{bh} *αργίας* ^{bi} *εργασίας* ^{bj} *αργίας* ^{bk} *εργασίας* ^{bl} *αργίας* ^{bm} *εργασίας* ^{bn} *αργίας* ^{bo} *εργασίας* ^{bp} *αργίας* ^{bq} *εργασίας* ^{br} *αργίας* ^{bs} *εργασίας* ^{bt} *αργίας* ^{bu} *εργασίας* ^{bv} *αργίας* ^{bw} *εργασίας* ^{bx} *αργίας* ^{by} *εργασίας* ^{bz} *αργίας* ^{ca} *εργασίας* ^{cb} *αργίας* ^{cc} *εργασίας* ^{cd} *αργίας* ^{ce} *εργασίας* ^{cf} *αργίας* ^{cg} *εργασίας* ^{ch} *αργίας* ^{ci} *εργασίας* ^{cj} *αργίας* ^{ck} *εργασίας* ^{cl} *αργίας* ^{cm} *εργασίας* ^{cn} *αργίας* ^{co} *εργασίας* ^{cp} *αργίας* ^{cq} *εργασίας* ^{cr} *αργίας* ^{cs} *εργασίας* ^{ct} *αργίας* ^{cu} *εργασίας* ^{cv} *αργίας* ^{cw} *εργασίας* ^{cx} *αργίας* ^{cy} *εργασίας* ^{cz} *αργίας* ^{da} *εργασίας* ^{db} *αργίας* ^{dc} *εργασίας* ^{dd} *αργίας* ^{de} *εργασίας* ^{df} *αργίας* ^{dg} *εργασίας* ^{dh} *αργίας* ^{di} *εργασίας* ^{dj} *αργίας* ^{dk} *εργασίας* ^{dl} *αργίας* ^{dm} *εργασίας* ^{dn} *αργίας* ^{do} *εργασίας* ^{dp} *αργίας* ^{dq} *εργασίας* ^{dr} *αργίας* ^{ds} *εργασίας* ^{dt} *αργίας* ^{du} *εργασίας* ^{dv} *αργίας* ^{dw} *εργασίας* ^{dx} *αργίας* ^{dy} *εργασίας* ^{dz} *αργίας* ^{ea} *εργασίας* ^{eb} *αργίας* ^{ec} *εργασίας* ^{ed} *αργίας* ^{ee} *εργασίας* ^{ef} *αργίας* ^{eg} *εργασίας* ^{eh} *αργίας* ^{ei} *εργασίας* ^{ej} *αργίας* ^{ek} *εργασίας* ^{el} *αργίας* ^{em} *εργασίας* ^{en} *αργίας* ^{eo} *εργασίας* ^{ep} *αργίας* ^{eq} *εργασίας* ^{er} *αργίας* ^{es} *εργασίας* ^{et} *αργίας* ^{eu} *εργασίας* ^{ev} *αργίας* ^{ew} *εργασίας* ^{ex} *αργίας* ^{ey} *εργασίας* ^{ez} *αργίας* ^{fa} *εργασίας* ^{fb} *αργίας* ^{fc} *εργασίας* ^{fd} *αργίας* ^{fe} *εργασίας* ^{ff} *αργίας* ^{fg} *εργασίας* ^{fh} *αργίας* ^{fi} *εργασίας* ^{fj} *αργίας* ^{fk} *εργασίας* ^{fl} *αργίας* ^{fm} *εργασίας* ^{fn} *αργίας* ^{fo} *εργασίας* ^{fp} *αργίας* ^{fq} *εργασίας* ^{fr} *αργίας* ^{fs} *εργασίας* ^{ft} *αργίας* ^{fu} *εργασίας* ^{fv} *αργίας* ^{fw} *εργασίας* ^{fx} *αργίας* ^{fy} *εργασίας* ^{fz} *αργίας* ^{ga} *εργασίας* ^{gb} *αργίας* ^{gc} *εργασίας* ^{gd} *αργίας* ^{ge} *εργασίας* ^{gf} *αργίας* ^{gg} *εργασίας* ^{gh} *αργίας* ^{gi} *εργασίας* ^{gj} *αργίας* ^{gk} *εργασίας* ^{gl} *αργίας* ^{gm} *εργασίας* ^{gn} *αργίας* ^{go} *εργασίας* ^{gp} *αργίας* ^{gq} *εργασίας* ^{gr} *αργίας* ^{gs} *εργασίας* ^{gt} *αργίας* ^{gu} *εργασίας* ^{gv} *αργίας* ^{gw} *εργασίας* ^{gx} *αργίας* ^{gy} *εργασίας* ^{gz} *αργίας* ^{ha} *εργασίας* ^{hb} *αργίας* ^{hc} *εργασίας* ^{hd} *αργίας* ^{he} *εργασίας* ^{hf} *αργίας* ^{hg} *εργασίας* ^{hh} *αργίας* ^{hi} *εργασίας* ^{hj} *αργίας* ^{hk} *εργασίας* ^{hl} *αργίας* ^{hm} *εργασίας* ^{hn} *αργίας* ^{ho} *εργασίας* ^{hp} *αργίας* ^{hq} *εργασίας* ^{hr} *αργίας* ^{hs} *εργασίας* ^{ht} *αργίας* ^{hu} *εργασίας* ^{hv} *αργίας* ^{hw} *εργασίας* ^{hx} *αργίας* ^{hy} *εργασίας* ^{hz} *αργίας* ^{ia} *εργασίας* ^{ib} *αργίας* ^{ic} *εργασίας* ^{id} *αργίας* ^{ie} *εργασίας* ^{if} *αργίας* ^{ig} *εργασίας* ^{ih} *αργίας* ⁱⁱ *εργασίας* ^{ij} *αργίας* ^{ik} *εργασίας* ^{il} *αργίας* ^{im} *εργασίας* ⁱⁿ *αργίας* ^{io} *εργασίας* ^{ip} *αργίας* ^{iq} *εργασίας* ^{ir} *αργίας* ^{is} *εργασίας* ^{it} *αργίας* ^{iu} *εργασίας* ^{iv} *αργίας* ^{iw} *εργασίας* ^{ix} *αργίας* ^{iy} *εργασίας* ^{iz} *αργίας* ^{ja} *εργασίας* ^{jb} *αργίας* ^{jc} *εργασίας* ^{jd} *αργίας* ^{je} *εργασίας* ^{jf} *αργίας* ^{jj} *εργασίας* ^{jh} *αργίας* ^{ji} *εργασίας* ^{jj} *αργίας* ^{jk} *εργασίας* ^{jl} *αργίας* ^{jm} *εργασίας* ^{jn} *αργίας* ^{jo} *εργασίας* ^{jp} *αργίας* ^{jq} *εργασίας* ^{jr} *αργίας* ^{js} *εργασίας* ^{jt} *αργίας* ^{ju} *εργασίας* ^{jv} *αργίας* ^{jw} *εργασίας* ^{jx} *αργίας* ^{jy} *εργασίας* ^{jz} *αργίας* ^{ka} *εργασίας* ^{kb} *αργίας* ^{kc} *εργασίας* ^{kd} *αργίας* ^{ke} *εργασίας* ^{kf} *αργίας* ^{kg} *εργασίας* ^{kh} *αργίας* ^{ki} *εργασίας* ^{kj} *αργίας* ^{kk} *εργασίας* ^{kl} *αργίας* ^{km} *εργασίας* ^{kn} *αργίας* ^{ko} *εργασίας* ^{kp} *αργίας* ^{kq} *εργασίας* ^{kr} *αργίας* ^{ks} *εργασίας* ^{kt} *αργίας* ^{ku} *εργασίας* ^{kv} *αργίας* ^{kw} *εργασίας* ^{kx} *αργίας* ^{ky} *εργασίας* ^{kz} *αργίας* ^{la} *εργασίας* ^{lb} *αργίας* ^{lc} *εργασίας* ^{ld} *αργίας* ^{le} *εργασίας* ^{lf} *αργίας* ^{lg} *εργασίας* ^{lh} *αργίας* ^{li} *εργασίας* ^{lj} *αργίας* ^{lk} *εργασίας* ^{ll} *αργίας* ^{lm} *εργασίας* ^{ln} *αργίας* ^{lo} *εργασίας* ^{lp} *αργίας* ^{lq} *εργασίας* ^{lr} *αργίας* ^{ls} *εργασίας* ^{lt} *αργίας* ^{lu} *εργασίας* ^{lv} *αργίας* ^{lw} *εργασίας* ^{lx} *αργίας* ^{ly} *εργασίας* ^{lz} *αργίας* ^{ma} *εργασίας* ^{mb} *αργίας* ^{mc} *εργασίας* ^{md} *αργίας* ^{me} *εργασίας* ^{mf} *αργίας* ^{mg} *εργασίας* ^{mh} *αργίας* ^{mi} *εργασίας* ^{mj} *αργίας* ^{mk} *εργασίας* ^{ml} *αργίας* ^{mm} *εργασίας* ^{mn} *αργίας* ^{mo} *εργασίας* ^{mp} *αργίας* ^{mq} *εργασίας* ^{mr} *αργίας* ^{ms} *εργασίας* ^{mt} *αργίας* ^{mu} *εργασίας* ^{mv} *αργίας* ^{mw} *εργασίας* ^{mx} *αργίας* ^{my} *εργασίας* ^{mz} *αργίας* ^{na} *εργασίας* ^{nb} *αργίας* ^{nc} *εργασίας* nd *αργίας* ^{ne} *εργασίας* ^{nf} *αργίας* ^{ng} *εργασίας* ^{nh} *αργίας* ⁿⁱ *εργασίας* ^{nj} *αργίας* ^{nk} *εργασίας* ^{nl} *αργίας* ^{nm} *εργασίας* ⁿⁿ *αργίας* ^{no} *εργασίας* ^{np} *αργίας* ^{nq} *εργασίας* ^{nr} *αργίας* ^{ns} *εργασίας* ^{nt} *αργίας* ^{nu} *εργασίας* ^{nv} *αργίας* ^{nw} *εργασίας* ^{nx} *αργίας* ^{ny} *εργασίας* ^{nz} *αργίας* ^{oa} *εργασίας* ^{ob} *αργίας* ^{oc} *εργασίας* ^{od} *αργίας* ^{oe} *εργασίας* ^{of} *αργίας* ^{og} *εργασίας* ^{oh} *αργίας* ^{oi} *εργασίας* ^{oj} *αργίας* ^{ok} *εργασίας* ^{ol} *αργίας* ^{om} *εργασίας* ^{on} *αργίας* ^{oo} *εργασίας* ^{op} *αργίας* ^{oq} *εργασίας* ^{or} *αργίας* ^{os} *εργασίας* ^{ot} *αργίας* ^{ou} *εργασίας* ^{ov} *αργίας* ^{ow} *εργασίας* ^{ox} *αργίας* ^{oy} *εργασίας* ^{oz} *αργίας* ^{pa} *εργασίας* ^{pb} *αργίας* ^{pc} *εργασίας* ^{pd} *αργίας* ^{pe} *εργασίας* ^{pf} *αργίας* ^{pg} *εργασίας* ^{ph} *αργίας* ^{pi} *εργασίας* ^{pj} *αργίας* ^{pk} *εργασίας* ^{pl} *αργίας* ^{pm} *εργασίας* ^{pn} *αργίας* ^{po} *εργασίας* ^{pp} *αργίας* ^{pq} *εργασίας* ^{pr} *αργίας* ^{ps} *εργασίας* ^{pt} *αργίας* ^{pu} *εργασίας* ^{pv} *αργίας* ^{pw} *εργασίας* ^{px} *αργίας* ^{py} *εργασίας* ^{pz} *αργίας* ^{qa} *εργασίας* ^{qb} *αργίας* ^{qc} *εργασίας* ^{qd} *αργίας* ^{qe} *εργασίας* ^{qf} *αργίας* ^{qg} *εργασίας* ^{qh} *αργίας* ^{qi} *εργασίας* ^{qj} *αργίας* ^{qk} *εργασίας* ^{ql} *αργίας* ^{qm} *εργασίας* ^{qn} *αργίας* ^{qo} *εργασίας* ^{qp} *αργίας* ^{qq} *εργασίας* ^{qr} *αργίας* ^{qs} *εργασίας* ^{qt} *αργίας* ^{qu} *εργασίας* ^{qv} *αργίας* ^{qw} *εργασίας* ^{qx} *αργίας* ^{qy} *εργασίας* ^{qz} *αργίας* ^{ra} *εργασίας* ^{rb} *αργίας* ^{rc} *εργασίας* rd *αργίας* ^{re} *εργασίας* ^{rf} *αργίας* ^{rg} *εργασίας* ^{rh} *αργίας* ^{ri} *εργασίας* ^{rj} *αργίας* ^{rk} *εργασίας* ^{rl} *αργίας* ^{rm} *εργασίας* ^{rn} *αργίας* ^{ro} *εργασίας* ^{rp} *αργίας* ^{rq} *εργασίας* ^{rr} *αργίας* ^{rs} *εργασίας* ^{rt} *αργίας* ^{ru} *εργασίας* ^{rv} *αργίας* ^{rw} *εργασίας* ^{rx} *αργίας* ^{ry} *εργασίας* ^{rz} *αργίας* ^{sa} *εργασίας* ^{sb} *αργίας* ^{sc} *εργασίας* ^{sd} *αργίας* ^{se} *εργασίας* ^{sf} *αργίας* ^{sg} *εργασίας* ^{sh} *αργίας* ^{si} *εργασίας* ^{sj} *αργίας* ^{sk} *εργασίας* ^{sl} *αργίας* sm *εργασίας* ^{sn} *αργίας* ^{so} *εργασίας* ^{sp} *αργίας* ^{sq} *εργασίας* ^{sr} *αργίας* ^{ss} *εργασίας* st *αργίας* ^{su} *εργασίας* ^{sv} *αργίας* ^{sw} *εργασίας* ^{sx} *αργίας* ^{sy} *εργασίας* ^{sz} *αργίας* ^{ta} *εργασίας* ^{tb} *αργίας* ^{tc} *εργασίας* ^{td} *αργίας* ^{te} *εργασίας* ^{tf} *αργίας* ^{tg} *εργασίας* th *αργίας* ^{ti} *εργασίας* ^{tj} *αργίας* ^{tk} *εργασίας* ^{tl} *αργίας* tm *εργασίας* ^{tn} *αργίας* ^{to} *εργασίας* ^{tp} *αργίας* ^{tq} *εργασίας* ^{tr} *αργίας* ^{ts} *εργασίας* ^{tt} *αργίας* ^{tu} *εργασίας* ^{tv} *αργίας* ^{tw} *εργασίας* ^{tx} *αργίας* ^{ty} *εργασίας* ^{tz} *αργίας* ^{ua} *εργασίας* ^{ub} *αργίας* ^{uc} *εργασίας* ^{ud} *αργίας* ^{ue} *εργασίας* ^{uf} *αργίας* ^{ug} *εργασίας* ^{uh} *αργίας* ^{ui} *εργασίας* ^{uj} *αργίας* ^{uk} *εργασίας* ^{ul} *αργίας* ^{um} *εργασίας* ^{un} *αργίας* ^{uo} *εργασίας* ^{up} *αργίας* ^{uq} *εργασίας* ^{ur} *αργίας* ^{us} *εργασίας* ^{ut} *αργίας* ^{uu} *εργασίας* ^{uv} *αργίας* ^{uw} *εργασίας* ^{ux} *αργίας* ^{uy} *εργασίας* ^{uz} *αργίας* ^{va} *εργασίας* ^{vb} *αργίας* ^{vc} *εργασίας* ^{vd} *αργίας* ^{ve} *εργασίας* ^{vf} *αργίας* ^{vg} *εργασίας* ^{vh} *αργίας* ^{vi} *εργασίας* ^{vj} *αργίας* ^{vk} *εργασίας* ^{vl} *αργίας* ^{vm} *εργασίας* ^{vn} *αργίας* ^{vo} *εργασίας* ^{vp} *αργίας* ^{vq} *εργασίας* ^{vr} *αργίας* ^{vs} *εργασίας* ^{vt} *αργίας* ^{vu} *εργασίας* ^{vv} *αργίας* ^{vw} *εργασίας* ^{vx} *αργίας* ^{vy} *εργασίας* ^{vz} *αργίας* ^{wa} *εργασίας* ^{wb} *αργίας* ^{wc} *εργασίας* ^{wd} *αργίας* ^{we} *εργασίας* ^{wf} *αργίας* ^{wg} *εργασίας* ^{wh} *αργίας* ^{wi} *εργασίας* ^{wj} *αργίας* ^{wk} *εργασίας* ^{wl} *αργίας* ^{wm} *εργασίας* ^{wn} *αργίας* ^{wo} *εργασίας* ^{wp} *αργίας* ^{wq} *εργασίας* ^{wr} *αργίας* ^{ws} *εργασίας* ^{wt} *αργίας* ^{wu} *εργασίας* ^{wv} *αργίας* ^{ww} *εργασίας* ^{wx} *αργίας* ^{wy} *εργασίας* ^{wz} *αργίας* ^{xa} *εργασίας* ^{xb} *αργίας* ^{xc} *εργασίας* ^{xd} *αργίας* ^{xe} *εργασίας* ^{xf} *αργίας* ^{xg} *εργασίας* ^{xh} *αργίας* ^{xi} *εργασίας* ^{xj} *αργίας* ^{xk} *εργασίας* ^{xl} *αργίας* ^{xm} *εργασίας* ^{xn} *αργίας* ^{xo} *εργασίας* ^{xp} *αργίας* ^{xq} *εργασίας* ^{xr} *αργίας* ^{xs} *εργασίας* ^{xt} *αργίας* ^{xu} *εργασίας* ^{xv} *αργίας* ^{xw} *εργασίας* ^{xx} *αργίας* ^{xy} *εργασίας* ^{xz} *αργίας* ^{ya} *εργασίας* ^{yb} *αργίας* ^{yc} *εργασίας* ^{yd} *αργίας* ^{ye} *εργασίας* ^{yf} *αργίας* ^{yg} *εργασίας* ^{yh} *αργίας* ^{yi} *εργασίας* ^{yj} *αργίας* ^{yk} *εργασίας* ^{yl} *αργίας* ^{ym} *εργασίας* ^{yn} *αργίας* ^{yo} *εργασίας* ^{yp} *αργίας* ^{yq} *εργασίας* ^{yr} *αργίας* ^{ys} *εργασίας* ^{yt} *αργίας* ^{yu} *εργασίας* ^{yv} *αργίας* ^{yw} *εργασίας* ^{yx} *αργίας* ^{yy} *εργασίας* ^{yz} *αργίας* ^{za} *εργασίας* ^{zb} *αργίας* ^{zc} *εργασίας* ^{zd} *αργίας* ^{ze} *εργασίας* ^{zf} *αργίας* ^{zg} *εργασίας* ^{zh} *αργίας* ^{zi} *εργασίας* ^{zj} *αργίας* ^{zk} *εργασίας* ^{zl} *αργίας* ^{zm} *εργασίας* ^{zn} *αργίας* ^{zo} *εργασίας* ^{zp} *αργίας* ^{zq} *εργασίας* ^{zr} *αργίας* ^{zs} *εργασίας* ^{zt} *αργίας* ^{zu} *εργασίας* ^{zv} *αργίας* ^{zw} *εργασίας* ^{zx} *αργίας* ^{zy} *εργασίας* ^{zz} *αργίας*

^a Strabo lib. 10.

^b Georgic. 1.

*Quippe etiam Festis quadam exercere diebus
For & jura finunt; rivos deducere*

Insidias avibus moliri; incendere vepres

Balantumque gregem fluvio mersare salubri.

Et Columella^k; Feriis ritus majorum etiam illa permittit, *far pinsere, faces incidere, candelas sebare, vineam conductam colere, piscinas, lacus, fossas veteres tergere & purgare, prata scilicet, stercorea aquare, fennum in tabulata componere, fructus Oliveti conductos cogere, mala, pyra, ficus pandere, casum facere, arbores serendâ causâ collo vel mulo clitelario adferre; sed juncto advehere non permittitur nec apportata serere, neque terram aperire neque arborem collucare. Sed ne sementem quidem administrare, nisi prius catulo feceris; nec fennum secare, aut vincire aut vehere, ac ne vindemiam quidem cogi per religiones Pontificum feriis licet, nec oves tondere nisi prius catulo feceris. Defrutum quoque facere & defrutare vinum licet. Pellibus oves velistri, non licet. In horto quicquid olerum causa facias, omne licet. Feriis publicis hominem mortuum sepelire non licet. M. Porcius Cato^l mulis, equis, asinis nullam esse feriam dixit. Idemque boves permittit conjungere lignorum & frumentorum advehendorum causâ. Nos apud pontifices legitimum feriis tantum denticalibus (quibus scilicet hominis mortui causa^m familia^m purgari solita) mulos jungere non licere, cateris licere. Ita ea de re varia quidem erat opinio, ut in rebus præsertim ejusmodi fieri amat. Sed qui disciplinas Pontificum interitus agnovere, in die Festo, ut monet Servius Honoratusⁿ sine piaculo dicunt posse fieri quæ supra terram sunt, vel quæ omissa nocent, vel quæ ad honorem deorum pertinent, & quicquid fieri sine institutione Novi Operis potest. Quæ de re consulas item quæ habent Umbro, Scævola, alii apud Macrobius^o. Secundi dierum generis fuere ἐργασίμοι seu rebus agendis idonei dies id est profesti Latinis; quibus scilicet opus aliquod facere per leges & mores ex autoritate publica receptos licuit. Vocabulum nostrum *working days* optimè rem interpretatur. Tertium autem genus constituunt ἀνεργασίμοι seu dies inaususti, inauspicati, Atri, quibus nimirum festivitas quidem nulla, sed opus aliquod, nisi quod necesse erat adgre^{di}, abstinere velut mali ominis infortunium superstitionibus verentes. Atque generis hujus Binæ fuere Species; Altera eorum qui ex autoritate publica seu instituto civili ita Inaususti seu Atri habebantur, Religiosi item didi seu Sacri, ea notione quæ Sacrum ac Religiosum execrandum, detestandum aut tristi omine infame significat^q, non quæ diis dicatum aut cultu*

cele-

^k De Re Rustica lib. 2. cap. 22.

^l De Re Rustica cap. 139.

^m Festus.

ⁿ Ad Virg. Georgic.

^o Saturnal. 2; cap. 16.

^p Lucian. in Pseudologista; Phalaris. in Camillo.

^q Agell. Noct. Aric. lib. 4. cap. 9.

celebrandum. Altera eorum qui non ex autoritate seu instituto civili sed ex privatorum hominum opinione, observatione, seu disciplina secretiori sic habiti. Prior species videtur in eo quod apud Romanos institutum est de diebus postridianis. Quoniam scilicet Sulpicius tribunus militum^r ad Aliam adversum Gallos pugnaturus rem divinam fecerat postridie idus Quintiles; item apud Cremeram multisque alijs temporibus & locis, post Sacrificium die postero celebratum, male cesserat conflictus; ideo iusserunt patres ut ad collegium Pontificum de his religionibus referretur. Pontifices igitur statuere *postridie omnes Kalendas, Nonas, Idus, atros dies habendos; ut hi dies neque praeliales neque puri neque comitiales essent. Sed & Fabius Maximus Servilianus Pontifex in libro duodecimo negat oportere atro die parentare, quia tunc quoque Janum Jovemque presari necesse est, quos nominari atro die non oportet.* Et de his, Festus Pompeius^r; *Dies autem religiosi, quibus nisi quod necesse est nefas haberi facere; quales sunt sex & triginta atrii qui appellantur & Alienis atque iis quibus mundus patet.* Sex & triginta, sunt postridiani illi. Mundus autem patere dicebatur^r postridie Vulcanalium & a. d. III Nonas Octobris & ante diem v i Idus Novembtis. Tunc existimatum quæ occulta & abdita fuere religionis Deorum Manium, patere ac veluti in lucem dari, unde Mundum tunc patere dici solebat. Per eos dies non cum hoste manus conferebant; non exercitus scribebatur, non comitia habebant, non aliud quicquam in republica nisi quod ultima necessitas admonebat, administrabatur. Ita hæc infaustorum seu atrorum dierum species tam opus & laborem, quam festorum genus, non admittebant; idque ex autoritate seu instituto publico. Sed diversissimâ planè ratione. Festi, ob sacrorum curam & deorum cultum. Atrii, tantum ne male cederet opus inceptum, ob malum diei omen. Neque enim illis sacrificium^r rite peragebatur. Posterioris Atrorum speciei exemplum habetur in quarto Kalendas, Nonas & Idus cuiuslibet mensis^r. Verrius Flaccus aliique scriptores veteres, tum apud Macrobius, tum apud Agellium^r; *Ante diem quartum Kalendas vel Nonas, vel Idus tanquam inominalem diem plerique vitant. Ejus observationis an religio ulla tradita sit, queri solet. Sed nos nihil super ea re scriptum invenimus; nisi quod Q. Claudius annalium quinto classem illam vastissimam pugna Cænensis factum re-*

^r Cassius
Hemina apud
Macrobius
Saturn. lib. 1.
cap. 16. Anno
ab V. C. 363.
Agell. Noll.
Attic. lib. 5.
cap. 17.

^r Verbi Rel-
giosus.

^r Festus verb.
Mundus.

^r Agell. Noll.
Attic. 5. cap.
17.

^r Saturnal.
lib. 1. cap. 16.

^r Noll. Attic.
5. cap. 17.

fert a. d. quartum Nonas Sextiles. Hujusmodi farinæ sunt quinta dies cujuslibet mensis Lunaris apud Hesiodum & Virgilium (naiales scilicet Furiarum) item quibusdam quartus Lunæ dies², Ægyptiaci³ alii aliquot, olim hodieque forsitan à nonnullis, ut atri seu insaufi, servati. Bini, in quolibet mense, ejusmodi habentur apud Bedam. Alii, apud Joannem Paduanum^b, & Joannem de Sacro Bosco. Alii in Calendario Romano Constantini Magni^c dicto. Atque apud alios editos, aliter atque aliter se dies illi habent. Quos inter tamen consensus est nullus, uti nec cum dierum ejusmodi penes me designatione in schedis sanè scripta vultis hujusmodi; $\Theta\iota\iota\ \delta\ \Theta\ \epsilon\upsilon\epsilon\tau\epsilon\ \mu\epsilon\lambda\iota\ \alpha\upsilon\tau\ \delta\iota\omicron\ \eta\mu\epsilon\tau\alpha\ \alpha\iota\varsigma\ \delta\epsilon\phi\iota\lambda\alpha\ \mu\epsilon\varsigma\ \alpha\delta\ \sigma\pi\omega\mu\ \Theta\ \omega\ \delta\epsilon\tau\eta\eta\ \Theta\iota\varsigma$. $\mu\epsilon\lambda\iota\ \iota\alpha\sigma\tau\alpha\tau\iota\ \eta\ \epsilon\ \& \ \eta\ \iota\delta$. $\mu\epsilon\lambda\iota\ \phi\epsilon\beta\epsilon\upsilon\alpha\tau\iota\ \eta\ \epsilon\ \chi\ \gamma\ \kappa\epsilon$, $\mu\epsilon\lambda\iota\ \mu\epsilon\tau\iota\ \eta\ \delta\ \& \ \eta\ \kappa$, $\mu\epsilon\lambda\iota\ \Lambda\alpha\sigma\tau\alpha\tau\iota\ \gamma\ \& \ \kappa$, $\mu\epsilon\lambda\iota\ \text{Maj}\tau\epsilon\ \zeta\ \& \ \kappa\epsilon$, $\mu\epsilon\lambda\iota\ \text{Iun}\iota\ \gamma\ \& \ \iota\theta$ $\mu\epsilon\lambda\iota\ \text{Iul}\iota\ \sigma\ \& \ \epsilon$, $\mu\epsilon\lambda\iota\ \text{Aug}\iota\ \delta\ \& \ \iota\epsilon$ $\mu\epsilon\lambda\iota\ \text{Sext}\iota\ \gamma\ \& \ \iota\delta$, $\mu\epsilon\lambda\iota\ \text{Oct}\iota\ \gamma\ \& \ \kappa\eta$ $\mu\epsilon\lambda\iota\ \text{Nov}\iota\ \epsilon\ \& \ \iota\alpha$, $\mu\epsilon\lambda\iota\ \text{Dec}\iota\ \gamma\ \& \ \kappa\delta$, sunt in mense quolibet dies bini quos cavere debet quisque mortalium. *Januario II & XIV, Februario II & XXVI, Martio IV & XX, Aprili III & XX, Majo VII & XXII, Junio III & XII, Julio VI & II, Augusto IV & XV, Septembri III & XIV, Octobri III & XXVIII, Novembri V & XI, Decembri III & XXI V.* Atque ex duplici ferè ratione dies hujus speciei, atri habiti. Aut ex malo seu infortunio aliquo insigni quod in illis accidisse notaretur, aut ex disciplina Astrologica, qualem docuere Hesiodus & Orpheus. Dierum autem jam dictorum tam generis Secundi seu Profestorum aliquot, quàm Primi & Tertii omnes $\eta\mu\epsilon\tau\alpha\ \iota\sigma\tau\alpha\ \delta\iota\epsilon\varsigma$ sacra dicebantur, sed ratione perquam dissimili. Cur primum genus sic dictum res ipsa indicat. Quia scilicet Diis Sacra ac Sanctæ; seu ut Angli vocamus *Holidays*. Cur autem genus tertium, & quàm diversâ ratione, paulò superius notentur. At qui Secundi generis, id est profestorum, rebus agendis maximè ac præ aliis idonei sive ex ratione Astrologica sive aliâ quavis disciplina habebantur, idè etiam $\iota\epsilon\phi\iota$ nominari solebant, velut $\tau\epsilon\upsilon\varsigma\ \delta\iota\omicron\ \phi\epsilon\tau\iota\ \sigma\epsilon\phi\iota$ seu *insaufis* atque inauspicatis sic oppositi. Et observant passim Grammatici $\tau\epsilon\phi\iota$ seu *sacrum* etiam Homero aliisque veterum dici, nunc quidem, notione communiore, tum id quod Diis sacrum tum id quod suo in genere præstabilius, nunc etiam quod, singulari Deorum beneficio, humano generi utilitatem af-

² S. Ambrosii Hexameron. 4. cap. 9.

³ Cel. Rhodigin. Antiq. lib. 14. cap. 9. Gratian. C. 26. quest. 7. C. 17. Lil. Girald. lib. de diebus & mensibus. & videtur Jo. Tzetza. Chiliod. 10. 303.

^b Vide A. Romani in suppositione Ecclesiastica, pag. 8. Wiciburgi 1595. & Henric. Ranzovium in Calendario pag. 119.

^c Edit. in Dionysii Paganii Uranologia, pag. 117.

fert insigniorem. Unde *ἑστὸν ἀλφειῶν, ἑστὸν πάλαι, ἑστὸν γῆν*, *Farina sacra, Urbs sacra, tellus sacra*. Jam verò, cum Hesiodus diem

* *In Diabm.* Septimum *ἑστὸν* dixerat, rationem statim subiungit *.

— *ἑσθόμεν, ἑστὸν ἡμῶν*

Τῆ γὰρ Ἀπόλλωνα χρυσόορον γένετ' Ἄρκτω.

Septimus dies sacer est. Hoc enim Apollinem auri-ensem genuit Latona. Nimirum mensium dies exequitur, bonos, malos, mediocres. Insignes tres facit; Neomeniam seu primum, quartum, & Septimum. Rationem reddit expressim de Septimo. Natales

Apollinis incidisse in mensis diem Septimum, id est, ut docuere Delii, Thargelionis, quod scimus ex Laertio ^d. Unde & *Ἐδμογραῖος* dicitur Apollo. Qua de re visendi Plinarchus ^e, Proclus ad Hesiodi locum, Eustathius ^f, alii; qui inde non solum mensis in quo natus est diem Septimum (quo Thargelia celebrari ^g solita; ut Septimo mensis Pyanepsionis, Pyanepsia) sed nunciusque Septimum, per totum annum, ei tradunt sacrum fuisse.

Quemadmodum octavum quemque mensis diem Neptuno ^h, atque Mercurio quartum scribunt nonnulli. Festum autem illud Apollini celebrabant Athenienses, laurum gestantes, canistrum coronantes, hymnisque laudantes Deum. At quid hoc omnino ad Septimi diei in recurrentibus periodis dierum Hebdomadicis cultum? Nihil heic asseritur præter id quod solum est, Septimum mensis diem Apollini sacrum. Neque enim Septimus qui sequitur

seu decimus quartus mensis inde, hoc sensu sacer est Hesiodo, sed altera illa sacri notione quæ id quod utilissimum est aut perquam accommodum dicitur sacrum. Unde post de decima quarta mensis die (sic *τετράδις ἰσημίον* *quartam mensis instantis*, quo nomine mensum vocat ille usque ad diem vicesimum; id est pro secunda tetrade seu decadis secundæ tetrade sumit Proclus, aliique interpretes Græci) & de Inclinantis etiam mensis seu tertiæ decadis die quarta id est vicesima quarta die, simul locutus, non vult dies illos quempiam omnino curis gravioribus terere seu animum tunc, omnis causâ, cruciari, sed res qualescunque lætius agere. Rationem ex singulari rebus agendis temporis opportunitate, addit de utraque.

— *μάλα τι πεπεσμένον ἡμῶν*

Valde hæc accommoda est dies. Quod per ἑστὸν seu sacra explicant interpretes. Non quia Festi illi dies (si Festum Buphonix in

^d *In Platonis vita.*

^e *Sympof. 8. quest. 1.*

^f *Ad Iliad φ. videlicet 30.*

A. eursuum de Denario Pythagorice, cap. 9. & in Græcis feriatis, lib. 3. in Ἐδμο.

^g *Plinarch. Sympof. 8. quest. 1.*

^h *Idem in Theteo.*

ⁱ *Proclus in Hesiodi Dies.*

xiv Scitrophorionis ⁴ mensis, aut familia ex accidenti evenientia excipias) sed quoniam ex ratione Astrologica rebus agendis perquam idonei auspiciatissimi que. Proclus; *Ἔστι δὲ πεντάδης ἀμφοτέρωθεν ἡμέρας. τὴν μὲν ὡς μάλα τὸ οὐρανῶν ἐκφαίνοντες φῶς. τὴν δὲ ὡς τῶν ἑχθρῶν σκοτεινὰν τὴν πεντάδα* (sic planè pro πεντάδα legendum) *ἄξιον ὅτι ἡ ἐξ ἡμερῶν τῶν ἑξήκοντα ἔστι γὰρ ἡ πεντάς ἐξ ἡμερῶν ἑξήκοντα τῶν ἑξήκοντα. Quartas dies utrasque* (id est decimam quartam & vigesimam quartam mensis) *facras facit. Alteram, quoniam in ea maxime splendet Luna; scilicet plenilunium est. Alteram quoniam eandem ea habet, ad trigesimam* (si putes retro) *rationem, quam habet Septima ad Novilunium. Nam dies vigesima quarta locum obinet Septimum ab ultima mensis die.* Et de decimaquarta expressius postea Hesiodus,

Τετράδι δ' ἔργα μέγ' (ὡς δὲ πῆρτος ἡμέρας ἦμ' ἔργον)

Μέγαν.

Quarta quæ media est, seu decadis secundæ die quarta, *dolium aperit; præ omnibus sacra dies est; quemadmodum & iterum ibi factum eo sensu facit diei tertiæ decadis quartæ tempus antemeridianum. Neque verò spectat illud de dolio aperiendo ad diem decimum quartum velut ad Festum tunc celebrandum, aut primitias novi vini tunc ritu solenni ac sacro delibandas. Nam Festum eo nominæ notissimum, scilicet Πιθουλία, ad diem Anthektionis undecimum ¹ attinuit. Et ad decimum quartum mensis diem, ratione jam dicta, attinere volunt aliqui ^m illud Virgilio,*

Septima post decimam felix, & ponere Vites

Et pressos domitare boves & licta tela

Addere ———

Septima nimirum duplicata quæ dies est iteratò septima post primam decadem. Sed liquidò hinc constat non omnino voluisse Hesiodum septimum diem recurrentem ea notione sacrum fuisse quâ cultus aliquis denotatur, sed cujuslibet mensis tantum diem Septimum Apollini sic sacrum, quemadmodum in rhythmico illo carmine de diebus Ægyptiacis,

Prima dies mensis & Septima truncat ut ensis

nihil ad septimanæ sed ad mensis, Januarii scilicet, Septimum diem duntaxat spectat. Adeo ut nihil ex Hesiodo de Septimi recurrentis diei sive cultu sive observatione aliqua posse elici, nemo non videat. Versus qui apud Aristobulum ex Hesiodo sequitur, festi-

¹ Plut. *de Isop.* 3.
quæst. 7.

^m Apud Servium in *Georgicis*. 1. & videtur Jo. Picum *Mirand.* in *Astrologiam* lib. 3. cap. 24.

vitatem ne verbo tenus quidem respicit, uti nec reliqui quos citat ex Homero, præter unicum illum quo dies Septima, quemadmodum Hesiodo, etiam *ἑβδόμη* dicitur, seu *dies sacer*. Nam bini reliqui non magis sanctitatem Septenario in diebus numero

^o *Thebaid.* 3. tribuunt quàm illud Papinii ^o,

*Septima jam nitidum terris aurora deisque
Purpureo vebit ore diem* ———

^o *Prefat. in
Nuptia Ho-
mari & Ma-
ria.*

aut Claudiani ^o illud

*Septima lux aderat Cælo, totiesque renatus
Viderat exaltos Hesperum igne Choros.
Tum Phœbus &c.*

^o *Ὀδύσσεια* & ^o *r.*

Et quæ sunt similia. Sacrum autem diem nuncupari interea Homero diem Septimum, mirum magis non est, quàm Hesiodo. Ratio fortè parilis. Quia & non semel alibi ^o Homerus

Ἀλλ' ὅτ' ἀπ' Ἑβδόμων ἦν ἡ Ζεὺς Σῆμα Κεχρίων

sed quando Septimum diem Jupiter induxerat. In quo nulla Septenariæ periodi dierum ratio alia præter eam quæ rei quam narrat singularis erat. Atque altero in loco expressim naves conscensas ait, solutumque è portu. Neutro, sacra memorat. Tametsi ex veterum more, Dies etiam omnes, quæ optatissimam lucem hominibus præstant, tam sacri dici possent quàm ii qui auspiciatioribus habiti. Per metonymiam causæ, qui Jupiter hec seu Numen est. Unde *ἡμεῖς ἐκ Διὸς ἐκ δὲ Ζηνὸς Dies à Jove* generatim dicti, quod nihil aliud significat quàm *dies quos Natura constituit*, uti & monuit vit præstantissimus Daniel Heinſius in Hesiodum. Unde & *Diei* ^o nomen, & *Diespiter*. Et Homerus ^o etiam

^o *Vatro de
ling. Lat. lib.
4. Macro-
batum. 1. cap.*

Ὅτ' ἐκ μὲν ἡὸς ἑὺ ἐ ἀίξεν ἑβδόμη

15.

^o *Iliad.* 8.

^o *Porphyrius
apud Enſt. lib.
ad Iliad. 8.*

Quandiu tempus matutinum erat, & sacra crescebat dies. Ubi quidem Sanctitatem volunt aliqui ^o tempori antemeridiano tribui, ex eo quod tunc sacra peragi frequentius solita. Sed Eustathius rectè quidem, integro diei ibi tributam vult, ratione eî quam diximus haud dispari. Et Scholiastes alter vetus nihil aliud dictum ibi vult, quàm diem ex ortu solis auctum seu factum. Quæ sequuntur apud Aristobulum ex Lino atque apud Clementem ex Callimacho (si versum priorem excipias in quo intetèa ne vestigium aliquod extat unde sanctitas seu cultus diei Septimo asseratur) ad singulalem numeri septenarii dignitatem, non ad diei Septimi cultum aut sanctitatem omninò atinent. Neque rectè

rectè, si quid video, vertunt interpretes Clementem, perinde ac si voluisset ille Septimum in periodis dierum diem sacrum tam Græcis quàm Ebrais agnatum. Dum enim ait quidem τῶν Ἑβδομήκοντα qui numerus est Septenarius, sacram esse utrisque, non ut Aristobulus, tam de die Septimo loquitur quàm de numero in Universum Septenario. Tam Græci inquit, quàm Ebraei sciunt τῶν Ἑβδομήκοντα ἑβδὸν ἔστι numerum Septenarium esse sacrum καὶ τὸ ἰσὺ (sic enim pergit) ὁ πᾶς κόσμος κυκλῆται τὰς ζωογονημάτων & φουρμάνων ἀποφύτων per quæ aut secundum quæm Universus mundus circum agitur eorum quæ vitæ gignuntur & omnium quæ producuntur. Quod ipsum crebrò dici solitum^r ab Astrologis veteribus (quibus χρησμοκράτορες mundi gubernatores nuncupati Planetæ Septem) etiam totidem verbis, de hebdomadibus seu numeris Septenariis, dixerat Aristobulus paulò ante illud ex eo de Hesiodo & Homero allatum. Atque alibi idem ipsum de Hebdomadibus seu numeris Septenariis repetit ipse Clemens^s, ubi explicans quænam Hebdomadibus illis innuantur, ea dicit esse Septem Angelos principes, Septem Planetas ἰφ' ὧν καὶ συμπύθεται οἱ χaldaῖοι πάντα γίνεσθαι νομίζουσι τὰ ἀγαθὰ τὸν θνητῶν βίον ἀ quibus Chaldei (sic ille) existimant omnia per sympathiam quæ ad mortalem vitam pertinent fieri, Septem Pleiadas, Septem triones, καὶ ἕς ἀ ζωοργία ἐ ναυπηγία συμπρατύνουσι per quos & agricultura exercetur, & navigatur, Lunaris figuræ Septeno quolibet à Neomenia die mutationes, Septem Lyræ sonos, Septem sensuum Instrumenta, mutationes ætatis anno quolibet Septeno, dies in medicina criticos; in quibus Hebdomadis nomen notissimum; uti & apud Ciceronem^u est videre, ut quæ apud medicorum filios ea de re sunt obvia prætere^m. Atque alia ejusmodi reperiri, inquit Clemens quamplurima apud Hermippum in libro ἐπι' Ἑβδομάδων seu de Septenario. Qualis etiam liber de Hebdomadibus tribuitur Hippocrati apud Chalcidium^x; qui in operibus ejus non reperitur. Unde manifestum sit, de Septenario numero generatim, non simpliciter de die septimo intelligendum in citatis Clementem. Neque aliò spectare vult versus illos Hesiodi, Homeri, Lini seu Callimachi. Quibus, velut ex Callimacho, nti etiam Aristobulus ex Lino, subjungit distichon consonum,

Ἐπία δ' ἅπαντα τίτελλο ἐν ἕβδων ἀγεθῆναι
Ἐν κύκλοις φανεῖν ὀπίπλοῦσθαι βροτῶν,

^r Videtur Jul. Firmic. 41. abstr. lib. 3. in primario, Præcium in Timæum pag. 11 & 12.

^s Stromat. o.

^u Rom. Epist. lib. 16. 9.

^x In Timæum Platoni.

1 Pollic. lib. 7. Septem verò omnia perfecta sunt in cælo sideres, quæ orbibus vi-
 2 Stronæ. 6. suntur volventibus in annis. Neque igitur *ἑβδομήμη* in Callima-
 3 Hesychius chi seu Lini versibus *die Septima* est, sed *septenarium numerus*, nec
 in Kater. Hebdomas pro die septimo cum interprete sumenda in eo quod
 4 Apud A- habet Clemens de Elegiis Solonis. Nam palam est, elegias illas
 gelium lib. 3. de annis climactericis seu septenaria ætatis humanæ mutatione,
 esp. 10. Hebdomadam nomine Aristoteli 7 etiam aliisque sæpius denotata,
 5 In *form. sci- tantum loqui. Quod liquet ex ipsis Solonis ea de re versibus tum
 pionis lib. 1. alibi sæpius tum apud Clementem ipsum 2 occurrentibus. Ac ce-
 6 De Men- leberrimas fuisse has Solonis hebdomadas scimus ex Plutarcho,
 di Opificio & lib. 2. c. 1. B. C. Censorino, aliis. Et de eximia dignitate ac præstantia Septenarii
 7 Ariëmetie. (cui Virginis, Palladis, ipsiusque Temporis 4, omnium rerum
 Theolog. apud Nodi, alia veneranda nomina indita) ex Schola Pythagorica
 Plotinum cod. & Platonica innumera habent Varro 5, Macrobius 6, Nicoma-
 187. chus Gerasenus 4, Philo 7, Chalcidius 8, Martianus Capella 9, a-
 8 In Timæum llii. Et ea de re Commentarios scripsere recentiorum aliqui 8.
 Platonis. Aded ut nec sensus Clementis alius esse queat quàm, ut Ebræis
 9 De Naptis ita & Græcis Septenarium numerum valde in honore habitum,
 Marc. & Phi- non omninò, diem Septimum his, uti & illis, cultum; quod ta-
 bologia lib. 7. men cum interprete ejus sunt viri docti 10 qui asserant. Ex jam
 10 Fabius Pau- dictis autem de septimo mensis apud Athenienses aliisque die, ea
 linus lib. 7. de quæ è Luciano & Agellio afferuntur, intelligenda. Dies septimæ
 Hebdomadi- & Hebdomades illis sunt dies mensium septimi sen Lunæ Hebdo-
 bus, J. Meurf. mades, minime dies septimi Periodis perpetuò recurrentes. At-
 in Denario que ita sumit Agellium Joannes Meursius 11. Samuel autem Peri-
 Pythagorico tus 12, de Prytaniz Hebdomadibus. Utcunque, ad Sacrum ali-
 esp. 9. &c. quem Septimi cujusque Diei cultum non attrinent ibi Hebdoma-
 11 Jacob. Boud- des. Uti nec Varronis liber de Hebdomadibus, Agellio 13, Non-
 duc. De Ec- nio 14, Symmacho 15 citatus; nec Hermippi, cujus meminit Cle-
 clesiis ante Le- gem lib. 1. esp. 2. alii. mens 16. Neque sane ex eo quod Diogenes Grammaticus Rho-
 12 Græcia feri- di Sabbatis dispartare solitus est apud Suetonium, ideo Sabbati seu
 ata lib. 3. in Septimi diei Cultum Rhodiis fuisse, omninò sequitur. Septena-
 13 Ecolg. Chro- riam quidem ibi dierum periodum recurrentem innoù res ipsa do-
 nolog lib. 4. cet. Nam in Septimum diem, pro Sabbato in quo dispartare vo-
 esp. 4. lebat, Tiberium distulit Diogenes. Idem fortè scripserit Sueto-
 14 Lib. 3. c. 10. nius, si dixerat, diebus septimis seu die quolibet septimo, perinde
 15 Verb. nidi- ac ubi de M. Antonio Gniphoe ait 17 eum quotidie præcepta
 lantur & lu- cloquentiæ tradidisse, declamasse verò *non nisi Nunaiur*, aliud
 16 Anturio forte
 Ep. 2 ubi vi-
 de Jureum.
 17 Stronæ. 6.
 18 Lib. de Il-
 lust. Gram.*

præter id quod est dierum juxta Planetarum septem in eis dinumerandis ordinem ab Ægyptiis acceptam passim invaluisse, maximeque apud Romanos quod ad unam in hebdomada quieti concessam nullatenus spectat. Et quod adjicit de Jani institutione, nugæ sunt prorsus nugacissimæ. Nec omnino culta Romanis Sabbara seu hebdomadem Judæorum innuit tetrastricon illud prius Ovidii. Monet scilicet amantem, qui amare jam dediceret, ut in remedium amoris loca quibus ipse simul cum amica assueverat, diligentius quantocius & procul fugeret. Idque adeo sollicitè, ut nec dies inauspicatissimi aliàs rebus agendis, adeoque itineri, habitum laqueis amoris nondum extricatum morarentur. Quinam heic illi? Dies Saturni quibus Sabbata ab Ebræis Romæ culta, ideoque peregrina dicta, etiam & cædis Alienis dies infauitissimus. Peregrina enim Sacra alia fuere quæ Romanis ex autoritate publica à regionibus exteris inuenta, qualia memorat loco citato Festus; Et Aufonius^g,

^g In Eclogo.
rio.

Adjiciam cultus peregrinaque sacra Deorum.

Alia quæ Peregrinis ibi degentibus plerumque sed non semper permissa, nec Romanis ex more aut jure Romano omnino communia; qualia Ægyptiaca aliqua fuere & Jndaica, *alienigenarum sacra* Senecæ^h dicta. Et C. Cassiusⁱ de Servis; *Postquam nationes in familiis habemus, quibus diversi ritus, Externa Sacra aut nulla sunt, collusionem istam non nisi metum coercuerit.* Suetonius item de Tiberio^k; *Externas ceremonias, Ægyptios Judaicosque ritus compescuit: coactis qui superstitione ea tenebantur, religiosos vestes cum instrumento omni comburere.* Et Tacitus^l, *Alum & de sacris Ægyptiis Judaicisque pellendit.* Atque inter hujusmodi acra peregrina Sabbati cultus tunc fuit Romæ: non inter ea quæ ex decreto publico recepta. Nam & Sabbata sua hebdomadica seu peregrina illa Romæ sub Augusto, id est cum scripsit Ovidius, servasse Judæos scimus etiam ex Philone^m, ubi traditur, Augustum rationem, in distributionibus suis mensuris, Judæorum ita haberi voluisse, ut, si liberalitas illa in *rebus iugis & sabbatum sacrum dies septemum* incidisset, quæ illis nec dare nec accipere licuit; à distributoribus die postero beneficium illud acciperent. Quod sanè nec Romanis commune fuisse diei septimi celebrationem seu cultum obiter palam facit. Et Ovidius ipse, ubi de locis puellarum captandarum, amoris candidatum docet, locos Romæ quibus culta Septima

^h Epist. 108.

ⁱ Tacit. Annal. 14.

^k Cap. 36.

^l Annal. 2. & videtis Joseph. Archæolog.

lib. 18. cap.

4. & Valer.

Max. lib. 1.

cap. 3.

^m Lib. de legum. ad Caium.

septima Sacra Judæis, memorat, ut videre est in disticho superius capite decimoquinto ex eo citato. Non igitur in eo quod ait, *ne te peregrina morentur Sabbata*, de Sabbatis peregrinis amasium Romanum monet, perinde ac si Sabbatorum ipsorum, id est Festi gratiâ, dubitaret de discessu ejus. Sed cum dies quibus Sabbata illa à Judæis celebrata, id est Saturni, per Sabbatorum peregrinorum nomen illic denotati, inter infaustos ac atros, licet non ex auctoritate publica seu instituto civili, tamen ex disciplina permultis privatim recepta, numerarentur; ideo dubitavit Ovidius ne facile evenire posset ut diebus illis discessum pronius differret amasius (libentissimè alios etiam cunctabundus) eò quod rebus gerendis, ac itineri minùs idonei existimarentur. At verò, inquit, non solum dies illiusmodi te non morentur, qui ex disciplina tantùm Mathematicorum inauspicati habentur, verùm nec illi qui ex instituto publico rebus ferendis minimè idonei seriò fiunt, veluti dies ille cladis Alienis. Id est, nullius diei aut temporis utunque aliàs infausti qualitas discessum tuum differat. Quod quidem firmatur ex sequenti tetrasticho. Nimirum docet, puellam primò captare intemptivum esse Natalibus suis seu Calendis Aprilis Festive solennioribus, *quaque aliquid dandum est, illa sit atra dies*. Aliàs verò, inquit, etiam dies alioquin atri seu infausti haberi soliti, veluti cladis Alienis, & septima Festa Judæis culta, id est dies Saturni, amoris incipiendo satis idonei sunt, tàmetsi aliàs rebus sint minus apti gerendis. Ex re enim manifestum est, in utroque tetrasticho Sabbata & Festa septima ad tempus ipsam seu diem Saturni tantùm denotandum, non ad ipsos diei ritus sacros, velut Romanis ipsis in usum, indicandos, memorari. Unde & quod ex Tibullo subjungitur & lucem capit & mutud dat. Quæsit ibi amasius moras; mala avium omina catasus est; inauspicatam etiam Saturni diem se tenere; Sacram etiam nuncupatam ea notione, ut antè diximus, quâ Sacrum quid aut religiosum, eo quod tristi omne est infame, nuncupatur. Unde Justus Lipsiusⁿ tum Ovidij peregrina Sabbara, tum Tibulli diem Saturni breviter sic explicat. *Triste Saturni sidus & maleficum: quale ingenium inferorum. Inde est nenia Græcorum Κεῖρον ὄμμα, id est, Saturnius oculus. Inde superstitio, Saturni diem via non faustum. Quæ omnia in id re-
cidunt ut dies Saturni seu septimus pro inauspicato seu atro quidem haberetur; sed pro inauspicato, tantùm ex disciplina Mathematica*

ⁿ Saturnalis
Serm. lib. 14
cap. 5.

adeoque tantùm iis qui eâ, ut amantes non rarè, caperentur; non civili seu publico aliquo instituto. Malevolum nimis Saturni fidus esse passim apud Astrologos legitur; de quorum denominatione dierum à planetis, fusiùs (ut ritè Josephi locus de quo agitur explicetur) infra dicemus. Summa ex hæcenus dictis est, diem illum ex instituto moribusve publicis tantùm Judæorum genti atque eis qui in eorum ritus, ut Profelyti Justitiæ, transferant, Festum fuisse; Romanorum autem nonnullis ex disciplina Mathematica diem quidem inauspicatum, ob sideris dominantis, à quo denominatus est, malevolentiam, haberi. Sed neque sic ex instituto seu moribus publicis. Ita ut ejusdem ratio nulla omninò Romanis haberetur extra Astrologicas privatorum opiniones, quas sanè, cum in seculo illo, Mathematicorum, id est hæc Astrologorum, artes (ut scimus ex Suetonio & Tacito) toties Romæ tanto in pretio essent, totiesque damnatæ pulsæque recurrerent, non est quod dubitemus plurimum apud vulgus, ut fieri amat, invaluisse. Et Festos Saturni dies, quotquot omninò fuerint, in Decembri simul locatos esse, nescii non sunt qui nondum ære lavantur.

CAP. XVIII.

Offenditur qua capite decimo sexto à Tertulliano, Lampridio, Seneca, de die Saturni, Sabbatis ac die Septimo afferuntur, non omnino probare cultum diei Septimi Romanis veteribus ex instituto seu publicè receptum. Festa Romanorum quotannis stativa ne Pentecostes numerum, juxta Tertullianum, impleffe. Calendariis aliquot, velut ex more Romanorum veteri, Dierum Hebdomadæ, pro Ogdoadibus, summa cum oscitantia adponi.

Equantur in Capitis superius decimi sexti Objectionibus, loci illi Tertulliani bini insignes. Alter ex Apologetico, ex libro adversus Nationes alter, cum virorum doctorum aliquot in eos animadversionibus, quibus apud Gentiles veteres Septimi diei seu Sabbati Hebdomadici observationem in usu fuisse asseritur. Certè si id de Septimi, id est, Saturni, diei ocio simplici, velut ejus qui minus aptus rebus gerendis erat, non religionis, sed disciplinæ Astrologice

logicæ causâ (ut jam antè dictum est) fumatur, idque non de instituto aliquo moribusve publicè receptis, sed de superstitione privatorum, nec fœtè paucorum, qui disciplinæ ejusmodi indulgentiores fuerint, consonum erit eis quæ capite superiori tradita sunt de operis itinerisque eo die apud veteres abstinentia, eo quòd inauspicatum atque velut atrum haberent. At sic, Cultûs sacri, de quo quaeritur, nihil inesse dicit Tertullianus. Certè nec de Gentilibus generatim aut de Gente aliqua, Populo, Civitate, aut instituto publico loquitur ille. *Secundo loco ab eis sumur*, inquit, *qui Diem Saturni otio & viâni decernunt*. Ab eis qui ex disciplina sibi recepta, id faciunt. Qui cum Gentiles etiam sint ipsi, non est quod Solis diè lætitiâ magis nobis Christianis objiciatis, quàm ipsis paritè Saturni diè otium. At utroque in loco exorbitare ipsos ait; altero, à Judaicis moribus quos ignorabant; altero, à suis ad alienas religiones. Nonne igitur etiam religionis seu cultûs causâ, otium ac viânum fuisse innuit diè illius? quemadmodum & alia observata, quæ ibi memorat, ex ritu Judaico sacro. Certè vix dissimulandum. Et sanè Superstitio illa, in dierum observatione, Astrologica, bene satis apud veteres illos pro Religione, sensu vulgari, intelligi potest. Cognatissimâ planè sunt. Ex superiori capite monuimus, etiam dies Atros, Religiosos & sacros, sed notione peculiari, dici solitos. Sed detur voluisse Tertullianum etiam Judaica Sabbara ipsos, de quibus loquitur, voluisse quâ Judaica, religione imitari. Certè ita hoc tantum sequitur, fuisse qui etiam ex Judaicis ritibus sibi aliquos, atque in illis hunc de Sabbato sumpsissent; sed perperam interea hunc observassent à Judaico more exorbitantes, quia nec eo more quem ignorabant, otiantur; à suis item religionibus exorbitantes, quoniam otium ejusmodi ac observatio qualiscunque Hebdomadica sacris eorum erat planè aliena. Quod quidem negare planè ipsum, observationem ejusmodi aliquam ex ritu fuisse Gentilium, aut in eorum sacris (quorum ipse inter Patres Latinos, ut Clemens inter Græcos, callentissimus erat) repertam, satis interea etiam evincit. Et credibile sanè est, Romæ, ubi indultu Principum, sacra Judaica Judæis ipsis ibi perquam numerosis Profelytisque Justitiæ ad eòdè permittâ fuerint, non defuisse ex Paganis qui, tametsi in ritibus eorum ut Profelyti non transissent, ritus nihilominus eorum, uti & aliorum ejusmodi ibi degentium, subinde ita imitarentur ut moribus

ribus suis, maximè eis qui cognatiores fuere, illos commiserent, ac Judaicam etiam Religionem ipsam venerarentur ac metuerent, utcumque ei nomina sua ritè non darent. Horum ex genere haud forsan iniquum existimare fuisse Aureliam Soteriam de qua marmor hoc vetus quod Polæ in Istria visitur; saltem pri-

° Apud Jan-
nem Grute-
rum in Thef.
pag. 721.
num. 11.

AVR. SOTER. ET
AVR. STEPHANUS
AVR. SOTERIAE
MATRI PIENTISS.
RELIGIONI JUD-
AICAE METUENTI

F

Sive quadratarii sive exscriptotis incuriâ Religionis legitur pro Religionis. Et scimus quidem metuentem sabbata & metuentem Jur Judaicum pro ipso Judeo seu Profelyto Justitiæ sumi Juvenali^p. Sed & aliàs Judaicam religionem ritusque quosdam affectantes, nec tamen Profelytos factos, Romæ seculis illis egisse, cum res ipsa suader, tum elicere licet ex illo Senecæ de seipso; *Quærit quomodo deserim? in Tiberii Cesaris principatum juvenia Tempus inciderat. Alienigenarum sacra movebantur. Sed inter argumenta superstitionis ponebatur quorundam animalium abstinentia.* Quod de seipso, velut Judaicam religionem, non Christianam, affectare viso, rectè probat Joannes Rualdus^q adversus Martinum del Rio^r. Ad locum autem Tertulliani posteriorem seu qui in opere ad Nationes habetur, annotavit quædam V. C. Samuel Petitus quæ huc transferre non pigebit. *Integrum, inquit ille in commentariis^f ad leges Atticas, locum descripsimus ut emendemus. Primo enim ista, qui etiam in laterculum Septem dierum Solem recepistis, omninò sunt corrupta. Quanquam enim agatur de Hebdomadis observatione paulo ante hæc tempora usurpari cæpta à Romanis, cujus dies denominationem à Planetis acceperunt, immediatè sequitur & ex diebus ipsorum prælegistis &c. satis indicant tò dierum ad quod refertur tò ipsorum non esse sanum. Itaque rescribo, qui etiam in Laterculum Deorum Solem recepistis. Nam à septem Planetis quos in Diis censuerunt Ethnici, dies Hebdomadis nomina invenerunt. Addit deinde Tertullianus quibusdam Hebdomadis diebus Romanos otium & prandium curasse, quibusdam*

^q In vita Plu-
tarchi cap. 9.
& vide Lips.
in Tacit. An-
nal. 2. n. 173.

^r In vita Se-
neca cap. 12.

^f Tit. 1. pag. 4.

totis jejunasse, quibusdam ad nonum tantum, quod imitatione Judaeorum proculdubio usurpabant. Hinc addit Afer noster; Quod quidem facitis exorbitantes & ipsi à vestris ad alienas religiones. Nominè alienarum religionum, intelligit Judaicam, sed verba in mendo cubant, quanquam id non primo vena tacè deprehendit. Sed morbi arguunt hæc Tertulliani verba ex Apologetici cap. xiv. Etque si diem Solis Lætitia indulgemus, alià longè ratione quàm religione Solis, secundo loco ab eis sumus qui diem Saturni oris & victui decernunt: exorbitantes & ipsi à Judaico more quem ignorant. Nam optimè dixit Tertullianus, Ethnicos exorbitasse à Judaicis moribus, quos tamen usurpare videbantur, idque verissimum est. Neque enim Veri Dei religione ista observabant, sed prava Judaeos imitandi affectatione, cum tamen mores illorum eorumque causas ignorarent; quamadmodum Christiani Die Solis lætitia indulgebant alià certè longè ratione quàm religione ulla Solis, atque ita Ethnici exorbitabant a suis moribus, ut & etiam ab alienis, quos tamen admittebant, quia alia religione tacè quàm ii à quibus acceperant, mores istos usurpabant. Rescribo igitur: exorbitantes & ipsi à vestris, ab alienis, religione. Exorbitant enim ut jam diximus à suis ritibus ad alienos, Judaicos nempe, rursusque à Judaicis moribus exorbitabant religione, quia Judæi Saturni diem lætitia indulgebant longè alià quàm Ethnici religione, quia isti hæc in honorem Saturni usurpabant. Sic ille. Sed quod ait in honorem Saturni, admittere nequeo. Nam dies celebrati in honorem Saturni festi erant, ut Saturnalia in Decembri. Quicquid Saturni erat in diei Hebdomadici hujus observatione, diem faciebat atrum, inauspicatum, non omnino Festum: Quicquid autem Festi inerat, ex Judæorum ortum est imitatione quâ Judaicæ religionis metuentes aliqui, ut dictum est, subinde trahebantur. De Hebdomadibus autem dierumque nominibus, quale illud Saturni apud Tertullianum, plura mox. Ne verò scrupulus dubitandi maneat de ejusdem mente in locis illis quos jam tractavimus, ipse alibi, ni fallor, luculentissimus est sui interpres. Christianos nascentis Ecclesie exagitat qui Ethnicorum Festis interesse ac celebrationis participes esse solebant; veluti Saturnalibus, Brumalibus, Matronalibus. Et demum, O melior Fides, inquit, Nationum in suam sectam, quæ nullam solennitatem Christianorum sibi vindicat! Non Dominicum diem, non Pentecostem, etiam si nossent, nobiscum communicassent.

Time-

^{De Idolatriis, cap. 14.}

Timerent enim ne Christiani viderentur. Nos, ne Ethnicis pronuntiemur, non veremur. si quid carni indulgendum est, & habes non dicam tuas dies tantum, sed & plures (legunt aliqui, non dicam suos dies &c. Id est Ethnicorum; sed editio Rigaltiana, non tamen dies tantum, sed & plures.) Nam, Ethnicis semel annuus dies quisque Festus est. Tibi octavo quoque die (Rigaltiana, Tibi octavo quisque dies.) Excerpte singulas solennitates Nationum & ordinem texe (Rigaltiana, in ordinem exere) Pentecosten implere non poterant. Christiano Festa Paganica frequentanti inquit, si ita genio indulgeas, ut dies Festos numerosiores cupias, cur eo nomine ad Ethnicorum solennia sic confugis? In Christianismo dies Festos jam habes multo plures quam in Paganismo. Paganum enim Festa habent tantummodo annua, semel quotannis, nec minori temporis spatio recurrentia. Christiani vero seu sodalium illud, cujus tu pars es, octavo quolibet die Festum celebrant, id est die primo cujuslibet Hebdomadis (qua ratione tam octavus quam Septimus dies ille veteribus habitus, supra² monitum est.) Atque ita etiam quinquaginta duos dies Festos quotannis iteratos habes. Sed & si Festa universa annua Ethnicorum in ordinem texas, numerum Festorum quinquagenarium implere non potes; ne quidem illum qui tibi continenter celebrandus. Scilicet Pentecosten; quo nomine veteres Christiani non solum ipsum diem à Paschate quinquagesimum sed cunctos simul dies qui intercedunt seu contextas quinquaginta die-

² Epist. 28. ad Lucinum.

¹ Senonius de Temp. 60. & Dist. 76. c. 8.

² Epistol. in compendio de Doctr. Catholica, Autor Quest. & Resp. Justino tribui, 115. &c.

lum illud integrum ut Festum continuum seu jugem & continuatam Festivitatem celebrabant. D. Ambrosius¹; Insuper Dominica tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes isti dies velut Dominici deputantur. Alii² tantundem non raro Ethnicorum Festa annua universa nec dies tuos Dominicos, nec quidem unquam hanc continuum, qua quotannis fruere, Festivitatem numero æquant. Sic Christiano Festa Ethnicorum festanti, pater ille. Quisquamne igitur autumare potest voluisse omnino Tertulianum die Septimo recurrente Festum aliquod Ethnicis ex civili aliquo seu publico instituto celebratum? cum & omnia eorum Festa Annua esse dicat, adeoque nulla Hebdomadica, neque ea numerum quinquagenarium implessit. De Ethnicis Romanis proculdubio loquitur. Id inde satis liquet, quod adversus Christianos Romanorum Festa celebrantes agit. De feriis item stativis, non de

de Conceptivis aut Imperativis, quæ incertæ fuere. Et certè si Stativas ferias in Calendario Romano quod suprà exhibemus, minio notatas, enumeres, quinquaginta non reperies. Sed ea de re vide si placet, præter Ovidii Fastos & Ausonii^a Ferias Romanas, eos qui è veterum libris Calendarium illud sive auferunt, sive commentariis illustrarunt; maxime Sibrandum Siccama^b, Eyllium Gyraldum^c, Carolum Neapolim^d, Thomam Dèmosterum^e; Dionysium Peravium^f, ut alios qui de Festis Romanorum fassos egerunt, velut Rodolphum Hospinaum, Michaclem Beutherum & id genus reliquos, prætermittam. Quod verò ex Lampridio affertur de Alexandri Severi ascensu in Capitolium Septimo quoque (nam sic intelligendum) die, cum in Urbe esset; dubitandum non videtur quin id spectarit ad animum ejus sive in Judaismo sive in Christianismo propensiosem, adeoque sive ad Diei sive Judæorum sive Christianorum Hebdomadici singularem cultum. Nam statim sequitur apud Lampridium. *Christo templum facere voluit, eumque inter Deos recipere. Et antè; quodam tempore Feslo, ut solent, Anti-cbenses, Egyptii, Alexandrini, lacefferunt eum convitiolis, Syrum Archisynagogum eum vocantes & Archiereæ. Velut ritibus Judaicis utentem. In Dlis etiam, id est in Lararii sui nominibus, Abrahamum cum ac Christum habuisse scribit idem Lampridius. Ita morem ejus Septimo die in Capitolium ascendendi non omninò refert ille, perinde ac si ex publico aliquo ac veteri Romano instituto mos ille manasset. Quod de Lucernis in Sabbatis accensis ex Seneca citatur, ad Judæorum planè ritus spectasse fatendum est. Apud eos enim patri-familias cullibet ex instituto veteri mos erat, uti hodieque^g, vesperà Sabbati, sub crepusculum, Lucernas nocti immineturi accendere. Nec quisquam sive vir sive fœmina, familiæ præerat, cui non incubuit officium^h, לַצִּוּר בְּבֵיתוֹ נָר וְלוֹק בְּשַׁבָּת אִשְׁלוֹ לְצִוּר לֹא יֵשֶׁת לֹא מִן הַמִּצְוָה וְלוֹקָהּ טָמֵן וְהַלֹּק אֵינָהּ טָמֵן Lucerne accendenda in adibus suis in Sabbato. Quia tamen si deesset quod comederes, id est si pauperimus esset, omissim mendicandum erat, ut oleum sibi ad hanc rem compararet. Quoniam pars hæc erat laetitiae Sabbatica. Atque hinc est quod Arnoldus Albertinusⁱ, quæro, inquit, si quis descendens de gente Judæorum solemniter vespere sexta feria, incendens Luminaria, dominum mundando & abstinendo ab opere*

^a In Eclogario.^b In Fistorum Calendario.^c Lib. de Annis & Mensibus.^d Ad Ovidii Fastos.^e In Paralipomen. ad I. Respon. lib. 4. cap. 4.^f In Uranologio pag. 102.^g Les Mœurs dans l'histoire de Gilius Hebraici part. 3. cap. 1. §. 13.^h Mishna & Gemara Tr. Sabbath, cap. 2. Maimonides cod. tit. cap. 5.ⁱ De aguestendie Assertio-nibus Catholicis & Hereticis, Quæst. 32.

servili, non tamen observaverit Sabbatum operando in eo, an iste dicitur caremonias legis Moyfi observare, adèd quòd de crimine Hærese & Apostasia accusari possit. Atque questionem hauc ait frequenter accidere, & de luminum accensione hac pluribus disputat. Etiam

^k Advers. Apion lib. 2.

^l Videtur, Jo. Philoſophum, Socraticorum lib. 2. cap. de Conviviis, §. 10

am tum ex jam ante citatis è Tertulliano. rum è Josepho ^k sci- mus, accensionem lucernarum Judaicam ^l nonnullos, necdum Judæos seu Profelytos, imitatos. At interè, ex aliquorum sive Judaicam religionem, ut diximus, metuentium seu affectantium, sive eorum, quibus ritus exteri adeo subinde grati fuere, more ejusmodi, à Judaica etiam ratione, ut dixit Tertullianus, exorbitante, Sabbata Judaica à Romanis, veint ex instituto publico celebrata esse, asserere, rationi nemo non videt plane dissonum. Quin sane Senecam de Judæis ipsis, qui Romæ tunc numerosi, tantum locurum esse, non iuiquam est ut existimemus. Ita nullo modo publicum Sabbati apud Romanos ipsos ex eo cultus probatur. Quod verò tandem attinet ad Calendarium illud, Julii Cæsaris dictum, quod Hebdomades dierum sibi aptatas habet, Certo certius est ex marmore aliquo veteris Romæ descriptum id non fuisse. Quisnam enim in illius seculi aliquo marmore, aut figuras numerorum Barbaricas, aut Planetarum & Signorum characteres unquam vidit? Scimus figuras illas Barbaricas ex Arabicis non ita dissimilibus fieri, ac primò ante annos quingentos aut circitè ab Arabibus ipsis Mauritaniensibus ac Hispaniensibus, cum artibus liberalibus Christianos imbuerent, esse communicatas. Et manifestum quidem est, Calendarium illud, prout à viris doctis rem quam tractamus, negligentibus curantibus exhibetur, à Christianis sub seculum quartum aut quintum à Christo, aut citrà, compositum, adeoque Hebdomadem in eo, pro more Christiano, Ogdoadis

^m De Emenda. Temp. lib. 4. pag. 219.

locum inde suppleste. Rectè Josephus Scaliger ^m; *Post tempora Theodosii, imò à temporibus Dionysii exigui Kalendaria Romana in Hebdomadas tributa, & cyclus Luna in margine appositus, quem aureum numerum vocamus, exemplo Kalendarii Alexandrini. Antè noudum Kalendaris Julianis annotabatur numerus aureus. Nam planè inventum est Christianorum post confessum Nicenum. Ut satis mirari non possim doctos viros qui asseverant etiam epactas à*

ⁿ De Divina Temporum, lib. 6. cap. 12.

Julio in Kalendaris suo impressas. Diceret eos cum Sostigene in consilio à Dictatore adhibitos. Eadem item de re Dionysius Petavius ⁿ; Minime dubito quin falso Kalendarium illud Julium Cæsa-

rem

non fit fumendum (quod in superioribus fuisse demonstratum est) restat ut expendamus quinam eorum verborum fuerit sensus & vis. Ego sanè sic statuum duxi. Nemo non videt ex jam superioribus dictis Triplitem Hebdomadis seu diei Septimi circumacti rationem & haberi posse atque etiam habitam. Primam, quà septimus, ut festus seu Sabbatum, aliterve seorsim ex religione recepta atque instituto publico colitur; Secundam, quà in Fastos, Calendaria, ac publicas Temporum, citra Sacra, rationes admittitur; Tertiam, quà septem dierum sive apud Mathematicos eorumque in rebus gerendis sequaces, sive apud alios sic qualitercunque (scilicet citra institutum civile aut publicum) numerantes, periodum die proximo semper instaurandam tantum finit. Quolibet pariter modo Hebdomas dicitur dierum Septem postremus, & cuilibet ritè tribui potest vocamen illud τὸ ἑβδομάτης ἑβδομάτης *Consuetudo, usus* aut *mos Hebdomadicus* seu diei Septimi recurrentis ac Systema finientis. Jam verò Tertio modo usus, erat Hebdomadis passim inter Gentes Josepho cognitae audita sive omnes seu pleraque, fortè & alias, isque tunc vetustus; etiam & Secundo, ut videtur, apud gentes saltem aliquot alias, præter Judæos, Orientales tamen nec Græcis, nec Romanis admixtus. Modo verò Primo nullibi Josephi seculo, præter Judæos, saltem si nascentem tum Ecclesiam Christianam excipias. Usus scilicet tum dies per septenarios distribuendi, tum Planetarum ut hodieque, nominibus signandi juxta modum Tertium, passim invaluerat; ita ut septimo præfret Saturnus, ut Sol primo. Sensus igitur, opinor, est; Usus seu Consuetudo diei Septimi velut termini redeuntis dierum periodi, nulla in Civitate, in Gente nulla sive Græca, sive Barbara (quale dici solet de plerisque) non reperitur; quin & ejusdem ipsius diei τὸ ἀργυροῦ ἡμέρας quæ otiamur seu quæ otio celebramus nos. Nam in dinumeratione itidem is apud gentes alias est periodi terminus; uti nobis non solum laborum terminus, sed & Festus. Adèd ut eo in loco, τὸ ἑβδομάτης ἑβδομάτης *usus* seu *mos* notè ad celebrationem Sabbaticam seu Festivitatem aliquam, quæ Judæis ita singularis fuit, sed ad periodi similis eodem ipso in die deficientis observationem aliquam Mathematicam ac subinde Chronologicam, gentium ceterarum communem, spectet, & tale quid tantum interim innuatur quale Philo, Judæus alter, de Sabbato simul atque numeri septenarii dignitate plurima congerens, tandem

Item subdit, *ἡμετέρι δὲ ἐστὶν ἡ τῆς δεκάμας τῆς ἑβδόμας ἡμέρας* Lib. 1. cap. 17. *Barbarus in rebus Mathematicis ἑβδόμας ἡμετέρι δὲ ἐστὶν ἡ τῆς δεκάμας τῆς ἑβδόμας ἡμέρας* in honore etiam habetur apud illustriores tam Græcorum quam Barbarorum quæ disciplinæ versantur Mathematicis. De numero septenario, non de Sabbato, manifestum est eum loqui. Ut verò Sententiæ hujus ratio rectius capiatur, Sex sunt imprimis animadvertenda. I. Dierum apud alias gentes per Septimanas distributionis qualiscunque Vetustas & Origo. II. Planetarum septem nominum Hebdomadæ adjectionis eorumque in orbem sic redeuntium Observationis qualiscunque itidem Vetustas. III. Planetarum in orbe illo seu Periodo septenaria Ordo singularis, uti & Dierum. IV. Ordinis ejusdem Ratio. V. Usus hujus Ordinis, & undenam in vulgus Observatio ejusdem ita olim disseminata. VI. Scopus Josephi in verbis illis, unde mens ejus ac sententiæ quam amplectimur clariùs elucescat. Quod ad Primum attinet, Quanquam ex Græcorum ac Romanorum veterum institutis publicis seu disciplina civili, Hebdomadicam temporis rationem neutriquam adhibitam comperimus (quod ex superius ostensis factis dignoscitur) attamen autores sunt non ita contemnendi qui etiam ab ipsis seculis primis, Hebdomadam in dierum periodis Usum petant, atque eum apud antiquissimos temporum artifices putatoresque receptum, per alias præter Judæos, seculis vetustissimis, Gentes sic velint inde propagatum, ut nullibi fermè incognitus planè esset. Hæc imprimis spectat quod capite superius undecimo legitur ex *Septem Coenæ* de septenaria dierum periodo ab Ada incepto & in posteros propagatâ. Ex Georgii item Syncelli Chronologia MS. in Regis Galliarum bibliotheca observatur, priusquam ratio computandi per menses & annos ab *Astrologiæ invento* fuisset, veteres illos patres spatia distinxisse tantum καὶ ἑβδόμας, ut ex Claudii Salmasii indicatione citat Andreas Rivetus P. Certè in annalibus Michaelis Glycæ legitur (interprete Joanne Leunclavio) *Georgius tradit Sethum primum invenisse literas Hebræas, signa Cælestia, conversiones annorum, Menses, Septimanas.* Neque Georgius hic alius est à Syncello illo, quem sæpius citat Glycas. Sed quicquid de Setho dicendum, vetustissimum interea esse atque ab intima antiquitate petendum Hebdomadis in Temporum ratione usum, scriptores superiorum seculorum existimasse videmus. Et Joannes Philoponus, *ἐπιπέρι γε μὴν*, inquit,

P. Dissert. de Sabbato. 5.

De Mundi ¹quit ² συμπεφωνησαι πάντων ανθρώπων ἐπιτά μοις ἐστὶ ἡμετέρας αἰ-
 creationis, lib. 7. cap. 14. πνες εἰς ἑαυτάς ἀνακακλήμεναι τὸν ἕνα πᾶσι χρόνον, In illud cer-
 te omnes homines consentiunt, septem solos esse dies, qui in seipsas
 revoluti totum tempus constituunt. Quibus dein subjungit, τίνα
 αὐτοῦ τῶν χρόνων ἐστὶ ἐπιταῖν ἕτερον ἢ μόνον οὐ εἶρηκε Μωυσης; hujus
 rei quam certe aliam rationem dare possumus præter illam solam
 quam Moses assignavit? Nempe in Creationis historia nume-
 ro Septenario signata. Quod verò ait omnes homines consen-
 sisse; sumendum est, ut id genus locutiones alia, pro-quamplurimis,
 idque tam Gentilibus quam Judæis aut Christianis. Floruit enim Philoponus ille quem & Joannem Grammaticum appel-
 litant, scriptor scilicet in Aristotelem celeberrimus, sub anno m^o
 Christi DC, quo tempore gentes complures quidem Græcis Ro-
 manisque sætis notæ fuere quæ Paganismum nondum exuerant,
 adeoque nec è Christianismo, nec è Judaismo (nam Mahumedis-
 mi natales Philopono coævi fuere) sed ex antiquissima Creationis
 historia per genus humanum diffusâ, utcumque sive interpolatâ,
 ut sit, sive oblivione inobscuratâ, Hebdomadam morem aliquem,
 tamen non sacrum, acceperant. Sic vult Philoponus. Et The-
 ophilus Patriarcha Antiochenus; Præterea, inquit³, de die Septimo
 qui inter omnes mortales celebris est, magna apud plerosque ignoran-
 tia est. Hic enim dies, qui ab Hebræis Sabbatum vocatur, Græcè,
 si quis nomen interpretetur (qua de re supra diximus) Septimus di-
 citur. Hoc nomine mortales omnes diem istum appellant. At no-
 minis causam nesciunt plerique. Certè perinsigne. heic habetur de
 cycli dierum Septenarii apud Gentiles usu aliquo, etiam univer-
 sos, id est notiores seu plerosque, testimonium, idque de seculis ve-
 tustissimis. Saltem, si opus⁴ illud Theophili hujus esse genuinum
 cum viris aliquot doctissimis admittas. Neque enim aliter loqui-
 tur atque de re diu antè per Gentes diffusâ. Et seculum ejus est
 Josepho omnino proximum. Astipulantur heic è recentioribus⁵,
 viri clarissimi, Theologi aliique quotquot etiam à primis seculis per
 Gentem humanam, sacram diei Septimi observationem volunt disse-
 minatam. Quam autem Sacram fuisse illi volunt, si in Astrologicam
 aut Chronologicam tantum observationem, ut debent, mutant, id
 ipsum quod voluere veteres, satis enuntiant. Sed & ad hanc rem plu-
 ra habentur in eis quæ statim de Planetarum nominibus Hebdomadi
 inditis sequuntur. Planetarum Septem nominum diebus Hebdoma-
 dis

¹ Nicéph. Cal-
 list. lib. 18.
 cap. 47. & ip-
 se Philoponus
 in Comm. ad
 lib. 4. Physi-
 corum.

² Lib. 2. ad
 Antiochum.

³ Vide An-
 dræam Riv-
 eram Dissert.
 de Sabbato,
 cap. 5. Guil.
 Postellum de
 Orig. Etrurie
 pag. 108. Phi-
 lipp. Cleverin-
 um in Germa-
 nis Antiqua,
 lib. 1. cap. 33.
 alior, qui de
 Sabbato scrip-
 serunt.

dis Adjectio ejusque Observatio (de qua proximè juxta institutum est heic videndum) ex intima etiam petitur antiquitate. Id est ex veterrima Astrologorum disciplina, non ex civili seu publico aliquo instituto; dum scilicet de seculis illis præcis loquimur. In scriptoribus seculis aliquot Josepho recentioribus manifesta quidem occurrunt Adjectionis hujus testimonia, velut rei cujus tunc origo in Gentilismo veteri agnita. S. Augustinus ad titulum illum Psalmi XCIII *Psalmus ipsi David in quarta Sabbati* (qui reperitur quidem in vulgata atque in editionibus aliquot Hellenisticis) *Quarta Sabbatorum, inquit quarta feria, qui Mercurii dies dicitur à Paganis, & à multis Christianis.* S. item Hieronymus, *una Sabbati dies Dominica intelligenda est; quia omnis Hebdomada in Sabbatum, & in primam & secundam & tertiam & quartam & quintam & sextam Sabbati dividitur, quam Ethnici idolorum & elementorum nominibus appellant.* Alia sub horum ævum id est sub trecentos à Josepho annos obvia sunt, è quibus Planetarum septem nomina tunc è Gentilismo veteri indita scimus, veluti Rescripta aliquot * Valentini Theodosii & Arcadii AAA, Aufonii ea de re carmen †, uti & Theonis ‡, Sozomeni * historia de Constantino, Petri Alexandrini Isagoge Apotelesmatica, alia †. Ceterum, ut res manifestior fiat, ab hisce ascendamus per scriptores aliquot qui etiam ultra Josephum sursum excurrunt. Nam & hæc cum eis quæ sic vetustiora sunt ritè commissa, liquidum facient, Planetariam dierum denominationem, idque in Paganismo, fuisse Josepho multum antiquiorem. Constantini Magni de Die Solis habetur † rescriptum; *sicut indignissimum videbatur, diem solis* (inferitur ibi, in Guillelmi Monachi Malmesburienfis, quæ habeo MS. Excerptis è codice Theodosiano, quem *Domini- cum dicimus*) *venerationis suæ* (ex MS. corrige *veneratione sui*) *celebrem altercantibus jurgis & moxie partium contentionibus occupari, ita gratum ac jucundum est eo die quæ sunt maxime votiva compleri.* Atque ea de re luculenter etiam historię † Ecclesiasticæ. Constantino autem vetustior Dio Cassius sub annum à Josepho centesimum quadragesimum floruit. Is τὸ δ' δὲ, inquit † *εἰς τὴν ἀρχαίαν τὴν ἐστὶν τὴν πρῶτην ἀνομομαχίαν, τὰς ἡμέρας ἀνακαίῃ, κατὰ τὴν ἑσπέρην Ἀργυράτων. Παρεστὶ δ' ἐν ἐπὶ πάντας αἰθρῶν, ἢ πᾶσαι περὶ, εἰς λόγῳ εἰπεῖν ἀρξάμενοι. οἱ γοῶν ἀρχαί- οἱ Ἕλληνας ἔδαμῃ αὐτῶν, ὅσα γὰρ ἐμὲ εἰδέναι, ἐπίστατο. Quod verò*

* Epist. 150. ad Algisium, quest. 4.

* Lib. 7. C. tit. de Feriis, & C. Theod. tit. cod. lib. 2.

* In Eclogia.

† Antholog. lib. 1. cap. 91.

* Hist. Eccl. lib. 1. cap. 8.

* Vide Barnab. Briffon. ad l. Domini. co C. Th. tit. de prædicatione.

* L. 2. C. Theod. lib. 2. tit. 8. & vide C. Justin. tit. de Feriis.

† Euseb. de vita Constantini, lib. 4. cap.

18. Sozomen. lib. 1. cap. 8.

Niphos Cab. lib. 7. cap.

46. Baron. Annot. tom. 3. ann. Chr.

321.

* Hist. 37. & Xiphilin. in Pompeio. Et vide etiam Angol. Politic. Miscellan. Com. 1. cap. 8.

Septem

Septem stellis, qui Planetae vocantur, dies assignari receptum est, inventum quidem putatur Aegyptiorum. Sed in omnès tamen homines, haud ita pridem, ut sic dixerim, vulgari captum. Certe Graeci veteres (quantum equidem scio) nullo prorsus eam rem pacto cognitam habere. Sed ea de re vide quae mox dicentur. Et quidem de tempore suo expressim haec Dio, ἐν πάσῃ τῶν πῆς τι ἄλλοις ἄπεισι ἔ ἀδῆς πῆς Ρωμαίους ἐπιγλωσσοῦν ἐν ἧδῃ ἔ τῆσσι σφίσι πατρῆσι ἔπος τινα ἔστι
 & nunc ubique fere apud omnes alios, etiam & ipsos Romanos in usu est & velut mos ipsis patriis habetur. Quod sine vetusta tunc origine factum intelligere nequis. Morem dicit velut patrium; quia ita inter Mathematicos id est Astrologos, & qui eorum disciplinae sequaces fore numerosissimi alios, non omnino interea ex instituto civili sive Romanis sive Graecis tunc receptus, ut & supra ostensum est. Quod haec semper animo recolendum. Dione antiquior circa annos quadraginta Clemens Alexandrinus, de quarta & Sexta feria verba faciens ἐπισημαζόν), inquit ἡ μὲν Ἑρμῆ, ἡ δὲ Ἀφροδίτης Nunquidam quidem haec Veneris, illa Mercurii. Aequae huic coxvus Tertullianus Afer, diem Solis & Saturni discrete memorat locis capite supra decimo sexto ex Apologetico eius & opere adversus Nationes adductis. Egregii sane testes, in Occidente aliter, aliter in Orientae, moris hujus, ut in Paganismo passim, modo quo diximus, usitati. Hisce antiquior Justinus Martyr qui Josepho sexaginta aut circiter annis tantum recentius scripsit, Solis itidem Diem & τῶν Κρονοῦ id est Saturniam verbis memorat expressis. τῶν δὲ τῶν ἡλίου ἡμέρας inquit κοινῆ πάντες τῶν στωίλευσιν κοινῆμα. Die Solis communiter omnes convenimus. Et τῆσσι Κρονικῆς ἐσμεῖρας αἰῶνι Pridie Saturni diei in Cruce est Iesus Christus. Sinupera tunc fuisset denominatio illa Planetaria, velut è Genitium Theologia & artibus pridem nata, proculdubio eā uti noluisse Pater ille adeo familiariter. Illustres, dum ad Josephi tempora ascendimus, sequuntur bini illi, Plutarchus & Tacitus, Graecus alter, alter Romanus; ejusdem cum Josepho seculi, etiam satis coxtanei. Disquisitionem inierat Plutarchus, undenam venerit Planetarum nomina diebus Hebdomadis sic esse assignata. Tirulus ejusdem haecenus visitur in Symposiacorum* edirione Aldina, aliisque aliquot. Nam in recentioribus nescio quare, cum nonnullis aliis praetermittitur. Verba sunt, ἂν τι τῆς ἡμετέρας τῆς πῆσσι ἡμέρας, ἀπὸ τῶν ἐκείνων
 τῶν

* Stromat.
lib. 7.

* In Apolo-
gicis

* Lib. 4. quae
7.

αἰτίαι, ἀλλ' ἐναλλαγήδην αἰεθμῶν *Quamobrem dies Planetæ cognominæ, non juxta Planetarum ordinem, sed mutato ordine numerari soleant.* Ipsa disquisitio ntiã minimè temporum injuriã, cum aliis ejusdem operis, periisset. At cum eã misquerat Plutarchus scriptum *ἄρα ἴλων τάξις de clavorum ordine.* Id est de clavis annalibus Idibus Septembris Romæ in ædium sacrarum pariete ad annos dinumerandos ^f pangi antiquitè solitis. Ante scilicet annorum à consulum nominibus numerandorum morem. Anne Planetarum Clavorumque heic usum parilem habuit aut non ita dissimilem vetustatem? Certè ex eo solùm quod ipse tunc sub Josephi ævum rem, pro mote suo vetera indagando, aggressus sit, non obscute liquet etiam Josephi ævo nomina illa diebus adhibita, maximè apud Græcos. Tacitus autem manifestò idem innuit dum rationem Sabbati seu Septimi diei apud Judæos quietis, ex honore Saturno habito, juxta nonnullos ait deduci *seu quod è Septem sideribus, quis mortales reguntur, altissimo orbe & præcipuè potentiã Stella Saturni feratur: ac pleraque caelestium vim suam & cursum Septimos per numeros consiciant.* per Septimos scilicet tum in horis, tum in diebus numeros, juxta Astrologorum, qui tunc maximi habitũ sunt, disciplinam. His conjungendus est Damis Assyrius, qui de rebus Apollonii Tyanci, cui scocius erat, scribens, tradidit Jarcham Brachmanum Principem ei dedisse *δακτύλιος ἐπὶ τὰς ἑπτὰ ἐπιτομήας ἀρίστου, ὃς Φορῆς τὸν Ἀπολλώνιον καὶ ἕνα ἑκάς τὰ ἡμέρας τὰς ἡμέρας* *Septem annulos septem stellis (planè Planetis) cognominis, eorumque singulos, secundum dierum nomina, Apollonium gestasse.* Sic ille Josepho coævus; ut legitur apud Philostratum ^g. Tibullus autem centum amplius annis Josepho est antiquior. Saturni diem disertè apud eum memorari antè ^h notatum est. Quin & Oracula defecisse diù ante Josephum creditur. At verò in vetusto Apollinis legitur ex Porphyrio apud Eusebium ⁱ.

ΚΑΝΙΣΤΕΥ Ἐρμῆν ἢδ' Ἡλιον καὶ Σῶτη
Ἡμερῆ Ἡελίος, Μήτιον δ' ὅτε τὸς ἵ πρῶτον
Ἡμερῆ, ἢδ' Κερίον ἢδ' Ἐξέις Ἀφροδίτην

Invoca Mercurium, & pariter Solem die Solis. Lunam itidem cum aderit ejusdem dies, & simili modo Saturnum & Venerem. Atque hinc ait Josephus Scaligar ^k *demonstratur quod vetustissima sit appellatio dierum à Planetis etiam apud Græcos.* Ubi etiam ad-

^f *Plut. in Clavus. & videtis Jacob. Durantium Var. Lett. 1. cap. 5.*

^g *De vita Apollonii lib. 3. cap. 13.*
^h *Cap. 16.*

ⁱ *Prepar. Evangelicæ lib. 5. cap. 14. & habetur in Orac. Vet. 21, 83.*

^k *In Prolegom. ad lib. de Emendat. Temp.*

notat, in oraculi explicationem, vulgus credidisse Planetas appa-
rete die suo, nempe omni die Martis ipsum Planetam sui viden-
di potestatem facere. Et sic de reliquis. *Idque*, inquit, *planè Or-*
pheus designavit in "Εργας ἢ Ημέρας.

Πρώτη μὲν ἐστὶν ἡ ἑσπέρια καὶ ἡμέρα Φαίεσσα Ἄρης,
Μικρὴ δ' ἐστὶν τῆς Ἀπύου ἑπιτέλλεται, ἡ γὰρ δ' ἔργων.

Nam disertè intelligit, si Neomenia χῆ Σελήνην inciderit in diem
Martis, id est feriam tertiam, abstinendum ab opere. Ita scilicet
Scaliger versus illos ex Orphei Ephemeridibus sumptos & deprava-
tè apud Joannem Tzetzem in animadversionibus Hesiodianis
olim editos legit & explicat. Aliis ibi viris doctissimis ἑσπέρια
μὲν ἑσπέρια καὶ &c. legentibus. Sed quod ait Scaliger heic de
vulgi opinione, Planetas die suo exoriri solitos, satis amplecti
nequeo. Nec sanè ibi mentionem fieri diei Martis quà in orbe
Hebdomadico locum habet. Hoc enim tantum, ni fallor, signifi-
cant versus illi, *Si die primo mensis apparet Mars, Sidus infaus-*
tum, & cum Marte Luna, operibus abstine. Utcunque verò, ex
Oraculis vetustissimis, atque etiam ex Orphicis (si conjecturà Sca-
ligerianæ fidem tribuere velis) denominationem dierum Planeta-
rariam habemus. Quin & Origo ejusdem, à Scriptore veteri Græco
nondum edito, Zoroastris & Hystaspis Scholæ Chaldaicæ & Æ-
gyptiacæ tribuitur. Οἱ αὖτε Ζωροάστριος ἢ Υστάσιος Χαλδαῖος
& Ἀιγύπτιοι ἀπ' ἀρχαῖων τῶν πλανητῶν ἐκ ἑβδομάδι τῶν ἡμέρας
ἀνέλαβον. Qui Zoroastris, inquit ¹, & Hystaspis seſtam amplecti
sunt, seu eorum seſtatores Chaldei & Ægyptii à numero Planeta-
rum dies in Hebdomade repetebant. Certè Zoroaster Magus non-
nullis ² est Abrahæ ipsi coætaneus; aliis ³ eum sexcentis annis
ante Xerxis transitum collocantibus, id est, sub Ebraeorum regni
initia, etiam aliis ⁴ aliter atque aliter vetustiorum eum facientibus.
Et Hystaspis, ut auctoris ac Prophetæ Magique vetustissimi,
mentio apud Clementem ⁵, Justinum ⁶, alios. Darii Patrem eun-
dem fuisse vult Ammianus Marcellinus ⁷. Hydaspem vocat Lactan-
tius ⁸, uti & alii tam de fluvio cognomine quam de viro loquen-
tes. At multis intercà seculis doctrinam illam de planetaria die-
rum denominatione Fl. Josephum etiam sic antevertere sequitur,
quemadmodum insuper ex eis quæ Oraculi versibus paulò heic
antè à Porphyrio citatis continenter subjunguntur.

Κλήσειον ἀφ' ἡγεμονίας ἀεὶ ἔννεμα Μάρτων ὄχι ἀείρεται

¹ Citatur ab
Andrea Ri-
veno in Dif-
fert. de Orig.
Sabbaticæ. 5.
² Eusebii in
Chronica.

³ Xenobius
Lydius apud
Laert. in pro-
emio, & vide
Ios. Scalig. in
Eusebianis
pag. 15.

⁴ Ἐπίδοξος Πλίν.
hyst. 30. cap. 1.
⁵ Stromat. 5.

⁶ Apolog. 2.
⁷ Histor. lib.
23.

⁸ lib. 7. cap. 15.

Τὸς ἐπιαφθόγῃ βασιλεὺς ὁ πῶτος ἰσραήλ.

Invocationibus arcanis quas invenit Magorum præstantissimus Septifona Rex quem omnes norunt. Seu ut veritatur

Vocibus arcanis, quas maximus ille Magorum

Septifona Dominus reperit, notissimus idem

Omnibus —

Designari autem ab Oraculo intelligere dixerunt sc̄ qui præsentem fuerit, Hostanem seu Ostanem, Astanem interdum etiam nuncupatum, quod nomen quidem est obvium apud Scriptores quod Magis veteribus eorumque Philosophia agunt. Etiam & eousque familiam in Magia duxit, ut Hostanæ apud Persas dicti * ipsi Magi. Scaliger autem, ad secundum versiculum, βασιλεύς, inquit γ, τῆς ἐπιαφθόγῃ (Rex Septifonæ) est Ostanes Rex Babylonis. Babylon enim est ἐπιαφθόγῃ, hoc est Septem literarum. Babylon quidem est septem literarum, quod & æquè dixerit de τῶν Ὁσάνης. Nam elementum heic secundum seu ἑπίσημον, in bina ritè tribui posse nemo non videt. Atque ita βασιλεύς τῆς ἐπιαφθόγῃ, Rex seu Dominus Septifonæ posset quidem intelligi tam pro Rege αὐδῆς seu λέξεως τῆς ἐπιαφθόγῃ seu vocis septem literarum (ut dixit ille, homo trium literarum) quam pro Rege πόλεως seu urbis Septifonæ; uti vult Scaliger. Sed verò ἐπιαφθόγῃ rarò pro litera alia nûrpatur quàm vocali seu sono per se ab alio diverso. Atque ita sanè nec Babylon nec Ostanes est propriè Septifonus, sed trium tantummodò sonorum seu syllabarum. Neque interè tam pro Rege βασιλέα ibi sumi existimandum est sensu vulgari, quàm eo quo viri insigniores eminentioresque Homero, Hesiodo, aliis βασιλεύς dicti. Nec satis compertum habeo Ostanem Babylonis Regem omninò fuisse. Suidas; *Astronomiam Babylonis præmiam invenerunt Ζεφ Ζωροάστρης μὲν ὃν ἔξ Ὡσάνης, per Zoroastrem; post quem etiam Ostanes.* Cujus nomen tamen celebre non tam apud Babylonios quàm Persas primò fuit. Malim sanè ego per τῆς ἐπιαφθόγῃ intelligere aut τῆς συγκοινωνίας τῆς ἐπιαφθόγῃ, *Conventus Septifoni*, quo nomine ^b etiam ars sideralis, ob veterum de orbium septem cælestium harmonia, satis indicatur, aut τῆς αὐδῆς, λέξεως seu τῆς ἐπιαφθόγῃ, *vocis, orationis, seu sacri sermonis ritusve Septifoni*. Aded ut Ostanes sic diceretur hujusmodi Vocis Ritùsque solennis Rex, præfectus, seu moderator, Autor, Præceptorque summus; Quia notione & Regem interdum Latinis usur-

* Apuleius in Apologia,

* Plin. lib. 30. cap. 1. Laert. in Pyrronio,

* Suidas in verb. Ὁσάνης.

γ Prolegom. ad Euseb. Temp.

* Euseb. ad Olyss. 2.

* Verh. Astrologia.

^b Vide si Nicomachi Gerasen. in Encycloped. Harmonia. cap. 1. & 2.

* *Vide supra Philo-
sophiam de
vita Apollo-
nis, lib. 3. cap.
13.*

pari sciunt pueri. Ritus nempe ἀστρολογίας seu *astrorum sacrifici-
is* solennis septies Deos illos cœlestes seu Planetas verbis arcanis
invocandi. Septies, sive ipsorum species per singulorum dies num-
merum, sive ritus ejusmodi solennis septemPLICEM cuilibet repe-
titionem. Nam & ea videtur fuisse in Ostantis disciplina hac Ma-
gica. Quod eliciendum ex versu quem simulac nominatus est ab
audientibus Ostantes, effutit Oraculum;

Καὶ σφῆδρα ἑπτὰ καὶ ἑκατὸς αἰὶ Θεὸς ἐπιλακίφωτος.

Vertitur Magna quemque Deum ac septem voce vocabis. Et valde
& singulariter semper Deum septemPLICI voce. Pro vocabulo po-
stremo legitur in Mss. aliquot ἐπιλακί φωτός fortè pro ἐπιλακί
φωτός, quod versioni priori satis consonum. Id est, Planetam
quemlibet suo die septies voce. alta invocabis. Nisi forsitan ἐπιλα-
κίφωτος velis heic fuisse nomen mysticum ipsius Solis, seu Phœ-
bi, cumque quotidie, velut Numen supremam, ex prærogativa eti-
am simul invocandam. Nam Theologis Gentilium τὸ ἐπιλακίς ei

^d *In Timæum
Platonis, lib.
1. pag. 11.*

singulare fuisse scimus ex Proclo ^d. Palam verò Morem istum de-
nominationis Planetariæ, ab Oraculo, seculis etiam ipso vetu-
stioribus ac Magorum Primariorum ævo tribui sic videmus. In-
vocabantur autem velut dii quales existimari eos voluit antiqui-
tas Gentilis. Unde etiam feræ seu dies Septimanæ apud Astro-
logos diu postea ἡμερῶν τῶν θεῶν *dierum deorum* nomen retinere.
Lemma est apud Petrum Alexandrinum ^e, αἰὲ τὸ γούνοι, ἐκ-
ταῦ ἡμερῶν, τί τῶν θεῶν ἔστι, ut sciatur; qualibet dies cuius-
dam Deorum sit; id est, cuiusnam in orbe Hebdomadico Planetæ sit
assignanda, seu quomodo ordine feriatum sit denominanda. Nec

* *Ἡσυχαστῆς
ἢ ἡμῶν
παύλου.*

prætermittenda est hæresis illa vetusta quæ dixit Nomina *dierum
Solis, Lunæ, Martis, Mercurii, Jovis, Veneris, Saturni*, à Deo ita
posita ab origine mundi, non hominum vana præsumptione nuncu-
pata, ut refert Philastrus ^f; qui dum ejusdem falsitatem detesta-
tur, originem interea ejusmodi denominationis Planetariæ Herme-
ti Ægyptio tribuit. Expressim ait, à *Prima origine usque ad Gre-
cos Reges & Hermem fallacissimum illum qui hæc nomina vanissî-
ma & frivola mensiundo ausus est nuncupare, si querere volueris, in-
venies multum fluxisse temporis, & sic Paganos, id est, Græcos hæc
nomina posuisse: cum (per) hæc nomina etiam, secundum septem Stel-
las, dixerint hominum generationem consilere, ut ille ipse delirans
hoc definit.* De ipso originis denominationis hujusmodi momento
suo

^f *Lib. de He-
resibus, num.
111.*

seu anno seu seculo non ita anxie disquirimus. Sed ex hisce demum liquet per Gentes tum Orientis, tum Occidentis, perquam diu ante Josephi ævum, idque per Barbaras Græcæque morem illiusmodi dies denominandi fuisse diffusum, & temere nimis scripsisse aliquos ^b *Dici Solis, Luna, Martis, Mercurii, Jovis, Veneris, aut Saturni, nusquam in antiquis autoribus apparere vestigia.* Etenim non solum, de more illo velut de re notissima, loquuntur monumenta Græca ac Latina, etiam Josepho vetustiora aliqua, ut indicatum est; verum etiam petitur ex Ægyptiis Babylonisque, id est, primariis rerum Mathematicarum arcanorumque Theologiæ Gentilis magistris, *ἅπασιν ὡς πολλὰς πλείους ἀστρολογίας τῶν ἀστέρων, à quibus plurimas de unoquoque astro persuasiones Græcos veteres imbibisse scribit Aristoteles ^h, aliique passim. Quin nec defunt in Magistris priscis qui illud Decalogi memento dici Sabbati ut Sanctifices enim, sic seorsim intelligi velint ut etiam tunc temporis velut monitum haberetur, ne numerarent dies Hebdomadis more eorum qui Planetarum nomina eis indiderant, sed quemlibet ipsius Sabbati vocamine denotarent, quemadmodum cum dicunt, Primâ Sabbati, Secundâ Sabbati, tertiâ Sabbati; pro die Solis, die Lunæ, die Martis. Rabbi Isaac ⁱ sic verba illa interpretatur, לַחַדְשֵׁי הַשָּׁבָעִים לֹא יִסְמְנוּ אֶת הַיּוֹמִים כְּשֵׁי הַיּוֹמִים אֲחֵרִים, non numerabis more quo numerare solent alii; sed numerabis per nomen Sabbati. quod ad denominationem Planetariam Gentilibus olim in usu, spectare vult Isaac Abarbinel. Accedant heic etiam Vettius Valens Antiochenus, & Petrus Alexandrinus Astrologi antiqui, & Ebraeus, Josepho, ut Magistris vulgò creditur, coævus, id est, Rabbi Elizeer *רבי אליעזר* Caputem, nomine hoc insignitorum, autor celebris. Hic sanè, ut rem notissimam vetustissimamque, Planetas diebus Hebdomadis assignatos tradit, & cum eo alii congeneres. Vettius etiam Astrologis seu Theologis vetustissimis Gentium, assignationem illam fert accepto. Sed opportunè horum verba asserimus dum lemma quod. suprà proposuimus Tertium seu illud quod est de Singulari Planetarum in hac distributione Ordine tractamus; quod proximè faciendum. Unde etiam uti & ex aliis quæ in hac dissertatione sequuntur, ea quæ de vetustate Denominationis jam diximus hand parùm firmabuntur.*

^a Phil. Brouil, in Chron. lib. 1. cap. 4.

^b De Cab, lib. 2. cap. 12. Ptolom. Tetrabib. lib. 1. &c.

ⁱ Sopher Mechilza, fol. 26. col. 2. Abarbinel in Pirush Torat, fol. 175. Col. 3.

CAP. XX.

De Planetarum in diebus designandis Ordine ejusque Vetustate. *Ἐπιπέλας. Ἡμέρα Σαββατική.* Zonarum notio, pro Orbibus Spatiis seu Circulis quibus circumferuntur Planeta Septem. Commentitia, apud Judæos aliquot, Planetarum, in diebus Hebdomadis, Ordinis dispositio. Orbis dierum Hebdomadici constans apud veteres initium in die Solis, quale hodieque manet. De Mahumedanorum *الجمعة* seu Die Veneris illis sacro.

Um ipsum Planetarum in diebus denominandis Ordinem, quo jam & pet plurima abhinc secula utimur, Dionis tempore apud Græcos ac Romanos etiam & Ægyptios unde acceperant isti, obtinuisse, ex verbis ejus superiori capite allatis liquet. Floruit ille sub Alexandro Severo. Nimirum, Solem, Lunam, Martem, Mercurium, Jovem, Venerem, Saturnum, hoc ordine, dierum denominasse Orbem Hebdomadicum. Neque opinor dubitandum, quin superioribus in seculis & quæ ultra Josephum fursus excurrunt, idem esset ordo receptissimus. Elicere fas est quidem illud etiam ex antè dictis de Planetariz denominationis, qua ordo is nec alius inuitur, vetustate. Et videmus ibi Solis, Saturni, Veneris, Mercurii dies ita ex veteribus memoratos, ut ipsis qui nunc sic dicuntur, prorsus quadrent. Neque est quod ambigamus quin is ipse ordo fuerit de cujus ratione disputationem instituit Plutarchus ^b. Quid quod etiam in Oratione sacra ipsi Pythagoræ tributa monijum reperitur ^c *Ἀφροδίτην ἢ Ἡρακλῆα ἢ ἕκταν* Veneri sacrificandum esse sextâ? si de sexta Hebdomadici orbis capiatur, testimonium videtur insigne, Venerem in diebus locum, uti & nunc, tenuisse sextum avo Pythagoræ, quod vetustissimum. Sed fortè de sexta mensis ineuntis est intelligendum. Nam paulò post dixit & Herculi sacra immolanda *ὄρνθη τῷ μύλωνος ἡγουμένης ὀκτώα μηνός* consistantibus. Ceterum egregium est ad hanc rem quod legitur apud Vettium Valentem Antiochenum, Astrologum priscum. Is de Heptazono & die Sabbatica seu Hebdomadico orbe agens, ab incima antiquitate ipsum, quo tandem usi sumus, ordinem Planetarum mansisse haud parùm confirmat. Caput ex *Ἀστρολογικῶν* seu Flotidorum ejus MS. primo integrum exhibemus unum & alterum.

^b *Sympol. lib. 4. cap. 7.*

^c *Ἰουδαϊκῶν de vita Pythagoræ, cap. 28.*

οἱ δαλωτικά. Ἐμὲ δὲ μάλλον φυσικώτερον ἔδοξε, τὰ πλήρη τὰ ἀπὸ
 Αὐγούστου ἕτι καὶ Ἑξ ἡμεβωλίμης λαβόντα καὶ τὰς παρεκείνῃ καὶ Ἑξ
 ἀπὸ Θεοῦ ἕως τῆς γεωμετρικῆς ἡμέρας καὶ ἑκατέρωθεν Ἐβδομάδας ἐν
 Ἑξ λοιπῶν ἀπολύσαστα ἀπὸ Θεοῦ, ἐκείνοι κρινεῖν τῷ ἔτους κώλειον εἶς
 ἢ κατὰλλοις ὁ ἄριστος. Ἐκείνους γὰρ γεωμετρικῶς ἢ Νυμβίαν πλεῖον γε-
 ομητικῶς ἡμέρας ἐφίξει. Ἐν δὲ αὐτῇ ἐπὶ τῆς γεωμετρικῆς ἕως μί-
 ας οἰκοδομητικῆς τῆς ἀρχῆς ἢ ἀπὸ λόγου ἔχειν. Καθαλικῶς δὲ τῷ ἔτους
 κώλειον καὶ κοσμητικῶς κινήσας οἱ παλαιὸν ἐν τῆς Νυμβίαν Θεοῦ κατε-
 λαβόντο. ὧν γὰρ πλεῖον ἀρχῆς τῷ ἔτους ἐπισημαίνο· φυσικώτερον δὲ
 (lego ἐν) κωλὸς ἐπισημαίνο. *Quae sonant,*

*Canon facilis de Heptazono,
 seu die Sabbaticâ.*

*Quod ad Hebdomadem & diem Sabbaticam seu Septimam di-
 em attinet, sic faciendum est; Integris ab Augusto annis ac diebus
 intercalatis, adde dies qui à Thoth usque ad diem Natalem effluxer-
 unt. Ex his dein quoties poteris abijce septem. Reliquas à 0 dinnumera.
 Syderi quod numerum terminat, dies natalis est iribendus, seu digno-
 scitur ex syderum ejusmodi dinumeratione quemnam in Hebdomade
 locum dies Natalis obtinuerit. Ordo autem syderum, quâ dies desig-
 nant, ad hunc modum se habet 0 D ☉ ☽ ♃ ♀ ♁. Zonarum au-
 tem dispositio est hujusmodi ♁ ♃ ☉ ☽ ♀ D. Atque ex hac
 dispositione Hora indicantur. Ex horis verò, dies syderis ordine in-
 sequentis. Verbi gratia; nascitur quis anno Adriani Primo, Mechir
 mensis, juxta Alexandrinor, 13, horâ noctis 1. Integri ab Augu-
 sto sunt anni 148, dies intercalati 36, & à Thoth (mensis ille an-
 ni Egyptiaci primus erat) usque ad 13 Mechir mensis, 153. Fi-
 unt 347. Abijcio Hebdomadas 29. Reliqui sunt dies 4. Dinu-
 meratio à Sole facta desinit in Mercurii die. Hujus hora prima est
 ☽ (exemplar meum habet heic ☽ ἢ α ὠξ ῥ ☽ & prima hora
 noctis ☽; sed delendum est illud ῥ quod pro Nocte substitui so-
 let. Nam à summo mane initium diem apud Vettium heic, uti
 apud Astrologos in hujusmodi calculo alios, habuisse nullus du-
 bito.) 2 D, 3 ♁, 4 ♃, 5 ☉, 6 0, 7 ♀, 8 ☽, 9 D, 10 ♁,
 11 ♃, 12 ☉, hora prima noctis 0 (In Mss. meo habetur tan-
 tum ὠξ 0 hora solis; sed docet res ipsa, legendum ὠξ α ῥ 0)
 2 ♀, 3 ☽, 4 D, 5 ♁, 6 ♃, 7 ☉, 8 0, 9 ♀, 10 ☽, 11
 D, 12 ♁. Inde fit dies insequens, seu 14 Mechir, Jovis; Cujus
 etiam est ejusdem hora prima.*

De Gubernatore Anni.

Sin verò anni gubernatorem scire velis, pariter eodem in exemplo cum sint anni Augusti integri 148 & dies intercalati 36 & Thoth mensis 1, sunt 185. Ex hisce, demptis Hebdomadibus 26, reliqui sunt dies 3. Dinumeratione à Sole factâ, Annus Martis est (nempe ad dierum rationem qua ☉ ☽ ☿ Hebdomadis priores tres dies denominant.) Cognito ita Anni domino, reperies etiam dominum Mensis, si hac ratione, Zonarum posituram ascendendo, utaris. Tū Thoth dominus erit ☿ (scilicet, primi mensis idem est planeta, qui, in ostenso calculo, anni est.) Quandoquidem igitur vigesimus nonis revolvitur in ☿, adeoque trigessimus in ♃, prima dies Phaophi (vulgo Paophi) erit ♃, prima Athyr ♄, prima Cholac ☽, prima Tybi ♁ & demùm Mechir (qui mensis est Natalitius) ♀. Reperto ita, Anni dominum esse Martem, Mensis Venerem, Diei Mercurium, Horæ Solem, quomodo hi in themate dissonantur advertendum est. Confert enim locus ad rerum gerendarum electionis indicationem; tunc verò imprimis, quoties anni dominus anno instanti cum pertransit, aut dominus mensis in mense instante, aut diei dominus in die. Quia si debiles fuerint aut stellis maleficis conjuncti, adversa & perturbationes significant. Ceterum mihi natura videtur convenientius integros ab Augusto annos atque dies intercalatos ut dictum est sumere præter illas quæ ab (initio) Thoth fluxere usque ad diem Natalitium, & abjectis Hebdomadibus, reliquos à ☉ dinumerare, atque ipsam anni dominum censere in quo finitur numerus. Uniuscujusque enim nativitatæ Novilunium diem natalitium ipsum coercet. Eodem autem in anno natos gubernationi unice subditos esse, rationi non videtur consonum. In universum igitur, tum anni tum motuum mundanorum dominum veteres è novilunio Thoth acceperunt. Etenim inde Annum sunt aspiciti. Natura verò magis est congruum, ut etiam ex Causæ ortu. Hactenus Antiochenus ille, cui annorum ab Augusto putatorum epocha est Egyptiaca illa, Romanâ annorum Augustanorum biennio, ut est apud Cenforinum, antiquior. Menses sunt Aëtiaci. Sed de hisce consulas Josephum Scaligerum ^m, Chronologos alios. Et de rotundo heic annorum numero, viderint idque non immeritò Chronologi; etiam de næniis genethliacis Astrologi. Sufficit abunde in rem nostram, Hebdomadici dierum orbis denominationem Planetariam eodem quo utimur ordine, Vettii hujus xvo

^m Lib. 5. de
Emenda.
Temp. asp. de
primo Thoth
August. &c.
lib. 3. Canon.
Ius pag. 267.

• *Annal.*
Tom. 3.
 • *Part. 4.*

notissiman fuisse & in Astrologicas rationes ex antiquitate intima tunc receptam. Josepho quidem is recentior est. Nec fortè alius à Valente illo Mathematico summo, qui natalitium Urbis Constantinopolitaneæ thema, jussu Constantini Magni, constituisse tradidere aliqui, ut refert Zonaras^o, atque ex eo Michael Glycas^o, alii. Et è schedis vetustis ex Oriente allatis descripsit ollm mihi tantundem amicus eruditione ac virtute ornatissimus, Patricius Junius; Σημεῖωσται (sic schedæ illæ) ἐν ἡμερῶσιν ἡ Καισαρίων πόλις ὠνόμασθαι ἀρροσίμω ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν ἡγεσίωσιν (legendum ἡγεσίωσιν) αὐτῶσιν Διδῶν παρὰ τῆσιν τῶν Βασιλέωσιν Καισαρίων ἐν μὲν Μαΐω ια, ἡμέρᾳ ε, ἡδὲ ἰουλίωσιν γ, ἔπειτα δὲ τῶν κλεισίωσιν κλεισῶν ε α λ η. *Nota quod thema natalitium Urbis Constantinopolitana constitutum est ab Valente Astronomo in die dedicationis ejusdem, idque jussu Imperatoris Constantini mensis Maii XI, festâ secundâ, Indictione III, anno ab orbis conditu 5838.* At verò tametsi antiquior is non fuerit, nihilominùs disciplinam suam Astrologicam, cujus hæc pars est insignis, hausisse se passim fateatur Valens ex autoribus vetustissimis, Petrosiride, Necepsone P, Abramo, quem πῆσιν Θεωμασίωσιν nuncupat, Hecmippo, Timæo, Critodemo, Seitho, Apollinario, aliis qui prorsus periere. Similia apud Petrum Alexandrinum in Isagoge apotelesmatica habentur. Nam de diebus Deorum uti vocat ille septem, eorumque dominio horario, ut tempore suo (coævus Theodosio & Gratiano creditur) ex vetustissima origine in usu, qualem è Vettio Valente dedimus, fusè loquitur. Vide quod capite superiori ex illo asfertur. Et rem totam à Valente, Petro Alexandrino, aliisque de denominatione ejusmodi tam mensium (ut vides in eis quæ excrisimus) quam dierum succinctè complecti videtur Herodorus autor vetustissimus, dum prisicos Ægyptiorum mores exequitur. Καὶ, inquit, τὰ δὲ ἄλλα Αἰγυπτίωσιν ἔστι ἐξ ἄθρηνηθῶσιν· μὲν τε καὶ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῶσιν ἔσθι ἔσθι, καὶ τῇ ἑκάστω ἡμέρᾳ γαστήρωσιν, ὅττωσιν ἐκέρησιν, ἐσθίωσιν τελευτήσιν, καὶ ὁμοίωσιν πῆσιν, καὶ τῶσιν τῶσιν Ἑλλῶσιν οὐ ἐσθίωσιν γαστήρωσιν ἐκέρησιν. *Alia etiam sunt ab Ægyptiis excogitata; quis mensis diesque cujusque deorum sit (id est Planetarum, ut disertè Petrus Alexandrinus) & quo quis die genitus, qualis sortietur, & quam mortem obiet, & qualis existet. Quibus rebus, si qui è Græciæ in pœsi versabantur, usi sunt.* Sic ex Ægypto, ejusque moribus ac disciplina vetustissima in Græciam, illam de Planetaria denominatione

† *Vide sit Petrum Crinitum de Honestâ disciplina lib. 19. cap. 13.*

† *In Euterpe.*

tione cum ceteris ad artem genethliacam attinentibus tradidit. Viderat illa Vettii Josephus Scaliger. Is scilicet, *Hebdomadem*, inquit, *dierum veteres Græci*, τὸ ἐπτάζωνον vel τὸ ἐπτάζωνον τῆς Σαββαλαῆς ἡμέρας vocant, ut distinguant ab ea que dicitur ἢ ἐπτάζωνον τῶν ἀστέρων qua est series septem Planetarum Η Ψ Θ Δ Φ Ζ. sed ἢ ἐπτάζωνον τῆς Σαββαλαῆς ἡμέρας, ut eam vocat priscus scriptor Vettius Valens Antiochenus, est series dierum hebdomadis per notas septem Planetarum Θ Δ Θ Ψ Η Ζ Η. Postea etiam, *Cyclos Solis est orbis*, ἐπτάζωνον Σαββαλαῆς ἡμέρας. Et alibi ^r; *Quam vocamus septimanam Christiani, ipsi Gentiles vocabant* τὸ ἐπτάζωνον, *septizonium, præsertim Ægyptii*. Alii Scaligeri sequaces eodem modo subinde *Heptazoni* vocabulum usurpant, viri quidem doctrinâ illustres; scilicet pro dierum orbe Hebdomadico. Ipse item in Eusebianis ^r de Septizonio, quod & Septizodium interdum scribitur in Historia Augusta alibi que, verba faciens, *veteres*, inquit, *commutant hæc inter se: ut circulum dierum Hebdomadis quidam Septizodium alii Septizonium vocant*. Et Bedæ in Ephemeride, Septizodium usurpatur pro eo quod est redeuntium dierum Septimorum cyclus. At verò non appellavit Vettius feriem dierum Hebdomadis τὸ ἐπτάζωνον τῆς Σαββαλαῆς ἡμέρας seu *Septizonium diæ Sabbatica*, nec quantum video veterum aliquis. Id quidem palam est, τὸ Σαββατικὸν ἡμέρας, ei dici diem in orbe Hebdomadico quamlibet, perinde ac si dixisset septenarium. Nam quo modo apud veteres Sabbatum adeoque Sabbaticum, que ab eo quod Quietem Ebraicè significat fiant, etiam pro septenario sumpta sint, superius ^r est ostensum. Et ἡμέρα ἢ Σαββαλαῆς ita non alia accipitur notione quàm ἡμέρα ἢ ἡβδόμερη, ut Græcis aliis nuncupatur. Et rectè quidem Scaliger ^u, *Vettius Valens*, inquit, *Antiochenus priscus scriptor Σαββαλαῆς ἡμέρας vocat quamlibet diem septimanæ*. At verò τὸ ἐπτάζωνον adhibetur à scriptoribus Græcis pro serie duntaxat Planetarum septem, non quò alio, quàm suo quem in cælo tenent, ordine diebus tribuuntur sed quò in cælo collocantur. Id manifestum satis est ex illo Valentis, ubi de dierum etiam à Planetis denominatorum serie heic locutus, seorsim τῶν ζωνῶν διατάξιν *Zonarum dispositionem* septem (unde ἐπτάζωνον: sit) cælestem & continuam Planetarum ordinem tantum, nec semel, nuncupat. Et Heptazonus simpliciter pro eodem ordine seu compage cælesti solam sumitur ab scripto-

^r In Adami
Istoric. 2.
pag. 290.

^r Animad.
pag. 209.

^r Cap. 17.

^u Cami. I. 101
85. lib. 3. pag.
177.

re anonymo (quem compactum habeo cum Valente) de Temporibus nati domini distribuendis. 'Οι πλείους μάλιστα, inquit ille; *μαζέχου τῶς χρονίους ἐπὶ πάντας γενέσους χ' τῶν Ἐπιζώνων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν Ἡ δίδνας, ἐπέλα 4, Ἰλα 3, Ἰλα 2, Ἰλα 1, Ἰλα 0, Ἰλα 1, Ἰλα 2, Ἰλα 3, Ἰλα 4, Ἰλα 5, Ἰλα 6, Ἰλα 7, Ἰλα 8, Ἰλα 9, Ἰλα 10, Ἰλα 11, Ἰλα 12, Ἰλα 13, Ἰλα 14, Ἰλα 15, Ἰλα 16, Ἰλα 17, Ἰλα 18, Ἰλα 19, Ἰλα 20, Ἰλα 21, Ἰλα 22, Ἰλα 23, Ἰλα 24, Ἰλα 25, Ἰλα 26, Ἰλα 27, Ἰλα 28, Ἰλα 29, Ἰλα 30, Ἰλα 31, Ἰλα 32, Ἰλα 33, Ἰλα 34, Ἰλα 35, Ἰλα 36, Ἰλα 37, Ἰλα 38, Ἰλα 39, Ἰλα 40, Ἰλα 41, Ἰλα 42, Ἰλα 43, Ἰλα 44, Ἰλα 45, Ἰλα 46, Ἰλα 47, Ἰλα 48, Ἰλα 49, Ἰλα 50, Ἰλα 51, Ἰλα 52, Ἰλα 53, Ἰλα 54, Ἰλα 55, Ἰλα 56, Ἰλα 57, Ἰλα 58, Ἰλα 59, Ἰλα 60, Ἰλα 61, Ἰλα 62, Ἰλα 63, Ἰλα 64, Ἰλα 65, Ἰλα 66, Ἰλα 67, Ἰλα 68, Ἰλα 69, Ἰλα 70, Ἰλα 71, Ἰλα 72, Ἰλα 73, Ἰλα 74, Ἰλα 75, Ἰλα 76, Ἰλα 77, Ἰλα 78, Ἰλα 79, Ἰλα 80, Ἰλα 81, Ἰλα 82, Ἰλα 83, Ἰλα 84, Ἰλα 85, Ἰλα 86, Ἰλα 87, Ἰλα 88, Ἰλα 89, Ἰλα 90, Ἰλα 91, Ἰλα 92, Ἰλα 93, Ἰλα 94, Ἰλα 95, Ἰλα 96, Ἰλα 97, Ἰλα 98, Ἰλα 99, Ἰλα 100.*

ⁿ Hagg. cap. 1. v. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

usurpatur * pro eo quod est Planetarum in Caelo series vulgata. Qui interea dum, quemadmodum Vettius, disciplinam illam horarum & dierum Astrologicam tradit, nullibi orbi dierum Hebdomadico, sed duntaxat Planetarum ordini continuo eorumque compagi, Heptazoni nomen tribuit. Quoniam scilicet Zonas habent Planetæ sibi numero pares. Nam tamen apud Cosmographos & Astronomos sive veteres sive recentiores, quos terit vulgus, Zonæ nomen ita plerunque occurrit tum pro intervallis quinque illis notissimis quæ Paralleli determinant Tropici & Polares, tum pro ipsis his Paralleli & Æquatore, perinde ac si orbis seu circuli cœlestes illi eo nomine neutiquam indigetarentur; atque etiam Zonis his 7 uti & Climatibus * Planetas præesse subinde doceatur; nihilominus Zonæ vocabulo etiam usi sunt veteres tum Græci tum Latini, pro cuiuslibet Planetæ sive sede sive orbe sive spatio circulari in quo circumfertur æthereo. Theon Alexandrinus ^a ἐχθ' ὁ θεοῦς 7 Ζώνας οἷα ἐπιφανέσας τῶν Ζωδιακῶν, ἢ τῶν μὲν ἀπὸ τῶν ἐχθ' ὁ Κεβηθῶν, τῶν δ' ἰσοπέρας ὁ Ζῶν, τῶν δ' ἰσοπέρας ὁ Ἄρης, τῶν δ' τεταρτίων ὁ Ἡλιῶν, τῶν δ' πέμπτων ὁ Ἀφροδίτη, τῶν δ' ἑκτῶν ὁ Ἑρμῆς, τῶν δ' ἑβδόμων ὁ Σελήνην. Ὁ μὲν δ' Ζωδιακὸς κύκλος ἀνώτερος ἐπὶ πάντων. *Habet cœlum Septem Zonas Zodiaco non conterminas, quarum primam habet Saturnus, secundam Jupiter, tertiam Mars, quartam Sol, quintam Venus, sextam Mercurius, septimam Luna. Circulus autem Zodiaci (in cœlo stellato) his omnibus est superior.* Petrus item Alexandrinus ^b ἐπὶ δ' ἡ πλείους τῶν Ἐπιζώνων ἐχθ' ὁ πῶς. Ὁ μὲν τῶν Ἡ ἀφ' ἑκταρτίων τῶν α καὶ κημέλιον ἐπὶ τῶν πάρα, ὁ δ' τῶν 4 τῶν δὲ τῶν 3 καὶ ἑκαταρτίων &c. *Ordo Heptazoni huiusmodi se habet. Stella Saturni sortitur primam & supremam Zonam quæ frigida est ac in glacie sita; Jovis secundam, quæ temperata est. Et sic de ceteris*

^v Achil. Tattius in Aratum, cap. 29. & liber Eratosthenis de Uris, in eodem, cap. 3. & 9.

^a Bardeanes apud Euseb. Prep. Evangelic. lib. 6. cap. 10. Haly & Albumasar citati in summa Astrologia Anglicæ Tract. 1. dist. 8. cap. 1.

^b In Aratum.

^c Hagg. cap. 1. v. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ceteris pergit. Achilles item Tatius in Aratum; οἱ ἄλλοι τῶν με-
 τώων θεοὶ φασι Ζώνης πέντε ἢ ἑπτὰ εἶναι, αἱ φέρονται οἱ ἑπτὰ ἀστ-
 ρες Cælestium rerum periti aiunt Zonas quasdam esse Septem per
 quas totidem feruntur stella, seu, Planctæ Septem. Ipse vetus
 illud, τὸν δημιουργὸν ἐξ ἀτακρημοσύ Ζώνας, Ἐξέδομον ἢ πέντε μεσο-
 λήσματα πῦρ Rerum Creatorem sex suspendisse Zonas, atque eorum
 in medio Solis Ignem collocasse. Consonum est Oraculum illud
 Apollinis, qui consultus quo sensu cælestes orbis multos esse di-
 cti soletet;

Ἐἰς, inquit; ὅτι πᾶσι πᾶσι κόσμος κίχλος, ἀλλὰ σὺν ἑπτά
 Ζώναισι πεφύρηται εἰς ἀστρονομία χέλιθρα.

Unicus in toto cæl mundo circularis; sed cum Septem Zonis fertur
 in itinera astra. Atque Zonas has porro ἀστρονομίας Cælestes di-
 ci solitas ait Chaldaeis Ebraeisque. Hinc etiam Chaldaeis Dii fu-
 ere alii Ζωνῶν alii Ἄζωνος ut notat Michael Pfellus ad Otacu-
 lā Chaldaica. Et Servilius Honoratus^c ad illud Virgillii, *Et diis*

*communibus oras; ut altioris scientia hominibus placet, dii com-
 munes sunt qui ἄζωνος dicuntur, id est qui cæli certis non ha-
 bent partes, sed generaliter à cunctis coluntur. Ubique enim eos
 esse manifestum est. Ut Mater Deum, cuius potestas in omnibus
 Zonis est. Nam idem ὁ Mater Deum dicitur; quod cum omnibus
 est eius communis potestas. Et Martianus Capella^f; Ex cunctis i-*

*gitur cæli regionibus advocatis diis, ceteri quos Azonos vocant,
 ipso commoente Cyllenio convocantur. Id est Dii Zonā sibi pro-
 priā, orbe, seu circulo carentes. Aded tandem ut Circuli, orbis
 seu spatia quibus circumferrentur Planctæ Septem, totidem dictæ
 fuerint Zonæ, velut inferiora mundi circumcingentes; quemad-
 modum & signifer ipse sub quo moventur, Manilio^g dicitur *ingenti**

*stellatus balteus orbe. Nam balteus planè Zona est. Unde &
 Vitruvius^h loquitur de Zona XII signorum & Septem astrorum.*

Et Arabes Zodiacum subinde eadem notione appellant *القوس*

& *الظلال* id est cingulum seu Zonam. Hinc in Alcabitii fron-
 te, Nitach id est circulus signorum dividitur in XII partes &c.

Ab hac etiam Zonæ notione nuncupavit Nonniusⁱ *Ουεζώνος ἑπτά*
Ἄζωνος Cælum Heptazonum. Et parilli notione Zona usurpatur
 non semel Claudiano. In Theodosii apotheosi ait^k cum, globum
 Lunæ ingressum, Mercurium dein, Venerem, Solem, Martem, &
 Jovem permensum esse & demum stetit

^c Apud Pro-
 clum in Ti-
 mæum Plat.
 lib. 4. pag. 253

^d Porphyrius
 apud Eusebi-
 um Præparat.
 Evangelicæ lib.
 9. cap. 10.

^e Ad. Enoid
 12.

^f De Noptiis,
 lib. 1.

^g Astron. lib. 1.

^h Architec.
 lib. 9. cap. 4.

ⁱ Dionysius, a

^k Panegyric
 de 3. Consulatu
 in Honoris.

— arce suprema

Argentis quæ Zona riget Saturnia traſu.

¹ De laudibus Alibi ¹ etiam de Urbe Roma;

Stilicis, lib.

Quæ Septem Scopulis Zonas imitatur Olympi.

³

² Ibid, lib. 2. Et de Clementia ^m;

Quæ Jovis incoluit Zonam —

⁴ In Theologia apud Eusebium Præp. Evang. lib. 31 cap. 9, alii.

Non dissimili notione dicta est Orpheo ^o Oceani seu Pelagi Zona eo quod terram cingit. At verò nondum comperi orbem dierum Hebdomadicum Septizonum aut Heptazonum apud priscos, ut vult Scaliger, dici; tametsi diem in orbe illo Zonam per metaphoram non immeritò autumarit forte quis nuncupari apud Aufonium in Eclogario. Nam nomina Septem dierum planetaria carmine describens, de Mercurii & Jovis die inquit

Mercurius quarti sibi vindicat astra diei,

Illustrant quintam Jovis aurea sidera Zonam.

Ubi tamen Zona potest etiam accipi de ipsa Planetæ Zona, quinta ibi dicta, si Heptazonum de Planetis itidem dici velis cum nec suo sed dierum ordine ipsi numerantur. Ceterum Scaliger non solum Septimanam, sed & omnem Septenarium ordinem Septizonum & Septizodium vocatum ait. Quin & Septizonium apud Ælium Spartianum (Septizodium etiam dictum, ut ejusdem libri præ se ferunt qui idem vocabulum habent tam in Antonio Geta quàm in Severo) ita cenferi vult ille ^o ut omnia ædificia ex molibus alia alli impositis consurgentia idem significet.

^o Animadver.

Euseb. ad

num. 2216.

^p Topograph.

Roma, lib. 4.

cap. 6.

Severi Septizonii inquit Marlianus ^p supersunt (Romæ) tres ordines columnarum invicem superimpositarum. Alios autem quatuor insuper fuisse quidam putant, & ideo Septizonium dictum, quòd septem Ordinibus columnarum jungeretur, ut Septem Zonis. Sic

^q Antiq. Leſſ.

lib. 22. ca. 19.

^r In Titopap.

l.

item Cælius Rhodiginus ^q. Sed & Severo vetustius illud in constructionibus nomen. Nam Suetonius ^r Titum memorat natum in fordidis ædibus propè Septizonium. Sed (ut de Heptazoni & Zonæ notione ac usu plura non adjiciamus) Ince puto clarius est tam Vettio Valenti quàm Petro Alexandrino aliisque, Seriem seu compagem Planetarum Continuum & Cœlestem, non, pro dierum sive denominatione sive regimine, Immutatam Heptazoni nomine indigetatum; uti etiam ordinem illum immutatam, quo hodieque utimur, ex vetustis Astrologorum monumentis ac disciplina mansisse. Neque enim aliter de hoc loquantur atque de eo quod ex anti-

quitatis

quiritatis intimæ penu, id est Ægyptiorum Chaldeorumque disciplinis quas Occidens acceperat, hausissent. Quin & ordo seu series illa Planetarum in diebus designandis eadem est Judæis vetustis, & vetustissima habita, tametsi non sit eadem eorum omnibus ordinis illius in orbe Hebdomadico nominibus aptandis dispositio. Etenim in iis sunt qui ab ipsis rerum initiis ordinem petentes primum diem Mercurio, secundum Jovi, tertium ♀, quartum ♀, quintum ☉, sextum ♃, & Marti septimum assignant; aded ut à rerum origine diebus putatis, Mars Septimum, non Saturnus, ut vulgo, sortiretur, & Sol sextum, non primum. At interea non solum ordinem eundem ipsum quem tum ex Dione & Vettio, tum ex hodierno habemus usu, retineri vides; verum etiam vetustissimam dierum juxta Planetarum apud Gentiles numerum dinumerationem ipsis Judæis habitam. Commentum habent dum hac de re loquuntur Judæi ^f aliqui perridiculum de exorta die creationis quarto seu quo sydera creata sunt inter luminaria controversia, Lunam scilicet graviter ferentem Planetarum postremum se fieri, non solum in orbem positura, verum etiam in diei horarum dominio, in Solem querelam procaciter instituisse atque ob calumniam demum luce, quam antea multo majorem fuisse negantur, minutam esse. Quod verò habent de postremo Lunæ loco in horarum dominio non satis, si diis placet, procedit, nisi diem illum quartum (quo Lumina creata) Saturno, ut dictum est, tribuant. Nam sic hora ejus prima erit, Lunæque Septima seu in primo horarum assignatarum ordine postrema. Adeoque ex hoc commento alia illa jam memorata Planetarum, in Hebdomade, ordinis dispositio nata est. Atque hinc intelligendus Rabbi Eliazer ^f כל הכוכבים מסדרתם לשבעה ימי כוכבי שמי שער ושמן כלש"צמון חם מסודרי לשבע ימי השבע יום ה' כוכב חמה יום ב' צדק לבנה יום ג' נגה מאדים יום ד' שבתאי כוכב יום ה' חמה צדק יום ו' לבנה מאדים שבתאי חמה יום ז' מאדים

Hæc quidem sonant, sydera universa ministri sunt syderibus Septem quæ horis præsumt, quorum characteres sunt ♀ ♃ ♀ ☉ ♀. Hi autem ministri sunt diebus Septem Hebdomadis. Diei 1 Mercurius, Sol; Diei 2 Juppiter, Luna; Diei 3 Venus, Mars; Diei 4 Saturnus, Mercurius; Diei 5 Sol, Juppiter; Diei 6 Luna, Venus; Diei septimo Mars, Saturnus. Ita inquam verbotenus reddita sonant. Sensus autem neutiquam proculdubio est binos cuilibet diei Planetas assignari,

^f Lib. Nomen-
niamum ☉
Æquinoct. a
Munsteri e-
dit. pag. 91. in
Calendario
Ebraico.

^f Piske pag. 6.

signari. Sed cum juxta commentum illud de Solis & Lunæ controverſia, dies quartus Saturno, primuſque Mercurio (unde ab hoc, Planetarum etiam numerus heic ſumit initium) tribueretur, ceterique eadem diſpoſitione dies alias quàm vulgò acciperent nominationes, vix ambigendum putaverim quin commentitiæ huic diſpoſitioni vulgaris ac receptæ, ſive à librariis ſive à lectore aliquo priſci ſeculi inter lineas poſita typis ſimul mandaretur, adeo ut verba, diſpoſitionis diverſitatem tantùm, non partiarum ſingulis diebus Planetarum ſive miniſterium ſive imperium, ad hunc modum denotent.

	♄	♃	♂	♁	♅	♆	♁
Dies	1	2	3	4	5	6	7
	♁	♅	♄	♂	♃	♁	♁

Superior verparum aliquot commentitia eſt, inferior vulgaris & antiquiſſima diſpoſitio, quam & ita eſſe ſatis aſſerunt Judæi alii quibus ^u Saturnus Ebraicè id eſt שבתו *Sabbai*, כן כן נקרא ביום השבתו *sic nuncupatur quia Dominus eſt Sabbai*, ſeu Sabbato inter Planetas assignatus eſt, id eſt diei Septimo, non quarto. Certè inter Levitas apud Nehemiam ^x nomen habetur etiam שבתו *Sabbai* ſeu *Sabbatum* velut à Sabbato itidem deductum. Perinde ac ſi, Heſychium aut Requietum diceret.

^u *Johannes Bon. Saul ad Sopher Cozzi part. 1. cap. 57. fol. 27.*

^x *Cap. 11. 16.*

^y *De Mundi Creatione lib. 7. cap. 14.*

Summa demum eſſe videtur quod exiſtimat Joannes Philoponus^y, Gentiles, quemadmodum ſtellas inerrantes aliis atque aliis Deorum demonumque aut Heroum, velut Orionis, Herculis, id genus aliorum nominibus dedicarunt, ſic etiam *ἡμετέρας ἐπί τὰς ἑπτὰ ἡμέρας τῶν πλάντων ἑτάραρον* cum ab Omnibus Septem diebus (ſeu periodus à rerum initiis dierum Septenario numero terminari ſolita) eſſe crederetur, aut hiſce Planetas numero ſupparet, aut Planetis hocce ordine jam diſto tribuiſſe. Et de Ordine ipſo Planetarum in diebus denominandis, haſtenus. Dierum autem denominatorum Ordo (quicquid de Mercurii initiis & inaudita alibi illa orbis Hebdomiadici diſpoſitione, quæ Sol quantum ſortitur diem & Saturnus quartum, loquantur Judæi aliqui jam citati) paſſim apud veteres aliàs ejuſmodi eſt ut Primus Soli tribuatur, adeoque poſtremus Saturno, ceteris intervenientibus, non aliter atque juxta morem hodiernum; ſeu ut Auſonio,

Cuncta ſupergrediens Saturni Septima Lux eſt,

Oſſerum

Orbium instaurat revolvibilis orbita Solem.

Solis diem octavum, supremum, & primum pariter vocat. In Ogdoade scilicet ex repetitione facta, est is tam supremus quam primus. Neque alium fuisse veteribus Ordinem palam liquet ex eis quæ à Vettulo Valente aliisque supra deprompta sunt. At veterò Nicolaus de Cusa Cardinalis, *Septem, inquit, dierum numero apud omnes nomina revolvuntur* (de Gentibus quæ Europæis etiam antiquitus cognitæ, *Omnes hac in re semper intellige*) licet de prima septimana die ac dierum nomine diversitas sit. Christianorum Septimana initium est à die Dominico, Græcorum ac Alexandri à die Luna, Jesmargis (Jesdegird) à die Martis, Nabugodonosor à die Mercurii, Ethnicorum à die Jovis, Elhigero à die Veneris, Hebraeorum à die Sabbati. Palàm negat initium Septimanæ idem omnibus esse, utcumque in universum periodum dierum Septenariam omnibus in usu esse asserat. Sed oscitantèr nimis perperamque hoc traditum. Quæ enim asfert de omnibus quos memorat, modò Christianos excipias, ad rem de qua loquitur, non omninò attinent. Certè ut Christianis tam Orientis quam Occidentis inirium Septimanæ est dies Dominicus seu Solis (unde & dixere Græci Christiani ^a annum *ἑβδομαχικός κρονικός* *Hebdomadicè ordinare* pro eo quod est à die Solis incipere) ita paritèr reliquis. Dies autem quos habet ille alios velut pro variis Septimanæ initiis, sunt dies Epocharum Chronologicarum, seu dies alii atque alii in Septimana, id est feriæ aliæ atque aliæ à quibus anni solium putantur, neque ad orbis Hebdomadici initium spectant. Verbi gratia, ubi ait Septimanæ Jesdegird, id est Persicæ, initium esse à die Martis, id non aliter verum est nisi intelligas Characterem annorum Persicorum à regno Jesdegird, esse diem Septimanæ tertium, interim Septimanæ initio, etiam apud Persas in die Solis, non Martis collocato. Sic illud, diem Mercurii initium esse Septimanæ Nabugodonosor, nihil aliud est quàm à feria quarta annos ejus putandos. Nabonassarum scilicet illè, cujus Epochæ Astronomica illustris in Almagesto Ptolemæi, intelligitur. Alfraganus; *Character annorum Persicorum à regno Jendâieris* (Jesdegird) *filiis Schared filii Cosre est dies tertius, id est Martis. Character annorum Egyptianorum in Libro Almagesti à regno Nebuchadnezâr Babylonii est dies quartus, id est Mercurii.* De aliis ille similiter. Quod ideò adjecti ut etiam ex scriptore

^a In Reparat. Calendarii.

^a Maximus Moxer in computa Ecclesiast. part. 1. cap. 23.

giare. Et vide feriam dierum inferius capite duodevigesimo. Festum autem hebdomadicum interea illis est dies Sextus seu Veneris. Sed nec inde orbem septimanæ incipiunt nec eo claudunt. Josephus Scaliger ^d; *Quod Mucharam Hegire capis à feria sexta, ideo eam diem sacram Mahumedanis dicunt ab eo tempore. Ego scio antiquiorem superstitionem esse propter Venerem quam СНОВАЯ vocabant & summa superstitione antiquitus venerabantur. Ceterum feria sexta illis dicitur جمعة*

<sup>4 De Emend.
Temp. lib. 2.
pag. 132.</sup>

(Giuma) hoc est *σάββατον, ἑκκλησία, ὁμολία, qua ea reverentia illis est qua Judaei Sabbatum, Christianis dies Solis. Atque sic passim apud viros doctissimos nominis يوم الجمعة diei Giuma ratio inde petitur, quod conventus Mahumedanis fieri tunc haberi qualibet septimanâ solet. Verum quidem est, ex vi nominis simplici, illud idem significare. Ceterum sunt in Mahumedanis ipsis qui ex rerum creaturarum, eodem in rerum initis die, seu universi compage absolutâ, diem Giuma dictum velint. A verbo scilicet جمع quod congregare seu in unum corpus constare denotat. Etenim sic lego in Abu Walid Mahumed Ben Elshecina, historico veteri Mss. qui rerum initia & sex creationis dies exequens, ait, ثم خلق الكوكب والسمس وغير ذلك وكان ابتدأ ذلك يوم الأحد ليلي يوم الجمعة وسبى يوم الجمعة Tunc creavit stellas & solem & que sunt id genus cetera. Et continuatum est opus illud à die primo in diem Giuma. Ideo autem vocatur dies Giuma quoniam eo in universum rerum primò creaturarum compages est absoluta, seu τῆ παύσεως fuit συμπλήρωσις. Certè & Arabes Christiani eodem nomine solent scriptis suis nuncupare feriam sextam; quod eos noluisse facere autumandum, si tantummodò fieri Mahumedanorum conventus eo innueretur. Sic Saidus Batricides, Patriarcha Alexandrinus, scribit Adamum è Paradiso ejectum hora nona يوم الجمعة من diei Giuma. Quo nomine aliàs pro eodem die ei solenne est uti. Quin & qui Atabioè Novum transtulit fedus pro parasceve Sabbati, id est die Veneris, يوم الجمعة passim substituit ^e. Mahumedanum autem illum qui sicut diximus hoc derivat, in animo etiam habuisse non dubito vocabulum جمع*

<sup>e D. Matth.,
27. 62.
Marc. 15. 42.
Luc. 23. 54.
Ivan. 19. 14.
31. & 42.</sup>

Giamis toties iteratum in *Genesis Arabice* historia Creationis
 1 *Genes. 2.* pro eo quod est *Omne* seu *universum*. Et *في اليوم السابع* و *دعاه*
 و *دعاه* *Et quiescit in die*
septimo ab Universo opere quod fecerat. Certè persuasum habeo
 cum Scaligero, *Hegira* antiquius esse, etiam sub nomine *Giuma*,
 Festum illud. Sed an à Saracenicò cultu *Veneris* derivandum (quod
 2 *De Die Sy-*
 2 *rii Synonym.*
 2
 3 *Azom. 62.*
 3 *Arab. 72. let.*
 4 *De vita Cõ-*
 4 *stantini, lib. 4.*
 4 *cap. 18.*
 5 *Hist. Eccl.*
 5 *lib. 1. cap. 3.*
 6 *Hist. Eccl.*
 6 *lib. 7. cap. 46.*
 7 *Annal. tom.*
 7 *3. ann. 321.*
 8 *Sozomenus* 8, *Nicephorus* 8 *Callistus* 8, unde *Batonius* 8.
 يا ايها الذين آمنوا لئن لم يؤمنوا
 لئلاصلوكم من يوم الجمعة فاسعوا لئى نكر الله وشره
 O vos qui
 à credentium sitis numero, quando convocatur ad precandum in die
Giuma, seu *die Veneris* (uzi & vertitur à *Retinensi*; & notat ibi
 Mahumedes Ben. Achmed *من بعدني* *mercandi negotia re-*
linquite, quod bonum est vobis, si sapitis. Et quod ad originem Festi
 quatenus à Mahumedanis retinetur, atinet, cum partim è Christianis,
 partim è Judaicis ritibus conflatum esse Mahumedisrum certum
 sit, an non constitutioni Constantinianæ illi, quæ tam *Dies Veneris*,
 seu *feria* quod *profabbatum* est, quàm *Solis dies* seu *Dominicus*
 Festus habendus erat, ea debetur? In Christianismo quidem diu
 est quod evanuit constitutio illa. Sed fortè inde diem illum in col-
 luvium suam recipi voluit Mahumedes. De constitutione illa *Euse-*
 8 *bius* 8, *Sozomenus* 8, *Nicephorus* 8 *Callistus* 8, unde *Batonius* 8.

CAP. XXI.

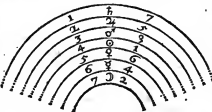
De Ordinis in orbe dierum Hebdomadico Planetarii Ratione. Hora-
rum Præfecturæ, apud Astrologos veteres, Planetariæ. De Horarum
vetustate. Præscorum sententiæ de Heptazoni seu Planetarum in
Carlo Ordine. Unde Argumentum à nonnullis aduersus denomi-
nationis Hebdomadicæ vetustatem, perperam affertur.

Rdinis in diebus designandis Planetarum jam ante osten-
 si Ratio seu Causa, juxta superius proposita, proximi-
 è est inspicienda. Nam ex ea etiam ritè perpen-
 tum faciliùs diluuntur nonnulla quæ ejus orbisque
 dierum, qualem descripsimus, hebdomadici vetustati adversari vi-
 deantur;

deantur, tum ipsa vetustas pressius asseritur. Sunt quidem qui rem fortuito seu κατὰ τὴν τύχην ἀποπρομαρ, *pro hominum libitu*, citra rationem rei ipsi aptandam, factam opinentur². Alii inter veteres de Causa disputarunt, quorum scripta temporum injuria delevit. Partem dico desideratissimam quarti Symplosiacon Plutarchi Josepho, cujus verborum gratiâ dissertatio hæc tota instituta est, coævi. Titulum ejus ea de re habes suprâ capite decimonono. Certè & verisimile est, Hermetis Ægyptii libros illos vetustissimos, de quibus Clemens Alexandrinus, seu volumen illud ejus Panaretum dictum apud Petrum Alexandrinum, rationem hanc aperuisse. Nam Astrologica non pauca, atque imprimis ad Planetarum ordinem, regimen, usum spectantia, in libris illis contineri ex autoribus jam dictis qui eos memorarunt, satis liquet. Ratio autem seu causa Ordinis illius Planetarum intermissi, alia atque alia habetur tum apud Veteres, quorum scripta non perire, tum apud Recentiores. Triplex ferè apud veteres occurrit. Prima ex proportione Musica petita. Ex Horarum præfecturis Secunda; & demum, ex alternatione quadam Planetarum Luminibus vicinorum, Tertia. Quod ad primam attinet; cum in Hebdomade sic disponantur Planetæ, ut Sole diem primum occupante, Lunâque proximum, bini in ea orbium serie, quæ vulgo agnoscitur & Ptolemæica est, semper itidem prætermittantur, quartusque ab antecedente repetito in dierum denominatione (ut in adjecto tum Heptazoni, tum denominationis hebdomadicæ ordinis paradigmate) sequatur, id est

ut scilicet in quartum quemque Planetarum fiat; fuere³ qui juxta harmoniam quæ diatessaron dicitur, Ordinem Planetarum illum intermissum existimant primo institutum; adeoque Musicum esse voluerint. Et de Musicis in cælo rationibus obvia sunt non pauca ex Pythagoreorum aliorumque veterum scholis apud Ptolemæum⁴, Macrobius⁵, Nicomachum Gerasenum⁶ alios; quemadmodum & inter recentiores summi nominis⁷ Mathematicos. Ra-

² Dio hist. 372
Xiphilino in
Pompæis.

³ Harmonica
lib. 3. cap. 10.
&c.

⁴ Macrob. in
somm. Scipio-
nis.

⁵ Encbirid.
Harmonia.
lib. 1.

⁶ I. Kepleri
Harmonica
Mundi, lib. 4.
cap. 3. & in
Prædromo dis-
sertat. Cosmo-
graphica.

Ratio

tio heic secunda, seu quæ ex Horarum præfecturis pendet, ipsissima est quæ exhibitur in eis quæ superius ex Vettio Valente Antiocheno afferuntur. Etenim distributis, secundum vulgarem orbium seu Heptazoni seriem continuam, viginti quatuor diei cuiuslibet seu temporis nychthemeroni horis inæqualibus (scilicet diei naturalis duodecim, totidemque noctis) adeo ut Planeta, cui dies cognominis, primam sortiatur horam, ceterasque ceteri suo deinceps ordine continuo in orbem redeunt; is qui horæ proximi perpetuò diei primæ præfectus est, eidem etiam diei nomen tribuit; quod putanti manifestum est. Ultraque ratio à Dione sirsul, velut ab anterioribus seculis accepta, traditur. Sed posteriorem video viris doctis qui res huiusmodi seculis recentioribus tractant, maximè placere; veluti Nicolao Cardinali Cusano^c, Joanni Garçeo^d, Francisco Maurolyco^e, Joanni Lucido^f, Christophoro Clavio^g, Francisco Barocio^h, Rodulpho Hospinianoⁱ, Joanni Keplero^j, alijs. Tertia ratio, seu quæ pendet ex varia Planetarum reliquorum Luminibus vicinitate atque alternatione, habetur apud Bedam^k. *Hæc erat, inquit ille, stultitia Gentilium, falsa ratiocinatione subnixæ, qui quasi jure primam diem Soli, quia maximum est Luminare; secundam Lunæ, quia secundum Luminare est, se consecrare putabant, (&c) de inordinata alternatione tertia diei*

^c In Reparat. Calendarii.

^d Tractat. 1. de Tempore, cap. 29.

^e Lib. de Sphæra, & in Cosmograph. Dialog. 1.

^f De Emend. Temp. lib. 1. cap. 1.

^g In cap. 1. primam à Sole Stellam, quarta primam à Luna, quinta secundam à Sole, sexta secundam à Luna, septima tertiam à Sole præponebant.

^h Cosmogr. lib. 3. cap. 2.

ⁱ De Origine Fæst. cap. 5.

^j Epist. Astronomica Copernicana, lib. 3.

^k De Temporum ratione, cap. 6.

^l Prolegom. ad Emend. Temp.

^m Lib. 2. de Emend. Temp. lib. 2. pag. 131.

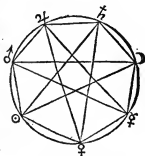
Atque ita hæc de re veteres. Recentiorum autem qui dissident instar omnium erit vir præstantissimus Josephus Scaliger. Is non Horas in causa fuisse opinatur appellationis dierum (nam appellatione ejusmodi, Horarum usum ac distributionem recentiorem facit) sed potius dies, Horarum. *Ea appellatio, inquit Scaliger^c, longè antiquior Horis. Quare non ab Horis Planetarum nomina dierum Septimana imposta, sed potius superstitione appellationis dierum in Horas derivata.* Alibi item de Ebraicis veteribus^d quorum scilicet res in federe veteri enarrantur, locutus, *ne horarum, quidem, scribit ulla apud eos mentio. Nam diem, id est, τὸ ἡμέρας in* *Lib. 2. de Emend. Temp. lib. 2. pag. 131.* *xxiv horas partiri & Græcorum est commentum & longe post tempora Solonis in Heliotropia Græcorum notatum, & tandem sub Romanorum imperio ad Judæos à Romanis translatum. Itaque antiquior, ut mea fert opinio, feriarum appellatio à Planetis, quam ut ab horis quæ singula Planetam suam sibi vindicant, nominata sit.*

Causam

Causam autem seu rationem cur dies cognomines Planetarum non sequantur ordinem & situm siderum quorum sunt cognomines, sed, binis prætermissis, quartum semper in dierum denominatione sit sidus proximum, ad hunc modum assignat ^h. *Septem Planeta per Circulum secundum ordinem suum disposita æquabili intervallo constituunt septem triangula Iso-*

^h Lib. 1. de
Emend. Tem-
porum, pag. 8.

scete ad peripheriam quorum bases sunt Latera Heptagoni Circulo inscripti, ut habes in Circulo proposito, ad cujus peripheriam septem errantes sunt secundum seriem suam sita constituentes triangula Iso-
scete ♀ ♃, ♃ ♄, ♄ ♅, ♅ ♆, ♆ ♇, ♇ ♁, ♁ ♂.
♂ ♀, ♀ ♃, ♃ ♄, ♄ ♅, ♅ ♆, ♆ ♇, ♇ ♁.
♁ ♂. In quibus Triangulis dexter angulus ad basim est prima Stella trianguli, secunda in angulo ad verticem, tertia angulus sinister

ad basim: ita ut omnis Stella anguli dextri habeat oppositam Stellam anguli in vertice, Stella autem anguli à vertice Stella anguli sinistri ad basim sit opposita. Sequentur igitur sese omnes septem Planeta non per seriem suam, sed per intervalla laterum qua vera sunt oppositiones. Sit igitur Triangulum ♁ ♇ primum ordine. ♁ in angulo basim dextro præibit. Sequitur Luna ei opposita in vertice, eam oppositum Mars in angulo sinistro basim. Qui quidem Mars cum in Triangulo ♁ ♇ sinistram angulum basim occupet, in triangulo ♇ ♃ occupabit dextrum basim angulum, habens oppositum Mercurium; Mercurius autem oppositum Jovem in angulo sinistro: Qui Jupiter faciet angulum dextrum in Triangulo ♃ ♄ habens oppositam in Vertice venerem, ut ea opposita est Saturno in angulo sinistro, sed angulus ille rursus erit dexter in triangulo ♄ ♅. Et sic erogati sunt septem Planeta in totidem dies quas Ecclesia Romana vocat ferias. Hec est vera harum appellationum ratio. Sic Josephus Scaliger. Quod verò loquitur ille de Horis seu vicemisis quartis diei civilis partibus, quasi recentius illarum inventum esset & usus; certè dum ævo Soloni proximo in Heliotropiis notatas admittit, eas admodum vetustas facit. Nam Solon sexcentis amplius annis Natales Christi antevertit. Et expres-

sim

¹ In *Emper.*

ſim Herodotus ¹, *γνωσαντες*, inquit, & τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρας ᾗ ἑκάστη Βαβυλωνίων ἑμαθον "Ελλῆνες & duodecem partes diei didicerunt à Babyloniis Græci. Quod intelligi de XII horis inæqualibus diei naturalis, totidemque noctis. Quales quidem vulgo ab antiquitate in usu, diu olim obtinuerunt, a Planetis nomina, ut ostensum est, sortiti. Tametsi interea Mathematicis ipsis seu Astrologis in motuum temporumque calculo horæ æquinoctiales, ut quidem necesse erat, adhiberentur. Certè de Anaximandro Milesio legitur apud Eusebium ²

² *Preparat. Evangel. lib. 10. cap. ult.*

ὅτι ὁ ἀστὸν ζωόμενος κατεσκεύασεν τὰς εἰς ἀγέρας ἑπτὰ τὰ Ἡλίον, καὶ χελώνων, καὶ ὠρῶν καὶ Ἰσημερίας, πρῶτος στυλος ἐlaborῆσθαι ut dignosceretur conversiones Solis, Tempora, Hora & Ἐκλινοσίμων. Qua de re etiam Laertius in Anaximandri vita, & Plinius ¹. Horas item ejusmodi in usu Romanis sub Augusti ævo scimus ex Varrone, Manilio, Virgilio. Antiquiorem item earundem distributionem, ex P. Cornelii Nasicæ censoris Horario quod ex aqua fecit. Et Censorinus ³

¹ *Hist. Nat. lib. 2. cap. 76.*

Horarum nomen non minus annos CCC Rome ignoratum esse credibile est. Nam XII tabulis nusquam nominatas Horæ invenies, ut in alijs postèd legibus, sed ante Meridiem. Ex Ebræorum item historia sacra ⁴ notissimum est illud de Achazi Regis solario. Et ne quidem qua ratione calculum inire Astronomicum possent veteres illi citra horas, qualibus vivimus, aliaque certas & invicem syderum venatoribus cognitæ temporis mensuras quas eas imitarentur, excogitari potest. Et postquam horæ æquinoctiales seu æquales temporis nycthemerino à Mathematicis in calculi usum tribuæ sunt, successit proculdubio altera illa apud vulgum inæqualium seu Planetariarum, ex eorundem disciplina ⁵, ratio. Sed de Horarum vetustate, Horologiis, Sciothericis id generis alijs consulas, si vis, Josephum Scaligerum ⁶, Claudium Salmasium ⁷, Dionysium Petavium ⁸. Interea agnoscendum videtur, ut vult Scaliger, rationi magis consonum esse Horarum nomina ex superstitione appellationis dierum seu Hebdomadicæ orta, quam hanc ex horarum cyclis. Suadet imprimis illud quod è commentis Astrologicis vetustissimis legimus apud Petrum Alexandrinum ⁹ καὶ τῆ πλανήτου & διαποριᾶ de Planeta possidente & administrante. Scilicet Planetam diei cognominem totum diem & quamlibet ejusdem horam πλῆρως possidere adeoque regere,

² *De Die Natali, cap. 23.*

³ *2 Reg. cap. 20. & Isaiæ cap. 38.*

⁴ *Vid. Francisc. Baroccium in Cosmographia, lib. 3. cap. 2.*

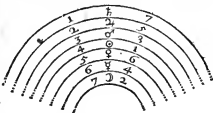
⁵ *Ad Manil. Hist. 2. pag. 254.*

⁶ *Plin. exercit. pag. 632. &c.*

⁷ *Ad Astron. Dissert. lib. 7. cap. 8. & 9.*

⁸ *In Hæge Apotelesmar. & vultu Is. Scalig. ad 2. Hæge. Maniliæ pag. 290.*

domadis primus Soli, velut fiderum plane Regi summo, & ob dignitatem secundam, Secundus Lunæ esset (quod aliter inter denominandum vix fieri quibat) assignandus; videtur quidem intervallum, non dico Magnitudinis seu Spatii, sed Numeri, quo bini hi Planete primarii in Heptazono invicem disjungerentur, velut prototypum fuisse ceteris in Heptazoni cyclo sequentibus. Adeo ut quemadmodum & quoniam Luna Solem binis intermediis, nempe Venere & Mercurio, prætermisiss, in Hebdomadice denominationis initio sequebatur, ita etiam atque ideo parili, in revertente Heptazoni cyclo, intervallo numeri distaret tertius à Luna. Unde tertium diem fortitus est Mars, & simili semper intervallo deinceps dies suos reliqui quatuor, ut in figura adjecta. Atque etiam hinc fortè ratio aliqua est petenda, cur Sol,

Phœbus, Apollo (nam nomina hæc eadem esse, sciunt pueri) Ἑβδομαγέτας, id est Ἑβδομαγέτης veteribus diceretur. Quoniam scilicet τῆς Ἑβδομάτης esset ἡγέτης, seu *septenarius* tam in Planetis, quàm Cœlum tenent, quàm in Hebdomadica dierum denominatione *Princeps*, *Dux*, seu qui velut in exemplum præibat. Æschylus ⁵;

Καλῶς ἔχει τὰ πλείους ἢ ἕξ πύλωμασι
 Τὰς δ' Ἑβδομάτας ὁ σήμερος Ἑβδομαγέτας
 Ἄναξ Ἀπὸλλων εἶλετ

6 In Isid. tri
 Oec. 17.

Bene se habent reliqua in sex portis. Septimam verò venerandus Hebdomageta, Rex Apollo elegit. Scholiastes autem ibi, ὅτι ἡ Ἑβδομαγέτης τῆς μελέτης γυναικῶν ἐκλήθη Ἑβδομαγέτας, quoniam *septimâ mensis die natus* (qua de re supra ^b) *vocatus est Hebdomagetae.* Id ipsum illi nomen tribuitur apud Proclum ^c. Apollini τὴν, inquit, ἐπὶ ἀδὰ αἰείσθη ὡς σωτήριον πάσης τῆς συμφωνίας &c. διὸ καὶ Ἑβδομαγέταν ἐκάλεσαν τὸν ἡμεῖς, *septenarium dedicarunt veluti ei qui concertus universos completeretur &c. unde & Hebdomagetaem eum vocabant.* Quam locutionem retinendam sentio neque mutandam in Ἑβδομαγενεῶν, id est, *Septimo die*

^b Cap. 17.

^c In *Timeus*
Plat. lib. 3.
 pag. 200.

nam proximam, ut Anaximander, Metrodorus, Crates ⁷. Alii superiores tres H , 4 , C , ordine qui tum vulgo, tum Mathematicis, post hocce, plerisque omnibus placuit, ponentes, Solem Lunæ sursum proximum fecere (ut non solum Plato ¹, & Eratosthenes ², atque autor libri de Mundo Aristoteli ³ tribui soliti, verum etiam Ægyptii ⁴, saltem in eis nonnulli nominis celeberris) adeoque Venere & Mercurio inferiorem. Et de dissensu circa hanc rem Veteres alii ⁵, recentioresque ⁶ obiter atque asatim. Quin disertè scribit Moses Maimonides ⁷ tam Physices ac Mathematicas quam Theologie ac Jurisprudentiæ Judaicæ magister quidem eximius, $\text{כלל הוראותיו בלשון ספרו הנקרא למעלה מן השמש}$ *Veterum omnium sententia fuit Orbes Venere & Mercurii esse*

supra Solem, quod nec semel dicit. Atque fuisset ita Heptazoui ordo, horum alteruter. Subjungit verò במלכותו וזכרו כן בארץ כנען ומצרים ומצרים ומצרים Maimonides, & sequitur esse postea Ptolemaum qui argumentis obtinuit eos esse infra Solem. Certè si Veterum omnium opinio esset, Solem Mercurio & Venere inferiorem fuisse, adeoque alium fuisse Heptazoni ordinem ab eo quo in ratione dierum deno-

minandorum dispiciendâ usi sumus, sequeretur aut denominationem illam vetustam non fuisse, aut saltem rationes hæcenus sive ex ejusdem ordinis intervallis, sive à recurrente in horarum præfaturas, juxta eundem ordinem, successione nihil plane esse. Nam quæ dicta sunt, vulgari ordine velut priscis receptissimo nituntur. Unde etiam nec defuere qui cum Maimonide hæc sentientes, ante Ptolemaum scilicet ordinem illam apud veteres non admisum, ipsam denominationem hebdomadicam, ex ordine illo natam, Ptolemaeo antiquiorem esse negent. Floruit Ptolemaeus sub annum post Christi natales CXL. Expressim Hospinianus ⁸, *Necdies Hebdomada ante tempora Ptolemai nominibus Planetarum eo ordine ut hodie distincti fuerunt. Sed nominali solum à numero quo se invicem in mense sequebantur. Id hac ratione probat. Veteres Astrologi ante Ptolemaum statuerunt Solem immediatè supra Lunam, sic ut illic Saturnus esset primus, secundus Jupiter, tertius Mars, deinde Venus; post eam Mercurius, inde Sol, ultima Luna, &c.* Et pluribus sententiarum suarum adstruere conatur. Sed palàm

H	H
4	4
C	C
V	V
M	M
S	S

¹ Platonib. de Placit. Philoſ. 4. cap. 15.
² In Timæo.
³ Chalcid. in Pla. Tim.
⁴ Cap. 2.
⁵ Maerob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 19.
⁶ Ptolem. de Magna construct. lib. 9. cap. 1. Proclim in Timæum Platonis. Actil. Tatius in Aratum, cap. 16. Simplicius in Arist. lib. 1. de emb. &c.
⁷ Copernicus lib. 1. cap. 10. In Picus advers. Astrologiam, lib. 10. cap. 4. Francisc. Picus in exam. doctrin. Vanit. Gentium, lib. 1. cap. 12. Cornelius Agrippa de Vanitate Scientiarum, cap. 30. Francisc. Baccius de Sylvara Mend. lib. 1. cap. 2. Francisc. Maurus. Cosmograph. dialog. 1. Clavius in cap. 1. Icar. de Sacro Boson.
⁸ More Nebochim, lib. 2 cap. 9.
⁹ De Origine Festorum, cap. 5.

hallucinatio ⁵

hallucinatio est insignis. Neque enim ordinis Heptazoni illius receptissimi autor est Ptolemæus. Vetusiore esse apud complures manifestò liquet. Certè tametsi in mutilo Ciceronis de Univerſo opere, ex Platoniorum ſententia, Lunæ proxima ſupra Terram eſt Solis circumveſtitiò, atque inde ad Venerem & Mercurium aſcenditur, in Somnio nihilominus Scipionis fatiſ expreſſim collocatur Sol in Heptazoni medio. *Subter* (ſcilicet poſt tres ſuperiores) inquit, *mediam ferè regionem Sol obſinet, dux & Princeps & moderator luminum reliquorum. Hunc ut comites confequantur Veneris alter, alter Mercurii, in inferioſque orbe Luna &c.* Cicerò autem ducentos circiter ante Ptolemæum annos floruit. Ejuſdem item ſeculi Manilius ^c, ſunt, inquit, quæ Cælum terramque intervolutantia pendent ſidera

^a *Aſtronomic.*
lib. 1.

^d *De Doctrina Temp.* lib. 2. cap. 6. in Notis ad Geminum, pag. 411. Ratio-
nar. Temp. part. 1. lib. 4. cap. 14.

^e *Mathema-
tic. Chronolog.* ſec. 1. 13.

^f *Conſol. de die Natali.* cap. 21. *Inf. Scelig. de Emond.* Temp. lib. 4. pag. 211. *Di-
uini. Petavii.* de *Th. Chron.* Temp. lib. 4. cap. 5. & lib. 10. cap. 72.

^g *In Enterpe.*
^h *Iſagog.* cap. 6.

ⁱ *Ibid.* cap. 1. cap. 1.

^k *In Timeo-
na Platoni.*

^l *In Somn.*
Scip. lib. 1. cap. 19.

Saturni, Jovis, & Martis, Solisque: sub illis

Mercurius Venerem inter agit Lunamque locatur.

Sic & Hyginus in *Aſtronomicis*, Manilio cœvus. Quin & Cicerone recentior non fuit Geminus, ſi Dionyſii Petavii ^d de tempore ejus conjecturæ fides. Quem tamen non deſunt qui tertio à Chriſto ſeculo ponant, ut Joſephus Blancanus ^e. Certè Geminum ſi quid video, palàm eſt ſcripſiſſe ante Actiicam Victoriã. Nempe, ſub id tempus ^f annus Julianus receptus eſt ab Ægyptiis qui antè anno uſi ſunt æquabili ac vago illo, CCCCLXV dierum, quadrantis, qui excreſcit, nullã habitã ratione; adèd ut in periodo 1461 annorum feſta eorum ſingula per totum annum vagantia nullo menſis alicujus die ſemel non celebrarentur, ut & monet Herodotus ^g, & res ipſa docet. Diſertè autem Geminus ^h de vago illo anno, ſuo tempore Ægyptiis in uſu, ac Feſtorum circumactione pluribus loquitur, nec Thoth menſem in calce Auguſti fixum, à quo, poſtquam Julianum acceperant, annum ſemper auſpicabantur, omnino agnoſcit. Jam verò pugna Actiica Ptolemæum annis CLXXX aut circiter antevertit. Et Geminus expreſſim eundem facit ⁱ ordinem Heptazoni, quem approbat Ptolemæus, vulgari ſcilicet conſonum. Sic etiã Alexander Miſeſius apud Chalcidum ^k; alii Ptolemæo vetuſtiores. Quin & Macrobius ^l de Sole à Cicerone ſic medio Heptazoni in ſomnio Scipionis collocato, ac Platonis ſententia de proximo Lunæ ſurſum ejuſdem loco verba faciens, *Ciceroni*, inquit, *Archimedes & Chaldeorum ratio conſentit. Plato Ægyptios omnium Philoſophia discipli-*

narum parentes secutus est. Ita non solum Cicero, Manilius, Geminus, Archimedes, Alexander Milefius, verum & Chaldaei, natio quorum è scitis ipsam Astrologiam natam esse dici solet, de ordine Ptolemaico diù ante Ptolemaeum consensere. At verò & ipse Ptolemaeus ^m; videmus τὴν τῆς Ἀφροδίτης (σφαίρας) ἔχει τὴν τῆς Ἑρμοῦ ὡς μὲν τῆς παρασιόχου ἡλικίας τῆς ἡλιαχῆς, ὡς δὲ εἰσὶν τῶν μὲν ταῦτα ἔχει ἀλλοίως ἡλικίας, *Veneris sphaeram atque eam quae Mercurii est a vetustioribus sub Sphaeram Solis postitas. A nonnullis autem Juniorum eas supra collocari.* Ipse disertè agnoscit antiquitus receptum eundem esse quo utimur ordinem seu vulgarem, quem & disertè postea appellat παρασιόχου τῆς ἐπιτομῆς *vetustiorum ordinem*, eoque nomine eum laudat amplectiturque; alterum autem illum recentiorum esse ait commentum. Idem ipse ordo palàm etiam agnoscitur in Harmonico caeli Pythagoræ calculo, apud Cenforinum ⁿ. Nec alius est hujus calculus apud Nicomachum Gerasenum ^o, nisi quod Mercurius inter Venerem ab hoc ponatur & Solem; quo nomine certè libris ejus librarii errorem inesse suspicati sunt veterum aliqui ^p. Et expressim de Ordine Pythagorico quemadmodum Cenforinus, Plinius ^q. At, ut Nicomachus, autor vitæ Pythagoræ anonymus apud Phosium ^r. Sed de Veneris & Mercurii ordine plura statim. Hæc cum ita fuerint, audiendi heic non sunt qui veterum de Sphaerarum seu Heptazoni ordine dissentium sic obijciunt ut, ante Ptolemaeum, vulgatam illum receptum denegent. Et plandè hallucinati sunt, sed & cum ipso Maimonide, ex historiæ Astronomicæ imperitia. Qualiscunque autem Sententiarum fuerit heic diversitas, animadvertendum est, quemadmodum in rebus aliis hujusmodi, ita in hisce, aliud esse receptiorem vulgo Astrologorum aliorumve Magistrorum qui vetera securè docent retinentque, sententiam, aliud singulares sive Philosophorum sive Mathematicorum opiniones qui disciplinas, ut fieri amat, sive novatum eunt sive emendatum ex suo ingenio ac inventis, tritiori orbitæ doctrinæ qua primò imbuuntur, non ita confidentes. Apud genus hominum posterius, nulla ætate non habentur sententiæ à receptis aliter atque aliter diversæ, neque ex quidem panæ, cum interea prius sit hominum genus quorum scitis & ex antiquitate receptis dogmatis regule, mores, ac disciplinæ quibus vulgo utimur, innitantur. Ex antiquo igitur ordinis Heptazoni illius vulgaris usu (qualem ostendimus)

^m *Almagest. lib. 9. cap. 1.*

ⁿ *De Die Natali cap. 13.*

^o *Harmonic. lib. 1.*

^p *Vide edit. Astron. pag. 86.*

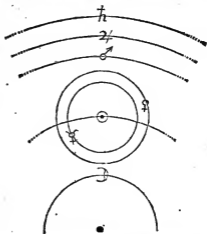
^q *Hist. Nat. lib. 2. cap. 22.*

^r *Bibliob. Cod. 259.*

ostendimus) satis constat penes genus hominum quod diximus heic prius, id est qui receptiores sententias & amplexi sunt & professi, & rationes qualescunque Astrologicas è quibus nasceretur denominatio hebdomadica, invenerunt, receptissimum fuisse ordinem illum; penes alterum autem genus non item. Quale in rebus aliis evenire nemo non videt. Etiam superiori & nostro in seculo de Marte, Mercurio, Venere, Sole, novis etiam Planetis circum Jovem & Saturnum latis, sententiarum ortæ sunt Mathematicis summis, Copernicis, Rheticis, Tychonibus, Kepleris, Galileis, aliis, ab antiquorum receptorumque perquam diversæ, quæ tamen impostum argumento neutrquam omnino erunt, vulgus astrologorum velut ab intima vetustate ordinem cæli, quem populariter agnoscimus, continenter propagatum non accepisse; non magis fane quam Pythagoræ, atque Hippocrati Chio, eundem non receptum asserere, ideo quod Planetam octavam esse dicerent cui raro

^f Apud Aristot. in Meteorolog. a cap. 6.

apparenti^f, Cometæ nomen tribueretur. Sed singularia ejusmodi receptis sententiis adversari neutrquam solent. Ægyptii autem illi aliique qui supra Solem Venerem & Mercurium collocarunt (quorum scilicet loca rem heic primario turbare videntur) etiam & utrunque, ut in hoc schemate,

^g In somn. Scip. lib. 1. cap. 19. Videtur Martem Capellam de Naptis Philologia, lib. 8. cap. quod Tellus non sit, &c. Copernic. Revolut. lib. 1. cap. 10. Astron. Kircher. in Prodromo cap. 10. pag. 266.

Sole pariter inferiorem agnovere. Scilicet ita Solem inter Lunam & Mercurium locatum volebant, ut ratione deprehenderint (sic Macrobius^g) & e-

dicerint cur à nonnullis Sol supra Mercurium supraque Venerem esse crederetur. Ita nimirum circumambire Veneris Sphæram eam quæ Mercurii est, atque hujus eam quæ est Solis, voluere, ut sidus utrunque in perigæo seu semicirculo inferiore constitutum Sole inferius

ferius esset, sicut in apogeo seu semicirculo superiori, eo superius. Cum enim consensus ferme nullibi non esset de tribus superioribus, horum rituum (appositissime scribit Macrobius) *sibi proximorum, Venus Mercurii & Solis ordinem vicinia confudit; sed apud alios. Nam Ægyptiorum sollertiam ratio non fugit, qua salis est. Circulus per quem Sol discurrit, à Mercurii circulo ut inferior ambitur; illum quoque Superior circulus Venus includit.* (Sic etiam voluit Copernicus, & qui eum sequuntur, viri magni.) *Atque ita fit ut hæc duæ stellæ, cum per superiores circularum suorum vertices currunt, intelligantur supra Solem locatæ; cum verò per inferiora commeant circularum, Sol eis superior assinetur.* Unde sententiarum diversitatem ex ipsorum Ægyptiorum disciplina sic reconciliat. *Illis ergo qui sphaeras earum sub Sole dixerunt, hoc visum est ex illo stellarum cursu qui nonnunquam, ut diximus, videtur inferior, qui & verè notabilior est, quia tunc liberius apparet. Nam cum superiora tenent, magis radiis occultantur. Et ideo persuaso ista convulsit & ab omnibus penè hic ordo in usum receptus est.* At verò dixerit quis, qualisnam ad rem nostram reconciliatio hæc? Nam sic Venus in Semicirculo suo inferiori, cujus loca quæ à Sole maximè distant, eam terris splendidiorem, utpote viciniorem, reddunt, Mercurio inferior est. Atque ita Heptazoni vulgaris luxatio remanet. Quod verum quidem est: Sed antequam accuratius Venæ & Mercurii situm sic explorarant Ægyptii, natus est ex veteri cœlestium corporum ignorantia, tametsi docta, apud Chaldæos ordo ille vulgaris quem in judiciis Astrologicis novari volebant ne quidem ii qui cœlestem semper esse negarent. Semper dico. Nam ex schemate superiori nemo non videt sapienter fieri ut Mercurius (qui etiam velocius & sæpius circumagitur) inferiorem suum semicirculum peragrans, Lunæ sit. Venere proximior. Atque ita Heptazoni in simplici enumeratione ratio & usus popularis idem erat apud omnes, etiam & ipsos Ægyptios, ut ex Vettio Valente & Dione superius allatis, itidem docemur. Summa est, veterimos Astrologos, Chaldæos semper, etiam & Ægyptios ipsos turbamque reliquorum, qui postea vetustatis disciplinâ acquiescentes, eam ingenii atque inventorum accessione minimè novatam velent (quorum ratio in rebus moribusque hujusmodi popularibus solum habenda) ordinem illum Heptazoni vulgarem semper in re Astrologicâ retinuisse; nec placita eorum qui diversimode sive apud

est eliciendum) in Festis omnino habitum, seu laborum vacatione celebrari ex instituto seu moribus receptis solitum. Cum verò facile, uti & supra* monitum est, concipiatur, Triplicem haberi diem Hebdomadis usum; Primum, quò Sacrum indicat Festum recurrens; Secundum, quò in Fastos seu Temporis calculum, citra Festi rationem, ex instituto publico admittitur; Tertium, quò ex artificum tantum disciplina Chronologica seu Astrologica, citra publicum institutum. Tametsi usus Primus nullibi gentium præter Judæos, Josephi seculo (nisi exceptam velis Christianam tunc nascentem Ecclesiam) repertus est, nihilominus de Tertii generis Usu, apud Gentes tunc plerasque, testimonia sunt satis frequentia. Atque Secundi etiam apud nonnullos Vestigia, ut mox dicitur, fortè non obscura. Tertii generis usum videre est in eis quæ superius tum ex oraculis vetustis, tum ex Sabbatico in rebus genethliacis decernendis calculo aliisque id genus deptomuntur. Atque Astrologiarum ejusmodi assanarum usum in orbe Romano frequentissimum fuisse sæculis Josepho vetustioribus palàm liquet ex Manilio, Horatio, Lucano, aliis. Etiam anno ferme, ante Casares; centesimo, edito jussi⁷ sunt Chaldæi *intra decimum diem abire urbe atque Italiã*. Et postmodum² tantundem factum, non semel sub Augusti tempora; etiam sub Tiberio². *Falsa* (inquit Tacitus) & *de Mathematicis Magisque Italia pellendis Senatusconsulta*; quorum è numero *L. Pituanus saxo dejectus est*. Idem^b memorat Ulpianus. Sub Claudio item, Tacitus^c; *De Mathematicis Italiã pellendis factum Senatusconsultum atrox & irritum*. Nimirum in leges etiam invaluerant eorum artes. Et egregiam est illud ejusdem^d de illis; *Mathematici novos motus & clarum Othoni annum observatione siderum affirmant; genus hominum potentibus insidum, sperantibus fallax, quod in civitate nostra & vetabitur semper & retinebitur*. Luculentissimum sanè est testimonium, ipsi Josepho etiam coævum, de frequentissimo superstitionum Astrologiarum (nam Astrologos, Chaldæos, Mathematicos, idem genus hominum pariter veteribus dici nemo nescit) adeoque Hebdomadis seu calculi Sabbatici qti in eis tam eximium, uti superius ostensum est, obtinuit locum, nsu tunc temporis inter Romanos, quemadmodum & antè diù & apud alias gentes, recepto; qui nec legibus abigi potuit. Atque hinc sanè facile est conjectari, quàm per alias gentes seu orbem Romanum tunc tem-

* *Cap. 12. pag. 404.*

⁷ *Valer. Max. lib. 1. cap. 3.*
² *Dis. lib. 49. & 56.*
^a *Annal. 2.*

^b *Apud Antonium Celsum, Legg. Jud. & Rom. tit. de Mathematicis & Magicis. Et vide Lips. ad Tacit. Annal. 2. num. 60.*

^c *Annal. 12.*

^d *Hist. 1.*

• De Temp-
 ribus, cap. 4.
 † Etymolog.
 lib. 5. cap. 30.

poris fuerit usus ille diffusus. Et appositè scribunt Beda ^c & Isidorus ^f Hispalensis, Gentilitatem credidisse, in hebdomadica illa dierum juxta Planetas distributione, *habere se à Sole spiritum, à Luna corpus, à Marte sanguinem, à Mercurio ingenium & Linguam, à Jove temperantiam, à Venere voluptatem, à Saturno tarditatem*, velut à diis quorum imperio suberant. Adèd ut quidem sic tam Theologica etiam quàm Astrologica Hebdomadi in-esser ratio. Sed non omninò quæ publicis niteretur moribus, sed nugaci disciplinæ circumcellionum qui levibus & ineptis ingeniis, uti ait Valerius ^g, fallaci siderum interpretatione quæstuosam mendacis suis caliginem injiciebant. Hinc Saturni dies in-auspiciatus nec rebus aptus gerendis, ut ostensum est, habitus. Hinc Gentilitatis moris, tamen non superstitionis, etiamnum reliquæ in Planetaria apud Christianos dierum denominatione. Atque sane sive hinc sive fortè à simplici temporum calculo, nec sine instituto publico, sed non omninò sacra ratione, Hebdomadis invaluit antiquitus Usus apud Gentes, quæ cum nec Christiani, nec Judzi sint, nimirum, nec Dominicum Diem seu Solis, nec Sabbari seu Saturni diem Festum habeant, adeoque non Festi ratione orbe hebdomadico utantur, eundem dierum ordinem in numerando etiam & citra plerunquæ Planetarum nomina servant. De Christianis gentibus palam est, quotquot earum locutione & scrip-tione vulgari Planetariam denominationem retinent, eam è veteri illo Gentilium usu accepisse. Nam notissimum est illud, stilo magis proprio atque Ecclesiastico, Feriarum nomine, non Planetarum, ex veteri Sylvestri primi, ut passim creditur, Pontificis Romani instituto, dies hebdomadis, adjecto numero, nuncupandos, quorum & sextus Parasæve non rarè dicitur, uti primus Dominicus, & septimus etiam Sabbatum. Atque hac de re videfis quæ congeffit doctissimus Barnabas Brissonius ^h. Et sunt quidem gentes Christianæ quæ undiquaque, ni fallor, veterem illam consuetudinem ita exuerunt, ut nullius Planetæ nomine in diebus designandis, ne sermone vulgari utantur, quemadmodum, Poloni, Bohemi, alii lingua Slavonica cognati, qui ⁱ *Śiedzię* & *Śiedzięla* ant vocabulo affini, pro *Dominico* primum vocantes, proximum postriduanum *Dominico* dicunt, tertium secundum, quartum tertium & deinceps usque ad sextum quem quintum nominant, id est, quintum à postriduano incluso, & demum septimum

^b Ad L. Dominico C. Theodos. tit. de Spectaculis.

ⁱ A. Roman. in supputat. Ecclesiast. & vocabular. Trilingue Pragensi.

septimum **Sobota** quod Sabbatum est. Hungari item ^k, sine Plan-
 nctarum adjectione dies designant. Græci etiam opinor, diu est
 quod à Dominico ^l secundam, tertiam, quartam diem & dein-
 cept numerare solent, Planetarum nominibus planè sepositis. At
 verò in Ecclesiæ Occidentalis regionibus plerisque ceteris, celebri-
 oribus puto universis, denominatio illa invaluit Planetaria, quam,
 cum è Christianismo ipso manare ea nequiret, ex vetustissimis
 Gentilitatis moribus ortam propagatamque planè censendum est.
 Gentes qui linguis utuntur provincialibus seu à Latina degenerantibus,
 veluti Itali, Hispani, Galli, vestigia cuique manifesta
 nominum Planetarum Romanorum eorumque antiquitatis in pri-
 oribus sex diebus retinent, Septimum interea Sabbatum vocantes
 Hispani & Itali, ut *samedy* Galli. Et Cambro-Britannorum eti-
 am denominatio dierum, adeo Latinam redolet originem (sic ab
 amicis qui eorum linguam callent mihi observatum est) ut è Ro-
 manorum Paganismo in Britanniam eam desumptam esse non
 sit quod dubitemus. At verò Germanorum, Belgarum, Dano-
 rum, Anglorum, nomina dierum vulgaria ut sunt à Latinis alie-
 nissima, ita & summam ac singularem sui atque Planetariæ apud
 gentes has denominationis adeoque Hebdomadis Astrologicæ usus
 vetustatem indicant. Ea ad hunc modum se habent.

	Germani,	Belgæ,	Dani,	Angli.
Dies Solis	Sontag	Sundach	Sondag	Sunday
D. Lunæ	Montag	Maendach	Maandag	Monday
D. Martis	Dienstag	Dingestach	Tysdag	Tuesday
D. Mercurii	Mittwoch	Wensdach	Onsdag	Wednesday
D. Jovis	Donnerstag	Donderdach	Thorsdag	Thursday
D. Veneris	Freitag	Fretdach	Freitag	Friday
D. Saturni.	Sambstag.	Saterdach	Løssuerdag	Saterday.

Saturni quidem dies heic Germanis & Danis non ab ipso deno-
 minari videtur. Sed **Sambst** in **Sambstag** Sabbatum puto est,
 unde forsan & *Samme* in *Samedy* Gallorum. Er tralaticium est
 apud eos qui linguarum cognationes observant, quamplurima vo-
 cabula Persica in lingua Germanica aliisque ei cognatoribus re-
 periri. Certè ut Judæi Sabbati nomen tum pro hebdomade ipsa
 atque die septimo, tum in hebdomadis diebus singulis recensenden-
 dis adhibere solent, ita & Persæ **شنبه** *Sambe* ^m; tametsi pro eo
 quod est Sabbatum in Pentateucho Tawafii Persico **شبه** quod

requiem

^k Hieronym.
Metifer. in
Thef. Poly-
gloto verb.
Diu.

^l Theodor.
Gaza, lib. de
Menfibur,
cap. 17.

^m Jof. Scal-
 ger. lib. 1. de
Emendatione
Temp. pag. 8.

requiem denotat, passim usurpetur. De Danorum autem **Loffuerdag**, **Loberdag** item & **Leffuerdag** dicto, sicut non uno modo scribitur, ait Isaacus Pontanus², ita nec uniusmodi haberi potest ejus interpretatio. Qui **Loberdag** scribunt, videntur respicere vel ad Lotionem publicam cui eo die vacarent, vel ad nuptiarum contractum. Post nimirum accepimus à Frea nuptiarum auspicium. Unde & **Lobru**, **Loffte** & **Buploffe** nuptialia adhuc apud Danos verba sunt. Alii **Lofferdag** significare volunt diem purgationis. Alii aliter^o. Germanis item Mercurii diem dici vides **Œitwoch**, id est, septimane medium, quia initium, & finem pari respicit intervallo. At cetera nomina, Planetarum esse quorum in Gentilismo gentium illarum usus, non iniquum est ut sentias. De Sole & Luna, res palàm in omnibus videtur; licet animadvertat Pontanus, Danos non, ut omnis fere hodiè Germania, **Son** sed **Soel** dicere, ut scilicet hic primus hebdomada dies **Sondag** diceretur, quod esset quasi dies pacationis ac judicationis dominicæ. Nam & hodiè adhuc **Sone** pacare Danis dicitur. Ita etiam subdubitando alii^p qui intecrà Solem in Danorum **Sondag** contineri malint. Quod ad Martis diem attinet qui & **Zuisag** Germanis seu Alemannis, & **Düssendach** & **Diustach** Belgis nuncupatur; opinantur viri docti, à Tuitionis seu Teutatis (quorum alterum habetur apud Lucanum^q pro Deo Barbarorum qui Septentrionaliores regiones incoluere, alterum apud Tacitum^r pro gentis Germanorum conditore) nomine, diei prænomen in linguas illas cognatas pariter defluxisse. Atqui & aliæ sunt de illis sententiæ, uti & de diei hujus denominatione. Sed cum locum Martis inter præcedentes sequentesque occupet prænomen illud, vix dubito quin pro ipso Marte antiquis sumeretur. Mercurius autem **Wodan** aliisque quæ proximant nominibus dictus est; & Danis **Othin**; unde **Othinudag** in **Onidag** contractum. Certè dum de Paganismi hinc in regionibus Theologia loquuntur subinde Scriptores veteres^s, **Wodan** Martem nuncupari, aut saltem officium ejus ab illo præstari solitam, aiunt. Sed tam Mercurium cum fuisse disertè asserit Paulus Warnfredus^t, tum eade re testimonia sunt quamplurima in annalibus Anglosaxonis, id est, de Saxonum qui in Angliam sedes transfulerent, rebus gestis, moribusque conscriptis. Ubi de primo Horu & Hengisti qui Saxones in hanc insulam secum duxerunt, atque Vortigerni Regis Britonum colloquio verba faciunt

Annalium

² Chronograph. Danie descript. p. 798.

^o Olavus Wormius in Fasciculis Danicis, lib. 1. cap. 15.

^p Olavus Wormius ibidem.

^q Pharsal. 1.

^r De moribus Germanorum.

^s Adam Bremensis hist. Ecclesiastic. cap. 233.

^t De Gest. Langobard. lib. 1. cap. 9.

Annalium illorum autores, *quesivit*, inquit ^a, *Rex ab eis quam fidem, quam religionem, patres eorum coluissent. Cui Hengistus, Deos patrios, scilicet Saturnum, Jovem, atque ceteros, qui mundum gubernant, colimus, maxime autem Mercurium quem lingua nostrâ Woden appellamus. Huic patres nostri veteres dedicaverunt quartam feriam septimanae que in hunc hodiernum diem Wodensday appellatur. Id est, podenandæge, si locutionis Saxonice veteris rationem habeamus. Scilicet dicebant ^a sunnan dæge, monan dæge &c. pro Die Solis, Die Lunæ. Hunc innuit & Tacitus ^b; Germanos ait ille Deorum maxime Mercurium colunt, cui certe diebus humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem & Martem concessis animalibus placant. Pars Suevorum & Ipsi sacrificat. Quod ideo libentius citavimus, quia hinc discimus deos quidem hos, adeoque Planetarum nomina tunc fuisse Germanis sua, nec adeo contracta ut volt Cæsar, qui, cum non explorata ita ei esset eorum religio, Deorum numero, inquit ^a, eos solos ducunt quos vident, solem Vulcanum & Lunam. Reliquos ne famâ quidem acceperunt. Sed falsò, uti & rectè notat Lipsius ad Tacitum. Et Wodenum jam dictum diu etiam à Paganis post Christianismum in regionum harum nonnullis disseminatum, cultum esse memorat Ethelwerdus ^a. Nec rarò in annalibus nostris obitèr, aliàs pro Mercurio Gentilismi Saxonici sumitur. Sic & **Thomer**, **Donner**, & **Thor** ^b pro Jove accipi solet, unde dies ejus inde denominatus. Haud alium fuisse à Tarani apud Lucanum, existimant aliqui. Frigga verò, Fricco, Frea, seu Frecca, unde **fræ** & **Urep** in prænomine diel Veneris, pro Venere passim apud Scriptores sumitur. Et in Hengisti ad Vortigernum oratione ^c; *Post illum (Wodenum) colimus deam inter ceteras potentissimam, vocabulo Fream, ex cuius vocabulo friday (id est, friccandæge) appellamus. Tam de hac dea quam Wodeno Gulielmus Malmesburienis ^a; erans (Heugistus & Horfa) abnepotes illius antiquissimi Woden de quo omnium penè barbararum gentium regnum genus lineam trahit, quemque gentes Anglorum Deum esse delirantes ei quartum diem septimane, & sextum uxori ejus Frea, perpetuo ad hoc tempus consecraverunt sacralégio. Saturni autem nomen pene ipse Latinum à Belgis & Anglis retinetur in septimo. Et de his & cunctis, vide plura, si vis apud Gulielmum Camdenum ^d, Olaum Wormium ^e, Isaacum Pontanum ^f, Philippum Cluverium ^g, alios qui de Septentrionalium moribus**

^a Apud Adm. Westmonasteriensem in Florilogo, a. d. 450. alii.

^a Leges Edgari Regis cap. 5.

^b De Adribus Germanorum.

^a De bello Gallico lib. 6.

^a lib. 1. cap. 2.

^b Adam Bremen. hist. Ecclesiasticæ, cap. 233.

^c Apud Mat. West. in Florilogo, ann. 450.

^d De gestis Reg. Angl. lib. 1. cap. 1.

^e Britan. pag. 97.

^f In Fast. Domici, lib. 13, cap. 15.

^g Chrysopticæ, Danie descript. pag. 797. &c. Orig. Francic. lib. 6. cap. 1.

^h Germania Antiqua, lib. 1. cap. 26. & 33.

ribus agunt. Hinc autem liquet non minus in populorum Septentrionalium, quam Australium veterum Gentilitate seu Paganismo denominationem dierum Planetariam cum Hebdomade obtinuisse. Neque mirum est tam diversa Septentrionalibus fuisse à Latinis aut Græcis hæc sive Planetarum sive Deorum nomina. Nam satis quidem diversa sunt ipsa Latina ab eis quæ Græcis vulgò recepta. Etiam & Græcis ipsis pariter fuerè nomina diversissima, uti & Ægyptiis. Saturnus tum Græcis etiam, tum Ægyptiis qui Græcâ linguâ uterentur, dictus est *Phanon*^h, sed ipsis Ægyptiis (si fides Planetarum nominum descriptioni Româ ad Clandium Salmasium missæ, quam typis nuper edidit V. præstantissimus Ludovicus de Dieuⁱ nunc etiam in Athanasii Kirchneri Prodomo Copto^k Romæ evulgatam) *Raphan*, atque, ut alii, Nemesis Stella; Jupiter item, Phaeton, & ab Ægyptiis ipsis *Pizem*, &, ut alii, Osiridis Stella; Mars, Pyroëis, & ab Ægyptiis ipsis *Moloch* & Stella Herculis; Sol Ægyptiis ipsis *Pire*; Venus Phosphorus, & Ægyptiis ipsis *Surot*; Mercurius, Stilbon, Ægyptiis ipsis *Piermes* & Apollinis Stella, & Luna Ægyptiis ipsis *Pila*. Quin & nomina Planetarum alia atque alia sunt, atque à Græcis Latinisque diversissima Arabibus, Ebræis, Polonis, & qui linguæ Slavonicæ propaginibus utuntur. At & aliæ quidem atque aliæ nominum rationes. Atque ita fuerè olim à ceteris diversa Germanis & Saxonibus seu Septentrionalibus sub Cauro positis Planetarum vocabula, prout in dierum nominibus supra ostensis; licet nunc, Sole & Lunâ exceptis, Latinorum nominibus in idioma suum deflexis, ubi de Planetis simpliciter loquuntur, uti soleant. Et de reliquiis Gentilismi ex Hebdomadis usu ac Planetaria denominatione apud gentes Christianas, hætenus. Jam verò in Oriente alibique sunt Mahumedani complures qui etiam absque denominatione^l Planetariâ (utrunque Planetarum ratio Astrologica interea ipsis habeatur, & subinde etiam in denominatione usurpetur) Hebdomadem in diebus enumerandis retinent. Nec tamen cum Judæis diem Saturni, nec cum Christianis diem Solis Festum habentes. At interea in die Solis Hebdomadis initium ponunt & ipsi: id est, Hebdomadese, quatenus Hebdomas est simplex, sine Festivitatis ratione in termino ejus ullâ servant, qua de re vide quæ superius occurrunt sub calcem capitis vigesimi. Arabum, Turcarum, Persarum Hebdomadem statim damus, quatenus scilicet ex Joanne Leunclavio^m, Josepho

^h Mart. Capell. lib. 8. *Acchilles Tati-um Iliad. in Phænomena. Et Firm.*

Mois. lib. 1. cap. 3. etc.

ⁱ Animadv. ad Al. A. post. cap. 7. v. 43.

^k Cap. 5. pag. 147.

^l Videtur Joseph. Scaliger. lib. 1. de Emend. Temp. pag. 8.

^m Pandol. Turcic. cap. 11.

sepho Scaligero ^a, Hieronymo Megifero ^o, aliquotque etiam Orientalium ipsorum monumentis eam didicimus. Et Muhamdes Alfraganus ^p *Dies*, inquit, *Arabum quibus numerant menses, sunt septem, primus, secundus, tertius, quartus, quintus, Dies congregationis, Dies Sabbati.* Retinent quidem Arabes ip-

^a De Emend. Temp. lib. 1. pag. 8.

^o Tibf. Polyglott. verb. Dies.

^p Astronomic. Elen. cap. 1. edit. Christ. mani.

Arabes.

يوم الاحد *Dies 1.*
 يوم الاثنين *Dies 2.*
 يوم الثلاثاء *Dies 3.*
 يوم الاربع *Dies 4.*
 يوم الخامس *Dies 5.*
 يوم الجمعة *Dies Giunna.*
 يوم السبت *Dies Sabbati.*

Turcæ.

دورى كروز *Dies mercatur.*
 دورى كروزى *Dies mercaturæ postriduanus.*
 صلبى *Sabb.*
 دورى شنبه *Dies quartus.*
 دورى شنبه *Dies quintus.*
 جمع *Giunna.*
 جمع كروزى *Giunna postriduanus.*

Persæ.

دورى شنبه *Dies 1. seu prima Shanbe.*
 دو شنبه *Dies 2. seu secunda Shanbe.*
 سه شنبه *Dies 3. seu tertia Shanbe.*
 چهار شنبه *Dies 4. seu quarta Shanbe.*
 پنج شنبه *Dies 5. seu quinta Shanbe.*
 آدینه *Adina.*
 شنبه *Shanbe.*

sum Sabbati nomen, quod Ebraeum est, pro die septimo. Neque opinor in Persica Hebdomade ^ن شنبه aliud quam Sabbatum denotat, quæ eo vocabulo, ex Ebraeorum usu, designantur & Hebdomas ipsa & ejusdem dies. Sed palam est primum orbis Hebdomadici diem esse diem Solis etiam gentibus hisce quæ nec ipsum nec præcedentem, Festum habeant, adeoque nec è sacrorum ratione sive terminum sive initium Hebdomadis figant. Unde igitur illis mos hic, nisi ex intima vetustate, quæ primò illum sive ex Chronologica aliqua sive Astrologica disciplina induxerit?

Absonum enim est existimare, ex Judaismi* ritibus quos satis plerunque aspernati sunt, & in cultu Sabbati plane rejecere, seculis Josepho recentioribus morem illum enatum. Et ritus Christianismi, illos hac in re imitatos esse, nisi simul Festum, quod die primo celebratus, etiam recepissent, vix queo suspicari. Quin & ex superius adductis liquet, Orientis nationes fuisse de quarum scitis Hebdomadicis dierum calculus Astrologicus in Græcos & Romanos Occidentisque populos reliquos diffusus est. Atque & inde dubitari nequit quin apud illas vetustissimus fuerit. Neque in terea magis sequitur Festum illis ideo fuisse septimum diem, ob calculi solum usum, quam trecentesimo sexagesimo quinto die anni, aut vicesimum nonum aut trigessimum mensis festos fuisse. Qui tamen in calculo & Chronologico & Civili etiam, uti hodieque, semper ferè in usu. Quod similiter de aliis in calculo periodicis sine festivitate, dicendum. Cum autem festus non esset dies septimus Gentilibus illis priscis, de quorum usu in secula posteriora enumeratio tum simplex hebdomadica tum Planetaria in Oriente, & in Occidente Planetaria manavit; ane publico olim apud illos nitebatur orbis hebdomadici observatio qualiscunque seu civili etiam instituto, an disciplinâ tantum Astrologicâ, prohibita, ut fieri solet, privatis receptâ? Certè ex utraque ratione in Oriente, extra Judæos, diu etiam ante Josephum, Hebdomadis usum fuisse fortè existimandum. Ita proculdubio existimarunt illi qui sive Adæ, sive Setho Hebdomadici calculi initium atque institutionem tribuunt, de quibus supra 9. Argumento etiam videtur esse, quod simplex enumeratio dierum hebdomadica, sine Planetariâ, adeo eis in usu fuerit, ut ex intima vetustate etiamnum retineatur. Accedat heic in Sinensium ipsorum Paganismi Fastis ac civili temporis calculo, observationem Vetustissimam hodieque esse hebdomadis recurrentis eodem modo ac ordine quo apud alias gentes, citra tamen Festivitatis alicujus rationem, quam aut à Mahumedanis in Oriente didicisse, aut longè ante Mahumedismum à majoribus (quorum moribus, in hisce, non dissimiles fuisse aliarum in Oriente gentium, non iniquam est conjectari) ac seculis Josepho vetustioribus accepisse eos opinandum. Fide dico Patrum de Societate Jesu qui hac de re expressim^r in literis ad Claudium Aquavivam ejusdem Societatis Præpositum Generalem. Verba sunt. *Sine constellationes numerant dies & viginti, que singula*

* Cap. 19.
pag. 405.

* *Littera à rege Sinorum, ann. 1610. & 1611. Antwerpia 1615. pag. 131.*

gula proprium habent characterem. Hi quoque characteres singuli cum singulis Planetis componuntur. Planeta ergo cum septem sint, singuli quatuor habent sibi adjectos characteres, quod ad amissum respondet numero nostri Cycli Solaris. Nam quoniam singulis Hebdomada diebus unam ex his constellationibus cum Planetarum uno componunt, hinc fit ut quatuor illi constellationum characteres qui Soli sunt additi, perpetuò in diem Dominicum incidant, quatuor Luna in secundam feriam, Martis in tertiam, atque ita deinceps. Dixi perpetuò. Nam cum apud Sinas intercalans dies nullus inferatur, ipsaeque constellationes sint quaternae, & expleto constellationum numero, à capite ex integro inchoetur à primo, ipsi quoque hebdomadarum dies perpetuò pro numero Planetarum Septem numerentur, hinc fit ut illi quatuor characteres constellationum singulis additi Planetis in unum eundemque semper diem incidant. Hi porro characteres cum in dies singulos in Fastis Sinensibus appiiti reperiantur, fit ut Neophyti (Sinenses quotquot sacro imbuti lavacro) si quatuor norint Soli additos characteres quos ipsi sunt sicut huiusmodi vocant, nullo negotio ex suis ipsorum Fastis Dominicum Diem explorent, quo in sedem sacram conveniendum sciant. Et quantum video, à quater millibus abhinc annis aut circitèr, hanc, uti alia in temporum calculo, Calendarii seu Fastorum publicorum rationem petunt. Atque ita etiam apud ipsos in extremo Orientis positos, ex intima vetustate habes usum civilem non tantum Astrologicum, tum ordinis hebdomadici, tum Planetariae denominationis, in qua & qui Soli tributus, est dies primus (quod forte, ut Synodi Palaestinae Patres olim, ex historia creationis audita sic esse sibi probarant) & Lunae secundus est, ceterique deinceps sequuntur ut in hebdomade vulgari. Sic de Orientis populis statuendum videtur. Non item de Occidentis. Tum Graecis tum Romanis civilem Hebdomadis usum fuisse in Paganismo nullum, ostensum est supra; sed tamen Astrologicum. Qui, postquam Christianismi, diei Dominici gratia, Hebdomas in Fastis invaluerat, etiam Civilis factus est, utpote ex more vulgi, Astrologicis rationibus plus aequo antè dediti, sic desumptus. Quod manifestum est ex eo quod Planetariae hebdomadis usus civilis ex seculis illis praevis inter gentes Occidentis tot Christianas, quae orbis fuere Romani, propagatus sit. Nec aliter opinor dicendum de Septentrionalibus illis populis seu sub Cauro positis, qui, tametsi Planetariam ha-

[†] Apud Bedam in lib. de Aequinoctio Vernali, & in Tom. 1. Concil. Ebraeorum. Brev. 1618. pag. 79

* De Tempo-
rum Ratione,
cap. 13.

berent & ipsi Hebdomadem quæ etiam hætenus in usu est Germanis, Belgis, Anglis, Danis; aliis, eam nihilominus in civilem temporum calculum seu Fastos ante Christianismum non videntur recepisse. Beda Anglofaxo ¹ annorum ac mensium, adeoque temporum calculum majoribus suis, antequam Paganismum exuerant, in usu diligentibus docet; Menses eorum aliquot item nominibus deorum ritibusque Paganismi signatos ostendit, veluti illum qui Martio respondet phebmonas dictum a dea illorum Rheda; Aprillem Eorup monas, qui nunc, inquit, Paschalis mensis interpretatur (unde & Pascharis tempus hodieque Easter Angli vocamus, ut & Alemnani Osteritag; neque aliter in Beda hæc depravato legendum) à dea cognomine, & Septembrem Halgimona seu *Mensem sacrorum*, & Novembrem Blotmonas *Mensem immolationum*, à Blod quod sanguis est. Initium item anni illis fuisse ait in VIII kl. Januarii seu ipso Decembris Juliani, Gidli dicti, die xxv, quem Wobpaneche id est, *matrum*, ut inquit ille ², *noctem* appellitarunt. Persequitur etiam ³ concordiam Maris & Lunæ, & juxta quidem hujus motum, maxime autem juxta illius fluxus refluxusque, quos pro incrementi & decrementi varietate Wobtanar nuncupatos ait & Leodony, majoribus suis menses in diebus tributos, nunc septenos, nunc octonos, alternante successu. Quæ in re totius temporis rationem eis constituisse vult, unde & cyclum illorum Lunarem hausit Josephus Scaliger ⁴. At de Hebdomadico recurrenti perpetuo dierum orbe aliquo apud eos non omnino loquitur Beda, tametsi de Hebdomadis Planetaria denominatione à Gentilibus adhibita non semel alibi generatim loquatur, ut & antè memoravimus. Et de antiquorum Anglorum temporum ratione sic verba facturus, disertè inquit; *Neque mihi videtur congruum aliarum Gentium annalem observantiam dicere & mea resticere*. Quasi vellet indicare, in usu civili ac Fastis Anglorum veterum, seu Saxonum, adeoque aliorum eisdem moribus in vicinia utentium, omnia quæ subdit, nec alia locum obtinuisse. Neque igitur Hebdomas eis civili seu publico in usu, sed tantum Astrologico, aut si vis, Theologico, quæ hic, subinde cum Astrologico, nondum in publica sacra aut Fastos recepto, penes Gentiles confundebatur. Id est usum non dissimili ab eo qui inter Græcos ac Romanos, ut ostensum est, ex disciplina Astrologica, citra institutum publicum, invaluerat. Nec interea miretur quis, disciplinam, qualem

¹ Videtur Jos. Scalig. de Emend. Temp. li. 2. pag. 162.

² Bed. de Ratione Temp. cap. 27. & lib. de Natura Rerum, cap. 39.

³ Loc. citat. & videtur Dionys. Petav. de Doctr. Temp. lib. 2. cap. 70.

qualem diximus de Hebdomade, Astrologicam aded per tot orbis terrarum populos olim disseminatam esse. Nam illud non magis mirum quam Medicinæ artem & sacros Orientis ritus per Occidentem diffluxisse. Scilicet Ægyptiorum (uti & par est credere ceterorum, quorum illi sive magistri sive discipuli) mos erat Sacros ritus, Medicinæ præcepta, & Astrologica simul eisdemque in libris consultò tradere. Rem quidem tangit Ptolemæus *. Sed expressius vetus ad eum Scholiastes; *Oi Ἀρμάνιοι ἰατροὺς τῶν αἰτίας τῆς πιαυτῆς ἀγροίας οὐκ ἰδίᾳ μὲν τὰ ἰατρικὰ συνείπαζον, ἰδίᾳ δὲ τὰ ἀστρολογικὰ καὶ τὰ πλεονεχῆ, ἀλλὰ ἅμα πάντα συνείργαζαν. ἕτα τὰ συγκείνω. Ἐἰφεζὺς τε ἀγρομῆα, εἰς καὶ ὁ αἰὶς εἰδὼς μὴ ὄντων ἀγροίας τῶν κινῶν ὕτων, ἀπὸ τῆς τῆς ἑστῆς μὲν διωκόμεναι Ἐgyptii causam cognoscentes illius ignorantie* (nimirum quæ nec per Astrologiam plurimè hominum, artem interim obtundentes, prævidere, nec aut per medicinam aut per sacros Diis ritus peragendos præcavere poterant) *non Medicinam & Astrologiam & ritus sacros seorsum composuerunt, sed omnia simul conjunxerunt. Ut scilicet res cognatas & serie quadam coherentes unum idemque sciens, per ignorantiam eorum qua ita involvuntur communita fuere, malis imminentibus resistere minime nequirit.* Ita Medicinam simul Astrologiam & Theologiam imbibebunt, saltè curiosiores. Neque harum aliquam sine reliquis. Unde faciliùs evenit multò ut hebdomadis Astrologicæ usus passim invalesceret, sicut reliquæ duo. Et de Theologia Gentilium cum Astrologia sic oim subinde conjuncta, testis est Iaculentus Julius Firmicus *. Is de Astrologi qualitate verba faciens, *Antistitem inquit solis & Luna & ceterorum deorum per quos terrena omnia gubernantur, sic oportet animum suum semper instruere, ut dignus esse tantæ cæremoniæ, omnium testimonio comprobetur.* Astrologus omnium deorum antistes habitus. Sed ex artis disciplina, non ex instituto publico. Unde & conqueritur Sextus Empiricus ^b suo in πνο, quod à Josephi vix distitum, *Astrologos πικρίας ἐπιείζειν τὰς βίᾳ, μὲν δὲ ἡμῶν ὑπερβίβει Νησθυμίας, μὲν δὲ ὑπερβίβει καὶ τὸν ἄρδον ἀδὸν ἀστρογῶν, diversifmodè magnam vitæ humanæ afferre injuriam & in nobis magnam sternere superstitionem, neque quidquam permittentes agere ex rella ratione.* Atque aded apud Gentiles invaluisse Astrologiam, Theologizque sic commissam esse, minus dubitabit quisquis observaverit

* In Tetrabib.
lib. 2.

* Maluseo,
lib. 2. cap. 33.

* Adversus
Maluseo,
lib. 5.

verit etiam inter Christianos fuisse, dum superioribus seculis Astrologiae iudicialis deditiores erant, repertos viros sane eximios qui ratione Astrologica tantum, non omnino facto aliquo obtentu, die Saturni seu septimo illo quolibet, laboribus vacandum etiam Christianis, voluere. Joannes Franciscus Picus ^c, Rogerius Bacon, inquit, eo usque evectus est, ut scribere non dubitavit errare Christianos qui die Sabbati non feriantur & ab opere vacent ritu Judaeorum, cum sit ea dies Saturni parum commoda rebus agendis. De celeberrimo loquitur illo Rogerio Bachone Anglo, qui Sectae Franciscanae ante CCCXL amplius annos Philosophus, Theologus, Mathematicus floruit perinsignis. Quid quod etiam sub id tempus non deessent qui ^d ipsum Judaicum diei cultum Saturni gratia, quemadmodum & conjectabat olim Tacitus ^e, habitum, existimarent, Christiani quidem, sed nugacibus Astrologorum scitis fanaticè dediti. Mitto qui ex ipso Schemate tum Mundi tum Jesu Christi natalitio, quem frustra sibi fingunt, ex Magnis conjunctionibus, atque ex imperii, si diis placet, Planetarii successione, mira etiam de Theologiae ac Religionis statu mutationeque superioribus seculis scire videri ac praedicere audent; ut Joannes ille Esquidus dictus ^f, seu apud illum alii, Petrus de Aliiaco ^g, Hieronymus Cardanus ^h, alii similes. Sed de hisce, satis superque.

^c De Rebus Francione, lib. 3. cap. 7.

^d Apud Gulielmum Parisiensem, lib. de Legibus, cap. 4. & 20.

^e Hist. 5.

^f Summo Anglice. Trist. 1. Dist. 1.

^g Eucidario Astronomica concordiae.

^h Ad Ptolemaei Quadripartit. lib. 4. dist. 54. & vide supra Sicutum Senesem Biblioth. lib. 6. annot. 10.

CAP. XXIII.

Scopus Flavii Josephi in verbis illis, quorum gratia haecenus disputatum est, ejusque vera ibi sententia de More Hebdomadis quem ad gentes universas ait pervenisse.

Am verò, ut ad ipsa Flavii Josephi verba, de quibus quaestio instituta est, tandem revertamur; animadvertendus est ejusdem ibi ⁱ Scopus, unde sane mentem ejus quae vulgò accepta totius antiquitatis fidei palmam tenitur, non obscure perquam veritati consonam esse patebit. Scilicet praeter dignitatem & vetustatem Mosis, Ducis, Doctoris, Legislatoris Judaeorum singularem, dum in Apiones, Molones, alios gentiles ibi scribit, summopere leges seu jura eorum collaudans, ea ante alia, universis hominibus in pretio habita esse tradit; Philosophos item veteres de Deo aliisque vitae rationibus sententias

ⁱ Lib. 2. adversus Apionem.

sententias aliquot doctrinæ Mosaicæ non dissimiles amplexos esse, etiam de cultum Judaicum seu religionis eorum aliquot ritus Gentilibus eorumque placuisse, ut tamen si suos sibi peculiari haberent, Judaicorum tamen à longè imitatores seu amantiores interea se palàm ostenderent, dum ex eis mores aliquot, utcumque Judaicis non fati consonos, sibi adficerent, adeoque etiam ipsum Hebdomadis seu diei septimi (in quo labore vacabant Judæi, non item Gentiles) morem qualem supra fuisse demonstravimus, item Jejuniorum, Luminum accendendorum, animalium aliquot abstinentiam. Verba ejus ibi perpendenda : ὅφ' ἡμῶν, inquit, διηλύθησαν αἱ νόμοι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπασιν ἀνθρώποις ἀπὸ καὶ πολλοὶ αἰσῶν ζῆλον ἐμπειρίους· ὡς γὰρ οἱ πατρὶς τῆς Ἑλλήνων φιλοσοφίας εἰς μὲν δικὰν πᾶσι διεφύλακτοι, οὗ δ' τοῖς πατριῶσι καὶ τῷ φιλοσοφῆν ἐκείνῳ κατακλυθῆσαν. Ὅμοια μὲν οὖν οἱ θεοὶ φρονήτες, ἀτελείῃ δ' βίῃ ἐπὶ πρὸς ἀλλήλους κοινωνίᾳ διδάσκουσιν. *Et nostrum causâ accensari solent leges (ita vertendum, non, ut interprez, A nobis itaque declarate sunt leges, quod ibi nihili est) etiam quæ hominibus ceteris universis zelum seu imitationis cupiditatem, seu honorem sui præ aliis induxerunt. Primum enim qui apud Græcos philosophati sunt, vixi quidem sunt jura patria observare, ipsi autem vitæ actionibus seu reverè atque inter philosophandum, illius (id est Moysi) sequaces fuerunt, similia de Deo sentientes, & vitam frugis atque ad invicem communionem edocentes.* Hæc statim sequitur, ἢ μὲν δὲλλα ἐπὶ πλείστον ἢ δὴ πόλις ζῆλον γίγνεται ἐν μακρῷ τῆς ἡμετέρας βίβης, quod mihi sonat, quia etiam hominum vulgo zelus non exiguus evenit, à longè nostri cultus : id est, cultum nostrum tanto habent in pretio, ut imitari videantur, tametsi ab eo qui verus est, nimium exorbitent. Hisce dein proxima sunt verba de Hebdomadis usu supra allata. Neque verò est, inquit, civitas aut gens ulla sive barbara sive Græca, ad quam μὲν τῆς ἑβδομάδος, καὶ ἀργυρίῳ ἡμεῖς, τὸ ἔθος ἢ ἀσπιφοίτητον Hebdomadis seu diei septimi, quem laborum vacatione celebramus nos, consuetudo non pervenerit, καὶ αἱ νεύσαι (sic enim pergit) ἐπὶ λυγρῶν ἀνακαύσεως ἐπὶ πᾶσι τοῖς εἰς βροτὸν ἡμῶν ἢ τοιομοσίῳν ὡς ἐπιτηρείται· μὲν γὰρ ἢ πᾶσι καὶ πᾶσι πρὸς ἀλλήλους ἢ ἑκάστῳ ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ ἀλάστον ἐπὶ φιλίῳ ἐπὶ τῆρας ἐπὶ καρτερίῳ ἐπὶ τῷ τῶν νόμων ἀνάστασις & Jejunia & Lamina accensa & multa circa ea quæ nobis comedere nefas est,

obsir-

observantur. Conantur verò imitari mutuam inter nos concordiam⁴ equam rerum distributionem; industriam in artibus, & constantiam quoties pro legibus ad necessitatem aliquam additi sumus &c. De Philosophis locutus est, de aliis item gentilibus qui sive leges sive dogmata, de Deo vitæque ratione, aliquot Mosaica aut amplexi sunt, aut, zelo eorum qualicumque ducti, sunt imitati. Similia de Deo inquit sentiebant Philosophi Moysi sequaces. Idque de Legibus expressim dixerat, zelum eas sui hominibus universis ceteris induxisse, tametsi ob odium gentis, ipse interea ab adversariis accusarentur. Et satis scimus, Leges eorum tum Morales tum Judiciales, velut exempla à quibus gentes aliz fuerint edoctæ, non raro sumi. Quemadmodum autem simpliciter primò dixerat Leges Judæorum zelum sui hominibus universis aliis induxisse, ita statim id ipsum de Εὐσεβείᾳ, Cultu, Ceremoniis seu Ritibus sacris, sed cum temperamento, subdit. *Quia & vulgo hominum,* inquit, seu *quamplurimis zelus insignis evenit ἐν μακροῦ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἀ longè cultûs nostri.* Non ita quidem Ceremonias nostras sacras seu Cultum amplexi sunt ut Leges & Philosophiam. Attamen etiam Cultum seu Ceremonias nostras à longè imitati sunt aliquas, ut videre est in Hebdomadis (qua laboribus vacamus nos) usu seu more, in Luminibus accendis⁵, Jejuniiis, animalium aliquot abstinentia. Licet eodem modo quo nos animalibus non abstineant, nec Lumina eodem modo seu ritu accendant, nec Jejunia celebrent, nihilominus in hisce omnibus suo modo observandis ἐν μακροῦ μὲ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἔχοντες πολλὸν ἀδύνη γάρ τῶν cultûs nostri seu rituum nostrorum zelus insignis evenit, sed à longè; seu qui non ita rei ipsi proximat, ita tamen ut, dum in horum observatione longè à nobis distiti sunt, nostrorum rituum, utpote omnium vetustissimorum, quadamtenus se imitatores non obscure nec illibenter præbeant amantesque. Quod & de Hebdomadis usu dicendum. Scilicet Septimo quidem die seu Saturni, laboribus vacamus Nos. Vacatio illa cultûs nostri pars est. Cultum ejusmodi licet in aliarum gentium instituta receptum esse non reperiamus, uti nec in Calendaria seu publica temporis apud Græcos aut Romanos monumenta periodum dierum septem transisse, ipsius tamen Hebdomadis seu diei septimi recurrentis observationem seu morem (id est τὸ τῆς ἑβδομάδος ἔθος) ad gentes populosque universos utranque pervenisse scimus, atque tam ita disciplinis,

⁴ p. 116. Senecc.
lib. de Vita
Beata, cap.
27. Lib.
viii. Elest. 1.
cap. 3. Forti-
natus, Scacchi
Sacrorum E-
leu Christi.
lib. 1. cap. 6.

vacamus nos) usu seu more, in Luminibus accendis⁵, Jejuniiis, animalium aliquot abstinentia. Licet eodem modo quo nos animalibus non abstineant, nec Lumina eodem modo seu ritu accendant, nec Jejunia celebrent, nihilominus in hisce omnibus suo modo observandis ἐν μακροῦ μὲ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἔχοντες πολλὸν ἀδύνη γάρ τῶν cultûs nostri seu rituum nostrorum zelus insignis evenit, sed à longè; seu qui non ita rei ipsi proximat, ita tamen

disciplinis, quibus summopere incumbunt Gentiles, quàm in hominum vitæ functionibus, tamen non in publicis ubique temporum monumentis, locum primarium obtinere, & demum Gentiles ipsam periodum nostram septem dierum sacram, sed quidem à longè, dum diei Septimi cultus, cujus gratia nobis est in usu, ab illis prætermittitur, imitari. Horum quidem zelo ducti à longè sunt imitatores. Alia etiamnum nostra imitari contendunt, ut concordiam, industriam, constantiam. Hic, ni fallor, est Josephi eo in loco sensus. Interpreti ejus τὸ ἐν μεσση̄ tempus ibi designat. Nam olim vertit. Alii itidem à longo tempore substitui volunt. Ego potius à longe, notione jam ostensâ. Quod verò interea ad rem ipsam attinet, ex jam disputatis opinor est manifestissimum, locum illum, utcumque vertendum, non omnipò de Gentium aliarum cultu Sabbatico intelligendum esse. Mores hac de re gentium aliarum suprâ exploravimus. Ad eas ipse Josephus, velut ad rei totius & Judices & testes provocat. Αὐτὸς γὰρ τίς ἕκαστος ἰνquit, πῶς πατρίδα καὶ τὸν οἶκον ὑπισκοπεῖν τὸν αὐτὸ τῶς ὑπ' ἐμῆ λεγομένης οἷον ἀπειροῦ. *Quilibet suam patriam domumque inspicat. Certè ita non recusabis jam dictis fidem adhibere.* Si sensu nostro locus intelligatur, certum opinor esse ipsos ad quos ipse sic provocat, Græcos scilicet & Romanos, Orientales Occidentalesque, gentes demùm ei cognitatas universas, Hebdomadis usum sibi receptum fuisse asserere, adeoque dictis ejus præbere assensum tunc voluisse. At verò si de Cultu capiatur Sabbaticò in Gentium instituta recepto, non solùm non universæ gentes assensum sic appellatæ præbuisent, sed nec etiam ulla fuisset comperita quæ mendacii eum manifesti non meritiissimò cognoisset. Et de Jure tum Naturali, tum Gentium, ex disciplina Ebræorum, quantum ad Sacrum Cultum ejusque ritus attinet, hætenus.

Libri Tertii F I N I S.

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,

Liber Quartus.

Homicidii Interdictum Naturale (quod Noachidarum seu omnium hominum communis Juris Illustrioris Caput est Tertium) cum Temperamentis suis, Limitationibus atque Exceptionibus, apud Ebræos; Jus item Gentium, quo, apud illos, Caput hoc commissum, explicat: adeoque Jus apud eos Tutela sive sui sive aliorum, etiam ex vim inferentia cade, Jus item singulare Zelotarum. Excommunicationis insuper ac Hominis devovendi, seu Anathematis Jus, quæ cades humana sive inde revera permissa, sive permitti à nonnullis credita; Jura item Asyli, tum in Urbibus Levitarum, tum in Altari; Jus vindicis Sanguinis; alia ejusmodi.

CAP. I.

De scelere Homicidii voluntarii. Ejusdem Genera, & Pœna tum Cœlestis tum Forensis; Ordinaria, Extra ordinem. Nefas abortum inferre, fetum in utero extinguere, liberos exponere. Juris discrimen heic, quoad Pœnam, inter Originarios, Profelytos Justitiæ reliquosque ritè Circumcisos, & Profelytos Domicilii seu Gentiles in ditione Ebraica degentes. De Vindicis Sanguinis, ex jure cognationis, potestate.

Stenso, libris proximè superioribus binis, quid senserint docuerintque Ebræi veteres de duobus Juris Noachidarum capitibus Prioribus quæ sunt *למקדו* *בין אדם לאלהים* seu *inter hominem & Numen sanctissimum*, id est, cultum divinum ejusque ritus spectant, idque tum quâ simpliciter Naturalia sunt seu Universalia, tum quâ sive Imperativum sive Inter-

veniens

veniens Ebrais aliisque Gentibus Jus eis accessit seu commisitum fuit, sequitur ut transeamus ad capita ea que sunt *איןן עין פו* *inter hominum & proximum suum*, id est, que mutua hominum inter se officia complectuntur. Ita scilicet dicta, quia in ejusmodi officiis maxime cernuntur, tamen etiam obedientiam Numini præstandam habeant conjunctam; & nonnulla insuper in eis continentur que simpliciter duntaxat Numini obedientiam exigunt, veluti simplex cordis sui interdictum, ut mox ostenditur. Horum Primum est, (sed in enumeratione omnium simul Tertium) *איןן עין פו* *de Effusione Sanguinis*, quo nomine Geni humano Homicidium interdicatur. Qualisnam autem eis fuerit sensus ejusdem Interdicti, tam quàm Naturale est, quàm quatenus Jure apud eos Gentium subinde commiscebatur, juxta quod suppleat eorum commentarii, imus nunc explicatum. Ex nonnullis obiter in superioribus dictis, satis liquet, eos ita tantum habuisse interdictum hoc Obligativum, ut interea vim suam pariter sortirentur leges aliæ moresque de Pœnis etiam Mortis, quæ scilicet, ut reliquæ in simplici Noachidarum jure, ex capite illo altero de Judiciis quod in enumeratione nostra Sextum est, oriuntur. Nam de ultimo supplicio ipsis in usu tam ex jure eorum Civili, uti & sacræ passim docent literæ, quàm Gentium, aliquoties supra, dum de Idololatia atque Blasphemia agitur, dictum est. Et de ejusmodi aliis similiter dicendum subinde in sequentibus. Sed verò Interdictum hoc non solum sic temperant Pœnis Mortis ex sententia forensi seu solenni judiciorum more, irrogandis, verum etiam pariter aliis, quarum pleræque revera Pœnæ Scelerum & Delictorum sunt nuncupandæ, uti & nonnullæ Quasi Pœnæ potius appellandæ, ut infra ostendetur: Summa erit, velle eos, Homicidium non commitendum pro casusque arbitrio, aut extra Pœnæ legitimæ, aut Quasi, rationem; qui quidem ipse est sensus Schole, dum ait homicidium nefas esse sub ratione Indebiti. Interdictum hoc, etiam quàm Universale est, Noachidis ad hunc modum instaturatur. *At sanguinem vestrum de Geni. p. 5.*
animabus vestris (de vobis ipsis) requiram, de manu cuius animalis requiram eum, & de manu hominis, de manu viri fratris sui requiram animam hominis. Qui effuderit sanguinem hominis, per hominem sanguis ejus effundetur, quoniam in imagine Dei (Deus) fecit hominem. Postmodum autem, præter id quod est *Non occides* in decalogo, habentur leges de Homicidio in corpore Mosæico

^b Exod. 21. **Ejus** non semel datur. Ut, *Percutens^b hominem. unde moritur, morte interficiatur.* — Et si homo machinetur in proximum suum ut dolo occidat eum, ab altari meo tolles illum ut moriatur. — Et si paraveris vir servum suum aut ancillam suam virgē, & mortuus fuerit sub manu ejus, ulciscendo ultio sumetur. Et si וְאִם יִרְמֶה אֶת אֲדָמָתוֹ quod verbo tenus sonat per diem, vel per duas dies (sed magistrorum sensum infra damus) manserit seu steterit, non ultio exigetur, eo quod pecunia illius sit. Si contenderit viri & offenderit mulierem pregnantem, ut egrediantur fetus ejus seu nati ejus (Scilicet וְאִם יִרְמֶה אֶת אֲדָמָתוֹ; quod singulariter legitur in Pentateucho Samaritano וְאִם יִרְמֶה אֶת אֲדָמָתוֹ & egrediatur fetus ejus) & non fuerit exitium, puniundo punietur, secundum quod illi imposueris maritus mulieris, dabitque juxta judicium sententiam. Et si exitium fuerit dabis animam pro anima.

^c Levit. 24.

23. Numer.

35. 16. &c.

Deuterom. 19.

11.

^d Numer. 35.

19.

Alla occurrant in sacra lege^c ejusmodi. Inter quæ & hoc inprimis heic^c animadvertendum de potestate legitimâ ejus qui וְאִם יִרְמֶה אֶת אֲדָמָתוֹ vindex sanguinis erat, id est, uti & Hellenistis & vulgatæ vertitur, *Cognatus*, seu *propinquus occisi*. Verba legis factæ^d sunt וְאִם יִרְמֶה אֶת אֲדָמָתוֹ *Vindex sanguinis interficiet homicidam cum occurrerit ei*, seu ut vulgata; *statim ut apprehenderit eum, interficiet eum*: quod & panlō pōst iteratur. Jam verò Priora verba eorum quæ à Genesi citantur seu *Et sanguinem vestrum de animabus vestris requiram*, interpretantur Magistri de cæde sui. Glossa ibi; וְאִם יִרְמֶה אֶת אֲדָמָתוֹ *etiam qui laqueo finit sibi vitam* (in legem hanc committit) *Ucet sanguis ejus non effundatur*. Quale in ceteris cadis generibus incruentis semper recolendum, tamen effusionis sanguinis nomine homicidium plerunque eis denotetur. Et Nachmanides illuc וְאִם יִרְמֶה אֶת אֲדָמָתוֹ *Rabbinis mo-*

^e *Maimonid. sri locum explicans de Cæde sub.* Ita alii^e. De cæde autem sui, præter ea quæ obiter à Theologis^f homicidium tractantibus dicuntur, consulas Balthazaris Gomezi, I. C. Toletani librum^g de Po-

^f *Thom. 2.*

secunda q. 64.

art. 5. alii i-

bidem. &c.

^g *Panormi.*

1610

^h *Exercit.*

5.

quæ vindictam sumant, si homines scelus non puniant. Quæ de re obiter

" *Exercit.* Ebraico usu, omnino verum est, si Talmudicis fides. De Philo-
 nis loco videlicet ante alios Isaacum Casaubonum ^m in Baronia-
 nis. Sic de poena homicidii spontanei ab homicida ipso patrati.
 At verò de Ebraeis reliquisque ritè circumcisis, cædis non per se-
 ipsos, sed per alium, eorum jussu seu operâ, factæ reis aiunt,
 חסכו חורג להרוג אר חנו או ססלה עבוי חרצו או סכפח
 והניחו למנו האר וכיוצא בו והרצו חרו וכן החרוג אר
 עצמו כל אחד מאלו שופך דמים וכן תינתן בידו ודיב
 רן *si quis mercede con-*
duxerat alium in cadem humanam, seu servos suos miserat ut
alterum interficeret, ac cædes secuta esset, aut quempiam ligatum
exposuerat leoni aut bestis similibus à quibus fuerit occisus, aut
sibi ipsi mortem consciberat, pro homicida habendus erat, & ho-
mucidii planè reus, quo nomine etiam ex lege cæditur
inligendam merebatur. Sed ex sententia forensi morte horum pleñ-
dam erat nullus. Quod tamen dici volunt de Jure ordinario. Nam
 extra ordinem & pacis tranquillitatisque publicæ causâ, ex hisce
 speciebus homicidia quæ jure ordinario morte non punienda,
 etiam in Ebreo ceterisque ritè circumcisis, etiam morte puniebantur.
 Addunt enim, כל אלו הרצחנים וכיוצא בהן שאינן מחייבין
 סתורף ביד אר. רצה מלך ישראל להרגם ברו חסלמחר
 ותקנת השלם השוור בידו וכן אר ראו ברו חן להרגם
 בחרואור שעה אר היה השעה ציוכה לכך יש לחם שוור
Homicidas jam diltos qui, ex sententia forensi,
morte (jure ordinario) ventiquam erant pleñdendi, si morte nibilo-
minus afficere vellet Rex Israel, ex jure Regio & in salutem pu-
blicam, id ita facere ei licuit; quemadmodum etiam, si extra or-
dinem & ob singularem temporis necessitatem morte pleñdendi Sy-
nedrio seu foro civili atque ordinario (sive scilicet Lxxi virorum,
sive xxxiii) viderentur, fas etiam & sic eos morte pleñi. Quia
 & subjungunt, si nec causa esset cur aut Synedrium aut Rex ita
 homicidas ejusmodi morte plecteret, מוקם
 להסתחם. מכה רבה הקרב למוח ולאסירם במשור ותמקוק
 שנים רבורה ולצערן בכל מינו צער כח לתפחד ולאיים אר
 שאר רשעים שלם ויהי חרוב להם לפוקח ולמסחר ויאמר
Ex officio, Sy-
nedrio incubuisse, plurimis verberibus eos pleñere etiam usque fer-
mè ad mortem, & in carcerem traditos ibi annis multiu te-

" *Videfit*
More Nebo-
chims. lib 3.
cap. 40.

vere armisq; omnimodis premere, ut sic deterrentur homines alii pessimi, nec inde timbarent atque in offendiculum inciderent adeo ut eorum quis sibi diceret, ad occidendum inimicos meos circumcurfite, modo quo N. fecit, nec parum omnino afficiat. De personis dein interentis tradunt, אחד התורג ארז הנדוה ארז הקסן בן יוסו בן נר בן נקבה הרי זה נהרג עלי ארז הרג בורח והתא טכלו לו תרסי אבר א גולד לפחור מט' חייסו חי והתא כנפל עי טטהח ל' יום והורגבחד Parile jus est, s; quis annis Majorum, aut Minorum recens natum occidat, sive masculum sive feminam. Cædis nempe hujusmodi nomine, morte pleñendus est, s; ex animo seu sponte occidat. Quod ita intelligendum ut recens natus compleverit menses suos. At verò s; novem mensibus in utero matris non manserit, pro abortivo habendus est, usque dum diem transegerit trigessimum. Et qui eum intra dies triginta occiderit, eo nomine minimè morte pleñendus. Neque diversum jus faciunt si ve quis occiderat origine Ebraum, sive liberum sive servum sive Profelytum Justitiæ sive servum è Gentilibus alienum; qui scilicet nomine servitutis juxta autè ostensa lavacro susceptus esset, seu ritè circumcisus, nec mansmissus. Servum nempe alterius qui in se receperat præceptorum (servis baptizatis observandorum) observationem & ita adjctus est hæreditati seu possessioni Domini Dei O. M. Diversum jus, inquam, non faciunt, sive liberum, sive ejusmodi servum alterius quis occiderat. Neque sane si quis suum è Gentilibus servum (nam par omnino servi origine Ebrazi ac liberi heic conditio; uti & restè monet Lyranus) ita percusserat, ut intra viginti quatuor horas sen noctem diemque proximè insequentem stare nequiret, sed ex plaga seu vulnere statim decumberet atque inde moreretur. At si per tantum tempus steterit, seu non, ut æger, ex plaga seu vulnere decumberet, postea tamen inde mortuus esset, morte dominus non pleñendus. Ita scilicet interpretantur P Magistri legem illam sibi civilem de servo suo à quopiam percusso, autè ex Exodo citatam. Si per diem vel duos dies steterit; id est aiant quantum saltem tempus nox & dies, seu dies nnicus civilis complectitur. Et Pentateuchus Samaritanus ibi expressim pro eo quod est נקט נקט נקט ulciscendo ultio sumetur, & נקט נקט ultio non exigetur, habet יתור יתור morte morietur & יתור

o Lib. 2. cap.
3. & 5.

P Moses Bar.
Nachman in
Pirush To-
ra fol. 130 a.
ali in Exod.
21. & Main-
mond. balach.
Rozach cop.
2 videtur Pbi-
lomen. lib. de
leg. spec. ad
prac. 6. & 7.

יתור?

cadem, intra triginta dies, ut dictum est, quoties novimestres non essent, ultimum supplicium à foro non irrogabatur. Etiam apud Josephum legimus^u, imminere mortis pœnam, si quis *πίσις γεγαμημένω ἢ τεκνίῳ φθῆσῃ*. ἀπὸ τῆς προστάξεως οὗ νόμος, ἔγωγε ἀπέπειν *μὴ ἀμφιλόγησεν ποτὶ ἢ πρὸ αὐτῆς, μὴτε ἀφ' αὐτῆς ἀλλὰ μὴ καὶ πρὸς τὴν προσέκειται αὐτῶν*. τεκνίῳ φθῆσθαι γὰρ αὐτῶν εἶναι ψυχῶν ἀφαιρέσασθαι ἢ τὸ γένος ἐλατῆσαι, quod vertitur, *suaserit nuptia aut filios nutrienti; quae omnia lex praecepit. Universis autem mulieribus interdixit vel celare quod natum est, vel aliâ machinatione corrumpere filios. Infanticida enim esset animas demoliens & genus imminuens.* Sed depravatus proculdubio est locus. Lego potius *πίσις γεγαμημένω*. Τέκνα τέφρην ἀπαντα προστάξει νόμος καὶ γυναῖξιν ἀπέπειν μὴτε ἀπαμειβῶν ποτὶ &c.

^o Actus. A-
rim. lib. 2.

Et tunc verito *si quis nuptiam pellexerit* (in concubitum scilicet.) *Liberos nutrire universos praecepit lex (Mosaica) & mulieribus abortivum facere interdixit fetum sibi aliquem aut eum extinguere, sed voluit ut eum arte potius aliquâ fovaret. Infanticida enim esset &c.* Sanè & ubi non panca simul alia Josephi ex eodem libro, apud Eusebium^x, citantur, pro his substituuntur *Εἰ πῖσις γεγαμημένω*. Τέκνα τέφρην ἀπαντα προσέκειται καὶ γυναῖξιν ἀπέπειν μὴ ἀμειβῶν τὸ σπέρμα μὴτε ἀφ' αὐτῆς. ἀλλ' ἢ φανήν, τεκνοκτόνος αἰ εἶναι, ψυχῶν ἀφαιρέσασθαι καὶ τὸ γένος ἐλατῆσθαι *si nuptiam illexerit. Liberorum quicquid susceptum erit educari iussit. Vetuit autem ne qua mulier abortivum sibi faceret fetum aliquem aut susceptum semen eijceret, aut extingueret. Quae secus facit, Infanticida seu liberorum interfetrrix est, utpote quae vitam abigit & generis propagationem minuat.* Ita peculiare Ebrais habitum, nec fetus humanos teneros ne in ultero matris (sed temperamentum habes sub calcem capitis infrequentis) sine scelere extinguere, adeoque neque natos abjicere aut exponere, quod apud Gentes olim alias frequentissimum, qua de re vide si placet, quae toto demen-

^x Praepos. Eusebii. lib. 8. cap. 8.

sa horreo congeffit Alphonfus à Caranza^y, Jurisconsultus Hispanus. Apud Philonem^z item, Judæum etiam ipsum, lege Mosai-
ca vetita est *ερεφῶν ἐκθεσις, ὅτι πολλοὶ τῶν ἄλλων ἔθων ἔπειτα τῆς φυλικῆς ἀπαρσεπτίας χειρότης ἀπέθημα γένους* *Expositio infantium, quae apud multas gentes propter naturam inhumanitatem vulgare est impietas.* Et in expositionem hujusmodi plurimam invehitur ille velut Gentibus aliis in usu licito, non omnino Ju-

^y Lib. de Pen-
in Novall
& Legitimo
cap. 4.

^z Lib. de Legi-
gib. special. ad
praep. 6. &
7.

deis. Et quod de foem qui novimestris non esset, superiùs dictum est, ita intelligendum, ut tamen ultimum cædi ejus in Ebræo non infligeretur supplicium, impunè tamen non omninò fieret ejusmodi scelus, ut ex jam ostensis etiam satis liquet. Nec malè igitur ad

* *Hist. 5.* illud, de Ebræis, Taciti *, *Augenda multitudini consulitur. Nam & necare quemquam ex agnatis nefas;* Justus Lipsius, qui otiosè, inquit, *legerit, nihil offendet: fortasse is qui intentè. Si enim de cæde capis tantum, quid in eo novi? Sanè & Romanis & Barbaris plerisque necare consanguineos nefas.* (modò scilicet exponendi morem excipias) *sed alium hic ego sensum odoror, & scribo, necare quemquam ex gnatis. Scimus Græcis Latinisque in promiscuo usu fuisse abjectiones infantum & expositiones, imò neces. Id aliter in Judæorum moribus, & gentem imprimè suboli studuisse, adèd ut nulliusmodi partum necare fas, notat novum noster.* Et diu

* *Vide Pagin. Gauden- tium de Insti- tutione seculi moribus cap. 40. & De- cretal. tit. de Infant. & Long.*

† *Halsch Ro- tzsch cap. 2. & vide sul- rum. ad Exod. 21. Levitic. 24. & Nu- mer. 35. Adde cum ad Za- chor. cap. 5.*

‡ *Exod. 21. 14.*

§ *Cap. 9. 6.*

sanè etiam post Christianismum in usu aliquo^a liberorum alibi expositio adeoque occisio. Atque ita se habuit res de Personis interemtis sive ab Israelita seu Profelyto Justitiæ aliore aliquo ritè circumciso, ubi etiam interemtis ex horum aliquo genere.

At verò ob Profelyti domicilii eadem aliùsve Gentilis ab illo- rum aliquo patraram, mortis Pœnam forensè non irrogabant Ebræi. Maimonides^b, uti & Talmudici vetustiores; ישראל

טורח גר חושב אינו נהרג עליו בביתו דין שנאמר וכו' וידו איש *si Israelita in- teremerat Profelytum domicilii, neququam ob illam causam morte*

erat pleuendus ex sententia forensi. Nam & in sacra dicitur lege^c & si homo machinetur in proximum suum &c. (qualem nolunt esse Profelytum domicilii) *multò minus morte pleuatur ob eadem*

Gentilis, qui nondum scilicet Profelytus domicilii factus. Ita manifestum ex hisce interim est, illud in Genesi^d qui effuderit

sanguinem hominis, per hominem sanguis ejus effundetur (quod de judicio ob homicidium capitali ac forensi sumi solet, ut jam dictum est) à Magistris accipi, non pro lege ita latà ut ultimum supplicium sit necessariò semper homicidii sceleri irrogandum, sed pro indicatione divinà atque expressà, in sceleris odium, ex designatione Pœnæ gravissimæ, quam pro re nata administrationis- que publicæ varietate fas esset humano generi præstituerè irroga- reque. Etiam si plures Ebræi aliore ritè circumcisi, congenerum quempiam plagis seu jactibus sic peremissent ut eorum nullus se- orsim,

utero matris, ultimo supplicio pleſtendus erat. Quod iidem dicendum ubi jam vulnerebus conſoſſum interfeceris, aut vinſum Leoni expoſueris, aut fami reliqueris uſque dum vitâ privatus fueris. Quoniam ſcilicet mortis in cauſâ fuit, morte pleſtendus erat. Idem jus obtinuit, ſi vim inferentem occiderit ubi mutilato aliquo ejus membro tutelam ſaris præſtare potuiſſet. Sed diverſum eſt Jus, ſi Iſraelita horum quid fecerit. De tutela adverſus vim inferentem, plura dicentur inferiùs. Etiam teſtis unicus ſufficiebat, in Profelyto Domicilii morte tum heic damnando, tum aliàs; qua de re plura ubi infra Caput de Judiciis tractamus. Etiam החרא בלא sine præmonitione & tamenſi ignarus eſſet Gentilis ditionis Iſraelicæ, illicitum omnino eſſe homicidium, morte nihilominus pleſtendus erat. Maimonides^k de eo, חרם הורג לא ידע שאסור לחיות הרי זה קורבן למדוד וחרג לנפול חייב מן המיתה וזו ללמד ולא למר *ſi homicidium commiſerat, ignarus intered nefas id omnino eſſe, adco ſponte ſcelus committenti is proximabat ut morte eſſet puniendus. Nec errore aut ignorantia hujusmodi excuſabatur; quoniam non deerat unde diſcere potuit, nec diſcirit.* Atqui obvia forſan eſt in diſcrimen, quod aperuimus, Juris, objectio ex lege ſacrâ.^l סכה אדם יורג טעם אחד וזהו לכבד נגר סוחר יודע כי מני יודע אלהים *qui percufferit hominem morte pleſtatur.* Jus ſeu judicium unum ſit vobis, ſicut Profelyto ſic indigena erit, quia ego Dominus Deus veſter. Et pro eo quod eſt percufferit heic (ut in vulgata & Helleniſtica alibi) in Chaldæa & Arabicis וקסול וקסול id eſt occiderit ſubſtituitur; quemadmodum & aliàs pro verbo נכה quod heic uſurpatur. Tantundem paulò ante, eodem in capite Levitici^m, legitur. Adeo ut legi de homicidio ſic iteratæ ſubjungatur clauſula, parile fore ſeu idem Jus Profelytis ſeu Peregrinis & Originariis, etiam in homicidii pœnis. Undenam igitur jus hiſce tam diverſum in ſcelere hoc puniendo? Maniſteſtum eſt Profelytum ibi ſumî Magiſtris (ut non rarò alibi) pro Profelyto Juſtitia, non Domicilii. Atque inde Lyranus diſertè; *Accipitur hic peregrinus, Gentilis converſus ad Judaiſmum.* Et de ſceleris Homicidii voluntarii ſeu ſponte patrati pœnæ ex ſententia forenſis diſcrimine, hætenus. Subjungitur in legibus ſuprà allatis illa de ונאל הומו *vindice ſanguinis*, cui fas etiam homicidiam ejusmodi ſine fori ſententia, obvium præoccupando morte

^k Halach. Me-
lakim cap. 10.
& Halach.
Rozach cap.
5.

^l Levitic. 24.
23.

^m Prof. 17.

morte plectere. Quin & eos sic plectere, qui ex sententiâ forensi morte non afficiendi; veluti, ubi unicus tantum esset testis, aut minimè præcessisset præmonitio, ut dictum est. Vindex ille erat sanguine occiso ita conjunctus ut proximus esset hæres. Maimonides^o;

מצור בנואל הוא להרוג הרצח שנאמר ונאל

הוא חתומי אר הרצח וכל חרוא לירוסה הוא ונאל

הוא Præceptum est de vindice sanguinis, ut in homicidam interficiat, juxta illud quod dicitur^o, Vindex sanguinis morte plectat homicidam. Et quisquis jure hereditario ei succedere debuisset, is vindex erat sanguinis. Adco ut nomen hoc in sacra lege & commentariis Ebraorum usurpetur velut id quod non tam ex singulari constitutione, inter Mosaicas, inductum sit, quàm ex more anteriore in Oriente receptum. Et quis cuique hæres esset legitimus ex jure Ebraico, disse, si nescis; ex libello de Successionibus in Bona defuncti olim non semel edito. Malè igitur Gelenius Josephi interpretes^p, Licere cuius è cognatis interempti homicidam impune occidere, duntaxat extra urbem refugii deprehensum quæ verba postrema ad homicidium involuntarium tantum attinent, de quo capite proximo. Græca sunt, ἐξουσία δόσεως τῶ τῶ παρονομασίου συγγενῶν κτείνε, Et δόσεως ἐξουσία τῶ τῶ παρονομασίου ἐστὶν ἐξουσία, τῶ παρονομασίου, quod recte antè verterat Rufinus habentibus scilicet potestatem cognatis perempti (id est quisquis perempto sanguine esset proximè juxta stemmatis hæreditarii rationem conjunctus; non è cognatis quivis, ut Gelenius) occidere homicidam, si eum extra terminos civitatis ad quam fugerat, inveniret. Neque aliter igitur intelligendus Philo^q ubi pariter interempti ἀλλοτρίου seu cognatos in hanc rem non semel memorat. Quod singulariter, ut & in sacris literis, semper accipiendum, si Talmudicis fides. Pergit Maimonides;

לא רצח בנואל הוא או שלוח ויה יכור להמיתו

או שאין לו בנואל הוא טור דין מסיחין אר הרצח בסיף האב

סדרת את בנואל ויה כן לנתת ויה ור הרצח אבי אביו

בפני שוחת בנואל הוא ואם אין לו כן אין אחד כן תאודין

בעטה בנואל הוא להמית אר אביו אלמ כיה דק מסיחין

הוא Si nollet vindex sanguinis, aut si nequiret interficere homicidam, aut si illi non esset vindex sanguinis (id est hæres, ut Profelyo Justitiæ sine prole post Judaismum susceptum mortuo; aut si homicida ipse hæres esset) ex sententiâ forensi ultimo supplicio puniendus erat, idque

^o Halach. Rouzach cap. 1. & 6. Moses Maimonides Præcept. Negat. 160. & 161. ^o Numer. 35. 19.

^p Archaeolog. lib. 4. cap. 7.

^q Lib. de leg. Spet. ad 6 & 7. Præcept.

idque gladio. (Quoties scilicet circumstantiæ atque apices juris sine quibus forensis sententia locum non omninò habuit, minimè deerant) Unde evenit ut si pater filium interficeret, cui proles esset (scilicet hæres) ab ea avus esset interficiendus, quoniam proles hæc vindex erat sanguinis; si verò prole careret, fratrum nullus factus est vindex sanguinis (nam pater ipse, seu homicida hæres erat.) Atque eadem erat hæredum utriusque sexus ratio in vindicta ex jure sanguinis sumenda jure. Neque fas erat in juris sui compensationem pretium seu lutrum vindici heic ab homicida recipere aut eum pœnâ imminente pretio omninò liberare. Scilicet adjiciunt; וְאִתּוֹתֵינוּ בֵּית דִּין שֶׁלֹּא יִקַּח כֹּפֶר מִן הַדּוֹשֵׁן וְאִפְּלוּ נֶחֱן כֹּל מִמֶּן שֶׁשֶׁטְלוּ וְאִפְּלוּ רֵצֵחַ גּוֹאֵל לְמִסְרוֹ שֶׁאֵין נִפְסֵד שֶׁל הוּא וְהַחַיִּיב קֵנָה גּוֹאֵל חֹרֵם מֵלֵא קֵנָה הַקָּבֵה שֶׁנִּמְצָא וְלֹא חִקְרוּ עִי וְכִפֵּר לְנֶפֶשׁ רֵצֵחַ Et monere solebant Syedria, ne impunitatis pretium acciperetur ab homicida, etiamsi daret quicquid opum esset in mundo, atque etiamsi vindex sanguinis eum libenter liberare vellet; quoniam vita occisi hujus non erat habenda in rebus vindictis sanguinis, sed in rebus Dei Opt. Max. juxta & illud quod scriptum est*, & non accipietis pretium seu lutrum pro vita homicidæ. Quale autem jus in ditione Israeliticâ esset proximo cognaro Profelyti Domicilii, alteriusve Genrilis, in hac sanguinis vindicta, ex eis eliciendum, quæ sub capitis proximi calcem de Homicidio Involuntario & Asyli jure (quâ ad Profelytos Domicilii & Gentiles alios in ditione Israelitica hæc spectarent) sequuntur.

* Numer. 35-37.

CAP. II.

De Homicidio Involuntario seu quod Casu factum ac Errore. Urbes sex Refugii, seu Asylæ. Ceteris Levitarum Urbibus XLII Asyli item jus, sed dispar. Iterum de Vindice sanguinis. Jus Asyli quale in Altari esset. Horum omnium Jura, quatenus eorum sive Profelytis Domicilii sive Gentilibus aliis in ditione Israelitica, aut legitimus esset usus aut nullus.

* Misna & Gem. tit. Maccoth cap. 2. Maimonides balaoh Rotzach cap. 6. Mithotzi Precept. Assum. 75.

Uz superius tradita sunt, ad Homicidii scelus spectant planè Voluntarium, quod בְּחַוְוָה & בְּרוּחַ נִמְצָא nuncupant. Generis autem Homicidii Involuntarii quod בְּטִלְיָה בְּלֵא בְּטִלְיָה vocitant, tres faciunt Magistri* species. Prima est, quando בְּטִלְיָה בְּטִלְיָה ex errore & ignorantia simplici arque

atque infortunio, nec tamen sine culpa levi ex negligentia aliquis, qualem prudentiores seu cordatiores fugerent, contracta, omnino interea nolens quis hominem occiderat, juxta illud in lege sacra ^b *Qui non est insidiatus, sed Deum tradidit (illum) in manum ejus, ponam tibi locum quo confugias.* Cui speciei accedit etiam homicidium quidem per se aliàs voluntarium, sed ex ignorantia seu errore hujusmodi facti velut ex jure commissum. Quemadmodum ubi vindex sanguinis homicidam ex hujusmodi errore, non sponte, è civitate Refugii egressum occiderat, qua de re mox plura. Secunda, quando etiam ex Errore quis hominem occiderat seu Casu, sed qui קרוב לאונס *ad injuriam seu violentiam prope accedens* seu eam quadamtenus imitans interea casus esset שאינו פסעו *qui nequaquam in rebus humanis evenire ut plurimum solet*; unde nec culpa ne levis quidem homicidæ tribuenda. Exemplum Secundæ habent in eo qui dum scalam ascendit fortè delabens in quempiam, casu hoc mortem ei infert. Primæ verò, in eo qui descendens idem facit. Quoniam enim casus in descensu frequentior est, non item in ascensu (sic illi;) ideo discrimen hoc inesse volunt, impuratà in exemplo primæ negligentia seu culpa levi, in secundæ non item; unde & regulam habent de descensu & ascensu, casum ex hoc secundæ esse semper speciei, at ex illo, primæ. Tertia autem homicidii involuntarii species est ubi יש חרור בשגגה *qui alium occidit ex errore quidem aut ignorantia, qua tamen propè accedit ad id quod spontaneum est seu voluntarium*; veluti ubi quis alterum occidere volens, altetum jactu aliterve perimit, aut ubi jactu sive saxi sive teli in hominum cœtum, cujus nec ignarus qui jecerit, quis occisus; adeoque intervenerit culpa latissima. Ex Tribus hinc homicidii involuntarii Speciebus nulla est quæ morte ex sententia forensi ordinariâ sive in Ebræo aliove circumciso sive in Profelyto Domicilii aut Gentili alio puniretur. Nam in univèrsam pronuntiant, homicidam nullum בלא שגגה *seu qui non sponte scelus patrarit*, sic foro puniendum. Nec ad Speciem Secundam aut Tertiam atinere volunt Urbium Refugii seu פוזאב ארמיות jura in corpore Mosaiico ^c præscripta, sed tantùm ad Primam, & ad primam fermè duntaxat^d, quoribus percussus statim moreretur, nec ex vulnere seu icu langueret. Sic enim non satis constare utrum ipse sibi ex negligentia aliterve, an qui percussisset, in mortis esset causa. Unde nec ad Asylum homicidæ ejusmodi,

^b Exod. 21.
13. ad Numer.
35. 22.
Deuter. 19.
5.

^c Exod. 21:
13. Numer.
35. Deut. 9.
Joseph. Ant.
Jehug. 4. cap.
7. & Philo.
lib. de Jsecid.
legibus ad
prec. 6, & 7:
Es præter;
commentarius
Christiano-
rum ad dist.
locos videlicet I-
sidor. Festivo-
tam lib. 3 E-
pist. 108.

^d Mainardi
des halach.
Romach esp.
7.

ejusmodi, ubi mors repentina non sequeretur, confugiendum, nec confugiendi causa. Neque enim Vindici sanguinis in eum potestas. Excipiant heic item Patrem filium, ac Magistrum discipulum, verberibus corrigentem atque inde forte occidentem, quoties scilicet sive filius sive discipulus inter Legem, Philosophiam, alias artes necessarias à Patre aut Magistro ediscendum verbera inde mereretur seu castigandus esset. Pari modo excipiunt heic liatorem qui in Jus vocatum, nec sequentem aut comitantem, verberibus fortè interimeret. Quoniam scilicet infortunium evenit ex eo quod fiebat non sine præcepto seu juris præscripto, nec solum ex arbitrio. Maimonides⁶; והן שהרג ארז אביו בטענה נלה וכן הגב שהרג ארז בגזי נלה על יד גבה דגהם אמורים בסתתו שלם בשעה למהד או שהיה מלמדו אוטבור אוחרת שאינו צריך לה אמר אם יכר בנו כדי ללמד תורה או הגבה או אטבור וחר פטר וכן הרב הגבחה אמר תלמידו או שלוח ביה רן שהכה ארז בעל רן הגבחה מלכא לרן והטיוו בטענה פטר מנלורו שני לחטוב עעים לרבו הרשעה ותא הגבחה אמר בנו והרב הרעה אמר תלמידו ושליח ב'ד שהיו האב *Filius qui patrem errore aut casu occiderat, in urbem refugii eo nomine, migrabat. Uti & pater qui filium. Nimirum ubi pater filium occiderat non discipline causâ castigando, seu inter artes aliam, quàm qua ediscere oportuit, ediscendum. At verò si castigaverat filium, dum docebat eum legem aut philosophiam artesve (necessarias) atque ita occiderat, non migrabat ad Urbem Refugii. Quod similiter dicendum de Magistro percutiente discipulum suum, ac liatore forensi qui reum remitentem fortè occideret.* Exemplum enim in Scriptura est de ligna⁷ succidente, seu de rebus factisve liberi arbitrii. Excipitur ex illis Pater filium sic percutiens, & Magister imperium in discipulum sic exercens & liator forensis. Nam errore occidebant dum id faciebant quod ex jure faciendum, nec pro arbitrio rite omittendum. Et de eis aiunt, ומפנין ארז מפרקן אמרם שיהם ארז מפרקן *tametsi sponte percutiebant, tamen dolo malo aut cum injuriâ id non faciebant.* Ideoque immunes erant non solum poenâ forensi, sed etiam migratione ad Asylum adeoque Vindicis potestate. In Specie verò Secunda, ubi nulla imputata negligentia, sed casus qui rariùs eveniret, in causa homicidii esset, nec Asyli itidem juris usus, nec Vindici sanguinis potestas in homicidam. Aiunt enim, ומפנין הרב גומל ומפנין הרב גומל גרה

* Halach Rotzsch cap. 5. Adol. Mikotzi precept. affirm. 75 & vide Farabi, ad Exod. 21. 14.

⁷ Dent. 19. 5.

עליו *liber erat* (homicida ille) *ab exilio seu migratione* (in urbem refugii) & *si eum interemerat Vindex sanguinis, ipse, eo nomine, ultimo puniendus supplicio.* Tertix demum speciei homicidæ ex errore, qui ad eum facinoræ spontaneo proximat, salus nulla in urbibus refugii, neque ad eum jus ad eas confugiendi attinuit. Rationem adjiciunt, משני שנתנו חסור און גלור סכפדיה לו ואון ערי מקלט, קולטור אחו סאינן קולטור אלמ הכתייב גלורו בלבר לשכך אמ מצאו גורמ הוה בנל מקום ותרנו פטור וסח יעסח הוה *Quoniam gravius deliquit, migratio ejus in Urbem Refugii ei non profuit, nec Vrbes ejusmodi eum tuebantur. Nimirum tuebantur illa eos tantum, ad quos jurd illa refugii attinebant, seu quibus ex jure confugiendum erat. Unde si eum quocunque loci reperit Vindex sanguinis interimeret, impune id faciebat. Quid igitur homicida ejusmodi faciendum? Certè cautius sibi proficiendum ne in potestatem Vindicte sanguinis incideret.* Arque sub hac tertia specie continebatur ex errore qualicumque homicida qui odio haberet percussum seu ei inimicus esset. De eo scilicet Magistri זקחו טווא קרוב לסוד ואיחו טונמ וז סלמ דגז עשו *Presumebatur homicidium ejus fuisse spontaneo proximum. Is autem odio habuisse eum dicebatur, qui inimicitia causâ per triduum integrum, cum eo colloquutum non haberet.* Urbes illas Refugii, homicidii, ex errore speciei primæ, causâ tantum præstituras, duplicis faciunt generis. Alterum est illud notissimum quod sex Urbes Levitis assignatas complectitur, de quibus sacræ literæ ^b fusiis. Alterum reliquas quadraginta duas Levitis assignatas (nam quadraginta octo habuere) continet. ^b *Maimonides* ^c ex vereribus, אחד קולטור וכל אחד ^d *Universe Vrbes Levitarum fuere Vrbes Refugii seu Asyla. Scilicet earum erat nulla qua hoc non gavisa est privilegio. Nam & in lege dicitur (ubi ^e sex præstituantur) & ultra has, dabitur quoque* ^e *quadraginta duas civitates. ut scilicet omnes civitates sint quadraginta octo civitates. Ita pares fere facit scriptura unversos simul sibi invicem quantum ad Refugii seu Asyli jus. Fere nempe. Nam inter genera hæc bina discrimen ejusmodi fuisse volunt, ut sex illarum qualibet in causâ homicidii ex errore, qualis in specie primâ describitur, commissi, nunquam non esset ex*

^a Deut. 19.
11.

^b Numer. 25.
Deuter. 19.
Jof. 20. ^c
21.

^d Halach.
Rothschap.
8.

^e Numer. 35.
6.

se Asylum seu refugium adeo tutum ut nefas esset Vindici sanguinis ibi homicidam occidere. At verò reliquæ habebantur tantum Asyla, pro incolarum arbitrio, seu si ita vellent homicidam illuc confugientem recipere ut Asyli jus ibi tunc fortiretur. Idem Maimonides, וזה הפרש יש בן ער מקלט שהובילו למקלט ובן שאר עיר הלויה ששי מקלט קולטור בן לער בן שלם לער ומאר ובגבס בן נקלט ושאר עיר הלויה אינן קולטור אלא לער *Discrimen inter Urbes refugii eo nomine signantiùs assignatas & reliquas Levitarum urbes erat huiusmodi; ut scilicet illæ Jure Asyli gauderent, sive vellent sive nolent incolæ, adeo ut simulac ingrederetur in earum aliquam homicida, tutus esset; hæc verò non nisi vellent incolæ seu pro eorum arbitrio.* Adjiciunt etiam; ודאח הד בער מקלט אינו נתון סכר נחתי והודי בטאר עיר הלויה *Homicida in urbium aliqua signantiùs Refugii causâ assignatarum domicilium absque mercede habet, in ceteris verò domino adiuu merces ab eo solvenda.* Extra autem Urbis Refugii limites seu agrum suburbanum (ut disertè satis etiam sacra litera¹) deprehensum homicidam, ante Mortem summi Pontificis^m (nec enim post omnino) fas erat Vindici sanguinis perimere. De Limitibus illis seu suburbiis videtis Paulum Burgensem in additionibus ad Glossam^a Numerorum, alios ibi obvios. Quin & aiunt Ebraei, etiam si quis alius præter Vindicem sanguinis cum limites illos sponte egressum occiderat, impunè id factum. Quod ex illo eliciunt. *Si ° egrediens egressus fuerit homicida, veneritque ultra terminum civitatis Refugii sui ad quam confugit, & invocaverit eum vindex sanguinis, interfeceritque vindex sanguinis, homicidam illum, אין לו מן לא non est ei sanguis quod verti solet, non est is reus.* Hinc docent^p ורר ורר ורר לחוחים בודן ורר ורר הויר ערבו למיתה ורשה לטאר הו לחורו ואם הרנו *Sponte sè esset egressus limites urbis Refugii, ipsum se morti obnoxium reddebat, & Vindici deim sanguinis fas erat eum interficere. Quin si quis alius mortalium eum occiderat, mentiquam illius nomine fuerat puniendus. Nam & dicitur in lege sacra, Non est ei sanguis, seu reatus inde nullus.* Ita scilicet de sponte egresso. Quod si errore aut ignorantia egressum בן שאר הוה בן נטאר הוה גלה ער יו *quo alius, in Asylum ejus nomine migrandum erat.* Nimirum

¹ Num. 35. 26.

^a Videtur Maim. More Neboch. lib. 3. cap. 39.

^p Ad caput civitatum.

^o Ibidem.

^p Maimonid. halach. Rocabach cap. 5.

rum error ibi nec sine culpa saltem levi, cum occidenti impo-
batur, quoniam ejus, in egressu, erroris (qui aliis cum tue-
ri debuisset) nescius, cum interea ex inquirendi diligentia erro-
rem illum scire potuisset, velut ex Jure, sed ex Facti ignorantia,
cum occiderat. Ob occisum autem homicidam ejusmodi, quocun-
que loci, intra limites Urbis, etiam vindex sanguinis Morte ex
sententia forensi plectendus. Alios habent de Asylis hujusmodi,
viis quæ illuc ducerent publicis, earum curâ, id genus aliis, Juris
apices quos videmus in capite secundo Tituli Talmudici *Maccoth*

(qui & Latinè præstat) & in Maimonide, Mose Korzense 9 & ^{† Precept. of}
commentariis tam Magistrorum ad leges sacras satis obviis quàm ^{firm. 75. &}
aliorum; maximè Pauli Fagii 76.
Asyli gauderent privilegio, verùm & Altare Templi licet perquam ^{† Ad Numer.}
dispari. Maimonides uti & alii 77. ^{35.}

המזבח קולט שנאמר בחור, ^{† Halach}
המזבח קולט שנאמר בחור, שיהרג בשגגה אינו ^{Rotzschcap.}
נורח מעשה מנחה הקדשו למור כלל שיהרג בשגגה אינו ^{5. & Rab-}
נורח במזבח לפיכך חורג בשגגה וקולט מנחה והרגו טעם גמול ^{bini ad Exodi}
הוא זה חורג עליו כפי שחרגו בחוק שר המקלט ^{21. 14. & ad}
Altare locus erat confugii legitimi; Nam & scriptum est de homicida qui ^{1 Regum cap.}
sponte scelus pratererat, ab Altari meo tolles illum ut moria- ^{2. alii jam ci-}
tur. Unde eliciendum planè, homicidam ex errore (qualis in ^{tati.}
superioribus describitur) ad Altare interficiendum neutiquam esse. ^{† Exod. 21.}

Quare si homicidam ejusmodi qui ad altare confugerat, ibi occide-
rat Vindex sanguinis, is ejus nomine Morte plectendus erat, pariter
atque si in Urbe refugii eum occidisset. Sic item Gemaræ ad caput
secundum tituli *Maccoth*, alii. Ceterùm exceptiones hæc adjiciunt;
quæ insigniter Asyli jus in Altari imminuunt. Alias de partibus
Altaris; De personarum & de facinorum qualitate, etiam de Mora
ibi, alias. Plerunquæ inquinant מזבח של Confugii
tutelam non præstitit alia pars altaris præter ipsum telum seu cor-
poris altaris partem superiorem. Non scilicet cornua, nedum vici-
nia aliqua, aut Laterum tactus. Personis autem aliis Altare tute-
lam hæc præstitisse negant præter Sacerdotes, neque eis omni-
bus, sed tantummodò Sacerdoti in ipso altaris tecto seu parte su-
periori sacra operanti. Nimirùm כהן ועבדו און קולט אלמא כהן ועבדו
בזו אבל זר או כהן שאינו עובר בשעה שחזר או שהיה עובר ולגז
זוה עג נגז מנחה אלמא כבוד לו או אוח בקדושתו אינו
Tutela ab altari non præstatur nisi Sacerdoti, eique Sacra
ibidem operanti. Ceterum nec ei qui Sacerdotalis generis non erat,

Israelitæ qui occiderat servum aut Profelytum Domicilii in Urbem Refugii migrandum erat. At verò והו שחרג הנה בטגנה אין מקלט קולמוס איתו. סני' לבני ישראל

* Numer. 35.
16.

Nam & scriptum est, Filiis Israel ^e; nempe Urbes Refugii eis præstitutæ. Quod scilicet, ut consimile paulò ante allatum, ad Gentilem qui nondum Profelytus Domicilii factus, spectare volunt. Nam Profelyti ejusmodi jus erat heic singulare. Si casu occiderat is Ebraeus seu circumcisus, Urbs Refugii ei non proderat. Si verò Profelytum sui generis sive liberum sive servum, Asyli ejusmodi privilegio gaudebat. Uti etiam tam servus quàm liber ejusdem generis. Aiunt enim; גר חוסב שחרג ארץ ישראל

Profelytus Domicilii qui ex errore seu casu Israelitam occiderat, tamen involuntarium esset homicidium, nihilominus morte seu gladio (à vindice scilicet sanguinis, non ex sententia forensi) plebs potuit. Atque adjiciunt

גר חוסב שחרג ארץ גר חוסב או ארץ העבר בטגנה גולה סני' לבני ישראל ולגר ולחוסב שבחוקים Profelyto Domicilii qui casu interemerat sive Profelytum Domicilii sive servum (ejusdem generis) migrandum erat in urbem Refugii. Nam & scriptum est ^f; *Filiis Israel & Profelyto & qui domicilium habet inter vos.* Quod tamen

† *Ibidem.*

juxta jam memoratas distinctiones intelligebant. Nec parile jus Gentilibus nondum Profelytis Domicilii, atque Domicilii Profelytis; nec horum alterutris, cum circumcisus. Nam ex his manifestum est Jura vindicis sanguinis tam ad Gentiles, nondum Profelytos Domicilii factos, quàm ad eos qui in hanc transferant conditionem, non minùs atque ad Originarios reliquosque circumcisos in ditione Ebraica spectasse. Non item Jura Urbium Refugii; sed ad Profelytum Domicilii, quando alium sui generis occiderat; ad Gentilem autem, nondum factum ejusmodi Profelytum, nequaquam omninò. Jos item Gentium apud Ebræos, de Errore seu Casu, fuisse, in homicidii causa, singulare, nec quale in alicujus aliùs septem Noachidarum juris capitum violatione involuntaria.

* *Ad Exod.*
21. 14.

Quod verò habet velut ex Ebræis Lyranus ^g *Altare propter reverentiam Loci fuisse refugium in aliquibus casibus, inter quos erat homicidium Gentilis, sed non Judæi, de Gentili, si Profelytum Domicilii intelligas ac de vindice sanguinis, planè falsum est. Neque enim, ut Asylum, sic profuit Altare Judæo homicidæ Gentilis*

tilis ejusmodi aliter atque si Judæum occiderat. Non aliter scilicet tutus erat à vindice sanguinis. Sed & alii^h fidentèr heic Lyranì se-
 quaces sunt. De vindice autem sanguinis roties antè memorato observatu dignum est quod moner vir præstantissimus Hugo Gro-
 tius; *Cum jam ante diluivum, inquit^l, gigantum etate promif-
 cna invaluiffet cadivm licentia, inflaurato post diluivum humano
 genere, ne mos idem invalesceret, severiùs occurrendum Deo cen-
 fuit; & represà prioris seculi lenitate, quod natura non iniquum
 esse dillabat, & ipse permisit, ut insons effret qui homicidam occidiffet.
 Quod postea institutis Judicis summos ob causas ad Judices solos
 restrictum est; ita tamen ut moris pristini vestigium manserit in
 jure ejus qui occisum sanguine proxime attingeret etiam post Moiss
 Legem.* Quod autem ad Interdictum homicidii, quà naturale est,
 attinet, manifestum est ex jam dictis, non alium esse, juxta Ebræ-
 os, ejusdem sensum quàm ut cades etiam permitteretur humana sub
 ratione Pœnæ legitimæ seu sub ratione reatùs, quod in idem
 recidit. Et mox ostendetur, tantundem etiam permitti apud eos sub
 ratione Quasi Pœnæ, seu Quasi reatùs. Ad rationem autem Pœ-
 næ heic seu reatùs seu Quasi (id est vindictæ atque coercionis)
 spectat item cades bellica (de qua, ut à Jure Naturali, ex Ebraica
 disciplina, non dissonat, copiose & doctissimè etiam Hugo Grotius^k,
 ut alios prætermittam; & nos plura libro sexto.) & quæ sunt alia in
 sacris literis de capitali supplicio non rarè irrogando. Adver-
 tendum autem est, irrogari ex eorum disciplina, idque in Pace,
 supplicium illud duplicitèr; aut ex sententia forensi seu solenni
 magistratus civilis decreto, aut ex singularum etiam personarum,
 quarum five privatim five publicè intereret, interdum Arbitrio aut
 Jure. Genus Prius passim in sacris literis obvium est, & in antè
 dictis non semel occurrit. Etiam posterioris specimen habetur ex-
 imium in illo quod jam tractavimus de Vindice sanguinis; de
 quo item appofirè Grotius^l; *Lex Hebræa propinquo occisi permit-
 tit ut extra Assili loca homicidam interficiat; relique notant inter-
 pretes Hebræi tallonem pro mortuo exigi posse; pro se, ut puta in
 vulnere, non nisi per Indicem; quia scilicet difficillior est modera-
 tio ubi proprius dolor accedit.* Nec ejusmodi tallionis Jus propin-
 quis, tantum apud Ebræos olim. Verba Theoclymeni ad Telemachum
 apud Homerum^m similem inter Græcos vetustissimos mo-
 rem testari videntur. Fugisse se, ait Theoclymenus, ob eadem con-
 tribu-

^h *Dionys. Car-
 ibusian. ad
 Etrod. 21. & c.*

^l *De Jure
 Belli & Pa-
 cis. lib. 1. cap.
 2. § 5.*

^k *Ibid. & c.*

^l *De Jure
 Belli & Pa-
 cis. lib. 2. cap.
 20. § 8.*

^m *Obj. **

tribulis patratam cui plurimi *καὶ ἀφ' ἑαυτῶν ἕτατοι consanguinei amicumque, quorum*

Exod. 22.
9. & 3.

De Legibus
lib. 9.

Ibid. 32.
28.

Vide S. Augustinum de Civitate Dei lib. 1. cap. 21.

Apud Adolphum Natchumidem in Pirruffi Tori fol. 155b. & videtur S. Thom. 2. secundae quaest. 64. art. 3. & ad eam alius Dominicus. Sicut De Iustitia & Jure lib. 5. quaest. 1. art. 3.

— *ἢ ἀλλοδαμῶν ἰσχυρῶν ἔκτος μίθρας*
φύλαξ —

nece ac nigro fato ut me excimam, fugio. Nisi de ultionis qualiscunque, non legitima, timore locum capi velis. Sed & apud Ebraeos ⁿ impunè occidebatur fur nocturnus aedes invasurus, ab aedium domino aut custode, quemadmodum & ex lege XII tabularum & Platonis ^o. Exemplum ^p occurrit item insigne de trucidatis, velut absque cognitione forensi, ob vitulum aureum conflatum adoratumque, tribus millibus. Viginti tria millia habet vulgata. Sed contrà veritatem Ebraicam versionesque tum Hellenisticam tum quæ linguarum sunt Orientalium omnes, modo Arabicam nuper Romæ excusam excipias, quæ vulgatæ omnino versio est. De numeri autem discrimine ibi, vide Lyrarum, aliosque commentarios Christianos. Sed verò & jussu Numinis cui lex qualiscunque pro placito ejus cedit ^q, id factum; idque enunciat Moses. Et pro judicio forculi seu Principis extraordinario ac singulari, ante rempublicam ordinatam, rem capiunt Magistri ^r.

CAP. III.

De Pena capitali à Privatis irrogata, adeoque Cæde, apud Ebraeos, Privatis, sed ad morum publicorum amussim, citra cognitionem forensis, variatim, extra causam vindicis sanguinis, permissa. Moderamen inculpatæ tutelæ. Ebraei qui Ebraeorum in Gentilium potestatem traderet; qui in contemptum Numinis præceptum aliquod violaret; Apostatæ, Idololatæ cædes. Dolo, ut vita horum nonnullis eriperetur, uti licuit, qualis in Gentilem non adhibendus. De officiis erga Gentiles humanioribus, seu charitate quid senserint Ebraei. De Fœtus nece, puerpera salutis causâ.

Uere autem in moribus Ebraeorum etiam alia, extra causam Vindicis sanguinis, Homicidii genera Privatis, sub ratione Pœnæ aut Quasi citra iudicium forensis, permissa; sed ita ut & ipsi morte aliterve plecendi essent, nisi id in cæde sollicitius servarent quod præscripti respublicæ mores exigent. Adeoque tametsi quæ iudicibus tribunal tenentibus ministrisque publicæ ac nominatim constitutis opponebantur hi quibus

bus sic permissum est Privati etiam rectè dicendi erant, attamen, cum quicquid fas eis esset heic præstare, id publicis moribus, quibus Pœnæ irrogandæ, ac auctoritate publicâ quâ hoc indultum est, omninò niteretur, etiam pro Publicis velut Judicibus simul & Ministris, saltem Ministris, quoties mortem cuiquam licitè inferebant, planè habendî. Quale certè dicendum de more illo Venetorum, qui cum complures à patria exules habeant condemnatos, singulis facultatem faciunt (sic Dominicus Soto) ut qui alium eorum interfecerit, vitâ ac libertate donetur. Quod exules heic licitè facere queunt, homines utpote privati, id reipublicæ Venetæ decreto ac auctoritatî tribuendum esse palam est, adeoque publicorum saltem ministrorum personam eos induere. Mos ferè ejusmodi apud Græcos veteres observatur ^b à viris doctis. Et vide sis quæ tradunt Jurisconsulti, ^c aliqui aliique ^d de Hereticorum manifestorum cæde. Adde, si placet, quæ de privatorum vindictâ disputant Scholastici ^e Jurisconsultique ^f. Ex Jure autem ordinario Ebraeorum & usu quotidiano, extra singulares quales diximus permissiones, intelligendum illud Judæorum de Herode ob nefariam Ezekiz, aliorumque necem-Hyrcano conquerentium. Transgressus est, inquit, legem nostram quæ hominem quantumvis scelestum vetuit affici supplicio capitali *Et μή ποτέ τις αὐτῶν ἀπέθανεν ἕνεκα τῆς Συναγωγῆς nisi prius eo damnatus fuerit à Synedrio*, quod memorat Josephus ^g. Species autem insigniores cædis humanæ Privatis, apud Ebraeos, sic ut jam dictum est, citra sententiam forensis, sub ratione Pœnæ legitimæ permittitur (præter illam quæ permittitur Vindicti sanguinis, ut ostensum est) Eius fuere. Altera violentiæ injustæ quædam genera Repellentî impediuntque seu sive se sive alium Tuenti permittit, Altera Zelotis. Nam ex Jure ordinario dictum illud apud Josephum jam memoratum verum esse asserunt item Talmudici ^h, *בשעה ועשה חוק שחייב עליו שחרור ביה מן* ⁱ *quoties id quod jam perpetrabatur ex sententia forensi posset morte puniri* Quod ad speciem jam dictarum priorem attinet; lex habetur ^k *לא תשחט נפש רעהך לחבל נפש* ^l *non stabis adversus sanguinem proximi tui.* Hujus sensum, ex doctrina avita, docent esse, proximum, id est congenerem, à periculo imminente ita ipsis tuendum, ut non solum è flumine, puteo, igne aliove vitæ periculi genere, qua fieri posset, esset omni diligentia eripiendus, verum etiam ab occisuro, seu qui necandi animo persequeretur, libe-

^b Jo. Meursium in comment. ad Lycophron. pag. 298.

^c Prosper. Farinacii de Heresi quest. 189. §. 3.

^d Jac. Simonca de Catholic. Justit. tit. 46. num. 50.

^e S. Thom. 2. secundæ quæst. 64. art. 3. Petrus de Aragon. alii ibidem.

^f Petr. Faber. Semestr. lib. 2. cap. 2.

Hugo Grat. de Jure Belli. lib. 2. cap. 20. Vide Gaspar. Ricium de

creditori inopæ debitori addicendo. cap. 1. §. 68. & 69. l. 1. D. ad leg. Cornet. de Juris.

^g Archæol. lib. 14. cap. 17.

^h Malumetich. halach Roczach. cap. 1. Moser Mishkani P. ac. Niguis. 163.

ⁱ Levitic. 19. 16.

Israeliticum) acrius oppugnaret eamque contumeliis afficeret, fas erat eum tradere in Potestatem Gentilium ut ab eis vapularer, coerceretur, multaretur. Non item si privatum quempiam sic contumeliis afficeret. Nec fas erat bona traditoris diripere, tametsi effus fas personam ejus sic ledere. Nam Bona ejus ad haeredes attinebant. Accedat & heic id quod tradunt de eade cuique permissa Judaei qui palam atque ad irritandum Numen seu, ejusdem contemptu, praeceptum aliquod divinum violaret. Maimonides ° ex veterum scitis⁹, דומינים דום שבדי עבודה ורה ששאיאל או השטח עבודתו לחכמים אמילו אבר נבולה או לבש שעטנו להכעים דתי זה סין והאמקודסין וקן טנפון בחורה ובנבואח ששאיאל מצוה להרגן דם יס ביוו כח להרגן בסיף בפרהסיא הורג וואם לאו נבנה עליוק בעלילור עי טיסבם ותינתן סיכו רחא אחד סוק טנפול לבאר והוסלם בנאר קודם ומסלקי ואובר הרנו סודו להודו seu Praevicatores seu Minim (sic vocamus Israelitas idola colentes, uti & eos qui aliis transgrediuntur ad irritandum numen, seu in ejus contemptum, etiamsi morticinum comederint, aut vestibus heterogeneis fuerint induti in ejus contemptum) uti & Epicurei (quo nomine continentur nobis Israelitae qui abnegant legem & prophetias) occidendi sunt ab eo cui facultas est eos occidendi, modo id gladio & palam seu in publico faciat. Id verò si facere nequeat, dolo cum adgrediatur usque dum mors ei eveniat (non vi) sed ad hunc, verbi gratia, modum: Si quis viderit ex hoc genere hominum aliquem in puteum decidisse, & scalam in puteo, hanc praecipans relinquat eum dicatque, diligentius conabor ut filius meus descendat è teicho, & tunc utrique ad te redibimus. Ut scilicet sic spe deceptus ° facilius periret. Ejusmodi aliis fraudibus quibus mors ei inferatur, uti fas est. Nec quid sic commissum censebant adversus legem illam suam ° de non mentiendo, nec decipiendo proximum, quod nomen ex praevicatione & apostasia ejusmodi deliisse voluere. Quod de Israelita aliter, veluti in sui sive utilitatem sive voluptatem tantum, non contumaciter aut constanter peccante, non omnino intelligunt. Quanquam autem sic sive vi palam sive dolo Israelitam ejusmodi ob praevicationem seu apostasiam, alteri (Israelitae item) cuiquam fas habebatur trucidare aut morti dolo tradere; nefas nihilominus existimabant, Gentilem in sui exitium sic dolo circumvenire, tametsi nec Legi nec Prophetiis nomen daret is, sed eas planè abnegaret; uti nec tametsi Idololatriæ

° Halach,
Rozach
cap. 4.

° Genes. Babylon ad tit.
Aboda 21ra
cap. 2. fol. 27. b

° Vide lib. 6.
cap. 3.

° Levitic. 19.
11.

Idololatriæ hæcenus non renuntiasset. Apud Maimonidem ibi statim sequitur ; אמר הנהיגם סאן בנינו ובינהם מלחמה ורועי בהמה דקה מישראל וכוונתו בהן אן מסבגן לתן היתוח ואכור להחילן אמר נטו לכור כון שרחה אחד סון סנפל לויא אינו סעלהו שנאמר *At verò Gentiles quibuscumq; nobis bellum nonerat, & qui pecora minuta Israelitarum nutriebant* (moribus enim introductum est ut haud ipsi, ne frequentiora inde vicinis damna evenirent, locis quibus aut vineæ aut legetes adjacerent^f, ea nutrent, sed tantummodò in sylvis & desertis; unde factum est ut gentilibus vicinis nutrienda sepiùs locatent) *atque id genus reliquos dolo circumveniendi, ut morti traderentur, non erant. Sed nec fm erat eos imminente morte liberare. Veluti si quis eorum in mare caderet, eum inde sublevare. Nam scriptum est^g, non stabis adversus sanguinem proximi tui, & hæc proximus tuus non est.* Nimirum legem illam sacram capiunt, perinde ac si dictum fuisset, non piger stabis seu otiosus quando periculum mortis proximo tuo imminet, sed eripere eum conaberis; ut & ante dictum est. Atqui quanquam concesseris proximi hæc nomine Gentilem non contineri (quod & de aliis legis sacrae locis non rarò scriptitant magistri) undenam interea vetitum esse voluit Israelitis, Gentilem periculo ejusmodi liberare? Nam hæc quidem præcipitur Israelita ut Israelitam liberet. An inde elicitur, ut Gentilem liberare non liceret? Forte huc illud trahunt אמר והכיר את שונו quod vetitur à peregrino exigere & locum habet in lege singulari de debitorum in septimo anno remissione inter Originarios. Sed quidem id intelligunt Magistri perinde ac si pauculis illis verbis, utcumque ibi interpositis, veteretur ipsis quidquam Oculibus præstare quod Charitatis Simplicis in se speciem, extra Juris Stricti amissim haberet; modò paucula aliquot sui interea in commodum, ac pauperum è Gentilibus, sed tantum inter Pauperes ex Israelicis, alendorum causam excipias, de qua Inferiis^h. Et tamen si Gentiles, ut puto, nolunt, ex alia legeⁱ (saltem postquam Profelyti Domicilii fierent) contra justitiam meram seu jus strictum à se vexandos seu opprimendos, fallendos, attamen seipfos ab officiis humanioribus illis^k, maxime qui nondum Idololatriæ renuntiaverint, etiam in contractibus aliis præstandis, ex jure suo sacro cohiberos docent; quæ de re plura libro sexto^l ubi de Usuris agitur. Quanquam interea sciam Josephum^m ubi gentis suæ mores evahere non parum studet,

^f Aditus sibi. Baba, Kama cap. 7. §. ult. & ibi Constantinus, Imperator. Maimonides ha-lach Nazikil Maimon cap. 5.

^g Levitic. 19: 16.

^h Dent. 25. 3. & vide Nish-masid, in Piruthi Tora fol. 323. a.

ⁱ Lib. 6. cap. 6. & Exod. 22. 20 & vide supra lib. 2. cap. 4. pag. 157.

^k Vide Naimonid, ha-lach. Roszech cap. 12. sub fin.

^l Cap. 10. & Advers. A-pim. lib. 2.

studet, tradere, etiam ex receptis legibus ac moribus, advenis qualibuscunque seu Profelytis saltem Domicilii necessaria omnia præbenda ab Ebrais fuisse, ignem, aquam, cibum; viam item illis indicandam. Sed verò ex jam ostensis juxta Talmudicos manifestum est, Cædem sic Privato permissam, tam in Pœnam permitti Aggressoris & Traditoris, quàm in Tutelam aliorum, & planè in Pœnam Prævaricatoris & Apostatæ quos diximus. Jam verò ex illo Tutelæ jure ortum est illud quod Quasi Pœnam ante diximus. Quasi item Pœna, & Quasi vis illata, cum reverà non esset, locum apud eos habuit, ubi, sine puerperæ exitio^c, foetus vivus eximi nequiret.

^a Maimonid. balab. Rosh mach cap. 1.

^d Lib. de Anim. cap. 25.

Utriusque vitæ in justitiæ statera positâ, illius, ut dignioris, ita anteponebatur, ut hujus cædes justa, quia necessaria, ob illius salutem, haberetur; quasi ob imminens matri, veluti ex vi illata, periculum, ipse Pœnas meruisset. Ita in ipso adhuc utero (quod ait Tertullianus^d) *infans trucidatur necessariâ crudelitate, quum in exitum obliquatus denegat partum, matricida, ut moriturus*. Maimonides juxta Gemaræ paulò ante citatæ mentem; דרוי וחביי כחשברה כחיה מקשה לילך מותר לחיות השבר בטיפה בת בנה *Decrevit sapientes, si femina gravida puerperio laboraret (ita ut ejusdem inde vitæ periculum planè immineret) fas esse factum in utero ejus sive pharmaco sive manu extinguere, quoniam habitus est quasi aggressor seu quasi is qui vim inferret necandæ causâ. Quod tamen sic temperant, ut si vel caput in lucem emiserat foetus, ei non omninò matris gratiâ nocendum; quoniam inquit דרוי נפש חביי נפש non pellenda anima pro anima, id est innocentis alterius vitæ, gratiâ alterius non tollenda. Allata jam verba sequitur, וראו משדעו רחמיך את נפשך כי שחן דרוי נפש חביי נפש*

^e Lib. 9. de Matrimonio dist. 20.

^f De vitu infantium contra Naturam per Sullionem Caserianum cap. 9.

Verum si exuerat caput, ei nocendum non erat, quia anima seu vita pro anima seu vita pellenda seu tollenda non erat. Neque tunc aggressoris instar seu quasi vim inferens habitus. Hac de re videlicet quæ disputant Theologi, maximè Sanchez^e & Rainaudus^f, quibus aliorum turba laudata. Medici item ea de re obitèr.

CAP. IV.

De singulari Zelotarum apud Ebraeos Jure quo criminibus in aliquot atrocioribus deprehensi, à Privatis illico sive impunè verberabantur, sive occidebantur.

Supplicium item Capitale משער טעשה id est in ipsa dum committebatur facinus duntaxat momento, seu homini *ἐπιτακτικῶς* deprehenso, à zelotis, id est Privatis zelo ductis, infligi permittebant, quoties Sanctitatem sive Numinis, sive Templi, sive Gentis, Ebraeus aut circumcisus alius seu in Judaismum cooptatus ita violaret ut palam ac in publico eam sive denegare sive spernere, speciebus aliquot facti atrocioribus, videretur. Misna; *הורג את הקסוד והסקל בקיסם והבוע* ארסור קנאן פורעק בו כחן טיסימט כסמאח אן אחי והנהיג סניאן אורו לבד אלמא פרוי כהונה סניאן אורו ודף לעורו ורובצעק אר סמוי בניצין *Qui sacrilegium commiserat* (ex sacra nempe suppellectili quid furatus erat;) *qui per Idolum maledixerat* (Numini) *qui coitu se miscerat cum femina Aramaea*, id est extera seu planè Gentili, *Zelote fas fuit incurrere* ^b *in eum. Sacerdotem in immunditie sua sacra obeuntem, non erat necesse ut Sacerdotes ceteri in forum deducerent. Sed Sacerdotes qui per aetatem nondum ministerio sacro pares erant, eum extra atrium protraherent & cerebrum ejus fustibus elidebant.* Heic Templi ac Numinis sanctitatis violatio manifesta. Gentis autem sanctitatem coitu jam dicto violari volebant, etiam & coitum ejusmodi veluti cultum extraneum (sed non ita in foro puniendum) habebant. Gentilem autem feminam heic intelligunt non qualemcunque, sed eam tantum ^c quae nondum Profelyta Domicilii ipsa facta, aut Profelyti ejusmodi filia non esset. Nam stuprum Israelitae in hujusmodi Profelyta sive libera sive ancilla, (tametsi manserit planè Gentilis) verberibus tantum in foro ex veterum traditione puniebant. Zelotarum verò quorum heic mentio & qui Ebrais ^e dicuntur כסודן המתקנא בני אמת קנאנו סר *Homines pii qui Zelo Numinis accenderentur*, jus ejusmodi habebatur ut si viderent במרהסא ^f *palam*

^a *Tis Sanhedrin. cap. 9. 5. ult. Gemar. Babylon. ibid. fol. 81 b. &c. Hierosolymit. eod. tit. fol. 27. col. 2. §. 11.*

^b *בין in eos codice Hierosolymitano.*

^c *Gemar. citat. & Maimonid. halach. Ifuri bis cap. 12.*

^e *Gloss. ad Gem. Bab. ad tit. Sanhedrin fol. 81 b.*

palam seu in Publico, id est, ut recepta fertur sententia, præsentibus coram decem minimum Israelitis, quempiam facinororum aliquod jam dictorum commissurum, ipso eodem momento facis esset ^f incurrere seu aggrediendo eum, aut verberare aut vulnerare præpedire ac cohibere, aut etiam cæde perseverantem è medio tollere. Nam si intermitteret, occidendus non erat, sine judicio forensi. Idem Juris obtinuit de Israelita Apostata seu קרוב רשעו *eo qui renuntiasset Fundamento*, id est ipsius Numinis sanctitatem veritatemque palam ac aperte negasset, Legemque sive scriptam sive oralem planè deseruisset. Origo, unde manavit pendebarque jus hoc Zelotarum, dicitur, ut non pauca recepti Juris alia, זנוס פוסל הכהן *Traditio Moysi è Sinai*. Et exemplum ejus habent primum ex sacra ^h historia Phinees qui hasta trajecit, zelo accensus, Zimiri Principem tribùs Simeonis & Cozbi Paganam, filiam Zur Principis Midianitarum, in stupro palam deprehensos, ubi laudatur à Numine זנוס זלומן זנוס זלומן *quia zelaretur Zelum meum inter eos*. Et de hoc Philo ¹ ἐπαίνοσας οὖν ὁ Θεὸς τὸ ζήλοσ τῆσ αὐτοκελεύσασ καὶ ἐκκαλεσασ σωνδῆσ θρονοῦ αὐτοῦ αὐτοῦσ ἀνατίφῆσ δυνεασ, Εὐρίωσ καὶ ἱερουσινῆσ *Deus idcirco laudavit navatam sponte & aliorum injussu operam eamque honoravit premio duplici, Pace atque Sacerdotio*. De Sacerdotio Phinees nemo nescit. De pace verò heic adjicit ille, τῆσ μὲν, ἀξιοσ Δεσφρῆσ δὸσ πολέμωσ μεταπισσῆσασ ἕωσ τὸ ἀρῆμωον τῆσ ἑσπῆσ ημῶσ καὶ ἀγῶνασ. *Pace honoravit, quia judicavit bello implicari non debere qui cultus divini propugnatores se exhibuisset*. Adeo ut Philo etiam Zelotarum jus velut à Numine tunc præstitutum asseruerit. Quod itidem licet parcius, innuit ipse ubi de eo ^h qui lignatum exivit in Sabbato loquitur. Conspectum scilicet ait eum à quibusdam, qui statim occisuri erant præ ira, seu Δυσθμασ γῆσ τῆσ τῆσ, cohibitos tamen fuisse ἵνα μὴ τε ιδιωται, παρῆσ ἀρῶνται, κορῆσεν πνα δεκῶσ καὶ ταυτῆσ ἀκρῆσ καὶ ἄλλωσ τῶσ ὁρῶσ τῆσ μῆσ ἑμφανεσ, *ne scilicet viderentur, cum privati homines essent in aliquem animadvertere idque indid à causâ priusquam magistratus (id decernerent) sametsi crimen esset manifestum*. Agnoscitur heic Zelotarum jus, ejusque non obscurum vestigium. Jam verò קנאן קינא Zelus est & קנאן קנאן & קנאן קנאן Zelotes, unde pluraliter קנאן קנאן Zelotæ. E quorum numero fuisse videtur Apostolus ille Simon cognomento Zelotes¹ apud D. Lucam. Appella-

^f Præter locum citatur, vide Maimonid. halach. Rotzich esp. 4. & halach. Sandredin esp. 18. & halach. Aboda Zarac esp. 10. ^h Videtur, etiam Maimonid. halach. Memurim esp. 3. Mof. Mikotzi prec. Neguin. 163. Shulcan Aruch in. Ioredea esp. 158.

^h Numeror. 25. & videtur historiam illam fuisse narratam à Josepho. lib. 4. esp. 6.

¹ Lib. 1. de Monarchia. & lib. 1. de vita Mofis.

^h Lib. 3. de vita Mofis.

¹ Luca. 6. 15. Act. Apof. 1. 13.

pellatur idem DD. Matthæo^m & Marco^o Καταλίτης (ut in ple-
 risque & quos vulgo sequimur codicibus) quod per Cananæum
 reddit vulgatae autor. Exemplaria alia habent Καταναός, alia Κα-
 ναός, id quod proxime accedit ut ex *Kanna* seu *Kannai*, adjecta
 Graecorum terminatione, fiat. Neque assentire queo viris doctis etiam
 S. Hieronymi^o sequacibus, qui a Cana (quod קנא Hebraice
 scribitur) Urbe Galilæe eum ita dictum volunt. Etiam Urbs il-
 la קנא Katana passim⁹ Syro exaratur. Et quid Zelotæ cog-
 nomen cum Urbe illa? Cananaum autem seu Cananitem apud
 DD. Matthæum & Marcum reddit Syrus per קנאניא *Canania*;
 Zelotem verò apud Divum Lucam per קנאניא *Tanana* quod id est ip-
 sum, uti & Arabs per *كنا* Zelotem etiam significans, ut appel-
 lativum est. Sed perperam nimis Ebraicam Matthæi Evangelium
 habet קנאניא קנאניא *Simeonem Cananaum*, acsi à terra Canaan
 nomen deduxisset. Nec soni nec ipsius rei ratio id omnino fert.
 Non magis videntur Thomas & Didymus iidem esse quàm heic
Cannæus & *zelotes*, de Simone dicti. Ad receptum hoc Zelo-
 tarum jus attinet illud in historia Maccabæorum ubi in Judæum
 Modinæ, juxta edictum Antiochi Regis, sacrificaturum involat
 Mattathias. *Id videns^r Mattathias zelatus est, & contemnerunt*
renes ejus & accensus est furor ejus secundum Judicium Legis (קנא
 תוֹ חֵרֶמָה) *& insiliens trucidavit eum super aram. Sed & virum*
quem Rex Antiochus miserat (Apelles ei nomen) qui cogebat im-
molare, occidit in ipso tempore & aram destruxit & zelatus est
Legem (id est ἐξήλωσεν τὴν νόμῳ) *sicut fecit I hinee Zamri filio Sa-*
lom. Et exclamavit Mattathias voce magna in civitate dicens, om-
nis qui Zelum habet legis, statuens testamentum (id est ratum ha-
 bens fœdus inter nos & Deum nostrum) *exeat post me. Josè-*
 phus verba illa Mattathie ita profert, *Εἰ τις Ζηλωτὴς ἔστι τῶν πατρι-*
ων ἔργων ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ Σπουδαίας ἐπιτάξω ἑμὶ, ἢ quis Zelotes sit
patriorum morum & Dei Cultus, sequatur me. Alia illic de hac
 re habes. Scimus etiam, obtento hoc nomine, nec ab alia planif-
 simè petito origine, immanem scelerum segetem Hierosolymis pul-
 lulasse, quam pluribus explicat Josephus, libris de bello Jndaico.
 Ejusce autores ita se nominasse ait ille *ὡς ἐκ ἀγαθῆς ἐπιτηδεύ-*
μασιν ἀλλὰ ἐκ ζηλοσότητος (αὐ) *καί τις τῶν ἔργων ἐκ τῶν θεοδουλεύσασιν*
ac si optimis rebus studuissent & non pessima factiura, usque ad ne-
quitie summum, Zelo affectuissent. Atque alibi *καὶ τὴν τῶν πατρι-*

Cap. 10. 4.
Cap. 3. 18.

Ad D.
Matth. 10.

Isaie 19.
28.

D. Iam.
2. 1. 4. 46.
21. 2.

1. Maccab. 2.
24. Ioseph.
Orig. Judic.
lib. 12. cap. 8.

De Bello
Judic. lib. 4.
cap. 12.

De Bello
Judic. lib. 7.
cap. 30.

ἡσυχία αὐτοῖς, ἀπὸ τοῦ ἐπ' ἀγαθῷ ζῆλουμένων ἐπιχρῆσαι Nomen sibi ab
 his qui id quod Bonum est Zelo affectabant imposuere. Zelotas planè
 de quibus diximus, inmit seu זלורטו וזלורטו זלורטו זלורטו
 eos qui zelati sunt zelum Dei O. M. quemadmodum Ebrais nuncupantur.
 Neque novum est nefarios homines patrii juris obtentu, qualecunque id fuerit, flagitia sua obtegere, ut scelesti illi, hujus Juris Zelotatum obtentu, fecere. Quo tamen dum pii atque sancti utebantur, privati quidem ipsi, sed publica nixi autoritate atque moribus è majorum disciplina receptis, bene consultum est & Numinis, & Templi, & Gentis sanctitati quam tueri volebant atque inviolatam servare. Nec injurià vis inferrebat, quia patriis legibus etiam à Mosis ævo deductis ut ita inferri liceret, sic

stabilitum. Et appositè Hugo Grotius²; *Hebraeorum moribus, Hebraeorum à Deo & dei lege deficiens aut ducem se ad falsos cultus præbeur, illico à quovis homine poterat interfici. Judicium zeli id vocant Hebraei quod à Phinea³ primò exercitum aiunt, & inde ab ipse in morem. Sic Judæum quendam Græcis se ritibus polluentem occidit Mathathias⁴. Sic trecenti alii Indæ à popularibus suis occisi referuntur libro qui vulgo dicitur Maccabeorum tertius. Nec alio obtentu instituta lapidatio in Stephanum⁵ & conjuratio in Paulum⁶, multaque alia exempla ejusmodi extant & apud Philonem & apud Iosephum. Sic ille. Certè & legitur in Essenorum disciplina⁷ σίβας μίγνεν παρ' αὐτοῦ μὲν τὸν θεὸν ἔσσημα τῷ Νομοῦ καὶ βλασφημία τῆς εἰς τὸν χριστὸν ἑσσημα ἰακὰ τῶν summa in veneratione apud eos habetur post Deum, ipsius legis latoris (Mosis) adeo ut si quis in eum convicium effutires seu blasphemaret, morte puniretur. Intèrpres ibi, morte damnetur. Si de Judicio forensi rem capias unidenam apud sectam hanc imperium ejusmodi aut jurisdictionis ? Nisi de Zelotarum Jure fuerit intelligendum, quomodo impunè convitiantem quempiam Mosem adeoque Legis sanctitatem polluentem sic ii (sive alios sive ipsorum sectarios tantùm ita puniri velit Iosephus) putare possent, ne ariolari quidem queo, maxime cum vicatim etiam inermes⁸ degerent. Nec verò ad aliud præter Zelotarum jus referri videtur quod tradit Philo⁹ de pæderaste & Androgyno τὰ φύσιν νόμιμα ἑσσημα τὸν sexum adulterante. Legem scilicet jubere eam ἠπαρῆν τὰ θεία μνηστῆρας ἡμῶν ἀλλ' μὲν ὄργη ἐσσημα ζῆν, οὐδ' αὖτ' αὐτὸ καὶ ὀκίας καὶ πατερίδος ὄργη, καὶ τῶν ὑμῶν αἰσχροῦτος γίγναι impunè occidi, nec diem aliquam*

² De Iure Bel. lib. 2. cap. 20. §. 8.

³ Deut. 13. 9.

⁴ Num. 25.

⁵ Maccab. 2.

⁶ Act. 7. 57.

⁷ Act. 23. 13.

⁸ Ioseph. lib. 2.

de Bello In-

dico cap. 12.

gr. 7. lat.

⁹ Iosephus ibi

& Philo. lib.

Quod omnis

probus liber.

¹⁰ De legibus

specialibus fr.

6. & 7. dec.

precipit.

aliquam aut horam vivere permittendum (scu die ipsa & hora qua prebenditur sic puniendum) utpote & sui & familie & patrie dedecus, adeoque totius humani generis. Sed nec fatis capio quid velit, aut quamnam legem intelligat. Nec in Zelotarum apud Magistros Jure, ejusmodi quid occurrere memini.

CAP. V.

Utrum Zelotarum Jus in Negotiarioribus & Nummulariis flagella à D. N. Jesu Christo è Templo ejciendis, locum habuerit.

Iderint heic perspicaciores utrum D. N. Jesus Christus, cum privatam omninò personam (qua nempè civibus suis est census) sustinens, *ejiciebat omnes vendentes & ementes in templo & mensas nummulariorum &*

catbedas vendentium columbas evertibat, ut S. Mattheus & Marcus ^{Cap. 21. 12} ^{Cap. 11. 15.}

(qui adjicit, cum nec permisisset ut à se dicitur exire) sed, ut S. Joannes ^{Cap. 2. 14.}

sedentes flagello quod de funiculis ipse fecit, omnes ejecit de Templo, oves quoque & boves, & nummulariorum effudit eas & mensas subvertit,

& eis qui columbas vendebant, dixit, auferite ista hinc & nolite facere domum patris mei domum negotiationis, adeoque dum pro privata tantum persona atque omnimodo imperio ac jurisdictione publica Hierosolymis carente habebatur, vim hujusmodi sic palam Templi sanctitatem violantibus inferrebar, idque impunè & citra reprehensionem eorum qui, ut sanctissime illius innocentie poenas irrogarent, omnem indies summopere movebant lapidem,

utrum, inquam, à poenis forensibus quæ aliàs vim citra juris auctoritatem inferentibus ibi debita, & infligi solita, tutus esset ac immunis idè quod ex Zelotarum jam dicto jure quicquid sic à capite sanctissimo, sed in retea invisissimo, præstitum est, planè licitum haberetur. Locus, in quo Nummulariorum hujusmodi ac uendentium & ementium sedes, à scriptoribus poni, nec immerito, solet ad Montis templi (qui & Templum interdum dictus, quia de re ante monitum est) partem Orientalem scilicet ad Intermuralis partem exteriorem, cujus quidem sanctitas tamen si dispar haberetur sanctitati interiorum Montis Templi partium, singularis tamen fuit & urbis reliquæ sanctita-

tem, in quo Nummulariorum hujusmodi ac uendentium & ementium sedes, à scriptoribus poni, nec immerito, solet ad Montis templi (qui & Templum interdum dictus, quia de re ante monitum est) partem Orientalem scilicet ad Intermuralis partem exteriorem, cujus quidem sanctitas tamen si dispar haberetur sanctitati interiorum Montis Templi partium, singularis tamen fuit & urbis reliquæ sanctita-

tem, in quo Nummulariorum hujusmodi ac uendentium & ementium sedes, à scriptoribus poni, nec immerito, solet ad Montis templi (qui & Templum interdum dictus, quia de re ante monitum est) partem Orientalem scilicet ad Intermuralis partem exteriorem, cujus quidem sanctitas tamen si dispar haberetur sanctitati interiorum Montis Templi partium, singularis tamen fuit & urbis reliquæ sanctita-

tem, in quo Nummulariorum hujusmodi ac uendentium & ementium sedes, à scriptoribus poni, nec immerito, solet ad Montis templi (qui & Templum interdum dictus, quia de re ante monitum est) partem Orientalem scilicet ad Intermuralis partem exteriorem, cujus quidem sanctitas tamen si dispar haberetur sanctitati interiorum Montis Templi partium, singularis tamen fuit & urbis reliquæ sanctita-

tem, in quo Nummulariorum hujusmodi ac uendentium & ementium sedes, à scriptoribus poni, nec immerito, solet ad Montis templi (qui & Templum interdum dictus, quia de re ante monitum est) partem Orientalem scilicet ad Intermuralis partem exteriorem, cujus quidem sanctitas tamen si dispar haberetur sanctitati interiorum Montis Templi partium, singularis tamen fuit & urbis reliquæ sanctita-

tem, in quo Nummulariorum hujusmodi ac uendentium & ementium sedes, à scriptoribus poni, nec immerito, solet ad Montis templi (qui & Templum interdum dictus, quia de re ante monitum est) partem Orientalem scilicet ad Intermuralis partem exteriorem, cujus quidem sanctitas tamen si dispar haberetur sanctitati interiorum Montis Templi partium, singularis tamen fuit & urbis reliquæ sanctita-

tem, in quo Nummulariorum hujusmodi ac uendentium & ementium sedes, à scriptoribus poni, nec immerito, solet ad Montis templi (qui & Templum interdum dictus, quia de re ante monitum est) partem Orientalem scilicet ad Intermuralis partem exteriorem, cujus quidem sanctitas tamen si dispar haberetur sanctitati interiorum Montis Templi partium, singularis tamen fuit & urbis reliquæ sanctita-

¹ L. 3. cap. 6.
² Videtur I. Epist. VII. apud ad Ezech. nom. 2. part. 2. lib. 3. cap. 9.

ζελοῦν ἀλλήλους, ὡς τὸ ἐπὶ ἀγαθῷ ζήλουμένων ἐπιθέτας *Nomen sibi ab*
his qui id quod Bonum est Zelo affectabant imposuere. Zelotas planè
 de quibus diximus, innuit seu זקן לזו ויחנן זקנה
 eos qui zelati sunt *Zelum Dei O. M.* quemadmodum Ebraeis nun-
 cupantur. Neque novum est nefarios homines patrii juris obtentu,
 quaecumque id fuerit, flagitia sua obtegere, ut scelesti illi,
 hujus Juris Zelotarum obtentu, fecere. Quo tamen dum pii atque
 sancti utebantur, privati quidem ipsi, sed publica nixi autori-
 tate atque moribus è majorum disciplina receptis, bene consultum
 est & Numinis, & Templi, & Gentis sanctitati quam tueri vole-
 bant atque inviolatam servare. Nec injurià vis inferebatur, quia
 patriis legibus etiam à Mosis ævo deductis ut ita infèrri liceret, sic

- a *De Jure Bel-*
li ac pacis. lib.
 2. cap. 20.
 §. 9.
 b *Deut. 13. 9.*
 c *Num. 25.*
 d *Maccab. 2.*
 e *Act. 7. 57.*
 f *Act. 23. 13.*
 g *Ioseph lib. 2.*
 de Bello Ju-
 daico cap. 12.
 §. 7. in.

stabilitum. Et appositè Hugo Grotius^a; *Hebraeorum moribus, He-*
braus à Deo & dei lege deficiens aut duces se ad falsos cultus
præbens, illico à quovis homine poterat interfici. Judicium zeli id
vocant Hebræi quod à Phinea 7 primò exercitum atunt, & inde abi-
isse in morem. Sic Judæam quendam Græcis se ritibus polluentem
occidit Mathathias 7. Sic trecenti alii Iudæi à popularibus suis oc-
cisi referuntur libro qui vulgo dicitur Maccabeorum tertius. Nec
alio obtentu instituta lapidatio in Stephanum 7 & conjuratio in Pan-
lun 7; multaque alia exempla ejusmodi extant & apud Philonem &
apud Iosephum. Sic ille. Certè & legitur in Essenorum disciplina
οὐκ ἔστιν ἄξιον περὶ αὐτοῦ μὴ τὸν θεὸν ἢ ὄνομα τοῦ Νομοδότης καὶ
βλασφημία πρὸς εἰς τῶν κληρονομησάντων πάντα summa in veneratione
apud eos habetur post Deum, ipsius legis latoris (Mosis) adeo ut si
quis in eum convicium essetiret seu blasphemaret, morte puniretur.
Interpres ibi, morte damnaretur. Si de Judicio forensi rem capias
 undenam apud sectam hanc imperium ejusmodi aut jurisdictionio
 Nisi de Zelotarum Jure fuerit intelligendum, quomodo impunè con-
 vitiantem quempiam Mosem adeoque Legis sanctitatem polluen-
 tem sic ii (sive alios sive ipsorum sectarios tantum ita puniri ve-
 lit Iosephus) punire possent, ne ariolari quidem queo; maximè cum
 vicatim etiam ihermes^d degerent. Nec verò ad aliud præter Ze-
 lotarum jus referri videtur quod tradit Philo^e de pæderaste & An-
 drogyno τὰ φύσις νόμιμα ἑταροπολιῶν *sexum adulterante. Le-*
 gem scilicet jubere eum ἠποικὶν τεθάρται μνηστῆρας ἡμέρας δὲ
 μὴδ' ἄλλοι ἐώμερον ζῆν, οὐδ' αὐτὸν καὶ ἄλλας καὶ πατερίδας
 ἄλλοι καὶ τῶν συμπατριῶν ἀδελφῶν γίνεσθαι *impune occidi, nec diem a-*
 liquam

a *Iosephus ibi*
 & Philo. lib.
 Quod omnis
 probus liber.
 b *De legibus*
 specialibus fm
 6. & 7. dec.
 præcipit.

aliquam auctoritatem vivere permittendum (seu die ipsa & hora qua apprehenditur sic puniendum) usque & sui & familiae & patriae dedecus, adeoque totius humani generis. Sed nec satis capio quid velit, aut quamnam legem intelligat. Nec in Zelotarum apud Magistros Jure, ejusmodi quid occurrere memini.

CAP. V.

Utrum Zelotarum Jns in Negotiatoribus & Nummulariis flagello à D. N. Jesu Christo è Templo ejiciendis, locum habuerit.

Viderint hec perspicaciores utrum D. N. Jesus Christus, cum privatam omnino personam (qua nempe civibus suis est census) sustinens, *ejiciebat omnes vendentes & ementes in templo & mensas nummulariorum & cathedras vendentium columbas evertibat*, ut S. Matthæus & Marcus^b (qui adjicit, eum nec permisisse *isrâ* *ut de templo transferret per templum*) sen, ut S. Joannes^c, *vendentes oves & boves & columbas, & nummularios sedentes flagello quod de funiculis ipse fecit, omnes eiecit de Templo, oves quoque & boves, & nummulariorum effudit as & mensas subvertit, & eis qui columbas vendebant, dixit, auferte ista hinc & nolite facere domum patris mei domum negotiationis*, adeoque dum pro privata tantum persona atque omnimodo imperio ac jurisdictione publica Hierosolymis carente habebatur, vim hujusmodi sic palam Templi sanctitatem violantibus inferebat, idque impunè & citra reprehensionem eorum qui, ut sanctissime illius innocentie poenas irrogarent, omnem indies summopere movebant lapidem, utrum, inquam, à poenis forensibus quæ aliàs vim citra juris auctoritatem inferentibus ibi debita, & infligi solita, tutus esset ac immunis idè quod ex Zelotarum jam dicto jure quicquid sic à capite sanctissimo, sed interea invisissimo, præstitum est, planè licitum haberetur. Locus, in quo Nummulariorum hujusmodi ac vendentium & ementium sedes, à scriptoribus poni, nec immeritò, solet ad Montis templi (qui & Templum interdum dictus, quia de re ante^d monitum est) partem Orientalem seu Atrium Gentium, scilicet ad Intermuralis partem exteriorem, cujus quidem sanctitas tametsi dispar haberetur sanctitati interiorum Montis Templi partium, singularis tamen fuit & urbis reliquæ sanctita-

^a Cap. 21. 12.

^b Cap. 11. 15.

^c Cap. 2. 14.

^d Lib. 3. cap.

6.

^e Videtur I.

Epistol. VIII.

apud; ad E-

zech. III. 3.

part. 2. lib. 3.

cap. 5.

te multò præstantior, ipsiusque Templi structura gratiâ dilligentius
 tuenda. Ut autem res hæc ritè capiatur, dispiciendum est unde-
 nam & quinam Nummularii hi, & qui oves, boves, columbas
 ibi venderent. Docent Talmudici, ubi de annua dimidii Sicli¹ in
 sacros usus pensitatione agunt, solenne fuisse quoravis per ur-
 bes & oppida primo die mensis Adar moneri populum de pensita-
 tione illâ. Die autem ejusdem mensis decimoquinto, aiunt^m,
 ישנו השולחן בכל מדינה ומדינה ויבצעו בנדר כל מי שיתן
 ליה *sedebant* ליה יקבלו ממנו ומי שלם נתן אן כופין אותו ליתן
*Mensarii seu Nummularii in qualibet urbe, & cum vasculo flagi-
 tantes ab omnibus qui solvabant accipere; quorum tamen neminem
 tunc cogebant solvere.* Id scilicet in diem Adar xxv distulere. Ece-
 niq; tunc Nummularii in Templo, seu Monte Templi (ut di-
 ctum est) confidentes, ab eis qui non solverant etiam vi per mini-
 stros exigebant. Talmudici; גמשה ועשרה נאור יבגו במקדש
 לנגח ומכין ואיך כופין ארז מי שלם יתן עד שיתן וכל מי
 שלם יתן משכנן אותו ולוקחן עיטו בעל כרחו ואפילו כסותו
*Die xxv Adar sedebant (Nummularii) in Templo ad exigendam Sicli
 dimidii pensitationem. Atque tunc & deinceps quemlibet non sol-
 ventem, solvere cogebant. Et quisque non solvebat, cum in pi-
 gnum adigebant, quod & ab eo sive volente sive nolente auferebant,
 etiam vestimenta ejus.* Confidentes autem sic in Templo nummula-
 rii perpetuò coram habebant tredecim arcas totidemque mensas.
 Arcæ fuere tubarum instar, seu parte superiori angustæ, inferiori
 latæ, ut commodius retinerent quod per foramina angusta recipe-
 rent. Talmudici; ויבגו למנייה חסד יבג חבתי כל
*Et in Templo semper habebant (Nummularii) coram
 se tredecim arcas, quarum quælibet tube instar erat.* Unde & Tubæ
 sunt dictæ. Nam de hisce intelligendum illud Misnæ; שלשה
 עשר כופרות עשר כופרות שלשה עשר טולתרות
*Tredecim fuere Tuba, totis-
 demque Mensæ, id est nummaria.* Arcarum autem usus singula-
 rum ad hunc modum explicant.

¹ Exod. 30. 12.
 & vide supra
 lib. 2. cap. 8.
 pag. 228. &
 Josephum Ar-
 cheolog. lib. 9.
 cap. 8.
 * Misnæ tit.
 Sikkim cap. 1.
 Maimonid.
 tit. and. cap.
 2. Mos. Ad-
 huzi Praecept.
 Affirm. 45.

* Misn. Ge-
 mar. & com-
 ment. ad tit.
 Sikkim cap. 6.
 Maimonid.
 balach end.
 cap. 2. Moset
 Mikotzi præc.
 affirm. 45.

* Levitic. 5.
 7. 12. 8. &
 13-14

- א לשקלי שניה וי.
- ב לשקלי שנה שעברה.
- ג לברי מי שיש עליו
- קדון שוח חורתי
- או שנו בני יונה
- אוד עולתי ואוד

- I Ad recipiendos Siclos anni instantis.
- II Ad Siclos anni præteriti.
- III Vulniquæ à quo oblatio duorum turturum seu pullorum columba, alterius in holocaustum, alterius in sacrificium pro peccato, præstanda erat.

Nempe

המח מחליך ומינה
 לחיבה וי
 ד לכי מי שיש עלי
 עולר השקה בלבו
 מחליך ומי לחיבה וי
 ה למי שהתנדב משת
 לקנות עדים למערכת
 ו למי שהתנדב משר
 ללבונה
 ו למי שהתנדב חתב
 לכשר
 ח למי שהתנדב חתב
 שדמיו משר
 לחטאו ולקח המטה
 והחזר מן הכשר
 תעלה לחובה
 ט למי שהתנדב
 י למי שהתנדב קט
 וילווה
 יא למי שהתנדב קטנה
 נזיר
 יב למי שהתנדב אטם
 מצורע
 יג למי שהתנדב
 משר לשלר
 בחסר

Nempe pretium eorum in hanc conjiciendum arcam.

IV Unicuique à quo in holocaustum tantum avis offerenda. Pretium ejus in hanc conjiciendum.

V Et qui sponte obtulit pecuniam quâ ligna in sacros usus compararentur.

VI Et qui sponte obtulit pecuniam thuris coemendo.

VII Sponte offerenti aurum in Templi ornatum.

VIII Residuo sacrificii pro peccato ex errore. Veluti, si quis pecunie quam sacrificio suo pro peccato destinaverat, parte aliquâ sacrificium emerat, residuum pecunie in arcam hanc conjiciebatur.

IX Residuo sacrificii pro delicto spontaneo.

X Residuo nidorum (id est pullorum in sacrificio *) prostruio laborantium & puerperarum.

XI Residuo oblationum.

XII Residuo sacrificii pro delicto spontaneo Leprosi.

XIII Sponte offerenti pecuniam ut inde compararentur pecora in holocausta.

Cuilibet arce titulus suus inscriptus erat. Quicquid enim nomine Residui, juxta jam dicta, veniebat, ex Synedrii magni decreto in holocausta ex pecoribus impedebatur, atque adeo quæ in arcas posteriores sex conjecta, sic impensa. De Sicli autem dimidii pensatione annuatiunt, *הצא חשקלים הכי צריכין לון*, כדי שיהיו כל אחד ואחד הצי שקל שתותי חייב לשיכך כשדעה אדם חולך אצל חטולתו ומצדו סך ל בשני ומצדו יתן לו חוספה על השקל האחת החוספה נקרא קלמן לשיכך *Nemini non opus erat ut Siclos dimidijs sibi haberet, adeo ut singuli qui hac temebantur pensatione dimidij Sicli (ipsam dimidij Sicli speciem) solverent.*

* *Tu. Sikkilab*
 cap. 1. &
Maimonid. in
 ord. cap. 3.

rent. Hinc evenit ut cum quis ad Nummulariam veniebat ut (ob hanc causam) Siclum integrum binis Siclis dimidiis commutaret, etiam super in augmentum daret (id est Siclo quod commutaret, adjiceret) quod Kolbon vocabant, adeo etiam ut si bini Siclum integrum sic afferrent, ab utroque Kolbon esset praestandum. Et subtiles habent aliquot distinctiones de augmenti hujus praestatione, ex ratione sociorum ac coheredum juris, & ex commodati, donationis, Eleemosynae discrimine, aliisque ejusmodi ortas, quae huc non attinent. Kolbi autem seu Kollybi valor erat מנה ותי ob-

* *Missa. tit. Sikkim cap. 1. & ibi Obedias Barsternarius.*

lus dimidius * seu pars Sicli quadragesima octava. Et Kollybi hujusmodi usus tam in urbibus Terrae sanctae aliis, aliisque, ubi mensarii postulabant dimidios Siclos, regionibus, quam Hierosolymis solennis erat. Adeo ut qui solveret ex lege, haud alia specie, praeter ipsam dimidium Sicli, solvere deberet; cum interea eis qui alibi recipereut fas esset $\text{בדנין זכב כמני מטאן דדי}$ commutare speciem illam in nummos aureos * ob itinere ac onere commoditatem. Nam

* *Videtur supra lib. 2. cap. 8. pag. 228. & 229.*

ad Templum sic universi undiquaque advehendi. Jam vero, ex his nemo non videt qualesnam fuerint Nummularii in Templo sedentes eorumque mensa in Evangeliiis memorata. Vocantur autem ii in Matthaeo & Marco καλλιαιται , & à Joanne κρηματισται , quorum prius etiam מדי קלבת seu *Kollybi* vestigia retinet manifesta. Utrunque sane rem ipsam seu Nummulariorum officium maxime in Siclis dimidiis, qui quotannis & frequentius ibi solvebantur, recipiendis palam indicat. Qualesnam item boves, oves, & columbas ibi venderent, non difficile est conjectari. Vetus est

* *Missa. tit. Sandadria cap. 3.*

* *Gemar. Babylon. ibid. fol. 24. & 25. & Obedias Barsternarius ibidem.*

sententia, animalia illa illuc adducta ut in sacrificia tum publica tum privata, quae adeo crebra fuerent, in dominorum commodum distraherentur. Nec dissimile est veri, etiam in hisce fuisse qui infamia notati à Talmudicis מפריזי עיני columbas volare docentes appellabantur. Scilicet quatuor hominum genera * à testimoniis & judiciis ob infamiam arcent; Aleatores, Feneratorores, quorum facientes ex anni septimi seu Remissionis anni frugibus, & demum eos qui Columbas volare docebant. Quoniam scilicet, horum nemo $\text{עליו טר נשנו מן עסקי}$ incumbit rebus quae ad firmitudinem seculi, id est ad bonum publicum seu vitae humanae commodum spectant. Adjiciunt enim, בשלבו טיחעק ושלבו ואלא או בחודה ושלבו חכדי או בחודה ואומרו ומלאכה שלם *Nefas esse homini in vita sua ratione*

rebus aliis incumbere præter Legem & Beneficiorum retributionem seu Charitatem, aut Mercaturam, aut Artificia atque Opera bono publico utilia. Phrasi autem illi **שׁוֹט בְּתוֹךְ יִסְדְּבוֹר** עליהם

quibus inest firmitudo seculi aut mundi, quod vertimus, *quæ bono publico utilia*, similis habetur apud Syracidem, ubi meminit agricolarum, fabrorum, figulorum, aliorum ejusmodi artificum sine quibus civitas manca est, tamen si primas non teneant partes.

Attamen, inquit ^{αὐτομα αἰώνως τῆρῶσιν} seu ut alia est lectio ^{εὐχέλων} *struaturam seculi servabunt* seu *firmabunt*: id est, reipublicæ utiles sunt. Vulgata ibi, *Creaturam eorum confirmabunt*. Sed sensus ex idiotismo Ebraico petendus. De eis autem qui columbas volare docebant, Gemara Babylonia ^{בפירוד ינים אלו}

שׁוֹט בְּתוֹךְ יִסְדְּבוֹר וְיִנִּים יִבְלְבוֹר אֵלֶיךָ בְּתַמָּה הֵיאָה וְהָיָה

Qui columbas volare docebant, fuere qui eas ad certamen irritabant. Nec verò duntaxat de columbis, sed etiam de pecoribus, feris, volucris aliis simile intelligendum. A testimonio nempè & Judicis arcendos esse tam qui alia animalia sic docerent quàm qui

columbas. Id ipsum habet & Gemara Hierosolymitana ^b. Glossa ad Babyloniā **שׁוֹט בְּתוֹךְ יִסְדְּבוֹר** quod *qui ad certamen irritant* vertimus,

interpretatur per **וְהָיָה לָהֶם מִן עַל מִן שׁוֹט בְּתוֹךְ יִסְדְּבוֹר** *excitant eas ad certamen mutuum.* Columbarum autem nomine signantiùs usurpato

(quia forsan aut illæ frequentius sic edocæ aut carius præ ceteris habitæ) qui cetera animalia pariter docerent, innuuntur à Talmudicis, perinde ac sinos, nomine eorum qui gallos in certamina nutriunt, etiam eos qui urfos, tauros, canes, simili curant instituto, complecti vellemus. Id genus forte fuere illi qui ex cælestis

oloris in themate suo genethliaco virtute, ut ait Manilius ^c, clausas

— culmine summo

Pascere aves gaudent Veneris & reddere cacas,

Aut certis revocare motis, totamque per urbem

Qui gestant cavet volucres ad jussa paratas.

Ad jussa paratæ volucres etiam sunt tum qui in certamina nutriuntur volatilis redituve celerioris, tum qui in pugnam. Hodieque item Memphi, Damasco, Tripoli, alibi in Oriente columbæ quasi ^d hominum nunciatrices, novarum rerum eventus, pacis bellique successus mirâ velocitate denuntiare solent. Atque inter Africæ Mahumedanos, confimiles, velut non infrequentes, memorat Leo Afer. Nec verò apud Talmudicos sententia est hac de re unica. R. Obadias Bar-

^a Cap. 38. 15.

^a Adit. Sanhedrin cap. 3. fol. 25.

^b Adit. eundem fol. 21. col. 1. & ad tit. Shevuoth cap. 7. fol. 37. col. 4. b. d. 4.

^c Astronomic. lib. 5. ubi videtur de Ios. Scaligerum.

^d Gabriel & Isaacus Masrouis in lib. de nominibus Orient. mibibus cap. 9.

^e Ad Misin, in Sanhedrin cap. 3. 5. 3. & vide Gemara Babylonia ad tit. eundem fol. 25.

tenio-

tenorius^e; איר דפריש בין דמיני השוק אה תקדה יונת; לונת אחן לך כך וכך ואיר דפריש טבגור יונה מלפודר להביא יונה לבת בעלה בעל כרחן חש בון גור משום דרב גבור ולמה גור גבור *sunt qui ludum intelligunt quo de columbarum celeritate* (velut hodie equorum, canum) *pignore certabatur. Sunt etiam alii qui dictum capiunt de columbis idè nutritis adeoque ad jussa paratis, ut ad domini telia alias etiam vè secum adducerent, unde quidem, si humana invicem officia spectes, velut rapina quedam commissa est, tamen si mentisquam simpliciter rapina.* Sic Bartenorius. Sed hac de re plura libro sexto^f. Idè autem libentius admiserim etiam in vendentibus columbas, oves, & boves in Templo, fuisse quales infamia sic notant Talmudici, quoniam ut illi nomine *עוון מפייתו יונת* *columbas volare docentium* signantiùs, ut ostensum est, usurpato, pariter eos qui animalia alia in certamina ludicra natriebant, contineti seu inni volunt, ita & Evangelistæ bini (scilicet Matthæus & Marcus, veluti phrasin receptam secuti) tantummodò columbas vendentes, non vendentes oves & boves, hos interea pariter cum D. Joanne innuentes, memorant. Hisce hætenus sic explicatis, redimus ad quæstionem de Zelotarum Jure in Nummulariis, ac vendentibus animalia illa ejiciendis nec sine flagelli vi. Certe quanquam Servator Humani Generis & Deus & Rex erat, adeoque ita Universi, nedum Judæorum, Dominus, ut quidquid ei placeret, illud non licitum fuisse nefas sit putare; attamen cum ceteras res omnes etiam & seipsum receptis atque stabilitis reipublicæ formulis judiciariis, quæ Ebræicæ essent, quæ Romanæ, permisisset, atque absolutissimum Justitiæ exemplar ab omni vi illicita, veluti privatus, abstinere voluerit, quin & tanta ei imminnerit invidia, ut nihil magis invidentium in votis esset quàm ut conjuscunquè delicti reum eum peragere potuissent, haut rationi sane ita consonum videtur, existimare ejectionem illam factam seu vim illatam ab eo fuisse sine agnita, etiam ab ipsis qui tam malignè ei invidabant, Lege seu more quo in id genus homines Templi Sanctitatem ita polluentes, incurtere licuerit, atque vi ejicere. Quid obiter facilius quàm adversus eum, pro privato habitum, Scribas & Sacerdotes (qui *eum* & tunc *quærebant* & *perdere*) statim egisse de vi publica sive ex Jure patrio, sive ex Romano, nisi id, quod fecisset, ex Jure patrio, quod tunc temporis haud hac in re Romano cesset, fieri fas fuisset. Ideo non iniquum

^e D. Marc.
1618.

^f Cap. 11.

iquam videtur ut existimemus, fas etiam idem tunc esse habitum Ebreo cuicumque privato; idque ex recepto, quod diximus, Zelarum Jure; quod heic adhibitum item esse elicere licet ex verbis D. Joannis, hae de re. Postquam eis, quos ejecerat, dixerat Christus, *auferite ista hinc, & nolite facere Domum Patris mei Domum Negotiationis, recordati sunt discipuli ejus* (ait Evangelista) *quod scriptum est* ^h, *zelus domus tua comedit me*; perinde ac si ¹ *psal. 69. 9.* *psal.* seu zelotarum Juris moribus patriis subnixi, expressè illic meminissent, & ad Domini factum traxissent. Qualisnam autem sanctitatis Templi pollutio ac violatio in negotiatorum, quos diximus, commerciis fuerit, satis ostendit ipsè Dominus, dum in verbis è S. Joanne jam citatis Templum negotiationis domum neutiquam fieri debere ait, & apud Matthæum, *scriptum est* ¹, *Domus* ¹ *isa. cap. 56.* *mea Domus orationis vocabitur, vos autem fecistis tam speluncam latronum*, seu ut apud Marcum, *Nonne scriptum est quod Domus mea Domus orationis vocabitur omnibus gentibus* ² *ut autem fecistis &c.* Domus Orationis scilicet *בית תפלה* *omnibus gentibus* seu *populis*. Nam in monte Templi ^k locus Orationis etiam ¹ *vid. sup. 2* *lib. 3. cap. 6.* *Gentibus*. Atque ibi Nummularii hi & negotiatores, qui ejecti. At verò ex more erat patrio eoque solenni ac licito ut Nummularii seu Mensarii ibi perpetuò fermè sederent juxta jam è Talmudicis ostensa. Quanquam igitur ita polluebant loci sanctitatem vendentes oves boves & columbas, tum fortè in certamina aliasve artes ¹ non licitas quàm sacrificia, idque per fraudes crebras quas in ¹ *vid. lib. 6.* *cap. 11.* *questum etiam excercerent; curiam Nummularii etiam seu Mensarii quorum ibi confessus solennis licitus, ac sacris necessarius, simul ex hoc Jure ejecti? Certè simplex Nummulariorum seu Mensariorum, in factis dimidiis reliquisque nummis, secundum quod dictum est, in factos usus, recipiendis arcisque condendis, officium, neutiquam loci sanctitatem polluisse est existimandum. Sed quoniam Negotiationis illicitæ societatem cum vendentibus ibi iniecerant, atque animalia quæ extra loca sancta emenda erant, in sacrificia, contra fas, ibi empendii causâ emere solebant, nec fraudibus eò in hominum genere non rarò reperiiti solitis, illic ministerio illo fungentes carebant, idèò & ipsi, ut qui tum criminis aliorum porticipes tum suo infames paritèr sic Templum seu Montis Templi locum illum aliàs ipsis permissum profanabant, ejcieti. Alia sunt recepti hujus moris exempla, tam ubi falsò ac impie obtèn-*

debatat zelus, quàm ubi, ut heic, expressissimo univèrse pietatis, ac Justitiæ exemplari revera & tempestivè accensus est. Nec reverentiam ipsam sive summi Pontificis sive Confessûs Magni obstitisse puto, quin mos hic licitus haberetur. Etenim cum in Confessu sistebatur Christus, ac filium Dei se profitebatur ob quod reus blasphemie habitus est, in adstantibus erant, qui zelum proculdubio obtendentes, in eum irruerent, in faciem expuerent, colaphis caderent, uti videre est apud DD. Mattheum ac Marcum. Etiam cum ex ministris cuidam Christus haud satis reverentèr habuisset Caipham summum Pontificem visus est, ab eo^m percutitur. Ubi observandum est Servatoris responsum ministro illi *si male, inquit, locutus sum, prohibe testimonium de malo; si bene, cur cadis me?* ac si ex more licitum fuisset adstanti eum qui publicè Pontificis summi sanctitatem, quæ velut & Templi est, irreverentèr habuisset seu violasset, irruendo statim percutere. Rogat igitur tantum ut testimonium perhiberetur de Malo quod aliam ibi mereretur. Nam ubi nihil ejusmodi esset, nefas fuisset reum in judicio percutere, scimus ex D. Pauli verbis. Sistebatur Paulusⁿ nec dum quid omnino dixerat quod ipsis Judæis sanctitatem sive Numinis, sive Templi, sive Gentis violare visum est. At percuti eum, furore in Christianismum percitus, jubet Ananias Pontifex. Paulus autem Juris gentis suæ scientissimus, *seder, inquit, ut judices me secundum Legem, & contra Legem juber me percuti?* Sed de his hæcenus.

ⁿ D. Joann.
18. 22.

ⁿ Ad. Apost.
23. 3.

CAP. VI.

De Cæde Humana, extra Belli Pœnæ seu Quasi rationis, juxta nonnullos (ex lege sacra, de Anathemate seu אחר) parentibus saltem & heris permittâ; velut Hostiæ humanæ nomine.

Ta temperatum in antè dictis vides apud Ebræos generale homicidii interdictum ut nihilominus Pœnæ nomine & Quasi Pœnæ, mortem irrogari fas haberetur. Quemadmodum etiam, pro facti specierum varietate, habebatur tum in ipsa lege sacra, tum in univèrsis quas novimus gentium moribus. Et quanquam temperamenta ejusmodi, quæ in Noachidarum Jure dispiciendo locum habere possunt, potius ad sextum eorum Juris caput quod de Judiciis est, attinet; dum

dum scilicet Pœnarum nomine simpliciter considerantur, attamen ea, ut interdicti laxamenta, intuemur, locum habent heic sibi debitum. Uti etiam in primis illud, utrùm in sacra illa Republica ejusmodi haberetur aliquod interdicti Naturalis de Homicidio laxamentum, idque ex ipsa lege facta, ut spontaneum homicidium aliquod (nullâ Juris bellici, Pœnæ, seu Quasi Pœnæ ratione habitâ) Jure potuisset committi? Ex lege dico perpetuâ, expressâ, & cujus Ebræis, pro libitu eorum, usus permissus. Nam ex præcepto Numinis singulari atque extraordinario sive quale de immolando filio accepit Abraham, sive ejusmodi alio, eadem humanam licitam fuisse, utpote ab eo cui tota rerum natura simpliciter ac omnimodò subest. imperatam, dubitandum non est. Sed

verò lex expressim sacra hujusmodi habetur⁴ de rebus quæ devotebantur; *Levitic. 27. 28.*

לו מנאום ובהשח והשפחה מחזקו לה ימנו ולנא ימנא כל
 חם קודש קודש חם לחח כל חם אכד יחם כן
 חם קודש קודש חם לחח כל חם אכד יחם כן
 Omne anathema quod devoverit scilicet
 anathematizaverit homo Domino (vulgata, Omne quod Domino consecratur; Judæi Hispanienses todo apartamiento que apartare waron a A. Paraphrasés Hierosolymitana דרחה ורחה
 omne separatum seu sacris usibus destinatum quod separaverit homo Nomini Domini) ex omnibus que habet, ex homine & è pecore & ex agro possessionis sue, non vendatur nec redimatur; Omne anathema sanctorum est Domino, seu sanctissimum est Domino. Omne anathema quod devovetur ex homine (vulgata, omnis consecratio que offertur ab homine; Hellenistæ, πῶν ἀνθρώπων ὅ ἐστι ἀναθηρὸν ἀνθρώπων ἀνθρώπων omne anathema quod consecratum fuerit ab hominibus seu de aut ex hominibus; Judæi Hispanienses, todo apartamiento que se apartare del hombre; & Paraphrasés Chaldææ & Hierosolymitana, præter versiones Arabicas, retinent particulam אב quod ab, de & ex pariter Orientalibus significat) non redimatur. Morte moriatur seu interficiatur. Ad hanc legem, disceptatio est, inquit Munsterus, inter Judæos, num homo etiam interfici debeat per votum anathematis domino consecratus. Alii tantundem. Jam verò si ita capiuntur verba illa sacra, ut significant omne Anathema, Devotum, Consecratum ex homine seu è cætu hominum, esse morte afficiendum, sequitur, ut ultroneâ consecratione, devotione, seu anathematizatione, Hæret cuicumque ad quem lex hæc attineret, alium, saltem quem

ei fas esset, ut sui Juris, devovere, morti addicere. Quod sanè mirè derogaret univetsali Homicidii interdico, & eadem humanam pro affectu eorum cui devovendi potestas, permitteret. Eodem ferè modo quo apud Africanos olim, maximè Carthaginieneses, etiam & aliquot in Europæ Asiæque locis, cædes humana in hostis humanis diis immolandiis permittebatur. Non tamen quibusvis, sed eis quæ in immolantium potestate, veluti filii^b, servis. Nam ita proculdubio se res habuit ut plurimum, tamen etiam essent apud quos honestum haberetur patrem immolare, ut Triballi^c. Neque defunt in scriptoribus Christianis qui ex citata jam de Anathemate lege, licitum fuisse apud Ebræos existiment filios aliosque quos in potestate sua quis haberet, neci devovere atque inmolare. Horum instar omnium heic erit V. CL. Ludovicus Capellus cujus prostat diatriba singularis & certè doctissima de voto Jephthæ. In ea ille; *ad diritatem & immanitatem quod attinet hujus legis* (ita scilicet intellectu; & obvium erit tunc diritatem objicere) *dicimus eandem propè hujus legis esse rationem qua fuit legis de Repudio. Non probabat Deus repudium; sed si quis erat tam duro & præsuro animo ut nollet diutius uxori convivere, Deus quatenus populi Iudaici Rex erat veluti politicus & civilis legislator, non prohibebat quo minus illam à se amandaret, dato repudii libello. Sic etiam Deus non probabat ut quis personam humanam sibi per חרם Cherem devoveret, sed si quis adeo temerarius erat ut votum ejusmodi nuncuparet, non de bestia aut agro tantùm, sed de persona etiam qua ipse esset juris, volebat eam morte affici; non quod illi probarentur & grata essent humana hostia, sed alii de causis legitimis quas lex quidem non aperit (neque enim Deus legum & praeceptorum suorum rationem reddere tenetur) sed aliquatenus nobis suspicari & eas subsolvere licet. Ac primò quidem, videtur Deus sic tacite voluisse innuere se potestatem vita & necis concedere parentibus in liberos & heris in servos, non quidem ipsismet pro arbitrio exercendam quum liberat, quomodo eam Ethnici Græci & Romani exercuerunt, sine magistratus conscientia, sed quam hæc duntaxat ratione exercerent, sacræ nempe capitis eorum devotione, ad ejus executionem intervenire oportebat sacerdotum operam & ministerium; ad quos nimirum pertinebat votorum cognitio rerumque Deo per חרם Cherem sacratarum jus & proprietatis sive dominium; Numer. 18. 14. חרם בישרא לך דיהא. Omne anathema in Istacl tuum erit. *Quod sanctione sacerdotes Indicae**

^b Videtur Symon, 1. de Dicit Syris cap. 6. pag. 181. Hugo Grotius de Jansfali. Christi cap. 10.

^c Aristot. Topic. 1. cap. ult.

dicis erant à Deo constituti qui displicerent & judicarent an vota illa essent legitimi necne concepta & nuncupata, atque ita mors liberorum & servorum à parentibus & heris devotorum non simpliciter & nudè à parentum & herorum arbitrio & libidine penderet, quandoquidem sacerdotum judicium & sententiam intervenire oportebat. Ita abusus cavebatur, et simul parentes à liberis et heri à servis tanto majore in honore habebantur, utpote quos tantum viderent in se habere vitam et necis potestatem, ut si libuisset, ab uno oris ipsorum verbulo vita et mors sua penderet. Hac ratione magis in officio et debita erga parentes et heros obedientia continebantur. Adjicit etiam, hac ratione parentes magis ab imprecationibus seu diris in liberos fuisse deterritos; ne scilicet ita morti ex lege essent tradendi. Typicum insuper legis sensum adjungit; patrem cœlestem filium suum in humani generis redemptionem, immolationi devovisse, ejusmodi alia. Nec omninò prætermittit adversas Ebraeorum aliorumque sententias, quas tamen potius tangit quàm explicat; & demum ex hac lege Jephthea filiam suam devovisse atque immolasse asserit. Certè negandum non est quin omnimoda ejusmodi eades ex lege Numinis cujus imperio universa rerum natura subest (si ita is voluisset) Jure certissimo committi potuisset. Neque ideo de legis justitia, si ejusmodi sensu intelligenda sit, ullatenus disputandum. Sed verò quoniam ex hujusmodi devovendi immolandique libertate necesse fuisset ut mirum in modum minueretur interdicti de homicidio amplitudo, nec ulla ita prolis ac servorum (à quibus neque in hac lege alii ququam distinguuntur) vitam innocentia tueri potuisset, adeò ut planè ultroneum homicidium tum extra bellum, Pœnæ aut Quasi, rationem, tum citra fori sententiam eorumve qui rebus præerant decretum, hac in specie intra sacram illam rempublicam permitti inde esset concludendum (nam quod addidit Capellus de sacerdotum interveniente heic sententia veluti foreasi, nihil habet id omninò quo vitatur sive in lege sacra sive in Magistrorum commentariis; & certe si haberet, nil aliud sequeretur præterquam quod pro devoventis & sacerdotum arbitrio extra causas omnimodas jam dictas homicidium potuisset patrari) idcirco quid ipsi Talmudici tum de legis hujus sensu tum de Jephthæ voto filiaque ejus, quæ nonnullis creditur, immolatione staturerint, fusius heic ostendere duximus operæ pretium.

CAP. VII.

De verbis Legis illius sacre quâ ultroneâ cædes humana parentibus & heris liberos & servos anathemate devotentibus permitti visa est. Et de vario apud Ebræos Anathematis genere.

ritè, ad mentem Ebræorum, capiatur lex illa sacra, quâ nonnullis videtur cædem humanam quandam ultroneam hostiasque humanas in republica illa à Numine institutâ ita permitti, Tria inprimis sunt dispicienda. Primum est, ipse legis sacre verborum contextus ejusque in versione significatio; secundum Naturæ נְזִירָה *Cherem* seu Anathematis apud Magistros diversitas atque circumstantiæ; Tertium quomodo in ea diversitate atque inter illas circumstantias legem jam dictam ipsi interpretentur, quibus satis apertis nec intempestivè subjungemus quod de Jephthæ voto filixque immolatione ita creditâ tradunt. Quod ad primum attinet, observandum est in Levitici capitis * quod legem illam habet priore parte, præstitutas esse formulas æstimandi taxandique vota seu res & personas, ubi non tam ipsæ res seu personæ quàm eorum æstimatio pretium seu valor domino consecratus est. Hujusmodi vota nuncupantur נְזִירָה נְזִירָה *vota æstimationum* Atque res voto æstimationis illigata, pretio seu æstimatione solutâ, etiam & ipsa solvebatur dominoque ita redimebatur in usus quoscunque retinenda. Postea in eodem capite sequitur ritus devovendi quo ipsa sive res sive persona devovetur atque consecratur sine spe redimendi. Et tam personas quàm res in lege illa contineri ministrum est ex verbis illis; $\text{מִבְּחַיִּים אִתְּךָ אֶת הָאָדָם אֶת הַבְּהֵמָה אֶת הָאֲדָמָה אֶת הָאֲרָצָה אֶת הָאִשָּׁה אֶת הַבָּתּוּלָה אֶת הַנְּזִירָה אֶת הַנְּזִירָה אֶת הַנְּזִירָה$ *ex homine & pecore & agro, seu, sive homo fuerit sive pecus sive ager, quod fuerit devotum.* Quin ut $\text{מִבְּחַיִּים אִתְּךָ אֶת הָאָדָם}$ eo in loco *ex homine seu ex hominibus* denotat, ita sanè in verbis sequentibus $\text{מִבְּחַיִּים אִתְּךָ אֶת הָאָדָם אֶת הַבְּהֵמָה אֶת הָאֲדָמָה אֶת הָאֲרָצָה אֶת הָאִשָּׁה אֶת הַבָּתּוּלָה אֶת הַנְּזִירָה אֶת הַנְּזִירָה אֶת הַנְּזִירָה$ æquum satis videtur ut interpretaremur *ex hominibus seu ex homine, nimirum si quod caput fiat ex hominibus ut anathema sacrum, non redimatur; morte moriatur;* cum scilicet similis sit utrobique & in locis adeo invicem proximantibus præpositionis illius usus. Atque ita sanè intelligunt verba illa Ebræi ut mox liquerebit. Utcunque sint inter Christianos viri sanè doctissimi qui non ex sed abibi malint vertere, adeo ut significatio fiat, *aut quicquid ab homine fuerit abdicatum ut anathema, interficiatur,* quo sensu

* Cap. 27.

quibus bellum gesturi seu praelium inituri milites suos alioſve ſi quidquam imperatum non praſtarent, devovebant morti; quemadmodum illud populi, de eis qui non aſcenderent in Mizpa, & illud Saulis Regis de eis qui ſante noctem quid comederent. Huc etiam attinet excommunicatio illa ſimul & anathema quo Cuthæi veteres qui Templi inſtaurationem impedirent, devovebantur, veluti quorum in amicitiam nunquam redituros ſe profiterentur Ju-

^f Judic. cap.

22 5.

^g 1. Sam. 24.

25.

^h Cap. 38. &

videſi Sepher

Tanchuma

ſil. 16. col. 1. &

2. & 16. Buc-

coſ. Lexic.

Chald. Tal-

rud. & Rab-

ot. 2464.

קבש אר כל הקדו שלט כמור כרגים ושלט כמור
 אר היכל יי והביאו שלט כמור שופרו וכלט כמור ספר תורה ביום
 היו חוקקת הולים מסודרים וכמור ומגדן אר הכותים
 בסוד סם הכפרים ובתחם הנכתב על הלוחות ובתחם ביר
 דין העליון ובתחם ביר דין החחתון סלח יאכל אום מישראל

מא כוח עור שלם מכאן אמרו כל כאלו כאלו
 אובל כסד חזר ואל יתגיד אום כוח ואין להם חלק בחיות
 דמיות סגמאר לנ לם ולנו לבגור ביר אלהנו לנ
 בשלם הזה ולנ בשלם הגנ ושד שלנ יהיה להם חלק
 ונחלה בירושלם סגמאר ולכס אין חלק וצדקה הכרן בירושלם
 ושלח חרות אמל ישראל סגבגל ועד חוסקי עליהם
 ותם על חם חוסקי הכלך כורש וקבע עליהם חם עלם

*congregaverunt totam Ecclesiam seu eorum populi in templum Domini, & introduxerunt CCC sacerdotes, & CCC pueros (scilicet discipulos minores) quibus erant in manibus CCC buccina & trecenti libri Legis. Hi clangebant, cantantibus interea & psallentibus Levitis. Et excommunicabant Cuthæos per mysterium nominis Tetragrammati & per scripturam descriptam in Tabulis (Decalogi) & per anathema Fori Superioris seu Cælestis, & per anathema fori inferioris, ita ut nemo Israelitarum unquam in posterum comederet buccellam aliquam Cuthæorum. Hinc etiam inolevit, eum quæ comederit carnem Cuthæorum, habendum veluti quæ comederit carnem porcinam. Neque Cuthæos Profectos fieri, neque eis esse partem in Resurrectione mortuorum juxta illud quod scriptum est *.* Non ad vos simul nobiscum attinet inſtauratio Domûs Dei noſtri; nec ſclicet in hoc ſeculo, nec in futuro. Et præterea non eſſe eis partem, ſeu hereditatem aut poſſeſſionem Hieroſolymis, juxta id quod illidem ſcriptum eſt i & vobis nec portio eſt nec jus nec memoria Hieroſolymis. Miſerunt autem anathema ad Iſraelitas qui in Babilonia. Quin &

* Exa. 4. 3.

ⁱ Nebem. 2.

30.

כסם רבו כסם כגולפן הקודש קטנים לרבו כסם שם בן ארבעים
 וטעם אחרת כסם טעמה. לכמה כסמה בים טקע כסח ארז
 חיים כסם אהיה אטר איהח כסוד שם חספתיש ככתב טנכת
 על הלוחות כסם ח' צבאור אלה י. ראל יוסב הכרובים כסם
 חלגלים ואפנים ודור חקט וקלאכי השות כסם כל המלאכס
 חקודטים מסדה עלון כל כר ישראל או בך ישראל שיענר
 על טום דבר כחהכמורה או מן אתר פח הכטאחר כחשמת
 ארור חוה לה' אלהי ישראל יוסב הכרובים ארור דוא מפי
 חסם תכבר ודגורה חיוצא מפי חתן גדול כיום רכפורים
 ארור חוה כסטים ובארץ ארור חוה מפי הגרחה ארור חוה
 מפי מיכאל הסד הגדול ארור חוה מפי מסטרן שטמו כסם רבו
 ארור חוה מפי אכתיאל יח' צבאור ארור חוה מפי טרפי
 ואפנים וחור הקטס ומלאכי השרר המטוחים פני עלון בקדשה
 ובשחרר

אם נולד כחש ניק ססם מלאך ראש משחרו שמולו אוריאל
 ארור חוה מפי וכו' כל משחרו ואם נולד כחש איד ססם מלאך
 ראש משחרו שמולו צפניאל ארור חוה מפי וכו' כל משחרו ואם
 נולד כחש סון ססם מלאך ראש משחרו שמולו אמריאל
 ארור חוה מפי וכו' כל משחרו ואם נולד כחש חתן ססם
 מלאך ראש משחרו שמולו פניאל ארור חוה מפי וכו' כל
 משחרו ואם נולד כחש אב ססם מלאך ראש משחרו שמולו
 נרקאל ארור חוה מפי וכו' כל משחרו ואם נולד כחש אלוה
 ססם מלאך ראש משחרו שמולו ארור חוה מפי וכו' כל
 משחרו ואם נולד כחש חסדי ססם מלאך ראש משחרו שמולו
 צוריאל ארור חוה מפי וכו' כל משחרו ואם נולד כחש כחשן
 ססם מלאך ראש משחרו שמולו ככריאל ארור חוה מפי וכו'
 כל משחרו ואם נולד כחש כסלו ססם מלאך ראש משחרו
 אחניאל ארור חוה מפי וכו' כל משחרו ואם נולד
 כחש סכר ססם מלאך ראש משחרו שמולו ענאל ארור חוה
 מפי וכו' כל משחרו ואם נולד כחש טנב ססם מלאך
 ראש משחרו שמולו נביראל ארור חוה מפי וכו' כל משחרו
 ואם נולד כחש אוד ססם מלאך ראש משחרו שמולו חסויאל
 ארור חוה מפי וכו' כל משחרו ארור חוה מפי שבעת
 מלאכים המטוחים על שבעת ימי השבע וכו' כל משחרו
 וכיעהם ארור חוה מפי ארבעה המלאכים המטוחים על
 ארבע הקופר הכנה וכו' כל משחרו וכיעהם ארור חוה
 מפי שבעה היכלור ארור חוה מפי שר החוה סם כתי וכו'
 חוה ארור חוה מפי חאל הנחור הנגור והנורא: שבע ליהו

מבעליה

החיה

הברית בעולם: חתום מפלתיח אל אלוה הרחוק לכו נסד
הטענתו והאמיתו. אל אלוה הרחוק לכו נסד חשפולו אל
אלוה הרחוק לכו נסד הכנענו אל אל אלוה הרחוק לכו
נסד הטענתו. אל אלוה הרחוק לכל נסד הכרחתו. הכרזו לו
וסד כחולו. על ראש רשעים יתור מלאכי יפשו
בו אורו הוא בכל אסד יפנת כנהלה תצא נסמחו באסכרה
חמה סיתתו לך לך ולך יעבור * תשד וכנ בשחפר ובקדור
ובלקר ובדחור ובדב ובסדפ ובירקן ורדפו עד אברו רדבו
תבא בלבו וקסחתו חסברנה ידח כסד לפני רוח ומלאך
לו ודח ידו רבו חסד וחקלקור ומלאך לו רודפ תבואה טחא
לך ידע רשח * ואסד ה' סמן חלקו יהודפו מאור אל חסד
ובחבל גרוה יבטחו עד ומצוקה יראו עתיו כיו ומסכתו סד
יסחג ולבס קללה * נפשו יאכל כדו עור נב אל יחצו לבצח
וסחחו סאתר. לך יאבח ה' סלוח לו ס אויעסן אף ה' וקנחתו
באש הוה רבצה בו כל האלור הכתובה בספר החרה
הזה וכחח אר טמו סחחח חסמס והבילו ה' לרע ככל
סנסי ישרא. ככל אלור | הברית הכתובה בספר החרה
הזה וחסח חדבקס בה אלוינס חיים כלסס הוים ס
סנר אברס יצחק ויעקב ומסד וארץ דר וסלמה תבאו ישרא
חסי עלס הוה וברך כל הקדל חקדס הוה עכ כל
קחור חקדס לבר ס ששני על חחס הוה חקדס כרסו
'סרס וויסעס וויצילס סכ צר רצוקה דארך יסיוס
וסנור. יום וסלה ברכה וחצלחה בכל מעסח ירוס וינאלס בקרב
עכ כל ישרא חרס וק יד ראצון ונאמר אמן.

Formula Anathematis.

Ex Decreto Civitatum & sanctorum jussu, nos anathematizamus, adjuramus, exterminamus, excommunicamus, maledictus & execratus, volente Deo & Ecclesia, per librum hujus legis, per DCXIII precepta in eo conscripta, per anathema quo anathematizavit Josua^d, Hiericumem, per maledictionem qua maledixit Elifha^e invenibus, & per maledictionem qua maledixit Gibezi puero suo, & per excommunicationem qua excommunicavit Barak^f Meroz, & per excommunicationem qua viri Synagoga magne sunt usi, et per excommunicationem qua usus est Rab. Iebuda filius Rabbi Iebezkiel hujusmodi in re, & per omnia anathemata, imprecationes, diras, excommunicationes atque exterminationes que facta sunt a tempore Mosi Magistri nostri et deinceps, per nomen Acetheriel^g, Iab, Dom. Exercituum, per nomen Micael principem illum magnum, per Nomen Mittatron cujus nomen est ut nomen magistri sui, per nomen Sandalipon

^d Jos. 6. 17.

^e 2. Reg. 5. 22. 27.

^f Judic. 5. 23.

^g Vide in Sepher Cozzi pag. 190.

dalipon qui ligat lagamonta domino suo, per nomen nominis quadraginta duarum literarum, per nomen ejus qui apparuit Mofi in rubo, per nomen quo divisit Moses mare, per nomen Sum Qui sum, per mysterium nominis tetragrammati, per scripturam que scripta est super tabulas, per nomen Domini exercituum, Deum Israel sedentem super Cherubin, per nomen spherarum & circularum & animalium Sanctorum & Angelorum ministrantium, per nomen universorum Angelorum qui Deo supremo ministrant, Quilibet scilicet Israelita & quilibet Israelitis scienter & sponte violans quidquam eorum que observanda esse jam denuntiantur, maledictus sit Domino Deo Israelit sedenti super Cherubin.

Maledictus sit per nomen gloriosum & lucidum quod exprimit ore suo Pontifex maximus in die Expiationum. Maledictus sit per Cælum & Terram. Maledictus sit à Deo Omnipotente. Maledictus sit à Nicaele Principe illo magno. Maledictus sit à Mittatron cujus nomen est ut nomen magistris sui. Maledictus sit ab Acetberiel, Jah, Dom. Exercituum. Maledictus sit à Seraphim & orbibus et animalibus sanctis et angelis qui ministrant coram Deo supremo in sanctitate et munditie.

Si natus fuerit in mense Nisan quem Angelus dicitur Uriel, ut princeps classis cui subest, gubernat, maledictus sit ab eo et ab universa classe ejus. Et si natus fuerit in mense Ijar quem Angelus dicitur Tzephaniel, ut princeps classis cui subest, gubernat, maledictus sit ab eo et ab universa classe ejus. Et si natus fuerit in mense Sivan &c. Scilicet similis sit atque eisdem verbis pro quolibet mense imprecatio. Angelus qui præest mensi Sivan, Amiariel ibi nuncupatur; qui Thamuz, Peniel; qui Ab, Barachiel; mensis Elul prætermittitur præfecti nomen; Tisri mensis angelus dicitur Tzurriel; Marchewscan habet Zacallel; Casleu, Adoniel; Tebet Ahael; Sebat Gabriel; Adar Rumiell; Sed alia nomina etiam Angelorum signis seu mensibus interdum ab eis assignantur. Dein sequitur; Maledictus sit à septem Angelis constitutis super septem diebus hebdomadæ et à tota earum classe & potestate adjutrice. Maledictus sit à quatuor angelis qui præficiuntur quatuor cardinibus anni et ab universa eorum classe atque potestate adjutrice. Maledictus sit à septem potatit. Maledictus sit à principibus legie; Nomine Corona & Nomine sigilli. Maledictus sit à Deo Magno, forti, & Lucido. Ex coitu ejus fit ei confusio. Veloci cadat ruina. Deus, Deus spirituum, universa

*h Vide Esop.
Vofin ad R.
Israel Mofid
dem cap. 3. pag
305.*

carni

- carni eum destruat & perdat. Deus, Deus spirituum univēsa carni eum subdat. Deus, Deus spirituum eum univēsa carni profesternat. Deus, Deus spirituum univēsa carni eum deprimat. Deus, Deus spirituum univēsa carni eum excindat. Ira Domini & turbo violentus cadat super caput impiorum. Angeli perditionis in eum incurrant. Maledictus sit in omnibus ad que se diverſat. In terrore exeat anima ejus. Ex angina moriatur. Non exeat, non redeat ei spiritus. Phthiſis, febre, uredine, ſiccitate, gladio, marcere, iſtero feriat, neque ante exitium eis liberetur. Gladius ſons in cor ſuum ingrediatur & arcus ejus diffringantur. Sit velut pulvis coram vento, & angelus Domini eum diſpellat. Sit via ejus tenebra et lubricitates, et angelus Domini eum perſequatur. Veniat ei deſolatio inopina et rete ſuum quod abſcondidit ipſe, eum deprehendat.*
- ¹ Jerem. 23. 19. *Expellent eum ex luce in tenebras, et ex orbe habitabili eum exterminabunt. Terrebut eum tribulatio et angustia, videbunt oculi ejus perditionem ſuam, et bibet furorem Omnipotentis. Induet maledictionem ut amicum ſuum. Comedat robur cutis ſue. Etiam*
- ² Pſal. 37. 15. *Deus diſſipabit eum in æternum et evellet eum de tabernaculo. Non*
- ¹ Ibid. 35. 5. *acquiſcet dominus ut propitiatur ei, ſed fumabit tunc furor domini et zelus ejus in virum iſtum, et cubabunt ſuper iſtum omnes maledictiones ſcriptæ in libro hujus Legis, delebitque dominus nomen ejus ſub Cælo. Separabit quoque eum dominus ad malum ex omnibus tribubus Iſrael juxta omnes maledictiones federis que ſcriptæ ſunt in libro hujus legis. Vos autem qui adheretis Domino Deo veſtro, vos omnes ſalveto hodie. Is qui benedixit Abraham, Iſaaco, Jacobo et Moſi et Aharoni, Davidi et Salomoni et prophetis Iſrael, et iis qui inter Gentes pii ſunt, totam hanc congregationem ſanctam benedicat cum omnibus congregationibus ſanctis, excepto tantum eo qui anathema hoc violaverit. Deus ex miſericordia ſua cuſtodiat eos, ſalvos eos faciat atque eripiat eos ex omni arumna ac miſeria, atque prolonget dies eorum atque annos eorum, et mittat benedictionem et eventum proſperum omni operi manuum eorum, atque eos vindicet ſeſtinamter cum omnibus Iſraelitiſ aliis. Atque ita ſit voluntas ejus et decretum, Amen.*
- ² Job. 18. 18. *Ejuſdem generis anathematismi ſunt in Jure Cæſareo, velut ex*
- ² Ibid. 15. 24. *Ebraorum more memorati. Permiſit Juſtinianus Ebrais Legem ſuam ſive Græce ſive Latine legere. Neque, inquit, Licentiam*
- ² Ibid. 11. 20. *habebunt hi qui ab hiſ majores omnibus Archipereciti aut Preſbyteri*
- ² Pſalm. 109. 18. *appel-*
- ² Job. 18. 13. *appel-*
- ² Pſalm. 52. 7. *appel-*
- ¹ Denton. cap. 29. 20. *appel-*
- ¹ Dent. 4. 4. *appel-*

appellantur perimeis aliquibus aut anathematismis hoc prohibere
 nisi velint propter hoc castigari corporis Panis &c. Et de quarti
 generis anathematis specie priori haftenus. Eiusque species altera
 est, quae ex sententia forensi debebatur is qui excommunicatus
 seu à cœtu Israelitico ejusque consuetudine ritè juxta mores re-
 ceptos, semorus, intra tempus sibi iteratò præstitutum non resi-
 piceret, sed, ex contumacia sua aut neglectu, sibi in causa esset ut
 excommunicatione interim non solveretur. Hæc species ut rectè
 intelligatur, Causas, Effectus, Formulas, Ritusque Excommunica-
 tionis quam sequi solebat hæc anathematis species, proxime ut sub-
 jiciamus, resipsa poscit.

CAP. VIII.

Causæ, Ritus, ac Effectus Excommunicationis apud Ebraeos, atque
 ☞ Cherem seu Anathema quod inde interdum sequebatur. Hujus
 item Formula ac Effectus. Utriusque Solutio.

lginti quatuor apud Talmudicos assignantur Causæ ob
 quas excommunicandus erat quis seu liberà cœtus Israeli-
 tici consuetudine interdicendus. Excommunicationem
 hujusmodi נידוי *Niddui* vocant, plerunque excommuni-
 catum מנודה & qui excommunicant מנודין à verbo נדה quod in
 prophetarum lingua *separare* ac *semove*re denotat. Eandem etiam
 excommunicationem appellant שמטה *shamatha*. & verbum שמו
 pro eo quod est *excommunicare* non raro usurpatur in commen-
 tariis Talmudicis; qua de re plura mox. Causæ in personis ex-
 communicandis ad hunc modum se habent,

I חמור אחר מורה ואפילו אחר החכם *Qui* ^a *sapientem* seu
Magistrum contumelià affecerat, tametsi mortuum.

II חמור אחר מורה ואפילו אחר החכם *qui* ^b *ministerium fori publicum con-*
tumelià affecerat.

III חמור אחר מורה ואפילו אחר החכם *qui* ^c *alterum* (liberæ scilicet con-
 ditionis) *servum* *appellarat.*

IV חמור אחר מורה ואפילו אחר החכם *qui* ^d *in*
forum evocatur ad diem sibi præfixum non venerat.

V חמור אחר מורה ואפילו אחר החכם *qui* ^e *vilipenderet præceptum unicum, seu unicum doctrine caput quod*
habetur in præscriptis scribarum, nedum in præscriptis legis.

^a Gemmae Bal
 blemia ad tit.
 Moed katon
 cap. 3. fol. 17 a.

^b Eadem Ge-
 mæ ad tit.
 Jabimoth cap.
 5 fol. 52 a.

^c Ead. ad tit.
 Kidoshim
 cap. 1. fol. 28 a.

^d Ead. Gem.
 ad tit. Moed-
 katon cap. 3.
 fol. 16 a. &

Hierosolym.
 ibid. fol. 82.
 col. 4. &c.

Maimonid.
 halach. San-
 hedrin cap.
 25.

^e Eadem Ge-
 mæ ad tit.
 beracoth cap.
 3. fol. 19 a.

& Hierosoly-
 mit. ad tit.
 Moed katon
 cap. 3. fol. 81.
 col. 4.

¹ Ibid. & Gem.
Bab. ad tit.
Baba kama
cap. 10. fol.
112b. Adai-
monid. halach.
Sanhedrin
cap. 5.

² Gemar. Ba-
bylon. ad tit. ba-
bakama cap. 1.
fol. 15b. & cap.
4. fol. 46 a.

³ Vide Gemar.
Babylon. ad tit.
bakama cap.
10. fol. 119 a.
Adaimonid.
halach. Cho-
bal Wematzk
cap. 8.

⁴ Gemar. tad.
ad tit. Cholin
cap. 10. fol.
132 b. 1

⁵ Gemar. ead.
ad tit. Peta-
chim cap. 4.
fol. 52 a.

⁶ Ibid. fol.
50 h. & vide
Adaimonid.
halach. Sebbi-
thath Jom
tob. cap. 8. v.
37.

⁷ Gemar. Ba-
bylonia ad tit.
Nidarim cap.
1. fol. 7. h.

⁸ Gemar. Hi-
erofolyma. ad
tit. Moed ca-
tion cap. 3. fol.
81. col. 4.

⁹ Cap. 10.

¹⁰ Ibid. & Ba-
bylon. ad tit.
Peta:him: q.
4. fol. 53 a.

¹¹ Adfirmem
Gemara Bab. ad
tit. Betacoth.

VI שלם קיבר עלו אר חרן בנזן ארו ע שוח
*qui non in se susceperat iudicatum prestare; excommunicandus er-
rat usque dum prestaret.*

VII בן שיש לרסחו ובר המוק כנן כלב רע או סולם
*qui in suo haberet quod alio
pauperiem seu damnum inferret, veluti canem mordacem aut scalos
confractas, Excommunicandus erat usque dum id quod damnum ita
inferret, corrigeret.*

VIII בן אונס שינא מן הננו לישראל תיור בעל המיער
*fundum suum vendiderat Gentili, Excommunicabatur nisi in se
suscepisset resarcire damnum quodcumque inde eveniens Israelite pro-
ximo suo.*

IX המעד על ישראל בערמור סל גים והצית כננו
*qui se exhiberet contra Israelitam in tribunalibus Gentilium a-
deo ut inde pecuniam solvere cogeretur ex moribus Israelitarum in-
debitam, Excommunicandus erat, usque dum ipse resunderet.*

X כנח כחן טאנו מפרס החנורו ונחנן לכות אחר בנזן
*Sacerdos maianus qui non seposuerat donanda sa-
cerdotibus ceteris, Excommunicandus erat, usque dum ea daret.*

XI החלל יום טוב כנו של גליוה אף על פי שהיה מנהג
*qui diem feriatum secundarium in Captivitate profanaret; tamen si
id esset ex consuetudine.*

XII המכיר סם טסם בלמכא בערב חספח אחר הזור
*qui opus ali-
quod fecerat pridie paschatis tempore pomeridiano.*

XIII המכיר סם טסם לבטלה או בטבעה בדרו הנאי
*qui nomen Dei pronuntiarat sive oscitantè sive cum iuramento.
verbis elasiotibus aut hyperbolicis.*

XIV המביא אר חרנים ליה חילור חסם
*qui in causa esset ut nomen Dei profanarent. Quale illud facimus,
libro secundo explicatum est.*

XV המביא אר חרנים ליה אכילור קדשים בחוץ
qui vulgo in causa esset, ut sacra extra locum sacrum comederent.

XVI המביא אר חרנים בחוץ וקדש חרנים בחוץ
*nos supputaret & menses praeferet extra terram sanctam. Id est
aliter eos observaret atque olim in terra sancta à majoribus tem-
porum ratio praestituta est.*

XVII **מִי הָיָה מִלִּי אֲשֶׁר הָיָה עִוְוֹן** *Qui cæco posuerat offendiculum seu eum labi fecerat.*

XVIII **מִי הָיָה מִלִּי מִלְּעֲוֹנוֹתַי מִלְּעֲוֹנוֹתַי** *Qui vulgo est impediendo ne præceptum quoddam præstaret.*

XIX **מִי הָיָה מִלִּי מִלְּעֲוֹנוֹתַי מִלְּעֲוֹנוֹתַי** *malians¹ qui permis- serat pecudem laceratam exhiberi. Vide Levitic. 22. 8.*

XX **מִי הָיָה מִלִּי מִלְּעֲוֹנוֹתַי מִלְּעֲוֹנוֹתַי** *malians¹ qui coram sapiente non exploraverat cultrum suum. (discendum.*

XXI **מִי הָיָה מִלִּי מִלְּעֲוֹנוֹתַי מִלְּעֲוֹנוֹתַי** *qui morosus² seu difficiliter se præberat ad*

XXII **מִי הָיָה מִלִּי מִלְּעֲוֹנוֹתַי מִלְּעֲוֹנוֹתַי** *ubi³ repudiaverat quis uxorem quam nihilominus commercii societatem retinuerat, qui in causa essent adeo redintegrandæ eorum congressus ut in forum eo nomine vocarentur, erant excommunicandi.*

XXIII **מִי הָיָה מִלִּי מִלְּעֲוֹנוֹתַי מִלְּעֲוֹנוֹתַי** *sapiens cui mala fama.*

XXIV **מִי הָיָה מִלִּי מִלְּעֲוֹנוֹתַי מִלְּעֲוֹנוֹתַי** *Excommunicans⁴ alii- um immerentem.*

Neque verò cause hæ tam solæ quàm primariæ; tametsi etiam sæculis vetustissimis, eodem continerentur excommunicationis cause numero. Expressim Gemara Hierosolymitana⁵; **עֲוֹנוֹתַי** *ob xxiv causas excommunicare solent.* Sed sparsim hæ in Gemaris leguntur à Mosè Maimonide⁶ aliis quæ simul enumeratæ. Et vides in nonnullis capitibus singularia quamplurima reperiri. Et memini Judeorum Londinensium universitatem ab Henrico Anglicæ Rege tertio, impetrasse licentiam ut à Magistris suis excommunicarentur quotquot Judæi promissum com- miterio suo Londini sustinendo subsidium solvere detrectarent. Diplomatis regii verba sunt. *Rex Justitiarie sue^b ad custodiam Judeorum assignatis salutem. Sciatis quod concessimus Indæis nos- tris London, quòd Magistri Legis eorundem Indæis in Civitate London promulgare possint sententiam excommunicationis in om- nes illos Indæos qui subsidium aliquod promiserint ad cimiterium suum London sustipendum & illud non solverint, ita quod nos, & non alius, de Indæis excommunicatis sufficientes emendas reci- piamus. In cujus &c. T. R. apud Clarendon xxviii die Junii.* Neque juxta veterem eorum disciplinam, tantummodò ex sententia fori quis erat excommunicandus; nempe sive ex con-

¹ Gemar. eod. ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 17. vide Levitic. 19. 14. & comm. ad Maimon. balach. Tal- mud Toræ cap. 6.

² Kab. A' b' est in tit. Saode- drin cap. 3. part. 3. fol. 274 & in nonnullis Talmudis Ba- bylonii exem- plaribus eod. cap. fol. 252.

³ Gem. Bab. ad tit. Chollin cap. 1. fol. 18a.

⁴ Eod. Gem. ar. ad tit. Nidda cap. 2. fol. 12b.

⁵ Eod. Gem. tir. Cethu- both cap. 2. fol. 28 a.

⁶ Gem. eod. ad tit. Moed ka- ton cap. 3. fol. 17 a.

^{*} Ibidem.

² Ad tit. Mô- ed katon cap. 3. fol. 81. col. 4.

³ Mal. Talp. Toræ c. 6. E- lias dewideth in R. shilth.

Cochma l. 1. e. 7. vid. Iof. Caro in S ul- can Aruch l. 1.

Jore dea jeth. 334. 5. 43. & vid. Jean. Coc. in tit. Talm. Sanhed. pag. 147. & Mig- dol ad Maim.

part. 1. f. 23a. &

par. 1. f. 23a. &

vide j'm Lexicon Chaldæic. Jo. Buxit. vol. 1303. ^b R. P. n. 34. Hen. 3. membr. 3. seu anno Christi 1251.

feſſus magni ſive ex viginti trium virorum ſive ex trium virorum (nam triplex ita forum eis erat) autoritate. Nam non ſolum alteri alterum extra forum ob cauſas jam dictas excommunicare licuit, verum etiam in gravioribus aliquor cauſis, veluti ubi quis in caput decimum tertium commiſerat, is qui præſens audierat *וישיר לו מיר*

למ נהרו והם עצמו ויהי נהיר וצריך להשיר לו מיר *והוא* *למ נהרו והם עצמו כיו סלמ יהיה מכסור לאורח* *obligabatur ad eum excommunicandum. Et si cum non excommunicaret, ipse etiam excommunicandus erat. Sed vero & statim absolvendus, ne alius esset offendiculo, quæ verba sunt Josephi Caro.*

Sed immeritò excommunicantis temeritatem pniebar forum tum excommunicatione, tum aliter ut res ipsa postulabat. Exciipiunt verò heic personas aliquot illustriores^d quos docent aut nullatenus, aut cautissimè, nec publicè excommunicandos fuisse, extra causam Idololatriæ; veluti Sapientes seu Juris sui prudentes qui nominis celebritate præcellabant, ac Principem fori seu ejusdem Patrem qui Principi erat Secundarius. Quin nec legis studiosos sine summa deliberatione forum excommunicabat; licet tum hos tum illos ob cauſas jam dictas gravitèr aliàs puniret. Etiam qui tantum ob illatam Magistro, Sapienti, seu Legis Studioſo contumeliam excommunicabatur, eorum tantum consuetudine (juxta ea quæ infra dicentur) privabatur, qui Magistro, Sapienti seu Legis Studioſo dignitate inferiores erant. Si verò ob causam aliquam jam dictarum aliam, etiam & univerſorum; temperamentis, quæ infra dicuntur, adhibitis.

Occurrit etiam interdum^e, *לעצמי וישיר לעצמי* *הם מנדה לעצמי וישיר לעצמי* *Sapientis seu Sapientis discipulus* (Juris peritus Scientiâ celebris) *pô*

tuit seipsum excommunicare & absolvere seipsum. Formula autem hujus excommunicationis tum forensis, tum extrajudicialis illius, cuilibet, secundum jam ostensa, permixta, causâ primâ indicatâ, verbis in conceptis hujusmodi erat *נ. פלתי יהיה בשמתא* *N. fit*

in excommunicatione seu shamatha, id est excommunicatione fit obstruere. Etiam si adesset ipse excommunicandus, non secundâ sed tertiâ personâ rite excommunicabatur hac formulâ *פלתי זה בשמתא* *N. hic fit in excommunicatione.* Et, ubi ignorabatur excommunicandi nomen^f *נברה בשמתא* *הוהו* *homo ille fit in shamatha*

seu excommunicatione. Quanquam enim *נדה מנדה* *Niddai, Menuda, Menadin* non rarò in corpore Talmudico & commentariis Ebræorum occurrit pro eo quod est *excommunicatio, excom-*

muni-

^a Shulcan Aruch lib. Jore Dea fol. 334 5.37.

^b Gem. Babylon. ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 17 a. Afaimonid. batash. Talmud Tora cap. 7. & ibi Abraham Ben. David. Gem. Hiron. fol. 81. Moed Katon cap. 3. fol. 81. col. 4. Gloss. Jarchii ad tit. Talm. Peshachim fol. 51 a. & ibi Jo. Buccarf. in Lexico Chaldæic. col. 2465 & 2466.

^c Rasio Gem. Bab. tit. Moed Katon cap. 3. fol. 17 a. & vide Jo. Buccarf. Lexic. Chald. col. 2465. et Afaimonid. batash. Nidarim c. 1.

^d Gem. Babyl. ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 17 a.

municatus, excommunicantes, à verbo נדדו quod est *Separare*, nihilominus in ipso tum forensi tum extra forum solenni excommunicandi actu, non *Niddui* sed *shammatha* ut magis proprium ac receptum usurpabatur, unde fit etiam quod in Gemara Babylonia

בבבחהו pro *in excommunicatione* & כבחהו & כבחהו ליה & כבחהו ליה pro eo quod excommunicationem hanc in alium pronuntiatam indicat, frequenter occurrat. Adeo ut manifestissimum sit vocabulum כבחהו *shammatha* (quod pro eodem ipso expressissimè in decisione illa de excommunicatione ר"י Rish Lakish in Gemara Babylonia ^h memorata sumitur) à verbo כבחהו quod *separare, abdicare* aut ejusmodi quid primario & denique *excommunicare* significat, simpliciter deducendum esse, nec omnino à כבחהו שם אלה, quod sonat *Dominus venit*, ut viti quidem docti ariolati sunt.

Nec igitur melius faciunt qui *Niddui* & *shammatha* binas tradant esse excommunicationis species contra locorum in commentariis Talmudicis innumerorum fidem. Et tamen, quò vocabulorum horum, seu verborum quibus conjugata sunt, usus aliis in rebus, veluti in Votis, locum habuit, discrimen Ebraeorum nonnullis inter ea ⁱ fuisse visum est (quod alii admittere nolunt) quatenus tamen ad solennem excommunicationem attinent, nullo modo ea esse invicem, aliter ac supra ostensum est, diversa apud Talmudicos comperi. Qua de re plura mox. Effectus ac Finis excommunicationis hujusmodi, Jure communi, erat, ut solite popularium consuetudinis libertate reus privaretur, usque dum poenitentia ad bonam mentem rediens solveretur sententia. Scilicet nec lactus ritibus ei nti fas erat ^h,

ולא כדללן איתו בעטרו לכל רבר טערו, *neque censens eum in numero hominum denario, ubi cumque scilicet* (pro more gentis, cujus exempla sunt nonnulla libro secundo ubi de profanatione Numinis agitur) *numerus ejusmodi necessarius*. Nimirum ita cætus esse patet defuit ut cum novem aliis decem non conficeret. Quin adjicitur in *Sepher Shulcan Aruch* ויאמר גמר דין לגורו כלל יומן ב' ולא יוכלו בעטרו ולא יקטרו לו מר ולא יוכלו לו בן רשאי וד

si ita visum esset foro, licuit interdici ei ne convivio trium inter- esset, ne cum decem oraret, nec si mortuum haberet, quis eum sepeli- ret, nec, si filium, eum quis circumcideret. Sed verò ex Jure communi seu receptissimis moribus haudquaquam fas ei erat alteri (præter uxorem & liberos) intra spatium quatuor cubitorum assidere. Nec

^a Ad tit. Babylonia cap. 1.

fol. 15 b. cap. 10. fol. 112 b.

ad tit. Cholin cap. 10. fol. 132 b. ad tit.

Pesachim cap. 4. fol. 52 a. & ad tit. Moed

katon cap. 3. fol. 16. 17. & 18.

^b Ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 17 a.

Alin Jacob part. 1. col. 159. vol. 1.

Halacoch Gedaloth fol. 101. & 102.

ⁱ Vide supra Gem. Babylonia ad tit. Nidarim cap. 1. fol. 7 a. & Ghiffid. & Mo. M. d. moed katon.

Nidarim cap. 1.

^h Gemar. B. b. ad tit. Moed katon c. 3. fol. 16. & 17.

Ataimon. b. d. Talmud. To- ra cap. 7.

Shulcan Aruch lib. I. dea cap. 334. §. 2. & 7.

^p Gemar. ad
tit. Moed Ka-
ton cap. 3. fol.
81. col. 4.

¹ Ibid. fol. 154.
⊕ ad tit. Be-
raoth cap. 3.
fol. 19 s. Al-
phesius part. 1
fol. 388. ⊕
Mordocai ad
tit. Moed
Katon fol.
407. Hala-
coth Gedal-
loth fol. 104.

^m Iohne cap.
7. 26.

ⁿ Mishnat.
Sanhedrin
cap. 6.

^o Maimonid.
62. Talmud
Tora cap. 7.

^p Gemar. ut-
traque ad tit.
Moed Katon
cap. 3. ⊕ c.
videtur Mo-
sem Cotzen-
sem præcepti.
negatio, 208.
1 Gem. Rab.
ad dicit. tit.
fol. 16 a. ⊕
gloss. ibid.

mortuus plangendus erat. Et Hierosolymitani * ; גידו ודמו
בגידו וסקלו בור דן ארנו ללסוך סכא חסגרה ובור סקלמי
ארנו *Vbi quis excommunicatus moritur in excommunicatione sua,*
forum lapidat ejus tumulum, unde discas oportet cujuslibet excom-
municati qui mortuus fuerit tumulum esse lapidandum. At verò

Babylonii¹ ; אבנים כנלו גא סיעסוד עליו גא אבנים כנלו
ר יודיה ארנו לנא סיעסוד עליו גא אבנים כנלו
ר עק אלנא בור דן סלוח וסגידון אבן גדולה ער ארנו
ללסוך סכא וחסגרה ובור בגידו ג'ר סקלן אר ארנו
Id quod de lapidatione dicitur, ex sententia R. Iehuda non ita in-
telligendum est, saxorum cumulum super eum congeri, instar cu-
muli Acham^m. Sed ex jussu forensi relinquitur super tumulum
ejus saxum grande, ut inde discas, oportere cujuslibet excom-
municati tumulum esse lapidandum. Nam & lapidationis Pœ-
næ, quæ gravissima erat, ritus traditur fuisseⁿ, ut in prostrati
pectus primò lapis unicus à testium altero immitteretur ; un-
dè etiam hæc Pœnæ illius in excommunicati tumulo simula-
tio ; quæ idè infligebatur quia ודמו כן ודמו *mor-*
tuus est dum separabatur à cætu seu Ecclesia sua ; quemad-
modum erat separatus etiam excommunicatus edicto illo Ez-
ræ superiori in capite citato. Si verò excommunicatus pœniten-
tiâ ductus solvi se desideraret, à privato, si privatus superstes
cum excommunicasset ; à foro aliquo seu cui fori potestas man-
data est, si excommunicasset eum forum ; & à Principe fori ali-
cujus, si aut mortuus esset qui excommunicasset, aut plane ignotus
esset, solvi solebat. Formula Solvendi excommunicatos erat, si
ipse adesset, סודי לך ודודל לך *Absolutio tibi est ; res est tibi re-*
missa : si absens, לו ודודל לו *Absolutio est N. & res*
est ei remissa. Ita tamen ut qui præfens excommunicatus est,
præfens etiam, quâ fieri potuit, absolvendus. Pro diversitate
peccati & peccantis moribus nunc citius nunc serius sequebatur Ab-
solutio. Sed ut plurimum excommunicatio fiebat in diem trice-
simum ; unde sæpius occurrit ^p *Excom-*
municatio non fit in tempus minus quam dies triginta. Intra hoc
tempus expectabat forum ut ad bonam rediret mentem, resipi-
scretet &, quæ juberent ipsi, præstaret. Ita tamen ut interim verberibus etiam,
pro fori arbitrato^c esset puniendus. Post triginta die-
rum contumaciam, idem tempus semel iterabatur, adè ut, ex
jure, quod plerunque obtinebat, sexaginta dierum spatium ex-
communicati

communicati ^r contumaciæ ita permetteretur. At verò si neque intra id spatii pœnitens Absolutionem peteret, *כִּרְחֵם חֶרֶם* *Cherem* seu Anathemate feriebatur, id est diris multò ^r gravioribus. Nam in ipsâ excommunicatione nou alia fuisse diræ quàm quæ solitè popularium consuetudine eum privarent. In anathemate autem seu *Cherem* accedebant diræ qualescunque in vindictam execrationibus seu juramentis sive adjici solent sive tacitè inesse existimantur. Carmen illud solenne ac horrendum hujusmodi erat *פְּלוּי בְּרוּחִים* *N. anathema sit, seu devotus, atque execrandus habeatur. Diræ imprecationes in eum, Juramentum in eum, excommunicatio in eum.* Quicquid scilicet horrendum est, sive Numinis vindictam sive hominum odium atque aversam consuetudinem spectes, in hunc incidat. Hoc, si respiceret ita devotus, rescindebatur simili planè formula qua excommunicatio. At vero Devoti seu anathematis hujus status pejor multo fuit eo qui erat excommunicati. Non dico ex ipsis solum diris, verùm ex eo quod omnimodà ferè consuetudine hominum privaretur. Consuetudinis temperamenta vides non pauca excommunicato præstitui. Hujusmodi autem devoto ferè nulla sunt relicta. *פִּין נִטְחָן וְנִחְנָן עִבּוּ וְאִין כְּתַעֲסָקִין עִבּוּ אֱלֹהִים מִעַם עֹסֵק* *Nullum cum eo habere licuit commercium, neque illi omninò adesse, nisi in quantum necesse esset ut aleretur; seu ne inedia moreretur. Nam ne illud fieret, nec tamen aliorum consuetudine frueretur, faciebant ei פִּינְסָחוּ *tabernaculum seu tugurium exiguum quo alii posset.* Sed, pro arbitrio fori, manebat excommunicatus sine *חֶרֶם* seu anathemate, interdum ultra sexagesimum contumaciæ diem. Quin pro ejusdem etiam libitu non solum ipse ita contumax anathemate feriebatur, verùm etiam quisquis cum eo comederet seu biberet aut intra quatuor cubitos ei adsideret; quæ omnia facta sunt *כִּד לַיִּיִרָו* *in ejus castigationem atque ut fieret sepes legi talis qualem peccatores non perumprent.* Originem autem seu potius exempla tum excommunicationis tum anathematis petunt ^r firmè è Josue, Nehemiæ & Ezra locis superius obiter indicatis præter historiam sacram de Dathane & Abiramò ^r & quæ sunt ejusmodi alia in Veteri federe.*

ton cap. 3. fol. 16 a. Hacoth Gedaloth fol. 101. col. 4. *Alphiss part. 1 fol. 389 b. &c.* ^r Numer. 16. 26:

^r Gemar Babylon. ad d. 3. tit. fol. 16 a. *Maimonid. bal. Talmud. Toea cap. 7. Mofes Cotzenfis loco citato; Shulcan Aruch, lib. Jure Dea cap. 334. &c.* ^r Vide præter Jerusolimites obvias ^r Theologos de excommunicatione & anathemate Christianorum, *Alphiss in Obsequio. 2. cap. 4. D'ionys. Petavium Miscel. exercitat. e 15*

^r *Id. & Gem. Babylon. ad tit. Shebuoth cap. 4. fol. 36 a. & Maimonid. locutus.*

^r *Gemar Babylon. ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 15 a. Maimonid. bal. Talmud Toea cap. 7. Alphiss part. 1. fol. 388 a. Shulcan Aruch lib. Jure Dea cap. 334 f. 27. &c.*

^r *Gemar, Babylon. ad tit. Moed Katon cap. 16. 26.*

CAP. IX.

Neque Consecratum *quempiam nomine* Anathematis ut donarii sacri, neque eum qui *inter bona* in commissum caderet, nec solenni-ori anathemate, *sive ante sive post excommunicationem*, devorum, mortis reum aut *eo nomine* occidendum fuisse. Atque obiter de Apofynagogis, seu qui extra Synagogam *starent*, in Evangelio. Excommunicato Templum ingredi fas.

² Supra. cap.

5.

³ *Mifnas tit.*

Eracin cap. 7.

⁴ *Gen. Bab.*

ibid. fol. 28 a.

Sepher Siphra

col. 236. Pe-

sikha Zoter-

tha fol. 36.

col. 2. *Mofes*

Mifkazi pra-

cept. affirmat.

2. fol. 195.

col. 2.

⁵ *Genar. Ba-*

bylon. ad tit.

Eracin cap. 9.

fol. 28. & 29.

Abrahamel in

Pirush Tora

fol. 275. col. 2.

alii passim.

⁶ *Genar. Hi-*

erofolymit. ad

tit. de Sidis

cap. 2. fol. 46.

col. 7. in *Ba-*

bylon fol. 2. &

Maimonid.

halach. Eracin

cap. 8.

⁷ *Tu. Eracin*

cap. 7. *Mai-*

monid. tit. E-

racin Vecher-

minim cap. 6.

Mofes Mi-

fikazi pra-

affirmat. 132.

fol. 195. col. 2.

Uaduplici ad hunc modum Anathematis seu חרם Cherem usu seu notione apud Ebraeos ostensa, sequitur ut videamus quomodo ex moribus seu interpretamentis Magistrorum capiendus sit locus ille ² Levitici de Che-

rem seu Anathemate & de *caede* seu morte ibi memorata. Certè si nulla distinctio חרם Cherem ibi adhibeatur, necesse est ut quicumque ullo anathematis genere jam indicato devoveretur, is etiam simul esset occidendus. Quod verò ad primum Anathematis genus, seu donaria ultronea atinet, id in universum verum esse dicitur, neminem potuisse nomine sacri donarii consecrare quidquam *אשר*

לל quod suum non erat, atque ita in sua potestate ut illud alienandi, disponendi, esset sibi jus integrum. Verba autem illa *ex homine, ex pecore &c.* in priori sacrae periochae parte sic interpretantur ut intelligant Servos & Ancillas in sacros usus devotos. Non quoslibet, sed tantum Cananzos ³ seu servos & ancillas à Gentilibus in servitutem sic ab Ebraeis redactos ut non minus essent

in dominorum potestate, quàm operas præstarent, quam ipsa pecora seu jumenta. Vitæ tamen ac necis potestatem in servos & ancillas quascunque, nedum in liberos, ex reipublicæ illius sacrae institutis, quenquam habuisse non omnino agnoscunt. Neque ex anathemate ejusmodi seu consecratione servorum aut ancillarum aliud evenisse, quàm ut totum jus quod in eis antea domini consecrantis erat, jam sacerdotibus & usibus sacris cederet ⁴,

veluti potestas jubendi & utendi eorum operis assiduis, quæ nec redimi quibant. Et de anathematis ejusmodi atque de rerum consecratarum possessione ac redemptione solennis erat quotannis cognitio in foro xv die Adar ⁵ qui ferè Febuario nostro respondet. Missa verò de aliis servis liberisque ⁶,

מכורין בני זבוח ועבדו ⁶ משה ויעבדו ⁷ וישפחו העברים וטרה בקנחו ⁸ מן מורסמן טאן אורח מורסמן דבר ⁹ טאני

וְלֹא יִשְׁמַח בְּאֵשׁוֹ שֶׁל אֲדָמָה *si quis anathemate devoveret sive filium suum sive filiam sive servum sive ancillam ex Ebrais* (nam ejusmodi servi ex lege sacra libertatem pristinam post certum tempus elapsum expectabant, adeo ut ipsi in perpetuum alienari nequirent neque in eis domino esset jus plenum) *sive agrum ad tempus conductum, anathemata non sunt, quoniam nemo potest anathemate devovere id quod plane suum non est*, seu, ut aliter dicunt, *לֹא יִשְׁמַח בְּאֵשׁוֹ גֵרָוֹן* *cujus ipsum corpus omninò suum non est*. Hoc nempe genere anathematis; quod monemus heic quoniam genus secundum anathematis (de quo capite proximo) ad ea tantum quæ in bonis devoventis non erant, attingebat, veluti ad hostes in quos bellum inferendum. Neque verò cuiquam Ebræo erat tanta potestas sul ut in alterius servitutem non redimendam transire posset. Adcoque iu hoc primo anathematis genere tantum abest ut ultroneam cadem admittant aliquam humanam, ut ex ipso anathemate nil aliud prætet ipsum devoventis jus seu dominium, quod ex contractu aliquo mutare potuit, alienari velint. Cui nemo est hominum qui vitæ & necis, extra anathema, potestatem hæcenus assignavit. Atque hæc, ex eorum mente, apertiora erunt, si quid etiam de ceteris anathematis generibus, quæ cadis cuicunque permisse in eis ratio aliqua habeatur, heic statuant dispiciamus. Genus tertium seu ubi ex anathemate quid in commissum cadit (nam secundum, seu quod certæ perditioni atque intereioni devovetur, inferiis & postremò tractabitur) nihil in se habet quod servi, verbi gratiâ, qui solus ex ejusmodi anathemate, dum personas tantum spectamus, in commissum cadere potuit, cadem introducat. Neque ejusmodi rei vestigium aliquod in commentariis eorum reperio. Quod si ita aliquando fuisset ut servus ejusmodi anathemate, cum ceteris domini devoti bonis, devotus interfici potuisset, id sanè Poenæ nomine, non cadis extra rationem Poenæ ultroneæ, venisset. Nam ita fieri potuit ut servus domini criminis particeps simul cum domino ipso morte damnaretur, si lex ita anathematis obrinuisset. Id quod etiam rectè dicendum est de generis anathematis quarti speciebus illis binis quæ in tunicam satis recidunt, si conditiones in præfiori præstituræ tollantur aut non perimpleantur. Scilicet, si liberum fuisset sive carnifici sive alteri cuiquam devotum istiusmodi diris occidere, cedes ea in Poenæ augmentum fuisset; non, citra Poenæ rationem, ultronea aut quæ è libitu cujusquam penderet. Sed verò neque

admodum alterius illius שמעון שמעון *shamma theba* id est *desolatio* erit autor est Rabbi Samuel eodem in loco. Sed hæc nihil omnino faciunt ad probandum mortis omnino reum fuisse siue excommunicatum siue hujusmodi devotum. Lusus sunt grammatici; integrâ & planè alienâ interea significatione שם שמעון verbi unde שמעון *shammasha*, pro eo quod est simpliciter *excommunicare* & *excommunicatio*. Sed demum nil manifestius est quàm neque excommunicatum neque devotum mortis reum habitum esse aut cujusquam manibus more gentis expositum; cum etiam devoto, ex majorum instituto tabernaculum sibi singulare quo seorsim & à popularium cœtu remotus aleretur, ut supra ostensum est, esset assignandum. Popularium consuetudine ita שם שמעון seu excommunicatione atque anathemate seu שם שמעון *Cherem* ut jam dictum est, ex sententia seu denuntiatione forensi privatos, ipsos fuisse credo שמעון שמעון seu à *Synagoga* ejectos, quales fieri impensè timebant Judæi multi, iique ex principibus, ut in Evangelio D Joannis memoratur. *Conspiraverant*, inquit ille^h, *Judæi ut si quis eum confiteretur esse Christum, שמעון שמעון, extra Synagoga fieret seu Synagoga moveretur.* Et ex principibusⁱ multi crediderunt in eum, sed propter Phariseos non confitebantur ויאמר שמעון שמעון, ut de Synagoga non ejicerentur. Atque ipse Servator^k שמעון שמעון פנינוסון וימאס *Absque Synagoga seu sine Synagoga faciunt vos.* Syrus primo & tertio loco substituit id quod significat ejici, in hoc è Synagogis suis, in illo simpliciter è Synagoga. Secundo verò loco habet שמעון שמעון שמעון שמעון *ne essent foras à Synagoga.* Atque hunc sequitur Arabs cui Synagoga vocatur, notissimo illo in Oriente pro conventu seu Synagoga vocabulo, שמעון *Algamaiah.* In oratione item Athanasii^l de Imagine Christi Berytiensi, Judæum cujus in ædibus illa reperta est, generis sui primores שמעון שמעון פנינוסון שמעון *Extra Synagoga facientes expulerunt.* Video viros doctos Synagoga in hujusmodi versionibus atque in composito illo è Synagoga facta siue pro eo sumere quod erat solennis in Synagogis, locis ita dictis, conventus, siue pro ipso loco, ædibus Synagoga, seu שמעון שמעון *domo congregationis*, eadem notione qua Christiani ædes sacras seu Templum, etiam Ecclesiam, quo nomine congregatio itidem denotatur, nuncupare solemus. Qua notione sæpissimè in Evangeliiis Synagoga sumitur, velut in eo *Synagoga^m nobis ipse edificavit.* ^oD Luc. 7. 5

^h Cap. 9. 22.ⁱ Cap. 12. 42.^k Cap. 16. 2.^l Synod. Nicaen. 4.

admodum alterius illius שמחה שמחה *shamma tbeha* id est *desolatio erit* autor est Rabbi Samuel eodem in loco. Sed hæc nihil omninò faciunt ad probandum mortis omnino reum fuisse si-
 ve excommunicatum siue hujusmodi devotum. Lusus sunt gram-
 maticæ; integrâ & planè alienâ interea significatione שם שמחה ver-
 bi unde שמחה *shammatha*, pro eo quod est simpliciter *excommu-
 nicare & excommunicatio*. Sed demum nil manifestius est quàm ne-
 que excommunicatum neque devotum mortis reum habitum esse
 aut cujusquam manibus more gentis expositum; cum etiam devoto,
 ex majorum instituto tabernaculum sibi singulare quo seorsim & à
 popularium cœtu remotus aleretur, ut supra ostensum est, esset
 assignandum. Popularium consuetudine ita שם שמחה seu ex-
 communicatione atque anathemate seu שם שמחה ut jam dictum
 est, ex sententia seu denuntiatione forensi privatos, ipsos fuisse cre-
 do שם שמחה שם שמחה seu à *Synagoga* ejectos, quales fieri impensè time-
 bant Judæi multi, ii que ex principibus, ut in Evangelio D Joan-
 nis memoratur. *Conspiraverant*, inquit ille^b, *Judæi ut si quis eum* ^{Cap. 9. 22.}
confiteretur esse Christum, שם שמחה שם שמחה, *extra Synagogam fieret*
seu Synagogâ moveretur. Et ex principibus^c *multi crediderunt in* ^{Cap. 12. 42.}
eum; sed propter Phariseos non confitebantur שם שמחה שם שמחה
ut de Synagoga non ejicerentur. Atque ipse Servator^d שם שמחה
Syrus primo & tertio loco substituit id quod significat ^{Cap. 16. 2.}
ejici, in hoc è Synagogis suis, in illo simpliciter è Synagoga. Se-
 cundo verò loco habet שם שמחה שם שמחה *me essent foras à*
Synagoga. Atque hunc sequitur Arabs cui Synagoga vocatur, no-
 tissimo שם שמחה In Oriente pro conventu seu Synagoga vocabulo,
 שם שמחה *Algamaiah*. In oratione item Athanasii^e de Imagine
 Christi Berytiensi, Judæum cujus in ædibus illa reperta est, generis
 sui primores שם שמחה שם שמחה *Extra Synagogam*
facientes expulerunt. Video vitos doctos Synagogam in hujusmo-
 di versionibus atque in composito illo è Synagoga factò siue pro
 eo sumere quod erat solennis in Synagogis, locis ita dictis, con-
 ventus, siue pro ipso loco, ædibus Synagogæ, seu שם שמחה
domo congregationis, eadem notione qua Christiani ædes sacras seu
 Templum, etiam Ecclesiam, quo nomine congregatio itidem deno-
 tatur, nuncupare solemus. Qua notione sæpissimè in Evangeliiis
 Synagoga sumitur, velut in eo *Synagogam* nobis ipse *adificavit*. ^{D Luc. 7. 50}

Sed verò & Synagogis Deus invocabatur tñm Sabbatis tum secundà & quintà feriâ, idque ritu solenni. Ceterum notissima est ἡ συναγωγῆς notio illa duplex. Altera eo in sensu quem jam diximus, quo item verbum Synagoge in aliis linguis hodieque utimur. Altera, qua omnimodus populi plebisve sive totius sive partis conventus denotatur, quemadmodum in Pentateucho & Prophetis ubi sæpissime apud Hellenistas συναγωγῆ pro ἕκκλησιᾳ substituitur^a quod *populi conventum* seu *totum populum* seu *ecclesiam universalem* illis significat, uti etiam sexcentis pto πρῶ^o quod idem ferme sonat. Unde etiam habetur *Synagoga peccantium*^b,

^a Exod. 16. 3.

Levit. 4. 13.

Num. 10. 7.

Deutr. 5. 2.

Ec.

^b Exod. 12. 3.

Levit. 4. 13.

Num. 1. 18.

Ec.

^c Synagides 3.

30. 16. 7.

9. Jerem. 31.

4.

^d Erasmus in

notis ad D.

Matth. cap. 6.

Synagoga superborum, Ludentium ^c, id genus alia; quibus res lucularior fit, frequentissimum fuisse in lingua Hellenistica ἡ συναγωγῆ seu *Synagoge* usum pro eo quod generatim *conventum*, *congressum*, *cœcum hominum* qualemcunque innuit. Atque ex hac notione Vir præclarus ad D. Matthæum, *Synagoga*, inquit^d, *significat conventicula que ferri solent in plateis ac foro seu trivivis.*

Quod cum ita sit, posterior sanè Synagoge notio multo accommodatior videtur locis illis de eo quod est extra Synagogam fieri seu συναγωγῆς quàm prior illa qua loci Synagogarum, sensu angustiori, seu conventicula Judæorum in locis illis indicantur. Nimirum Synagogis priori sensu motos esse quospiam, ita ut interea aliis hominum cœtibus libere interessent, nullibi in Ebræorum disciplinâ reperitur. Posteriori verò, tam Excommunicatus quàm Devotus anathemate (juxta ea quæ superiùs dicta sunt) aut motus erat aut pro fori libitu moveri poterat & privari solitâ congressûs hominum libertate. De anathemate devoto, res palam est. Nam omnimodâ præter eam quæ victui in tuguriolo sibi singulari necessaria erat, hominum consuetudine privabatur, ut est ostensum.

Atque is plane à *communicatione orationis & conventus & omnis sancti commercii relegabatur*, quemadmodum de hujusmodi anathemate sub iniuriis Ecclesiæ Christianæ loquitur Terrullianus^e. Excommunicatum autem non male dixerit quis itidem solita hominum consuetudine semotum seu extra Synagogam fieri (secundâ Synagoge notione) cum ex jure communi ei intra quatuor cubitos nemini, secundum id quod monstravimus, assidere licuerit, nec solitis conventiculis interesse. Adeo ut extra Synagogam fieri seu συναγωγῆς denotaret *solita hominum scilicet popularium consuetudine privari, exterminari, dispellive.*

^e Adv. J. gent.

cap. 30.

live. Et sane peculiare erat etiam Hellenistis ^{4 Regum 5. 36. & 7.} *ἄλλο* pro eo quod est quomodocunque *abigere* seu *expellere*. Staret etiam posteriori notione Synagogam apud D. Joannem locis indicatis sumendam singularis ille apud cum alibi ² *συναγωγῆς* usus. Nam cum apud Evangelistas ceteros frequentius priori notione sumatur, quorum nullus id quod est extra Synagogam fieri meminit, & D. Joannes semel tantummodò vocabulum illud Synagoga nudum ipse usurpaverit, vix est ut non sentiamus ipsum etiam posteriore, quæ multo frequentior est in lingua Hellenistica, notione usum fuisse. Sic enim ille de Servatore Pontifici de doctrina ejus atque discipulis interroganti respondens; *Respondit ei Iesus, Ego palam locutus sum. Mundo. Ego semper do-* ^{D. Iohann. 18.20.} *cei* *ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ ὡς πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συναγροῦνται* in Synagoga & in templo ubi semper Iudæi conveniunt. Sic codices nonnulli. Alii *ἐν τῷ ἱερῷ οἱ Ἰουδαῖοι, &c. Vbi Iudæi universi conveniunt*. Atque ita sane non vulgata solum, sed & Syrus & Arabs. Certe hæc ita commodè capitur hæc Synagoga pro particulari aliquo loco eo nomine signato, aut pro plurimis ejusmodi Synagogis; sed potius pro ipso populi Hierosolymitani qualicumque conventu publico; quod proculdubio intellexit Arabs dum ibi substituit *في المسجد وفي الجامع حدث* *in Temple & Synagoga, seu cætu, ubi conveniunt Iudæi universi*. Et demum in vetustissima illa excommunicationis atque anathematis formula apud Ezram ^{Cap. 10. 8.} *תקול חבלה יברא* *disterminabitur ab Ecclesia seu populo transmigrationis* seu eorum qui è captivitate redierant, quod planè ipsum est *ἄποσυναγωγῆς* fieri ut appositissimè monuit V. doctissimus Ludovicus Capellus in Spicilegio ad D. Joannem. Nec sanè Locis sacris ejectos fuisse aposynagogos seu excommunicatos, sed hominum tantùm cætu, inde satis evincitur quòd etiam Templum ipsum ingredi excommunicatis ejusmodi nefas non esset; quod palam elicitur è titulo Talmudico *Middoth* ^{Cap. 4. 5. 2.} *7*, ubi legitur, si quis *שמאני בניה חזן יתן בלבו והטבע להבוי הבויך* *quoniam ego excommunicatus sum, ex more solenni ei reponendum fuisse חסון בנייה חזן יתן בלבו והטבע להבוי הבויך* *qui hæc eadem inhabitat, indet cordi tuo ut auscultes verbie sc-*

ciorum tuorum quo fiat ut recipiant te. Sed verò uidentem evenisse putandum est, ita Phariseos seu qui rebus tunc ante alios præerant, ninis sive Excommunicationis sive Anathematis sive utriusque (nam qui non resipiscerent, tam hoc quàm illà damnabantur) eos qui Christum confiterentur deterruisse, etiam & excommunicandos seu devovendos fore denuntiâsse, nec tamen ipsum Servatorem, quem ita odio habebant, excommunicatum ivisse ? Si conjecturam ex Ebræorum Disciplina adicere fas sit, sanè in promptu satis videtur. Nam ut neutiquam omninò excommunicabant sive Principem sive Patrem Fori alicujus sive jurisprudentiâ celebriorem, ita neque Juris sui studiosum (quem הלשור הכח nuncupant, id est, discipulum sapientis seu philosophum) sine summa deliberatione ; quod & ante ² memoravimus. Maimonides ²,

² Cap. 7.

³ Halec. Talmud Torâ. cap. 7.

⁴ Ad sit. Moed Karon cap. 3. fol. 7.

כא הלשור הכח שנתחייב נדון אסור לטרוח דין לקפח לגורו
בבבבב *Neque inter Juris studiosos reperitur aliquis quem temerè seu sine summa deliberatione excommunicare fas erat, ne quidem foro.*

Ita etiam Gemara Babylonia ^b. Et temerè excommunicans minime ex jure excommunicandum, etiam & ipse excommunicandus erat, ut videre est in Casuarum viginti quatuor supra memoratarum postremâ. Hinc sane suspicandum est, ob Servatoris, quâ jurisprudentissimus erat & nominis inde celeberrimi, dignitatem, excommunicatione ejus abstinuisse etiam ipsos qui interea Christianos seu sequaces ejus è turba, excommunicatione terrebant.

^c Cap. 12. 42.

Neque obstat quod legitur apud D. Joannem ^c, etiam Principes fuisse qui licet crederent, metu tamen excommunicationis, fidem suam profiteri non auderent. Nam Principum nomine quamplurimi fuere (veluti tribuum, vicium, stationum, familiarum) qui, ut fori Principes aut legis studiosi, minimè excommunicatione adèd liberi. Sed verò habetur in corpore Talmudico narratiuncula de ipso D. Jesu Christo excommunicato, Alexandria Ægypti, ab Josua Ben Perachia Synedrii magni Principe qui illuc ut comes, cum eo (sic illi) fugerat, ab Jannæi tyrannide. Quasi verò Jannæus (sive Alexandrum cognominem, sive Joannem Hyrcanum, ut nonnulli, intelligas) Christo esset coævus, qui centum seu plurimis ante annis Rex & Pontifex Judæorum ad plures abierat. Sed earum non esse, tempora illius seculi Ebræis confundi, aliterque multò atque à Christianis putari, sciunt qui Chronica eorum salutarunt. Verba sunt Gemaræ Babyloniæ ^d ;

^d Ad sit. Sanhedrin cap. 11. fol. 107 b.

* Prater comment. Th. Bezae atque aliorum ad 1. Corinth. 16. 22. vide I. Buxtorf. in Lexico Chaldaico. col. 1249. & 2466.

* Ipse ad 1. Corinth. 16. 22.

† Vide fit Daniel. Heinsium Exercit. Sacr. ad cap. 21. D. Ios. pag. 240. prater Theophylactum, Ambrosium, Hieronymum

(quos & memoras Erasmus;) Budam & Isidorum Clarium ad 1. Corinth. 16. 22.

communi, (quod & antè mouitum est) excommunicatus seu interdicitus non erat. *Maranatha* fortè ibi substituit, ideo quòd cum aliis viris doctis ^k tam veteribus quàm recentioris ævi vocabulum illud idem ipsùm esse existimavit * cum *shammatha*.

Certè מָרַנָתָא שָׁמַתָּא *Sham* seu *shematha*, sic scriptum & diuisum, significare potest *Dominus venit*, quemadmodum & significat מָרַנָתָא מָרַנָתָא *Maranatha*. Et video viris doctissimis placere, tempore D. Pauli hoc Syriacè usurpatum pro eo quod postea Talmudicis dictum *shematha*; perinde ac si tam. in hoc quàm in altero *Dominus venit* semper pariter compertum fuisset; saltem ex allusione seu soni similitudine recepta, sicut non ex Etymologia. Sed nec apud Talmudicos video hactenus ejusmodi omninò è *shammatha* allusione uatam, licet alix aliquæ, ut præmissum est, occurrant. Nec tam videtur apud D. Paulum *Maranatha* nomen Anathematis esse ibi memorati quàm exclamationem solennem^r seu epiphonema aut asseverationem sanctiorem adjectam. Græca sunt ἡνὼ ἀνὰ τὴν ἀνάστασιν ἡμῶν, *fit anathema; maranatha*. Syrus, מָרַנָתָא מָרַנָתָא *fit Cherem, id est anathema; Dominus venit*. Arabs

مَرَانَا مَرَانَا *fit devotus à spe Domini*. Ipsùm *Maranatha* retinent versiones pleræque recentiores. At verò in Germanica Lutheri, legitur, **Der sey Anathema Maharam Motha**, uti & in Danica; illius sequaci **haud vere Anathema Maharam Motha**. Scilicet *Maranatha* voluere sub Lutheri ævum cum ipso alii aliqui, depravatam esse vocabulum ex eo quod potius in originae *Maharam motha* fuisset seu מָרַנָתָא מָרַנָתָא quod significaret *devotus seu anathematizatus usque ad mortem*, quemadmodum & in nota Germanicè Epistolæ ad Corinthios primæ subjecta visitur. Unde & versio quæ Ecclesia Anglicana superiori in seculo usa est, habet ibi **Let him be had in execration, yea excommunicated to death**. Et in Latina quam Galterus Deloëus Henrico Angliæ Regi octavo Biblioscopus ei dedicaram publicavit ^m *Maranatha per Dominus seu Dominus noster* (nam variatio illa ex eo evenit quod volunt aliqui ⁿ ibi esse pronomen affixum) *venit* vertitur quidem in adjecta notula; sed *nisi fortè*, inquit ille *vitiòse scriptum sit pro Maharamatha quod internectionem significat, deductum à מָרַנָתָא quo Malachias suam prophetiam absolvit*. Neque novum est hunc D. Pauli locum ad illud Malachiæ ^o referre. Ibi scilicet legitur מָרַנָתָא מָרַנָתָא

^m Londini 1549.

ⁿ Vide Eliam in Thib. & Buxtorf. Lexic. Talmudic. col. 1248.

^o Cap. & commate postremo.

מָרָא מָרָא מָרָא *ne fortè veniam & percutiam terram anathemate.*
 Sed & inde sensus D. Pauli nonnullis fit, *veniat Dominus & cum*
atemo existio feriat. Sed Jacobus Simanca⁹, *quidam* inquit, *hanc*
sive fabulam sive historiam retulit. Maranatha anathematis signifi-
cationem induit ex illo eventu, quia Judæi gloriantes de ventura
Messia dicere solebant vulgo, Maran hoc est Dominus noster: contra
quos Christiani dicebant Maran atha, Dominus noster venit. Hinc
inimicitia orta inter Christianos & Judæos, quorum in ore erat Ma-
ran quos per contemptum Christiani Maranitas vocabant & illi
obtrudebant, maranatha, id est Dominus noster venit vel invitis vo-
bis, irridentes eos & illis male precantes. Unde apud nostrates vul-
go Maranos appellant eos qui ex Judæis descendentes apostata facti
sunt, Messiam suum expectantes. Commentum pulchrum! De E-
braorum aures Excommunicationibus, videtis nunc etiam Aloy-
sium Novarinum⁹.

⁹ De Catho-
 lica Instru-
 tio. 27. §. 8.

⁹ Schœdialis
 Ja. v. 10. p. 10.
 7. cap. 10.

CAP. X.

De illo Anathematis genere quo expressim Homines ex Jure Belli.
seu Militari neci Devoverentur.

¶ Jam ostensis manifestum est, hominem Anathemate
 sive Primi sive Terti sive Quarti generis (juxta ea quæ
 de anathemate capitibus tribus proximè superioribus
 explicantur) devotum, eo nomine, ex Ebraorum sen-
 tentia, non Jure occidendum fuisse. Cædes verò planè ultronea,
 de qua disputamus, locum tantummodò habere potuerat (si modò
 daretur, occidendum fuisse ejusmodi devotum) in genere Primo
 Nam in reliquis binis planè Pœna fuisset cædes, quod & conced-
 unt in genere Quarto illi qui de ejusmodi devoto velut mortis
 reo perperam loquuntur. Et ad Pœnæ planè, sed cœlestis, rationem
 spectat, si credibile sit, quod habet Josephus^m de eis qui in Esseno-
 rum sectam admissi, (non sine anathemate in seipos horrendo Quarti
 generis denunciato si disciplinam quam amplecterentur violarent)
 & postmodum ob delicta graviora consortio ejecti ne cibum qui-
 dem oblatum capere potuere, sed more pecudum herbas dererpentes
 fame miserrimè, nisi reciperentur, perièrè. Quod autem genus A-
 nathematis Secundum spectat seu ad anathema illud interneconi
 & deperditioni expressim devotum, cujus scilicet usus Bellis suf-
 cipi-

^m De bello
 Judaico lib. 2.
 cap. 12. §. 7.
 lat.

- picicndis prævius esse solebat, adeoque sive ad Hostes ac Captivos sive ad Cives Jura militaria violantes duntaxat, quà ad homines, attingit, id ipsum est Anathema seu *Cherem*, secundum Magistrorum aliquot eorundem nominis præclari sententiam, quod in posirema parte legis illius in Levitico^o sacræ occurrit. *Omne anathema quod devovetur* אֲנָתֶמָה אֲשֶׁר יָצָא מִן הָאָדָם, non redimatur; morte moriatur. Quod non de consecratis, devotis seu anathematizatis ejusdem generis quod comma præcedens occupat, voluit intelligendum; scilicet de ultronea sive servi sive jumenti sive cujuscunque bestię consecratione in usus sacros ad quos tantum comma illud spectare consentiunt Ebrai omnes; sed de hostibus tantum aut civibus Jura militaria violentibus morti devotis (qua scilicet homines ea in lege comprehenduntur) qui non redimendi sed ad unum omnes morti tradendi erant. Priori nimirum in commate donaria seu anathemata sacros in usus consecrata & sacerdotibus Jure communi^o possidenda contineri aint, qualia necesse erat ut essent è devotentis bonis secundum ipsa verba sacra, וְאֵת כָּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּח מִן הָאָדָם ex omnibus quæ sua sunt, veluti signanter dicta ad excludendum anathema quodcunque ex eis quæ necdum devotentis erant in bonis, nec, post devotionem, humanis usibus seu commodo omnino applicanda, sed plane delenda. Hujus autem generis cum Unicum duntaxat esset Anathema, idque aut in hostibus seu civitatibus in quas bellum inferendum erat devovendis (quale ad usus sacros seu sacerdotum possessionem nemo devovens attingere volebat) quemadmodum illud Ebraiorum de Araditis^o, & *Novis Israel votum Domino dicens, si tradendo tradideris populum istum in manum meam* אֲנָתֶמָה אֲשֶׁר יִשְׁבַּח אֶת הַיִּשְׂרָאֵל etiam morti & interfectioni devovebo urbes eorum, unde, populo ex hoc anathemate deleto, locus ipse אֲנָתֶמָה seu *Anathema* dicebatur; Ant in Jura militaria violentibus neci similiter devovendis, ut præternittamus exempla superius ea de re memorata, commate in hoc breviusculo proximè subsequente, hoc genus Anathematis tunc satis generali illo nomine cognitum existimant designari. Perinde ac si in commatis illis scriptum fuisset; ubi quid de suo quis in sacros sacerdotum usus, sive hominem sive bestiam sive agrum consecraverit seu devoverit, non vendatur, non redimatur, quia sanctum est, nec in usus profanos omnino revocandum; Et tantum de hoc ita fiat. Nam in principio commatis prioris אֲנָתֶמָה tantum etiam

* Numer. 18.

14. vide Ge-

m. v. Bih. ad

nit. Erakin

cap. 9. fol. 18.

* 29.

* Numer. 21.

2. vide ibi

D. Auguſt.

quæſt. 40. &

addo D. Fri-

scianum ad A =

gostianum quæſt.

9.

etiam ad hanc rem præfigi notant. At verò ubi quis devoverit quid
 העדס מן החדס ex homine, seu ex hominibus, juxta nempe notissimum illud
 devodendi morem bello prævium, adeo ut nil præter necem destru-
 ctionem atque excidium devoti sit postmodum, ex ipso voto seu a-
 nanthemate, expectandum, ibi tantum abest sive vendatur sive redima-
 tur, sive sanctum maneat Domino, ut Jure fieri nequeat quin plane sit
 delendū, & sive homofuerit sive animal quodcunque aliud, interficien-
 dum. Ita devovens priori in commate כשלי חמירי devovens id
 quod suis esset in bonis, in posteriori חמירי מן החדס טאינו טלי de-
 vovens ex hominibus seu homines qui sui quidem non essent, tamen si ita
 in devovens potestate haberentur, ut ex Jure belli seu militiæ sin-
 gulari suam sortiretur effectum ipsa devotatio, quemadmodum ibi
 distinguit Isaac Abarbanel⁹. Qui de specie utraque subjungit כנגד

¹ In Pirushi
 Tora fol.
 275. col. 2.

הסן והאסון אשר אך כל הים אשר יחרם אש וגו' לה
 יסבר ולת יגאל לפי שהחרם הוהו הוה, קדש קדשים ליה
 וכה שהוה קדש ליה לה יסבר כי הוה אסור בהנאה ולכך
 החרם הוה הוה לה בלנד ועל הסן הטני אשר כל הים אשר
 יחרם ליה מן האדם לה יפרה מרה יפרה וכוה הסן הוה
 חרם יחרו שאם יגיע ליד אש ישראל נפש אדם מרנלכח
 טסה לה יוכל לפורו אחוה אשר על כל מניה מרה
 יוכר אך בתם שיחרים אש עבו ליה לה יסבר לך ינחן
 לחטב עצים ולטוב מים ולטרה לכהנים חרו פשוטו טו
 ענין De prima specie ait sacra scriptura, Tantum omne anathema
 quod quis devoverit &c. Non vendatur nec redimatur; quoniam
 scilicet hujusmodi anathema est sanctissimum Domino. Et quod ita
 sacratum est Domino, non vendatur, quia profanis usibus interdictionis
 est. Idcirco anathema hoc tantum est Domini. De secunda vero spe-
 cie ait, omne anathema quod devoverit quis ex homine, non redima-
 tur, morte moriatur. Et hujus speciei erat anathema Hierichun-
 tis, si nempe inciderit in potestatem cujuscumque Israelita, vita ho-
 minis ex eis qui ibi caperentur, non poterit redimi, sed omnino mor-
 ti tradendus erit. Nihilominus quod ad anathema illud quo seruum
 suum quis Domino devoverit attinet, is morti tradendus non est.
 Tantum in donarium est, ut Ligni disindat, aquam esauriat & sa-
 cerdotibus ministerium præstet. Atque hic est literalis loci illius sen-
 sus. Ita Abarbanel. Cui stipulatur Rabbi Moses Bar Nachmen⁶,
 alii. Hinc est quod universi iacole Jabesh Gilead capti sint, ideo
 quòd violassent anathema illud publicum atque militare⁷ de eis

⁶ Ad Levitic.
 27. & synd
 R. Bechai in
 Pemanub.
 fol. 161. col. 2.
⁷ Indic. 21. 5.
 & 10.

qui non ascenderent ad Mizpa, ubi ipsi anathemati expressim adjectum est מותו מותו *morte moriatur*. Quod & partem fuisse anathematis quo Saul prælium cum Palæstinis initurus devotebat omnes qui antenoctem quid cõsiderent, existimant, quia ob anathematis illius violationem Jonathan, etiam Regis filius, morte plectendus¹ erat. Sed ideo liberatum esse aiunt quia non sponere sed ex errore atque ipsius anathematis ignarus illud violasset. Alij verbò aliter legem illam de anathemate sacram interpretantur, perinde scilicet ac si de homine morti ex sententia forensi damnato lata fuisset. Si quis, inquit, devoverat æstimationem capitis damnati eo modo quo consecrationes fiebant, juxta ea quæ priorè dicti Levitici capitis parte constituuntur, Votum ejus irritum fuisset. Et verba illa *non redimatur; morte morietur*, significare volunt, cum non redimendum, seu pretium seu æstimationem aliquam ejus nomine non solveudam, quoniam ultimo supplicio damnatum statim mori oportuit, adeoque ipse jam veluti mortuus erat, unde nec pretium nec æstimationem habebat. Atque tum in libris vetustissimis² hæc occurrit etiam sententia velut à majoribus accepta, tum apud maximi nominis Magistros³ seculorum recentiorum. Sed verò, ut tandem hæc de Anathematis concludamus, manifestum est ex Ebraorum interpretatione qualicumque dictæ legis sacræ, nullum omninò homicidium nltroueum seu extra Pœnæ seu Quasi rationem permissum eâ fuisse; quod erat inprimis atque ad rem quam tractamus, aperiendum.

CAP. XI.

De Jephthæ Voto, discrepantes Ebraorum sententia. Nullo Jure immolanda fuisse ejus filiam consentiunt. Summa sententia Ebraorum, de cade humana. Instratio post eadem etiam licitam.

Estat ut quid Ebrai de Jephthæ Voto atque filiz suæ immolatione stantant videamus. Verum quidem est non unicum apud eos reperiri de Voto ejus sive concipiendo sive solvendo sententiam. Etenim sunt qui eum illud tam de personis hominum quàm de aliis animalibus concepisse atque filiam immolando solvissè volunt; aliis neque eam immolasse nec immolationi personam aliquam destinasse asserentibus. Prior quidem vetus est. Vtraque autem pendet ex varia interpretatione historiz sacræ; verba sunt, & *Vovit votum domino Jephtha dicens,*

¹ 1. Sam. 14. 24. & 4. ubi vide R. David Kimchi & consular R. Bechai in Pentateuch. fol. 161. col. 1.

² Gemar. Babylon. ad tit. Eracin cap. 1. fol. 6 b. & ad eis. Cethuboth cap. 3. fol. 37 b. Sopher Siphra col. 336.

³ Mos. Meimid halach. Eracin Wechermim cap. 1. Mos. Mishetzcept. affirmat. 132. Larcibus ad Levit. 27. R. Bechai, Pellicha Zotertha fol. 36. & c.

⁴ Judic. 11. 30. & 39.

si tradendo tradideris filios Ammon in manum meam וְהָיָה הַיּוֹדֵעַ אֶת-יְדוּעַן בְּכֹחַ יָדוּעַן לְקַדְמָתִי בְּסוּבוֹ בְּשִׁלְתִּי כִּי-יִשְׁלַח אֶת-יְדוּעַן וְהָיָה הַיּוֹדֵעַ הַזֶּה וְהַעֲלִיתוֹ עִלָּוָה quod in vulgata vertitur, *quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meae mihiq[ue] occurrit revertenti cum pace à filiis Ammon, cum holocaustum offeram Domino.* Græci etiam interpretes ibi, καὶ ἔσται ὁ ἐκπορεύσασθαι ὅς αὖ ἐξέλθῃ &c. καὶ ἔσται ἔξ ἑκείνων καὶ (ut in exemplatibus nonnullis; quæ conjunctio aliis deest) ἀνὰ πύλιν αὐτῆς ὁδὸν αὐτῶν. & erit, exiens quicumque extierit &c. & erit Domino, & offeram eum holocaustoma. Adeo ut ipsum votum de persona hominis immolationi destinata conceptum sumatur necesse sit, si rectæ versiones hæc. At verò, manifestum est ex Ebraïsmò verti posse & sane deberi ad hunc modum, quantum ad personæ alicujus designationem attinet; *Erit ut egrediens quod egressus fuerit de foribus domus meae in occursum meum, cum reversus fuero in pace de filiis Ammon, erit Domino, & offeram ipsum in Holocaustum.* Ita non personæ tantum (si verba spectes) sed animalia qualiacunque alia in voto continentur. Dein de voti solutione subjungitur: וְהָיָה כִּי-יִשְׁלַח אֶת-יְדוּעַן וְהָיָה הַיּוֹדֵעַ הַזֶּה וְהָיָה הַיּוֹדֵעַ הַזֶּה וְהָיָה הַיּוֹדֵעַ הַזֶּה & fecit ei sicut voverat (ut vulgata) ἔτελειον ἐν αὐτῇ πύλιν θύλακ' αὐτῆς καὶ πύλας & perimplevit in ea (filiâ quæ ei redeunt cum victoria occurrerat) votum suum quod voverat. Non autem hominis personam tantùm, verùm etiam alia animalia votum fuisse complexum palam docent Ebræi, ubi ad priora Voti vocabula adnotant * *Gen. Bab. ad tit. Thainth cap. 2. fol. 4 a. Valera Rabba paraf. 37.*

וְהָיָה כִּי-יִשְׁלַח אֶת-יְדוּעַן וְהָיָה הַיּוֹדֵעַ הַזֶּה וְהָיָה הַיּוֹדֵעַ הַזֶּה וְהָיָה הַיּוֹדֵעַ הַזֶּה *fieri potuit ut etiam immundum quid (veluti porcus aut canis) occurreret, ut voto esset satisfactum; sed occurrit ei filia sua.* Prior autem heic sententia qua filiam suam ex hoc voto immolâsse Jephtham affirmatur, habetur non solùm apud Flavium Josephum ^a sed etiam in Chaldaica Judicum paraphrasi ^b & apud Rabbinos celebres quorum aliqui ^c Jephtham existimant deceptum fuisse more illo anathematis bello seu prælio, ut supra ostenditur, prævii, atque inde tam personam hominis quàm aliud quodcunque animal devovisse. Nimirùm, cum in more positum esset, Principem seu populum internecioni devovere sive hostes sive cives qui Jura militia anathemate præstituta violarent; Jephtham hunc morem perperam intelligentem temerè devovisse tam personam quàm animal quodcunque ei post victoriam occurreret. Filiam verò præter spem occurrentem, post menses binos quibus vir-

* Gen. Bab. ad tit. Thainth cap. 2. fol. 4 a. Valera Rabba paraf. 37.

^a Orig. Judaic. lib. 5. cap. 9.

^b Cap. 11. proxime post cum. 39.

^c R. Moses Bar Nachman, R. Bechai in Pentateuch. fol. 161. ad. 1. &c.

ginitatem deflevit, juxta Votum immolasse, nec ad Phineesum Pontificem accedere voluisse ut is Voto eum solveret (nam & sic etiam aiunt) & Pontificem ad eum adire detrectasse; utroque invicem dignitatis prerogativam obtendente. In Vakra Rabba^d, יכול להשיב את נדודו וילך אצל פנחס אמר אני מלך ומלך אצל פנחס ופנחס אמר אני כהן גדול והן כהן גדול ומלך אצל עם הארץ Potuit quidem voto suo solvi si ad Phineesum accessisset. At vero dixit, ego cum rex sim adibo Phineesum? Phineesum etiam; ego cum sim Pontifex, Pontificis etiam filius, adibo plebeum? & Atque ita hisce invicem altercantibus, periit ipsa, seu אברה הנערה החיה perdit est virgo illa. Adjiciunt tam Phineesum quàm Jephtham hoc nomine punitum^f à Numine. Hunc membrorum paralyti, illum Spiritus Sancti ab eo discessu. Et demum interpretantur illud ויהי חוק בשרא^g atque erat statutum in Israel (quod in vulgata, ita commati proximo conjungitur ut denotet inde statutum fuisse annuum quatruidi ob puellam luctum) de sanctione apud Ebræos inde orta, ne quis humanas hostias ex simili errore postea immolarer, nec sive Jephthæ sive Phineesi morosum dignitatis prerogativæ obtentum in similibus imitaretur. Unde ibi paraphrasi suæ inserit Chaldeus; חוספתי ביהי דלמי לאסקא גבר ירי ברה ירי ברהיה לעלמי כפמי דעבר יסחא גלערא ולמי שמי לפונת כהנא ואלו סאיר לפונת כהנא היה

Adiuncta est sanctio illa seu Statutum ideo ne quis immolaret filium suum seu filiam suam quemadmodum fecerat Jephtha Gileadites; nec consuluit Phineesum Pontificem qui consulenti eam, ob pretium datum, liberaverat. Vide etiam quæ de Phineeso atque immolatione hac ex Saïdo Barricide Patriarcha Alexandrino alibi^h notavimus. Et de ipsa immolatione rara non est apud Christianos scriptores* mentio, unde & festum idololatricum, in ejusce memoriam alicubi natum etiam scribunt nonnulliⁱ. Sed verò, ut præteream difficultates Chronologicas de Phineeso^k hoc tempore superstite; nondum mihi è commentariis Ebræorum compertum est, quodnam jus illud fuerit adeo Pontifici singulare solvendi heic Votum ut absque eo id solvi nequiret. Nec qui Syne-drium nescio quod heic memorant^l ad voti relaxationem à filia consultum, quasi aliter relaxari nequiret, mores patrios satis videntur meminisse. Receptissimum fuisse Ebræis, velut ab ipso Mose, per majorum traditiones acceptum scimus, à Sapiente seu legis

Doctore

^d Paraph. 37. & Berelith Rabba par. 69. Adde Midrash Cohelch ad cap. 10. 15.

^e Vide sit Indicum 9.2.

^f Præter jam citata è Rabboth, vide S. J. Larchium ad Indic. 11. & ad 1. Paraph. 9.20.

^g Indic. 11. 39.

^h De successione in Pontifice. lib. 1. cap. 2.

ⁱ Amros. de Virginibus lib. 3. &c.

^j Epiphanius. 78.

^k Vide sit R. Gedaliah Ben Iehoi in hal. shelech. fol. 140.

^l In Gloss. Larchii & Davidis hincubi ad Indic. 11.

לעבודת ה' *Necesse est ut animal aliquod intelligeretur, quod si
 accideret esse è specie humana, Domini fcebat, utpote separatim in e-
 jus cultum. Alii tantundemⁿ. Voto ipso ita intellecto, verba illa
 & fecit sicut voverat pro filiz consecratione ejusmodi sumunt, non
 omnino pro immolatione. R. David Kimchius ב"ר דוד
 והכניסה ס"ם דחה ס"ם פרושה מבני אדם ופרטי השלם
 ודחן תק בישראל כי כטנה לטנה חו והלכות אליה בגור
 ישראל fecit ei domum, & introduxit in eam, atque ibi remansit
 seclusa à filiis hominum & à rebus secularibus. Atque statutum seu
 mos invaluit in Israel, ut quotannis eam inviserent Israelitides.
 Atque notat Gersomides, si filius aut mas Jephthæ ita occurrisset,
 ipsum à mulierum consortio non ita secludendum fuisse, sed tan-
 tum Domino consecrandum, ut sacris inserviret (quemadmodum
 Levitæ) nec intereà conjugio arceretur. Cum verò eveniret ut fi-
 lia occurreret, חייב טווחה פרושה מאיש ס"ם חיה לה בעל
 לרן תחיה סחודר לעבודת ה' אבל תעבוד ע"ז זה בעלה
 הנסואורר כטטסס חכס"ם Oportebat eam à viri consortio segrega-
 ri. Nam si conjugem haberet, non potuit Domino solum inservire;
 sed conjugè etiam inservierat, more uxorum. Atque hinc ait Ger-
 somides fuisse causam cur vestimenta laceraret Jephthæ atque ita
 doleret quamprimum filia ei visæ est. Nempè eam, quæ ei uni-
 ca erat proles, jam sciebat è viti consortio in perpetuum seclu-
 dendam, aded ut de posteris ex ea suscipiendis spes non esset re-
 liqua. Sed mirum intereà est magistros, qui hujus sententiæ sunt
 auctores, admittere etiam Votum hujusmodi ita præcisè obligassè
 eum ut necessum esset ex lege seu moribus patriis filiam ita devo-
 tam à virorum consortio seclusisse. Quin & ipse Jephthæ, *aperni
 os mentem Domino, neque potero revocare*. Certè neque patriæ ejus-
 modi potestatis alicubi in corpore Talmudico aut apud Jurecon-
 sultos eorum celebriores, vestigium reperio. Neque omninò po-
 testatem ejusmodi consecratio Samuelis^o asserit. Nam & ipse Le-
 vita erat atque eo nomine & à natalibus Domino sacer. Atque
 ipse libenter matris Votum sacra ministeria præstando solvit. Quia
 in corpore Talmudico receptissimum est, filium aut filiam ita sacra-
 ti nequivisse ut ipsi sacerdotibus aut sacris usibus ex parentum vo-
 ti vi cederent, ut superius^p ostensum est. Æstimationem autem seu
 pretium siue filii siue filiz siue alterius cujuscunque (modo exci-
 pias servos & ancillas è Gentilibus) consecrati, sacerdotibus sol-
 vendum*

ⁿ Videbit R.
 Bechai in Pen-
 sationib. fol.
 161. col. 2.

^o 1. Samuel. 1
 m.

^p Op. 7.

vendum præscribit lex sacra⁹, non ipsos addicendos. Quin & qui ipsos se deoverant etiam & se redimere quibant. Et de æstimatione filia Jephthæ vetus erat controversia inter Magistros binos Talmudicos, Rabbi Simeon Ben Lakish & Rabbi Jochanan. Ben Lakish existimavit^r Jephtham ex hoc Voto pretium seu æstimationem filia juxta legem sacerdotibusolvere debuisse. At verò R. Jochanan, nec pretium aut æstimationem; quia res ipsa quæ devovebatur erat immolanda, qualis filia ejus seu homo quispiam non erat neque ex lege esse potuit, ita ut ille nec filiam seu personam aliquam in ipso Voto contineri velit, sed tantùm animalia cetera, quæ immolatitia. De secunda autem sententia heic, seu ea qua negatur filiam Jephthæ esse immolaram, Genebrardus^f scribit se ab Ebræo aliquo accepisse interpretationem illam seu sententiam esse ab autoribus suis excogitatas *ne inde typus filii Dei à patre sacrificii duceretur*. Utcumque autem se res ea habuerit, id certum puto esse non reperiri apud Magistros qui ex Jure aliquo immolandam eam esse affirmaverit. Quin in Gemara Babylonia^r expressim dicitur sacrificium *אֵילָן לַיהוָה* quod offerri non decuit. Et Josephus⁹; *πλεὺν παῖδα ὠδοκαίτους, ἢ τὴ νόμιμον ἢ τὴ τῶ Θεῶ κερασμύλλω* *Ἰουίας ἑπιτελών* *filiam immolavit, neque legitimam, neque Deo gratum sacrificium solvens*. Idcirco ex hæcenus enarratis, de Interdicto Naturali Homicidii, sic demùm heic statuendum est; apud Talmudicos atque Ebræos ceteros nullibi (si errorem illum Jephthæ, ut aliqui volunt, excipias) esse admissum, ut ultronea cædes seu homicidium extra Pœnæ legitimè constitutæ, seu Quasi rationem (nam & cædes bellica in Pœnæ ratione satis continetur) adeoque hostiæ humanæ oblatio Jure aliquo subniteretur. Quoniam verò societatis humanæ compages sine facinorum castigacione consistere nequit, ac Pœnæ, sive pro criminum qualitate sive pro Republicæ commo, nunc leviores nunc graviores, ex Jure Naturali de Judicijs (quod sextum est heic Juris Noachidarum caput) sunt introducendæ, & in justo bello Pœna icidem hostibus infligenda, ideo, quemadmodum factum tectum interdictum quod hæcenus tractavimus Naturale de Homicidio servandum docebant ab omni ultroneæ, extra rationem jam dictam seu Indebiti, cædis permisso, ita mortis Pœnam, id est cædem humanam tum in bello fuisse licitam, tum sceleribus ac delictis eam præstituræ nefas non fuisse eis qui rebus præsentent seu quibus Pœnarum constituendarum jurisque

⁹ Levitic. 27.
2. & c. vide
& Josephum
lib. 2. cap. 4.

^r Peresih
Rabbiparisi.
60. & Valer
Rabbiparisi.
37. unde Sa-
bet D. Kim-
chi in Indu.
11.

^f Ad animum
mundi 2981.

^r Adit. Tra-
mitib cap. 1.
fol. 4 a.

⁹ Orig. Judaic.
lib. 5. cap. 9.
& vide I.
Cloppentz-
ium in Schola
sacrificiorum.
5.

Jurisque Positivi condendi potestas cederet, neutiquam omnino dubitabant. Quod fuit à libris sequentibus, ubi de re Bellica atque de Judiciis agitur, explicabitur. Ad eò verò ipsum actum cædis humanæ utrunque licitum, inuisum habebant, saltem nonnulli, & impurum, ut lustratio aliqua ei qui commiserat, esset necessaria.

* Numer. 31.
19.

* Deuter. 20.
12.

Manebitis * *extra castra septem diebus, quicumque scilicet quempiam occidit, & qui tetigit cadaver, purificetur seu lustretur in die tertio & septimo, tam vos quàm captivi vestri*, Philo γ, *jussit*, inquit, victores extra castra dies aliquot manere, τὰς ἡμέρας ἑπτὰ καὶ ἑβδόμη τὸ φόνος τῶν ἀπὸ τῆς Ἰσραήλ ἐκείνης ἡμετέρας τῶν συμμάχων & Pontifici summo mandavit, ut lustraret reversas à recentibus caede commisitones. Rationem reddit, καὶ γὰρ εἰ νόμιμος αἰὲν ἔχουσιν σφραγαί, ἀλλ' ἔχει κρίσιον ἀνθρώπων εἰς τὸ δικαίως καὶ ἀμυνομένῃ καὶ βίαια ἰσχυρῶς εἶναι δοκεῖν ἂν πῶς δύνανται εἰς χεῖρ συστῆναι, ὃ γὰρ καθαροῦν ἐδίδου τῶν κρίσεων πρὸς ἀπηνειά, καὶ τὸ νομισθέντος ἀγῶνος γενομένου. Quamvis enim per leges licet hostes occidere, tamen qui necavit hominem, etiam si coactus & propulsans injuriam, obnoxius seu rem esse videtur propter antiquam generis & communem cognationem. Ideoque lustratione opus erat, ut etiam species qualiscunque sceleris ab eis dilueretur. Et pueri sciunt similem ob causam apud Gentiles (maximè Græcos)

lustrationes etiam in usu. Locum autem illum Numerorum capiunt Magistri de pollutione seu immunditie non tam à cæde quàm à mortuis *

contractâ adeoque lustrandâ, qua de re etiam consulat Josephum *.

* Levitic. 21.

1 Numer. 5. 2.

* Archeol. lib.

4. cap. 4.

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM;

Liber Quintus.

De *Concubitu* agit, ex *Jure* ab origine rerum *Naturali*, *illicito*; De *Matrimonio* item, *Concubinato*, & *Divortio*, juxta eos, ex eodem *jure*; De accessione *Interdictorum Revelationis Turpitudinum*, quæ in *Levitico* habentur, quatenus ad *Gentes alias* illa spectare velint *Ebræi*. Et demum de *Jure Gentium* huc atinente, id est *Jure* quo sive *Profelytos Justitiæ* aliosve non ex originariis circumcisos, sive *Profelytos domicilii* aliosve alterutrius sexus *Gentiles*, tum in *re Matrimoniali* tum in eo qui etiam *extra Matrimonium* sit *Concubitu*, *Nationi* suæ seu *Originariis* sive *vetitis* sive *permissis* tradunt.

CAP. I.

De *Concubitu illicito*. Tum *qualisnam concubitus* ex *Jure Naturali* ante *Legem Mosaicam* *illicitus habeatur*, tum *Qualis* postea ex *ipsis ejusce legis verbis*, juxta *Ebræorum sententiam*, *generatim* indicatur.

Luris Naturalis, in recensione superius allata, caput quod ex *Illustrioribus* est, *Quartum* ad *Revelationem Turpitudinum* (quam *ערוה נבא* appellant) id est, ad *Incestos* seu *Illicitos Concubitus* atinet. Horum ratio heic duplex primo habenda. Altera, quæ, ante *Leges* in *decimooctavo Levitici* capite *latas* *illiciti* aliqui *habiti*: Altera: quæ ex *illis legibus* accessere de *incestu Interdicta* insuper *alia*. Ante *leges illas*, sive sub *ipsis rerum initiis*, adeoque, juxta quæ dicentur,

filio, cum focru, focrus matre, aut matre foceri. Et si filiam heic tam Neptem quam Filiam denotare sinas (quod frequens satis est) obscurum non erit cur tot nomina sive consanguinitatis sive affinitatis hoc unico includant. Quin nec filiz aut neptis ex filio filiave concubitûs prohibitionem, in hac recensione, aliter designant. Nimirum si cum uxoris filia aut nepte fuerit illicitus, multo magis cum sui ipsius sive filia^m sive nepte. Sed de nepte Lex disertè

^m Maimonid. halach. Iumi
lib. cap. 2.
^o Levitic. 18.
10.

lata^a est; *Turpitudinem filie filii tui, vel neptis ex filia, non revelabis; quia turpitudinis tua est.* Unde nec de filia quæ tacitè includitur, dubitandum. Hinc igitur pergit recensio potius ad hunc modum,

VII *על אמה אשתו* *concupiens cum focru sua.*

VIII *על אמה אמה* *concupiens cum focrus matre.*

Typographi incuriâ legitur in Maimonide *אמה אמה* id est *avia* quæ in Secundariis Talmudicis habetur, non in lege facta interdictis. Uti & ex ipso Maimonide alibi^o liquet.

^o Halach. I.
Shoth. cap. 1.

IX *על אמה אמה* *cum foceri matre concupiens.*

X *על בתו אמה* *qui cum filia concubnerit.*

XI *על נדה אמה* *concupiens cum nepte ex filia.*

XII *על נדה אמה* *concupiens cum nepte ex filio.*

XIII *על נדה אמה* *cum privigna concupiens seu uxoris filia.*

XIV *על בת נדה אמה* *concupiens cum nepte uxoris ex filia.*

XV *על נדה אמה* *concupiens cum nepte uxoris ex filio.*

XVI *על אמה אמה* *qui concumbit cum uxore aliena.* ^o Levitic. 18.

XVII *על אמה אמה* *qui concumbit cum sorore sua^a uterina.* ¹ Ibid. comm.

XVIII *על אמה אמה* *concupiens cum sorore sua qua fuerit filia uxoris patris, id est germana^a, sed non uterina.* Hoc autem in Mosis Kotzensis enumeratione prætermittitur, velut id quod verbis prioribus de sorore generatim dictis satis contineretur. Unde & tamen de viginti

^o Ibidem.

sex primò loquitur, viginti quinque tantùm personas emmerat.

XIX *על אמה אמה* *qui concumbit cum sorore patris sui, seu amita^a*

¹ Levitic. 18.
12.

XX *על אמה אמה* *qui concumbit cum sorore matris sue, seu Matertera^a.*

¹ Ibid. comm.

XXI *על אמה אמה* *qui concumbit cum sorore uxoris sue^a.*

¹ Ibid. comm.

^o Ibid. comm.

18.

- XXII עַל אִשְׁתּוֹ אִדּוּמִי *qui concumbit cum uxore fratris sui seu fratris*.
- XXIII עַל אִשְׁתּוֹ אִדּוּמִי *qui concumbit cum uxore*
- XXIV עַל אִשְׁתּוֹ אִדּוּמִי *qui concumbit cum ea qua mensibus laborat*.
- XXV עַל אִשְׁתּוֹ אִדּוּמִי *qui concumbit cum ea qua mensibus laborat*.
- XXVI עַל אִשְׁתּוֹ אִדּוּמִי *qui concumbit cum ea qua mensibus laborat*.
- Quos duos postremos adjiciunt ex eo quod legitur in lege facta, *Turpitudinem patris tui non revelabis*^a. Et, *Turpitudinem patris tui non revelabis*^b, quasi verbis illis de utroque contineretur^c *additamentum interdictio de concubitu masculi*. Ad hoc omnes concubitus attinet illud in lege subjunctum; *Quicumque fecerit aliquid ex istis abominationibus, excidit excisionis seu punientur*. Quilibet item ejusmodi concubitus, nomine *Turpitudinis* Talmudicis passim denotari solet, uti etiam ipse quarum concubitus interdicitur. Unde Maimonides^e; שֶׁאֵין שֶׁאֵין בִּיאָתוֹ בְּחֻדְהָ וְחֻבֵּי עַל בִּיאָתוֹ כִּרְרָה וְהֵם הַמְּבֹרָחִים בְּפִסְקֵי אִדּוּמִי כִּרְרָה הֵן הַנִּקְרָאִין עִירָה וְהֵן אִדּוּמִי בְּתוֹךְ הַמְּבֹרָחִים נִקְרָאִין עִירָה כֵּן אֵם וְאִתּוֹ וְהֵן וְכִיֵּצֵא בְּתוֹךְ עִירָה *Quarumcumque concubitus interdictus est in lege, adjecta Excisionis Pena, que scilicet memorantur in dicto Leviticæ capite, nuncupantur et* עִירָה seu *Turpitudines. Quin earum unaquaque nuncupatur* עִירָה seu *Turpitudino, veluti Mater, Soror, Filia, & qua sunt cetera*. Idem ipsum nomen Masculo & Feminæ similiter tribuunt, ob frequentem in illo legis loco *עִירָה* seu *Turpitudinis* revelanda, ad illicitum coitum designandum, mentionem. Neque alias foeminas præter eas quæ in allata recensione exhibentur, ita nominant, tametsi sint etiam alie quarum Nuptiæ interdiciuntur; veluti, ex ipsa *Lege*, Profanæ, Repudiatæ, & Meretricis sacerdoti, harum & viduæ pontifici summo, atque ex majorum sancitis *עִירָה* seu *Secundariarum*, id est, aliquot remotioribus, quàm qui in Levitico expressim vetantur, gradibus distantium; de quibus, utpote ad Jus dontaxat Israeliticum seu gentis civile omnino attinentibus, in Uxore Ebraica seu Libris de Nuptiis Ebræorum agimus. In secundariis illis habetur אִשְׁתּוֹ אִדּוּמִי seu *uxor avunculi*^h quod ideo heic monemus, quia in editionibus aliquotⁱ hisque alioquin optimis,

^a Ibid. comm. 16. adde Levit. 20. 20.

^b Levitic. 18. re patris.

^c 14. vide Dant.

22. 30. seu 25.

1. 27. 20. &

Magistros

ibi.

^d Levitic. 18.

19.

^e Ibid. 7.

^f Ibid. 14.

^g Mif. Mi-

ketzi in Indi-

ce Præcept.

Nigam. tunc,

89. & 90.

^h Levitic. 18.

29.

ⁱ Halach. 1.

Shoth. cap. 1.

^a Levitic. 21.

7. & 14.

^b Misna. tit.

Jabimoth. c. 2.

& 9. &

Maimon. hal.

Ithoth. cap. 1.

de quibus con-

sularet. Fir-

gonem Grotii

lib. 2. de Jure

Belli ac Pacis

cap. 5. §. 13.

^c Maimonid.

& Misn. locis

citatis.

^d Talmud. Ba-

bylos. tit. Co-

rioth. cap. 1.

timis, $\text{וְאִשׁ מִיִּשְׁתַּיִת}$ Mishtaioth, tam uxor avunculi quam patruī locum habet inter eas quæ etiam Excisionis Pœna ex ipsa Lege interduntur, quod planè nec agnoscunt editiones alie^k nec omninò admittunt Magistrorum placita.

^k *M. f. de. d. d. l. tit. de cap. v. c. comment. v. l. i. Ob. de Bar. t. v. l. i.*

CAP. II.

Quomodo, etiam è Verbis Sacris, eliciant Talmudici, illicitos ab ipsis rerum primordiis, atque ante Legem Mosaicam, concubitus.

Interditorum de incesto concubitu, secundum id quod jam ante ostensum est, ratione sic habita duplici; primò videndam est de Sex illis prioribus, quæ tum ante Legem Mosaicam, tum nunquam non Gentes universas eis teneri volunt. Dein de eisdem simul cum ceteris in Levitico adjectis. Ubi quidem & Gentiles contineri tradunt. Sed qua ratione inferrius explicabitur. Quod ad Sex pristini illius intervalli seu primorum seculorum Interdicta heic attinet; liquet in eis causam inesse quadruplicem. Speciei diversitatem, unde bestia interdicitur homini coitus; diversitatem sexus, unde masculi masculo, alterius Nuptias, unde veteri aliena uxor, (nam nullibi apud eos reperitur opinio illa quam temerè aliqui & contumeliosè Mose Ægyptio¹ id est Maimonidi tribuunt, adeoque Indæis, de adulterii ante promulgationem legis, licentiâ ac permissione, sed contrarium tum apud ipsum Mossem Ægyptium tum apud Talmudicos ceteros millies millies occurrit) & demùm Consanguinitatem, nam Matris, Novercæ, ac Sororis Uterinæ coitus interdicitur. Etiam ratio cuilibet horum, ut traditione duntaxat minimè subnitantur, pro Magistrorum more, ex Sacra Scriptura adhibetur. Illud Adr, à Numine edocti, in Genesi^m, *Propterea deseret Vir patrem suum & matrem suam, & adhaerebit seu conglutinabitur, seu adglutinabitur* ⁿ *se* וְצָרְפָה id est *uxori, seu Viræ* (si ita dicere licet) aut *Mulieri*^p, *atque erunt in carnem unam* (seu in carne una, ut habet vulgata) id est, *caro una*, veluti Legem; sub ipsa sexuum creatione, natam interpretantur; eamque non ad maritalem conjunctionem (quemadmodum toridem verba inde desumpta in Evangeliiis^q) sed ad illicitos concubitus seu Turpitudinum Revelationes interdictas ante Legem Mosaicam, atinere volunt. Glossa Jarchii ibidem;

¹ *Vid. Sierens Senensem Biblioth. Sac. l. 5. c. 100. 94.*

ⁿ *Videis E. p. l. 33. & I. Mercurum ad Genes. 2. 24.*

^p *Tertul. lib. de Anima cap. 11. & 27.*

^q *Nicol. Lyranus ibidem.*

^r *Sic Tert. lib. de Virginitate volandis cap. 5. & lib. de Anima cap. 21 & 22. Math. 19. 5. D. Marc. 10. 7.*

dem ; וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּב אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָיָה בְּנֵי נֶחֱשִׁיתָא *ver-*
bit illis usus est spiritus sanctus ut Noachidis, seu universo generi

humano, interdicerentur concubitus incesti. Atque hoc ad men-
tem veterum * etiam qui primas in juris interpretatione apud
 Ebraeos tenuere. Unde *Patrem suum*, pro uxore patris sui su-
 mmur; uti & revelatio Turpitudinis patris pro uxore patris
 non raro intelligitur. Noverca sic coitum aiunt ibi vetari. Ma-
 tris autem, nomine aperto. Certe Onkelos ibi habet, *propte-*
rea deseret vir וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּב אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָיָה בְּנֵי נֶחֱשִׁיתָא & Targum Hierosolymitanum,
 uti & illud Pseudouzielidis, וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּב אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָיָה בְּנֵי נֶחֱשִׁיתָא
 Utrunque sonat; *Cubile Patris sui & Matris sua.* Unde etiam do-
 ctissimus & ingeniosissimus ille scholasticus Alexander Halensis †,
 citatis jam memoratis verbis sacris, *A prima inquit ergo origine*

excluditur à matrimonio pater & mater; cum lex ab origine po-
natur in personis. Sequentibus autem verbis illis וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּב אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ
 & *adharebit*

seu *conglutinabitur Vir seu Mulieri sua*, vetari scribunt †, non so-
 lum adulterium seu fœminæ alienæ aut alienæ uxoris coitum, sed
 etiam Masculi, seu pœderastiam. Pro *adharebit* seu *conglutinabitur*
 sonat, quod & de ipso coitu usurpatur, ut Ebrais וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּב אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָיָה בְּנֵי נֶחֱשִׁיתָא
 unde etiam D. Paulus †, *An nescitis quæ adhaeret* (id est ὁ κολλημένος
 seu *adglutinatus*) *meretrici, unum corpus efficitur, seu unum est*

corpus, ut Græcè habetur. Adjici demum, *atque erunt in carnem*
unam, ut interdiceretur utrique sexui humano carnis seu speciei
 diversæ coitus. Singularis nimirum primorum parentum erat carnis
 unitas, utpote cum altera ex ipsa alterius carne ac ossibus formare-
 tur. Et D. Augustinus de utroque sexu; unum, unamve carnem,
 dici certum esse ait †, *vel propter conjunctionem vel propter origi-*
nem fœminæ quæ de masculi latere creata est. Et opinio illa ve-
 tus † etiam apud Ebraeos, patentem utrunque primum, primò
 unico in corpore creatum fuisse. Hac de re autem Gemara Babylo-

† De Civitate Dei lib. 14. cap. 22.

* Apud Maiomidem More Nebocholi. 2. cap. 30. & Levit. Dialog. de Amore lib. 3.

† Ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 58 a.

וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּב אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָיָה בְּנֵי נֶחֱשִׁיתָא *Et erunt in carnem unam; scilicet qui sunt caro una; unde excipiuntur jumenta ac fera quæ nequaquam una sunt caro.* Nempè, neque in ipsa creatione seu prima formatione bestiarum, unitas erat ejusmodi carnis sexuum earum, qualis illa viri & fœminæ; neque bestiarum caro atque humana una dicenda. Unde non alium coitum verbis illis permitti volunt ac eum quo

roris nomine ברת אב כוחרת לבן נח שפן א-תור לנה *Filia patris* (soror, non uterina) *jure conjungebatur Noachidi, quoniam inter Gentes* (seu ex Jure Natralli) *ratio consanguinitatis paterna mentiquam habebatur.* Quin Tharæ uxoris, quæ Abrahamæ mater, uti & matris Saræ, quæ eidem uxor altera, nomen habetur apud verustum illum scriptorem Sædum Batricidem, quem & Aphisium nuncupant, ante annos septingentos Patriarcham Alexandrinum; qui ex prisicis Orientis monumentis, à rerum initiis ad sua tempora Historiam seu potius Annales plerunque Ecclesiasticos summa cum diligentia Arabicè contexit. Abrahamæ matris nomen fuisse יונה *Ionam*, eamque Tharæ uxorem primam, quæ demortuâ, nuptam ei fuisse תבויט *Tebevitbam*, è qua susceptam Saram; atque ita intelligendum esse quod habet Scriptura Sacra de conjugum istorum cognatione. Verba ejus sunt

פאד אברהם הוועט סארע ווי אخته מן אדעם לן
 קאריג אבו אברהם למה מאלט יונה למ אברהם תרוג
 אמרא אכרי אסבה תבויט פולדט מנה סארע ותרוגה
 אברהם ומן קדל נלכ כן אברהם יקול אנה אחתי
 אידע אדני ולסט אידע אמי

Et capit Abraham conjugem suam Saram quæ soror ei erat ex patre. Etenim, mortua Iona, Abrahamæ matre, duxit in uxorem Tharæ pater ejus feminam aliam, cui nomen Tebevitba, ex qua suscepit Saram, quæ Abrahamæ nupsit. Atque inde est quod dixit Abraham, eam fuisse sororem suam quidem; sed ex patre, non uterinam. Mater autem Abrahamæ, seu uxor Tharæ è qua Abrahamum suscepit, in veteribus Mahmedanorum¹ monumentis *Ibicilne*, si rectè transtulerit Hermannus Dalmata, nuncupatur. Ut verò Ebræorum, de Primævis quæ diximus Incesti Concubitus Interdictis, sensus explicatior reddatur, duo inprimis sunt heic penitiùs dispicienda. Alterum illius intervalli, quod Legem Scriptam antevertit, jus Matrimoniale quo tum fiebat Fœmina quæpiam Uxor. Alterum, Conjugum, qui eodem intervallo occurrunt, aliarumque, quarum consanguinitatis ratio heic habenda, personarum Cognationes. Et de utroque, sigillatim.

¹ *Lib. de Gene-
 ratione Ma-
 homet & Na-
 vitura ejus.*

CAP. III.

De Jure Matrimoniali atque operæ Liberis dandæ, ad quod ab ipsis rerum primordiis obligari voluit Ebraei ipsum genus humanum. Et primò de Origine ejusdem atque Necessitate. Obiter de Effectorum abstinentia à consortio muliebri.

Quod ad jus attinet illius Intervalli Matrimoniale; videndum est, ad Magistrorum placita, de Origine ejus, de Necessitate, de ipso Contractu seu Obligatione Nuptiali, de Innuptiarum Concubitu, de Ritibus Nuptialibus, de Polygania, & demum de Divortio & Nomine Concubinarum. Juris Matrimonialis Originem ex illo petunt, *Creavit itaque Deus Hominem in imagine sua, in imagine Dei creavit eum. Masculum & Fœminam creavit eos. Et benedixit illis Deus, dixitque ad eos Deus פרו ורבו fructificate & multiplicamini & implete terram atque subjicite eam.* Unde à פרו quod fructificare est, vocabulum petunt aliqui פרוהו¹ quod significat *lectum conjugale*, ac si fructificandi locum appellares. Et פרוהו לברא *Extremere locum fructificandi* phrasis hodie est^m Rabbini frequens & solennis ubi de Nuptiis celebrandis loquantur. Quin & velamen quo protegi soliti sponsi in ipsa deductione ita^m subinde nuncupatur. Necessitatem etiam Matrimonii, præcepto illo fructificandi seu propagationis multiplicationisque, eo usque sanciri docent, ut ita eo teneri velint Masculos omnes ut quicumque expleto vigesimo^o ætatis anno (& sint qui de minore ætate hec pronuntiant) uxorem non duxerit, eum in illud committere scribant; nisi aut assiduo Legis studio incumbat, acriori libidinis stimulo immunis, aut partium; quibus viri sumus, defectu, generationi impar sit. Ubi horum neutrum in causa, uxorem ducendam. Et ad omnes pariter homines ac Noachidas universos præceptum hoc attinere volunt, tamen illud in inferioribus non enumerent, quæ de re plura inferius. Jam verò quod ad feras, quantum ex Genesis libro dignoscitur, primævi seculi parentum Generationes attinget; ne illi non satis tempestivè aut operâ satis datâ, præcepto Multiplicationis generis Humani obtemperasse videantur, animadvertere liceat, quod habet D. Augustinus de eorum prole atque Generationis tempore loquutus. *Aut tamen feriar, inquit P, fuit proportione pubertæ, quanto vita totius ma-*

¹ Genes. 1. 28. cap. 9. 1.

¹ Gen. Bab. ad tit. Sota ca. 1. fol. 12a. & BaalAruch in פרוהו
^m I. Euxtof. pater ad Epist. Hebraic. lib. 2. p. 7. nuptiarum פרוהו דתו Thalmo (ad Templum innuit) (antic. Salom. 13. 9.

^m Mifon tit. Sota cap. 9. Talmud. Bab. fol. 49 b.

^m Maimonid. halach. III oth cap. 15. & videtur G. mar. Bab. ad tit. Pefachim cap. 10. fol. 113 b.

^p De Civitate Dei lib. 15. cap. 15.

ior annositas; aut quod magis video esse credibile, non hic primogeniti filii commemorati sunt, sed quos successoris ordo postebat, ut perveniretur ad Noe, à quo rursus ad Abraham videmus perventum. Et paulò post, Porro autem Seth quando natus est, non quidem taciti sunt anni patrie ejus. Sed jam genuerat alios. Et utrum solus Cain & Abel, affirmare quis audeat? Non enim quia soli nominati sunt propter ordines generationum quos commemorare oportebat, ideo consequens videri debet, solos fuisse tunc generatos ex Adam. Cum enim silentio cooperitis omnium nominibus ceterorum, legatur eum

Genes. 5. 4. genuisse & filios, quia fuerit ista proles ejus, quis presumat asserere, si culpam temeritatis evitat? Deinde quod scriptum est,

Ibi com. 6. Vixit autem Seth CCV annos, vel secundum Hebraeos CV annos,

& genuit Enos, quis possit nisi inconsideratus asseverare hunc ejus primogenitum fuisse? Ut admirantes meritis requiramus quomodo per tot annos immunis fuerit à connubio sine ullo proposito continentie, vel non genuerit conjugatus, quandoquidem etiam de ipso legitur, Et genuit filios & filias, & fuerunt omnes Dies Seth DCCCCXII anni, & mortuus est? Atque ita deinceps quorum anni commemorantur, nec filios filiasque genuisse reticentur. Ac per hoc non apparet omnino, utrum qui nominatur genitus, ipse fuerit primogenitus: imo verò quoniam credibile non est, Patres illos aetate tam longè aut impubes fuisse, aut conjugibus caruisse vel sctibus: nec illos eorum filios primos eis natos fuisse credibile est. Sed cum sacra scriptor historia ad ortum vitamque Noe, cujus tempore diluivium factum est, per successiones Generationum notatis temporibus invenirentur pervenire, eas utique commemoravit, non quæ prima suis parentibus fuerint, sed quæ in propagationis ordinem venerint. Cujus rei exemplum subdit luculentum ex Christi, apud D. Matthæum, genealogiâ, ubi, ut servetur succedentium ordo, Abraham dicitur genuisse Isaacum, hunc Jacobum, Jacobum Judam Phares & Zaram, quorum nullus genitori primogenitus. Et de Ada, exempli gratiâ, aiunt ex veterum traditione nonnulli non solum statim à Creatione, saltem ab egressu à Paradiso, operam liberis eum dedisse, sed & Cainum cum filia gemella unica, & Abelem cum binis gemellis ex Eva suscepisse. Rabbi Josuah Ben Garchia, de primis parentibus, ועלו לבטח שנים ירדו כבעה קק וחמשה וחבר, Et Ascenderunt inquit in thorum bini. Descenderunt septem. Nempe Cain & gemella ejus soror, & Abel cum sororibus

In Beresith Rabba parash 22. R. Bechai ad Vakra fol. 148. col. 3.

Etiam argumentum sumunt ex eo quod sequitur in Genesi, *Implete terram & subjicite eam*. Quasi præceptum de Terra subjicienda seu Imperio ad Masculos tantummodò, non ad foeminas spectaret, adeoque neque id, quod eadem verborum serie præcedit, eas ibi æque obligaret. Unde etiam, ubi deesse observatur^c ad vocabulum *וַתְּבַשֵּׂהָ* quod vertitur & *subjicite eam*, literam *vau* seu pluralis numeri notam (quæ tamen in bibliis quibus puncta adfunt per Kibbutz suppletur) adeoque si punctum negligatur, & *ille subjicitas eam* singulariter ibi posse substitui, adjicitur eo denotari tam sequiorem sexum masculo subjiciendum quam propagationis & multiplicariouis præceptum ad masculum taurum, qua scilicet præceptum, spectare. Glossa Jarchii *הוּא וְיָוִי לְלִמּוּד שֶׁהוּא כִּיבּוּד שֶׁלֹא יִצְאֵהוּ וְעַד לְלִמּוּד שֶׁהוּא שְׂדֵדוֹ אִם תִּבְקַח שְׂלֵמָה חַוָּה יִצְאֵהוּ וְעַד לְלִמּוּד שֶׁהוּא שְׂדֵדוֹ שֶׁהוּא שְׂדֵדוֹ* *Deficit ibi Van, tum ut inde discas, Masculo subjiciendam esse feminam ne extra limites suos vegetur, tum ut ibidem discas, viro, cui proprium est subjiciendi munus, imponi propagationis ac multiplicationis præceptum, non Feminæ.* Periude ac si viro dictum fuisset, adstante foemina, Acceptâ tibi foemina, jubeo ut fructificetis & multiplicemini & impleatis terram & subjicias tu eam. Ita ut verba pluralia ideo adhiberentur, quoniam sine foemina propagatio seu multiplicatio fieri nequiret, non quoniam ad utrunque sexum præceptum pariter, quâ præceptum, attineret. Ideoque virum qui quantum in se esset, non ei obtemperaret, ream esse, non item foeminam, cui ira integrum per legem aiunt sive calibem sive nuptam vitam transigeret. Tametsi verò quis præcepto huic suscipiendo prolem, modo quo dictum est, utriusque sexus satisfecerit, ex adjectis tamen Magistrorum monitis, ab humani generis ejusmodi propagatione ac multiplicatione neque sic abstinendum. Maimonides^f, ex mente veterum; *אָמַר עַל שֶׁ פִּי טָקִים אִתְּךָ מִצִּוַת פְּרִיָה וְרִבְיָה דְּדִי הוּא מִצְוָה מְרַבֵּה סוּפְרִים שְׁלֵמִים יִבְטֵל מִלְפָּנֶיךָ וְלִרְבִּיָה כִּי זֶכֶן שֵׁשׁ בֵּי כַח טַל הַסּוּפָה נֶפֶשׁ אֶחָד בִּישְׂרָאֵל כִּי אֵילּוּ בָנָה שְׁלֹם וְקִ מִצְוַת הַכִּבּוּד הוּא שְׁלֵמָה יִשָּׁב אִתְּךָ בְּלֵיל אִשָּׁה שְׁלֵמָה יִבְטֵל לְדִי דְרַחֲוֵי וְלֵיל הַכֵּבֶד אִשָּׁה בְּלֵיל אִשׁ שְׁלֵמָה חַוָּה חַוָּה; כִּי אִם לִקְדוּמֵי לֵאמֹר, *Quantum perimpleveris quis præceptum de multiplicatione humani generis, habetur nihilominus præscriptum ex scitæ scribarum, ut nemo cesset à multiplicatione Humani generis ullo tempore, modo ei suppetat facultas. Nempe qui-**

^c Genes. cap. 2. 28.

^f Halach. Il. Ithoth. cap. 15.

cunq̄ue adſecerit animam unicam Iſraeli, quaſi Mundum adſicit.

Quinetiam in ſciis eſt ſapientum, ut nec Vir Domicilium habeat ſine uxore ne libidinis ſtimulo urgeatur, neque uxor ſine marito ne

ſuſpecta reddatur & procurum impoſunitati obnoxia. Hinc eſt etiam quod toties inculcatur hyperbole illa apud Magiſtros

מִן שָׂמַיִם לֹא יוֹדָע אִישׁ אֶת אִשׁוֹ וְאִשׁוֹ אֶת אִמָּהּ וְזָכָר וְנִקְחָהּ בְּרָמָה

quemlibet hominem cui non eſt uxor minimè eſſe hominem, cum etiam in ſcriptura dicitur, Maſculum & ſæminam creavit eos & vocavit nomen eorum Adam, ſeu Homineſ.

Item וְזָכָר וְנִקְחָהּ בְּרָמָה כִּי לֹא יוֹדָע אִישׁ אֶת אִשׁוֹ

Quicumque negligit præceptum de Multiplicatione Humani generis, habendum eſſe veluti Homicidam. Id genus occurrit plurima etiam ad ſenſum Varronis in Lege Mœnia; ſi quis patriam, Majorem parentem, extinguit, in eo culpa eſt, quod facit pro ſua parte is qui ſe emuebat aut aliqui liberos producit.

Ubi Liberos producere (quod prokẽm gignere vulgo ſonaret, ut Lucilio^b, inſtituere) pro liberorum procreationem diſſerre ſeu impedire, uſurpari, neque ex gloſſemate, cum Auſonio Popma, irrepiſſe, vult Chriſtophorus Collerus^c.

Ejuſmodi fere alia habes, de Nuptiarum neceſſitate, apud Hieroclem & Muſonium^d philoſophos. Ut τῆς τῆς ἀγαμίας, ἢ ὀψιγαμίας δίξας id eſt muliãs ſive ob celibatum ſive ob dilatas nuptias impoſitas Athenis, ac Lacedæmone, qualia fuere etiam Uxoriam^e Romæ, alia item ex Lege Julia & Papia^f, prætermittamus. Et elegantèr Plato, cui libet, inquit, Χρὴ τὸ ἀδελφῶν Φυόνος ἀντιχρῆς τῶν παίδας παίδων κατὰλήπειν αὐτῶν τῶν Θεῶν Ἐπιτροπῆς αὐτῶν αὐτῶν ὀψιγᾶμίας

oportet perpetuam Naturam ſuſtinere, Liberos nepotesque relinquendo, ut Numini miniſtros, ſui vice, ſuppleat. Sed exorti etiam ſunt, quemadmodum fieri amat, ex Judæorum gente, qui adeo receptis majorum ſententiis heic volebant aduerſari ut non modo Nuptiis ſed omnimodo ſæminarum conſortio ſibi interdicerent.

Eſſenos dico, ſeu tertium illud præter Pharifæos ac Sadducæos philoſophorum apud Judæos genus, cui γαμος ἢ ἄφοβία Conjugii plane ſæſtidium erat quod de eis ait Flavius Joſephus^g, atque ex eo Porphyrius^h, è quo Eufebiusⁱ. Quod ramen de altero tantum eorum τῶν γαμῶν collegio ſeu ſecta dicitur, ſed majori. Nam & eorum ſecta memoratur altera quæ receptiori majorum ſententiæ ſatis erat de conjugio conſona, uti videre eſt apud Joſephom.

^a Rabbi Eiezer in Gen. Bab. ad tit. Jabiſmoth ca. 6. fol. 63 a.

^b Idem ibid. & Bereſith Rabba paraſſo 34. Salom. Jerch. ad Gl. meſ. 9. 1.

^c Apud Nonium in Eunucho.

^d Satyrarum lib. 26.

^e Pæreg. cap. 34.

^f Stobæus ſerm. 65.

^g Pollux, lib. 3. cap. 66. & 2. 2. 1. adde Platonem de Legibus lib. 4. & 6.

^h Fæſtus verb. uxoriam, atque ibi. Joſ. Scaliger.

ⁱ C. tit. de inſiſtendis poeniis celibatus l. unic. adde Lipſium ad Taciti. Annal. 3. de Legi Papia.

^j De excidio urbis lib. 2. c. 12. & Archeolog. lib. 18. c. 2.

^k De Abſtinentia Anim. lib. 4.

^l De Præparatione Eunuchoſtica lib. 9.

¹ Hist. 5. cap.
17.

¹ Euseb. hist. cap.
33.

phum. De priori autem illa, Plinius¹, *Ab Occidentali Palestine litoribus Effeni, quos fugitant usquequaque nocentes. Gens sola & in toto orbe præter ceteros mira, sine ulla famina, omni Venere abdicata, sine pecunia, socia palmarum. In diem ex aqua convenarum turba renascitur, longè frequentantibus quos vita fessos ad mores earum fortuna fluctus agitat. Ita per seculorum millia (incredibile dictu) gens aeterna est, in qua nemo nascitur. Tam fecundus illis aliorum vita penitentia est. Et Solinus², Effeni præditi memorabili disciplina recesserunt à ritu gentium universarum, majestatis, ut reor, providentiâ ad hunc morem destinati. Nulla ibi femina. Venere se penitus abdicarunt. Pecuniam nesciunt, palmis victitant. Nemo ibi nascitur, nec tamen deficit hominum multitudo, locus ipse additus pudicitia est, ad quem plurimi lices undique gentium properent, nullum admittitur nisi quem castitatis fides & innocentia meritum prosequatur. Et mox, Per immensum spatium seculorum (incredibile dictu) aeterna gens est, cessantibus puerperis. Hujusce autem rei ratio habetur apud Josephum ejusque exscriptores. Hoc nempe faciebant, seu abstinebant nuptiis, *ταί τε τῆς ζωαίκεω ἀσέλγείας φυλάττοντες & μηδὲμίαι τῆς πτωχῆς μίαι ἤ σφδς ἐνα κίσις quia*, ut recte vertit Rufinus vetus interpres, *Cavendam putabant intemperantiam fumarum, nullam earum uni viro fidem servare credentes.* Posteriora verba de feminarum fide apud Porphyrium desunt, uti etiam Eusebium. Uterque verò habet priora de eorum intemperantia, quæ Eusebii interpres, *quia mulierum mores cavendos putabant*, vertit, et vetustior Porphyrii, vir doctus, Joannes Bernardus Felicianus, ante octoginta amplius annos Venetiis typis editus, *ut mulierum petulantiam evitarent.* Quorum utrumque Græci sermonis mentem satis aperiant. Libentius hoc idem monuimus quoniam nuperas Porphyrii à Gallia interpres, nescio unde edoctus, ne quid gravius dicam, verba illa ex Josepho autori suo exscripta *ταί τε τῆς ζωαίκεω ἀσέλγείας φυλάττοντες*, vertit, *quocirca ut alienarum feminarum libidines coerceant, excubias agunt*, cum planissimè nihil aliud verbis eis innuatur quam ut ratio Effenorum abstinentiæ nuptiarum reddatur, & manifestò sit vertendum quoniam petulantes fumarum mores cavabant, aut earum intemperantiam, ut Veteres etiam interpretes ostendunt. Sed rarum non est nupero illi, ab autotis mente nimium aberrare. Exceptionem quam hæc habent Magistri de suis qui factæ legis studio ad-*

vitæ communionem & lecti societatem consensu, conjunctio. Quod inchoarat utriusque consensus, id perfici intelligunt ex sequenti, qui è consensu illo penderet, concubitu, atque exinde compleri matrimonium, (contra ac Jurisconsulti^s Romani atque Christiani) velut ex traditione, præante donationis causâ, dominium. Scilicet eam, quâcum hujusmodi contractus ac concubitus haberetur, fieri *נשא* *איש* *אשה* id est *ἀνδρὶ ἀνδρὸς* seu *Viri feminam*, ac tam maritale inde dominium nasci quàm possessionem. Quin de certis legum conditoribus, quos Ægyptiorum quidam olim sequebantur, legimus, quibus (ut in ^b Zenonis constitutione habetur) placuit, sine corporum conjunctione nuptias non videri esse contractus; fortè ex Ebræorum, quibus assueverant, scitis de Gentium seu Noachidarum Jure, edoctis. Ebræis autem ipsis, ex Jure suo sacro & civili, consensus solus citra omnem controversiam sufficiebat, ut in libris de Nuptiis eorum ostendimus. Unde & deprehenditur manifesta doctorum aliquot hallucinatio, qui Ægyptiorum nomine in memorata constitutione innui putant Judæos. Nam horum conjugia sine concubitu ex consensu firma semper habita; nec fratrum mortuorum conjuges, nisi ex singulari Jure ubi sine liberis demorerentur, sibi copulari, quod ibidem etiam memoratur, ipsi fas censebant. Quemadmodum autem ubi sine causâ donationis, venditionis aut alicujus aliûs ejusmodi tituli, traditio à domino fit, veluti depositi, commodati, locati, non dominium, sed possessio tamen legitima transfertur; ita fœminam, cui potestas erat sui ac dominium, id est, quæ contractus matrimonialis tum consensu tum concubitu firmati obligatione neutiquam teneretur, siue inuptam, sui, in aliquam concubitus vicem, sine consensu in vitæ communionem, copiam, ante Legem Mosâicam, sicutè aiunt permisisse seu locasse aut se sic tradidisse; adeo ut, pro breviusculo ejusmodi amplexuum momento, siue amicæ siue meretricis, modo neutra earum alteri nupta esset, illicitamⁱ nolint fuisse illam siue sui permissionem, siue locationem traditionemve aut concubentis possessionem magis ac cujuscunque aliûs rei mancipiⁱ locationem usum fructumve. Et sanè apud Orientales non infreqvens illa stupri^k permissio ex ipso Jure. Ex lege verò Mosâicâ ejusmodi inuptarum concubitus primo sibi ipsis interdicitos fuisse voluit Ebræi, adeo ut dein, nec mercedis nec libidinis causa; extra ma-

^a Ulpianus l. 30. ff. *de Regal. juris.*

^b L. 8. C. de Inest. & in-
stituti Nup-
tiii.

ⁱ Vide sit D. Ambrosium lib. 1. de Abraham cap. 4.

^k Geograph. Arab. Clim. 1. part. 8. & Clim. 2. part. 8. Azor. 3. Algerani Arab. Petr. Guerra de Lorea in Catalog. mystic. pro Mahomedanis cap. 5.

lutam fuisse suspicaretur, dicitur infra. Neque sententiæ huic de innuptarum coitu ante Legem Mosaicam, Pœnam illam adversari omninò voluit; quod fusiùs etiam ostendetur ubi de Pœnis hujus, quod tractamus, intervalli inferiùs agitùr. Atque ibi plura de Thamaris, quæ præ manibus est, exemplo. Uti etiam De

Dina Jacobi filia à Sichemo ante legem * datam violata. Scio ^{* Genf. cap. 34} *למנוח* in citata ex Deuteronomio lege, plerumque Magistris sumi pro *לנוח* *למנוח* seu *meretrice qua in stuprum se publicè prostituit, prostibulo, sive scorto publico*, uti etiam accipitur in historia illa Thamaris. Eodem tamen vocabulo non modò scorta publica ex lege interdicti, ad eorum sententiam, est manifestum, verùm etiam amicas qualescunque quæ sine Juris matrimonialis

interventu amatis, uti ex Maimonide palam est, pro libitu se permiserint. Unde Hellenistis pro *קדשה* & *קט* *Meretrice* & *scortatore*, substituuntur *מין* & *מפלוש*, vocabula quibus tam ea quæ quocunque stupro compressa est & stuprator, quàm prostibula comprehenduntur. Pro eisdem habet R. Saadias Gaon, in versione sua Arabica, *مذمومة* & *مذموم* non dissimili sensu; uti & codex

* Genf. cap. 34

* Genf. 38. 21. & 22.

¹⁷ *Ide Hellenist. Genf. 38 15. 21. & 22. & Deuterom. 23. 17. & 19.*

Erpenianus *اراذة* & *اراذي* quod idem est cum Ebraeorum *זנה* *scortari* & *stuprare* significante, unde *זנה* fit, quæ feminam sine mptiis qualitercunque sponte compressam denotat. Sensu dico vulgari. Nam singularis est & dispar fatis ejusdem vocabuli significatio, ut mox dicemus. Interdicti verò illus Sacri, *Non sit meretrix* &c. ratio etiam adfertur à Maimonide. Tum ad

evisanda, inquit, contentionum & simultatum mala, quæ ex ejusmodi libidine matrimonio non cohibita oriri solent, tum *לרבית*

¹⁸ *More Nebuchim. lib. 3. cap. 49.*

והרעלה הכולור והנה ידעו וחסם נאכזה הקשה והקשה ולא נמצא צד ותי לסגור רק ביחד אטה ולישא אוחח במפורסם

ut bono illo fruamur, Distinctionis ac certe notitiæ Familiarum, interdicitur קדשה scortum & קט scortator, nec ullus concubitus permittitur præter illum qui cum propria est uxore, eaque publicè in matrimonium ductâ. Sod interdictum illud aliter multò ac alii, explicat paraphrastes Chaldeus Onkelos *לנה תיה אוחח*

סבגה יסדאל לגב עבר ולנה יכב נבר סבגה יסדאל אוחח *Non erit femina seu uxor de filiabus Israel, viro servo, neque jungat sibi vir de filiis Israel feminam seu uxorem qua ancilla est.* Paraphrastem autem ita intelligunt, ac si ideo de servo &

^u Glossa Jer-
obii ad Dent.
23. 18.

ancilla sic loquutus fuerit, quoniam ex Jure Ebræorum civili de
servis è Gentilibus (nam de eis tantum verba fiunt) קַדְוֹסָן קַא
מִנְיָן חֻמְסָן *juris* ^u matrimonialis, ut ex veteri etiam Jure Ro-
mano, *rite capaces illi non sunt.* Ne igitur ex contubernio tan-
tum זָנָה זָנָה בעילתו *stuprum* seu *scortatio sequeretur*, id quod in
Ebræo disertius Israelitis interdicitur, verba de servæ & ancilla
paraphrasten volunt ibi fecisse. Sed exceptiones habent in Jure suo
civilis heic Ebræorum aliquot, de quibus plura inferius capite duo-
decimo. Et si verò ex innuptæ coitu liberi, non minùs atque ex nup-
tæ, suscipi poterant, nihilominùs, ne aut communitio in speciei pro-
pagationem vitæ deesset, aut non ita certa haberetur notitia quo-
nam ex parente prognata esset proles, si nuptæ abfuissent, ideo
neutiquam satisfactum fuisse præcepto jam dicto de generis humani
multiplicatione volunt, nisi etiam uxor saltem unica quæ esset fœ-
cunda, ut supra ostensum est, duceretur. Quod verò ad vocabulum
זָנָה in jam dictis attinet, quo *scortum*, *meretrix* & ejusmodi a-
lia denotari plerunque, usque male admittitur; ejusdem interpretatio
& sensus apud Magistros interdum multum diversus est, maximè in
legibus sanctis ubi vocabulum illud expressim occurrit. Quomodo

^u Lib. 2. de suc-
cess. in Pom-
ficatum cap. 2.

sumendum sit in lege de meretrice scorto seu זָנָה sacerdoti non
ducenda alibi ^{*} fuscè è Magistris explicavimus. Et in lege itidem
illa de זָנָה זָנָה seu *meretricis* mercede, *Non inferes זָנָה זָנָה
scorti seu prostibuli aut πόρνῆς (ut Hellenistæ) mercedem, aut pre-
tium canis in domum Domini &c.* quod de oblationibus intelli-
gunt; scortum seu זָנָה non sumitur pro quacunque sine nuptiis
vitiata, sed pro ea duntaxat quæ, cum aut ratione priorum nup-
tiarum, veluti alterius uxor, aut ratione sanguinis aut affinitatis,
aut demum alicujus sacri interditi, nuptiæ ejus essent cum eo quo-
cum concubuerit, illicitæ, mercedem ab eo seu donum, coitis no-
mine, acceperat; aliis aliquot, ex parili legis interpretatione, mer-
cedis speciebus etiam adjectis. Maimonides ⁷ ad veretum ^u mentem

⁷ Halach Ifu-
ri Mizbach
cap. 4.

^u Tab. Bab.
sit. Themo-
za cap. 6. fol.
89. & vide
Mojsem Cot-
tonsem præ-
cept. Nigaiiv.
316.

אחר זָנָה גֵיחַ או שִׁפְחָה או יִשְׂרָאֵלִיִּים שִׁחֵת עֲרֹחַ עָלָיו או
בְּחֵיבֵי לֵאמֹר אֲבָל חֲפִזִּים אִשְׁלוּ וְחַת כֶּתֶן אֲחִנָּה מִיָּד וְכֵן אִשְׁתִּי
זָנָה אֲחִנָּה מִיָּד אֵלֶּם שִׁחֵת עֲרֹחַ נִשְׂתֵּי אִתְּךָ מִיָּדֵי לֵאמֹר
כִּי שִׁתָּן לֹחַ מִתְּכֶם בְּעִלְהָ הִיא זֶה אִסּוּר וְחֹזֵק אֲחִנָּה אִסּוּר
בְּחַת הַאִשָּׁה אֲחִנָּה לְבֹעַל הִיא זֶה מִיָּד מִשִּׁי אֲחִנָּה הַאִסּוּר
לְחַזְקוֹ הִיא לֵךְ דָּבָר זֶה וְחֹלֵק שְׂמֹרֶתךָ אִתְּךָ עֲבֹד עֲבַד הִיא זֶה
אֲחִנָּה וְחֵת שְׂאֵת לֹחַ אִשָּׁה וְכֵנִים אֲבָל אִם שָׁלוּ אִשָּׁה וְכֵנִים
וְהִיא

ארבעה עשר כסף נכונה כסף יחידה ער ורר Eadem heic est ratio כסף
 נכונה seu scorti, sive ea fuerit pagana, sive ancilla, sive Israelitis,
 quacumq; matrimonium sive nomine incestus regulariter prohiberetur;
 sive alio interdictione sacro. Ita tamen ut, si in nupta fuerit (nec hic
 interdictionis vetita) tamen si is qui cum ea habuerit, sacerdos fu-
 erit, merces ejus rite offerri possit, uti etiam ubi cum uxore men-
 sibus laborante quis concubuerit, quanquam inter incestuosos coitus
 etiam hic prohibeatur. Etiam si quis in uxorem duxerit feminam
 qua interdictione qualicumque sacro vetita est, nec tamen aut sanguinis
 aut affinitatis ratione, id quod ei nomine mercedis coitus causa dederit,
 rite offerri nequit. Neque alia est ratio mercedis qua datur ob
 coitum masculinum. At verò si dederit femina mercedem viro, hoc no-
 mine nil obstat quin rite ea possit offerri. Ceterum si quis alteri di-
 xerit, tibi hoc do ut jungatur ancilla tua servo meo Ebraeo, hoc
 quidem mercedis nomine heic venit, si nempe non fuerint servo illi
 uxor & liberi. At si essent ei liberi & uxor, rite offerri potuit. An-
 cilla heic pro Cananea (seu non origine Ebraea) intelligitur; uti &
 alibi explicatum est. Ita Maimonides; cui etiam, uti & Talmu-
 dicis ceteris, pretium Canis est id quod in permutatione pro ca-
 ne datur, non quod ἐπ' ἐξαυτοῦ κερὸς seu pro canis admissura, ut
 apud Josephum ^a habetur. De ancilla heic Cananza seu Gentili
 servo Ebraeo conjuncta, fusius infra ^b ex eodem autore librisque
 aliis Talmudicis, ubi satis liquebit, quare distinctio illa habeatur
 heic de servo cui antea uxor & liberi, & eo cui non essent. Ete-
 nim ancillæ copulationem ex lege censabant huic illicitam, non i-
 tem illi. Nec cum in nupta, qualem diximus, matrimonium illi-
 citum. Ideo nomine כסף seu scorti heic non veniebat. Quæ sa-
 tis consona sunt eis quæ de כסף נכונה interpretatione habentur, ubi
 de conjugio sacerdotum loquuntur. Quod verò de in nuptarum
 coitu etiam apud Israelitas heic dicitur, maximè de prostibolis est
 intelligendum seu amicis sine nuptiis amatis suis pro eorum libi-
 tu se permittentibus. Nam de virginis quæ sive ex illecebris sponte
 sive vi semel compressa fuerit, leges habent singulares, de quibus
 in Uxore Ebraica agimus.

^a Orig. Indic.

lib. 4. cap. 8.

^b Infra. cap.

12. lib. 4.

cap. 3.

CAP. V.

De Ritibus Nuptialibus qui, velut ex jure seu moribus ante Legem Mosaicam in usu, eliciuntur à sacra historia.

E Ritibus ac solemnibus, intervalli Juris Naturalis seu quod Mosaicam antevertit Legem, Nuptialibus, pauca leguntur. Veluti de Mora sponsæ apud parentes, de Flamei seu theristri usu, de convivio Nuptiali.

Quod ad moram sponsæ attinet, ad illud fratris & matris Rebecca Abrahamæ servo nuptias Isaac & Rebecca procuranti *Ma-*
neat ^c *puella nobiscum* (וישבו עמי) *dies, saltem decem, &*
postea ibis, notat Salomon Jarchius per dies Annum intelligi integrum, per Decem, menses decem. Scilicet postulasse eos (ac si mos sic inolevisset) annum integrum quo maneret apud parentes Rebecca, aut saltem decem menses, ne à more usitatori longius recederet, ut per id tempus sibi nuptialia aptaret commodius ornamenta. Onkelos ibi; *ma neat nobiscum* וישבו עמי יחד עשר ימים *per tempus aliquod, saltem decem menses.* Et paraphrasis Uzielidis dicta, עשר ימים או עשר ירחים *per dies anni unius, aut per decem saltem menses.* Judæi item Mauritanienfes *او شهره شهور*
annum aut decem menses. Cum tamen Græci interpretes *ἡμέρας ὡς*
ἡμέρας *circa decem dies, & vulgatæ autor saltem decem dies* ibi substituat.

Ceterum alibi etiam in lege de ædibus urbanis venditori redimendis
^d *quod sonat, si verbum verbo reddas, Dies erunt re-*
demptio ejus sumitur pro eo quod est *annus erit redemptio ejus*, atque ita
 expressè vertitur Judæis Mauritanienfibus *שנה כסו* quod

id ipsum denotat. Et Glossa Jarchii ibi *שנה כסו* *דאס וואס*
Dies anni integri vocari solet dies absolutè. Quemadmodum autem apud Romanos Flamei erat ^e *usus, quo se obtegebant novæ nuptiæ, ita etiam volunt aliqui in primo Isaac & Rebecca occursum, theristri seu pallii, velut solennis sponsæ ornamentum, usum fuisse, atque inde Flameum habuisse ortum. Historia sacra; Rebecca (jam per internuntium desponsata) levavit oculos suos &*
visit Isaac, lapsa est de camelo, & dixit ad servum, quis est vir
ille qui ambulat in campo in occursum nostrum? respondit servus,
ipse est Dominus meus (scilicet Isaac) tulit igitur וקצת *quod*

^c Genf. 24.
55.

^d Levitic. 25.
29.

^e Festus. in
Flamo, alii
passim.

^f Genf. 24.
64.

εισαγει vertunt Hellenistæ, & vulgatæ autor, *pallium*, & opernus se. Et narravit servus ipsi Isaac omne quod gesserat. Introduxitque eam Isaac in tabernaculum Sara matris suæ, & accepit Rebekcam, & facta est ei in uxorem. Certe *ἱεραγ* nos possumus, inquit D. Hieronymus ⁸ appellare palliola quibus obvoluta erat Rebecca, ut hodie quoque Arabia & Mesopotamia operuntur *famina*, ab eo quod in *ἱεραγ*, id est, in estate & canitate corpora protegunt *faminarum*. Et vocabulum illud quod in fonte heic pro pallio, theristro seu velo usurpatur, interpretantur Orientales per *ריר* & *רירא* ut in Targum Jouathani tributo & Hierosolymitano, item per *עברא* ut Onkelos, & *ل*, ut Arabes, quæ omnia Rabbi Nathan ^h denotat ait velum tenue quo *faminarum* velantur capita. *ריר בלכין ישמא רירא ורהי צתיק דק כבכסא ער ראשה* *Lingua*, inquit, *Arabica* *ל*, idem est quod

ריר nimirum velum tenue quo feminarum capita obtegi solent. Ita alii. Nec sanè ejusdem usus duntaxat ad æstivos calores minuendos, sed etiam, pudoris causâ, tam à meretricibus quàm sponfis ac matronis adhibebatur. Etenim hoc veli genus, neque alio ¹ denotatum nomine, pars erat habitûs quo, ne agnosceretur, usâ est Thamar in bivio itineris meretricem simulans. Et generatim Terullianus ^k, *Atquin etiam apud Ethnicos (sponfæ) velata ad virum ducuntur*, Convivia autem Nuptialia, seculis illis, solennibus accessisse scribunt, eaque per septem dies celebrari solita; quod ex Nuptiis Jacobi & Labanis filiarum observant. Laban, dum simulat se Rachelem in uxorem ei tradere, *convocatis* ¹ *omnibus hominibus illius loci* *עשׂו משה יעקב* *fecit convivium*, quod Hellenistæ vertunt *ἑκοίνοσι γάμος fecit nuptias*, sed Aquila & Symmachus *ἑκοίνοσι πότον* seu *convivium fecit* uti etiam Onkelos, paraphrastes Uzzielides dictus, Hierosolymitanus & Arabs. Sed vulgatæ autor ibi *vocatis multis amicorum turbe ad convivium, fecit Nuptias*. Cum verò post noctem, quam cum Lea habuerat Jacob, de Rachele ei promissâ apud Socerum quereretur, *respondit Laban, non est hujus loci consuetudo ut tradatur in nuptias junior ante majorem*. Imple *שבע* *septemarium hujus*, seu, ut Hellenistæ *ἑβδομαδα ἑβδομαδα* *hebdomadem hujus*, seu ut vulgata, *hebdomadem dierum hujus copule* *רירא* *רירא* *לך* *דאביתך* & *dabitur quoque tibi ista* (nimirum Rachel) *pro servitute qua servies mihi adhuc septem an-*

⁸ Comment. in *Isaiam* cap. 3. *de Arabiarum feminarum velis ejusmodi, legitur in Alcorano, Azcar 24. edit. Lat. 34. & Azcar 33. edit. Lat. 43.*

^h in *Arach. verb. 71.*

¹ *Genf. 38. 15.*

^k *Lib. de Virginitate virginibus cap. 11.*

¹ *Genf. 29. 22.*

CAP. V.

De Ritibus Nuptialibus qui, velut ex jure seu moribus ante Legem Mosaicam in usu, eliciuntur è sacra historia.

DE Ritibus ac solemnibus, intervalli Juris Naturalis seu quod Mosaicam antevertit Legem, Nuptialibus, pauca leguntur. Veluti de Mora sponse apud parentes, de Flamei seu theristri usu, de convivio Nuptiali. Quod ad moram sponse attinet; ad illud fratris & matris Rebecca Abrahamæ servo nuptias Isaac & Rebecca procuranti *Maneat* ^a *pueſſa nobiſcum* (או עשר ימים) *dies, ſaltem decem, & poſtea ibi*, notat Salomon Jarchius per dies Annum intelligi integrum, per Decem, menſes decem. Scilicet poſtulâſſe eos (ac ſi mos ſic inoleviſſet) annum integrum quo maneret apud parentes Rebecca, aut ſaltem decem menſes, ne à mûre uſitatori longius recederet, ut per id tempus ſibi nuptialia aptaret commodius ornamenta. Onkelos ibi; *maneat nobiſcum* פרוך בעין או עשר ימים *per tempus aliquod, ſaltem decem menſes*. Et paraphraſis Uzielidis dicta, פרוך בעין או עשר ימים *per dies anni unius, aut per decem ſaltem menſes*. Judæi item Mauritanienſes או עשר ימים *annum aut decem menſes*. Cum tamen Græci interpretes *ἡμέρας ὡς δέκα* *circa decem dies*, & vulgata autor *ſaltem decem dies* ibi ſubſtituat. Ceterum alibi etiam in lege de adibus urbanis venditori redimendis ^b *quod ſonat, ſi verbum verbo reddas, Dies erunt redemptio ejus* ſumitur pro eo quod eſt *annuerit redemptio ejus*, atque ita expreſſè vertitur Judæis Mauritanienſibus *כדור* *quod id ipſum denotat*. Et Gloſſa Jarchii ibi *ימים* *Dies anni integri vocari ſolent dies abſolutè*. Quomodo autem apud Romanos Flamei erat ^c *uſus, quo ſe obtegebant novæ nuptiæ, ita etiam volunt aliqui in primo Isaac & Rebecca occuſa, theristri ſeu pallii, velut ſolemnis sponse ornamenta, uſum fuiſſe, atque inde Flameum habuiſſe ortum*. Historia ſacra; *Rebecca (jam per internuntium deſponſata) levavit oculos ſuos & viſo Isaac, lapſa eſt de camelo, & dixit ad ſervum, qui eſt vir ille qui ambulat in campo in occurſum noſtrum? reſpondit ſervus, ipſe eſt Dominus meus* (ſcilicet Isaac) *tulit igitur* *התחת* *quod* *ה-*

^a Genſ. 24.
35.

^b Levitic. 25.
29.

^c Feſtus. in
Flameo, alii
paſſim.

^d Genſ. 24.
64.

nis aliis. Fecit itaque Iacob sic, & implevit Septenarium illum. Et tradidit ei Rachelem filiam suam in uxorem --- Et ingressus est quoque ad Rachelem & dilexit Rachelem plus quam Leam, servivitque illi septem aliis annis. Septenarius heic seu hebdomas pro septem diebus quibus epulum Nuptiale celebraretur, sumitur Magistris, uti & Hellenistis, ut vides, & vulgatæ autori qui habet etiam, *Hebdomadâ transactâ, Rachel duxit uxorem.* Septenarium ibi difertè per *שבעת ימי הנשואים* id est, *septem dies convivii* explicat

^m In Pirke R. Eliezer cap. 16. & cap. 33.

ⁿ Adis. Moed katon, cap. 7. fol. 90. col. 4. & 7.

Rabbi Eliazer ^m & pro solenni nuptiarum convivio sumit. Sic etiam Salomon Jarchius, tum à vetustissimo hoc Rabbinò tum à Gemaraⁿ Hierosolymitana edoctus, quam citat. Targum item Hierosolymitanum pro eo quod heic est *Imple septenarium &c.* habet, *תן לך אשה יום בשואות דלמא תתן* *שבעת ימי משואות דלמא תתן* *אסלימ* *Imple septenarium numerum dierum convivii Leæ, & dabitur &c.* Et Jonathaus paraphrasis ita dicta, *אסלימ כון שבעתי ימי משואות דלמא תתן* *לך אשה יום בשואות דלמא תתן* *אסלימ* *Imple nunc septenarium numerum dierum convivii hujus, & dabitur tibi etiam ista, non sine conditione ut servias mihi altero septennio* & paulo post *אסלימ כון שבעתי ימי משואות דלמא תתן* *ועבר יעקב כון שבעתי ימי משואות דלמא תתן* *אסלימ* *Imple nunc septenarium numerum dierum convivii Leæ.* Quo expleto, & Rachel ei in uxorem datur. Perinde ac si dixisset Laban. Utriusque Nuptiæ hebdomade epulari pro more sunt celebrandæ. Perfice, agedum, eam quæ nomine Lex inchoata est. Et tum Rachel, iteratâ septennii servitutis conditione, ut scilicet post ejusce nuptias, septennium mihi servias, etiam in uxorem tibi dabitur, & epularis illius nomine, hebdomas redintegrabitur. Atque ita sanè, in locis Ebraicis, vult D. Hieronymus locum illum capi. Etiam in historia Samsonis septidui ejusmodi nuptialis celebritatem haberi ^o observatur, velut eam quæ ex jure seu moribus Palæstiniis, Ebraeis, aliisque gentibus tunc atque antea diu intervenientibus & plerumque receptis in usu. Quin & Benedictiõnis exemplum, ante Legem datam, sumunt ex eo de Rebecca, ubi deducebatur in uxorem Isaaci, *Et benedixerunt* ^p *seu imprecabantur prospera sorori sue (ut vulgata) dicentes, soror nostra es; crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum tuorum.*

^o R. David Kimchi, alii ad Judic. 14. 17.

^p Genes. 24. 60.

CAP. VI.

De Polygamia ex Jure Naturali, seu Universali illo quod tum ante Legem Mosaicam, tum post, juxta Ebraeos pariter obtinuit.

Polygamia, cum alia sit ubi plures uxores, sed per successionem tantum, seu plures itidem viri, sed non simul plures, eidem habentur; alia, ubi plures viri uni uxori, pluresve uxores uni viro, idque simul, conjunguntur; De prima specie non est cur plura dicamus. Neque enim à secundis pluribusve, alterutro conjugum demortuo, Nuptiis quempiam sive in intervallo quod tractamus, id est ante Legem Mosaicam, sive postea, ex Magistrorum placitis, arceri compeximus; tametsi in patribus Christianis, non desunt qui Nuptiis aliquantulum iniquiores, utriusque speciei velut interdictum ex rerum petant initiis. De Monogamiae disciplina disputans Tertullianus ¹ *Hoc ipsum, inquit, demonstratur à nobis neque novam neque extraneam esse Monogamiae disciplinam, imò antiquam & propriam Christianorum, ut Paracletum restitutorum potius sentias ejus quàm institutorem. Quod pertinet ad Abilitatem, qua potest antiquior forma proferrì quàm ipse census generis humani? Vnam feminam masculo Deus sinit, unà coisà ejus decerpit, & utique ex pluribus. Sed & in praefatione ipsius operis Non est, inquit, bonum homini solum cum esse: facianus adiutorium illi. Adiutores enim dixisset, si pluribus cum uxoribus destinasset. Adjectis & Legem de futuro. Siquidem propheticè dictum est, Et erunt duo in unam carnem, non tres necque plures. Ceterum jam non duo si plures. Stetit lex. Denique perseveravit unio conjugii in auctoribus generis ad finem usque; non quia non erant feminae aliae, sed quia idè non erant, ne primitiae generis duplici matriconio contaminarentur. Alioquin si Deus voluisset esse, & potuissent. Certe de filiarum suarum numerositate sumpisset, non minus ex ossibus & ex carne sua habens Evam, si hoc pie fieret. At ubi p̄timum seculus, homicidium, in fratricidii dedicatum, tam dignum secundo loco scelus non fuit quàm duae Nuptiae. Neque enim refert, duos quis uxores singulas habuerit, an pariter singula duas fecerint. Idem numerus conjunctorum & separatorum. Semel tamen vim passa instituit.*

¹ De Monogamia cap. 4. sed & vide item lib. de unitate Nuptiarum ad uxorem cap. 2. citatum hinc capite proximo.

Dei per Lamech constitit postea in finem usque gentis illius. Secundus Lamech nullus extitit, quomodo duabus maritatus. Negat scriptura quod non notat. Alia Diluvium iniquitates provocaverunt, semel defensa quales fuerunt. Non tamen septuagies septies, quod duo matrimonia meruerunt. Sed et reformatio secundi generis humani Monogamia matre censetur. Iterum duo in unam carnem crescere & redundare suscipiunt. Noe & uxor filiique eorum in unicitate nuptiis. Etiam in ipsis animalibus Monogamia recognoscitur, ne vel Bestia de machia nascerentur. Ex omnibus, inquit¹,

¹ Genes. 6, 19.

bestia, ex omni carne duo induces in Arcam ut vivant tecum; masculus & femina erunt de animalibus volucribus secundum genus, & de omnibus serpentibus terra secundum genus ipsorum. Duo ex omnibus introibunt ad te, masculus & femina. Eadem forma & septena ex binis adlegi mandata ex masculo & femina, uno & una. Quid amplius dicam? Immundis quoque alitibus cum binis feminis introire non licuit. Quin Joannes Cantacuzenus, Imperator Constantinopolitanus, adversus Mahumedem hac de re differens, ex veterum etiam mente unicam Noachi uxorem in scriptura memorari animadvertit, singulasque filiis ejus singulis, *πρὸς ἕνα*, ita inquit² *ὁ δὲ ἕτερος διδάσκει τὴν δόξαν ἢ ὅτι καὶ καὶ μίας καὶ μίαν γυναῖκα ἔστιν ἀπὸ θεοῦ ἔχει τὸν ἑμὲν δεύρον, ac si non aliud ejusmodi narrationis genus innuisset quidem ex justo & equo unam atque unicam dumtaxat quempiam sibi habuisse uxorem.* Etiam Innocentius Papa tertius, nec ulli, inquit³

² Apolog. uero
in Manichæis.

³ C. 8. gaudemus, tit. de
Dionitiis.

unquam licuit simul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum, quae mos quandoque, interdum etiam fas censetur. Alii tantundem. Sed de Pluralitate hac uxorum ex Jure veterioribus seculis concessio aliter alii ex patribus Christianis. Pro-

⁴ De Nuptiis
& Concupiscentia, lib. 1.
cap. 8. quem
videtur in lib.
de bono conjugali
cap. 21:
et contra Faus-
sum lib. 22.
cap. 47. et 48.

lis gratia inquit D. Augustinus⁴ patres sanctos ex Abraham & ante Abraham quibus Deus, quod ei placuerint perhibet testimonium, usos fuisse conjugibus, neminem oportet dubitare Christianum; quando quibusdam etiam singulis plures habere concessum est, ubi ratio fuit proli multiplicanda, non varianda appetitio voluptatis. Obvii sunt theologo qui hac de re agunt, nec pauci. Atque Hugo

⁵ De Jure Bel-
licae Pacis lib.
2. cap. 5. 6.
8, & 9.

Grotius⁵ Conjugium naturaliter esse existimamus talem cohabitationem maris cum femina qua feminam constituas quasi sub oculis & custodia maris. Nam tale consortium & in mutis animalibus quibusdam videre est. In homine vero quod animans est, necus

¹ 1. Samuel

1. 2.

² 2. Samuel

3. 2. & 5. 13.

³ 1. Regum

11. 3.

⁴ Genes. 1. 19.

⁵ Genes. 16. 3.

⁶ Genes. 29.

⁷ Genes. 36. 2.

& 6.

⁸ Lib. 2. Ar-

cheolog. cap. 5.

⁹ Augustinus

Christiamensis

opus Sicut. Sen-

ent. Pib.

sancti. lib. 5.

annot. 123.

¹⁰ T. Mandem

ad Jobic apud

24. 21.

peritum. Nam multi iusti acceperunt binas uxores; velut Elcana^a, David^f Salomon^b. Et in libro Paralipomenon multi memorantur quibus binæ uxores. Vetusiora autem plurimum simul conjunctarum uxorum exempla habes non solum in Lamecho^h, sed etiam in Abrahaⁱ, & Jacobo^k, Esau^l, quæ ad Jura Noachidarum ante Legem Mosaicam obtinentia spectant. Quin & Josephus^m nescio unde edoctus, binas uxores; Tharbin Æthiopiæ Regis filiam & Sepphotam Raguelis seu Jethronis (quæ in factis literis unica est) Mosi ipsi tribuit. Id quod velut fabulosum rejiciunt viriⁿ docti.

De Lamechi autem seculo atque eo quod inde usque ad Diluivum intervenit, traditio prisca est, morem fuisse frequentem, ut ubi binæ cuipiam haberentur uxores, altera prolis gratiâ, eaque severius & durius haberetur; altera voluptatis tantum, quæ sterilitatis exhausto poculo, opiparè & lautius, velut nova semper nupta aut amica, cottidiè exciperetur. Ad Historiam sacram de binis Lamechi uxoribus, Salomon Jarchias^o,

כך היה דרך סר' לר' דורן ודן סר' דורן
הגבול ארצו לפריה ורביה ואחז להטטטט ו סדדא לתטטטט בטקא
כוס סר' עקרק' כד' כחעקר ומקוטטט ככלה ומאטלה משענ'
והנרחה נופחא ואבלה כאלמנה חתו טפוטט אויב רועה עקרה לר'
לר' ואלמנה לא ייטיב
Ad hunc modum se habuit mos sub dilu-

vii tempora, ut alteram haberent uxorem prolis gratiâ, alteram verò ad concubitum. Ea autem quæ ad concubitum duntaxat ducebatur, sterilitatis exhaurire solebat poculum, ut sterilis redderetur. Ornata etiam, velut nova nupta lautiores comedeat dapes. Acerbius autem ac durius trahebatur socia ejus, seu altera, & lugebat, velut vidua. Atque hoc est quod intelligitur apud Iohannem^p ubi ait,

¹¹ Cap. 24. 21.

Pavit sterilem quæ non peperit, sed vidua bene non fecit. Nam periocha illa levis erat super faciem aque &c. in Jobi^q verbis de Diluvio etiam Jarchio sumitur, uti etiam vetustioribus multò interpretibus. Beresith Rabba^q,

¹² Rabbi Uri-

ah, ex Rabbi

Juda Bar Sim-

on, ibi Pa-

raj. c. 23.

כך היה אנשי דור הגבור' שטיק'
היה אחד מן לוקח לו שתי נסיות ארר' לפריה ורביה ואחז
להטטטט ו סדדא לתטטטט כאלו ויטבר' חתו ואלמנה בחיה
וה נרחה להטטטט היה מטקא כוס סר' עקרק' ככלה חל
והחז ויטיב אצלו בקטטטט כונה הח' ד' רועה עקרה ובג
Sub Diluvium hominum mos erat, ut pro libitu binas sibi duceret quisque uxores, alteram prolis gratiâ, alteram in concubitum. Ea autem quæ prolis gratiâ haberetur, velut vidua, quamdiu supersteris esset, debebat. Sed ea quæ in concubitum adhiberetur, sterilitatis ex-

han-

haurire solebat poculum, ut sterilis redderetur, atque juxta virum accumbere solita, velut meretricio ornabatur habitu. Atque idem inuenitur verbis illis, *Pavit sterilem &c.* quemadmodum ex Jobo jam antè citamur. Quin statuere audent quænam ex Lamechi uxoribus prolis gratiâ, quænam in concubitu adhibita. Priorem Adam distant, prolis gratiâ; alteram, nomine Sellam aut Zillam, in concubitu. Id quod etiam ex nominum etymo ludentes petunt. Adam scilicet seu אדם ita nuncupatam, quoniam אדם בנהו in vicem recedere solebant sive quod rara eorum consuetudo; Zillam autem seu זלזל quoniam versari solebat זלזל in umbra ejus. Quoniam vix à marito, magis ac à corpore umbra discedebat. Ut cunque verò se res haberet, tam Zillam quàm Adam marito fecundam fuisse liquet satis in historia sacra. Quin & traditur apud Christianos aliquot, Polygamie illo ævo morem fuisse, ut plures simul uxores, utcunque ductæ, non cohabirarent, sed singulis seorsim fruerentur ædibus. Epiphanius, *Εἰ γὰρ ἔστι τρεῖς τῶν πατέρων δύο καὶ τρεῖς γυναῖκες ἐγένεον, ὥστε οἱ μὴ ἓξ καὶ αἱ γυναῖκες ἦσαν, τανέστιν ἐνί μίᾳ οἰκίᾳ αἱ γυναῖκες ἦσαν, τανέστιν ἐνί μίᾳ οἰκίᾳ αἱ γυναῖκες ἦσαν, tamen si enim quidam patres duo & tres uxores habuerunt, non tamen in una domo uxores fuerunt.* Quod certè & iustituti Ebraeorum in veteri sua Polygamia est apprimè consonum. Ceterum qualia temperamenta de eo quod de indefinito uxorum numero seu polygamia hætenus adductum est ad intervallum Legis Naturalis seu quod Mosaicam antevertit spectans, sive ex Lege sive ex Iustituti monitum seipso accepisse aiant Ebraei (quos & imitati sunt Mahumedani) ostendimus in Uxore Ebraica. Jus hoc Polygamie in Oriente (semper excipias locos gentesque quibus à Christianismo abolitum est) olim hodieque passim in usu. In Occidente non item. Nam ne quis binas eodem tempore uxores haberet, Cecropem Atheniensium Regem memorie proditum est primò constituisse. Et rarè satis binæ simul in Occidente nuptiæ; hec post Cecropem psephisma occurrit *Ἄγε ὁ λαὸς μὴ ἐπιπύσει, οὐκ ἀνέσται ὁ πῶλος, ne homines descierent atque ut multitudo cresceret, γαμίῃ μὴ πλεὺ ἀπὸ τῶν παροποιήσῃ, ἢ ἢ ὅτι ἐπίγειος, unam uxorem civem & legitimam ducendam, liberos verò etiam ex alia suscipiendos.* Sed rara quidem apud Græcos aut Romanos Polygamie seu legitimarum seu justarum uxorum plurium simul exempla; quanquam in Socrate legimus Valentinianum primum legem eulgasse quæ cuilibet liceret δύο γυναῖκας ἢ τρεῖς γυναῖκας duas uxores

* Beresich Rabba ibidem, Sed alia horum nominum, etyma habes in Gen. Hieronymus ad Tit. Jabimoch cap. 6. fol. 7. col. 3. 5 5.

* Harisi 80.

* Maimmid, balach. lib. 1. c. 7. 1 4.

* Videtur Patrum Fabrum Smect. 2. cap. 1.

* Demosthen. Orat. contra Neeram. Aristoteles Dialectic. lib. 13. c. 2. videtur Summel. Pat. in Leges Attic. lib. 6. tit. 2.

* Hist. Ecclesiast. lib. 4. c. 26. et vide Barom. lib. 6. c. 6. de Incest. nupt.

diū quis eos retinere vellet, domi manebant ab eo alimenta accipientes. Et pro libitu sic retentiam dimittere solebat aliis qui pariter pro libitu acciperent. Hoc autem Atticā regione vetitum est; ut in posterum libido hac promiscua locum ibi non sortiretur. Nemo enim scivit quis sibi filius, qua filia. Et mater dare solebat prolem, sive masculam sive feminam, cuiusque eorum quibuscum rem habuerat, pro arbitrato suo. Qui libentissimè etiam sic datam receperat. Cecrops autem ex Ægypto redux, legem hanc promulgavit; dicitque regionem Atticam ex more pristino eversam. Dein igitur mores amplexa pudicos, mariti se iungere virgines inuupta. Et qua vitata etiam fuisset, cuiusque vellet nubebat. Adde autem admirabantur regiam hanc legem Athenienses ut inde ab eis Rex ipse dicitur nuncuparetur (ut volunt aliqui) quoniam sic nobilitata est proles ex eo quod parentes dignosceret. Ita sanè & nominis ratio redidit apud Athenarum^a. Apud alios, aliter.

^a Lib. 12.

CAP. VII.

De Divortio ex Jure Naturali seu Omnium, juxta Ebraeos ante legem Mosaicam seu extra illam Communi, ac de Concubina & Uxoris nomine; & obiter de vocabulo Anglicano wife.

Matrimonium igitur, ex Jure, quod docent Ebraei, Naturali, erat viri & feminae, sive unius sive plurium feminarum, tam ex concubitu quàm consensu praecunte, conjunctio, vitae consuetudinem continens. Non adjectus individuam, quod Christiani habemus in Matrimonii^b definitione. Neque enim separari aut dividi nequibant conjuges, seu Matrimonium dirimi, nisi ex singulari aliqua legis permissione, seu repudii causâ, neque communis consensus (quo ex veteri Jure Cæsareo distrahi Matrimonia scimus) necessarius erat, ut dirimiretur. Neque individua dici potuit vitae consuetudo quæ æquo Jure à marito pluribus communicabatur. Quemadmodum verò ex veteri Jure Cæsareo distrahebantur Matrimonia^c, alia quidem consentiente utraq; parte, pactis causam, sicut ærique (ut verba sunt Justiniani) placuerit, gubernantibus, alia verò per occasionem rationabilem quæ etiam *Roma*^d *gratia* vocabatur, alia citra omnem causam, alia quoque cum causa rationabili (cui libertati sanctiones tam Cæsareæ^e etiam quàm Pontificiæ haud parùm de-

^b Insti. tit. de juris potestate in princ.

^c Novell. 22. cap. 4. & 117. cap. 10.

^d Novell. 98. cap. 2.

^e C. de Repudiis l. 8. Novell. 22. c. 4. & 117. cap. 20. C. Titul. lib. 3. tit. 16. Harmonol. Præliv. lib. 4. tit. 22. & vide sup. Altoric. Gemil. de Nuptiis lib. 6. cap. 4.

derogarunt) ita ex Jure Naturali ab ipsis rerum primordiis communi citra ullam omnino causam ea distrahi fas fuisse volunt Magistri. Idque pro libitu tam uxoris quam viri, quod etiam, ex præscriptis aliquot causis, Jure Cæsareo olim permissum est. Aded ut pactum matrimoniale heic non aliud haberetur quam Sociorum contractus, qui eo usque stabilis manet dum in eodem consensu utrinque perseveratur, & renunciante societati¹ alterutro solvitur.

Ita, sive viro sive uxore matrimonio renunciante, solum aiant fuisse contractum, velut divortio planè legitimo. Moses Maimonides², ad mentem Gemaræ Babyloniz³, hac de re, כן נה שייר שפחה לעבוד חרי זה נדרג עליה משום אסור חזרו וחזרו חייב עליה עד שיפסס דבר ראכר כל העם ו דבחו עד מלכו ומאסתי תחזרו להודרה משפירשנה מעבוד ופיעו ראשה בטוק ומאסתי תוחה אסור חזרו כגדשה שלנו משפירשנה מניחו ושלחה לעצמה או משפירשנה היא כחזרי רמזו. והלך לה סגן לה יירושן בכתב ואין חזר תלוי ו לבד אלנה כל וכן כירצה

¹ Inffis. tit. de Societate, §. mans.

² Halach. Melakim cap. 9. ³ Ad tit. Sa. hedrin cap. 7. fol. 58 b.

Noachides seu Gentilis, si conjugaverit Ancillam in contubernium servo suo, etiam ipse [si cum ea rem habuerit] ultimo supplicio puniendus est, eo quòd uxorem alienam compresserit. Sed hoc nomine reus ille nequiquam est, usque dum manifestum fuerit contubernium, & publicè dignoscatur eam ex servi ejusmodi familia [velut conjugem] esse. Undenam verò fiet ut cum eà licitè denuò concumbat? Nimirum si disjungat eam à servo suo (nam utriusque voluntas in potestate domini) & caput ejus palam aperiatur [si detesto capite in publicum ea prodeat; quoniam¹ non sine velo nuptæ prodire solebant] Undenam verò fiet, ut aliena, apud Noachidas [liberi hominis] uxor similis fiat ei qua apud nos divortio separatur? Nimirum si aut ex adibus vir eam ejiciat & solutam dimittat, aut ipsa exeat è potestate ejus & eum relinquat. Neque enim ad eos Libellus Divortii at-

¹ Glossa Iarchii, ad citat. Gemaræ Babyloniz locum.

² Gemaræ Hirsosynis, ad tit. Kido schim cap. 1. fol. 5 b. col. 3. a.

³ Animadverti. Euseb. mem. 3015. & de Paganorū divortii vide Alex. ab Ahaud. Genialium dierum lib. 4. cap. 8. Et Alphonsi à vera cruce et specul. conjugior. part. 2. tit. 9. 12. & 23.

timet. Neque res est omnino [uti apud nos] forensis. Ceterum quandoque sive viro sive uxori disjungi invicem placuerit, disjungantur. Unde & occurrit interdum in vetustissimis scriptis Talmudicis⁴, בני נח אין לרן קירושן אין לרן נדרושן, nec sunt Nuptie (soleennes scilicet illæ & ex consensu tantum contractæ, ut ante ostensum est) nec Divortia, qualia nimirum Ebræis præscripta. Sed זה וזה וזה alteruter conjugum pro libitu contubernium solvit. Et appositissimè Josephus Scaliger⁵ apud Roma-

nos & Græcos tam mulier quàm vir potest alter alteri dicere ut res suas sibi habeat. Quin nomina rei illius propria jure Attico prodita erant, ut si vir discederet ab uxore, hoc diceretur *ἀποπύμπειν*, si mulier à viro, *ἀπαλείψαι*. Voces has in re Græcorum divortii memorat Julius Pollux^m. Discriminis autem rationem rectè exhibet Samuel Peritusⁿ; *Cur uxor, inquit, non dicatur ἀποπύμπειν τὸν αἰὶν οὐα, ratio est, quod uxor nupta deducitur domum mariti, neque potest ἀποπύμπειν, id est ejicere virum ex illis edibus quarum ea domina non est: at potest eum relinquere & ab illius edibus recedere.* Quod verò aint Ebraei ad Noachidas seu Gentiles non attinere libellum Divortii, id intelligendum est, nec scilicet, quemadmodum ex lege sacra apud Ebræos, nec ex rei natura, omninò Divortii eorum necessarium esse ex Jure quo tenentur Naturali libellum. Pro libitu autem adhiberi posse, & adhiberum, ex civili quod superinduxerint Jure. Unde tam Græcis quàm Romanis libellus in usu. Quale pariter dicendum de eo quod est, Ebraeorum Divortium, Noachidis rem neutiquam esse forensè. Græci libellum Divortii, sive τῆς ἀποπύμπειν, ubi vir feminam ejiciebat, sive τῆς ἀπαλείψαις γυναικαῖς, ubi hæc illum relinquebat, nuncupabant^o. Et Archontis Athenis erat forriri Judices^p apud quos disceptandum utrum Divortii causa esset legitima. Morem illum ἀπαλείψαις quæ nullo pacto legitima erat Judæis, inducere tamen ex Jure seu exemplo aliarum Gentium voluit Salome Herodis magni soror, cum Costobaro marito suo libellum Repudii mittere, quod scribit Josephus^q. Sed aut Profelyta ea fuit aut Libertina aut ancilla in Judaismum cooptata, aut plane Gentilis (qua de re vide inferiùs, capite vigesimo secundo) non omninò Originaria. Exemplum ejusmodi aliud sub id tempus habetur in Herodiade^r Aristobuli filia. Cerrè & de ἀπαλείψαις seu Divortii libello ab uxore misso velut de eo quod in declinante Ebraeorum statu aliquantulum contra mores avitos inoleverat, loquitur Christus; *si uxor dimiserit virum suum & alii nupserit, mæchatür.* Quin & Divortii pro libitu alterutrius conjugum usus repertus est apud novi orbis incolas, quod docet Alphonsus à Vera Cruce^t in Academia Mexicana Theologiae ðlim professor primarius. Atque advertendum quod habet de Divortii apud alias Gentes D. Augustinus^u, de eis ex lege Evangelica loquutus. *Aliter, inquit, se habere Jura Gentium quis ignorat, ubi, interposito repudio, sine reatu*

^m Onomastie. lib. 3. cap. 3.

ⁿ Commentum in lege Atticæ lib. 6. pag. 459.

^o Plutarch. in Alcibiade.

^p Andocides Orat. in Alcibiade. & Isæet pro Erythro.

^q Archæolog. lib. 15. cap. 1.

^r Idem lib. 18. cap. 7.

^s D. Marc. 10, 12.

^t Specul. Conjug. part. 2. art. 5.

^u De bono conjugali, cap. 8. quem vide feretiam lib. 1. de Nuptiis & Concupiscentiis lib. 2. cap. 8.

indecori designatur. Hinc Julius Paulus, celeberrimus sub Alexandro Severo, id est antequam Christianismus in Imperium Romanum receptus est, Jurisconsultus, *Eo tempore, inquit, quo quis uxorem habet, Concubinam habere non potest*; aliàs licitam, ut uxorem sine solennibus. Neque verò ingenua, eo ævo, sed tantùm ancilla, liberta, libertinave, in concubinato ita propriè dicto potuit esse sine^f testatione manifestum hoc faciente; quæ, si accederet, nullis aliis adhibitis solennibus, Ingenua concubinæ nomine deposito, uxor honoris causâ, dicebatur. Ceteris, quæ ingenuæ non erant, concubinis^g, ut inferiore dignitatis notâ, appellatis, & solâ animi destinatione^h seu affectione æstimatisⁱ. Instauratum postea est jus illud, quo nefas erat uxorem simul & concubinam (id est, alteram cum solennibus, saltem testatione satis manifestâ, alteram sine hac, sine illis, sed utramque conjugem) habere; idque tum à Constantino Magno^k, tum a Justiniano^l. Etenim, velut in diversa sub uno tempore conjugia convenire, ad Ebraeorum morem, id deputabatur. Unicam verò, qualem diximus, concubinam in vitæ consuetudinem (non ad tempus^m certum ex contractu) adhibitam, loco uxoris, neque eâ minus licitè conjunctam, in veteri Ecclesia ei cui uxor alia nondum esset, habereⁿ permittebatur, usque dum Cæsare^o, Pontificiæ^p, minorumque gentium sanctiones, præter vetustum etiam in Christianismo^q morem, de solennibus Conjugiorum quorumcunque sacrisque Benedictionibus, publicâ eorum Testatione, atque id genus aliis ita vim fortirentur, ut Conjugia aliter inita pro interdictis, etiam interdum & irritis^r haberentur. Neque forsan observatu indignum videatur; cum Sponse, Conjugis, Jugalis, Concubinæ, id genus alicrum nomen, etiam & נְשִׂיָהוּ & γυναικίς pro Uxore notationes aperte sint, atque ejusmodi ut possessio & usus matrimonialis, sive tori societas atque sexus eis palam indicetur; Uxoris interim quæ è prisca, ante Christianismum, Latinitate deducta est, notationem quidem nimium latere, sed tamen à Grammaticis aliquot à sacro^f ungenti, in solennibus Nuptiarum, liminis ritu peti, ideoque etiam Unxorem eam olim dici. Perinde ac si absque sacris illis seu solennibus Nuptiarum, etiam ex ipsa vocabuli vi, nulla propriè illo nomine fuisset indigitanda. Certè sacris, veluti interventui ignis

^e *Senten. Recept. lib. 2. tit. 20. adde ff. tit. Conventio de Matrimonialibus l. 2. in fine.*

^f *Marcianus l. 3. ff. de Concubinis, & Modestianus l. 24. ff. de Rite Nuptiarum.*

^g *Vlpianus l. 1. ff. de Concubinis.*

^h *Paulus Inst. ff. eodem titulo.*

ⁱ *Vlpianus l. 3. ff. de donat. inter viros & uxorem.*

^k *L. unic. c. de Concubinis.*

^l *Novell. 18. cap. 5. & 89. C. 12. Adde. ubi ff. tit. Conventio de Matrimonialibus.*

^m *D. Aug. de Bonis conjugalicis. 17. c. inf. 32. q. 2. c. 5.*

ⁿ *Dial. Nov. vel. & Concil. Tolosan. 1. cap. 17. dist. 34. c. 4.*

^o *Novell. 74. cap. 4. l. conis Confis. 89. & 91. Harmonopular Prescrip. lib. 4. tit. 4. & 7.*

^p *Conf. 30. q. 1. Ambrosij episc. Confis. 89.*

^q *& extr. de Cleric. de spons. c. 3. Tertull. lib. 2. ad uxorem. c. p. 9. & lib. de pudicitia. cap. 4. D. Ambrosij episc. lib. 3. ad Vigilium. adde Francisc. Hotoman. Quest. Illustr. 25. & Dionys. Gothofred. ad Leonis Confis. 89.*

^r *Leo Confis. 89. Harmonopul. lib. 4. tit. 4. & 7. Duxatus in Terentii Epigram.*

¹ *Lactantius*
lib. 2. de Ori-
gine Erroris,
cap. 10. Adde
Dionys. Ga-
strosed. ad l.
66. ff. de do-
nat. inter vi-
rum & uxo-
rum. §. 1.

² *Boetius*, in
Ciceronis To-
pica & Servius
ad Virgilii
Georgic. lib. 1.
Arab. lib. 4.
ali.

³ *Adversus*
Gentis, lib. 3.
⁴ *Ad Festum*
verb. Auditor.

⁵ *Paul. Me-
moria ad An-
nulum Emii*
lib. 3.

⁶ *Lib. 3. epig.*
81.

⁷ *Lib. 12. epig.*
92.

& aque (qui veteribus sacramentum^a fœderis Nuptialis diceba-
tur) Farri, Confarreationi^a, ejusmodi aliis non paucis locum fuisse
in Nuptiarum solennibus scimus; atque in iis, Liminis etiam un-
ctioni, cui præerat Dea Unxia dicta. *Unctionibus superest* (sic apud
Arnobium² legimus) *Unxia, Cingulorum Cinxia replicationi, Vitis*
& Potus sanctissime viui potuique procurant. O egregia numinum
& singularis interpretatio potestatum, nisi postes virorum adipali
unguine oblinerentur à sponsis, nisi virginalia vincula jam ferven-
tes dissolverent atque imminentes mariti, nisi potarent & manderent
homines, Diis nomina non haberent? Et Josephus Scaliger³, Vxor
dicendum erat pro Unxor. Ejusmodi enim erant verbalia apud ve-
teres, uxor pro unxor, paco pro patio. Ita diu est, quis adipe
lupino postes novi mariti ungeret. Sed interea versum adfert Ennii
Donatus seu quis alius ejusmodi in Terentii Hecyram, quo ritus
ille, unde & Uxor etymon habeat, probetur; quod tantum abest
ut inde fiat, ut nec ad Nuptias omninò, sed ad funus Tarquinii,
versum illum unctionemque in eo memoratam, spectare a viris
doctis⁴ rectè observetur. Ut ut se res heic habeat, tam Coemptio-
ne & Ufu, quàm Confarreatione seu Farre (qui modus erat
Nubendi religiosissimus) uxores omnifariam fiebant & propriè ita
dicebantur, cum tamen nec Ufus nec Coemptio sacra ulla haberent.
Adco ut vocabulum illud, non minùs ac cetera jam dicta, unde-
cunque demùm deriveretur, Possessionem ac Usam Matrimoniam
seu tori societatem, etiam citra sacra, veteribus indicaret. Quin
ipsum sexum tantùm Uxoris nomine, ac si mulieri aut fœminæ seu
ἡ ἄρσεν & γυναικί synonymum esset, denotat Martialis.

Conuiva^b quisquis Zoili potest esse,
Summenianas cunctas inter uxores.

Et

———— *refusa^c*

Summeniana qua pilantur uxores.

Prostituta, quæ in summenio, seu suburbana inuit; summe-
nianas Mulierculas, sive nuptas sive innuptas. Sed has antè illas,
quæ rarè satis, in Roma veteri in prostibulis. Et videmus sanè in
Linguis provincialibus, Latinam parentem suam agnoscenibus,
vocabula quæ uxorem denotant, ex pronuntiatione, sive barbara
sive decurtata, Fœminæ seu Mulieris (quæ sexum duntaxat respi-
ciant) possessivo adjunctæ, enasci. Quin & vox illa *wife* quæ nos
Angli

Angli ut conjugio propriâ, non aliter ac veteres Romani generatim uxoris vocabulo, utimur, transmissa ad nos est ab Anglofaxonibus, seu majoribus nostris vetustioribus, quibus vocabulû illud *uor* non aliter denotabat arque *fœmina* seu *wif* seu id quod sexum, sequi *oren* simpliciter etiam designaret. Adjecto possessivo, dicebant illi (ut nos) *his wife* id est *hij wif*, seu *fœmina ejus*, ut f. nius ex Evangelii Anglofaxonice. Nam in eis pro eo quod est *Benedicta tu in mulieribus* legitur *Da eapn gebletred on wifn & betwux wifum*, ac si diceremus, *thou art blessed among wifes*; & pro illo *quædam mulier ei dixit*, *furn wif him wo epeð*; uti & pro *erat enim mulier Genesillis*, *roðlice þæt wif wæs hæðen*; & pro *venit mulier de Samaria*, *þa com wif an wif of Samaria*: qualia occurrunt etiam sexcenta. Cum interim, ex possessivæ adjecti vi, idem ipsum vocabulû non minus illis quàm nobis uxorem seu conjugem denotaret, veluti *Ecce man þe hæt wif poplæw 7 oðer nind se unriht hæmð, Omnis qui dimittit uxorem suam* (Anglofaxonice *heic fœminam suam*) *& alteram ducit, machatur*. Et *Da eapdon hys leornung enhtear; Gif hys wif ys þam menn mid hys wife ne wretiad nonum menn wo wretienne*, *Dicunt et discipuli ejus, si ita est causa hominis cum uxore* (cum fœmina sua) *non expedit nubere*. Alia ejusmodi obvia sunt plurima. Quin & ubi apud P. Orosium habetur Constantium Constantinum filium ex concubina Helenæ, creatum Imperatorem Galliarum reliquisse, Anglofaxonice ejusdem versione ¹ substituitur *hij wif* pro *Concubina*. Sed verò in Mss. aliquot vetustis vidi deletum *Concubina* & suprâ scriptum *wif*, nec manu recenti. Certe nec dispar *wif* Germanis usus. Ex possessivi vi uxorem seu conjugem significat; ex sua simplici, fœminam, ut *fœmme* Gallis. Et videtis quæ de Mulieris & Uxoris nomine habet Tertullianus ^m. Sed de hisce hætenus. Et à Jure Matrimoniali, quâ Noachidarum, ex Magistrorum sententia, conjugia spectat, ad Personarum, quarum in seculo illo Legem scriptam seu Mosaicam antevertebat ratio hæc habenda est, Cognationes, ut superius institutum est, transimus.

¹ D. Mat. 5. 31. &c.² D. Luc. 1. 28. & 42.³ Ib. 11. 27.⁴ D. Mat. 7. 26.⁵ D. Joan. 4. 7.⁶ D. Joan. 4. 7.⁷ D. Luc. 16.⁸ &c.⁹ D. Mat. 18. 10.¹⁰ D. Mat. 18. 10.¹¹ D. Mat. 18. 10.¹² D. Mat. 18. 10.¹³ D. Mat. 18. 10.¹⁴ D. Mat. 18. 10.¹⁵ D. Mat. 18. 10.¹⁶ D. Mat. 18. 10.¹⁷ D. Mat. 18. 10.¹⁸ D. Mat. 18. 10.¹⁹ D. Mat. 18. 10.²⁰ D. Mat. 18. 10.²¹ D. Mat. 18. 10.²² D. Mat. 18. 10.²³ D. Mat. 18. 10.²⁴ D. Mat. 18. 10.²⁵ D. Mat. 18. 10.²⁶ D. Mat. 18. 10.²⁷ D. Mat. 18. 10.²⁸ D. Mat. 18. 10.²⁹ D. Mat. 18. 10.³⁰ D. Mat. 18. 10.³¹ D. Mat. 18. 10.³² D. Mat. 18. 10.³³ D. Mat. 18. 10.³⁴ D. Mat. 18. 10.³⁵ D. Mat. 18. 10.³⁶ D. Mat. 18. 10.³⁷ D. Mat. 18. 10.³⁸ D. Mat. 18. 10.³⁹ D. Mat. 18. 10.⁴⁰ D. Mat. 18. 10.

tradidit Moses. In universum autem, filios fuisse ei duodecim, filias binas, alii 3; alii filios 2 triginta res, & viginti septem filias, ex veterum Orientalium monumentis edocti scriptum reliquere. Habent etiam inde nonnulli 2 tum filiorum qui adjecti sunt, tum filiarum nomina. In filiabus autem apud Epiphanium, memorantur Save & Azura, apud Cedrenum Azua, depravatè proculdubio pro Azura seu Αζυρα, ut habet Epiphanius qui eadem cum Cedreno, scilicet Leptogenesis autoritate, heic usus est. Methodii Pararensis Episcopi historiæ sen Revelationis editionibus nonnullis 7 Galemera & Leboræ (quæ aliis Debora *) pro Calmana & Lembora, ut rectè scribendum 2, Adæ filiz nominantur. Quin apud Saidum Barricidem, Patriarcham Alexandrinum, Azrona & Awina Adæ sunt filiz primæ. Verba ejus sunt

ووقع
 أم علي حوي حملك وولدت غلاما وجارية فسمي
 الغلام قاي وسما الجارية لآرون ثم حملك حوي
 وولدت غلاما وجارية فسمي الغلام هابيل وسما الجارية

Et concubuit Adam cum Eva, que concepit & peperit puerum & puellam. Et vocavit puerum Cain; puellam verò nominavit Azron. Rursus concepit & puerum itidem & puellam peperit; quorum hanc Avin, illum Abel nominavit. Subjungitur autem in altero exemplarium, quibus utor, sed recentiori, Avinam

dici بالرومي لغورا *Lingua Romana, Leboram*; quod ad confirmabile nomen è Methodio jam ante notatum attipere nullus dubito. Apud Mahumedanos 2 etiam habetur filia Adæ & Evæ Machuveliet nuncupata, ubi commentum etiam adjicitur, *prater Seth, omnes partus Evæ gemellos fuisse, singulos ex masculino & feminino*. Adeo ut de primorum parentum gemellis opinio veteres suos, tamen non ubique similes, autores non solum apud Ebraeos (ut ex eis 2 supra notatum est) verum etiam apud Mahumedanos, ipsosque demum Orientis Christianos habuerit. De harum conjugis etiam eorundem autorum plerique loquuntur. Epiphanius, è Leptogenesis, οίτε τούτο, inquit 2, υἱὸς στυγερῶσθμ, ὁ μὲν Καὶν τῆ ἀδελφῆ τῆ μείζονι Σαὺν ἕτεω κελευμένη, ὁ δὲ Σηθ τρίτος υἱὸς, μὲν τῆ Ἀβὲλ ἡμνηθῆς, τῆ λευγαλέη αὐτῆ ἀδελφῆ Αζυρα. Et ipse (Adæ) filii matrimonio juncti sunt, Cain nimirum forori Majori Save

Eccc

diſe

1 Gen. 5. 4.
 2 Epiphanius, ex Leptogenesis, Hierf. 39.
 3 Cedrenus, pag. 7.
 4 Pseudophilo in Antiquitatibus Biblicis.
 5 In Orthodoxographia Jacobi Grynei fol. 93. & 101.
 6 Vide Petr. Comell. diſp. Scholast. lib. 1 cap. 25.
 7 Ut apud I. Allatum in Notis ad Eusebium Antiochenum pag. 213.
 8 Vetus autor, de Generationis Machuveliet, ab Hieronimo D. Anata verus.
 9 Cap. 3.
 10 Hierf. 39. videſi Operis impoſit. in D. Manth. S. Chryſoſtom. tribuit Homil. 1. & Sicut. Senenſ. lib. 6. annot. 4.

diſſe, Setho verò tertius filium poſt Abel genitum, ſorori, ſua qua Azura vocabatur. Sanè & Setho eam Adæ filiam quam Aſuam nominat, Azuram puo innuens, nuptam eſſe ſcribit Cedrenus. Vultus autor vitæ Mahumedis, Sethi uxorem fuiſſe ait, Machuveliet jam dictam. Saiduſ verò Batricides, Azronam, Caini gemellam ſotorem, ipſi fuiſſe in uxorem ductam; Awinam autem, gemellam Abelis, Setho nuptam. Et tem, de hiſce, cujus in libris editis ne veſtigia puo comperta eſſe, ex receptis Orientalium traditionibus narrat; primos nempe parentes, tameſi fratribus ſoteres conjungere tunc neceſſe erat, nihilominùs ita ſtatuiſſe, ut qui, in ipſis fratribus & ſororibus, magis eſſent ceteris invicem natalibus diſſiti, non conjunctiores, matrimonio copularentur. Conjunctiores verò fuiſſe gemellos, quàm qui partu diverſo naſcerentur. Inde, adoleſcentibus, quos ex eodem autore memoraviſimus, gemellis, eorum paria ita diſjungi voluiſſe, ut gemella fratri, qui non eſſet gemellus, nuberet. Gemellorum autem Nuptias etiam

*d Lib. de ge-
neſialibus Legi-
bus ad Adul-
terium & Ho-
micidium at-
tentantibus.
Sed & videſt
R. Ekzer in
Picke cap. 22.*

** In Antiqui-
tatis Bibli-
cæ.*

*† Genef. 6, 2.
Adquem lo-
cum præter
ea quæ obli-
ter occur-
runt multa,
videſt Suidam
in verbo Mau-
rym in Libr. i
Hæreticæ apud
Joſepnum Sc-
lipicem in No-
tis ad Euthi-
mæ pag. 244.
& Jo. Druſi-
um in Notis ad
Sulpitium Se-
zarum pag. 23.*

tum illicitas fuiſſe, veluti eorum $\alpha\varsigma \eta \mu \epsilon \phi\upsilon\omicron\iota\varsigma$, ut ait Philo^d, $\alpha\mu\epsilon\tau\alpha \eta \mu\epsilon\tau\alpha \delta\iota\upsilon\pi\tau\omicron\tau\omicron\epsilon\varsigma \epsilon\varsigma\iota \delta\iota\epsilon\lambda\omicron\lambda\epsilon\iota$, quos ipſa quidem Natura ipſis natalibus diſjunctis invicemque ſeparavit. Hinc Caino Awinam, Abeli Azronam deſtinâſſe. Quod cum Caino, qui ſotorem ſibi gemellam, utpote venuſtiorẽ, deperiret, maximè diſpliceret, Adamum, utrunque filium, alterum ut frugibus, alterum ut pecorum fœtu Numini, in Monte ſancto, faceret, monuiſſe; utque, ad bonam mentem, quæ peractis ſacrificiis adefſet, nuptias inirent. Peractis ſacrificiis, Cainum, ne gemella ſibi ſoror alteri jungeretur, fratrem, illiſo in caput ſaxo, interfeciſſe; Idque animo, ante ſacrificium, præſtituiſſe. Azronam ita ſibi in uxorem cepiſſe (ſed uxor ejus Pſeudophiloni * neſcio unde edocto Themech dicitur) atque in convallibus cum poſteris ſuis impiè vitam tranſeguiſſe. Sethum verò, Adami aſpiciis, Awinam cepiſſe in uxorem, montem ſacrum (ubi etiam ſepultus, ut vult ille, Adam) illum ejuſque poſteros tenuiſſe, cujus ad radices Calnitarum convalles erant; Numen & Naturalia Jura religioſè coluiſſe, uſque dum in convalles ut è Caini filijabus ſibi uxores ſeligerent, è Monte aliqui eorum deſcenderent, etiam poſt præſtituum commune omnibus $\mu\epsilon\tau\alpha \eta \mu\epsilon\tau\alpha \delta\iota\upsilon\pi\tau\omicron\tau\omicron\epsilon\varsigma \epsilon\varsigma\iota \delta\iota\epsilon\lambda\omicron\lambda\epsilon\iota$ per ſanguinem Abelis, juramentum ſe non deſcenſuros. Unde & explicatur Batricidi illud^f, *videruntque filii Dei filias hominum quòd pulchra eſſent, & acceperunt ſibi in uxores ex omnibus quas elegerant*

rant

rant; Sethum nimirum & posteros ejus filios Dei, Caini filias nepotesque filias hominum, utpote hominum vitis nimis fordescen-
tiam nuncupari. Certè & Dei nomine Sethum fuisse celebrem ex
Leptogenesi scribit Cedrenus. Sed filios Dei, seu Dei liberos,
posteros ejus, tum ob pietatem atque Ade similitudinem dici,
tam eo quòd sibi in populum eos elegerat Numen, monent etiam
Ebrei ^a nonnulli; aliis ^b etiam ipsorum, loco illo Genesis, Angelos
qui Caini filias nepotesque sibi in conjugium sumpserant, intelligi,
cum patribus aliquot Christianis, autumantibus. Observandum
verò, versionibus Orientalium plerisque, ibi non *filios Dei*, (id
quod in Ebræo est בני אלהים) sed *filios magnatum*, seu *Princi-
pum* verti. Sic enim Onkelos Chaldaeus בני רבנים quod idem
sonat. Sic etiam paraphrasis Uzelidi tributa. Et in versione A-
rabica tam Judæorum Mauritanienisium quàm R. Saadix, *filii vo-
cantur* الأشراف *Nobilitum* seu *Principum*, quemadmodum item
Symmacho qui vertebat ἄγγελοι δυνατοῦντων, *potentum*. Nec alia
mente Aquila cui filii θεῶν, *Deorum* ibi legebatur. Judæi
etiam Hispanienses *y vieron hijos de los grandes a hijos del hom-
bre que buenan es*. Tawafius autem in versione Persica pro eo
quod est heic *filii Dei* habet *شرفخانه* *Magnates Dei*,

^a Rabbi Iohani-
da Ben Sa-
muel in Sep-
pher Goari
part. 1. §. 95
Morte Nebo-
chim part. 1.
cap. 14.

^b Apud. Eli-
acer in Pirke
cap. 23. adde
Apocryph. E-
zechi apud Ios.
Schäfer in
Notis ad Eu-
sebius pag.
244. vide an-
notat. Suprà
lib. 2. cap. 12.
pag. 264.

quemadmodum & veterum Græcorum versio, qua usus est tum
Philo¹ tum D. Augustinus ², οἱ ἀγγελοὶ τῶν θεῶν *Angeli Dei*. Qua-
lem lectionem etsi fuere inter patres ^{*} qui non agnoscerent, ma-
nifestum tamen est antiquissimam fuisse eò quod etiam reperitur in
codice Hellenistarum versionis summx antiquitatis quod cimeli-
on est serenissimi regis nostri ad D. Jacobi bibliothecæ, ex Ori-
ente ante annos aliquot allatum. Sed hoc obiter. Verba autem Bar-
toldis quæ ad rem, quam tractamus, imprimis attinent, adjointus
فلما كبر الغلامان قال انا لهوي لهيخ قايين
لويين التي ولدته مع هابيل ولهيخ هابيل لهيرون
التي ولدته مع قايين فقال قايين لانه حوي انا لهيخ
اختي ويهاخ هابيل اخته لان لهيرون كاذب لحن من
لهيرون فلما سمع انا هذا الكلام هب عليه جدا وقال
هذا خلاف الوصيه ان تاخذ اخذك التي ولدت معك
وكلوا قايين فلما حل الارض وكلوا هابيل مرعي شتم

¹ Lib. de Gi-
gantibus.

² De Civitate
Dei lib. 19
cap. 23. & in
Genes. quest.
3.

^{*} D. Chryso-
stom. in Genes.
hom. 22. &
Theodorus
quest. 47.

ثم قال لهما آدم *Cum verò pueri adoleverent, præcepit Adam Eva, ut Cainem Avinam, Abeli nempe gemellam, sibi conjungeret, atque Abel isidem Axronam qua Caini gemella soror erat, in uxorem duceret. sed Matri sua Eva dixit Cain, se duUrum sororem suam, et Abeli fore conjunctam suam sororem. Etenim Axrona venustior erat Avinam. Hoc cum audisset Adam, valde conturbatus, at, inquit, mesos tibi est uxorem accipere sororem tuam, qua tibi gemella. Erat verò Cain cultor agri & Abel pastor ovium. Dixit autem illis Adam*

* Lib. 3. cap.

2. p. 277.

ca que superius * ex Barricida hac de re afferuntur. Sequitur dein فارين قايين علي هابيل ضحيا وجنقا وحسد اخاه فلما

فرا من الجبل شد قايين علي هابيل فضرب مرسة

م حجر فتتله واشتد حره آدم وحوي ولما علي هابيل

مايه سنه ولعن الله قايين وولده وكان قايين فمرعا من

كعها هايمه ايام حياته وطرحه الله في شربه في نون

ولقد قايين امررون اخته معه وكان مسكنه هناك

ثم وقع آدم علي حوي فصارت معه ابن انا علي لثم

مايتين وثلثون سنه ولدت شالما فسماشيت وكان

شيت صبيح الوجه جبارا تام الحلق صدل ابيه وهو ليو

الجمائره الذين سكالوا قبل لاطوفان فروج آدم لبيت اوبن

لجت هابيل وولد له منها لنوش وولد لنوش قايينان

Unde ira commotus est Cainus in Abelem, atque indignatus cum invi-

debat. Itaque cum è monte descenderant, involat in Abelem Cain &

caput ejus saxo percutiens occidit eum. Adam verò & Eva merore aff-

sticti plangebant Abelem centum annos. Et execratus est Deus Cainum

ejusque posteros. Et erat Cain animo perturbato, homo subdolan erra-

hundusque, dum vivebat. Et ejecti cum Deo ut velut exul ageret in

Nod. Et cepit Cain Axronam sororem suam secum, atque ibi sedes po-

suit. Rursum concubuit Adam cum Eva qua concepit tricesimo supra

ducentesimum anno (Interpretum Græcorum calculum sequitur) post-

quam primò congressi sunt, & puerum peperit atque vocavit eum

Seth. Erat autem Seth aspectu pulchro, fortis, nec natura dissimilis à

pâtre, & parens erat Gigantum, qui ante Diluam. Conjuncti

verò

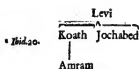
ut res tulit, imoluit. Et dein; λοιπὸν εὐχέην τῶν αὐτῶν ἀδελφῶν
 πρὸς γάμους ἤσαντο, ἀλλὰ εἰς διτομίαν κατέστη, ἔπειθ' ἦν Δαδ
 Μαυσιῖος ἠσέφου υἱὸν, ὃς ἔπειθ' οὐκ ἔμελλεν γάμους θροῦν· καὶ ἔκ τῆς
 παραδείλου αὐτῶν τῶν γαμῶν αὐτῶν ἤσαντο. De cetero non am-
 plius in uxores sorores ducebantur, sed juris vim obtinuit de
 matrimonio Lex, etiam ante scriptam à Mose Legem. Et ex pa-
 trorum filiabus uxores sibi ducebant. Et D. Augustinus^f, cum non
 essent ulli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent, viri soro-
 res suas conjuges acceperunt; quod profectò quàmò est antiquum
 compellente necessitate, tantò postea factum est damnabilium, reli-
 gionis prohibente. Et insertus paulò; Fieri ergo debuit quando po-
 tuit, ut, existente copià, inde ducebantur uxores, qua non erant
 jam sorores: & non solum istud ut fieret, nulla necessitas esset,
 verumtamen, si fieret, nefas esset. Nam etsi nepotes primorum ho-
 minum qui jam consobrinum poterant accipere conjuges, sororibus
 matrimonio jungerentur; non jam dua sed tres in homine uno ne-
 cessitudines ferent qua propter charitatem numerosiore propinquit-
 ate utendum, disseminare per singulos singula debuerunt. Alias
 subnectit de sociali inter homines vinculo latius, ex patruelium
 consobrinorumque & qui fratribus ac sororibus invicem essent
 disjunctiores, nuptiis diffundendo rationes, quas prætermitto.

^f De Civitate
 Dei lib. 19.
 cap. 16. addit
 Gen. 35 qu. 1
 cap. 1.

CAP. IX.

De ratione Cognationis habità in Conjugiis, inter ipsa rerum In-
 itia & tempus data Legis Mosaicæ.

DE Cognationibus sub ipsis rerum initiis, quàm matrimonia
 spectabant, jam dictum est. In sequentibus, usque ad
 Mosaicam Legem, sæculis, præter Abrahæ nuptias cum
 sorore tantùm non uterina initas^a (ita volunt, ut ^{Gen. 20. 12}
 ante est. ostensum; unde & cum docuisse ait Clemens Alexan-^a Strom. c.
 drinus, τῶν ἀπομορπειῶν μὲν δὲν ἀγαθῶν πρὸς γάμους, uterinas so-^a Gen. 29. 30
 rores non oportere in uxores duci) & binas sorores simul^a Jacobi; ^{Levit. 18. 9.}
 in uxores ductas, quarum neutrà, ex Lege Mosaicà, non diserte
 interdictæ sunt; exemplum in primis habetur illud Amrami, qui
 uxorem duxit Jochabodam amitam suam. Nimirùm & ^{Exod. 6. 16.}
 Levi & ^{Levi 1. 2. 3.}
 filius

* *Ibid.* 20.* *Levit.* 18. 14* *Ibid.* 20. 20.

* *Gloss. ad
Talmud. tit.
Sanhedrin
cap. 7. fol. 58b.
& ad Exod.
6. 20.*

* *Genes.* 38. 8.* *Ibid.* 36. 2.* *Levit.* 18.

15.

* *Genes.* 38. 26.* *Ibid.* 3.* *Ibid.* 3.* *Ibid.* 3.* *Ibid.* 3.* *Ibid.* 3.* *Ibid.* 3.

filius erat Koathus & filia Jochabeda. Koath
 autem filius Amram Moſis pater; de quo ipſe,
accepit inquit a Amram Jochabedam וַיִּקַּח אֶת
 est *amitam suam in uxorem, genuitque illa est*
Aharonem & Moſem. In vulgata habetur *acce-*
pit autem Amram in uxorem Jochabed patrum suum, & Helle-
 nistis ea appellatur *ἡ ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ* *filia pa-*
trui sui. Certè etiam *ἡ ἡ* pro patru uxore alibi ^b sumitur, & pro
 uxore sive avunculi (in vulgata ^c) sive patru, quæ generatim est
σὺς ἡ Hellenistis. Sed loco de Amramo adducto, amitam, seu
 patris sororem, vocabulo illo denotari, non modò evincit ipsa
 genealogia sacra, sed consentiunt versiones Orientales. Onkelos
 expressè *וַיִּקַּח אֶת הַאֵמִתָּה סוֹרֶרֶת פִּתְרֵי אָבִיו* *Sororem patris sui.* Eodem sensu habet
 Pseudouzielides *וַיִּקַּח אֶת הַאֵמִתָּה סוֹרֶרֶת פִּתְרֵי אָבִיו* idem seu amitam sonans, & Arabica tam
 Judæorum Mauritanienſium quàm Saadiæ versio *أَخوات* aliud
 non significans, & Tawafii Persica, ex eodem factum, *آخوات*.

Judæi item Hispanienſes, *su ista.* Atque ita expressè volunt ^d Tal-
 mudici. Binorum etiam fratrum cognationem liquet non obti-
 tisse in hoc intervallo quo minùs, mortuo alterutro, nxor ejus
 superstiti conjungeretur. Exemplum, nec sine juris testatione, ha-
 betur in Judæ filiis ^e ejusque nam Thamar. Cum autem Jaco-
 bo uxores suæ patruales essent, qualis etiam ^f Esau Basematha
 uxor ejus ^g Ismaelis filia, & Rebecca ab Isaac, unico gradu, lon-
 gius distaret, nec Loti ex conjugio cum filiabus esset concubi-
 tus; aliqd quod hùc spectet, ex sacris Ebræorum monumentis ob-
 servari puto nequit, nisi illud de Juda & Thamar, quæ cum nu-
 rus ejus esset, ex Moſaica lege ^h plane fuisset ei ob filii cognationem,
 interdita, velis ad hanc rem atinere. Nam & hocce sunt apud
 Ebræos qui matrimonio conjunctos fuisse volunt, idque divinitùs
 seu ex voce è cælo in honorem Messæ parentum, delapsâ, dum in
 judicio ipse in eam, veluti flagitii ream (qua de re plura ubi de
 poemis Noachidarum libro septimo agitur) sententiam erat laturus.
 Et quod habetur in Scriptura ⁱ *וַיִּקַּח אֶת הַאֵמִתָּה סוֹרֶרֶת פִּתְרֵי אָבִיו* quod
 ab interpretibus fere vertitur & *non adjecit ultra cognoscere eam,*
 seu quod idem est, *ultra non cognovit eam,* id accipi volunt ali-
 qui pro eo quod contrarium est, *Non cessavit cognoscere eam* ^j
 id est, re detestâ, *non abstinnit ab ejus concubitu.* Certè verbum id
 ἡ

הכי quod plerunque *adjicere* sonat, etiam cessare aut abstinere alibi interpretatur. Moses de LXX senioribus Mosi adscitis (unde confessus magnus natus est;) & ¹ *salutem est cum requiesceret spiri-*

¹ Numer. 11.

ritum super eos, prophetaverunt ויבאו וילאו quod in vulgata est *nec ultra cessaverunt*, id est מסקין וילאו (ut tam Onkelos quam Pseudouzielides ibi) tamen & eo in loco Hellenistæ habeant ויא צרעו ² *non ultra adjecerunt*, quemadmodum etiam intelligunt ^k ferè Ebraei. Quin ad verba illa de Juda, Rabbi Bechai¹

25.

ולא יבאו עד לרעהה אדא סקין חטאה אע"פ שזוהה מותר

¹ Sopher Si-
phri apud Sal.
Lev. ibid.

לו כלא יבאו ונמרה האיסור וילאו יפה עד לרעהה ותא מס

¹ Ad Bere-
sith fol. 51 b.

מסמס Et non adjecit

col. 3. videtur
de hoc loco,

ultra cognoscere eam, scilicet postquam perimpleverat mandatum

R. Isaac. A-
barbuel. d.

[de multiplicatione generis humani] *tamen ipsa ei esset licita*

Beresith fol.
104. col. 4.

omnibus diebus suis. Etiam & qui locum illum sumit pro eo quod

est & non cessavit, sensus ejus est, eam fuisse ei licitam, utpote uxorem

divinitus acquisitam. Etiam in Christianis sunt qui horum

nuptiis heic adstipulantur. Paulus de Abbatia Pollicinii, Calmal-

² In Theore-
mat. Griforum
Thamar, pag.
145. & 151.

dalenensis, I. U. D. Congregationis sacre Eremi Abbas olim ge-

neralis, *in hoc mysterio*, inquit^m, *neesse erat, ut Judas voluntarie*

corrigeret seu expelleret motum illum deformem, qui fuit per concu-

piscentiam carnis, cum alhero motu honesto, hoc est per Matrimonium

sanctum, ut esset Thamar Nurus Jude (pro solatio tristitie sue

quam habuit) Mater honorificata in evum. Et paulo post, *Itaque*

persuassimum Nobis est quod eadem hora qua Mulier accersita com-

paruit ad Tribunal, desponsaverit eam sibi Judas, instigante Deo, per-

inde ac si torqueretur anxietate expelleret pudorem. Nuptiæ autem

ejusmodi, Legibus Mosaicis non consonas, licitas aiuntⁿ, eo quod

initæ sunt מותן מותן ³ *antequam Lex traderetur.* Noachi

uxor, tamen in scriptura sacra minimè nominatur, nec quemnam

virum consanguinitate contingeret in ea compertum est, traditio

tamen apud Ebræos habetur eam fuisse Noemam Lamechi Adæ,

in Caini postoris, trinepotis filiam^o adeoque à Noacho, qui ab A-

da in posteris Sethi nonus est, gradu nono, juxta calculum Juris

Pontificii, distitisse. R. Abba Bar-Kohena ⁴ נעמה אשתו

נח Noema uxor erat Noachi. De ea, quam diximus, disertè

loquitur. Memoratur etiam Barthenos⁵, pro Noachi uxore. Sed

verò & nomen & cognationem aliam omninò ejus uxoris habet

Saidus Batricides, aliquoties antè laudatus, Patriarcha Alexandri-

³ Gloss. Tal-
mudic. rix.
Sanhedrin fol.
58 b. R. Isaac
Abarbuel. ad
Valera fol.
255. col. 3.
& 4.

⁴ Genf. 4. 22
⁵ In Beresith
Rabbaparaph.
23. atque inde
Sah. Iacobus
ad Genf. 4.
22.

⁶ Apud Epi-
phan. heres.
26.

nus, uti & conjugum trium ejus filiorum. Duxisse is scribit, ex Aprocryphis Orientalium monumentis, Noachum Hacalam filium $\tau\bar{\nu}$ Namufa, qui ei est filius Enoch, proavi Noachi, atque hanc ipsam fuisse quae cum eo in Arcam est ingressa; filiam nempe patri ejus magni atque ita tertio, ab eo, gradu distanti. Enoch hic is ipse est, (quod obiter notari non displiceat) qui Arabibus أيدريس *Aidris* nuncupatur, nec semel in Alcorano eò nomine memoratus $\text{وانكر في الكعب انبريس انه كان صديقا}$

^a Azar. 19.

^b Arab. 29. lat.

^c Azar. 21.

^d Arab. 31. lat.

memor^c esto in hoc libro Aidris-

fi, quoniam erat propheta veridicus, & eum nos in locum excelsum elevavimus. Alibi item^c, ut Azoara jam dicta, Ismael & Aidris conjunguntur. Atque ad verba illa Alcorani Mahumedi Ben Ach-

med paraphrastes; $\text{هو جد ابي نوح هو حي في السم}$ هو جد ابي نوح هو حي في السم

$\text{و قيل السادسة او السابعة}$ *hic ovum erat patris No-*

achi (seu Noachi prpavus) & vivit in celo quarto seu, ut vo-

lunt alii, in sexto aut septimo. In Latinis codicibus editis alter

Alcorani locus perperam habet *Heforam*, alter *Hefdrum*. Nec me-

lius Italus ille Arrivabenins, qui Latinam Retinenis versionem quo-

que secutus non est, pejorem multò Italicè substituit, nec Arabici

codicis ope, contra quam jactat, usus esse videtur. Sed in manu-

scriptis Latinis locus uterque habet *Hefdrum* pro *Aidrisio*. Scrip-

tor item Christianus ille Saidus في ثلاثة عشر *في ثلاثة عشر*

$\text{سنة من حياة لامح اصطفى الله اخنوخ ورفعه اليه والعرب}$ *sede*

anno XIII etatis Lamechi, selegit Deus Enochum

& eum sibi

sursum sump-

fit. Is Arabi-

bus dicitur

Aidris. Unde

etiã inter Ja-

redum & Me-

chufalam seu

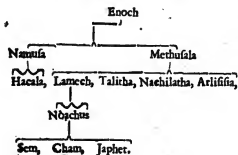
inter patrem

Enochi & fi-

lium ejus po-

nitur Aidri-

sus

in moribus Mahumedanorum de hoc scelere reperitur, docet Guilielmus Postellus¹. Quod autem ad locum à Genesi citatum attinet, præter carnis corruptionem, qua illicitos ibi concubitus innui volunt, memoratur etiam Magistris causa altera quæ **זנות** dicitur, id est rapina, concussiones, injustitia (nam & *אדניא* verum Hellenistæ) particularis. *Repleta^h est terra injustitiâ*, quod de Judicibus atque eorum qui, in judiciis, rebus præerant reperendarum criminis rei, pravitate maximè vult intelligi Salomon Jarchius. Explicat tantùm per **למה זנות נורא דבר ה' אלנו ע' הנוה** *Minime absolvetur decretum Judicis, nisi per concussionem, sive extorto munere.* Sed aliis¹, **הנורא הגדול בפסוק כי לחוה כונו** *הנורא הגדול כה טה טה טה* *לחורו ומה טהן אורם למקום* *potius locus ille (de corruptione Terræ) intelligendus videtur de binis illis iniquitatum generibus summis, quorum alterum est inter hominem & proximum suum, alterum inter hominem & Deum.*

¹ Lib. 2. de Orbis concordiis pag. 179.

^h Genes. 6. 13.

¹ Isaac Abrabanel in Pirush hatotah fol. 43. col. 1. Adde R. Bechai in Blur fol. 18. col. 4. Sepher Zohar ad Beresith fol. 48. col. 3. Cremona.

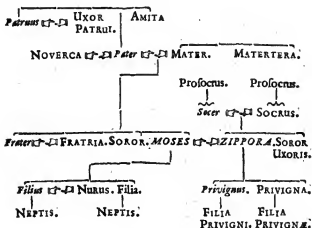
CAP. X.

Quomodo Cognationis atque Affinitatis gradus, quæ amplexibus conjugalibus sive à primis rerum initiis sive ex lege in Levitico tradita, fuerint impedimenta, simul intelligant Ebraei.

D Ostulat instituti ratio demùm tam de primævis illis interdictis **Sex**, nomine **שבע ערוה** seu *Revelationis Turpitudinum*, id est, Incestus denotatis, quàm de ceteris id genus in Levitico lege Mosaica adjectis, nec diverso nomine à Talmudicis denotari solitis, quæ eis legem illam ad Noachidas seu Gentiles juxta Magistrorum mentem, spectarunt, porrò videamus. Adeo ut satis explicetur tum quomodo illa post legem Mosaicam eis sint intellecta, tum quali, ad ea observanda, obligatione Noachidæ ad eorum mentem fuerint obstricti. Quod ad Primum attinet, utriusque generis commissio, in qua etiam primævorum instauratio habetur, ita suprâ^m designatur, ut eorum simul numerus, quemadmodum in titulo Talmudico *Certhoth* simul & Magistrorum explicationibus occurrit, fiat viginti sex. Bestiæ verò, masculi & mensibus laborantis concubitus qui in recensione illa locos occupat **sex** (id est **IV, V, VI. XXIV, XXV,**

^m Cap. 1. hujus libri.

xxv, xxvi) libenter heic præmittimus, uti etiam Alienam Uxorem. Nam & de ea, quatenus ad Noachidas attinet, & non, sine concubitu consensum in vitæ communionem insequente, ritè ex jam dicto Noachidarum seu Gentium Naturali jure conjungitur (etenim ex Jure Israelitico, seu Ebraeorum civili, Consensum seu Sponsalia tantùm de præsentì, sufficere volunt, quod alibi fusiùs ostendimus) antè satis locuti sumus. Sororis item nomine tam Germana quàm Uterina pariter intelligenda. Demptis igitur sic octo, restant in superiori Designatione octodecim Personæ sive ob Cognationem sive ob Affinitatem disertis verbis interdictæ, ita tamen ut in numero ejusde designationis septimo, ubi Matris & filiz concubitus generatim interdicitur, octo simìl vetentur, partim ex ipso legis sermone, partim ex interpretatione sermonis Legis enata. Ex ipso Legis sermone adjiciuntur ibi quinque, Neptis ex filio, Neptis ex filia, Privigni Filia, Filia Privignæ & Socrus. Ex interpretatione tres; Filia & Profocus utraque, seu uxoris avia tam paterna quàm materna. Universas schemate exhibemus.

Mosè heic, Zipporæ maritum, Octodecim fœminæ (quarum quindecim disertis verbis in Lege memoratæ literis majusculis denotantur)

notantur) nominibus quibus, sive affinitatis sive consanguinitatis eum contingunt, designatae respiciunt. Filia, ex argumento פקדון seu à *minori ad majus*, adjecta, & utraque profocru ex ipsa ratione qua privigni & privignae filiae seu uxoris ex filio & filia neptes. Scilicet ut hae descendendo, non ducendae sunt, ita nec ascendendo alterutra profocorum; quibus nimirum uxor neptis est. Haec omnes & ex lege solas haec Mosi, verbi gratia, interdicti volunt, aliis non paucis tamen, quas פקדון seu *secundariae* appellant, ex majorum instituto seu civili apud ipsos adjectis, de quibus, suo loco^a. De hisce etiam pronuntiata aliquor habent, haec minimè negligenda, etque vi ac sensu Legis subnixae. Numerum, Fratrem, Patru uxorem (scilicet patri fratris germani, non tantum uterini; nam ea in Secundariis recensetur ut videre est in libris de Nuptiis) nedum Novercam & Matrem, etiam repudiatas^o interdici, etiam viris superstitibus; extra quam ubi frater demoritur, liberis non relictis. Tunc enim jure singulari fratri superstiti fratris apud eos ducebatur. Quod verò ad fratrem & sororem atinet, eandem aiunt esse rationem fratris ex stupro seu adulterio ab alterutro^p parente suscepti, & ejus qui thoro natus est legitimo; uti etiam sororis. Et quod de sorore habent, ex verbis illis Mosi, *Qua^q nata est domi aut genita est foris*, eliciunt. Tandem habent de Amita & Matertera; diversum non esse, si ve ex Nuptiis sive ex stupro seu adulterio alterutrinus parentis prognatae fuerit; modò eo naturalis sanguinis genere, cum de cujus nuptiis quaeritur, contingant. Idem aiunt de Filia^r, sive ex uxore ante nuptias sive alio modo, ex stupro aut adulterio, genita. Sex item uxoris consanguinearum aliquam, sive Socrum scilicet seu uxoris matrem, sive aviam ejus sive paternam sive maternam, id est, alterutram in schemate Profocorum, Privignam, aut hujus, aut Privigni Filiam, nec superinducere, nec uxore mortuam, nedum repudiatam, ducere fas esse volunt; nec demùm septimanam, Uxoris nempe Sororem sive Uterinam sive Germanam, dum illa superstes, tamen si fuerit^s repudiata. Nam de uxoris sorore, jam demortuam, nunquam dubitarunt; cum verba legis de uxore^t sint, *dum ipsa adhuc vivit*. De hisce autem Septem foeminis ita in schemate Zipporae (quam innoptam nuncingas) sanguine conjunctis, simul receptissimum est; interdictum de revelatione earum turpitudinis, seu alicujus earum concubitu, quò matrimonio impedimen-

^a *Uxoribus Ebraicis seu de Nuptiis Ebraeorum, lib. 1. cap. 2.*

^o *Maimonid. halach. Ifur' Bia cap. 2. Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 54 a. ad Mishn. in Jabimoth cap. 3. in Talmud. Babyl. fol. 32 a.*

^p *Gemar. Bab. ad tit. Maccoth cap. 2. fol. 9 b. & Maimonid. hal. Ifur' Bia cap. 2.*

^q *Levit. 18. 9. & Mishn. & Gemar. Babyl. in Sanhedrin cap. 8. fol. 75 a. Maimonid. halach. Ifur' Bia cap. 2.*

^r *Solomon Jarchi ad Levit. vii. 18. 19. & Maimonid. halach. Ifur' Bia cap. 2.*

^t *Levit. 18. 10*

tum esse possit intelligi, ad tempus quod matrimonium præcedit, non omnino attinere, sed ipsis Legis utrobique verbis *לֹא תִקַּח* non accipies, haberi קִיּוּמָא לְכֹן *interpretationem ex captione* alterius earum in matrimonium, nimirum neque ex earum alicujus concubitu citra matrimonium, Zipporæ & Viri concubentis matrimonium impediri, neque ex Zipporæ citra matrimonium concubitu, earum aliquam atque concubentis impediri matrimonium. Veruntamen ex Majorum sancito, non ex ipsâ Lege, inolevisse aiunt, ut illicitum esset adultero aut stupratori ullam stupratæ aut adulteræ superstitis consanguineam * dictis cognationis gradibus conjunctam in uxorem ducere, veluti publicæ honestatis justitiæ causâ. Ita tamen illicitum, ut verberum pœnam subiret qui contrâ faceret, non ut inde matrimonium inicum dirimeretur. Sed rem hanc totam, præter alia, ad veterum mentem, hinc spectantia ex Maimonidis' verbis rectius intelliges.

* Sic cap. 5. *Conf.* 35. 9. 2. & 3. & extr. tit. de eo qui cognovit Consanguineam uxoris sue vel fratris.

* Halach. Ilu-ri B'ia cap. 2. & Mij. & Gemar. Bab. sit. Jabimoth cap. 2. fol. 25. & 26. & cap. 11. fol. 77 a.

הַבְּעַל אִשָּׁה דָּרַךְ וְנָזַר
 לֹא נִאֲסָר עָלָיו קְרוֹבֻתָּהּ שֶׁהָ הִבְעָ נָשִׁים שֶׁאִמְרָנוּ אֲבֵל הַכֹּהֲנִים
 אִסְרוּ עַל כִּי שִׁנְאָה עַם אִשָּׁה לִישָׁתָּ אֲחֵרָה מִן הַשֶּׁבִיעַ נָשִׁים
 קְרוֹבֻתָּהּ כֹּל וְכֵן שְׂחוּנָה קִיּוּמָא מִפְּנֵי שְׂחוּנָה בָּאָה לְקְרוֹבֻתָּהּ
 לְבַקֵּשׁ אֲחֵרָה וְחָזַק מִחֲמִידָה עִבְרָה וְלִבּוֹ נָס בְּהַ וְיָנַח לֵדִי עֲבִירָה
 שִׁיבְשֵׁר הַעֲשִׂיהָ וְלֹא עָר אֵלֶּיךָ אִמְלוּ נִסְעָן עַל אִשָּׁה חַרִּי זֶה
 לֹא יִשָּׂא אֲחֵרָה מִקְרוֹבֻתָּהּ עַד שֶׁחָזַר וְזוֹ שִׁנְטָן עֲלֵיהָ וְאִם
 כִּנְסָה הַקְרוֹבָה שִׁנְטָה עַם קְרוֹבֻתָּהּ לֹא יִצְעָה : כִּי שִׁנְטָן עַל
 עֲרָה אוֹ שִׁינְטָה לוֹ שֶׁם לֶע עִבְרָה לֹא יִזְוֵ עִבְרָה בְּמִבְּנֵי אֲחֵרָה
 וְלֹא יִרְאָה בְּאִתָּה שִׁנְטָה וְשִׁנְטָה בְּאֲחֵרָה שֶׁהָיָה מִרְבֵּן אֲחֵרָה עַם
 הַחֲמוּר וְחָזַק אֲחֵרָה חֲכָמִים מִכֹּה מִדְּרֹרָה מִפְּנֵי שֶׁעָר עַל מִחָה
 בִּיתָה : הִנֵּה עַל אִשָּׁה וְבִתָּה דָּרַךְ וְנָזַר אוֹ עַל אִשָּׁה וְאֲחֵרָה
 וְכִינְטָה בְּתוֹךְ חַרִּי זֶה כִּנְסָה עַל שְׂחֵי נָשִׁים נִקְרָה שֶׁאֵין
 בְּעֲשׂוּרָה עֲרָה זֶן עַם זֶו אֵלֶּיךָ נִסְדָּאָן לֹא בְּנִזְרָה וְכֵן אִם
 אִנְסָ אֲבִיו אוֹ בְּנֵי אוֹ אֲחִיו אוֹ אֲחֵרָה אֲבִיו אִשָּׁה אוֹ שִׁתָּה אוֹחָה
 חַרִּי זֶו מִחֲרָרָה לוֹ וְשִׁנְטָה שִׁלָּה נִאֲמָר אֵלֶּיךָ אִשָּׁה וְאֵין כֹּאן
 אִיִּסוּרָה : אֲבִיו אוֹ בְּנֵי שִׁנְטָה אִשָּׁה חַרִּי זֶה מִחֲרָר לִישָׁתָּ בִּתָּה
 אוֹ אִשָּׁה כִּסּוּ שִׁנְטָרָה וְחֲרָר לְאִתָּה לִישָׁתָּ אִשָּׁרָה בֵּן אֲחִיו וְנִסְטָה
 אֲדָם אִשָּׁה וְנָרָה אֲחֵרָה אוֹ נָרָה אֲחֵרָה כִּאֲחֵרָה וְשִׁנְטָה חֲכָמִים
 שִׁטְטָה אִתָּה נָרָה אֲחֵרָה וְחָרָה חֲרָן לִבָּהּ אֲחִיו שֶׁנִּאֲמָר וְהַבְּשִׁדָּךְ
Si stupraverit quis feminam, non ad eam (ex Lege)
interdicitur ei aliqua femina illius consanguinea, ex septem jam
dictis. Ceterum ex sapientum statuto, interdicitur stupratori seu
adultero ducere in uxorem aliquam ita adultera seu stuprata con-
junctam,

junctam, quamdiu ipsa adultera seu stuprata superstes fuerit. Ratio est, ne cum adultera aut stuprata consanguineam, ut fieri amat, inviserit, maritus ei congressus & amore deinde captus incestum committat. Quin & qui merito suspectus est, etiam ei consanguinearum ejus, cujus nomine suspectus est, jam dictarum qualibet illicita est, quamdiu illa vixerit. Ceterum si quis duxerit stupratam cum consanguineis ejus, necesse non est ut eam repudiet. Ubi quis merito de Incestu suspectus est, seu famam laborat publicam, cavendum ei est, ne cum ea cujus nomine est suspectus alicubi introeat, aut in eisdem adibus visatur. Et de hac re Decisio comperitur. Erat, qui cum nomine Soerme, passim in ore populi famam laborabat publicam, juxta adium illius ostium transfret. Ex sententia Sapientum verberibus, que in eos, qui majorum instituta ultrò adversabantur, infligenda sunt, puniebatur. Ubi quis concumbit cum femina & filia ejus ut stuprator seu adulter, seu cum femina & sorore sua, aut cum id genus ceteris, hoc non aliud est ac si quis concumberet cum binis quibuscunque feminis invicem extraneis. Scilicet femina non faciunt invicem ut incestus sit nisi tantum ex alterius matrimonio, non ex stupro seu adulterio. Similiter si cujusquam pater, aut filius, aut frater, aut patruus feminam sive vi sive illecebre compresserit, et illa ritè nihilominus in uxorem duci potest. Nimirum Lex de eorum uxoribus hec tantum loquitur. Si pater cujusquam aut filius uxorem duxerit, ipsi sive matrem ejus sive filiam ducere fas est, ut ostendimus. Fas etiam est cuique ducere in uxorem eum qua fuerat uxor nepotis ex fratre, nisi etiam feminam simul cum nepte sive ex sorore ejus sive ex fratre. Et in monitis sapientum habetur, ut

in uxorem ducat quis ante aliam neptem ex sorore seu (nam idem est jus) ex fratre neptem, juxta id quod dicitur ** A carne tua ne te abscondas. Afferunt etiam interdictorum de conjunctionibus incestis, rationes; Alteram, ne, si libeta forent erga feminas interdictas, uti erga ceteras, vota conjugalia, ex futuri matrimonii sive spe sive obtensu, facilius explenda, in familiarum fraudem, libidinis animâ præhenderetur, quam scilicet personæ interdictæ cum viro cui interdicitur sive ob consanguinitatem sive ob affinitatem, in eisdem simul adibus plerumque soleant commorari. Cujus generis est etiam illa, ne frequentem tam propinquarum, ut fieri amat, emulatione^b Lares inquietarentur. Altekam, אטקאמ נקרא ל radice & Ramo deductam. Nefas est, inquit Maimoni-*

^a Videtur Gemar. Babyloni. ad tit. Jabilmoth cap. 6, fol. 62b. in ult. ^b Isaie 58 7.

^c Ad eum Maimonid. More Nebuchim d. 3. cap. 40. Isaac Abrabam in Pirush habhora fol. 355. col. 2. & 3.

^d Item Cassus in citato Altekam binibus loca.

des, על שרש וענף שיבעל אחד מהם את חניו וזו וזמן הפרט בן שיבשר, *vs* ח.רש או הענף או שיחבצו שרש וענף בבטלור גוף שלשי *Radix Ramum ducat, aut Ramus Radicem. Neque discrimen est, sive quis Radicem sive Ramum ducat, sive conjugantur Radix & Ramus seu conveniant ex tertii alicujus connubio.* Et ad hanc attinet

R. Ezechi ad Valera fil. 148. col. 3.

triplex ^c illa nonnullorum Distinctio ^d קרבה seu *propinquitatis*. Aliam esse ^e מרחק משלם ^f סלם ^g החה ^h סלם ⁱ *Vbi inter personas distantia seu divisio omnino pro nulla habita est*; aliam ^j סלם ^k סלם ^l סלם ^m *Vbi propinquitas pro nulla omnino habita*. Tertiam denique, ubi sunt נפרדים כשר שהיו נפרדים כשר *Propinqui sanguine conjuncti, sed non ita diu ante disjuncti*.

Primum genus fuisse aint inter Adamum & filias ejus atque hanc & ejusdem filios, velut inter radicem & germina pullulantia atque inter ipsa invicem germina nondum in ramos diffusa. Heic licitè conjunctiones matrimoniales qualescunque fieri, tum ob propagatiois necessitatem, tum ob ipsam, velut in creatione, unionem. Atque hoc genus, pro diversitate proximè insequentium seculorum morum, ut ad conjunctiones etiam alias quàm Lege permittantur Mosaicà, eis in seculis habitas, secundum ingenium Rabbiniçum attineat, necessum est. Secundi generis propinquitatem volunt haberi in iis qui à parentibus non aliter gradibus aliquot disjunguntur ac rami à trunco præcisi & sive per incisionem sive per plantationem aliò atque aliò traducti. Et de horum conjunctionibus non dubitandum. Tertium denique genus, in eis esse quorum conjunctiones in Lege Mosaicà prohibentur; velut in ramis qui satis diffusi nec in radicem retorquendi nec invicem implicandi sunt, sed aliò, ut inferantur plantenturve, traducendi. Et in hujusmodi rationibus pronuntiare interdum audent, esse

⁴ Concil. Lateran. sub Innoc. 3. extr. c. 8. non debet sit. de conjug. & Affinitate

⁵ Isidorus Etymol. 9. cap. 6. & Caus. 34. q. 4. c. vnc. & Sent. 4. dist. 40.

⁶ D. Augustinus de Civitate Dei lib. 15. cap. 16. Albertic. Guentili de Nuptiis lib. 5. cap. 7. & seqq. Hugo Grotius de Jure Pacis et Belli lib. 2. cap. 5. §. 12. &c.

Causam periocha illius Legè ubi concubitus incesti vetantur. Sed de hisce non disputamus nos; nec an melius ii, qui quatuor humores & quatuor elementa ^d adducunt ad quartum in conjugii gradum adstruendum, aut, sex ætates ^e mundi, ad sextum. Alii graviori cum judicio ^f hanc rem tractant, quos consulat, si placet, lector. Sed de Incesti interdictis, disertè Rabbi Menahem Racanatenis; ^g *שם איסור* ^h *Quod ad Rationem attinet interdictionum Incesti*; ⁱ *Magistri traditionum de ea nihil certi acceperunt*; tamen etiam eas, quas jam memoravimus, non

non intactas relinquat, velut Magistrorum commenta eas interrim subjiciens.

CAP. XI.

Quomodo & unde velint Ebraei, Gentiles, & Quales, legibus de Incestu in Levitico latas contineri. Obiter tum Orientalium tum Occidentalium veterum, Christianorum, Mahumedanorum, circa Consanguinorum conjugia Mores & Scita.

VT quã ratione tradunt Ebraei leges de Incestu in Levitico latas ad Gentiles ullatenus spectare, ritè intelligamus, animadvertenda sunt in primis verba tam quæ præcedunt, quàm quæ insequuntur interdictionum ibi enumerationem. Præfatio ita se habet, *Loquere ad filios Israel & dices ad eos, ego sum Dominus Deus vester.* Lev. 18. 1.
 מַדְבַּר יִשְׂרָאֵל *Iuxta factum* (Hellenistæ *Ἰσραὴλ τῆς ἐρημίας*, Secundum instituta, & Vulgata, *juxta consuetudinem*) *terre Egypti in qua habitastis, non facietis, & juxta factum regionis Canaan, in quam ego vos introduco, non ageris, neque in* Lev. 18. 1.
 אֶרֶץ כְּנָעַן *in legitimis eorum ambulabitis. Judicia mea & legitima mea* (id est, præcepta seu *דְּבַר מִשְׁפָּטֵי מֵעַד מֵעַד* mea; eodem vocabulo heic usurpato, quod ante pro legitimis Canaanorum) *observabitis, & in eis ambulabitis. Ego sum Dominus Deus vester. Custodietis igitur Legitima mea et Justitia mea, que faciens homo vivet in eis. Ego dominus.* Lev. 18. 1.
 וְיָשַׁב אִישׁ אֶת אֶתְמוֹן אֶתְמוֹן לְבָרְתוֹ אִישׁ אֶת אֶתְמוֹן אֶתְמוֹן *homo, homo, id est, unusquisque hominum ad proximam seu propinquam Carnis sue non accedat, nimirum nemo hominum accedat; ut revelet in profundum ejus.* Dein sequuntur interdicta quæ tam ad ceteros concubitus nefarios quàm ad propinquarem incesta & ad Molochi sacrificia attingunt. Quibus absolutis subjungitur, *Nec pollusimini in omnibus istis. Nam in omnibus istis polluta sunt gentes; quæ ego mittam in facie vestra. Et polluta est Terra, & visitabo iniquitatem ejus super eam & evomet habitatores suos. Vos igitur custodietis legitima mea & Judicia mea, & non facietis [aliquam] ex omnibus abominationibus istis, nec indigena nec peregrinus (seu Proscelytus) qui peregrinatur inter vos. Quoniam omnes abominationes istas fecerunt homines terra, qui fuerunt ante vos, & polluta est terra. Et non evomet terra vos, si pollueritis eam, sicut evomuit gentem qua fuit ante vos? Quoniam quicumque fecerit de omnibus abominationibus*

ipsa primæva de Incestu graviter peccatum est, sed etiam, in consanguineorum maxime commisionibus apud alias tam Occidentis (modo magis pudicos veteris in hac re Romæ mores excipias) quam Orientis gentes. Prætereo Masculam Veneream etiam philosophis inclytis ut Zenoni, Cleanthi, Chrylippo⁷ probatam, & tam populos *πλυλάρους* seu *plures uni uxori maritos permit- tentes*, quam uxorum communiter, quorum meminit Ptolemaeus², Cæsar³, Athenæus^b, alii. Notissimum autem est illud^c, ut de incestu Orientis videamus;

Nam Magos ex matre & gauto nascatur oportet.

Uti & docuit Xanthus in Magicis^d. Et horrendæ Persarum conjunctiones passim, apud scriptores, obviæ; Matrum, Sororum, Filiarum, idque ex instituto, cujus originem alii^e Nino, qui Semiramidem matrem duxisse fertur, tribuunt, alii quæ Magos spectat, Nimrodo; (qui item Ninus habetur) quemadmodum ex Orientalium monumentis edoctus Saidus Baticides, Patriarcha Alexandrinus. De Abraha loquutus, *في*

كان لمزون الجبار ملك بابل ويقال انه اول ملوك بابل وادصر شبه الكليل في السما من سكاك قدي صايغا فصاع انه اكليل ووضع على راسه ومن اجل هذا كانوا الناس يقولون لمرل له تاج من السما ويقال انه اول من عبد النار لانه مرأي قاراً بعينه في المشرق طاعة من الارص فنزل لمرون فابصرها وسجد لها واقام رجل هناك يحتم النار وي طرح فيها اللبان ومن ذلك الوقت بدأ المجوس يعبدون النار ويسجدون لها وكان اسم الرجل الذي اقامه لمرون يحتم النار اثنان وكله الشيطان من خوف النار وقال له ليس احد يحتم النار ولا يتعلم يتي الا ان يجمع امه واخته ويذبح فعل اثنان كما قال له الشيطان فبذ ذلك الوقت صاروا كهنة المجوس

⁷ Sect. Empiric Pyrrhon. Hippocrit. lib.

3. cap. 24. & videtur Jo/eph. adversus Ap- pionem lib. 2.

² Petrum Guernam de Lorca in cateschibus Myllanog. pro adven- tis à Jella Mahumedana cap. 5.

³ Terabib. lib. 2.

^e De Bello Gallic. lib. 6.

^b Dipsosoph. lib. 13. & vi- de Lep. ad Ta- citi German. not. 39.

^c Caull. epig. 91.

^d Apud Clu- ment. Alexan. Strom. 3.

^e Chronic. A- lexandrin. pag. 86. Constan- tin. Manassur, alii.

المجوس يجمعون لهماتهم وأحوالهم وبناتهم والذشان
 Coeus ei fuit Nim-
 rod gigas, Rex Babylonia. Et dicitur is primus Rex qui Babylonia
 regnavit. Et cum observaverat similitudinem corone in caelo à nubi-
 bus formatam, accersitis, qui constarent, conflavit sibi coronam & ca-
 piti sibi imposuit. Unde apud vulgus inolevit fama eum diadema è
 caelo accepisse. Dicitur etiam is primus qui ignem coluit. Scilicet cum
 videret flammam è longinquo in Oriente ascendentes è terra, illac ut pe-
 nitius eas contueretur descendit, atque eas adoravit. Illic vero homi-
 nem constituit, qui sacra ministraret Igni et in eum thura porrigeret.
 Atque ab eo tempore ceperunt Magi Ignem colere atque adorare eum.
 Nomen autem hominis, quem Nimrod constituit sacrum Ignis mini-
 stratorem, erat *Andshan* cui Diabolus è medio Ignis hunc usus est ver-
 bie, Nemo hominum potis est ritè Igni ministrare nec mea sacra cal-
 lere, nisi commisceatur cum matre sua, & sorore sua, & filia sua.
 Fecit itaque *Andshan* juxta quod dixerat ei Diabolus. Et ab eo tem-
 pore qui sacerdotio apud Magos fundi sunt, commisceri solebant cum
 matribus, & sororibus suis, & filiabus suis. Et *Andshan* hic pri-
 mus erat qui hunc morem incepit. Qui verò exemplari altero exa-
 ratur, ut heic, الذشان *Andshan*, in altero, eoque vetustiori, scri-
 bitur آيدسان *Aidsan*. Neutrum vocalia habet quæ opem pro-
 nuntiationi fetant. Neque habetur apud Græcos aut Latinos no-
 men Magi in quo hujus videantur inesse vestigia, nisi aut *Ostha-
 nem*, *Hofthanem*, seu *Osthanem* (nam ita variat scriptio) ex *Andshan*
 aut *Aidsan*, aut hunc ex illo factum putes. Sexcenta sunt nomina
 quæ ex malo punctorum situ & vocalium absentia, non minùs ab
 Europæorum sive scriptione sive pronuntiatione distant, cum ex Ori-
 entialium characteribus exhibentur. Scio non deesse apud veteres^f
 qui scribant *Osthanem Medum* in Ægyptum à Persidis principibus
 missum ut sacris Memphi præesset, Democritum Abderitem ibi
 inicitasse. Certe quisquis ille *Osthanes Medus* ^g fuerit, ut mille su-
 pra quingentis, aut circiter, annis citra Nimrodum vixerit necesse
 est. Nam Hippocrati Democritum coævum fuisse nemo nescit, id
 est circa centum à Persarum Monarchiæ initio annos floruisse. Sor-
 rorum autem conjugia *Cambydis* tempore atque exemplo apud
 Persas cœpisse tradit Herodotus^h. Utcumque autem initia Incestus
 ejus-

^f *Abydenis* in
Euseb. Chron.
 277. pag. 43.

^g *Videsis* su-
 pra lib. 3. cap.
 19. pag. 411.

^h In *Thalia*.

— cui fas implere parentem,

Quid reor esse nefas?

¹ Agobius
bist. 2.

Atque juxta Occidentis veteris disciplinam, oraculum illud in somnio accepit philosophus ille Romanus ex eorum cœtu qui in reditu è Perside cadaver in agro Persico insepultum competentes terrâ humanitèr consumulassent;

Μὴ θάψῃς τὴν ἀθανάτων, ἵνα κούὶ κέρμα θύσῃς,
Γῆ πῶλύτω μόνον μὲν Ἐσθρῶν ἢ δὲ γὰρ αἰδρα:

Ne tumules inhumatum. Relinquatur prada canibus. Resruit Terra omnium mater hominem qui matrem coitu (ut Persæ) vitia vorat. Unde & insepultum denud repertum est mane proximo. Numinum quidem suorum aliquot cum matribus suis & cum filiabus commissa esse memoratur; ut Jovem cum Deum Matre & cum Libeta, id est Proserpina filia sua ex eadem prognata. Neque illum sanctitas aut reverentia genetricis, horror etiam pignoris ex se sati, ab imagine potuit tam fœde cogitationis abducere? quod de eo ait Arnobius². Atqui etiam ipsa ferè Occidentis Numina ejusmodi ex Oriente traducta sunt, ejusdem item moribus inquinata. Et

² Advocat
Gentes lib. 5.

³ Ovid. Metamorph. 9.

Sunt? superis sua jura; quid ad cœlestia ritus

Exigere humanor, diversaque federa tento?

Taceo Mythologos physica potius ibi latere quam rem ipsam enarrari ferè velle. Damnatur etiam, ut universis infanda, Novercæ commixtio, apud Senecam in Hippolyto. Nec obstat quod in sententiis Zenonis & Chryssippi habeatur μητρικία seu matris concubitus inter⁴ licita. Nam è philosophorum aliquot, utcumque celeberrimorum, in scholis opinione, mores sive seculi sive populi alicujus (& de moribus receptis jam loquimur) elicere, à ratione absonum est. De Fratribus ac Sororibus aliisque è latere, ingens est inter Græciæ veterisque Romæ instituta discrimen. Nam ut Dii

— suas⁵ habuere sorores,

Ut Saturnus Opim junctam sibi sanguine junxit,

Oceanus Tethyn, Junonem rector Olympi;

⁴ Sexti. Empiric. Pyrrhon. Hypoyp. lib. 3. cap. 24. & 25.

⁵ Ovid. Metamorph. 9. Lucianus de Falsa Religione cap. 10.

⁶ Joseph. contra Apionem lib. 2.

⁷ Phil. lib. de special. Legib. ad Adult. & Homicid. specul. lib. 2.

⁸ Homicid. specul. lib. 2. de Nominibus Felix in O. Clavin.

⁹ De Republica lib. 5.

Sic & suas ferè Græci⁶ veteres, Deos imitati. Athenis Germanas⁷ ducebant, sed non Uterinas ex Solonis instituto. Spartz has sed neutiquam illas ex Lycurgi. Imò hujusmodi conjunctiones, id est tam uterinarum quàm germanarum sororum, in sanctiore, quam fluxit, Republica permisit Plato⁸, & unicuique fas fote, in uxorem

rum quam ibi præscripsit communione, quibuscumque cognatis, pro libitu, commiseri *πάλω ζυγατεί & μητεί & τῶ ἱερῶ ζυγατί-
ρων πασι & τῆς αἰῶς μηδὲς exceptis filiis ac matre & ex filiabus
neptibus, & quæ à matre ascendunt.* Fœminis verò, & commiseri
suis, pro libitu, *πάλω ἰδὲ καὶ πατέρι καὶ τῆς ἱερῶ πάντων ἑξ ἑ κα-
τω καὶ ὑπὲρ αἰῶς exceptis filio, ac patre & tam qui ab his af-
cendunt quàm qui descendunt.* Et Cimone Miltiadis F. in matri-
monio habuisse scimus Sororem germanam suam Elpinicen dictam.
Qua in re erat *non magis amore* (ut verba sunt Æmili Probi)
quàm patrio more ductus. Nam Atheniensibus licet, air ille, *eodem
patre natos uxores ducere.* Eodem Jure Mnasiptolemam sororem
ἡμοπατέριος duxisse Archerolim Themistoclis F. scribit * Plutarchus.
Sed intereà Sororum conjugia, magnis in Occidente viris, jurisque
Humani ac Divini, præcis illis sæculis, studiosissimis, non modò
magnopere displicuere, sed etiam, si conjectare fas sit, adeò raro
fiebant, ut pro illicitis potius, ex ipsis Græciæ moribus, à non-
nullis æstimarentur, maximè Pythagoreis. Nam ex illa Schola,
autor vetustissimus, Ocellus Leucanus, in monitis ^f de commoda
sobolis propagatione quam *δύο σφεροσεύης καὶ ὀπόπτου τῶ τῶ
νέμου ἐπιπεωργήσῃς sine temperantia & pietate cum Legge simul o-
perante, esse nolit, deī ὅ &* inquit, *παῖδ δὲς ἑα τὰ πάντα τῶν νομί-
μων ἐν τῆς Ἑλληνικῆς πόλεως, ὅ μήτε μητεί συγγίνασθαι, μήτε
ζυγατεί, μήτε ἀδελφῆ, μήτε ἐν φερέρῃ τόπῳ. ὀπόπτει etiam
institnere hujusmodi mores, qui in Græciæ civitatibus legitimi ac
recepti sunt, nimirum neutrum cum Matre, Filia aut Sorore, con-
cumbere, nec in templis, nec in propatulo.* Perperam verò ibi vec-
tit Ludovicus Nogarola non sine insigni in vererem Græciam con-
tamelia; *Quin etiam hujusmodi institutorum disciplina in terra
Græciæ civitates inducenda est, ne cum matre &c.* quasi aut hu-
jusmodi flagitiorum in Græcia tunc usus fuisset, isque legitime sit-
natus, aut Ocellus, qui genus humanum ibi instruere nititur, de
Græciæ seorsim moribus instaurandis cogitasset. In utroque ma-
nifestum est, Italum, Itali interpretem, mirificè hallucinatum esse.
Arque ad hunc Ocelli locum spectat, seu potius est ipse quem at-
tulimus Ocelli locus, id quod hac de re legitur apud Jamblichum ^{8.}
*ἐπιπέασθαι ὃ αἰεὶς (Πυθαγορείος) καὶ ἑα τὰ πάντα τῶν ποσειπαρ-
χότων Νομίμων ἐν τῆς Ἑλληνικῆς πόλεως, ὅ μήτε μητεράσι συγγί-
νασθαι, μήτε ζυγατεί, μήτε ἀδελφῆ, μήτε ἐν ἱερῶ μήτε ἐν τῶ φερέ-
ρῳ*

* In Timi-
stocle.^f I ibi, ubi τῶ
τῶ ποσειπ
αὐτῶ ἑρ. +De Vita Py-
thagoræ, cap.
31. pag 118.

ἢ Laudibus à Pythagore celebrari hujusmodi qui antea obtinebant in Græcia civitatibus mores legitimos, nempe ne quis cum Matre, Filia aut Sorore concumbat, neque in templo, neque in propæulo. Alia etiam aliquot quæ ibi tum præcedunt, tum sequuntur, Ocelli sunt. In τοῖς νομίμοις seu legitimis Græcarum urbium moribus ponit abstinentiam à Sororis conjugio, quod tamen ex instituto ibi licuisse, interdum etiam contrahi, palam est. Sed quia rarenter id adeo fiebat ut plerisque, velut in primis fugiendum, displicere videretur, & tamen pro licito habitum, propter metum tamen horreretur illiciti, ideo etiam aut ejus interdictum ex moribus (qui utentium consensu oriri solent) invaluisse opinabatur Ocellus, aut plerorumque abstinentiam pro interdicto libenter salutem obtendi, puto, volebat, dum institutioni suæ exempla è Græcia petebat. Quod itidem de Euripide, ni fallor nimium, dicendum est, ubi Hermionem Menelai filiam inducit Phthiæ (quod oppidum Theſſaliæ, quo natus Achilles) Andromachen Hectoris, diſteris infectantem, quod filium Molosseum pepererat Neoptolemo Achillis, qui Hectorem interfecerat, filio, & subjicientem*

* In Andromache.

Τοῦτο πῶς ὁ βαρβαροῦ νόμος.
 Πατέρτε θυγατέρι, παῖστε μητέρι μίγνυ,
 Κόρη τ' ἀδελφῶ. Δι' ἧ φόνος δ' οἱ φίλτατοι
 Χωρεῖσι· ἐπὶ δ' ἔστι δὲ νόμος.

Hujusmodi est omne Barbaricum genus. Pater enim filia & filium matri miscetur, soror item fratri, & per eadem charissimi vadunt. Neque horum quid prohibet Lex. Sororis concubitum in nefariis barbarorum moribus censet, tamen non solum ex instituto tum Solonis tum Lycurgi (ut dictum est) permittum esset ejus conjugium, sed etiam ipsa tam Archetolis & Mnasiptolemæ quàm Cimonis & Elpinices exempla jam memorata essent poætæ cozva. Atqui ad juris illam apud Athenienses licentiam, qua tamen paucissimos usos esse reor, attingere videtur illud Phadræ Hippolytum generum depereantis, precibusque, apud Senecam^b tentantis. Matris eam nomine, insignioris reverentiæ causâ, compellat, inter loquendum, Hippolytus, cui illa,

* In Hippolyto, act. 2.

Matris superbum est nomen, & nimium potens.
 Nostros humilium nomen affectus decet,
 Me vel Sororem, Hippolyte, vel famulam voca.

Matris nomen vult, etiam & Novercæ, inter amantes nimis abhorreti,

horreti, non item Sororis, quam ducere ex Jure patrio non illicitum. Et conjugium planè Hippolyti, velut viduam (Theſco nondum ab inferis regresso) eam primò ambire ibi satis liquet. Sed posterioribus Græciæ seculis planè evanuit, idque ante Christianissimum in ea satis receptum, Fratrum & Sororum conjugii non usus solùm sed & jus. Id constat ex Sexto Empiricò qui sub Antonino Pio Plutarchi ex sorore nepos disertè scribit ¹ apud suos tantum Sororis atque Matris conjugium fuisse illicitum. Et cum in Clemente in Græcorum superstitiones Ganymedis raptus, Jovis etiam concubitus fororii atque adulteria, *Quid?* inquit Appion¹, nonne & Ἐλλῆες καὶ Ἑλλῆων νόμοι ἀπαγορεύουσιν τὰ παύλα; & τὸς μωχὸς τι καὶ ἄλλως τὰ σπαιλά ποσά ποῦτας τιμωροῦσθαι νομίζουσι; *Eliam & Græci Græcorumque leges hæc vetant? & adulteros & eos qui aliàs contrà faciunt, supplicitiis coercent?* Unde etiam Simplicius¹, *Jam cum lex & consuetudo Sororis & Fratris consuetudine inter-*

dicat: appetitiones non secus ac ab ipsius natura imperio suppressæ, ita prorsus sunt immobilis, nisi fortè aliquos furoris intemperies & dira scelerum ultrices agitarint. Idem discimus ex Artemidoro^m. Atque de Græcis, hætenus, quorum moris hæc in re jurisque mutationem Romanis, postquam in horum sunt potestatem redacti, deberi est sentiendum. Nam in Romano imperio veteri non solùm vetita sunt parentum, etiamsi adoptivorum, atque adeo omnium quorquoc in linea stemmatis recta reperiuntur, conjugia, sed etiam, in transversa, fratrum (quod satis liquet item ex Catulloⁿ & Ovidio^o, apud quem amores suos erga Caunum fratrem incestos, ad mores Romanos, non ad Carum, exagitare puro Byblichem) amicæ, materteræ, neptis sive ex sorore sive ex fratre, aliarum longiùs quàm in Schemate supra allato distitarum. Etiam & ad finium, veluti Novercæ, socrus, privignæ; fratris, uxoris prioris sororis, nurus; quæ non solùm ex Christianorum imperatorum sanctionibus^p, sed ex celebrium, ante Christianissimum in Imperium Romanum receptum, Jurisconsultorum scriptis, veluti Gaii⁴, Pauli⁹, Ulpiani², id genus aliorum ediscimus. Et quam pudicæ hujus disciplinæ Romani veteres tenaces essent, liquet sanè ex Agrippinæ & Claudii Principis patris sui matrimonio, cujus solennia primò celebrare, *non audebant, nullo* (quod ait Tacitus¹) *exemplo deductâ in domum patris fratris filia. Quin & incestum, ac si sper-*

¹ Pyrrhon. Hypothesis lib. 3. cap. 24.

² Clement. epist. ad Jacobum episc. Hierosolymis, de gestis D. Petri, pag. 29.

³ Comment. ad Epistolam cap. 47.

⁴ Orosiorum lib. 5. cap. 25.

⁵ Epig. 89.

⁶ Metamorpha.

⁷ Instit. Inst. tit. de Nuptiis & C. Torodis lib. 3. tit. 12. C. Inst. tit. de inoff. Nupt. l. 8.

⁸ Instit. tit. 4.

⁹ Sent. Recept. lib. 2. tit. 19. & ff. de Rit. Nupt. l. 4. § 68.

¹⁰ L. 12. ff. tit. de Rit. Nupt. Adde edictum Ducesiani & Maximi. c. 11. de Nuptiis l. 17. quod habetur integrum in Cod. Gregoriano lib. 5. tit. de Nuptiis & in collect. Leg. Rom. & Indic. Licinii Rufini.

¹¹ Annal. 12.

meretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur. Vitellius autem, oratione in senatu eam in rem, ut auspices essent Patres ipsi, habitâ, objectionem, etiam in sacerrimo illo adulationum atque servitudinis seculo, ob insitas pudicitiae majorum relliquias, inevitabilem anticipans, at enim, inquit, nova nobis in fratrum filias conjugia! Sed aliis gentibus sollemnia, nec lege ullâ prohibita. Et sobrinarum diu ignorata, tempore addito percreebuisse: morem accommodari prout consuevit, & fore hoc quoque in his qua mox usurpentur. Et tamen in Principum gratiam, summo adulandi studio, senatus popularique decreto iustâ inter patruos & fratrumque filias Nuptiæ etiam in posterum stangebantur, minimè tamen repertus est, nisi unus talis matrimonii (ut Taciti verba sunt) captor, T. Alledius Severus, eques Romanus (quem plerique Agrippinæ gratiâ impulsus ferebant) præter libertinum obscurum, cujus Suetonius^u meminit. Quod autem de Sobrinis habet Vitellius, de consobrinis, patruëlibus, seu amitinis planissimè, uti & annotavit Lipsius, intelligendum est. Et memorat Plutarchus plebiscitum^z, quo decretum est, πῶσον ἀξίον γαμεῖν ἀρχὴς ἀνελευίων, τὰ ἡ αἰσθητῆρι κακῶ-
 λῶα^z licere omnibus ducere uxores usque ad consobrinas, sed que in stemmate superiores essent, eas esse illicitas. Sed in Roma veteri etiam patruëlium, amitinorum, seu consobrinorum nuptiæ nunc vetitæ fuere^z nunc permittæ^z; & notissima etiam est controversia de negatione quam hac de re in versione sua Græca Justiniano^a adhibuit Theophilus; qua de, uti etiam de tota re patruëlium & amitinorum conjugali, dissertationem tum Juridicam tum historicam doctrinâ & iudicio refertam pridem edidit Christophorus^b Riccius Dantiscanus. Pontificii verò Occidentis, vetustis Christianissimi seculis, aliam omninò induxerunt heic rationem, eamque satis miram. Divinum de hac re præceptum generale illud^c, Nemo ad propinquam carnis suæ accedat, seu ad consanguineam suam, ita accipi volere ut omnigeni consanguinei inde arcerentur inter se nuptiis. Ne tamen in eos objicias, nullos omninò reperiri qui non aliquo consanguinitatis genere, utpote non solum in primis sed in propioribus parentibus convenientes, naturalitèr conjungantur; ad civilia, in Jure Cæsareo, cognationem nomina, quibus hæreditates & tutelæ deferuntur, se^d continere; extra quorum limites, quoniam specialia consanguinitatis vocabula Jurisconsultis Romanis non habebantur, nec consanguinitatem heic præpedientem agnove-

^a Videſis Cujacium Observat. 13. cap. 16. sed & obſerua quod legitur apud Ulpianum, ut. de his qui in Potestate sunt.

^u In Claudio cap. 26.

^z Problem. Rom. 6.

^z Gains. Instit. tit. 4. Pomponius l. 3. ff. tit. de Rit. Nupt.

^z August. de Civitate Dei lib. 25. cap. 16.

^z § 19. C. de Nuptiis, c. 20.

^z c. 35. q. 2. & 3.

^a Instit. de Nuptiis §. 6. ducorum autem.

videſis Aurelium Vigorem in Theodosio.

D. Ambros. epist. 66.

^b In vindicta non Juris præmissi. cap. 3. & videſis.

Gothofred. ad Libanii orat. ad ἄγγελοι.

6. & de his vide Barnab. Eriſſon. lib. de Jure consub-

ium &c.

^c Levit. 18. 6.

^d Celsus p. 1. c. 2. Cap. 25. q. 2. & 3.

agnoverunt. Civilia illa nomina septem conclusa sunt gradibus, ut videre est in Pandectis. Et Paulus, *successionis*, inquit, gradus septem constituti sunt, quis ulterius per rerum Naturam nec nomina inveniri nec *grat* succedentibus prorogari potest. Ubi⁶ vetus interpret Anianus; in his septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, ultra quos nec affinitas inveniri nec successio potest amplius prorogari. Hinc interdixit olim nuptiæ in Occidente usque ad septimum gradum inclusivè (qui & pro sexto^h variante in personis calculo, interdum æstimatur) rationibus redditus, quoniam¹ hereditas rerum per legales diffinitiones sancita usque ad septimum gradum protendit successionem. Non enim succederent, nisi eis de propagatione cognationis deberetur, & quia² postea parentela cognosci non potest. Interdixit item, usque dum³ generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria retinetur. Perinde ac si post septimum gradum omnimoda sanguinis relatio propinquitatisque, etiam ad sensum quo ipsi illa Legis de Nuptiis Mosai- cæ verba præta ac generalia intelligerent, prorsus deleta fuisset. Cum interea certò sciamus, non solum qui longius sive rectà sive ex transverso, etiam in infinitum, distarent, vetustis^m Jurisconsultis consanguineos nuncupari, sed etiam, usque ad decimumⁿ gradum, jure Cæsareo, consanguinitatis nomine, sublatâ agnatorum & cognatorum differentia, succedere, atque excludere fiscum. Sed verò quòd & magis mirere, petita, ut diximus, è Jure Cæsareo gradum, extra quos, velut ex eo edocti, consanguinitatem non agnosci volebant, enumeratione generali, ira altam nihilominus & juri Cæsareo planè incognitam, Jurisconsultisque nonnullis haud parum^o invisam, gradus ex transverso supputandi inibant rationem, ut tamen septimi gradus nomen quidem reciperent, decimum quartum tamen, ad Cæsareorum calculum, non raro inuenerent. Nam, ubi, jure Cæsareo, generatio cujuslibet personæ ex transverso gradum facit unicum, adeò ut Frater & Soror binis ita distent gradibus (nam in transversa linea primus gradus^p Cæsareis non habetur) & consobrini quatuor, horum liberi sex, atque horum denique liberi octo, scilicet pronepotes fratris & sororis, Pontifici illi quarto duntaxat gradu hocce distare volunt, ita putatis consanguineorum gradibus, ut quot à communi parente; in æquali inde distantia, alter distet, tot solum inter se distent, in inæquali, quot à communi parente distet remotior. Adeoque

¹ L. 10. ff. de gradibus & affinitatibus.

² Sententia, recepta. lib. 4. tit. 11. adde Adversus diffinitum l. 4. ff. tit. de Gradibus.

³ Hinc illud Isidori Etymol. lib. 9. c. 6. cap. 33. q. 5.

^h Gratian. a. 21. C. 35. q. 2. c. 3.

¹ C. 1. Conf. 35. q. 2. c. 3. c. 19. c. 20. ibid. Gregorius PP. 1.

² Nicol. ut PP. 2. c. 17. ibid. & apud Pet. Lombard. sent. 4. diff. 40.

³ Covell. Form. 5. 31. Conf. 35. q. 2. c. 3. c. 18.

^o Ulpianus l. 2. tit. de Jure & legit. hered. ff. 1.

^p Instin. Infirm. tit. de Successione cognatorum §. 100. loc. et Novell. 118.

⁶ Alberic. Gentilis de Nuptiis lib. 5. cap. 6. alii ubi citati.

^h Gaius l. 1. ff. tit. de Gradibus.

ut ipsas Cæsareorum proximitates, intra quas consanguineorum nomen cohereri putabant (unde & leges stabiliabant nuptiales) ipsi duplicando ita excederent. Et demùm de gradibus septem ita numeratis pronuntiabant, *ultra hos 9 nec consanguinitas invenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec successio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari*; cum interim decimus, ad juris Cæsarei calculum (cujus etiam in successionebus

¹ Alexander
P^o. 2. c. 2.
Caus. 35. q. 5.

² C. 24. Caus.
35. q. 2. et 3.
et.

³ C. 8. extr.
de Consang. et
Affin.

⁴ Stat. 33. Hen-
rici Regis 8.
cap. 38.

⁵ Lib. 12. c.
piff. 31. Bede
Hist. Eccl.
lib. 2. cap. 20.
et c. 20. caus.
35. q. 2. et 3.
et 2. caus. 35.
q. 5.

⁶ Novus Legen-
da Anglia fol.
226.

⁷ Vide supra 8.
Eisilium (a-
nno 68. Sym-
on. in Trillo
can. 54. Har-
monop. in Epit.
Canonum Jell.
511. 3.

ratio habita) vicissim ita esset ad Pontificii. Et obtinuit² sanè hujusmodi matrimonii prohibitio, nec multum in affinibus dispar, usque ad Concilium Lateranense sub Innocentio III, anno salutis MCCXV celebratum, in quo sancitum³, *prohibitionem copulae conjugalis, quartum consanguinitatis & affinitatis gradum non excedere*, (id est, octavum in Juris Cæsarei calculo;) *quoniam in ulterioribus gradibus, jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generalitèr observari*. Atque hoc pnto Jure in Occidente, ubi auctoritas Pontificis Romani legibus abacta non est (velut in Anglia, ubi juris Divini heic tantum ratio, ex

Legge⁴ habetur) utuntur. Neque sanè sine difficultate olim introducta sunt in Britanniam nostram Pontificia de gradibus hìscè decreta, ut videre est ex eo quod quarto distantes gradu, sub initiis apud Anglofaxonas Christianism, invicem conjungi, epistolâ Augustino Anglorum gentis Episcopo datâ, indulserit⁵ Gregorius magnus, *ne à bono, quod ceperant, metuedo austeriora, recederent*.

Apud veteres autem Scotorum aliquos ne ipsa quidem divina hâc de re præcepta, ante sexcentos aut circiter abhinc annos satis admissa sunt, nedum Pontificia. Vetus auctor⁶ vitæ Margaretæ Reginae Scotorum, Malcolmî III uxoris, quæ in Divas relata, *illicita*, inquit, *Novercarum Conjugia similiter & uxorem fratris defuncti fratrem superstitem ducere, quæ ibi (in Scotia) antea fiebant, nimis ostendit execranda & à fidelibus velut ipsam mortem, devitanda*. Multa quoque alia contra morem Ecclesiæ inoleverant, quæ in eodem Consilio damnans de regni finibus extirpavit. In

Ecclesiâ Orientali, remissius heic ex transverso quàm in Occidentali, non solum seculis anterioribus sed etiamnum, licet diversimode⁷, egerunt. Gradus enumerant ii, neque unquam aliter soliti, ad Juris Cæsarei formulas. Qui sursum deorsum in recta stemmatis linea occurrunt, universos arceri invicem nuptiis volunt. Sed, ex transverso, antiquitus gradum sextum planè, id est, ad Pon-

tificorum

فاحشة ومقما وسا سبيلا * حرمت عليكم امهاتكم
 وبناتكم واخواتكم وعماتكم وخالاتكم وبنات الاخ
 وبنات الاخت وامهاتكم اللاتي ارضعنكم باخواتكم
 من الرضعات وامهات نسايكم وربائبكم اللاتي في
 حجوركم من نسايكم اللاتي دخلتم بهن فان لم
 تكونوا دخلتم بهن فلا جناح عليكم وحلائل ابناءكم
 الذين من اولادكم ولن تدعوا بهم الا خذمن الا ما قد
 بلغني من الله كان غفوراً رحيماً * *Ne matrimonio con-*

jungamini seminis quibus parentes vestri conjuncti sunt. Quod ta-
men olim permittum est. Sed Turpitudoe est, abominatio atque mos
nefarius. Piaculum esto vobis ducere matres vestras (quae non se-
mel ob nefandos qui in Oriente ingruerant, ut supra ostensum est,
*matrum concubitus, in Alcorano * expressim interdicuntur) aut*

* *Alcoran* 33.*Arab.* 43.* 58. *Arab.*68. *Lat.** *Lib. 2. cap. 7.*

filias vestras, aut Sorores, aut amitas vestras (tam librariorum quam
typographi incuria habet haec Codex Latinitus Amicus, literala
male mutata; unde & Arrivabenus^f in Alcorano Italico (amiche)

aut materiteras vestras, aut neptes ex fratre, aut neptes ex Sorore,

aut Matres quae vos lactarunt (Nutrices) aut collatas Sorores, aut

uxorum Matres (Socrus) aut uxorum filias (Privignas) quae in tu-

tela vestra sunt. De uxoribus vestris intelligendum est scilicet, qui-

buscum concubueritis. Quod si cum eis mandum concubueritis, (si

repudiaveritis ante coitum, aut ante coitum demortuae fuerint)

hasae ducere vobis nefas non est; neque ductura sumus vobis uxores

filiorum vestrorum naturalium (Nurus, maritis superstitis seu re-

puclatae) nec bina Sorores, quod tamen antiquitus permittum. Et De-

us indulgens est & misericors. Quod explicans Mahumedes Ben

Achmed, ad illud de Matribus, ait قبل من جدات الجدات من قبل

والام idem esse jus de avitis (seu majoribus in recta linea

femineis) sive paternis sive maternis, de Filiabus, بنات وشحات

من جدات الام والاولاد idem esse de neptibus ex prole & de de-

scendentibus, & de Sororibus, comprehendi quae sunt من جدات

من جدات الام او الام sive germana sive uterina. Neque amitarum no-

mine

mine, patris tantùm sorores sed & avorum venire, uti & mater-
terarum, non solùm Matris sed & Aviarum maternarum Sorores,
Nam interpretatur *حالاتكم أخوات أمهاتكم وحنانكم*

sorores matrum vestrarum & aviarum vestrarum. Consona est Re-
tinentis versio, sed male ibi *Patruales* pro hisce substituit Philippus
Guadagnolus in responsione ^g ad Ahmed Ben Zin Persam. Nep-
tes autem, etiam & filias suas seu proneptes heic denotare docet
Achmetides. Sororum autem collactearum ejusmodi rationem ha-
bendam, quà consanguineas suas spectant; ut quemadmodum fra-
tris seu fororis sanguine conjunctæ propinquæ, veluti amita, ma-
tertera, neptis sive ex Fratre sive ex Sorore, interdican-
tur, ita etiam & vetitas esse collactæ Sororis propinquas ejusmodi non a-
litér ac si naturalitér ipse Lactenti fuissent conjunctæ. Et regulam
subdit; *يُحرم من الرضاغ ما يحرم من النسب* *Inter-*

^g In Apologia
pro Christi-
ana Religione
lib. 1. cap. 5.
sect. 3.

dicitur Lactentis nomine, quacumque nomine sanguinis interdicitur.
Ita ille. Et celebris apud Mahumedanos Jurisconsultus Abu Bir-
cat Abdalla Ben Achmed ^h de vetitis nuptiis *حرم من لزوج*

^h In Compen-
dio Juris Co-
nominis Malu-
medanorum
Mr. lib. 3.
cap. 2.

*أمه وبناته وأن بعدتها وأخاه وبناتها وبنات أجدته وعمته
وحالاته وأم امرأته وبناتها أن تدخل بها وامرأة أجدته*

*Interdicuntur cuique nup-
tie matris sue & filie sue & earum que sursum deorsum sequun-
tur, & Sororis sue & filie ejus & filia Fratris sui, & amita
sue & matertera sue & matris uxoris sue & filia ejus (si modo
concubuerit cum uxore) & uxoris patris sui seu Noverca, & filii
sui seu Nurus & eorum qui sursum deorsum sequuntur, atque etiam
feminarum que jure collacteo ei conjunguntur.* Quoniam toties
inculcari solet, rationem Naturalem, seu Naturalia jura in Cognat-
ionibus quà matrimonia seu coitum præpediunt, velut ante alia,
adeo passim conspici, ideo & fusiùs aliorum præter Ebræorum sci-
ta, mores, ac Leges ea de re visum est sic adnotare. Atque ha-
stenus de Concubitu illicito, ac re Matrimoniali quatenus pependit
sive ex Jure Naturali & Universalis juxta Ebræorum placita,
sive ex Levitico, quà Gentiles spectavit.

CAP. XII.

De Matrimonio & Coitu, quò sive vetitus sive permissus inter Judæos & Servos ac Ancillas extere originis, sed in Judaismo, citra libertatem cooptatos. Gentilium, qui Judaismo nondum nomina dederant, Matrimonium & Coitus Judæis illicitus. Non unica tamen Magistrorum de interdicti illius initio aut causâ sententia. Quinam ex natalibus Servi ac Gentiles habiti.

Onsequens est ut videamus de Matrimonio & Coitu, ex Jure Gentium apud Ebræos, sive admisso sive vetito, ratione aut Conditionis Servilis aut Gentis Extere, aut extere originis, etiam postquam quis in Judaismo esset cooptatus; atque hoc tam quò hominum hujusmodi matrimonia seu coitus sive Originariis, sive aliis in Judaismo adscitis sive permissus sive vetitus fuerit, quàm quò in ditione Israelitica, sive vetitus sive permissus ipsis hominibus ejusmodi inter se invicem. Quod ad Conditionem Servilem priori modo heic attinet, occurrit quidem nonnihil de Servorum (è Gentilibus in servitutem redactorum; nam servorum Ebræorum, qui perpetui, ut nemo nescit, non fuere, sed tantum temporales, alia planè conditio) & Ancillarum nuptiis Judæis interdictis, suprâ¹ ubi è paraphraste Chaldæo prohibitionem etiam sacram ea de re habes. Quod in universum & sine ulla exceptione (præter eam quæ, secundum aliquos, est de jure in bello captivæ singulari, de quo infrâ) verum est, si de servis & ancillis nondum in Judaismo nomine servitutis seu servitutis retentâ, juxta superius² ostensâ, adscitis rem captas. Nam servi ejusmodi planè ita exteri fuere ut ab aliis merè Gentilibus, quorum matrimonia & coitus nunquam non Ebræis vetitus, ne mox ostenditur, neutiquam distinguerentur. De servis autem in Judaismo servitutis nomine seu servitute retentâ adscitis (juxta quod libro secundo explicatur) regulariter etiam prohibitio quidem ejusmodi & de id gentis ancillis recepta est. Unde & Josephus³ habet inter leges sibi Mosâicas *Δύλας μὴ γαμέτωσι τῆς ἐραχθῆς* Ancillas ingenuis non matrimonio jungendas. Ceterùm accedunt exceptiones, apud Talmudicos, quantum observavi, trinæ. Prima est de Mamzere; secunda de Aucilla partiaria seu partim manumissa aut partim libertina; tertia de servo Ebræo, seu Ebræo in ser-

¹ Cap. 4. hujus libri.

² Lib. 2. cap. 3.

³ Antiquit. lib. 4. cap. 8.

minum univerforum, Gentilifimo nondum exuto, coitus & matrimonium Ebraeis Judæisque cunctis interdictus habebatur, admissi interea juxta aliquos exceptione illa de Capriva quam capite proximo fufius dabimus. Ad Gentes heic exteras univerfas spectare volunt aliqui ¹ legem illam facram, *Affinitatem non contrahes* * cum eis (id est $\text{לֹא תִקַּח אִשְׁתּוֹ אִשְׁתּוֹתָיִךְ}$) *neque filiam ejus accipies filio tuo*. Sunt & ejusmodi ² alix. Qualisetiam, ex more, ante Legem Mosaicam post Circumcisionis fedus, in filiabus eorum qui circumcisi sunt, obtinuisse videtur. Nam filii Jacob Sichemo & patri ejus responderunt ³, *non possumus facere rem istam ut demus sororem nostram viro incircumciso*, $\text{וְלֹא נִתְּנָה לָנוּ כִּי נִתְּנָה לָנוּ אִשְׁתּוֹתָיִךְ}$ *Nam id opprobrio esset nobis*; seu ut vulgata, *quod illicitum & nefarium est apud nos*. Juxta quod Theodotus ⁴ & Jacobum induxit loquentem.

Οὐ γὰρ δὴ ἡμεῖς γε τὸν Ἐβραῖον τίττον
Γαμῶδες ἀλλοθῆν εἶς γε τοῦς ἀγαθοῦ πολὺ δῶμα,
Ἀλλ' ὅστις Ἰσραὴλ ἀδελφεὸν ἔστι σῶμα.

Nefas est Ebrais suos generos sive nurus (legendum enim opinor, $\text{γαμῶδες ἀλλοθῆν ἢ γε τοῦς}$) *ab exteris in lares suos ducere; sed eos tantum qui sunt contribules*. Et illustre habetur hac de re judicium apud Ezram⁵, ubi videtur quidem non ad septem populos paulò ante in loco Deuteronomii jam antè citato memoratos tantum legem illam atque ceteras congeneres attinere, sed pariter ad alias gentes, quotquot nondum in Judaismum adscitæ.

Alii verò leges illas ad Septem populos ita tantummodò volunt ⁶ spectare ut alios in illis includi nolint. Sive autem ex legibus illis, sive simul ex assidua singularis quam sibi haberent sanctitatis conservacione ac avita traditione res manarit, certum est tam à coitu (nisi unicam admittas jam ante memoraram exceptionem) quam à matrimonio Gentilium, circumcisos feminasque sive ex Origine sive ex Cooptacione Judæas abstinere debuissè, contractusque sponsalitorios cum eis fuisse planè irritos, apud Talmudicos ⁷ esse receperissimum. Exteræ autem nationes, eis plane sunt tantum non in Judaismum coopertæ. Quid Christiani de Paganorum & Christianorum conjugiiis statuerint, ex ipsorum disputationibus obviis eliciendum. Disertè etiam Mahumedes prohibet ⁸ Musulmanorum suorum & المشركين *Infidelium*, seu qui nondum Mahumedismo nomina dederint, conjugia زوجات *usque dum*

¹ *Astimoniad. hal. Isuri Bla esp. 12. & vide Gemar. Babylon. ad tit. Jabimothap. 2, fol. 23 a & ad tit. Kidolchim esp. 3, fol. 68 b.*

² *Dem. 7, 2.*

³ *Eccl. 23, 32, 34, 16.*

⁴ *Genf. 34, 14. & vide ibi omnia 7.*

⁵ *Apud Euseb. Preparat. Evangelic. lib. 9, cap. 22.*

⁶ *Cap. 9, 110. & vide Nehem. c. 13, 25.*

⁷ *Gemareim anti cista. & M. f. Mikotzi precept. Negat. 112, & 116.*

⁸ *Et vide Josph. lib. 11, cap. 8.*

⁹ *Alcoran A. xoor. 3. Let. Arab. 2.*

crediderint, id est Masulmani fierent. Sed verò Talmudici qui ex
 ipsis legibus sacris, ejusmodi cunctarum nationum exterarum (nec
 solum septem populorum) matrimonia putant^c suis interdicta, adeo-
 que & coitum *ישורו דך conjugalem*, ipsi nihilominus coi-
 tum earum *זנאו דך meretricium seu fornicationem* è traditione
 seu instituto avito tantum vetari volunt. Qua interea de re sen-
 tentia non est apud Magistros unica. Certè de Zelotarum Jure quo
 veluti à Mose recepto, Israelita cum gentili se coitu publicè mi-
 scens impune occidi poterat, superius^d monitum est. Simile facinus
 clam patratum verberibus luebat ex majorum instituto, quod alii
 à seculis repetunt vetustissimis, sed alii ab Hasmonæorum tem-
 pore. Scilicet legitur in corpore Talmudico^e, interdictum fuisse
 Ebrais *זשטאנא ברא דינו ש* *confessorio seu Consensu Has-*
monæorum coitum בצינקה clandestinum femine gentilis seu ethnica
זשטאנא ברא דינו ש id est nomine *mensibus laborantis seu immunda*^f,
ancilla, ethnica, & scorti, perinde ac si cum ea coitus tot simul
 nominibus haberetur impostero illicitus, adeoque verberum Pœ-
 nâ luendus. Quod nihilominus à nonnullis^g ita intelligitur ut
 tot nominibus delinquat tantum Israelita qui velut uxorem seu
 concubinam legitimam sibi paganam conjunxerit, is verò qui me-
 retriciis ejus obiter amplexibus uteretur, puniendus esset nomine
 duntaxat Ethnica & Scorti. Hinc Moses Cotzenis^h, *קדושה ברא*
זשטאנא ברא דינו ש *Ante confessorii Hasmonæorum tempus, ethnica coitus clandestinus (Ebræo) lic-*
itus erat. Quod de innuptis aut ea cujus nuptiæ civiliter soluta
 sunt, capiendum; & cum eo quod antehaberiⁱ de stupri inter Is-
 raelitas ipsos interdicto sacro comparandum. Nam juxta hanc sen-
 tentiam, interdictum illud ad Judæorum & Judæarum tantum, non
 ad Judæi & paganæ coitum attinuit. Alii verò qui ex Origine ve-
 rustissima coitum ejusmodi illicitum apud ipsos faciunt, graviorem
 femine Ethnica quam Judæo cum ea concumbenti Pœnam volunt
 ex judicio^k forensi^l infligendam. Nimirum ultimam supplicium,
 cum Judæus duntaxat vapularet. Atque hujus originem Pœnæ
 seu exemplum sumunt ex sacra^m de Midianitibus quibuscum E-
 bræi coiverant, historia. Ex hisce illud Tacitiⁿ, *projectissima ad*
libidinem gens alienarum concubitu abstinet. Et gravissima ha-
 bent Magistri monita quibus gentem suam ab omnimodo extera-
 rum nationum, ante Judaismum susceptum, coitu ut plane illicito

^c Gem. Eab. ad tit. Aboda Zara cap. 2. fol. 36 b. *M. d. monich balach* Ifuri bla cap. 17.
^d Lib. 4. cap. 4.
^e Gem. Eab. ad tit. Aboda Zara cap. 2. fol. 36 b. *unde intelligitur est locus Scophi Juchasin fol. 115 a. vide fit Is. Coch. in excerpt. à Gemara Sanhed. pag. 293.*
^f Vide supra lib. 2. cap. 5. pag. 180.
^g Maimonid. bal. Ifuri Bla cap. 12.
^h Præcept. Affirmat. 122. quem & vide Præcept. Negat. 112. de Ethnicarum concubitu.
ⁱ 1. 4.
^k Maimonid. bal. Ifuri Bla cap. 12.
^l Num. 31. 16
^m Hist. lib. 5. & vide fit lib. de successione in Bona cap. 3.
ⁿ Tacit. lib. 5. & vide fit lib. de successione in Bona cap. 3.

de-

orum. Et sic Maimonides juxta veteres Talmudicos. Unde mendum insigne apud Mosem Cotzensem¹ in utraque ejusdem Venetiis editione (terciam nondum novi) corrigendum est. Pro eo quod in jam citata regula est *אם נהנתו ממנו עמו* ejusdem est cum matre conditionis, legitur apud Cotzensem primâ editione *אם נהנתו ממנו עמו* alterâ *אם נהנתו ממנו* utroque denotante *ejusdem est cum illo conditionis*, acsi de patre verba fierent, quo nihil magis est juri civili Ebraorum aut Cotzenfis ipsius sententiæ adversum. Restituendum *אם נהנתו* seu *Conditionis matris* quemadmodum habet in allatis Maimonides.

¹ *Mifas vit. Kidoachim 3. & Gemara sidem.*
² *Precept. Neg. 8^a. 117.*

CAP. XIII.

De singulari jure quo militi Ebreo cum Captiva Gentili, præda sua parte, semel ante nuptias nefas non fuisse aiunt concumbere, quæcum tamen Concubitus ei non fuisset, citra nuptias, Iterandum,

Am verò jus illud, quod capite superiore memoravimus singulare (unde & exceptio in antè dictis de fornicatione paganice concubitu juxta nonnullos nata est) ex lege illa sacra pendet.

*Quando egressus fueris in prælium contra hostes tuos, tradideritque eos Dominus Deus tuus in manum tuam & ceperis eos captivos, viderisque in captivitate mulierem pulchram (quam *אשה יפה* nunupant, seu mulierem formæ venusta) & concupiveris eam habere, & acceperis eam ut tibi uxor fiat, Introduces eam in domum tuam, & radat caput suum, & faciat, seu crescere sinat, ungues suos (ita illud *אם נהנתו ממנו* ibi sonat & Magistris & Onkelo; ut ipsa utroque² devenustaretur. Vulgata ibi, *circumcidat ungues suos*, neque aliter Hellenistæ) & deponat vestem captivitatis suæ (splendidiores vestes) à se, & sedeat in domo tua, deploretque patrem suum & matrem suam per mensem dierum. Et postea intrabis ad eam, & concumberis eam ea, eritque tibi in uxorem. Sin autem non dilexeris eam, dimittes eam sibi (vulgata & Hellenistæ, *dimittes eam liberam*) neque vendas eam pro pecunia, neque opera ejus servillæ utris, eo quòd humiliasti eam. Dum de libertate loquuntur militari, qua nefas non habebatur milites in gentilium, adversus quos bellum gerebant, territorio, sive in itinere sive in obsidione alibive, cibos aliàs interdictos qualecunque, si liciti non adessent, comedere,*

¹ *Deutor. 21. 20.*

² *Gem. Bab. ad vit. Jabimoch cap. 4 fol. 48a. & Magistri, ad citam in legem, præter Maimon. hal. Melakim cap. 8.*

* *Maimonid.*
halach. Melachim cap. 8. ad
mentem *Ger-*
mar. Babilon.
ad *tit. Kidof-*
chim cap. 7.
fol. 21 a. *Se-*
pber Siphra,
col. 199.

† *R. Techanon*
in *Gen. Hier-*
osolym. apud
R. Isaac. A-
binin in *Pi-*
ruth fol. 378.
col. 2. *Adfi-*
culatur Pilib
lib. dei *con-*
spicuas & *Lo-*
siphus lib. 4.
Arch. cap. 8.
* *Prater jam*
citatos vide *St*
R. Bechai in
Blut fol. 272.
col. 4. & *R.*
David Kim-
chit ad 2 *Sa-*
med. 23. 1.
R. Moses
Mikotzi pre-
cep. §. 122

‡ *Archeolog.* 4.
cap. 8.

* *Gerar. Ra-*
bin. ad *tit.*
Sanhed. cap.
7. fol. 57 a.

† *Lib. 2. cap. 2*

adjiciunt * וְיָרֵד מִן הַמַּלְאָכִים אֶת הַיְהוּדִים
Neque dissimili modo miles (cui in praxda obtigit puella Gentilis)
concumbit cum ea dum adhuc Gentilis est, s. impellat cum concupi-
scientia ejus, quod ad Legem jam allatam omninò dicunt. Ple-
rique scilicet id dicunt. Nam & sunt etiam † qui, nisi Prose-
lyta Justitiæ fieret & matrimonio conjungeretur, concubitus hec
planè illicitum esse velint. Sententia verò quæ plerunque obtinet,
hujusmodi * est ‡, captivæ gentilis unicæ, quam Ebraus quis, in
sua praxæ sorte, bello ultroneo (nam de eo quod ex præcepto
erat, hoc non intelligunt, & distinctionem illam belli finis tradi-
tus libro proximo) feliciter gesto, acceptam statim deperitet, do-
mumque duceret, concubitus nunc fuisse permissum, ita ta-
men ut sine nuptiis eundem non omninò iteraret, neque aliter pos-
sita, ac in Lege præscriptum est, eam, tamen jure belli ancilla
fuisse, haberet. Idque ex recepta interpretatione habent verborum
illorum, *Introduces eam in domum tuam*; ita tamen ut non
tam ex ipsa lege id expressim permissum velint, quam non à ma-
joribus, qui & hanc & alias de interdico inuptarum nuptarum-
que concubitu interpretabantur, vetitum וְיָרֵד מִן הַמַּלְאָכִים אֶת הַיְהוּדִים
ut placaretur militis libido. Unde etiam de uxore aliena capta locum
intelligunt, non minùs ac de nupta. Nam, ut ostensum est suprà,
Gentium matrimonia, pro alterutrius conjugum libitu, solvi vole-
bant Ebrai. Unde etiam captiva seu ancilla, quæ in potestatem
planè domini transferat, pro illius item libitu pristino matrimo-
nio, ad eorum sententiam, solvebatur. Hiuc etiam Josephus ‡ le-
gem hanc de captiva, suo more, recitans αὐτὴν αἰχμαλώτων inquit,
τις ἀβέβαιον ἀνδρῶν, ἀντὶ καὶ γαμμηθῆναι &c. *s. si quis captivam*
abduxerit sive virginem sive marito ante conjunctam &c. At verò
aliqui singulare hoc fuisse Israelitis jos uxoris alienæ ita in bello ca-
piendæ, volunt, nec omninò Gentilibus, sive inter se sive adver-
sus Ebræos belligerantibus † permitti, sed eis Furti nomine hoc,
velut alieni contrectationem interdici. Quod mirum videtur. Nam
ex ipsorum ratione jam allatâ, captiva ejusmodi Gentilis, pro vi-
ctoris cujuscunque arbitrio, aliena esse uxor definit. Post concubi-
tum ejusmodi unicum, si in Judaismi professionem allici potuerit,
baptismo statim suscipiebatur וְיָרֵד מִן הַמַּלְאָכִים nomine *juris Profelytae*,
sive ut Profelyta justa fieret, modo superius † indicato. Sive au-
tem Judaismus averfaretur sive susciperet, lactus menstruus, juxta
Legis

Legis allatæ verba, domi ei erat agendus. Nec ante binos alios elapſos in uxorem ducere domino fas erat, tametsi Profelyta iusta fieret. Tempus hoc adjectum *בן זרע ראשון לזרע שני* *ad distinguendum semen primum à semine secundo*, ut scilicet dignosceretur ex tempore trimestri, utrùm ex concubitu ante quam Profelyta fieret, an post fortè gravidaretur. De cuius rei ratione mox. Si Profelyta iusta fieri nollet (quæ de re ut monita interim delibaret, tempus à captivitate etiam annum præstituebatur) ut Profelyta Domicilii fieret necesse erat, secundum ea quæ etiam supra ^e dicta sunt, si in terra Israelitica seu Ebræorum imperii finibus etiam vitâ gaudere vellet. Nam si hoc detrectaret, planè erat occidenda, ut alii idem detrectantes. Nisi autem Profelyta fieret iusta, nefas erat domino eam ducere, uti & Ebræis universis Gentilem. Neque fas ei, si Profelyta maneret Domicilii; ultra velut ancillam seu captivam eam sibi habere, utpote libertatem; ex eo quod primò ita amata concubitu unico, in futuræ sponte sperm, dehoneſtaretur, lege adeptam: Ex primo illo eiusmodi captivæ concubitu proles nata, antequam mater baptismò initiaretur (nam nata post etiam omnimodo jure Profelyti, sine baptismò ^d, modò

^a *Maimonid. halach. Hurr. Bia cap. 13.*

^b *R. David. Kimchi ad 2. Sam. 3. 3. et 13. 1. Maimonid. halach. Melachim c. 8. R. Bechai in Eivar. fol. 222. col. 4. Gen. Rab. ad tit. Sanhed. cap. 2. fol. 21 a. Moyses Adigenzi præcept. 1. 22. form. 122.*

^c *Cap. 18.*

circumcideretur, ut Ebræus, gaudebat) ex sententia forensi baptismò & circumcissione in Ebræorum Ecclesiam; Profelyti nomine cooptanda erat. Singulare juris hujus exemplum aiunt fuisse in bello à Davide Rege adversus Tolmium Gefutis Regem gesto. Nimirum Maacani (quam posteaquam Profelyta facta fuerat, in uxorem duxit David) *תמא יפרא* *forma venusta feminam* fuisse; quo nomine captivam, qualem diximus, semper denotant. Ex primo verò ejusce concubitu ^e, dum adhuc gentilis esset & captiva, natam fuisse Thamarem; & dein, ex eadem Profelyta facta atque in uxorem ducta, Absalonem. Ex hac autem Lege de Captivæ concubitu, rationem etiam reddunt quare nefas non habetetur Ammoni Davidis filio' eam, utpote fratri, Sororem matrimonio conjungi; quam in eis quæ de Profelytorum Cognatione infra ^f sequantur exhibebimus.

CAP.

Kkkk 2

CAP. XIV.

Quatenus variatim interdicta haberentur sive Originariorum & Profelytorum (Justitia) sive Profelytorum & Israelitidum, originis extera nomine, Conjugia. De Nethinzis ab Israeliticis conjugiiis arcendis decreta. Profelytorum diverse invicem conditionis, proles qualis.

ITa de Servis atque Exteris, nondum Libertinis aut Profelytis Justitiæ factis, ut jam ostensum est, se res habuit. Profelytorum verò Justitiæ utriusque sexus Jus heic varium erat. Nam tamen Profelytus Justitiæ integer pari in rebus plerisque erat ac censebatur cum Originario conditione, & ipsam Judæam velut patriam novam induerat; in re tamen matrimoniali quæ ad Profelytos & Judæos originarios attinuit, diversitas erat non exigua, nec unius generis. Cum Gentium nonnullarum profelytis utriusque sexus vetita sunt perperò Originariis conjugia; cum nonnullarum, sexus masculi tantum; cum aliarum, usque ad generationes aliquot; cum reliquarum, simul atque facti sunt Profelyti, permixta sunt eorum cum Originariis (nec sine temperamentis aliquot) conjugia. In primo genere ponunt nonnulli populos illos Septem, Cananzos, Amorrhæos, Hivzos, Perizzos, Hittzos, Gergesios & Jebuzos, adeo ut nec velint eorum, utcumque in Judaismum cooptatorum cum Originariis conjugia licita esse, idque ex ipsa lege sacra illa, *non contrahes affinitatem cum eis* &c. De qua superius etiam dictum est capite duodecimo. Et quanquam tum illam tam congeneres leges intelligunt aliqui (ut ibi monitum est) de universis Gentilibus seu Paganis, ante Judaismum susceptum, à connubiis Originariorum arcendis, nihilominus ubi ad septem populos disceptatio venit singularis, controversum est, Utrum ex Lege sacra Profelyti è populis illis facti ritè Israelitica inire potuerint conjugia. Negant igitur alii ^b eo quod adeò signaturè interdictum de illis locum in Legis corpore occupat. Alii affirmant ^a licita fuisse cum ipsis, non obstante Lege illa, postquam Judaismum susceperant, conjugia, neque interdictum affinitatis contrahendæ ad aliud tempus præter id quo pagani manerent, attinuisse; quod ex eo imprimis etiam eliciunt, quoniam postquam ex illis Gibeonitæ, qui

^a Deuter. 7. 2.

^b Rabba in Gem. Babylon. in. Jabimoch cap. 8. fol. 76a. R. Moses Mosenz præcept. negu. 112. & 116.

^c Moses Maimonides ha-lachofari Biaz cap. 12. Shulcan. Aruch. in. Aben ha-zer cap. 4. Magid Misna ad citationem Affinitatis locum. Et vide R. David Kimchi ad Isai. 6. ad 1 Regum cap. 3. 1. & cap. 11. 1.

qui Hivæorum pars, Profelyti facti sint & ministeriis aliquot factis sed fordioribus à Josua ¹ additi (unde נֶחְתָּיִם Nethinzi, id est *destiti*, seu hujusmodi ministeriis dati vocantur) bina à majoribus lata de eis à conjugis Israeliticis arcendis traduntur decreta. Alterum Josuæ, quod temporarium fuisse aiunt; alterum Davidis ¹ Regis quo perpetuò arcebantur; quod & inde natum esse aiunt quia adeo crudeles se exhibuerant Gibeonitæ ² ut sine suspendio septem filiorum Saulis Regis nollent placari. Hujusmodi decretis opus non fuisse si ex ipsius legis sacræ vi nuptiis Israeliticis fuissent interdicti. Et mirum sanè est interea quempiam existimasse ³, Josephum S. Matia conjugem, & planè optimo Jure Israelitam, ex ordine Nethinæorum fuisse. Sunt etiam in Magistris qui Profelytos Septem populorum qualescunque primò factos tantum ex legis sacræ vi arceri heic velint, non autem posteros eorum in Sanctitate, uti aiunt, id est postquam parentes sunt facti Profelyti, natos, arque hinc causam decretorum de Nethinæis, velut de primorum posteris, petant. Utcunque verò, Nethinæorum, sive ex decreto majorum, sive ex ipsa Lege sacræ, vetita cum Israelitis in æternum conjugia, unà agnoscent; idque tam masculorum quàm feminarum. Quod idem de maribus Ammonitarum & Moabitarum (Secundo heic genere) dicendum. Lex sacræ ⁴; *Ammonites & Moabites יוֹרֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִבְרְאוּ בְּעַמְּךָ דָּוָד לְעַלְמֵי עַד* non intrabit in congregationem seu Ecclesiam Domini, etiam in generatione decima nullus ex ipsis veniet in Ecclesiam Domini, usque in seculum. Quibus verbis cum Israeliticis nuptias eorum perpetuò volunt interdictas. Scilicet *non veniet, atq; non ingrederetur in Ecclesiam seu congregationem Domini* passim interpretantur per לֹא יִבְרְאוּ בְּעַמְּךָ דָּוָד *non ducet in uxorem Israelitidem*. Unde legi huic adjicitur in paraphrasi Chaldæa Jonathani tributa לְמִיִּם אִתָּךְ וְעַמְּךָ דָּוָד *Ut accipias sibi uxorem de cætu populi Domini*. Quod etiam in ceteris similibus quæ eodem in capite Deuteronomii habentur, paraphrasi in eadem occurrit. Et decimam generationem tempus infinitum denotare plerunque consentiunt. Certè in Nehemia velut ex citato Deuteronomii loco, legitur ⁵ solum לְעַלְמֵי עַד *in seculum, seu perpetuò*, sine decimæ generationis mentione. Et observant heic dici ⁶ עַמְּךָ דָּוָד לֹא יִבְרְאוּ בְּעַמְּךָ דָּוָד *Ammonitam non Ammonitidem, & Moabitam non Moabitidem*, adeo ut feminarum ex hisce gentibus quæ in Judaismum

¹ Josua, 9. 23.

Ezra. 2. 43. 8.

20. v. id est A-

post. Eff-

ber cap. 14. 15

² Rob. Chma

in Gen. Ba-

bylon. ad in.

Jahimoth cap.

8. fol. 78 b.

³ 2 Sarnel.

21. 2. 6. & 9.

⁴ J. x. B. ul-

m. de Eccl. f.

ante legem lib.

1. cap. 5.

⁵ V. de Magid

Milia ad ci-

tatum Atai-

mosid lib. 1. c.

1. c. 5.

⁶ Deut. 23. 3.⁷ Cap. 13. 1.⁸ At ifna, &

Gomara Ba-

bylon. vi. Ja-

himoth cap.

8. fol. 77 a.

Hierosymit.

fol. 9 a. & loci

supra i Tal-

mudicis cita-

ti, & Mibrai

præcept. Nev-

54. 214.

rite

¹ *Ruth cap. 1.*
⁴ *vide Mi-*
drash Ruth Ps
rash. 2. et Is.
Drus. in eun-
dem Rutha lo-
cum. Adde
S. Ambros. ad
D. Luc. lib. 3.
cap. 3. & lib.
4. cap. 4.

⁵ *Hist. Eccle-*
siast. lib. 1. c. 7.

⁶ *Sal. Ieremi-*
us ad Ruth 1.
& Paralip.
Chaldaei in
idem distic.
& videtur lib.
de successio-
nis in bona
cap. 14.

⁷ *Deuter.*
 23. 7.

⁸ *Mosis &*
Gemar. Babyl.
in. Jabimoth
cap. 8. fol. 76.
77. & 78.
Maimonid.
halach Huri
Bia cap. 12.
Mosis Mi-
ketzi precept.
negot. 116.

⁹ *Apud R.*
David Kim-
chi in 1 Re-
gen. 31. em. 1.

¹⁰ *Loez paulo*
aut è Tal-
muclatit.

¹¹ *Videtur*
Shulean A-
mich in Aben
hazet cap. 4.
 §. 5. ubi sunt
 qui sententiæ
 etiam tertie
 esse.

rite tranfirent, nuptias nunquam statuerint Originariis vetitas. Id quod etiam inter Sinaicas Mosis traditiones censent. Unde etiam Moabitidas illas Rutham & Orpham Mahaloni & Chiloni Ebrais rite conjunctas¹, quantum ad nationem atinet, concludunt aliqui. Nam ut Profelytæ essent necesse erat antequam juris cum Ebræo matrimonialis capaces juxta Magistrorum sententiam fieri potuissent. Certè Rutha inter Profelytas vetustissimas, unde recentiorum seculorum Profelyti genus ducebant, apud Eusebium² ex tabulis Judæorum genealogicis diligenter olim aservatis recensetur. Sed verò eam non Profelytam factam esse ante prioris mariti obitum volunt nonnulli³. Idumæorū autem atque Ægyptiorū con nubia cum Ebræis ex ipsa lege vetita sunt usque in generationem tertiam. Quod ad genus heic Tertium spectat. Sic capiunt illud⁴ *Non abominaberis Idumæum quia frater tuus est, nec Ægyptiū abominaberis, cum peregrinus fueris in terra ejus. Liberi* (scu בני) *qui geniti fuerint eis, in tertia generatione venient*⁵ *בקהל* id est in Ecclesiam Domini. Quæ phrasi nuptias Israeliticæ volunt indicari. Hinc cum profelytis ipsis sive⁶ Idumæis sive Ægyptiis atque eorum liberis, Israelitis interdicta aiunt conjugia; cum nepotibus autem neptibusve ex liberis hæc permittit. Sic enim generationes enumerant, ut primam in ipso, qui primò sit, Profelyto figant, utpote regenerato, ut libro secundo ostensum est; secundam in filio seu filia; tertiam (cujus conjugium heic licitum) in nepote nepteve sive ex filio sive ex filia. Nam sexus distinctionem heic habent traditiones eorum avitæ⁷ juxta plerosque nullam; utcunque non desint qui vocabulo בני non *liberos*, sed filios designari in lege hac sacra velint⁸, adeoque filias harum gentium non esse omninò veritas; Unde etiam nuptias Salomonis Regis & filia: Pharaonis Regis Ægypti Profelytæ factæ licitas esse statuunt. Sed verò Maimonides de hæc, ad veterum mentem & sententiam receptiorem; מצרים מצרים שנתיידיה בנה שני מצרי שני שנשא מצרים ראשונה או מצרי ראשון שנשא מצרים שניה הולך שני שנאמר בני אדם הולך להם הכתוב חלאן נדחה: גו ששני שנשא מצרים הולך ששני מצרי שנשא עמוניה הולך מצרי זה הכלל בנאסח הולך הולך הולך *Ægyptia grævide, quæ Profelyta sit, proles generationis est secundæ. Ægyptii generationis secundæ qui Ægyptiam generationis primæ duxerit, uti & Ægyptii primæ generationis cui nupserit Ægyptia secundæ, proles secundæ est*

est

est generationis, juxta illud quod scriptum est, liberi qui genitū fuerint eis; ubi rem pendere palam est ex generationum qualiumcunque numero. Si verò Ammonita duxerit Ægyptiam, proles eorum est Ammonitica. Sed si Ægyptiam duxerit Ammonitidem, proles est Ægyptiaca. Regula quidem est inter Gentiles seu Paganos, prolem sequi masculinam, seu patris; at verò inter Profelytos (ubi diversarum gentium, quarum par jus non est, Profelyti commiscuntur) sequi partem deteriorem seu ut aliis dixere veteres ממנו מבשרו maculam vitium seu incommodum quod inter eos reperitur detertur. Sensus est in exemplo de Ammonitarum & Ægyptiorum conjugiiis, sed paucis explicandus etiam ultra ea quæ Maimonides compendio ita scripsit^a. Ubi ait Ægyptii & Ammonitidis Profelytorum prolem esse Ægyptiacam, de prole capienda est feminea. Nam ejus conditio est deterior quam si pro Ammonitica prole haberetur. Scilicet Ammonitis quilibet Profelyta Israelitæ rite porerat conjugii (ut ante ostensum est) non Ægyptia ante generationem tertiam. At si proles esset mascula, Ammonitica fuisset, quia tunc perpetuò illicitum fuisset ejus posterorumque cum Israelitibus conjugium, cum Ægyptiacæ interdictum esset interea temporarium. Eodem modo, proles mascula Ammonitæ & Ægyptiæ Profelytorum Ammonitica erat; feminea, Ægyptiaca. Eandem ob ipsam, ut palam est videre, rationem. Quod autem hæcenus dictum est de nationum exterarum Profelytis aliis perpetuò, aliis ad generationes aliquot ab Israelitarum connubiis arceendis, id obtinuisse aiunt atque observatum (saltem observari debuisse) ante captivitatis Assyriacæ & Babylonice tempora, dum scilicet ita invicem ex tabulis genealogicis aliterque distingui poterant nationes jam dictæ. Postmodum verò, eò quòd invicem ita confuse sunt (alii in aliarum terram migrantibus & cum quàm pluribus aliis quibus, Profelytis factis, interdictum conjugii Israelitici sacrum positum non est, commixtis) ut alia dignosci ab alia ritè nequirit, nec à terra seu regione ipsa in qua quis natus sit, sed à genere unde originem duceret, nationis nomen juxta Ebræos tribueretur, desit apud eos ram legum sacrarum quàm supervenientium decretorum de Profelytorum nuptiis discriminandis interdicensque, ad eò ut citra tempora illa, è quacunque genere sive Profelytus sive Profelyta adveniret, ritè satis Israelitici conjugii capax fuerit, seu quòd idem est illis והוא כהן ביתו למנו ביתו למנו licitum fuerit eis ingredi

^a Magid Mishna ad Maimonid. halach. Ifuri B'ia cap. 22. & Shulchan Aruch, loco citato.

ingredi in Ecclesiam domini simulac fidei fuerint. Certè & Mahumedes noluit expressim, sive feminas sive viros externos aliove antequam Mahumedici fierent Profelyti, Musulmanis nuptiis con-

^a *Azar. 2.*

jungi. Verba sunt ^b لا تزكوا المشركين حتى يؤمنوا non ducatis in uxores incredulos, usquedum fiant Musulmani, seu religionis Mahumedicæ. Nam uti apud Ebræos, ita apud Mahumedanos peregrinitas primaria ex alia discernitur persuasione. Quemadmodum item de Persis legitur in illis Chostois Regis de se dictis, cum Syra Christiana esset & ego Gentilis, & lex nostra non permitteret nobis potestatem ^c *Christiana*

^e *Hist. Ecclesiæ. 6. cap. 20.*

nam habere uxorem, ut memorat Evagrius ^e. Quod verò traditur de conjugii Originariorum & Profelytorum sive quos jam diximus sive reliquorum (de quibus singulares in Pentateucho non reperiuntur Leges) simul atque facti sunt Profelyti, permisis, ad ita semper capiendum est ut temperamentum de Sacerdotum nuptiis simul admittatur. Neque enim eis qui Sacerdotum muneri nati sunt, licuit Profelytas omninò aliquas matrimonio sibi jungere. Et ob natalium inquinamentum ab altari arcebat proles ex ejusmodi matrimonio seu coitu nata. Filix verò Sacerdotum pariter atque aliorum Originariorum ritè nubebant Profelytis. Sed hac de re fusius alibi ^d egimus. Et quod de Profelytis heic dictum, de Libertinis (qui parilis cum eis juris) intelligendum.

^d *Lib. 2. de sacrificiis in Pontific. cap. 2.*

CAP. XV.

De Rahaba, Timnatheà puella ac Dalila Profelyta. Item de Salomonis uxoribus, extraneis in sacra scriptura dictis. Et de liberis ex conjugio gentis nomine interdicto susceptis. Ex Genere, non à Loco, Nationem Ebræis semper denominari.

^a *Genes. 38. Ben Jechai in Shalheleth hacabala fol. 14 a. Sepher Juchasin fol. 10 a. Mofes Mikraei precept. Negat. 112. R. D. vid. Kimeli ad I. Jua cap. 6. 23. & vide supra lib. 2. c. 2. pag. 149.*

Uxtra jam antè ostensa de Conjugiis exterarum gentium Ebræis, ante Judæismum susceptum, plane interdictis, & Profelytorum permisis, sed non sine, que memoravimus, temperamentis, explicant ipsi conjugia aliquot tum in sacris literis narrata, tum in avitis traditionibus de sacrarum literarum tempore reperta. In traditionibus habent, Rahabam nuptam ^c fuisse Josue, Profelytam scilicet factam. Et qui nolunt ne Profelytarum quidem è septem populis conjugia Israelitis fuisse permisa (ut superius dictum est) si etiam neganc eam

eam

cam aut familiam suam fuisse de septem populis, sed planè in ipsis fuisse exteram adeoque in lege de affinitate cum septem populis non contrahendâ non contineri. Neque aliter Josuæ ritè potuisse, quod credunt, conjungi. Nimirum negant gentilem seu paganam esse קדושת ברא *filiam sponsaliorum* seu ejusmodi quæcum Ebraeus potuit contractum inire nuptialem qui irritus non esset. Inde etiam de Timnathra illa atque Dalila Palæstina puella aiunt, eas Profelytas esse ^f factas, quia Sampsoni nuptæ. Quin de Salomonis Regis uxoribus quæ in sacris literis vocantur כנעניות ^g seu *exterae*, dicunt aliqui, rametsi è Tribunalium majorum atque ordinaria autoritate publica, Profelytorum admisso, aliàs solennis, rara satis erat nec illius aut Davidis patris tempore in usu (ob rationes superiùs libro secundo * memoratas) nihilominus etiam tunc temporis quamplurimas aut privatorum autoritate id est triumvirorum ex compromisso constitutorum, aut jussu principali, qui extraordinarius erat (quo totidem hanc in rem præficerentur) factos fuisse Profelytos Profelytasque ^h, sed non sine vitio illo quod impensè detestantur. Nempe sive ob Pœnæ timorem sive ob Præmii humani spem. Hos aiunt lavacro factò ceterisque solennibus ita utrunque susceptos, à Confessu LXXI virorum non quidem rejectos fuisse seu ex Ecclesia Ebraica pulsos, nec tamen ita sine diligenti exploratione morum & simplicis amoris erga Judaismum futuri quo dignitatem Profelyti mereri saltem viderentur, admissos fuisse inter ceteros optimi juris Profelytos, ut pari undique fruerentur cum eis conditione nòminisque celebritate, ideoque veluti Semiprofelytos ante ejusmodi explorationem & citra amorem ejusmodi habitos, Exterorum seu paganorum nomine, quod pristinum eis erat, fuisse nuncupatos. Unde adjiciunt evenisse, Salomonis nxores Exteras quidem dici, utpote aut ex jam dicto Profelytorum numero selectas aut simili modo in Judaismum cooptatas. Sed eatenus fuisse Profelytas ut nuptiarum seu juris conjugalis Israelitici fierent, saltem, ut dici solet, in foro exteriori capaces. Neque aliter intelliigi volunt hi illud de Salomone קדושת ברא ^g & *affinitatem contraxit Salomon cum Pharaone rege Ægypti, acceptâ ejus filiâ*. Nisi Profelyta ipsa facta fuisset, negant affinitatem per leges sacras contrahi ita potuisse, ullumve cum ea conjugium. Sed verò detur, ut volunt hujus sententiæ autores, Profelytas factas qualescunque fœminas illas quæ

^f *Gersomides ad Judicum 14, & 16, & Ades Aikhotzi præcept. Negat. 116. & Reg. 11. 1. * Cap. 2. pag. 150.*

^h *Maimonid. balach. Hurei Bia cap. 13. Mis. Aikhotzi præcept. Negat. 116. & vide David. Kimchi ad 1. Regum 3. 1. & 11. 1.*

- Extæ in sacro sermone dictæ Salomoni nupserunt, certè Pharaonis filia nondum ex singulari quæ ad Ægyptios & Idumæos attingit lege ¹ conjugali ritè duci potuit, ut ex superiore liquet capite. Ægyptia enim erat primæ generationis, adeo ut ante tertiam gentis nomine, ab Israelitico arceretur conjugio, quod & monuere David Kimchius & Levi Ben Gersom ^h. Juxta receptiorem dico Talmudicorum sententiam. Nam & sunt qui legem illam de Ægyptiorum filiis tantùm, non filiabus capiant, ut & superius monuimus. Et quicquid sanè heic velint Magistri aliquot de Salomonis uxoribus Profelytis factis, id manifestum est ex historia sacra ^l, cum in legem quæ exterarum gentium nuptiis Originariis interdixit, eas accipiendo commisisse, quod qua ratione bene intelligi possit non video, si Ammonitidibus & Moabitidibus (verbè gratiâ; nam ex expressim nominantur) Profelytis factis se matrimonio conjunxerat. Etenim pronunriat sine controversia Magistrorum cœtus, cum hisce nuptias Originariis, ut antè ostensum est, licitas semper fuisse. Et Salomonis exemplum etiam adducitur ubi ob exterarum gentium uxores increpantur apud Nehemiam ^m Judæi. Profelytas igitur eas factas esse, non ita rationi consonum videtur. Tam verò ex jure efficiendi, ut planè alieni, fere liberi ex uxore extera nec Profelyta facta suscepti quàm ipsa uxor.
- ⁿ In Ezrà legitur ⁿ de uxoribus illis extraneis *Omnes hi acceperant uxores alienigenas & fuerunt ex eis mulieres que pepererant filios seu liberos.* In origine עַמִּיּוֹת pro *liberis* habetur. Atque in repetita eadem historia inter Apocrypha ^o, secundum Magistrorum traditionès de liberorum heic sive nomine sive agnitione, adjicitur *In his ergo fit iurjurandum à domino expellere omnes uxores vestras quæ ex alienigenis sunt cum filiis earum* (seu ut in Græco habetur $\text{ὡς ὡς τῶν ξένων αἰμάτων cum earum liberis}$) *sicut tibi decretum est à majoribus secundum legem domini, exurgens explicita.* Itaque non solum ex autoritate repetitæ hujus Ezræ historie, verùm etiam ex ipsorum Talmudicorum disertis ^p testimoniis paganæ liberi tametsi ab Ebræo suscepti, planè pagani erant. Perpetuè erat proles אֲמִתּוֹת seu *ejusdem cum pagana conditionis*, quod sexcenties occurrit, & בְּנֵי אֲמִתּוֹת seu *proles ejus*, non Israelitæ, civiliter; uti & supra monitum est capite dno decimo. Quemadmodum & illud è contra, Israelitidis prolem sive à pagano sive à seruo susceptam generis esse Israelitici. Atque obvium est apud
- Tal-

^r Gem. Bab. ad
 tit. Jabimoth
 cap. 2. fol. 23a.
 & ad tit. Kl-
 doschim cap.
 3. fol. 68 h. &
 Glossæ ibidem
 unde etiam in-
 telligendum est
 quod habet
 Jacobus ad
 Deuterom. cap.
 7. 3.

Talmudicos ¹ הוּלַר כְּשֵׁר בֶּן עַל בְּרַי יִשְׂרָאֵל וְהוּלַר כְּשֵׁר בֶּן עַל שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ *ubi sive paganus sive servus concubuerit cum Israelitide proles recta erat* (id est Israelitico genere; quæ pariter cum Israelitis universis, præter sacerdotes quibus eo quod profana erat ^r rite conjungi nequibat, jure fruebatur nuptiali) *idque tam ubi Israelitis innupta erat quàm ubi nupta.* Et imprimis heic illud advertendum; nunquam Civitatis, Regionis, Terræ seu Loci in quo quis esset natus, sed tantummodò primi autoris generis è quo descenderet aut descendere existimaretur (juxta ea quæ dicta sunt) rationem apud Ebræos habitam, ut in seipsis, ab aliis; ita in Exteris & Profelytis inter se invicem distinguendis; adeo ut Ægyptii, Idumæi, Ammonitæ, Moabitæ, id est qui à Mezraim, Edomo, Ammone, Moabo descenderat seu ab his, ubi de majoribus disquisitum est, descendere existimabatur, in Judæa, Arabia, Græcia, Rómæ, nata proles; Ægyptiaca, Idumæa, Ammonitica, Moabitica censeretur. Maximè ante Captivitatis tempora; scilicet dum sive tabulis Genealogicis sive aliter res discerni ritè quibat. Qua de re capite superioriè monuimus. Postcè enim non tam Profelyti ex hac vel illa natione, quàm simpliciter Profelyti habitum nuncunquæ admissi; evanescente, ut dictum est; diversitate Profelytismi ex nomine gentium aliquot, quæ ante ex legibus factis in usu.

¹ Gen. Ebraic. Jobimoth cap. 4. fo. 45b. Maimonid. hal. Isuri Bial cap. 15. Moses Aqotzi præcepti Neg. 117. & videbis A2 16. l. & c. de Timotheo.

^r Vide lib. 2. de successione in Pontific. cap. 2.

CAP. XVI.

De Originariorum aliquot conjugii Profelytis Justis & Libertinis etiam & Ancillis, permittis, qua interim Originariis ceteris vetita sunt. Scilicet Mamzerum, & Eunuchorum.

EX allatis hætenus liquet, quæ Conjugia Originariis vetita sint sive nomine Nationis seu Originis exteræ sive ob Servitutis statum; quænam item regularitè permittis, sequitur ut & moneamus de Conjugiis etiam Originariorum aliquot non solum Profelytis & Libertinis sed Ancillis permittis, ac intercè Originariis ceteris vetitis. Generis fuere ea duplicis. Alterum erat conjugium Mamzerum etiam Originariorum. Alterum Castratorum seu Eunuchorum, etiam Originariorum. Quod ad genus primum attinet; observandum est, recenseri apud Talmudicos Decem familiarum genera invicem di-

^f *Misna* tit. Kidofchin c. 4. & *Gemar.* *Babyl.* ad tit. *Jabimoch* c. 9. fol. 58 a.

^g *Deut.* 23. 2.

^a *Maimonid.* lib. *Isturi* *Hia* cap. 15 *Talmudic.* ad jam citatos & *Misna* & *Gem.* loci. *Mofes Mikotzi* precept. *Negat.* 117.

stimata, ad hunc modum^f, כתיב לוי עשרה פתח עלו מבבל כתיב לוי עשרה פתח עלו מבבל *Decem familiarium genera ascenderunt à Babylone* (Ezra tempore). *Sacerdotes, Levite, Israelite, Profani, Profelyti & Libertini, Mamzeres, Nethimai, Sethukim, Asuphim.* Ex hisce bina posteriora, quorum in versione nomina retinemus Talmudica, sacre quidem Mamzerum genera, sed dubia. Scilicet, cum Mamzer in lege sacra memoratus^g is esset qui è coitu aliquo Turpitudinis seu Incesti nomine (excepto duntaxat eo qui cum muliere immunda habebatur) interdicto nasceretur, non alium in lege innui voluit præter eum qui esset Mamzer ורמי seu *Manifestus*, id est de quo liquidò constaret eum esse ex ejusmodi coitu prognatum. Alios autem^h Mamzeres in duplici constituebantur discrimine. Eorum quidam fuere dubii, veluti ubi ex ejusmodi nuptiis nati, ut in dubio restaret utrum mater antè viro alteri legitime nupta esset, an legitime divortio separata, aut ubi ejusmodi quid aliud eveniret. Nam in specie jam dicta dubitabatur an ex adulterio (quod incestorum seu זנות una est genus) essent nati. Prolem hujusmodi vocitabatur ממוזער *Mamzerem dubium*, sed ita ut in enumeratione superius allata generali Mamzerum nomine satis comprehendatur. Alii fuere Mamzeres ממוזערין *ex institutis scribarum* seu *majorum*, quemadmodum ubi foemina quæ virum suum alienis in terris demorrum esse audiens novo juncta fuerat marito & priori redeunti prolem pepererat. Quia sine dolo secundæ hæc nuptiæ factæ sunt, ideo, non ex lege, sed ex instituto majorum Mamzerem prolem hanc habuerat. Dubiis item annumerabantur, ex innuptis nati quorum patres non manifesti, qui ipsi sunt *Sethukim* in enumeratione superiori ita dicti à פתח quod est *tacere* seu *silere*. Quia de patre passim, ut de ignoto, silentium. Item expositi seu in foro, agris, alibiye reperti liberi in dubiis erant Mamzeribus, quoniam utrùm ex incestu essent geniti (quod itidem de *Sethukim* dicendum) erat in incerto. Hi autem sunt qui *Asuphim* dicti id est *collecti*. Nimirum *Sethukim* fuere quorum patres ignoti, *Asuphim* quorum nec pater nec mater cognita. Jam verò nemo non videt rum Mamzeres hosce ex Originariis genitos, si sanguis spectetur solus, fuisse etiam Originarios seu Israelitas, quemadmodum & Sacerdotes & Levitas planè Originarios seu Israelitas fuisse optimi juris certissimum est, uti

& Gentilissimi in eis, tempore deleteretur, seu עד שכלם ידעו עד ג' עד ג' usque dum non satis constaret utrum Profelyti essent an Israelite originarii. Alii verò hoc decem generationibus finiunt. Scilicet עד שיהו דורו כדור במצורו Profelyto usque ad decem generationes seu est jungi Mamzera. Utrique adjiciunt עד שיהו דורו כדור במצורו dein autem seu non est. Ratio redditur, quoniam, ita evanescente quasi Profelyti nomine, pro Israelitis originariis vulgo habebantur seu uti aiunt ipsi נראו כישראו videbantur esse Israelite; unde fiebat, ut, ne Israelita in vetitis hujusmodi nuptiis peccare videretur, etiam ei qui reverà Israelita non esset, sed vulgo interea habitus, nequiquam permitterentur. Et si autem in lege sacra Mamzerem manifestum tantum contineri statuebant, nihilominus ex instituto majorum tam dubios quàm manifestos aiunt Originariotum ceterorum arceri conjugiiis. Manifestos autem inter se ritè contrahere, sed non cum Dubiis, neque hoc se invicem. Ne scilicet alter eorum forte Mamzer non esset sed Israelita quocum ex lege Mamzera conjungi nequibat. Nec Dubiis conjuges aliunde quàm à Profelytis aut Libertinis rite fuisse petendas. Hac tamen in re non comperio Magistros^e satis consentire. Et de Mamzeris nuptiis plura statim; Lex sacra est^f; Non ingreditur נכרין נכרין id est, compressione lesus, seu eunuchus attritis vel amputatis testiculis (ut vulgata) seu ἑννοχὸς uti Hellenistæ, נכרין נכרין nec cui excellum est effusiois membrum seu eunuchus abscisso veretro, ut vulgata, seu ἀσπασκαμῆδος, ut habent Hellenistæ, in Ecclesiam Domini, quod de nuptiis Israeliticis à Magistris sumj multoties diximus. Iudæi Mauritanicenses heic habent אלהים ומלאוץ האלהים qui fuerit contritis testiculis & cujus membrum virile est abscissum. Atque idem fecit Saadias Gaon in versione sua Arabica. Neque aded expressim aliæ versiones Orientales, licet ejusdem sint mentis. Iudæi Hispanienses, No' venga llagado maiado y taiado de vertedero en congregacion de A. Et Talmudicis^g primum capiunt pro eo cui testiculi ita collisi fuerint ut nec generationi par fuerit, secundum pro eo cui virile membrum abscissum, aut aded mutilatum, ut itidem inde sit impar generationi. At verò heic distinctionem adhibent. Alios^h esse נכרין נכרין Eunuchos Solis (nam utrunque genus Eunuchi nomine continetur) quos etiam נכרין נכרין נכרין eunuchos à Numine factos, id est natos appellant. Alios esse נכרין

^a Gemar. ead. ibid. & Shulcan Aruch lib. aben hazzet cap. 45. 22.

^e Præter loca citata, consulas Obadium Barteniorum ad tit. Kideischim cap. 4. & Gem. Hierosolymit. ad tit. Jabimoth cap. 8. fol. 9. col. 2.

^f Dent. 23. 1.

^g Adfines Gemara in Jabimoth cap. 8. Babyl. fol. 75 & 76 a. Hierosolymit. fol. 9. col. 1.

^h Loc. citat. & Maimonid. halach. Isnoth cap. 2. halach. Ifur B'ia cap. 16. Mejei Arizotzi præcept. Negas. 118. Shulcan Aruch lib. Haabenbazzer cap. 5. addit Falsicum fellei. lib. 1. cap. 11.

¶ *IN* eunuchos hominis, qui scilicet integris membris nati, ab homine castrantur aut Veneri seu generationi impares redduntur. Quod tamen contra fas semper factum aiant, ut libro ostenditur septimo¹. De genere priori legem plerumque non capiunt, sed tantum de posteriori. Quemadmodum etiam Josephus² qui de γαλλοῖς gallos seu castratis legem intelligendam disertè docet; licet non tam de nuptiis eorum Israeliticibus tantum interdictis (ut Talmudista) quam de consortio eorum qualicunque abhorrendo eam interea capiat. Atque ad bina, ut videtur, hæc Eunuchorum genera atinet illud in Evangelio³; *sunt Eunuchi qui de matris utero sic nati sunt; & sunt Eunuchi qui facti sunt Eunuchi ab hominibus. Et sunt Eunuchi qui θύσαντες ἑαυτοὺς Eunuchaverunt seipsos propter regnum Cælorum.* Priora bina genera sunt ipsissima quæ à Magistris memoravimus. Tertium verò per similitudinem videtur dici. Neque de eis qui revera castrantur intelligendum; sed de eis qui libidinis stimulo renuntiantes sacræ Legis studio toti incumbunt, seu qui ^א בח ^ב ודוריה ^ג בחורה ^ד כבוד ^ה Legè studium summo animi fervore amplexantes in eo adhaerens versarentur, adeoque nec præcepto de multiplicatione humani generis (de quo supra⁴ fusius) ad receptas Magistrorum sententias, obligati erant. Etenim solenne verbum est & regularitèr apud eos verum שמועס במצוה ספרו השקפן ^א בח ^ב תצוה ^ג *qui præcepto incumbit seu sedulo occupatus est, insistentem à præceptis (ceteris iisque affirmativis) est immunis.* Regnum cælorum ipsum Regnum Dei in citato Evangelii loco denotat; id quod Talmudicis⁵ est כבוד דעשרה כור seu *Cordia Legis.* Exemplum habent in⁶ Rabbi Jochanan Ben Uzai quem hoc nomine scribunt præcepto de Multiplicatione humani generis non obligatum. Ratio autem de Eunuchorum nuptiis inter Originarios interdictis datur à Maimonide⁷ וכלכלה נכסותיה ולבטלה ^א וכלכלה ^ב וכלכלה ^ג *quia inutilis est coitus seu conjugium tale; quin & ejusmodi nuptiæ offensivæ essent tum ipsi virginis tum eis qui in amorem eam pellicerent.* At verò, quemadmodum Profelytis, Libertinis, ac Mamzeribus conjugia invicem ritè potuisse iniri, nec obstitisse legem de Mamzeribus ab Israelitarum aliorum nuptiis arcendis, consentiant Magistri, ut jam ante monstratum est; ita etiam & castratos hos seu Eunuchos Profelytas Justas & Libertinas ritè duxisse, uti etiam Nethinzas & Mamzeras Dubias, sed non Manifestas.

¹ Cap. 3.

² Originum lib. 4. cap. 3.

³ D. Matth. 19. 12.

⁴ Maimonid. halach. l. 10. ch. cap. 15. vide Epiphanius hær. 58. & S. Hieronym. in Tractat. 1. 1. b. ad 2. Paralip. cap. 28.

⁵ Cap. 3. h. 1. 1. lib. 1.

⁶ Pirke A. both cap. 4.

⁷ Maimonid. hal. 1. 1. ch. cap. 15. Shulcan Aruch l. Haben hozze cap. 1. 5. 4.

⁸ More Nebokim part. 3. cap. 49.

* Cap. 12.

* Misna &
Gem. Bab. ad
iv. Kidol-
chim cap. 5.
fol. 69 a. Mai-
monid. halach
Ihuri Bia cap.
15. * Mejer
Adiker. prac.
Negat. 117.

* Disfucceffio-
nibus in Bona
cap. 3.

tradunt. Quoniam scilicet ex ipsa lege sacra hæ Originariis vetitæ. Dubie verò tantum ex majorum instituto. Atque sic demum statuunt de conjugis Originariorum aliquot Profelytis & Libertinis permittis, quæ ceteris interim Originariis vetita. Perquam autem singulare est jus hæc de ejusmodi etiam conjugio alio permisso Mamzeri, quod & superius ^r tetigimus. Scilicet Mamzeris proles posterique regularitèr perpetuò Mamzeris nomen & infamiam retinebant, qualicumque conjugum commistione nari. Sequebantur nempe ממזר seu *vitium* parentis sic dicti. At verò quoniam nec deesse volebant Mamzeri posterisque ejus legitimum aliquem actum ^r seu remedium quo fieret הכנת קנה *restitutio natalium & conditionis liberorum* seu labis contractæ abolitio, aded ut tandem evanesceret nomen illud Mamzeris satis odiosum, permittum est ei למכור למצור *in uxorem ducere ancillam* (intellige lavacro susceptam & in Judaismum, nomine servitutis, adscitam) ut prolem ex ea progenitam, quæ non omninò pro Mamzere sed pro servo seu ancilla (nam ancillæ proles nunquam non servilis planè erat conditionis) habebatur, ritu solenni in Judaismum integrum seu Libertinitatem manumitteret; quo peractò, Libertinus id est pari cum Profelyto Justitiæ integro, Jure censebatur filius ejus (quod itidem de filia dicendum) posterique sequentes, qui absque hoc fuisset, Mamzerum nomen perpetuò retinuisent. לא תגור עמו *Non decernebant ne Mamzeri jungeretur ancilla; restitutionis seu emendationis posterorum gratiâ.* Quæ emendatio fiebat modo jam indicato. Unde & exceptionem singularem nasci vides regulæ illi de Ancillæ prole à successione arcenda, de qua alibi ^r.

CAP. XVII.

Servorum atque Ancillarum, à Gentilibus in servitutem redactarum, Cognationis nullam, ne quidem post Judaismum susceptam, ante manumissionem, apud Ebræos, in re Concubitus, rationem esse habitam. Et de eorum Contuberniis.

Uæ capitibus proximè superioribus quinque absolvuntur, ad Matrimonium & Coitum sive vetitum sive permittum Originariis cum Servis, Ancillis, Exteris necdum in Judaismum coopertis seu Profelytis Domicii, Profelytis Justis, ac Libertinis, attinent. Postulat instituti ratio

tio ut porro dispiciamus, de Matrimonio & Coitu five vetito five permissio Servis, Ancillis, ceterisque, quos diximus, Originis Exteræ, inter se invicem; in ditione scilicet Ebraica, atque ex Jure Gentium quo homines ejusmodi exteræ originis inter se ibi uti aut debuerunt, aut licitè potuere. Homines hi aut Profelyti fuere Domicilii seu eorum instar, adeoque planè Noachidæ aut Gentiles, aut in Judaismum cooperti, veluti Servi & Ancillæ baptizatae, Profelyti Justi, Libertini. De Profelytis Domicilli, quantum ad hanc rem attinet, commodiùs loquemur libro postremo, ubi de judiciis & illiciti concubitûs Pœnis, quâ ad illos ex in ditione Ebraica spectarunt, agitur. Servi & Ancillæ in Judaismum, quantum ad sacra & religionem attinuit, circumcissione & baptismo, servitute retentâ, ut libro secundo docetur, cooperti, veluti Profelyti erant quidem partiarii. Sed ejusdem conditionis parte alterâ eousque carebant, quamdiu non manumitterentur, ut non solum in civibus aut juris civilis, extra sacra, participes (quemadmodum fere olim ubique) non haberentur; sed etiam nec cognationis seu jurium sanguinis ulla omninò ratio aut vestigium inter eos superesse existimaretur. Unde, quod satis mirere, nec filiarum, nec fororum, nec parentum quidem contubernia seu concubitûs, Cognationis nomine, eis interdicebantur. Rabbi Chasida *;

עבד סוחר באביו וסוחר בבתי יצא ככלו בני ולבדו יצא
 נ נ *servo fas est cum matre sua & cum filia sua commisceri. Nam desinit prorsus esse Gentilis, & Israelitici juris seu pars Ecclesie Israelitica non sit.* Hoc vul; cum omnes homines essent aut Gentiles aut Ebraei, servum ejusmodi ob Judaismum susceptum planè desuisse esse Gentilem; ob servitutem verò retentam, velut Judæum aut juris Judaici esse nequivisse, Jura autem Cognationis aut ad Gentiles, eosque liberos, aut ad eos tantum qui Judaici essent juris spectasse; hunc quia horum neuter erat, juribus ejusmodi nequaquam teneri. In Gemara quidem Hierosolymitana dubitationes hac de re, etiam & sententiæ adversee occurrunt. Sic enim ibi * legitur,

רבי אהו מר קובי רבי יוסי בשם רב הוסיא עבד סוחר נאחזק
 אמר ליה סמיה אמילו סאם אמר ליה אן רבי פינחס אמר
 קובי רבי יוסי בשם רבי יוסי עבד סבא על אמה חייב חסרה
 וסרה אלהם לרורה עבדים

* Gem. Bab. ad
 nu. Sanhed.
 cap. 4 fol. 58b.
 videtur supra
 lib. 2. cap. 5.

* Adib. Jabbi
 moth cap. 11.
 fol. 12. col. 1c

Rabbi Aidi dixit coram Rabbi Jose; nomine Rab Chasida, servo fas esse cum sorore sua misceri, cui ille, audiivi etiam, cum matre sua, quod hic negavit. Rabbi

Phinees dixit coram Rabbi Jose, ipfius nomine, seu ejufce fententiam proferens, fervum qui cum matre fua concubuerit, peccati reum effe, verbaque illa facra in prefatione Interdicti inceftus, ad eos dices, etiam ut fervi continentur, ufurpari. Sed receptam domum heic fententiam ita ex veteribus explicat Maimonides 7;

7 Hal. Ifuri
Bia cap. 14

העבר נסתר לישראל אבן כשחומר עבר ואין צריך לומר בתו ואחיותו
והנה בהן שכבר יצא מכלל גויים ואין העריות האסורה
על הגויים אסורה עליו ולמה בנה לכלל ישראל כדי שיאסור
עליו עריות האסורות על הגויים ויראה לו שאם בנה
העבר על חוכרו ובהמה יחרג שאסור טהו עריות אלו כזה
בכל האדם עבדים כגשחוריו והי וקן כגויים כל שאסור
לגויים אסור להן וכל השחר לגויים נסתר להן נותן אדם
כשחמו לעבדו או לעבר הכירו ובוטר שפחה אחת לטנו עבדים
לכתחלה ואין צריכין עדים דבר אלה הי וק כגשחור ושפחה
כדיא כשחור לעבד או שאינה כשחור אחת הי לפי טאן
איסור אלה לישראל או לגויים על הגויים אבן ל
Servo לעבדים על העבדים ולמה לעבדים על ישראל
fas est in contubernium accipere matrem suam, quamdiu servus ma-
net, ne sum suam filiam aut sororem & que sunt id genus ceteras.
Etenim Jom desit esse prorsus Gentilis, & Incesta Gentilibus in-
terdicta idèd ei non interduntur. At nec Israelitici juris ita fit,
ut interduntur ei Incesta que Profelytis justis interduntur. Ce-
terum mihi videtur, servum, qui cum masculo aut bestia concubue-
rit, capite plestendum; quoniam illa duo Incesta aqùe ad univer-
sum genus humanum attinent. Quod itidem de adulterio 2 dicen-
dum. Nam quoniam servilis Cognatio pro nulla habita est, idèd
tantum cetera Incesta non interdita esse aiunt servis; alioquin e-
tiam, dum Profelyti essent duntaxat Domicilii, ad Septem Noa-
chidarum juris capita, ut dictum est, observanda, obstrictis. Ser-
vi verò manumissi, ut Profelyti planè optimi juris habentur, &
quicquid hisce n:sis, etiam illis n:rus erat, & quod hisce fas, fas
etiam erat illis. Licuit etiam domino, ancillam suam, sive servo
suo, sive servo alterius dare, etiam & ancillam unicam binis ser-
vis tradere simili modo. Neque discrimen heic aliquod inter eos ha-
bebat 3 & jumenta. Neque aliud est ancilla servo in contuberni-
um conjuncta jure ab ejus, que nondum ita conjungitur. Quoniam
verum & legitimum conjugium non habetur nisi inter Israelitas
(& qui eorum juriam civitatisque sunt participes) aut inter Gen-
tilita

* Animadvertat
adicit. Anas
muid, locum.

* Videtur Ge-
mar. Bab. ad
tit. Kidof-
chim cap. 3.
fol. 63 a.

tales ad invicem. Non verò inter servos & ancillas, neque inter hosce & Israelitas. Contubernia autem servorum, ex domini arbitrio nata, quamdiu indissoluta manerent, eoque legitimum conjugium imitabantur, ut inde cum ancilla ita conjuncta adulterium ab ipso domino, antequam dissolverentur, commissum pronuntiarent capite luendum, ut ex superiùs allatis ^b liquer. Sed ut conruberniorum ejusmodi dominus ipse solus autor erat, ita & pro libitu suo ea, modo etiam suprà indicato, dissolvebat. Nam ita conjunctorum voluntas, assensus, dissensus, in sola potestate manebat domini. Et pro voluntate alterutrius etiam conjugum legitimorum, extra jus civile Israeliticum cujus participes servos esse volebant, dissolvi, ad eorum mentem, conjugia, antè ostensum est. Atque hinc intelligendum illud ex Maimonide jam citatum, hand dispar esse heic jus ancillæ contubernio conjunctæ & ejus quæ nondum conjugitur. Scilicet minimè dispar fore, quotiescunque Dominus conrubernium ejusmodi pro libitu dissolverit, & dein cuicumque, ut in fructu prolem haberet, servo ancillam in concubitu tradiderit. Quod verò ad cognationis heic servilis negationem attinet, unde & passim illud habent *עבד עבדו לא פרא* *servo non est profapia seu cognatio*; advertendum etiam est occurrere apud veteres Jurisconsultos Romanos ad ^c *Leges, serviles cognationes non pertinere, nec faciliè d ullam servilem videri esse cognationem. Attamen ipsi, dum in tutelis, successio- nibus id genus Jure tantùm civili suo subnixis aliis locum penitus servili cognationi olim (quod & postea ^e etiam aliquantu- ùm muratum est) negabant, in jure nihilominus matrimoniali libertinorum ac contuberniis servorum, horum perinde ac inge- nuorum cognationem observandam esse ^f volebant, utpote non magis in hisce quàm in illis, ex jure Sanguinis, naturalem. Quod itidem de eorum adfinatibus definiebant. In contrahendis nem- pè matrimoniis, naturale jus & pudorem inspiciendum esse. Et quod attinet ad ^g jus civile, inquit Ulpianus, *servi pro nullis habentur, non tamen jure naturali, quia quod ad jus naturale attinet omnes homines aequales sunt.* Verùm autem seu legitimum connu- bium, ut Ebrai, ita & Romani veteres servis esse ^h negabant, con- tubernium eorum, in vitæ communionem, conjunctionem nuncupan- tes & ancillas ita conjunctas ⁱ contubernales. Sed vero ex No- vellarum ^k & Pontificum ^l jure, satis legitime etiam, quemadmo-*

^b Ex *Maimo- nide, superius cap. 7.*

^c Paulus l. 10. ff. tit. de gra- dabus §. 5 non parimus.

^d Ulpianus l. 25. §. 1. ff. tit. unde Cognati.

^e Insti. tit. de servili cogna- tione.

^f Paulus l. 114. ff. tit. de ritu Nupt. §. 2. & 3. Pomponius l. 8. Jus- tin. Insti. de Nuptiis §. 11. l. d.

^g L. 32. ff. de diverj. Reg. juris.

^h C. tit. de In- cessu. Nupt. l. 3. Ulpian. tit. de his qui in potestate sunt. Plautus in A- finaria prolo- go. Paul. sen- tent. 2 tit. 19.

ⁱ Ulpianus l. 12. §. 33. ff. tit. de Instru- ctio.

^k Novell. 22. §. 78.

^l Tit. de con- jugio serva- rum.

dum inter ingennos, nuptiæ inter servos consistunt. Sed hoc obiter.

CAP. XVIII.

De Profelytorum Justitiæ & Libertinorum, inter se invicem aut cum Gentilibus, Conjugiis. Et qualisnam eorum Cognationis, dum Gentiles erant, item posterorum in Sanctitate, id est postquam Profelyti facti sunt, natorum, in re matrimoniali seu in Coitûs interdictis, habita sitratio.

Inter se invicem, sine exceptione ulla, omnimodi generis Profelyti ac Libertini (dum gentem, unde venerant, tantum spectas) conjugia ritè contraxere. Neque leges sacras ^m de Ammonitis, Moabitis, Idumæis, Ægyptiis, diversimodè conjugio Originariorum interdictis (ut ante traditum est ⁿ) ad Profelytos aut Libertinos attingisse volunt. Nimirum quicumque fieret ex gentibus hæc Profelytus aut Libertinus, ritè satis inibat conjugium cum Profelyta è gente qualicumque adscita. Uti & Profelyti ceteri qualescunque tum inter se invicem, tum cum fœminis è gentibus illis in Judaïsmum cooptatis. Neque sexûs hæc discrimen, neque generationum quales in Deuteronomio memoratæ. Et leges illas ad Ofiginarios seu ^{קתורה} *Ecclesiam Domini* solummodò spectare docent. Profelytos autem & Libertinos universos simul indigentes ^{קתורה} *Ecclesiam* seu *Universitatem Profelytorum*, sic ab Ecclesia Domini eos discriminare solent. Sed verò hoc non minùs atque Originarios à Gentilibus seu Exterorum qui nondum Profelyti aut Libertini facti sunt, uti & à servorum & ancillarum conjugii ac coitu arcendos unanimes statuunt; modò exceptiones illas admittas quæ supra capite duodecimo de Servis, & capite proximè superiori de Ancilla & Mamzere habentur. Scilicet jus parile, de Mamzere in Profelyti posteris; parile irem de Profelyto in servitute addito, & de Ancilla partiaria Profelyti. Jam verò quod ad Cognationis Profelytorum & Libertinorum in re matrimoniali jura attinet; ea consideratur aut quæ antequam Profelyti facti sunt locum habuit, aut quæ postmodum ex susceptione liberorum orta est. Cognationem pristinam omnimodam evanuisse docent per Regenerationem, juxta ea quæ libro secundo ^p fusiùs sunt tradita, uti & in libro de successioneibus ^q in Bona. Et Maimonides; ^{גי שנחגיג ועבד שנחודר תרי חותם נקטן שגלר וכתי שאר}

^m Deut. 23.

ⁿ Cap. 14.

^p Maimonid. *Isur* Bl. cap. 12.

^q Cap. 4. pag. 162. & 170.

^r Cap. 26.

^s Hal. *Isur*

Bl. cap. 14.

^t *Glof. Talm.*

Eshel. ad tit.

Sanhed. cap.

4. fol. 58.

בטר שדחו לו כסותו גוי או כסותו עבר אינן שחר בשד ומי
 נתגור ותתן והם אינו חיב ער אחרי כהם כסותו ערוה
 כר. *Quando Gentilis Profelytus fiebat, aut servus Libertinus, uter-
 que instar infantis recens nati habebatur* (quod & supra * ex-
 plicatum est.) *Et proximitas sanguinis qualiscunque sive hujus dum
 Gentilis erat, sive illius dum servus erat, jam plane desit esse. Quin
 etsi sive hic sive ille in Judaismum esset cooptatus simul cum proxi-
 mis suis de sanguine, illarum nomine, incestus nullius tenebatur.*
 Nam ubi consanguinitas seu cognatio nulla reperta est, incestum
 ejusdem nomine ut reperiretur, ex qualicunque conjugio, fieri ne-
 quivisse palam est. Unde neq; Matrem nec Sororem Uterinam Pro-
 felyto seu Libertino recens facto interdicitam ex hujusmodi legum
 morumque suorum interpretamentis voluere. Et tamen mater
 simul, pater, filius, ac filia, frater ac soror, Gentiles, unico tem-
 poris momento in Judaismum integrum sive ut Profelyti sive ut
 Libertini cooptarentur; sic plane invicem כורין *ut alieni erant,*
 nullo cognationis pristinae vestigio remanente. Ante^r autem moni-
 tum est de singulari jure, quo nec fraternitas ulla haberetur
 inter Profelytae jam factae filios quorum alter בקרויה *in Sancti-
 tate* seu postquam Profelyta facta est, tam conceptus est quam na-
 tus, alter in Sanctitate natus sed extra eam seu antequam Profely-
 ta est facta, conceptus; quod pariter intelligendum de filiabus, &
 de filio & filia. Nullam nempe inter hujusmodi natos esse san-
 guinis relationem, nisi quodlibet par (quale de alio quovis nume-
 ro pariter dicendum) tam conceptum esset quam natum in San-
 ctitate. Quam ex Regeneratione ortam advertendum est, Magi-
 stris esse solenne, Profelytis Justitiae & Libertinis, non omnino
 servis licet in Judaismum, retenta servitute, cooptatis, tribuere.
 Sed verò quod sic de discrimine è tempore Sanctitatis & illo quod
 ante eam praecesserat, atque è conceptu & natalibus confato tra-
 dunt, locum tantum habuit in liberis quàm se invicem respiciebant,
 non quàm respiciebant parentes. Nam tam proles quae extra san-
 ctitatem concepta est, quàm quae intra eam, pro filio seu filia pa-
 rentibus^a utrisque (modo utriusque saltem Profelyti) censebatur,
 quanquam inter hanc & quae intra sanctitatem nata est, fraternitas
 habebatur nulla; ne quidem inter gemellos, nisi tam conciperen-
 tur quàm nascerentur in sanctitate. Parentum ita & prolis ad in-
 vicem relationem, post novos illos Profelytismi natales seu Re-
 gene-

* Lib. 2.

Lib. 2. c. 4.
pag. 170. &
171.Misa. tit.
Jabimoth.
11.Gen. 28. ad
tit. Jabimoth
cap. 11. fol.
97 b.

generationem, ex ipſo naſcendī tempore, quod inſequeretur, pen-
dere volebant (unde & Profelytæ dum grāvīda erat factæ proles
materni generis ſeu ſanctitatis maternæ particeps naſcebatur, ut ſu-
perius * monuimus) Fratrum verò ac Sororum ex conceptu tan-
rùm. Unde interdum evenit ut qui eidem parenti filii eſſent & fi-
liz, ſibi invicem fratres aut ſores neutiquam cenſerentur; Adeo-
que cognatio inde fraternæ haberetur nulla, nec cognationis e-
juſmodi in re matrimoniali aut concubitûs interdictis ratio illa,
cum interea paternæ & maternæ planè agnoſceretur, adeoque hu-
juſmodi cognationis nomine Matrimonium inter Profelytos &
prolem ejuſmodi eſſet, non minùs atque inter alios ſic ſanguine
conjunctos illicitum. Juxta jam dicta nimirum ſtatuant, dum ſim-
pliciora Legis morumque ac ſcitorum veterum ſuorum interpre-
tamenta ſine placitis ab eis qui rebus præſerere, hac de re ſuperin-
ductis, rotundè tradunt. At verò moderamina ſeu temperamenta
ſuperinducta à majoribus aiunt, quæ effectum in Profelyto illum
Regenerationis, quo cognationem omnimodam priſtinam amitte-
ret, publicæ honeſtatis ſeu exiſtimationis cauſâ, diverſimodè heic
cohiberent. Ne ſcilicet ipſis Gentilibus viderentur ipſi laxioribus
hac in re, quàm par erat, uti moribus. In Temperamentis illis
alia erat ratio interdictorum inceſti, quibus Gentiles omnes ſeu
univerſum genus humanum, ex veteri Noachidarum jure, obſtrin-
guntur, alia eorum quæ in Lege Moſaica acceſſerunt, alia item
concubitûs ex matrimonio, alia ſine matrimonio, alia matrimonii
ante Regenerationem, alia ejuſce quod poſt inibatur, atque alia
demùm cognationis paternæ, maternæ alia. Statuebant igitur ipſi,
ut tam ſoror quæ fuerat nterina quàm mater etiam poſt Regene-
rationem Profelyto atque Libertino interdicerentur, idque etiam-

* Hal. Iſuri
Bia cap. 24.
atque in Gen.
Babyl. ad tit.
Jabimoth c.
2. ſil. 22 a. &
vide ad cap. 11.
ſil. 97 h.

ſi antè alterutra harum ducta fuiſſet. Maimonides ׀, דין תורה
סותר לגר טיטת אבו או אחיו סמו שנתניו אבל חכמי
אסור דר זה כדי כלל יאמר נאנו מקדושה חסרה לקדושה
קלה סאמס וחת לו אסורה וזהו מותרת וכן גר טגא על
אבו או אחיו וזהו בנותח תר זה כנא על חכמיה כצד
דין תורה בערור סל סאר בסד אמ דה גסו כסולא נו
Ex audis Legis sacrae in-
terpretamentis est, quòd fas fuerit Profelyto in Uxorem ducere sibe
Matrem sive Sororem uterinam in Judaisum cooptat. Interdixere
autem hoc Sapientes, ne forte mussitando objiceret Profelytus, Dece-
nimus

nimus ex sanctitate graviore seu strictiori in sanctitatem leviores laxioremve; eo quod ita cum qua heri erat interdicta (nempe ex veteri jure Noachidarum) hodie ducere ei fas fuisset. Nihilominus Profelytus qui cum Matre aut Sorore uterina, dum ipse Gentiles adhuc sunt, concumbit, non aliud facit ac is qui cum femina quacunque extera concumbit. Quod verò ad Profelytorum, de Incestu, sanguinis nomine jus hec imprimis spectat; si Profelytus dum adhuc gentilis esset, sive Matrem sive Sororem (uterinam) in uxorem duxisset, divorcio separabantur. Nec contrahi nec constare sinebant matrimonium Profelyti & Matris sue seu Sororis uterinæ. Cum hisce verò concubitus extra matrimonium, antequam ipse fierent Profelyta, pro incestu, ratione sanguinis pristini, non habebatur. At si, antequam Profelytus factus fuisset, aliam quamcunque ex Lege Mosæica interdictam sive nomine sanguinis sive affinitatis, Profelytam etiam cum eo factam, duxisset, constare sinebant matrimonium. Sic idem, ex sententia veterum, Maimonides; וזה נשוי לשאר ערוה ונחמי הנה ואשר פן בשרי פן חנה *Si verò duxerit quamcunque aliam nomine incesti interdictam, & postmodum iam ipsa qualem ipse Profelyti sibi, divorcio non separabantur.* Uti neque ex sententia forensi separabantur conjuges Profelyti, ubi duxerat quis, post Regenerationem, sive patris sive fratris germani uxorem sive Novercam (tametsi etiam post Regenerationem maritis copularentur) sive Amitam, sive Germanam Sororem (quarum omnium proximitas ex patris sanguine pendebat) sive Matrem matrem quæ avi materni, non avix, filia, sive filiam sui; pristino scilicet sanguinis jure sibi conjunctas. Nam earum quæ ex Conceptu simul ac Natalibus, post Regenerationem ortæ, hisce aliis nominibus quempiam contingerent, idem ipsum jus erat, quod Ebraeorum. Hinc est quod Thamarum Davidis filiam Amnoni fratri rite satis conjungi potuisse existimant, idque ex eoquod sacro sermone occurrit ex hoc jure intellecto. *Quis potius*, inquit ² ad fratrem libidine instantem Thamar, *loquere ad Regem & non negabis me tibi.* Erat, aiunt, Thamar filia Maacæ ex Davidis concubitu, dum ipsa adhuc Gentilis esset neque, ob singulare captivæ formæ venustæ jus, ut supra ostensum est, interdicta. Profelyta autem facta (nam nullam sive Davidis sive Salomonis aliorumve in veteri federe Ebraeorum, uxorem non fuisse Profelytam, admittunt, nisi ubi Gentilem

² 2 Sam. 13. 13 ubi hæc R. David Kimchi, & Maimonid. balach, Melachim cap. 8. R. Benschai in Bior. fol. 222. col. 4. R. Moses Miktzi præc. assem. 122.

Profelytas, non uterinas, conjugio simul habere permiffum est
 חתן נשואו בשרו הוא *quoniam nec decrevere hebrei de sanguinis
 conjunctione patrum.*

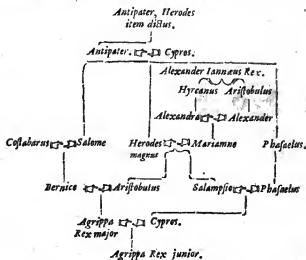
CAP. XIX.

Patrum & Historicorum Christianorum Veterum sententia *defen-
 ditur; scilicet Herodem Magnum Regem, ab Antipatro Idumæo
 dicto adeoque (ut aiunt aliqui) Judæo, à Cypro fœmina Gen-
 tili uxore sua susceptum, ex ipsis natalibus Alienigenam, nec
 Judæum fuisse.*

X superiùs allatis difficile non est controversiam il-
 lustrem, pridem apud viros eruditissimos ortam, de
 Herodis magni Regis statu ac natalibus obiter finire;
 nti & illud quod in Ebræorum Commentariis occur-
 rit de Agrippa Rege, acclamatum scilicet fuisse ei publicè ve-
 luti Israelitarum fratri seu Israelitæ; rite intelligere. Satis enim
 perspecto jure Gentium quod obtinuit inter Ebræos Profelytos-
 que atque alios extere originis, juxta jam antè explicata, res erit
 perquam manifesta. En tibi, quantum ad hanc rem, stemma ex
 Flavio Josepho* quod utriusque natales indicat,

* Orig. Ju-
 daic, lib. 18.
 cap. 7. & vide
 lib. 15. cap. 2.
 & 11. & lib.
 16. cap. 2. &
 Halycaus lib. 1.
 cap. 10. & 18.

Nnnn

Quod

Quod ad Herodem magnum heic attinet, nemo nescit apud Patres & Historicos veteres Christianos eum passim dici ἑτερογενῆς atque alienigenam. Id quod etiam in Scholasticorum^b e Messiaz adventu disputationibus vetustis admitti solet velut quod dubio caret. In eo enim, illo nomine, collocant translationem primam Imperii Judaici ab Originariis, qui juxta promissionem illam notissimam Judæ factam regnarent, in alienigenam. Qua de re differendi locus heic non est. Sed verò nec puto repertus est inter Christianos qui non aut alienigenam aut Profelytum aut ejusmodi quid eum fuisse à primis Christianismi seculis semper aut affirmarunt aut non negarunt, usque dum ante annos aliquot vir summus Josephus Scaliger, ita planè Judæum seu Originarium esse

Herodem hunc voluit^c ut neque alienigenam neque Profelytum existimarit eum censendum. In hunc statim insurrexit Nicholaus Serrarius, vir quidem etiam doctissimus, qui libello Herodes inscripto, novitatem illam refellere conatus est. Habet autem Scalliger heic sequaces suos^d magni nominis, qui & sententiam ejus stabilire pluribus contendunt. Suos item habet Serrarius veterum sententiæ libenter tenaces. Quæ illi congeserunt neutiquam compilabo ego. Attamen de nonnullis quæ vetustissimam Patrum & Historicorum veterum Christianorum sententiam de Herodis peregrinitate firment, & universa in eam pridem adducta breviter refellant, monere heic visum est, sane à nemine quantum scio satis animadversis. Controversiæ summa est, utrùm Herodes hic Antipatri filius, sive regnum Judaicum, sive gentem Israeliticam seu Judaicam ex Abrahamæ semine propagatam species, ita civiliter aliquo modo Judæis seu Israelitis eorumve reipublicæ, cœtui, Ecclesiæ infereretur, atque ita sive ex Ebraico sive ex Interveniante Gentili jure Civitate Israelitica donatus sit aut frueretur, ut Alienigenæ nomen aut statum ex eodem jure penitus sive exeret sive omninò non haberet. Scilicet ex semine Abrahamæ seu Judæum naturaliter eum fuisse nemo puto veterum præter Nicolaum Damascenum^e assentatorem ejus satis fœdum hujusque sequacem Pseudogorionidem^f qui à Judæis captivitatis Babylonicæ Antipatrum deduci fingunt, unquam ne somniavit quidem. Neque horum auctoritas tanta est ut in partes eam, hoc sensu, trahi velit eorum qui veteres heic impugnant, quisquam ni fallor, præter Augustinum Tornielum^g. Et quod ex Strabone adfertur, Herodem ἑτερο-

^b Isaac Casaubon, exercit. in Ezech. 1. 5. 13. & 4.

^c Apud Iosephum lib. 14. cap. 2.
^d Lib. 4. cap. 37.
^e In Annalibus omn. 4018.

eor dictum, id est quidem *indigenam*; id planè ad locum natalium attinet, non ad statum quem quarimus, ut ex ipso vocabulo liquet. Etiam scriptoris alloquiū maximi auctoritatem, hac in re esse levem satis pronuntiare non dubitemus. Et id quod est nasci in Judæa solum Judæum fecisse nemo puto hactenus rerum Ebraicarum sciens existimavit. In Quæstione autem *Ex Ebraico. sive ex interveniente Gentium jure* dixi. Nam à ratione nimis dissonum est, de statu seu civilitate cujusunque in aliqua republica aut gente disputare ex jure reipublicæ seu genti illi alieno. D. Paulus civem se esse Romanum Hierosolymis professus est^b, ut legis Portiæ beneficio liberaretur. Nemo rerum æstimator æquus exceptionem illam sive Jure Ebraico seu loci ubi orta est, sive Tarsico, seu Pauli natalium loci, seu aliū cujusunque reipublicæ seu imperii præter Romanum, definiendam fuisse non videt. Aut ex Jure Romano seu Cæsareo Romanus dicendus erat civis, aut, ad rem, nullo. Quod paritèr dicendum, ubi quæstio (ut apud hæreticos aliquot) fiebat utrum fuerit etiam ille Ebræus. Scilicet ut illud ex Jure Cæsareo; ita hoc ex Jure Ebræis in usu definiendum. Quo itidem ipsum Ebræum seu Judæum fuisse contra Ebionitas plurima ante seculaⁱ assertum habemus. Variant admodum actus civiles in civitatis passim donatione. Neque minùs variant pro diversitate locorum seculorumque, temperamenta quibus civitate donatorum jura ab Originariorum ita determinantur ut in horum numero nec civilitèr quidem habeantur sive illi sive eorum posterì aliter atque jura loci civilia seu Gentium jura ibi Interveniencia permittunt. Obvium est quod dicimus, in legibus & historiis veterum Græcorum atque in jure Quiritum cum eo quod erat Latinitatis comparato. Hodieque ut semper, Anglorum, Gallorum, Hispanorum, aliarum quæ jam florent gentium jura heic invicem valde discrepant. Nec ubi de alicujus statu hujusmodi quæstio fit, ab alio finienda est jure quàm gentis illius ad quam status ille attinet, sive civili sive sibi atque genti alteri interveniente (cujus eadem heic ratio) quod quidem adeo manifestum est ut de eo breviter monere tantum paulò cordatiori cuique satis sit superque. Alieni genam autem quemquam seu peregrinum esse aut censeri, atque interim non hostem, juxta varia gentium jura sive Civilia sive Interveniencia, in duplici constituitur genere. Aut in eo quod est omnimodò exterum esse sine ulla civitatis participatione, præ-

^b Act. Apost. 22.25.

ⁱ Epiphanius lib. 2. hæres. 30.

ter eam quæ ex Jure Naturali seu omnium communi nascitur (quam passim videmus in iis qui nondum civitate natiæ donati alienis in terris degunt) aut in eo quod est, ob rationem Originis extæræ seu genetis à populo in quem, juxta jura illa, cooptatus quis fuerit (sive illud natalibus qualibuscunque fiat, sive primariâ Civitatis donatione) alieni, ita, in rebus nihilominus civilibus, advenæ seu peregrini nomine ab Originariis distingui, atque ita non deletum peregrinitatis characterem retinere, ut eandem ipsam ob causam, neque ullatenus ob aliam, singularia aliquot sive plura sive pauciora quæ Originariis comperant jura neutiquam forciatur. Nam qui prioris sunt generis, habent cum civibus communia nonnulla, quemadmodum etiam Profelyti Domicilii apud Ebræos. Et qui secundi sunt generis, omnia non habent cum civibus communia. Adè ut ubicunque defectus istiusmodi communitatis, nomine Originis extæræ, reperiat, ibi necesse sit ut peregrinitatem agnoscamus. Jam verò Herodes spectandus est aut quâ Jure civitatis Israeliticæ aliquo è natalibus frui potuisset, aut quâ in Judaïsimum ipse, ut Profelytus prinò factus, postmodum potuisset cooptari. Quantum ad primum; detur quod voluit heic patrum sententiæ oppugnatores, tam avum ejus quam patrem Profelytum justitiæ fuisse, etiam & Profelyti prolem patris conditionem sequentem, id est Profelytum natam, pro Judæo Originario habendum (de quo plura mox) certè nihil habetur in stemmate supra exhibito alibive apud veteres quo eum Profelytum natum fuisse sit omninò existimandum. Qua in re certè oppugnatorum argumenti cardo versatur. Scilicet Profelyti uti & Israelitæ proles è Gentili suscepta, Profelyti statum non habuit, sed plane Gentilis erat, adeoque Israeliticæ reipublicæ undiquaque alienigena, ut capitibus duodecimo & decimoquinto supra docetur. Uxor autem Antipatri Herodis patris (quem Profelytum fuisse hætenus admittimus) erat Cypros, quam fatentur omnes Arabissam fuisse, id est planissimè Gentilem. Omnes inquam quorum heic ratio habenda. Nam nihili est quod legitur apud Pseudogorionidem¹, eam fuisse Idumæam. Neque alibi puto occurrit ejusmodi de ea commentum, aut à viris doctis omninò recipitur; tametsi si Idumæa ea fuisset, idque Origine vetustâ, planè Profelyta fuisset (juxta ea quæ mox dicuntur) atque ita Herodes ex ea natum proculdubio Profelytus; sive pater Profelytus sive Gentilis fu-

¹ Joseph. lib. 14. cap. 12.

² Lib. 4. cap. 37.

fuiſſet. Sed verò Arabiſſa erat Cyproſ, neque hæcenus repertus eſt inter veteres cui eam Profelytam factam eſſe unquam in wemtem venit. Herodes igitur filius ejus Gentilis erat; ſeu quod idem eſt, maternæ conditionis. Atque ita evaneſcit tota de Idumæis ſeu Judaicis parentibus argumēti vis afferri ſolita. Quod verò exiſtimavit Joſephus Scaliger Cyproſ Profelytam factam (ut ex ejus verbis aliam ad rem ſupra^m adductis conſtat) ideo quia aliter ex jure Ebraico ritè Antipatro conjungi nequibat, non tam afferre argumentum eſt quàm temerè fingere. Et quam leviculum eſt, ideo Herodem natum fuiſſe Profelytum afferere quia præſumendum non ſit Antipatrum contra jura Ebraica fuiſſe commiſſurum? Atque hoc modo nulla omninò civitatis Iſraeliticæ participatio ex natalibus erat Herodi, utpote planè Extero & Gentili, ſeu peregrino prioris, quod diximus, generis. Sed verò miſſa matre, nullo modo probatum hæcenus vidi ſive patrem ſive avum Herodis profelytum tempore ejus natalium fuiſſe. Poſtmodum quidem patrem Profelytum factum ſcribit Epiphanius^o. Sed hoc nihil ad Herodis natales. Neque evincit eum ſic fuiſſe quia D. Hieronymo^o Antipatri Profelyti filius dicatur. Non ideo filii natalium tempore pater Profelytus, quia Profelytus. Et niſi fuiſſet, filius à patre jus Profelyti derivare ſibi non potuit, ut manifeſtum ſit ex eis quæ de Profelytis ſuperiùs obſervavimus.

^o cap. 12.º Hieron. 20.º In Iſaiam cap. 23.

CAP. XX.

Expenduntur quæ in Patrum de Herode Magno ſententiam à viris doctiſſimis afferuntur ex eo quòd pater avuſque ejus eſſent Idumæi, adeoque, ut aiunt, Judæi. Et de Profelytorum eorumque poſteriorum quæ univerſitate, Eccleſia ſeu civitate Ebraica ſive donabantur ſive arcebantur, tum jure tum peregrinitate.

T verò Idumæos inſuper aiunt fuiſſe Herodis avum patremque, gentem autem illam ſub Joanne Hyrcano Rege annis ante Herodem nonaginta in ritus tranſiſſe totam Judaicos aded ūc dein omnes Judæi fierent & haberentur^o, id eſt Profelyti Juſtitia. Quod nec ſemel memo-^o rat Joſephus. Vide quæ ſuprà^o ea de re afferuntur. Atque ipſe alicubi ait Joannem Hyrcanum tranſmutaſſe *ἢ καὶ πολιτικῶς αὐτοῦ* *Ἐλ:* *ἢ Lib. 2. cap. 2. pag. 155.*

^o Orig. Ju-
dic. 13. cap.
17.
^o Lib. 2. cap. 2.
pag. 155.

rationem ntrinque sexus Profelytis, Israeliticis esset abstinendum nuptiis. Quod ad Herodis seculi Idumæos seu qui captivitate Babylonica recentiores sunt, spectare nolle magistros monitum ¹⁴ est. ¹⁵ Aliter sane etiam & ejusdem juris Idumæis pariter ac Ægyptiis singularis ratio aliqua heic habenda fuerat, saltem si Herodem non fuisse utcumque tertie generationis Profelytum admitteretur; quæ de re plura in sequentibus. Peregrinitatis autem manifestæ effectus, in Profelytis eorumque posteris, primarii ac illustriores cernebantur tum in muneribus civilibus militaribusque, tum in jure Nuptiali. Muneribus tam civilibus quàm militaribus ita arcebantur ut Originariis præesse ritè nequirent, nec judicià (saltem alia quàm Triumviralia) exercere, idque tantummodò extere originis atque peregrinitatis retente ac inhærentis nomine. Maimonides ² ad veterum ⁷ mentem אפילו אחר כמה גרים מן ספרד מלך סקאל וכן מעשרין מלך סקאל דורין עד שהיה אבן מטרואל כנ' ל' חוכל' לתר עליו איש גברו אכד לא אחד והם ולנה למכור בלבד אלנה לב' סדרות שנגרואל ל' כד צנל' לנה כד תשיס ל' כד ערה אפילו בסוגה על אבר תמס' סמחל' ספגה הסודר ואן צריך לומר דין או נשיה שלה יהיה אלנה כד שראל שנ' סקרב אחד חטיס' עליו מלך כ' מטיסור' טאחה מטיס' ל' Non constituebatur (ex civili scilicet Jure Ebraeorum) rex è catu Profelytorum, ne quidem post quotcumque generationes, usque dum Mater ejus esset ex Israele (De Patre Israelita verba non fecit, quoniam ab Israelita è Profelyta quacum nuptiæ Israelitæ non interdicebantur, susceptum Originarium atque adgnatione Israelitam fuisse, non in Profelytis censitum, nemo rebus Ebraicis paulò versatior unquam dubitavit; sed ne ob patris Profelyti sanguinem, cum paterno sanguine apud Ebræos familiz ntrinque Israeliticæ tantùm distingui solerent, dubitaretur ubi Profelytus ex Israelitide prolem genuerat quæ pariter etiam juris erat Israelitici & reverà Israelita natus, idè de Matre heic signantiùs monuit) *juxta id quod scriptum est* ² non poteris dare super te virum ² *exeraneum qui non sit frater tuus. Neque in regno tantùm ita se* ¹⁵ *res habuit, verùm etiam in universis apud Israelitas præfeturis. Extranæus, seu Profelytus ejusmodi ritè non fit dux exercitus, pentecontarcha, Decanus. Imò nec aquaducinum præfetur. Opus non est dicere, cum non ritè fieri Judicem aut Consistorii Principem. (pænalibus scilicet Judiciis, idque ex Jure Ebraeorum civili exercendis;*

² Halach Molakim cap. 1.
⁷ Fidei Geom. Babyl. ad 1000 Jabinorb cap. 12. fol. 101. & 102. & gloss. ibid. & abas. Baba Barbra cap. 1. fol. 3. & ad th. Sora cap. 7. fol. 41. h.

² Deuter. 17.

¹⁵

cedis; Nam Judicis ex Jure Noachidarum simplici exercendis, etiam Profelytus Domicilii ritè præficièbatur, nedum Justitiæ, qua de re vide librum septimum*) *Ratio est quia non aliunde atque ex ipsis Israelitis hujusmodi petendi sunt juxta illud è medio fratrum tuorum ponas super te regem. Simili modo cetera quæ apud te sunt præfutura non sint aliunde quam è medio fratrum tuorum.* Et ad locum illum Deuteronomii, Aben Ezra *למה לא יתן לו שטח בנשפחו יסדא ולמה מרובי אה ער פו שכתוב בו מרוב* *Revera heic frater tuus non est qui non fuerit de familia Israelitica. Ne quidem Idumæus, sametsi in scriptura ^b vocetur ipse obiter frater tuus.* Quin nec defunt inter Cabalistas ^c qui heic volint *מקרב מרוב* è medio fratrum tuorum sonare, per numerorum æqualitatem quam Gematriam seu rationem geometricam vocitant *עשרה יורה* è *tribu Juda* (nam ita tam ex horum quàm illorum verborum elementis, quàm unmeralia sunt, conficitur numerus 3813, qualis ratio explicandi apud homines inter Ebræos otiosos & uugis hujusmodi satis ridiculè deditus est non infrequens) ac si neminem præter Judæ posteros ritè regno præfici Judaico existimarent. Alii etiam idem quod ex Maimonide citavimus de ceteris dignitatibus generatim affirmantes ^d, regiam nullibi ritè constare aiunt, nisi ubi è parentibus quorum filia nuptiis sacerdotibus fuerint idoneæ (quales tantummodo in Synediis locum habere poterant ^e) Rex ipse natus esset, id est optimo atque puriori jure Israelitis originariis; non solum non è Profelyto & Profelyta, sed nec è Profanis aut Mamzeribus. Et quod de Rege sic aiunt, ad tempora attinet, quibus successione ex sanguine legitimâ non repertâ, ad legem illam sacram esset convolandum. Velut tempore Maccabæorum. Sed interea manifestius nihil est quàm non modò Profelytum primò factum à Magistris heic accipi pro eo qui advena seu alienigena esset, verùm et ejusdem posteros sanguine Israelitico non commistos, etiam hoc nomine, id est extere originis causâ, à civilibus muneribus arceri. Quin & traditio est, in corpore Talmudico ^f ideo Herodem hunc ipsum cætum Magistrorum, excepto tantùm Baba Beu Bora, interfecisse, quia locum illum de Rege Jndaico constituendo ita interpretabantur ut verba illa *fratres tui* illum planè excluderent. Quod idem est ac si alienigenam seu peregrinum vocassent. Quemadmodum vero muneribus civilibus ritè fungi nequibant Profelytorum quales diximus posteri,

ita

^a Deuterom.
2. 4.

^b Baal Haturim ad Deuterom. 17.

^d Mofes Adhokas præcept. Nogat. 221.

^e Maimonid. rit. Babach. Sanhedrin cap. 2.

^f Gemar. & gloss. Babylim ad rit. Baba Bathca cap. 1. fol. 3 b.

ita nec paritate cum Israelitis fruebantur in jure nuptiali. Aliis jungi ritè nequibant sive Profelyta sive eorum à Profelytis susceptæ filix quibus Israelitides ritè nubebant. Ritè jungi quibant tam Profelyti Profelytaque posterì utriusque sexus quàm ipsi aliis quorum nuptiæ Israelitis ex sacra lege interdixit. Prioris generis fuere sacerdotes quibus, ut alibi^s ostendimus, vetitæ sunt זונה (quod vulgo vertitur meretrix seu scortum) nuptiæ. Atque eo nomine comprehendi ex avita traditione, inter alia, volunt eam quæ non esset נשואה ישראלית *Israelitica femina seu Israelitis originaria*, eadæque notione designari etiam Profelytam sive factam sive natam, veluti nondum Originariam sed Peregrinam, dum cum Originariis in juribus hæc singularibus discutiendis comparatur. Secundi generis, seu quorum conjugia Profelytis permixta, Israelitis tamen Originariis vetita fuere, sunt Mamzeres aliique, de quibus antè^b diximus, ubi etiam de decima Profelytorum generatione, seu nomine illo tandem evanescente sententia habetur hæc inprimis advertenda. Cum igitur tam dispari essent ab Originariis tum Profelyti primò facti tum eorum posterì jure, idque solummodo exterae originis seu peregrinitatis nomine, aut inter Alienigenas atque Peregrinos (quæ Originarios spectamus) eos ritè censendos esse necesse est ut fateamur, aut ut inter Originarios eos censentes diversissimæ invicem conditionis personas nullà cum ratione simul confundamus.

^s Lib. 2. 1. de Successione in Pontificatum cap. 2.

^b Cap. 16.

CAP. XXI.

Utrum sive Herodem sive patrem ejus sive avum ita Idumæum fuisse constet, ut ex Idumæis qui Judæi seu Profelyti Justitiæ integri, sub Joanne Hyrcano Rege, facti essent, eorum ullum fuisse sit credendum. Et de statu Herodis servili, ac de Semijudæis seu Profelytis imperfectis. De Fraternitate Herodis Antipæ & Philippi filiorum Herodis Magni.

Ed verò nondum evincitur, nec puro potest evinci, Herodis sive patrem sive avum ex Idumæis fuisse qui in ritus transferant Judaicos. Apud Josephumⁱ quidem tum Herodes tum pater ejus Antipater Idumæus dicitur. Quod tam de advenis apud Idumæos degentibus quàm de Originariis Idumæis seu vetustis illis qui sub Joanne Hyrcano facti sunt Profelyti, potest intelligi. Tameris quidem Magistris,

ⁱ Antiquorum in oratione lib. 14. cap. 27. & lib. 1. Hæbæor cap. 5.

quorum rationem raro satis imitatur Josephus, à genere non à loco Exteri, uti & ipsi, soleant denominari. Quin patribus Christianis disertè Antipater Afcalonita ^k vocatur & *ὁ πατὴρ Ἰδουμαίων* *Antipater in Idumæa degens seu inquilinus*. Et Saidus Batricides Patriarcha Alexandrinus juxtà ait eum fuisse *من عسقلان* ex Afcalone, *كان وهو أدو* inquit, *وكان* *فuit editus templi idolorum, ac pater Herodis, & genus ejus erat ex Cypro*. Forte Cypridis Herodis matris (nam ita interdum Cypros vocatur) nomine deceptus hoc de Cypro addit. Josephi autem Epitomator Ebræus Romanum eum fuisse ait, ut ex verbis ejus infra citatis liquet. Sed interea hæc adeo incerta eò recidunt ut Originarium Idumæum seu ex vetustis illis qui tempore Joannis Hyrcani nomina dederant Judaismo, neque Antipatrum avum neque patrem fuisse potius innuant. Atqui error crassissimus est, autumare quemlibet Idumææ incolam exterumve sive ex Afcalone sive aliunde illuc sedes transfèrentem post Idumæos sub Hyrcano Judæos factos, itidem Judæum fuisse. Nam apud ipsos Israhelitas locus erat etiam Hierosolymis tum Profelytis Domicilii (qui planè pagani erant & in se tantum susceperant septem præceptorum Noachidarum observationem, ut libris secundo & tertio ostendimus) tum iis qui etiamnum pagani quasi Profelyti fuere ejusmodi seu eorum instar. Quod verò sic Hierosolymis ac in terra sancta ipsis Israhelitis licitum erat, id Idumæis, etiam Judæis factis, illicitum suo in territorio fuisse nullo pacto, nisi de contrario constaret, existimandum est. Scilicet credendum, inter Idumæos qui Hyrcano obtemperantes ita Judaismo nomina dederant, ut posteri eorū inde fierent cooptatione Judæi, alios postea habitasse uti inquilinos seu Profelytos Domicilii (Idumæos interim à solo & domo ut fieri amat dictos) nec omninò Judæos, quemadmodum & in terra sancta. Quid igitur obstat quo minus Antipatrum utrumque, tam avum quam patrem Herodis (si uterque in Idumæa debebat) fuisse Domicilii duntaxat Profelytrum, seu Quasi, in Idumæa, id est planè paganum sentiamus. Nam ex Idumæa assertur, ideo fuisse eos Profelytos Justitiæ quia Idumæi, seu Idumææ incolæ, quod non omninò sequitur, ob rationem jam adductam. Et nuda ita conjectura est, Profelytos eos Justitiæ fuisse. Sed manifestum est, fieri non potu-

^k Epiphanius
heres. 20. En-
jab. in Civitat.
num. 1983. &
bist. Eccl. f.
lib. 1. cap. 6.
etque ibi A-
fricanus vide
D. Ambros.
in D. Lucam
h. 3. cap. 4.

potuisse quin saltem Domicilii Profelyti aut Quasi essent, dum aut inter Indæos, penes quos erat aliquatenus libera rerum administratio, sedem habuerint, aut ipsi Indæorum Originariorum subfuerint principi. Adeo ut hoc modo non solum non in Origter inarios Indæos civiliter fuerit Herodes, ob natales, censendus, verum etiam nec inter Profelytos Justitiæ, sed tantum inter eos qui aut Profelyti Domicilii aut Quasi fuer. Certè si Profelytus Justitiæ non erat natus, ut volunt heic oppugnatores, corruit argumenti quod asserunt vis juxta ipsorum sensum. Nam idem non affirmant de Profelyto facto, quantumvis de nato. Cum nihilominus revera eadem ipsa esset, ratione Originariorum habitâ, conditio nati & facti Profelyti, juxta mores ac scita Iurisconsultorum Ebræorum ut ostensum est. Ex simul ac factus quis erat Profelytus, non magis ab Originario distabat Iudæo quàm Profelytus natus. Atqui tum Antipatrum, tum Herodem filium circumcisum ac factum Profelytum (non natum) asserit Epiphanius. Quod tamen, si priorem utriusque statum rite consideremus, non evincit quidem alterutrum ejusmodi Profelytum factum esse ut inde vulgaria Profelytorum Justitiæ jura de quibus questio fit, sequerentur. Cum enim Profelytorum Justitiæ alii essent *מבשרים* perfecti seu integri, alii imperfecti seu manci, & prioris generis fuerint qui aut è Gentilibus Liberæ conditionis in ritus transibant Judaicos, aut Servi qui in ipso. transitu seu momento quo Profelyti fiebant, è lavacro suscipiebantur *בין המילה* nomine *ingenii liberive*, adeoque manumissi, Libertini nuncupabantur, pari omnimodò cum Profelytis Justitiæ optimi juris conditione; juxta ea quæ libro secundo ostendemus; Posterioris verò generis seu qui imperfecti seu *חמייסדאי* id est *Semijudæi* fuer, essent servi è Gentilibus seu paganis capti aliterve acquisiti qui *עבדים* nomine *servitutis* suscipiebantur è lavacro, cum in Iudaismum transibant, *מבשרים חמייסדאי* nec perficiebantur eorum Profelytismo antequàm Libertini fierent; certè non consequitur, sive Herodem sive Antipatrum, quia circumcisus est aut Profelytus factus, Profelytum ideo factum esse perfectum seu integrum. Procurator Iudææ Antipater constitutus à Julio Cæsare, transisse in ritus dicitur Iudaicos seu circumcisus esse cum Herode filio qui postmodum regnum obtinuit. At verò qualisnam iis tunc temporis status? si servilis, id est si revera regum Hasmonæicorum erant servi,

non ita difficile est conijcere nomine servitutis retentæ Profelytum utrunque factum solummodò imperfectum, seu Semijudæum. Neque aded vile erat (aut nunc est) servi revera sic dicti (ut vox ea statum seu conditionem denotat) apud Orientales nomen, ut non à viris maximis ornatis præfecturis interdum retineretur. Non ita difficile aïo esse hoc conjectari, cum & ipsi Ebræi in commentariis suis expressim prodant Herodem perpetuò posterosque ejus, è paterno saltem sanguine, fuisse ejusmodi servos, nec minùs Antipatri saltè majores. De Antipatro Epitoniator ille Ebræus

¹ Josephus de
Bellis Judaicis
edit. Basiliæ in
8. 1559.

מבני ירמיהו כי מן מצותים
עבדו עבדו נד ירמיהו והם גר
ולנו בני וירמיהו
ex Israelitis, sed ex illis Romanis qui ut servi ceciderunt in manus Israelitarum, existentis tantummodò Profelyti, sed non liberi seu ingenui. Nam ita vertendus est locus ille; nec filii nobilium

pro eo quod est בני וירמיהו quod passim etiam ingenuos atque Libertinos Profelytos denotat, substituendum, ut apud doctissimum qui epitomatores illum edidit interpretem. Idem est ac si dixisset, ex iis erat Antipater qui Profelyti imperfecti, id est non Libertini facti, adeoque (si ad majorum conditionem, statum ejus exigas) nec ipse Libertinus sed imperfectus erat Profelytus. Et certè Profelytus ejusmodi natus erat si majorum ea esset conditio, non factus ut habet Epiphanius; quæ de re operæ pretium non est sollicitius disquirere, cum nil certius sit quàm imperfectos hujusmodi Profelytos seu Servos qui Judaïsimum susceperant, eorumque posteros id est Semijudæos sive factos sive natos, ante Libertinitatem acquisitam, nec inter Originarios perfectosve Profelytos juri in republica Ebraica civilium quæ sacra non erant, fuisse omninò participes, sed multò magis quàm Profelytos integros pro alienigenis semper habitos: Quod verò ad Herodem attinet, ubi de eo loquuntur Talmudici veteres, diserè eum fuisse asserunt עבד

² Ad iù. Ba-
baBathracap.
1. fol. 3 b. &
R. Gedalia In-
chiakt in Sep-
pher Shal-
sheleth fol.
25 h. Seder
Olam. Zota
&c.
³ Dilig. Gem.
fol. 4 a.

עבד *Servum Hasmonæicæ domus* seu familiæ Principum Judææ qui ante Herodem proximè regnabant. Sic enim legitur in G:mara-Babylonia^m, uti & illud de Agrippa Rege sive majore sive Juniore (aterque in Herodis fuit posteris) à Romanis seu Cæsare dictum * עבדו עבדו נד ירמיהו *Servus et nequam successor servorum Reges se facientium*. Et si consulas tabulas profapix tuæ genealogicas, quarum & penes nos exemplar est, reperies te nec revera regem nec filium regis esse, sed pro-
gnatum

gnatum ex שחענד קלנר quod interpretantur alii ° ex ° *Glossa ibid*
 Herode מאלו הירן כנעשה בן הירן *qui factus est à seipso Libertinus* ;
 seu, qui è servili conditione in libertatem sui tantum ex sententia
 velut servus rebellis evasit. Nam קלנר (quod & קלנר scribi-
 tur) sumunt ibi alibique illi ° qui sic interpretantur pro eo quod
 est liber seu immunitate domatus. Alii vertunt ad hunc modum °
 ex Herode Ascalonita possesso in servum, perinde ac si קלנר seu
 קלנר Colonia accepissent pro מקלנר Ascalonita. Sed interea
 Herodem servum fuisse nec ritè manumissum seu Libertinum aut
 Profelytum integrum factum, heic satis asseritur, unde nec poste-
 ros ejus fuisse liberos, nedum Profelytos Justitiæ integros. Et in
 Hebraicis Josippi * seu Josephi, de Salome sorore Herodis dicitur
 עבד כורע שדא quod esset ex semine servorum, item de ea si-
 mul & de Cypro matre Herodis, quod Mariamne (Marimi ibi
 dicta) עבד כורע שדא כורע שדא על שאינן כורע שדא ודא
 סדפיה מלון בנייהו *improperaret eis in faciem quod non essent de semine Is-*
rael sed essent profane & ignobiles. Hinc aliquoties repetitur in
 corpore Talmudico ° illud ad Herodem posterisque ejus attinens
 דאמר כורע שדא אחתה עבד דא *quotquot di-*
xerint se è domo Hasmoneorum ortas esse, revera sunt servi, seu
 conditionis servilis. Sensus erat; qui post Hasmonæos extinctos
 in Regnum Judaicum Herodiada, illorum sive sanguinem sive jus
 obtinentes successerunt, servi fuere universi. Nam sustulit eos uti
 & Mariamnem Hasmonæam uxorem suam Herodes, è qua tamen
 susceperit prolem, ut in stemmate supra exhibitò, vides, nihilò-
 minus Magistri nonnulli illud non agnoscunt, tum illum tum po-
 steros ejus omnes servos fuisse clamant, aliis de posteris ejus a-
 liquot aliter, ut mox ostendimus, sentientibus. Nonnè igitur pri-
 mò cum patre (ut scribit Epiphanius) circumcisisus est & lotus for-
 san ab Hyrcano Pontifice summo, cui uterque servus erat, עבד
 עבד seu nomine servitutis tantum, adeoque factus Profelytus im-
 perfectus seu conditionis duntaxat servilis, nec postquam in Ca-
 saris gratiam se velut ingenuus transfulerat, seu, ut Magisti lo-
 quuntur, מאלו הירן כנעשה בן הירן *libertatem à se sibi am quævis erat* ;
 servitutem illam eluere curavit? id est, de solennibus quo Semi-
 judæus hujusmodi perfectus redderetur Profelytus, atque hoc sensu
 Judæus integer, sollicitus non fuit? de libertate scilicet ac statu,
 faventis Caesaris innixus, satis securus. Nec cerè; quod adver-

° Ad vit. A-
 boda Zara in
 Gem. Bab. cap.
 2. f. 104.
 Aude Baal
 Aruch in vo-
 cab. פון ע-
 vocab. קלנר
 P. Petrus Ga-
 litarum de In-
 canis lib. 4.
 cap. 6.

° Wormatie
 in 8. edit. à
 Amslerio
 1529.

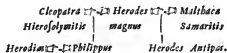
° Gem. Bab. ad
 Baba Bathra
 fol. 70 b. &
 tit. Kidol-
 chim cap. 4.
 fol. 3 b. & ad
 Gloss. ibid. &
 videfit Pe-
 trum Galati-
 num, hoc son
 indicat.

tendum est, injussa sive Hyrcani sive Antigoni Regis Hasmonæorum postremi, quibus revera servus erat Herodes (si Talmudicis credas) Libertinus seu Profelytus integer jure fieri potuit. Nam, invito domino, libertas ejusmodi, quæ Libertinum seu Profelytum integrum ex jure faciebat Ebraico, ne à Cæsare quidem aut aliunde ritè potuit adquiri. Atquæ de Hasmonæis adeo malè meritus est ut nihil supra, & intestina utrinque odia. Nequè obstat quòd Mariamnem Israëlitem aliasve ejusdem gentis haberet uxores. Verùm quidem est per jus Ebraicum id non licuisse uisi aut Profelyto justo quò integer erat, aut Libertino. Sed, per spurcissimi tyranni libidinem, scelera tunc temporis quamplurima adeo justì faciem induerant, ut non omninò sit cur sive de legis factæ sive de majorum institutorum violatione in conjugis aliisve rebus ejus dubitemus. Nonnè etiam servitutem ejus hujusmodi tacitè innuere voluit ipse Antigonus Rex ritus gentis suæ callens, ubi in oratione ad Silonem ac milites Romanos de Regno Herodì uon tradendo eum *ιδρωτλου* & *Ιδουμαϊος τῆς ἑσθῆς* *Εμπεδωκτος* *virum generis obscuri & Idumæum, id est Semijudæum*, appellat? Scilicet Profelytum nondū integrum seu perfectum, seu non Judæum integrum. Servum quidem non vocat, utpote, ob præfecturarum splendorem, ut sit, inter ingenuos, juxta juris Cæsarei, cui jam subesse cœperat, ingenuitatem vulgo censurum. Recolendum est heic illud Talmudicorum de hujusmodi imperfectis Profelytis *כלל דאורייתא לא יתירא ליה* *כלל דאורייתא* *desinebant omninò esse Gentiles seu pagani, nec tamen in universitatem Israëliticam transibant.* Apprimè hoc explicat id quod de Semijudæo dicitur in Antigoni oratione. Servus erat ex Idumæis, servitutis nomine circumcisus & baptizatus (juxta morem) unde jure Ebraico, ut Profelytus seu Judæus integer, nequam fruebatur, utpote Semijudæus tantum habendus. Quod verò ab Antigono præmittitur, Idumæum eum fuisse, perinde ac si tantum gentilitaris retinisset quantum ei Judæismi integri decrat, id sanè si ad subtiliores apices rituum patriorum exigatur, non ita se revera habuisse ex jam citata regula Talmudicis receptissima liquet. Nam Idumæus quidem esse ita desierat, ut exeret patria, nec tamen Judaicam seu novam patriam induerat, libertatis defectu. Sed in apicibus hujusmodi hostem iratum etiam libentè errasse, ut gravius ingereret convicium, mirum non est. Qui si non tam statum ejus præsentem

¹ Joseph. lib. 2.
cap. 17. pag. 27

² Supra lib. 2.
cap. 17. pag. 276.

sentem quàm Originem (ut & fieri solitum) respexit Antigonus, rectissime & juxta etiam Magistrorum subtilitates nemo non videt eum Idumæum nuncupatum, si scilicet ex genere Idumaico. Tantum igitur abest Herodem Magnum inter Judæos, sine extera nationis discrimine, censendum fuisse, ut nec inter Profelytos Justitiæ integros seu Libertinos (quales tantum universitati Israeliticæ, sed ut advenæ, conjungebantur) locum hac ratione haberet. At verò in disquisitione hac libera de Herodis Magni statu seu conditione, nec prætereundum forsan videbitur quod habetur in Evangeliiis^a, Joannem Baptistam in carcerem conjectum ab Herode Antipa^b Herodis Magni filio, quia dixerat nefas ei fuisse Herodiadem Philippi fratris sui uxorem sibi sumere. Frater nempe erat Philippus Herodi huic juxta hoc stemma.

Sic Josephus^a; tametsi diversam interim ab ea quæ sacra est de Herodiade & Joanne Baptista tradat^b historiam. Illicitum fuisse Herodiadis & Herodis conjugium dubitare non debemus idèò quòd sic Joannes Baptista, vir sanctissimus, pronuntiaverat. Sed de ratione quæ illicitum non consentiunt scriptores. Sunt quidem inter vetustissimos Christianismi patres qui ad legem sacram^c de fratria ducenda leviro, sed tantum ubi frater sine liberis mortuus esset, rem velint attingisse. Tertullianus^d; *Joannes retundens Herodem, quòd adversus legem uxorem fratris sui defuncti duxisset habentis filiam ex illa (non alià hoc permittente, imò & præcipiente lege, quàm si frater illiberis decesserit, ut à fratre ipse & ex casta ipse superaretur semen illi) conjectus in carcerem fuerat ab eodem Herode postmodum & occisus.* Atque super hoc alia struit moribus Ecclesiæ Christianæ satis dissona. Verum quidem est, si Philippus mortuus fuisset, & satis constaret Herodiadis filiam puellam illam saltatricem fuisse ab eo susceptam (nam & sic admittit Tertullianus) illicitum fuisse Herodi huic ex lege illa, (modò fratres ejusmodi hi essent ut eam continerentur) fratriæ conjugium. Sed quidem aut Philippum mortuum tum fuisse, aut prolem eam saltatricem illam aliamve fuisse non ita satis liquet. Imò sine prole decessisse Phi-

^a *D. Matth. cap. 14. Marc. 6. &c.*

^b *Habeset 1. cap. 18.*

^c *Originem lib. 18. cap. 7.*

^d *Dem. 25. 5.*

^e *Adversus Marcionem lib. 4. cap. 34. & videtur Barroonium Tom. 1. ann. Christi 31.*

lippum

^b Lib. 18. cap. 6. & 7.

^c Lib. 6. cap. 63.

^d Chron. Tom. secundi apud J. Dresh. ad D. Mattheu cap. 14.

^e Lib. 18. c. 7.

^f Orig. 18. cap. 6.

lippum^b expressim ait nec semel Flavius Josephus, utcunque Pseudo-Gorionidi^c illi dicatur de Herodiade וְהוּא לֹא בְנֵי מַחַוָּה & fuerunt ei liberi ex fratre Herodis; quod iridem Ebraeorum alii^d affirmant, id quod habet Josephus de Salome, in historia sua de Herodiade * Philippi, Herodis ac Herodiadis nuptiis, commiscentes. Sed & hi etiam Philippum disertè superstitem fuisse aiunt cum Herodes uxorem ejus duxit. Pseudo-Gorionides, וְהוּא לֹא בְנֵי מַחַוָּה וְהוּא לֹא בְנֵי מַחַוָּה וְהוּא לֹא בְנֵי מַחַוָּה & ille uxorem Philippi fratris sui citamnum superstite cepit in uxorem. Sed verò & apud Fl. Josephum res se ita habet. Herodiadem Herodi, Herodis magni filio nupram (scilicet paruo neprem ex fratre Aristobolo) ἢ πατέρα συγγενῶν φερήσασαν ἢ πατέρα in contemptum morum patriorum, marito relicto, in conjugium transisse Herodis τῆ ἀδελφῆς τῆ ὁμοκατεῖς ἀδελφῆς qui marito suo erat frater germanus. Ita uterque Herodes dictus, quos & apertè distinguit à Philippo, quem & ante mortuum esse narrare^e videtur. Sed rarum non est & binomines haberi homines, maximè in Oriente illo, & Herodis nomen nunc pluribus tribui, quibus alia etiam nomina singularia. Ex viri docti id ipsum quod sic de Herodiade ac utroque, Herodis nomine, marito tradit Josephus, pro eo quod in Evangeliiis de Philippo, Herode, & Herodiade legitur, sumunt. Er Salomen priorum nupriarum filiam pro saltratticula quæ ira in causa decollationis Joannis Baptistæ. Arqui ita sanè ad legem illam de fratria leviro ducenda res artinere nequibar, sed ad illam quæ alienâ uxore cuique interdicitur. Sed verò detur tandem mortuum fuisse tunc Philippum idque illiberem, (ut voluere aliqui) certè nisi Herodes magnus communis utriusque pater, Profelytus esset Justitiæ integer seu Liberrinus (secundum ea quæ supra de eo disputantur) id est nisi τῆ ἁγιότης seu sanctitate Profelytismi integrâ frueretur tam cum Anripam quædam cum Philippum progenuit, ii fratres ad quos lex sive hæc de fratria leviro ducenda, sive illa de fratria ubi demoreretur frater, liberis relicto, interdicitur artinere potuit, neuiquam erant ex Ebraeorum moribus censendi, sed planè ut invicem extranei, nullâ ratione sanguinis habitâ. Fraternitarem maternam nullam eis fuisse palam est, sed tantùm paternam, si ulla. Et tamen si Philippus è Cleopatra Hierosolymitide, seu Israelitide genitus, planè Israelites seu Originarius ob sanguinem erat marernum (quod perpetuò obtinuit) Anripas tamen è Malthaca Samaritide, quæ in universitatem

Ebraicam

expendatur, argumentum ex ea sumi non leve potest quo etiam Herodem magnum, utpote pari (quantum absque juris ejusce ratione scimus) cum nepotibus jure, fratrem, ex Ebræorum sententia publica, sibi fuisse, id est nec alienigenam, nedum servum,

¹ *Tii, Sota. cap. 7. Talm. Bab. fol. 41.*

² *Ad par. 5b. Sophim fol. 45 a.*

³ *Cap. 17. 15.*

evincatur. Acclamatio illa in Misna ¹ memoratur, in *Sepher Siphri* *, alibique in vetustis eorum commentariis ubi de solenni regis eorum repetitæ legis lectione verba fiunt. Agrippa Rex cum ad sacra

de rege constituendo verba in Deuteronomio ² inter legendum devenerat, adeoque ad illud *non poteris constituere super te virum*

ולגו עמיו ולא ידעתיז אברו לו למה חתירתי אנשים אודני אחי אחרני אחי

Lachrymas effudit (veluti qui existimaret, saltem dubitare simularet, se extraneum esse, nec eorum, ad legis mentem, fratrem) *qui sta-*

tim acclamavit Ebræorum coetus *ne timeas Agrippa, Frater nos-*

ter es tu, tu frater noster es. Agrippam igitur hunc (quinam intelligendus sit mox monemus) Herodiadem, fratrem sibi voca-

runt Ebræi, nec regno imparem agnoscebant, adeoque velut Isra-

elitam seu Judæum admittebant Originarium, juxta ea quæ ca-

pite vicesimo de jure eorum regio è Magistris attulimus. Quod ut rite capiatur, advertendum est binas apud Talmudicos de lege

illa sacra reperiri sententias, ut antè etiam tetigimus. Altera est

fratrem tuum ibi denotare qualemcunque materno sanguine Isra-

elitam, uti etiam quemcunque ab Israelita è Profelyta, Libertina,

aut profana, quibuscum scilicet Israelitæ non sacerdoti, conjugia licita erant, susceptum. Et sanguinem solum maternum Israelitam

fecisse supra alibique non semel est monitum. Altera autem sen-

tentiâ (quæ paritèr admittit Israelitam materno solo sanguine fi-

eri) *frater tuus* in allata lege significat fratrem ex utroque pa-

¹ *De success. in Pontific. lib. 2. cap. 2.*

² *Kabbi Chas. namias Ecu. Gamaliel in Gem. Hiera-*

salmit. ad tit. Sota cap. 7.

fol. 22. col. 1. bal. 7. & Bab.

ibid. fol. 41 b. & vide Tho-

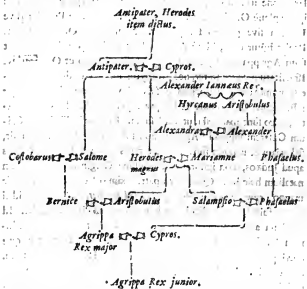
siphia ibidem. & Halach. Me-

lachim cap. 1.

meliozem facit Herodis, juxta eorum sententiam, statum. Agrip-

ga scilicet hic erat Junior seu Majoris filius. Glossa ad Misnam *אן* qua acclamatio illa narratur; *אגריפס המלך בן הרודף והיה*; *אגריפא בן הרודף והיה שדרב ביה והקדש בישו* Agrippa Rex hic Rex erat Israelis è posteris Herodis, atque is erat cui templi excidium coarvum. Agrippa Junior manifestò inquitur; tamen sint qui de patre ejus locum illum perperam sumant. Illud autem Frater noster in es explicat, eadem Glossa; *ובדאס* Bartenorius, alij, per *אגריפא בן הרודף* quia mater ejus erat Israelitica.

9 Petrus Gal-
lanus de Ar-
canis lib. 4.
cap. 6.

Qua ratione id fuerit ex stemmate ejus satis liquet; unde certum est, tum Aristobulum Herodis filium atque Agrippam hunc Junio-rem Israelitas fuisse natos, tum Agrippam majorem fuisse plane ex natalibus paganum seu Gentilem, nisi Bernice mater ejus Profelyta integra seu Libertina fuisset. Nam Israelitidem eam non fuisse palam est, utpote è Costobaro, qui Idumæus fuerat nomi- nis celebris, etiam tunc cum gens ea in ritus transibat Judaicos, adeoque, ut credere pat est, Profelytus, è Salome susceptam.

9 Joseph. Ar-
cheolog. lib. 15.
cap. 11.

Salome autem Antipatri filia è Cypro, femina Gentili; quæ nisi Profelyta aut Libertina facta esset, non allam præter Gentilem marito Profelyto parere potuit, juxta antè ostensa. Atque sic & Agrippa ille Gentilis filius foret, id est planè Gentilis. At verò natus est Herodi ex Mariamne Israelitide nobilissima Aristobulus. Quocumque igitur fuerit Herodes statu, Aristobulus ex sanguine materno Israelita siebat. Quod de filio ejus Agrippa majore dici nequit citra exceptionem jam dictam. Quin & Cyros Agrippæ majoris uxor, & Junioris mater, neptis erat Mariamne à filia Salampione itidem Originaria. Sequitur igitur Cyron hæc etiam ipsam planè Originariam fuisse, licet à Phasaelo sive Profelyto sive Israelita sive pagano susciperetur. Nam mater Originaria erat. Proles igitur ejus, id est Agrippa Rex Junior (qualicumque esset statu Agrippa major) etiam Israelita, atque ideo ut Originarius, Israelitarum cœtui frater, nec Profelytus aut Servus, dicendus; tametsi nomina illa majoribus è suis aliquot quomodolibetcumque inhæssissent. Quæ omnia ex iis quæ suprà è Talmudicis adducuntur, adeo sunt manifesta, ut nihil supra. Et teste in libello ad Caium Cæsarem supplici ^f Agrippa non solum se Judæum natum ait, sed etiam & majores suos fuisse ait reges atque summos pontifices apud Judæos, non ignorans ex sanguine Originario deducendum natalium hæc jus. Quod verò patri eximio ¹ excidit de Herode magno, cum ex matre fuisse Judæum sed ex patre alienigenam, id si verum fuisset, planè alienigena is non omnino civiliter fuisset. Id quod ita acclamatum est Agrippæ Juniori cum ratione acclamationis à Jurisconsultis Ebræorum reddita, hand parum firmat ea quæ apud patres veteres toties habentur de vero Herodis magni statu. Sine legitima Originarii sanguinis commistione fratrem non agnoscebant Agrippam. Ex ea tantum Israelitam ac fratrem agnoscunt. Jam verò majores ejus aut Profelyti Justitiae fuere seu Libertini, aut minime. Si non fuerint, cadit omnino quicquid de Patrum veterum sententia pridem novatum est. Si fuere, atque idè alienigenæ nomen eis non tribuendum quis contendat, nã is à receptissima Ebræorum in jure suo civili Gentiumque discernendo sententiã recedit. Nam illi, ut vides, nullã Profelyti juris habitã ratione, ad sanguinem tantum Israeliticum seu Originarium, quo alienigenæ nomen dilueretur, in quæstione de Agrippa confugerunt. Unde etiam factum est, ut in principibus & patribus

Syn-

^f Philo lib. de Legatione ad Caium. & vide utat. Herodis apud Josephum Hæst. lib. 1. cap. 18.

¹ DCyrius ad-versus Iulianum lib. 8.

Synedrii Magni habeant jugum unicum (uti vocant) eorum qui patre Profelyto, matre verò Israelitica nati. Semaiâh scilicet & Abtalionem. E posteris fuisse eos aiunt Senacheribi quem Profelytum factum scribunt. Sed verò adjiciunt ^a,

רצה להם רשעה לשיפוט את ישראל לרעה אמר

potestatem eis seu Jus fuisse judicandi

Israelitas, quoniam mater eorum erat Isra-

elitica. Posterioribus Hasmoneorum

temporibus simul florere, decanta-

riissimi illi Hilleli & Sa-

mo praeceptores.

^a *l. Græcia*
in Shalho-
leth fol. 25 b.
Juchasin fol.
18 a. & 50 a.
67 a. & Gem.
Babylon. ad tit.
Sanhed. cap.
11.

Libri Quinti FINIS.

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,

Liber Sextus.

Quintum Juris Noachidarum, seu Naturalis, quod illustrius est, caput seu *Furti Interdictum* complectitur; quæ Originarios, quæ Profelytos sive Justitix sive Domicilii, alioque spectat. Et de *Adquisitione & Translatione Domini* tum *Personarum* tum *Rerum*, cum *Modis* suis ac *Temperamentis*, tum ex *Jure Pacis* tum ex *Jure Belli* nasci solitis, Talmudicorum scita sententiasque aperit. De rerum *Occupatione*; *Alienationum* item & *Contractuum* *formulis* atque *vi*. De *Jure Egenorum* seu *Mendicorum*; *Servitate*, *Usuris*, *Bonis aleæ* lucrificatis; aliis selectis quæ ad *Dominium* & *obligationem* *permissionemque* circa illud ex *Jure Pacis* versa item attinent. De *Jure Bellico*, *Victoria*, *Deditione*, *Federibus*, *Tributis*; *Numismate Censuræ*, & *Didrachmi Pensionatione*, in Evangelio; *Captivis*.

C A P. I.

Quid Furti nomine *heic* continetur. De *Hominum* consensu & *interposita*, circa *Rerum Personarumque* *Dominium ejusque* *Temperamenta & Modos*, fide servandâ, *Præceptum Interdicto* hoc, ut prævium, includi. *Consensus ejusmodi usus*. *Supremum Numinis interea* *Dominium, unde, sine intermedio, interdum, est universalem in rerum initiis* *donationem, homines domini facti*.

Juris Naturalis seu Noachidarum caput, juxta instituti rationem, Quintum, est *Interdictum de Furto ac Rapina*; quod scilicet, juxta Magistros *heic*, est *contrafactio*, *surreptio*, *detentio rei alienæ* *uti & damni* *qualiscunque* (citra *causam*) *alteri* *illatio* *contra* *quàm* *jura*, *pro* *varietate* *seculorum* *locorumque*, *introducenda* *prestituant* *sinuntve*. *Jura* *nimirum*

rùm que ut necessariò prævia, supponit & includit interdictum Furti. Nam dum Rem dicimus Alienam, fieri nequit quin & præcedere simèl innuamus jura quibus introductum fuerit & firmatum Dominium quo alteri ita addicatur illa res ut alterius non sit. Non alitèr atque, ubi (ut libro proximè superiore) alienæ uxoris, viro superstite, nri & patris demortui uxoris, concubitus, in Capite Juris Naturalis quarto, vetitus est, necessariò sequitur jura contractuum nuptialium, quibus conjuges legitimi fiant, in eodem capite paritèr ut prævia includi supponique, adeoque etiam inde fidem conjugalem in contractu interpositam ab uxore neutiquam violandam, sed ita servandam ut sui corporis potestatem alicui præter maritum superstitem non permitteret citra divortium, seu contractus nuptialis renuntiationem seu *ἀπολαύσι* suam aut illius *ἀποκαρπύσι*, qui Termini etiam s u Modi ac Temperamenta, ut docent ibi Magistri, ex jure simpliciter Naturali, erant fidei hujusmodi interpositioni. Jura autem illa Domini, sive Rerum sive Personarum, seu ejusdem acquisitionis prævia, aut à Numine ipso præstituta sunt instaurataque, aut ab Hominibus inventa & constituta. Originarium Domini acquisitionis jus visitur in Numinis omnium rerum personarumque domini supremi & unversalis indultum quo Tellus rerumque in corpore illo universitas humano generi primò * concessa est & permissa. Ejusdem item instauratio totidem quasi verbis habetur Noacho ^b posterisque ejus. Quo & spectare voluit Ebrai illud in Mosis Cantico ^c, *quando dividebat Altissimus Gentes, quando separabat filios Adæ, constituit terminos populorum &c.* Sed & pro solo totius orbis terrarum hærede à Numine constituto à Christianis nonnullis * sumitur Noachus, quem ut ejusdem dominum filii partes eorum distribuissè voluit. Indulta etiam à Numine & permissa hominibus ipsis inter se Libertas illa quam Naturalem nuncupare solemus, cui pro vario ab ipsis jure superinducto diversimode est postea derogatum. Jam verò de Populorum, Regionum ac Insularum divisione paulò post Diluvium ex hominum dispositione ac invento, tum sacra hystoria, tum Josephus, Eusebius, Epiphanius, Eustathius Antiochenus, Chronici Alexandrini antor, Cedrenus, alii tum Græcorum, tum Latinorum, etiam & Talmudici ^d affirmant testantur. Et in seculis insequentibus passim id genus alia ex imperiorum ac domini translationibus orta conspicimus. Quicquid enim sive antè sive post Diluvium sic à Numine de Dominio indultum

* *Genes. 1. 28.*^b *Ibid. 9. 2.** *Deut. 32. 8.** *Epiphanius, in Doctrina.*^d *Gen. Hystoria. solymia. ad tit. Megilla cap. 1. fol. 71. col. 2. 5. 11.*

Indultum est (modò singularia quædam ita à Numine ipso sine intermedio præstituta ut aliter atque præstituta sunt, se habere non deberent, excipias, de quibus statim etiam monemus) quicquid inquam sic Indultum est, ita accipiendum & unquam non ita à Magistris acceptum est, ut humano generi, pro morum iuriumque sive Civilium sive Gentium, superiudictorum, ac contractuum, aliarumque rerum quæ vitæ & actibus humanis accedere solent, diversitate, ex eodem permitteretur indultus; singulares insuper Acquisitionum & Translationum Domini inter se Formulas & tam universitatum seu corporum communionem & societatem quàm singulorum dominium individuum qualescunque introducere, adeoque per contractum, occupationem, cessionem, donationem, successione, emtionem, venditionem, deditioem, acquirere, mutare, transferre, propagare; cujus rei etiam exempla aliquot vetustissima habentur in sacra Abraham historia; atque ita deum accipiendum ut tunc demum Furtum fieret, quoties quis alteri citra eadem damnum inferret, aut id quod alienum inter singulos ita factum est, surriperet, auferret, detineret, aut (quod idem potius est) sive in societate aut communiione, qualis etiam in aureo seculo fingitur, focium suum seu qui pro indiviso secum possidebat, sive alium jure suo uti frui præpediret; id est, præter ipsam damni illationem, tum Indultum quem diximus, ac permissioni divinæ actu reuiteretur, tum Fidem suam violaret & Consensum quo sive ex contractu seorsim suo, sive ex moribus legibusque aut ab univiersitate seu parte aliqua humani generis cujus ipse pars esset & propago, aut à gente seu Civitate sua quæ involveretur, superinductis, ipse obligaretur. Nimirum ubi de Humana heic Dispositione simpliciter ac solum videmus, aliter fieri nequit quin hominum Consensum ac Fidem interpositam (quæ sive ex Contractu res aut personæ hujus, illius, alterius fierent, sive ex decreto aut usu Jura ac Mores, juxta quos acquireretur transferreturque Dominium, introducerentur) Interdicti hujus fundamentum esse primarium fateamur, seu quod in idem recidit, Domini atque Obligationis Permissionisque quæ circa Dominium versatur, causam esse Fidem illam ac Consensum diffusissimam. In Pacis rebus seu acquisitione & translatione Domini tempore pacis, res satis est cuique, puto, manifesta. Pacis enim tam Jura, quàm Contractus, ex consensu, cui fides adjungitur, sive Expreso & Naturali, sive Tacito & Civili pendent. De

Contracti-

* Genes. 14.
20. 23. 1. 1.
16. 25. 5. 6.
☉ 9.

Contractibus res est apertissima. Jura autem seu Sanctiones civiles consensu nuncuntur Expresso & Naturali, eorum qui praesentes agentesque ipsi legibus ferendis ac moribus in usum admittendis interfuerint. Tacito & Civili eorum qui suffragia sua sui que potestatem ita ante aliis, juxta varios rerum publicarum ortus & constitutiones, sive ex deditioe sui posterorumque sive aliter permiserint, ut quicquid illi decreverint, eo se hi posterorumque suos, absque consensu in rem singularem expresso ac naturali, obligari voluerint. Quem quidem consensum sic Civilem & Tacitum dictum, ex praesente Naturali seu Expresso, tametsi non in res quae sequuntur singulares, nasci adeoque etiam Naturalem seu Expressum ex origine dici posse, nemo non videt. Non aliter ferme atque minoris universitatis seu corporis partis etiam Dissensus, non solum civiliter in partis majoris Consensum plerumque transit, atque ita Consensus fit Civilis & Tacitus, verum etiam & Naturalis & Expressus dici pariter potest, quatenus scilicet expressim universitas tota, tam scilicet minor quae jam dissentiat, quam major pars (idque tam posterorum quam sui nomine) ante consenserat in perpetuam majoris partis suffragiorum, in rebus definiendis, praeponderationem. Quale similiter dicendum ubi in Principibus aliquot solis, legum de Dominio ferendarum qualinmcunque potestas legitima reperta fuerit. Nam tacitus & civilis ibi subditorum, sive ex Contractu sive ex Deditioe aliterve ex usu legitimo, Consensus est praevius, qui ex origine item naturalis & expressus non immerito nuncupandus. Quod vero ad tempora Belli attinet; tametsi vi geritur res, nihilominus ex moribus etiam hominum Consensu introductis admitti videmus utrinque Jus victoriae, Servitutis, Captivitatis, & quae Belli aleam sequuntur reliquorum. Etiam ex moribus Consensu utentium firmatis introductum est illud, ut cives respublicae alterius in altera sive degentes, sive obiter agentes, id est civitate non donati, legibus moribusque subsint loci ubi sive degunt, sive agunt ipsi, utrumque legibus eis quibus loci cives utantur, variatim disparibus. Id quod passim obtinet ex Gentium scilicet quamplurium Consensu, quo uniuscujusque, in Gentibus illis, civis Consensus civiliter saltem includitur, introductum. Quod pariter de Legationum, id genus aliorum juribus asserendum. Hinc est quod primum jam ante dixerim Consensum Fidemque interpositam Dominii atque Obligationis Permissionisque quae circa illud versatur, esse fundamentum,

mentum, dum solùm & simpliciter Hominum heic dispositionem intuemur. Sed verò altiùs est planè repetenda causa prima, primumque omnium, quo etiam jam dictum nitatur, fundamentum Domini atque Obligationis. Id est ab ipsius Numinis præcepto de Contractu, Fide, Consensu servandis; quod palàm visitur in hoc Furti interdìcto, eoque necessariò includitur dum quod, ex Contractu aliòve acquisitionis seu alienationis genere è fide interposita ac consensu juxta jam dicta introducto, est alienum, id auferre contra quàm jura ex Fide itidem ac Consensu interposito nata fiunt, vetatur. Nam ut ejus qui homine superior fuerit, autoritas obligationem reverà inducat, id est autoritas ac imperium ipsius Numinis, pluribus est libro primo ^f ostensum. Et quod sic diximus de Juribus ac Contractibus ipsis hominibus in usu, idem dicendum de Modis ac Temperamentis atque id genus reliquis eisdem pro seculorum, locorum, populorum varietate adjici solitis; unde & Modi & Temperamenta atque id genus alia accedunt Dominio & Obligationi Permissionique quæ circa illud versatur, perquam varia; juxta quæ semper, ut juxta amusses singulares, observatio ac violatio interdìcti hujus intelligenda. Nam & contractuum & jurium vim habent & ipsa, utpote eorundem partes. Neque siue eis ritè perspectis, quid alienum fuerit aut in quantum alienum dignosci possè, luce clarius est; quæ de re plura mox. Sed verò quemadmodum supremum Numinis imperium in præcepto de Consensu ac Fide servanda interdìcto Furti incluso, Obligationem juxta ea in quæ ab hominibus ritè consensum est, inducit, ita etiam Numen ipsum ut supremus semper omnium Rerum Personarumque Obligationisque ac Permissionis qualiscunque Dominus, prohibitu suo non solùm Dominium humano Consensu qualicunque ritè acquisitum, invitis dominis, interdum aliò jussu suo transtulit (ut in Terræ Sanctæ donatione quâ septem populis ablata ditavit Ebræos) sed etiam, uti voluit Magistri, ipsis Ebræis ex indulto singulari permisit alienas subinde aliàs invadere regiones, unde nec contra jus fieri quibat (quod aliàs interdìcti hujus fuisset violatio manifesta) quippe ab omnimodi juris domino expressim permissum, nec sine jussu supremo ut fierent victores atque Rerum & Personarum subactarum Domini legitimi. Quæ de re plura in sequentibus⁶. Huc spectant & singularia aliquot in corpore legis Mosaicæ, veluti Decimarum aliarumque rerum Sacer-

dotibus,

^f cap. 6.

⁶ cap. 12.

dotibus, Levitis, Pauperibus, assignatio divina, compensationes, & restitutiones quædam ita à Numine tantùm præstitutæ ut nec hominum Consensui relicte fuerint, id genus plura ibi notissima, quibus accedant si quæ sunt alia à Numine Dominis cujuscunque generis non permittit solum sed sic assignata ut arbitrio humano non subiaceant.

CAP. II.

Quomodo Noachidas seu Gentiles Interdicto Furti teneri statuantur Talmudici. Actus eorum in ditione Ebraicâ aliquot Furta fuisse, quales in Judeis liciti. Undenam id. E diligentibus Temperamentorum & Modorum Domini (quorum exempla è vetustissimis apud Ebreos sanctionibus singularia aliquot afferuntur) consideratione Furta dignosci.

DE Interdicto Furti, quæ genus humanum illo teneri volunt, Talmudici ad hunc modum docent ^b בן נח

חייב על הנגל בן שנוגל נח בן שנוגל ישראל

והודר הנגל או העגב במקו או נוגב נפש או כובש

סכר שסור וכיוצא בו אמילו פועל נאכל עלה בשער

מלאכה על הכל וזה חייב והרי הוא בכלל נולן מה שאח

Noachides furti tenebatur sive res Gentilis sive Israelita furatus esset. Neque discrimen erat sive palam sive clam surripuerat, sive bona, sive personam, aut mercenario mercedem detinuerat, aut quid ejusmodi aliud fecerat. Quin si dum operarius esset, comederat (fructus, veluti uvas, olivas) alio tempore quam quo ipse operabatur, res item erat furti. Et in omnibus hisce pro Fure habetur. Quod non ita obtinet in Israelita. Quin reus erat si tantillum furatus fuerat, ut nec Prutim seu nummulo, quo minor nullus, id valeret. Adjiciunt etiam

בן נח שגול פחות משהו מן אחר תולה שניקו נהרגן עליה

si Noachides tantillum furatus esset, aliisque ab eo idem (Noachides alius) eripuisset, uterque gladio etiam ob tantillum plectendus.

Quod sic dictum habet in se jas Naturale de Furto, & juris Gentium Ebrais aliisque Gentilibus Intervenientis aliquid commixtum. Nimirum ex Interdicti Naturalis vi, uterque ea in specie fur habitus. Pœna verò capitalis, quæ ferè Gentilibus in ditione Ebraica quomocunque reis præstituta, ex Jure illo Gen-

^b Gem Bab. ad
tit. Sanhed.
cap. 7. fol. 57a.
Melachim. i. b.
esp. 9.

ברכתו כהויקח על החורו. *si Israelita bos cornu feriret bovem Gentilis, (sive bos ille sic facere consuesceret, sive non) lege non continebatur. Quoniam scilicet Gentiles haud reum habent hominum quempiam ex eo quod bestia ejus damnum intulerit, id est Jure Noachidarum seu Naturali, ex pauperie sic illata nemo tenetur aut reus fit. Accedit & rationis explicatio, ורר דנק להו כחניהו nam & nos (hac in re) judicamus eos juxta ipsorum leges seu judicia. Nimirum, cum ex legibus illis quibus ipsi, quatenus Gentiles sunt, nec nostro corpore Israelitico comprehensi, utuntur, pauperiei ejusmodi ratio non habeatur, nec alias praeter naturales seu Noachidarum leges sibi ditione in nostra, aliter atque nos permitimus, superinducere queant, neque jure nostro ea de re civili primitus instituto omnino contineantur, nolimus ita eis indulgere ut commodum ex Israelitae alicujus damno sic perciperent. Ceterum si inverteretur species, ita ut Gentilis bos feriret bovem Israelitae, ex pauperie sic illata compensatio ex sententia forensi sequebatur, id est damnum Israelitae à Gentili refarciri volebant. Quod, ut jus Gentilibus ipsisque interveniens, ab ipsis in sui commodum Introductum est. Aiunt enim, סור סור נכר סגנו סור כר ישראל משלם נקם שלם קנס זה וזה לנהו לפר סאנן זהין במצור וזינן מסלקן חויקן וזמם לה הדיב וזון על נוקי בחמתן אין מסמין זון ומסמין מסין הברורו* *si Gentilis bos feriat bovem Israelitae, compensatio damni ei praestanda. Quod in hac specie de Gentilibus introducitur, quoniam nec pracepta (nostra, seu jura nostra civilia) ad eos spectant, & frequentius damna inferunt. Et nisi reos heic faciam eos ob damna à bestiis eorum illata, non coercerunt illas, & hominum bonis plurimum nocent.* Et diversa esse indigenarum jura ab alienigenarum, novum non est, nec infrequens. Et tum ex superinducto sic jure de compensatione à Gentili, pauperiei nomine, praestanda, justum erat, ut compensatio ejusmodi Israelitae petenti addiceretur, tum pariter justum, ut Gentili qui eo jure non inclusus est, eadem, utpote nec debita, negaretur. Unde atque ex similibus quamplurimis, de Tertio, quod heic animadvertendum, constabit. Scilicet de eo quod est, quodnam & unde inter Ebraeos & Gentiles discrimen illud, quod in verbis Talmudicis jam antè adfertur, de Furti Interdicti violatione. Scilicet exceptio ibi duplex est, quae hac in re Ebraei à Gentilibus discrepant. In altera habetur tempera-

tura

rum ex Jure civili Ebraeorum eoque in Mosaico discretè tradito, Dominium, quo id fieri permittitur, quod ex jure simpliciter Naturali seu Noachidarum planè Furtum esset. In altera, aliud ex majorum Traditionibus temperamentum itidem Domini (quod semper ut capite superiori diximus, vario hominum consensui ritè inito subjacet atque ex eorum arbitrato modos recipit) in causa erat ut id Furtum Ebraeis non esset quod ex jure simpliciter Naturali tamen esset Furtum. Et utriusque exceptionis exempla adducuntur, ad discrimina id genus alia, quæ innumera esse possent, innenda. Prior est de operario fractus comedente, verbi gratiâ in vineo, oliveto. Ubi simpliciter Dominia sunt distincta, operario comedere extra ipsam operæ tempus esse volunt idem quod furari. Scilicet alienum jus sibi contra fas arrogare. Ipso autem operæ tempore fas esse ex effectu Conductionis, quâ dominum quemlibet in tantum juri suo renuntiâsse, velut in mercedis operarii partem, præsumebatur, nisi de contrario constaret. Ubi verò sic sunt distincta Dominia, ut temperamentum hoc seu modus eis insuper adjiceretur ex jure loci civili, licere nimirum non solum in operæ suæ tempore, sed etiam dum ipsa vindemia durat, uvâs comedere, quis non videt, tam ipsarum quas ita carpserit operarius, ipsam etiam esse dominum adeoque eatenus velut partiarium usufructuarium ipsius vineæ, quàm ejusce quod his demittis reliquum est, dominum esse vinitorem. Eadem ipsa est aristarum in coloni agro ratio. Nam ad operarios, videlicet cultores sive vineæ sive agri, conductos tantum, & ad vindemiæ seu messis tempora attinere volunt legem illam unde totum quod præ manibus est, de operarii jure discrimen oritur. *Ingressus vineam proximi tui, comede uvâs quantum tibi placuerit. Foras autem ne efferas tecum* (ut vulgata; si verbum verbo reddideris, *in vineam tuam non repones*) & *si intraveris in segetem proximi tui, decerpes spicas manu tua. Falcem autem non levabis in segetem proximi tui*, seu ut vulgata, *falce non metes*. Ita igitur ex hac lege temperabatur tum vinitoris tum coloni Dominium ut etiam toto vindemiæ seu messis tempore uvâs aut spicas legere ad statim comedendum operariis (juxta Magistrorum sententiâ) liceret inter Israelitas. Non item Noachidis seu Profelytis Domicilii aut inter eos, nisi tantum ipsis operæ momentis. Neque licentiæ furandi, sed modorum Domini hæc discrimen. Legem autem jam dictam

sacram

^a Deut. 23.
24. sed & v.
de jure D. Mos.
the. cap. 12.
comm. 1. & c.

של דור ואינו קטום מן האילנות אלא כור וכו' ובניצח
ובקיים מן דפקק ולמעלה ובנפנים ובסאר האילן כחורו של
אילן לא מוחך ובטחור לקטום לא החור אלא כחור
שאינו עשה פירות אב"ל. לא טמן טעסה פירות ואינו
Fas esse cuilibet
plantarium quocunque locorum putare, exceptis olivaceum termetibus.

*Ita ut non amplius amputet ex arboribus quàm quod olivæ aut ovæ
par fuerit, nec ramos alibi putet quàm sursum ab ea parte quæ
diffundit capiti. Nec vites aliarve arbores in loco ubi rami pauci;
sed tantum ubi densi. Nec excindat quid ex veteri arboris parte
quæ fructum ferat, sed tantum ex nova quæ nondum ferat fructum.
Neque demùm omnino ejusmodi quid faciat nisi ubi solis radij non
admittuntur.* V.

שהטעין הרצון בחולת בני אומה הער טעין
בגבולם כסחמקום ממנו אע"ף שאין עקרו נחלקה ואין לארזים
מנו לחסמק עמדם *Ubi fons fuerit è quo fluvius intra termi-
nos alicujus urbis seu provincie labitur, ita utantur fruantur illi-
us urbis seu provincie incolæ fluvio illo (tametsi fons ejus non
fuerit in parte ipsi assignata) ut nec alii cum illis eo utantur
fruantur.* VI.

אדם מותר לעור דגים מים
כסריח ודא שיעור נזכה בלכד אב"ל לא יפרש קלע ויעמד
Fas fore hominum cuilibet (semper de Ebræis intellige) pisces captare
è mari Tiberiadis, modo scilicet hamis solummodo piscatus fuerit.

*Neque enim sepimentum qualecunque piscibus capiendis plicatum,
paxillis figendo ihj expandet (ita scilicet קלע explicat glossa Tal-
mudica; nec aliud puto, est ab epochis illis, Trauis, seu remoris
piscatoriis quales in Leonis constitutione⁷ memorantur) aut navi⁷ Nav. 56.
piscatoriâ utetur alio præter tribunal incolas quarum partem assignatam
mare illud alluit. Sic ex Gemara Maimonides. Verba autem*

Gemara² sunt מוכן בימה של סבירה ובלבד טלן יפרש
Hamis piscantur (cuilibet piscari sic
licet) in mari Tiberiadis; sed ita solum ut sepimentum quale dixi-
mus non expandat nec navi piscatoriâ utatur. Adeo ut Maimonidi
locus ille sic intelligatur ut exceptio de sepimento & navi ad eos
qui Tiberiadi confines non essent, solum spectaret; hamorum autem
& retium quæ injici ut ἀμφιλαγες solent, parilis haberetur² ratio.

At verò existimant alii hoc Gemaram innuisse, omnino nemini
quidem fas fuisse ex veteri illa constitutione sive naviculâ piscare.

² Adv. Baba
Kama cap. 7.
fol. 81 a.

⁷ Magid
Mifne fol.
540 a.

riâ sive sepimento quale memoratur, uti; sed Tribui, quæ alluere-
tur, fas fuisse לבנו בחכה ומטאר ומכרות ומסרות ופס-
'cari retibus & hamis, reliquis verò tantummodo hamis. Vide, si
placet, de piscationibus Apostolorum, in hoc mari, apud Evan-
gelistas. Certè Petrus, Andreas, & Philippus ex urbe Bethsai-
da^b fuerit, quæ mari illi vicina. Sed ad decreta Josue redimus.

^bD. Joann. 1.
44. & 12. 21.

VII. אדם טעור לנקבו מחלק סן חרף ונגנס אחור

וגר טענע נז תמנה סס ומשילו בשודסלימא כרסס וטס-
Cuiuslibet fas fore quoties necesse et fuerit ven-
trem exonerare, è via divertit & pone sepem qua proximas illud fa-
cere, idque etiam si locus fuerit croco (aliisve quantivis pretii sado-
nibus) plenus, & fasciculum ad abstergendum ibi sumere. VIII. טכל
חורפה בן הכרסס וכרפא בון מססג ועלה סמסג ויוד עד
Cuiuslibet per viamve aliamve ejusmodi locum er-
rantî hinc inde pervolari licebit usque dum in viam suam redierit.

IX. טנאנן שרנה חסס בורס חרפס או נקישס טס יש לענר

דרכס לחחלק לעדו הורכס ומחלקס סס אע"ף סון מחלקן
Tempore quo canose nimis fuerint via pub-
lica aut aquis impeditæ, fas erit viatoribus, viis ipsiis relictis, in
vicina qua adjacent loca se conferre atque ibi transire, tametsi
transferit in via quæ suos habuerit Dominos.

X. סמור מצור קונה
נקוטו ונקר נפקס טיסמנא נז הורא סלנא יהא סוס-
על וסצו ולנא בחוך חורס ומדינא אר אס נמצנא ער

Qui forte
mortuus repertus fuerit, locum suum sibi adquirit & sepeliendus
erit loco in ipso quo fuerit repertus, modo is non fuerit angiportus nec
iptra limites urbis. Tunc enim in locum mortuorum sepultura desti-
natum avehendus erit. Accedit hîc illud Salomonis;

סידו ענר
דרכס סומנן בימור חרסס לחך בטילין סגסורו טס חן
Viatoribus fas esse tempore aestivo
transire per semitas quæ in agris aliorum usque dum descenderit plu-
via secunda. Id est quasi initium mensis Octobris nostri, qui fere

Marchesup eorum respondet. In annis scilicet quibus citius
evenit. Scrotinam autem sub initium mensis insequentis seu Kis-
leu ponunt. Accedat & illud Ezra^d & omnis qui non venerit in
tribus diebus juxta consilium Principum & seniorum, auferetur uni-
versa substantia ejus, & ipse abjicietur de cætu transmigratiõis.

Variatim heic Modi & Temperamenta Dominio præscripta. Alia
sunt

^cMaimonid.
hal. sob. Mith-
noch Ainiim
cap. 1.

^dCap. 10. 8.

sunt ejusmodi non pauca moribus Ebraeorum reperta, eaque satis obvia; cujus generis quidem nullâ forsan in republicâ sanctiones defunt. Ideò autem libentiùs ea heic memoravimus ut inde præmitteretur specimen Modorum ac Temperamentorum, penes Ebraeos, Dominio privato publicis sanctionibus adjiciendorum, sine quorum consideratione diligentius habitâ Observatio aliqua aut Violatio interdicti de Furto aut Damno cum Injuria illato omninò in obscuro erat nec ullo intelligi quibat pacto. Sed & eà de re plura in mox sequentibus.

CAP. III.

Dominium ex diversitate persuasionis circa sacra, apud Ebraeos regularitèr non omninò pependisse. Furtum etiam ab ipsis tam in Gentilis bonis *contrectandis* quàm in bonis Judæi, *commissum* statuebant. De Fraude & Mendacio, tum circa damnum quod Interdicto Furti innuitur, tum simpliciter, citra ejusmodi damnum. Quod de bonis Gentilis non invadendis tradunt, ad Jura Pacis tantùm attinere, non ad Jura Belli. De terminis Confiniorum non dimovendis.

On ex aliqua Persuasionis, circa Sacra, discrepantiâ aut nudo religionis discrimine, pendere volebant Ebraei sive Rerum sive Personarum Dominium, seu damni aliqujus (citra capitale supplicium atque ea quæ illuc necessariò conducerent, & causam urbis apostasiæ reæ) illati rationem. Capitale supplicium & quæ illuc necessariò conducerent idèò excepti, quia speciebus aliquot in singularibus, veluti ubi Gentilis suscipere in se præceptorum Noachidarum septem in ditione Israelitica observationem detrectaret, juxta libro secundo ostensa, & ubi apostasiæ quicquam ex Judæis seu Profelytis Justitiæ rei essent, religionis quidem nomine ultimam, idque diversimodè, irrogandum erat supplicium. Sed verò nec comitabatur supplicium ejusmodi bonorum ablatio aut fisci aut ararii successio. Sed ad hæredes semper pertinere extra quàm ubi universitas urbis apostasiæ rea. Ibi enim cum urbe etiam civium bona comburenda, qua de re alibi. Sed verò eo simpliciter nomine quòd Gentilis qua-

* Deut. 13.
& vide lib.
4 cap. 3.

† De success.
in Bom cap.
25.

minium ei inde minuendam. Unde & statuebant Furtum, contra sensum Interdicti quod jam tractamus, ab ipsis committi non minus in Gentilis Bonis quàm in Judæi contrectandis, quod & superius tetigimus. Talmudici^s de Furto clàm commissio verba facientes;

^g Maimonid. hal. Ganiba cap. 2. sed & videtur confiant. L' Empercur ad tit. Baba Kama cap. 4 §. 3. pag. 67.

כל הנגב מסון ומעלה עתה על למה תעשה שני לא חגב ואין לוקק ער לא זה שהיה ניתן להשלמן שהנגב והיבחו חורה לשלם ואחד הנגב מסון ישראל או הנגב מסון גוי עובד עבודה זרה ואחד הנגב ארץ הגוה או ארץ הקטן אסור לנגב. כל שהיה דין חורה ואסור לנגב ודרך שדוק או לנגב

Quisquis (Judæorum) clàm surripuerit bona qua nummulo minimo, Proa diſſo, aut pluriſ valent, interdictum de Furto violat. Nam & scriptum est, non furaberis. At verò non vapulabit hujus interdicti violati nomine. Quoniam scilicet, quod oblatum est restituere debet. Et Restitutio ei à Lege expressim præscribitur. Neque is qui Israelite bona furatur, differt ab eo qui bona furatur Gentilis, etiam si Idololatra fuerit. Par item jus, sive quis hominem majorem sive minorem furetur. Furtum nempe omnimodum prohibetur à lege. Nec fas est joco furari, aut animo in integrum restituendi, ne se sic furto quis assuescat. Tantundem etiam aiunt^h de dolo malo in ponderum & mensurarum usu.

^h Idem ib. cap. 7.

אחד תבטח ותגזל ע ישראל או הנגב שגב עבודה זרה אסור או סקל בחסר שני על למה תעשה והיה לחזור וכן אסור להשער ארץ עמו *Dispar jus non est sive negotietur quis cum Israelita sive cum Gentili, etiam Idololatra, si aut pondere aut mensura minore quàm par est utatur. Violat enim Interdictum, & ad restituendum tenetur. Similiter nec fas est Gentiles calculis subducendis fallere, sed plene sunt parienda cum eo rationes.*

ⁱ Levit. 25. 50

Quo adducunt & illud de Profelyto Domicilii qui se redemerit, computumqueⁱ faciet cum emtore suo &c. & demùm adjiciunt אע"פ שהיה כבש חזר ידך קרל ודער לנו שאנו כבש ודך rationes ex illa Lege pariendæ sunt, tamen si Gentilis fuerit in potestatem tuam redactum, id est ditionis Israeliticæ; nullò magis, ubi non fuerit in potestatem tuam redactum, seu nondum ditionis Israeliticæ. Hoc scilicet velut singulare legis sacræ exemplum assertur quo supponitur in negotiationibus ac contractibus Gentiles neutiquam fuisse defraudandos, aut dolo fallendos. Cujus tamen causam in Naturali Furto interdicto haberi volunt. Confona habent

habent ubi de Furto palam commisso loquantur ^k; אֲשֶׁל נָשָׂא שֶׁבַח עֲבוּדָה זָרָה אִמּוֹר לְגוּלוֹ אִוּ לַעֲשֹׂק וְאִוּ לְגוּלוֹ אִוּ עֲשֹׂק יְחִיד
 Etiam & nefas est bona Gentilis palam eripere, tametsi ipso Idololatra fuerit; uti & bona ejus tametsi sponte ab eo penes te relicta, detinere cum restitui postulaverit, veluti commodatum, mutuum, mercedem, depositum, creditum. Nam qui sic fecerit פְּשָׁעוֹתֵי וּקְרָעוֹתֵי וּקְרָעוֹתֵי וּקְרָעוֹתֵי
 vocitant, id est qui violatâ fide rem palam restituendam denegat. Ita fidem fallere sui ipsorum cuique illicitum ducebant, Contractibus scilicet etiam cum Gentilibus, nedum Judeis, inicit ritè interpositam, utpote ex interdicti quod tractamus vi naturali servandam. Adeoque in alterius sive Ebraei sive Gentilis damnum (quod scilicet Interdicti hujus sensu juxta jam dicta contineretur) mentiri illis nefas inde habitum. Dico in damnum quod interdicti hujus sensu contineretur; id est, sive in bona sive in personam, contra quàm jura præstituerent illatum. Quòd spectat inprimis illud quod habent de verborum fraude in Contractibus non adhibendâ, nec emtore in emtionem sive mercium laude, sive alio quocunque modo pelliciendo. Tam de seipsis quàm de Gentilibus pronuntiant ^l, אִמּוֹר לְרֵטְרוֹן אִמּוֹר בְּנֵי אֲדוּמִים בְּמִקְחַ וּבְמִטְרָה אִוּ לְגַבּוֹת אִוּ אִמּוֹר לְרֵטְרוֹן אִמּוֹר בְּנֵי אֲדוּמִים בְּמִקְחַ וּבְמִטְרָה אִוּ לְגַבּוֹת אִוּ אִמּוֹר לְרֵטְרוֹן אִמּוֹר בְּנֵי אֲדוּמִים בְּמִקְחַ וּבְמִטְרָה אִוּ לְגַבּוֹת אִוּ
 Nefas est decipere quemquam in emtione & venditione, uti & in consensum arte pellicere. Quod pariter obtinet in Gentilibus atque in Israelitis. Ita scilicet de fide circa Contractus & Obligationibus ubi מעֲוָלוֹת גִּבּוֹתֵי אִוּ אִמּוֹר לְרֵטְרוֹן אִמּוֹר בְּנֵי אֲדוּמִים בְּמִקְחַ וּבְמִטְרָה אִוּ לְגַבּוֹת אִוּ
 intervenirent. Sed verò quantum video, nondam verborum, cum fallendi ac mentiendi animo, prolationem ac promissa dolosa, citra Obligationem ex re contractam aut inde contrahendam illicita non existimabant, etiam si actum, circa quem versarentur, damnum quidem alteri inferretur, sed non cum injuria; nedum ubi nullum ejusmodi damnum. Neque aliter legem illam suam ^m intellexere Neque mentemini, neque fallaciter agatis, quisquam cum proximo suo. Qualem Gentilem esse non sumunt. De Mendacii autem apud eos usu ejusmodi licito, adeoque fidei sic fallendæ exemplo consulas caput tertium libri quarti, ubi circumventio dolosa nec sine mendacio manifesto in exitum Ebraei apostatae qui in puteum decideret, ejusmodi alia permittuntur. Animadvertendum autem inprimis heic est, id quod de Gentilium pariter atque Israelitarum bonis ab ipsis non invadendis, ex hoc interdicto naturali, tradunt, sic ab ipsis intelligi tantum, ut

^k Maimonid. bal. Gixilâ Wabda cap. 1.

^l Tit. Babâ Merila cap. 4. & Maimonid. balach. Macla cap. 18.

^m Levit. 19: 11.

Israëlitarum nemini ex jure aliquo Pacis, aut citra Belli publicæ autoritate indicti rationem Gentilis bona surripere liceret eive damnum contra vulgarem Justitiæ, quam vocamus commutativam, amissim inferre. Non item ex jure Belli. Hoc enim ejusmodi sibi, idque ex præstituto * Numinis, fuisse tradunt, ut ex supremo ipsius omnimodo rerum personarumque Dominio, ipsi non solum juberetur septem populos & Amalekitas subigere ac delere, verum etiam permetteretur, ad augendam, citra causam aliquam aliam, intervenientem majestatis Israëlitiæ amplitudinem, alienas quascunque terras, bello ritè atque ex sententia Synedrîi septuaginta unius virum, indicto, invadere adeoque Res ac Personas alieni juris in suum redigere. Quod planè, juxta illorum scitâ, temperamentum erat atque modus insignis aliorum Dominio (quatenus arma Ebræorum respiciebat) ab eo qui supremus omnium dominus est, superinductus. Unde nec Furti interdictum nec id quod in Decalogo habetur de alienis bonis non concupiscendis, bello ejusmodi violari existimabant, idque consequenter satis, dum ex permissione ejusmodi Numinis (quâ & inclusum satis est de jure victoriæ mandatum, devictorum jura perimens) statuebant non minus ipsis jus fuisse, ab Interdicti autore etiam præscriptum, invadendi atque sic bello acquirendi, quàm eis, quos invaderent citra victoriam aut deditionem possidendi retinendique. Sed hac de re, uti & de sententia Ebræorum de Belli jure, quatenus illo alii sive in ipsos sive in alios usi sunt, vide infrâ capita duodecimum, decimum sextum & quæ sequuntur. Furti nomine contineri etiam voluit, si quis vicini agri terminum seu metas intra confinium lineam aut angulum summovertet, qua de re expressim Lex facta *; quam tamen, quâ de terminis simpliciter non summovea-

* *Deut.* 19.
14. 17. 17.

* *Sepher Siphrî* col. 184.
Maimonid.
halach. Gani-
ba cap. 7.
Mof. Miket.
Præcept. Ne-
g. 123: vide
Gloss. Lxxvii
& Paul. Fa-
giam ad De-
uterom. 19. 14.
* *Archæolog.*
4. cap. 3.

dis loquitur, ad terram sanctam signanter in lege memoratam terminosque in ea, cum tellus distribueretur, positos attinere aiunt, atque eum qui ibi summovertet, tum interdictum Furti generale, tum hoc de Terminis singulare simul violasse, duplicisque ita violationis fuisse reum Pœnamque flagrorum duplicem subisse. Rem autem ipsam etiam simpliciter Furtum fuisse. At verò Flavio Josepho legis ipsius sensus videtur esse, perinde acsi ad jura etiam Gentium vicinarum planè spectaret. Verba ejus sunt * Mosis personam induentis. * *Ὅποις γῆς μὴ ἐξέτω κινῆσθαι μὴτε δικίας μὴ πῆλο-*
τείας αὐτοῦ ὡς ἐστὶν ἡμῶν ἐξ ἰσότητος. φουρατῆρα δ' ὡσαύτ' ἴσῳ ἴσ-

Φαν εἶναι τοῖς αἰῶνα κειμένων αἰσθητῶν ὡς παλιῶν εἰσόδων ἐκ
 εἰσῶν κειμένων ἐν τῷ πλεονακτικῷ προσωπικῷ χωρῶ εὐλαῶς
 τῷ ἔργῳ. μὴ γὰρ μακρὰ ἔτι τῷ ἔ τὸς νόμοις ὑπερβαίνας τις τῶ
 ἔργῳ μετακινῶνται. *Terminus terra movere nemini liceat, nec pro-*
pria, nec aliena, quibuscum scilicet nobis pax est. Sed cavendum
ne quod ita velut dei decreto seu calculo figitur auferatur. Nam
causa est bellorum & seditionum, ex eo quod homines avari volunt
terminos ulterius figere. Neque procul à legibus (ceteris) transst-
endū abest quisque terminos summoveat. Dum ait, quibuscum no-
bis pax est, Gentes innuit, nisi fallor nimium, vicinas aliasque.
 Quod tamen, interpretationi Talmudicæ non satis est consordium,
 nisi si interdictum Furti naturale quatenus in Terminis summo-
 vendis violatur, atque singulare hoc de Terminis simul conjungas.
 Tunc enim ipsam sanè Talmudicorum sententiam (extra belli
 causam, ritè à Judæis suscepti, juxta inferius ostensa) com-
 pendio aperit.

CAP. IV.

Selecta quedam de Domini Adquisitione & Translatione, atque
Obligatione & Permissione quæ circa illud versatur. Quorum
primum est de Dominio ex simplici Rerum Occupatione acqui-
rendo. De Rebus nondum Occupatis; Rebus Derelictis, & De-
perditis. De Profelytorum Justitiæ; qui sine herede morerentur,
Bonis, & de Restitutione rei ab eo ablata Sacerdoti Ephe-
merie tunc munus obenti præstandæ. De agro à Gentili sine
Synographa Israelitæ vendito. Occupationis tituli ortus.

Am verò, ut magis perspectos habeamus Ebraeorum
 mores & explicatiorem Talmudicorum sententiam
 circa Dominium Rerum & Personarum, ejusque Mo-
 dos & Temperamenta (unde sensus interdicti de Fur-
 to penes ipsos eliciendus) idque quæ ipsos quæ Gentiles interdi-
 ctum illud spectare voluere, intruenda exhibere visum est tum Se-
 lecta quedam de Domini Adquisitione & Translatione & de Ob-
 ligatione & Permissione quæ circa illud apud eos diversimodè ver-
 sabantur ex Juribus Pacis, tum Omnimoda ferè quæ Jure Belli apud
 eos nitebantur; nimirum quæ Gentes alias spectavit. Sic enim Jus
 illud totum & ea quæ inde pendent, veluti Indictio, Federa, Dedi-
 tio,

tio, Captivitas, ad Gentium heic Jus five Imperativum five Inter-
veniens attinet. Cujus quidem partes etiam nonnullæ, nec con-
tinnendæ reperiuntur in Selectis illis à Jure Pacis capitibus. Sed
in utroque genere, Talmudicorum sententiæ de quæstionibus ali-
quot circa Dominium, Furtum, Obligationem, Permissionem (quæ
comites heic sunt affidui) illustrioribus apud patres Christianos
acribus disputari solitis videntur. Selecta heic ex Jure Pacis Ebrais
in usu, generis sunt septemplexis.

I. De Rerum, ex Occupatione simplici, Dominio acquirendo.

II. De Alienationum & Contractuum formulis atque vi.

III. De Jure Egenorum.

IV. De Personarum in pace acquisitione.

V. De Usuris.

VI. De Bonis aleæ seu certamine alio ludicro lucrifactis.

VII. De Bestiis & Volucris sic nutritis institutisque ut co-
mitatores redirent, ac de Columbibus capiendis & Columbaribus.

Occupatione simplici Dominium juxta Talmudicos plurifariam
acquirebatur. Ejus autem Jura maximè videntur in Bonis Nondum
Occupatis, in rebus Deperditis seu Derelictis, in Profelytorum qui
sine heredibus obierant Bonis, in agro à Gentili Israelitæ sine syn-
grapha vendito, & in Reliquiis eorum quæ ex lege sacra in agrorum
proventu & frugibus, Egenis relicta sunt. Quod ad horum genus
primum attinet seu Bona nondum omninò occupata, ea occupan-
tis fieri volunt. Juxta mentem veterum Maimonides¹;

¹Halach. Za-
chia Wo-
nichna cap. 1.
Et Assus &
Gemara utra-
que sit. Baba
Metzia cap. 1.
& tit. Gitin
cap. 5. Gemar.
Babylonia fol.
59 a. & Tit.
Ereza cap. 2.
fol. 25. b. de spe-
das Simlacan
Aruch lib.
Chofchen
hamifpat cap.
273.

והפסקי בן זכא וכן וסברתו והנזירות והגזלים כר שבין
הפסקי וכר הקדום בן זכא כגון השנים והעצים והמדות
של אילנות של יש וכיוצא בן זכא וזכא מן דמיים
ומן הנזירות או שצד שפורה או סגו דורה ושאר וזמן להם
בעלים זכה ובלבד שלא יעו בשדה חברי ואם צד שם קנה
ואם היו הדגים בנתיבים של בעלים וכן היה ושף שגברתם
אף על פי שחיותי בימות גזול והוא סודם צודה ורי זה של
בעל ביתם והצד ששם ורי זה גזן אבר. הלוקח דגים
מחוך מצדו של חברי כשדעה מחוך דגים או סלקת דגים
ממצדו כשדעה פרוכה במתו ורי זה אסור שגבר שופרים ואם
היה המצודה כלי ולקח מחוך המצודה ורי זה גזלן המצודה ואם
בשדה חברו וצד בה היה או שוף אע"פ שאין לו רשות לשפורה
דבר זה קנה ואם היה שופר בעל השדה בתוך שדהו ואמר
זכחה לי שדה קנה בעל השדה ואף לבעל המצודה כלת
דגים

וְהַיּוֹנָה הַחַדְשָׁה הַזֶּה הַמְּחַלְכֵי הַשָּׁמַיִם הֵם שְׂמֹלְכֵי אֶרֶץ הַמִּדְבָּר וְהַיּוֹנָה
 הַזֶּה הַמְּחַלְכֵי הַשָּׁמַיִם הֵם שְׂמֹלְכֵי אֶרֶץ הַמִּדְבָּר וְהַיּוֹנָה
 הַזֶּה הַמְּחַלְכֵי הַשָּׁמַיִם הֵם שְׂמֹלְכֵי אֶרֶץ הַמִּדְבָּר
*Quod nemini occupatum est, occupanti
 conceditur. Ita quicquid in locis habetur desertis, fluminibus, ac tor-
 rentibus, nemini occupatum est. Et qui prius occupaverit, is ejusce
 fit dominus. Veluti graminis, Lignorum, Fructuum Arborum sylvæ,
 & similibus. Qui pisces capit ex maribus aut ex fluminibus, ut
 & qui volucres aut feram capit, quandoquidem dominum antea
 non habebant, capientis sunt. Excipiendum tamen est, ne venetur
 quis aut aucupio utatur in agro alieno, ubi nihilominus si aut ve-
 netur aut aucupetur, id quod capit, suum fit. Et de piscandi Jure
 in Tiberiadé, vide quod supra occurrit capite secundo. Pergit
 Maimonides. At verò si aut pisces aut volucres aut fera vivaria
 ferventur quantilibet, modò liberam venationem, piscationem, seu
 aucupium præpediant, vivariorum Domini sunt; & qui inde capit,
 Furtum committit. Quò si quis pisces ex alieno rete dum in mari
 est, capit, aut feram ex alieno rete quod in loco deserto expansum
 est, hoc quidem illicitum habetur ex scitis scribarum. (Neque aliter,
 quoniam * nondum ab expandente actu occupantur) Et si rete
 clausum fuerit (quo sive pisces sive feræ includantur) qui ex
 eo capit, fur est. Si quis rete expandit in agro alieno, & eo ibi
 ceperit, sive feram, sive volucrem, tametsi non licuit ei hoc facere,
 attamen capti dominus fit, nisi intervenerit antea agri dominus &
 jus suum ex agri proprietate fuerit professus. Tunc enim ei, sive venator
 fuerit sive aucupator, non conceditur. Pisces qui in Navis subsilierint,
 Navis domini sunt, quoniam Navis habetur pro custodia satis firma
 atque occlusa, non pro ea qua Mobilis aut hinc inde transiens di-
 citur. Nam ad aquas est quòd moveatur aut hinc inde transcat navis,
 non ex sui natura. Non ita dissimile jus obtinuisse aiunt, ubi res
 Derelictæ seu Deperditæ in custodiæ locum aliquem stabilem. Et
 occlusum, veluti ædes, horrea, atria, antequam quis eas denuò
 occupaverat, devenerant. Tunc enim statim illius factas fuisse cujus
 locus ipse erat. Quod si locus non esset occlusus nec stabilis sed
 transiens, veluti jumenti in via dorsum, aut rerum custodiæ non
 destinatus, veluti agri seu horti aperti, tunc ita demùm domini
 loci fiebant res ejusmodi, si disertis verbis eas nomine agri hortive
 præfens vendicaret. Aliter nondum haberi pro occupatis. Sed
 וְהַיּוֹנָה הַחַדְשָׁה הַזֶּה הַמְּחַלְכֵי הַשָּׁמַיִם הֵם שְׂמֹלְכֵי אֶרֶץ הַמִּדְבָּר*

* Maimonid.
 balach. Gazi-
 la Wabida
 cap. 6.

Adijon &
 Gemara utra-
 que sit. Baba
 Metzia cap.
 1 & 2. Maimo-
 nid. balach.
 Gazela Wa-
 bida cap. 17.
 & balach.
 Maclira cap.
 3.

dite esset signum, veluti tunica, aut jumento, presumendum erat de ea dominos non desperasse. Nam palam est illos potuisse signa indicare, ut sic sibi restituerentur. Unde præconium facere tenebatur qui repererat, nisi certò sciret dominos de ea desperasse, veluti si audires eos dixisse, va mihi ob marsupium deperditum (nonquam de-nudò reperiendum) aut similia qua manifestum facerent eos desperasse. Nam tunc res illa deperdita etiam reperientis fiebat. Saxum in suburbio Hierosolymitano excelsum suggestus erat præconi, qui hac formula utebatur *באשר לו שמרתי בך* quisnam est qui jumentum aut pecus perdidit? Et sic de ceteris. Subtilitates habent hac de re plures quas prætereo. De præcone quidem etiam loquitur heic Josephus ^b, sed aliter multò atque Talmudici. Quorum Interea neque omittenda hæc exceptio, Prævaricatorum ^c quos *באין* nuncupant, seu Israelitarum qui in contemptum planè numinis legem violarent, & eorum ex eis qui legem & prophetias abnegarent, res deperditas non omninò fuisse ex jure sibi Ebræorum civili restituendas. Neque enim illis relictum satis nomen fratris quod in lege ^d sacra usurpatur, adeoque non illis inde sublevamen. Ita demùm non ex Jure Naturali seu Universali, sed ex suo sibi civili rerum Deperditarum Restitutionem pendere volebant. Quam quidem & locum habere debuisse interdum aiunt in rebus Gentilium deperditis & ab ipso Israelita repertis. Sed non ex jure quo obligarentur ipsi, sed ideo tantùm ut per ejusmodi restitutionem inter Gentiles, quibus ullatenus subessent, humanis ipsi exciperentur. Aliter ne quidem licitam esse volebant ejusmodi restitutionem Gentili Idololatæ, ne scilicet liberalitate ejusmodi Idololatricæ opem ipsi subministrare viderentur. Summa est statuisse Talmudicos, sibi jure simpliciter Naturali de Furto, nihil haberi, quominus res deperditæ pro derelictis planè haberentur, atque primò deini occupantis fierent, adeo ut Dominii earum jus simul cum ipsò pariter evanesceret. Cur verò Profelyti Justitiæ sine hæreditibus obeuntis Bona Occupanti esse concessa tam signanter tradunt, evenit ex ratione superius ostensâ ubi ^e de cognationis Profelyti recens facti pristinae abolitione agitur. Nam inde sequabatur, eî nullos fuisse ex pristina illa cognatione hæredes; ita ut Bonorum ejus dominus esset, post mortem ejus posterorumve, nullus nisi qui postmodum natus; unde rarum fortè non erat Profelytos sine hærede mori. Sed ea de re nos alibi ^f fusius. Neque actum heic age-

^b *Archæolog.*
lib. 4. cap. 8.

^c *Vide supra lib.*
4. cap. 3. &
Gen. Bab. ad
in. Aboda
Zora cap. 2.
fil. 27 h.

^d *Deut. 23. 2.*

^e *Lib. 2. cap. 4.*
& lib. 5. cap.
18.

^f *Lib. de success.*
in Bona cap.
26. addit S. ul-
chan Aruch
lib. Chof-
chen hamif-
pat cap. 275.

agemus. Hoc interea monere liceat, ubi ex lege sacra² praestitum
 iur, restituendam esse in speciebus aliquot damni sortem atque in-
 super partem quintam, (quod intelligunt de haeredibus ejus cui il-
 latum est damnum, si is mortuus fuerit) & dein adjicitur אין
לחסיב רבו אין לאיש גמולו *& si non fuerit ei propinquus cui restitu-*
atur delictum, reddatur delictum domino, eritque sacerdotis &c.
 Verba haec (quae in vulgata, *si autem non fuerit qui recipiat &c.*)
 capiunt Talmudici de Profelyto qualem diximus. Neque enim Is-
 raelitae deesse poterat propinquus seu consanguineus qui ut haeres
 haec succederet. Moses Cortzenis^h עוה הקלה דרבו רבו *si non fuerit ei*
על מה שנאמר בתורה אין לאיש גמולו *non fuerit ei*
ירושן הכותב סדר *Ex majorum traditionibus explicant Rabbinii*
nostri id quod in lege sacra habetur si non fuerit homini propin-
quus, de Profelyto cui deessent haeredes, eumque volunt à scriptura
innui. Sic alii¹; unde fiebat ut quod à Profelyto surreptum contra
 legem hanc sic detinisset quisquam, non fieret, eo mortuo,
 Occupantis, nisi rem ipsam aut pretium & quintam insuper par-
 tem sacerdotibus אחוז חסיו *ejusdem quae tunc munus ob-*
ibat vicis seu innumeras (sic enim intelligunt legem) tribueret,
 inter eos aequaliter distribuendam. Qua de re plura Magistri. Quod
 demum ad agrum à Gentili emptum attinet idque sine syngrapha
 quam שטר vocant, in didone scilicet Israelitica; pro jure habent
 receptissimo, nec Israelitam ad Gentilem neque hunc sine ad Israe-
 litam sive ad Gentilem fundum, utcumque ex contractu pretium
 solveretur, rite transulisse, nisi etiam syngrapha interveniret. Ne-
 que igitur aut hic aut ille ex ejusmodi contractu fiebat^k domi-
 nus. Israelitae sic vendenti manere volebant Dominium, usque dum
 fieret syngrapha. Gentilis autem vendentis Dominium, post ac-
 ceptum pretium plandè desisse, sed ementis, quia syngrapha deerat,
 non incepisse. Patuisse igitur fundum hujusmodi utpote domino
 jam carentem, Israelitae occupanti, à quo tamen pretium ei qui
 Gentili solverat, refundendum erat. Adeoque jam velut ex contra-
 ctu inter Israelitas binos absque syngrapha inito (qualis inter Israe-
 litas legitimus; ut capite dicemus proximo) acquirebatur. De Re-
 liquis autem eorum quae in agris ex lege sacra Egenis relictæ sunt,
 quæ huc spectant, vide inferius capite sexto. Occupationis hic ti-
 tus, quo secluduntur ceteri universi ab eo quod pariter univer-
 sis ante occupationem competeat (Jus scilicet occupationis ejus-
 modi

²Numer. 5.8.^h Praecept. off.
73. fol. 152.
col. 1.¹ Maimonid.
hal. Gazala
Wabida cap.
8.^k Shulchan
Aruch lib.
j. m. d. l. o. cap.
274. & 274.

modi in uniuersis æquale) ortum sub initiis aut instauratione rerum sub Noachidis primis, ut videtur, habuit. Nec sine consensu & interposita fide, quæ ad posteros propagata est, de eo admittendo quoties res aut nondum fuerint possessæ, aut nullius in bonis esse cœperint. Vide Gentium divisionem in Genesi & testamentum quod Noacho tribuitur apud Eusebium, alios. Et de Noachidis illis primævis Eustathius Alexandrinus¹ ἐκαστῶ, inquit, πλὴν παροτρυνθέντων γὰρ κατέλαβεν *unusquisque terram sibi primò obuiam occupauit*; quemadmodum & Josephus ubi de Japetidis loquitur & de Europa; *ὡς ἔτυχον αὐτῶν, κατέλαβόντες, & μηδὲν παροτρυνθέντων* *quam occuparunt etiam nemine ante ibi sedes habente.* Sed nisi supponatur de Occupationis titulo in posterum admittendo, Pactum ac Consensus per genus humanum ex vetustis illis seculis propagatus ac retentus, qua ratione Occupatio simplex alios, cui pariter occupandi jus competiit, excluderet, non video. Et de Pacto & Consensu ejusmodi, nos pridem alibi². Qua ratione autem illud Josephi³, velut apud suos receptum, si quis ὁ μὴ κατέλαβεν ἀγέλας *quod non posuerit ipse absteris eum graviter puniendum, jam dictis de rerum deperditarum derelictarumque per occupationem Dominio acquirendo fuerit consonum, videriut quorum interest.*

¹ In Hexæmæ-
ter pag. 51.

² Archæolog.
a. cap. 7.

³ In Alabi
Classis lib. 1.
cap. 4.

⁴ Advers. A-
piomon lib. 2.
& vide Sum.
Petii. ad Le-
ges Atticas
pag. 534. seu
lib. 7. tit. 5.

CAP. V.

De Alienationum & Contractuum formulis atque Obligationis vi ex earum apicibus pendente. De Pretio rei mobilis vendita vero valori, sexta parte aut majore, impari. Profelyti *Justitia* Testamentum, Donatio.

Secundum ex superius Selectis caput est de Alienationum & Contractuum formulis, atque vi. Horum vim atque obligationem ita ex Formularum apicibus pependisse volunt Talmudici, ut his prætermis illa planè nihili aut irrita esset. Vetusissima est cessionis formula illa in historia sacra; *Obtinuit ὁ olim in Israel in redemptione, & in permutatione ut firmaretur negotium, extraheret homo calcem suam & dabat proximo suo, eratque hoc Testimonium in Israel.* Quæ verba statim sequitur; *Dixit igitur propinquus seu redemptor ad Boaz posside tu, & extraxit calcem. Et ait Boaz ad Senio-*

¹ Ruth 4. 7.

res & ad cunctum populum testes vos estis hodie quod possederim omnia que fuerunt Elimelech &c. Neque verò mos ille ad legem sacram^a de fratria renuntianda omninò attinet, ut alibi^r ostendimus. Et mirum est, quod habet Josephus^t hac de re, quasi ex lege illa de fratria, femina heic ipsa calceum exisset. Ad locum

hunc de calceo, Jarchius; וְזוֹ קָיְוָה כִּי שָׂאָה קִיּוּן בְּסוּדָר בְּמִקְוֵה — בע

Inde adquisitio quemadmodum & nos adquirimus seu emimus sudario seu velo, vice calcei. Recentior enim est in contractibus sudarii usus, de quo videtis in סוּדָר Eliam Thibitem. Sed discrepant Rabbini^t de calcei heic exendi more. Alii enim eum qui cederet, calceum acquirenti dedisse; alii, acquirentem cedenti. Neque satis ex sacro sermone habetur quod litem dirimat. Certè in vulgata legitur *Dixit ergo propinquo Boaz; tolle calceamentum tuum.*

Quod statim solvit de pede suo. At ille majoribus natu & univervo populo &c. Et consulas^a Joannem Drusium; alios qui obiter rem tractant. Paraphrastes autem ibi Chaldaeus substituit,

וְהָיָה כִּי יִשְׂתָּה וְהָיָה בְּיָדוֹ נַחֲתָן וְהָיָה בְּיָדוֹ נַחֲתָן *exuebat homo chirothecam manus sua dextera & emptionis causà proximo suo porrigebat.* Id est emptor. Nam de Boazo ibi emptore statim idem paraphrastes, *Et dixit redemptor ad Boaz* וְהָיָה בְּיָדוֹ נַחֲתָן

וְהָיָה בְּיָדוֹ נַחֲתָן *Extende manum tuam emptionis causà & eme tibi. Et exiit Boaz chirothecam dextera sua & emit sibi.* Sic exemplaria aliquot. Alia, ut in Bibliis Regis, habent נַחֲתָן *chirothecam suam*, seu ut A-

rias vertit, *vaginam suam.* Seculis autem sequentibus Formularum aliarum etiam apicum, in Dominii, ex jure suo civilli, Adquisitione seu Translatione erant tenacissimi Ebraei. Ex

nudo verborum Contractu nihil omninò transferebatur. Prædia seu קִקְעָרִי Emtoris ita demum fiebant^r, si aut בכסף *summis*

datis, minimùm argenteo seu siclo, aut בשטר *syngrapha testimonio*, aut בְּזִקְהָ *corporali*, post Contractum aut sub ipso, *possessione*,

et adquisivisset. Ubi horum nullum, irrita planè ibi venditio. Res mobiles quas משלשין nuncupant, alienabantur fere aut Ven-

ditione, aut Permutatione, aut Donatione. Constituto, etiam soluto pretio, in emtoris Dominium res ejusmodi (nisi cum prædioruta cæsa aut ejusmodi alia venderentur, quæ prædii jus seque-

bantur) non transibat, nisi aut בתבחה *prebensione* qua sustolle-

retur gestareturve aut בתשיבה *trahen, abalien, aut duhen*, ubi res

com-

ment. 25.
Elio de successione in bona cap. 15.
Origiu. 5.
cap. 11.

Jarchius ad Ruth. 4.

Quest. & Resp. Ebraic. 46. & in Ruth cap. 48.

Mifas in Baba Metzia cap. 4. ibidem Gemara Marqas, Maquid, balach, Macira cap. 1. 2. & seq. Mifas in Kidofchim cap. 1. Mofe Mikotzi præcepti. affirm. 82.

esset, tum demum utrinque obligarentur contrahentes, si id, quod ex sui natura vilius erat, ex sententia alienantis in alterius possessionem corporalem transferat; non item, si id tantum quod carius. Hoc enim nummi signati adeoque pretii tantum (juxta antedicta) vicem heic præstabat. Hinc regulam habebant כֹּל הַיּוֹדֵךְ בְּחִיבֵי קִינָה מֵרַחֵם *Quicquid ex hinc vilius est, (corporaliter possessum) carioris Dominium etiam transfert.* Sed discrimen hac de re est inter Misnam Hierosolymitani Talmudis & eam quæ Babylonii^c est, de quo non est heic disceptandi locus. In Alienationibus, autem & Contractibus id inprimis advertendum est qualem sensum faciunt inter se legis hujus^d sacra, si venditione vendideris proximo tuo (לְעִשְׂתֶּךָ, *civis tuo in vulgata*) aut emeris de manu proximi tui מֵיַד אִישׁ אֶרֶץ מִצְרָיִם *non decipietis aut damnum inferetis quisquam fratri suo.* Nimirum^e verbum נָחַם accipiunt vi vel fraude alium ledere sive in bonis, sive in famâ. Heic autem capiunt de eo quod est pretio majori vendere, aut minori, quàm par est, emere, id est ipso simpliciter pretio impari damnum inferre. Hinc aiunt ex more majorum atque legis interpretatione receptissima regularitèr inolevisse ut si quis Judæus Judæo בְּסֻלְסִלִּין seu *bona mobilia* (nam agri & ædes ad leges redemptionis sacras attinere) utrinque bonâ fide vendiderat pretio, vero rei valore sexta parte, majori, seu pretio tanto minori emerat, pars illa sexta ei^f cui inde damnum sic illatum, esset refundenda. Non vero quidquam omninò si sexta parte minus discrimen esset. Atqui si sextâ discrimen majus esset, licuisset emtori statim seu quamdiu nondum finita esset negotiatio, Contractum rescindere & redhibitoria pretium sibi integram vindicare, Venditori autem (si in illius fuisset damnum) nunquam non licuisset rem suam postea repetere. Quod non solum de Emptione & Venditione ubi pretium esset nummi, sed etiam de Permutatione rerum fungibilium, veluti fructuum, granorum, seminum, id genus aliorum quæ usu consumuntur, intelligendum. Non item ubi permutarentur instrumenta, vasa, pecora, jumenta, quoniam ibi non tam valoris rerum quàm contrahentium rei alterius præ alterâ electionis ratio habita. Id quod sic restituendum erat seu sextam partem הַחֵיבֵי דָּמִינִים *damnum ex impari pretio illatum* vocitant. Et hac de re subtilitates adjiciunt non paucas. Ita sane Obligationis atque Contractuum vis mira hinc, ut vides, recepit Temperamenta ac Modos. Sed inter Judæos ipsos tantum, & ex

^c Vide Talm. Babylit. Baba Metzia fol. 44 a.

^d Levitic. 25. 14

^e Vide Poth. Fag. ad Emul. 21. 10.

^f Misna tit. Baba Metzia cap. 4. Maimonid. balach. Macira cap. 12 & c. Mof. Mikot. Prec. Negat. 170. & vide Mofson Bar. Nachman in Pirush Tora fol. 216 a.

jure ad Profelytorum Domicilii regimen superinductum inter Judæum & Profelytum, quoties Contractu hujusmodi illi hic damnnum intulerat. Non item, si huic ille. Talmudici לֹא יִשְׁתַּחֲוֶה אִישׁ אֶרֶץ אֲרָם וְגַי טוֹהַר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּחַיֵּי הַחַיִּים

¹ Levitic. 25.
14

Jus de damno ex impari pretio illato ad Gentilem non attinet. Nam & scriptum est¹ ea de re, quisque fratri suo. At si impari sic pretio damnnum intulerat Israelita Gentilie, refundendum erat ex decretis forensibus nostris. Ita in Obligatione ac Contractu heic Jus perquam impar Judæi tam adficii seu Profelyti Justitiæ quàm Originarii, & Gentilis seu Profelyti Domicilii.

² Erod. 22.
20. & vide
Levit. 19-33.

Quamvis enim legem illam alteram² לֹא תִוְחַל לְגַבֵּי פְּרֹעֲלֵיטָא *Profelytum non molestabis, vexabis seu lades* (eodem vocabulo quod habetur in lege hac de Emptione & Venditione, ibi usurpato) juxta id quod libro monimus secundo³,

³ Cap. 4. pag.
159.

ad utriusque generis Profelytos quoad opprobria de pristino vitæ genere eis non inferenda (quod וְרֵיחַ וְרֵיחַ seu *damnum* aut *molestiam per ejusmodi opprobria illatam nuncupant*) quantum video attingere volunt, nihilominus dum pluribus legem hanc de Impari simpliciter pretio simul cum illo quod in altera illa sequitur וְלֹא תִוְחַל לְגַבֵּי פְּרֹעֲלֵיטָא

⁴ Erod. 22.
20.

neque expilabis eum (quod de pretio impari etiam sumunt) fufius explicatum eunt, Profelytum alium præter Justum in ea, quoad hanc rem, contineri nolunt. Quomodo transferretur apud Ebræos ex Successione Dominium, explicavimus abundè Libro singulari de Successionibus in Bona. Ubi etiam de Alienatione per Testamentum, & quâ exhereditatio fiebat liberorum, diximus, & de aliis ejusmodi. Recole heic si placet quod capite superiore traditur de Gentilis Alienatione fundi in ditione Israelitica irrita, ubi syngrapha non intervehiret. Et alia Alienationibus singularia fuere, quæ Profelytos Justitiæ spectabant, nec parùm ab Originariorum alienationibus discrepantia. E quibus id inprimis & solum heic adjiciendum duximus, Profelytum Justitiæ moribundum seu per Testamentum bona sua distribuentem aut dantem proli suæ, antequam Profelytus fieret ipsa, sive natæ sive conceptæ, in cassum planè fecisse; neque testamentum aut donationem ejusmodi omninò vim obtinuisse. Ex moribus scilicet superinductis, ne videretur proles illa pro hærede inter Ebræos admitti. Aliqui etiam inde nec cuiquam quid ab eo rite donatum volunt moribundo, quod טַבַּח בְּרֵעַ vocant, aut mortis causâ; nedum per testamentum, cui tamen lo-

cus, ubi ægrotaret quisquam ex Originariis, etiam sine solennibus alienationum superiis traditis, quod ex eis etiam quæ alibi¹ diximus satis dignoscitur. De his autem ante alios confusas, si placet, Josephum Caro in *Shulcan Aruch*^m. Ex apicum autem & formularum ejusmodi observatione palam est sic disciplinam Ebraeorum de Furti interdicto obtinuisse, ut nec dominum esse ibi agnoscerent, ubi apices aut formulæ illæ multiplices (quarum specimen tantum hæc indicavimus) deant.

¹ Lib. de succis. in Bona cap. 24.

^m Lib. Chofchen hamispat cap. 256.

CAP. VI.

De Jure apud Ebraeos Egenorum singulari; Angulo segetis, Spicilegio, Racematione, Uvis deciduis, frugibus per Oblivionem in agro relictis, Decima Pauperis; Eleemosynis; etiam sententiâ forensi exigendis. Mira in erogandis his atque tum pristinâ tum præsentî pauperum conditione considerandâ, ratio. E Gentilibus Panperes (nisi Profelyti Domicilii essent) juris Egenorum apud Ebraeos non omnino participes. Profelyti Domicilii participes Eleemosynarum; non alicujus reliquorum quæ sunt pauperibus debita. Utrum extremæ Pauperis Necessitati Dominium privatum ex Jure Naturali, juxta Talmudicos, cederet.

Quod ad superiis Selectorum Tertium, seu Jus Egenorum spectat, celebris est apud scriptores^a questio, utrum extremæ Indigentium necessitati cedat ex jure Naturali Dominium privatum, adeoque utrum inde simpliciter Dominium seu Furti interdictum sic temperetur ut surripienti, eo nomine, scelus ex Jure Naturali non fuerit tribuendum. Seu, ut breviter questio hæc concipi solet, *utrum furari liceat propter necessitatem*. Quid ea de re senserint Talmudici manifestum satis fiet, si primò generatim ostenderimus qualia penes ipsos Egenorum seu pauperum jura hæc fuerint, & dein adjecturimus quid tradiderint de Gentilium penes itidem ipsos tum indigentia tum Eleemosynæ sive erogatione sive receptione. Eorum quæ Pauperibus ex lege sacra seu Ebrais civili debebantur, genus^o faciunt septemplex. Primum est *אגול* Angulus; II *לקט* spicilegium. III *רלליו* Racematio. IV *פס* Acini decidui. V *פחח* quod per oblivionem relinquitur. VI *עני מעשר* Decima pauperis. VII *קדש* Eleemosyna. Quæ cuncta nomine *עני* מנהגו מנהגו

^a Dominicus Soto de Justitia & Jure lib. 5. quest. 3. art. 4. S. Thom. 2. secunda quest. 66. art. 7. ult.

^o Maimonid. halach. Michnoth Ainit cap. 1. 2. &c. Mos. Mishet. Precept. Neg. affirm. 161. &c. 2. 4. &c. Mishna Pea & it. Maighner Sheul.

nera que pauperibus danda veniunt. Primum habetur in lege il-
la ꝑ cum messueritis messem terra vestra, לא תכלה פסח סרך לקצר, non consummabis metenda angulum agri sui. Redditur in vulgata,
non tondebis usque ad solum superficiem terra. uti & alibi ꝑ, non
secabitur eam usque ad solum. Sed Ebraea quæ attulimus, sunt lo-
ci utriusque. Græci ibi ἢ συντελέσσετε ἢ ἡρπάζετε ὑμῶν τὴν ἀγροῦ
οὐ ἐκτελείσται, non perficietis messem vestram agri sui metendo. Quæ
velut dicta non mirè de agro frugibus confito, quàm de arbori-
bus frugiferis, adeoque de proventu telluris omnimodo annuo
capiant magistri. Quantitas Anguli seu partis frugum sic relin-
quendæ nullibi in lege sacra præstituitur. Sed ex scitis Scribarum
seu eorum quibus permittitur Sanctionum superinducendarum po-
testas, pars erat minimùm sexagesima. Talmudici, כמה התיר
שיער והפח כן התורה אין לה שיעור אמילו הגיה שכולל אתו
וזהו ירי והנהו אמר מדרשתו אין פתורו מאתו משיש
בן בארץ בן בתוצה. לארץ ובוסף על האחד משיש לפי גודל.
Quantitas Anguli *quædam dicitur etiam in lege sacra determinata non est, unde qui reliquerit spicam unicam,*
etiam in præstabis id ad quod sic obligabatur. Sed verò ex scriba-
rum scitis ita præstituta est pars sexagesima, ut minor non suffice-
ret, idque tum intra terram sanctam tum extra (nam & extrà
ex eorum scitis obtinuit mos hic.) Et quidem inolevit ut adste-
rent aliquid coloni, vinitores, et frugum collectores reliqui, parti sex-
agesima pro varia sive agri area, sive pauperum multitudine, sive
proventus ubertatis quantitate. Secundum genus seu לקט id est
Spicilegium, sacris illis quæ sequuntur nititur verbis, ולקט קציר
לא תלקט & collectionem (spicarum seu frugum remanentium)
seu spicilegium non colliges. Vulgata, nec remanentes spicam col-
liges. Quod ad fruges seu proventus manipulatim falce succidi
aut evelli solitos attingere volunt. Si spica unica aut duo inter
succidendum, evellendum, aut colligendum, extra manipulos aut
sub falce deciderent, hac lege continebantur, idque quotcumque &
quotiescumque sic deciderent. Non item si tres simul, nedum
plures. Talmudici, גמלו שלש כאחד הרי שלשון לבעל, הרי שלשון
הרי שלשון לבעל, הרי שלשון לבעל, הרי שלשון לבעל, הרי שלשון לבעל,
si tres simul deciderent, ad dominum agri attingebant. Ge-
nus tertium שללך seu Racematio in lege sacra sequitur ובכך
לא תעלה & vinam tuam non racemabis. Hoc de racemu-
lis dictum volunt, quotquot scilicet nec כהן haberent nec נסף id
est

obfirmabis cor tuum neque contrahes manum tuam à fratre tuo paupere. Sed aperiendo aperies illi manum tuam & mutuum dabis illi quod sufficiat pro penuria ejus qua ille laborat, id est ויחבר לו אשר בחסרו quod vertit vulgata, quo eum indigere perspexeris. Et quæ sequuntur de anno remissionis, faciunt ut non mutuum sed donatum habendum esset quod indigenti sic subministrandum; juxta magistros. Paulo item post, Non deficiet pauper, seu non deerit pauper de medio terre. Idèd præcipio tibi dicens, aperiendo aperies manum tuam fratri tuo, pauperi tuo atque inopi tuo in terra tua. Accedit & illa ^u, si attenuatus fueris frater tuus &

^u Levitic. 25.
35.

mutaveris manus ejus juxta te (scu infirmus saluus fuerit) ורחמך ורחמך עמך etiam sublevari seu sustentari eum, peregrinus item & inquilinus etiam vivat tecum. Ita intelligunt magistri. Sed vulgata, & susceperis eum quasi adventam & peregrinum & vixeris tecum, ne accipias usuras ab eo &c. & proximum ita comma ut ex duabus unica lex fiat, adjicit. Sed de Usuris, mox, capite nono. Posteriora autem jam citatæ legis verba sic capiunt Magistri ut non solum Profelytis tam Domicilii

^u Jeronimus ibi;
Abarbinal in
Piruth Toræ
fol. 270. col. 3.
alii.

quàm Justitiæ incolatûs permissio in terra sancta sic præstituitur (nam qui ibi ורשב dicitur pro Profelyto Domicilii sumunt ²) verum ut etiam utrorunq; inopiæ sublevamen, ex elemosynis, fuerit erogandum. Quod sic de Gentilibus aliis seu qui Idololatriæ nondum renuntiaverant, sumi nolunt, ut infra dicemus. Verba autem illa in codice Samaritano sic se habent ורחמך ורחמך עמך quæ verti possent & si vis seu robur peregrini & inquilini in eum invaluerit, etiam vivat frater tuus tecum. Quæ postrema in fine proximi commatis, etiam in codicibus tam Judaicis quàm Samaritanis occurrunt. Legitur item ³ Hyrcanum in-

³ Egeffipw
lib. 1. cap. 1.

stituisse primum Xenodochiâ quibus adventum susceperet pauperum peregrinorum. De eo quidem Josephus ⁴, ἑστὶν Ἰουδαίων ξενοδοχῶν πρῶτος ἡ ἐν Ἰερουσαλὴμ, quod vertitur Gelenio primus somnium capis militem externum alere; Ruffino autem peregrinos alere. Sed ex jam antè allatis legibus, quemlibet aiunt Magistri ² Judæam obligari כֹּחַ הַרְוּחָה עַל בִּקְשָׁה וְהַעֲלִי עִינָי בְּסִנְי וְלֹא נָחַן לֹן צָרְקָה לעני elemosynam dare pauperibus. Unde & inquirunt כֹּחַ הַרְוּחָה עַל בִּקְשָׁה וְהַעֲלִי עִינָי בְּסִנְי וְלֹא נָחַן לֹן צָרְקָה כֹּחַ הַרְוּחָה עַל בִּקְשָׁה וְהַעֲלִי עִינָי בְּסִנְי וְלֹא נָחַן לֹן צָרְקָה quisquæ viderit egenum rogantem & oculos ab eo divertens ei elemosynam non dederit, violat præceptum negativum. Opulentia alterius atque alterius indigentia ratio-

⁴ Lib. 13. cap.
16.

² Maimonid,
halach. Mithnoth
sinim
cap. 7. Moser
Mithot præcept. affirm.
162.

ne semper habitâ. Sed mirum est quod tradunt de Eleemosynæ heic tum Qualitate tum Quantitate. Neque enim sufficisse volunt ut quis opulentus inopibus rogantibus vitæ simpliciter necessaria donaret, compararetve, veluti vestitum & alimenta. Etiam utensilia domestica, uxorem item & maritum (cœlehibus qui indigerent, pauperum nomine heic venientes) quin & ea insuper quæ ad pristinae unde deciderant vitæ fortisque splendorem spectarent, ex legibus hinc sacris docent fuisse subministranda. Talmudicorum verba sunt; *אפילו דה דרכו כדל זח העני לרכוב ע* *הכוס ועבד רץ לפנ* *רץ לפנ והעני יוד מנכסו קונן לו כס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפנ* *Etiam si pro dignitate pauperis, unde jam deciderat, pristinâ, mos ei esset equo veli nec sine servo præcurrente, comparandus erat ei equus quo veberetur & servus qui præcurreret.* Et si vestitum rogaret indigus *מיד כבודו לפי כבודו אחרו מכבדו* *vestiendum erat juxta dignitatem suam propediem.* Si nempe inopia ejus satis nota. Aliter ea de re inquisitum prius ibant. Quod tamen ubi inops alimenta poscebat, non faciendum, sed statim ea subministranda. De Dignitate autem & Splendore pristino, rationem subjungunt ex eo quod in lege habetur *quod sufficiat pro penuria seu indigentia ejus quâ ille laborat, ומצוה אחת להסלם חסדו ואת אחת מצוה, ומצוה אחת להסלם חסדו ומצוה אחת להסלם חסדו* *unde ex precepto obligaris supplere quibus indiget, minimè verò enim ditare.* Atque etiam quemlibet rogatum יוד כבודו *juxta facultatem suarum amplitudinem,* obligatum aiunt ita quibus indiguerat supplevisse. Quantitatem item eleemosynæ singulorum sic taxant, ut qui largiùs & maximâ cum laude daret, Quintam opum suarum partem, si res posceret, subministraret; qui mediocriter, minorem usque ad decimam; quâ si minorem quis, ubi scilicet majorem res poscebat, daret, donum *עין רעה* *oculi mali* seu ejus qui tenacioris nomen mereretur, vocabant. Addunt ומצוה אחת *לדחות את העני כשאתה רוקם ואפילו אחת נותן לו בגדו אחרו* *mesum esse dimittere inopem quî rogaveris, omninò vacuum, & micum potius granulum ei donandum.* Si scilicet rogatus haberet. Si quis autem eleemosynam erogare, juxta quod oportuit, detrectaret, sententiâ forensi coercendus erat in id præstandum quod foro placeret, idque non sine plagarum Pœna nisi pareret. Quod si demum non faceret, è bonis suis id quod erat præstandum in pignus sustulere judices. Maimonides; *שי שאינו רוצה ליתן עזקה או שיתן מעט מבח שראוי לו בך כסף אחרו וכסף אחרו* *כבר*

לקט שכחה ופחה ומעשר עני היו לו מאתים חסד; דינר מפילו
 אלה נותקן לו כאחד חרי זו כותר ליתקן זה בירו משרה וחר ון
 עליו חב או שהיו מסטכנים למחננה אשתו חרי זה כותר
 ליתקן עני טעמד יש לו חצר וכלי בורא מפילו היו לו כלי כסף
 וכלי זהב אין מוציין אותו למכור ארץ ביתו וארץ כלי חסטישו
 אלא כותר ליתקן ומצוה ליתקן לו בורא בבלי אטלה ושותיה
 ומלטט מעער ותיצנה בתן אבל אם היו כלי כסף וכלי זהב
 בתן מצוה או עליו וכיצנה בתן מוכין ולחמן פותר בתן
 בורא קורם שיגיע לגורן מן חשם אבל ארז שגבה
 הצוקה מוציטם אותו למכור כליו ולקח אתחם פרחים
 מהם ואחך ימור בעל הניר שהיה מחלף מעיר לעיר וחבו
 לו המערה בודך ואין לו ענה מה יאכל חרי זה כותר
 ליתקן לקט שכחה ופחה ומעשר עני וליחנה מן הצדקה
 ולכטיגע לביתו אינו חייב לשלם סחרי עני חיה במתה הניעה
*Qui haberet in bonis ducentos Zuzos, (id est quinquaginta siclos
 sacros) licet cum eis non negotiaretur, aut qui haberet quinquaginta
 & cum eis negotiaretur, si in eis non erat habendus quibus licuit
 Spicilegio, frugibus per Oblivionem in agro reliquis, Angulo & Decima
 pauperis gaudere. Si cui pauciores quam ducenti essent (nec in nego-
 tiationibus eis uteretur) tametsi mille homines simul eum dona prebe-
 rent, nihilominus ei jam dictum gaudere fas erat. Si Pecuniam seu opes
 quidem haberet, qua tamen ari alieno aut doti uxoria essent obnoxia,
 fas erat ei sibi ea etiam sumere. Si egenus esset qui villulam, & ader
 instructas haberet etiam rebus argenteis & aurcis; mos non erat ut
 in cogendus esset vendere ades suas & res ei inservientes (ut sci-
 licet inde viveret & à jam dictis arceretur, sed) ea accipiebat, &
 ex precepto eis gaudere debuit. Quod intelligendum de utensilibus
 ejus ejus & potius necessariis, & de vilioris pretii vestimentis & si-
 milibus. At verò si ei essent utensilia aurea vel argentea qualia strig-
 gilis aut pistillum & qua sunt similia (lautioris & splendidioris
 vitæ instrumenta) vendenda ea erant atque id genus minoris pretii a-
 lia ei inde supplenda. Que tamen exceptio locum tantum habuit an-
 tequam ex elemosynis publicis seu elemosynarum arario ali inciperet.
 Simulac enim incipiebat inde ali (seu alimenta inde petebat) cogendus
 erat vendere res illas pretiosas & viliores accipere. Ec dein fortunâ
 angustiiori contentus esse debuit. Si Patrifamilias per urbes aliquot
 & oppida proficiens comestus primo suffecerat et deus (ante reditum)
 indignus ille quod comederet, ei competebat sumere spicilegium, fruges*

per oblivionem reliſſas, Angulum & decimam Pauperis atque etiam ex arario eleemoſynarum ali. Neque poſtquam domum redierat, obligatus erat ad reſtituendum. Nam tunc temporis (quo accipetet) pauper ſeu pauperum numero cenſendus erat. Ceterum tamenſi priſtini ſplendoris & anteaſtæ vitæ unde inops deciderat, ratio erat ut paulò antè dictum eſt, habenda, & juxta eam eleemoſynæ ſubminiſtrandæ, atramen in mandatis dederunt ſapientes ut, qualifcunque fuiſſet antè dignitatis inops, artificio alicui jam ſedulò incurberet, ut inde minùs eſſet aliis ſeu eleemoſynatum arario onerari; quod & ita feciſſe aliquot viros aiunt inſiguioreſ ad paupertatem aliàs ſummam tectaſtos, ut לנאמלו מן הצניע ולנאמלו כספיהו לנאמלו כספיהו nec rogarent ab univerſitate ſeu populo (id eſt ab exactoribus illis qui populi eleemoſynam corrogarent etrogarentque) nec acciperent ab eo quando ipſis donare volebant. Quod vero dicitur de Atca & Scutella, ſic capiendum eſt, ut hæc pro vario locorum mote aut haberetur aut omitteretur, illa verò nullibi deſſet. Maimonides, לנאמלו ולנאמלו סטענו בקתא כספיהו לנאמלו סטענו בקתא כספיהו לנאמלו סטענו בקתא כספיהו Neque vidimus neque audivimus in Eccleſia aliqua ſeu univerſitate Iſraelitarum, deſaiſſe Arcam Eleemoſynæ. Sed Scutellam quidem loci alii habent, alii non habent pro moris diverſitate. Atque atcam hujusmodi ſeu inopum ararium publicum reſpicit puto illud in Evangeliiſ b. *Vende &c. & ad pauperibus, & dimidium bonorum meorum do pauperibus, & ſimilia. Et facile hinc intelligitur puto unde viverent liberi quorum aliquibus tantùm pro varia patris opum quantitate, ex ipſo jure, oſtiatim erat mendicandum; qua de re nos alibi c. Prioribus jam dictorum Quinque adjicitur in lege facta pauperi d & peregrino ea relinquet; nam & quod de manipulo per oblivionem derelicto dicitur, non e revertere ut tollis illum, ſed peregrini, pupilli & viduæ erit, velut pauperum paraphraſis haberetur, quemadmodum & ſimile illud in lege de pauperum decima. Eleemoſyna autem, qualem oſtendimus, exigenda ex ſui natura pauperibus eſſet debita. Et cuncta ſanè ita debita, ex Magiſtrorum ſententiâ, ut non omninò eorum aliqua e Charitatis ſive fervore ſive arbitrio ſed ex juris ſtricti ejuſque à numine præſtituti Obligatione penderent. Eleemoſyna, dico, nolenti exigenda, juxta jam præmiſſa. Nam & alias, quæ ex abundantia charitatis jure exigendam*

exce-

b. Mat. 19.
21. Marc. 10.
21. Luc. 18.
22. 19. 8.

c. De ſucceſſ.
in Emaſ cap.
9.

d. Levit. 19. 9.
23. 22.

e. Deut. 24. 19

ut quod de spicis jam dictum. Et sua cetera habuere heic tempora. Ubi autem omnino negligerent nec intra tempus fruges ex more colligendi eorum quæ sic eis derelicta sunt, aliquid fumerent, *eadem ad agri Dominum attinebant.* Accedant hæc Tria inprimis animadvertenda. I. Quænam nomine גר seu peregrini, in legibus jam dictis sacris pauperi conjungi soliti, venire velint Talmudici. II. Utrùm in Pauperum hæc donis, juris aliquod esse Pauperi Gentili admitterent. III. Utrùm à Gentilibus donorum, quæ diximus, aliqua, juxta eos, præstanda. Ex vi ac sensu legum, quæ hæc attinent, Sacrarum haud aliam nomine גר peregrini seu Profelyti contineri volunt præter Profelytum Justitiæ ac Libertinum qui juris parilis. Verba sunt, כֹּהֵן גֵר הַמֵּצֵר בְּכֹתֵל עִיטָה אִשׁוּ מֵלֵא נָזַק סְדוּי וְהָאִשׁוּ בְּמַעֲשֵׂה עַבְדּוֹ וְהָאִשׁוּ הַלֵּוִי וְהָאִשׁוּ הַגֵּר בֵּן בְּיָהוּדָא *Peregrinus cujus mentio in legibus de Pauperum donis haud aliam est quàm Profelytus Justitiæ. Nam & in lege^h de Decima pauperum memorantur simul Levita & Peregrinus. Levita autem ibi planè filius est federie. Talis igitur & Peregrinus cum eo conjunguntur.* Ex lege itaque Sacra Profelyto domicili, quantumlibet pauperi (nomine גר Profelyti seu Peregrini) in hæc sortem voluere esse nullam, nedum Gentili alicui qui nondum idololatriæ renuntiaverat. Sed verò nomine חֵרֵשׁ seu *inquinus* in lege illa superiùs ex Levitico citata, Eleemosynas tantùm ex illius legis vi sumebat Profelytus domicili, non item reliquorum donorum pauperum quidquam. At vero tum Profelytis domicili tam aliis Gentilibus ex jure superinducto permiserunt (quod secundò heic animadvertendum) in omnibus jam dictis sortem, si pauperum, qui è Judæis, turbæ se commiseret. Temperamentum jam proximè ante dictis subjungunt; אִשׁוּ פֶּן אִין סַבְעָן עִיטָה גֵרִים סַמְחֵנוּרָא מֵלוֹ מֵלֵא; *Ceterum tametsi ex ipsa lege se res ita habebat, nihilominus non arcebant pauperes Gentilium à Donis jam dictis ex illis scilicet prioribus. Sed ii commissi turbæ pauperum ex Israelitis ea acceperunt.* Causa redditur סַבְעֵי דִּישׁ סַמְחֵנוּרָא *ob viam pacis*; id est officiose humanitatis seu charitatis causâ. Ita jus planè pauperibus, qui non Judæi, in omnibus denegant. Excepto quod dicitur de Eleemosynis Profelyto domicili erogandis. Rem autem Gentilibus omnimodis qui Judæorum pauperibus in rogando, sumendo, se commiserent, concedant.

Quod

^h Deuterom.
14. ult.

Quod ad Tertium demùm heic attinet, neque Dona illa Pauperum priora sex aut eorum aliquod quidem permittebantur Gentiles in ditione Israelitica præstare, nedum obligabantur. De Gentilibus non permittis ejusmodi quid ibi præstare, satis dictum est libro tertio¹.

Quin de Profelyto Justitiæ recens facto scribitur * *בבית סקור* סודו ואמר כך נתגבר חריו מן המסור מן המנה ומן הלוקט ומן *Si Gentilis in ditione Israelitica postquam segetem messuerat, Profelytus Instilla factus fuisset, ex segete illa neque Angulus-neque spicilegium neque manipulus per oblivionem derelictus, pauperibus relinquendus; tamen manipulus jus non inciperet ante tempus quo manipuli arbori soliti.* Id est etiam postquam Profelytus esset factus. Item *ישראל*

והיו טעו גיתפוס בתם חלקי של ישראל חתב ושל גוי *Ubi Israelita & Gentilis Socii erant vinca in parte Israelita (divisa) relinquendi erant actui decidui & racematio. Sed pars Gentilis immunis erat.* Quale pariter de reliquis jam dictorum Sex dicendum. Quod verò ad Eleemosynas attinet, cum ex fuerint aut ex justitia seu stricto jure debite adeoque pro arbitrio forensi exigenda ut est ostensum, aut ex charitatis abundantia insuper accesserint (quale quidem discrimen Eleemosynarum dum eo nomine ea quæ pauperibus præbentur, innuitur, nullibi locorum forsân abest) tantum abfuit ut à Gentilibus exigerentur aliqua omninò,

ut nec palàm ab eis libentè offerentibus, ex more majorum deberet Judeus Eleemosynam aliquam accipere, nisi ita eveniret ut neque necessitati suæ extremæ subvenire quirent Eleemosynæ à suis subministrare, neque clam posset à Gentili accipere. Talmudici¹,

מסור לישראל לישראל צדקה מן הגוים נפרהים ואם אמר יכרה לחור בצדקה של ישראל ואינו יכרה ליסלה בצדקה חרי זה מסור ומלך או סד מן הגוים סלח מסן לישראל לצדקה אן סחורם אותה לו מסים שלהם מלטר אלן טסלן מסנו ומתן לעני גוים נכח כה. סלח יססע הסלך

Fas non erat Israelita accipere Eleemosynam à Gentilibus palàm ac in aperto. Adjecta tamen exceptione hac. Si Eleemosyna suorum vitæ suæ necessitatis non sufficerent, nec Gentiliam Eleemosynam clam accipere posset, tunc quidem licuisse. Quin, si Rex aut Princeps à Gentilibus pecuniam in Eleemosynam ad Israelitas mitteret, eam sanè rejicere mos non fuit, propter regis dignitatis observantiam. Recipiebant ergo, sed clanculum orogabant Pauperibus Gentiliam, adeo-

que

¹ Cap. 4.

* Maimonid, halach, Mish-norh Abailm cap. 2.

¹ Idem ibid.

cap. 4.

¹ Idem ibid, cap. 8.

* In Ekecho
Tribens. cap.
28.

que ut Rex mesciret. Atque hinc ritè intelligendum videtur quod de mendicantibus Judæis controversi solet. Josephus Scaliger * 3 *Vetri Iudæi non mendicabant, neque mendicant hodie propter* ὁ φιλανθρωπῶν eorum, quòd divites non patiuntur tenuiores mendicare aut esurire, & multa præcepta de Eleemosynis etiam antiquissima habent. Qua de re plura apud Nicolaum Serrarium^m, Joannem Drusium, id genus alios. Non quidem mendicabant, instar aliorum, aut tam miserè efflagitando victum quærebant, quoniam ex disciplina avita à lautioribus pauperes, etiam subinde lautius erant sustinendi. Sed interea mendicabant. Nec mendicabant, aut hodie ex disciplina mendicant, ab aliis quàm à contribulibus rogando, nisi ubi contribulium Eleemosynæ non sufficerent. Aliter, vides, ab aliis rogari licitè potuisse. Quod & factum ab illis fuisse scimus tum ex Juvenale *, tum ex Martiale * ubi ad Sparfam inter ubi incommoda recenset frequentiam Judæorum mendicantium.

* Sapp. 6.

* Lib. 12.
Epig. 57.

*Nec turba cessat entheata Bellona,
Nec fasciato naufragus loquax trunco,
A matre doctus nec Rogare Judæus.*

Ex hisce demùm animadvertis haud ita difficile videtur elicere quid senserint Talmudici de quæstione illa utrùm dominium privatum extremæ alterius necessitati ex Jure Naturali cederet. Certè penes Ebræos ab ipso Juris Naturalis antore^m etiam jura pauperum præstitui singularia seu civilia volunt Talmudici, ut ea neutiquam omninò ad pauperes è Gentilibus idololatriis spectasse statuunt. Nec quidem ad Profelytos Domicilii, excepto quòd is Eleemosynis sustentandus, ut dictum est. Utcunq; omnia dona pauperum jam memorata æquè spectasse scribat, idque ex præcepto, Josephus^m, ad peregrinos è Gentibus quoscunq; unde & ea *Ξῆνα* seu *munera hospitalia* uti cupat. Nam quod adjiciunt, inter Israeliticam pauperum turbam admissos etiam pauperes è Gentilibus, id planè ajunt tantùm factum *למנוחת דתו* *humanitatis causâ* seu charitatis suæ, non omninò ex sacra lege; quâ pauperes ejusmodi aut peregrinos alios, præter Profelytos Justitiæ, contineri noluit. Neque injuria pauperibus ex Israelitis (quibus ex lege sacra, uti voluit, Dona illa ab origine propria fuere) inde fiebat. Nam mos superinductus est ille, uti & alii non pauci, ab iis qui rebus cum summa legum ferreandarum rerumque circa dominium seu jura ejusmodi liberè administrandarum potestate præerant, quorum consensu juxta *aspite superius*

* Archæolog.
lib. 4. cap. 8.
& vide sit
Philomena a-
pud Ensch.
Præparat. E-
vangelic. lib. 8.
cap. 7.

superius primo dicta, civiliter saltem involuti etiam & ipsi ex Israelitis pauperes. Quin nec pauperibus suis, utcumque in necessitatem redactis extremam, quidquam ex alieno sibi sumere permittere, sed rogando tantum accipere aut à privatis aut à publicis Eleemosynarum exactoribus. Accedente semper, non pauperis vi aut arbitrio sed sententiâ forensi, quæ cogeret, quoties quis id quod sibi præstandum, denegaret. Adeo nec suorum, nedum à Gentilibus pauperum, necessitari alicui paruisse statuerunt privatum cujusquam dominium, citra sententiam fori. Hæc autem legibus eorum civilibus planè nitebatur, neque aliter aut aliunde (si potestatem legitimam respicias) in Eleemosynam denegantis sic irruerat dominium, quàm cum sive pignus capiendo sive in possessionem mittendo alterve, pro multiplici executionis forensis discrimine, alijs in actionibus in cujusquam dominium, veluti ob Siclum dimidium non præstitum, Dotem, Furti restitutionem denegatam, id genus reliqua, rirè irrueret. Ita adus ille planè civilis erat. Et tantum abest, ut quid faciat ad adstruendum ex Jure Naturali pauperis cujusquam necessitati extremæ dominium alterius privatum patere, ut contrarium potius innuat. Imo contrarium manifestè, ni fallor, innuitur in eo quod negant à Gentilibus Eleemosynas palàm accipere fas fuisse Israelitis, nisi tum in extrema necessitate cui subvenire nequirent Israelitarum Eleemosynarum, tum quoties clam accipere nequirent. Quod perquam absolum foret, si ex Jure Naturali dominium necessitari cedere privatum voluissent. Tunc enim licuisset necessitate adacto, in Bona alterius inveni, vi involare, quæ interim à Domino libenter offerente non licuisset accipere. Extrema igitur necessitas non fuit quo minus alieni inde surreptio, ex Jure Naturali, pro Furti seu rapinæ scelere apud Ebraeos haberetur. Et, quantum ad extremam paupertatem, vide etiam quæ capite proximo sequuntur, de Egeni venditione tum sui tum liberorum ut pretio possent sustentari; idque tam Profelyto ac Gentili quàm Ebraeo.

scilicet solvendo non erat, furti reus, auctori in servitutem ex fori sententia^c addicebatur, usque dum ministerium ejus furti pretium dantaxat, non duplum^a, nedum quadruplum quintuplumve xquaret. Duplum, quadruplum, aut quintuplum, quorum in legibus de Furto, mentio, ex hujusmodi servitute non prestanda^x, sed ex beatiore rei post finitam servitutem fortuna expectanda erant. Ita verò ad hæc leges attingere volunt Fori additionem, ut quæ de tempore aliisque servitutis circumstantiis adjiciuntur de sic addicte capiendæ; non tamen, ut aut ad utrumque sexum, licet uterque in legum altera memoretur, fori addicte spectaret, aut leges illæ tantum ad Fori additionem, ut mox liquebit.

Etenim ex perpetua Majorum traditione^y *האיש נמכר בנתיבוו* *Idem ibid. Jerob. ad Dent. 15. 12.*

והאשה לא תמכר *vir ob furtum suum venditur, sed non femina.*

Et singulare etiam erat heic aliàs foeminarum Jus, ut nec ipsæ se in servitutem possent addicere, nec servos sive Ebræos sive Canaanos sibi jure emere. Maimonides^z, *אין האשה נמכרת בנתיבה*

וכן אינה נמכרת ארו עצמה והאנה קונה *למ עבד עברי ולה*

Ut femina non venditur ob furtum suum, ita nec seipsam vendere potest, nec sibi emere servos sive Ebræos sive Canaanæum, suspitionis causâ; ne scilicet existimationi suæ seu pudicitiz fraus fiet. Quin & Ebræo tantum, non Profelyto Justo,

nedum Domicilii aut Gentili, reum furti addicebat forum. At si Ebræus ipsum se sive Profelyto sive Gentili vendiderat (quod tamen ne faceret in monitis habebatur) Emtor dominus illorum^a legitimus erat. Qui se ita vendiderat Gentili, semel atque iterum sive à propinquis sive à populo redimendus erat. Qui tertio, redemptione indignus nisi ut morte tantum eriperetur habebatur ipse; non item liberi posterive qui inde Gentili servi fierent. Addictiones autem seu venditiones ejusmodi, ex more patrio, non fiebant in publico כבוד חרף בעצמה אלה sed occultè, seu privatim,

atque ita ut venditi seu addicte dignitas conservaretur. Neque Ebræo, cui addicte ita servus, sive Ebræus, sive Profelytus, fas erat dominari במתך^b cum duritia aut ita sævire, ut in servos aliarum gentium fieri assolebat; sed lenitè tantum ejusmodi ministeriis uti atque illis quæ libero homine, si servitus ipsa abesset, non essent indigna. Addicte, Uxori ejus, ac liberis ex ea susceptis, Victum, Vestitum, ac Domicilium præstabat dominus, cui tamen neque hi neque illa serviebant. Servitus ex additione fori sexennio per-

imebatur.

Idem ibid. Halach, Aibdim cap. 1. & videtur lib. de successibus in bene cap. 20.

Idem ibid. Halach, Aibdim cap. 1. & videtur lib. de successibus in bene cap. 20.

Idem ibid. Halach, Aibdim cap. 1. & videtur lib. de successibus in bene cap. 20.

Idem ibid. Halach, Aibdim cap. 1. & videtur lib. de successibus in bene cap. 20.

Idem ibid. Halach, Aibdim cap. 1. & videtur lib. de successibus in bene cap. 20.

Idem ibid. Halach, Aibdim cap. 1. & videtur lib. de successibus in bene cap. 20.

Idem ibid. Halach, Aibdim cap. 1. & videtur lib. de successibus in bene cap. 20.

Idem ibid. Halach, Aibdim cap. 1. & videtur lib. de successibus in bene cap. 20.

Idem ibid. Halach, Aibdim cap. 1. & videtur lib. de successibus in bene cap. 20.

imebatur. Jubilæo verò, tum hæc tum ea quæ ex venditione in quotocunque annos sui, tamen si intra sexennium aut aliter quomodocunque acideret. Ex ultionem item Manumissionis syngrapha evanuit, ex Redemptione, ex domini Morte ubi sive Gentilis is esset sive Proklytus, atque ex^c Morte domini, ubi Ebræus esset, nisi filium qui succederet (quæ exceptio non obtinuit, si aure perforata, servitus prorogaretur) relinqueret. Nam nec filia^d, nec hæredum alius quis in mancipia hæc succedebat. Addictio ex sententia fori, fas erat domino (ut supra^e tetigimus) ancillam Cananzam seu ejusmodi aliam (cujus proles, uti & cuncti servi & ancillæ à Gentilibus adquisitæ, ei perpetuò graviolem atque aliam ab ea quæ ab Ebræis exigenda erat, servisset servitutum) thoro conjungere, ut ita servos ex ea susciperet, eisque dominum ditaret. Atque sic intelligunt illud^f legis, *si cum corpore suo* (ipse solus; nam de veste, quàm habet vulgata nihil^g in origine) *venerit, cum corpore suo egredietur; & si uxorem habuerit* (id est, *וְאִם נָשָׂא* *וְהָיוּ לָהּ בָנִים* *וְהָיוּ לָהּ שָׂרְפָה* *וְהָיוּ לָהּ שָׂרְפָה* *וְהָיוּ לָהּ שָׂרְפָה*) *egredietur uxor ejus secum*. Sin verò dominus *וְהָיוּ לָהּ בָנִים* *וְהָיוּ לָהּ שָׂרְפָה* *וְהָיוּ לָהּ שָׂרְפָה* id est *dederit ei feminam* (uxorem, in vulgata) *que ei peperit filios aut filias, famulans & liberi ejus erunt domini sui; ipse verò exhibit solus*. Si uxorem nempe haberet legitime conjunctam, alenda erat & ipsa & liberi ejus à domino; ut dictum est, cui tamen neque hi neque illa servitium hinc præstabat; nedom, sinita patris ac mariti servitute, servi manebant, uti & alibi est^h statutum. At feminam illam, cujus proles, veluti in servi fructu, domino hæc conceditur, non pro uxore omninò sumuntⁱ, sed pro ancilla, qualem diximus, quæ ex servi Ebræi, durante singularis illius servitutis tempore, concubitu familiam mancipiis, matrem semper sequentibus, augetaret. Et species hæc earum una est, quibus ex majorum traditio- ne, non obtinuit vim interdictum de inuptarum, quæ Gentiles erant, concubitu, qua de re etiam libro proximè superiori^k. Temperamenta autem adjiciunt, nequaquam hoc aut domino aut servo Ebræo licuisse nisi & uxor antea servo fuisset legitima & liberi ex ea suscepti (adeo ut præcepto multiplicationis humani generis satisfacisset) neque licuisse domino servum ejusmodi ab uxore aut liberis sejungere ut mancipiis gignendis operam cum ancilla commodiùs daret, neque plusquam unicam ancillam servo unico nec binis servis unam ancillam, ad hanc legem, conjungere. Neque

^a *Misnas* & *Gem. Bab. ad rî. Kidof. chlm cap. 1. fol. 17 b. & Gem. Hierosolymit. ad eundem tit. fol. 59 a. b. 2.*

^d *Vide sit lib. de successione in bona cap. 20.*

^e *Lib. 5 cap. 4 & 12.*

^f *Exod. 21. 3.*

^g *Vide sit Sicin. Amim. in Conjur. Exod. 21.*

^h *Levit. 25. 41.*

ⁱ *Gem. Bab. ad rî. Kidof. chlm cap. 1. fol. 14 b. & e. 3. fol. 68 b. Gem. Hierosolymit. ad eund. tit. fol. 59 a. Mainimid. Fa'arb. Aibdim cap. 3. & halab. Kuri Bia cap. 12. Larch. ad Exod. 21.*

^k *Cap. 4. & 12.*

demum ei qui venditione seipsum addixerat, ancilla ita conjungenda. Scilicet, כְּמִכְרָתוֹ עֶבֶד עִבְרִי בְּשֵׁשׁתָּהּ כֶּסֶף כָּרַת לַיהוָה *Qui seipsum vendiderit, ei non minus est interdicta hujusmodi ancilla Cananea, ac cuique alii Ebraeo.* Neque Legem illam de aure ¹ perforanda, ad eum qui se vendiderat, attinere volunt, sed tantum ad additum ex sententia fori, qui, aure ita perforata, servus esse desit aut Jubilæi, qui proximè sequebatur; adventu aut morte Domini. Nam ne ad filium quidem transmittebatur ejusmodi servus. Nec ei qui se vendiderat, munera, finita servitute, sed ei qui à foro addicebatur, ex lege ^m donanda quæ triginta siclis, ex veterum more, taxabantur. Ex patris denique additione, singulare servitutis temporariæ genus habebatur, secundum legem ⁿ illam, *si quis vendiderit filiam suam in ancillam, non egredietur sicut egrediuntur servi. Si distulerit oculis domini sui* יֵרָחַ לַיהוָה *(quod vertunt aliqui, & non despondit eam; sed Ebraei legunt יֵרָחַ לַיהוָה quod eam sibi desponderet, neque aliter ferè Paraphrasæ Chaldaei, nec in Arabica sua Saadias, nec vulgatae autor qui habet ibi, cui tradita fuerit; tamen tam Judæorum quàm Samaritanorum codicibus לַיהוָה non, non לַיהוָה sibi scribatur, quam etiam negationis lectionem retinuisse palàm est Arabem Erpenianum seu Judæos Mauritanienfes, Tawasium in versione Persica, atque Hellenistas) sui redimendi potestatem ei non demget. populo extraneo (alteri cuiquam) potestatem non habet eam vendendi, cum ipse sefellerit eam. Si autem filio suo desponderit eam, juxta morem filiarum aget eum eo. Vicium ejus, vestitum ejus, & debitum conjugale ei non minuet. Et si tria hæc non fecerit ei, egredietur illa gratis absque pecunia. Filia ante expletum annum duodecimum & diem insuper unicum, nisi pubertatis signa ante comparerent, קטנה seu Minor dicebatur. Exacto dein semestri tempore, modò pubertatis signa adefsent, de quibus ^o alibi, נַעֲמָה seu Juvenula, & postmodum בְּתוּלָה seu puella plena pubertatis, qua finiebatur patria apud eos potestas. Legem jam allatam, de filia tantùm minori, à patre in summam, adeo ut nihil in bonis ei omninò superesset, paupertatem redactò, in servitutem Ebraeo duntaxat vendita intelligunt. Si verò pater in ejusmodi paupertatem non redactus filiam vendidisset, redimere eam, ne familiam suam servitute dehonestaret, à foro cogendus erat. Neque venditio hæc fiebat, nisi, per leges patrias ancillæ spes sal-*

¹ Exod. 21. 6.
& Deut. 15.
17.

ⁿ Deuteron.
15. 14.

ⁿ Exod. 21. 7.

^o Lib. de Sue. .
ex senibus
cap. 9.
1 Genar. Hieronymiana
ad tit. Kidolchim cap. 1.
fol. 59. col. 3.
Babylon. ad
mend. tit. fol.
186. & 19.
Aimonia
balach. Abdim cap. 4. &
3. Moyses Kotzenste praef.
apt. Affirm.
85.

tem dubia esset nubendi aut emtori aut filio suo. Verbi gratiâ, filio suo, filiam sic quecuqnam addicere contra fas erat. Nam neque emtor ipse, utpote forem, neque ejus filius utpote amitam, docere potuit. Præsumebatur enim emtionem hujusmodi in nuptias fieri; adeoque Patris venditioni, ejusmodi in eas prævis inerat consensus, ut si postea desponderet eam emtor sive sibi, sive filio suo, ritè satis sponsalia cum minore, quæ in patria erat potestate, (modo & ipsa assentiret) inirentur. Et sponsalibus ejusmodi initis, è servitute in uxoris dignitatem plaude abibat. Quæ species est singularis sponsaliorum quæ apud Ebræos, inter subditos, sine dote ac solemnibus aliis, ut ritè satis inita admittentur. Qua de re fusiùs in Uxore Ebraica. Quod si sponsalia detrectaret emtor, minor ejusmodi pro ancilla per sexennium habebatur si in tot annos vendita fuisset, nisi intercessisset aut Redemptio, aut ultroneæ Manumissionis syngrapha, aut Jubilæus, aut Mors Domini (nam ad hæredem nunquam transibat hujusmodi ancilla) aut demùm (quod singulare heic est, nec pro more aliorum seravorum qui egrediuntur) Pubertatis signa, quibus è minoribus eximeretur. Nam hisce omnibus perimebatur hæc servitus, tamen patria potestas usque ad pubertatis plenæ ætatem, seu duodecimum præter tempus semestre annum, ex jure receptissimo prorogaretur. Et verba illa legis prostrata, *si tria hæc non fecerit ei, egredietur illa gratis absque pecunia*, interpretantur per, **אם שלט מלא לך עשה לו לא יערו לו ולא יערו ערה לבנו ולא נפורה בגירסן כסף הערה חנם** *Si tria hæc non fecerit ei; nec sibi ipsam despondeat; nec despondeat eam filio suo, nec deducto præterita servitutis pretio, ut minori redimatur permittat, sed egredietur, seu nanciscatur libertatem gratis, quamprimum nempe pubertatis signa compererint.* Etiam lex⁹ muneribus, cum libertate, donandis, ad hæc spectat. Quod verò subjungitur Legi illi de muneribus cum libertate donandis & de aure ubi suam velit servus prorogari servitutum, perforandâ, **אם לא תפוך אתה לאמך תעשה כן** *Etiam^r & ancilla tue sic faciam*, id non omnino de perforanda ancillæ aure capiunt, nec perforari ejusce anrem aut servitutum ejus prorogari, ut servi, volunt. Verbis autem illis innui munerum dationem autea ibi memoratam ac cetera quæ sunt perforato beneficia (veluti morte Domini atque Jubilæo libertatem nancisci) ad ancillas Ebræas iridem spectare volunt, neutiquam autem servitutis prorogationem.

⁹ *Deuteroni.*

25-14.

^r *Ibid. omnino.*

27.

* Maimonid.
halach. Thal-
mud. Thora
cap. 5.
Levit. 25.
44

de solutione calcei heic dicitur, intelligitur * itidem de calceo si-
ve exuendo sive induendo. De servis Cananæis (quo nomine ce-
teros id genus denotant) dicitur Lex *7 servus tuus & ancilla tua*
sint tibi de nationibus que in circuitu vestro sunt. Ex his acqui-
retis servum & ancillam & de adventis qui peregrinantur apud
vos & de familia eorum, qui vobiscum sunt, vel qui ex his nati
sunt in terra vestra. Hos habebitis in possessionem, & hereditario
jure transmittetis ad posteros, ut succedant in possessionem. Inper-
petuum, veluti servos, eos habebitis. Ex hisce scilicet, non ex ser-
vis Ebræis, exigenda erant opera merè Servilia, ut supra est etiam
ostensum. Horum alii erant שֵׁבוּ וְתַנְּלוּ qui circumcisi erant &
baptizati, id est, Judaismum in se susceperant, alii גֵּוֹיִם וְתַנְּלוּ
qui Gentilissimum nondum exuerant, seu velut Profelyti Domicilii

* Cap. 3. & 4.

tantum erant, de quo discrimine, quò tam ad liberos etiam quàm
ad servos atinebat, satis libro secundo * ubi de Profelytorum di-

* Mishna &
Gem. Bab. &
Hurofymit.
ait. Kidof.
chum cap. 1.
Maimonid.
hal. Aibdim
cap. 5. & fop.
Mof. Mik.
præcept. 25.
87.

stinctione, Baptismo, & capitibus juris Noachidarum nomine dan-
do agitur. Ex hisce qui primi erant generis, causa * triplici נָסַח
לְבַרְתָּא *libertatem, seu Dominium sui plerumque nanciſcebantur.*
Pretio domino dato; sive ab ipſo, qui manumittendus erat, sive
ab alio aliquo, ita ut argenteus illud seu siclus minimùm esset. Syn-
graphâ ultrò ei traditâ à domino; quam נָסַח לְבַרְתָּא *libellum ma-*
numissionis vocabant, verbis ad hunc sensum inscriptis וְרַחֵם
עָלַי כִּי אֲנִי חָפְזִי לְבַרְתָּא *ecce Libertus seu ingenuus sis, quia ego sum*
tua sis potestatis, tui dominus. Sed verbis ejusmodi, sine pretio

* Exod. 21. 26

accepto aut sine syngrapha tradita, manumissio non fiebat. Ter-
tia heic causa erat ex lege sacra ^b, *si quisquam percusserit oculum*
servi sui vel oculum ancilla sue, חָרַטְוּהוּ & corrupat eum (vul-
gata, & laesos eos fecerit, Hellenistæ: ἔκτυφλώσῃ & cecos red-
diderit) dimittet eum liberum pro oculo suo. Et si dentem servo suo
seu dentem ancilla sue excusserit, liberum dimittet illum pro dente
suo. Duobus hisce ita expressis, quorum alterum exemplum ha-

* Præter eî-
tatis læci, vi-
de fit R. Salam.
Farchinum ad
Exod. 21. 7.
& 26. R. Al-
phesimum tom. 2.
fol. 529 a. &
ibi. Rabbenu
Nissim.

bent partis quæcum nascimur; alterum partis sine qua nascimur,
inveni etiam volunt cetera membra præcipua exteriora quæ nec,
si mutilata sint, redintegrari queunt. Hæc numero viginti qua-
tuor^c denotant. Manuum & Pedum digiti viginti sunt. Auris
utraque locum occupat heic unicum, uti & alterum ancillæ papil-
la utraque. Ut numerus compleatur, adjiciunt Nasum & Veretrum.
Dominus qui servo aut ancillæ horum viginti quatuor aliquod spon-
te

te mutilaret, cogebatur ex sententia fori, manumissionis libello (nam neque heic sine libello fieri quibat) libertatem ei donare, quæ acquiri dicebatur *אבדן אבדן* *ob præcipua membrorum*. Servi verò secundi generis seu qui Gentilismum nondum exuerant, ex hac causa libertatem minimè adipiscerantur, sed ex duabus priobus; adjectis aliquot alijs præter eam quæ superius ostenditur ubi libertatis nomine servus ejusmodi Judaicis lavacro susceptus est; unde & quoties sponte nollet libellum manumissionis (qui semper necessarius) dare dominus, ex sententia forensi cogendus erat. Si Gentili qualicumque venderat Ebraeus servum Gentilem, ex sententia forensi * redimendus domino erat, adjecto decima pretii parte, & libertate donandus; si nempe Gentilis redhibere velit. Nam cum heic, tametsi jurisdictioni Israeliticæ subesset, non cogebant. At si Israelitæ extra terram sanctam degenti, venderat quis servum, empor, quatenus foro patrio suberat, libertate cum donare, etiam cum pretii damno, cogendus erat. Pœnæ ratio erat, ne servi alienas migrarent in terras. Unde item si sedes in alienas terras transferret dominus, exuto in terram Sanctam revertendi animo, libertatem inde in foro Israelitico nancisceretur servus quem sibi habitandi comitem esse volebat dominus. Servus etiam qui illuc redire voluit, id invito domino, etiam si redituro, ritè faciebat. Neque licuit domino servum invitum in alienas terras comitem sibi adhibere, nec fugitium inde, è terra Sancta, si Judaismum susceperat, reducere. Sic intelligunt illud legis^f, *Non trades servum domino suo qui apud te eripi cupit à domino suo. Tecum manebit in medio tui, ubicunque elegeris locum in una civitatum tuarum ut sibi placuerit; nec contristabis eum*. Qui locus etiam de servo qui à domino Gentili in terram Israeliticam fugerat, capitur*. Tutum nempe erat servo ejusmodi terra illa per-fugium. Unde Onkelos ibi *Non trades servum Gentium in Manum domini sui*. Ex hisce pendere videtur quod apud Josephum* notatur; Herodis magni tempore, sub Hasmonæorum finem, legem fuisse apud Judæos latam qua licuit murorum perfossores in servitutem vendere ἐν ἑξαγῶντι καὶ βασιλείας extra regni terminos, quod quidem ait ille non solum factum est in graviorem facinororum Pœnam, sed etiam ἐὶς τὴν κατὰ γὰρ καὶ παρὰ τὸν ἕρπον in dissolutionem consuetudinum patriarum, seu morum majorum. Si autem dominus puellam ingenuam servo^g in uxorem daxisset,

d Lib. 2. c. 3.

^f Misit & Gem. Bab. tit. Gittin cap. 4. fol. 44. & 45. Mismon. bal. Aibdim cap. 8. Gem. Hierosolymit. in Gittin fol. 46. a. col. 1. s. 6.

^f Deuteron. 23. 15. ad quem locum, præter jam citatos, vide R. A. s. sem Mikotzi præcept. Neg. 109.

* Luch. ad Deut. 23. 15. * Lib. 16. cap. 1.

^g A. oimimid. bal. Aibdim cap. 8.

או שאמר לו רבו לקחתי כלשם חסדן בספר תורה בפני זכור וכן
 בל קצתו באלו הדברים שאינו חייב בתן אלנה בן חורין
 או עם יחידה וכוונתו אר רבו לכתוב לו גם שדוד
 fisset tres versus Pentateuchi in synagoga legere, aut aliorum idge-
 nus quid facere, ad qua praestanda duntaxat liberi & ingenui ob-
 stringebantur, libertate donandus erat, adeoque dominum manumif-
 sionis cogebant libellum ei scribere. Ancillam etiam libidini se pa-
 lam prostituentem, nisi castigaret satis dominus, ea ex fori senten-
 tia sic manumittenda ^h erat, ut scilicet nuptiarum capax ad casti-
 orem libentius mentem rediret, nec amplius stuprandi Israelitis esset
 in causa. Hujusmodi servorum ancillarumque proles postetique
 etiam servi etant. Ita tamen, ut, licet ancilla proles undecunque
 prognata matris sequeretur conditionem, servi nihilominus libe-
 ta esset nisi ex ancilla suscepta fuisset. Nam si ex Israelitide filium
 forte susceperat, ob gentis dignitatem, liber, utpote planè Ebraeus,
 is erat. Si ex Gentili, quae libera erat, etiam & filius liber, nec
 patris conditionem sequebatur, quoniam עבד אר לו חסדו *servo*

^h Maimonid.
 ibid. cap. 9.

^l Gen. Bab. ad
 sa. Jabimoch
 cap. 3. fol. 78 b.
 & Videfis ad-
 notations R.
 Abrabe Ben
 David &
 Jom Tob. ad
 Maimonid.
 hal. Aibdim
 cap. 9.

tamen tegulam habent, quod proles ⁱ באשרו הלך אור חסדו
 apud Gentiles sequitur matrem. Sed eam Jurisconsulti praestantio-
 res ^k intelligunt de Gentilibus matrimonio conjunctis, saltem qui
 conjungi possent; non de eis quorum altera pars non conjugii sed
 ut in Romano etiam jure veteri, contubernii tantum, veluti ser-
 vis, capax erat. In monitis habuere, foeminas ancillas, non ser-
 vos possidendos, חסדו בפני *suspicionis* seu *infamiae causa*. At si
 etiam ipse acquirerent servos, Dominium in eas satis transferre-
 batur. Nec sanè manumissionem sine peccato fieri, monebant
 aliqui, ex ta quam ubi exigerent rationes quas memoravimus, tam-
 etfi facta, ex majorum instituto, satis valerent. Monitum autem
 hoc ex verbis illis legis ^l, *In perpetuum, veluti servos, illos habebit*,
 seu *operis eorum perpetuò utemini*, sumebant; quod sanè idem
 videtur cum eo quod est, pro libitu vestro servi sint in perpetu-
 um homines illi, ita tamen ut pro libitu etiam manumittat do-
 minus ut solent servorum domini; quemadmodum certè in foto
 etiam intellectum est. Vestitum victumve eis minime praestare co-
 gebatur dominus; tametsi operas omnigena levitia, modò à præ-
 cipuis, quae diximus, membrorum abstineret, exigere nefas non ha-
 betetur. Sive aufugerent sive moerentur frigote fameve, susque
 deque

ⁱ Levitic. 25.
 46.

deque rem habebant in foro, quod tamen de servis majorum natu-
 capiendum est. Nam minorum fuere, ut bona alia, ita & servi
 in Fori tutela, qua cautum est ut publicis elemosynis ad id desti-
 natis alerentur usque ad plenam dominorum pubertatem, seu an-
 num aetatis decimum tertium, adjecto insuper die unico. Sed verò
 mansuetos & comajorum suorum mores laudant & clementiam
 ejusmodi in servos, ut non solum benignis victum praeberent sed
 & liberè in qualescunque disceptationes ac colloquia eos admitter-
 rent audirentque. Atque ad ejusmodi etiam mansuetudinis morem
 attingere volunt illud Jobi ^m, *si contempsit subire judicium cum ser-*
vo meo & ancilla mea, cum disceptarent adversum me. Praetermitti
 autem non debet, tametsi pretio etiam à se dato libertatem adqui-
 rere potuit servus, (ut supra dictum est) adeo ut Bona ei seu ipsium
 bonorum dominium fuisse inde videatur; id nihilominus sic intelli-
 gendum, ut ex clementiori tantum domini ejus admissione pretii
 illa datio acceptioque penderet, quae scilicet manumissioni ex more
 sufficeret. Regulariter enim ut in jure Casaræo, servus possidebatur,
 nihil ex suo possidebat sed jure domini. Maimonides ^{*} הרב שלמה
 בן יצחק ורשב"א בר שרירא פאן לו עליו כלום כגון כח סקנה
 כבוד ורש"י בר שרירא פאן לו עליו כלום כגון כח סקנה
 רבנו קאה רבנו *si dominus mutuo quid acceperit à servo, quem postea
 manumiserit. Nil omnino huic debetur. Nam quicquid servus possi-
 det aut acquirit, acquiritur domino.*

Cap. 31. 13

Maimonides
 lona Welo-
 wa cap. 2

CAP. IX.

Leges Sacrae de Usuris. Talmudicorum de eis sententiae. Usura pra-
stituta seu proprie dicta. Pulvis Usurae. Quasi Usura. Usura
praecedens, subsequens. Qualisnam Usura ex sententia forei re-
stituenda; qualis non. Actus aliqui ex Jure superinducto ve-
titii, ne subdole Foenus dissimularent. Alii permitti, qui Foe-
noris accepti instar. Exceptio de Bonis Orphanorum, paupe-
rum, id genus aliis. Usura incerta.

Quod ad Usuras seu Quintum supra Selectorum caput
 attinet; juxta Talmudicos, leges sunt Sacrae sex Ne-
 gativae quarum violatio mutuum fixore dantem co-
 mitabatur. I. *Si pecuniam commodato dederis popu-*
lo meo qui est tecum הויה לו כנסה לו Non eris illi quasi ex-
actor. II. הויה לו כנסה לו הויה לו כנסה לו Pecuniam tuam non da-

Exod. 22. 25
 Levitic. 25.
 37.

- Ibidem.* bis illi ad Usuram. III. וְהִתְרַבֵּי לֹא תִתֵּן אֵיכָלֶךָ. Neque² pro incremento dabis illi frumentum tuum, seu cibum aut annonam tuam.
- ¹ *Ibidem* 36. Vulgata; & frugum superabundantiam non exiges. IV. Non³ accipies ab illo וְהִתְרַבֵּי נֶכֶד usuram vel incrementum. Cujus paraphrasis est illa altera⁴, non inferes morsum fratri tuo per Usuram pecunia & per Usuram frumenti & per Usuram cuiusque res que mordere potest. V. וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו נֶכֶד Neque⁵ impones illi Usuram. Ubi codex Samaritanus habet וְלֹא תִשָּׂא non imponetur.
- ¹ *Exod.* 22. 25. VI. וְלֹא תִתֵּן עָלָיו נֶכֶד nec⁶ coram caeco ponas offendiculum. Binas etiam aiunt esse leges, in quas qui mutuum foenore accipit, committit. Alteram ex jam dictis sextam, alteram illam דִּיכָר לְאָדָם quæ⁷ vulgo vertitur non fenerabis fratri tuo, uti & non morsum inferes fratri tuo aut non mordebis fratrem tuum, per usuram &c. Sed ita eam accipiant Magistri⁸ perinde acsi passivè etiam dictum esset non mordeberis à fratre tuo per Usuram, unde & glossa ibi ordinaria, לְמַלִּיחָה הֵיאָה הַזֶּה רִבִּי אֵין הֵיאָה הַזֶּה אֵין הֵיאָה הַזֶּה Interdictum est quo cavetur ne is qui mutuum accipit, usuram seu incrementum det mutuo danti. Quo spectat illud de Rabbinnis aliquot Romanensibus apud Sixtum Medicem, Annis, inquit ille⁹, Proximis ab eruditissimo Antistite Philippo Archiato tum Romæ vicario, nonnulli Hebræorum Rabyni peritissimi sub juramento requisiti, declaraverunt verbum ipsum נֶכֶד passivum esse & transitivum atque ita interpretandum, non feneraberis à fratre tuo. Aduarios ac scribas etiam & testes contractus, quo de usura convenitur, teneri volunt Talmudici lege quintâ. Et demùm proxenetas in sextam committere. Vocabula illa נֶכֶד morsus, וְהִתְרַבֵּי & תִּתֵּן quæ incrementum seu multiplicationem denotant, non volunt sic discriminari quin idem ipsum pariter denotent. Id est, foenus seu usuram ex contractu natam quæ inter solvendum, utpote plus quàm mutuum acceptum est, mordet seu cruciat mutuo accipientem; Idem, inquam, quantum ad quantitatem; tamen subinde Morsum fignantibus de usura pecuniaria. Multiplicationem de frumentaria aut id genus alia sumant. Bina autem Foenoris genera faciunt. Alterum est קִצְוָה רִבִּי usura determinata, prestituta, seu סִקְצָה שִׁקְצָה quæ sive accepta sive constituta est tempore contractus mutui aut dum agitur ac pendet contractus. Alterum וְהִתְרַבֵּי quod verbotenus reddas. *Præcisè Usura.* Sensus autem Magistrorum est, hoc genus ita à priori distare ut cum illud sit palam constitutum

stitutum & propriè Fœnus, hoc sit potius Fœnus simulatum seu quasi Fœnus. Quo nomine illud deinceps nuncupabimur. Genuus Prius Usuram in lege sacra prohibitam continere volent. Secundum eam quæ ex scitis majorum superinductis tantum interdicta est. Prioris exempla dant & regulam; חסלוה ארז חזר סלע בחסוה דינרם או כחזם חסם בשלטה או סלע בשלע וסאה או שלטה סאן בשלטה סאן ודינר כללו סרל דבר כל הלואה בחספיה כל סודיה וו דינר סירגאה בדייקן וכן חסלוה ארז חזר והתנה עמו סידור בחזרו חנם עד שיחזיר לו חלוואתו או סטבר סמנו בפורר וקצת הרר ספורר לו כן הסבר עד שיחזיר לו חלוואתו או סמטקן נזר סקום ספורווי סצוין. בש חלוואה כגן ספסוקן חזרו על כנה סידור בו בחנם הרי זה דינר סל חזרה ויגאה בדייקן וכן הסובר סדה או דער באכסכתא הואיל ולא קנה תנף הרי כל הפירות סאכל רבות וסחזיר אוחן והוא חזין לכל בו סלנה קנה קצת נמור סתחלה סהוה מחזיר את הפדיון אכל אה הפירות הרי זה רבות סל חזרה *ubi quis mutuo dat proximo suo siclum ut redeat cum quinque denariis, aut duo frumenti sata ut redeat cum tribus; aut siclum ut reddatur sium cum sato, aut tria sata ut rependatur cum ipsis denarius, seu, ut in uniuersum dicam, quoties aliquid mutuo datur ut redeat cum quantulocunque incremento, usura erat cujus cognitio ad forum attingebat (qua de re plura statim.) Ita si quis mutuo-conditionem adijecerit ut habitet in accipientis villa gratis usque dum refundatur mutuum, aut ut conducat eam minori, quam valet villa, pretia (valoris discrimine tunc indicato) atque retineat usque dum mutuum refundat, aut ut in pignus accipiat locum è quo, tempore contractus, commodum percipi posset, veluti ut oppigneret sibi villam suam ut eo nomine in ea gratis habitet, usura heic ex lege erat, adeoque cognitio ejus ad forum spectabat. Sic etiam si quis agrum emerit nec tamen per defectum apicem aliquot juris qui alienationibus necessarii, contractus absolutus fuerit ac integer, quoniam ipsum agrum nondum rite adquisiuit, quicquid ex ejusdem usufructu commodi ei efferit, usura erat, atque restituenda. Quale jus obtinuit ubicunque emtori integrum dominium non transferebatur (usufructus enim ejusmodi, fœnus habebatur pecunie pretii nomine solvenda) ut scilicet restituendum esset quod perceperat commodum, quoniam usufructus ejusmodi usura erat ex lege. Nimirum nemo usura nomine vapulabat seu plagaram penas violationi legis sacre sapissimè ex*

more gentis aliàs debitas luebat, quoniam ex Jödicum seu Fori sententia fœnerator usuram, veluti rem furto surreptam, reddere cogebatur. Qualis ratio in aliis id genus judicis obtinuit. Talmudici, והן על פי שהולח ולוח ענין על כל אלו לאין אן לוקן, אמרי, עליו, מפני שנתן לחשבן סכל השלוח: ברבות אמר והיה רבית קרובה שהיא אסורה בן החורה רדי וי יוצאה בדייגן וטרעמן Tametsi tum mutuo dans tum accipiens fœnore violabat tot leges negativas (ut in paulò antè dictis) nihilominus plagarum pena eis minimè irroganda erat. Quoniam Restitutio facienda erat. Etenim si quis mutuo dederat fœnore in ipso contractu constituto, quale scilicet à lege Sacra vetitum est, ad cognitionem forensis res attinuit, & judices ablato fœnore à creditore qui acceperat, restituebant debitori qui dederat. Ita generatim de restitutione statuunt, quoties fœnus ipsum non esset פרישת כספה בפדוח מיום ממשלי minimi seu Pretia valore² (nec aliter) & quandiu fœnerator ipse superstes. Si is mortuus esset הנהיגן פדוח פדוח פדוח non auferretur fœnus usuram à prole seu hæredibus quod sic generatim dictum temperamenta habet. Nimirum hæredes pecuniam fœnore lucrifactam restituere neutiquam cogendos, quod & de rebus fungibilibus puto intelligunt; cogendum verò liberos restituere vasa, vestes, instrumenta, animalia quæ restarent ipsa à patre fœnore accepta idque בגד אביון ספני propter patriæ honorem. Quod tamen & ad hunc modum temperant, אביון אביון בשעשה חטובה ולא הכסף לחיות ער ספני אבל אמר ליה Id de ratione honoris paterni sic dictum ita sumendum ut tunc duntaxat locum haberet, quando pater ritè permisisset, adeoque nec dubitaret restituere ante mortem. Ceterum si non ritè permisisset, nulla honoris ejus ratio heic habita, qualescunque lucrum ex fœnore in Bonis ejus reperiretur. Etiam de Personis inter suos exceptionem subjungunt. Omne scilicet incrementum à mutuo dante sive tempore contractus qualitercunque, sive postmodum ex constitutione tempore contractus, acceptum, nomine fœnoris, inter vulgus hominum seu qui singulari juris prudentiæ dignitate non eminent, à lege interdicti contineri; non item munusculum quod, ubi חכמים Sapientes seu Jurisprudentiæ dignitate eminentes, mutuo darent & acciperent, fortè interveniret. Id enim pro munusculo simplici sumendum, non omninò pro fœnore

¹ Shulcra Aruch lib. Jore Dea cap. 161.

² Vide supra cap. 2.

Quis à proximo suo mutuum acceperit, neque ex more antè eum salutatione antevertere solitus fuerit, illi creditorem salutatione jam antevertere vetitum, nedum eum laudare aut adulari. Quod tamen ex scribarum scitis manaverit, nihilominus non sine legis sacre verborum allusione firmari voluit. Huc igitur illud trahunt. ^b Non morsum inferes fratri tuo, per usuram pecunie, aut per usuram frumentii וְשֵׁךְ אֶתְּחַבֵּא אֶתְּחַבֵּא אוֹתְךָ כֹּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשְׁךְ אֶתְּחַבֵּא ^a *aut per usuram cuiuscunque rei que momorderit.* Vocabulum autem דָּבָר tam verbum significans quàm rem in causa est ut iudentes heic aiant וְשֵׁךְ אֶתְּחַבֵּא *Etiã ipsa verba salutationis, gratiamque concilandi, nisi in usu inter debitorem & creditorem antea fuissent, vetita esse.* Quo modo tamen ipsam non interpretantur legem. Sed vocabuli homonymiã libenter ad scira scribarum firmanda, ut diximus, utuntur. Unde & pariter vetitum volunt debitorem creditori, וְכַדְּמִי שֶׁמִּשְׁעָתוֹ כָּל זֶמַן קִיְּמָהּ *quãdiu pecuniam mutuo acceptam restitu- erit* docendi munus prestare aliquod, nisi id etiã antea inter eos in more. Sub hac specie collocant pecunie ob mercedem locationem quæ à mutui datione sic discrepat, ut eadem ipsa, quæ locatur, ac conducitur pecunia, non similis, ut in mutuo, quantitas reddatur. Quasi autem Usuræ huiusmodi genus alterum seu quod in diversitate contractus habetur, visitur, ubi venditor dixerit, si hodie emeris, vendam tibi nonaginta siclis, si nolis ante diem crastinum emere, minori centum non vendam. In contractu enim huiusmodi adjectio moræ simul cum pretii incremento visa est quasi innuere decem velut fœnoris nomine solvendos. Similiter de eiusmodi aliis. Accedat actus aliquor usuræ cognatos, ex iure irem superinducto vetitos esse (quos tamen nec sub iam explicato genere collocant) idque וְשֵׁךְ אֶתְּחַבֵּא *propter abstinentiam incrementi* seu ne tum legis sacre tum scribarum sensus subdolè heic deluderetur. Exempla ponunt; petir mutuo Simeon à Rubene siclos centum, negat hic sibi centum esse, sed frumentum quod tanti valet. Id Simeoni mutuo dat. Is autem postmodùm pro frumento hoc nonaginta rependit. Nihil heic aiunt in legem sacram commissum, nec quidem usuram aut וְשֵׁךְ אֶתְּחַבֵּא *put- urem usuræ*, quam quasi usuram nuncupamus, ibi reperiri. Causa autem iam dicta, Simeonis obligationem ex nonaginta repensis non solvi statuere. Sed ad decem ultra solvendos (ut ita centum redderentur)

redderentur) ex sententiâ forensi etiam cogendus erat. Quale tamen in iis quæ Quasi usuræ nomine veniunt, nolunt obcinuisse. Restituendum erat, idquæ ex sententiâ forensi, ut ostensum est, fœnus contra legem sacram acceptum. Non item quod fœnoris pulverem vocant. Nimirum nec actione, quâ Pulvis ille ritè peti posset, uti licuit creditori, nec si sponte solveretur, redhibitoria locus. Talmudici הלוא בן הלוה נובה אין כותבין אותו פן רכלוה ללוה אבק רביר סתוה כותבין אותו נובה בן הלוה. *Pulverem fœnoris cuius jam ex majorum more superinducto pendet, à debitore exigere nequibat creditor. Nec tamen creditorem eum debitorum rependere cogebat foris.* Contractus intereâ erat illicitus atque, ut id quod contra majorum instituta fieret, plagis aliterve puniendus. Ad jam dictorum rationem attinet etiam, quod nec ex jure superinducto, permiserint ei qui fundum pignore acceperat illum Domino sub censu locare, quoniam census ille fœnus pro debito, cujus causâ pignus acceptum, nimis imitaretur fortè & locum ejus suppleret. At verò fuisse actus aliqui רביר כתיב סתוה *quæ suere fœnoris instar* nec tamen sive ex lege sive ex moribus superinductis illiciti. Veluti si quis syngraphas alterius minori quàm ex eis deberetur emerit. Quin & fas esse duxere Rubeno nummos Simeoni dare ut is mutuo daret alios Judæ. Rationem subjungunt שלמה מסדה חרה *quia non vesnit lex sacra aliud fœnoris aut incrementi genus præter id quod transit à mutuo accipiente ad dantem.* Exceptionem demum habent de Orphanorum Bonis quæ mutuo à tutoribus dati licitè potuisse volunt, nec jus de Quasi Usura superinductum ad ea attinisse. Verba sunt Maimonidis. נכסי יתומים סוחר ליתן אותם לאדם נאמן שיש לו נכסים טובים קרוב לטוב. ורועק בתפסד כיצד אומר לו חדיה נוטל ונתן בתן אמר יש סכך רוח חן לה. חלקן בן דריות ואם יש שם תפסד תפסד אותה לבדך שזה אבק רביר הוא ובר אבק פאי ערר רבית אגרת אכורה אלא מדבריהם ובכס יתומים לא גזרו *Fas erat Orphanorum bona mutuo tradere viro probo & fideli & opulento, de cujus bonis spes aperta esset ex eis lucrum potius multò quàm damnium eventurum, ad hunc scilicet modum. Bonis hisce negotiatis. Si inde Lucrum eveniat, reddes orphanis partem suam etiam à lucro. Sin verò damnium, tibi illud sit totum. Nam hoc etiam Pulvis est Usuræ. Et Pulvis non prohibetur nisi ex jure superinducto, in quo de Orphanorum bonis nihil præstitutum est.* Unde

de constat etiam sub incerto hujusmodi, nihilo scilicet de quantitate Usuræ constituto neque utrūm quid omninō eo nomine rependeretur convento, fas fuisse ex legis sacræ, juxta illos, permissione, fœnori tradere mutuum; modò id quod sic rependendum esset, sed non pro certo constitutum, è mutuo ut lucrum oriretur. Nam quicquid nomine Pulveris venit, citra scita seu mores superinductos, licitum habebatur. Superinducto autem jure quod pulverem vetuit, Orphanorum bona non continebantur, nec ea quæ aut pauperum sustentationi, aut sythagogarum usui, aut disciplinæ legis edificandæ seponerentur. Scilicet hæc omnia pro possidentium seu curatorum arbitrio fœnori, quod Pulvis dictum, dari accipique ritè potere.

* Shulchan
Aroch Lib.
JoreDea cap.
160. §. 18.

CAP. X

De Usurarum jure, apud Ebraeos, quò Profelytos Domicilii alioque Gentiles respexit; etiam & Judæos Apostatas. De Gentilibus, Profelyto Justitiæ factò, postquam fœnori sive dederat sive acceperat ab Israelita mutuum, nondum redditum. Quid Mahumedes de Usura.

Ux verò capite superiore de Usurarum interdictis sive sacris sive superindictis occurrunt, spectant tantum, juxta Talmudicos, ad Ebræos ipsos, id est Judæos sive originarios sive adscititios seu Profelytos Justitiæ & qui

parill cum eis hæc jure, id est qui ullo modo nomen fratris tui ve retinerent satis sive ad hanc rem induerent. Lex sacræ ^d non

* Deuterom.
23. 19.

morsum inferes fratri tuo per usuram &c. Ebraica sunt תשן תל תתניל quibus comitate proximo ut antithesi, respondent תבנל ית תשן תל תתניל. תשן Alienum seu peregrinum aut externum usura mordebis, fratrem autem tuum non mordebis, ut benedicat tibi dominus deus tuus in omni &c. Vulgata ibi; Non fenerabis (ἐκτοκῆς) fratri tuo &c. Sed alieno. Fratri autem tuo

* Arabizing.
4. cap. 8.

absque usura id quod indiget commodabè &c. Josephus ^e item, δακίλει, inquit, Εβραίων ἐπὶ τοκοῦ δέξιν μὴ δὲνι mutuum dare ad usuram, Ebraorum nemini liceat. Ebræos addit, ut ceteris non interdicti se velle ostendat. Sed etiam Philo ^f ἀπαγορεύει ἀδελφῶ

* Lib. de Choro
ritate.

δακίλει, ἀδελφῶς ἐκμαλῶν ἢ μένος. τίς ἐκ τῶν αὐτῶν φόνος γινέται ἄλλὰ καὶ οἱ αὐτοὶ ἢ οὐκ ἐπιβαλῶν ἢ νετὰς fratri fœnerari; fratrem

juxta superius dicta, non illicita. Nec minus vetitum Gentilibus
bona furari aut furrripere quàm Israelitæ. Scilicet, ex Jure U-
niversali & omnium communi cui derogari noluit hec numerò.
Sed verò fœnus contrahitur tam ex consensu pariter accipientis
quàm dantis adeoque ita contractu hominum nititur libero, ut
ex jure universali seu Naturali. nihil omninò ei obstare veltint.

¹ Piru'h To-
rafol. 323. 4.

Moses Bar Nachman ¹ de eo quod est, fas esse mutuum fœnorì
dare Gentili, verba faciens; לֹא הֶחֱזִיק כֵּן בְּגוֹל וּבְנִגְבָה כֵּסוּ שְׂמֵרֵי
שְׂמֵרֵי גֵוִי גַם אִם אֵין הַרְבֵּי שָׂוִים בְּעִשָׂה לְרֵשֶׁת
שְׂמֵרֵי וְקִרְבָּנֵי לֹא בִּמְכֹר מֵלֵא מִדֵּי אִצְחָ
Non ita dicitur *de Furto & Rapina, de quibus receptum est illud Bona Gentilis*
furrripere nefas esse. Sed verò usura cujus contractus ex utrius-
que tam accipientis quàm dantis consensu & arbitrio nascitur, mi-
nimè vetita est alibi quàm inter fratres, seu nos qui fratres invi-
cem sumus, id est Judæos. Quo etiam tradunt pleraque in sacra
lege occurrentia de officiis humanioribus. Atque extra juris stricti
obligationem passim fœmè admittunt illud ² ut monitum gene-

² Dent. 15. 3.
& videbitur in
pralib. 4. cap. 3.

rale וְהִנֵּה הַבְּרִי חֹסֵד אֶרֶץ אֶרֶץ הַבְּרִי חֹסֵד à peregrino seu Gentili exiger. Quantumvis
autem ex lege sctra sic permissum volunt fœnorì Gentilibus mu-
tuum dare atque ab eis accipere, ex jure tamen superinducto seu
sapientum decretis, illicitum habitum est Judæo mutuum quid da-
re Gentili קָצַח בְּרִיחֵי fœnorì propriè dicto, ac sic constituto ut
similè inter Judæos ipsos esset illicitum, לֹא יִלְוֶה אִם נִשְׁמַח
vita sua prospiciendo, id est nisi ideo id fieret ut tutius vità suà
inter Gentiles gauderet. Ratio adjungitur; גִּזְרֵי שְׂמֵרֵי יִלְוֶה
Id decreverunt, ne Judæus ex moribus
Gentilis & frequentiori ejus inde consuetudine male doctus evaderet.
Existimabant nempe tum ex sacri spè lucri tum è crebris, quæ fie-
ri solent, mutui efflagitationibus, Judæum Gentilis familiaritate
nimis sic usurum. At verò sic non vetari volebant omninò quic-
quid Pulveris usuræ nomine, quod capite explicatur superiori,
venerit; nti nec mutuum fœnorì quomòdolibetunque à Gentili
accipere. Subjiciunt & hujus rationem וְהִנֵּה בִּירַח מִלְּבָבֵי
quoniam Judæus sic debitor, fugiet presentiam
Gentilis nec consuetudine ejus utetur. Ceterum excipiunt חֲלָפֵי רַבִּים
discipulum sapientis seu sapientem aut Jurisconsultum qui legis
Judæicæ studiosior Gentilium palàm aspernator esset. Ei enim, quo-
niam nihil mali ex Gentilium consuetudine viro scientiori immi-
nere

rabile Claudii Salmasii de Ufuris, pridem editum. Mahumdes autemⁿ, الذين ياكلون الربوا لا يقومون الا كما يقوم الذي يتشبهم لليطان من المس نلك بانهم يقومون الا لما للبيع مثل الربوا وحل الله للبيع
 Quod re-
 cte satis vertit Retinensis. *De Fenore viventes, non nisi quasi da-
 moniaci resurgunt, cum ipsi fenerari, quod Deus nefas & illi-
 citum statuit, licitis annexant, dicentes fenus esse qualis est mer-
 catura.* Sed inter suos non alienos^o hoc habent illicitum Mahu-
 medani.

ⁿ *Alcoran
 Azar. 2.
 Arab. 4. lat.*

^o *Vide Cl.
 Salmasium de
 Ufuris cap.
 21. pag. 666.*

CAP. XI.

*De bonis Alea, aliove quovis certaminis genere lucrifactis; ac
 de Lusibus ejusmodi. De Avibus aliisve animalibus sic insti-
 tuendis ut exentia redirent, in domum commodum, illicitum
 more, comitatoria. De retibus Columbarum Capturae tenden-
 dis, & Columbaribus extruendis.*

Extum demum & Septimum eorum quae ad Talmu-
 dicorum sententiam de Dominio atque Obligatione
 circa illud, versante adeoque de Furto ostendendam
 supra selegimus, Capita sunt de Bonis Alea seu Cer-
 tamine alio ludicro lucrifactis, & vestis & bolacribus sic nutri-
 tis institutisque ut comitiores redirent & de Columbis capiendis
 atque columbariis. De hisce uti & de aliis consimilibus^p aiunt,
 Sunt res non paucae quas veteres sapientes, nomine furii. Et qui interdium
 illorum in eis violaret fur erat. Bina quae diximus asserunt exem-
 pla, veluti reliquis multum insigniora. De Priori aiunt; cum
 qui Alea, Talis, id genus aliis lucrifaciendi quid sibi fecisset, reum fuisse
 furii seu rapinae quae quidem non ex lege sacra
 seu civili suo; à Numine ipsis praestituto, nedum ex jure Natu-
 rali, sed ex scitis majorum seu qui rebus cum imperio ac potestate
 juris superinducendi praerant, sic dicenda. Scilicet tametsi cer-
 taminiibus ejusmodi non debeat tam victi quam victoris assen-
 sus praevius, adeoque invicem contractus interveniebat, unde,
 quantum ad jus sive Naturale sive eorum in corpore Mosaito
 Civile

^p *Maimo-
 midhalach.
 Gazila.
 waibda cap.
 6. Mosi
 Mibetzi
 Praecept. aff.
 73 fol. 151.
 col. 3.*

Civile spectat, ex victoria licitè ut in alienationibus cessionibusque juris Naturalis permissivi aliis, lucrum acquirebatur; ita nihilominus Certaminum ludicrorum mos ille displicuit eorum majoribus (qui rebus præsentibus & quorum suffragiis & consensu involuta sunt totius populi, juxta modum & rationem illius reipublicæ, adeoque Ebraeorum omnium qui certarent pariter suffragia & consensus) ut ex victoria ejusmodi ludicra nihil postmodum adquirere fas esset, furtumque ab acquirente committeretur. Nam ex dominii obligationisque temperamento civili sic adjecto, id furtum fiebat quod citra ejusmodi temperamentum omnino illicitum. Binas autem ob rationes hoc superinductum. Tum ut doli mali, quo certamina ejusmodi minimè carere solent, ansa præterperetur, tum ut artibus bonis & quæ Societati humanæ conducibiliore essent, non ludicris homines se exercerent, qua de re consulas jam dicta libro 1° quarto. Addunt,

וְכִּי הִשְׁתַּחֲקִי בְּהִתְחַלּוּ אוּ בְּדוּחַ אוּ בְּשׂוֹפֹת וְעֵשִׂי תָנָא כְּכֹל כִּיחְנַצַּח בְּהוֹמוֹ אוּ חֲרוֹץ יוֹדוּ יִקְחָ מִדְּבָרָו כִּדּוּךְ וְכֹל כִּיחַצַּח בְּדוּחַ אֵלּוּ הִלְכּוּ אִסּוּר

וְהִלְכּוּ תַּלְמוּדֵי הַתּוֹרָה *Similiter si qui instituerant pecorum, ferarum, aut volucrium certamina ludicra, adjectâ conditione, verbi gratiâ, ut cujus pecus sive pugna sive cursu vinceret, se summam aliquam ab altero acciperet, & si quid aliud ejusmodi fieret, id illicitum; & furtum, ex majorum scitis, inde committebatur.* Nec quidem contractum illum seu stipulationem quæ inter certantes haberi solet, consonam satis fuisse statuunt contractuum seu cessionum formulis quibus penes ipsos dominium ritè transferebatur, de quibus supra capite quinto. Arque inde intelligendum Talmudicum illud de alex lusu; וְהִלְכּוּ תַּלְמוּדֵי הַתּוֹרָה מִדְּבָרָו כִּדְּבָרָו כִּיחַצַּח בְּדוּחַ אֵלּוּ הִלְכּוּ תַּלְמוּדֵי הַתּוֹרָה *con-*

tractus imperfectus est & qui ex fortuna pendet, quali res non ritè acquiritur. Quod sumendum semper de Ebraeis solum ipsis & eis qui in eorum transferant ritus. Nam non solum Gentilibus in ditione Israelitica, necdum alibi, fas fuisse ludicris ejusmodi certaminibus (nisi etiam superinduceretur, quod vetaret, jus aliquod civile) uti voluit atque inde, juxta pignora quibus certarent, sine furto lucrifacere, verum etiam nec furtum fuisse, si Judæus cum Gentili certans pignus lucrifaceret, licet intereâ alio nomine certamina eî hæc etiam sine pignore, pro interdicitis haberentur; quoniam nimirum inter eâ quæ Societati humanæ plane inutilia haberentur, censita sunt. Talmudici קִרְוֵי חַטָּאת

1 Genes. Rabbim, ad tit. Sanhedrin cap. 3, fol. 24. b. & videbis I. Cushman in Tit. Talmud. Sanhedrin pag. 27.

בקדוּבֵיָא שֶׁ תֵּן מִן בּוֹ אִסּוּר גּוֹל אֲבָל יֵשׁ בּוֹ אִסּוּר שׂוֹס
 גְּדֻרֵיָא בְּמִלֵּיָא שֶׁמֶן רָחַץ לְאוּרֵיָא שֶׁעִסְקָא כָּל יוֹמֵי אֵלֶּמָּ
 אֲבָל וְעַד אֵלֶּמָּ *qui verò alea luserat cum Gen-*
tilib, non violat interdictionem (hoc à majoribus superinductum)
de furto (cujus tamen interdictionum naturale tam ad Gentiles quàm
 Ebrzcos atque ad utrosque pariter invicem attinisse docent, ut
 in superioribus non semel est ostensum) *Sed aliud interdictionum*
de rebus inanibus non incumbendo. Neque enim hominem decet ul-
lo vita sua tempore rebus aliis incumbere prater eas que aut Sa-
ppientie studium spectant aut commodum publicum. Certè & alea
 atque id genus ludi, interdiciuntur, nec semel, in Mahumedis
 Alcorano. Claudat hic agmen illud de bestiis ac volucribus
 sic instituendis ut exeuntes comitatores in domini commo-
 dum redirent, ac de Columbibus capiendis nutriendiſque. Capite
 quinto libri quarti diximus quidem de eis qui nutrent co-
 lumbas & animalia alia in certamina, jura superinducta, ut jam
 ostensum est, violantes. אֲבָל וְעַד אֵלֶּמָּ nuncupantur quod denotat
 tum qui columbas volare doceant in certamen, tum qui sic insti-
 tuerent ut evolando comitatores domum redirent aliisque ita co-
 lumbis dominos ditarent, sub quo nomine signantiùs usurpato
 eos pariter indicari volunt qui in similes artes alia quæcunque in-
 stituerent animalia. Hoc igitur facere ex majorum scitis vetitum
 est, furtumque sic committi constitutum. Maimonides; אֲבָל וְעַד אֵלֶּמָּ
 אֲבָל וְעַד אֵלֶּמָּ כִּי לֹא יִשְׂרָאֵל אֲחֵיָא יוֹגֵיָא בְּחֹדֶף חֵיטּוֹב שׂוֹרֵי לִוְחָן
 מִן אֲחֵיָא שֶׁלֹּא כִּיָּן מִמֵּי שֶׁמֶלֶח זָכָר וְיֵבֵיָא נִקְבָּא מִטּוֹבָא
 אֲדָר אִו נִקְבָּא וְחֵיבֵיָא זָכָר וְלֹא יוֹגֵיָא בְּלִבָּךְ אֵלֶּמָּ כָּל הַשָּׂחָה כֹּחַ
 בְּלֵבָא שְׂמֵרָה אִו רִחַץ אִן בְּהֵסָה דְּרֵי זֶה גּוֹל סְרַחֲתֵיָא וְכֵן
 אִסּוּר הַכְּסֵיָא לְעֹר יוֹגֵיָא בְּחֹדֶף חֵיטּוֹב מִמֵּי שֶׁן שֶׁל : אֲחֵיָא
Quod de eis qui Columbas volare docebant aut volatum emitte-
bant, superinductum est, sic intelligendum ut non liceret quis colum-
bas volare docere in loco habitato (ubi scilicet incolæ circum
 sive columbaria sive alia loca haberent quibus juxta morem, de
 quo statim, columbas in sui simpliciter commodum domesticum
 nutrent) *Nempè bona aliorum, contra quam debuit, surripisset.*
Quoniam scilicet mittebat masculum qui secum adduceret feminam,
ut & feminam que secum redeunte masculum adduceret ex colum-
bario alterius. Neque jus hujusmodi solum in columbis obtinuit,
tiam si quis alias sive aves sive feras sive pecora sic instituit,
 parit

¹ *Acap. 3.*
lit. 2. Arab.
 & 13. lit. 5.
Arab.

² *Halec.*
Gazila wa-
bida cap. 6.
Moysi Shi-
khoni Prae-
cap. 73. v.
gust. X. Almad.
Bahyln. lit. 2.
Sanhedrin.
 fol. 25. a.

pariter & *in fure erat ex majorum scitis*, non ex lege sacra ipsis civili aut naturali. *Quin & veterunt sapientes aucupio setkari columbus in loco habitato quoniam in bonis fuere alienis.* Nimirum circa jus hujusmodi superinductum neutiquam censebant furtum committi in animalibus quæ illices redeuntes sic comitarentur. Sed per Occupationem illa, aut ut Ferae naturæ, aut ut res sive Dèperditas nec lege de rebus ejusmodi facta (de qua supra) comprehensas aut Derelictas ritè facis et ad quem advenirent, acquirit. Cui libertati derogatum, ut ostensum est, ibant qui rebus præerant, idque in primis *משני דרטי טילון* *Charitatis* seu *humanioris* *twicem officii causa.* Inde etiam est quod de retibus laqueisve aliis columbis captendis adjiciunt. Misna *אין פורסין* *u Tit. Baba* *בשמים ליונים אלן* *cap. 7. 5. ult.* *כי רחוק כן היצוד* *ששמים* *הן* *רטיא columbis capiendis non sunt expandenda intra triginta stadia à loco habitato.* Triginta stadia sunt Magistris heic quatuor milliaria. Alia tradunt de retibus columbarum capturæ non tendendis intra spatia multò amplioria, ubi sive vineta essent sive columbaria, idque sive columbaria illa Ebrai alicujus essent, etiam ipsius qui tenderet, sive Gentilis sive publica. Nimirum nefas erat, ex jure quod diximus superinducto, retibus seu laqueis capi columbas quæ sive in sacrificia sive in victum aut villis aut ædibus aut columbariis sive privatim sive publicè nutritentur, ne quis sic captando, in commodum sui singulare eas alios atque aliorum in usus, utcumque naturæ feræ, ita destinatas Interverteret. Quod verò adjiciunt, juxta columbaria ne quidem sua cuiquam retia tetendisse licitum, id ex eo pendeat, ne alienorum columbariorum columbas ad sua, ut fieri solet, advosantes fortè caperet. Horum tamen nihil absque ejusmodi jure superinducto, illicitum habebant. Columbaria autem extruere nemini habebant illicitum, neque ex jure naturali neque ex eo quod ipsi erat civile ac factum seu à Numine datum. Scilicet inter volucres naturæ feræ eas ita censebant, ut nihil inde existimarent contra dominii alicujus privati committi jus ex eo quod circum volitando agros in vicinia feros expilarent. Nec leges de pauperie per animalia illata huc artinere volebant. Scilicet eas tum sibi tantum civiles fuisse nec ad Gentiles inter se ex jure suo Naturali seu Noachidarum spectasse (ut capite supra secundo ostensum est) tum animalia undiquaque in domini potestatem ac proprietatem redacta, nec ita circumvagantia dominosque (quadam-

vide sit
Constant. L'
Empereur ad
in. Baba Ka-
ma cap. 7. pag.
183. &c.

CAP. XII.

De Rerum & Personarum, ex Jure Belli, Dominio acquirendo.

Et primò de Justis, tum juxta Ebraeos tum alios Orientis populos, Belli causis.

Bellum, cujus jure Ebraei sibi Dominium adquisitum decernebant (nam quid ipsi senserint de aliorum ejusmodi jure, scorsim mox) duplicis erat generis. Alterum quod מלחמה מלחמה seu *Bellum ad quod ex precepto divino ipsi obstringerentur* מלחמה מלחמה item dictum, id est *Bellum Terre Israelitæ*. Alterum quod מלחמה מלחמה *Bellum ultionum* seu pro eorum qui rebus præsest, arbitrato sive gerendum sive prætermittendum finiendumve, vocitant. Primum genus erat maximè adversus septem illos populos^a Hitthæos, Gergesæos, Amoræos, Cananæos, Pherizzos, Hivæos & Jebusæos præter Amalekitas^b, terræ utpote Sanctæ pristinos dominos. Secundum, adversus finitimos, pro re nata, alios; id quod suscipiendum fuisse aut gerendum nolunt citra^c decretum Synedrîi Magni seu septuagintaunius-viralis. Et utriusque etiam generis, alia illatas antè injurias ulciscendi animo gesta, alla tantùm ad acquirendum, firmandum, augendum sibi Dominium & Imperium. Ubi in ultionem, veluti in Pœnam injustitiæ gesta sunt, non solum subactorum hostium res in victorum Dominium transibant, sed etiam capti pro libitu idque sine sexûs atatisve discrimine cædi soliti. Neque ita rara sunt ea de re in Federe veteri^d exempla. Ad utrunque verò genus quod diximus (sed tantùm quoties sine ultionis causa bellum susceptum est) pertinere volunt leges illas, de militia, sacras; *Si^e quando accesseris ad expugnandam civitatem, primò offeres ei pacem, quam se acceperit & apernerit tibi portam, cumq̃ue populus qui in ea est לך למלחמה לך ליהוה suis tibi sub tributo & serviant tibi. Sin autem fedus inire noluerit, & fecerit contra te bellum, oppugnabis eam. Et cum Dominus Deum tuum tradiderit eam in manum tuam, percuties in ea omnem masculum acie gladii. Mulieres tantùm & parvulos, jumenta & quicquid fuerit in civitate & omnem prædam tibi diripies (ubi malè vulgata, Exercitiâ divides) & comedes de spoliis inimicorum tuorum, quos tradidit Dominus Deus tuus tibi. Sic nimirum facies cuicũque civitatibus que à te*

^a *Missa. tit. Sota cap. 8. & Genura & commentarii ibidem. & videlicet Patrum Lunæum de Repub. Ebraeorum lib. 2. cap. 19. & Guil. Sebirkærd. lib. de Jure Regio c. 5.*

^b *Deut. 7. 1. & 20. 17.*

^c *Ibid. 25. 19.*

^d *Missa & Gen. tit. Sanhed. esp. 1. & 2. Babylon. fol. 16 a. Hierosolym. fol. 19. col. 1. & 20. col. 2.*

^e *Deut. 2. 34. Numer. 31. 17. 1. Same 30. 17.*

^f *Deut. 20. 10.*

longius distita fuerint, quæ non sunt de urbibus istarum gentium. Sed de civitatibus populorum istorum, quos dederit Dominus Deus tuus tibi in possessionem seu hereditatem, non permittes vivere ullum qui spirat. Quin exterminando exterminabis eos, nempe Hittitum, Amorrhæum, Canaanæum, Pherizæum, Hivæum & Jebusæum (Gergesæus adjicitur apud Hellenistas, uti etiam in codice Samaritano) sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. Ne scilicet doceant vos facere cunctas abominaciones, quas ipsi fecerunt diis suis, & peccetis in Dominum Deum vestrum. Cum obsederis civitatem multis diebus & pugnaveris contra eam ut capias eam (לחורבן עיר) non perdes arbores ejus, ut impellas securim in eas, sed comedes de eis & non succides. An lignum agri homo est, ut abeat à facie tua in obsidione? (quod proximat veritati Ebraicæ; satis adstipulantibus etiam vulgatæ, Græcæ, Arabicarum & Chaldaicarum paraphrasium autoribus, quorum plerisque negatio etiam heic adjicitur, lignum seu arborem esse non hominem, ut abeat &c. ^l, eodem sensu.) Tantùm illam arborem, quam agnoveris esse arborem infensuosam (vulgata; si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrêsia & in ceteros apta usus) illam perdes & succides ut obsidionis machinas extrahas in civitatem illam que contra te dimicat. Ut ritè dignoscatur qui fuerit Ebrais sensus harum legum militarium, & quomodo ex jure belli tum Res tum Personæ in eorum transfrent sive Dominium sive Potestatem, videndum est, primò de Belli heic eis intellecti Causis, secundò de eo Indicendo, tertio de Federe & Deditione, quarto de Federis & Deditionis Averfatione belloque inde inferendo, quinto de Urbibus Regionibus ac Personis Subactis & Præda. Alia erat causa belli in septem, quos diximus, populos & Amalekitas, ex præcepto gerendi, alia ultronei in alios. Quod ex præcepto gerebatur, ex oraculo supremi omnium rerum & personarum domini de quo dubitare nefas pendebat. Et ad hanc rem D. Augustinus, Hoc genus belli, inquit ^b, sine dubitatione justum est, quod Deus imperat, apud quem non est iniquitas; & qui novit quid cuique fieri debeat, in quo exercitus non tam auctor belli quàm minister judicandus. Ultronei in alias gentes belli causam necessariam non comperio obtendi apud Magistros aliam quàm לחורבן עיר וליצורו ut ^h dilatarentur fines Imperii Israelitici, & ut ampliaretur majestas ejus. Nec injuriam seu qualcumque vindictæ meritum aut tutelæ suæ rationem necessariò præcedere debuisse (ut ferè scrip-
tores

^l Et vide Iosephum Antiquit. lib. 4. cap. 8.

^h In Iosuan quest. 10. & videlicet Petr. Abelard. in Heloise Prohemium 8.

^b Maimonid. balab. Melachim cap. 5. add. Gemar. & R. Obadim Bartenora ad Iosuan cap. 8. Mijna sit. Sota. Ad. Afikoren Praecepti. aff. 116.

tores Christiani) statuunt. Adeo ut nulla gens esset, terra nullæ in quas iniustum conferretur bellum, decretum nempe à Synedrio Magno LXXI virorum (quod heic semper fundum fieri volebant) neque, ut ipsam decerneret, alia præter prolationem imperii, causa haberetur necessaria. Quin tamen toties interdiceretur¹ aliàs in Ægyptum reditus, nihilominus fas habebant² etiam illuc ad bellum inferendum & subigendam sibi terram populumque reverti. Certè & in Concione ad milites Phinecus apud Philonem¹ Midianitas adgressurus, *αὐτὸ τὸ κτήσατο ἡ ἐπίρων*, inquit, *ἡ μόνον ἢ μάλιστα ἔστιν αἱ πέλαγοι, ut occupentur aliena est sola causa belli: aut præcipua.* Atque ex lege sacra paulo aurè allata jus sibi hoc elicitur; *si quando accesserit ad expugnandam civitatem &c.* Perinde ac si illà satis innueretur civitatem aliquam atque gentes alias quascunque expugnare eis, tum ritè decreto tum iudicio, ut ibi præstituitur, bello, fas esse. Quæ de re videlicet etiam quæ sub finem capituli superius tertij occurrunt. Sed modestiùs mirò de gentis hujus suæ armis, Flavius Josephus²; *οὐδὲ πλεὺς ἀδελφίας ἰσχυροῦσιν ἕτι πάλ' πολέμοις ἐπαύσαι χάριτι παρακρίσις, ἀλλ' ἕτι πάλ' τοῖς νόμοις ἐξουσιάζομεν* Nec fortitudinem exercuimus ut bella avariæ causâ suscipereamus, sed ut leges servareamus. Quibus verbis tamen non omnino negatur jus eis fuisse alienas, extra causam ejusmodi, armis invadendi terras. Nec sanè desunt obiecti illius juris ut aviti fortè vestigia in eo quod legimus de Judaïs Europæis Monarchiam universalem sub annis abhinc quadringentis, summo perè affectantibus. Matthans Parisiensis anno salutis 1241. *Labentibus illorum dierum curriculis, multi Julæorum de partibus transmarinæ, præcipuè autem de Imperio credentes quod plebs Tartarorum & Cumanorum essent de genere eorum quos Deus in montibus Caspiis precibus Alexandri magni quondam inclusit, conwenerunt in loco secretissimo, ex communi conditio. Quos, qui sapientissimus eorum & potentissimus videbatur, sic alloquitur; Fratres qui estis semen Abrahæ præclari, vinea domini Sabaoth, Deus noster Alonsi nos diu sub potestate Christianorum permittit affligi. Sed nunc venit tempus quo liberamur, ut ipsos vice versa Dei iudicio opprimamus, ut salvi fiant reliquæ Israel. Exiunt namque fratres nostrî, tribus scilicet Israel; quondam incluse ut subdant sibi & nobis universum mundum.* Alia ibi se-

¹ Exod. 14. 13
Deut. 17. 16
& 24. 68.

² R. Eliezer apud R. Alphesum in extremo capitulo ult. tit. Sanhedrin & Maimonid. bialak. Melakim cap. 5.
¹ De vita Alonsi lib. 1.

² Lib. 2. ad. vof. Apionem.

- quuntur que illuc tendunt. Neque verò apud Iudæos solum hujusmodi de bello sententia obrinuit, sed etiam apud alias in Oriente gentes *una ea & vetus causa bellandi, profunda libido imperii & divitiarum* (quæ verba sunt Sallustii^m) maximè *semper obtinuit*, idque apertè, sine aliarum prætextu, perinde ac si eorum sensa de jure belli inferendi ad amussim explicasset Tiridates Armeniâ pulsus, cum Vologesem Parthorum Regem in arma adversus Romanos excitans, *non ignaviâ, monuitⁿ, magna imperia contineri; virorum armorumque faciendum certamen. Id in summa fortuna æquivo quod validius. Et sua retinere, privata domus; de alienis certare, Regiam laudem esse.* Et de Nino Assyriorum Rege, Justinus^o; *domitis proximis, cum accessione virium fortior ad alios transfret, & proxima quæque victoria instrumentum sequentis esset, totius Orientis populos subegit.* Et de Syris & Medis Athenæus^q; hos scribit illorum regnum armis ademisse ut & horum Persas *ὅτι ἀλλὰ πῶς ἐπέχθη τῆ κελεύσει τῆ ἀντιθέτου ἀπορίας non aliam ob causam nisi sola dominandi cupidine.* Et plura legas apud Platonem in Gorgia, de sententia illa Orientalium qua ex superiorum solummodò viribus justitia inter principes aliove bellum gerentes decernitur. Id genus alia satis sunt obvia. Atque Mahumedes, cui tot Orientis Austrique populi nomina dederunt, de bello aliis inferendo, ac subjugaris tributo imponendo, ut demum nullum esset præter Mahumedanum omninò imperium, ad hunc modum in Alcorano^r præcepit *قاتلوا الذين لا يؤمنون*
- ^{* In Catilina.}
- ^{* Tacit. Annal. 15.}
- ^{* Hist. 1.}
- ^{* Dignosiph. lib. 12.}
- ^{* Alcor. g. lat. 19.}
- بالله ولا بالأمم الاخرى ولا يحرمون ما حرم الله
ورسوانه ولا دينون دين للحق الذين اوتوا الكتاب
حلي يعطوا الحربه عن دين وهم صاعرون* *Bellum inferte in eos qui non credunt in Deum atque in diem futurum, aut non pro interdicto habent quicquid interdixit Deus & legatus ejus, aut non recto judicio judicant eos qui acceperunt scripta [seu instrumenta federis] adeo ut tributum præsid pendant & subjungentur.* Iudæos innuit & Christianos, per eos qui acceperunt instrumenta Federis, seu Federatos, ut diserte explicat ibi Mahumedes Ben Achmed. Et de federe illo Inculcaturum est, quod locum hunc aperiat & *الكتاب* *instrumenta federis*

federis ibi denotare probet, testimonium, tum apud Mahumedem Abugiafarem seu Georgium Elmacinum, sub initio Historiæ Saffacenicæ, ubi de Judæis, Christianis, aliisque in fidem receptis verba fiunt, adjecto illo *وكتب له كذا* & scripsit eis instrumentum quod de federe planè intelligendum, tum ex ipso federis à Mahumede cum Christianis initi instrumento pridem ex Oriente allato & Parisiis publici juris facto; quo tutelam federatis pollicetur. Misere locum illum vertit, uti & alios non paucos, Robertus Retinensis. *Non credentes, inquit, in Deum, dieique futura, & non facientes Haram qui suo legato Deus Haram constituit, & non rectè litigantes velut ceterarum legum homines, usque quo vestri tributarii subiectique fiant, expuguate.* Impositor Italus¹, qui ex Arabico transtulisse se simulat, Retinensem heic, ut ferè alibi, sequitur, excepto quod portenta illa verborum & non facientes Haram qui suo legato Deus Haram constituit, cum ne ariolari quis posset, sine Arabici exemplaris aut sermonis ope, quid ibi foret substituendum, prudenter quidem ac omninò prætermisit. Haram verò ipsum est *حرم* vocabulum scilicet Arabicum inter Latina, admodum etiam ipsa invicem incongrua, heic retentum, & quod interdictum est, seu illicitum atque interdicerè tum ibi tum sexcentis alibi in Alcorano significat. Unde & Achmetides exponit illud *ما حرم الله ورسوله* quicquid interdixerit Deus & propheta ejus, per *كالحمر* quemadmodum vinum atque id genus alia in Alcorano² interdicta. Præceptum autem illud Mahumedis de bello aliis inferendo, ne quis fortè autumet non tam ad dilatandos, nudo jure belli, imperii fines attingere, quàm ad aliarum religionum libertatem adimendam & Mahumedicæ propagandam; animadvertendum est, tum bellum, ex præcepto illo, ut simpliciter subjungentur ii in quos geritur, & sub tributo libertatem retineant, inferendum esse³, tum alibi ipsum Mahumedem tanti cetera qualiumcunque religionum genera & tam indiscriminatim habuisse, ut, siue Judæus, siue Christianus, siue neuter quis esset, modo in Deum ut Creatorem & remuneratorem & in magnum futuri judicii diem vitæ integer crederet, eum amplam justitiæ & pietatis mercedem admitteret adsequatur. Verba ejus sunt⁴

¹ Arrivabon.
Alcor. lib. 2.
pag. 48 h.

² Azar 4.

³ Vid. Claud.
Salmat. lib.
de Juris esp.
21. pag. 666.

⁴ Alcoran. in
Acor. 2.

من امن بالله واليوم الآخر وعمل صالحا فلهم اجرهم
 عند ربهم ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون
Reſe cre-
dentes seu Elmuſſim, Judaei item, & Chriſtiani, qualſcunque de-
munum ſeſarii, modo credam in Deum & diem futurum, & faciant
quod juſtum eſt, mercedem ſuam nanciſcentur apud Dominum ſuum,
nec timore, nec merore afficientur. Quod ſectarios vertimus, in
 Arabico ſcilicet الصاعدين id Retinenſi lege ſua reliſta in aliam
 tendentes ibi ſignificat. Sed Mahumedes Ben Achmed hoc inter-
 pretatur per الصاعدين او لليهود من اليهودية ſeſam ſive ex Ju-
 daeis ſive ex Chriſtianiſ, atque illud اليوم الآخر in diem futurum
 per من بعدنا في in tempus praſtitutum à propheta noſtro,
 quod aliud à die Reſurrectionis ultimique Judicii, Maſulmanis de-
 notare nondum didici. Mercedem autem ibi memoratam nuncu-
 pat ille ثواب اعمالهم *compensationes operum ſuorum.* Ne au-
 tem quis à Mahumedismo ad aliam tranſeat religionem, non ſine
 comminatione graviffima in eadem Azoara interdicitur. Sed de
 bello, ob imperii tantum cupidinem ita illato, D. Auguſtinus¹, quem
 ſcriptores Chriſtiani plerunque heic ſequuntur, *Inferre, inquit; bel-*
la finitimis & inde in cetera procedere, ac populos ſibi non moleſtos
ſolà regni cupiditate contere et ſubdere, quid aliud quàm grande
latrocinium nominandum eſt? Et vetus ſane eſt apud ſcriptores
 Chriſtianos² traditio, ex Oriente recepta, Noachum cum orbem
 terrarum filiiſ ac nepotibus diſtribueret, eos jurejurando adegiffè,
 ne quis eorum alterius terminos tranſgrederetur, τὸν δὲ ὑποβαίνον-
 τὰ πλεὺ τῆς ὀρκῆς ἀφ᾽ ἡμετέρων ἀπέλασθῆναι ἐπὶ τῶν ὀρκῶν ἔπειθ᾽ ἔπει-
 μεν αὐτῶν, qui verò juſſurandum praſcriptum violaret, ipſum ac uni-
 verſum ſemen ejus ex conceptis jurejurandi verbis iri funditus diſ-
 perditum. Quod ſanè Orientalium de bello, imperii tantum cupi-
 dinis cauſa, rite nec contra faſ inferendo ſententiæ eſt ſatis diſ-
 ſonum.

¹ De Civitate
 Dei lib. 4.
 cap. 6.

² Epiphanius
 in Ancorata.
 Enſub. alii.

CAP. XIII

De Belli, ex Jure Ebraeo aliisque Gentibus interveniente, Indicatione.

Ulm igitur nec injuria præcedens nec tutela sui necessaria heic esset, sed angenda imperii amplitudinis ratio tantum, ex Magistrorum (quibus & Orientis vicini adfenserunt) recepta sententia, justa belli suscipiendi causa haberetur, ad ejusce denuntiationem seu indicendi formulam, rerum repetendarum seu Clarigationis jus, quod ferè in Occidente, saltem olim, obtinuit, semper attingere non potuisse nemo non videt. At verò nisi nuntiatum, nisi indictum, geri volebant, disertis etiam Legis suprâ allatæ verbis satis moniti. Bellum autem indicere eis erat, deditionem ac fedas solùm, ab hostibus (nam illud nomen satis attingebat ad eos in quos bellum decernebatur, modo superiùs memorato) deposcere, quod לָקַחְתָּ לָהֶם שָׁלוֹם offerre eis seu invitare eos ad pacem nuncupant. Maimonides^a; וְאֵין עוֹשֵׂין מַלְחָמָה עִם אֹהֶל בְּשֵׁלֶם עַד שֶׁיִּקְרָאוּן לוֹ שָׁלוֹם וְאִין מַלְחָמָה מִצַּד הַיָּמִין מִלְחָמָה וְאִין מִלְחָמָה מִצַּד הַיָּמִין מִלְחָמָה *Minimè inferre licuit bellum adversus quemcumque omninò antequam ad pacem invitassent; idque tam in bello quod ex præcepto gerebatur, quàm quod erat ultroneum, obtinuit.* Hunc sequitur etiam Moses Kotzensis^b, de utroque belli genere heic indiscriminatim sumto. Ita tamen ut singulare ad vicinos Ammonitas & Moabitas jus attingeret, idque ex sacræ legis verbis יִתְּךָ יְהוָה לָהֶם וְהָיָה לָהֶם לְשֹׂמְרֵי שְׁלוֹמְךָ *non quæres^c, non rogabis pacem eorum aut bonum eorū cunctis diebus tuis.* Hellenista ibi; ἡσυχίαν αἰσῆς *non salubris eos Pace, & vulgatæ autor, Non facies cum eis pacem, nec quæras eis bonâ.* Sed intelligunt Ebraei^d tantum non ultro invitandos hosce, ut alios, ad Pacem; at si anticiparent ipsi pacem poscentes aut merentes gratiam, libenter amplexandos; qua de re etiam exemplum afferunt Davidis Régis & Hanunis Ammonitarum principis. Sed de Septem populis atque Amalekitis heic alii aliter. Neque denuntiationem hujusmodi necessariam aut locum ex jure habuisse volunt in bellis adversos eos ex præcepto scilicet gerendis, sed in eis tantum quæ ultronea erant. Ita Salomon Jarchius^e, ita tributa Uzielidi^f paraphrasit. Et Sopher Siphri, ad leges illas militares^g עַד בְּמַלְחָמָה בְּיַד תִּקְרָב אֶרֶץ *non quæres^c, non rogabis pacem eorum aut bonum eorū cunctis diebus tuis.* Hellenista ibi; ἡσυχίαν αἰσῆς *non salubris eos Pace, & vulgatæ autor, Non facies cum eis pacem, nec quæras eis bonâ.* Sed intelligunt Ebraei^d tantum non ultro invitandos hosce, ut alios, ad Pacem; at si anticiparent ipsi pacem poscentes aut merentes gratiam, libenter amplexandos; qua de re etiam exemplum afferunt Davidis Régis & Hanunis Ammonitarum principis. Sed de Septem populis atque Amalekitis heic alii aliter. Neque denuntiationem hujusmodi necessariam aut locum ex jure habuisse volunt in bellis adversos eos ex præcepto scilicet gerendis, sed in eis tantum quæ ultronea erant. Ita Salomon Jarchius^e, ita tributa Uzielidi^f paraphrasit. Et Sopher Siphri, ad leges illas militares^g

^a Halach Me-
lukim cap. 6.

Consonam
satis est quod

habet de bello
ab Ebraeis

inducendo
inducendo

Phib lib. de
casu hujusmodi

^b Præcept. off.
118.

^c Dent. 20: 6, 9 vide R.

David Kim³

chi Ijma cap.
9.

^d Sopher Si-
phri col. 199.

Maimonid.

locutus, Mo-
ses Altonzi

præcept. Neg.
228.

^e 2. Simuel
10. 3.

^f Ad Dent.
20. 10.

^g Chald. Pa-
rapraf. ibi-
dem.

^b Siphri col.
199. vide R.

Jon Tob Bar

Abraham in

Migdol or

fol. 76 1 a. vii

desis Fl Jo-

sephum Ar-

ab ead. lib. 4.
cap. 8.

וְהָיָה הַחֹבֶה מִדָּבָר אֶל עַד וְלֹא לִכְרֹךְ לַעֲדָה וְלֹא לִכְפֹּר לְהַלֹּחַ
 עֲלֶיהָ וְלֹא לְהִרְעֵבָהּ וְלֹא לְהַצְטִיחָהּ וְלֹא לְהַמְצִיחָהּ מִיַּחַד חֲחֻלְוֹתָא
si quando accesseris ad civitatem &c. de bello ultroneo hoc dictum est. Ad civitatem etiam dicitur, seu ad Urbem, non ad oppidum seu vicum. Etiam dicitur ad expugnandam eam, seu ad bellum ei inferendum, non ad eam fame aut siti subigendam, aut aegritudinibus interimendam. Quin denuntiationem belli ad illud quod ultroneum erat duntaxat attinere ideo etiam voluit quia in Lege dicitur sic factes cum illis civitatibus quae a te longius distat fuerint et quae non sunt de urbibus istarum gentium, quibus verbis excludi aiunt nonnulli eas quae in ipsa terra Israelitica, ubi bellum ex praecepto opone, post Josuae initia, gerendam. Cum interea in vetustis eorum commentariis memoretur, Josuam bellum ex praecepto suscepturum antequam populorum septem illum armis invaderet, etiam denuntiatione triplici bellum illis indixisse. Rabbi Samuel

¹ Gem. Hiero-
 fomyit, ad rit.
 Shebliich seu
 de Juribus
 anni sepiml
 cap. 6 fol. 35.
 fol. 3.

בְּשֵׁם פֶּרֶסְטִינְיֹור שִׁלַּח יְהוֹשֻׁעַ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל
 עַד טֹלַח וּכְבֹּד לְאַרְץ מִי שְׂחֹרָה וְרֵצָה לְהַפְגִּיחַ יַפְנֵה לְהַטְלִיחַ
 וְטֹלַח לְעִנְיָו מִלְחָמָה יַעֲשֶׂה גִוְשֵׁי פֶתַח וְחַמְסִין לוֹ לְחֻקְבָּה
 וְהַלֵּךְ לוֹ לְאַפְרִיקָי עַד בֹּרָא וּלְקַחְחֵי אַחֲזָבֵם אֶל אֶרֶץ כְּנָעַנִים
 וְזֶה אַפְרִיקָי גִּבְעָתִים הַטְּלִיבוּ וְזֶה הַטְּלִיבוּ יִשְׁבֵּי גִבְעֹן אֶל יִשְׂרָאֵל
Trium praeiisit Josua epistolae in terram Israeliticam, antequam eam invaderent Israelitae, seu posuit literis tria proposuit; qui fugam mallet, aufugerent; qui pacem, in sedem venirent; qui bellum, arma susceperent. Unde Gergesae credentes in Deum O. M. aufugerunt in A-

² Isai. 36. 7.

fricam se conferentes, acsi eis dictum etiam fuisset, donec ipso venero & vos duxero in terram terra vestra simillimam. Nam e-

³ Josua. 9. 3.

iusmodi est Africa. Gibeonita in sedem veniebant adeoque terra

⁴ Ibid. 12. 8.

Israelitica incola manebant. Reges triginta ac unus bellum susceperunt & cecidere. Et mirè sanè convenit quod heic de fuga in

⁵ Gem. Bab.
 tit. Sanhed.
 cap. 11. fol.
 91a.

Africam habetur non modò cum historiola Talmudica, quæ Africanani apud Alexandrum Magnum, hoc nomine, possessiones suas

⁶ Lib. 2. de
 Rebus Pande-
 licis. & vide
 heic lib. 7.

avitas, velut actione, repeterent (qua de re etiam infra fufius)

⁷ Lib. 2. de
 Rebus Pande-
 licis. & vide
 heic lib. 7.

sed etiam cum veteri illa apud Procopium inscriptione in Mau-

⁸ Ibid. 8.

ritania Tingitana reperta, quæ indicatum est, incolas priscos illuc

⁹ Josua. 24.

à facie Josuae F. Nun aufugisse. Quod tamen de Gergesais uni-

¹⁰ Ibid.

versis minimè intelligendum, cum etiam & eorum nomen non so-

lùm in ceteris, qui bello capti, populis in sacro sermone reperia-

tur

rum, sed etiam in Evangelio P, ut nondum in terra Israelitica delatum occurrat. Qui verò tam bello quod ex præcepto gerebatur, quàm ei quod ultroneum erat, denuntiationem necessariam fuisse volunt, præceptum illud de excedendis populis septem singulare ita obtinuisse etiam volunt, si in fedus, quale statim dicitur, venire aversearentur, aliter æquè ac alios federis beneficio gaudere debuisse itidem ipsos, ad quod facit Gibeonitarum exemplum. Atque ita intelligi interdicitur q de federe cum eis, scilicet federe non ineundo aliusmodi quàm quod in Ebraeorum eos redigeret potestatem, nec cultui sacro detrimento esset. Sed de omnibus præter Gibeonitas & quos memoravimus, si eos excipi velis, Gergesæcos Domini sententia^r erat *ut in iurarentur corda eorum & pugnarent contra Israel & illi deleverent eos & nullam eis exhiberent misericordiam, sed eos disperderent sicut præceperat dominus Moysi.* Et hac de re, alia mox.

P. D. Mathi:
8.29. Gergesæcos
in Græco,
Gergesæci in
Latino codice.

q Exod. 34.
12. & seqq.
Deut. 7. 20
Iosue cap. 11.
15. videſte
Athenic. Gen-
tilium De Iure
Bellii lib. 3.
cap. 19.
r Iosue 11.
20.

CAP. XIV.

De Federis ineundi ratione & capitibus, ubi hostes se dede-
rent.

Ederis capita seu conditiones quæ deposcebantur & sine quibus pacem non inibant Ebræi, cum ad eam hostes invitarentur, trixæ ferè^t erant, I. לקבל שבע מצות וכל ענין *Ut septem præceptorum quibus obſtricti sunt Noachida, professione se obligarent* quoties scilicet Iudaismo nomina, uti sub Joanne Hyrcano Idumæi, non darent. II. לקבל עמון חס *ut ad tributum præstandum se obſtringerent.* III. לקבל עלין עבודה *ut servilem in se susciperent, erga Imperium Israeliticum, cultum.* Neque enim עבודה per servitutem (quod etiam planè significat) heic transferendum, nisi do nomine ejusmodi servitutem intelligas quâ homines, si statum respicias, etiam liberi eos in quorum potestatem, ut subditi, redacti sunt, pro vario populorum more, solent observare, ut clarùs statim liquabit. Primi capituli sensus ex eis satis dignoscitur, quæ libro secundo, de Proſelyti Domicilii professione, ostenduntur. Cum enim jam Ditionis essent federati Israeliticæ, uti & ipsum territorium, non magis sine hac professione sive sedibus sive vietâ ibi ulte-

r Sopher Si-
pher Col. 187
Maimonid.
balaah, Melakim,
cap. 6.
N'efes Mi-
kenes præcept.
Affirmat. 118
videſte R.
David Kim-
chi. ad Iosue
cap. 9.

vulgò dictum indicatur) pro eis usurpantur qui, ex vi vocabuli **סם**, tributarii in versionibus Latinis appellitantur. Et demùm expressè **סם אלף תלפ**, *Tributum triginta millium virorum* quod *Phéegs* & *Indiàio* vertitur, in libris Regum ^b occurrit; unde manifestius nihil est quàm ministeria corporalia seu personalia eo nomine rectè satis designari, uti ex aliis etiam quæ mox insequentur. Exactionem ab hujusmodi federatis tam personalis, quale diximus, quàm pecuniarii Tributi intelligi volunt, ubi David Rex præcepit ^c *ut congregarentur omnes Profelyti de terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cadendos lapides & poliendos ut edificaretur Domus Dei*. Profelyti, qui in ejusmodi fedus temporibus retroactis subinde venerant. Simile, sed quod illustrius est, exemplum habent in magnifico illo apparatu Salomonis Regis templum civitateque aliquot condituri. In historia sacra de illo apparatu dicitur primò ^d *והיה המס אשר העלה וגו'* quod vulgato est, *hec est summa expensarum quam obtulit Rex Salomon ad edificandam domum Domini &c.* Dein sequuntur urbes ædificandæ reficiendæve. Et statim subjungitur, *Omne populum reliquum ex Amorrhæis, Hittæis, Pherizæis, Hivæis & Jebusæis, qui scilicet non fuerunt ex filiis Israel, filios nempe eorum qui residui manserunt post eos in terra & quos filii Israel non potuerunt delere, הוהו סלמה למס שוכר ער הוהו חוהו* *fecit Salomon tributarios ad operas præstandas usque in diem hunc. De filiis autem Israel לא נתן סלמה לא in ministerium [hujusmodi] neminem sumpsi, quoniam, il erant viri militares, ministri ejus, principes ejus, Duces ejus, & principes currum atque equitum ejus.* Profelytos illos seu reliquias septem gentium ex illo de publicis ministeriis obeundis federis solennis capite heic accitas fuisse volunt ^e ad opera quæ præ manibus erant. Et præcedentia illa vocabula *והיה המס וגו'* quæ vulgato sunt *hec est summa expensarum, &c.* interpretanda volunt *Hæc est ratio Tributi* (eo sensu, quo diximus, intellecti) *quod exegit Salomon Rex ad edificandum Templum &c.* camque, post interjecta, quorum apparatus erat, opera, id est, Templum & civitates ibi memoratas, denotari per illos, qui ex federis, in quod venissent, jure ad tributum hujusmodi obstringerentur. Atque ex jam dictis, intelligenda, ad mentem Ebraorum, loca quibus memoratur sive sub Josua, ^g sive sub Juda ^h, sive sub Davide ⁱ devictos populos tributarios factos. Nam & quos de:

^b 1. Regum. 9.
13. & Iosephus Aræobus, lib. 9.
cap. 2.

^c 1. Paralip. 22. 2.

^d 1. Regum. 9. 15.

^e Sic item 2. Paralip. 3. 7.

^f R. Levi Ben Gersom ad 1. Regum 5. 15. R. David Kimchi ad 1. Regum 9. 20. & 2. Paralip. 2. 17. *Matamorides Haluck. Melachim. cap. 6. Moses Mathezzi præcept. Affimat. 118.*

^g Iosua 9. 23:
^h Iudic. 1. 28.
ⁱ 1. Sam. 31. 2. Sam. 8.

^b Epist. Salomonis ad Hiramum R. ex Amal. & Archivis apud Josephum Archæolog. lib. 8. cap. 2.

¹ Archæolog. lib. 8. cap. 2.

^m 1. Reg. 5. 13.

ⁿ Ad 1. Regum. 5. 13.

^o 1. Regum. cap. 47. & 1. Reg. cap. 11. 28.

^p 1. Samuel. 17.

^q Maimonides Halach.

Melakim cap. 4. & Mo-

sesi Mitzei precept. af-

firmat. 115.

item Maimonides ha-

lach Gazela wabda cap. 5. & vide

Guil. Sibl. eard. de Jure Regio cap. 4. ibor. 15.

Bad Aruch. in verb.

מִיִּשְׂרָאֵל

Executiv. 45: 7. & 9. & ibi R. David

Kinubi. Halach Melakim. cap. 6.

vicit hic, ac vivere permisit, *πάσας πόδας ἰσοπέδως ἐποίησεν* ^b *omnes Tributo subiectos fecit.* Quod verò adijcitur suprà de Israelitis in ejusmodi ministerium non sumtis, id (quod obiter est animadvertendum) non ita accipiendum ac si planè ipsi tributo immunes, seu ministeriis publicis liberi. Placuit, ut assidua Profelytorum ac dedititorum, veluti Nethinzorum sic signatius ditorum, in extruendo Templo urbibusque ibi memoratis opera adhiberetur; qualis indigenas non gravaret, causâ ibi adjectâ. At verò & *ἑξήκοντα τριακισμύριος* ^c *tributum. quod erat operariorum triginta millium* (ut ait Josephus¹) idem Rex ab Israelitis etiam exegit, ut legitur etiam in libris^m Regum; non verò qui assiduis assuescerent in Libano monte (nam ad materiandum ibi selecti sunt) laboribus; sed ita vacationibus gauderent, ut viginta millia binis semper mensibus otio uterentur, ac decem millia quolibet mense tantùm adessent. Vicium autem & vacationum inde ratio orta, ne gravius, aut quale Profelytorum ac dedititorum, onus Israelitis imponeretur. Ita sanè Gersomides^o *וְהָיוּ כְּעַלְיוֹתָיִם יַבְרָךְ מֵאֵד מְאֹד עָלֵיהֶם* ^p *Idè per vices redibant, ne grave nimis onus eis imponeretur.* Atque alia sunt in sacra historia^o unde de Tributo, cui populus Israeliticus subiacebat, satis liquet. Hinc est etiam fortè quod legitur Israelitas uno ferè ore dixisse de Golia, *Virum^q qui percusserit eum dabit Rex divitibus magnis et filiam suam et dabit* *וְהָיוּ כְּעַלְיוֹתָיִם יַבְרָךְ מֵאֵד מְאֹד עָלֵיהֶם* ^r *et familiam patrie ejus faciet* *ἡλευθήσεται* ^s *seu liberam* (ut Hellenistæ) in Israel; ubi vulgatus *et Domum patrie ejus faciet absque tributo in Israel*, & Chaldaus *וְהָיוּ כְּעַלְיוֹתָיִם יַבְרָךְ מֵאֵד מְאֹד עָלֵיהֶם* ^t *Liberos principes in Israel.* Et de Tributo hujusmodi Magistri^q fusiis, quos consulat, si volet, lector. Quod verò ad caput hoc de Tributo in federe subeundo attinet; ita, pro Principis arbitrato, variatim concipi potuit, ut, pro conventionis ac modi adjectione, sive fundi tantùm sive bona tantùm mobilia sive horum sive illorum pars aliqua Tributo subjaceret; & quod reliquum esset eo omninò foret liberum. Maimonides^r *וְשֵׁי לְמִלְךְ לְהַגֵּן עִמָּךְ כִּי־חָזַק* ^s *וְהָיוּ כְּעַלְיוֹתָיִם יַבְרָךְ מֵאֵד מְאֹד עָלֵיהֶם* ^t *Et Rex pro libitu suo, ita cum receptis in fedas convenire potuit, ut rerum eorum partem caperet, velut abstineret, secundum id in quod fuerit conventum.* Inito demum federe, nefas ait fuisse fidem eo datam fallere, aut pacis religiose

* Cap. 12.

fructiferarum. Has à milite succidi aliterve disperdi, contra fas fuisse ex sacro sermone superius allato ⁷ constat, si fructus esus esset idoneus, seu — דבר עץ arbor quæ esculenta tulerit, quo nomine arborem fructiferam ibi denotat Moses. Velut Olivam, Palmam, Pomum. Fructus licitè comedebatur; arbore, ut in humanos usus fructum postea itidem ferret, servandâ. At si arbor esset omninò sterilis, aut si fructum ferret plerunque nocivum aut inutilem, aut adeo intemptivum ⁸ seu inopem ut culturæ labores neutiquam compensaret, aut arboribus vicinis agrève, in quo fata est, esset detrimento, aut pretio eximio venundari posset ejus materies, ex majorum dictæ legis interpretatione, etiam in qualescunque usus bellicos excidere seu radicibus evellere licuit. Addit inde Josephus ⁹ nec in hosticum ignem qui vastaret, injiciendum ex lege Mosaicâ, alia item, $\epsilon\ \gamma\delta\ \epsilon\alpha$ (inquit, Moses) $\tau\epsilon\lambda\omega\ \gamma\eta\iota\ \alpha\iota\upsilon\tau\omega\ \tau\eta\varsigma\ \pi\upsilon\rho\upsilon\lambda\epsilon\iota\varsigma\ \epsilon\sigma\theta\epsilon\ \chi\eta\pi\epsilon\iota\ \eta\mu\epsilon\rho\varsigma\ \delta\iota\delta\omicron\upsilon\tau\alpha\ \sigma\upsilon\gamma\chi\epsilon\chi\omega\rho\eta\kappa\epsilon\iota\ \delta\iota\lambda\lambda\alpha\ \&\ \sigma\upsilon\lambda\lambda\epsilon\iota\varsigma\ \alpha\pi\epsilon\iota\rho\upsilon\kappa\epsilon\ \tau\omicron\iota\varsigma\ \epsilon\sigma\ \mu\alpha\lambda\chi\eta\ \pi\omicron\sigma\iota\gamma\epsilon\varsigma,$ & $\tau\eta\varsigma\ \alpha\iota\chi\mu\alpha\lambda\acute{\omega}\tau\eta\varsigma\ \tau\omicron\upsilon\sigma\upsilon\delta\omicron\upsilon\sigma\omicron\upsilon\tau\epsilon\iota\varsigma,$ *opibus autem ultimus apud malicia est gravatus* Neque permisit terram eorum (hostium) igne devastari, neque arbores fertiles incendi. Etiam spoliari eos qui in bello cecidere interdixit. Et captivis prospexit quatenus nec eis inferretur injuria, maxime feminis. Libentius forsân quàm par erat suorum mores, ne humaniores erga Gentiles, exhibere contendit ibi Josephus. De captivis Talmudica doctrina est, qualem diximus. Et de foemina bello captâ ducique adamatâ Jns aperitur. Atque ut ex lege sacra interdiceretur, ut dictum est, militi in Obsidione, arboribus frugiferis, ita, ex majorum Interpretatione civibus etiam ceteris nbcunquæ in Imperio Israelitico degentibus, similis interdictio. Aded ut nemini impunè liceret arborem frugiferam cedere $\eta\tau\tau\ \mu\epsilon\tau\omega\tau\eta\ \eta\tau\alpha\ \text{ut inde corrumpetur aut periret}$. Nonnullas autem mensuras adhibitas video quibus frugiferæ heic arbores an infructuose fuerint dignosceretur. Olivam quæ quartam redderet olivarum cabi partem, aut palmam quæ Dactylorum cabum, ne domino quidem succidere permissum est. Si minor fuisset annuus proventus, permissum. Et interdictum de non succidendo quod ad eos spectabat, qui aquas inhibendo arbores frugiferas arefacerent aliove modo infæcundas ultrò redderent. Atque ex notissimo hoc apud

* Maimonid.
hal. Melakim
cap. 6. Gem.
Bab. ad tit.
Baba Kama
cap. 8. fol. 71.
& 72. Sopher
Siphri col.
187.

* Lib. 2. ad-
vers. Arijonem.
vide & Ar-
cheolog. lib. 4.
cap. 8.

apud Ebraeos, in ipsis juris sui capitibus, arborum frugiferarum, earumque fructus salubres ferentium, & earum quæ aut steriles essent aut insalubres aut inutiles, discrimine, ortum fortè est quod in Evangeliiis ^b dicitur hujusmodi arboribus atque earum fructu, eisque quæ bonum non ferrent succidendis, veluti parcemia maximè obvia, toties occurrit. Nec minùs, ex decretis majorum divini de arboribus frugiferis præcepti bellici ratione nixis, illicitum erat vasa diffringere, vestes dilacerare, demoliri ædes, fontes occidere, aut aliud quid ejusmodi facere *השחיתו דבר* ita ut inde res periret usibusve profus eximeretur humanis; aliter atque aut militiæ in prælio atque hostibus adoriendis subjugandisque *, aut futuri, in pace, commodi ratio ac prudentia exigeret. Intererat nempe reipublicæ ne quis te sua sic malè uteretur. Adeoque Dominium & facultas alijs ejusdem libera, sic temperabatur modumque recepit.

Qui contra heic quid committere, verberibus plectebatur. Arbotes frugiferas succidentes, veluti ex lege sacra rei. Ceteri, ex decretis majorum. De loco autem Fugæ relinquendo ita ex veterum traditione plerunque statuunt, ut urbis obsessæ plaga, è quatuor, unica ita siue quilibet relinqueretur ut libera illac hostibus fuga maneret, atque integrum esset unicujque *לחבל עיר*

vita sua consulere. Maimonides ^c *כסדרן גורן עיר לחסות אין* *מקום מורה מל החתיה אלמא משלש החתיה. ומתוך מקום לבחור ולכ... מי סירצה לחבל עיר נפשו טמא ויצא עיר*

מזן כאשר צוה ה' אלהי כשהו כפי הסכנה למור שבבך צוה

*Quando oppugnabant seu obsidebant urbem ut eam caperent, minime eam à quatuor plagis circumcingebant, sed tantum à tribus, loco fugæ relicto, ut qui vellet vita sua consulere, secundum id quod dictum est ^d, & castrametati sunt (scilicet *בארץ ארבעה אצות* instru-*

bant, ut Hellenistæ locum illum) adversus Midian, secundum id quod Dominus præceperat Moysi. Unde discimus rem ita fieri ex præcepto. Id quod vult est, iunui ibi, ex præcepto singularem quam diximus aciei in obsidione instructionem præscriptam fuisse.

Maximè in Bello ultroneo. Nam in eo quod ex præcepto, adversus septem Populos gerebatur, aliter se tem, saltem inter-

dum, idque ex divino præcepto habuisse videretur ex Hiericuutis ^e historia. Modo autem, quo diximus, castra adversus ^f Midianitas posita fuisse antiquitus receptum est, unde jus ejus-

modi castrametandi volvere emanasse. Moyses Mikotzi ^g, ad locum ^h illum

^b D. Math. 3. 10 p. 17. 13-33. D. Luc. 3. 9.

^c Ut Numer. 31. 10.

^e Hal. Melachim 6.

^d Numer. 31.

^f Ios. 6. 3. & 7. ^g Num. 31. ^h Præcept. off. 118.

de posse abstineri. Et Salomon Jarchius ibi עשו השונה מן מלכותם לומר מלכותם מלכותם מלכותם מלכותם *intelligendum, si penitentiam fecerint & profelyti fiant, fas esse etiam eos recipere.* Alii verò, ex ipsa præcepti vi, ad unum omnes illorum, qui antea se in ditionem ac fedus non obtulissent, perimendos fuisse statuunt. Sed prior, ut videtur, sententia magis etiam antiquitatis invaluat, quod ex septem populorum reliquiis toties in sacris literis memoratis nemini uou elicendum. Atqui de Amalekitis hoc singulare memorant aliqui. ¹ Nullo pacto scilicet eos in societatem, quæ aliis gentibus uniuersis ut Profelytis siue Iustitiæ siue Domicilii non est negata, admitteudos, ejusque rationem itidem habuisse Davidem cum iuuenem qui Saulem occiderat, utpote ex Amalekitis Profelytum, interfici iussit. Ceterorum verò Hostium, ex bello ultroneo, devictorum in cæde, excipi vides ² Mulieres & parvulos; quod sic capiunt ut Mulierum uomiue uniuersus ille sexus; parvulorum, etiam & masculi qui miuores essent comprehenderentur, adeo ut præcedentia ³ de masculis cunctis cædendis verba, de maioribus ætate. solum interpretentur. Sed verò ut ex interpretatione legis de septem populis omnino necandis, obtinuit optiuo potestatem uniuersos necandi expressè à Numine potius indultam esse, quàm, ex præcepti vi aut sententiâ, ipsos necessariò fuisse necandos (adèd ut integrum esset etiam seruire eorum quotquot Profelyti, ut dictum est, fieri uellent), ita videtur quidem, simili modo fas fuisse Captis quibuscunque, in bello ultroneo, parcere, usque dum saltem victori satis constaret (secundum ea quæ superius dicta sunt) eos fieri Profelytos saltem Domicilii uolle. Cum Syros aliquot in Samaria haberet captivos, miraculo illuc ductos, Jehoram rex Israelis, rogavit ⁴ Eliseum prophetam an eos percuteret, seu interimeret, cui Propheta, לא תכה ותמך שמה *Non percutes, inquit, quos cepisti gladio, tuo & arcu tuo, in percute.* Quæ verba posteriora cum interrogatione nouuallis leguntur, ac si respondisset; *Hicce, parcendum. Nam & captos bello parcere solet, etiam & interdum debet. Captiui hi sunt tibi ex Numinis beneficio. Si quosquam ideo tantum occideres, quod bello capti essent* מן מלכותם מלכותם מלכותם מלכותם *non est indigna res esset, & multo magis indigna, si ejusmodi quid committeretur in eos qui à Numine Beneficentia tibi sunt captiui, quæ verba sunt Gersomidis.* Neque sen-

¹ Maimonid, hal Melakim cap. 5. Mefas Atikoret Pracept, No- g. 110. 225. & videtur 1. Samuël 27. 9.

² Mechilta fil. 21. col. 4.

³ 2. Samuël 1. 13.

⁴ De capti- uis cæde, videtur Ab.

Gentium de Jure Belli lib.

2. cap. 16. & Hug. Gratianus de Jure

Belli ac Pacto lib. 3. cap. 7.

& 11.

¹ Sopher Siphri loco

indicato, Maimonid, hal

Melakim, cap. 6. Jarchius ad Deut.

10. 14.

² 2. Regum 6. 21.

fa alio Jarchius. Sed vulgata ibi; *Non percuties, neque enim ce-*
pisti eos gladio & arcu tuo ut percutias. Et versio apud D. Am-
 brosinum^a; *Non percuties quos non captivasti in lancea et in gla-*
dio tuo. Locum verò ita explicat Josephus^r, ut vetaret hocce oc-
 cidi Prophetæ; τὸς δ' ἰόμεν ἀφθέντες πολέμῳ, ἀποκείναι δίκαιον,
Captos verò jure belli, injustum non esse occidere, verbis illis innueret.
 Ceterùm idem Josephus, ubi sensa legum sacrarum de militia
 tradit^r; καὶ τῶν πολεμίων τῆ μάχῃ τὸς ἀποκτείναντας κτείναντες, τὸς δ'
 ἄλλους εἰς τὸ πλεῖν ὑμῶν φέροντας σώζετε, πλεῖον τῷ χαριστικῶν ἐστίν.
 τῶν πολεμίων γὰρ παρὰ τὴν μάχην ἀφθίνονται. *Victores in prælio facti eos qui*
in adversa acie steterunt (qui se dedere noluerunt) cadite. Ceteros
ut Tributa vobis solvant servate, Excepta Cananeorum (id est,
 septem populorum cum Amalekitis) *gente. Hi enim cum totis fa-*
miliis sunt delendæ. Inter leges etiam Mosâicas habet is^r illam
 de hostibus sepeliendis; θάψαντες δὲ καὶ οἱ πολέμιοι, καὶ νεκρὸς εἰς
 μὴδὲ γῆς ἀλλοτρίας κείσθαι παραίτητο τῆ δίκαιον τιμωρίας παρὸν ἀνὴρ
 et hostes sepeliuntur, nec mortuus quisquam expers terra jaceat, ultrà
 quàm justum est pœnas exsolvens, quo spectat ejusdem illud^r ἀπαφῶν
 μὴ περιπαρῶν *inssepulchrum non spernere,* velut Mosâicum. Quod unde
 hauserit nisi ex interpretatione sua prioris partis capituli vigesimi
 primi Deuteronomii, planè nescio. Postquam verò in devictos sive
 prælio sive obsidione hostes esset servitum, personæ, quibus parci-
 tum est, ut captivi, in servitutem^b (non qualiè ex federe ac dediti-
 one, juxta superius dicta, nascebatur, sed quæ statum liberum in ser-
 vilem planè conditionem mutaret) redacti pars prædæ erant, quæ
 tota in victorum dominium ita jure belli transibat. Atque ut
 pace emti, sic bello capti, servi fiebant, & pro dominantium
 libitu vitæ genere in posterum gaudebant. Et passim tam in
 Oriente quàm in Occidente invaluit mos ille, bello, non civili,
 captos, quibus parciatum est, in servitutem abducere. Sed inter
 Christianos diu est quod, charitatis causâ, desit; pretio ta-
 men Redemptionis præstitui solito, uti etiam apud Mahumedanos,
 ubi Mahumedanum ceperint. In Præda autem alia erant
 bonæ quæ *הכסף והזהב* *Theauri Regum,* nempe devictorum,
 dicti (quo nomine contineri puto quicquid regio fastui & splendori
 proprium esset) alia quæ reliquorum in Opibus Primi generis Re-
 gis omnia, ex recepto jure, fuere. Secundi, universis bipartitò di-
 visis, alteram etiam sibi totam eligebat Rex partem. Altera verò
 partitione

^a De officiis
 lib. 1. cap. 29.
^r Archæolog.
 lib. 9. cap. 2.

^r Ibid. lib. 4.
 cap. 8.

^r Ibidem.

^a lib. 2. adv. J.
 Apianem.

^b Deut. 21.
 10. Numer. 31.
 26. vide sup.
 Josephum
 Archæolog. lib.
 4. cap. 7.

(Davidis) *Lex illa obtinuit apud eos*, de Præda scilicet ejusmodi distributione. De Agris denarii, Urbibus atque Regionibus subsæcis Maimonides agens, decimam tertiam eorum partem Regis fieri ait. *Vex-*

Hal. Melachim cap. 4.

ba sunt^k, *המלך הכהן נוטל מכל הארצו שבשנת יט' וזו חק לו ולבניו לשלם* *Rex unum sibi habere debet decimam tertiam partem ex omnibus terris quas sub-*

Gnil. Schilkei. de Jure Regio cap. 4. ibur. 14.

egerint Israelite. Hoc quidem statutum est ei & posteris ejus in perpetuum, quod à viris doctis^l accipi video pro jure, quod in usu erat, regio. Sed verò illud, de Rege uncto signantiùs à Maimonide dictum ad Messiam (quem *Regem unctum* rectè semper

Cap. 45. 6, 7.

appellant) attingere puto, atque ex distributione in Ezechielis^m prophetia descripta planè sumi. Nam ibi cuilibet tribui sua portio, & sua Principi tribuitur, portioni tribus æqualis. Et R. David Kimchi disertè ad eum locum, *לכדאי יהו כנס עכו*

Comm. 13.

חלקם אנשי החלק השלכו. עמד חלק הנשיא כחלק אחד שבשנת יט' בארץ וברח אלנה שבחוד נחלה הנשיא חרחה מלחמה *Israelitis XII erunt portiones. Principi* (quem expressè pro *Rege Messia* seu Christo quem expectant, ibi capit) *portio decima tertia. Scilicet portio ejus equalis erit portioni unius tribus, jam longitudine quàm latitudine. Exceptio, quod in Prin-*

Missa & Genes. xii. Sanhed. cap. 1.

cipis portione erit etiam Oblatio seu Tributum, quod ibiⁿ etiam, in sacros usus, præstituitur. Terras verò bello ultronco à Rege tantum, sine Synedrîi Magni decreto, suscepto (quale tamen ri-

Hal. Melachim cap. 4.

tè suscipi negabant) subactas, totas ex jure regis, dum floruit imperium Israeliticum, ipsi cessisse, ni fallor, indicat paulò post ipse Maimonides. Verbis sic ille^p disertis, כהן טכוש

היה הנה שלו נוחן לעבדו ולאנשי הכלחמה כפי מה שירצה *וכבודו לעצמו כפי מה שירצה. Totam terram quam subjugaverit (de Rege heic manifestò loquitur sine Messie adjunctione) ipse sibi habet. Ministris suis & militibus, pro arbitrato suo, eam donat, quantum sibi visum fuerit retinens. Idem dein, ex autoritate venterum, subactas bello ultronco, à Synedrîo Magno decreto, sed à Rege gesto, terras eodem omninò titulo, eadem ratione possideri ait, quàm ipsa terra Promissa quam subjugavit atque Israelitis distri-*

Ibid. cap. 5.

buit Josua. Sic enim sequitur, כהן הארצו שבשנת יט' בארץ במלך על פי ביהוה וזו חק וזו חתי חתי בארץ *Quasunque terras subjugaverint Israelite, Imperatore Rege, idque ex decreto Synedrîi, victoria &*

ad-

Ex ipsa lege sacra solvi non solent Oblationes & Decime alibi quam in Terra Israel, nec flauto templo, nec. post ejus excidium. Sed Propheta ordinavit ut prestarentur in terra Sennar, ut pote quae terra Israel vicina fuit, & quia Israelita plerumque ibant redibantque. Quia & sapientes veteres ordinaverunt ut prestarentur etiam in Aegypto & in Ammonitarum & Moabitaram regionibus, quippe quae terra Israel circumjacent. Jam vero Terra Israel nomine, ubique occurrit, veniunt Terra seu regiones quae subjugtae Rex Israel seu propheta ex sententia seu assensu universitatis Israel (quam suppleri ab assensu seu decreto Synedrion Magaj velle videtur) atque hujusmodi acquisitio seu victoria dicitur acquisitio seu victoria publica. At vero si Privatum quispiam ex Israelitis, seu familia aliqua, aut Judex (forte legendum potius *dux*, non *dux*, id est tribus) locum aliquem sibi armis subegerit, etiam si fuerit ex ipso terris Abrahae datus, locus ille terra Israelis nomen neutquam consequitur, ut inde universa praecipua sacra in eo observari debeant. Unde factum est, ut Josua & Synedrion ejus totam Terram Israel Tribubus distribuerent etiam cum nondum subacta esset; ne scilicet aliter acquisitio seu victoria privata fuisset, si ascenderat sigillatim quilibet tribus & suam sibi partem subjugaverat. Terra quae subjugatae David extra Terram Canaan velut Aram Naborim, & Aram Zoba, & quae fuerunt ad genus alia, tamen si tum in Rex Israel esset, tum id faceret ex decreto Synedrion magni, nihilominus usquequaque non fuerunt in terra Israel, nec sanctae usquequaque in terra externa, sicuti Babilon aut Aegyptus. Sed vero desere esse ex universitate terrarum exterarum, nec tamen nomen aut naturam Terra Israelis induere. Ratio autem quare tantam non adeptae sunt dignitatem, inde pendet, quod subjugatae eis antequam subjugatae totam terram Israel. Nam reliquae tunc erant in ea Septem populorum, si vero possedisset totam terram Canaan usque ad limites ejus & postea subjugasset terras alias, terra sic subjugata universa fuisset usquequaque ac omnimodo instar Terra Israel. Terra autem à Davide sic subjugata Syria nomine dictae sunt. Alique alia fuerunt in eis observanda perinde atque in Terra Israel; alia autem non aliter atque in terris planis externis. Qui pradium in eis acquisivit, quantum ad Oblationes, Decimas, & Septimi anni observationem, non minus tenebatur quam si acquisiverat in terra Israel. Quicquid vero sic observandum in Syria, ex sanctis scripturarum manavit. Sic ille.

De urbibus autem Galilæe viginti, partim subactis, partim aliter adquisitis, quas Salomon Rex Hiram Tyriorum Regi^f donavit, disputant viri magni, Christiani, tam Jurisconsulti^g quam Theologi, quos videlicet, uti & Davidem Kimchium ad Paralipomena^h.

^f 1 Regum. 9
11.
^g Francisc.
J otom.m.
^h Quæst.
Instr. 1.
Hugo, Grat. de
Iure Pacis et
Bellii lib. 1. c.
3. § 12.
ⁱ 2. Paralip.
8. 2. & vide
Joseph. lib. 8.
cap. 8. & con-
tra Apianum.
lib. 1.

CAP. XVII.

Ebraorum, de aliarum Gentium jure bellico, sententia. Gentilium commilitio se, ex contractu publico, seu federe atque aliis immittebant. Ad Tributorum ex jure Victorix, Deditionis, Federis prestationem se obligatos professi sunt; Refragantibus subinde eorum nonnullis. De Numismate Censui in Evangelis. Quid Cæsaris & Augusti nomina denotentur linguâ Hierosolymitanâ.

DE Belli atque Domini inde acquirendi jure, quo erga Gentes alias usi sunt Ebrai, hæcenus dictum est. Restat ut etiam quid ipsi de aliarum Gentium jure in ipsos, adeoque alios, bellico senserint, paucis videamus. Non ita obscure id quidem cernitur in Babyloniorum, Perfarum, Græcorum, Romanorum imperio cui ipsi subinde ex victoria, federe, seu deditioe subdiri. De Babylonis & Persis eorumque potestate agnita^z, post victorias & deditiones, petentis interea sive ex indulta sive ex federe ritibus patriis, sacræ literæ assatim. De Græcis, id est de Alexandri Magni postquam Darium vicerat, Orientis adeoque ditionis Judaicæ Imperium nacti jure, aperte Josephus. τὴν δὲ ἀρχιερέως, inquit ille^y, ἀπὸ παλαιοῦ χριστιασθῶν τοῖς πατρίοις νόμοις, & ὁ ἱερεὺς ἔρχεται ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῆς οὐρανοῦ πατρῴα. Pontifice (Jaddo) petente ut patriis legibus uti eis liceret, & septimo quoque anno tributorum immunitate gaudere, omnia concessit. Reliquis igitur sex annis, tributa ex federe illo seu deditiois formula pendenda. Quin & cum indulserat ut quotquot vellent, salvis sibi ritibus suis patriis pristinoque vivendi genere, ejus militiam sequerentur, πολλοὶ τῶν οὖν αὐτοῦ στρατιῶν ἦσαν. multi in eam expeditionem dederunt nomina. Quod non est cur aut minus factum absque eorum qui rebus tunc præessent jura avita interpretantes, permissu, si non hortatu, seu non ut id quod Israeliticæ disciplinæ omninò tunc refragaretur. Ita non solum armis Alexandri se, ex jure quod ei competiit bellico, subdidere, sed imperio ejus dilatando Stipendiarios se libenter tunc præbuere.

^z vide se Ex-
ram 7. 24. &
Nebeniam 5.
4. c.

^y Arceolog.
II. cap. 8.

præbuere. Nec interea de belli causa aut religione dispari solliciti. Qua de re etiam sunt exempla postmodum illustriora ut videre est maxime in federe illo inter Judam Maccabæum seu Judæos & Romanos isto * (quo *συμμαχία* invicem contrahitur, aded ut quoties armis lacefferentur, Romani Judæis à seipsis copias subministrarent auxiliares, uti & Romani pariter, quoties Judæi ab hoste aliquo petiti) tum in Hyrcano Alexandri filio Pontifice ^a, qui copiis militaribus insignem Julio Cæsari in Syria & Ægypto agenti opem tulit. Nam de Romanorum juris in gentem hanc bellici seu armis parti agnitione publicâ, ex federibus ac principum indultis quæ tum Josephus tum Philo in libro de legatione exhibent, liquidò constat. Cum autem sive Victoriæ sive Deditiõnis jura circa Res versarentur & circa Personas, atque ad utrasque tum Libertatis Personalis diminutio seu qualiscunq; Servitus, tum Tributorum præstatio inde pertinere solet; si, quid sentierint tum de servitute illa, tum de tributis sibi (sive Capitationis sive Agri) impostis, diligentius advertamus, difficiè minùs erit sententiam eorum de aliarum Gentium Jure belli, etiam in reliquis inde elicere. Quod ad Tributa attinet; manifestum quidem est Judæos tum Alexandri Magni successoribus ^a variatim tum Romanis ea pependisse. Pompeius horum primus Hierosolymis ἐπιτέλλει φόρον *indicit Hierosolymis tributum* seu τὰ Ἱεροσόλυμα ὑποτάξει φόρου Ῥωμαίοις ἐπίνοι, *Hierosolymam Romanis seculi tributariam* ut scribit Josephus ^b, atque ex eo Eusebius, qui tamen de Judæa tota rem alibi capit, uti & alii. Quemadmodum etiam apud Josephum alibi de tributo à ^c Julio Cæsare imposto, civitas Hierosolymitana pro Judaica ditione tota, accipitur. *Cæsar Imperator*, inquit, ἐποίησεν καὶ ὁμοιωτὸν ὅπως πελάσει ὑποτάξει τὴν Ἱεροσόλυμην πόλιν, ἵσταντι ὑποταξαμένους χάρις τῷ ἐβδόμεν ἔτει *statuit ut quotannis tributa penderent ob civitatem Hierosolymitanorum, excepta Joppe, absque anno septimo.* Quid est exceptio Joppes, nisi & sine illa exceptione, ipsa Joppe, ut ditionis Israeliticæ urbs, in civitatis Hierosolymitanæ, id est, heic imperii Israelitici, nomine venisset? Tributa autem Joppes assignata sunt Hyrcano Alexandri filio; ut ibi videre est. Quâ verò ratione inde ad Augusti descriptionum tempora, tributum à Judæis aut solum fuerit aut agnitum, non satis liquet. Res perquam turbidæ inde ibi mansere. Herodem autem Magnum, Regem eis à Romanis im-

* 1. Maccab. 8, 25. Joseph. lib. 12, cap. 17.

^a Joseph. lib. 14, cap. 14. 15, 16, 17. vi. de oration. lib. 12, cap. 3.

^a Vide Maccab. 10, 29. & 11, 34. & Joseph. lib. 12, cap. 3. & lib. 3, cap. 5. & c.

^b Halesus lib. 1, cap. 5. & Archæolog. lib. 14, cap. 8. & vide S. Hieronymum in Chron. Eusebii & ad D. Math. cap. 22.

^c Lib. 14, cap. 17.

impositum^d nemo nescit, quem utcumque primò immane quantum plerique respuerent ut alienigenam, postmodùm tamen, ut victoriæ jure impositum admiseret, quòd tributorum præstatione majus multò erat. De Vestigialibus autem & Tributis ibi tunc temporis consulas U. CL Samuelem Petitiu^e. Postmodùm sub Augusto in tabulâ censuales Judæam redactam expressim scimus & tributo etiam onustam. Quâ de re assatim Annalium Ecclesiasticorum conditores & qui in eos Exercitationes conscripserunt. Etiam & tributa Romanis soluta à Judæis esse velut ex Jure gentium & Victoriæ à se agnito liquet. Interea nihilominus, id verum est non defuisse inter eos qui gentem suam utcumque à Romanis sic devictam seu deditione aut federe inæquali (nam ejusmodi fedus jam, si aliquod, intelligendum) receptam & demum tributo onustam, ab illo nihilominus eam liberam esse debere armisque etiam privatorum liberandam acriter inclamarent. Egregium est ad hanc rem illud de Juda Gaulanite (Galilæo, in Actis Apostolorum, dicto) & Sadoco qui, cum missus esset Quirinus ad Judæam in censum describendam, sollicitabant ad defectionem populum, *τὸν δὲ δόλιμνον οὐκ ἄλλο ἢ ἀπειρεσίαι βουλίας ὑπερφέρει λέγοντες, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐπὶ δουλείῃς ὀφθαλμοῦσι τῶν Ἰσραηλιτῶν ἰστοῦσιν* censum distantes nil aliud quàm apertam servitutem inferre, & gentem ad suendam libertatem adhortantes. Nec omninò frustra. Miræ enim inde seditiones, cædes, calamitates alix. At verò quid de hisce senserit celeberrimus ille Jurisconsultus Gamaliel, ostenditur in Actis Apostolorum. Synedrio de Apostolis eorumque doctrinâ habito, (in quo eos morti tradendos voluere plerique) is ad hunc modum; *Viri Ἰσραηλιτῆς, ἀσπένετε ὑμῖν ἄνθρωποις ἰσραὴλ καὶ οὐκ ἀνθρώποις* Ante hos enim dies exiit Thendos dicens se esse aliquem &c. & omnes qui credebant ei, dissipati sunt & redacti ad nihilum. Post hunc exiit Judas Galilæus (is ipse quem Gaulanitem nominat Josephus) in diebus descriptionis, seu professionis (ut vulgata) id est censûs, & avertit populum post se & ipse periiit, & omnes quotquot consenserunt ei dispersi sunt. Et nunc itaque dico vobis discedite ab hominibus istis & sinite illos. Quoniam si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur. Si verò ex Deo est, non poteritis dissolvere &c. Atque in hujus sententiam ibant reliqui omnes. Palam autem est seditionem Judæ illius, Tributû nominæ, ab Augusto ex jure Victoriæ & Deditiõnis impositi, eos in-

^d Joseph. lib. 14. cap. 16. & lib. 15. cap. 1. & Hales. lib. 1. cap. 13.
^e Var. lib. 2. cap. 2.

^f Joseph. lib. 18. cap. 1. quem & videtur lib. 2. de bello Judaico cap. 7.

^g Act. 5:35.

dinalis disquisitione de ratione quâ nixus Judæus Galilæus aliive contribules assererent Judæos non debere pendere tributum alienigenis.

An ea mirum, inquit^a, ex causa quod scriptum esset in Deuteronomio^b. Non erit vestigial pendens ex filiis Israel, quæ verba in vulgata editione desiderari valde miramur, cum apud septuaginta interpretes eadem verba legantur; ex quibus Tertullianus^c citat dictum locum, nec non ex eodem autore Hieronymus^d scribens ad Damasum. Vel quod scriptum esset;^e Dominum deum adorabis & illi soli servies, ea ratione Deum tantum Dominum, & non Herodem vel Casarem esse dicendum Judas Galilæus in populo predicabat, avertere eum sündens ne censu Casaris describeretur, quo se illi esse subditos declararent? Heic ita subdubitando. Sed fidentiùs alibi dum de Publicanis, inter infames alios, à Judicandi functione ex doctrina Talmudica quam Cainio ita debet, arcendis agit.

Cur eo nomine, ait^f, notati essent, nulla alia subest causa, nisi quòd Judæi, genus Abraham, ex libera liberos se esse profiterentur, nec quicquam aliis debere, nisi decimis Deo, legeque statutum esse ne esset vestigial pendens ex filiis Israel. Sed illud quod velut ex Moysi Deuteronomio asseritur^g de vestigial pendente, non omnino habet in veritate Ebraica. Nec apud Ebraeos puto huc attingere potuit, quod & factè animadvertunt in Baronium viri docti.

Jam verò quæstionis illius de Tributo Casari solvendo sensus pulchrè à V.C. Marquardo Frehero I. C. (nam Theologorum heic, extra rem historicam & juridicam, doctrinam omninò tangere nolo) a Frehero^h inquam qui, ut Historicus simul & Jurisconsultus, rem penitiùs introspicendam opusculo singulari explicare conatus est, hujusmodi paraphrasi exhibetur. *Qui ergo tot alia docuisti, dic etiam hoc, quid tibi videtur? Ex animi tui sententia, Falsè est dare censum Casari an non? Nobis nimirum, qui liberi sumus, soboles & posteritas Abrahæ, non ex Agare ancillâ, sed Sara matrefamilis, qui liberi fuerunt, nec ullam unquam tributum dederunt Regibus terræ, sed ipsi potius ab illis donati sunt eximiiis muneribus; non sponte sed impulsu dei nostri. Nobis qui populus Dei sacer sumus, divina & unica religioni deditus, quæque promissiones habemus perpetuæ libertatis, & si quando premamur ad tempus ab Infidelibus, venturi Messie qui jugum oneris & virgam exaltoris confracturus & regnum suum à Mari ad Mare propagaturus sit, sub quo lætâ pace securi fruamur. Nobis ergo an fas sit,*

^a *Annal. tom. 1. ann. 1. br. l. 1.*
^b *Cap. 23.*
^c *Lib. de Pndicitia.*
^d *Epist. 146.*
^e *Deut. 6.*
^f *Ec.*

^g *Annal. tom. End. Ann. Christ. 32.*

^h *Vide supra lib. 2. cap. 5. pag. 183.*
ⁱ *Isaac. Casaubon. Exercit. 2. § 19.*

^k *Libello de Numismate Censui Hebræorum delibere 1599.*

2 Dom. 17.

per legem potissimum Dei, quâ Decimos, primitias, obligationes, didrachmum annuum Templo & sacerdotio conferre jubemur, dare Cesari, homini profano & peregrino qualem nullum agnoscere, sed eligere regem è nostro populo^x, nostræ nationis, nostri sanguinis, nostræ religionis jubemur. Cesari autem magistratui nostro non ordinario & legitimo, sed violento qui jure belli (si jus dicendum) nos tenet, libertate nostra armis oppressâ, & à nobis extorquet quæ vult, et forte plura et graviora deinceps extorquebit; nec tam extorquet ipse, quàm extorquenda locat publicanis et mancipibus suis generi hominum (vel tuopie iudicio) pessimo et iniquissimo. Huic ergo an dare liceat censum, id est capitie redemptionem annuam, ipsissimam servitutis confessionem. Et paulò post. neque elabi illum posse putabant quin ex proposito bivio alteram partem eligeret, ut sive affirmaret danlum, tanquam principibus impiis adulatis et cum eis colludens, populi circumfusus et patulis auribus responsum expectantis odium incurreret, nec tantum redemptoris et Messie opinionem tot concionibus et miraculis collectam uno momento amitteret, sed forte etiam tumultu populari aliquando opprimi posset: sive negaret, ut hostis Cesaris motorque seditionis præsentis crimine teneretur, daturus penos quos ante Theudas et Judas dedissent; et tamen ipsis voto potitis, intereà vindictæ invicta in Cesarem ejusque præfatos & Herodem derivaretur, consâ nihil ad Phariseos attingente. Et sperabant utique ipsi magis fore, ut Christus more suo religioni favens potiùs quàm Cesari profano aut Herodi invito, solitâ libertate prænuntiaret adversus Herodianos (qui ut exactores tributi simul, sic ille, inharent) pro patria & gente sua atque ita paratam perniciem non effugeret. Sic ille de quaestione Phariseorum. De Christi etiam responsione idem; Neque precipitantè respondit, neque in alteram partem simpliciter, neque sine causa, neque denique ad id tantum quod querebant. Itaque nec Dominus simpliciter affirmativo aut abnativo se absolvit. Sed ut ante omnia ostendat se non fallere illorum insidiosam blandiloquentiam & quo res tendat, cognitâ penitus nequitia eorum (inquit Evangelista) consultores suos primùm intentionis sue coarguit. Quid me tenetis, inquit? Hypocrite. Illo enim texuerant promittum alicujus quaestionis ad pietatem & religionem pertinentis, dicendo; Viam dei in veritate doces: & tamen quaestio ipsa non pertinebat ex divino instituto ad viam dei. Ideo vocat eos hypocritas, & mox è re ipsa ostendit illos

illos confundere rationes divinas cum humanis, quando de censu solvendo tanquam de precepti alicujus divini violatione agunt: cum tamen altaris nummus de quo agitur, nil pluri sacrum aut religiosum redoleat, atque adeo illius solutio non tangat aut offendat Deum, nec pietatem laedat; imò debeatur Casari tanquam victori, legum & moneta conditori, et qui non petat violari religionem, sacra deseri, idola adorari, sed ex communi moneta reddi sibi minutissima in usus promiscuos usum et merè Romanum. Damnum autem in ejusmodi rebus non tangere animum, et pauppiorem reddere non impium. Si quid peteret Casar contra viam Dei, id esse negandum, quod jam non Casaris tributum sit, sed Diaboli. Illum petere quod principes omnes (pro vario Victoria, Federum inæqualium & Deditionis jure atque rerumpublicarum Constitutionis discrimine multiplici) petunt; quod autè Ægyptii, quod Seleucus ab eis petierat, quod Pompeius: imò quod vicissim David aliquando victor à Gentibus Moabiticis accepisset, quodque adeo semper et in cujus manum Deus Victoriā dederit, vel ex ipsa Dei ordinatione & lege expressa debeat, nimirum tributum ad Reipublica ordinationem. Reddi igitur debere tributum, quod ex ipsa materia & forma manifestè ostendit nihil pertinere ad religionem violandam: & posse sine damno pietatis etiam Deo dicatum hominem dare tributum prophano principi, etiam non debitum, malevolentem obsequi quàm provocare. At verò pietatem, invocationem, animi fiduciam, vota, oblationesque sacras Deo soli reddi oportere; ut & ipse Dominus Deo dedit quæ Dei sunt, faciendo voluntatem patrie mittentis. Hoc summam esse ait ille & medullam responsi. Singula dein ejusdem excutere adgreditur. Atque illud, ostendit mihi nummifera census, sic explicatum it. Antequam sententiam dicam, camur in rem præsentem; videamus quid sit de quo agitur. Capiosa est quæstio quævis nisi termini probè discernantur. Quis scit (quantum ex verbis vestris liquet) an de tributo illo agatur quod pater meus lege sua à populo suo in Templum suum quotannis deferri voluit, quodque vos integrè consentiū inde avertere non potestis? Facile primo intuitu id viderimus. Quasi ex ipsa dimidii sicli inspectione (is enim erat tributi illius sacri modus; de quo antè etiam obiter dictum est & posthac nonnihil) dignosci potuit an Casari reddendum fuisset tributum. Quod, pace viri tanti, rationi nimis est dissonum. Nam siclorum dimidiorum uti & integrorum

D. M. S. C.

Lib. 4. c. 5.

c. 7. 18.

in-

^a Cap. 6. pag. 197. inscriptions & figuræ fuere quales libro secundo ^a exhibemus. Nec quid inde de tributi sive debitione sive immunitate dignosci poterat, nedum quid de annuæ Templo præstationis aversione. Et quidnam omninò vetasset, quantum ad nummi speciem, quo minus tam siclis seu dimidiis siclis id est nummis Ebraicis pendendum, pro dominantium libitu, fuisset tributum quàm monetâ Romanâ. Cum igitur quod Numisma census D. Matthæo heic vocatur, simpliciter atque eadem ipsâ notione Denarius nuncupetur Marco & Lucæ, adeò ut ostendite mihi numisma census et ostendite mihi denarium, idem ipsum plane significant, nec דנררן *denarium* linguâ Syriacâ aut Hellenisticâ aut Talmodicâ solum certam nummi, ut interdum, speciem (id est quartam Rabbiniis ^b sicli parem seu drachmam Atticam) denotet, sed pro pecuniæ seu monetæ qualicumque genere, ut & nummi Latinis, non rarò Ebrais usurpetur (unde דנררן שבתא *pro Denario seu nummo Arabico*, & דנררן הרדיאני *pro nummo seu moneta Hadriani*, דנררן טריאני *pro nummo seu moneta Trajani* in Talmude Babylonio ^c occurrit & illud ^d למה רב דנררן הוי ליך *pro eo quod est multum pecuniæ ei erat* atque id genus alia plurima) cum inquam hæc se ita habeant, non videtur dubitandum quin id quod ostendi sibi rogavit Dominus de solvendo tributo interrogatus, non aliud omninò significaret præter ipsum monetæ genus, quodcumque illud esset, quo tunc tributum Romanis solvi solet. Nam & diu antè, post Pompeii victoriam, & tunc solum Romanis à Judæis tributum idque diversimodè non est cur ambigamus. Perinde ac si fuisset dictum, ex eo quod vobismet etiam ipsis, captiosè interrogantibus, ex ipso numismate census seu, quod idem est, ex denariorum genere quod tributo, de quo queritis, Cæsari solvendo adhiberi solet, satis manifestum esse possit, respondebo. Ostendite igitur mihi numisma ejusmodi aliquod seu denarium. Nam inde quæstioni vestræ satisfiet. Numismate igitur ostenso, cujus est inquit imago hæc atque inscriptio? Cum respondissent illi, Cæsaris, *Date igitur*, inquit, *Cæsari qua sunt Cæsaris &c.* Qualisnam autem fuerit imago ac inscriptio illa, è quarum forma verbisque, sequeretur quidquam Cæsaris heic sic fuisse ut ei esset dandum, saltem non illicitum esset ei dare, à viris doctis diversimodè est disputatum. Atque inde sane haud parum pendet responsionis hujus & quæstionis connexio genuina. Prævit, ni fallor heic, inter doctiores seculi nuperi Cæsar

^b Videtur
Maimonid.
hal. Sikkim
cap. 1. §. 3.

^c Gem. Bab. ad
sin. Becho-
roth cap. 8.
fol. 49. & 50.
^d Gem. Bab. ad
sin. Baba
Metzia cap.
4. fol. 44 b.

far Baronius Cardinalis, qui Numisma Censui hęc peculiare vult fuisse monetę genus, non tantum quo Tributa ritę solvi quibant, sed quo tantum ita solvi debebant, ut in Tributi solutionem, nec alios usus, duntaxat esset cufum. Verba ejus sunt, dum in Annalibus^e Evangelii locum allatum explicat, *Moris fuit apud Romanos ut numismata pro ratione tributi vel census ab imperatoribus cuderentur nec uno semper modo eadem permanerent. Sed numismata tributorum à ceteris usualis pecunie nummis in eo differrent, quod istorum pretium semper idem esset: Numismata verò Census vel Tributi, cum mutaretur tributi quantitas, eadem ad rationem tributi noviter formarentur.* Unde & nonnulli^f, ejus sequaces, denarium fuisse ipsum tributi capitationis Judaici tunc modum colligunt. Commentum autem illud suum ex instituto Alexandri Severi, id est ævi multò recentioris, quod legitur apud Lampridium de vedigalibus contrahendis, uti etiam ex tributorum solvendorum ratione sub Nicephoro Phoca^g, apud Cedrenum & Curopalatem, elicit. Certè & in nummis Britannorum reperiuntur qui τῷ TASCIA insigniti, eo nomine Censui seu Tributo se cufos esse ostendere à nonnullis creduntur. De eis & Britannorum tributis Cęsaribus pensitatis, vir doctissimus Guilielmus Camdenus^h, *Ad hoc olim, inquit, percussum certum genus nummi putavi, cum in sacris literis Numisma census disertè appellatur, & Hesychius Κῆνος Ἐίδος νομισματος ἑπιτετραλαῖον interpretetur. Firmiusque hoc credo quod in monnibus Monetarius pecuniam signans exprimitur cum TASCIA quod apud Britannos Denarium Tributi significat.* Et ΤΑΣΙ taxare & censere utⁱ & ΤΑΣΙ & ΤΑΣΙΔ (unde facile factum Tascia) pro censu & Taxatione habetur in lexico Cambro-Latino Joannis Davisii S. Theologię Doctoris, linguę illius, utpote patrię, vetustatis callentissimi. Etiam & afferre in rem suam Camdenus illud Baronii, jam citatum. Quod sane aliis vitis summis planè displicuit, Justo Lipsioⁱ, Marquardo Frehero^k, Isaaco Casaubono^l, Claudio Salmasio^m, aliis. Et quod si quis pertendit, inquit Lipsius, *nummos pro modo Tributi ita cufos, ubi igitur illi sunt? cur prægrandes aliqui non extant? Denique statim infinitos cufos oportuit ad pensiones totius orbis. Nil est: & Hesychii aut Christi verba hoc modo volunt, ipsum illud quod ex censu in Tributum darent, censum appellatum, atque adeo pecuniam sive pridem, prægrandis ea sive pauca esset.* Et Claudius Salmacius, quod ad

^e Tom. 1. ann. Christi. 34.

^f Lucas Baro-
gensis ad D.
Matth. 22.

^g Baron. Tom.
10. ann. 964.

^h In Britan-
nia pag. 72.

ⁱ De Magni-
tud. Romana
lib. 2. cap. 3.

^k Lib. de Num-
mism. censur.

^l Exercit. 16.
§. 6.

^m Ad Lam-
pridium, pag.
216.

certum nummi genus attinet, prestationi tributorum destinatum, ut voluit vir summus, haud scio quo pacto possit fidem mereri. Dein ea de re pluribus disputat ad locum illum quo semisses & tremisses, cum vestigalia contraheret Alexander, cuos scribit Lampridius. Nec aliud vult Salmasius numisma census denotare quàm id nummi genus quo capitacionis exactio celebraretur; non certum & tributi solutionibus singulare, sed omne quod tributi nomine, id est, Romanum quaecunque ritè solvi posset. Nec aliter inquit, *as publicus & as tributarius* usurpatur apud Cassiodorum^a pro tributo assibus soluto; quorum tamen usus tributorum solutioni non solus, sed aliàs promiscuus, ut hodieque in functionibus censualibus monetae genus omne quod ex moribus & sanctionibus loci ab exactoribus fiscalibus recipi debet, census numisma vocari possit. Sic Isaacus Casaubonus; *Quod igitur domino petenti inquit sibi ostendit numisma census, exhibetur denarius; non ita accipiendum, ut factum est à Baronio. Nam quum vario et multiplici genere nummorum Iudaei tum uterentur; propriorum gentis suae, vicinarum regionum et Romanorum: nullum est dubium quin tributum quod Caesari pendebatur, in pecunia Romana exigeretur, non Judaica aut quavis alia. Dominus igitur Numisma Census appellat, non certum genus numismaticae, quo solo tributa solverentur, sed pecuniam Romanam, qua sola ab exactoribus ejus tributi accipiebatur. Denarius autem Christo ostenditur velut in exemplum pecunia Romana: neque id sui peculiare aliquod monetae genus ad tributi solutionem cause: verum omnes denarii erant pecunia Romana, & tam denarius quàm alii nummi Romani dici poterant Numisma Census. Tamen & ipse antea ad locum illum Lampridii notasset, inde posse colligi, vestigialis non modum solum lege definitum fuisse, sed etiam certum pecuniae genus prestationi vestigali destinatum. Eucherus autem, certe peculiare pro modo indictionum nummi genus, modo gravius, modo levius, subinde fabricatum nusquam adhuc legi, & hoc ipso nostro loco dicitur prolatum Denarius pro Numismate Census, vulgatum & tritum nummi genus quod drachmam Atticam pondere aequaret — non igitur ratione ponderis & valoris sed forma potius certum quendam nummum Caesar in tributo exigebat, nimirum, ut rem tandem aperiam, vultu & nomine suo insignitum. Atque deinde existimat formam altera parte fuisse hanc ipsam quae superioris,*

^a Varior. lib.
12.

rius^o, ubi de imaginum apud Judæos usu egimus, exhibetur. Jam *aversâ parte inquir, quid? forte illud ipsum quod in aureis argenteisque frequens conspiciamus PONTIFEX MAXIMUS, vel aliud quidpiam elogii, CLEMENTIAE, MODERATIONI, PROVIDENTIAE AUG. item PERPETUAE PACI AUG. aut tale quid adulatorum &c.* Quæ planè transcribit etiam & ad-

^o Lib. 2. cap. 8. pag. 225.

probat Gaspar Waserus^p, de nummis Ebraeis in usu scriptor diligentissimus doctissimusque. Ex vultu ergo & nomine Cæsaris in nummate viso atque à Phariseis agnito, responsi sensum ad hunc modum se habuisse volunt hi. Quæ Cæsaris sunt, ita ut Dei jus nihil attingant, danda sunt Cæsari, ut generaliret suum cuique. Hujusmodi est Censum seu Tributum ab eo jure victoriæ ac Gentium victis impostum, ut ex nummo hoc signato ejusdem scilicet vultu atque inscriptione liquet; juxta quam solùm rationem, etiam nonnulli necessariò ex nummo illo ostenso conclusum ajunt, Aliquid^o deberi Cæsari, utpote qui nummos ex singulari, quod jam nactus ibi esset, jure Majestatis, idque ex deditioe libenter permittentibus Judæis, percusserat, adeoque inde satis rum Princeps eorum tum victor agnosceretur. Certè sive Tributi nomine singulari usum esset, ut voluit Baronius ejusque sequaces, numismatis hoc genus, adèd ut alius non esset ejusdem usus præter ipsam tributi præstationem, sive fortè in faciliorem, sed non solam, tributi præstationem (ut interpretatur vir præstantissimus illud Alexandri Severi apud Lampridium) idque in Judæa atque Judaicæ ditionis seu terrorii respectu ac notâ singulari cuderetur, sive nummus esset tantummodò Romanus qualiscunque promiscuus, quo solo, nec alio genere tributa solvenda, ut plerique autumant; palam intereà est, ex Imagine simul & Inscriptione inspectâ argumentum suum sumere voluisse Dominum. Quatenus scilicet ab interrogantibus utraque Cæsaris esse agnoskitur. Imago autem Cæsaris, quantum video tam Augusti aut Julii esse potuit, quam Tiberii. Nam Cæsaris nomen hisce omnibus, ut successoribus, pariter tributum. Nec quid obstat quo minus, quaecunque intereà genus admiseris, tam ab illis, quibus etiam suberat Judæa, quam à Tiberio, cujus tempore hoc factum est, numisma illud percuti potuisset; id est a Cæsarum seu Imperatorum Romanorum, qui tunc regnaverant, sive primo sive secundo. Nam Tiberii

^p De Anti-
quis Nummis
Hebraicis
lib. 2. cap. 20.

^o Testatur
ad D. Math.
22.

& decessorum idem jus; & in horum jus ille successerat. Adco nec quaestio tam de Tiberio, quam de Caesare seu Imperatore orbis Romani quisquis ille fuerit, facta est, tametsi Temporis ratio rem ad Tiberium plauè trahat, cujus quidem diffiteri nequeo (maximè cum cetera decem jam imperasset is annis) quin numisma ostensum fuisse sit probabilius. Inscriptionem autem seu epigraphen nummorum duplicem esse nemo nescit. Obversam & Aversam. Obversa in Nummis Caesareis Principis iconi plerumque circumdatur. Aversa nunc figuram aliam, parte altera positam, explicat, nunc aliud quid officii, pro eorum qui rei monetariae praerant, praestat. Si Julii fuit hoc numisma, Inscriptionem obversam aequum est ut existimemus fuisse aut CAESAR IMPERATOR, ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ aut ejusmodi quid, ut in illius nummis. Si Augusti, CAESAR AUGUSTUS, aut CAESAR IMPERATOR aut quid simile juxta hujus Numismatum, quae passim videntur, inscriptionum obversarum discrimen. Si demùm Tiberii (ut libentius crediderim) inscriptio obversa fortè fuit, ut in illo superius depicto; id est TIBERIUS CAESAR AUGUSTI F. PONTIFEX MAXIMUS, IMPERATOR, aut TI. CAESAR, DIVI AUG. F. AUGUSTUS (qua inscriptione usus est sub id ipsum tempus quo nummus hic à Pharisaeis ostensus est) aut ejusmodi quid nomina dignitatis ac imperii continens. Ut temporum characteres seu consularum & tribunitiae potestatis adjectionem atque alia Romanae reipublicae magis peculiaris praetermittam. Aversae autem inscriptiones perquam diversimodè se habuere. Sed non ita raro regiones ac provinciae captae aut receptae eis memorantur. Ut, ARMENIA CAPTA, AEGYPTO CAPTA, PARTHIS RECEPTIS, id genus alia habentur in Nummis Augusti. Eiam Captis à Sosio sub annum ante Christum XXXV, Hierosolymis, ab Augusto nummus (si Adolpho Oconi fides) ad hunc modum est cufus;

* Pag. 52.

ΚΑΙCΑΡ ΑΥΓΟΥCΤΟC. *caput Augusti.*

ΙΟΥΔΑΙΑC ΕΑΛΩΚΥΙΑC. *viBoria.*

Palme immitens cernua in clypeo hac scribens.

Ita pars aversa ostendit Judaeam captam, seu Romanis subactam, receptam, quemadmodum & postmodùm in nummis Vespasiani non raro occurrit JUDAËA, & JUDAEA CAPTA, JUDAEA DEVICTA, cum captivae interdum typo numi ad trophaum seu ad palmam desidentis; interdum captivi. Sed Augusti quale describit Occo

† Idem pag.
149. C.

numisma,

numisma, nullibi hæctenus mihi visum, nec apud alios, qui est ypa chartis diligentius exhibent, repertum. Vespasiani autem compluria vidi quæ & passim occurrunt*. Jam vero, si inscriptio aliqua inerat averfa (nam tam averfam quàm obverfam simplicis inscriptionis nomine contineri posse palàm est) ejusmodi quid de Judæa capta, subacta, recepta, continens unde imperium Cæsarianum atque victoriæ Romanæ jus necessariò agnoscendum fuisset, nil apertius foret quàm ex ipso quod interrogantes exhiberent agnoscerentque numismate, devidos, captos, subactos à Romano se satis affirmarent, adeoque ei obedientiæ & subjectionis præstationes debitas. Nam ex jure victoriæ & Gentium ejusdem usu tributa^o deberi passim agnitum est. Quid quod etiam dum Tributum, Numisma Censûs & Denarius modo jam dicto intellectus, ita simul memorantur, liquidò admittitur inolevisse jam morem solvendi, id est tum deditionem præcessisse tum solutionem ex victoris jussu non solum imperatam sed & velut jure à solventibus admissam. Unde enim aliàs nomen illud Numismatis Censûs, nisi ex eo quod quocunque vis modo Censûs seu Tributum ejusmodi Numismate antè ibi solvi consuetum? quod & discimus ex historiis aliis. Sed hæc sacram Evangelii hac de re rantùm consideramus. Ostenso igitur numismate, simulatque agnoverunt imaginem & inscriptionem fuisse Cæsaris, atque numismata hujusmodi imagine & inscriptione: signata Censûs Numismata esse (cujus solutio licita ne esset, non utrùm ad eam obligarentur, quæsiere) tum ipsùm Cæsarem sibi Principem, Regem, Imperatorem utrunque esse; ut ex ore suo paritèr agnoscerent necesse est, tum sive ex victoria, sive ex federe inæquali, sive ex deditione, aliterve, tributa ei pendi solere. Perinde ac si dixissent, En tibi numisma censûs quale præstare solemus Cæsari, Augusto, Imperatori Orbis Romani, cujus pars nos sumus. Principis ejus cui præstare soliti sumus, est hæc imago atque hæc inscriptio. Licetne tamen hoc facere nobis qui libertati nati, nec Regem alium nobis adsciscere debemus nisi ex fratribus^x nostris? Nam & animadvertendum est non solum Principem Romani Orbis, Cæsarem, Augustum; Imperatorem in ipsa inscriptione (quæ Cæsaris quidem erat ipse, non Judæorum) dici & agnosci; sed etiam à Judæis ipsis eum satis sic ac sæpissime civilitèr salutari, dum toties præstito antè tributo (cujus in nummis toties imago & inscriptio ejusmodi) tum imperium ejus tum obedientiam

* Vide Baron.
ann. 1. ad ann.
Christi. 73.
& Francij.
Quæstionem
in simulacri
Terræ Sanctæ
c'ucidatione
p. 26. 15.

^o Vide Al.
beric. Genil.
de jure Belli
lib. 3. cap. 4.

^x Deut. 17.
15.

de & clamantur Judæi, se non habere Regem ^d præter Regem illum quem signantibus Cæsarem vocabant, id est Principem seu Regem orbis Romani cujus & Judæa ipsique pars. Er Lexicographus nuperus וְקִיָּם מִן הַמַּלְכוּתָא ΒΑΣΙΛΕΥΣ *sen Rex idem est ipsum quod dominus & Cæsar.* Ex scriptis Ebraeorum scilicet loquitur. Cum igitur, ex tributo numismatis ejusmodi inscriptione signati, ad motem qui dñd etiam tunc obtinuerat, præstiro palam professi essent Pharisei, Principem Romanum, Cæsarem esse atque Augustum, id est ipsis, ut vides, planè Regem, adeoque deditiois suæ ejusque imperii ac victoriæ testes essent jam tum luculentissimi ipsi, tum qui ante tributum illud numismate ejusmodi roties præstitissent; statim appositissimè evictum est, ex Victoriæ, Gentium, Armorum, Deditiois, Obedientiæ sive inde sive ex Federe præstari soliræ jure, id ab eis Cæsari seu Regi suo, quem sic agnoscerent, præstandum, quidquid ex ejusmodi juris ratione ei deberi sic fuisset agnitum; non Iconem aut inscriptionem illam ipsissimam numismatis ostensi, aut ipsum necessariò illud numisma seu denarium ostensum. Nam ita nullum ejusmodi numisma Tributi nomine solvi non debuisset. Er quis non crediderit ipsum denarium ostensum omnium eorum qui adstantes rogarent & quibus responsum est, capitacioni (nam sic pu: o locus capiendus; arque ea de re pluramox) tum valde fuisse imparem, tum nec plurimum fuisse, sed unius alicujus qui è saculo aut zona præstò exhiberet? Ideò nec ab omnibus illis quibus responsum est, tunc solvi aut debuit aut ritè quibar ille denarius sic inscriptus. Sed ex inscriptione & imagine argumentum sumitur irrefragabile. Quæcumque juxta Victoriæ, Deditiois, Federis, Subjectionis, Agnitionis apices, sunt Cæsaris (tamen si Principis alieni & cui armis Imperium Israheliticum adquisitionem) ea ei ritè deberi & jure sic præstanda, ut nihil ex jure divino seu Civili Ebraeorum, præstationi ejusmodi obstaret. Ita nihilominus ut que interea Dei essent, Deo tribuerentur. Atque hic sensus est plane Nicolai Oresmii Episcopi ante annos circiter cccxl Lexoviensis; *Insufficienti*, inquit ^f, *seriem Evangelii patet facile, quòd non ideo dicitur Cæsari deberi denarius quia erat Cæsaris imagine superscriptus, sed quoniam erat tributum. Nam, ut ait Apostolus cui tributum, tributum, & cui ve: digal, ve: digal &c.* Non simpliciter quia Cæsaris imagine superscriptus; sed quia tributum inde debitam esse atque ejusmodi numis-

^d D. Inom.
19. 15.

^e Philippus
Aquinat.

^f Lib. de Moneta numismat. cap. 6.

^g Ad Romanos cap. 13. 7. & vide Al. Fraber, lib. de Numismate conjur. pag. 16. & 28.

numismatis genere solvendum, ex ipsa icona, inscriptione, & interrogantium agnitione liquebat.

CAP. XVIII.

De Didrachmi pensatione in Evangelio. Illud fuisse Tributum Cæsarianum. Reges Terræ quinam ibi. Universi Israelitæ Filii Regni, d'verbis solenni dicti. Quid ibi Filii seu liberi Regum. Semifclii seu Didrachmi quæ pensatio annua usque ad Vespasianum, Hierosolymis in sacros usus præstita. Objectiones diluuntur.

^b Hefofus lib.
4. cap. 26. g.
11. Lat.

D Tributum, de quo dictum est, attinet illud Flavii Josephi in Oratione sua ad Hierosolymitanos^b; Πα-
μοῖοι τ' σιωπῆν δασιμὸν ἀπέειπον, ἐν οἷς πατέρες ἡμεῖς τῶν
καίωνων πατέρες κήρερον, καὶ τὰς τῶν καίωνων ἑστὶν πο-
ρ-
σοῖσι τῶν πόλεων ἕτε ἡρώοιοι τῶν ἀγίων Ποσκνντ Romanὸν solenne
tributum quod patribus eorum patres nostri præstitierunt, quod si re-
ceperint, nec civitatem populantur, nec sancta omninò tangunt. Ita
solvi consuevit & à cordatioribus ut debitum ex juro agnosci; ut-
cunque intervenirent non rarè qui seditione liberandos se vellent.
Quin & ob responsum proculdubio sic ex Inscriptionis & Imagi-
nis ostense argumento (qua de re capite superiori) nec verbis di-
fertioribus à Christo, Pharisæis de Tributo interrogantibus, datum,
falsò eum etiam accusarunt seniores plebis, principes sacerdotum
& scribe, dicentes^c, hunc invenimus subvertentem gentem (nostram)
& prohibentem Καίσαρι φόρον δίδουσι Cæsari dari tributa. Cum
interim eum non prohibuisse palàm sit tum ex responso illo Phari-
sæis dato, tum etiam ex eo quod ipse simul & Petrus, ni fallor,
idem solverit. Legitur apud D. Matthæum^d; Et cum venissent
Capernaum, accesserunt (ὁ ἄνθρωπος δὲ διδραχμῶν λαμβάνωντες) ἱὸν qui di-
drachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei, Magister vester
non solvit didrachma? Ait, etiam. Et cum intrasset in domum, præ-
venit eum Jesus dicens. Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus
(λαμβάνουσι τελὴν ἢ κλίβανον; ἀπο τῶν υἱῶν ἀνθρώπων, ἢ ἀπο τῶν ἀλλοτρίων;) ἀ-
σκιπνντ Tributum aut censum? à filiis suis an ab alienis? Ei ille dixit
ab alienis. Dixit illi Jesus ergo (ἐλάλησεν) liberi sunt filii, ut autem
non scandalizemus eos, vade ad mare & mitte hamum & eum piscem
qui primò ascendenti, tolle. Et aperto ore ejus invenies staterem.

ILLUM

illum sumens da ei pro me & eo. Palam est Christum ipsum heic Tributum solvisse: Sed verum quidem est, viros summos existimare ac contendere locum hunc nihil ad Tributum Cæsarianum pertinere, sed ad capitationem illam sacram juxta quam semisiclus quotannis ex lege Mosæica^k Templo pendendus erat, secundum illud quod superius^l diximus. Sic Cardinalis Baronius, Justus Lipsius^m, Theodorus Beza, Franciscus Hotomanusⁿ, J. Baptista Villalpandus^o, Isâcus Casaubonus, Johannes Cameron, alii; quemadmodum & inter veteres S. Hillarius. Et tam ex eo de quo quaestio heic ab exactoribus instituitur, quàm ex eo quod Christus fieri solvique vult ipsum, quoad quantitatem seu valorem, Tributum penditur idem quod sic ex origine sacrum erat, id est pro capite tam suo quàm Petri semisiclus. Pro utroque scilicet stater, id est, quatuor drachmæ, seu bini semisicli, quos ex qualibet regione Judæi dispersi Hierosolymam capitationem quotannis mittebant, *וְשֵׁי לֵפָרָן זָהָבִים* seu *pecunia sacra* nomine non semel Josepho^p dictos. At verò libentius ego assensum illis præbeo qui non didrachmum sacrum seu semisiclum ibi innui volent, sed ipsum Tributum Cæsarianum cujus tunc modus erat didrachmum, nec tributo sacro omninò dispar. Ab hac parte in veteribus S. Hieronymus^q aliique sequaces. In recentioribus, tum Scriptores in commentariis perpetuis obvii, tum alii^r, Quæ assentantur pro parte prioris argumentis præcipuis statim respondebimus. Sed primò de eo quod historicum est & verbis Domini ibi adhibitis, paucis videamus. Rogant Petrum exactores seu qui didrachma acciperent, annon Magister ejus illa penderet? Is cum adnuerat & domum intraverat Dominus ibi eum præveniens. *Quid tibi, inquit, videtur, Simon? Reges terra à quibus accipiunt tributum vel censum?* Qui de tributo sacro locum capiunt, Regum heic nomine etiam Deum O.M. ita contineri volunt, perinde ac si dictum fuisset, Rex cæli, Reges terræ, à quibus tributum accipiunt vel censum? à filiis suis, an alienis? adeoque id quod sequitur *ergo liberi sunt filii* ad ipsum Christum pertinere volunt, ut Regis æterni filium ibi indicatum. At verò cum *οὐ βασιλεὺς ἔστι γῆς* Reges terra signatè ibi dicti sint, & quaestio proculdubio adhibeatur juxta vulgarem verborum usum, non omninò video qua ratione de Rege æterno, qui *מֶלֶךְ הָעוֹלָם* Rex mundi & *מֶלֶךְ הַשָּׁמַיִם* Rex cælorum passim nuncupari ab Ebraeis

^k Exod. 30.^l Lib. 4. c. 5.^m De Magnitudine Romæ lib. 2. cap. 3.ⁿ Lib. de Re Nummaria.^o Tom. 2. Explor. in Ezechiel. part. 2. lib. 5. diff. 3. cap. 57.^p Archeolog. 16. cap. 10. vide item ibi cap. 4.º^q Ad D. Math. cap. 17.º^r Vide Sannicolum Patrum Variar. lect. lib. 2. cap. 1.

Ebræis nec angustiis terræ sic includi solet, locus omnino capiatur. Plerunque quidem cum Regem æternum à Rege mortali in locutionibus Talmudicis (ut *ſap̄*) distinguunt, id est Regem Cæli, adeoque totius univèrsi à Rege aliquo Terræ, hunc *מלך נטר* *Regem carnis & sanguinis* appellitant, illum sive *מלך קדש* *Sanctum, Benedictum illum*, sive *מלך העולם* seu *מלך השמים* *regem Cæli aut mundi*. Adeo ut par sit admittere de Regibus tantùm mortalibus quæstionem illam institutam. At verò de quibus? an de Regibus univèrsim Terræ? an de Regibus Terræ Israeliticæ? Certè locutione illà *Reges Terra* Reges per orbem terrarum regnantes multoties designari à Psalmographo verum est. Atqui & sexcenties occurrere sciunt qui Talmudica scripta salutarunt, nomen simpliciter *ארץ* *terra* pro *Terra Israelitica*, unde *ארץ* *ארץ* (cujus abbreviatura *א"ר* est frequentissima) *extra terram* pro eo quod est *extra terram Israeliticam*, quemadmodum *ארץ* *int̄ra* *terram* pro eo quod est *int̄ra terram Israeliticam*. Etiam in lingua Evangelistarum aliàs palàm hæc Terræ notio. D. Marcus *Tembra facta sunt per totam Terram usque in horam nonam*, & D. Lucas *cum facta est fames magna in omni terra*. Nec sanè ita ad rem attentionis videatur de aliarum terrarum more interrogare, ut de tributo ibi solvendo quid omnino consequeretur. Neque enim regnî aut reipublicæ Israeliticæ jura, ad aliorum ² regnorum neque horum ad illius amissim omnino videntur fuisse exigenda; sed ad eam quæ tunc temporis sibi, qualis scilicet per victoriam & deditio- nem tunc reliqua fuit, erat propria; cum avito intere jure comparanda. Jam verò sic quæstione de Tributo seu Censu, id est Didrachmorum capitatiõis institutâ, (& undenam quæso Censûs vocabulum Ebræis exoticum & Romanos mores planè redolens, ita signanter adhibetur, si de Tributo sacro facta fuisset) ut quæreretur an à filiis *דני א"ל א"ר* seu à *liberis suis* an ab alienis acciperent Reges Terræ Tributum vel Censum, responsoque dato à Simone, ab alienis, unde sequitur illud *א"ר* ergo filii seu liberi immunes sunt, id est *א"ר*: Quid illud de Filiis & Alienis? Quinam illi filii, quinam Alieni? Viderint perspicaciores, utrumne quæstio sit capienda de regno Israelitico ejusque more antè integro & veteri, utcunque tunc accis ejusdem res Romanorum dominatui servirent. Nihil solennius est in scriptis Talmudicis, adeoque lingua etiam Christi sæculi in usu, quàm de sæculis vetustissimis

ita

¹ *Genar.*
Herosolymit.
racoth
cap. 9. p. 12.
col. 2. & alibi.

¹ *Cap. 15. 33*

² *Cap. 4. 25.*

³ *Videtur S.*
Augustin.
Quæst. Evange-
lic. 23. &
Sic. S. S. Bibli-
oth. lib. 6.
num. 76.

* Cap. 14.

† Vide Guil. Schickert, de Jure Regis c. 4. theorem. 15.

‡ Tit Sabbath cap. 14 §. ult.

• Ad tit. Bab. Mucia cap. 9. fol. 113 b. & ad tit. Sabbath cap. 18 fol. 128. • & vide fit Mismonid. b. Sabbath. cap. 21. fol. 125. a.

ditionem redactis tributa pro libitu, juxta superius^a ostensa, semper imponere; non item, nisi extra ordinem^b, subditis suis originariis. Nec fiebat questio ut dubitantis, sed ut responsum elicientis. A quibus ex more accipere soliti olim Reges terræ hujus tribuntur aut censum, qualis hic est, scilicet annum seu perpetuum & pro libitu impostum; à filiis suis an ab alienis? At objecto obvia est; si hoc admittatur, Israëlicæ regni vetusti seu simpliciter sine Romanorum dominatu sumti, cives seu subditi omnes, Filii seu Liberi Regum nuncupabuntur. Qua illud ratione tolerandum? Certè non ita absolum est credere, eos fuisse velut diverbio seu gentis idiotismo ob singularem generis & reipublicæ sanctioris dignitatem nobilitatemque, ab Ebrais ipsis sic dictos. Neque enim semel occurrit in Talmudibus illud R. Simeonis, velut vulgari usu atque existimatione notissimum. **וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכֵי**

universi Israelitæ sunt filii seu liberi regum. Sic in Misna^c; sic in Gemarâ Babylonia^d. Ratio seu ansa usûs diverbii hujusmodi est. Ubi disputatur de observatione Sabbati, questio intervenit, utrumne Judæo liceat eo die liquoribus aut oleo se perfundere seu tingere? Scilicet utrùm inde quietis præceptum violaretur? Ea de re Misna jam memorata; **וְהַשֵּׁשׁ בְּחֵנּוּ לֹא יִכּוּץ יִין וְחֹכֵץ אֶבֶן כֶּדֶר וְהָאֵשׁ הַשֵּׁשׁ וְלֹא הַשֵּׁן וְלֹא סֶמֶן וְרֹד בְּנֵי מַלְכֵי סֶמֶן שֶׁמֶן וְרֹד עַל מְנוּחַן סֶן וְרֹד לְסוּךְ בְּתוֹל רֵזִי שֶׁמֶשׁן אִמְרֵי כָל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכֵי**

וְרֹד Cui dolent lumbi, ei nec infundere licet (Sabbato) vinum aut acetum, at verò oleum licet. Modò nempe minimè oleum illud fit rosaceum. Filii seu liberi Regum in vulneribus seu plagis suis infundere solent etiam oleum rosaceum (in Sabbato) quoniam similiter (deliciarum seu voluptatis causâ) se oleo illo diebus profectivè imbuere solent. At verò respondit R. Simeon, *Universos Israelitæ esse Filios seu Liberos Regum.* Itâ scilicet haberi, nuncupari. Quod & admittitur omnino in Gemaris; tametsi de olei rosacei in Sabbato usû omnes cum R. Symeone non conveniant. Sed ut ut se res de diverbio hoc habuerit, palàm est, libeorum seu filiorum nomine ipsam populum, cives, subditos regni Judaici venisse. Nam licet primariò dicti sint universi filii seu liberi Israel id est בני ישראל ex natalibus, adeoque parentis & posterorum in locutione illa ratio ex ipsâ origine habeatur; nihilominus ex usu, qui sequentibus sæculis inolevit, dicendi, *filii seu liberi Israel* ut *filii seu liberi Ammon*, id genus alia, non tam statalium originem quam

quam ipsum populum Israeliticum; Ammoniticum, seu populi, qua populi simplicitèr, univèrsitatem, denotarunt. Et sane apud Hellenistas $\text{אֲדָמִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל}$ quod *filios & liberos Israel* plerumque sonat, nunc etiam vertitur $\text{בְּתֵיבָה יִשְׂרָאֵל}$ *domus Israel*, nunc $\text{אֲדָמִים יִשְׂרָאֵלִים}$ *Homines seu populus Israel*. Et pro eo quod est *Excelluit Sapia Salomonis Sapientiam omnium filiorum Orientis*, habent illi $\text{כָּל־בְּנֵי־מִזְרָח־הַשָּׁמַיִם}$ *omnium antiquorum hominum*; $\text{כָּל־עַמֵּי־הָאָרֶץ}$ *notionè illà sumto, quà item significat antiquum*. Quin etiam pro בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל singularitèr id est *filii meus*, occurrit $\text{בְּנֵי־יִשְׂרָאֵלִים}$ *populus meus*. Accedit locutiones illas $\text{בְּנֵי־יִשְׂרָאֵלִים}$ *filios federis*, $\text{בְּנֵי־יִשְׂרָאֵלִים}$ *filios sponsaliorum*, id genus alia, passim usurpari pro *hominibus*, nullà natalium ratione habità, *federe Iudaico comprehensis* seu in Judaismo qualitercunq; cooptatis & *hominibus qui ritè sponsalia inire possent*. Quæ cum ita fiat, quid vetat quo minus illud à filiis Suis etiam hinc sumatur pro eo quod est à *populo suo seu hominibus suis*, id est Judæis; quemadmodum & *an ab alienis*, pro populis alienis & in Judæorum potestatem victorià seu deditiõne redactis. Quin & cum Reges patres patriæ dicantur, facilè evenit ut populus filiorum seu liberorum nomen indueret. Responsum est igitur, si hoc admittatur, ergo immunes sunt Filii, immunes scilicet Judæi seu populus Judaicus avito & singulari privilegio gaudentes. Si morem scilicet qui hac in terra obtinuit, avitum respiciamus, immunes sunt. Nunc verò, ne offendiculo nos simus hisce qui novè apud nos jure, Victoriæ scilicet, Deditiõnis, aut quocunq; alio superinducto, Tributum vel Censum perpetuum exigunt (utcumque more avito & qui olim in usu, liberi seu immunes Israelitæ cuncti fuerimus) missà de jure aut more nunc quæstione, solvamus. Ideoque statèrem id est bina didrachma, pro te & pro me solve tu. Nec puto paraphrastem Syrum aliud omninò præter tributum Cafarianum heic intellixisse. Nam eodem ipso nomine quo Tributum seu Censum tam in Gamalielis oratione, ubi Judas Galilæus memoratur, tum in altero illo Evangeliorum loco de Numisma te Censûs indiget, etiam didrachma hæc vocat, scilicet כֶּסֶף הַבְּרִית *argentum captationis*. Quæ alii heic habent obvia sunt. Et quod nos jam asserimus potius in Disquisitionem quàm Assertionem congestimus. Quod si *Reges Torie* de Regibus per orbem Terrarum regnantibus ibi capiatur, adeoque morem innuatur fuisse, à filiis

Regum generatim Tributa non accipi, conclusio de filiorum, ex jure avito, libertate ad Christum solum spectabit, utpote Davi- dice stirpis Regum filium. Nam de Petri libertate ibi nil di- ctum, nisi modo jam ex locutionis formula, quæ Omnes Israelitæ Filii seu liberi adeoque populus Regum dicti, admisso. Neque e- nim aliter Petrus Regum filiorum nomine contineri quibat. Sed verò objiciunt qui de sacra semisicli pensatione annua locum capi volunt, Tributum illud Judæis impositum fuisse centesimam partem bonorum uniuscujusque patrisfamilias, non ergo fuisse di- midium sicli seu didrachmum, sed varium pro ratâ cujusque bono- rum parte. Et pro centesima citant Appianum. Item Tributum didrachmi heic fuisse voluntarium, nec ad cujus solutionem quis co- gendus esset. Quod dici nequit de Tributo Cæsariano. Alia afferuntur, sed quæ hisce dilutis, planè nihili sunt aut rationi satis dissona. Quod ad priorem objectionem attinet; ea nata est ex Appiano perperam intellecto. "Εστὶν, inquit ille¹, Ἰουδαίους ἀπαντὶ ὁ φόρος τῷ σωματικῷ κατὰ τὸν ἑκάστην ἑξ ἑκάστης ἑταίρας, ἔστι καὶ Σιδωνίων καὶ Κι- λικίων ἰσθμῶς ἐκάστη τῷ ἡμῆμετρος ἑκάστη. *Judæis cunctis tributum capitis gravius est quàm reliquarum facultatum. Est etiam Syris & Cilicibus annuum centesimum pro modo cujusque census.* Allatis his Justus Lipsius¹, dubitanter subjicit, *efficiatur ex sermone nexu Judæos centesimam dare, sicut & Syros & Cilices pro capitis tri- buto. Quo sensu? inquit. Ut magis capias: solvere quidem illos & pro agris & pro opibus, sed estimatione omnium factâ etiam Cen- tesimam pro ipso capite dare. Hoc tale est, ut si decem millia aure- orum in censu habeam, solvam ex eis annua centena.* Atque hinc alii viri docti Centesimam eliciunt tributum Judæis impositum. Sed verò nihil ejusmodi ait Appianus. Capitationem Judæorum ut singularem & gravissimam memorat. Centesimam ad Cilices & Syros tantum spectat. Nec quomodo trahi possint ad centesimum Judæi ibi, omninò video. Et gravissimam illam capitationem ex- istimo fuisse ipsam didrachmi Cæsariaal præstationem per capita annuam. Quam scilicet ex imitatione parilis pensationis semisic- cli seu didrachmi sacri inductam, iniquum non est ut autumemus. Nempe cum in Judæicis rationibus ac institutis viderant Romani, didrachmi capitationem sacram non solum in ditione Israelitica, sed passim per orbem terrarum inter Judæos obtinere, inde puto men- suram tributi Cæsariani, utpote æqualis, imponendâ sumpserunt; non dubitantes

¹ In Syriacis.

¹ De Magni- tud. Romano- rum. lib. 2. cap. 1.

dubitantes quia nemo magis imparem, ob census seu opulentiae
 inopiarve discrimen, solutionem ejusdem quam sacri didrachmi cau-
 saretur, utcumque cuilibet praestatio annua jam dupla esset. Tam
 Caesari, quam in Sacros usus. Nam nec illud praetereundum, didrach-
 mi sacri solutionem seorsum mansisse usque in Vespasiani tempora
 cum item ad Romanos etiam ipsum transferebatur. Josephus ^m
 de eo; *Ἡμεῖς δὲ πῶς ἔπι δὲ πῶς ἔπι Ἰουδαίους ἐπέβαλε, δύο δραχμῶν
 ἕκαστος καθύστερ ἀπὸ πρῶτον ἔπος εἰς τὸ Καπιτώλιον φέρειν, ὡσπερ
 ποτε ἔργον εἰς τὸν Ἱεροσολύμοις κίων συνετίθη, Tributum, u-
 bicumque degerent Judaeis indixit, binas drachmas jubens quotannis
 deferre eos in Capitolium, quemadmodum antè in Templum contu-
 lerant Hierosolymitanum.* Hinc tantundem Zonaras & Xiphilius.
 Quod & imprimis advertendum, quoniam doctorum aliquot hal-
 laciatio habetur ingens, dum didrachma illa in Evangelio ipsi-
 simos quidem fuisse semisiclos sacros voluit, sed à Romanis in
 Tributum Caesarianum sub Tiberio interversos. Cum manifestum
 sit ante hoc Vespasiani edictum, semisiclos illos Templo Hiero-
 solymitano pendi ex lege sacra solitos; quod & ex Josepho ali-
 bi non semel licet elicere. Objectio verò altera, de eo quod est
 didrachmi solutionem fuisse voluntariam, non item Tributi Cae-
 sariani, error est manifestus & institutorum morumque Ebraeorum
 inscitia insignis. Certè nihil video in verbis Evangelii unde vo-
 luntariam fuisse quis eam omninò autemet. Neque certè *λαμβάνοντες
 accipientes* aliud ibi denotat quàm qui solvere detrectan-
 tes tandem cogere possent. Nam & idem vocabulum usurpatur
 de Regibus Terræ. *A quibus Reges Terræ accipiunt &c.* Dubi-
 tandumne de Regibus tam cogentibus quàm accipientibus illud
 dictum? Ergo pariter sanè utrobique? Sed reverà palam est, ex
 institutis ac more Ebraeorum in didrachmi sacri seu pensationem
 semisicli annuam in sacros usus, post vicissimam quintum mensis
 Adar neminem invitum non, pignore capto aliterve, fuisse quot-
 annis adigendum. Quod videre est tum in eis quæ supra ⁿ de sem-
 isiclis his obiter à Talmudicis attulimus, tum apud Samuelem
 Petium ^o, qui cum primis hac de re consulendus. Ita evanescit
 plane objectionis illius vis. Atque cetera quæ impugnare solent
 sententiam hanc de Tributo Caesariano illic intelligendo, ex eis
 quæ supra memoravimus satis pato dilui possunt.

^m *Holstei lib.*
 7. cap. 27. vi-
 desit J. Bar-
 118. *Villab-*
rand. Tom. 2.
explat. in E-
zech. p. 1. 2.
lib. 5. dist. 3.
cap. 57.

ⁿ *Lib. 4. cap.*
 3.

^o *Var. 1. 1. 1.*
lib. 2. cap. 2.

CAP. XIX

De Servitute Personali seu Libertatis naturalis deminutione, quatenus ex Jure Gentium aliarum Bellico, juxta Ebraeorum disciplinam, ea sequeretur. Discrimen inter Servitutem personæ inhærentem, seu intrinsicam et eam qua in ministeriis tantum servilibus cernitur seu extrinsecam. De illo Judæorum, in Evangelio, Nemini servivimus unquam. De Captivis et more eorum, apud Ebræos, redimendorum.

DE Tributis, ex Belli, Victoriæ, Deditionis, Federis jure, ab Ebræis, aliarum Gentium Principibus, agnitis præstitisque hætenus actum est. Sequitur ex instituto, ut de Libertatis Personalis deminutione seu Servitute personali, quatenus ex ejusmodi Jure, eam ipsi in Captivis alienis in bello ab aliis captis admiserint, videamus. De Personis five ex aliis five ex ipsis bello captis testimonia habent luculentæ. Maimonides* ad mentem veterum; מלך גוי ששטה מלחמה וחביתו שביה ומכרה; וכן אמר חרטה לכה כי שרצה שילך ויגוב. מאדמה שחמה ששטה עמה מלחמה שיבנה היכור לעצמו וכן אמר דניו שכל מי שלח יתן המס וימכר או מי ששטה כך וכך או לא עשה ימכר דניו וזו ועבר והלקח בזנות אלו דניו וזה עבדו בעשו לכה דבר גוי שקנה גוי לעבדו לא קנה גופו ואין לו בו אלא מעטה ירו מעף קן אמר מכרו לישראל דני גופו לישראל. Ubi Rex quispiam Gentilis captum bello abduxerit eamque vendiderit, aut cuilibet qui voluerit edito indulserit, ut si quem ex Hostibus captum adducat, eum ei venditum fore, atque ita si decreverit Rex Gentilis, quemlibet tributis (pro jure ac moribus variis) præstationem detrahentem, vendendum, aut quid aliud facientem aut non facientem, id est jussu Regiis non parentem, vendendum; quod sic decreverit vim habet. Et servi emsi ex hujusmodi decretis & Servi Cavantur par omnino est ratio, ita tamen ut ubi Gentilis acquiritur Gentili Servus, Persona ejus non fiat dominus, sed tantum Opera Manuum seu ministerii ejus. Cum nihilominus, si vendiderit eum Israelita, etiam Persona ejus tunc fiat emtoris. Distinctionis de Opera & Persona sensus est; singulare heic jus fuisse Ebraeorum quo Servitus seu status servilis Personæ etiam servi inhæsisse censebatur, adeo etiam ut sine libello manu-

* Hal. Albidim cap. 19.

manumissionis (de quo, satis supra^o) personæ veluti naturam man-
tente, libertatem nancisci nequiret, id est, ut servitus neutiquam
delēri posset ulla formula simplici sive verborum sive actuum sine
libello manumissionis; quem dare cogebatur à foro dominus, quo-
ties causa esset manumissionis legitima. Ejusmodi verò fuisse ser-
vilitatis^o apud Gentes alias jus, ut personæ ipsi non inhaereret, sed
ut citra libellum manumissionis libertatem ritè posset servus ear-
um adipisci, idque interdum ex actu nudo, quocum servitutem
ipsi constare Ebraei non agnoscerent; idque domino invito. Vel-
luti si servus ejusmodi, nondum ab Israelita acquisitus, nomine li-
bertatis fieret Profelytus. Nam delin pro ingenuo habebant Ebraei.
Et scimus satis ex jure Casareo, idque vetustissimo, leviculis ex
causis, sine libello, libertatem ritè acquiri veluti ex vindicta quæ
una Quiritem^o vertigo faciebat. Et si servi domini funus apud
Romanos, antecessissent pileati^r, vel ipso lectulo stantes cadaver
ventilare viderentur, atque hoc ex voluntate fieret vel testatoris
vel hæredis, siebant illico cives Romani. Alia fuere ejusmodi non
paucas tum Romæ tum alibi, unde servitus desinebat. Cujus rei
apud Ebræos ratio est quoniam, ut alunt^o, *מי שנתן עבדו לרבו*
והוא עבד לרבו Gentilium alter alterius non acquirit personam ipsam;
sed *מי שנתן עבדו לרבו* in quantum ministerium et opera ejus ei possit esse
usui. Summa est, Servitutem Ebræos admisisse ex jure Captivita-
tis tam inter Gentes alias quam apud se ipsos; ita tamen ut rem sic
distinctione interpretarentur; nullibi haberi Servitutem merè Per-
sonalem seu statum Personæ inhærentem servilem apud Gentiles;
sed tantummodò velut liberorum hominum Captorum seu Posses-
sorum Operam & Ministeria esse id quod nomine Servitutis apud
illos veniret. Quemadmodum & inter deditiosæ à se seu federe ing-
quali receptos, juxta superius^o ostensa. Apud seiplos autem, Servitu-
tem etiam (velut ex jure atque prærogativa singulari) fuisse tum in
bello captis tum servis Gentilibus entis, merè Personalem, seu
Personæ ipsi, ut characterem Libertatis omnimodæ amissæ natura-
lis, inhærentem. Nimirum Interlocam illam Servitutem (quam
tum ipsi tum Romani dicere solent cognatione omnimodæ seu ju-
re omnimodo sanguinis carere; cujusque effectum præmarium faci-
unt ut possideretur ipso potius velut jumentum quam quid possi-
deret servus, nec jure nuptiali sed contubernio tantùm frueretur)
non omninò voluere obtinuisse alibi quam in servis Gentilibus

* Cap. 8

* Genar. Bab:
* Glos. ad
tit. Glin
cap. 4. fol. 38a
* a. id. ad tit.
Jabinoth
cap. 4. fol. 45.
* 46.

* Persus Sa-
tyr. 5.
* C. de Latina
Libertate tol-
kunda l. 2.

* Gen. Bab. ad
tit. Glin.
cap. 4. fol. 38a.

u Cap. 14.

à seipsis adquisitis. Aliarum autem Gentium servos qualescunque adeoque seipfos ab aliis Gentibus captos emtoſve (& ſui tantum puto gratià diſcrimen hoc commenti ſunt) Extrinſecam tantum ſerviſſe Servitutem ſeu eam quæ libertatis cum civili interim obedi- entia conjunctæ dignitati (quæcum & jura ſanguinis & Dominiæ, & Nuptiarum, alia quæ hominum ſunt undiquaque liberorum, ma- nent) non omninò opponitur. Quod quidem facis mirum. Sed ea de re non diſputo. Sic igitur intellexere illud de Ebræis ipſis captis apud Extram; *ſervi ſumus*, inquit ^a, et in ſervitute noſtra nos non derelinquit Deus noſter, ſic alia id genus non panca in fe- dere veteri. Etiam in Maccabaicis ^b, *congrega diſperſionem no- ſtram, libera eos qui ſerviunt gentibus*. Joſephus item ^c de Pom- peii victoria, quâ in ditionem Romanam primò redacti Judæi; *πλευ' ελθθειςας απιβαλλοιμεθ και παρ'ηκας Πουρβιων κατετιμεθ* Libertatem amiſſimus, *ſυλτι jam ditionis Romane*. Et de Libertate & Servitute Judæorum plura ille ^d in oratione ſubinde illi ſua proliza ad Hieroſolymitanos. Et cenſum in Tributorum ſolutionem, apertam Servitutem vocabat ^e Judas Gaulonites. Sed in hiſce jux- ta mentem Talmudicorum, Libertas & Servitus non opponuntur, quâ Servitus & Libertas perſonalis in ſtatu ſeu conditione intrin- ſeca hominis *לוי ומזב* juxta diſciplinam eorum, conſiderantur, id eſt reſpectu domini qui jure, Ebræorum moribus non diſſimili, ſive poſſideret ſive manumitteret ipſam ſervi perſonam ſeu corpus, ſed quâ relatio ſic innuitur inter ipſos & Principes qui jure belli eos ad Tributa & Minifteria quæ *משרתי תעבד* *operam manuum cotum* ut olim in Ægypto etiam, nuncupant, ſeu Servitutem Extrinſecam adegerant; non Intrinſecam ſeu Perſonæ inharentem; quam nul- liſi reverà niſi in Gentilibus quos in Servitutem ejuſmodi ſive ceperant ſive emerant ipſi, locum habere, ut oſtenſum eſt, vole- bant. Singularem hujusmodi gentis. ſux hac in re prerogativam oſtentant. Ita ut nec alii, nedum ipſi (utcuque Ciceroni ^b natio ipſa Servituti nata dicatur) in qualencunque Servitutis modum à principe aliquo Gentili quomodocunque redacti, aliùſmodi reverà fierent Servi, quàm quales ſimpliciter ſunt ſubditi ſeu in deditionem numerumque ac minifteriorum præſtationem civilem, pro morum & locorum diſcrimine, recepti; quemadmodum & ſcimus *τὸς ε- λθθειςας* ſeu *liberos* ſimpliciter ſu Evangelio dici qui præſtationi- bus ejuſmodi immunes. Quæ cum ita fuerint, annoꝝ lux hinc ex- cep-

^a Exoſ. cap. 9. 9.
^b 2. Maccab. 1. 27.
^c Archaeolog. lib. 14. cap. 3.

^d Hæſt. lib. 6. cap. 26. gr. 1. 1. l. a.

^e Idem. lib. 18. cap. 1.

^b Orat. De Provinciis conſularibus.

^c Matth. 17. 26.

ceptioni illi Judæorum, qua mirati sunt se à D. N. Jesu Christo in Libertatem ex disciplina invitatos; quasi antè illà ipsi caterent.

Dicēbat ^{d D. Joann. cap. 8. 31.} *Jesús ad eos, qui crediderunt ei, Judæos, si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis. Et cognoscetis veritatem & veritas liberabit vos, scilicet ἐλευθερώσει ὑμᾶς.* Hi verò

æquo animo non sustinentes vocabulum illud *liberabit*, utpote quod Servitutem illam intrinsicam præeuntem in ipsis innuere suspicabantur, responderunt ei, *Semen Abrahæ sumus* καὶ οὐδὲν δεδουλοκλήμεθα ποῦποτε & *nemini servivimus unquam, quomodo tu dicis ἐπι ἐλευθεροῦσθαι ἡμᾶς, liberi eritis.* Respondit eis *Jesús, Amen Amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum Servus est peccati. Servus autem non manet in domo in æternum. Filium autem manet in æternum. Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis.* Pates aliquot vetusti dictum illud

Judæorum, velut hominis inflati ac arrogantis characterem esse judicant, etiam & mendacium manifestum. Cum toties Judæi servitutem servivissent, Ægyptiis, Babylois, Romanis, quibus & tunc serviebant. At vit summus² in exetitationibus nupetis, *Mihi*

vero non videtur, inquit, dubitandum eos qui hæc dicerent ad sedm respexisse ac Legem, cui qui hererent, usitato paradoxo liberos dicebant, qualis ἱσχυρὸς ἢ filius nobilitatis, seu liberorum, hoc est liber dicebatur, unde illud in capitulis que vulgo patrum dicunt, nullus nisi qui in legio se exercet studio, pro libero habetur. Tales autem

minimè esse poterant, qui extra sedm essent, qui ἀλλόφυτοι διαλέκτου que ab illis vulgo ἱσχυρὸς ἢ ἱσχυρὸς dicitur, amplectebantur &c. Non ut servivisse unquam se negent, sed ut ex prerogativa, quod jam dixi,

federis ac legis liberos esse ostendant. Planè ut in Stoicorum scriptis, sapientem esse liberum, Epictetum item nunquam servivisse, ad electionem suæ πλὴν ἀρετῆς referretur, sicut sapientem, etiam cum servis, servire negant Stoici. Perpulchrè sanè. Sed verò, cum manifestum sit

servitutis negationem, in Judæorum illo dicto, tam ad gentem ipsam attinere totam seu Abrahæ semen (quo nomine solos Israelitas, non Ismaelitas aut Edomitas contineri ex veteri traditione volunt³,

utrunque tam hi quàm illi reverà ex Abrahæ posteris) quàm ad ipsos qui illo uterentur, nec eos gentis suæ partem aliquam, servitutem illam intrinsicam seu quæ statum hominis personalem mutat, unquam servivisse ex disciplina sua admitterent, nec Gentilibus sive Ægyptiis sive Babylois sive Romanis Servos omninò aliquos, nedum seipsos, fuisse quæ hujusmodi servitutem servirent,

^d D. Joann. cap. 8. 31.

² Daniel Heinsius in Aristoteli facto pag. 903. edit. 1639.

³ Maimonid. h. Anab. Nidazim cap. 9.

(ut dictum est) nec aliam demum servitutem servisse & unquam decernerent, præter illam quæ libertati intrinsicæ seu personæ inherenti non opponi solet, sed in operis & munerum præstationibus ac obedientia civili tantùm consistit; nonne illam solum Servitutem Intrinsicam servisse se unquam heic negant, ex disciplina avita edocti, non alteram illam seu Extrinsicam, quæ in populo sive devicto sive in deditionem recepto nullibi non agnovêre? Et quod sequitur in eo quod monet Christus, *quæ facti peccatum Servum esse peccati*, ostendit etiam, ni fallor, Servitutem & Libertatem ibi memoraram non aliam esse quàm merè intrinsicam illam seu Personæ inherentem. Conjecturæ venia detur. Jam verò de Captivis, ut jure apud suos fruerentur postliminii, redimendis ita statuebant^a; אַן פֿרוּן אַרױן לױטן יוּדױן עַל כַּד דַּרְשׁוּן כַּפֿי חֵקֶן חַשְׁלֵם וְאִן כַּנְרִיחֵן אַרױן הַשְׁבוּיִן כַּפֿי חֵקֶן חַשְׁלֵם *non redimendos esse captivos pretio majori quàm valerent nec in fugam pellendos, utrunque, ob commodum publicum.* Hoc, ne alicujus fuga irritati custodes in ceteros inde nimium favirent; illud, ne, ob grandioris pretii spem, hostes frequentius capturæ assuecerent. Sed Captivitatis jus, seu Servitutis, qualem diximus, insequentis, satis ita agnoscebant. In decretis autem acmonitis suis de Charitatis ac Munificentiæ Officiis sive erga pauperes sive opera publica, veluti urbium muros, Synagogas, aut alia ejusmodi sive extruenda sive reficienda, locum principem obtinebat Captivorum redemptio (quod obiter advertere liceat) aliis quibuscunque ejusmodi officiis longe anteponenda. Unde inquirunt^b אַרױן שְׁבוּיִן קוּרֵם לַפֿינֵסוּר עֲנִיִּים *Redemptio captivorum anteponenda est officio pauperes sive viis sive vestitu sublevandi. Neque [in rebus ejusmodi] habetur præceptum æquale ei quod de redimendis est captivis.* Quin ad hosce imprimis attinere volunt præcepta^c de munificentia, clementia, charitate erga inopes fratres traditâ. Quorum in numero primarium hos habere aiunt locum, quoniam non modo victu egebant & vestitu, sed in horas, ex dominantium arbitrio, & vitæ & honestatis periculum subibant. Etiam & Servum qui Judaïsmum susceperat, captum pariter redimi volebant, nisi quid contra Legem (pro sui conditione) commisset. Tunc enim etiam אַסוּר לַפְּרוּשׁ אִסוּר *vetita est ejus redemptio.* Pro sexûs item Dignitatis, Natalium, qualitatum aliarum discrimine, alii ante alios, si omnes simul commodè redimi nequirent, erant

^a Misas sit. Glatin cap. 4.

^b Gem. Bab. ed. tit. Baba B. 2. tra cap. 1. fol. 8. & Majmonid. halach. Mithnoth Ainim cap. 8.

^c Deuterom. 15. 7. & c. Lev. 19. 16. & 23. 53.

erant redimendi. Anteponebatur plerunque femina viro; quod etiam in elemosynis utrunque erogandis obtinuit. Ratio redditur de redemptione *מפני שהאיש דרכו לחזר לנו האשה ובתתה מרובה* quoniam viro facillius est multo redire quam feminae, cujus etiam pudor major. At verba Misna^k sunt, בקלקלה עיכוץ בשניוין *איש קודם לאשה* ubi utriusque, ne scelere inquinarentur, justus adesset metus, vir femina anteponendus. Id est, ubi pariter uterque concubitus periculo apud hostes tentaretur. Quoniam gravius foret in masculino scelus^l, ideo ipse potius, si uterque eodem tempore nequiret, redimendus. Et de Dignitatis heic atque Natalium discrimine Maimonides; *הו למינו עניי חרבה או שניי חרבה* ואין בטיס כדי לפרנס או כדי לנסות או כדי לפדות אה טול מקוסין את הכתן ללוו ולו לישראל ויהי לחלל לחלל לשחוק שחוק לאסוף ואסופי למסור ומסור לנתן ונתן לנו טהנתן גדל עמו בקדושה ותר קודם לענו מסוודי לפי סודה בכלל ארוד ברא ששדו שנתן שון ברכמה אבל אם היה נק גדול עמו ופאר ומסור תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול ברכמה קודם את חברו ואם היה אחד מן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מן ברכמה רבו או אביו טווא תלמיד חכם *Si plurimorum sive pauperum sive captivorum habeamus simul rationem, nec sufficiat sacculus sive ut vilis & vestitu pauperes sive ut redemptionis pretio captivi subleventur pariter universi, Sacerdos Levita est preferendus, Levita Israelita (qualem Laicum dicimus) Israelita profano (nato ex coitu singulari Sacerdotibus jure interdicto. Nam Israelitæ nomine eos quibus optimi jûris natales sine ullo defectu essent, quoties ad hunc modum loquuntur, denotant) Profanus est qui, patre incerto sed certâ matre matre, hic verò est qui, velut expositus, casu reperiretur (modò Ebrazum esse satis constaret, tamen si parentum neuter dignosceretur) ita repertus Mamzeri (ex damnato nomine נרע seu turpitudinis coitu, excepto mulieris mensibus laborantis coitu progeniro) Mamzer Nathineoⁿ, Nathineo Profelyto. Nam Nathineo magni apud nos habitus est ob sanctitatem singularem. (Ob ministeria scilicet circa templum, unde ceteris Profelytis anteponebatur) Profelytus autem Libertino seu servo manumisso, quoniam hic fuerat (servi nomine) omnino maledictus. Quæ autem diximus locum habent, ubi sapientiâ non fuerint impares. Nam si Pontifex etiam maximus Sapientiæ esset*

^l Tū. Ho. tallioth. cap. 3

^l Maimonid. ba'ach Mithnuch Alinim c. 29. §. 8. & Gliff. Gemar. Babilon. ad tit. Horall. oth. cap. 3. fol. 13. a. atque Maimonides in Pirulth ad cund. tit. fol. 16. a.

ⁿ Levitic. 21. 7. De Profanis nos sufficit lib. 1. de successione in Pontificatum Ebraeorum.

ⁿ Ezra 2. 70. & 7. 7.

ⁿ Genf. 9. 15.

נתבר קודם לכת' היום כהן היום קודם ללה' לוי לישא
 ישרא' למסור מסור לנתן נתן לר' ור' לעבד מסודר איתו בזמן
 שטלק טוק אב' אב' היה מסור חלמיד חכם וכהן גדול
 עב' הארץ מסור חלמיד חכם קודם לכהן גדול עב' הארץ
sapiens (id est juris eorum Divini atque Humani peritus) *præ-*
feretur Regi, Rex Pontifici Maximo, Pontifex Maximus Propheta.

(In Babylonia autem heic Gemara etiam Pontifex factio unctus
 oleo præferitur ei qui vestibus tantum Sacerdotalibus insignitus
 est, *סריבה בגדיה*, quod idem sonat, dictus, ita tamen ut qui
 unctus oleo Pontifex ob seminis pollutionem à functione semotus
 esset, id est *עבר טהמה טרי* ei postponeretur, anteha-
 bitus inereà Pontifici uncto ubi *עבר טהמה טרי Semotus esset*
à functione ob membrorum aliquem defectum, qui tamen ipse Sa-
 cerdoti in bellum uncto præferendus) *Propheta Sacerdoti in bellum*

uncto (Sic Hierosolymitani ad quorum versionem jam redimus;
 Babylonii verò heic interponunt, ut loco proximum Sacerdoti
 hujusmodi uncto, *סגן* id est *Pontificis maximi vicarium*^a, qualis
 ferè est in ecclesia Orientali Syncellus) *Sacerdos in bellum unctus,*
Classis seu ἐφημερίδας sacre præfecto, præfectum ejusmodi Patri seu
Principi Cognationis seu Familie alicujus, Pater hujusmodi seu
Princeps Marcall (Marcales erant septem qui sacri præfectis * *ארא-*
ריו tribus, quos nuncupabant *גבורין* præerant rationesque ab eis
 exigebant) *Marcallin præfecto ararii sacri* (ita scilicet Hierosoly-
 mitani, sed Babylonii præfecto hujusmodi postponunt tam præ-
 fectum *ἐφημερίδας sacre*, quam Patrem Familie) *sacri ararii præ-*
fectus sacerdoti gregario, sacerdos gregarius Levita, Levita Israelita,
Israelita Mamzeri, Mamzer Nathineo, Nathineo Profelyto, Profelytus
Libertino, id quod intelligendum est ubi alioquin non sint impares.
Etenim si Mamzer sureit Sipientis discipulus, & pontifex Maximus
cum vulgo ignarus, etiam Mamzer hujusmodi Pontifici illiusmodi
præferendus. Sic autem Sapientem, seu juris Divini humanique
 callentem æstimabant (cum etiam Sapientis Discipulum non raro,
 ut in allatis, appellitant, quemadmodum Græci ac Latini Philoso-
 phum seu Sapientie studiosum *σοφον* ac sapientem nominant) ut
 in ceteris dignitatibus *במעטת קדישה præcellentiam in factu*, usu,
 autoritate, id est Civilem agnoscerent, in hac vero *במכותה קדישה*
præcellentiam ex ipsa veritate, seu Moralem. Nam ita heic de dig-
 nitatis prærogativa distinguunt. Certè in veteris Romæ moribus

^a *Deut. 20. 2*
de quo plura
in Misna tit.
Sota cap. 7. §.
8. & tit. Se-
microth c. 4.
^u *Vide de*
Segen, lib. 2.
de successione
in Pontificat.
Ebraeorum.
^x *Misna tit.*
Siklim cap. 5.
& videis
Rabbi Jaba-
dam in Ge-
mar. Hieroso-
lym. tit. Sab-
bath. cap. 10.
fol. 12. balach.
3. col. 3.

1 NoEl. Aulic.
cap. 13.

gradus fuerit, idque ex disciplina, & ordo hujusmodi officiorum; veluti parentibus primò, fidei tutelæque nostræ creditis secundò, dein hospitibus, clientibus, cognatis, affinibus præstandorum; uti ex M. Catone, Maffurio Sabino, aliis, monet Agellius⁷. Sed hæc obiter. Et ita demum ea quæ ad Interdictum de Furto, Dominium & Obligationem Permissionemque atque alia id genus circa illud (sine cujus Modorum & Temperamentorum diligentiori animadversione temere nimis & frustra de violatione seu observatione Interdicti hujus pronuntiat) versantis, juxta doctrinam Talmudicorum attinent, idque tum ex Jure Naturali, tum ex Jure Gentium secundum eos, absolvimus.

Libri Sexti F I N I S.

DE
JURE NATURALI
ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,

Liber Septimus.

Agit de *Noachidarum Juris Illustrioris capite Septimo*, quod est de *Membro animalis viventis*; item de *Carnis & Sanguinis esu*. De *Minoribus* insuper seu *Obscurioribus Juris Naturalis*; juxta *Ebræos, Capitibus*. De *Honore Parentum*. De *Capite Juris Naturalis Illustrioris Sexto*, seu de *Judiciis*. Tum quæ ex jure simpliciter *Naturali* illud intelligendum, tum quæ *Judicia* in *Profelytorum Domicilii regimine* apud *Ebræos* erant *exercenda*. Accedit de *Judicio Divino*, quæ ex illo sive *Pœna* sive *Premium Cœlitus* ex *Ebræorum* sententia *expectanda* fuerit, *dissertatio*. Et demum de *sententia eorum* qui volunt; non solum *vestigia Præceptorum Septem* quæ tractavimus, inesse in *sacra Jobi historia*, verum etiam in *Synodo Apostolorum Hierosolymitana*:

CAP. I.

De capite Juris *Noachidarum* seu *Naturalis* *Septimo*, seu *Membri animalis viventis esu*. Et de *esu Sanguinis*, *Discrimen inter Pecorum, Ferarum, Volucrum Sanguinem, atque Piscium, Locustarum id genus aliorum; item Humanum. Mahumedanorum; de Sanguinis esu, secta.*

Extum juris *Noachidarum* caput *Illustrius*, quod de *Judiciis* est, atque juxta enumerationem ex *Talmudicis* aliquot; sub libri primi extremum allatam, proximum interdicto de *Furro* deberet locum ordinis habere, septimum in *tractatione* nostra fore *maluimus*, id est *ultimum* loco, sed *diginitate civili supremum*, & *seorsim* post *omnia* non
solum

בזבחהו Ob sanguinem exsulum, aut sanguinem membrorum qua-
lia lien, vena, testiculi, aut sanguinem qui tempore ipso macerati-
onis recurrit ad cor, aut sanguinem in jecore repertum, excisio-
nis poena non imminet. At interea quisque ex hujusmodi sanguine

^h Levitic. 3.
ult.

^l Th. 17. 14.

quantia oliva est, comederet, vapulabat. Idque ex lege sacra. Nam
& scriptum est simpliciter, Nullum sanguinem comedetis. Nullum
scilicet ejusmodi animalium. At ubi ^l poena excisionis, adjicitur, quo-
niam vita carnis in sanguine est. Unde fit ut non ob alium sangui-
nem praeter eum quocum exiit anima seu vita, poena excisionis de-
bita. Illud בויח seu quanta oliva est, velut mensura solennis ad-
hiberi solet ubi de poena ob comestionem illicitam (quae apud E-
braeos ipsos perquam multiplex) verba fiunt. Uti & פרוסה חזק
nummuli seu proteae valor, ubi de furto, quod & libro superiori
ostenditur. Quorum neutrum ad Noachidas seu Gentiles attingere

* Maimonid.
hal. Melakim
cap. 9.

volunt. Unde & aiunt למה ליכאמריהו לא נהגו חשיעיהו אלא לישארהו *
hujusmodi non dantur nisi Israelitis. Genus sanguinis heic Se-
cundum, seu Piscium mundorum, locustarum, id genus ali-
orum, bibere aut comedere quacunque ratione ex lege ipsa fas ha-
buere. Uti etiam & Humanum, quem tamen prohibere Sapien-
tes seu scribae, id est quibus juris superinducendi permissa potestas.
Sic enim aiunt, וזה האדם אשר סודו סודו סופרים אמר פרוש
ומכן עליו סכרו סודו אמר זה חשינים גולגו ואינו נכבד
Ex scribarum scitis vetitus est sanguis humanus, à corpore scilicet
separatus, & ob violationem hujus scribarum interdicti, irroganda
erat verberum contumacie debitorum poena. At verò sanguinem den-
tium (è gingivis destillare solitum) deglutire omnino fas.

* Maimoni-
der hal. She-
cita c. 1. 109.
Mishnah
Prac. 63.

* Deut. 12.
21.

^l Gemor. Ba-
bylon. ad tit.
Sanhedrin
cap. 7 fol. 59.
& Gemor.
tit. Zeba-
chim cap. 14.
fol. 116. a.

Non-
dum enim pro separato ab homine, habitus. Ritus etiam שריפה
mactationis in esum & epulas eorumque apices subtiliores à
Mose deductos, tradunt, juxta quos animalia illa quorum sanguis
illicitus, in esum mactanda, sanguisque eorum emittendus, id-
que secundum præceptum * sacrum generatim de Mactatione
traditum. Eandem autem esse carnis morticinae, suffocati anima-
lis, id genus aliorum, cum carne inde sanguis nondum est om-
nino emissus, rationem nemo non videt. Ita scilicet de ipsis Ebraeis,
obtinuit. Ceterum quod ad Noachidas heic seu gentes ceteras
attinet, quibus proprium illud è Genesi jam allatum est interdi-
ctum, hinc fuere apud Ebraeos ^l sententiae. Altera, interdicto eo
illis vetitum fuisse tantummodo sive membrum sive carnem ab
animali

animali vivente discretam exsecrante, veluti agnorum, vitulorum, testiculos exsecros aliaque id genus qualiacunque. Atque membrorum hujusmodi esum כהו"מ בכר *quantulumcunque fuerit*, Noachidis interdictum. Neque enim olivæ aut aliûs cujusquam mensuræ temperamentum eis heic assignatur, ut Israelitis; quemadmodum dictum est. Atque hæc sanè sententia, quæ sanguinis esus Noachidis satis permixtus seu quæ דרום בן דרום *esse decernitur eis esum sanguinis etiam animalis viventis*, plerumque prævaluit & receptissima est^m. Interdicti autem sic intellecti rationem assertit Maimonidesⁿ ex Orientalium libris, eamque ait fuisse (præter eam quæ de crudelitate nemini non obvia est; nisi ubi exsecantur quorum exsecratio animalibus alendis profit)

שכן הו" ששים אז מלט תמים וגם לעבדו"ה ע"ה וזו עשים כן *quoniam* רוצה לומר שהו" חושבן בן הנרמח אבר ידוע והמכלים אה"ל *ita eo fœculo facere solebant Reges Gentium; etiam Idololatria causa, ita faciebant. Scilicet animali abscedebant membrum aliquod, atque illud comedebant.* Certè in Europæorum Omophagiis seu festis crudivoris, ejusmodi quid adhibitum esse, ni fallor, memoratur. *Bacebanalis*, inquit Arnobius^o, *prætermittamus immania, quibus nomen Omophagiis Græcum est. In quibus furore mentito, & sequestrata peccatoris sanitate, circumplexis vos anguibus, atque ut vos plenos Dei Numine ac Majestate doceatis, caprorum reclamantium viscera cruentatis oribus dissipatis.* Qua de re vide etiam Clementem Alexandrinum in Proteptico, Sixtum Empiricum in Pyrrhoniis hypotyposibus^p, alios. Alterâ verò sententiâ, etiam Sanguinis (qualem jam diximus Israelitis ex lege sacra illicitum, non aliûs) esus cunctis hominibus interdictus habebatur. Ita Rabbi Chanania^q Ben Gamaliel, seu Gamla, ita aliquot alii. Et tum de membro seu parte animalis viventis, tum de sanguine, quæ eorum interdicta Noachidas seu universum genus humanum attrinent, consulas caput integrum de דרום בן דרום *Membro animalis viventis* in *Halacoth gedaloth*^r. Prætereundum autem non est, haberi in lege sacra quod haud parum stare videtur pro sententia priori. Lex est^s *Non comedetis בבלה בכר morticinum ullum, sed לבר peregrinus seu Profelyto qui intra portas tuas est, dabit illud ut comedat ipsum seu & comedet ipsum, aut vendat ipsum alieno, quia tu populus es sanctus Domino Deo tuo.* Quod intelligitur tum apud Magistros tum ab Onkelo in paraphrasi Chaldaica de Profelyto Domicilii seu in circum-

^m Gen. 8. 17. adit. Sanhedrin cap. 7. fol. 59 a. ad 1. s. Ubelin cap. 7. fol. 161. & 102. Maimonides. b. sch. Melakim cap. 9. & Mikot. Praecept. affir. 122.

ⁿ More Nebuchim part. 3. cap. 48.

^o Adversus Gentes lib. 5.

^p Lib. 3. cap. 25.

^q Gen. 8. 17. ad it. Sanhed. cap. 7. fol. 56 a. & 59 a.

^r Fol. 135 b.

^s Dent. 14. 21

cifo quem & inde *מכירת אדם morticina comedentem*, seu eum cui nefas non esset morticina comedere nuncupabant¹, uti antè etiam monuimus. Sanguinem igitur Morticini seu suffocati, id est non effusum, ex Noachidarum jure permissum agnoscere videntur, nisi velis eos sensisse ipsum ex suffocato etiam seu morticino sanguinem prius exprimendum fuisse quàm sic comederetur. Certè & Mahumedes prohibuit² e-

¹ *Alcoran. Alcoran. 2. 5. 6. Lat. Cod. 6. 12. 16. 17. Almagiaf Historia Saracenic. lib. 1. cap. 2.*

² *Maimonid. Hal. Melakim cap. 8.*

³ *Defensio Fidei in causis Morisichorum cap. 8.*

⁴ *Comen lib. 2. tracl. 2. cap. 602.*

⁵ *Vide Aiin Israel part. 2. fol. 3. col. 4. & Berekith Rabba paraff. 38. fol. 38. col. 2.*

sum *لدم والميتة واحم الخردس & sanguinis & Morticini, uti & carnem porcinae*. Uti etià *الموقونة والموقونة & suffocati*,

verberibus occisi (ita interpretatur Mahumedes Ben Achmed paraphrastes, quod alii combustum vertunt) *item occisi casu seu cornu & ejus cujus partem aliquam devoraverat fera*. Extra scilicet causam necessitatis quà hæc comedere permisit; quemadmodum etiam ex receptis apud Ebræos³ moribus cibi hujusmodi aliàs interdici permittebantur militibus ubi licitos locus non suppeditaret. Et Jacobus Bleda de Mahumedanis qui olim in Hispania; *Morisichii hujus regni, inquit⁴, nimirum Valentie, & reliqui Hispania non comedunt sanguinem, carnes suffocatas, morticinas nec morsas ab aliquo animali, putantes id peccatum esse ob reverentiam sua scilicet pessima qua id vetat in Alcorano, & vocant eas carnes Arabicè Halgharabam (الحرام) id est, maledictas & prohibitas.*

Avicenna⁵ autem Medicus, superstitionis Mahumedicæ aliàs tenacissimus, haud pauca habet de sanguinis sive esu sive potu, morbis scilicet aliquot curandis, ubi nec prophetae sui interdictum omninò memorat. Forsan in Medicinæ ratione vim suam interdictum non habere voluit. Advertendum autem, Talmudicum interdictum hoc de membro animalis viventis (seu, ut volunt aliqui, de Sanguine) Noachidis ipsis vult primò datum memorant, Ad recentius interea non omninò, si rem spectes, facere. Sed exceptionem tantùm faciunt adjectam indultui ejus quod nec Adæ⁶ nec posteris ante Noachum permissum est. Id est eius carniùm. Nam ex eo quod habetur in Genèsis initio *Et dixit Deus, ecce dedi vobis omnem herbam seminariam semen, qua est in superficie univèrse terra, & omnem arbores in qua est fructus arbore & que semen seminari, in escam, & ex illo quod de Noachidis postea*

postea^b legitur, *Omne quod se movet & vivit, erit vobis in escam &c.* Excepto, ut ante dictum est, sanguine; ex his, inquam, ut & Christiani scriptores non pauci, docent carnis esum Adæ non^c permissum, nedum membri animalis viventis. Noachidis verò indultum seu permissum, ut ostensum est, esum carnis, excepto membro animalis viventis (seu, juxta sententiam illam alteram, sanguine) quod comedere, inquam, nunquam non illicitum. Josephus Albo^e ad veterum Talmudicorum mentem;

^b Sopher Ikarim part. 3. cap. 14

בחדלה נצטוו אדם ודאשון בקרם מצורר שנתנו נתן האנשים לפי קבלת ר' ער נח ולגן החור אכלר בעלי חיים שחיה אסור לאור הדין ט בחדלה לנ החר לה אכלר בעל חיים אכלר הצבוח בלבו וגו' ואחר כך חזר אכלר חנה

In principio Præcepta quedam data sunt primis parentibus quibus usi sunt homines usque ad Noachum, juxta Traditionem Rabbinarum nostrorum pie memoria. Noacho verò permissus est usus animalium, qui Adæ interdictus est. Nam in initiis non permissus est homini esus animalium, sed tantum esus eorum que è terra germinant, seu fructuum è terra nascentium tantum &c. & postea Noacho permissus est esus animalium, adeoque (sic puto volunt) eorum quæ animalium sunt fructus, veluti ovorum & lactis.

Nam nec illa antè video, juxta ipsos, permissa, utpote quæ animalium propagationi inservirent. Nec sanè sanguinem piscis ullius immundi comedere sibi fas fuisse docent^d, quoniam inter sanguinem eorum, ac carnem, quoad interdictum de immunditie, discrimen nullum. Rationes autem addunt illius Noachidis permissivonis. Quoniam aiunt alii^e, in rerum initiis fructus arborum, agrorum, factorum aliarumque rerum è terra crescentium ex ipsa creatione pberes fuere, unde commodissimè nutriri possent homines. Nec aliter se res usque ad Diluvium habuit. Statim autem post Diluvium ob rerum ejusmodi inde inopiam, necessarium fuisse hoc indultum ne fame aliter homines tunc perissent. Alij rationem petunt, ex eo quòd fructus tetræ post Diluvium pejores multò quàm antè. Alii aliter. Qua de re consulas commentarios Rabbimicos ad Genesim. Et Consona jam dictis sunt ea quæ de abstinentia animalium, in seculis vetustissimis, in scriptis occurrunt Gentilium. Quale est illud Pythagoræ apud Ovidium^f.

^d Maimonid. Israh. Macaloth Himoth cap. 6.

^e Arabim in Pirush Torat fol. 46. col. 2. & 3.

^f Metamorph. 15.

*At vetus illa avis, cui fecimus Aurea nomen,
Fætibus arboreis & quas humus educat herbis*

Fortu-

Fortunata fuit nec polluit ora exuore.

Confulas, quæ habentur apud Porphyrium libris *ἠθικά*, & Plutarchum in Orationibus *Ἐπιφαινας*, præter Petri Castellani opusculum de Esu Carnium, & Theologos ad *Cathesim* obvios. Sed verò quantum ad membri animalis viventis attinet; non pariter omnimodò se heic volunt Ebræi obstrictos, ut Noachidas seu Gentiles. In univèrsum quidem pronuntiant *כֹּל שֶׁנֶסֶר עַל*

§ Maimon.
h. M. Melakim
cap. 9. Mis.
Mikot. præc.
eff. 122.

Quicquid nomine membri animalis viventis vetitum est seu illicitum Israelita, id pariter Noachidi illicitum. Sed non è contra. Nam ex ritibus illis *Maftationis* atque *הלכות הכוה* traditionibus de modo *maftandi* in esum promiscuum & convivia (uon enim de maftatione sacra heic loquimur) à Mose deductis, docent, aliquantulum sic à Numine (omnimodi semper Jnris domino supremo) relaxatum fuisse ipsis interdictum hoc ut carnem seu membrum animalis rite jugulari, sed adhuc ita motitantis ut in vivis moribndum censeretur, dissectum, nefas interdum non esset antequam motitare defineret, comedere. Moses Mikotzi^h;

¶ Loo citato,
sed & vide
Maimonid.
halach. Shec-
ta cap. 1.

יש שבני נח חייבין עליו ולא ישראל כגון אבר בן הוד בן דסמאח וכתן בהסה פדוטה ומפרככה אבר ובסד הפדוטיה סמנה וסדרים לבני נח ולא לישראל בסני סאן השדשה כחורר At verò sunt nonnulla quibus violat hoc interdium Noachides, non item Israelita, veluti in membro animalis viventis quod immundum est (nempe immunditiei nomine, non membri animalis viventis reum ibi volunt Israelitam) & ubi pecoris jugulari, sed adhuc motitantis, caro seu membrum aliquod separatim comeditur. Nam Noachidi illud illicitum. Non item Israelita. Quoniam scilicet indultus ex ritu *Maftationis* seu *jugulationis* ad Noachidos non attinet quemadmodum ad Israelitas. Hoc verò necessarid monendum, de membro & carne Pecorum¹, Fera-
rum, Volucrum duntaxat (id est animalium quorum tantum sanguinem ex lege sacra illicitum habuere) non de Piscium, Locustarum, aliorumve id genus animalium, interdictum hoc eos capere.

Nam & sibi ipsis pariter atque humano generi reliquo horum (modo non immunda, quantum ad Israelitas, intelligas) esum sine maftationis alicujus ritu aut effusione, etiam planè vivorum, licitum fuisse volunt. Verba sunt; *אין צרכים* וכן ידעו להם ומצא להם אה אה כה דני הנה יאנה

1 Maimonid.
hal. Shec-
ta cap. 1.

והנה חתנים אין צרכים וכן ידעו להם ומצא להם אה אה כה דני הנה יאנה

לחם אספתו דגים פשוטיו בקר וצאן ותבשם נאמר אמן
 וחסיו במסמה לבזה לפיכך אמר סוה מאליוח בתוך תבם
 חים Non opus est ut adhibeantur ritus
maſſationis, Piscibus & Locustis. Ceterum collectio eorum tantum
licitos eos facit. Nam & dixit Moses, Nunquid^h oves & boves ma-
ſtabuntur pro eis, qui sufficiant eis? Vel omnes pisces Maris colli-
gentur pro eis? Collectio seu congregatio, ipsa captura, piscium,
velut maſſatio (ad quam ritus attinere, ut dictum est, perquam
singulares) boum & pecorum. Alibi item collectio locustarum me-
moratur, ut in Prophetis¹, ut que sola sufficeret. Unde etiam, tam-
etsi, ex se morerentur in aquis, liciti erant (pisces) quos etiam vi-
vos comedere (ut ostrea solemus) licuit. Parilem aurem heic volu-
crum & Pecorum rationem fuisse ex ipsis legis sacre^m Verbis
eliciunt.

^hNum. 11. 22¹Isaie 33. 4^mLeuitic. 17. 13.

CAP. II.

De Minoribus seu Obscurioribus Juris Naturalis, juxta Ethicos, capitibus. Et de Parentum honore, atque ejusce interpretamentis quibus ei derogatum ibant. De loco illo Evangelii illustri, Corban (quod est donum) quodcunque ex me tibi profuerit. Mira de Votis disciplina.

Inorum seu Obscuriorum juris Noachidarum seu Gen-
 tium capitum (quæ antequam ad Judiciorum Caput de-
 veniamus, exhibere non immeritò visum est) neque nu-
 merus certus est, neque adeò certè semper de eis receptæ
 sententiæ. Horum autem Genus est Duplex, alterum eorum quæ Majo-
 ribus atque Illustrioribus veluti sive prævia atque antecedentia sive ne-
 cessariò consequentiâ commiscetur, quemadmodù Multiplicationis
 generis humani & Contractus matrimonialis jura cū præcepto de re-
 velatione Turpitudinum, Domini atque Obligationis Permissio-
 que circa illud versantis jus in Furti Interdicto, Pœnarum modus in Ju-
 diciis (de quibus mox) & quæ sunt ejusmodi cetera superius plerunque
 suis locis explicata, & Talmudicis uno nomine אבן צור^a *appendices*
eorum, id est, septem Illustriorum seu מצות ד ארץ ד ארץ
quicquid necessariò septem illis præceptis insuper continetur, quod
Gallicè, pro suo more, exprimit Salomon Jarchius per ארץ ארץ ארץ
leur apper tenement. Accedat etiam illud de Cultu à Noachide
 Nuni-

^a Kaba in
 Gem. Bab. ad
 par. Sanhed.
 cap. 8. fol. 74. h.
 Salom. Larch.
 ibi. & Baal
 Aruch in
 אבן צור

bus si careret, cogendus erat filius, si ipsi bona essent, ut utrumque aleret parentem, in quantum posset. Nec fas habebant filio dicere patri, illum præceptum aliquod violasse, tametsi patrem violaret; sed modestius tantum de lege quam violarat interrogare.

לֹא יֹאמַר לוֹ אָבִי מִנְּמַת עֲבָרָה עַל דְּבַר חֻמַּת אֱלֹהִים יֹאמַר לוֹ מִנְּמַת כְּחֹב בְּחֻמָּה כִּךְ כִּמְלוֹ שֶׁמֶלֶךְ מִסְּנוּ וְלֹא כִּמְחֻרָה

*Non dicendum ei, erat, Abba seu pater, transgredieris verba legis, sed dicendum erat ei, scriptum est in lege sic vel sic, idque pertunde ac si ea de re eum consuleret seu interrogaret, non ac si commoneret. In Honore autem exhibendo præferendus erat matri pater; in timore seu reverentia patri mater. Ratio additur לְלִמְדָה סְטִיחָהם עִינֵיךָ לְכַבֵּדָה בִּן לְכַבֵּדָה בִּן לְכַבֵּדָה ut inde pariter utriusque dignitas cognoscatur, dum tam Reverentiam quàm Honorem intuemur. Ar verò insignes fuere Derogationes quibus vim seu effectum præcepti hujus ita minuebant Ebraeorum Magistri, ut mirum sit eorum aliquos inter Naturalia jura id nihilominus sic posuisse. Derogationes ex fuere binæ. Altera, quæ Magistrum seu Præceptorem, à quo Legem ejusque Misnam, Πέριπλοῦν seu explicationem quis didicisset, parentibus in honore exhibendo præferbant. Cujus rei specimen non obscurum habetur ubi de captivis redimendis superius agitur. Et occurrunt ejusmodi alia ubi * de Magistro Honorando, sublevando, observando præ patre, disciplina ab eis traditur. Altera heic derogatio est illa à Domino Servatore in Evangeliiis damnata. Vos autem dicitis * si dixerit homo patri aut matri Κορβαί, ὃ ἐστὶ δῶρον, ὃ ἐστὶ ἐμὸν ὠφελῆν ἢ Κορβαν, quod est donum quodcumque ex me tibi profuerit; & ultra non permittitis eum quicquam facere patri suo aut matri suæ, rescindentes verbum Dei per Traditionem vestram quam tradidistis; & similia hujusmodi multa factiis. Quod quidem à Doctissimis viris quamplurimis tactum, à paucissimis satis explicatum aut intellectum satis videtur. Ad votendi ritus rem pertinere, dubitandum non est. Ea autem ita se habuit. De Votis, ad hunc modum, Lex sacra γ, Cum votum veneris Domino Deo tuo, non tardabis reddere illud, alioquin, requirendo requires illud Dominus Deus tuus à te, & erit in peccatum. Quod egressum est de Labiis tuis observabis et facies, sicut voluisti Domino Deo tuo voluntariè, et sicut loquutus es ore tuo. Atque alie sunt ea de re Leges*. Vota autem aut in Oblationibus Numini dicandis sive vltimarum, sive frugum sive opum quancumque,*

* Geni. Hic resp. ym. ad. H. Horatio cap. 3. fol. 48. col. 2. Maimonid. balach. Talmud Thora cap. 5.

* Mat. 7. 11. & D. Galat. 1. 5.

1 Deut. 23. 24

* Numeror. 30. 3. vide se Mosum Ad. h. Præcept. ff. 124.

Maimonid.
hal. Nidarim
cap. 4.

aut in abstinentia seu actu aliquo alio futuro versabatur. Adeo ut ei qui se alterutro genere obstrinxerat, id quod voverat cum religione esset præstandum usque dum ritè voto solveretur. Quod ex lege interdum ubi filia aut uxor voverat, à patre aut à Marito fibar; atque à Magistris, quibuscum^a de re ardua nimis, temerariè seu infelici quæ in votum venerat, interdum consulebatur, simile fieri aliis ex more fas erat. Alioquin etiamsi quis voto ipsis legis sacræ præscriptis velut phylacteriorum usu, scenopogiorum ritibus, id genus aliis sibi interdixerat, ab eis omninò abstinentium fuisse volunt; Penà insuper verberum violationi voti adjectâ. Quod tamen in juramentis non obtinuit. Atque hoc docent inter Votum & Juramentum discrimen. Irritum fuisse Juramentum, si quis jurasset se non usurum phylacteriis, aut scenopogla, id genus alia, non observaturum. Quod si quis Voto hinc renuntiasset, tantum abfuisse ut irritum esset votum, ut etiam non impunè vo-

b. Misna &
Gem. Bab. &
Gloss. ad iis.
Nidarim cap.
2. fol. 16 a.
& Maimonid.
hal. Nidarim
cap. 3. Gem.
Hierosolymit.
ibid. fol. 37.

landum. Discriminis ratio redditur^b, *וְדוּנְשַׁבַּע מוֹסֵר עַצְמוֹ עַל הַדָּבָר הַזֶּה וְהוֹדִיר מוֹסֵר הַדָּבָר הַזֶּה עַל הַדָּבָר הַזֶּה* quoniam juramento obstrictus ipse sibi interdixit re uti de qua juravit, voti autem damnus ipsam rem de qua votum concepit sibi fecit illicitam. Sensus est, juramento ejusmodi jurantem se obstringere quidem ipsum (quantum in se est) ne id faciat quod in præceptis accepit. Id quod ipsum obligare meritò nolunt. Voventem autem, rei ipsius, quæ in votum venit, naturam ita commutare, ut ea impostertum, pro voti ratione, sit planè abstinentium, ne contra legem committatur qua Vota cum religione solvenda præstandaque. Verbi gratia, qui jurat se nec Tabernaculum extructurum in scenopogis, nec frondes palmarum tunc adhibiturum, id quod ex præcepto^c faciendum erat, planè jurat se non facturum. Voti autem de ipsis rebus ut diximus expressim in votum venientibus, ratio ita se habuit, ut ipse, ex ipsa voti vi, interdixit, utpote res omninò consecratæ, aliosque in usus, juxta sui æstimationem, essent convertendæ. Etenim Formula serè erat *קִרְן כֹּחַ לְךָ שְׂמַן שֶׁמֶן לֵילֵב שְׂמַן שֶׁמֶן* Corban, seu Oblatio, seu res consecrata sit. tabernaculum quod ego fecero, item ramus palma quem ego sustulero. Atque inde res ipsa (seu ejusce atque operæ circa illam impendendæ pretium, si nondum à vovente possideretur conficere-tur) in naturam *נדבה* seu voluntariè sacrificii seu Oblationis transiens, præcepto, ex eorum sententia, velut exuebatur, voti rationi

Levit. 23. 40
& 42.

jam

ex eorum occupationibus vacationibusque, traditionem de Honore parentibus minuendo à Christo damnatam interpretatur vir sanè eruditissimus⁷, nec assensum præbere omninò quo nec rationem, quam adfert, heic admittere. Interpretationes illas quibus Καρλας de iis quæ parentibus alendis impendi possent, sumitur, repugnare vult legibus πατρὸς καὶ μητρός Judæorum. Quoniam nulla, ut ait ipse, se poterant exceptione tueri quin alendi essent parentes. Cogebantur enim Jovitti. Hæc enim est regula juris Judæorum אמר רמב"ם רמב"ם רמב"ם cogitur Filius alere parentem. At verò ad scenopegorum observationem, phylacteriorum, aliorum, cogebatur itidem qui præcepto esset inobsequens, quod tamen intelligendum, juxta ea quæ superius afferuntur, ubi ex voto præcedente res ipsa non haberetur voventi illicita. Nam tantum tunc aberat, ut cogere, ut nec contra votum quid præstari permitterent. Unde & illud apud D. Marcum⁹ καὶ ἄλλοι ἀφίετε αὐτὸν ἵδωσιν πάντας τοὺς πατέρας αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ, & ultra non permittitis eum quicquam facere patri suo aut matri suæ. Perpetuò nempe voto (sic volebant) obstrictum; usque dum ejus nexu, ex moribus receptis atque circumstantiis infrequentibus, interpretatione à Magistro aliquo seu legis perito adhibitâ, solveretur. Quæ verba etiam D. Marci argumento sunt, locum heic habere nequissimè sive vacationes sive occupationes illas τῆς λειτουργίας seu sacri ministerii. Nam ita obstrictus pro suo libitâ, ministerio saltem non occupatus, id parentibus præstare Honoris nomine potuisset, quod nec impunè præstari permittere, ob voti vim, volebant qui sic Traditione sua simplicem præcepti Divini sensum perperam commutarant. Sed ad Noachidarum præcepta Minora seu Obscuriora cetera redimus.

⁷ Samuel Peltius, varior. Lellium, lib. 1. cap. 4.

⁹ Cap. 7. 12.

CAP. III.

De Heterogeneorum usu, Fratris ubi frater sine prole obierit, Connubio, Castratione, aliis obscurioribus, quæ, juxta nonnullas Ebraeorum, ad Noachidas attinerent.

Quod habet Philo contra rerum diversarum specierum commixtionem, veluti Naturæ adversam, adeoque à nemine non evitandam; à Talmudicis, distinctione adhibitâ, fortè firmari videatur. Verba ejus sunt⁸,

καὶ ὁ ὁμοῦ μὴ μιχθῆναι εἰς κτηνωτικὰ ἐστὶν ἃ ὅσα ἐπιεσθῆναι καὶ τῶν ἀνθρώπων

⁸ Lib. de creatione Principia.

ἄλλοι

¹ Archæolog. ἄνθρωποι ἀμικτα ἔσονται οἷς μεταναστεύουσιν ἐν ἑσόμεναις ἡμετέροις,
⁴ cap. 4. ἀδίκος νόμος φούσιος δεξασθῆναι *Qua sub eadem cadunt specie, in con-*
¹ Lev. 19. 19. sociationem nata sunt; *cum interea quædam diversa invicem sunt species,*
¹⁰ R. Elezer in Gemar. Babyl. *ἔσονται δὲ contrā non mixta sunt nec communiōe conjuncta, quæ si quis con-*
^{adit. Sanhe-} *junctiōne nefaria commisceat, is sane Nature jus contra justitiam*
^{drin. cap. 7.} *[quantum in se est] è medio tollit. Et Josephus, dum legem de*
^{fol. 56. b.} *Heterogeneis [sacram suo more tradit, rationem adjicit, ἢ ὅδ' τῆ*
² Hal. 1. v. *ἢ δὲ ἀνομιῶν κοινῶν, γὰρ οὐκ ἔστι] φούσιον Naturam enim communiōnem*
^{lakim cap.} *dissimilium abhorreere. Heterogenea hujusmodi uno nomine נטורי*
^{10. vide fit} *dicuntur, ubi interdictum de eis sacrum * occurrit. Eo autem*
^{R. Bechai in} *quadruplicem heterogeneorum commixtionem vetari aiunt Talmu-*
^{Biar fol. 37.} *dici. Lanæ & Lini in vestibus, Seminum diversi generis in eadem*
^{col. 4. vide} *agri parte, Animalium generis diversi ad coitum admisionem, &*
^{Confans.} *demum Arborum generis diversi infisionem. Posteriores interim*
^{L. Emperor} *binas à prioribus ita distinguunt, ut has Noachidis licitas esse*
^{is. Baba Ka-} *aiant, illas seu posteriores binas non item; idque ex veratissimi*
^{ma cap. 45. 3} *ma Maiorum Traditione esse acceptum. Unde & Maimonides, **
^{pag. 67.} *בשר הקדושה שבו נה אסורין בחיבתו בחמה וחיבתו אילן בלבו*
^{7 More Ne-} *Ex traditione est quod Noachidis interdicitur admisione animalium*
^{bochim. lib. 3} *generis diversi, atque arborum diversi generis infisione tantum. Sed u-*
^{cap. 37.} *tranque is alibi? ita cum cultu extraneo, vel nisi solennem olim ejusce*
^{8 Abarinel in} *sive partem sive appendicem, ex Orientalium libris edoctus conjungit,*
^{Pituth, fol.} *ut eo nomine potiùs, idque puto in ditione tantum Israelitica, metu*
^{104 col. 2. c.} *ne in cultum remigraret extraneum, illicita haberetur. Quod si sic in-*
^{3. & vide R.} *telligas, non de Heterogeneis universo humano generi, sed Noachi-*
^{Motabon} *dis tantum in ditione Israelitica seu Proselytis domiciliis ex Jure su-*
^{Recomat. in} *perinducto interdictis res capienda. Quin Uxoris Fratris sine liberis*
^{Paraph.} *defuncti ducendæ jus apud Noachidas; ante legem scriptis man-*
^{טעם ועקב} *datum, interdum obtinuisse, observant * ex illo de Onano Judæ*
¹ *filio^b, Ingredere ad uxorem fratris tui & Leviri jure ducet eam,*
² *ut susceperit semen fratri tuo. Ille autem sciens non sibi nasci filium,*
³ *introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram, ne daret*
³ *semen fratri suo, seu ut vulgata ibi, appositisimè ad mentem Ebra-*
⁴ *orum, ne liberet fratris nomine nascerentur. Sed in præceptorum sive*
⁵ *Majorum sive Minorum numerum hoc non admittunt, neque aliud*
⁶ *quàm * juris civilis seu Noachidarum juri caput, pro gubernantium*
⁷ *placito, adjectum, hoc in exemplo illo Onani sumunt, ut disertè*
⁸ *Abarinel. Adjicit etiam Rabbi Chidka^d אסורין id est, Castrationem*

mem Noachidis vetitam. Certè Israelitis uno ore pronuntiant nul-
lum animal ex lege castrare licuisse; aut qualiacunque זרע זרע
membra seminis, id est, generationis præcidere aut infœcunda
reddere. Verba legis sunt ^f, *Quod est compressum aut commisum aut
enervatum aut excisum* (quæ omnia vim generandi spectare volunt;
uti & vulgatus & Hellenistæ) *non offeretis domino*, quibus proxi-
mè subjungitur לֹא תַעֲשׂוּ בְּאֶרֶץְכֶּם in terra vestra non faci-
etis, seu ut vulgata, & in terra vestra non omninò facietis, atque
Hellenistæ εἰς τὴν γῆν ὑμῶν ὃ κωνδύλωται etiam in terra vestra
non fiet. Ubi ὃ Terra vestra minime volunt præceptum sibi terra ve-
stræ proprium reddere, sed ita intelligunt ac si dictum fuisset non
facietis omninò compressum, contusum, enervatum, excisum; quin
nec in terra vestra-ejusmodi quid patrabitis sive in corpora vestra
sive in aliorum quorumcunque hominum seu animalium ceterorum
corpora. Nam de omnibus animalibus æquè interdictum capiunt.
Quod & discretè habetur apud Fl. Josephum^g. Atque præceptum
hoc de Castratione uti & alterum illud de Heterogeneis ita ad
Noachidas spectasse volebant Jurisconsulti ex familia Manassis;
ut, ne in septenarium Præceptorum Illustriorum numerum non
admitterentur, bina illa de Judicis & Exsecratione Numinis di-
vini ex illo numero, in recessione, eximerent, atque hæc^b !ocò
eorum (quæ aliunde satis nota esse, put^o existimabant) substitue-
rent. Eousque Valefiorum hæresi quæⁱ omnes castrari voluit, ad-
versabantur Ebræi, idque lege sacra subnixi. Tantum abest, E-
bræis ἐκτομὰς ἐξελίξεις παρῆται Circumcisiones
fuisse in usu, ut falsò tradit Strabo^h. Sequitur in Gemarà Baby-
lonia^{*}, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אִף עַל הַכִּסְיוֹף רַבִּי יוֹסֵף אוֹמֵר כִּי
וְאִם בְּפִתְחוֹ לְטָקָן בֵּן נָח שְׂחוֹר עָלָיו לֹא יִסְמָךְ בֶּן שֶׁנֶּיךָ
בְּנֵי וְבָתֵּי בָּאֵשׁ קָסָם קָסָם שְׁעָנָן וּכְנָחַשׁ וּכְנָחַשׁ וְחִיבֵי חַרְבֵּי
וְסוֹמָל אוֹב וּדְעָנֵי דְרוֹשׁ אֵל הַכֹּהֵן ט חוֹעֲבָה יי כִּי
עָשָׂה אֱלֹהֵי וְנִלְלֵי חוֹעֲבָה וְנִלְלֵי יי מְלַחֵק מוֹרֵשׁ אוֹתָם
Noachidarum in in-
terdictis, etiam illud locum habere vult R. Simeon, quod de Presti-
giis seu Magia est. Quin ex sententia Rabbi Jose, quicquid in pe-
riochis illa de Prestigiis seu Magia continetur, id totum Noachidæ
interdictum erat. Non^l reperietur inter eos qui traduxerit
filium suum aut filiam suam per ignem, (de Molochi sacrifi-
ciis verba sunt) qui sortilegia exercet, qui tempora divinandi

^e Gemar. Ba-
bylon ad tit.
Chigig. cap.
2. fol. 14. b.
^f Moses Mi-
kotsi præcept.
Negativ. 120.
Maimonid.
hal. Ilfuti Bia
cap. 16.

^g Levitic. 22.
24.

^h Lib. 2. ad-
vers. Apionem.

^b Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Sanhedrin
cap. 7 fol. 56. b.
^d D. August.
de Hæres. cap.
37.

^h Gemar. j. m.
citata.

^{*} Geogr. lib.
16.

^l Deuterom.
18. 10.

do observat, augur, aut magus, aut exercens incantationes, aut qui consulat Ob aut Ijideoni, aut qui mortuos sciscitatur. Nam abominatur Dominus omnem qui ista fecerit. Et propter abominaciones istas extirpat eos dominus Deus tuus à facie tua. Nec verò pena irrogatur sine interdicto. Sed horum pleraque, si non omnia, ad caput primum, quod de Idololatria est, attinent; uti & libro secundo satis monitum est. Hisce,

^m Gemar.
Babylon. ad.
tù. Cholin.
c. 7. fol. 92. a.

שלושים מצות שקבלו עליהם. בני נח ואין מקיימין אלה
שלשה אחר טהור נחמה לונתו ואתו שאין נוקלין
בשר המור במקלן ואתו שמכבדן את הוורו
Triginta præceptis quæ Noachida in se susceperunt, quorum tantùm tria observa-
runt. Primum quod pactis dotalibus sibi Masculos non conjungerent;
secundum quod non afferrent in Macellum Mortui (hominis) carnem;
Tertium quod legi ipsi honorem exhiberent. Quæ ex Gemara Ba-

^a Sepher Ju-
chasin. fo. 8. a.

bylonia etiam citat R. Abraham Zacuthius ^a. Quid sibi velit triginta præceptorum hæc nomine, nondum didici. Sed veri est simillimum cetera viginti septem ibi prætermissa ejusdem fuisse farinae cum hisce tribus. Quod si ita fuerit, certè non tam præcepta ibi memorata esse rectè dixerit quis, quam Gentium seu Noachidarum aliquot opprobria eo nomine designata. Quod de Masculis habet manifestum est eò spectare, ut paderastiz eos incuset, ita tamen ut eo impudentiz nondum devenisse eos innueret, ut palam seu pactis dotalibus, id est non sine flampeo, auspiciibus, geniali toro, facibus nuptialibus, masculis (quemadmodum Pythagoræ illi flagitio ^a scelestissimus Nero) denuberent. Neque aliter glossa adjecta interpretatur. De Mortui hominis carne (nam ita Mortuum explicat etiam ibi glossa) quod sequitur, ad homicidiorum frequentiam, ni fallor, atinet. Ea aded sive vi sive dolo in usu fuisse, ut tantùm non macellis venditioni exponerent occisorum carnes homicidæ. Hyperbole pro gentis indole haut ita insolens. Atque demum ut graviora, quæ præmiserat, redderentur scelera, subnectit hocce nihilominus homines imparissimos legem, quæ hæc veterat, ejusque dignitatem agnoscere eique honorem, ut fieri amat, exhibere. Et de Obscurioribus seu Minoribus Juris Noachidarum seu Naturalis, juxta Ebræos, capitibus, hæcenus. De quibus hoc summatim monendum; Prioris (juxta capitis superioris secundi divisionem) Generis eorum capita in ipso Illustriorum nu-

^a Tacitus
Annal. 15.

mero Septenario, satis, juxta ea quæ explicata sunt, ut eorum scilicet appendices, contineri. Capita autem posterioris generis, sententiarum incerto tantumdem titi. Neutrius autem rationem juxta Magistros, in Regimine Profelytorum Domicilii, habitam. Quæ de re mox capite sexto.

CAP. IV.

De Judiciis seu Capite Juris Noachidarum seu Naturalis Sexto quidam Judiciorum nomine Talmudicis veniat. Domus Judicii seu Forum superius Divinum, aut Cælestè. Inferius item seu Humanum et Terrestre. Periœcha Chaldaica de Caini & Abelis circa Judicia seculi futuri altercatione. De Jūdicio Divino. Sensus Capituli hujus Sexti generatim indicatur. Insequentium Ordo.

Am tandem ad Caput illud Juris Naturalis Illustrioris, quod, in enumeratione nostra Sextum est, seu *דְּבַר הַדִּינִים* de *Judiciis*, devenimus. Cujus velut messis & materies sanè sunt reliqua Sex. Et quis non videt frustra omninò & incassum Præcepta & Interdicta fieri, nisi Judicia quibus violatio coerceatur Poenæque irrogentur, accedant. Quæ de re satis libro primo diximus. Generali nomine *בֵּית דִּין* seu *Judiciorum* continentur quidem apud Talmudicos tam Sanctiones, Constitutiones & mores qualescunque ritè superinducti, quàm actiones, Litium decisiones ac sententiæ forenses quæ in legum seu morum violationis vindicta versantur. Unde & *בֵּית דִּין* domus *Judicii* nunc pro Tribunali aut foro, quæ lites atque actiones, juxta jus jam antè obtinens, id cognoscit dirimitque, sumitur; nunc pro loco aut cætu quo sanciantur constituunturque novæ leges quæ in posterum adhibendæ. Ut cum dicunt, Moses *בֵּית דִּין* et domus *ejus Judicii* seu consistorium ejus, id est septuaginta-uniusvirale, Josua *בֵּית דִּין* et domus *Judicii ejus*, alius quisquam insequentium (qui Synedrii seu consistorii princeps) & domus *Judicii ejus*, hoc vel illud constituerunt seu observandum superinduxerunt. Quale infrequens in eorum scriptis non est. Neque solum de Judiciis Humanis, sed de Divinis etiam vocabulo paritèr hoc utuntur. Unde est quod habent *בֵּית דִּין* seu *דְּבַר הַדִּינִים* Domum *Judicii superiorem, cælestem*, seu *Divinam*, quam hoc nomine

K k k k k

distin-

bus si careret, cogendus erat filius, si ipsi bona essent, ut utrumque aleret parentem, in quantum posset. Nec fas habebant filio dicere patri, illum præceptum aliquod violasse, tametsi pñlam violaret; sed modestius tantum de lege quam violaret interrogare. למה יאמר לו אבא עברי על דברי חורה אלה למה יאמר לו אבא עברי כמורה אבא כחיה בחורה כך וכך כאילו שיאמר ממנו ולמה כמורה
Non dicendum ei, erat, Abba seu pater, transgredieris verba legis, sed dicendum erat ei, scriptum est in lege sic vel sic, idque perinde ac si ea de re eum consuleret seu interrogaret, non ac si commoveret. In Honore autem exhibendo præferendus erat matri pater; in timore seu reverentia patri mater. Ratio additur ללמד טעניהם כיוון לכבוד בן לכבוד בן לכוונה כן לכוונה כן ut inde pariter utriusque dignitas cognosceretur, dum tam Reverentiam quàm Honorem intuemur. At verò insignes fuere Derogationes quibus vim seu effectum præcepti hujus ita minuebant Ebræorum Magistri, ut mirum sit eorum aliquos inter Naturalia jura id nihilominus sic posuisse. Derogationes ex fuere binæ. Altera, quæ Magistrum seu Præceptorem, à quo Legem ejusque Misnam, δὲ λῆξιν seu explicationem quis didicisset, parentibus in honore exhibendo præferbant. Cujus rei specimen non obscurum habetur nbi de captivis redimendis superius agitur. Et occurrunt ejusmodi alia ubi ¹ de Magistro Honorando, sublevando, observando præ patre, disciplina ab eis traditur. Altera heic derogatio est illa à Domino Servatore in Evangeliiis damnata. Vos autem dicitis ² si dixerit homo patri aut matri Κορβαί, ὃ ἐστὶ δῶρε, ὃ ἐστὶ δὲ ἐμὴ ὠφελότης Korban, quod est domum quodcumque ex me tibi profuerit; & ultra non permittitis enim quodcumque facere patri suo aut matri suæ, rescindentes verbum Dei per Traditionem vestram quam tradidistis; & similia hujusmodi multa fecistis. Quod quidem à Doctissimis viris quamplurimis tactum, à paucissimis satis explicatum aut intellectum satis videtur. Ad votendi ritus rem pertinere, dubitandum non est. Ea autem ita se habuit. De Votis, ad hunc modum, Lex sacra ³; Cum votum veneris Domino Deo tuo, non tardabis reddere illud, alioquin requiringdo requireret illud Dominus Deus tuus à te, & erit in peccatum. Quod egressum est de Labiis tuis observabis et facies, sicut vovisti Domino Deo tuo voluntariè, et sicut loquutus es ore tuo. Atque alie sunt ea de re Leges ⁴. Vota autem aut in Oblationibus Numini dicandis sive victimarum, sive frugum sive opum quascumque,

¹ Gen. Hic resp. ad id. Horatio cap. 3. fol. 48. col. 2. Maimonid. halach. Talmud Thora cap. 5.

² Marc. 7. 11. & D. Galath. 15. 5.

³ Dent. 23. 24

⁴ Numeror. 30. 3. vide se Mosum Adiphotxi Præcept. off. 124.

aut in abſtinentia ſeu actu aliquo alio futuro verſabatur. Adeo ut ei qui ſe alterutro genere obſtrinxerat, id quod voverat cum religione eſſet præſtandum uſque dum ritè voto ſolveretur. Quod ex lege interdum ubi filia aut uxor voverat, à patre aut à Marito ſi-
 ebat, atque à Magiſtris, quibufcum * de re ardua nimis, temerariè ſeu infelici quæ in votum venerat, interdum conſulebatur, ſimile fieri aliis ex more fas erat. Alioquin etiamſi quis voto ipſis legis factæ præſcriptis velur phylacteriorum uſu, ſcenopogiorum ritibus, id genus aliis ſibi interdixerat, ab eis omninò abſtinendum fuiſſe volunt; Pœnâ inſuper verberum violationi voti adjectâ. Quod tamen in juramenti non obtinuit. Atque hoc docent inter Votum & Juramentum diſcrimen. Irritum fuiſſe Juramentum, ſi quis juraffer ſe non uſurum phylacteriis, aut ſcenopogla, id genus alia, non obſervaturum. Quod ſi quis Voto hiſce renuntiâſſet, tantùm abſuiſſe ut irritum eſſet votum, ut etiam non impundè vjo-

* Maimmid.
 hal. Nidarim
 cap. 4

b Miſas &
 Gem. Bab. &
 Gloſſ. ad tit.
 Nidarim cap.
 2. fol. 16 a.

& Maimmid.
 hal. Nidarim
 cap. 3. Gem.
 Hieroſolymis.
 ibid. fol. 37.

* Levit. 23. 40
 & 42.

landum. Diſcriminis ratio redditur ^b, *וְשָׂמַעְתָּ עִצְרוֹ עִצְרוֹ* quoniam *quoniam juramento obſtrictus ipſe ſibi interdixit re uti de qua juravit, voti autem damnus ipſam rem de qua votum concepit ſibi fecit illicitam.* Senſus eſt, juramento ejusmodi jurantem ſe obſtringere quidem ipſum (quantum in ſe eſt) ne id faciat quod in præceptis accepit. Id quod ipſum obligare meritò nolunt. Voventem autem, rei ipſius, quæ in votum venit, naturam ita commutare, ut ea impoſterum; pro voti ratione, ſit planè abſtinendam, ne contra legem committatur qua Vota cum religione ſolvenda præſtandaque. Verbi gratia, qui jurarat ſe nec Tabernaculum extruendum in ſcenopogis; nec frondes palmarum tunc adhibiturum, id quod ex præcepto ^c faciendum erat, planè jurarat ſe non facturum. Voti autem de ipſis rebus ut diximus expreſſim in votum venientibus, ratio ita ſe habuit, ut ipſe, ex ipſa voti vi, interdixit, utpote res omninò conſecratæ, alioſque in uſus, juxta ſui æſtimationem, eſſent convertendæ. Etenim Formula ſerè erat *קָרַן כֹּכַח לְיְהוָה* *Corban, ſeu Oblatio, ſeu res conſecrata ſit. tabernaculum quod ego fecero, item ramus palma quem ego ſuſtulero.* Atque inde res ipſa (ſeu ejusce atque operæ circa illam impendendæ pretium, ſi noadum à vovente poſſideretur conſicretur) in naturam *נָדָבָה* ſeu *voluntarij ſacrificij ſeu Oblationis* tranſiens, præcepto, ex eorum ſententia, velut exuebatur, voti rationi jam

jam tantummodò obnoxia, quo nec exsolvere se fas videnti ipsi habebatur; seu **לחפר יכיר** quod dicere solent, idem denotans. Quodcunque aliud sive frugum, sive fundi, sive operæ, simili formulâ devovebatur, ita Numini sacrum ex voto postea habitum est ut ex voti duntaxat legibus, non omninò ex aliqua alia, quantum ad voventem attineret, illud pendere existimarent.

Unde de Tabernaculo, in exemplo allato, aiunt **ק ארם מקדש** ^{d Gem. Hist. vofelymis ad sit. Nidarim cap. 2. fol. 37. col. 2. hal. 2. vide etiam Alif. num. ib. eod. tit. cap. 6. in aliis codicibus cap. 5.} *hic tabernaculum suum sacrum quò Numini facit.*

Et similiter de aliis. Jam verò si quid Honoris parentum nomine intelligant observemus, res fiet manifesta. Ex lege ^e, de **כבוד** seu *Honore* loquuntur & de **מדיא** seu *Timore* aut *Rèverentia* ut dictum est. Et utrunque ita explicat etiam ex veterum mente Salomon Jarchius ^f, **אמרו למה לא יבן במקדשו ולא ידברו** ^g *Quinam est timor seu reverentia heic filii? Non sedeat in loco Patrie, non loquatur in loco ejus, nec verbis ejus contradicat. Et qualisnam heic honor exhibendus? Præbeat parentibus cibos ac potum & vestimenta, calceos induat, introducat atque educat. De assidua observantia loquitur. Qui igitur, ad formulam jam dictam, voverat, de rebus quibus parentibus honor exhibendus erat (nimirum cibo, potu ceterisque præstandis) eas à se Corban fieri, id est Oblationem sacram, ita eum obstrictum volebant esse voto ut non solum præcepto parentes honorandi solveretur (ratione superius allatâ) verum etiam ut illud observare impofterum fas ei, voto necdum soluto, non esset. Scilicet quicquid, antè votum, parentibus ex præcepto præstandum fuisset, id universum, post votum, Numini sacrum habebatur eique tantum, sive in opera ac ministeriis sive in Oblationibus quæ Honoris Parentis, de quo votum conceptum est, estimationem æquaret, præstandum.*

Si nempe expressim sic voto dicaretur. Aliter, si votum tantum esset, se nolle deinceps parentem omnino honorare, neque id licuit ex simplici ipsius abstinentiæ futuræ voto, priusquam solveretur. Unde & Syrus Evangeliorum interpres, Magistrorum sententiæ formularumque non ignarus, pro verbis illis in Græco sermone non ita perspicuis substituit **קרבני כותם דחתמה** ^h *Utrunque significat, Corban meum, seu oblatio mea sit, quodcumque ex me tibi utile possit esse, aut possit prodesse*

¹ *Archæolog.* ἄδικοις ὅμοιοις ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας, *4. cap. 4.* ἄδικος νόμος φύσις ἀδικοῦ *Quæ sub eandem cadunt specie, in con-*
² *Lev. 19. 19.* *R. Eliezer in sociationem nata sunt; cum interè quæ diverse invicem sunt speciei,*
³ *Genur. Babyl. ad iur. Sanhe-* *è contrà non mixta sint nec communiōe conjuncta, quæ si quis con-*
⁴ *drin. cap. 7.* *junctiōe nefaria commisceat, is sane Naturæ jus contra justitiã*
⁵ *fol. 56. b.* [quantum in se est] *è medio tollit.* Et Josephus¹, dum legem de
⁶ *Hal. 1. c.* Heterogeneis¹ sacram suo more tradit, rationem adjicit, ἡ γὰρ τῆ
⁷ *lakim cap.* τῆς ἀνομιῶν κοινωνία χαίρειν τῶν φύσιν *Naturam enim communiōem*
⁸ *10. videtur* *R. Brchai in* *dissimilium abhorre.* Heterogenea hujusmodi uno nomine טמא
⁹ *Blur fol. 37.* dicuntur, ubi interdictum de eis sacram¹ occurrit. Eo autem
¹⁰ *col. 4. adde* *Consul. L. Emperor*
¹¹ *12. Bab. Kama cap. 4. b. 3* *pag. 67.* quadruplicem heterogencorum commixtionem veteri aiunt Talmu-
¹² *More Nebochim lib. 3* *cap. 37.* dicantur, Animalium generis diversi ad coitum admissionem, &
¹³ *cap. 37.* *Abarinel in* *Pirush, fol.* *104. col. 2. c.* *3. & vide R.*
¹⁴ *Adonim* *Recemat. in* *Pirush.* *והיה ויקב*
¹⁵ *והיה ויקב*

¹⁶ *Genes. 38. 3.* *de quo res, ex* *postea lata,* *Dicit. 25. 5.* *Adde Maimonid. in More Neboch. lib. 3. cap. 3. c. 49.*
¹⁷ *Abarinel in Pirush fol. 104. col. 3. c. 4.*
¹⁸ *Gen. Babyl. ad iur. Sanhedrin. c. 7. fol. 56. b.*

perinducto interdictis res capienda. Quin Uxoris Fratris sine liberis defuncti ducendæ jus apud Noachidas, ante legem scriptis mandatum, interdum obtinuisse, observant² ex illo de Onano Judæ filio^b, *Ingrederè ad uxorem fratris tui & Leviri jure duces eam, ut suscipiat semen fratri tuo. Ille autem scdens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram, ne daret semen fratri suo,* seu ut vulgata ibi, appositisimè ad mentem Ebraeorum, *ne liberè fratris nomine nascerentur.* Sed in præceptorum sive Majorum sive Minorum numerum hoc non admittunt, neque aliud quàm^c juris civilis seu Noachidarum juri caput, pro gubernantium placito, adjectum, hoc in exemplo illo Onani sumunt, ut disertè Abarinel. Adjicit etiam Rabbi Chidka^d ויקב id est, *Castratio-*

mem Noachidis vetitam. Certè Israelitis uno ore pronuntiant nul-
lum animal ex lege castrare licuisse^e; aut quascunque זרע זרע
membra seminis, id est, generationis præcidere aut infœcunda
reddere. Verba legis sunt^f, *Quod est compressum aut commisum aut*
enervatum aut excædum (quæ omnia vim generandi spectare volunt;
uti & vulgatus & Hellenistæ) *non offeretis domino*, quibus proxi-
mè subjungitur לֹא תִשָּׂא בְּאֶרֶץ אֱלֹהֵיכֶם *in terra vestra non faci-*
etis, seu ut vulgata, *& in terra vestra non omninò facietis*, atque
Hellenistæ εἰς τὴν γῆν ὑμῶν ὃ κωνόλοται *etiam in terra vestra*
non fiet. Ubi ἢ *Terra vestra* minime volunt præceptum sibi terræ
sue proprium reddere, sed ita intelligunt ac si dictum fuisset non
facietis omninò compressum, contusum, enervatum, excædum; quin
nec in terra vestra-ejusmodi quid patrabitis sive in corpora vestra
sive in aliorum quorumcunque hominum seu animalium ceterorum
corpora. Nam de omnibus animalibus æquè interdictum capiunt.
Quod & discretè habetur apud Fl. Josephum^g. Atque præceptum
hoc de Castratione uti & alterum illud de Heterogeneis ira ad
Noachidas spectasse volebant Jurisconsulti ex familia Manassis,
ut, ne in septenarium Præceptorum Illustriorum numerum non
admitterentur, bina illa de Judicis & Exsecratione Nutris divi-
vini ex illo numero, in recessione, eximerent, atque hæc^h !^oco
eorum (quæ aliunde satis nota esse, put^o, existimabant) substitue-
rent. Eousque Valefiorum hæresi quæⁱ omnes castrari voluit, ad-
versabantur Ebraei, idque lege sacra subnixi. Tantum abest, E-
braeis ἐκτομὰς *excisiones* pariter atque περιτομὰς *Circumcisiones*
fuisse in usu, ut falsò tradit Strabo^k. Sequitur in Gemara Baby-
lonia^{*}, רַבִּי טַעְמֵן אָמַר אֵף עַל הַחִטּוֹף רַבִּי יוֹסֵי אָמַר כִּי
חָמַר בְּפִתְרוֹ שֶׁהָיָה בֵּן חָדָשׁ שְׂחֹרֵר עָלָיו לֵאמֹר כִּי מַעֲבֵד
בְּגוֹ זְבוּחֵי בָּאֵשׁ קָסָם קָסָם מַעֲוֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף וְחֵדֵי תַר
וְטוֹמֵא אֹב וְדַעֲוֵי וְרוּחַ אֵל הַחַיִּים כִּי תוֹעֵבֵת הִיא כִּי
עִשָׂה אֱלֹהֵי בְבֵלִי וְחֻרְבָּתָהּ וְאֵלֶּה הֵן אֵלֹהֵי מֹרֵשׁ אֲחֵיכֶם
Noachidarum in in-
terdictis, etiam illud locum habere vult R. Simeon, quod de Presti-
gio seu Magia est. Quin ex sententia Rabbi Jose, quicquid in pe-
riochs illa de Prestigijs seu Magia continetur, id solum Noachidæ
interdictum erat. Non^l reperietur inter vos qui traduxerit
filium suum aut filiam suam per ignem, (de Molochi sacrifici-
cijs verba sunt) qui sortilegia exercet, qui tempora divinan-

^e Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Chigig. cap.
2. fol. 14. b.
^f Moses Mi-
kazi præcept.
Negativ. 120.
Maimonid.
hal. Ilfuti Bia
cap. 16.

^g Levitic. 22:
24.

^h Lib. 2. ad-
vers. Apionem.

ⁱ Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Sanhedrin
cap. 7 fol. 56 b.

^k D. August.
de Heres. cap.
37.

^l Gemar. jm
citata.

^m Geog. lib.
16.

ⁿ Duteroc.
18. 10.

do observat, augur, aut magus, aut exercens incantationes, aut qui consulat Ob aut Ijideoni, aut qui mortuos sciscitatur. Nam abominatur Dominus omnem qui ista fecerit. Et propter abominaciones istas extirpat eos dominus Deus tuus à facie tua. Nec verò pena irrogatur sine interdicto. Sed horum pleraque, si non omnia, ad caput primum, quod de Idololatria est, attinent; uti & libro secundo satis monitum est. Hisce, si placet, accedant quorum meminit Ula, ubi loquitur ^m de שלשה מצות שקבלו עליהם. בני נח ואין מקימין אלה שלשה אהרן כהן כהן כהנה לזכור ואתה שאין כוקלין שלשה בטור הכהן במדלין ואתה שמכבד את התורה Trīginta præceptis quæ Noachida in se susceperunt, quorum tantùm tria observant. Primum quod pæctis dotalibus sibi Masculos non conjungerent; secundum quod non afferrent in Macellum Mortui (hominis) carnem; Tertium quod legi ipsi honorem exhiberent. Quæ ex Gemara Ba-

^m Gemar.
Babylon. ad.
tit. Cholin
c. 7. fol. 92. a.

^m Sepher Ju-
chalin. fo. 8. a.

bylonia etiam citat R. Abraham Zacuthius ⁿ. Quid sibi velit trīginta præceptorum hæc nomine, nondum didici. Sed veri est simillimum cetera viginti septem ibi prætermissa ejusdem fuisse farinæ cum hisce tribus. Quod si ita fuerit, certè non tam præcepta ibi memotata esse rectè dixerit quis, quam Gentium seu Noachidarum aliquot opprobria eo nomine designata. Quod de Masculis habet manifestum est eò spectare, ut pæderastiæ eos in-
 • cufet, ita tamen ut eo impudentiæ nondum devenisse eos innueret, ut palàm seu pæctis dotalibus, id est non sine flampeo, auspiciibus, geniali toro, facibus nuptialibus, masculis (quemadmodum Pythagoræ illi flagitio ^o scelestissimus Nero) denuberent. Neque ali-
 • tètèr glossa adjecta interpretatur. De Mortui hominis carne (nam ita Mortuum explicat etiam ibi glossa) quod sequitur, ad homicidiorum frequentiam, ni fallor, attinet. Ea adèd sive vi sive dolo in usu fuisse, ut tantùm non macellis venditioni exponerent occisorum carnes homicidæ. Hyperbole pro gentis indole haut ita insolens. Atque demum ut graviora, quæ præmiserat, redderentur scelerata, subnectit hosce nihilominus homines impræmissos legem, quæ hæc veterat, ejusque dignitatem agnoscere eique honorem, ut fieri amat, exhibere. Et de Obscurioribus seu Minoribus Juris Noachidarum seu Naturalis, juxta Ebræos, capitibus, hætenus. De quibus hoc summatim monendum; Prioris (juxta capitis superius secundi divisionem) Generis eorum capita in ipso Illustriorum nu-

^m Tacitus
Annal. 15.

mero

mero Septenario, satis, juxta ea quæ explicata sunt, ut eorum scilicet appendices, contineri. Capita autem posterioris generis, sententiarum incerto tautudem niti. Neutrius autem rationem juxta Magistros, in Regimine Profelytorum Domicilii, habitam. Quæ de re mox capite sexto.

CAP. IV.

De Judiciis seu Capite Juris Noachidarum seu Naturalis Sexto. *Quidnam* Judiciorum nomine *Talmudicis* veniat. *Domus* Judicii seu Forum superius Divinum, aut Cæleste. Inferius item seu Humanum et Terrestre. *Periocha Chaldaica* de Caini & Abelis circa *Judicia seculi futuri* altercatione. De *Judicio* Divino. Sensus *Capitis hujus Sexti* generatim indicatur. *Insequentium Ordo.*

Am tandem ad Caput illud Juris Naturalis Illustrioris, quod, in enumeratione nostra Sextum est, seu *דומה דין* de *Judiciis*, devenimus. Cujus velut *מסע* messis & materies sanè sunt reliqua Sex. Et quis non videt frustra omninò & incassum Præcepta & Interdicta fieri, nisi *דין* Judicia quibus violatio coerceatur Pænæque irrogentur, accedant. Quæ de re satis libro primo diximus. Generali nomine *דין* seu *Judiciorum* continentur quidem apud Talmudicos tam Sanctiones, Constitutiones & mores qualescunque ritè superinducti, quàm actiones, Litium decisiones ac sententiæ forenses quæ in legum seu morum violationis vindicta versantur. Unde & *בית דין* *domus Judicii* nunc pro Tribunali aut foro, quàm lites atque actiones, juxta jus jam antè obtinens, id cognoscit dirimitque, sumitur; nunc pro loco aut cœtu quo sanciantur constituenturque novæ leges quæ in posterum adhibendæ. Ut cum dicunt, *בית דין* *et domus ejus Judicii* seu consistorium ejus, id est septuaginta-uniusvirale, *בית דין* *et domus Judicii ejus*, alius quilibet infrequentium (qui Synedrii seu consistorii princeps) & *בית דין* *domus Judicii* ejus, hoc vel illud constituerunt seu observandum superinduxerunt. Quale infrequens in eorum scriptis non est. Neque solum de Judiciis Humanis, sed de Divinis etiam vocabulo paritèr hoc utuntur. Unde est quod habent *בית דין* *seu* *בית דין* *domum Judicii superiorem, cælestem, seu Divinam*, quam hoc nomine

K k k k k

distin-

distingunt à domo Judicii; *מִן הַבַּיִת הַזֶּה הַיּוֹנֵק הַיּוֹנֵק הַיּוֹנֵק* inferiori, Terre-
stri seu Humana. Ut cum tradunt P, *וְהָיָה בְּיָמָיו בְּיָמָיו בְּיָמָיו*
דן של מן הכנסת ביה דן כלמען עמון ואילו דן ודמה
וְהָיָה בְּיָמָיו בְּיָמָיו בְּיָמָיו *Tria decre-*
vit Dominus Judicii inferior, quibus etiam consensum prae-
bit Dominus Judicii superior seu Caestis. Quae suere Devotio Hierichuntis,
Lectione voluminis Esther, & saluatio in nomine Domini. Id quod
de Devotione Hierichuntis heic habetur, ad Josuae attinet histo-
riam, ubi non solum ex sententia Josuae, sed ex Dei natu, id est
tam ex Superioris quam Inferioris curiae, consistorii, seu Domus

⁹ *Videſis Jo-*
ſua cap. 6. 17.
et 7. 11.

¹⁰ *Esther 9. 26.*
et 27.

¹¹ *Ruth 2. 4.*

Judicii autoritate, Hierichuntem devotam esse⁹ observant. Tan-
tundem aiunt de Lectione voluminis Esther^r & celebratione festi
Purim in eodem memotata. Et Salutationem in nomine Domini
utriusque fori decreto subnixam à tempore quo Boaz messorum ita
salutavit. *Et ecce Boaz veniens de Bethlehem dixit ad messorum, Do-*
minus vobiscum (וַיְהִי עִמָּכֶם) & responderunt ei, Benedicat tibi do-
minus. Hinc etiam Tribunal illud seu Domum Judicii superio-
rem denotari sepius volunt ubi ipsum sanctissimi Numinis no-
men in sacro sermone occurrit; perinde ac si diceretur *וַיְהִי*

¹² *Midbar Rab-*
ba paraſh. 3.
Gen. Hiero-
ſolymit. ad riv.
Sanhed. cap.
1. fol. 18. col.
1. et vide R.
Nabemiam in
Sepher Aſtro-
re Mamroth
part. 2. §. 1.

וַיְהִי *ipſe & Domus Judicii, seu conſiſtorium ejuſ.* Quo ſpe-
ctat etiam vetuſtiſſima illa Caini & Abelis altercatio de Judicio
Caestis & seculo futuro *וַיִּשְׁפֹּט דָן וְלִירָה*
וַיִּשְׁפֹּט דָן וְלִירָה *אחיה ליה דן וליה*
וְלִירָה *עלם אחיה וליה אחיה*
לרשיעה ואמר לקן אחיה אחיה דן ואיה דן ואיה שלם
אחיה אחיה אחיה דן ואיה פורעניה לרשיעה
והיה בבתיוון בחקלה וקם קן על חבל אחיה וקטליו

Et dixit Cain Abeli fratri suo; Neque Judicium est neque Judex,
neque seculum alterum, neque Praemium bonum Iustis, neque vindicta
ſeu Pœna Impiis. Respondit autem Abel atque dixit Caino fratri
suo, etiam est Judicium & Judex atque seculum alterum. Est in-
ſuper Praemium bonum Iuſtis, atque vindicta ſeu Pœna Impiis. At-
que evenit ut, dum erant ſimul in agro, involaret Cain in Abelem
fratrem ſuum et occideret eum. Altercatio hæc in nonnullis Pen-
tateuchi editionibus, veluti in Constantinopolitana illa circa an-
nos abhinc xc impreſſa, ſedem obrinet inter Additiones ſeu Com-
plementa illa, quibus, ex veterum traditione, loca nonnulla inſig-
niora Ebraici Codicis Chaldaicè^u explicantur. Unde & expreſſè
ibi nuncupatur *וַיִּשְׁפֹּט דָן וְלִירָה* *אחיה ליה דן ואיה פורעניה*
לרשיעה

^u *Videſis Six-*
tum Senenſem
Bibliothecæ.
Sancti. lib. 5.
annot. 66.

Ad-

Additio seu complementum versus seu cominatio, et dixit Cain Abeli fratri suo. Indicatur scilicet comma VIII quarti Geneleos capitis ubi in codicibus Ebraicis qui correctius exarantur, veluti Bombergianis, Buxtorfianis, Garianis, ad hunc modum & legitur & scribitur.

וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל אָבֶל הֶבֶל מִנִּי וְיִרְדְּגוּ
וַיְהִי בְרוּחֹם בְּשֵׁדוֹ וַיִּקַּח קַיִן אֶת הֶבֶל אֶת־אָבֶל
Et dixit Cain ad Abelem fratrem suum

Et cum essent in agro, surrexit Cain adversus suum fratrem Abel & interfecit eum. Dixisse seu loquentem fuisse Cainum Abeli disertè innuitur, nec tamen quid omninò dixerit adjectum est, sed intervallum scripto vacuum in medio commatis relinquitur. Unde etiam, ex veterum monitu, in codicem nonnullorum, veluti Garajani, adnotatur ad intervallum illud כֹּה מְסֻקִּים מְסֻקִּים בְּמַעְרֵי מִדְּבַר XXVIII sunt versus qui desunt in medio * versus. Nec solum

* Videtur R. Nephali Ascherazi in Sopher מִדְּבַר מִדְּבַר מִדְּבַר fol. 45b. &c.

ex Additione illa quam ex editione Constantinopolitana jam exhibuimus, ad Ebraeorum mentem, sensus eorum quæ intervallum illud volunt occupasse, dignoscitur, verum etiam ex ipso vetustissimo Targum Hierosolymitano ubi ad idem comma paulè fusiùs eadem ipsa fratrum altercatio reperitur, unde etiam paraphrasis Uzielidi tributa autor hæsit. Certè si Chaldaicam Onkeli paraphrasin observamus, vetustam illam & magni semper habitam, difficile non erit forsàn ansam elicere unde primo nata sit sententia altercationem ejusmodi ad locum illum ira attrinuisse. Nam pro eo quod in præcedenti commate Codicum Ebraeorum habetur, paraphrastes ille substituit וְגַי חֲרִיבֵי עֵין נְחִלָּה Nonne si emendaveris cultum tuum, remittetur tibi (loquitur Numen ad Cainum) quod si non emendaveris cultum tuum, לַיְמֵי עֵין לֵי ad diem judicii peccatum tuum conservatur, quo futurum est ut Pœna sumatur à te si non penitentiam egeris. Quod si penitentiam egeris, remittetur tibi.

Et dein sequitur nuda illa adlocutionis mentio & Abelis cædes. Atque idem sanè sensus, fermè eadem verba etiam præcunt tum in Hierosolymitana tum in Uzielidis dicta paraphrasi, unde nemo non videt satis accommodè pendere altercationem illam de Judicio ac Pœnis qua Numen & seculum futurum spectant. Quam sanè & innuisse videtur in Akorano Mahumedes. Nonnulli autem codices, veluti Samaritanus (quod & notavit olim S. Hieronymus) editio vulgata, Hellenistarum, etiam vetustus Bibliorum codex Syros Ms. Gabrielis Sionitzæ, in intervallo illo seu proximè post

7 Akor 5.
Arabice 12.
Latine.

* Jo. Morinus in Pentateuchum Samaritanum, Exortit. 3. & 4.

*De Abel &
Cain lib. 2.
cap. 8.

adlocutionis mentionem habent, *transfeamus in campum seu egrediamur foras*, quasi illa fuissent verba quibus adloquendo usus esset Cainus. Et verba ea capite singulari explicat S. Ambrosius². Sed hoc obiter. Jam verò cum Judiciorum nomine sic Talmudicis veniant tam Judicia Divina seu Tribunalis Cœlestis quàm Humana; atque Humanorum nomine contineantur tam Decreta ex potestate Deliberativa atque Constitutiva nata, quàm ex ea quæ Judiciaria dici solet & Decisiva; Judicia illa Divina in capite hoc Juris Naturalis de Judiciis neutiquam comprehenduntur, sed tantùm Humana seu quæ ad obedientiam & regimen civile attinent, eaque tam ex Constitutiva quàm ex Judiciaria potestate orientia. Id est, in præcepto Noachidarum seu Naturali de Judiciis, hoc tantùm contineri volunt, ut qui Societates publicas inirent seu republicas qualescunque constituerent rebusque præssent, Tribunalia, Consistoria, seu Domos Judicii ordinarant, quibus tum ea quæ pro vario locorum, temporum, personarum discrimine, Juris Noachidarum capitum observationi essent necessaria seu conducibilia, sancirentur superinducerenturque, tum judicia de ipsis Juris Naturalis capitibus, simul & de sancitis ejusmodi in litium & actionum decisionem exercerentur; & demum ut hujusmodi sancitis & Decisionibus parerent illi qui pro multiplici imperii diversitate ac variantibus jurisdictionis præstitutz modis subessent, Pœnisque coererentur contumaces & rebelles. Ita tamen ut de Divino etiam judicio præmioque ac Pœna in eo expectando, seu de eo quod est Deum Renumeratorem esse, Persuasionem universis hominibus necessariam esse quantum video, interea existimarent Ebraei. Quam nihilominus in præceptis Septem non expressim memorant. Uti nec illud de cultu Numini exhibendo. Sed verò quemadmodum ad cultum ejusmodi obligari genus humanum palam autumabant ut libro tertio fufius demonstravimus, ita proculdubio ad Persuasionem quam diximus hominum neminem non volebant obstrictum. Quorsum eum cultus ille & expiationes (de quibus ibi egimus) nisi tam obligatio ad Renumeratorem & judicia divina agnoscenda accederet, quàm ea quæ est ad cultum exhibendum & sacrificia, alia, in expiationem offerenda? Sed verò quemadmodum Pœnâ forensi neminem ad Cultum ejusmodi seu sacrificia cogebant, ut & ibi ostensum est, ita nec ad persuasionem seu professionem aliquam de judicio divino. Quicquid scilicet in præceptis

quæ

quæ tractamus Septem expressim continetur, ad id tantum, Juris Naturalis seu Noachidarum nempe nomine, Profelytos Domicilii in ditione Ebraica Pœna forensi adigi voluere. Ceteris vindictæ solum Numinis relictis. Aded ut revera, Gentilium de Divino Judicio persuasio in illa de Cultu, Sacrificio, aliis ejusmodi, non sub Pœna apud illos forensi, exhibendis simul contineretur, nec omnino ad caput hoc de Judiciis, quæ in numero præceptorum Naturalium septenario locum sortitur, spectaret. Nihilominus quoniam Talmudici expressè de Pœna ac Præmio Gentilium Divino, adeoque de divino qua ad eos attinet Judicio subinde loquuntur, etiam in hunc librum, ob similitudinem, qualiscunque reperiat, inter Judicia Divina & Humana, genus utrunque conjicere visum est. Primò igitur de Humanis Judiciis, quatenus in Præcepto hoc Naturali simpliciter inveniuntur, agetur; Dein, de eis quatenus etiam ex jure Gentium seu more Ebraeorum ordinario quo apud ipsos Profelyti Domicilii regerentur forensi, videbimus; adjectis etiam extraordinariis aliquot, & quæ ipsos Gentisque alias (si Talmudici fides) integras intervenerunt Judiciis. Et demum quod habent de Judicio, quæ Genriles spectet, Divino accedet.

CAP. V.

Talmudicorum de Judiciis, quæ simpliciter Noachidæ imperantur, Traditio. Eorum de Pœnis præstituendis sententia. De Thamaris, muris Iudæ, delicto ac Judicio; ac de Dina à Sichemo violata.

Si docent Talmudici, quisnam fuerit sensus Præcepti Naturalis de Judiciis, ad hunc modum rem explicant ^a.

חובות כולם שנצטו ישראל לחייב בהן דינן
בכל מלך ומלך ובכל עיר ועיר כן נצטו בני נח

Traditio est, quemadmodum in præceptis accepere Ebrai, constituere tribuna-

lia per omnes pagos & urbes (quo referunt illud ^b, Judices & Ma-

gistros constitues in omnibus portis tuis) ita præceptum est No-

achidæ constituere Tribunalia per omnes pagos & urbes. Et Mai-

monides ^c ויגישו וישפוטם

כיצד בשעת דין על חרובן ויבין להשיב דינים וישפוטם

בכל מלך ומלך לרח בשט מצור אלו ולהוציא אדם חט

Quomodo intelligendum est præceptum Noachidarum de Judiciis?

^a Gem. Bab. ad
tit. Sanhed.
cap. 7. fol. 56b.

^b Denter. 16.
18.

^c Hal. Mele-
kim cap. 9.

Ex eo debent constitui Indices & Praefectos pagorum, qui tum iudicent de Sex illis praeceptis ceteris, tum populum (de eorum observatione) commoneant. Sic alii^d. Quod dom sic pronuntiant, tum. Obedientiam civilem, tum Imperium juxta capite superiori dicta, simul innui volunt. Exerceri autem hujusmodi Judicia, aut facinora flagitiosa, sive ex sententia Fori sive ex constitutione, coerceri nequite sine Pœnis manifestum est. Quemadmodum verò, tametsi Tribunalium constitutio generatim præcipiatur, Formalæ nihilominus, Tempora agendi, & quæ sunt cetera id genus ad rem forenssem singulariùs attinentia, pro morum populorumque indole atque ratione diversâ & libitu, plurimùm, sive loca sive tempora spectes, semper variarunt; ita etiam, tametsi velut necessariam semper Pœnarum in Judiciis rationem, in ipso præcepto de Judiciis contineri (quod aliter fieri nequit) velint Ebraei, non tamen nolunt Pœnas, pro eorum qui rebus cum summa potestate præfuerint, pro varia sive ex loco, sive ex tempore, sive ex personis ratione, iidem varias easque sive graviores sive leviores, ritè præstitui. Ipsi quidem, in capite proximo suffus ostenditur, ultimo supplicio seu Gladio regulatitèr univèrsa in juris Naturalis quod Illustrins est, seu septem præceptorum capit aliquod à Profelyto Domicilli seu Noachide in ditione Israelitica commissâ puniebant. Ceteris interea sui juris gentibus fas agnoscebant, sive ultimum supplicium sive Pœnas qualescunque leviores pro diversa regiminis atque imperii qualitate sancire, idque non solum ubi in capitum quæ memorata sunt, septem aliquod, seu præcepta Majora quid committeretur, verùm etiam ubi sive in Minorum aliquod sive aliter quis contra Reipublicæ aut imperii, cui subesset, jura singularia deliquisset. Neque sanè doctrinæ Talmudicæ omninò consonum esse comperio id quod tradit Vit præstantissimus^e *Inter ea qua Noa Deus edixit, hoc quoque docere Indicos fuisse, ut non Homicidia tantùm, sed & adulteria & concubitus incesti & item violenta rapinæ morte punirentur.* Non enim necessario Pœnæ illud genus à Noachidis, velut ex præcepto, adhibendum volunt. Quam rem dum dispicimus, id quod habent ipsi de Pœna qua Thamar nurum suam velut stupri ream, Jnda, ante Legem Mosaicam (sen vigente tantùm Noachidarum Jure cum eo quod, pro vario hominum Imperio, velut Jus Civile, accessisset) dignam censuerat, prætermittere visum non est. Thamar, ut ex facta historia

^d *Mosen Mithotzi præcept. aff. 1. 2. 1. & vide sùr. Aiin Israel part. 2. fol. 111. col. 2.*

^e *De Iure Belli ac Pacis lib. 1. cap. 2. §. 5.*

storia ^f liquet, erat **וַיִּנְשֵׂא יְהוָה** id est, ea quæ, ex jure in Jude

f *Genf. 38.*
11.

saltem familiæ ac regimine recepto, etiam ante legem Mosâicam
 ● est mortem mariti (tum Eri tum Onani filiotum) servata erat
 scilicet velut reposita ut Sela demortui mariti fratri, hæcenus im-
 puberi, postea, ad semen marito pristino suscitandum, matrimo-
 nio conjungeretur. Cum verò Sela virilem attigisse ætatem nec
 sibi à Juda Socero conjungi animadvertet, meretricem habitu
 simulans atque in bivio quo transiret Juda, sedens in coitum ab
 ipso pellitur. *Fallumque est* (ut sunt verba sacra ^g) *quasi post*
tres menses, & nunciatum est Juda à dicente. Fornicata est
Thamar nurus tua & concepit per Fornicationes; & ait Juda educate
eam ut comburatur. Undenam evenit, ut pœna hujusmodi Tha-
 maræ deberetur, non satis consentiunt Magistri. Commentum ha-
 bent nonnulli eam Sacerdotis ^h fuisse filiam (quemadmodum diser-
 te à Pseudozielide paraphraste nuncupator) cui adulterii pœna
 in Lege Mosâica * combustionis pœna præstituitur. Nam de Adul-
 terio, minimè de stupro, legem illam intelligunt ⁱ Magistri. Et
 vocabulum in origine tam de hoc quàm illo non raro usurpa-
 tur. Sed quid legi illi secus aliquot postea latæ cum Tha-
 maræ per secula illa eam anteverrent? Ceterùm etiam adultetam
 eam intereà habebant qui hanc sententiam amplexabantur, cum
 nuptiæ nullæ nec sponsalia (quæ tamen sine nuptiis seu concubitu
 heic sufficere ex Jure Noachidarum noluit) antecessissent; ut
 cunque Leviri nuptias expectaret ipsa. Rationi ^k magis consonum
 est quod scribunt alii, quibus ex adjecto sive à Juda Principe sive
 aliè secundum Imperii, sub quo vivebatur, modum, jure, tum
 delicti heic tum pœnæ qualitatem pendere visum est. Quod ad de-
 lictum ipsum attinet, ex his quæ supra libro quinto occurrunt,
 satis liquet innuptæ coitum (modò incestuosus ob sanguinis proximi-
 tatem abesse) ante legem Mosâicam Ebrais, in delictis non
 censi, quam ad rem imprimis attinet illud Maimonidis de Juda,
 ac Thamaræ, atque pignore, nimitum annulo, pallio ac ba-
 culo quæ mercedis vice, ipsa acceperat. Sic enim Maimonides ^l

^g *Ibid. comm.*
24.

^h Rabbi Mir
in Berelich
Rabba pa-
r. 85. fol.
96. col. 2. &
apud Sal. Le-
viticum Genf-
38. 24. adde
R. Bechai
ad Berelich
fol. 51. col. 3.

* *Levit. 21. 9.*
ⁱ *Apud Sal.*
Jarch. d. Le-
vit. 21. 9.

^k *Abraham*
in Pirush fol.
104. col. 30.
^l *vide etiam*
Raal Hatu-
rim ad Ge-
nes. 38. & R.
Bechai in
Eiur ad Be-
relich fol. 51.
col. 2.

^m *More Ne-*
bochim part.
3.

וַיִּנְשֵׂא יְהוָה לְלִמְרָא כַּמְעַשָׂה יְחִידָה כִּדְרָה חֲסִידָה וְיִשָּׁר בְּשֵׁשׁ זֵה מֵאִשְׁרָו
 חֲקִיקָה לֵה מִן גְּבוּרָה לְבוֹ הַנִּי טְלִיחִי הַנִּיז הוּא וְנִאֲרָו זֵה כְּבִשְׁלֵר
 קִדְשָׁה קִדְשָׁה מִן חוּרָה זֵה כְּבִעֻלַת הָאוֹרָם אִשְׁתּוֹ אֲתִי מִן
 חוּרָה רָרִי טוֹחָה מְעַשָׂה מִתָּר לֵה זֵה אֹרָם מִתָּקֵק אֲתִי
 כֵּל־וְנִתְּנָה שֵׁנֵר הַטּוֹחָה עָלָי לְקִדְשָׁה אִן כְּנִתְּנָה כְּחוּבָה
 אִשָּׁה

אשה לה עשה בעת הנדון לר"ל כדוא דין מדיני האספה קדוים
 עליו לחתו ומאמר יהודה תקח לה מן נדה לנה מלבד אותנו
 שעניו המסגל כולם ואפילו חמור כזה הנה בשר
 עלינו לדבר בו וראוי לשחק בסגור ולהסחור ואפילו אם יגרו
 הפסד מסין כמו שתרמה יהודה עשה באמרו טוב כנפסד וישאר
 לה מן נדה מסתפרסם לבקש ונוסף בשרה נאמר חנה
 מרה אשר למדנו מהענין החתה ואמנם חוסר אשר למדנו
 בסגור הוא אשרו לנקות עצמו מנולחה ושוא לנה טנה ולא בסגור
 מה שהסגור עשה עליו הנח שלחתי הנרי הווח אן כספס שדגרי
Quin discere li-
cet ex Juda historia, tum exactiorem in Moribus virtutem, tum
Juris relictitudinem; in eo quod dicitur Accipiat sibi (de pignori-
bus apud Thamarum relictis verba fiunt) ne forte sumus in contemp-
tum. Ecce mihi hadum hunc. Quorum verborum declaratio est, quod
coitus cum scorto ante datam Legem fuerit, sicut coitus hominis cum
uxore sua; hoc est, quod fuerit licitus nec homini (velut delictum)
fugiendum; & quod merces que scorto dabatur fuerit sicut res
qua hodie datur uxori, cum repudio dimittitur, nimirum fuisse
velati jus uxorium ad quod reddendum obligabatur ut qui coiverat.
Quod autem ait, accipiat sibi ne forte sumus in contemptum; id do-
cet nos, de rebus copulationis carnalis, etiamsi licita ea fuerit,
non sine pudore loquendum; quin & consonum esse ut illam, etiam
cum facultatum nostrarum jaetura reticemus, sicut Judam heic
fecisse vides, dum censet melius esse ut ipse amitteret & ipsa sibi
retineret quod in ejus erat potestate, quum ut ipse illud repetendo
negotium divulgaret atque pudorem auget. Hac est Virtus Moralit
quam ex hac re ediscere possumus. Equitas autem seu Juris re-
lictitudo, qua inde addiscenda nobis est, conspiciatur in eo quod, ut
procul abesset ab inferendo ei damno, id est, à rebus pignoris no-
mine relictis ei auferendis, atque se nihil mutare vel demere de eo
quod cum ipsa patrum erat, velle ostenderet, subjicit, ecce mihi istum
hadum. Nam dubium non est quin hadus ille ex grege suo fuerit op-
timus, qua de causa illum ita signantius indicat. Cum igitur in
delictis juxta Ebraeos, non haberetur, ex jure solo, quod diximus,
Noachidarum, seu Naturali, innuptæ coitus non ex proximitate
sanguinis incestuosus (neque enim nurus in eis habetur que jure
Noachidarum vetitæ) manifestum est, ex eo jure, ad eorum placi-
ta, Thamarum heic minimè pro rea habitam. Necessariò idèd
 sequitur

^m Genf. 38.
23.

sequitur ex jure civili sive à Juda Principe sive aliter superinducto coitum sive ejusmodi inuptæ, sive futuris nuptiis destinatae sive foeminae ejusmodi dignitatis inuptæ (ad eorum placita semper loquimur) ante ibi interdictum fuisse. Adeoque poenam adjunctam

מִן הַשָּׁמַיִם כְּנֹחַחֵי אֵשׁ לְרֹחֵהָ *ut femina qualibet illiciti coitus res combureretur*: Cum scilicet neque delicti ibi nomini, neque poenæ, ad solum Noachidarum, ut jam tradita sunt, jurium mentem, locus omninò reperiatur. Quin disertè ad singulatè xvi illius v-

tustii seu שְׁמֵי בְרִיתֵינוּ *confessorii Semi* seu posterorum ejus decretum rem illam roserunt aliqui°. Nec verò defunt qui ultimum supplicium combustionis ibi nolint intelligi, sed p quod frons inureretur וְנִגַּח שֵׁמוֹתָ לְשֵׁן לִי *signo quo eam scortum esse indicaretur*. De Absolutione autem Thamaræ ex Voce cœlesti, quam קול ה' seu *filiam Vocis* appellitant, alia habet ad Judicium hoc spectantia paraphrasis Hierosolymitana atque ea quæ Uzielidi tribuitur, uti etiam Additiones editioni Genesos Constantinopolitane subjunctæ. Vox autem illa erat וְכִתְּבָהּ בְּכִנּוּי הַזֶּה

וְכִתְּבָהּ בְּכִנּוּי הַזֶּה *uterque vestrum, quantum ad hanc rem attinet, culpâ vacat*. Vide quæ superiùs libro quinto de Thamaris hoc concubitu ex Ebraorum commentariis habemus. Rem totam sed ut jurisconsultus Cæsareus tantùm & Pontificius exequitur atque perpendit Paulus de Abbatia Pollicinii Eremita Camaldolensis in libello ante annos aliquot Florentiæ edito quem Theorema gestorum Thamar inscripsit. Certè hùc etiam spectat Historiola sacra de Dina Jacobi filia à Sichemo Hivitarum juventutis principe violatâ. Rem vi patratam esse intelligunt Magistri, adeoque quoniam Dina velut prostibulum Hivitis habebatur, cum tamen se non omninò sponte Sichemo permisisset, ideo jure fratres ejus Simeonem & Levi tum Sichemum patremque ejus tum cunctos civitatis quam incolebant makulos in vindictam interfecisse, atque cetera quæ in historia sequuntur perpetrasse. Bello scilicet res gesta est, non in foro acta. Sed tamen ad poenam facinoris bello gesta, quoniam in principes, ut heic, supremos foro locus non erat. Jacobo autem filii; *Nunquid uti debuit sorore nostra* כֹּוֹנֵה זֶמָה, seu *ut prostibulo?* ubi rationem reddunt cædis Sichemi ac ceterorum. Quoniam sic habuerant fororè nostram perinde ac si ipsa se prostituisset aut se ipsi permisisset. Nam si ita ipsa fecisset, contra jus Noachidarum minimè (juxta magistrorum mentem)

° R. Bechai in Riur Bercith fol. 91. col. 2.

° R. Simon Ben Jochai in Gem. Babylon. at tit. Abda zara c. 2. fol. 36. b.

P. R. Ieluds buchfid opud Bazal Havurim ad Genf. 32.

q Genf. 38. r gloss. ibid. & vide Arabinet in Piruth si. 99. col. 2.

† Ibid. comm. ult.

quid perpetrasset Hivites; cum innuptæ concubitum spontaneam Noachidæ licitum admittant, nisi ubi jus aliquod civile adverteretur. At verò ea neutiquam heic prostibulum se fecerat aut sponte se Sichemo permiserat, sed vi oppressa velut prostibulum tamen falsò habebatur. Quod minimè ferendum. Etenim vis universa inter præcepta Noachidarum de Homicidio ac Furto satis interdicebatur. Vi autem oppressam Dinam non solum ex hac Magistrorum interpretatione, verum etiam è sacris verbis satis elicitur. Ea sunt *ויטב אחיה ויטב אחיה ויטב אחיה* *cepit eam & concubuit cum ea & oppressit eam*, vulgata ibi *adamoit eam & dormioit cum ea vt opprimens virginem*. Consonus satis est Onkelus. Sed expressiùs multo altera illa Uzielidi tributa paraphrasis *ויטב אחיה ויטב אחיה ויטב אחיה* *& cepit eam violentià & concubuit cum ea & afflixit eam*. Et Judæi Hispanienses, *tomo acia y gaxio con ella y affligiola*. Arabs item Expenianus pro *ויטב* substituit *סגד* *afflixit, cruciavit eam*. Josephus autem disertè *φθίπει δι' ἀρπαγῆς raptu violavit*. Malè autem Græci aliquot codices, *cepit eam & dormioit cum ea*, *επιέπειν* *επιέπειν* *επιέπειν* *& peperit, & humiliavit eam*. Ad illud vero quod legitur in historia sacra, *rem* *sedam* Sichemum patrassè in Israël *וישח יעקב וכן וכן* *& ita non fiet aut ita non fieri solet seu debet* pro quo habet vulgata, *violatà filia Jacob rem illicitam perpetravit*, Salomon Jarchius *לעורא אר החולור סדמטור* *גורו קצמן בן השיור לע יד חטור* *Scilicet fieri non debuit nec in more receptum erat ut impudè quis virgines ita violaret. Nam & ipsi Ethnici velut sepem sibi præstituunt ne Incesta patrentur, idque ob Diluotum. De Hoc enim cavere, est etiam incesti Interdictorum observacioni sollicitiùs prospicere.*

! *Gens. 34. 2** *Orig. lib. 2. cap. 19.*! *Comm. 7.*

CAP. VI.

Judicia circa Juris Naturalis capita Illustroria, in Gentium ditione Israelitica regimine, tantum exceteri solita. Judices qui eis praesent seorsim constituti, etiam Profelyti Domicilli rite constitui potuerunt. Sexus discrimen. Poena Gladii, Furto Gentilis irrogata, aliae item delictis, quae mitius in Judaeis puniuntur. Nullam poenam obscurioris Juris Noachidarum capitae alicuius violationi immisisse.

Equitur ut de Judiciis videamus, quatenus in Profelytorum Domicilli seu Gentilium ditione Israelitica regimine, locum haberent. Eorum consideratio duplex. Altera, quae circa Jura simpliciter Naturalia versabantur; Altera, quae circa Jura Gentium ibi sive Imperativa sive Interveniuntia. Quod ad priorem attinet; Ebraei ipsi & eis qui in eorum ritus transferant Tribunalia fuerunt ordinaria Triumvirorum & xxxiii-virorum quamplurima per urbes, oppida ac pagatim disposita praeter Magnum illum Lxxi-virorum Hierosolymis Synedrium, in quibus jus secundum praecipua Moesica atque ea quae ex Majorum institutis moribusque adjecta essent, tum Originariis tum Profelytis Justitiae ac libertinis dicebatur. Neque sine פרומוטין seu Praemissione, nec sine binis minimum testibus, sententia ex eo jure in reum regulariter ferri solita. Poenarum item genera, quatuor (praeter verbera atque alia aliquot pro eorum qui rebus praesent autoritate introducta) Combustio scilicet, Lapidatio, Strangulatio & ea quae Gladii dicitur, in eorum commentariis, quippe quorum usus ex civili jure apud ipsos obtinuit, passim occurrunt. Sed haec ad Profelytos Domicilli seu Noachidas ditione Israeliticae, ex solo Juris Naturalis respectu, seu ut ex eo solo res ageretur decidereturque, neutiquam attinerent. Neque in tribunalia Israelitica, neque ad Israeliticas formulas, Profelyti Domicilli seu Noachidae ejusmodi, ex suo tantum jure rei, in jus vocabantur. Sed sua erant haec singularia jura Forensia, adeoque Tribunalia singularia, quemadmodum in Anglia nostra olim Justitarii ad Custodiam Judaeorum assignati. Sic enim & in ditione Israelitica Tribunalia Judiciis Profelytorum Domicilli seorsim sunt posita. Singulare enim apud veteres erat

† Politiæ. 4.
cap. 17.

illud Judicandi genus quod *ἑταιρόν* appellarunt, ut scimus ex Aristotele [†]; id est, *ad peregrinos attinens*. Unde & apud Ebræos, singulares qui ritè ex Noachidarum jure cognoscerent Judices, ut res postulabat, præficiantur ii qui Tribunalibus, quæ diximus, Israeliticis cum imperio præfessent, eosque sive Ebræos sive Profelytos Domicilii aut federe receptos quales diximus. Nisi hi eorumque sui juris, post deditionem victoriæque, ex federe remanserant ut, professione in jura Noachidarum factâ, integrum ipsis esset suo quod retinerent Territorio Judices præficere. Nam ejusmodi Dedititii non minus ad Judices præficiendos constituendaque Tribunalia, quæ de Juris Noachidarum capitibus ritè cognoscerent obligabantur, quàm ipsi in Sancto Imperii sui Territorio Ebræi. Nec contra caput hoc de Judiciis committere tantùm eos existimabant qui Tribunalium seu Judicum Constitutioni adversarentur, verùm etiam quicumque ita favendo aliorum flagitia in cetera juris hujus capita perpetrata reticerent ac celarent, ut, cum commodè satis possent, in Judicium ea non deducerent. Atque hos

* Maimonid.
hal. Me'alahim.
c. 9. Josephus
Albo Sepher
Ikarim lib. 3.
cap. 14.

* Videtur Hugonem Grotium de Jure Belli ac Pacis lib. 2. cap. 20. § 40. &c.

* Ibid. cap. 10.

* Videtur Sepher Shalshethim.

14. a. & Petri Falarum Semestr. lib. 3. cap. 14.

* Gemara. Bab. ad tit. Sanhedrin. ca. 7. fol. 57. b.

שוכנין ביהוה seu *Consentientes* appellant [†], nec leviori quàm ipsos flagitiorum [†] autores poenâ dignos censuere [†]. De Tribunalium autem huic juri singularium apud Ebræos ipsos constitutione, ita, ad veterum mentem Maimonides [†], ויבחרו ביהוה דין ישראל לעשות שופטים לאלו הנתינים חורשים לרין לרין: על פי המשפטים אלו כדי שלא ישחיתו השולם אם ראו ביהוה דין שיעמירו שופטים מן מעמיתין ואם ראו שיעמירו לרין בסדמל מעמיתין *Debent ii qui Tribunalibus Israeliticis præsumt, præficere Judices Profelytis illis Domicilii, ut secundum jura illa Noachidarum jus eis dicatur, ne quid detrimenti capiat humana societas. Pro eorum verò arbitrio, idem est, sive Judices hosce constituant ex ipsis ejusmodi Profelytis, sive ex Ebræis.* Sexus autem ita ratio heic habenda erat, ut femina in Judicem eis ritè apud Ebræos præfici nequiret; quod neque ex jure Ebræis civili regulariter ^b admiffum. Idem Maimonides discrete ולא חרין אשה לרין *Femina eis jus dicere non licuit* ^c. Cum verò ex Ebræorum jure civili, tres minimùm Judices ferè semper de causis cognoscerent civilibus seu pecuniariis, de capitalibus verò nunquam pauciores viginti tribus (quod ex titulo Sanhedrin liquet) cumque omnia, ut statim ostenditur, judicia poenalia, ob violatum à Noachide jus Naturale, Ebræis in usu capitalia essent; pro libitu nihilominus præficiendum

ficientium, ita Judicium heic numerus variabat, atque ab eo, qui ex jure Ebraeorum civili exigebatur, diversus erat, ut etiam unus sufficeret. Quod idem de Testibus dicendum; quorum tamen in admissione, sexus etiam ratio ita habita, ut foemina, quemadmodum ex jure Israelitico, excluderetur. Maimonides ^d נה נהר, בשר ארז ורון אחד בלילה הוראה ועל פי קדושת אמה

למה בשורה אשה. *Noachides ultimo afficitur supplicio ex sententia Iudicis unicus atque ex unicus testis testimonio, idque sine Praemissione atque testimonio propinquorum* (quod in Judiciis Israeliticis seu merè civilibus non est admissum) *Minimè verò ex testimonio feminae.* Atque ex hoc Judiciorum, juxta jus Noachidarum atque illud quod Ebraeorum civile est, discrimine interpretatur illud quod ex Gemara Babylonia superius ^f affertur de Praecepto de Judiciis adjecto in Mara, praeter illud Noachidarum: Scilicet עשרים שנה בכבודן של עשרים ושלש

praecceptum fuisse Israelitis in Mara ut judicium (capitalia) exercerent in Tribunalibus xxiiii virorum &c. quod legitur in Glossa Talmudica ubi etiam adjicitur Pluralitatem testium atque Praemissionem tunc temporis, velut jura Israelitis singularia, accessisse; adeoque aliam Judiciorum formulam, aliaque judicium praecceptis anterioribus tunc, in Ebraeorum tantum usus, adjecta. Ut verò in Judicium & Testium ratione hujusmodi habebatur inter Noachidarum & Ebraeorum jus discrimen, ita etiam in Poenis diversitas. Nam capitalem quae gladio infligebatur, ad Noachidas ex suo jure heic reos atinere ^h volunt. Neque quid à Noachide contra jus suum Naturale commissum non ultimo id genus supplicio, ex more, qui ibi receptus, puniendum. Sed quae de Judiciis ac Poena heic dicta sunt intelligenda tantum de Septem praecceptorum seu Juris Naturalis Illustrioris, non de Minorum seu Obscuriorum capitis aliquis violatione. Neque enim de hisce cognoscebat Tribunalium aliquod. Sex igitur illa Incestus genera cunctis hominibus à rerum initiis (ut supra traditum est) interdicta, uti etiam Cultus Extraneus, Maledictio Numinis, Homicidium, Furtum, Efus membri animalis viventis (nec disparis juris voluere esse aliqui, ut ostensum est, efus sanguinis) & praecceptum hoc de Judiciis (quò sive obedientia civilis, sive, ubi excedere seu indul tu liceret, Judicium seu Magistratum constitutio eo innecretur) Poenam habebant Mortis ex recepto apud Ebraeos juris Gentium usu adjectam. Quae etiam

^d Hal. M. la. kim cap. 9. Adle Gemar. Hierosolymit. ad tit. Kidol. chim. q. 1 fol. 53. col. 3.
 ^e Misna tit. Sanh. d. 19 cap. 3.

^f Capite ultimo libri primi. pag. 123.

^g Gloss. Talm. ad tit. Sanhed. cap. 7. fol. 56 b.

^h Vide Gem. Babyl. ad tit. Sanhed. cap. 7 fol. 57 b. & cap. 8. fol. 71 b. & Maimon. h. l. scilicet. Melachim cap. 9.

etiam ex Tribunalium, quæ diximus scorsim & Profelytorum Judiciis per se præstitutorum sententia, gladio irroganda, qualis Poena, ex jure Ebraeorum sibi civili atque ordinario non cuiquam, præter homicidam, ob horum aliquod commissum infligebatur. Sed aut Vivicrematio aut Strangulatio aut Lapidatio, idque tantum in prioribus quatuor generibus. Sed Profelytorum Domicilii supplicium hæc in cunctis patile, id est ultimum. Adeoque tria etiam posteriora, Furtum scilicet, Esus membri animalis viventis, atque id quod contra præceptum de Judiciis committeretur, in Profelyto Domicilii sic puniebatur. Quæ interea ex jure Israelitico & usu ipsi civili aut compensatione damni, dupli, quadrupli aut quintupli, aut verberibus tantum plecti solita. Proprium scilicet sibi & Profelytis Justitiæ Jus illud erat, etiam à Numine præscriptum. Juris autem Noachidarum capitum, Numen pariter auctorem, ut supra ostensum est, esse voluere; quæ scilicet in ipsi interdita præceptave habentur. Poenarum verò genera quibus coercerentur homines contra committentes sive graviora sive leviora, tum pro eorum qui jure illo uterentur consensu & indole, tum pro variis, Personarum, Loci, Temporis circumstantiis præstitui potuisse. Idque ex mente Præcepti hujus universalis de Judiciis. Unde & ipsi ultimum adjectere supplicium Tribus illis Noachidarum juris Capitibus, ob quæ tamen violata ex Jure ipsorum civili seu Israelitis proprio nemo morte puniendus. Nimirum ne salutare satis reipublicæ seu humanæ apud ipsos societati medicamen deesset, pro eorum arbitrio quibus suprema in legibus superinducendis potestas erat, sive gravius quomodolibet nunquæ sive levius, ut rerum diversitas exigebat, Poenæ genus sceleribus & delictis constitui fas existimabant. Quale quidem receptissimi Orbis Christiani etiam mores luculenter docent; tametsi nec defuerint

¹ Scot. in sent.
4. dist. 15.
quest. 3. &
vide sit Alex.
Alef. part.
3. quest. 47.
membra. 4.

² Tū. Sanhedrin cap. 7.

in scholis nostris viri subtilissimi ¹ qui ne Furtum quidem simplex morte punire fas esse contenderint. Quorum sententiam tam Ebraicæ in Judiciis ex Jure Gentium exercendis Reipublicæ quàm Christiani orbis consensus palam impugnat. Ideò autem mortem Profelytis Domicilii reis Gladio inferri volebant puto Ebraei, quia præ ceteris ultimi supplicii generibus, illud Turpius existimarent. Id colligo ex his Mišnæ ² verbis. בַּעֲרֵי הַנְּחֵרֵת וְדֵי מַחֲזֵק אֵין מֵרַחֵם בְּסִיף כּוֹדֵךְ שֶׁתִּמְלֹכֶוּ עִשָׁשׁ לִי יוֹדֵה אֹמֵר נִזְוֵי וְעַתָּה זֶה אֵלֵינוּ מִגִּזְיוֹן אֵין רֵאכֹז עַל חֶסֶן וְקִרְעָן בְּקִפְזָן וְאֵין

quinto. Jure autem Israelitico etiam ex sponsalibus citra deduc-
 tionem, citra coitum, uxor fiebat?; qua de re plura nos in *Uxore*
 Ebraica. Et si quis cum sponsa ejusmodi aliena concubisset, u-
 trique ex jure Israelitarum civili Lapidatione puniebantur?; ante
 scilicet tam deductionem quam coitum mariti; post deductionem
 verò & citra coitum, Strangulatione, ut adulteri alii; excepto ubi
 sponsa esset filia Sacerdotis, quæ ex disertis legis factæ verbis
 comburenda. Unde & sponsam qualem diximus, scilicet מורסה
 לחיפה וסאן נכנסה לחדר uti vocant, id est sponsam que nondum in
 thalamum deducta est, voluit Christiani scriptores aliqui fuisse
 adulteram illam ad quam attinere legem de lapidatione innunt
 Scribæ & Pharisei in Evangelio. Si igitur Noachides seu Pro-
 felytus Domicilii id quod Adulterijum ex jure tantum Israelitico,
 non Noachidarum, censeretur, in sponsa qualem diximus commi-
 sisset, ex jure simpliciter suo in jus vocari nequibat. At verò ex
 jure cui ratione Domicilii, pro arbitrio eorum qui ibi reges præ-
 erant, suberat, juxta exitum judiciorum Israeliticorum puniebatur,
 non gladio; sed si feus ante tam deductionem quam coitum ma-
 riti, lapidatione; si post deductionem & ante coitum, strangula-
 tione. Nèc raro aiunt הנה הנה כחה בחורה כחה הנה
 simplex mortis seu ultimi supplicii Pena in lege strangulationem
 denotat. Gemara Babylonia; עורה ישראלי בן נח נה על עורה
 ישראלי בן נח עורה ישראלי בן נח בדת בדיני בן נח
 ונבו אן לנו אלה נערה המאורסה ונחלה נכנסה לחיפה
 Noachides seu Profelytus Domicilii rem Turpitudinis
 seu Concubitus ex Jure Israelitico damnati judicatur Indicio Isra-
 elitico, concubitus ex Jure Noachidarum, judicio Noachidis se-
 orsim præstituto. Nec quidem heic nobis proprium est quid-
 quam præter speciem illam de virgine desponsata, idque tamen ea
 in thalamum deducta fuerit, nondum cum sponso coiverit. Huc
 spectat locus egregius in Gemara Hierosolymitana * ubi Rabbi
 Jona; איש ימה ת"ל איש איש אלא להכימא אה הגימ טנאו
 עורה האסורה טודנו בניו חואסרה ואם נאו ער
 עורה ישראלי טודנו אחם בניו ישראלי אסר ר לער סכולם
 אן לך אלה ארוסה ישראלי בלבו שאם בן ער ארוסה
 גימ מסר אה ער ארוסה ישראלי ויניק בטה חוה
 מחוייב בדיניה בניו ישראלי אן חוסי בניו ישראלי בטי
 עיה ובקשריה ושלטה דיניה ע בתחתייה ובסקלה וצן

Deut. 22. 22. &c.

Gem. Ebr. ad us Suid. d. in cap. 7. p. 57. b. Ad. Al. monides hot. Ileri dia cap. 1. Levitic. 21. 9.

D. Joann. cap. 8. 5.

Vide Levit. 20. 10. Ad us Suid. d. in cap. 7. fol. 57. b.

Ad rit. Ki. dokchin cap. 1. fol. 58. col. 2. & 3.

Quod hominis
 nomine tenetur? (verba sunt de loco illo sacro ubi interdictorum
 de illicito concubitu* habetur exordium) sensus est ut iteratione voca-
 buli hominis, etiam ipsi Gentiles innucentur; ita scilicet ut quotquot
 eorum commiserint in interdicta de illicito concubitu quo generi hu-
 mano interdictum est, judicia subeant que ad gentes seu Noachidas
 seorsim attinent. Si vero commiserint in interdicta de concubitu
 Israelitis illicito, judicia subeant que attinent ad Israelitas, quorum in
 numero monuit Rabbi Eliezer esse illud tantum quod est de sponsa Is-
 raelita, nondum nupta (qualis illa fuerit jam diximus) Ad id ut si
 concubuit cum ejusmodi sponsa, judicii sit reus, si vero cum sponsa
 Gentilis (id est, ut ante ostenditur, ea quacum pondum concubi-
 tus perfecti sed consensus inchoavit matrimonium, juxta
 jura Noachidarum seu simpliciter, ut volunt, Naturalia) reus non om-
 nino sit. Perum quidem est ob coitum sponsæ Israelitæ, damnandum esse.
 Ceterum an judicio Israelitico an judicio Noachidis proprio? si dicas ju-
 dicio Israelitico, binis opus est testibus & xxv viris qui judicent,
 etiam & præmonitione, & Pena est Lapidatio. Si vero dixeris, judicio
 Noachidis proprio, unicus tantummodo sufficit testis, unicus Index,
 idque absque præmonitione. Et Pena est gladio irroganda. Quin &
 Maimonides^b; אִין בֵּן נָח הָיִיב עַל אִשְׁתּוֹ תַּבְּרוּ עַד שֵׁיבַת
 עליה לזרעה אחרי טבעלה לבעלה אבר מאורסה או שנכנסה
 לחופה ולגם נבעלה אִין הַיָּבֵן עליה טמא וְהָאֵל בְּעִירָה
 בעל גַּם הַרְחֵם אִמּוֹרִים בֵּן נָח שֶׁנֶּאֱמַר עַל בֵּן נָח אֲבִי
 גִי הִנֵּה עַל הַיִּשְׂרָאֵלִי בֵּן כּוֹרֵחַ בֵּן שֵׁלֵה כּוֹרֵחַ הָיִיב
 ואם חיחה געיה מאורסה נסקל עליה כדני יראל גם עליה
 אחרי שנכנסה לחופה ולגם נבעלה הרי זה בחנק כדני יראל
 Noachides alterius Noachidis uxoris concubitus nomine reus non erat,
 nisi more consueto cum ea concubisset, idque etiam post Sponsæ coitum.
 At vero ob sponsæ, aut domum seu in thalamum deductæ, quacum nondum
 sponsus coiverat, coitum rei non habiti sunt Noachida. Juxta illud
 quod dictum est^c (de Sara Abrahamæ uxore) & cum ipsa maritus con-
 cubuit (ubi uxorem ejus esse, Abimilecho cœlitus sic innuitur) que
 sic dicta interim intelligenda sunt, ut de Noachide cum femina Gen-
 tili seu sui generis coeunte rem capias. Si vero cum Israelitide co-
 iuerat sive more consueto sive præpostero rem habebatur. Et si ea esset
 virgo desponsata (necdum in thalamum deducta) lapidabatur ille
 juxta judicii Israelitici exitum. Si in thalamum deducta, nec dum
 ample-

^a Hal. Melakim cap. 9. & 10. & vide Misf. Mikot. præcept. off. 122.

^c Genes. 20. 3.

*amplexibus Venereis excepta, Strangulatione puniebatur juxta etiam
 Indicii Israelitici exitum.* Ita ut inter se Noachidae in ditione
 Israelitica sui planè seu juxta Ebraeos Naturalis juris fruerentur
 circa contractus conjugales libertate; unde nec uxor ipsi erat qua-
 riam ante coitum. Qua de re consulas librum quintum. De Pro-
 felytis autem Domicilii reis ac postmodùm in ritus Judaicostran-
 euntibus ad hunc modum statuunt^d. **בן נח שבניך ארץ חסד או**
שעבר עברה זרה או שבנה על אסרו תביר או סהר חטור
ובחגיו פסגו חרבו בן ישראל או שבנה על אסרו יבדא
ובחגיו חרבו וחורגו איתו על בן יבדא ודעקן איתו על
 Noachides qui nomen Domini
 sanctissimum blasphemasset aut idolum coluisset aut in Noachidis alte-
 rino uxore adulter fuisset & dein Profelytus justitie fuisset factus,
 in judicium vocandus non erat, seu liber. (Nam ob hæc crimina in
 Gentilifino commissa puniendus erat solum juxta ordinem & exit-
 um Judiciorum quæ Profelytis Domicilii seorsim propria fuere,
 hæc in Profelytos Justitiæ magis atque in Originarios exercenda)
 At verò si Israelitam occiderat, aut cum Israelite uxore concubue-
 rat, dein Profelytus Justitiæ factus, Gladio quidem pleiendus erat
 ob homicidium (ut antè, nam & ea Poena homicidii ex Jure Ebraeis
 civili) sed strangulatione ob adulterium. Scilicet non jam gladio
 quo ob adulterium jure Noachidarum interdictum, erat punien-
 dus, dum Profelytus erat Domicilii, sed Poenâ Israelitarum civili.
 Ita Profelytorum Justitiæ crimina ejusmodi ante Profelytismum,
 sive in compares seu Noachidas sive in Numèu ipsum commissa,
 ex ipsa in ritus Judaicos transitione dilui voluere. Non item quæ
 in Israelitas, tametsi velut denuò natos nec ante in lucem editos
 eos aliàs habent, ut ostensum est libro secundo^e. Aiunt^f etiam
 Gentilem qui percusserat Israelitam morte fuisse merito puniendum,
 nec tamen ita punitum. Adjiciunt item **ענשין סתן לנא קטן**
ולנא חרש ולנא שוטה שאינן בני ישראל non puniebatur ex
 Gentilibus quisquam Minor, surdus, aut mentis inops, quoniam hi
 minimè fuerè filii Præceptorum, id est, ad quos præcepta factis atti-
 nerent. Prætereundum autem non est, tametsi Profelytis Domicilii
 ut capite superiori dictum est, ritè potuère fieri Judices qui sibi
 congeneres, ex Jure Noachidarum solum, judicare possent, adeoque
 tam Profelyti Justitiæ quàm Ebraei, nihilominus Judicis Po-
 nalibus ex jure Israelitico seu Ebraeorum civili exercendis ritè

^d Maimonid.
 hal. Melakim
 cap. 10. &
 Gemar. Baby-
 lon. ad. tit.
 Sanhed. cap.
 7 & Hierosa-
 lymitan ad tit.
 Kidofchin.
 cap. 2. fol. 58.
 col. 3.

^e Cap. 5.
^f Maimonid.
 hal. Chobal
 Wenzilic
 cap. 5. & hal.
 Melakim c.
 10.
^g Ibidem.

dum jus Noachidarum iudicandus est. Litium autem sub Iudice cui tum in Ebraeos tum in alias, quæ actione uterentur, Gentes potestas erat, agitata tum Historiolæ occurrunt in Talmude Babylonio, quarum ne vestigium, ni fallor, in vetustis Scriptoribus sive Græcis sive Latinis repertum. Reverentiam atque munificentiam singularem qua erga Jaddum Pontificem omnesque Hierosolymis Ebraeos etiam & totam ubique Gentem usus est Alexander Magnus Ebraeos in suam potestatem recipiens, enarrat Flavius Josephus, uti & cum sequuti non pauci. Sed de Iudiciis ejus seu litibus coram eo institutis, actoribus aliis gentibus, Ebraeis verò reis, nihil memorant. Triplicem tamen in Ebraeos, illo Iudice, Litium institutam scribunt Talmudici atque disceptatione agitatum fuisse. Primam ab Africanis; Secundam ab Ægyptiis, Tertiam ab Ismaelitis seu Arabibus atque posteris Keturæ. Africani, ut posteri Cananæorum, qui sub Josuæ tempora à Terra Canaan bello pulsi in Africam migrarant (& ea de re certè expressum fuisse in veteri apud Africanos in Provincia Tingitana, inscriptione testimonium tradit Procopius^b; & recole heic quod supra^c de Josuæ belli in eos denuntiatione memoratur) hæreditatem avitam repetebant. Ex jure successiõnis in Abrahæ Bona seu Familiæ eriscundæ, agebant Ismaelitz & Keturæ posteris. Et demùm Ægypti, veluti certi conditione petebant restitui sibi aurum & argentum quod Ebraeis ex Ægypto profecturis^d ipsorum majores mutuo dederant. Advocati Ebraeis minus præstitisse aiunt Gibeah Ben Pefisa, dictum item Ben Kosam, Jurisconsultum celeberrimum, atque ejusmodi exceptionibus, sedente pro Tribunali Alexandro, usum esse, ut actores replicationes quibus exceptionum vim resellerent frustra querentes causas planè caderent, & prædia atque vineas, quas, ex certa evictionis spe, vi occupaverant, derelinquentes pudescitque recederent. Verba Germanæ Babyloniz subjungo^e

כסבאו בני אפיקא לרוק ע
 ישראל לפני אלכסנדרוס טוקדן אמרו לו ארץ כנען שלנו היה
 ירכיבו ארץ כנען לנגולותיה זכנען אבותן וזננו אינשי דיה אמר
 לנו גבה בן פסיסא לחכמי חזו לי רשורו והלך וזמן עמקו
 לפני אלכסנדר טוקדון אמר ינאחונו אמרו הויס טענו נצחתי
 ותי אמי אנצח אוחס אמרו לרם חודרן טעה נצחתי
 נתנו לו רשורו הלך וזן עמקו אמר לרם אחס טמאן
 ראיה עמרו לו כן וחודר אמר לרוק אף אני לתי אביא לרם
 ראיה מלתי כן וחודר טמאמר והאמר ארוך כנען עבר עמקו

^a Arabenlog. lib. 11. cap. ult. & 1171 d. d. e. e. lib. 2. c. 21.

^b De reb. Vandiliis lib. 2. Lib. 5. ca. 13.

^c Exod. 11. 2 & 12. 36. c. Abraham Zamb in Sepher Juchasin. fol. 13 b.

^d Ad. tit. Sanhedrin. cap. 11. fol. 91. a.

eos vicisse. Data ei potestate abiit & litigavit cum eis. Rogavit eos undenam peterent Argumentum. Responderunt ex Lege. Quibus ille, etiam ego nentiquam argumentum asseram contra vos aliunde quam ex lege petiitum. Scriptum illi est, inquit, Maledictus * Cansan, ^{Genf. 9. 25.} servus servorum erit ille Fratribus suis. Ubi servus, res acquisiverit, cujusnam est ipse servus & cujusnam res ejus? Quin vos insuper quot annis jam nobis minimè servivistis? Alexander Rex jubet eos responsum dare. Cui illi, da queso nobis moram tridui; quà indultà frustra responsum querebant. Unde aufugere relinquentes agros suos seminatos & vineas plantatas. ad quod anno contigit Sabbatica. Rursus aliquando venerunt Aegyptii ut litigarent cum Israelitis coram Alexandro Macedone, cui ostenderunt à Mose dictum, Deum dedisse ^{Exod. 12. 36.} gratiam populo in oculis Aegyptiorum ut postulata concederent eis; seu mutuo darent que ipsi peterent. Reddite igitur, inquirunt, argentum & aurum quod à nobis abstulistis. Petit à sapientibus potestatem Gibeah Ben Pessà, ut ipse Advocati munus, in hoc itidem judicio, patrie prestaret coram Alexandro. Et inquit, si vicerint ipsi, integrum erit vobis respondere hominem & vobis privatum ab eis vitium duntaxat esse. Si verò ego vicero, respondendum erit ipsos à Lege Mosis Magistri nostri vitios. Potestate ei datà abiit & cum eis in Judicio egit. Rogavit igitur eos unde peterent Argumentum. Responderunt ex lege. Subjungit ille, etiam ego ex lege tantum argumentum contra vos petam. Illic scriptum reperitur ^{Exod. 12. 40.} i, Habitatio autem filiorum Israel quæ manserunt in Aegypto triginta fuerunt anni supra quadringentos annos. Reddite igitur nobis Mercedem Opera sexaginta ^{Ibid. comm. 37.} Myriadum qui per annos CCCCXXX in Aegypto vobis serviebant. (Scimus hunc annorum numerum non ab ingressu in Aegyptum sed à peregrinatione Abrahæ prædictà ^{Genf. 15. 13. & vide AB. Apost. 7. 6. & Epi. ad Galat. 3. 17.} tam Chronologis * Ebraeorum, tum aliis, putari; qua de re heic non est locus disputandi) Jussit Aegyptios Alexander responsum huic argumento dare. Illi verò tridui morà impetratà, frustra querebant responsum, unde relictis agris seminatis atque vineas confitis auferunt. Rursus aliquando venerunt Filii Ismael (scu Ismaelita & Ketura Posterì ut in judicio experirentur cum Israelitis coram Alexandro Macedone. Afferebant ei, Terram Canaan esse tam ipsorum quam Israelitarum, velut coheredum; Etenim tam scriptum reperiri ^{Genf. 25. 12. Ibid. comm. 19.} Hæ sunt Generationes Ismael Filii Abrahæ, quam hec sunt generationes Isaac filii Abrahæ. Petit igitur à sapientibus potestatem sibi dari Gibeah Ben Pessà ut Advocati munus

patria

patria heic etiam prestaret. Adjectis qua in causis binis prioribus subjungerat, potestas ei data est. Abiit & cum eis egit in Judicio. Rogat igitur unde sumerent argumentum. Dicentibus illis è lege, etiam & ego inquit è Lege tantum argumentum afferam. In ea autem diluam est, Et dedit Abraham omne quod habuit Isacco, & filii

Genf. 25. 5.

Concubinarum qua fuerat Abrahæ dedit Abraham Munera. Ubi Pater, dum vixerit, instrumenta filiis dederit, quibus uolle se testatur ut Bona sua inter se dividant, & alterum emiserit altero ditiozem, Prærogatiuam alterius alter jure minnere nequit. Quin in Bersib Rabba, actiones totidem à populis illis coram Alexandro aduersus Ebraeos institutz, sed diversimodè narrantur. Verba sunt גבשו אלכסנדר סקדון גבשו בני ישמעאל לערור על ישראל על הנכורה ובאו עמכם

Paraph 61. fol. 63. col. 2.

שתי משפחות רעור כנענים וסערים אמרו מי הלך חן עמך אמר גביענה בן קוסם אני הלך חן עמכם אמר לו הזר שלא חללים לזה אר הארץ אמר אני הלך חן עמכם אמר געתי אותם דרי טושט ואם לאו אחם אומרים מה הרוע הזה שיש עלתו הלך חן עמכם אמר להם אלכסנדרוס סקדון מי חזכה בך כי אמרו ישמעאלים אנו הובעים סקן ומחורחן אנו באתם עליהם כתיב כי אר הנכור בן השנאה יכיל ויסעעל אנו בך שיש פו שנים א"ל גביענה בן קוסם אחזני המלך אין אתם ששה מה שדוא רוצה לבגדו אמר לו חן וא"ל והכתיב ויחן אברהם אר כל אשר לו ליצחק אמרו לו והכן שפר שילוח סדאלק בן בנו א"ל ולבנו השלגשים אשר אמרתם נתן אברהם מחנה ונחלקו ששם בגביענה פנים אמרו כנענים מחורחן אנו גאים עליהם בכל מקום כתיב רוצה כנען ארץ כנען יתנו לנו את ארצנו א"ל גביענה בן קוסם אחזני המלך אין אדם עושה לעבדו מה שדוא רוצה א"ל חן אמר סוכתיב ארור כנען עבד עברה ותל

Ita exemplar meum Crævia edidit. Sed lego prius ל' ו' tumob similitudinem litterarum & ל' (ubi in jure pars superior mansit fuerit) tum quod ו' ר' in Numerorum definitione pro nihil plane, extra mentem, haberi potest.

וירי הארץ שלנו והם עשרים לארזני המלך ונחלקו סתם בגביענה פנים אמרו סערים מחורחן אנו באו עליהם ששים שביא יצאו מארצנו עשונים כלי כסף וכלי דרב וכתיב וינצלו אר מצרים יתנו לנו אר כספתו ומה והבינו אמר לו גביענה בן קוסם אחזני המלך ל' רביא בני אתם עשו אצלם פ' ר'ו שנים מותם כסף וזהם והזנים שנוסלים. כשכך ויגר להם ישנו פלוסופים והטנו ולא תיעה לק' סנה עד שנמצעאר אין Tempore Alexandri Macedonis, venerunt Ismaelita ut cum Israelitis litigarent de Primogenitura. Cum illis veniebant item bina familia improbe Cananei & Egyptii. Consilio inito, quifnam Advocati munus illis litium prestaret, dixit Gibeab

Ben

Ben Kosam, ego ibo & in iudicio agam cum illis. Et responsum est, cave ne Terra eis velut evilla cedat. Ille verò, ibo & in iudicio agam. Si ipse vicero, bene se res habebit. Sin verò, integrum erit vobis dicere, quid nobis cum homuncione illo? Abiit & in iudicio egit cum illis. Interrogante Alexandro nudenam aJores hi? illi nudenam rei? Nos, inquit * Ismaelita, petimus quod possident ipsi, idque juxta ipsorum legem. Proferimus in eos id quod scriptum est; sed filium odiosa agnoscat pro primogenito; unde Ismaeli jus erat ut duplicem fortiretur hereditatis partem. Ad hac Gibeath Ben Kosam, Domine mi Rex, inquit, nonne fas est cuique pro libitu suo cum filiis seu Liberis suis agere? Annuente Regi, at scriptum est, inquit, & dedit Abraham totam substantiam suam Isaac. Illi verò, at ubi, inquit, est Instrumentum editum quo divisa est hereditas filiis ejus. Respondit ille, Et filiis Concubinarum qua suere Abrahæ dedit Abraham munera. Et pudoris causâ ulterius litigare volebant. Cananei vero; ex ipsorum lege contra eos ostendimus Terram ipsam passim nuncupari Terram Canaan, unde Terram que nostra est Nobis reddi petimus. Atqui iterum Gibeath Ben Kosam, Domine mi Rex inquit, nonne fas est cuique pro libitu suo cum filiis seu Liberis suis agere? Annuente Regi. At scriptum est, inquit, Maledictus Canaan, servus servorum erit ille fratribus suis. Ecce tibi Terra ipsa nostra est, atque illi sunt servi Domini meo Regi. Unde etiam & hi ob pudorem ulterius litigare volebant. Egyptiî demùm ita agunt. Debent nobis LX myriadas. Egressi enim sunt è regionibus nostris vasis argenteis & aureis onusti, juxta quod scriptum est * & spoliaverunt Egyptios. Reddant igitur nobis Argentum nostrum & Aurum nostrum. Respondit Gibeath Ben Kosam, Domine mi Rex, Sexaginta Myriades hominum [ex Ebrais] operas etsi CC XXXVI, annos prestabant, partim in Auro partim in argento artificium exercendo. Pro Operarum igitur mercede abstulerunt Nummum sive Denarium [seu ejusce valorem] in diem. Inito autem à Peritis qui adessent computo, consistit ne centum quidem annos preteruisse à tempore quo primùm Ararii usus in Egypto comperiretur. Ob pudorem igitur ulterius nec hi litigare volebant. Vocabulum מַבְּרָה seu מַבְּרָה (quod planissimè è Græco sermone quo μαγιστρος ararium denotat in Orientem, ut fieri amat, "migravit") interpretatur heic Isâchar Ben Netphali * מַבְּרָה מֵרַר הַעֲבָרָה Thesaurum Mercedis servitii, servitutis, seu operarum. Sensus videtur; plusquam

Deuterom.
21.17.

Genes. 25,
5. & 6. Ad-
fir' lib. de
Successionibus
ad leges Ebra-
orum cap. 37.

Genes. 9.25
Exod. 12.3.

u videtur Ebra-
al Arab. lu
מַבְּרָה
* In Com-
mentariis ad
citatum locum
Rabbi
Rabba.

Nnnnn

quam

quam mille ac centum annos ab Exitu ex Ægypto tunc præterisse, nec tamen centum annos à tempore quo Ægyptiis usum fuisse constaret ætarii unde operarum merces præstaretur; adeoque nihil illis probationis mansisse, unde se Ebræis mercedem aliter solvisse asserere possent. Miræ sunt hæ disceptationes forenses, ubi omiſſa utrinque omninò tot annorum præscriptionis ratione, ad argumenta tantùm ex lege, historia sacra, ejusque interpretamentis petita convolant. An verò res ipsæ fuerint, Alexandro Judice, ita gestæ, an ingenii Rabbiniçi figmenta (quemadmodum ferè Rhetorum atque Sophistarum apud Græcos & Latinos controversiæ fictæ) neutiquam decerno. Certè Tertullianus adversus Marcionem justitiam nullam defuisse in vasis, ex Numinis mandato, Ægyptiorum asportandis adstruens, age, inquit, infelicissime hæretice; teipsum expostulo arbitrum; cognosce in utramque gentem priùs, & ita de aulogæ præcepti judicabis. Reposcunt Ægyptii de Hebræis vasa aurea & argentea; contra Hebræi mutuas petitiones insitunt, allegantes sibi quoque eorundem patrum nomine ex eodem scriptura instrumento mercedes restitui oportere illius operaria servitutis, pro laterinis dedullis, pro civitatibus & villis adificatis. Quid judicabis optimi dei elector? Hebræos fraudem agnoscere debere an Ægyptios compensationem. Nam & aiunt ita alium per legatos utrinque; Ægyptiorum quidem repentium vasa, Judæorum verò reposcantium operas suas. Et tamen has justitiâ renuntiaverunt sibi Ægyptii. Hodie adversus Marcionitas amplius allegant Hebræi, negantes compensationi satis esse, quantumvis illud auri & argenti, si sexcentorum millium opera per tot annos vel singulis nummis diurnis astimentur. Quæ autem pars major; repentium vasa an incolentium villas & urbes? Querela ergo major Ægyptiorum, an gratia Hebræorum? ut solo injuriarum Judicio Hebræi Ægyptios repercuterent, liberi homines in ergastulum subacti: ut solas scapulas suas scriba eorum apud subsellia sua ostenderent flagellorum contumeliosa atrocitate laceratas; non paucis lancibus & scyphis pauciorum utique divitum ubique sed totis & ipsorum facultatibus, & popularium omnium collationibus satisfaciendum Hebræis pronuntiaſſet. Igitur si bona Hebræorum causa, bona jam & causa, id est mandatum creatoris qui & Ægyptios gratos fecit; nescientes & suum populum in tempore expeditionis angusto aliquo solatio tacita compensationis expunxit. Planè

minus

1 Adversus
Marcionem
lib. 2. cap. 20.
De ratione
etiam judicii
hujus vide
Eusebium
in Amosato;
ejusque de
Justitiâ, Cle-
mentem Alex-
andri, Strom.
2. Iſidor. Pe-
lasios lib. 4.
Epist. 87.
Sicut in sent.
3. dist. 37.
Quest. 11. c. 2.

*Gem Bab. ad
 sit. Roth ha-
 thein cap. 1 f.
 16 b.
 b De Gehennam
 videtur
 Targum Hierosolymitanum
 (præter ea
 que magis ob-
 via sunt) Ge-
 nes. 3. 24. vel
 etiam de Sy-
 nonymis sive
 Gehennæ sive
 aliis quæ heic
 memorantur
 Pœnis, Pe-
 tron Galiti-
 num de Arca-
 nis Catholice
 veritatis lib. 6.
 cap. 7. & c. &
 Gem Bab. ad
 tit. Erubin
 cap. 2. fol. 18 b.
 19 a. Massee
 Ben. Israel lib.
 de Creatione
 problem. 19. ex
 Zohar, Mis-
 na & Gemar.
 utraq; tit.
 Sanhed. cap.
 11. Maim-
 nides lib.
 Thefuba cap.
 2. & c. R.
 Samuel de O-
 zida in præ-
 fat. ad comm.
 in Pirke A-
 both & c.
 * Iliad. 3.
 * Videtur R.
 Jehudam Best
 Samuel in Se-
 pher Cozri
 part. 3. 5. 1. 2.
 & c.
 * Misit. Ce-
 piritid distribuitur. Est genus Excisionis qua exciditur Corpus
 * rithochap. 1.
 * In Bbur bathorah fol. 149. col. 1. videtur quæ habet Maimonides lib. Thefuba cap. 8 & c. Mes. Mis-
 kut. præcept. Neg. 105. Nachmanid. in Pisuah Tora fol. 200 & 201. Aburbin in Pirush Tora fol. 297.
 col. 2.

stus est; uti & is cuius peccata Justitiæ meritis præponderent, malus
 seu impius dicendus. Quod si quis utroque æqualiter fuerit par-
 ticeps, is intermedius est. Primi generis vocant צדיקים גמורים*
 Justitiæ consummatos, secundi גמורים רעים consummatos im-
 pietate, id est Justissimos & scelestissimos, ceteris, ut heic, inter-
 mediorum nomine tributo. Quemadmodum autem Justis ejusmo-
 di, præmium statuere vitam æternam beatamque, sic Malis seu im-
 pius atque Intermediis, quales verbis jam allatis memorant, sive
 Pœnam Excisionis כרת dictam (Extinctionem dixisset Cicero)
 sive Gehennam b pro mercede manere aiunt ita, ut, pro peccato-
 rum pondere, damnentur. Nam velut in statera in foro superiori
 peccata ac merita cuiusque appendi semper volunt, ut ferè Jo-
 vum antea lance sita Græcorum & Trojanorum libasse ait Ho-
 merus *. Vitam autem æternam בשלם חלק partem seu
 sortem in futuro seculo appellitant, & pro eorum qui eo gaude-
 ant, qualitate ac meritis, variam c esse aiunt. Justorum etiam dum
 vitam agunt præmia, uti & Impiorum Pœnas, cælitus accepta ag-
 noscunt, ac utrisque pro multiplici Numinis sive gratia sive vindicta
 diversitatem esse non exiguam. Deleri autem Confessione ac perfectâ
 Penitentiâ, quam pluribus describunt, omnimoda peccata; quorum
 alia כרתו seu graviora id est quæ ex instituto divino tam Ex-
 cisione quàm Morte ex sententia forensi plectuntur præter per-
 jurium, alia כרתו seu leviora, quibus nempe non adjicitur Ex-
 cisionis pœna, hominant. Ex sacro autem sermone triginta sex
 enumerant d quorum scienter & ultro commissorum nullum esse
 quod non Excisione, nisi remissum fuerit, seorsim & per se sit pu-
 niendum; ita tamen, ut, ubi eorum nullam reperitur, peccata
 etiam alia sint in ærutina non raro adeo simul gravia ut non mi-
 nus meritis Justitiæ quàm illa, præponderent nec leviori Excisione
 itidem Pœnâ, punienda. Excisionis autem Pœna, כרתו, sive
 Hellenistis id est perditionem dictam quæ lege occurrit, statuitur
 novuallis Triplex. Neque enim satis de hac pœna consentiunt
 Magistri. Legitur apud R. Bechai e, כרתו שבחיהו סעמניהו
 על ג' חלקים יש טור לנקו לברו ויש ברו לנפש לברו ויש
 כרתו לנפש ויש לנפש לנפש Excisiones quæ in lege occurrunt tri-
 plices sunt.

tantum. Est itidem Excisionis genus qua sola Anima exciditur. Et in Platonica philosophia memorantur ^f ψυχαι καὶ σώματα ἀθάνατα anima ^{† Proclus in Theolog. Platonic. lib. 6. cap. 10.} sublata seu extincta. Et denique (sic R. Bechai) est genus Excisionis qua tam Anima quam Corpus exciditur. Quemadmodum in Valentinianorum dogmatis dicitur ^g τὸ πρῶτον πνεῦμα ὑλικὸν seu ordinem haminum materiale seu terrestrem ^g ἀπολλύουσιν ἀμα σὺν ψυχῇ καὶ σῶματι simul cum anima & corpore perire. Primi generis aiunt Poenam esse premature mortis seu quae ^h ἔτι ἔσται ἀνεπιμενην ^h antequam dies, seu tempus vita aliis expectandum absolvatur, accidit. Cerè & in Psalmis ^h legitur. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Hanc autem poenam volunt designari in sacris literis ubi dicitur ^h עַם מִקֶּרֶב נִחְמָה עֲשֵׂה אֶת הַיָּמִים excidetur homo ille à medio populi sui, aut phrasis de Excisione similis usurpatur, qualis scilicet in Lege occurrit. Nam in quibus hujusmodi signantius præscribitur poena, Sex sunt.

I ^h אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁאַל עֵת וְיִשְׁאַל עֵת ^h qui consuluerit Ob & Iideoni, Levit. xx. 6.

II ^h אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁאַל עֵת וְיִשְׁאַל עֵת ^h qui mactaverit extra, Levit. xvii. 4.

III ^h אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁאַל עֵת וְיִשְׁאַל עֵת ^h qui obtulerit extra, Levit. xvii. 9.

IV ^h אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁאַל עֵת וְיִשְׁאַל עֵת ^h qui Oleum consecerit contra Legem, Exod. xxx. 33.

V ^h אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁאַל עֵת וְיִשְׁאַל עֵת ^h qui consecerit suffimentum, contra Legem, Ib. 38.

VI ^h אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁאַל עֵת וְיִשְׁאַל עֵת ^h qui Oleum unktionis effuderit, contra Legem Ib. 33.

Generis secundi Excisionis poenam vigesies septies (ad scelus, quibus discretè præscribitur, numerum) haberi in lege observant. Quindecies, ubi concubitus incesti prohibentur, adjecto [†] נִחְמָה [†] Levitic. 18 ²⁹ עַם מִקֶּרֶב נִחְמָה & excidentur anima sic facientes de medio populi sui. Ubi populum suum pro ceteris quæ futuro, non excise, gaudent seculo, animabus, sumunt. Quales illi concubitus fuerint, libro quinto [†] fufius enarratur. Ideo autem in eis quindecim [†] Cerithoth seu Excisiones ponunt, non xvi, juxta concubituum ibi designatorum numerum, qua undecim in ipsa enumeratione veluti planè redundant. Nam quindecim, id est, priores septem, & decimus sextus cum sequentibus (dentis decimo octavo, xxv & xvi) omnes satis continent, ut antè monitum est. Qui restant duodecim huic poenæ; ex disertis legis verbis, obnoxii, eis sunt:

I. [†] אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁאַל עֵת וְיִשְׁאַל עֵת [†] qui profanat Sabbatum*.

II.

[†] Proclus in Theolog. Platonic. lib. 6. cap. 10.
^g Epiphanius barq. 31.

^h Psalm. 55. cum. nit.

[†] Levitic. 18 ²⁹

[†] Cap. 1. c. 10.

* Exod. 31. 4

Excisio animæ generatim dicitur pœna esse qua impius *כרת* *והוא כההח* *exciditur ob impietatem suam & destruitur veluti brutum.* At vero in festo Expiationum universa peccata tam Graviora qualia diximus, quàm leviora (modò præter confessionem ac pœnitentiam perfectam damni illati fieret compensatio, ubi id intervenerat) quotannis per caprum apopompæum sibi expiata fuisse ^p docent. Certè Excisionis apud eos ejusmodi pœna Tacito olim videretur suboluisse. *Augenda*, inquit ille⁹ de Ebraeis, *multitudini consulitur. Nam & necare quœdam ex agnatis* (*agnatis* legit Lipsius; & de liberis neci non exponendis intelligit ut ante monuimus) *nefas; Animasque prælio aut supplicis peremptorum æternas putant. Hinc generandi amor & moriendi contemptus.* Edidicerat igitur forsan eos existimasse (nonnullos saltem eorum nec obscuri nominis) animas, alias æternas, alias non item. Sed advertendum est inprimis heic quod habet D. Paulus de Phariseorum id est sectæ quam ipse amplexus fuerat aliorumque sui temporis Ebraeorum sententia; *confiteor* ^r *&c. spem habent in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram Justorum & iniquorum.* Nec sana ita ratum est omnium, sive justorum sive iniquorum, resurrectionem & Judicium apud Magistros supponi juxta illud R. Eliazeris Kapernaitæ *למי שמת חיה לו וחי לה* *למי שחי מת לו וחי לה* *Qui nati sunt moriuntur, qui mortui sunt reviviscunt, qui reviviscunt judicabuntur.* Alia sunt id genus per plurima, ut prætermittam quæ habet non semel Josephus, Philo, Eusebius in Præparatione Evangelicâ, alii de Animarum Immortalitate ex disciplina Ebraeorum, uti etiam quæ nonnullis eorum de metempsychosi tribuntur^r. Quod vero de Pœnis hætenus dictum, ita semper juxta eos est intelligendum ut peccata fere omnimoda errore seu ignorantia commissa sacrificiis expiatoriis, in lege præstituta, planè delerentur. Non defuit qui *כרת* quod *Excisio* nobis est, planè Talmudicis pœna cœlitus infligenda, vertit pridem nec semel, *excommunicatio*, ut videre est in versione Canonum de Pœnitentia ^u ex Maimonidis Juris corpore. Sed alienissima est illa Vocabuli significatio ab ea quam omninò admittunt Magistri. De Resurrectione autem mortuorum juxta Ebraeos, cónsulas Manasseh Ben Ismael in libro ea de re nuper edito ^v.

^p *Ibid. cap. 1.*
^r *1. Mijna*
tit. Joma c. 8.
^v *Historia 5*

^r *Al. A.*
post. 2415.

^r *Pirké A-*
boti, cap. 4.

^r *Sic. Senis.*
Biblia. Sanct.
lib. 2. tit. 7.
Lips. Physio-
log. Stoic. lib.
3. disert. 12.

^r *Cambridge.*
1631.

^v *Amstel-*
dami 1636.

CAP. X.

De Pœnis & Præmiis Fori Superioris, *Cœlestis, seu Divini, quæ ex
Ebræorum sententiâ, ad Noachidas seu Univerfum genus hu-
manum attinent.*

Revitèr ostensis hæctenus quæ de Præmiis ac Pœnis
ex iudicio Divino sibi debitis, tradunt Ebræi, sequitur
ut quomodo etiam & in quantum ea ad Gens Hu-
manum seu alias Gentes attinere velint, itidem dispi-
ciamus. Tertio Excisionis genere, quod tam animæ quàm corpo-
ris appellant (ut jam dictum est) ex aliquorum sententiâ, puniri
Cultum Extraneum, cuius species etiam est Molochi sacrificium,
atque Blasphemiam seu Maledictionem Numinis Sanctissimi, pa-
lam est. Cum igitur horum Interdicta Naturalia etiam velint fuisse;
atque ad genus humanum*universum nunquam non attinuisse, ini-
quum non est existimare, ipsos Pœnam, quam cœlitus sibi horum vio-
lationis nomine irrogandam existimarent, voluisse paritèr ad alios
spectasse. Secundo autem Excisionis genere, quod appellant illi solus
Animæ, universos illos concubitus incestos Revelationis Turpi-
tudinum nomine in Levitico denotatos puniri voluit. Unde & sal-
tem sex illos ex Jure Naturali ab initiis rerum, juxta ostensa, in-
terdictos Excisione etiam in Noachidis puniri eos statuisse vix est
quodd dubitemus; cum toties item animadvertant etiam Gentiles apud
seipsum in legum Mosaicarum præmio (ex vi vocabulorum illo-
rum אדם און homo homo) contineri, sicutem ratione Sex illorum
universis pariter vetitorum, ut libro quinto fufus est narratum.

Sed & disertis verbis negant Gentilibus aliquot seculi futuri præ-
mium, quo carere Pœna est. Nam de eis qui Diluvio periere
aitur, וְיָרַח חַמְבָּבָא אִין לִיק חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּיָה וְאִין עִשְׂרֵי בָרַי, *Qui Diluvio periere vitæ futuræ exsortes sunt, neque sistentur ju-
dicio.* Ultimo scilicet. De Sodomitis item, pronuntiant futuri
seculi exsortes eos fore, attamen in Iudicio ultimo sistendos quasi
Pœnas pro peccatis luèrent usque ad יְמֵי דִּינָא דְּרַבֵּי מַיְמוֹן *diem
Iudicii Magnum* & tunc planè excinderentur. Alia habent ejus-
modi, quæ vide in capite undecimo tituli Sanhedrin & in Mai-
monidis * tractatu de Pœnitentiâ, atque commentariis adjectis.
De Præmio autem quo dignantur qui, ex Gentibus, Septem quæ
traçamus præcepta rite observarint, * מַיְמוֹנִידֵי אֵשֶׁת הַעֵלָם

¶ Mij. in.

Sanhed. cap.

11. vide sit

Mossé Ben

Israel de Re-

jurctione lib.

2. cap. 8. & 9.

* Cap. 3 & 8.

† Ibid. cap. 3.

vide Mossé.

Ben Israel loco

jam ante citat.

10. & ad Dent.

quest. 163.

Hispanici, 2.

Latin.

הנהגה של חלק לעולם הבא
pars seu fors est in Futuro seculo. Quod in annotationibus ad-

jectis de eis qui Præcepta Noachidarum observarint, expli-

catur. Atque ipse alibi ^a כה המקנה שבנה מצוה ונותר לעשות

הרי זה מחסדי אבות העולם יש לו חלק לעולם הבא

וחנה סיקנה אותה ועשה אותה מפני שצוה בזה הק"ה בחורה

והרענו ע"י זה מצוה ריגו טעם נה מקור נעמו בתן אמר

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

אם עשאו בפני הרע הרעו און זה נה תרעם ונעמו בחסדי

^a Halach.
 Michlim c.
 8. adde em-
 dem Halach.
 Huri Bla
 cap. 14.

^b Gemara Ba-
 bylon. ad lit.
 Aboda Zara
 c. 1 fol. 3. d.

^c Talmud.
 Babrod. in
 fol. 59.
^d Vide lib. 3.
 cap. 5.

^e apud In-
 stin. Martyr.
 in dialogo &
 videtur Hug-
 nem Gratian
 de Iure Belli
 ac Pacis lib. 1
 § 16.

^f Sacror. Ele-
 ctyrismaton
 Agyrothoc. 2.
 cap. 18.

ἐλάμει δάπος μμμερα τετίγ, ut Hellenistæ) *seminabo ego ut alius comedat & progenies mea eradicetur.* Judiciorum de-
 mum reis præstitutorum manifesta mentio, tam ubi de Adulterio
 quàm de cultu Extraneo verba facit. De illo, ait, נתי נתי ו
 חילינין נתי נתי quod in vulgata vertitur *hoc enim nefas*
est & iniquitas maxima; De hoc חילינין נתי נתי נתי *eti-*
am hæc est iniquitas maxima, uti etiam vulgata; seu נתי נתי
 תו מני אגא אנומיה ה מתיני נתינין, ut Hellenistæ (quibus
 comma illud prius de Adulterio jam dictum non reperitur)

id est, *etiam & hæc ut iniquitas maxima mihi esset imputan-*

da. Neque aliter sane paraphrastes ibi Chaldaeus. Ceterum E-

brais חילינין נתי sonat *Crimen Judicum,* id est *Judiciale, fo-*

rense, seu apud Judices in foro puniendum, seu פ טשטש נתי
 נתי נתי לנתי רתינין רתינין *crimen Judiciale; idcirco penarum*

genere castigandum. Nam & apud Mosem ט חילינין usurpa-

tur q pro *Judicibus,* atque ita ab Onkelo transfertur uti etiam

in vulgata; tamen id non omnino agnoscent Helleni-

stæ, quibus pro eo quod est in Cantico Mosi חילינין נתינין

inimici nostri sunt Judices, substituitur οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀδικητοῦ *In-*

mici nostri sunt stulti. Alia non solum de Judicio Forensi

apud homines, verum etiam de Cœlesti illa seu superiori Ju-

dicii Domb (de qua antè) occurrunt r apud Sanctum illum

autorem. Quin & ipsum se Judiciis præfuisse aperte l memo-

rat. Jobum autem sive ad secula legis Mosæ promulgatione

anteriora, sive ad Gentem saltem Mosæ legibus, quæ Mosæis,

neutiquam obstructam attinuisse, veteribus est satis in confesso. Ob-

tinet sanè apud Ebraeos ferè sententia, eum r floruisse sub Isaac
 ac Jacobi tempora, id est diù ante Legem in Sinai promulgatam,
 atque ex Nachoris Abrahæ fratris nepotibus fuisse; tamen
 non desunt etiam inter eos qui eum ne extitisse quidem ve-
 lint, sed historiam ejus fuisse Parabolam r, eamque à Mose con-
 scriptam. Quam opinionem ex Ezechiele, ubi Noachus Daniel
 & Jobus simul recensentur r, alii resellunt. Ex libro autem Syrai-
 acco ad calcem versionis Hellenisticæ dicitur eum habitasse in Ter-
 ra Husitidi in finibus Idumæ & Arabiæ, nomenque ei fuisse Jobab,
 patrem Zarachum r ex filiis Esau, adeoque eum quintum ab Abra-
 ha fuisse, atque secundum Idumæ regem. Josephi vero tribuitur
 à Saido Batricide Patriarcha Alexandrino, nec Zarachum sed ne-

cio

r Salomon Tar-
 cbi. ad Job. 31
 & Moser. re-
 sponso ibid. fol.
 75. a. 111.

q Exod. 21.
 22. Deut. 32.
 31.

r Cap. 3. 4.
 cap. 15. 26 &
 199. cap. 19.
 29.

r Cap. 29. 7.
 & 199.

r Berekth
 Rabba pa-
 raph. 57. A-
 ben Ezra ad
 Job 1. Genes.
 Babyl. ad tit.
 Baba Bathra
 cap. 1. fol. 14.
 Sopher Ju-
 chi fin. fol. 9 b.

* Videtur Ma-
 nimid, More
 Nebochim
 part. 3. cap.
 22. & com-
 mentar. R.
 Sem. Tem. ib.

r Ezechiel 14.
 14. & 20.

r Genes. 36.
 33.

scio quem Amozum Zarachi filium ei patrem facit. Rebus Josephi explicatis, subjungit ille Batricides *وَيَسَّيْنَةُ زَارَاحُ*

*الصديق وهو ايوب ابن اموص ابن امرئيلح ابن
مرعوبيل ابن اعصص ابن اسدك ابن امراهم*

Et in diebus ejus floruit Jobus ille Justus qui fuit filius Amozii ^{1 Genf. 36.}
fili Zarachi filii ^{2 Revelis filii Esau filii Isaac filii Abraham.} 17.

Quæ Christiani Scriptores habent de Jobi ævo ac parentibus ^{3 Adist. Com-}
plurima, ut satis obvia ⁴, missa facimus. Verùm ante legem ⁵
datam floruisse satis inde viderur constare, quòd vir ob justi-

tiam atque pietatem incomparabilem celeberrimus victimas,

filiorum nomine, toties ⁶ obtulerit, nec omnino secundum le-

gem Mosaicam ⁷ de sacrificiis quæ ad ostium tabernaculi semper &

maçtanda & offerenda erant. Atque Legis ejusce violatio pœnâ

Excisionis pleçtebatur, ut ante monitum est. De Gente verò ejus

Mosaicis legibus neutiquam obstrictâ, ita discretè, & apprime ad

firmandâ ex eo Juris Noachidarum capita, D. Augustinus. *Homi-*

nes, inquit ⁸, *quosdam non terrena sed caelesti societate ad veros*

Israelitas, superna cives patria, pertinentes etiam in aliis gentibus

fuisse negare non possunt [Ebraei] quia si negant facillimè convin-

euntur de sancto & mirabili viro Job, qui nec indigena, nec Pro-

selytus, id est advena populi Israel fuit. Sed ex gente Idumæa ge-

nus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus est, qui divino sic laudatur

eloquio ut quod ad Justitiam pietatemque attinet nullus ei homo

suorum temporum coquetur. Quæ tempora ejus quamvis non in-

veniamus in Chronica, colligimus tamen ex libro ejus quem pro

sui merito Israelita in autoritatè Cãonicam receperunt, tertis

generatione posteriorem fuisse quam Israel. Divinitus autem provi-

sus fuisse non dubito ut ex hoc uno sciremus etiam per alias gentes

esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt ei que placuerunt, & effi-

centes ad spiritualesm Hierusalem. Hactenus ille.

¹ Genf. 36.
² Revelis filii Esau filii Isaac filii Abraham.
³ Adist. Com-
⁴ mentarium
⁵ Pinede in Jo-
⁶ bi caput 1.

⁶ Job. 1. 5.
⁷ Levit. 17. 4.
⁸ 9.

⁸ De Civitate
Dei lib. 18.
cap. 47.

CAP. XII.

Præceptorum seu Interdictorum Noachidarum seu Universalium, quæ illustriora hæcenus ex Ebrais ostensa sunt, vestigia in Canone Synodi Hierosolymitanæ ab Apostolis celebrata, juxta nonnullos, reperiri. Quæ de re disquiritur.

IN Novo demùm Federe inſitam Ebræis de Noachidarum ſcã Gentium jure nemini non obſervando ſententiam ſpẽctãſſe volunt aliqui ſacroſanctam Synodum illam Hieroſolymitanam ſub Chriſtianiæ Eccleſiæ inſtitis habitam; ubi agitãtã quæſtione, utrũ etiam Gentes quæ Chriſtianiſmo nomina dederant, ſervare deberent Leges Moſaicãs adeoque circumcidi, an ex libertate Chriſtiana eis forent ſoluti, reſponſum miſerunt Apoſtoli & ſeniores Fratres, in epiſtola Synodica ad eos qui fuerunt tunc in Antiochia Syria & Cilicia fratres ex Gentibus eã de re dubitantes, qua viſum eſt inquirunt, ſpiritus ſancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quã hęc neceſſaria; ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & Sanguine & Suffocato, & Fornicatione, à quibus cuſtodientes vos bene agetis. Valet. Atque D. Paulus de Circumſiſione aliifque aliquot Legis Moſaicæ ceremoniis poſtmodũ agens, De his autem, ait, qui crediderunt ex Gentibus nos ſcripſimus, judicantes ut abſtineant ſe ab idolis immolato, & Sanguine & Suffocato, & Fornicatione. Ita Vulgata. Græca Epiſtola Synodice ſunt *μὲν πλείον ἐπιβλήθη ἡμῖν βάρη πάλω ἢ ἐπιβάρυς τῶν, ἀπὸ τῶν ἑθνογενῶν & αἱματος & πορνῆ & πορνείας, & ἵνα ἀσβεσθῶντες ταυτῶν ἢ ἠεὶ γένηται.* Epiſtola, Nihil ultra vobis imponere oneris præter hæc neceſſaria; ut abſtineatis ab Idolothytis & à Sanguine & à Suffocato & à Fornicatione; à quibus ſi vos ipſos continetis, bene agetis. Valet. Ita exemplaria puto omnia edita, præter Complutenſe, Montani Regiũ, & horum aliquot ſequacia. In his verd, uti etiam in vetuſtis B aliquot Mss. poſt & πορνείας à Fornicatione ſequitur & *ἐσται μὴ γένηται ταυτῶν γένεσθαι, ἐπιβάρυ μὴ πορνῆ, & ἵνα &c.* Id quod primũ codices Complutenſes typis exhibuẽre. Adeo ut ſermonis contextus ita ſit à Fornicatione; & quæ non vultis vobis fieri, aliis nec vos ea faciatis, à quibus ſi vos ipſos continetis &c. Nec ſine celeberrima hæc æquitatis regula atque ingenti humanæ ſocietatis firmamento, D.

Jacobi

* *Act. Apoſt.*
15. 28.

* *Ibid. cap.*
21. 25.

* *Robert. Ste-*
phan. in Ma-
gin. editionis
ſue. Tbedo-
rici Beza,
Franciſcani
&c.

Coment.
ad Epist. ad
Galat. cap. 5.
Ad Epist.
ad Galat. c.
2 & videff.
Baran. in An-
not. Ec-
clesiast. Avv.
51. num. 17.
& seqq. &
Frac. Surenz.
de Legibus
lib. 9. cap.
20 & 8. & 9.
Lib. de Mo-
nogamia c. 5.
& de Pudici-
tia cap. 12.
In Bechl-
nath Happe-
ruschimp. p.
84.
De Jure
Regio cap. 5.
liber. 17. pag.
129. vide i-
tem Valent.
Schmidler in
Lexic. Pen-
taglot. 1530.

ces scimus ex SS. Hieronymo ^a, & Ambrosio ^o, & Tertulliano ^{*.}
Neque hic omnino Suffocatum in commate illo agnoscebat.
Neque Ambrosius genuinam illud sed adjectivam fuisse sacri ser-
monis partem autumat. Vetusissimo autem Bibliothecæ ser-
nissimi Regis nostri, ad D. Jacobi, Exemplari Ms. ex Oriente
nuper allato, deest τὸν post τῆ ἐπιταγῆς adeo ut ita, non
præter hæc necessaria sed præter necessaria simpliciter verten-
dum sit. Jam verò non defuere xvi nostri viri perdocti qui
in epistolæ jam dictæ canone ipsissima Juris Noachidarum, quæ
tractavimus, Capita septem contiueri voluerint. Guilielmus
Schickardus, enumeratis illis septem, subjicit *Quæ eadem præ-*
cepta AÛ. 15. gentibus conversis loco Mosæicorum imponebantur.
Alibi ⁹ item, de eisdem; *Quæ in primitiva etiam Ecclesia Chri-*
stianorum gentibus conversis, loco Mosæicæ legi rigidissima ex
decreto Apostolorum & Synodi Hierosolymitana imposita fue-
runt. AÛ. 15. 29. Alii tantundem. Atque ipse, fateor, propen-
sior olim fui eam in sententiam. Sed verò ut res penitus dis-
spiciatur, paulò altius est repetenda. Ex iis quæ libro secundo su-
pra ostensa sunt, liquet Judæos sine Baptismo, Circumcisione, at-
que Oblatione neminem admisisse, ut Profelyti Justitiæ no-
mine, in eorum Ecclesiam cooptaretur. Nec cooptatum quem-
piam qui futuram Legis Mosæicæ observationem in se non
reciperet, modo itidem ibi indicato. Quin nec in fedus seu ami-
citiæ, id est in Societatem Humanam, quempiam nomine Pro-
felyti Domicilii apud eos, dum planè sui juris fuere, acceptum,
nisi is, modo etiam ibi indicato, Juris Noachidarum seu Natrali,
quod præ manibus est, capitum observationi nomen daret. Quod
itidem fermè cernitur in eis quos Profelytorum Domicilii in-
star diximus. Cum igitur sub initiis Christianismi, Judæi ali-
quot ex Phariæorum secta, rituum suorum ac Mosæicæ legis te-
naciosiores, Christo nomina dederant, atque interea animadverte-
rant Gentes non sine Baptismo-quidem, at sine Circumcisione atque
Oblatione, in Christianismi secum societatem seu Ecclesiam sibi
communem adscisci, adeoque veluti Profelytos Justitiæ (quæ Ju-
dæis conjungerentur, aut in Religionis unionem ab illis admitte-
rentur) ex Regeneratione haberi; ne patrii atque vetustioris in
Profelytorum ejusmodi Justitiæ admissione ritus, nunquam aurea
sibi majoribus suis non diligentissimè observari, negligentiores in
Gentium

Gentium societatem hanc convenirent, etiam eas circumcidi^r atque leges, quæ fuere ceteræ, Mosaicæ observare volebant. Sed de Circumcisione maximè instabant; quippe sine qua nec Sanctam illam societatem omninò contrahi potuisse, morem semper majorum spectantes, existimabant. Unde illud; *Et quidam descendentes de Judæa docebant fratres; quia nisi circumcidamini, secundum morem Moysi, non potestis salvari.* Ita tam vulgatus interpretis quàm codices quibus utimur Græci quos & sequitur Syrus & Arabus. Sed vetustis nonnullis^r Mss. legitur etiam *Et quidam descendentes de Judæa* ἔτι περιτεμνόντες καὶ τῆς ἀρχαίας τῆς φαρισσαίων eorum scilicet qui crediderant ex secta Phariseorum; Et dein *nisi circumcidamini* ἐὰν οὐκ ᾖτε Μωυσίως ἀπειθαρχήτε & *in Moysi Instituto ambulaveritis, non potestis salvari.* Et certè ex eis quæ in eodem capite sequuntur satis constat, tam Phariseos fuisse qui tunc pacem Ecclesiæ hac doctrinâ turbarent, quàm non solum Circumcisionem sed etiam ceteras, quæ fuere, leges Mosaicæ observari à Gentibus Baptismo susceptis, eos voluisse. Hac de re autem Antiochiæ disputatione habitâ, Paulus & Barnabas (qui argumentis plurimis in Pharisaicam illam sententiam usi, controversiam tamen finire nequibant) cum alijs allquot Hierosolymam ablegantur, ut ibi ab Apostolis & Presbyteris res definiretur. In Synodo, ea agitur. Apostolis & Presbyteris in ea definitum est, *Legem quidem Mosaicam seu Ebraeorum, quæ Mosaicâ atque Ecclesiæ seu Republicæ Judaicæ præscriptâ, Gentes quæ Christo nomina dederant nequaquam teneri, sed Christianâ frui debere Libertate.* Unde nec ritus quibus Profelyti Justitiæ fieri solerent, jam aut vim aut locum habere. Nam Profelyti Justitiæ, ad morem majorum sic dicti, ad Ecclesiam Judaicam, quæ Judaica esset, quæ singularis, & à ceteris hominum quibuscunque coetibus discreparet, tantùm attinebant. At verò advertendum est, minimè quæstionem agitari de Juris quo simpliciter tenerentur Gentiles capitibus, qualia sunt illa Noachidarum Septem quæ tractavimus, sed de Jure Mosaico seu eo quod in federe veteri Judæis præscriptum est è quo desumuntur illa de Idolothytis, Sanguine, Suffocato, Fornicatione; ut quæ necessariò observanda, ex autoritate Synodi, ab eis qui Christianismo nomina dantes cum Judæis sua pariter Christianismo dantibus nomina viverent, ad eoque societatem religionis cum eis inirent. Nec quidem de Profelytorum Domiciliâ jure (quorum nec admissionis formula

^r *Alii Apost.*
15. 1. & 5.
& videtur E-
piph. in heres.
28. in Cerin-
thianis.

^r *Robert. Ste-*
phan. in marg.
Fr. Lucian.
&c.

tunc temporis, nec diu antè, in usu) sed planè de eo quod Profelytorum Justitiæ admissionem haud parùm imitaretur actum est. Scilicet de Gentiliùm in Societatem Judæorum Christianismo, ex disciplina in Judæa orta, imbutorum cooptatione. Neque enim de Homicidii, Furti, aut Blasphemix interdictis aut de Judiciis civilibus (quæ ex septem Noachidarum juris capitibus sunt quatuor) omninò in Synodo monetur. Nec in canone vocabulum occurrit quod ad horum aliquod spectare videatur, nisi Sanguinem de Homicidio seu ejusdem effusione ibi dictum cum veterum nonnullis

* Tertul. de Pudicitia cap. 12. Cyprian. lib. 3. advers. Quirinum, subextremum, alii aliquot.

manifestò hallucinatis, admiseris. Nec sane opus erat ut de eis ibi moneretur, uti nec de ipsa Idololatria, quatenus simpliciter actus est idola colendi, utpote quæ universa ex Evangelica disciplina, quam amplecterentur tam Gentiles quàm Judei sic in societatem Christianismi simul ac vitæ cooptati, satis cognita. Annis enim aliquot ante non solum prædicatum est Evangelium & doctrina Evangelica disseminata, verùm etiam edita sunt, saltem conscripta, Evangelia aliquot Christianis legenda ac proculdubio lecta. Synodus enim illa sub annum L. Christi seu Claudii Cæsaris 1x. habita est. Jam verò D. Marcus suum conscripsisse circa quadriennium aut quinquennium antè docemur, tum ex recepta apud Chronologos vulgares sententia tum ex Orientalium traditionibus ea de re in Scriptis aliquot Arabicis vetustis. In vitis Evangelistarum à Petro Kirstenio editis * expressim legitur D. Marcus scripsisse Evangelium suum *سنة الرابعة من ملك اقلويوس*

* Bressle 1608.

Annno quarto Claudii Cæsaris, quemadmodum item in sub-

* Et vide V. C. Ludovic. de Dieu in notis ad 4. Evangel. pag. 240. & 251. 7 Euseb. in Chronica.

* Irenæus lib. 3. cap. 1.

* Baron. Annal. an. Christi 41.

junctis Evangelio ejusdem in editione Erpeniana *. De tempore autem D. Matthæi scriptione, non ita consentiunt Autores. Sunt quidem qui Cæsi anno tertio eum scripsisse velint †, aliis ‡ in tempora etiam Claudio posteriora scriptionem ejus rejicientibus. Sed sententia prior antè alia quæ ei satis proximat §, est & verisimilior & receptior. Atque ita annis compluribus ante Synodum etiam conscripsit ille. Certe & in Evangelio ejus Arabico editionis Erpenianæ subjungitur ex codice vetusto *كامل*

نسخ مسامرة صتي الرسول وكان كتابها سنة اول
سنة من ملك اقلويوس *قصص ملك الروم*

ium est exemplar Matthæi Apostoli quod scripsit &c. primo anno regni

regni Claudii Caesaris Imperatoris Romani. Quae de re. videlicet plura in vitis Evangelistarum Arabicis, editionis Kirstenianae. Saepe ve-

ro Batricides *سنة قلوبوس قهتر كتاب متاوس* *Tempore Claudii*

Cesaris scripsit Evangelium suum Mattheus Ebraice in Templo, seu

civitate sancta. Nam sic potius existimo *المقدس* *ibidem* *ibi* *sig-*

nificare. Ita Capita illa Juris Universalis, cum aliis Evangelicis,

erant satis nota, tum ex practicatione tum ex Scriptis quae Syno-

dum ac Quaestionem antecesserant. Unde etiam, non est quin

credamus, ad Christianos jam sive ex Judaeis sive ex Gentilibus

factos idem attinuisse quod de proximi temporis Christianis me-

morat Plinius ad Trajanum Augustum. Eos scilicet sacramento

solenni se obstringere solere *ne Furta, ne latrocinia, ne Adul-*

teria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abneg-

arent. Quae cum ita sint, suaderi nequeo, ut Jura Noachidarum

simplicia aliqua in Synodo illa doceri aut imperari existiment.

Id quod sane apertius fiet si singula perpendamus. Primum, in

Synodo inter Necessaria illa ponuntur Idolothyta seu Idolis im-

molata, quae ipsa etiam *αλισθηματα ην ειδωλων* *nuncupantur seu*

inquinamenta idolorum. Pro eodem à patribus nonnullis substitui-

tur sacrificia, & Idololatriæ perinde ac si ipse idola colendi actus

simplex seu cultus extraneus simpliciter sic prohibitus ibi esset. Et

verum quidem est, res ipsas omnimodas quae ex eo quod Idolis

sacratae sunt pro interdictis habebantur Judaeis (ut libro secundo

est ostensum) nomine *ην ητηων* *cultus extranei seu Idololatriæ*

indigetari solitas, uti ibi etiam liquet : ubi insuper manifestum

fit, nefas fuisse, Immolata idolis ex disciplina Judaeorum comedere ;

aliave eis sacrata in usus promiscuos adhibere. Nemo autem ho-

minum autumabit, puto; opus fuisse ut ipso idololatriæ actu magis

interdiceretur Gentilibus qui Christo nomina ritè dederant quam

Judaeis ipsis. Sed ut esu usque promiscuo rerum idolis sacrata-

rum abstinerent Gentiles, quemadmodum assolebant Judaei ;

rerum scilicet esu, quas, utcumque per se ipsas simpliciter illicitae

non essent, ideò interim illicitas esse voluit Synodus ne licentia

earum esus offendiculum fieret infirmis, qua de re fusus D.

Paulus, & Theologi passim. Ita circumstantia quaedam seu ap-

pendix Idololatriæ, per se ac simpliciter non illicita, prohibetur ;

Lib. 10. E-
pist. 97. &
Ternul. Apo-
getic. cap. 2.

u S. Cyprian.
& Tertullian,
locis citatis &
Ternul. de I-
dololatria cap.
24.

* Epist. 1. ad
Corinth. 89.
& cap. 10.

non ipse Idola colendi seu cultus extranei astrus, quem tam Gentiles Christianisq̄ ritè imbutos quàm Judæos abhorruisse certum est. Adeo ut caput de Idololatria quod Juris est Noachidarum & citra Legem Mosaicam observandum, heic neutiquam omninò reperimus. Quod verò ad bina illa, Suffocatum & Sanguinem, atinet; ex eis quæ suprâ ostensa sunt, constat nec Sanguinem juxta receptissimam Magistrorum sententiam, nec Suffocatum, Noachidis ex Jure suo interdictum; sed tantum *מִן הַבְּהֵמָה מִמֵּי חַיִּים* *membrum ab animali vivo dissectum*. Nam ad Gentiles seu Profelytos Domicilij aut Noachidas atinet lex Mosæica; quâ expressim permittitur eis *כָּל בְּהֵמָה טְרוֹפָא* *omnimodi morticiniis* usus, etiam inter Judæos. Morticinium ibi genus est; quo, quantum ad hanc rem, continetur planè Suffocatum, id est cadaver seu corpus animalis cujus sanguis non effusus; sive vi sive ultrò spiritum exhalaverit. Abstinentia igitur à Suffocato ex lege Mosæica Judæis datâ solùm pendit, nec in Noachidarum jure omninò reperta est. Et si quis contendat sanguinem fortè sumendum in Synodo atque etiam in Genesi, ubi² interdicitur, pro ipso revera sanguine seorsim sumto, nec tantùm pro membro animalis viventis, ne id temerè is admittit quod receptissimæ doctrinæ Talmudicæ de Genesis loco palàm adversatur; modò singularem *רַב* R. Chanina Ben Gamaliel sententiam supra memoratam excipias. Quod denique Quartum occupat in Canone Synodi locum seu *πορνεία* aut *Fornicatio* ut vulgò redditur, & à nonnullis etiam pro Fornicatione, quam sic vocant, *Simplici*,² ibi sumitur, quasi Gentiles citra Judæorum disciplinam Simplicem Fornicationem inter licita antè habuissent; Certè ita planè caput Juris Noachidarum quod est de Revelatione Turpitudinis seu Incestu aut illicito Concubitu (juxta quod libro quinto explicatur) non continebit. Et viris doctis meritò displicuit illa interpretatio, uti & alia illa quâ pro Idololatria accipitur. Nuperimè autem Vir doctrinâ & ingenio præcellens, *πορνείας* ibi non pro ipsa sive fornicatione sive quacunque scortatione ejusve actu sumi vult, sed pro meretricia oblatione; ita scilicet ut, quemadmodum *ἄμορφη ἁμαρτία ἐπιδαρῶντων*, *inquinamenta immolatorum* intelliguntur Idolothorum nomine, ita etiam *ἀμορφη ἁμαρτία πορνείας* *inquinamenta scortationis*, id est, *oblationes meretricie* τῆς *πορνείας* designentur. Quod loco ex S. Athanasio allato probare contendit. Ut vetetur scilicet, ne gentes tibi qui idolis essent à meretrici-

bas

¹ Doster. 14.
²² citata ante
 pag 787.

² Cap. 9.

² S. Thomas
 2. 2a. quest.
 154. ad pri-
 mum; alii.

bus oblati vel mercede emi meretriciâ, se polluant. Quæ habent alii obvia præterimus. Sed verò (si conjecturæ nostræ, non tam asserendo quàm disquirendo, locus admittatur) cum in linguâ Hellenisticâ illius ævi πορνεία significaret omnimodum incestum seu illicitum concubitum, primùm libentiùs propendeo in illorum sententiam qui de ipso Illicito Concubitu locum capiunt. Scilicet tum adulterium tum in cognatis ac affinibus incestum vocabulo eo denotari ex federe novo manifestum est, id est, idem ipsùm quod nomine תרופא Turpitudinis, juxta ea quæ libro differuntur quinto, apud Talmudicos contineri solet, quemadmodum etiam notione generaliori ipsam Fornicationis nomen Patribus Latinis solet significare. Legitur in federe Novo, *Omnia qui dimiserit uxorem suam πορνείας λόγῳ πορνείας extra^b causam fornicationis, facit eam machari, & alibi^c μὴ εἶναι πορνεία nisi ab Fornicationem.* Liquidius nihil est quàm in vocabuli vi Adulterium ibi contineri, unde & præter causam adulterii & præter ex causa adulterii patribus verustissimis^d illa rectè ibi vertuntur. Sed de locutione illa, plura in Uxore Ebraica. Et demum Incestum omnimodum Apostolorum linguâ hoc nomine, velut genere, denotatum, non aliter atque τῆς τῆς Τalmudicis, manifestum fit ex increpatione illa qua ad Corinthios usus est D. Paulus de impio illo Patris de matrimonio hærede ac Fornicatore seu Incesto fornicatore uti cum vocat Tertullianus^e. *Omnino, inquit Apostolus^f, auditur inter vos πορνεία καὶ πάλιν πορνεία fornicatio & talis fornicatio qualis nec inter gentes nominatur, ita ut uxorem patris^g nulliquis habeas.* Incestus cum Noverca Fornicatio heic seu πορνεία nuncupatur, quemadmodum etiam omnimoda ex coitu multiplici spurcitas^h Nicolaitarum. Unde etiam Grarianus^h, videtur Fornicatio esse genus cujuslibet illiciti coitus, inquit, qui fit extra uxorem legitimam, uti & de Adulterio S. Ambrosiusⁱ, *Quicquid in eam que non sit legitima uxor commissum fuerit, adulterii damnatur crimine.* Dein verò, cum Fornicationis seu πορνείας (id est τῆς) genera fuerint ex Ebraeorum disciplina, alia Gentilibus seu omni generi humano, ut supra ostensum est libro quinto, ab ipsis rerum initiis interdicta (nec tamen ex recepto Gentilium more ab eis factis ubique abstineretur) alia Lege Mosaicâ seu in Levitico vetita, in quibus etiam continentur ipsa quæ universo humano generi, ab Adæ tempore, seu Noachidis illicita stantebant, eum item de Legis Mosaicæ sive observatione sive cessatione qua-

^b D. Matih.
23. 32.
^c Idem 19. 9.

^d Tertullian
advers. Mar-
cionem lib. 4.
cap. 34.

^e De Pudici-
tia cap. 13.
14. & 15.

^f Ad Corin-
th. 1. 5. 1.

^g Apocalyp. 2.
14. & 15. ad
quem locum
videtur S. Au-
gust. de Here-
sibus. Epiph.
in Heres. 25.
Tertullianum
prescript. ad-
vers. Heresie.
cap. 16.

^h Conf. 36.
quæst. 1. c. 2.

ⁱ Lib. 1. de A-
brahamic. p. 4.

fio

stio agitata sit adeoque decisio in rem presentem facta, quidni existimemus omnigenis *τὴν turpitudinibus* atque concubitibus ex Lege Mosaica illicitis, id est tam ex jure Noachidarum illicitis, quam ex Levitico, abstinendum voluisse Synodum. Abstinendum scilicet Gentilibus in Christianismum cum Judæis cooptatis. Etiam forsitan & illud simul complecti canonem voluit Synodus, jam nempe, cooptationis in Christianismum, quæ Profelytismi Justitiæ apud Judæos fere instar haberetur, rationem dissimilem omnimodò esse rationi Profelytismi antiquitùs receptæ qua, juxta Legis Mosaicæ & rituum Judaicorum interpretationem avitam, pristina designabat cognatio arque omnimodà sanguinis conjunctio inter Profelytum primò factum & qui antè ei sanguine conjuncti sunt; ut & libro secundo & quinto fusiùs est ostensum. Neque consanguinitatis abolitionem ejusmodi deinceps apud Judæos Christianos factos & Gentiles, qui Christiani inter ipsos Profelyti fuere, admittendam. Unde & abstinendum à concubitu aliàs ratione Profelytismi inter conjunctissimos antè apud Judæos permisso, juxta locis indicatis itidem dicta. Quæ res quidem ad conjugia Christianorum, sive ex Judæis Profelytis sive ex Gentilibus invicem, futura haud parùm attinuit. Et sanè, quum mutua conjugiorum necessitudo & communiò epularis ac cibi simul capiendi mos vulgaris ingentem & perinsignem adeoque singularem in conversatione humana locum occupent; cum item ex suffocati adeoque sanguinis esu inprimis discriminaretur tunc palàm Gentilis à Judæo (ut in suprà ostensis videre est) cum item more avito, Judæis fermè inolevisset illud quod per hyperbolam de eis dixit Juvenalis ¹,

¹ Satyr 14.

*Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti,
Questum ad fontem solos deducere verpos;*

Cum demum cetera Jura Mosaica, quæ Mosaica, nollet jam Synodus sacra Gentilibus conversis imponi; mirum non omninò est de capitibus illis ita tunc eam constituisse; ne scilicet absque ejusmodi abstinentia ibi sancita (quæ circa primarias & maximè quotidianas conversationis mutue causas versabantur) societas Christiana inter Judæos & Gentiles pariter in Christianismum cooptatos cooptandosque contrahenda, in ipsis Ecclesiæ velut incubulis, difficiliùs iniretur. Sed ex jam dictis, ni fallor, non obscure

scure liquet, in Synodo illa Jura Noachidarum neutiquam innui. Neque omnino Regula illa æquitatis in exemplaribus nonnullis sub-
 juncta, facit ad sententiam eorum, qui aliter velint, firmandam. Qua
 autem ratione id quod de Idolothytis, ac Sanguine ac Suffocato ibi
 habetur, temporale nec perpetuum (maximè in Ecclesia Occiden-
 tali) fuerit censitum, & ab eo quod de πορνεία Fornicatione seu scor-

tatione ac omnimodo Incestus genere adjicitur, sit ibi, quatenus
 hoc ad legem atineat Moralem, distinguendum, & quomo-

do τὰ ἐπιβάλλεται¹ seu Necessaria ibi sit sumendum, seu
 in quantum Remissibilia seu non Remissibilia, ut
 dixit Tertullianus², Canonis ejusdem interdi-
 cta fuerint, locus hic non est disceptandi.

Nam ad aliud scribendi disqui-
 rendique genus
 attinet.

¹ Præter sum-
 marios ab-
 solutos, vide sit &
 Clappenburgi-
 um in Schola
 Sacrificiorum
 Probem. 5.
 pag. 182.

² Libro de
 Pudicitia,
 cap. 5. & vi-
 de eum lib. de
 Abrogatione,
 cap. 5.

Libri Septimi & Postremi

FINIS.

DEO SERVATOꝝI HONOR ET GLORIA.

NOT
 1318511

